

KARINEEGE NOME
NIVON

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

KARINĒĒGE NŌMĒE NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara S noufo (S noufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

  2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not sell this work for a profit.

    You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423

Contents

WURUTI	1
ZHONASI	6
MACOO	9
MARIKA	55
LUKA	83
YOHANA	130
KAPYEGEE	167
OROME SHEEN	216
1 KORENTE SHEEN	239
2 KORENTE SHEEN	261
GALASI SHEEN	275
EFESE SHEEN	284
FILIPE SHEEN	291
KOLOSE SHEEN	297
1 TESALONIKI SHEEN	303
2 TESAKONIKI SHEEN	308
1 TIMOTE	311
2 TIMOTE	318
TITE	323
FILEMO	326
HEBURUU	328
YAKUBA	344
1 PYEERI	350
2 PYEERI	356
1 YOHANA	360
2 YOHANA	366
3 YOHANA	367
ZHUDE	369
KASHEE	371

Wuruti Σεμε wemu w'a Wuruti wo keree kee ge

Elimelēki ni wu kpuun li keree

¹ Caṅa nii lemu ni Yawutuu pu wo fanha ki bye kiirikoon pu keṅe ni ge, xuugo ka ya pa jé fiige ki ni lee caṅa nii li ni. A Betilehemu shen ná wa di yiri ni wu shó ni wu jalaa shuun ni Zhude fiige ki ni, na she tateenge sha Mowabu fiige ki ni. ² Wee ná wu mege ki bye na Elimelēki, wu shó wu mege di je na Nomi, ja wa mege di je na Makilon, wusama mege di je na Kilijon. Efirata shi sheen pu bye pii na foro Zhude fiige ki ni Betilehemu ni. Ba p'a nɔ Mowabu fiige ki ni we, na diin wà.

³ A Nomi poo Elimelēki wu ba xhu, na Nomi ni jalaa shuun wu yaha wà. ⁴ A pee jalaa p'i ba Mowabu shi wu wo pushaa shuun wa leṅe. Cee wa mege ki bye na Jripa, wa mege di je na Wuruti. A p'i yèe ke shishiin pye wà. ⁵ Lee kadugo na a Makilon ni Kilijon wu be di ba xhu. Ayiwa, a Nomi di boon wu poo we, ni wu jalaa shuun wu ni.

Wuruti ya taha Nomi na na pa Betilehemu ni

⁶ Ayiwa, ba Nomi ya pa logo na Tehene Baa Kile ya wu shi sheen pu tege, na jalige kan pu mu na wu yaha Mowabu fiige ki ni we, a wu ni jalaa cèe p'i gbegele na p'i yiri wà, p'a gaaji wu to fiige ki ni. ⁷ Wee tuun wu ni, xuu wemu ni pu bi tiin ge, a wu yiri wee xuu wu ni. A jalaa cèe shuun wu be di daha wu na. A p'i koo lo na guri na gaaji Zhuda fiige ki ni.

⁸ Wee tuun wu ni a Nomi di wu jalaa cèe shuun wu pye: «Yi shuun wu beeri pu kuri, wa beeri w'a se wu nu puga. Y'a saama pye ne na, piimu p'a xu ge, na saama pye pee be na. Tehene Baa Kile wu she jo yi be na mu lee jogana li na! ⁹ Tehene Baa Kile wu

she japiṅe kan yi beeri nigin nigin wu mu yi namaa gbaya ni!» A wu xho na jooonro fò kan pu mu. A p'i sipyaa le na suu. ¹⁰ A p'i Nomi pye: «Ahayi! Wee na daha ma na da gaaji fo ma shi sheen pu wo fiige ki ni.»

¹¹ A Nomi di pu pye: «Na nagoo, yi kuri! Naha na y'a da binne da se ni na ni we? Jire n'a da ba gan sanha jalaa piitilee mu pee pu ta jeri yi namaa laa? ¹² Yi kuri y'a se na nagoo! Y'a se! Ne le toro gbajiire taan. Ali ná jehē da ba bye ne mu njaa ye pyaa, na jo ne dà li na jo ne na ba funajaa kii se, ¹³ ta yee bi da zhe shege na gbaya ni, yi na yere fo pee ba le, p'i na yi leṅe pye pu cèe ge? Ahayi, na nagoo! Kanhama pemu pu wa ne na ge, p'a soro fo xuuni na toro yee wo pu taan, bani Tehene Baa Kile ya wu keṅe ki fanha digi ne na. ¹⁴ A p'i sipyaa kii su sanha. Lee kadugo na a Jripa di jooonro fò kan wu yasho wu mu, na gari, ga a Wuruti di daha yaha wu feni. ¹⁵ A Nomi di ba Wuruti pye: «Ma cuun wu wii w'a kari wu puga sheen ni wu peṅe yaṅmuyɔ yi yiri. Ma be wu kuri m'a se wu feni.»

¹⁶ Ga a Wuruti di jo: «Ma ganha bu na kori, fo di laha ma na di guri ma feni we! Bani xuu xuu ni m'a gaaji ge, wà ne be w'a da se. Xuu xuu ni m'a da diin ge, wà ne be w'a da diin. Piimu pu je ma wo shi sheen pu ge, pee na bye ne be wo shi sheen. Wemu wu je ma wo Kile wu ge, wee na bye ne be wo Kile we. ¹⁷ Xuu beeri ni m'a she xhu ge, wà ne be w'a da xhuu, p'i na le wà. Kaa latii bu ne waa laha mu na xu kadugo na, Tehene Baa Kile wu kanhama nigbo shan na juno ni!» ¹⁸ Ba Nomi ya Wuruti ta w'a nro yaha wu na lee nro gana li na we, wu ya yaaga jo nige we.

¹⁹ Wee tuun wu ni a p'i gari mu shiizhan fo na she nɔ Betilehemu ni. Ba p'a nɔ jé wà we, a lee di kulo li sheen pu beeri fo. A cèe p'i ganha na yu: «Nomi w'a sii tii pye we ya?» ²⁰ A Nomi di pu jo shó na: «Yi ganha ba na pyi nige Nomi we (Nomi kori je fereme fɔɔ), ga y'a na pyi Mara (lee

kóri_{je} kanhama fɔɔ), bani Se Bɛɛri Fɔɔ ya kanhama shan ne juɔɔ ni. ²¹ Tuun wemu ni ne foro naha na gaanji ge, ne bye yara fɔɔ, ga a Tɛhɛnɛ Baa Kile di she ne kewaya wo kuruɔɔ na pa leɔɔ. Naha na yi na pyi sanha Nɔmi na Tɛhɛnɛ Baa Kile yaha w'a ηmahana jɛri ne feni we? Se Bɛɛri Fɔɔ w'a bɔɔngɔ shan ne juɔɔ ni.»

²² Ayiwa, mu Nɔmi ni wu ja shɔ Mowabu shi shɛn Wuruti w'a kuri pa mu lee pagana li na na yiri Mowabu fiige ki ni. Jrije* shinma wu wo yalɔɔɔ ti lɔduun ni p'a nɔ Bɛtilɛhɛmu ni.

2

Wuruti ya kari di zhe shinma fugi Bowazi wo tɛge ni

¹ Nɔmi poo wu puga shɛn wa bye wà. Ná baraga wo wu bye wii, na je yara fɔɔ na foro Elimeleki wo kpuun li na. Wee mɛge ki bye na Bowazi.

² Caɔa ka a Mowabu shi shɛn Wuruti wu ba Nɔmi pye: «Na yaha di she kerɛye yi ni, wa bu she juɔɔ jaari na na, di da shinma furi weefɔɔ feni. A Nɔmi di wu pye: «Ta se na poro!»

³ Wee tuun wu ni a wu gari tɛge ka ni, na she ganha na shinma wu furi faapyii pii feni. Li kaɔudanga a kee tɛge k'i she da Bowazi wogo, Elimeleki wo kpuun shɛn wa.

⁴ Ayiwa, a Bowazi di ba yiri Bɛtilɛhɛmu ni na nɔ, na faapyii pu pye: «Yi faabye! Tɛhɛnɛ Baa Kile wu pye ni yi ni!» A p'i wu juɔ shɔ na: «Uun faabye! Tɛhɛnɛ Baa Kile wu duba ma mu!» ⁵ Lee kadugo na a Bowazi di faapyii pu jahagbaa fɔɔ wu yiri na wu pye: «Le cebilere le di je jɔgɔ we?» ⁶ A faapyii pu jahagbaa fɔɔ wu wu juɔ shɔ na: «Mowabu shi shɛn cee wemu w'a taha Nɔmi na na pa na yiri Mowabu fiige ki ni ge, wee wu wa. ⁷ W'a ne jɛeri na ne wu wu yaha wu da furi shinmakɔɔn pu kadugo yiri kalapɔhɔɔ ki te ni. Fo jisɔɔgɔ ki na w'a pa. Wu di

pa ge, wu sanha ηmɔ we, fo nime ye w'a she ηmɔ jeri.»

⁸ A Bowazi di Wuruti pye: «Na poro, niwegee shan! Ma ganha bu she shinma fugi nige tɛge katii ni we! Ma ganha bu laraga kɔn nahame na we! M'a gori naha ni na wo kapye-byezhaa pu ni! ⁹ Ta pu wii, pu ba xuu wemu kɔɔn, ma da furi wà pu feni! Ne yi jo na kapyebyii pu mu jo wa ganha bu nɔ ma na we. Waga ba ma ta, m'a fulo kuzhɔyɔ yi na, m'a gba kapyebyii pu wo lokogo ki ni!» ¹⁰ Wee tuun wu ni a Wuruti di nuguro sin Bowazi fɛɛ ni, na wu pye: «A ne bye dii na fɛrɛmɛ ta mu jaha tàan, fo mu ya juɔɔ jaari ne na we, ne wemu wu je nabun ge?» ¹¹ A Bowazi di jo: «Mu ya lemu bɛeri pye ma yashɔ wu mu ma poo wu nixhugo na ge, ni mu ya laha ma to we ni ma nu wu tàan, na yiri laha ma fiige ki be ni, na ba shi watii wo fiige ni, kee kemu ki je mu bi sanha kee ce-ɛ ge, p'a yee bɛeri jaha jo ne mu. ¹² Lemu m'a pye ge, Tɛhɛnɛ Baa Kile wu ma saraa lee na! Tɛhɛnɛ Baa Kile wu saraa jafana wo kan ma mu, Izirayeli wo Kile we, wee wemu wo kapaɔa nɔhɔ ni m'a pa lara ge.

¹³ A Wuruti di wu pye: «Di fɛrɛmɛ ta ma jaha tàan na kafɔɔ! M'a ma kapye-byezhɔ wu luu jine, na kafilasaama jo ni wu ni, na ta mu kapyebyezhaa pu d'a pɔrɔ be ne na.» ¹⁴ Ba liduun w'a pa nɔ we, a Bowazi di wu pye: «Fulo, ma da li, m'a ma buuri wu jine shiga ki ni ma li!» Wee tuun wu ni a Wuruti di diin shinmakɔɔn pu kabanugo. A Bowazi di shinmapya nigaaga ka kan wu mu. A Wuruti di li fo na din, na kisaɔa kemɛ yaha. ¹⁵ Ba w'a pa guri shinma wu juɔ kɔn na furi we, a Bowazi di wu kapyebyii pu pye: «Yi wu yaha wu da furi shinmapɔhɔɔ ki be te ni, wa ganha bu yaaga jo ni wu ni we! ¹⁶ Y'a shinma kaya ya be shaan jine na kɔnhɔ wu da yee be luu! Yi ganha ba wu zɔ yu we!

¹⁷ A Wuruti di shinma wu fugi Bowazi wo tɛge ki ni fo na she caɔa ki

* 1:22 Jrije je shinma ba alikama je we. Ga wu perɛmɛ d'a taan. W'a foro maa feni na toro kalaga taan.

xə. Wemu w'a fugi ta ge, a wu wee sa. A wee di be ni kiloo kelee taanri (30) shishiin ni. ¹⁸ A wu ba ni wee shinma wu ni puga, na ba wu she wu yasho wu na. A Wuruti di wu cana yalige kisaṇa be yeege, na ki kan Nomi mu. ¹⁹ A Nomi di wu yege na: «Jogɔ wo tɛge ni ma d'a we shinma we beeri fugi niṇaa we? Tɛge keke ni ma di bye we? Sipyawemu w'a ɲuɲo ɲaari ma na ge, Tɛheɛ Baa Kile wu duba weefo mu!»

Ayiwa, Wuruti ya labye wu pye na cana ki xə ná wemu kereye ni ge, a wu yi beeri naha jo wu yasho wu mu, na wu pye na wee ná wu mege ki bye na Bowazi. ²⁰ A Nomi di wu ja sho wu pye: «Tɛheɛ Baa Kile wu duba wee ná wu mu! Bani w'a wu saama pu pyi wèe na ma na jo ba w'a pu pyi xuu pu be na we.» A wu jo sanha na: «Wèe cebooloo piimu p'a yaa na kasege yaha wèe na, na wèe ɲuɲo wolo ge, wee wa wu ɲe Bowazi.»

²¹ Ayiwa, a Mowabu shi shen Wuruti wu jo sanha: «W'a ne pye sanha be na: «Ta furi na wo shinma wu konvee pu feni fo pu ba she shinma wu beeri kon xə.»» ²² A Nomi di Wuruti pye: «Lee kunni ya ɲo na poro, ta se m'a ma wo labye wu pyi ni wee wo kapyebyeza pu ni. Lee funɲo ni ma wa da zhe nige watii wo tɛge ni, di zhe kanhama pa no maye na we.»

²³ Wee tuun wu ni a Wuruti di ganha na se na shinma wu furi ni Bowazi wo kapyebyeza pu ni fo na she ɔrije ni alikama yalɔɔo ti pye t'a xə. A wu gori yaha wà wu yasho wu taan.

3

Wuruti ya kaa lemu ɲeri Bowazi mu ge

¹ Cana ka Wuruti yasho Nomi ya pa wu pye: «Na poro, n'a da xuu wa sha ma mu konho m'a fereme ta. ² Bowazi wemu wo kapyebyeza ni m'a bi labye wu pinne na byi ge, wèe ceboro wu ɲe wii. Wee w'a wu wo shinma shuu fuu niṇaa piige. ³ Wee tuun wu ni yiri m'a wuu, m'a nudanga sinme pa tire, m'a ma fazaaya yi le, m'a she

shuu li na. Ga ma ganha bu maye she wu na na wu ta wu sanha li na gba we. ⁴ Wu ba sinne tuun wemu ni, m'a wu tasinnege ki keme seeri xuuni, m'a fulo wu na, m'a wu fatɔɲo ki laha wu tɔɔo yi na, m'a sinne wu tɔɔo yi ni. M'a yaa na lemu pye lee kadugo na ge, wuyeyyaa na yee saya naha jo ma mu.»

⁵ A Wuruti di wu ɲo sho na: «Keree kiimu beeri m'a jo na mu ge, n'a da zhe ki beeri pye.» ⁶ A Wuruti di gari shuu li na, wu yasho w'a keree kiimu beeri jo wu mu ge, a wu she kee beeri pye.

⁷ A Bowazi di ba li, na gba a wu funɲo di sii taan xuuni, a wu gari na she sinne wu ɔrije shinmapya wu taan. A Wuruti di beele fulo wu na, na fatɔɲo ki laha wu tɔɔo yi na, na sinne wu tɔɔo yi ni. ⁸ Ba ɲiɲe k'a pa ɲi we, a Bowazi di ba gburogi yiri, na jonɔ wii wu tɔɔo ni we, na cee wa nizinnege ta wà. ⁹ A wu jo: «Jogɔ wi we?» A cee wu jo: «Ne Wuruti wi, ma kapyebyeza we! Ma fatɔɲo ki to na na, bani wèe ceboro wemu w'a yaa na wèe ɲuɲo wolo ge, wee mu ɲe.»

¹⁰ A Bowazi di wu pye: «Wuruti, Tɛheɛ Baa Kile wu duba ma mu! Le m'a pye me nime ge, lee ya li shee na m'a pye ɲomee fo ma yasho wu shizhaa na na ye taashiine li be na. Bani mu bi da zii daha levee p'a noho ni, pu kabyya fee, kelee pu la baa fee.

¹¹ Ayiwa nime, ma ganha bu fya we na poro. Ma bu kaa beeri jo na mu, lee n'a da bye ma mu. Bani pu beeri ya li ce na mu ya pye cee wemu ya tii ge. ¹² Can wu ɲe wii, ne kunni ɲe yee ceboro, wemu ya yaa na mu ɲuɲo wolo ge, ga yee ceboro wa ɲe wà, ɲuwuuro t'a wee tɛɛɛ na ye ne na.

¹³ Shon naha! Di ba she wee ná wu peregi niga nisooɔo na, wu bu da wu na da zoo wu ma ɲuɲo wolo. Wu bu she soo, wu na li pye. Wu bu she li she, n'a da ɲomee lo ma mu, jo ne na ma ɲuɲo wolo Tɛheɛ Baa Kile ɲii wo wu mege na. Sinne naha fo niga ba she mugil!

¹⁴ Wee tuun wu ni a Wuruti di sinne Bowazi tɔɔo yi ni fo na she kpeenge pye ki na woni. A wu ba soo yiri na

kpεεngε ki ta ki sanha nɔ wa wu wa cε wε. Bani Bowazi bi wu pye na wu ganha bu sipya wa shishiin yaha wu li cε na cee wa w'a pa shuu li na wε. ¹⁵ Ba w'a yiri na giin da gaanj wε, a Bowazi di wu pye: «Pa ni ma fadegbɔhɔ ki ni! M'a ki co xuuni!» A wu ki co xuuni, a Bowazi di ɔrijε shinma kiloo kε ni kaguro shishiin le ki ni, na wu tugo ki taan, na ganha na gaanj kanha ki ni.

¹⁶ Ba Wuruti ya shε nɔ wu yashɔ wu na wε, a wee di wu yege na: «Dii yi d'a shε da wε porofɔɔ we?» Lemu bεeri Bowazi ya pye wu mu ge, a wu lee bεeri paari wu yashɔ wu mu. ¹⁷ A wu wu yashɔ wu pye sanha: «Wee w'a we ɔrijε shinma kiloo kε ni kaguro we kan nε mu, bani w'a bi jo na nε kewaye wo ya yaa na kuri pa jε mu fεni wε. ¹⁸ Wee tuun wu ni a Nɔmi di wu pye: «Porofɔɔ we, tiin naha fo kii keree kii ba shɔnri shɔnrigana lemu na, bani wu ya kii keree kii shɔnri nijaa wε, wu jaha da ga jinjε wε.

4

Bowazi ya Wuruti lenjε

¹ A Bowazi di gari kulo li tajege ki jɔ na, xuu wemu ni p'a ma keree ki shɔnri ge, a wu shε diin wà. Bowazi bi ná wemu kaa jo Wuruti mu na juwuuro t'a wee tεnjε xuuni ge, a wee di ba nɔ na doroo. A Bowazi di wu pye: «Ee! Shen wefɔɔ, gbara naha, m'a diin!» A ná wu fulo, na diin. ² Wee tuun wu ni a Bowazi di kulo li nɔhɔlεε kε wa jaha bulo, na pee pye na pu bε pu pa diin. A pu bε di ba diin.

³ Ayiwa, juwuuro t'a ná wemu tεnjε xuuni ge, a wu wee pye: «Nɔmi kunni ya yiri Mowabu fiige ki ni na pa, m'a lee cε. W'a li shε na wee da wù ceboroná Elimelεki wo tεge ki pεrε.

⁴ Nε jo di yi jo ma mu, jo ma ki shɔ kulo li nɔhɔlεε pee, ni sipyii pusamaa bεeri jii na piimu bεeri pu wa naha ge. Ma bu da ma na da wu juwɔ wolo, m'a wu juwɔ wolo! Ma shiin bu da m'a da wu juwɔ wolo wε, m'a yee bε

jo na jii na. Bani juwuuro ti bu laha mu na, nε na t'a da nɔ.» A ná wu jo: «Uun, nε na wu juwɔ wolo.» ⁵ A Bowazi di jo sanha: «Ayiwa, ma bu tεge ki shɔ Nɔmi mu, wee tuun wu ni m'a yaa ma Mowabu shi shεn Wuruti bε juwɔ wolo, kɔnhɔ shi di ba da wu poo wu nixhugo ki mu, wemu na ba bye wu cεn wu lɔvɔɔ ge.» ⁶ A ná wu jo: «Wee tuun wu ni, ni li jε mu, n'a da já wu juwɔ wolo nige wε, bani nε bu lee pye, n'a da jaagi shan nayε pyaa wo cεn wu na. Wu juwɔ wolo mayε mu, lee bε wε n'a da já wε. ⁷ (Taashiine ni Izirayeli ni, wa bu wa kenjε yaaga shɔ kelee na ma juwuuro faa; kalεε lemu li bi lee fiinjε ge, lee li wa mε: Wa wu da wu wo tanhanja wolo, na ki kan wa mu. Lee ma li shε na lemu jɔ pu shuun wu bεeri ya wo ge, na p'a bε li juwɔ ni.) ⁸ Ná wemu na juwuuro ti bi nɔ ge, a wee di Bowazi pye: «Wu juwɔ wolo!» A wu wu tanhanja wolo na kan wu mu.

⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye wà na fara nɔhɔlεε pu na ge, a Bowazi di pu bεeri pye: «Yee pu wa li sεrεεε nijaa na jo yaaga yaaga k'a bye Elimelεki mu ge, ni yaaga yaaga k'a pye Kilijɔn ni Makilɔn mu ge, nε yee bεeri shɔ Nɔmi mu. ¹⁰ Lee funjɔ ni n'a da Mowabu shi shεn Wuruti lɔ na pye na shɔ, Makilɔn ya xu na cee wemu yaha ge, kɔnhɔ shi di ba da wu nixhugo ki mu, na fara lee na, kɔnhɔ wu mεge ki ganha bu biin fεfεε wu cebooloo pu ninjε ni wu to kulo li ni wε. Yee pu wa lee wo sεrεεε nijaa.»

¹¹ Ayiwa, nɔhɔlεε pu fara sipyii pusamaa bεeri na piimu bεeri pu bye kulo li tajege ki jɔ na ge, a pu bεeri di jo: «Uun, wèe wa li sεrεεε. Cee we w'a jin ma puga ki ni ge, Tεhεnε Baa Kile wu wu pye ba Arasheli ni Leya jε wε, pee piimu p'a Izirayeli nagoo pu bεeri se ge. Kile wu fanha kan ma mu Efirata shi wu ni, wu mεge nigbɔhɔ da ma mu Betilehemu kulo li ni! ¹² Tεhεnε Baa Kile wu nagoo nijehεmεε da ma mu le cebilere le na, ma kpuun l'i bye Perεzi wuu li tuugo, Tamari ya Perεzi wemu se Zhuda mu

ge.»

Nomi ya nabige ka ta

¹³ Ayiwa, a Bowazi di Wuruti lenε. A Tεhεnε Baa Kilε di duba wu mu. A wu yere yacεrε na, na funana se. ¹⁴ A Betilεhεmu wo cεe p'i ganha na Nomi pyi: «Tεhεnε Baa Kilε w'a sɔni! Sipya wemu w'a da ba ma lɔ wu yere ni ma keree bεeri ni ge, w'a wee pye wee ya se niɲaa. Kilε wu mεgε nigbɔhɔ da we pya we mu Izirayeli fiige ki ni! ¹⁵ We pya we na ba ma luu ɲiɲε, na yere ni ma keree ni ma ni ma lεgε ki bε ni. Ma ja shɔ we, w'a ye jalaa gbarashuun na, bani ma kaa l'a dan wu ni. Wee w'a ke nabige ke se ma mu.

¹⁶ A Nomi di pya wu co, na wu taha wu dodoɲɔ na. Wee shiin w'a wu lɔ, na ganha na wu biini. ¹⁷ A Nomi wo tiinɲii cεe p'i ganha na mujonɔɔ waa na yu: «Nomi ya ja ta!» Pu ni Nomi ni, a p'i pya wu mεgε le na Obedi (lee kɔri ɲε wemu w'a fungɔngɔ yeri sipya na ge). Obedi w'a pye Izayi wo to we, Izayi di ɲε saannaa Dawuda to.

Saannaa Dawuda nɔhɔ tayirige

¹⁸ Perεzi wo kadugo ki sipyii pu mεyε yi ye:

- Perεzi w'a Esirɔmu se.
- ¹⁹ A Esirɔmu di Aramu se.
A Aramu di Aminadabu se.
- ²⁰ A Aminadabu di Nasɔn se.
A Nasɔn di Salimɔ se.
- ²¹ A Salimɔ di Bowazi se.
A Bowazi di Obedi se.
- ²² A Obedi di Izayi se.
A Izayi di saannaa Dawuda se.

Zhonasi SεMε wemu w'a Kilε tudunmɔɔ Zhonasi keree yu ge

*Zhonasi ya fe na gbee Tεhεne Baa
Kilε naha na*

¹ Caŋa ka Tεhεne Baa Kilε ya Ami-
tayi ja Zhonasi pye:* ² «Yiri, m'a she
Ninive* kugbɔɔ li feni! M'a she jo ni
kulo li sheen pu ni ni mujuugbɔɔ ni,
bani pu kuumɔ p'a pεle ye ne naha
tāan.» ³ Ga a Zhonasi di yiri, na wu
baa gbee Tεhεne Baa Kilε naha na.
Lee funŋɔ ni a wu gari Zhopa suumɔ
lɔhɔ ki kɔrɔyɔ yi tayerege ki ni, na she
kɔrɔgɔ ka ta wà kemu bi se Tarisisi
ni ge. A wu jé jé pεremε pu kan, na
jé tiin kɔrɔgɔ ki ni na gaanɔ ni pee ni
Tarisi ni, kɔnhɔ wu laha Tεhεne Baa
Kilε tāan.

⁴ Ga a Tεhεne Baa Kilε di kafεεgbɔhɔ
ka yirige suumɔ lɔhɔ ki na. A kafεεge
k'i sii pεle fo kɔrɔgɔ ki na zhaa di
gyεεgi. ⁵ A kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i sii
fya fo xuuni. A pu bεeri di ganha na
pu kileleε jεeri. A p'i kɔrɔgɔ ki funŋɔ
tuguro ti wolo wá lɔhɔ ki ni, kɔnhɔ
kɔrɔgɔ k'i faha. Lee bi Zhonasi ta wee
ya tigi kari fo kɔrɔgɔ ki maazaŋa ki ni,
na she sinne ηmunɔ tara wà. ⁶ A kɔrɔgɔ
ki paavɔɔ wu gari Zhonasi feni, na she
wu pye: «Mu d'a sinne yaha na ηmunɔ
do? Ma be wu yiri m'a ma wo Kilε wu
jεeri. La wa la ni wu na wu funŋɔ sha
ni wù kaa ni, na wù juŋɔ wolo, kɔnhɔ
wù ganha bou gyεεgi wε.»

⁷ Ayiwa a kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i
puyε pye: «Yi pa wù kagaanshaan
pye, wemu wuu na ke bɔɔngɔ ke wa
nɔni wù na ge, kɔnhɔ wù weefɔɔ ce.»
A p'i kagaangaa ki shan, a Zhonasi
wo kagaan l'i lɔ. ⁸ A p'i Zhonasi pye:
«Lemu li wa ke bɔɔngɔ ke nɔni wèe na
ge, lee jo wù mu. Mii mu d'a yiri wε?
Labye weke tuugo mu di wa byi wε?
Fiige keke shen mu di jε wε? Shi weke

shen mu di jε wε?» ⁹ A Zhonasi di pu
jɔ shɔ na: «Heburu ne jε, Tεhεne Baa
Kilε ne bεle, Fugba Kilε we, wee wemu
w'a suumɔ lɔhɔ ni jine ki yaa ge.» ¹⁰ A
wu pu pye sanha na Tεhεne Baa Kilε
naha na wee ya fe na gbee. A p'i sii fya
fo xuuni, na Zhonasi pye: «Naha na
ma d'a le pye wε?» ¹¹ A suumɔ lɔhɔ ki
lokuruyo y'i ganha na bεle na se naha
na, lee funŋɔ ni, a p'i Zhonasi pye:
«Lεke wèe d'a yaa na pye mu na, kɔnhɔ
lokuruyo y'i yere wε?» ¹² A Zhonasi
di pu pye: «Yi na lɔ wá suumɔ lɔhɔ ki
ni, lokuruyo yi na yere, bani ne li ce
jo ne wuu na ke kafεεgbɔhɔ ke wa yee
taa.» ¹³ A kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i pu
se bεeri pye, kɔnhɔ p'i kɔrɔgɔ ki paa
fulo kɔrɔ ki na, ga pu ya já wε, bani
la li bi faraa lokuruyo yi bεle wu na.
¹⁴ Wee tuun wu ni a p'i Tεhεne Baa
Kilε jεeri na: «Ee! Tεhεne Baa Kilε
junŋɔ jaari wù na, ma ganha bu wù
yaha wù kyεεgi we ná we wuu na wε.
Ma ganha bu jaagi baa fɔɔ shishan foo
yege wù na wε, bani lemu l'a taan
mu mu ge, Tεhεne Baa Kilε, lee mu ya
pye.» ¹⁵ Lee kadugo na a p'i Zhonasi
co, na wu wá suumɔ lɔhɔ ki ni. Lee
taapile li ni a lokuruyo ye ni kafεεge
ki bεeri di yere. ¹⁶ Ba lee ya pye wε, a
kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i sii fya fo xuuni
Tεhεne Baa Kilε na. A p'i saraya wolo
kan Tεhεne Baa Kilε mu, na jɔyɔ be faa
wu mu.

2

*Zhonasi ya Kilε jεeri na wu yaha fya
wu funŋɔ ni*

¹ Wee tuun wu ni a Tεhεne Baa Kilε
di fyatabaaga ka pye k'a she Zhonasi
lɔ jɔ. A wu caya taanri ni nibiye
taanri pye kee fyatabaaga ki funŋɔ
ni.* ² Na Zhonasi yaha fya wu funŋɔ
ni, a wu wu Kafɔɔ Tεhεne Baa Kilε wu
jεeri na:

³ «Na ne yaha na kanhama pu ni,
Tεhεne Baa Kilε ne mu jεeri,
a mu di ne jɔ shɔ.

* **1:1** 2 Saanna 14:25 * **1:2** Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbɔɔ le. Kee fiige ke ni Izirayeli bi
bye pεen, lee na Jonasi funŋɔ bye Kilε wu juŋɔ jaari pu na wε. * **2:1** Macoo 12:40

Na ne yaha xu wo nibiige ki ni,
 ne mee su mu feni,
 a mu di ne mee li logo.

4 M'a bi na wá suumɔ locogonɔ ki
 nɔhɔdaan.
 A lɔhɔ k'i na juɔɔ jo.
 A suumɔ lokuruyo y'i fɔ toro na
 juɔɔ ni.

5 Ne bi yu jo m'a na kɔri laha maye
 tɔan.
 Ga ne na ba ma Fefere Pene
 Pugbɔhɔ ki na sanha.

6 Suumɔ lɔhɔ k'a fɔ ne juɔɔ jo fo ne na
 zhaa di xhuu.
 Suumɔ lɔhɔ k'a ne maha círi.
 Suumɔ lɔhɔ ki nɔhɔdaan na k'a bi
 ne katige ki migile.

7 Ne bi tigi fo faaboboyo yi nɔhɔdaan.
 Niɔe ki na bi tɔ wá ne na ma xɔ fo
 badaa badaa.
 Ga a mu di ne ni wo wu yeege weco-
 gonɔ ki ni,
 Tehene Baa Kile, na Kafɔ we.

8 Tuun wemu ni ne bi zhaa di xhuu ge,
 a ne funɔɔ di do ni mu Tehene Baa
 Kile kaa ni.
 A mu di ne jerege ki logo
 na ma yaha ma Fefere Pene
 Pugbɔhɔ ki ni.

9 Piimu p'a yaperere ki pele ge, kee
 kiimu ki ne juɔɔ baa ge
 pee ya pu wo ni naara takoro li
 yaha.

10 Ga ne wi ge, ne na ba ma masɔɔ
 yoyo cee,
 na saraya wolo kan ma mu.
 Ne nɔfaaya yemu faa ma mu ge,
 ne na ba yee beeri wolo yi tehene
 na,
 bani mu Tehene Baa Kile w'a
 sipya juɔɔ wo.»

11 Ayiwa a Tehene Baa Kile di jo ni
 fya wu ni, a wu she Zhonasi tereɔe
 shan kogonɔ ki na.

3

*Ninive shɛen ya daajeɔe jo pu ju-
 rumu wu na*

* 3:5 Na bɔɔɔɔ fàya le, lee ya li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na. * 3:6 Na tiin shɔnɔɔ ni,
 lee ya li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na. * 3:10 Macoo 12:41; Luka 11:32 * 4: Ninive
 wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbɔɔ le. Kee fiige ke ni Izirayeli bi bye peen, lee na Jonasi funɔɔ bye Kile
 wu juɔɔ naari pu na we.

1 A Tehene Baa Kile di Zhonasi pye
 sanha wu tɔɔni shuun wuu ni na:
 2 «Yiri, m'a she Ninive kugbɔɔ li feni!
 Jomɔ pemu n'a jo ma mu ge, m'a she
 pee yere pye ni mujuugbɔɔ ni!» 3 Wee
 tuun wu ni a Zhonasi di yiri, na gari
 Ninive kulo li ni ba Tehene Baa Kile ya
 yi jo we. Kugbɔɔ li bi sii pye Ninive,
 ma bu jo m'a li naari, cabyaa taanri
 ma da bye, ma na li círi. 4 A Zhonasi
 di cana nigin para pye na na mujuu
 waa na yu: «Cabyaa kelee shisheere
 (40) ni naa kadugo na Ninive w'a da
 gyeeɔi.» 5 A Ninive shɛen di dà Kile
 Kafila wu na. A p'i yi jo waha kulo li
 shɛen pu beeri mu na pu suun le, na
 co nɔhɔpiire ti na, na she nɔ sipyileye
 yi na, a pu beeri di bɔɔɔɔ fàya* le.

6 Ba pee jomɔ p'a nɔ Ninive fanhafɔɔ
 wu na we, a wu yiri laha wu saanra
 koro li na, na wu saannaa fadegbɔhɔ
 ki wolo yaha, na bɔɔɔɔ fàya le, na
 diin shɔnɔɔ ni*. 7 A saan wu ni wu
 fanhafɔɔ p'i we saliya we teɔe kan
 kulo li shɛen pu beeri mu na:

«Sipyii fara yapɔɔɔ yi na, niye
 fara yatɔɔɔ wu na, ka shishiin
 ganha bu yaaga le ki na ni we.
 Ka shishiin ganha bu li we, ka
 shishiin ganha bu lɔhɔ be gba we.
 8 Sipyii pu beeri di bɔɔɔɔ fàya le,
 p'i ya le yapɔɔɔ yi be na, pu da
 mehe suu Kile feni, p'i daajeɔe jo
 pu kapyeguɔɔ kee ni pu kati-
 ibaagaa ki na, p'i ki na yaha. 9 Kile
 bi giin wu ba bɔɔɔɔ kemu nɔ wu
 na ge, la wa la ni wu na ba juɔɔ
 naari wu na, na wu fungɔngɔɔ ni,
 kɔnhɔ wu ganha bu gyeeɔi we.»

10 Ayiwa a Kile di pu na p'a daajeɔe
 jo, na pu kapyeguɔɔ ki na yaha. Wu
 bi bɔɔɔɔ kemu gbegele pu kaa na ge,
 wu ya kee yaha nɔ pu na nige we.*

4

*Zhonasi luu ya yiri na naha na Kile
 ya juɔɔ naari Ninive* shɛen na we*

¹ Ayiwa a lee di sii soro Zhonasi ni, a wu luu di sii yiri fo xuuni. ² A wu Tehene Baa Kile j̄eri na: «Tehene Baa Kile, ta ye be ne bi jo ma na yaha na fiige ki ni we? Go le na ne bi fe na se Tarisisi ni, bani ne li ce jo mu j̄e Kile wemu w'a saama pyi, na j̄uṅṅo jaari ge. Mu luu ya yiri t̄ovuyo na we, ma taan̄eeḡe ki be d'a p̄e. Mu bu b̄oṅṅo be j̄aha tii wa na, kee be daaj̄e na j̄e ma ni. ³ Ayiwa Tehene Baa Kile, na munaa li wolo nime, bani xu ya p̄o ne mu j̄iif̄eere ti na.» ⁴ A Tehene Baa Kile di wu pye: «Ta kaj̄ii wa mu mu mu wu ma luu yirige le na ge?»

⁵ A Zhonasi di foro Ninive kugb̄o li ni, na she diin kulo li Kile-n̄h̄o ki na. A wu gba wa yereṅe w̄a, na diin wee j̄ime ni, lemu na ba kulo li sheen ta ge, na ganha na lee j̄aha wii. ⁶ Wee tuun wu ni a Tehene Baa Kile di gbogo tirige ka pye k'a fin foro, na d̄o, na j̄ime tirige Zhonasi j̄uṅṅo na, k̄nh̄o wu funṅṅo di j̄iṅe wu kanhama pu na. A kee tirige ki kaa di sii taan Zhonasi ni. ⁷ Ga kee caṅa ki j̄imuguro, kp̄eenḡe ki na j̄o k̄n na woni, a Kile di fyenge pye k'a j̄e gbogo tirige ki ni, na ki li, a k'i waha. ⁸ Ba caṅa k'a pa foro we, a Kile di kaf̄eeḡe nivugo yaha pa na yiri Kile-n̄h̄o* ki na. A caṅa k'i dara Zhonasi j̄uṅṅo ki na fo wu na zhaa di jiregi. A wu xu j̄eri Tehene Baa Kile mu, a wu jo: «Xu ya p̄o ne mu j̄iif̄eere na.» ⁹ A Kile di Zhonasi pye: «Ta kaj̄ii wa mu mu mu wu luu yirige ke gbogo tirige ke kaa na ge?» A Zhonasi di Kile pye: «Uun! Kaj̄ii wa ne mu ne wu luu yirige fo na n̄o xu be na.» ¹⁰ A Tehene Baa Kile di jo: «Mu ya ta labye wa shishiin be pye ke tirige ke na k̄nh̄o k'i le we, ga ki j̄iṅaara d'a j̄e mu ni. Piige ka ni k'a fin, na xhu piige ka ni. ¹¹ Wee tuun wu ni j̄aha na mu di giin ne ganha bu j̄uṅṅo jaari Ninive kugb̄o li na-e we? Lee lemu sipyii p'a j̄eh̄e sipyii kab̄ofon̄ṅṅo xhuu nigin ni kelee shuun (120.000) na ge, pee piimu pu j̄e wa ya wu kanige ce wolo wu kamene ni-i ge, na fara yap̄oṅṅo

* **4:8** Siwaga ki bye Kile-n̄h̄o ki na, lee l'a bi kaf̄eeḡe ki pye k'a weri.

Macoo Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama

Jɔgɔ wu jε Macoo wε?

Macoo bε wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni. Girekii p'a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w'a wii na wee w'a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafεε wari shɔvɔɔ wu bye wii. Na Yesu yaha jɪnjε ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Oromε shεen wo fanha ki nɔhɔ ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p'a munaa pεrεmε kaan. Saan wu bi ma pii jaha bulo p'a munaa pεrεmε pu shuu Yawutuu pu mu. Tεεgεε njɛhεnjεε funjɔ ni piimu jaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa jε ma dan Yawutuu pusamaa ni wε, bani p'a sɔɔ Oromε shεen pu mu na kapyenjεε pyi pu mu. Pee fanhafεε wari shɔvεε pu p'a bi sipyii pu njmahana, na la faraa munaa pεrεmε pu bε na, kɔnhɔ pu bε di bye lafεε. Yawutuu pu bi pee wii kɔnjɔ ke bεeri wo jurumu fεε. Ga Yesu ya jɪnjɔ jaari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana jɪnjɔ

Macoo ya we Kitabu we fanha jεhε Yawutuu shizhaa na. Wu sεmε wu ka jɪngbɔhɔ ki jε na: Yawutuu pu wo saan wu jε Yesu, wemu wo jɔmεε Kile tudunmɔɔ p'a lɔ ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: **1** Faabobonjɔ ki jɪnjɔ wo kalaa we (Macoo 5—7). **2** Yesu ya piimu tun pu shε Kile saanra ti kaa jo ge (Macoo 10). **3** Fugba saanra ti wo talenjεε (Macoo 13). **4** Sipya jiiifεεε pyegana wu cebooloo n'a daa fεε tε ni (Macoo 18). **5** Kalaapiire ti na já Yesu cabaɲa caɲa sige sigegana lemu na ge (Macoo 24—25).

Jozaama Kitabu wu kafila jɪngbɔjɔ

* **1:5 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

Macoo 1 —2 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige ni wu se se keree.

Macoo 3:1 —4:11 Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ yεrε ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Macoo 4:12—18:37 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Macoo 19 —20 Yesu nigariwo Zheruzalεmu ni.

Macoo 21—28 Yesu wo labye we Zheruzalεmu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo. A w'i ba jε.

*Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sεmε
(Luka 3:23-38)*

¹ Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sεmε w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.

² Ibirayima w'a Ishaaga se.

Ishaaga di Yakuba se.

Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.

³ Zhuda di Fεresi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.

A Pεrεzi di Esirɔmu se,

Esirɔmu di Arami se.

⁴ Arami di Aminadabi se.

Aminadabi di Nasɔn se.

Nasɔn di Salimɔ se.

⁵ Salimɔ di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.

Bowazi di Obedi se, wu nu wu bye Wuruti.

Obedi di Zhese* se.

⁶ Zhese di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu wu bi fεnhε pye Uri shɔ.

⁷ Solomani di Orobowamu se.

Orobowamu di Abiya se.

Abiya di Azafu se.

⁸ Azafu di Zhozafati se.

Zhozafati di Zhoramu se.

Zhoramu di Oziyazi se.

⁹ Oziyazi di Zhowatamu se.

Zhowatamu di Akazi se.

Akazi di Ezekiyasi se.

¹⁰ Ezekiyasi di Manase se.

Manase di Amɔ se.

Amɔ di Zhoziyasi se.

¹¹ Zhoziyasi di Zhekoniya ni wu ceboronamaa se. Wee tuun wu ni a p'i Izirayeli sipyii pu co na kari Babilɔni ni.

12 Pee sipyii pu na co xɔ na kari Babilɔni ni,

a Zhekoniya di Salaceli se.

Salaceli di Zorobabɛli se.

13 Zorobabɛli di Abiyudi se.

Abiyudi di Eliyakimu se.

Eliyakimu di Azɔri se.

14 Azɔri di Sadɔki se.

Sadɔki di Akimu se.

Akimu di Eliyudi se.

15 Eliyudi di Eleyazari se.

Eleyazari di Matan se.

Matan di Yakuba se.

16 Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo we. Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a Mariyama di wee se.

17 Shi wu segee ke ni shishɛɛɛ wu jɛ Ibirayima ni Dawuda tɛ ni. Lee kadugo na a shi wu segee ke ni shishɛɛɛ di bye Dawuda ni Izirayɛli shɛɛn coduun wu tɛ ni na kari Babilɔni ni. A shi wu segee ke ni shishɛɛɛ di bye na lɔ wee tuun wu na na pa gbara Yesu seduun wu na.

Yesu Kirisa segana (Luka 2:1-7)

18 Yesu Kirisa segana li le. Wu nu Mariyama wu bi bye Yusufu curɔ. Ga na pu yaha pu sanha binne ja wɛ, a Fɛfɛɛɛ Munaa sefɛɛɛ di digi Mariyama na, a w'i yere yacɛɛ na.

19 Wu curɔ Yusufu wu bye sipyitiime, wu funɲɔ bye wu Mariyama mɛgɛ kyɛɛgi wɛ. A w'i li kɔn wuyɛ funɲɔ ni na w'i tee curɔ te kyɛɛgi ɲmɔhɔɔ ni.

20 Na Yusufu yaha ni kee fungɔngɔ ki ni, a Kile wo mɛlɛkɛ wa di ba wuyɛ shɛ wu na ɲmunɔgɔ ni, na yi jo wu mu na: «Dawuda ja Yusufu, ma ganha bu fya Mariyama lenɛ na wɛ, bani Fɛfɛɛɛ Munaa sefɛɛɛ ni w'a yere yacɛɛ na.

21 Wu na ba funana se, m'a lee mɛgɛ le Yesu, bani wu na ba wu sipyii pu shɔ pu jurumu wu na.»

22 Kee keree ki bɛɛri ya pye mu, kɔnhɔ Kafɔɔ Kile bi yemu jo wu taatuunnɔ li wo Kile tudunmɔ wu ɲɔ ni ge, yee ɲɔ di fa na:

23 «Li wii, doɲɲɛ fucɛri nacɛbaa na ba yere yacɛɛ na,

na funana se. Li mɛgɛ na le na

«Emanuwɛli.»*

lee kɔri jɛ «Kile jɛ wɛɛ niɲɛ ni.»

24 Ba Yusufu ya yiri ɲmunumɔ pu na wɛ, na li pye na bɛ ni Kafɔɔ wu mɛlɛkɛ wu wo kafilajo wu ni. A wu Mariyama furu pɔ. 25 Ga pu ya pinne ja wɛ, fo na shɛ Mariyama pye w'a tigi wu funazhiire na. A Yusufu di pya wu mɛgɛ le Yesu.

2

Wɔrɔɔ cɛvɛɛ ya pa na yiri Kile-nɔhɔ na

1 Yesu ya se Zhude fiige ki ni, Betilɛhemu ni, saannaa Hɛrɔdi cana nii ni. Wu nizexhɔgɔ ki na, a wɔrɔɔ cɛvɛɛ pii di ba na yiri Kile-nɔhɔ na, na nɔ Zheruzalɛmu ni. 2 A p'i yegenɛ pye na: «Yawutuu wo saan we w'a se nime ge, mii wu wa wɛ? Wɛɛ ya wu wɔrɔɔ ja, na wɛɛ yaha Kile-nɔhɔ ke na, na ba di ba wu pɛlɛ.»

3 Ba saannaa Hɛrɔdi ya yee logo wɛ, a l'i wu ɲaha wɔ fo xuuni, na fara Zheruzalɛmu shɛɛn bɛɛri na.

4 A Hɛrɔdi di saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛɛri pinne, na pu yege na: «Kirisa wemu wu jɛ Saan ni Izirayɛli wo Shɔvɔɔ wu ge, mii wu d'a yaa na se wɛ?» 5 A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Zhude fiige ki ni Betilɛhemu kulo li ni, bani Kile tudunmɔ w'a li ka na:

6 «Mu Betilɛhemu we wu wa Zhude fiige ki ni ge,

mu wa Zhude fanha kulogoo ki

bɛɛri

nifɛnhɛfɛnhɛnɛ-ɛ dɛ,

bani ɲuɲɔfɔgbɔ wa na ba foro mu ni,

wee na ba wu shi Izirayɛli wu

naha.»*

7 Lee kadugo na a Hɛrɔdi di wɔrɔɔ cɛvɛɛ pu ɲmɔhɔ yiri, na pu yege xuuni, lee wɔrɔɔ li ɲaduun wu keree na. 8 Na

xhɔ na pu tun kari Betilɛhemu ni, na jo: «Yi shɛ le pubinne le sha xuuni. Yi bu shɛ li ɲa, yi ba yi jo na mu, kɔnhɔ na bɛ di shɛ li pɛlɛ.»

* 1:23 Ezayi 7:14

* 2:6 Mishe 5:1-2

⁹ Ba wərɔɔ cɛvɛɛ p'a saan wu jomɔ pu logo wɛ, na gari. P'a wərɔɔ lemu ja na pu yaha Kile-nəhɔ ki na ge, a lee wərɔɔ l'i doro pu jaaha na, fo na she nɔ pubinnɛ li xuu wu ni, na yere wee xuu wu juɔ na. ¹⁰ Wərɔɔ cɛvɛɛ p'a lee wərɔɔ li ja tuun wemu ni ge, na funɔ taan xuuni. ¹¹ Ba p'a jé puga ki ni wɛ, na pubinnɛ le, ni li nu Mariyama ja. A p'i nuguro sin, na pubinnɛ li pɛɛ, na pu yɛɛyɛ nɔ mugi, na pubinnɛ li kan sanni, ni pɛɛwa yaɲmuyɔ ya bɛ, yee jɛ nudanga yawurire, ni nudanga sinmɛ pemu jɛ na mire ge. ¹² Lee kadugo na, a Kile di pu kaala ɲmunɔɔ ni na pu ganha bu guri zhe Herɔdi yiri wɛ. A p'i gari pu fiige ni koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

¹³ Wərɔɔ cɛvɛɛ pu nigaraga na a Kile wo mɛɛkɛ wa di wuyɛ she Yusufu na ɲmunɔɔ ni, na wu pye: «Yiri, m'a baa kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira ni, m'a she diin wà fo di ba she jo ni ma ni tuun wemu ni, bani Herɔdi na ba pya wu shaa di gbo.» ¹⁴ A Yusufu di yiri kee piinunɔ ki ni, na baa ni pya wu ni wu nu wu ni, na kari Misira ni. ¹⁵ A p'i she diin wà fo na she Herɔdi pye w'a xu. Kee keree k'a pye, kənhɔ Kafɔɔ Kile ya jomɔ pemu jo wu tudunmɔ wu nɔ ni ge, pee nɔ di fa na: «Nɛ na ja wu yiri yeege Misira fiige ki ni.»*

P'a nəhəpiire ta gbo

¹⁶ Herɔdi ya li ja na wərɔɔ cɛvɛɛ p'a wu nɔ faanna ge, a wu luu di yiri xuuni. A wu sipyii tun kari na pu Betilehemu ni wu taaan kulogoo ki funabiire ti bɛeri gbo, temu ti jɛ ti yee sanha doro shuun taaan wɛ ge, wərɔɔ cɛvɛɛ p'a tuun wemu she ge, na bɛ ni wee ni. ¹⁷ Wee tuun wu ni Kile tudunmɔɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee nɔ di fa. Wu bi jo na:

* 2:15 Oze 11:1

* 2:18 Zheremi 31:15

* 3:2 Kile saanra: Tee ninuuro ti jɛ fugba saanra te.

Yawutuu pu bi gbara p'a Kile mɛɛge yiri wɛ, lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra. * 3:3 Ezayi 40:3

¹⁸ «Sipyii ya mɛhɛɛ logo na foro Arama koomɔ pu ni:

Xugunɔɔ ni sipyaa.

Araseli w'a wu nəhəpiire yamɛhɛɛ suu.

Pu ya wu fɛhɛɲɛ ta kənhɔ wu luu di jɲɲɛ wɛ,

bani p'a xu xɔ.»*

P'a kuri foro Misira ni

¹⁹ Herɔdi nixhugo na a Kile wo mɛɛkɛ wa di wuyɛ she Yusufu na ɲmunɔɔ ni, na wu yaha Misira fiige ki ni. ²⁰ A wee mɛɛkɛ wu jo: «Yiri m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni, bani piimu pu bi pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.» ²¹ A Yusufu di yiri, na guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni. ²² W'a logo na Arikilasi w'a tiin wu to Herɔdi wu tatɛɛngɛ ki ni, na pye Zhude fiige ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya sɔɔ na she wà wɛ. A Kile di wu funɔ to ɲmunɔɔ ni, na wu she Galile fiige ki ni. ²³ A wu she diin kulo la ni wà lemu mɛɛge ki jɛ na Nazareti ge, kənhɔ Kile tudunmɔɔ pu bi yemu jo na Yesu na ba yiri Nazareti shɛn ge, yee nɔ di fa.

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yɛɛ

(Marika 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Ayiwa, caɲa ka Yohana Batizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude fiige ki ni, na she Kile jomɔ pu yɛɛ li nɔ kən wà. ² Wu bi sipyii pu yeri na: «Yi daajɛɲɛ jo yi jurumu wu na, bani Kile saanra* t'a tɛɛɲɛ.» ³ Yohana Batizelipye kaa Kile tudunmɔɔ Ezayi bi byi na:

«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Fàya yemu yi bye Yohana na ge, yee bi yàa ni nəhəyɔ shiire ni, sɛɛge di jɛ wu yapɔɔ. Kabeeye ni weg-eye funɔ sɛɛ, yee yi bye wu nɔlige.

⁵ Zheruzalemu shɛɛn, ni Zhude fiige ki bɛɛri, ni Zhurudɛn Gba wu kabanugo kulogoo ki bɛɛri bi se Yohana yiri, ⁶ na yeree pu jurumu wu na, na puyɛ kaan Yohana mu wu na batizeni Zhurudɛn Gba lɔhɔ ki ni. ⁷ Ba Yohana ya li ja na Farizhɛɛn, ni Sadushɛɛn niɲɛhɛmɛɛ pu bi ma na puyɛ kaan wu mu wu na batizeni wɛ, a wu pu pye: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana li jaaha na wɛ?» ⁸ Kapyegeee kiimu k'a li shɛɛ na y'a daajɛɲɛ jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. ⁹ Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn yɛ na Ibirayima wu jɛ yee to wɛ. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye jɛri na pye Ibirayima nagoo. ¹⁰ Kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niye yi cere. Tige bɛɛri ki jɛ ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki w'a na ni.

¹¹ «Nɛ kunni w'a yee batizeni lɔhɔ yɛ ni. Lee w'a li shɛɛ na y'a daajɛɲɛ jo yi jurumu wu na. Ga wa w'a ma nɛ kadugo, wee fanha ya jɛhe nɛ wogo na. Ali na wu tanhaya ye yɛ pyaa bɛ wolo wu tɔɔyɔ na, nɛ yaa ni lee ni wɛ. Wee na ba yi batize Fɛfɛɛɛ Muna ni na ni.* ¹² Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keɲɛ ni. Wu na ba sigiye yi fɔ na wolo shinmapya wu ni. Wu na ba shinmapya wu kemɛ, na wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sɔrogo nafugibaaga ni.»

*Yohana ya Yesu batize
(Marika 1:9-11; Luka 3:21-22)*

¹³ Ayiwa, a Yesu di yiri Galile fiige ki ni na pa Zhurudɛn Gba wu jɔ na Yohana yiri, kɔnhɔ Yohana di ba wu bɛ batize. ¹⁴ A Yohana di ganha na li shege, na jo: «Mu w'a yaa na nɛ batize goo, a m'i dɛɛɛ na ma nɛ mu ya?» ¹⁵ A Yesu di wu pye: «Sɔɔ lee na, lee di bye mu nimɛ, bani lee pyegana li funɲɔ ni w'a da Kile wo jidaan wu pye.» A Yohana di sɔɔ, na wu batize. ¹⁶ Ba Yesu ya batize na xɔ wɛ, na foro lɔhɔ ki ni. Taapile ni a fugba wu jɔ di mugi.

* **3:11 Na batize Fɛfɛɛɛ Muna ni na ni:** Lee kɔri wu jɛ na Fɛfɛɛɛ Muna le, ni na ki na ba wu pye fɛfɛɛɛ. * **4:4** Duterɛnɔmɛ 8:3 * **4:6** Zaburuu 91:11-12 * **4:7** Duterɛnɔmɛ 6:16 * **4:10** Duterɛnɔmɛ 6:13

A Yesu di Kile Muna li ja li na diri na ma wu mu ba gbegbe shazhira jɛ wɛ, na ba do wu na. ¹⁷ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ we, wu kaa l'a dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa.»

4

*Shitaanni ya Yesu taanna wii
(Marika 1:12-13; Luka 4:1-13)*

¹ Lee kadugo na a Fɛfɛɛɛ Muna di Yesu jaaha co na kari siwaga ni, kɔnhɔ Shitaanni di shɛ wu taanna wii. ² A w'i suun le na ta cabyaa kelɛɛ shishɛɛɛ (40) ni nibiiye kelɛɛ shishɛɛɛ. Lee kadugo na, a xuugo di wu ta. ³ A Shitaanni di fulu wu na, na wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, ye faakageeye ye pye na yi jɛri buuri.» ⁴ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Jɔ yalige yɛ wa sipya jɔ shaa wɛ,
ga fo jomɔ pemu bɛɛri Kile ya yu
ge.»*

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni Fɛfɛɛɛ Kulo li ni, na shɛ wu yaha Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki jidii li ni, ⁶ na wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, kɔn to jɛɲɛ na. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu mɛlekɛɛ pu mu,
pee na ma co pu keye ni,
kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu
kagerɛɲɛ yafin na wɛ.»*

⁷ A Yesu di wu pye: «L'a ka bɛ sanha Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha ma Kafɔɔ Kile taanna wii
wɛ.»*

⁸ Lee kadugo na a Shitaanni di wu lɔ sanha na shɛ yaha faabobotɔɔngɔ ka fugba ni, na shɛ kɔɲɔ saanra ti bɛɛri, ni ti nɔɔrɔ wu bɛɛri shɛ wu na, ⁹ na wu pye: «Ma bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni, na nɛ pɛlɛ, nɛ na ye bɛɛri kan ma mu.»

¹⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Shɛ w'a dɛ, Shitaanni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«M'a ma Kafɔɔ Kile yɛ pɛlɛ, ma da labye
pyi wee yɛ nigin mu.»*

11 Ayiwa, a Shitaanni di laha wu tãan, na gari, a mɛlɛkɛɛ pii di fulo wu na, na wu keree yàa.

Yesu ya wu labye wu na kɔn Galile fiige ki ni

(Marika 1:14-15; Luka 3:14-15)

12 Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana ya le kaso ni wɛ, a w'i yiri wee xuu wu ni, na gari Galile fiige ki ni. 13 Ga wu ya ta tiin Nazareti kulo li ni wɛ, a wu shɛ diin Kapɛrinɔmɔ kulo li ni. Lee bye Galile Gba wu na ki na, Zabulon wo koomɔ pe ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni. 14 Lee ya pye mu, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ Ezayi bi yemu jo ge, yee na di fa na:

15 «Zabulon wo koomɔ pe ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni, pee pemu pu na Galile Gba wu na koomɔ pe, Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri ge, shi watii shɛɛn ya na Galile wemu wo koomɔ pu ni ge.

16 Sipyii piimu pu bi tiin nibiige ki ni ge, pee ya kpɛɛngɛ nigbɔhɔ na. Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki ni ge, kpɛɛngɛ ya foro pee mu.»*

17 Wee tuun we ni Yesu ya Kile Jozaama pu yɛɛ li na kɔn na byi. Wu bi yu na: «Yi daajɛɛ jo yi jurumu wu na, bani fugba saanra t'a tɛɛɛ.»

Yesu ya fyashaa shishɛɛɛ yiri
(Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)

18 Caɲa ka, na Yesu yaha wu na naari Galile Gba wu na ki na, a wu fyashaa shuun na, p'i na cebooloo: Simɔ, wee wemu p'a byi na Pyɛɛri ge, ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lohɔ ki ni. 19 A Yesu di pu pye: «Yi taha na fɛni, di yi pye sipyii shavɛɛ.» 20 Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu fɛni. 21 A wu shɛ naha na, na ceboronamaa shuun wa bɛna. Pee bye Zebede wo jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɲɔ ni, ni pu to Zebede wu ni. A Yesu di pee bɛ yiri. 22 Taapile

ni a pee bɛ di pu wo kɔrɔgɔ ki yaha wà ni pu to wu ni, na daha wu fɛni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuunɲɔ

(Luka 6:17-19)

23 Yesu bi Galile fiige ki bɛɛri naari, na kalaa kaan sipyii pu mu pu Kilepɛɛɲɛ piyɛyɛ yi ni. Wu bi fugba saanra ti wo Jozaama pu yu, na yama tuuyo yi bɛɛri xuu, na sipyii shuu pu fanhaxhɔrɔ tuugo bɛɛri na. 24 A Yesu mɛgɛ di Siiri fiige ki bɛɛri círi. A sipyii p'i ganha na yama fɛɛ pu bɛɛri tugoo na ma wu mu. Gban tuuyo bɛɛri yi bye pee yama fɛɛ pii ni: Jinaa bye pii ni, pii di na kirikirizaannaa fɛɛ, kabanuxuyo fɛɛ na pu ni. A Yesu di pu bɛɛri cuunɲɔ. 25 A sipyiihɛmɛɛ di daha wu fɛni. Pee bi yiri Galile fiige ki ni, ni Dekapoli fiige ke, ni Zheruzalɛmu kulo le, ni Zhude fiige ke, ni Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri.

5

Kile Kafila yɛɛ lemu l'a pye faabobonɲɔ ki na ni ge

1 Ayiwa, ba Yesu ya sipyiiire ti na wɛ, na dugi tiin faabobonɲɔ ki na ni. A wu wo kalaapiire t'i fulo wu na. 2 A wu na kɔn na pu kalaa na:

Piikɛ p'i na duba nagoo pu wɛ?
(Luka 6:20-23)

3 «Piimu p'a li ce na funmɔ fɛɛ pee na Kile shizhaa na ge, pee na duba nagoo, bani pee wuuro ti na fugba saanra te.

4 Piimu wo zɔlɔɔ p'a mɛhɛɛ suu ge, pee na duba nagoo. Bani pee logoo na ba na.

5 Piimu pu na ni lotangaa ni ge, pee na duba nagoo. Bani pee na ba na ki ta na pye ceɲ.

6 Piimu p'a tiime la pyi ba yalige ni logbaga na ge, pee na duba nagoo. Bani pee funyɔ na ba na.

7 Piimu p'a naari pusamaa na ge, pee na duba nagoo. Bani Kile na ba na naari pee na.

* 4:16 Ezayi 8:23; 9:1-2

8 Piimu wo zoloo pu ne feefe ge,
pee ne duba nagoo.

Bani pee na ba Kile na.

9 Piimu p'a nani shaa k'i bye pu ni
pu sipyii te ni ge,
pee ne duba nagoo.

Bani pee na ba yiri Kile nagoo.

10 Kanhama ya nani
piimu na Kile wo jidaan bye
funjo ni ge,
pee ne duba nagoo.

Bani pee wuuro ti ne fugba saanra te.

11 «Sipyii ba yi shehele, na yi kana,
na kakuunoo tuuyo beeri wo kafineye
teri yi na ne mege wuu na, wee tuun
wu ni yi ne duba nagoo. 12 Yi funjo yi
taan fo xuuni, bani yi saraa w'a pele
fugba wu ni. Kile tudunmoo piimu p'a
toro yee naha na ge, mu p'a pee be
kanha lee kanhagana li na.

*Ke konjo ke wo suumoo ni ki kpeenge
(Marika 9:50; Luka 14:34-35)*

13 «Yee pu ne ke konjo ke wo suumoo.
Ga suumoo tipoomoo bu foro pu ni, naha
na pu taan sanha we? Pee suumoo
pe da ja yaaga be no nige we, fo
na pu wa kpeenge na sipyii tooyo ni
p'a danhana. 14 Yee pu ne ke konjo
ke wo kpeenge. Kulo lemu l'a teje
faabobonoo nuno ni ge, lee ya ja nmohoo
we. 15 Wa shishiin ya sokinna leni
m'a yaaga shigile wu nuno ni we. Ga
yaaga ka nuno ni ma ma wu taha,
konho wu da kpeenge yeege puga ki
jevete pu beeri mu. 16 Mu yee be wo
kpeenge k'a yaa na foro lee forogana
li na sipyii pu mu, konho pu da yi
wo kapyege nizaanaa ki naa, pu da
baraga teri yi fugba To Kile wu na.

Yesu ya pa saliya wu no fa

17 «Yi ganha ba giin na ne pa di
ba saliya we, kelee Kile tudunmoo pu
wo jomoo pu gbo we. Ne ta pa di
ba yee gbo we, ga ne pa di ba yi no
fa. 18 Can na n'a da yi jo yi mu, na
fugba we ni nige ke yaha, Kile wo
saliya wu kamapile nifenhafenhenne
be, kelee wu kamapile fuduunoo nigin
be wa da zho do we, fo na she keree

ki beeri no ki tehenne na. 19 Lee wuu
na sipyaa sipya w'a saliya wu nomee
nifenhafenhenne nigin be kyeege ge, na
nugo na sipyii pu kalaa lee ni ge,
weefoo na ba bye fugba saanra ti wo
sipyii pu beeri wo nifenhafenhenne. Ga
sipya wemu ba saliya wu koo naari,
na sipyii pu kalaa lee ni, weefoo na
ba bye fugba saanra ti wo sipyigbo
wa. 20 N'a da yi jo yi mu, yee bu bye
yee di ya saliya karamogoloo pee, ni
Farizheen pu ja tiime ni we, yee da ba
je bada fugba saanra ti ni we.

Kile wo loyire li keree

21 «Yee ya yi logo na l'a she wee
sefelee pu na na: «Ma ganha ga sipya
gbo we.»* Sipyaa sipya w'a wu
sipyii gbo ge, kiiri wu da gon ma na.
22 Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo
sipyaa sipya w'a luu yirige wu ceboro
taan ge, kiiri ya yaa na kon weefoo
na. Wemu bu wu ceboro pye na na-
hanaha wu ne wii, kiirikoon kurunoo
k'a yaa na kiiri kon weefoo na. Wemu
bu wu ceboro pye na wu sicere foo,
weefoo ya yaa na le Jahaneme wo na
ki ni. 23 Lee wuu na, ma bu yiri, na
saraga lo, na ma da zhe ki wolo gan
Kile mu saraya yi tawologo ki ni. A
ma funjo di do li na na kababaana la
m'a pye ma ceboro wa na. 24 Ayiwa,
m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi
tawologo ki ni, m'a guri, m'a fenne she
be ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri
pa ma saraga ki wolo ma kan Kile mu.
25 Sipyaa wa bu jaagi shan ma na kaa
la na, na ma yiri kiirikoon pu mu. La
le maye ni, m'a be ni wee kiiri konyii
wu ni na yi yaha koo li na, konho wu
ganha bu she ma le kiirikoon pu keje
ni, pee di ma kan gedii pu mu pu le
kaso ni we. 26 Can na n'a da yi jo ma
mu, ma bu je wee kaso wu ni, ma da
ga foro wa ni wari pile nigin be foo ni
we.

Dadaro keree

27 «Yee ya yi logo na l'a she na: «Ma
ganha ga dadaro pye we.»* 28 Ga ne
kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa

* 5:21 Ekizode 20:13; Duterenne 5:17 * 5:27 Ekizode 20:14; Duterenne 5:18

sipya w'a cee wii, na wu la pye ge, weefoo ya daddaaro pye xo ni wee cee wu ni wuzo wu na. ²⁹ Ayiwa wee tuun wu ni, ma kanige nii le bu da lee na ne kanunjo di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wa taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya paro ma mu ma ceepuuro ti beeri ti je Jahaneme ni. ³⁰ Ma kanige kenje ke shiin bi ne kanunjo di ma le jurumu ni, ki kon wa taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya paro ma mu ma ceepuuro ti beeri ti je Jahaneme ni.

Gbaxaaro keree
(Macoo 19:9; Marika 10:11-12; Luka 16:18)

³¹ «Y'a jo be sanha na: «Na wemu ba da wu sho gbaga xo, wufoo wu gbaxaaro seme ya kan wu mu.»* ³² Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu sho gbaga xo, daddaaro di ya ta pye kee gbaga ke wo kaxoo nunjo-ge, daddaaro ni weefoo ya cee wu le. Na wemu be w'a ceforogo ka lenje ge, daddaaro wee be ya pye.

Yi ganha ba gari we

³³ «Yee ya yi logo sanha na l'a she we sefelee pu na na: «Ma ganha ga kaaga kaa, m'a guri m'a kee kyeege we. Ga kaaga beeri m'a kaa Kafoo naha taan ge, kee beeri no fa fo ki tehene.»* ³⁴ Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo yi ganha ba gari bada we. Yi ganha ba gari fugba we na we, bani wee ne Kile wo saanra koro le. ³⁵ Yi ganha ba gari ninje ke na we, bani kee ne Kile wo tooyo tatahana. Yi ganha ba gari Zheruzalemu kulo li na we, bani lee ne Saangbo wu wo kulo le. ³⁶ Ma ganha ba gari maye pyaa wo nunjo ke be na we, bani ma da ja ma nuzhige nigin we wa be fiinne kelee di ki wo we. ³⁷ Yi sii jo ye «Uun» kelee «Ahayi». Ya bu fara yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

Na kaa teger pye ma sipyini na, lee ya yaa we
(Luka 6:28-30)

* 5:31 Dutereno 24:1

* 5:33 Levitike 19:12; Dutereno 23:21-23

* 5:38 Ekizode 21:24

* 5:43 Levitike 19:18

³⁸ «Yee ya yi logo na l'a she na: «Nii li ne nii wo teger, gaan di ne gaan wo teger.»* ³⁹ Ga ne kunni wa da yi jo yi mu jo wa shishiin ganha ga kakuuno taga kakuuno la foo to we. Sipya wa bu kadaa ja ma kanige nibege ni, ke ki be tagi wu mu. ⁴⁰ Sipya wa ba giin wu ma yiri fanha mu, wu ma fadebire sho ma na, fadegbaho kiyee pyaa be kan wu mu. ⁴¹ Fanhafoo wa bu ma karamu na fo ma wu wo tuguro lo, m'a kilo nigin jaari ni ti ni, ti lo wu mu, m'a kiloo shuun jaari ni ti ni. ⁴² Wa bu yaaga ka beeri ma mu, wu kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma ganha bu zhe lee ni we.

Yi pen pu taan yi mu
(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Yee ya tee yi logo na l'a she na: «Ma nii wu taan ma mu,»* m'a ma pen ko. ⁴⁴ Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu, yi pen pu taan yi mu! Piimu p'a taha yaha yi na na gana ge, y'a Kile beeri pee mu. ⁴⁵ Yi To Kile we wu wa fugba we ni ge, konho yi ba bye wee wo nagoo. Bani wee ya wu wo cana ki yeege sipyikuuno ni sipyisaama beeri mu. W'a zanha shaan sipyitiime ni sipyitiibaaga beeri mu. ⁴⁶ Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, kuduun weke yi da da lee ni we? Ali ta lee ninuno be fanhafee wari shovee pu be wa byi we? ⁴⁷ Yee ba yi cebooloo pu ye nigin shaari, kagboo li wa lere ya? Ta lee ninuno be Kile cebaalaa pu be wa byi we? ⁴⁸ Yee kunni pu pye sipyii piimu no ya fa ge, ma na jo ba yi fugba To Kile wu no ya fa fagana lemu na we.

6

Yaaga kangana sipya mu

¹ «Yi kasenge yaha yiyee na, yi wo Kile koo nara li ganha bu da bye na yiyee shee ye sipyii na we. Yi ba lee pyi, yi da ba kuduun ta yi fugba To Kile wu mu we. ² Ma ba da yaaga ka kan funmo fee mu, ma ganha ba maga wi maye nahagbaa na we. Lee shuun shuun

jovεε pu wa byi Kile-pεεηε piyεyε ye, ni kakuutoroyo yi ni, kōnhō p'i da masōhō taa na yiri sipyii yiri. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xō. ³ Ga ma ba da yaaga kan funmō fεε mu, ma kanige keηε ba kemu kaan, kamενεε wogo ki ya yaa na kee ce wε, ⁴ kōnhō kee yakanga ke di bye ηmōhōrō wogo. Lee bu bye mu, ma To wu w'a kaηmōhōηō jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Nερεγε pyegana
(Luka 11:2-4)

⁵ «Yi ba Kile ηεeri, yi ganha bu da bye shuun shuun jovεε pii shi wε. Pee wo nidaan wu ηε mε na yeree na Kile ηεeri Kile-pεεηε piyεyε yi ni, ni kakuutoroyo yi ni, kōnhō sipyii pu bεeri di da pu jaa. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xō. ⁶ Ga ma ba da ηερεγε pye, jε ma puga, m'a gbura ki tō wā mayε na, m'a Kile ηεeri. Ma To we w'a keree bεeri jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu. ⁷ Yi ba da Kile ηεeri, yi ganha ba ηunō baa jomō yu, yi da guroo pee ninumō na y'a yu tōηii niηεηε ni, ba Kile cebaalaa pii ya li pyi wε. Pee wa ma giin na pee bu jomō pe ηεηε, na pee jomō pe ηεηε funηō ni Kile w'a da pee wo ηερεγε ki shō. ⁸ Yi ganha bu da yiye yaha pee shi wε! Bani yee mago wa yaηmuγō yemu na ge, yee To w'a yee ce na ta yee sanha yi ηεeri wu mu wε. ⁹ Y'a Kile ηεeri mumε:

«Wεε To Kile, mu wemu wu wa fugba we ni ge,
Mu mεge ki pye fεεfεε.

¹⁰ Ma saanra ti pa.

Ma nidaan w'a byi ηiηε ke na,
Ma na jo ba w'a byi pyegana lemu na fugba we ni wε.

¹¹ Wù niηaa ηōlige kan wù mu.

¹² M'a wù kakuuyo yi yafa wù mu,
ba wεε bε ya wù sipyiiηii wo kakuuyo yi yafani pu mu wε;
p'a yemu pyi wù na ge.

¹³ Ma ganha bu wù yaha wù jε nōwuuro ni wε,
ga m'a wù tanha Shitaanni na.
[Bani saanra te, ni sefεε te,

ni nōrō we, yee bεeri ηε Mu woyō tεhεε baa.

Amiina.]»

¹⁴ «Yi ba sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu, yi fugba To wu na ba yi bε wo kakuuyo yi yafa yi mu. ¹⁵ Ga yi bu bye yi ya sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu wε, yi To Kile wu da ba yi bε wo kakuuyo yi yafa yi mu wε.

Suun legana

¹⁶ «Yi ba da suun le tuun wemu ni, yi ganha bu yi ηahaya tanha, ba shuun shuun jovεε pii ya li pyi pyegana lemu na wε. Pee wa ma pu wo ηahaya yi tanha, kōnhō wa bεeri bu pu ηa, wufō di li ce na suun p'a le. Can na n'a da yi jo yi mu, pee ya pu wo kuduun wu ta na xō. ¹⁷ Ga ma ba da suun le, ma ηaha ki je, m'a lasikoli fara ma ηunō ki na, ¹⁸ kōnhō sipyii ganha bu li ce na suun m'a le wε, fo ma To Kile wu yε, wee wemu w'a ma funηō ce ge. Ma To Kile wu w'a kaηmōhōηō ki jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Naafuu tayaηa nijεηε
(Luka 12:33-34)

¹⁹ «Yi ganha ba naafuu faari da yeri naha yiye mu ke kōηō ke na wε. Fyεεnrε ni tatōn ya wu kyεegi, nagaalaa bε di gburaya kyεegi na jin, na yuli. ²⁰ Ga y'a naafuu faari y'a yeri yiye mu fugba wu ni. Fyεεnrε ni tatōn wa wà di wu kyεegi wε, nagaalaa bε di wa wà wu gbura kyεegi jε, wu wu yu wε. ²¹ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zō wu bε funzhaga wa.

Cεpuuro kpεεngε
(Luka 11:34-36)

²² «Sipya ηii ki ηε wu cεpuuro sokinna. Ma ηii ki bu ηō, ma cεpuuro ti bεeri na ba bye kpεεngε ni. ²³ Ga ma ηii ki bu bye ki ya ηō wε, ma cεpuuro ti bεeri t'a da bye nibiige ni. Ayiwa, kpεεngε ke ki ηε mu ni ge, piige bu jε kee ni, kee na ηeri nibiicogōηō dε!

Kile keree ni naafuu keree
(Luka 16:13)

²⁴ «Sipya wa shishiin da já da kapyεηε pyi ηunōfεε shuun mu wε.

Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔrɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyenɛɛ pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu be mu we.

*Yi Kile pye yi tadaŋa
(Luka 12:22-31)*

²⁵ «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi nɔshaga ni na naha y'a da li, kelee naha y'a da gbuu we. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na naha y'a da leni we. Ta munaa ya ye yalige na, ceepuuro be d'a ye cére fàya na we? ²⁶ Yi shazhɛɛɛ te wii fugba we ni. Ti wa yeme nuri we, t'i wa shinma kɔn we, t'i wa shinma kemɛɛ na yeri kpɔngɔɔ ni we. Ga yee fugba To wu ti nɔ shaa. Ta yee ya ye shazhɛɛɛ na na kanha we? ²⁷ Jɔgɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jɛɛɛ be fara wuyɛ pyaa shi wu na ni funzhaga ni we? ²⁸ Naha na y'i yi funyɔ shaa ni yi cére faleye kaa ni we? Yi sige yaweye yi fyɛngana li wii, y'a fyɛnɛɛ nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyenɛɛ pyi we, y'i wa fàya shin we! ²⁹ Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu beɛri ni, wu fàŋa ka ya ke yawege ke ka fyɛnɛɛ nigin be xɔ saana ni we. ³⁰ Nà ke ki wa sige ki ni nijaa, na ta na di da ba kee sɔrogo niga na ge. Ni Kile ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, ta wu da ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na we? Yee n'a daa w'a cɛɛɛ de! ³¹ Lee wuu na yi ganha ba yi funyɔ shaa na: «Naha wèe da da li we?» kelee «Naha wèe da da gbuu we?» kelee «Naha wèe di da da leni wù fàya we?» ³² Kile cɛbaalaa p'a ye yaŋmuyɔ ye beɛri shaa. Yee fugba To wu kunnɛ ya li cɛ na yee mago wa ye yaŋmuyɔ ye na. ³³ Yi fɛnhɛ ya Kile wo saanra te ni wu wo tiimɛ pe shaa. Lee kadugo na Kile na ye yaŋmuyɔ ye beɛri kan yi mu, na la taha yi na. ³⁴ Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni niga kaa ni we! Yi niga keree yaha niga kenɛ ni! Caŋa beɛri ki nɛ ni ki nɔŋɔ cɔnrɔmɔ ni.

*Yi ganha ba yiyɛ jaagi we!
(Luka 6:37-38, 41-42)*

¹ «Yi ganha ba pusamaa jaagi we! Kɔnhɔ yi be ganha bu ba jaagi we. ² Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee be wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuŋɔ ni yeeyɛ pyaa be wo daanna wa da ba bye. ³ Kagaanra le li wa mu ceboro wu nii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di nɛ muyɛ pyaa nii ni, mu di ya lee naa-i we? ⁴ Kelee dii mu di da já ma ceboro pye: «Yere di kagaanra le wolo ma nii li ni!» na ta puga tinbara di nɛ mu wuu li ni we? ⁵ Shuun shuun jovɔɔ de, fɛnhɛ puga tinbara le wolo mayɛ pyaa nii le ni. Lee bu bye ma na já na xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu nii li ni.

⁶ «Yi ganha ba fɛfɛɛɛ yaŋmuyɔ waa puun mu we! Kɔnhɔ pu ganha bu da ŋmahana nɛri yi feni p'i yi sheengi sheengi we. Yi ganha ba yi pɛɛwa kuun waa shaalaa mu we! Kɔnhɔ pu ganha bu da wu tanhana tanhana we.

*Y'a Kile nɛɛri
(Luka 11:9-13)*

⁷ «Y'a nɛɛri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da naa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ⁸ Bani sipyaa sipya w'a nɛɛɛɛ pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da naa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu. ⁹ Yee wa beɛri ja w'a buuri nɛɛri wu mu ge, jɔgɔ wu wa yee ni wemu na kagerɛɛ kan wu ja wu mu buuri wu wege ni we? ¹⁰ Kelee ja wu bu fya nɛɛri wu mu, w'i wɔ kan wu mu fya wu wege ni we? ¹¹ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cɛ mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi nɛɛriwɛɛ pu mu we? ¹² Yi funɔɔ wa sipyii p'a keree kiimu beɛri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu, bani wee wu nɛ Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ pii wo kalaa we.

*Kuṇḍo nifenhēfenhene li wo keree
(Luka 13:24)*

¹³ «Y'a jin kuṇḍo nifenhēfenhene li ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo xuu wu ni ge, lee ya pēle, li tajege ki be d'a pēle. Sipyiñehemēe p'a se lee koo le ni. ¹⁴ Ga koo lemu l'a kari ñi sicuumo pu ni ge, lee koo l'a cēre, li tajege ki be d'a cēre. Sipyii piimu p'a jin lee ni ge, pee ya ñehē wē.

*Ki yaseye feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-44)*

¹⁵ «Piimu p'a puyē faanna na Kile tudunmoo pee ñe ge, y'a yiye kasēri pee na! Pu ma ma yee mu ba dubyaa ñe wē, ga p'i ñe yacoyo. ¹⁶ Pu kapyege ki na y'a da ba pu ce. Ta erēzen nile ya daa mē xhuyo tige na? Kelee ta nitoroño na da xhutōonyo tige na? ¹⁷ Tige kemu ya ño ge, yaseye nizaaya k'a byi; tikuño be di yaseye niguuyo pyi. ¹⁸ Tisaana da ga já yaseye niguuyo pye wē; tikuño be di wa da ga já yaseye nizaaya pye wē. ¹⁹ Tige beeri ki ñe ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gōn, na ki wá na ni. ²⁰ Lee cegana li na yee da ba tudunmoo kafinejuu pu ce pu kapyege ki na.

Piimu pu da ba jé Kile wo saanra ti ni ge

(Luka 13:25-27)

²¹ «Sipyii piimu beeri p'a ne pyi: «Kafoo, Kafoo» ge, pee beeri wa da ba jé fugba saanra ti ni-i de, fo piimu ye p'a ne fugba To wu wo ñidaan wu pyi ge. ²² Kiiri wu cagōngō sipyiñehemēe na ba yu na: «Kafoo, Kafoo, ta wē ya keree nibanaa jo mu mēge na, na jinaa kari yeege yama fēe ni, na kakanhanaa ñiñehēñe pye mu mēge na wē?» ²³ Wee tuun wu ni ne ma li she pu na jo: «Ne yee ce bada wē. Yee kakuubiyi piiri, yi laha na taan de!»

*Puga nōhōshanma p'a jatēni xuuni
(Luka 6:47-49)*

²⁴ «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a ne jomō pu nuri, na pu koo ñaari ge, weefōo ya foro ná fungōngō fōo wa fēni, wemu ya wu puga yereñe faaya ñuño ni ge. ²⁵ A zangbōhō di ba ni kafēegbōhō ni, a gbalaa p'i ñi fo na

golo wo. Ga lee la shishiin ya já ke puga ke shan wē, bani faaya na ki nōhō ya teñe. ²⁶ Ga sipyaa sipya ba ne jomō pu nuri, wufōo di ya pu koo ñaari wē, weefōo ya foro fungōngō baa fōo wa fēni, wemu ya wu wo puga yereñe gbazhenhe ñuño ni ge. ²⁷ A zangbōhō di ba ni kafēegbōhō ni. A gbalaa p'i ñi fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo. A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xō wē, a wu kalaa wu kangana l'i sipyiire ti ñaha wō xuuni, ²⁹ bani wu wo we, ni pu wo saliya karamōgōlōo pu wo wu bye ninumō wē. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefēere ni.

8

*Yesu ya togo fōo wa cuuño
(Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)*

¹ Ayiwa, ba Yesu ya tigi faabobonō ki na wē, a sipyiire ñiñehere di daha wu fēni. ² Wee tuun wu ni a togo fōo wa di fulu wu na, na nuguro sin wu fēe ni, na wu pye: «Kafōo, mu bu sōo, go mu na já ne cuuño.» ³ A Yesu di wu keñe yeege, na gbōn wu na, na jo: «Ne sōo mu wu cuuño!» Taapile ni a togo k'i xhō, a wu bye fēfēe. ⁴ Lee kadugo na a Yesu di wu pye: «Kaseege yaha maye na, ma ganha bu ye ñaha jo wa shishiin be mu wē. Ga she maye she saraya ñaha shōonrivōo wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo. Kee na ba li she na m'a cuuño.»

Sōrosii ñuñōfōo wa wo kapyebye ya cuuño

(Luka 7:1-10)

⁵ Ayiwa, ba Yesu ya jé Kaperinomō kulo li ni wē, a sōrosii ñuñōfōo wa di fulu wu na, na wu ñeeri na: ⁶ «Kafōo, ne kapyebye wu nizinnege ki ñe puga. Wu kabanuyo shuun wu beeri w'a xu. Kanhama pu ñe wu ñuño ni fo pu nigbō.» ⁷ A Yesu di wu pye: «N'a da zhe wu cuuño.» ⁸ Ga, a wee sōrosii ñuñōfōo wu jo: «Kafōo, ne yaa mu wu jé ne puga wē. Ga ñomēe nigin ye jo, lee na ne wo kapyebye wu cuuño. ⁹ Bani ñuñōfēe pii wo fanha nōhō ni ne ñe, sōrosii pii

di ƚε nε bε mu. Nε bu wee wa pye: «Shε!» W'a gari. Nε bu wa bε pye: «Pa!» Wee bε na ba. Nε bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»¹⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu logo wε, a lee di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu feni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, nε sanha we wo n'a daa wu tuugo ƚa sipya wa shishiin mu Izirayeli fiige ki ni wε.»¹¹ N'a da yi jo yi mu sanha jo sipyiƚεhemεε na ba ba na yiri Kile-nɔhɔ ni camutomɔ ni. Pee ni Ibirayima ni Ishaaga ni Yakuba yε na ba binne diin, na li fugba saanra ti ni.¹² Ga fugba saanra ti mεge ya taha piimu na ge, pee na ba w'a kpeengε na nibiige ki ni. Pee na ba mehεε suu wà, na ganhaa kuri.»¹³ Lee kadugo na a Yesu di sɔrɔsii ƚuƚɔfɔ wu pye: «Ta se puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A wu kapyebye wu juuƚɔ lee taapile li ni.

*Yesu ya yama fεε niƚεhemεε cuuƚɔ
(Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)*

¹⁴ A Yesu di gari Pyεeri kaban, na she Pyεeri yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro keƚε ni.¹⁵ A Yesu di gbɔn wu keƚε na, a ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na wu keree yàa.¹⁶ Ba yakonƚɔ k'a pa nɔ wε, a sipyii p'i ganha na ma Yesu mu ni sipyii niƚεhemεε ni, jinaa ƚε piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kɔri yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na yama fεε pu bεeri cuuƚɔ.¹⁷ Lee funƚɔ ni Kile tudunmɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, a pee ƚɔ di fa na: «W'a ƚuƚɔ le wèe wo fanhaxhɔrɔ ti tãan, ni wèe wo yama pu ni.»*

*Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge
(Luka 9:57-62)*

¹⁸ Ba Yesu ya sipyiire ti ƚa t'a pa wu kuuri wε, a wu wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.»¹⁹ A saliya karamɔgɔ wa di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù karamɔgɔ, xuu bεeri ni m'a se ge, nε na daha ma feni.»²⁰ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeje ni, fugba shazhεεε di ƚε

ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipyia Ja wu mu kemu ƚε wuyε pyaa wogo wε.»²¹ A wu kalaapiire la bε di wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fεnhε na to wu le.»²² A Yesu di wee pye: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, m'a daha na feni!»

*Yesu ya kafεεgbɔhɔ ka yereƚε
(Marika 4:35-41; Luka 8:22-25)*

²³ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i jé kari kɔrɔgɔ ka ni.²⁴ Taapile ni a kafεεgbɔhɔ ka di yiri lɔhɔ ki ƚuƚɔ ni fo na lokuruyo pye yi na zhaa di kɔrɔgɔ ki tɔ. Lee bi Yesu ta wu na ƚmunɔɔ.²⁵ A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu ƚε, na wu pye: «Kafɔɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, yiri m'a wù ƚuƚɔ wolo!»²⁶ A Yesu di pu pye: «Naha na yee di fyagi mε wε? Yee n'a daa w'a cèrε dε!» Wee tuun wu ni a wu yiri, na sεε kafεεge ke ni lokuruyo yi na, a tunmɔ pu bεeri di yere.²⁷ A lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana, a p'i jo: «We ná we di ƚε sipya weke tuugo, fo kafεεge ni lɔhɔ bε na wu ƚomεε coni wε?»

*Yesu ya jinaa kɔri yeege namaa shuun wa ni
(Marika 5:1-20; Luka 8:26-39)*

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya nɔ gba wu kadugo yiri, Gadara fiige ki ni wε, a namaa shuun wa di foro faya yi ni, na ba wu ƚuƚɔ círi. Jinaa pu bye pee ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye sipya bε ya gbara w'a doroo li ni nige wε.²⁹ A p'i ƚɔ kɔn na xhuulo, na yu: «Naha mu di zhaa wèe feni wε, Kile Ja we? Kanhama m'a pa di ba zhan wù ƚuƚɔ ni, na ta pu tuun di sanha nɔ-ε ya?»³⁰ Lee bi shaagbaga niƚε ka ta ki na naha wà taliige ni.³¹ A jinaa p'i Yesu ƚεeri na: «Ma bu wù kɔri, ma di wù yaha wù she jé pii shaalaa pii ni.»³² A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro namaa shuun wu ni, na she jé shaalaa pu ni. A kee shaagbaga ki bεeri di gburogi, na digi yaƚa gologoloyo yi ni, na she jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.³³ A pee shaanahamaa p'i baa kari kanha ki ni, na she yi bεeri paari. Lemu l'a

* 8:17 Ezayi 53:4

bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge, a p'i yee be naha jo. ³⁴ Wee tuun wu ni, a kulo li sheen pu beeri di foro, na she Yesu nunjo c'iri. Ba p'a wu na we, na wu keme j'eri na wu foro pu wo fiige ki ni.

9

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun f'oo wa cuunjo

(Marika 2:1-12; Luka 5:17-26)

¹ Wee tuun wu ni a Yesu di k'arog'o ka lo, na guri gba wu kon sanha, na ba wuy'e pyaa wo kulo li ni. ² A sipyii pii di ba wu mu ni ná kabanuxuyo shuun f'oo wa ni yasinnege ka na. Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu na we, na ná kabanuxuyo shuun f'oo wu pye: «Na ja, lowaa le maye ni, ma jurumu w'a yafa ma mu.» ³ Wee tuun wu ni a saliya karamog'oo pii di ganha na yu puy'e funyo ni na: «Kile mege we ya gyeege me.» ⁴ Yemu p'a bi yu puy'e funyo ni ge, a Yesu di yee ce, na pu pye: «Naha na ke fungonkuunjo ke d'a tigi yee funyo ni we?» ⁵ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Y'iri, ma da naari!» Leka l'a faha we? ⁶ Ga konho y'i li ce na se wa Sipya Ja wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu jinje ki na.» A wu kabanuxuyo shuun f'oo wu pye: «Y'iri, m'a ma yasinnege ki lo, ma da se puga!» ⁷ A wu y'iri, na gari puga. ⁸ Ba sipyiire t'a lee na we, na fya. A p'i baraga taha Kile na tee sefeere ti tuugo gan wuu na sipyii mu.

Yesu ya Macoo yiri

(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ A Yesu di laha wee xuu wu ni, na gari. Wu nigariwo, a wu na wa nidengee na fanhafee pu wari wu tashog'o ki ni, wu mege di je na Macoo. A wu wee pye: «Taha na feni.» A Macoo di y'iri, na daha wu feni. ¹⁰ Cana ka a Yesu di ba gari Macoo kaban. Na wu yaha wu na li. A fanhafee wari shov'ee ni jurumupyii nijeheme piitiilee be di she binne na li ni wu ni, na fara wu kalaapiire ti be na. ¹¹ Ba

Farizheen p'a lee na we, na ganha na Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Naha na yee wo karamog'o w'i li ni fanhafee wari shov'ee, ni jurumupyii piitiilee be ni we?» ¹² Ba Yesu ya yee logo we, na jo: «Sicuumo fee mago je were f'oo na we, fo yama fee. ¹³ Yi she yi funyo sha ni pe jom'o pe kari ni na: «Y'a nunjo naari yiy'e na, ne Kile wa lee feni na toro saraya taan.» Bani sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii.»

Kalaa nivom'o ni kalaa nile keree

(Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Lee kadugo na a Yohana Batizelipye wo kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Naha na we ni Farizheen di suun leni, na ta mu wo kalaapiire t'i ya leni-i we?» ¹⁵ A Yesu di pu na sh'o na: «Cenabun poo* kaafee na ja nahaya tanha na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga cana ka wa ma, cenabun poo wu na ba sh'o pu na, p'a ganha na suun leni wee tuun wu ni.

¹⁶ «Sipya wa shishiin da ga favono tara falege na we. Lee bu bye, favono li na falege ki kile zheengi, kee tashengege ki na bele. ¹⁷ Duv'en nivom'o be di ya leni foroyo nileye ni we. Lee bu bye be, foroyo yi na zheengi, duven wu na wo, foroyo yi be na gyeege. Ga foroyo nivoyo ni duven nivom'o ya leni. Lee bu bye, ma da buun ka shishiin ni we.»

Yesu ya cee wa cuunjo, na nahagbaa f'oo wa wo poro nixhugo je

(Marika 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Na Yesu yaha pee jom'o pu na, a Yawutuu wo nahagbaa f'oo wa di ba nuguro sin wu fee ni, na wu pye: «Ne poro fuceere l'a xu nime nime. Ga pa ma kenje taha wu na, wu na je.» ¹⁹ A Yesu ni wu kalaapiire t'i y'iri, na binne kari ni wu ni. ²⁰ Lee bi cee wa be ta w'a yee ke ni shuun ta shishan na woni wu feni. A wee cee w'i ba Yesu kadugo y'iri, na ba gb'on wu fadegeje na. ²¹ Wee cee wu bi yi yu wuy'e funyo ni na: «Ne bu sii ja ta kpon ye wu

* 9:15 Yohana 3:29

fadenɛ ke na, nɛ na juunɔ.» ²² A Yesu di ηmahana ηeri, na wee cee wu ηa, na wu pye: «Na poro, lowaa le mayɛ ni, ma n'a daa w'a ma cuunɔ.» Taapile ni a cee wu juunɔ. ²³ Ba Yesu ya nɔ wee ηahagbaa fɔɔ wu kaban na faanwii pu ηa, na sipyiire ti bɛ ta tunmɔ pu na wɛ, ²⁴ a w'i jo: «Yi yiri foro, bani pya wu ya ta xu wɛ, ga w'a ηmunɔ.» A p'i ganha na wu la wo. ²⁵ Ba sipyiire t'a foro wɛ, a Yesu di jé puga ki ni, na pya wu co wu keɲɛ ke na, a pya w'i yiri. ²⁶ A lee kaa l'i jaaga na kee fiige ki bɛeri círi.

Yesu ya fyɛnmɛɛ shuun wa ηii mugi

²⁷ A Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari. A fyɛnmɛɛ shuun wa di daha wu na, na sɛɛ, na yu: «Dawuda Ja, ηunɔ ηaari wu na.» ²⁸ Ba w'a nɔ puga wɛ, a fyɛnmɛɛ p'i fulu wu na. A wu pu yege na: «Yee ya dà li na na nɛ na já yee ηii ki mugi ya?» A p'i jo: «Uun, Kafɔɔ.» ²⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di gbɔn pu ηii ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge, li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa wu ni.» ³⁰ A pu ηii k'i mugi. A Yesu di yi jo waha pu mu na: «Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu le cɛ wɛ!» ³¹ Ga, a p'i gari, na she ganha na Yesu kaa yu kee fiige ki bɛeri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shi-taanni yiri wɛ

³² Ba Yesu ya pa foro wà na gaanj wɛ, a sipyii pii di ba wu mu ni ná wa ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye bobo. ³³ A Yesu di wee jina wu kəri, a ná wu já na yu. A l'i bye kakanhana sipyiire ti bɛeri mu. A p'i ganha na yu na: «Le kaa le la tuugo sanha bye ηa Izirayeli fiige ki ni bada wɛ!» ³⁴ Ga, a Farizhɛɛn pu kunni di ganha na yu na: «Jinaa ηunɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kəri.»

Sipyiire ti ηijaara ya jé Yesu ni

³⁵ Yesu bi ηaari kulogoo ki bɛeri ni: kugbɔhɔɔ fara kupiire na, na sipyiire ti kalaa pu Kile-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi ni. Wu bi fugba saanra ti Jozaama pu yɛɛ li pyi, na sipyii pu wo yama tuuyo yi bɛeri xuu, ni pu fanhaxhɔɔrɔ ti bɛeri. ³⁶ Ba w'a sipyiire ti ηa wɛ, a pu ηijaara

di jé wu ni. Bani sipyiire ti bi sii kanha, samɔhɔɔrɔ bɛ di ηɛ pu ni wɛ, ba nahavɔɔ baa dubyaa ηɛ wɛ. ³⁷ Ayiwa, a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma nigɔnbaama w'a ηɛɛ, ga kapyebyii pu d'a cɛɛ. ³⁸ Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu ηɛɛri na wu kapyebyii pii bɛ tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn.»

10

Yesu kalaapiire kɛ ni shuun we (Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yiri, na fanha kan pu mu p'a jinaa kəri p'a yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo bɛeri xuu, ni fanhaxhɔɔrɔ ti bɛeri. ² Pee Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu mɛyɛ yi wa ye: Nizhiime wu ηɛ Simɔ p'i wu pyi na Pyɛeri, ni wu ceborona Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. ³ Filipe ni Batelemi; Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi fɛnɛ pye fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ ge; Alife ja Yakuba ni Tade; ⁴ Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a pa Yesu le keɲɛ ni.

Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu tun (Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵ A Yesu di kalaapiire kɛ ni shuun wu tun, na pu pye: «Shi wemu ηɛ Yawutuu wɛ, yi ganha bu she wee yiri wɛ! Yi ganha bu da jé Samari sheɛn wo kulo la shishiin bɛ ni wɛ! ⁶ Izirayeli fiige ki sipyii piimu p'a piin ba dubyaa ηɛ-ɛ ge, yi she pee yiri. ⁷ Yi nigariwuu, y'a sipyii pu yeri, yi da yi yu pu mu na fugba saanra t'a tɛɛɲɛ! ⁸ Y'a yama fɛɛ pu cuunɔ! Yi da xuu pu ηɛni! Y'a togo fɛɛ pu cuunɔ, yi da pu pyi fɛɛfɛɛ! Yi da jinaa pu kəri y'a yeege sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi bɛ p'a li kaan ma fuu na. ⁹ Yi ba gaanj, yi ganha bu sanni kelee warifyɛn lɔ wɛ! Yi ganha bu waripyaa bɛ lɔ le yiyɛ fɛni wɛ! ¹⁰ Yi ganha bu kushɛyɛɛyɛ, kelee fadeye shuun, kelee tanhaya, kelee publiin lɔ wɛ! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu ηɔlige ni. ¹¹ Yi bu jé kulo

bɛɛri ni, kugbɔɔ la, kupire la, yi see sipya sha wemu na zɔɔ wu yi tirige ge. Y'i diin weefɔɔ mu fo yi kariduun ba she nɔ. ¹² Yi ba da jé puga bɛɛri ni y'i fɛnhɛ fò pye na: «Kilɛ wu ɲaɲiɲɛ kan yi mu!» ¹³ Kee puga ki bu da k'a yaa ni yi wo ɲaɲiɲɛ ki ni, kee na digi pu na. Ga kee puga ki ba da ki ya yaa ni yi wo ɲaɲiɲɛ ki ni wɛ, yi wo ɲaɲiɲɛ ki na guri na pa yi mu. ¹⁴ Puga bɛɛri kelee kulo bɛɛri l'a she li da yi tirige wɛ, kelee pu ya yi jomɔ logo wɛ, yi ba fòro wee xuu wa ni, y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhe ɲahara wo wà. ¹⁵ Can na n'a da yi jo yi mu jo Sodɔmu* ni Gɔmɔɔri shɛɛn wo kanhama keree na ba bɔrɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

*Kanhama pemu p'a ma ge
(Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)*

¹⁶ «Li wii, n'a yi tun na kari ba dubyaa ɲɛ mɛ yacoyo niɲɛ ni wɛ. Wee tuun wu ni, yi kasɛɛge yaha yiyɛ na ba wɔlɔɔ ɲɛ wɛ! Y'i bye sipyii piimu ya la yu ni wa ni wɛ, ba gbegebe shazhɛɛɛ ɲɛ wɛ! ¹⁷ Y'a yiyɛ kasɛri sipyii pii na dɛ, bani pu na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi keɲɛ ni, na yi kpɔɔn ni kashɛngɛɛ ni pu wo Kilɛ-pɛɲɛ piyɛyɛ yi ni. ¹⁸ Pu na ba se ni yi ni gbafɛnɛɛɛɛ ni saannaa mu nɛ mɛge wuu na. Lee na ba bye kaɲuɲɔ yi na Kilɛ wo Jozaama pu jo pu mu, na pu jo shi wusama bɛ mu. ¹⁹ Pu ba yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ni yi jogaɲaa ganha bu da bye yi mu funzhaga wɛ. Jomɔ pemu y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyɔ ni wee tuun wuyɛ pyaa ni. ²⁰ Bani yiyɛ pyaa wa da ba bye pee jomɔ pe jovɛɛ wɛ, ga yi To Kilɛ wu wo Munaa li l'a da ba yu yi ɲɔyɔ na.

²¹ «Ceboro na ba wu ceboro le keɲɛ ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo bɛ na ba yiri pu sefɛɛ fɛni, kɔnhɔ p'i pu gbo. ²² Sipyii bɛɛri na ba yi kɔ nɛ mɛge wuu na, ga wemu bu já luu mara fo tɛhɛnɛ na, weefɔɔ na zhɔ. ²³ Pu ba yi kana kulo la ni, yi ma baa kari latii ni! Ga n'a da yi jo yi mu jo yani yee

pu Izirayeli kulogoo ki bɛɛri ɲaari ge, Sipya Ja wu na guri ba.

²⁴ «Kalaapire ya pɛɛ li kalaato na wɛ; kapyebye ya pɛɛ wu ɲuɲɔfɔɔ na wɛ. ²⁵ Kalaapire tɛhɛnɛ li wa na pye ba li kalaato wu ɲɛ wɛ. Kapyebye bɛ tɛhɛnɛ li ɲɛ na pye ba wu ɲuɲɔfɔɔ ɲɛ wɛ. Ni p'i wa kpɔɔn fɔɔ wu mɛge yiri na Belizebuli,* mɛge kemu na ba yiri kpɔɔn li sipyii pu na ge, ta kee da ba golo Belizebuli na wɛ?

*Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Luka 12:2-7)*

²⁶ «Wee tuun wu ni yi ganha ba fyagi sipyii na wɛ! Bani yaaga ka shishiin niɲmɔhɔɲɔ wa kemu da ba foro kpɛɛngɛ na wɛ. Kanmɔhɔnɔ la shishiin wa lemu da ba ɲɛ wɛ. ²⁷ N'a yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee yu kpɛɛngɛ na! Y'a kalɔhɔrɔ temu nuri ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga! ²⁸ Piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já yafin bɛ pye wu munaa na-ɛ ge, yi ganha ba fyagi pee na wɛ! Ga, wemu wu da já sipya gbo, na ma munaa bɛ le Jahanɛmɛ ni ge, y'a fyagi wee na! ²⁹ Ta cɔnrilɔɔ shuun bɛ p'a bɛɛɛ wari pile wɛ? Ga lee bɛ na, ali wee wa nigin bɛ, wu ya dun ɲiɲɛ na yee To Kilɛ wu gaɲa ni wɛ. ³⁰ Ga yee kunni, Kilɛ ya ali yee ɲuzhiire teyɛ pyaa bɛɛri ɲɔ cɛ. ³¹ Lee wuu na yi ganha ba fyagi wɛ; y'a yee cɔnrilɔɔ niɲɛhɛmɛɛ na!

*Na sɔɔ Yesu na kelee na she wu ni
(Luka 12:8-9)*

³² «Sipyaa sipya w'a yere li na sipyii ɲaha tãan na nɛ wo wee ɲɛ ge, nɛ bɛ na ba yere li na na fugba To wu ɲaha tãan, na weefɔɔ ɲɛ nɛ wo. ³³ Ga wemu bu foro nɛ kaa tãan sipyii ɲaha tãan, nɛ bɛ na ba foro weefɔɔ kaa tãan na fugba To wu ɲaha tãan.

*ɲaɲiɲɛ bɛ wɛ, ga ɲmɔpara li
(Luka 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ «Yi ganha ba giin na ɲaɲiɲɛ ni nɛ pa ɲiɲɛ ke na-ɛ dɛ! Nɛ ta pa ni ɲaɲiɲɛ ni wɛ, fo ɲmɔpara. ³⁵ Nɛ pa na pa bɛganhara le ja ni wu to tɛ ni, porofɔɔ

* **10:15 Sodɔmu ni Gɔmɔɔri:** Zhenɛzi 19:1-21; 18:20

* **10:25 Belizebuli:** Wee ɲɛ jinaa wo ɲuɲɔfɔɔ

wɛ, wee wemu wu ɲɛ Shitaanni ge.

ni wu nu tɛ ni, ni ja shɔ ni wu yashɔ tɛ ni. ³⁶ Sipyaa puga shɛɛn yɛ pyaa ki da ba bye wu pɛɛn. ³⁷ Sipyaa sipya to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu na toro nɛ tãan ge, weefɔɔ ya yaa ni nɛ ni wɛ. Sipyaa sipya ja kelee wu poro kaa l'a taan wu mu na toro nɛ tãan ge, weefɔɔ ya yaa ni nɛ ni wɛ. ³⁸ Sipyaa wemu ya wu korikoritige lɔ, na daha nɛ fɛni wɛ, weefɔɔ ya yaa ni nɛ ni wɛ. ³⁹ Sipyaa wemu w'a giin wu wu munaa mara nijaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga wemu w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee na ba wu munaa juɔɔ wolo jiga na.

Kasaanjaa footɔnɔ
(Marika 9:41)

⁴⁰ «Sipyaa wemu bu yee co xuuni, nɛ w'a co xuuni. Sipyaa wemu bu nɛ co xuuni, we w'a nɛ tun ge, we w'a co xuuni. ⁴¹ Sipyaa wemu bu Kile tudunmɔ wa co xuuni, na bani Kile tudunmɔ wu jɛ wii, kuduun we w'a yaa ni Kile tudunmɔ ni ge, weefɔɔ na wee ta. Sipyaa wemu bu sipyitiimɛ co xuuni, na bani w'a tii, kuduun wemu w'a yaa ni sipyitiimɛ ni ge, wufɔɔ na wee ta. ⁴² Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a cɛɛgbuu jii lojɔɔ nidiige yɛ pyaa bɛ kan we nɔhɔcɛɛɛ we wa mu, na bani wu jɛ nɛ kalaapire ge, weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni wɛ.»

11

Yesu labye w'a li shɛɛ na Shɔvɔɔ wu jɛ wii

(Luka 7:18-35)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ wu kalaapiire kɛ ni shuun wu mu wɛ, a w'i yiri wee xuu wu ni, na shɛ ganha na sipyii pu kalaa, na Kile Jozaama pu yɛɛ li kaan pu mu kabanugo kulogoo ki ni. ² Lee bi Yohana Batizelipye ta w'a Shɔvɔɔ wu kapyegege ki bɛɛri kaa logo na wu yaha kaso wu ni. Wee tuun wu ni a w'i wu kalaapiire ta tun wu mu na pu shɛ wu yege na: ³ «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii jaha wii?» ⁴ A Yesu

di pu jɔ shɔ na: «Y'a lemu jaa, na yemu nuri ge, yi shɛ lee paari Yohana mu na: ⁵ Fyɛnmɛɛ wa jaa, faannaa di jaa, togo fɛɛ di juunɔ, juunɔɔ di nuri, xuu di jɛni, Kile Jozaama p'i yu la baa fɛɛ mu. ⁶ Sipyaa wemu juunɔ ya kyɛɛgi nɛ na wɛ, weefɔɔ jɛ duba pya.» ⁷ Ba Yohana wo kalaapiire t'a kari wɛ, a Yesu di jɔ kɔn na yu ni sipyire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a shɛ wii siwaga ki ni wɛ? Kafɛɛge ya wahagaanra lemu jɛri ge, lere ya? ⁸ Wee tuun wu ni yee d'a shɛ naha wii wɛ? Fazaaya fɔɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya da saannaa piyɛyɛ ni. ⁹ Yee d'a shɛ naha wii wɛ? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pɛɛ Kile tudunmɔ na. ¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na wu ma koo li yaa yaha ma jaha na.»*

¹¹ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pɛɛ Yohana Batizelipye na wɛ. Ga lee bɛ na fugba saanra ti wo sipyii pu bɛɛri wo nifɛnhɛfɛnhɛɛ ya pɛɛ wu na. ¹² Na co Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ pu yɛɛ li na, fo na pa nɔ nime na, yatɛnwaya na fugba saanra t'a daa. Piimu p'a yatɛnyɛ waha ge, pee p'a ti taa. ¹³ Kile tudunmɔ pu bɛɛri, na fara Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu na, pee bɛɛri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na pa nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. ¹⁴ Yi bu da yi na giin di yi jaha cɛ, Kile tudunmɔ Eli wemu wo ba kaa l'a fɛnhɛ jo ge, Yohana wu jɛ wee Eli we. ¹⁵ Wemu na logo ge, wu logo.

¹⁶ «Nɛ na já nijaa wo sipyii pii taanna ni jɔɔ yɛ ni wɛ? Pu jɛ ba nɔhɔpiire ta jɛ wɛ, temu ya tiin pinnɛɛ kpɛɛngɛ na ge, na pu kaafɛ pyi: ¹⁷ «Wèe ya faangaa wi yee mu, yee di ya ta xɔnhɔ wɛ. Lee kadugo na a wèe di yamɛhɛɛ su yee mu yee di ya ta yiyɛ jijaara yahana yaha wɛ.»

¹⁸ Bani Yohana ya pa, wu ya li wɛ, w'i

* 11:10 Malaki 3:1

ya gbuu wε. A p'i jo na: «Jina wu jε wu ni.»¹⁹ A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a p'i jo na: «Lapεherε fɔɔ ni gba fɔɔ wu jε we ná we. Fanhafεε wari shɔvεε ni jurumupyii pii bε wo nanii wu jε wii.» Ga kajii ya kan Kile wo fungɔngɔ fεεε ti mu wu kapyegeε ki gbɔɔrɔ ni.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge

(Luka 10:13-15)

²⁰ Ayiwa, Yesu ya wu kakanhanjaa nigbɔhɔɔ ki fanha pye kulogoo kiimu ni ge, a wu jɔ kɔn na kee kaa yu. Bani kee kulogoo ki shεεn ya ta sɔɔ na daajenje jo pu wo jurumu wu na wε. A w'i jo: ²¹ «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazen shεεn wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betisayida shεεn wogo! Bani kakanhanjaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajenje jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puyε na, shɔɔnrɔ ni. ²² Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ. ²³ Mu do Kapεrinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi dε! Mu da ba dirige fo Jahanεmε we ni. Bani kakanhanjaa kiimu k'a pye mu ni ge, kee da ba bye Sodɔmu kulo li ni, nime bi da li ta li na jε sanha. ²⁴ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Sodɔmu wo kanhama pu na ba bɔrɔ mu wo pu na kiiri wu cagɔngɔ.»

Yesu w'a ηmɔnɔ kaan

(Luka 10:21-22)

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di jo: «Na To Kile, fugba ni jinε ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ηmɔhɔ fungɔnyɔ fεε ni kalaagbɔ fεε na, na ki she nɔhɔpiire na. ²⁶ Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. ²⁷ Nε To w'a keree ki bεeri le nε kenε ni. Wa shishiin ya Kile Ja wu cε wε, fo To Kile wu yε nigin. Wa shishiin bε di ya To Kile cε wε, fo wu Ja wu yε nigin, ni wu la jε wu To wu she sipya wemu na ge. ²⁸ Y'a ma na mu, yee piimu bεeri p'a

kanha, tuguro di jε yi juyɔ ni ge; nε na ηmɔnɔ kan yi mu. ²⁹ Yi na wo zhu wu taha yi katiye ni, y'i yere nε di da yi kalaa, yi zɔlɔɔ pu na tifahama ta. Bani nε juyɔ k'a peni, nε luu bε d'a taan. ³⁰ Nε wo zhu wu ya dugo wε, fanha bε di jε nε wo tuguro ti ni wε.»

12

Yesu ya yemu jo cadεngε ki keree na ge

(Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)

¹ Caɲa ka Yesu ni wu kalaapiire t'a pa doroo shinma kerεyε ya tε ni. Kee caɲa k'i bi bye Yawutuu pu wo cadεngε ka. Lee bi xuugo ta wu kalaapiire ti na, a pee di shinma sεyε ya kɔn, na ganha na yee wo pya wu wo na guri. ² Ba Farizhεεn p'a lee jα wε, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadεngε ni-i ge, go lee mu wo kalaapiire t'a byi mε!» ³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa-i ge? ⁴ W'a jε Kile-pεεnε puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na wee lɔ. A wu ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ p'i she wee li. Na ta watii bi li wee buuri we ni, ni saraya jaha shɔɔnrivεε pu yε bε wε. ⁵ L'a ka saliya wu ni na saraya jaha shɔɔnrivεε pu ma kapyenεε pyi Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki ni cadεngε ni; lee di jε kakuunɔ wε. Ta yee sanha lee bε kalaa wε? ⁶ Na ta wa di wa naha wemu ya ye Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki na ge, di yee jo yi mu. ⁷ «Y'a juyɔ jαari yiyε na, nε wa lee feni, na toro saraya tãan.»* Yee da bi pee jomɔ pe kɔri cε dε, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii na tawaga ni wε. ⁸ Bani Sipya Ja wu jε cadεngε ki bε Kafɔɔ.»

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuunɔ cadεngε ka ni

(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)

⁹ A Yesu di yiri wà, na gari na she jε pu Kile-pεεnε puga ka ni. ¹⁰ Lee bi ná wa ta wà wu kenε ke na waha. A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya

* 12:7 Oze 6:6

cuunjo cadεεnge ni, ta lee ya saha?» P'a yee jo bani pu bi giin p'i kanunjo sha p'i wu tɔɔgo le. ¹¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Dubya nigin pe bu she da wa mu yee ni, a wee dubya w'i do wege ni cadεεnge ni, ta wufɔɔ da zhe wu wolo we? ¹² Ta sipya ya ye fo na she ganha dubya na we? Lee wuu na do, na kasaana pye cadεεnge ni, lee ya jo.» ¹³ Wee tuun wu ni a Yesu di ná wu pye: «Ma keɲe ki sanha!» A wu keɲe ki sanha, a k'i juunjo ba keki je we. ¹⁴ A Farizheen p'i foro, na she puyɛ ja, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Kile ya kapyebye wemu naha bulo ge, wee je Yesu

¹⁵ Ba Yesu ya lee ce we, a w'i yiri wee xuu wu ni. A sipyijehemεε di daha wu feni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a Yesu di pee beeri cuunjo. ¹⁶ Ga, a wu yi jo na waha pu mu na wee je sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin be mu we. ¹⁷ Lee ya pye mu kɔnhɔ Kile bi yemu jo Kile tudunmɔɔ Ezayi jo na ge, yee jo di fa na:

¹⁸ «Na kapyebye wu we, ne wemu naha bulo ge.

Na jidaan wo we, wu kaa l'a dan na ni fo xuuni.

Ne na ba na Munaa li tirige wu na.

Wu na ba shi wusama kalaa tiime keree ni.

¹⁹ W'a da ba nakaara pyi we.

W'a da ba nama kɔɔn we.

Sipya wa shishiin wa da ga wu mujuu logo

kakutoroyo ni we.

²⁰ Wahagaan lemu ya kuri ge, w'a da ga lee sana kegi we.

Sokinna wemu kpeenge ya jin wa ge, w'a da ga wee sama fugi we.

Mu w'a da ba bye fo na she tiime pu pye p'a se ta.

²¹ Shi we beeri na ba wu pye pu tadaja.»*

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we

(Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)

²² Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni ná wa ni, jinaa pu bye wu ni, wee bye

fyen, na nɔhɔ pye bobo. A Yesu di wu cuunjo. A wu ja na naa, na yu be. ²³ A lee di bye kakanhana sipyiire ti beeri mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii me saannaa Dawuda Ja wu we?» ²⁴ Ga ba Farizheen p'a yee logo we, na jo: «Jinaa juunjoɔ Belizebuli fanha ni we ná we ya jinaa pu kɔri.» ²⁵ Ga, a Yesu di pu fungonyo ce na jo: «Saanra beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyεεgi. Kulo beeri, kelee puga beeri, ki sipyii bu yiri puyɛ kaa na, kee na gyεεgi. ²⁶ Shitaanni di bu yiri na Shitaanni wa kɔri, li je kanna Shitaanni w'a yiri wuyɛ kaa na. Shitaanni di bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanra ti na bye dii kyεεgi baa we? ²⁷ Ni yee wa yu na jinaa juunjoɔ Belizebuli baraga ni ne jinaa pu kɔri, wee tuun wu ni yee wo sipyii piimu p'a pu kɔri ge, pee di pu kɔri jɔgo baraga ni we? Yee wo sipyii puyɛ pyaa ki da ba kiiri kɔn yee na. ²⁸ Ga ne bu da ne na jinaa pu kɔri Kile Munaa li baraga ni, lee w'a li sheε na Kile saanra t'a nɔ yee na.

²⁹ «Wa na ja pye dii na je fanhajeheje fɔɔ puga, di wu yanmuyɔ kuu na ta ma ya fenhe wu pɔ-ε we? Ga ma bu fenhe wu pɔ, ma na ja je puga ki ni na yanmuyɔ yi kuu.

³⁰ «Sipya wemu je ne nii we, ne pen wu je weefɔɔ. Sipya wemu ya ne teri na sipyii pu pinneε we, weefɔɔ ya pu caaga. ³¹ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu beeri pyi, na fanhara temu beeri pyi Kile na ge, kee beeri na ja yafa pu mu. Ga wa bu Fεfεεε Munaa li fanha, wufɔɔ da lee wo yafa ta bada we.

³² Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wa Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fεfεεε Munaa li mege kyεεgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta naha ke kɔnjo ke na we, w'i da li yafa ta laxhara be ni we.

Kiyaseye feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-45)

³³ «Tige kemu bu jo, ki yaseye be na jo. Tige kemu bu golo, ki yaseye be na golo, bani ki yaseye feni p'a

* 12:21 Ezayi 42:1-4

tige ceni. ³⁴ Yee piimu p'a kolo ba materεε jε-ε ge, dii yee di da já kafilá nizaama jo wε? Bani lemu l'a sipya zɔ we ji ge, lee l'a fòro wu jɔ ke ni. ³⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaŋa ni; sipyikuuŋɔ di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahaŋa ni. ³⁶ N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguumɔ pemu bεeri yu ge, pu na ba yege yee bεeri na kiiri wu cagɔngɔ. ³⁷ Kiiri na ba gɔn ma na, na kaŋii kan ma mu na saha ni ma jɔjomɔ pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma jɔjomɔ pu ni.»

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye

(Marika 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Ayiwa, a saliya karamɔgɔlɔɔ pii, ni Farizhεen pii di Yesu pye: «Karamɔgɔ, wèe funŋɔ ki wa m'a jaha sheshεεε kakanhana la pye ma she wu na.» ³⁹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nijaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye jɔmεε baa fεε ge, pee p'a jaha sheshεεε kakanhana shaa, ga la shishiin da zhεε pu na wε, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le. ⁴⁰ Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piye taanri fya nagaŋa ki funŋɔ ni wε, * mu Sipya Ja wu bε da ba da caya taanri ni piye taanri jinε ke ni. ⁴¹ Ninive shεen na ba yiri na nijaa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagɔngɔ caŋa, bani Ninive shεen ya daajeŋε jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomɔ yεε li baraga ni.* Na ta wa di jε naha wemu ya ye Zhonasi na ge. ⁴² Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi, bani wee ya pa na yiri jinε ki tehεε na. Kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fεεε jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge!

Jina na kuri jé sipya ni

(Luka 11:24-26)

⁴³ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tεyε yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na taŋmɔŋɔ shaa, ga w'i da ki ta wε. ⁴⁴ Wee tuun

wu ni w'a jo wuyε funŋɔ ni na: «Na puga kemu ni nε foro ge, n'a da guri da se kee ni.» W'a guri kari, na shε kee puga ki niwaga ta p'a ki pɔ fεεfεε, na ki kemε xuuni. ⁴⁵ Wee tuun wu ni w'a gari na shε ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyε pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funŋɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiinε li bε tàan. Mu shiin l'a da ba bye nijaa wo sipyikuuyo ye bε wo shizhaa na.»

Jɔgɔ yε pu jε Yesu nu ni wu cebooloo pu wε?

(Marika 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyiire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpεεngε ki na. Pu funŋɔ ki bye p'i jo ni wu ni. ⁴⁷ A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpεεngε ke na, pu funŋɔ ki wa p'i jo ni ma ni.» ⁴⁸ A Yesu di wee jɔ shɔ na: «Jɔgɔ yε pu jε nε nu ni nε ceboronamaa pu wε?» ⁴⁹ Ba w'a yee jo wε, na keŋε shε wu kalaapiire ti na, na jo: «Nε nu ni nε ceboronamaa pu piiri naha. ⁵⁰ Nε To we wu jε fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo jidaan pyi ge, wee wu jε nε ceborona, ni nε ceboroshɔ, ni nε nu.»

13

Talenε lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Marika 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Kee caŋa kiyε pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na shε diin Galile Gba wu jɔ ki na. ² A sipyiŋehεmεε di ba binne, na wu maha fo w'a jé tiin kɔrɔgɔ ka ni. A sipyiire ti bεeri di yere lɔhɔ ki jɔ ki na. ³ A wu ganha na keree niŋehεŋεε yu pu mu talenεε ni. A wu jo: «Caŋa ka ná wa ya foro na kari wu tεge ni di zhε wu alikama shi wá fene shi wagana na. ⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tεge ki jɔ na. A shazhεεε di ba tee jɔ. ⁵ A ta di do faaga jɔŋɔ ni

* 12:40 Zhonasi 2:1

* 12:41 Zhonasi 3:5-10

* 12:42 1 Saannaa 10:1-10; 2 Caŋaŋehεεε Jomɔ 9:1-9

pogoo kii ni. A tee di wεri fin, bani pɔnehεε bye wà wε. ⁶ Ba caya y'a pa yeree wε, a t'i fanhana, na waha, bani nire tatii bye ti na wε. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niηε ni. A xhuyo y'i ganha na lεgi, na ba ti co, na ti li. ⁸ A nuguro ta di do nijenε na. A tee di fin, na lε na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelεε gbaara (60) pye, la ma kelεε taanri (30) pye.» ⁹ Ba w'a yee jo xɔ wε, na jo: «Wemu na logo ge, wu logo.»

*Yesu talenεε ki kajuu ηunɔ
(Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)*

¹⁰ Lee kadugo na a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Naha na mu di yu ni sipyiire ti ni talenεε ni wε?» ¹¹ A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra ti wo ηmɔhɔɔ ti cε, yee mu lee ya kan. Ga ti jε wu ya ta kan pii mu wε. ¹² Bani la ηε wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara lee na, l'a ηehε wu mu. Ga la ηε wemu mu wε, ali nifenhεfenhεne lemu bε li ηε wu mu ge, li bε na zhɔ wu na. ¹³ Lee wuu na nε yu ni pu ni talenεε ni, bani pu wa na wii, p'i ya yaaga ηaa wε. P'a niwegee shaan, p'i ya yi nuri wε, p'i ya yi ηaha bε ceni wε. ¹⁴ Kile tudunmɔɔ Ezayi ya yemu jo pu shizhaa na ge, yee ηɔ ya fa na:

«Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi ηaha cε wε.

Yi na ba ηii taan, na wii,
ga y'i wa da yaaga bε ηa wε.

¹⁵ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.
P'a pu niwegee tɔ, na pu ηii tɔ.
Pu funηɔ ya pye p'i ηa pu ηii ki ni wε,
p'i logo pu niwegee ki ni wε,
p'i yi ηaha cε pu fungɔnyɔ yi na
wε.

Lee funηɔ ni pu da ba nε mu,
kɔnhɔ nε pu cuunηɔ wε.»*

¹⁶ Ga yee kunni, yee ηε duba nagoo, bani yee ηii ki wa ηaa, yi niwegee k'i nuri. ¹⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, lemu yee wa ηaa ge, Kile tudunmɔɔ nijehεmεε ni sipyitiimεε nijehεmεε pii funηɔ ya pye na lee ηa, ga p'i ya li

ηa wε. Yemu yee wa nuri ge, pu funηɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wε.

*Yesu ya nuguro ti wo talenε li kɔri jo
(Marika 4:13-20; Luka 8:11-15)*

¹⁸ «Ayiwa, yi niwegee shan ni nuguro ti wo talenε li kɔri wu ni. ¹⁹ Piimu p'a fugba saanra ti jomɔ pu nuri, p'i ya pu ηaha cε-ε ge, pee ηε ba koo ηɔ nuguro ηε wε. Shitaanni na ba pee jomɔ pe wolo pu funyɔ ni. ²⁰ Faaga wo nuguro ti ηε piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na pu co tɔvuyo na ni fundanga ni. ²¹ Ga nire di ηε pu na wε, p'a bye pu da mɔ lee ni wε. Cɔnrɔmɔ bu wa ta, kelee sipyii bu daha wu feni na gana pee jomɔ pe wuu na, wu ηunηɔ na wakaraa kyεεgi. ²² Xhuyo niηε wo nuguro ti ηε piimu ge, pee na jomɔ pu logo, ga ke kɔηɔ ke wo funzhakeree ni naafuu la piinηε na pu cɔnri fo pu da nagoo pye wε. ²³ Nijenε wo nuguro ti ηε piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu ηaha cε. P'a nagoo nijehεmεε pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelεε gbaara (60) pye, la ma kelεε taanri (30) pye.»

*Yesu ya talenε la jo ηakuunηɔ
shizhaa na.*

²⁴ Ayiwa, a Yesu di talenε la bε jo pu mu na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mε. Nà wa w'a yashi nijemε wá wu tεge ni. ²⁵ A wee ná wu pen di ba yiri nibiige ka ni, na sipyii pu bεeri yaha pu na ηmunɔɔ. Nà kemu k'a foro alikama feni ge, na she kee ηakuunηɔ ki wo pya wa wá alikama wu tε ni, na gari. ²⁶ A alikama wu fin, na ba seye pye. A ηakuunηɔ ki bε di foro yere. ²⁷ A tεge ki kafɔɔ wu wo kapyebyii p'i ba wu pye: «Wù kafɔɔ, ta yashi nijemε bε mu ya wá ma tεge ki ni wε? Ke ηakuunηɔ ke d'a yiri mii wε?» ²⁸ A wu pu ηɔ shɔ na: «Nε wo pen wa w'a le pye.» A kapyebyii p'i wu pye: «Ta ma funηɔ ki wa wù she kee ηakuunηɔ ke kɔngi?» ²⁹ A wu jo: «Ahayi, nε fyagi jo yee bu she kee kɔngi, yi ganha bu da alikama wu bε kɔngi wε. ³⁰ Yi yi bεeri yaha wà y'i binne lε. Yalɔɔɔ ti lɔduun

* 13:15 Ezayi 6:9-10

ba nɔ, wee tuun wu ni nɛ na ba yi jo yalɔrɔ ti lɔvɛɛ pu mu jo pu fɛnhɛ nakuunɔ ke kɔn fɔlɔ, p'i ki pɔ, p'i ki sɔrogo, pu bu xhɔ p'i alikama wu kemɛ le na kpɔɔn le ni.»

Yesu ya talenɛ la jo mutaridi pile shizhaa na

(Marika 4:30-32; Luka 13:18-19)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di talenɛ la bɛ jo pu mu sanha na: «Fugba saanra t'a foro mutaridi pile fɛni. A nɔ wa di li lɔ nugi wu tɛgɛ ni. ³² L'a cɛrɛ foro yashi wusama bɛeri tɔan, ga li bu fin tuun wemu ni, l'a bɛlɛ na toro naxhoo wu tiye yi saya bɛeri tɔan. L'a jɛri tige fo shazhɛrɛ na ti shiire tɛri ki geye na.»

Yesu ya talenɛ la jo buuri shizhenhɛrɛ shizhaa na

(Luka 13:20-21)

³³ Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo pu mu sanha na: «Fugba saanra ti jɛ ba buuri shizhenhɛrɛ jɛ wɛ. Cee wa ya tee le wu farani myɛ kiloo kelɛɛ shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bɛeri di yiri.»

Yesu wo talenɛ ki kajuu nuɔ

(Marika 4:33-34)

³⁴ A Yesu di pe jomɔ pe bɛeri jo sipyiire ti mu talenɛ ni. Wu bi yu ni pu ni talenɛ baa wɛ. ³⁵ W'a lee pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ w'a bi yemu jo ge, yee jɔ di fa na:

«Nɛ na ba yu ni pu ni talenɛ ni.

Keree kiimu k'a bi ηmɔhɔ

fo kɔnɔ ki yaaduun wu ni ge,

nɛ na ba kee yu pu mu.»*

Yesu ya nakuunɔ ki wo talenɛ li kɔri jo

³⁶ Ayiwa, a Yesu di sipyiire ti yaha wà, na gari puga. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Nakuunɔ ki k'a foro tɛgɛ ki ni ge, lee talenɛ le kɔri jo wù mu.» ³⁷ A Yesu di jo: «Wemu w'a yashi nijemɛ wu wá ge, wee jɛ Sipya Ja. ³⁸ Tɛgɛ ke, kee jɛ kɔnɔ ke yashi nijemɛ we, wee jɛ fugba saanra ti wo nagoo pee. Nakuunɔ ke, kee di jɛ Shitaanni wo nagoo pee. ³⁹ Pɛn

wemu w'a nakuunɔ ki pya wu wá ge, wee jɛ Shitaanni wuyɛ pyaa. Yalɔrɔ ti lɔduun we, wee jɛ kɔnɔ ki taaxɔ le. Yalɔrɔ ti lɔvɛɛ pee, pee jɛ mɛlɛkɛɛ. ⁴⁰ Ba sipya ma nakuunɔ kɔngi, na ki wá mɛ na ni wɛ, mu l'a da ba bye kɔnɔ ki taaxɔ li ni. ⁴¹ Piimu bɛeri p'a sipyii pu nuɔ kyɛegi n'a daa wu na, ni piimu p'a kakuunɔ pyi ge, Sipya Ja wu na ba wu mɛlɛkɛɛ pu tun p'a shɛ pee sipyii pii bɛeri niɛ wolo wu wo saanra ti ni, ⁴² na pu wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mɛhɛɛ suu wà, na ganhaa kuri. ⁴³ Ga piimu p'a pye sipyitiimɛ Kile mu ge, pee na ba jí pu To wu saanra ti ni ba caɔa jɛ wɛ. Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talenɛ lemu jo naafuu niηmɔhɔ shizhaa na ge

⁴⁴ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti jɛ ba naafuu jɛ wɛ, naafuu wemu w'a ηmɔhɔ tɛgɛ ka ni ge. A nɔ wa di wu na, na guri wu ηmɔhɔ sanha. A wu fundanga wo di shɛ wu kenɛ yanmuyɔ bɛeri pɛrɛ, na ba kee tɛgɛ ki shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo kuun shizhaa na ge

⁴⁵ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti jɛ ba kuun pɛrɛvɔ jɛ wɛ, wemu ya kuun nizaama shaa ge. ⁴⁶ Ba w'a kuun pɛɛwa wo wa ja wɛ, a wu wu kenɛ yanmuyɔ bɛeri pɛrɛ, na shɛ wee kuun wu shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo fyaa jɔ wu shizhaa na ge

⁴⁷ A Yesu di nugo jo sanha na: «Fugba saanra ti jɛ sanha bɛ ba jɔ jɛ wɛ, sipyii ma wu wá gba lɔhɔ ni, na fyaa tuuyo bɛeri co. ⁴⁸ Ba jɔ w'a jí wɛ, jɔwaa pu na wu yeege shan gba wu jɔ ki na. P'a diin, na fyaa pu shɔnri. P'a fyacemɛ pu le pu yɛrɛyɛ ni, na niguuyo yi wá. ⁴⁹ Mu l'a da ba bye kɔnɔ ki taaxɔ li ni. Mɛlɛkɛɛ p'a da ba sipyisaamaa pu shɔnri na wolo sipyikuuyo yi ni. ⁵⁰ P'a sipyikuuyo yi wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mɛhɛɛ suu, na pu ganhaa kuri wà.»

* 13:35 Zaburru 78:2

Kafonjoo ni kalagee keree

⁵¹ Lee kadugo na a Yesu di pu yege na: «Ta yee ya kii keree kii beeri naha ce?» A p'i jo: «Uun.» ⁵² A wu pu pye sanha na: «Ayiwa, saliya karamoo wa beeri w'a kalaa fugba saanra ti keree ki ni ge, wee ya foro puga foo wa feni wemu ya kafonjoo ni kalagee taa na foro wu naafuu tayahaŋa ni ge.»

Nazareti shen ya da Yesu na we (Marika 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Ba Yesu ya talenje ki jo xo we, na laha wee xuu wu ni. ⁵⁴ Kulo lemu ni w'a le ge, a wu gari wa, na she sipyiire ti no kon na galaa Kile-pene piyeye yi ni. A lee di bye pu mu kakanhana, a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te fungongo fere te ta we? Dii wu d'a pye na jani kii kakanhanaa kii na we.» ⁵⁵ Ta wu je me menizhe na wu ja wu we? Ta wu nu be wu je me Mariyama we? Ta wu ceboronamaa be pu je me Yakuba, Yusufu, Simo ni Zhude we? ⁵⁶ Ta wu ceboroshaa pu beeri be pu je naha wu niŋe ni we? Wu d'a yiri mii ni ke fanha ke beeri ni we?» ⁵⁷ A kee keree kii di pu pye pu ya da Yesu na we. A Yesu di pu pye: «Kile tudunmo ya pene taa xuu beeri ni, fo wuyeye pyaa kulo le, ni wuyeye pyaa puga ke.» ⁵⁸ A w'i bye wu ya kakanhanaa niŋehene pye wa we, bani pu ya da wu na we.

14

Herodi hakili ya wuregi (Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)

¹ Wee tuun we ni gbafeneere Herodi Antipasi ya Yesu kaa logo. ² A wu wu kapyebyii pu pye: «Yohana Batizelipye wu je we na we, wee w'a sii wii. W'a je na foro xu ni, lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanaa kii na.»

Yohana Batizelipye xugana (Marika 6:17-29)

³ Ayiwa, Herodi bi pu pye p'a Yohana co, na shonhoŋo le wu na, na wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe sho Herodjasi wuu na Herodi bi lee pye. ⁴ Bani Yohana bi li shee wu na na: «Li ya ta saha mu wu we cee we lenje we.»

⁵ Herodi funno ki bye na Yohana gbo, ga wu bi fyagi sipyiire ti na, bani pee bi Yohana jateni Kile tudunmo.

⁶ Lee be na, a Herodi wo cazege cana ki wo kalene l'i ba no, a Herodjasi poro fucere l'i yiri na xonho sipyiirilee pu jahagbaa na. A lee di sii taan Herodi ni, ⁷ fo w'a kaa fucere li mu na li bu yaaga beeri beeri wee mu, na wee na kee kan li mu. ⁸ Li nu wu wo nojomoo funno ni, a fucere l'i Herodi pye: «Yohana Batizelipye noŋo taha yaaga ka na ma kan nahame na mu!» ⁹ A lee di saan wu naha tanha. Ga na wu yaha w'a kaa na xo wu sipyiirilee pu nii na, a wu noŋmuu li no yaha fucere li mu. ¹⁰ A wu wa yaha kari w'a she Yohana noŋo ki kon kaso wu ni. ¹¹ A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga ka na, na pa gan fucere li mu l'a she gan li nu wu mu. ¹² A Yohana wo kalaapiire t'i she wu nixhugo ki lo na she le, na xho na she yee naha jo Yesu mu.

Yesu ya yalige kan sipyii kabafonjoo kaguro mu

(Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

¹³ Ba Yesu ya yee logo we, a wu je koroo ka ni, na yiri wee xuu wu ni, na laha sipyiire ti taan na kari sipono ki xuu wa ni. Ga, a sipyiire t'i wee xuu wu ce. A p'i foro kanha ni ni, na gari tooŋo na Yesu feni. ¹⁴ Ba Yesu ya foro koroo ki ni we, na pee sipyinehemee pu na, a pu niŋaara di je wu ni. A wu pu yama fee pu cuono. ¹⁵ Ba yakono k'a pa no we, a Yesu wo kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Cana k'a xo toro, we di je sipono ni naha. Sipyiire ti yaha konho p'i she yaligee sha sho kulogoo ki ni.» ¹⁶ A Yesu di pu pye: «Pu ya yaa na kari we, yiye pyaa ki yalige kan pu mu!» ¹⁷ Ga, a p'i wu pye: «Buuri noŋo kaguro ni fyaa shuun ye wu je we mu naha.» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!» ¹⁹ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye na pu tiin napurege ki ni. A wu yee buuri noŋo kaguro ni fyaa shuun wu lo, na naha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xho

na yee buuri nuuᵛo yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiire ti mu. ²⁰ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saᵛa kemε fo na saganᵛaa ke ni shuun ji. ²¹ Pee yalilimεε pii bye sipyii namaa kabofonᵛoo kaguro (5.000) shi, cεe ni nᵛohapiire niᵛe jε we.

*Yesu ya ᵛaari gba lᵛhᵛo nuᵛo ni
(Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)*

²² Ba p'a xᵛo we, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jε korᵛogᵛo ki ni, p'i gba wu kᵛon wu ᵛaha na, yani wu sipyiire ti yaha ge. ²³ Ba w'a pu yaha xᵛo we, na dugi kari faaboboᵛo ki na wu ye nigin, na she Kile jεeri. A piige k'i ba wᵛo na wu yaha wu ye wᵛa. ²⁴ Korᵛogᵛo ki bi lii na xᵛo koᵛo ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafεεge ki bi jirini pu na. ²⁵ Xhupεe mεhεε suduun wu ni, a Yesu di ganha na ᵛaari lᵛhᵛo ki nuᵛo ni na se wu kalaapiire ti yiri. ²⁶ Ba kalaapiire t'a wu ᵛa wu na ᵛaari lᵛhᵛo ki nuᵛo ni we, a pu jaalaa di yiri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunᵛo li jε le!» A p'i fya fo na sipyaa waa. ²⁷ Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nε wu wa, yi ganha bu da vya we!» ²⁸ A Pyεeri di jo: «Kafᵛoo, ni mu wu w'a sii wii, na pye na be di ᵛaari she ma yiri lᵛhᵛo ki fugba ni.» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyεeri di foro korᵛogᵛo ki ni, na ganha na ᵛaari na se Yesu yiri lᵛhᵛo ki fugba ni. ³⁰ Ga w'a pa kafεεge ki ta k'a pele ge, na fya. A wu jᵛo kᵛon na diri lᵛhᵛo ki ni, na sipile wᵛa na: «Kafᵛoo, na shᵛo!» ³¹ Taapile ni a Yesu di wu keᵛe yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cεre ba! Naha na ma d'a mayε kaala we?»

³² A pu shuun wu beeri di jε korᵛogᵛo ki ni, a kafεεge k'i yere. ³³ Ayiwa, piimu p'a bye korᵛogᵛo ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fεε ni, na wu pele na wu pye: «Can na Kile Ja mu ya sii!»

Yesu ya yama fεε cuuᵛo Zhεnzareti fiige ki ni

(Marika 6:53-56)

³⁴ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kᵛon, na nᵛo Zhεnzareti fiige ki niᵛe ki na. ³⁵ A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu ce. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu beeri ciri, fo sipyii pu na pu yama fεε pu tugoo na ma. ³⁶ A p'i Yesu jεeri na wu yere p'i gbᵛon ye wu fadegenε ke na. Sipyii piimu beeri p'a kᵛon ki na ge, a pee beeri di juuᵛo.

15

Kalaa wemu w'a ta wu sefεεε pu mu ge

(Marika 7:1-13)

¹ Farizhεen p'a, ni saliya karamᵛogᵛoo pii bi yiri Zheruzalem ni na pa Yesu yiri. A pee di ba wu yege na: ² «Naha na mu wo kalaapiire t'i wεe sefεεε pu wo kalεgeε ki kyεegi we? Pu ba da li, pu da pu keye je we.» ³ A Yesu di pu pye: «Yee do? Naha na yee di Kile wo jᵛomεhεε ki kyεegi yi wo kalεgeε ki feni we? ⁴ Kile ya jo: «Ta ma to ni ma nu pele.» W'a jo sanha na: «Wa bu joguunᵛo jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefᵛoo ya yaa na wu gbo.»* ⁵ Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya beeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Nε bi da jᵛa na naafuu wemu taga mu tege ge, wee ya kan xᵛo Kile mu.» ⁶ Na li jε nige fanha kaa weefᵛoo nuᵛo ni wu wu to kelee wu nu wu tege we. Lee funᵛo ni yee ya Kile jomᵛo pu pye nuᵛo baa, na daha yiyε pyaa wo kalεgeε feni. ⁷ Yee shuun shuun joveε piiri! Kile tudunmᵛoo Ezayi ya kapaᵛaa kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo:

⁸ «Nᵛoyᵛo ye ni pii sipyii pii ya nε pele, ga pu zᵛᵛoo d'a lii nε na fo xuuni.

⁹ Tawaga ni p'a nε pele, pu wo kalaa w'i jε sipyii wo jᵛomεhεε ye.»*

Keree kiimu k'a sipya nᵛrᵛogᵛo ge

(Marika 7:14-23)

¹⁰ A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi niwegee shan y'i ye logo!

* 15:4 Ekizode 20:12; 21:17 * 15:9 Ezayi 29:13

11 Yaaga kemu k'a jin sipya ɲɔ ni, na se ma funɲɔ ke ni ge, kee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fòro sipya ɲɔ ke ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ.» 12 A Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Go m'a li cɛ na ma jomɔ p'a waha Farizhɛɛn pu na gɛ?» 13 A wu pu pye: «Tige bɛɛri ki ɲɛ nɛ fugba To Kile we ya ta ki nɔri-i ge, yee bɛɛri na ba gɔɔngi laha wà. 14 Yi pu yaha wà, fyɛnmɛɛ pu ɲɛ pii, na fyɛnmɛɛ pii wo kagaangaa co. Fyɛn wa bu fyɛn wa kagaan co, pu shuun wu bɛɛri na do wege ni.» 15 A Pyɛɛri di jo: «Lee talenɛ le kɔri jo wù mu.» 16 A Yesu di jo: «Yee bɛ sa! Yee sanha sii fungɔngɔ fɛɛɛ ta-ɛ ya? 17 Ta yee ya li cɛ na yaaga yaaga k'a jin sipya ɲɔ ni ge, ma yacɛɛ le ni kee ma jé, lee kadugo tàan na ba shɛ foro yaara tashɛgɛ ke ni wɛ? 18 Ga lemu l'a fòro sipya ɲɔ ke ni ge, wu zɔ we ni lee ya fòro. Lee l'a sipya nɔrɔgɔ. 19 Sipya zɔ we ni fungɔnkuuyo ye ya fòro ma na jo sipyigbuu, dɔdɔɔrɔ, cessaara ni namazhaara, ni nagaara, ni kafineye, ni mɛkyɛɛgɛɛ. 20 Kee keree kii k'a sipya nɔrɔgɔ, ga na li ni kejebaaya ni, lee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ.»

Shi watii shɛn cee wa ya dà Yesu na (Marika 7:24-30)

21 Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Tiiri ni Sidɔn fiige ki ni. 22 Kana shɛn cee wa bye tiinne na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu mu, na mujuugbɔɔ wá na: «Kafɔɔ, Dawuda Ja we, ɲuɲɔ ɲaari na na, jina wa wu ɲɛ nɛ poro fucɛɛɛ li ni, wee ya wu kana fo xuuni.» 23 Ga Yesu ya ta wu ɲɔ shɔ ali ni kafila kaɲa nigin bɛ ni wɛ. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu ɲɛɛri na wu wee cee we le koo ni, kɔnhɔ wu ganha ba xhuulo da ɲaari pu fɛni wɛ. 24 A Yesu di pu pye: «Nɛ ta tun piitiilee mu wɛ, fo Izirayɛli wo nagoo pu ye, pee piimu p'a piin ba dubyaa ɲɛ-ɛ ge.» 25 A wee cee wu ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu ɲɛɛri na: «Kafɔɔ, na tɛgɛ!» 26 A Yesu di wu pye: «Li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige lɔ wá pobiire mu wɛ.» 27 A cee wu jo: «Yee wa can, Kafɔɔ. Ga yalɲahara

temu t'a yiri pobiire ti kafɔɔ wu tabali wu fugba ni, na dun ɲiɲɛ na ge, pobiire ti wa tee li.» 28 A Yesu di wu pye: «Cee we, ma n'a daa w'a pɛɛ. Kile wu li pye ma mu na saha ni ma ɲidaan ni.» A cee wu poro fucɛɛɛ l'i juuɲɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ ɲiɲɛhɛmɛɛ cuuɲɔ

29 Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Galile Gba wu ɲɔ na. A wu dugi tiin faabobonɔ ka na. 30 A sipyiire t'i ganha na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo bɛɛri ni: tɔrɔɔ nigin nigin fɛɛ, fyɛnmɛɛ, taa fɛɛ, boboo ni yama fɛɛ ɲiɲɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ. A p'i ba ni pee yama fɛɛ pu ni Yesu mu, a wu pu cuuɲɔ. 31 Ba sipyiire t'a boboo pu ɲaa pu na yu, taa fɛɛ p'i juuɲɔ, tɔrɔɔ nigin nigin fɛɛ di ɲaari, fyɛnmɛɛ di ɲaa wɛ, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i ganha na Izirayɛli wo Kile wu sɔni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔɔ shishɛɛɛ mu (Marika 8:1-10)

32 Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii ɲiɲaara ti wa nɛ ni, bani ɲiɲaa ɲɛ pu caɲa taanri wogo nɛ yiri naha, ɲɔyalige ka shishiin di ɲɛ nige pu mu wɛ. Nɛ funɲɔ wa di pu kuugo wuu le koo ni, pu fanha ki pa shɛ xhɔ koo na wɛ.» 33 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii wèe di da yalige ta naha ke siponɔ ke ni di pii sipyii pii bɛɛri ɲɔ sha wɛ?» 34 A Yesu di pu yege na: «Buuri ɲuyɔ juu yi wa yee mu wɛ?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Buuri ɲuyɔ gbarashuun ni fyabigee k'a.» 35 A wu sipyiire ti pye na pu tiin ɲiɲɛ ki na. 36 A wu xhɔ, na yee buuri ɲuyɔ gbarashuun we ni fyagaa ki lɔ, na baraga taha Kile na, na yi kɛgi kɛgi na kan wu kalaapiire ti mu. A pee di yi kan sipyiire ti mu. 37 A pu bɛɛri di li na din. A kalaapiire t'i saganɲaa gbarashuun ɲi buuri ɲukoroyo yi saya na. 38 Piimu p'a kee yalige ki li ge, pee bye nama kabɔfonɔɔ shishɛɛɛ (4.000), cɛɛ ni nɔhɔpiire ɲiɲɛ ɲɛ wɛ. 39 A Yesu di sipyiire ti yaha kari. Lee kadugo na

a wu jé kórɔgɔ ka ni na kari Magadan jínɛ ki na.

16

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye

(Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Caɲa ka Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pii ya pa fulo Yesu na kɔnhɔ p'i wu taanna wii. A p'i wu pye na wu jaha sheshɛɛɛ kakanhana la pye pee nii na lemu ya yiri fugba we ni ge. ² A Yesu di pu pye: «Fugba we bu jaana na foro caɲa d'a to xɔ, yee na jo na: <Zanha da ba jiga na wɛ.>» ³ Fugba wu bu jaana fo na wuu jimugunɔ na, yee na jo na: <Zanha ki da do nijaa.> Fugba wu wo jɛnaa le, yee ya lee keree cɛ na shɔnri kiyɛ ni. Ga yee di da já we tuun we wo jaha sheshɛɛɛ ti kɔri cɛ wɛ! ⁴ Nijaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye jɔmɛɛ baa fɛɛ ge, pee p'a jaha sheshɛɛɛ kakanhana shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na wɛ, fo Kilɛ tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.» Lee kadugo tãan a Yesu di pu yaha wà, na gari.

Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pu wo buuri shizhɛnhɛɛ te

(Marika 8:14-21)

⁵ Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti bi gaanɔ gba wu kadugo yiri ge, a pu funɔ di wɔ pu ya ta buuri lɔ wɛ. ⁶ A Yesu di pu pye: «Yi fungɔnyɔ ta! Y'a yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo buuri shizhɛnhɛɛ ti na!» ⁷ A p'i puyɛ pye na: «W'a ye yu, bani wɛɛ ya ta buuri lɔ wɛ.» ⁸ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cɛ na jo: «Yee n'a daa w'a kanha cɛɛrɛ dɛ! Naha na yee di yiyɛ pyi na buuri jɛ yee mu-i wɛ? ⁹ Yee sanha sii ye jaha cɛ nime bɛ-ɛ ya? Nɛ buuri juyɔ kaguro wu kɛgi kɛgi sipyii kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ni wɛ? ¹⁰ Nɛ buuri juyɔ gbarashuun wu kɛgi kɛgi sipyii kabɔfonɔɔ shishɛɛɛɛ (4.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ni wɛ? ¹¹ Nɛ na yee pye: <Y'a yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo buuri shizhɛnhɛɛ te

na.> A jaha di yee pye yee ya ta li cɛ nago kanna nɛ ta na buuri kaa yu yee mu-i wɛ? ¹² Ayiwa, a wu kalaapiire t'i na li cɛ lee na, na wu bi ta pu pye na p'a puyɛ kasɛri buuri shizhɛnhɛɛ na wɛ, na ga p'a puyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo kalaa wu na.»

Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu jɛ Yesu

(Marika 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i shɛ nɔ Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipyaa Ja wu pyi na jɔgɔ wu jɛ wɛ?» ¹⁴ A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye mu jɛ, pii di yu na Eli, pii bɛ di yu sanha na Zheremi, kelee Kilɛ tudunmɔ watii.» ¹⁵ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyɛ pyaa ki mu, nɛ di jɛ jɔgɔ wɛ?» ¹⁶ A Simɔ Pyɛɛri di wu pye: «Kirisa mu jɛ, wee wemu wu jɛ Saan, na nɔhɔ pye Izirayeli wo Shɔvɔɔ wu ge, Kilɛ jɔni wo wu wo Ja wɛ.» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simɔ, mu jɛ duba pya, bani wemu w'a we can we shɛ mu na ge, weefɔɔ jɛ Adama pya wɛ. Ga nɛ To Kilɛ wemu wu jɛ fugba wu ni ge, wee w'a wu shɛ mu na. ¹⁸ N'a da li shɛ ma na jo Pyɛɛri ma jɛ, lee kɔri jɛ faaga. N'a da ba na Egilizi wu yerenɛ kee faaga ki na. Adɛsi gburaya da já wu yerenɛ wɛ. ¹⁹ N'a da ba fugba saanra ti kenikaangaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu bɛɛri koro kan jínɛ ke na, lee koro na gan fugba we ni. Ma bu kaa lemu bɛɛri koro tɔ jínɛ ke na, lee koro na dɔ fugba wu ni.» ²⁰ Lee kadugo na a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na pu ganha bu yee jo wa shishiin bɛ mu na wee wu jɛ Kirisa wu wɛ.

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo

(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

²¹ Na co wee tuun wu na a Yesu di jɔ kɔn na yi fiinnɛ na yu wu kalaapiire ti mu na: «Li waha l'i waha, fo nɛ bu shɛ Zheruzalɛmu ni. Nɔhɔlɛɛ, ni saraya jaha shɔnriwɛɛ juyɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu na ba nɛ kanha fo xuuni wà. Pu na ba nɛ gbo, ga nɛ na ba jɛ na foro xu ni na caxhugo caɲa

taanri wogo ki na.» ²² A Pyɛɛri di gari ni wu ni kabanugo, na she jɔ kɔn na yu ni wu ni na: «Ahayi Kafɔɔ, lee wa da ma ta wɛ! Kilɛ wu ma tanha lee na!» ²³ Ga, a Yesu di n̄mahana jɛri na Pyɛɛri pye: «Toro laha na t̄aan, mu Shitaanni we! Nɛ jɔnɔ mu wa zhaa da gyɛɛgi mɛ, bani mu fungɔngɔ jɛ Kilɛ keree na wɛ, fo sipyii wogoo.»

²⁴ Lee kadugo t̄aan a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wa funɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, wu wu korikoritige ki lɔ taha na feni.» ²⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa jɔnɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a b̄nri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba guri wuu munaa li ta jiga na. ²⁶ Li na ba jaha jɔ sipya na wu kɔnɔ yanmuyɔ bɛɛri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni wɛ? Yaaga keke sipya di da ba j̄a daga wu munaa jɔnɔ wolo wɛ? ²⁷ Ayiwa, Sipya Ja wu kuuni na ba ba ni wu melekeɛ pu ni, wu To wu n̄ɔɔɔ wu ni. Lee ba bye tuun wemu ni, wu na ba sipyii pu bɛɛri nigin nigin saraa na bɛ ni pu kapyegeɛ ni. ²⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Sipya Ja wu j̄a tapaga ni ba saan j̄e-ɛ wɛ.»

17

Yesu j̄ewiine l'a j̄eri

(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro wɛ, a Yesu di gari ni Pyɛɛri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni. ² A Yesu j̄ewiine l'i she j̄eri pu jii na. A wu jaha k'i ganha na j̄i ba caɔa j̄e wɛ, a wu f̄aya yi bɛ di fiinne ba kpɛenge j̄e wɛ. ³ Taapile ni a p'i Musa ni Eli j̄a pee na yu ni Yesu ni. ⁴ Lee na a Pyɛɛri di Yesu pye: «Kafɔɔ w̄e bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dɛ. Ma bu sɔɔ, nɛ na buguloo taanri yereɛ. Mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» ⁵ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a jahaɔa ka di j̄i j̄i na pa, na ba pu tɔ. A mujuu la di foro kee jahaɔa ki ni na: «Nɛ

jidaan Ja wu j̄e we. Wu kaa l'a dan nɛ ni fo xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!» ⁶ Ba kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na pu jahaɔa ye buri j̄ine na. ⁷ A Yesu di fulo na gbɔn gbɔn pu na, na jo: «Yi ganha bu fya wɛ! Yi ȳiri!» ⁸ A p'i pu jahaɔa yi yirige, ga pu ya sipya watii j̄a nige wɛ, fo Yesu yɛ.

⁹ Ba p'a diri faabobonɔ ki na wɛ, a Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa lemu y'a j̄a ge, yi ganha bu lee jaha jo sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, fo Sipya Ja wu ba j̄e na foro xu ni tuun wemu ni.» ¹⁰ Lee kadugo t̄aan a kalaapiire t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni jaha na saliya karamɔgɔlɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fɛnhɛ pa wɛ?» ¹¹ A wu pu pye: «Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree ki bɛɛri gbegelevonɔ gbegele. ¹² Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, ga sipyii p'i ya ta wu cɛ wɛ, na wu pye pu jidaan pyegana na. Lee kanhagana le ninunɔ na p'a da ba Sipya Ja wu bɛ kanha.»

¹³ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na li cɛ na Yohana Batizelipye kaa wu bi byi.

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge

(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Ba p'a pa j̄e sipyiire ti ni wɛ, a n̄a wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu fɛɛ ni, ¹⁵ na jo: «Kafɔɔ, jɔnɔ j̄aari na ja wu na, bani juzhanga ki wa wu na. W'a kanha fo xuuni. Tɛɛgɛɛ kii ni jɔnɔ ki ma wu shan na ni, kelee l̄hɔ ni. ¹⁶ Nɛ pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu, ga p'i ya j̄a wu cuunɔ wɛ.» ¹⁷ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni j̄e sipyikuuyo n'a daa baa fɛɛ! Nɛ na gori yaha naha ni yee ni fo tuun weke wɛ? Nɛ na yee keree xu fo tuun weke wɛ? Pa ni ma pya wu ni naha!» ¹⁸ A Yesu di din jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A pya wu juunɔ lee taapile li ni. ¹⁹ A kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu yɛ na, na wu yege na: «Naha na w̄e di ya j̄a we jina we k̄ori yeege pya wu ni-wɛ?» ²⁰ A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a daa w'a c̄ɛɛ toro. Can na n'a da yi jo yi

mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere be xo peere ni, yee bi da yi jo ke faabobonjo ke mu na ki yiri naha, k'i she me, k'a gari. Kaa la shishiin bi da ga yee ja we. [²¹ Ga ke jina tuugo ke foromjo ya taan we, fo suun ni Kile-jerege.] »

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo sanha (Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Cana ka, na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu pye: «Pu na ba Sipyaa Ja wu le sipyii keye ni. ²³ Pu na ba wu gbo, ga wu caxhugo cana taanri wogo, wu na ba je sanha.» A kalaapiire ti nahaya di danha fo xuuni.

Yesu ni Pyeri be ya saraa katahanaa ki wo wari wu ni

²⁴ Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire t'a no Kaperinomjo kulo li ni we, a Kile-peene pugbohjo ki wo wari wu shovee p'i fulu Pyeri na, na wu pye: «Yee wo karamogjo wu ya gaan Kile-peene pugbohjo ki wo wari wu ni-i ge?» ²⁵ A Pyeri di jo: «Uun, w'a gaan wu ni.» Ba Pyeri ya je puga ki ni we, a Yesu di fenhe jomjo pu lo, na jo: «Pyeri, mu funjo na jogjo wu d'a yaa na munaa pereme, kelee katahanaa ki wo wari wu kaan ke konjo ke wo saannaa pu mu we? Saannaa pu wo nagoo laa piitiilee?» ²⁶ A Pyeri di wu pye: «piitiilee». A Yesu di jo: «Lee funjo ni, ma ce kantiinlee ni je wa lee ni-i sa! ²⁷ Ga lee be na, konho wu ganha bu kawaa pye pii sipyii pii na we, she nmehe ne la wa gba wu ni. Fyashiime wemu w'a da ma nmehe ne li lo ge, m'a wee jo mug. Ma na wari tuunjo ka ta wa, m'a she kee kan ne ni mu wo munahaa ki pereme.»

18

Weke w'i je nahagbaa fo we? (Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ A kalaapiire t'i fulu Yesu na, na wu yege na: «Weke wu je pu beeri wo nahagbaa fo fugba saanra ti ni we?» ² A Yesu di noheere la yiri, na lee yere je pu ni je ni, ³ na jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee

di ya je ri ba nohepiire je-ε we, yee da ga ba je fugba saanra ti ni bada we. ⁴ Sipyaa wemu w'a wu je tirige na pye ba le noheere le je-ε ge, weefo wu je pusamaa beeri wo nahagbaa fo fugba saanra ti ni. ⁵ Sipyaa sipyaa w'a le noheere le la shi co xuuni ne wu na ge, ne w'a co xuuni.

W'a wu je kaseri jugyee gi keree na (Marika 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Te nohepiire te t'a da ne na ge, sipyaa sipyaa w'a le la junjo kyee gi ge, li bi da borjo weefo mu na faatabaaga po wu katige ni, na wu wa suumo lho nohadaan. ⁷ Bongo ki wa konjo wogo sipyii pu wo jugyee ge ti wu na. Jugyee ge kundi da ga ja bye pyebaa we. Ga bongo ki wa ti pyeve pu wogo. ⁸ Ma ke je kelee ma togo bi je kapunjo di ma le jurumu ni, ki kon m'a ki wa. Ma ke je nigin wo, kelee ma togo nigin wo na je Alijine ni, lee ya porjo ma mu ma keye shuun wo ni ma togo shuun wo wu wa nafugibaaga ni. ⁹ Ma nii bi je kapunjo di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wa. Ma nii nigin wo na je Alijine ni, lee ya porjo ma mu ma nii shuun wo wu wa Jahaneme na ki ni.

Yesu ya talene la jo dubyapenge shizhaa na (Luka 15:3-7)

¹⁰ «Y'a yi je kaseri de! Yi ganha bu da le noheere le la shishiin cere je we. N'a da yi jo yi mu jo pu melekee pu niyere ye yi wa tuun beeri ni ne To wu nahagbaa na fugba we ni. [¹¹ Bani piimu p'a piin ge, Sipyaa Ja w'a pa wu ba pee sh.]

¹² «Dii yee di wa li wii we? Dubyaa xhuu nigin (100) bu bye sipyaa wa mu, a wee wa nigin di ba biin. Ta wu da kelee gbarashere ni gbarashere (99) wu samaa yaha wa faabobonjo ki na, na she we wu nigin wu sha we? ¹³ N'a da yi jo yi mu jo wu bu she wu ja, wu da funjo taan fo xuuni wu ja wu wu na na toro pusamaa kelee gbarashere ni gbarashere (99) wu taan, pee piimu pu je pu ya piin we ge. ¹⁴ Mu li wa. Yee fugba To wu

bε jidaan jε le nɔhɔcεεε le la li piin wε.

W'à yaa na yafani wùye mu

¹⁵ «Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma na. She wu feni, m'a she yi jo wu mu yiyε shuun xuu ni. Wu bu yere li na ma mu, yi na bye sanha yiyε sipyii. ¹⁶ Ga wu bu she bye wu ya yi logo ma mu wε. M'a shen nigin kelee sheen shuun wa fara yiyε na, kɔnhɔ jomɔ pu bεeri di she bye sεεεε shuun kelee sεεεε taanri nii na. ¹⁷ Wu bu she li she wu da pee bε woyo yi logo wε, m'a she yi jaha jo egilizi wu mu. Wu bu li she wu da egilizi wu bε woyo yi logo wε, m'a wu jate ba Kile-cεbaama jε wε, kelee ba fanhafεε wari shɔvɔɔ wa jε wε. ¹⁸ Can na n'a da yi jo yi mu jo yi bu kaa lemu bεeri she jinjε ke na, Kile bε na ba lee she fugba wu ni. Yi bu sɔɔ kaa lemu bεeri na jinjε ke na, Kile bε na ba sɔɔ lee na fugba wu ni. ¹⁹ N'a da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa bu bε kaa bεeri na naha jinjε ke na, na lee jεeri nε fugba To wu mu, wu na lee kan pu mu. ²⁰ Bani sheen shuun taanri bu she puyε pinne ta xuu bεeri ni nε mεge na, nε wa pu ninε ni.»

Tehene jε yafa na sipya ni wu sipyii tε ni wε

²¹ Wee tuun wu ni a Pyεeri di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, nε ceborona ba kakuunɔ pyi nε na tuun bεeri ni, nε yaa na yafani wu mu fo na she nɔ tɔɔnii juu na wε? Fo tɔɔnii gbarashuun gε?» ²² A Yesu di wu pye: «N'a da ma pye fo tɔɔnii gbarashuun wε dε, ga fo tɔɔnii gbarashuun yahanaa kelee gbarashuun (70). ²³ Lee wuu na, fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mε. Saan wa w'a bi giin wu wu wari keree jaha wolo ni wu kapyebyii pu ni. ²⁴ Ba w'a li jɔ kɔn wε, a p'i ba ni kapyebye wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo nijehemεε foo li bye wee na. ²⁵ Se bye wu ni wu lee foo le tɔ wε. A saan wu jo na pu pu pεε taga foo li tɔ, wu ni wu shɔ, ni pu nagoo, ni pu kenε yanmuyɔ yi bεeri. ²⁶ A wee kapyebye wu she

nuguro sin wu kafɔɔ wu fεε ni, na wu jεeri na: «Ma luu li gbo na tãan, n'a da ba ma wari wu bεeri foo tɔ ma mu.» ²⁷ A wu jijaara di jé wu kafɔɔ wu ni, a wu wu yaha, na yafa wu mu bε sanha foo li bεeri na.

²⁸ «Ba wee kapyebye w'a foro wà wε, a wu ni wu kapyebyenii wa di jiri. Wu wari dεjεε xhuu nigin foo di bi bye wee kapyebyenii we na. A wu wee co, na wu katige ηmɔhɔri, na jo: «Na foo li tɔ!» ²⁹ A wu kapyebyenii wu nuguro sin wu fεε ni, na wu kemε jεeri na: «Ma luu li gbo na tãan, n'a da ba ma wari wu bεeri foo tɔ ma mu.» ³⁰ Ga wu ya sɔɔ wε, na wu le kaso ni fo wu ga ba wee wo foo li tɔ. ³¹ Ba kapyebyii pusamaa ya lee ja wε, a lee di waha pu na fo xuuni. A p'i she yi bεeri jaha jo pu kafɔɔ wu mu. ³² Wee tuun wu ni, a kafɔɔ wu wee kapyebye wu yiri na wu pye: «Kapyebye niguumɔ mu jε! Nε mu wo foo li bεeri yaha mu na, bani mu ya nε jεeri saama na. ³³ Ta mu bε bi yaa na jujɔ jaari ma kapyebyenii wu na ba nε li pye mu na-ε wε?» ³⁴ A Kafɔɔ wu luu di yiri fo xuuni. A wu wu le kaso ni kɔnhɔ wu da jaani wà, fo wu ba she foo li saraa na xɔ tuun wemu ni. ³⁵ Mu li wa yee bε mu, yee bu bye yee di ya yafani yi cebooloo pu mu yi zɔlɔɔ pu bεeri na wε, lee pyegana le na nε wo fugba To wu bε wa da ba yee pye.»

19

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔrɔ shizhaa na ge
(Marika 10:1-12)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ sipyiiire ti mu wε, a wu foro Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige ki ni, Zhuruden Gba wu kadugo yiri. ² A sipyijehemεε di daha wu feni wà. A wu pu yama fεε pu cuunɔ.

³ A Farizheen pii di fulo wu na, kɔnhɔ p'i wu pεri wii. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ kajuunɔ bεeri na ya?» ⁴ A Yesu di pu pye: «Ta yee ya li kalaa Kile Kafila wu ni wε? Na: «Fo kɔnɔ ki jɔkɔɔnrɔ na,

* 19:4 Zhenezi 1:27

konɔ ki yaavɔɔ w'a pu yàa ná ni cee.»*
 5 Na jo: «Lee wuu na ná na ba wu to ni wu nu yaha, na nɔrɔ wu shɔ na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»*
 6 Lee funɔɔ ni, pu jɛ nige shuun wɛ, ga fo nigin. Ayiwa Kilɛ ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wɛ.» 7 Ga Farizhɛɛn p'i wu pye: «Wee tuun wu ni jaha na Musa d'a jo na ná ba da wu shɔ yaha, na wu fɛnhɛ gbaxɔɔrɔ semɛ yàa kan wu mu wu na wu yaha wɛ?»*
 8 A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya gbaxɔɔrɔ ti koro kan yee mu. Ga fo taashiine li ni, li bi byi mu wɛ. 9 Nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ ge, cee wu bu da wu ya dɔdɔrɔ pye, a lee di gbaga ki xɔ wɛ, ná wu bu wu yaha, na watii lenɛ, dɔdɔrɔ w'a pye.»

10 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi jɛ ná wo tayerege wu ni wu shɔ tɛ ni, wee tuun wu ni na mɛhɛ pye wà cee baa, lee ya pɔrɔ.» 11 A Yesu di pu pye: «Wee kalaa we se jɛ sipyii bɛɛri ni wɛ, fo piimu yɛ mu Kilɛ ya wu se kan ge. 12 Kanuyɔ ya jɛ wà yemu ya ná jaha kɔɔn wu da cee lenɛ-ɛ ge. Pii ya seni pu jɛ namaa ni wɛ. Sipyii di pii wo namaa ni. Pii bɛ di wa li shaa p'i bye mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na já bye cee lenɛ baa ge, wu pye cee lenɛ baa.»

*Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu
(Marika 10:13-16; Luka 18:15-17)*

13 Lee kadugo na a sipyii pii di ba ba Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu wu keye taha ti na wu Kilɛ jɛɛri ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo ni pee sipyii pu ni. 14 A Yesu di pu pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kɔɔn wɛ! Bani pee shi tuugo wuuro ti jɛ fugba saanra te.» 15 A wu wu keye taha tee nɔhɔpiire ti na. Ba w'a xɔ wɛ, na yiri wà na kari.

*Naafuugbɔ fɔɔ jemɛ p'a pɛn Kilɛ wo saanra ti ni
(Marika 10:17-31; Luka 18:18-30)*

16 Ayiwa, pu nigariwuu, a ná wa di fulo Yesu na, na wu yege na: «Karamɔgɔ, kasaana leke tuugo nɛ d'a yaa na pye kɔnhɔ di ba jɛ sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?» 17 A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na yegee kasaana fiin wɛ? Nigin yɛ pe w'a jɔ. Ma funɔɔ bi jɛ m'a jɛ sicuumɔ ta, ta saliya wu jɔmɛhɛɛ ki koo jaari.» 18 A ná wu jo: «Kiike wɛ?» A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha bu dɔdɔrɔ pye wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyijii na wɛ! 19 Ma da ma nu ni ma to pɛɛ! Ma sipyijii wu taan ma mu ba mayɛ pyaa ki jɛ wɛ!»* 20 A wee levɔɔ wu jo: «Nɛ kii bɛɛri koro jaari. Leke d'a fɔ sanha wɛ?» 21 A Yesu di wu pye: «Ma funɔɔ bi jɛ m'a fa, she ma kenɛ yanmuyɔ yi pɛɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu. Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na feni.» 22 Ga ba levɔɔ w'a yee logo wɛ, na jaha tanha na gaanji, bani naafuugbɔ wu bye wu mu.

23 A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo naafuugbɔ fɔɔ jemɛ p'a pɛn fugba saanra ti ni. 24 N'a da ye bɛ jo yi mu sanha jo jɔhɔɔ jemɛ ya taan museni wii ni na toro naafuugbɔ fɔɔ jé na Kilɛ wo saanra ti ni.» 25 Kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo ge, a lee di bye pu mu kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ wɛ?» 26 A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye wɛ, ga kaa la shishiin ya Kilɛ jani wɛ.»

27 Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di jomɔ pu lɔ, na jo: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ bɛɛri ni, na daha mu feni. Leke di da ba bye wèe shizhaa na wɛ?» 28 A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo Sipya Ja wu ba ba diin wu saanra koro nɔrɔ wuu li ni, konɔ nivonɔ ki ni tuun wemu ni, yee bɛ na ba diin saanra korogoo kɛ ni shuun ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye kɛ ni shuun wu na. 29 Sipya wemu bɛɛri

* 19:5 Zhenezi 2:24

* 19:7 Duterenomɛ 24:1-4

* 19:19 Ekizode 20:12-16; Levitike 19:18

w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kerεye, ne wuu na ge, weefɔɔ na ba yee yahanjaa xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta nii sicuumɔ nixhɔbaama pu be ni. ³⁰ Ga jahagbaa wuu nijehemεε na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijehemεε na bye jahagbaa wuu.»

20

Erezen tege kafɔɔ ni wu kapyebyii keree

¹ Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Kerεye fɔɔ wa ya sɔɔ foro nisɔɔgɔ ka taan di zhe kapyebyii pii sha di zhe yaha wu erezen tege ni. ² Piimu w'a she da ge, a wu ni pee di jo be wari deje nigin na, wa beeri wo cana nii saraa. A wu pu yaha kari labye wu feni tiire tege ki ni. ³ A cana k'i ba dugi jeri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyereye ni kpeenge ki na, p'i bi la pyi we. ⁴ A wu pu pye: «Yi be pu she cana nii li pye na erezen tege ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, ne na ba wee kan yi mu.» ⁵ A pee di gari tiire tege ki ni. A cana k'i ba nɔ ninε ninε ni, a tege ki fɔɔ wu foro sanha, na saha ni pii be ni, na pee be lɔ lee lɔgana li na. Na ba foro sanha yakonɔ cana ki be ni, na saha ni pii be ni, na pee be lɔ lee lɔgana li na. ⁶ A wu ba guri foro sanha yakonɔ ki be ni, na pii be niyereye ta kpeenge ki na, pu be di je la ni we. A wu pu pye: «Naha na yee d'a cana nii li beeri pye lapye baa we?» ⁷ A pee di wu pye: «Sipya wa shishiin ya ta we sha wu wo labye na nijaa we.» A wu pu pye: «Yi be pu she na kerεye yi ni.»

⁸ «Ba cana k'a pa xhɔ baari wu tigiduun na nɔ we, a tege ki kafɔɔ w'i wu kanahashɔnrिमɔ wu pye: «Kapyebyii pu yiri, m'a pu saraa na li jɔ kɔn kurogo wuu pu na, na se jaha wuu pu mu.» ⁹ Piimu p'a pu wo labye wu jɔ kɔn yakonɔ ki ni ge, a pee di fenhε fulo, a pu beeri di wari

deje nigin nigin ta. ¹⁰ Ba l'a pa nɔ nizhiilee pu na we, a pee di ganha na giin na pee wo wu na jehε wari deje nigin nigin na. Ga, a p'i wari deje nigin nigin kan pu be mu. ¹¹ Ba wee wari w'a kan pee mu we, a p'i ganha na tege ki fɔɔ wu yɔgɔ puyε taan, na yu: ¹² «Pii p'a nɔ kurogo ki na ge, leeri nigin ye wo labye pee ya pye. A mu di derε we wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, we piimu p'a cana nii li beeri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke beeri lɔ ge.» ¹³ Ga, a tege ki kafɔɔ wu shen nigin wa pye pu ni: «Nanii, ne ta to mu na we! Ta wari deje nigin na be ne ni mu ya be mu wo cana nii li saraa we?» ¹⁴ Ayiwa, ma wo saraa wu lɔ, ma da gaani. Ne mu l'a taan nago kanna ne wu saraa ninumɔ kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa tege ki ni kurogo ge. ¹⁵ Lemu bu ne taan, ta lee be ne yaa na pye ni na wo wari wu ni we? Kelee ta ne wo saama pu jepεen ye l'a je ma ni?» ¹⁶ A Yesu di jo sanha: «Piimu pu je kadugo yiri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye jahagbaa wuu. Piimu pu je jahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo sanha (Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷ Ayiwa, Yesu ya pa yiri na gaani Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire ke ni shuun wu ye yiri, na pu pye: ¹⁸ «Wu wii gaani Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipya Ja wu le wa saraya jaha shɔnrivεε jɔnɔfεε ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu keje ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. ¹⁹ P'a wu le shi watii keje ni, pee na zehε wu na. Pu na ba wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu kori tige na. Cana taanri wogo ki na w'a je na foro xu ni.»

Yakuba ni Yohana ya jahagbaa fεεε shaa Yesu mu (Marika 10:35-45)

²⁰ Ayiwa, a Zebede shɔ wu fulo Yesu na ni wu nagoo shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fεε ni, na wu jeeri, na wu jɔ wee na. ²¹ A Yesu di wu

yege na: «Naha kaa l'i wa ma na wε?» A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma saanra ti ni tuun wemu ni, ma di sɔɔ na mu, na nagoo shuun we di diin ma tɔan. Nigin wa di diin ma kanige cε, wa di diin ma kamεnε cε.» ²² A Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa jεeri ge, yee wa li cε wε. Kanhama cεεgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na jɔ gba lee ni ya?» A p'i jo: «Uun, wεe na jɔ gba li ni.» ²³ A Yesu di pu pye: «Uun, yi kunni na ba gba nε wo cεεgbuu li ni. Ga na tiin nε kanige cε, kelee nε kamεnε cε, nε jε yee tatiinyε yi kanvɔɔ wε. Piimu kaa na nε To w'a yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

²⁴ Ba kalaapiire kε wu samaa ya yee logo wε, a pu logoo di yiri pu ceboronamaa shuun wu tɔan. ²⁵ A Yesu di pu bεeri yiri, na jo: «Yee ya li cε na shi wemu jε Yawutuu wε, wee shi wu wo jɔnɔfεε p'a pu jɔnɔfεεε pyi wu na. Pu sipyigbɔɔ p'i pu fanha shεε wu na. ²⁶ Ga li da ba bye mu yee tε ni wε. Yee wa funɔɔ bi jε wu bye sipyigbɔ, wufɔɔ wu pye pusamaa wo kapyebye. ²⁷ Yee wa funɔɔ bi jε wu bye jahagbaa fɔɔ, weefɔɔ wu pye pusamaa wo bulo. ²⁸ Mu li wa, Sipya Ja wu bε ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba kapyenεε pyi wu mu wε. Ga w'a pa, wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu ba wu munaa kan l'i bye sipyijehemεε wo jɔwuuro saraa.»

Yesu ya fyεnmεε shuun wa cuunɔ
(Marika 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni wε, a sipyijehemεε di daha Yesu feni. ³⁰ Lee bi fyεnmεε shuun wa nidεεngε ta koo li jɔ na. Ba pee ya logo na Yesu w'a doroo wε, a p'i xhuulo na: «Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, jɔnɔɔ jaari wù na!» ³¹ Sipyiire ti bi yogo yu ni pu ni na pu cari puyε na, ga, a p'i la fara xhuulo wu na, na yu: «Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, jɔnɔɔ jaari wù na!» ³² A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye: «Yi wa giin nε di lekε pye yi mu wε?» ³³ A p'i jo: «Wù Kafɔɔ, wù pye wù da jaa.» ³⁴ A pu jinaara di jé Yesu ni, a

wu gbɔn pu jɔ ki na. A p'i jɔ kɔn na jaa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu feni.

21

Yesu ya jé Zheruzalεmu ni ba saan jε wε

(Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

¹ Ba p'a tεnε Zheruzalεmu na wε, a p'i nɔ Bεtεfajε shizhaa, Oliviye faaboboɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, ² na pu pye: «Yi shε yi jahagbaa kulo li ni. Yi bu nɔ yε, yi na kafazhɔ wa nibɔɔ ta wà, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na kan naha! ³ Sipya wa bu jo ni yi ni, y'i weefɔɔ pye na Kafɔɔ mago wu wa yi na. Lee bu bye pu na yi jɔ yaha yi mu, y'i ba ni yi ni.» ⁴ Lee ya pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ w'a jomɔ pemu jo ge, pee jɔ di fa na:

⁵ «Yi yi jo Siyɔn poro* wu mu na:
«Li wii, ma saan w'a ma ma mu.
W'a wuyε tirige,
na dugi tiin kafabige na,
kafazhɔ wa wo pya.»*

⁶ A kalaapiire t'i gari, na shε li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wε. ⁷ A p'i ba ni kafazhɔ wu ni wu pya wu ni, na ba pu fadεgbɔyɔ ya taha yee na, a Yesu di dugi tiin wà. ⁸ A sipyijehemεε di pu fadεgbɔyɔ pii koo li ni. A pii bε di wεburiye kɔn, na yee pii koo li ni. ⁹ Ba p'a gaanjε wε, piimu pu jε Yesu jahagbaa na, ni piimu pu jε wu kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

«Masɔnɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu!
Wemu w'a ma mε Kafɔɔ mεge na ge,
wee jε duba pya!

Masɔnɔ k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni!»*

¹⁰ Ba Yesu ya jé Zheruzalεmu ni wε, a tunmɔ p'i kulo li bεeri círi. A p'i ganha na yegee na: «We ná we di jε jɔɔ wε?» ¹¹ A sipyiire t'i jo: «Kile tudunmɔ Yesu wu jε wii, Galile Nazaretí shen we.»

* 21:5 Siyɔn poro: Wee jε Zheruzalεmu shεen pee.

* 21:5 Zakari 9:9

* 21:9 Zaburuu 118:26

Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ

(Marika 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

¹² A Yesu di jé Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu pee bɛɛri kɔri yeege. A wu wari faavɛɛ pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazhɛɛɛ pɛɛvɛɛ pu wo yatinyɛ yi jɛri buri, ¹³ na pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba nɛ puga ki pyi Kile-jɛɛɛɛ puga.»* Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

¹⁴ A fyɛnmɛɛ ni losixuyo fɛɛ pii di fulo Yesu na Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. A w'i pee cuunɔ. ¹⁵ Yesu ya kakanhanɔaa kiimu pye ge, ba saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'a kee ja wɛ, na nɔhɔpiire ti bɛ jaa ti na xhuulo na yu: «Masɔɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu wɛ!» A pu logoo di yiri. ¹⁶ Wee tuun wu ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa yu mɛ ge, ta mu wa yi nuri mɛ?» A Yesu di pu pye: «Uun! Ta yee bɛ sanha li kalaa Kile Kafila wu ni wɛ? Na: «Mu ya ma masɔɔ pye k'a foro

nɔhɔpiire ni pubinɛɛ jɔyɔ ni.»*

¹⁷ Ba w'a yee jo wɛ, na foro kulo li ni, na pu yaha wà, na gari na she shɔn Betani kulo li ni.

Yesu ya nitoodige ka lanji
(Marika 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Ayiwa, jɔmuguro ti jisɔɔgɔ ki na, Yesu na kuri na ma Zheruzalɛmu ni, a xuugo di wu ta. ¹⁹ A wu nitoodige ka ja koo li jɔ na, na fulo kee na. Ga wu ya yafiin bɛ ja ki na wɛyɛ yɛ kadugo na wɛ. Ayiwa, a wu kee nitoodige ki pye: «Mu da ga yasɛyɛ pye nige bada wɛ!» Taapile ni a kee nitoronɔ k'i waha. ²⁰ Ba kalaapiire t'a lee ja wɛ, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i Yesu yege na: «A ke nitoronɔ ke di bye dii na waha mɛ taapile ni wɛ?»

²¹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, n'a daa bu bye yee mu, nakaara bye t'i jɛ yee zɔlɔɔ pu ni bada wɛ, lemu nɛ pye ke nitoodige ke na ge, yee da ba da lee yɛ na-ɛ dɛ! Ga

yee na ba ke faabobonɔ ke pye: «Yiri laha naha, m'a she mayɛ wà suumɔ lɔhɔ ni.» Lee na bye. ²² Yi ba yaaga tuugo bɛɛri jɛɛri ni n'a daa ni, yi na kee ta.»

Mii Yesu wo sefɛɛɛɛ ti d'a yiri wɛ?
(Marika 11:27-33; Luka 20:1-8)

²³ Ayiwa, a Yesu di she jé Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na sipyii pu jɔ kɔn na galaa. Na wu yaha wu na wee kalaa wu kaan, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ ni nɔhɔlɛɛ p'i fulo wu na, na wu yege na: «Sefɛɛɛɛ teke gbɔɔrɔ ni mu wa kii keree kii pyi wɛ? Jɔgɔ w'a kee fanha ki kan mu mu wɛ?» ²⁴ A Yesu di pu pye: «Nɛ bɛ w'a da yee yege kaa nigin na. Yi bu na jɔ shɔ, wee tuun wu ni, sefɛɛɛɛ temu gbɔɔrɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ na tee jo yi mu. ²⁵ Jɔgɔ wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wɛ? Kile laa sipyii?» A p'i puyɛ pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu ni jaha na yee di ya ta dà wu na-ɛ wɛ?» ²⁶ Ga wù bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun», sipyiire ti na lemu pye wù na ge, lee wo fyaara wa wù ni, bani sipyiire ti bɛɛri wa Yohana wii Kile tudunmɔ.» ²⁷ Lee na, a p'i Yesu pye: «Wèe ya cɛ wɛ.» A Yesu bɛ di pu pye: «Ayiwa nɛ bɛ ya she, sefɛɛɛɛ temu gbɔɔrɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ da tee jo yee mu wɛ.»

Yesu ya talenɛ la jo jalaa shuun wa shizhaa na

²⁸ A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa leke kɔɔn yiyɛ funyɔ ni kii keree kii shizhaa na wɛ? Jalaa shuun pu bye ná wa mu. A wu ba jashiimɛ wu pye: «Na ja, she nijaa wo cana jii li wo labye wu pye na ɛɛɛɛn tɛgɛ ki ni.» ²⁹ A wee ja wu wu pye: «Nɛ se wà wɛ.» Ga ba jɛɛɛ ya pye wɛ, yemu w'a jo ge, a yee wo daajɛɛ di jé wu ni. A wu gari tɛgɛ ki ni. ³⁰ A to wu she yee ninuyɔ jo ja shuun wo wu bɛ mu. A wee di wu pye: «Uun, nɛ na zhɛ.» Ga na dɛɛ pye wu ya she wɛ. ³¹ Pu shuun wu ni weke d'a tofɔɔ wu jidaan pye wɛ?» A p'i jo: «Jashiimɛ wɛ.» Wee tuun wu

* **21:13** Ezayi 56:7 * **21:16** Zaburruu 8:3

ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo fanhafεε wari shovεε ni navarashaa pu na ba jé yee jaha na Kile wo saanra ti ni. ³² Bani Yohana ya pa yee mu, koo lemul'a tii ge, na ba lee she yee na. A yee di bye yee ya dà wu na wε. Ga, a fanhafεε wari shovεε ni navarashaa p'i dà wu na. A yee di lee be na, ga lee be na yee ya ta daajenje jo yi guri dà wu na wε.»

Erεzen faapyii niguumɔɔ pu wo talenε le

(Marika 12:1-12; Luka 20:9-19)

³³ A Yesu di pu pye sanha na: «Yi le talenε le be logo: Kerεye fɔɔ wa w'a bi erεzen tεge ka shan, na ki maha ni kasɔrɔɔ ni. A w'i wege ka wolo na pye erεzen wu lohɔ ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu erεzen tiire tεge ki kaa le erεzen faapyii pii kenε ni, na gari fiige katii ni. ³⁴ Ba erεzen wu leduun ya pa derenje wε, a wu wu wo kapyebyii pii yaha kari pee erεzen faapyii pu mu, na pu she erεzen nile wu shɔ pa. ³⁵ Ga, a p'i kapyebyii pu co, na wa kpɔn xuuni, na wa gbo, na taanri wo wu wá gbo ni kagereye ni.

³⁶ «Ayiwa, a erεzen wu kafɔɔ wu kapyebyii pii be tun piimu ya jehε nizhiilee pu na ge. A p'i pee be pye ba p'a nizhiilee pu pye wε. ³⁷ Lee beeri kadugo tãan, a tεge ki kafɔɔ w'i wuyε pyaa ja tun kari, na jo: «Nε ja we kunni, pu na zhe gbɔɔrɔ taha wee na.»

³⁸ Ga ba erεzen faapyii pu nii ya taha erεzen wu kafɔɔ wu ja wu na wε, a p'i puyε pye: «Cen wu lɔvɔɔ wu w'a we. Yi pa wù wu gbo, cen wu na bye wù wo.»

³⁹ A p'i jafɔɔ wu co, na gari ni wu ni erεzen tεge ki kadugo yiri, na she wu gbo.

⁴⁰ «Wee tuun wu ni erεzen tεge ki kafɔɔ wu ba ba, w'a ba leke pye pii erεzen faapyii pii na wε?» ⁴¹ A p'i wu pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo gbogaguunɔ na, na erεzen tεge ki kaa le piitiilee kenε ni, piimu na da erεzen nile wu kaan wu mu wu jidaan tuun ni ge.» ⁴² Lee kadugo na a Yesu di pu

pye: «Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni wε? Na:

«Puyirilee p'a faakagerenje kemu she ge,

kee k'a pye puga ki gunnmii li faakagerenje ki nijenε ke.

Li wii, Kafɔɔ w'a lee pye

kakanhana li wa lii wù jaha tãan.»*

⁴³ A Yesu di jo sanha na: «N'a da yi jo yi mu jo lee l'a Kile saanra ti pye ti na da ba shɔ yee na, na ti kan shi watii mu, wemu na ba nagoo pyi ge. [⁴⁴ Wemu bu do kee kagerenje ke juna ni, weefɔɔ na gεgi gεgi. Kee kagerenje ki shiin bu do sipya beeri juna ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.]»

⁴⁵ Ba saraya jaha shɔɔnrivεε juna fεε ni Farizhεen p'a Yesu talenε li logo wε, a p'i li ce na pee kaa w'a byi. ⁴⁶ Lee na a p'i ganha na cogana shaa wu na, ga, a p'i fya sipyiire ti na. Bani pee bi Yesu wii Kile tudunmɔ.

22

Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talenε le
(Luka 14:15-24)

¹ Ayiwa, a Yesu di talenε la be jo sanha sipyiire ti mu na: ² «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mε: Saan wa ya ligbɔhɔ gbegele wu ja cekaanra ni. ³ P'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebyii pu tun she pee yiri yalige ki na. Ga pu ya sɔɔ na pa wε. ⁴ A wu kapyebyii piitiilee yaha kari, na pee pu she pu pye: «Nε na yalige ki gbegele xɔ nime. Nε na sɔnmε niiye ye, ni na sɔnmε yapɔrɔyɔ yi gbo, keree ki beeri ya gbegele xɔ. Yi pa cekaanra ti lige ki feni.» ⁵ Ga sipyirilee pu ya ta lee la shishiin wii kaa wε. A pu beeri di gari pu nibyegee feni. Wa ya kari wu kerεye ni, a wa di gari wu kegaanja tapyege ni. ⁶ A pusamaa di saan wu kapyebyii pu co, na pu kanha fo xuuni, na pu gbo. ⁷ A saan wu luu di yiri. A w'i wu sɔrsii yaha kari p'a she pee sipyigbuu pu gbo, na pu kulo li sɔrogo. ⁸ Lee kadugo na a

* 21:42 Zaburuu 118:22-23

wu wu kapyebyii pu pye: «Cekaanra ti ligbɔhɔ ki kunni ya gbegele xɔ, ga sipyii piimu p'a fɛnhɛ yiri ki na ge, pee ninɛ wa nige ki ni wɛ. ⁹ Yi shɛ kodoroyo yi ni, yi bu shɛ sipyii piimu bɛɛri ta wà, y'i ba ni pee bɛɛri ni lige ki kaa na.» ¹⁰ A kapyebyii p'i gari kakuutoroyo yi ni. Sipyii piimu bɛɛri p'a shɛ da wà ge, nizaamaa fara niguumɔɔ na, a p'i ba pee bɛɛri pinne fo cekaanra ti puga k'a ni lilii pu na.

¹¹ «Ayiwa, a saan wu ba jé, na lilii pu wii, na ná wa ta pu ni, wemu ya ta cekaanra fàya yi le wɛ. ¹² A wu jo: «Naniii, dii mu d'a pye na jé naha cekaanra fàya yi ba wɛ?» Nɔshɔɔɔ ya ta wee ná wu mu wɛ. ¹³ Wee tuun wu ni a saan wu wu kapyebyii pu pye: «Yi wu tɔɔyɔ ye ni wu keye yi pɔ! Yi wu wà kpɛɛngɛ ki na nibiige ki ni! Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wá.» ¹⁴ Bani sipyiyɛhɛmɛɛ kunni pu wa yiri, ga piimu naha k'a bulo ge, pee ya nɛhɛ wɛ.»

P'a Yesu yege munaa pɛrɛmɛ keree na
(Marika 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Lee kadugo na a Farizhɛɛn p'i shɛ puyɛ na, na p'i Yesu sha pɛri, p'i wu co wuyɛ pyaa wo nɔ jomɔ fɛni. ¹⁶ A p'i pu wo kalaapiire ta ni Hɛrɔdi wo sipyii pii tun na pu shɛ Yesu pye: «Karamɔgɔ, wèe ya li cɛ na jo can fɔɔ mu nɛ. M'a sipyii pu finnɛ na galaa bɛ Kilɛ koro li ni. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wɛ, bani sipyii pu bɛɛri pu nɛ nigin mu mu. ¹⁷ Ayiwa mu wo fungɔngɔ di wa kekɛ le kaa le ni wɛ? L'a saha p'a munaa pɛrɛmɛ kaan Oromɛ saannaa Sezari mu laa, li ya saha wɛ?» ¹⁸ Yesu bi pu funguɔɔ ki cɛ, a wu pu pye: «Yee shuun shuun juu piiri, naha na y'i na nɔ yegee wɛ? ¹⁹ Wari wemu ni y'a munaa pɛrɛmɛ pu saraa ge, yi wu tuunɔ la shɛ na na.» A p'i wari dɛnɛ nigin wa shɛ wu na. ²⁰ A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wɛ?» ²¹ A p'i jo: «Oromɛ saannaa Sezari.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kilɛ bɛ wuu

li kaan Kilɛ bɛ mu.» ²² Ba p'a tee nɔshɔɔɔ ti logo wɛ, a lee di pu naha wo fo xuuni. A p'i wu yaha wà, na gari.

Sadushɛɛn p'a Yesu yege xuyɛnɛ li keree na
(Marika 12:18-27; Luka 20:27-40)

²³ Ayiwa kee canuɔ ke, a Sadushɛɛn pii bɛ di ba shɛ Yesu yiri. Pee bi yu na xuyɛnɛ da ba bye niga na wɛ. A p'i Yesu pye: ²⁴ «Karamɔgɔ, Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya jo na ná wa bu xhu, na ta wu ya pya ta wɛ, na wu ceborona wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu. ²⁵ Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wèe mu naha. A nizhiimɛ wu cee lenɛ, na xhu pya ta baa. A cee wu gan wu cuun wu mu, wee nɛ ceborona shuun wo we. ²⁶ A l'i bye mu ceborona shuun wo we, ni taanri wo wu bɛ shizhaa na fo na shɛ pu gbarashuun wu bɛɛri xɔ. ²⁷ Lee kadugo na a cee wu bɛ di xhu. ²⁸ Wee tuun wu ni xuu pu canɛnɛ ke, wee cee w'i da ba bye shɛn nigin wekɛ wo pii cebooloo gbarashuun we ni wɛ? Bani pu bɛɛri ya wu lenɛ toro.» ²⁹ A Yesu di pu pye: «Yee ya piin, bani le l'a ka Kilɛ Kafila wu ni ge, yee wa lee cɛ wɛ, y'i wa Kilɛ wo sefɛɛɛ ti bɛ cɛ wɛ. ³⁰ Xuu pu canɛnɛ, sipyii wa da cèe lenɛ, kelee na gbaya je wɛ. Ga pu bɛɛri na ba bye ba fugba mɛlɛkɛɛ nɛ wɛ. ³¹ Kilɛ ya yemu jo xuyɛnɛ li shizhaa na ge, ta yee ya yee kalaa wɛ? W'a jo: ³² «Nɛ nɛ Ibirayima wo Kilɛ, ni Ishaaga wo Kilɛ, ni Yakuba wo Kilɛ.»* Kilɛ nɛ xuu wo Kilɛ wɛ, wyii wo Kilɛ wu nɛ wii.»

³³ Ba sipyiire t'a yee logo wɛ, a wu kalaa wu bye pu mu kakanhana.

Kilɛ wo saliya nɔmehɛɛ ki bɛɛri wo nigbɔɔ le

(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)

³⁴ Ba Farizhɛɛn p'a logo na Yesu ya fɛhɛnɛ wá Sadushɛɛn pu na wɛ, a pee di guri shɛ puyɛ pinne sanha. ³⁵ Shɛn nigin wa nɛ pu ni, wee bye saliya karamɔgɔ. Wee funɔ ki bye na Yesu pɛri wii. A wee di jo:

* 22:32 Ekizode 3:6

36 «Karamogɔ, nɔmɛɛ leke li d'a pele saliya wu nɔmɛhɛɛ ki bɛɛri ni wɛ?»
 37 A Yesu di wu pye: «Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu ma zo wu bɛɛri na, ni ma munaa li bɛɛri, ni ma fungɔngɔ ki bɛɛri.»* 38 Lee li wa saliya wu nɔmɛhɛɛ ki bɛɛri nizhiine, na ne ki bɛɛri nigbɔɔ be sanha. 39 Li shuun wuu lemu l'a foro li feni ge, lee li wa me. «Ma sipyii wu taan ma mu ba maye pyaa ki ne wɛ.»* 40 Saliya wu nɔmɛhɛɛ ki bɛɛri, ni Kile tudunmɔɔ pu wo kalaa wu bɛɛri w'a foro kii nɔmɛhɛɛ shuun we ni.»

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin wɛ

(Marika 12:35-37; Luka 20:41-44)

41 Na Farizhɛɛn pu nibinnɛye ta, a Yesu di pu pye: 42 «Lekɛ yee di wa gɔɔn yi funyɔ ni Shɔvɔɔ wu shizhaa na wɛ? Jɔgɔ wo ja wu ne wii wɛ?» A p'i wu pye: «Dawuda Ja wu ne wii.» 43 A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni naha na Dawuda di wu pyi Kafɔɔ, Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni wɛ? Bani Dawuda ya jo:

44 «Kafɔɔ Kile ya yi jo ne Kafɔɔ mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige

ce,
 fo di ba ma pɛɛn pu tirige
 na pa le ma tɔɔyɔ nɔhɔ ni.»*

45 Ni Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i ne dii wu ja ye nigin wɛ?» 46 Wa shishiin ya ja Yesu nɔ shɔ pu ni, ali ni nɔnii nigin be ni wɛ. Na co kee cana ki na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wɛ.

23

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu kàa ni

(Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

1 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire te ni sipyiiire ti pye: 2 «Saliya karamogɔɔ ni Farizhɛɛn pu wo nibyii li ne na sipyii pu kalaa Musa wo saliya wu ni. 3 Lee wuu na saliya wu keree kiimu bɛɛri ni p'a yi kalaa

ge, y'a yaa na pu nɔmɛɛ co, na ganha na kee bɛɛri pyi! Ga keree kiimu puyɛ pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni pu feni wɛ, bani kalaa wemu p'a gaan sipyii pu mu ge, puyɛ pyaa ki ya wee koo naari wɛ. 4 Pu ma tuguro nigbɔɔɔ pɔ na taha sipyii nuyɔ ni, ga p'i da ga gbara pu ali kabee be taga ti lɔvɛɛ tɛge p'i ti tugo wɛ. 5 P'a pu kapyegeɛ ki bɛɛri pyi kɔnhɔ sipyii di da pu wii. Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa ki wo semɛɛ pee, ni pu kabogoo ki wo semɛɛ pu pelɛgi. Na pu fadeye nɔwaya ye tɔɔngi ni yalere ni. 6 Yalicenɛɛ wo tatiinceye, ni Kile-pɛɛnɛ piyɛye yi wo nahagbaa tatiinyɛ y'a dan pu ni. 7 Sipyii na pu shaari pinnɛɛ kpɛɛnyɛ na, na pu pyi: «Karamogɔɔ», lee be l'a dan pu ni xuuni. 8 Ga yee kunni, yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi: «Karamogɔɔ» wɛ. Bani Karamogɔɔ nigin pe ye wu ne yee mu. Yee bɛɛri pu ne cebooloo. 9 Yi ganha bu da da wa shishiin pyi naha ke jinɛ ke na yi to wɛ. Bani To nigin pe ye wu ne yee mu. Wee ne fugba we ni. 10 Yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi nunɔfɛɛ wɛ. Bani Nunɔfɔɔ nigin pe ye wu ne yee mu. Wee ne Shɔvɔɔ we. 11 Wemu wu ne sipyigbɔ yi bɛɛri te ni ge, wee wu pye yi bɛɛri wo kapyebye. 12 Sipya wemu w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipya wemu w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.

Yesu ya Farizhɛɛn ni saliya karamogɔɔ pu jaagi

(Marika 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveɛ pii wogo, yee saliya karamogɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa fugba saanra ti koo li tɔni sipyii pusamaa naha na. Yiyɛ pyaa ki wa jin ti ni wɛ, piimu p'a giin p'i jé ge, a yi ganha na pee be naha kɔɔn.

[14 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun joveɛ pii wogo, yee saliya karamogɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa naxhugoshaa kenɛ yanmuyɔ bɛɛri nɔmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-jɛɛge na, kɔnhɔ y'i yiyɛ pye see sipyii.

* 22:37 Dutɛrenɔmɛ 6:5

* 22:39 Levitike 19:18

* 22:44 Zaburuu 110:1

Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

15 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa jɪŋɛ ke jaari, na suumɔ lɔhɔ ke be jaari, kɔnhɔ yi sii shɛn nigin yɛ ta yi pye Yawutu ba yee jɛ wɛ. Yee bu wee ta na xɔ, yee na wee pye w'a yaa ni Jahanɛmɛ ni tɔɔnii shuun na toro yiye pyaa ki tɔan.

16 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, yee fyɛnmɛɛ piimu pu jɛ fyɛnmɛɛ kagaancomɔɔ ge! Bani yee wa yu na sipya wemu w'a kaa Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki na ge, na kee kaaga ke ya jatɛni wɛ. Ga wufɔɔ bu gaa Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki wo sanni wu na, na kee kaaga ke k'a jatɛni. 17 Fungɔnyɔ baa fɛɛ fyɛnmɛɛ yee jɛ. Keke ki d'a ye keke na ye shuun we ni wɛ? Sanni we laa, kelee Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ke, kee kemu k'a sanni wu pye fɛɛfɛɛ ge? 18 Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawologo ki na, na kee kaaga ke ya jatɛni wɛ. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawologo ki na ge, na wufɔɔ bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jatɛni. 19 Fyɛnmɛɛ yee jɛ. Keke ki d'a ye keke na wɛ? Saraga ke laa, saraya yi tawologo ke, kee kemu k'a saraga ki pye fɛɛfɛɛ ge? 20 Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawologo ki na, saraya yi tawologo ke, ni yanmuyɔ yemu bɛɛri yi jɛ ki jɪŋɔ ni ge, yee bɛɛri na m'a kaa. 21 Wemu bu gaa Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki na, Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ke ni Kile na m'a kaa, wee wemu w'a dɛn ki ni ge. 22 Wemu bu gaa fugba we na, Kile wo saanra koo le, ni Kile wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a kaa.

23 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa loyɔ wu yapyiire nifɛnhɛfɛnhɛɛ ti jagi wo: nanayi, ni wɛyɛ yemu bɛɛri y'a leni shiga ni ge. Nɔmɛhɛɛ kiimu tayerege k'a pɛɛ saliya wu ni ge, a yee di kee yaha wà. Kee jɛ: tiimɛ, jɪŋaara, ni

jɔmɛɛ fɛɛɛɛ. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

24 Fyɛnmɛɛ yee jɛ piimu p'a fyɛnmɛɛ pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na fɔnfɔɔnrɔ wo ki ni, ga na dɛɛɛɛ na jɔhɔyɔ juuri.

25 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Yee ma cɛɛgbuugoo ni golɛyɛ kaduyo jii na fi-inni, na ta yi d'a jɪŋɔ nagaara yanmuyɔ, ni yi lakuunɔ yanmuyɔ na. 26 Farizhɛn fyɛn, fɛnhɛ cɛɛgbuu le, ni golɛɛ ki funɔ ki je, lee bu bye, yi kaduyo yi be na bye fɛɛfɛɛ yi mu.

27 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Yee jɛ ba faya jɛ wɛ p'a yemu fiinɛ ge. Ma bu yi wii, m'a yi ta y'a jɔ kpɛɛngɛ ke na, ga yi funyɔ d'a jɪŋɔ xuu kaciye ni yanmufɔnyɔ tuuyo bɛɛri na. 28 Mu yee be jɛ. Yee ma yiye pye na tifire fɛɛ yee jɛ sipyii naha tɔan, ga yee zɔlɔɔ pu d'a jɪŋɔ shuun shuun juuro ni kuumɔ na.

29 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na jɔgi. Piimu p'a Kile jɔmɛɛ co ge, yee wa pee wo faya yari ni kacɛŋɛɛ ni. 30 Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo cana jii li ni, na yee bi da ga sɔɔ di pu tɛgɛ pu Kile tudunmɔɔ pu gbo wɛ. 31 Lee funɔ ni yeeyɛ pyaa ya li shɛɛ na piimu p'a Kile tudunmɔɔ pu gbo ge, na pee wo nagoo yee jɛ.

32 Ayiwa, yi shɛ naha na, yi sefɛɛ p'a lemu jɔ kɔn ge, yi lee jɔ fa! 33 Wɔlɔɔ yee jɛ, matɔn nagoo. Yee na já pye dii na yiye tánha Jahanɛmɛ na wɛ? 34 Lee wuu na n'a da ba Kile tudunmɔɔ, ni fungɔnyɔ fɛɛ, ni kalaa fɛɛ tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye na, na pii kpɔn ni susɔlɔɔ ni yi Kile-pɛɛŋɛ piyeyɛ yi ni. Yi na ba daha pu feni, na pu kana kulo ni kulo.

35 Sipyitiimɛɛ piimu wo shishan p'a wo jɪŋɛ na ge, kɔnhɔ pee di ba do yi jɪŋɔ ni, na co tiimɛ fɛɛ Abɛli* wo

* 23:35 Zhenzi 4:8-10

* 23:35 2 Canajɛhɛɛ Jomɔ 24:20-22

shishan pu na, fo na pa nɔ Baraki ja Zakari* wo shishan pu na, wee wemu yee ya gbo Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki saraya yi tawologo ke, ni fɛfɛɛɛɛ xuu wu tɛ wu ni ge. ³⁶ Can na n'a da yi jo yi mu, tee gbuuro te bɛɛri wo footɔnɔ li kanhama na ba do nijaa wo sipyii pii juɔɔ ni.

*Yesu ya jo Zheruzalɛmu keree na
(Luka 13:34-45)*

³⁷ «Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu, mu wemu w'a Kile tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p'a dunnɔ ma mu ge, na kager-eye taga na pee bɛ waa na xhuli ge, nɛ funɔɔ ya pye tɛɛɛɛɛ niɛhɛɛɛɛ ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinnɛɛ mɛ wu kapaɲa nɔhɔ ni wɛ. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wɛ. ³⁸ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fɛfɛɛɛ, ki niwaga. ³⁹ Bani n'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige wɛ, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛɛɛ na ge, wee jɛ duba pya.»* »

24

*Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja wu
jo*

(Marika 13:1-2; Luka 21:5-6)

¹ A Yesu di foro Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni na gaanji. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na ganha na Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki yerenɛgana li shɛɛ wu na, k'a keme yaa yaagana lemu na ge. ² A Yesu di pu pye: «Yee jii wa yee bɛɛri ni gɛ? Can na n'a da yi jo yi mu jo kagerɛɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka juɔɔ ni wɛ. Yi bɛɛri na ba do fɛfɛɛɛ.»

*Keree kiimu na ba byi sani koɲɔ ki
xɔ ge*

(Marika 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ Na Yesu nidɛɛngɛ yaha Oliviye faaboboɲɔ ki na, a wu kalaapiire t'i fulo wu na pu yɛ na, na wu yege na: «Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wù na! Naha sheshɛɛɛɛ temu na ba li she na ma paduun w'a nɔ, koɲɔ ki taaxɔɔ li bɛ d'a nɔ ge, m'a tee bɛ she

wù na!» ⁴ A Yesu di pu pye: «Y'a yiye kasɛri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinnɛ wɛ! ⁵ Bani sipyii niɛhɛɛɛɛ na ba ma ni nɛ mɛɛɛ ni, na yu: «Nɛ wu jɛ Shɔvɔɔ we.» Pu na ba sipyiiɛhɛɛɛɛ piinnɛ. ⁶ Yi na ba kashɛn keree nuri, na kashɛn gbegemɛ keree nuri. Ayiwa yi funyɔ ganha da bɛn wɛ! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li wɛ. ⁷ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Xuugo nigbɔhɔ ni jiiɛ cɛɛɛɛ na ba byi tɛyɛ ya ni. ⁸ Kee keree kii bɛɛri wa kanhama pu keree jɔkɔɔnɔ yɛ, ba cee laa ma yiri mɛ wɛ.

⁹ «Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye ni, p'a ganha na yi kana, na yi xuli. Shi wu bɛɛri na ba yi kɔ nɛ mɛɛɛ wuu na. ¹⁰ Wee tuun wu ni sipyiiɛhɛɛɛɛ na ba n'a daa wu yaha. Pu na ba puyɛ nɔhɔ yeri, na puyɛ kɔ. ¹¹ Tudunmɔɔ kafinejuu niɛhɛɛɛɛ na ba foro yere. Pu na ba sipyiiɛhɛɛɛɛ piinnɛ. ¹² Kakuuɔɔ ki jɔ na ba jɛhɛ tapyege ni. Lee ma bye kaɲuɔ na sipyiiɛhɛɛɛɛ wo taanɛɛɛɛ ki cɛɛɛɛ. ¹³ Ga wemu bu já luu mara fo na she nɔ li tɛhɛɛ na, weefɔɔ na ba shɔ. ¹⁴ Pe Jozaama pe pu wa Kile saanra ti kaa yu ge, pee na ba jo koɲɔ ke kabaya ye bɛɛri na, kɔnhɔ shi wu bɛɛri di pu logo. Lee kadugo na taaxɔɔ l'i na nɔ.

*Kanhama nigbɔ pemu na ba bye ge
(Marika 13:14-23; Luka 21:20-24)*

¹⁵ «Ayiwa yi ba gyɛɛɛɛɛ pyevɔɔ* wu ja tuun wemu ni fɛfɛɛɛɛ xuu wu ni, wee wemu kaa Kile tudunmɔɔ Dapɛli ya jo ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi jaha cɛ.) ¹⁶ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. ¹⁷ Lee ba wemu ta katarɲa juɔɔ ni, wu ganha bu da digi di wu yerɛyɛ lɔ puga ki ni wɛ. ¹⁸ Wemu ba da wu kerɛyɛ ni, weefɔɔ ganha bu da guri ba puga di ba wu fadenɛ lɔ wɛ. ¹⁹ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fɛɛ ni puɲmaraya fɛɛ wogo yee caya yi na. ²⁰ Y'a Kile jɛɛri kɔnhɔ tee tafɛɛ ti cana

* 23:39 Zaburuu 118:26 * 24:15 Dapɛli 9:27; 11:31; 12:11

ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee ni cadeenge ni we. ²¹ Bani kanhama nigbo na ba bye wee tuun wu ni pemu tuugo sanha bye na we, na co konjo ki yaaduun wu na, fo na pa no nijaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada we. ²² Kile da bye wu ya ya wolo be yee caya yi ni we, sipya wa shishiin bi da ga sho we. Ga sipyii piimu naha w'a bulo ge, pee wuu na w'a la wolo yee caya yi ni.

²³ «Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shovoo wu wa naha!» kelee «Wu we me.» Yi ganha bu da yee na we! ²⁴ Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puye pye shovoo ni Kile tudunmoo. Pu na ba naha sheshere kagbohoo ni kakanhamaa pyi konho pi sipyiiire ti piinne. Ali Kile ya sipyii piimu naha bulo ge, nago ba pu da ja ba pee be piinne we, pu bi da ba pee be piinne. ²⁵ Li wii, ne kii keree kii beeri jo yaha yi mu.»

²⁶ «Ayiwa sipya wa ba yi pye: «Li wii, sige ke ni Shovoo wu nel», yi ganha bu she wa we. Kelee wa bu yi pye: «Li wii, maana ke ni wu wa naha!», yi ganha bu da yee na we. ²⁷ Kile bu ni Kile-noh na, kpeenge ki ma no camutom ni naganalemu na ge, lee pagana li na Sipya Ja wu be wa da ba ba. ²⁸ Xuu wemu ni yaxugo ne ge, wa tobinye ya yiyee pinne.»

Sipya Ja pagana

(Marika 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ «Pee kanhagbo pu wo caya yi ba doro ye, taapile ni nibiige na ba je cana ki ni; yene wa da kpeenge yeege we. Woro ki na ba yiri yiri fugba we ni na pa do. Fugba wu sefere ti na ba jle. ³⁰ Wee tuun wu ni Sipya Ja wu wo naha sheshere te, tee na ba na fugba we ni. Shi wemu beeri wu ne jine ke na ge, wu beeri na ba mehese suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo na fugba nahaya ye na ni sefere ti beeri, ni nooro nigbo ni. ³¹ Maga nigboh ki mee li na ba foro. Sipya Ja w'a sipyii piimu naha bulo ge, wu na ba melekee tun pu pee pinne, na yiri konjo

ki kabaya shishere wu beeri na, na ba pu pinne xuu nigin ni, ma li no konjo ke kaba na ka na, na se konjo ke kaba na ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitodige keree na ge

(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² «Naha sheshere ta te nitodige shizhaa na: Ki geye ye ba no konjo na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce na ki nago pyeduun w'a tene. ³³ Mu li wa, yi ba kii keree kii beeri naa ki na byi tuun wemu ni, yi li ce na Sipya Ja w'a tene na xo, na w'a no xo kujoo li no na. ³⁴ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii piimu pu wa ni na nime ge, sani pee beeri pu xu ge, kii keree kii beeri no na va. ³⁵ Fugba we ni jine ke na ba doro, ga ne jom pe wa da doro bada we.»

Kile ye nigin pe w'a taaxoo li tuun ce

(Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Ga sipya wa shishiin wa kee cana ke ni wee tuun we ce we, ali fugba melekee pu be we, Kile Ja wu be we. To Kile ye nigin pe w'a kee cana ke ni wee tuun we ce. ³⁷ Ba Nuxhun wo cana nii li keree k'a pye we, mu Sipya Ja wu be caba na k'a da ba bye. ³⁸ Na logboh ki ta ki sanha ba we, sipyii pu bi li, na gbuu, na ce lene, na pu nago kaan gbaya ni, fo na she no cana kemu Nuxhun ya je kogboh ki ni ge.* ³⁹ Pu ya puye kaala kaa la shishiin be na we, fo na she logboh ki pye k'a pa, na pu beeri juno tugo. Mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be caba na. ⁴⁰ Wee tuun wu ni namaa shuun na ba bye pu kerere ni, p'a nigin wa lo, na wa yaha wa. ⁴¹ Ce shuun na ba tira tiree, wa na ba lo na wa yaha. ⁴² Lee wuu na yi kori yaha ni na bani cana kemu Kafoo w'a ma ge, yi wa kee ce we. ⁴³ Yi li ce na puga foo da ba li ce na we tuun we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi da gori yaha ni na. Wu da ga gbara nagaa wu je wu puga we. ⁴⁴ Lee wuu na yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu sonji tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.»

* 24:38 Zhenzi 7:7

Kapyebye nizaama ni wu niguumɔ keree

(Luka 12:41-48)

⁴⁵ «Kapyebye nɔmɛɛ fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'a wu tenɛ wu puga ki wo kapyebyii pusamaa nɔnɔ ni, na wu pye na w'a pu yaligee keree naha wo ki tuun ni ge, wee nɛ jɔgɔ wɛ? ⁴⁶ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee nɛ duba pya. ⁴⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu tenɛ wu kenɛ yanmuɔ yi bɛɛri nɔnɔ ni. ⁴⁸ Ga wee kapyebye we bu da sipyikuunɔ, wu na li kɔn wuyɛ funɔɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mɔ wà. ⁴⁹ W'a nɔ kɔn na wu kapyebyeii pu sani, na li, na gbuu ni yagbagbaa ni. ⁵⁰ Ayiwa, cana kemu ni tuun wemu wu nɛ kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu soni-i ge, kee cana ke ni wee tuun we ni wu da ba. ⁵¹ Wu na ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa pinne ni shuun shuun juu ni. Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

25

Talenɛ lemu l'a jo doɲiɲɛ pushaa kɛ wu shizhaa na ge

¹ «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro doɲiɲɛ pushaa kɛ wa feni, piimu ya pu sokinnaa lɔ na se di zhe cenabun poo wu nɔnɔ círi ge. ² Pu kɛ wu ni, kaguro wa wu bye fungɔnyɔ baa fɛɛ, kaguro wa di nɛ fungɔnyɔ fɛɛ. ³ A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, ga p'i ya ta sɪnmɛ patii lɔ na taha sokinnaa pu na wɛ. ⁴ A fungɔnyɔ fɛɛ p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, na sɪnmɛ patii bɛ lɔ na taha pu wo sokinnaa pu na. ⁵ A cepoo w'i mɔ, wu da ba wɛ. A nɔmunumɔ di pu bɛɛri ta, a pu bɛɛri di nɔmunɔ. ⁶ A mujuu la di ba foro nɪnɪnɛ ki na na: «Cenabun poo wu we! Yi foro she wu círi!» ⁷ Wee tuun wu ni a doɲiɲɛ pushaa kɛ wu bɛɛri di yiri, na pu sokinnaa pu yà yà. ⁸ A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i fungɔnyɔ fɛɛ pu pye: «Wèe wo sokinnaa p'a zhaa da furi, yi sɪnmɛ dɔɔni wa kan wù mu.» ⁹ A fungɔnyɔ fɛɛ p'i pu pye: «Ahayi! Sɪnmɛ pemu pu nɛ wèe mu ge, pee wa da ga wèe ni yee

yaa wɛ. Yi she sinberɛɛɛ pu mu, y'i she pa shɔ yiyɛ mu!» ¹⁰ A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i gari sɪnmɛ pu feni, a cenabun poo wu ba na pu yaha wà. Pushaa kaguro wemu w'a bi gbegele ge, a pee di jé ni cenabun poo wu ni cekaanra puga ki ni. A p'i gbura ki shɔhɔ. ¹¹ Lee kadugo taa a pii pu bɛ di ba nɔ, na xhuulo na: «Kafɔɔ, kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» ¹² Ga, a cenabun poo wu pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo nɛ yee cɛ wɛ.» ¹³ Lee wuu na yi kori yaha nɪi na, bani yi wa kee cana ke ni wee tuun we cɛ wɛ.

Talenɛ lemu l'a jo na naha tii wari kegaanɔ pyevɛɛ pu na ge
(Luka 19:11-27)

¹⁴ «Fugba saanra t'a foro ná wa feni wee wemu ya gaanɔ kulo ni ge. A w'i wu kapyebyii pu yiri, na wu kenɛ yara li kaa le pu kenɛ ni. ¹⁵ A wu wari talaan kaguro kan wa mu, na wari talaan shuun kan wa mu, na talan nigin kan taanri wo wu mu. Wee wari we ya kan pu mu na saha ni pu bɛɛri nigin nigin wu wo sefɛɛɛ nɔnɔ kana ni. ¹⁶ Kaguro w'a kan wemu mu ge, a wee di wakaraa kegaanɔ nɔ kɔn ni wu wo wu ni. A w'i wari talaan kaguro wa betii ta na fara we wu kaguro wu na. ¹⁷ A shuun fɔɔ wu bɛ di kegaanɔ pye ni wu wo wu ni, na talaan shuun wa ta na fara wu na. ¹⁸ Ga, a talan nigin fɔɔ wu she wege tugi, na wu kafɔɔ wu wo wari wu nɔmɔhɔ wà. ¹⁹ A kapyebyii pu kafɔɔ wu sii mɔ wà, na na pa ba. Ba w'a pa ba wɛ, wu ni kapyebyii pu ni, a p'i jate wu wolo. ²⁰ A wari talaan kaguro fɔɔ w'i fulu wu na ni we wu kaguro wu bɛ ni na jo: «Na Kafɔɔ, talaan kaguro mu ya kan nɛ mu, we kaguro we nɛ ta wu kuduun.» ²¹ A wu kafɔɔ wu pu pye: «L'a nɔ kapyebye nizaama nɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye nɔmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛne ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔ kaa le ma kenɛ ni. Pa wù binne funɔɔ taan!» ²² A talaan shuun fɔɔ wu bɛ di fulu wu na, na wu pye: «Na kafɔɔ, talaan shuun mu ya kan nɛ mu, we shuun we nɛ ta wu kuduun.» ²³ A wu kafɔɔ wu jo: «L'a nɔ, kapyebye

nizaama nɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye nɔmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma kenɛ ni. Pa wu binne funɔ taan!> ²⁴ Lee kadugo na a wari talan nigin tavɔɔ wu be di fulo na jo: <Na kafɔɔ, nɛ bi li cɛ jo mu keree k'a waha. Mu ya xuu wemu nugi wɛ, wee xuu wu wo yabɔɔ mu ya luu. Mu ya xuu wemu wo yashi wá wɛ, wee xuu wu wo yapyiire mu ya gɔɔn. ²⁵ Nɛ fya, na shɛ ma wari wu nɔmɔhɔ jinɛ ke ni. Wu we!> ²⁶ A wu kafɔɔ wu wu pye: <Kapyebye niguumɔ saa fɔɔ mu jɛ. Mu ya li cɛ na nɛ ya xuu wemu nugi wɛ, na wà nɛ na wo yabɔɔ ti luu, na na yapyiire ti kɔɔn xuu ni nɛ ta wemu wo yashi wa-ɛ ge, ²⁷ go mu bi yaa na shɛ na wari wu yaha banɔ na dɛ, kɔnhɔ di ba ba, di shɛ wu lɔ ni wu kuduun ni.>

²⁸ «Yi wu wo wari talan nigin wu shɔ wu na, y'i wu kan talaan kɛ fɔɔ wu mu! ²⁹ La jɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wu li na, la jɛhɛ wu mu. Ga la jɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu be li jɛ wu mu ge, lee be na ba shɔ wu na. ³⁰ We kapyebye niguumɔ we kunni, yi wu co wá kpɛngɛ ke na nibiige ki ni! Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

Taaxɔɔ li wo kiiri we

³¹ «Sipya Ja wu ba ba wu nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni ni mɛlɛkɛɛ pu bɛɛri ni, wu na ba diin wu saanra koro nɔɔɔ wu li ni. ³² Shi we bɛɛri na ba binne wu taan. Wu na ba pu waa na laha pu yɛ na ba yatɔɔnahama ma wu dubyaa ni wu sikaa waa laha mɛ pu yɛ na wɛ. ³³ Wu na ba dubyaa pu yaha wu kanige cɛ, na sikaa pu yaha wu kamɛnɛ cɛ.

³⁴ «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige cɛ wuu pu pye: <Yi pa, na To wu wo duba nagoo pee. Saanra temu t'a gbegele na yaha yee jaha na fo konɔ ki yaaduun wu ni ge, yi pa jé tee ni, y'i ti pye yi wuuro. ³⁵ Bani xuugo ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ li. Waga ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ gba. Nɛ bi bye nabun, a yee di nɛ tirige yi kaban. ³⁶ Fafunmɔ bye nɛ na, a yee di nɛ fafunmɔ pu xɔ. Nɛ bi bye yama fɔɔ,

a yee di nɛ keree yàa. Nɛ bi bye kaso ni, a yee di shɛ foro nɛ na.> ³⁷ Ayiwa, pee sipyii piimu p'a Kile nɔmɛɛ co ge, pee na saan wu pye: <Kafɔɔ, tuun wekɛ ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, na yalige kan mu mu wɛ? Kelee na mu waga wo ja, na mu kan mu ya gba wɛ? ³⁸ Tuun wekɛ ni wèe d'a mu nabɔɔ wo wu ja, na mu tirige wu puga, kelee na ma fafunmɔ wo ja, na pee fafunmɔ pu xɔ wɛ? ³⁹ Tuun wekɛ ni wèe d'a ma yama wo, kelee na ma kaso wo wu ja, na shɛ foro ma na wɛ?> ⁴⁰ Saan wu na pu pye: <Can na n'a da yi jo yi mu jo tuun bɛɛri ni yee ya lee la pye ali nɛ cebooloo pu bɛɛri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin be na ge, nɛ na yee ya li pye.>

⁴¹ «Lee kadugo na saan wu na kamɛnɛ cɛ wuu pu pye: <Yi laha na taan, yee lanɔ fɛɛ piiri! Yi shɛ nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo mɛlɛkɛɛ pu kaa na ge. ⁴² Bani xuugo bi bye nɛ na, yee di ya ta yalige kan nɛ mu wɛ. Waga bi bye nɛ na, yee di ya ta nɛ kan nɛ gba wɛ. ⁴³ Nɛ bi bye nabun, yee di ya ta nɛ tirige yi puga wɛ. Nɛ bi bye fafunmɔ ni, ye di ya ta nɛ fafunmɔ pu xɔ wɛ. Nɛ yama wo bi bye, nɛ bi bye kaso ni, yee di ya ta shɛ foro nɛ na wɛ.> ⁴⁴ Ayiwa, pee be na wu pye: <Kafɔɔ, tuun wekɛ ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, kelee ma waga wo, kelee ma nabɔɔ wo, kelee ma fafunmɔ wo, kelee ma yama wo, kelee ma kaso wo, na li shɛ wèe da ma tɛgɛ-ɛ wɛ?> ⁴⁵ Saan wu na pu pye: <Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya lee la pye ali nɛ cebooloo pu bɛɛri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin be na wɛ, yee ya ta li pye nɛ na wɛ.> ⁴⁶ Pee na ba jé kanhama nixhɔbaama ni. Ga piimu p'a tii ge, pee na ba jé jii sicuumɔ nixhɔbaama ni.»

26

Yawutuu nunɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na
(Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu bæeri jo xɔ sipyiire ti mu wɛ, na wu kalaapiire ti pye: ² «Y'a li cɛ na cabyaa shuun tɛ ni Nuwuuro ti wo Kalenɛ l'a da nɔ. Sipya Ja wu na ba jé keye ni, p'a wu kori tige na.»

³ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ ni Yawutuu nɔhɔlɛɛ p'i shɛ puyɛ pinne Kayifɛ kaban, wee jɛ saraya jaha shɔnrivɛɛ wo jɔɔfɛɛgbɔ we. ⁴ A p'i bɛ yi na na pu Yesu peelee co ηmɔhɔrɔ ni, p'i wu gbo. ⁵ Ga, a p'i jo: «Wù ganha bu wu co kalenɛ li ni wɛ, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiire ti tɛ ni wɛ.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu jɔɔ ni
(Marika 14:3-9; Yohana 12:1-8)

⁶ Na Yesu yaha Bɛtani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fɛnhɛ wemu co toro ge, ⁷ a cee wa di fulu wu na ni lasikoli gboro la ni. Lee bi jɔ pɛɛwa lasikoli wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na li, na ba wee lasikoli wu wo wu jɔɔ ni. ⁸ Ba Yesu kalaapiire t'a lee jɔ wɛ. A pu logoo di yiri, a p'i jo: «Te kakara te wo jɔɔ di jɛ lekɛ wɛ? ⁹ We lasikoli we bi da já bɛrɛ wari nijɛhɛmɛ na, na wee kan funmɔ fɛɛ mu.» ¹⁰ Ba Yesu ya lee cɛ wɛ, na jo: «Naha na y'i we cee we zɔ tɛnri wɛ? Go kasaana w'a pye mɛ nɛ na. ¹¹ Funmɔ fɛɛ na da daa yee tɛ ni tuun bæeri ni, ga nɛ kunni wa da ba bye yee tɛ ni tuun bæeri ni wɛ. ¹² We lasikoli we w'a wo na na ge, w'a wɛri na ceepuuro ti kemɛ yaha fanja le kaa na. ¹³ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bæeri ni pe Kilɛ Jozaama pe ya jo ke kɔɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bɛ na baari wà, na sipyii pu funyɔ tirige ni wu kaa ni.»

Zhudasi ya Yesu shaa di le kenɛ ni
(Marika 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Ayiwa, Yesu kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin wa, wemu mɛgɛ ki bye na Zhuda Isikariyɔti ge, a wee di shɛ saraya jaha shɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ pu mu, ¹⁵ na shɛ pu pye: «Nɛ bu Yesu le yee kenɛ ni, juu yee di da gan nɛ mu wɛ?» A p'i warifyɛn tuunɔ kɛlɛɛ taanri (30) tɔrɔ kan wu mu. ¹⁶ Na co wee tuun wu na a Zhuda di ganha na

pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenɛ ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan

(Marika 14:12-21; Luka 22:7-14, 21-23; Yohana 13:21-30)

¹⁷ Shizhenhɛɛ Baa Buuri wu wo Kalenɛ li cazhiige ke, a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Ma funjɔ wa wù Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele xuu wekɛ ni wɛ?»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi shɛ kanha ki ni, y'i shɛ shɛn wefɔɔ pye: «Karamɔgɔ w'a jo na wee wo tuun w'a nɔ, na mu kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li.»

¹⁹ A kalaapiire t'i li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

²⁰ Ba piige k'a pa wɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire kɛ ni shuun wu diin na li. ²¹ Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba nɛ le kenɛ ni yee ni.» ²² A kalaapiire ti jahaya di sii tanha fo xuuni. A pu bæeri di jɔ kɔn na wu yegee nigin nigin na: «Nɛ wi ya, Kafɔɔ?» ²³ A Yesu di pu pye: «Wemu w'a wu kenɛ ki le golɛgɛ ki ni ni nɛ ni ge, wee w'a da ba nɛ le kenɛ ni. ²⁴ Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wɛ. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le kenɛ ni ge, bɔɔngɔ ki jɛ weefɔɔ wogo. Ali wee nà wu da bye pu ya wu se bɛ wɛ, lee bi da bɔrɔ wu mu.» ²⁵ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenɛ ni ge, a wee bɛ di wu yege na: «Nɛ wi ya, Karamɔgɔ?» A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa k'a yi jo.»

Kafɔɔ fɛfɛɛɛ yalige ki keree

(Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korɛnte Shɛɛn 11:23-25)

²⁶ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lɔ, na baraga taha Kilɛ na, na wu kɛgi kɛgi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wa lɔ yi li, nɛ ceepuuro ti wa tel!» ²⁷ Lee kadugo na a wu ɛrɛzɛn lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kilɛ na, na li kan pu mu, na jo: «Yi bæeri pu ka gba ke ni, ²⁸ nɛ shishan pu jɛ pe, Kilɛ wo karijɛɛgɛ

ᵐᵐᵐᵐ li wo shishan pe. Sipyijnehemee wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa pu mu. ²⁹ N'a da yi jo yi mu, na co nime na, n'a da ke ezezen lɔhɔ ke ka gba nige we, fo cana kemu n'a da ba ki nivonɔ gba ni yee ni na To wu saanra ti ni ge.» ³⁰ Ba p'a li xhɔ we, na Kile masɔnɔ yoyo cee. Lee kadugo taan a p'i foro kari Oliviye faabobonɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyeri na ba foro wee kaa taan

(Marika 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

³¹ Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee beeri na ba baa na ne ye nigin yaha nijaa wo piige keye pyaa ni, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ne na ba yatɔnahama wu gbo, dubyagbaha ki dubyaa pu beeri na baa caaga.» ³² Ga ne ba je na foro xu ni tuun wemu ni, ne na dorɔ yi jaha na Galile fiige ki ni.» ³³ A Pyeri di jo: «Ali pusamaa beeri jehɛ baa na ma wá, ne wa da ga ma wá bada we!» ³⁴ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige keye pyaa ni, yani xhuupoo wu pa mɛɛ su ge, mu na ba foro ne kaa taan tɔɔnii taanri.» ³⁵ A Pyeri di wu pye: «Ali li mehɛ yaha ne wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa taan we.» A kalaapiire tisara beeri di yee ninuyɔ jo.

Yesu ya Kile jeri Zhetisemanɛ tiire tɛge ki ni

(Marika 14:32-42; Luka 22:39-46)

³⁶ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu megɛ ki je na Zhetisemanɛ ge. A wu pu pye: «Yi tiin naha, di she Kile jeri meke.» ³⁷ A wu gari wà ni Pyeri ni Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii wu zɔ wu kanha fo xuuni, na wu jaha be tanha. ³⁸ A wu pu pye: «Ne zɔ we beeri w'a tanha fo ne na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na ni na ni!» ³⁹ A wu she jaha na jeri, na buri jinɛ na, na Kile jeri na: «Na To le kanhama ceegbuu le sanha lii na na, ni li na já bye. Ga lee be na, ne wo jidaan ganha bu bye we, fo mu

wo jidaan.» ⁴⁰ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a ᵐmunɔ. A wu Pyeri pye: «Yee ya já kori yaha jii na ni ne ni na ali leeri nigin be pye-e ya? ⁴¹ Yi kori yaha jii na! Yi da Kile jeri, kɔnhɔ yi ganha bu je nɔwuuro ni we. Sipyaa muna ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cɛɛ.» ⁴² A Yesu di laha pu taan tɔɔnii shuun wuu li ni, na she Kile jeri na: «Na To, li bu da nago le kanhama ceegbuu le sanha da já lii ne na we, fo ne bu gba li ni, wee tuun wu ni mu wo jidaan wu pye.» ⁴³ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na ba pu ta p'a ᵐmunɔ sanha, bani ᵐmunumɔ pu bi shɔ pu ni. ⁴⁴ A Yesu di pu yaha wà, na laha pu taan sanha, na she Kile jeri tɔɔnii taanri wuu li ni, na guri pee jomɔ pe ninumɔ na sanha. ⁴⁵ Lee kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire ti yiri, na ba pu pye: «Yee wa ᵐmunɔ sanha na ᵐmɔni ge? Tuun w'a nɔ, Sipyaa Ja wu na ba je jurumupyii pu keɛ ni. ⁴⁶ Yi yiri wù da se! Li wii, ná wemu w'a da na le keɛ ni ge, wee ya nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Marika 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Zhudasi di nɔ, wee je kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyijnehemee pii ni. ᵐmɔparaa ni pubegeɛ ki bye pee mu. Saraya jaha shɔnriweɛ jɔnɔfɛɛ ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu bi pee tun. ⁴⁸ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keɛ ni ge, wee bi jaha sheshɛɛɛ ta she sipyiire ti na na: «Di ba she jɔsɔnɔ fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.»

⁴⁹ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Faabye Karamɔgɔ!» Na jɔsɔnɔ fò kan wu mu. ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Na najii, lemu na m'a pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu co. ⁵¹ A Yesu wo kalaapiire la di li wo ᵐmɔpara kɔngi li forogo ni, na saraya jaha shɔnriweɛ wo jɔnɔfɛɛgɔ wu wo

* 26:31 Zakari 13:7

kapyebye niwɛɛɛ paa laha. ⁵² A Yesu di lee kalaapire li pye: «Ma ɛmɔpara le le wà li forogo ki ni, bani piimu p'a ɛmɔparaa luu ge, ɛmɔparaa ki da ba pee be ɛmɔ tugo. ⁵³ Go ne bi da já na To wu ɛɛri w'a mɛlɛkɛɛ pii yaha na pa nime nime piimu ya ɛɛɛ miliyo na ge, ta mu ya lee cɛ wɛ? ⁵⁴ Ga lee da ba bye, Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee ɛmɔ na fa dii wɛ? Bani Kile Kafila w'a li she na fo kii keree kii bu bye.»

⁵⁵ Lee kadugo na a Yesu di sipyire ti pye: «A yee di ba ni ɛmɔparaa ni pubege ni ne taconɔ ni ma na jo kakuubye di ɛɛ ya? Ne bi den cana beeri Kile-ɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na sipyii kalaa, yee di ya ta ne co wɛ. ⁵⁶ Ga kii keree kii beeri ya pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ p'a yemu beeri ka Kile Kafila wu ni ge, yee beeri ɛmɔ di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti beeri di baa caaga na wu yaha wà.

Yesu ya yere kiirikɔn kurunɔ ki nahagbaa na

(Marika 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Piimu p'a Yesu co ge, a pee di gari ni wu ni Kayife kaban, wee ɛɛ saraya naha shɔnriwɛɛ wo ɛmɔɔɔɔ wu we. Saliya karamɔɔɔ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu nibinnɛɛ ki bye wà. ⁵⁸ A Pyɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, fo na she jé saraya naha shɔnriwɛɛ wo ɛmɔɔɔɔ wu wo kaana ki ni. Ba w'a jé kaana ki ni wɛ, na diin gedii pu tãan kɔnhɔ wu ba le kaa le nɔhɔ na. ⁵⁹ Saraya naha shɔnriwɛɛ ɛmɔɔɔɔ pu fara kiirikɔn kurunɔ ki na, pee bi can baa wo seeri kaa la shaa Yesu feni kɔnhɔ p'i wu gbo. ⁶⁰ Ga pu ya li ta wɛ, ali na li ta be sipyinehemɛɛ bi ma na kafineye leni Yesu na. A sipyii shuun wa be di ba nɔ kurogo ki na, na pu woyo jo na: ⁶¹ «We ná we ya jo na wee na já Kile-ɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yerenɛ cabyaa taanri funɔ ni.»

⁶² Wee tuun wu ni a saraya naha shɔnriwɛɛ wo ɛmɔɔɔɔ wu yiri yere, na Yesu pye: «Jomɔ pemu beeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge,

mu wa da pu ɛmɔ shɔ-ɛ ge?» ⁶³ Ga, a Yesu di cari wuyɛ na. A saraya naha shɔnriwɛɛ wo ɛmɔɔɔɔ wu jo: «Ma bi ɛɛ Shɔvɔ we, Kile Ja we, ne li shaa ma mu Kile nii wo wu mɛɛ na, jo ma yee jo wù mu.» ⁶⁴ A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi yu. Ga n'a da yi jo yi mu jo na co nime na, yi na ba Sipya Ja wu nidɛɛɛɛ na Se Beeri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo na be sanha fugba nahaya ye na.» ⁶⁵ Wee tuun wu ni a saraya naha shɔnriwɛɛ wo ɛmɔɔɔɔ wu wuyɛ pyaa wo fadenɛ sheɛngi, na jo: «Kile mɛɛ w'a kyɛɛgi mɛ dɛ! Naha feni wù ɛɛ sanha seere pu mu wɛ? Y'a wu Kile mɛkyɛɛɛɛ jomɔ pu logo nime. ⁶⁶ Yee di wa yekɛ yu wɛ?» A p'i wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

⁶⁷ Ayiwa, a p'i nɔlɔhɔ tugi na wà wu naha ni, na wu kɔn ni kaguruyo ni. A pii di kadahaa ja wu nibɛɛ ni. ⁶⁸ A p'i jo: «Shɔvɔ we, ma bi sii Kile tudunmɔ we, ma kɔnɔvɔ wu mɛɛ yiri wù mu!»

Pyɛri ya foro Yesu kaa tãan

(Marika 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ayiwa, lee bi Pyɛri nidɛɛɛɛ ta kɛɛɛɛ ki na kaana ki ni, a kapye-byezhɔ wa di fulu wu na, na wu pye: «Go mu be wu bye ni Galile sheɛn Yesu ni.» ⁷⁰ Ga, a Pyɛri di foro wu kaa tãan sipyii pu beeri nii na. A wu jo: «Ne cɛ yekɛ mu wa yu wɛ.» ⁷¹ Lee kadugo na a Pyɛri di gari kaana ki tajege ki yiri. A kapyebyezhɔ wa be di wu na wà, na wee xuu wu wo sipyii pu pye: «We ná we be wu bye ni Nazareti sheɛn Yesu ni.» ⁷² A Pyɛri di foro wu kaa tãan sanha, na gaa. A wu jo: «Ne we ná we cɛ wɛ.» ⁷³ Ba jeri ya pye wɛ, piimu pu bi yere wà ge, a pee di fulu Pyɛri na, na wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni. Bani mu jogana li be l'a mu tayirige sheɛ.» ⁷⁴ Ga, a Pyɛri di gaa, na wuyɛ lanji. A wu jo: «Ne wee ná wu cɛ wɛ.» Taapile ni a xhupoo di mɛɛ su. ⁷⁵ Ayiwa, a Pyɛri funɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupoo wu pa mɛɛ su ge, mu na ba foro ne kaa tãan

tɔɔnii taanri na mu ya ne ce we.»* A Pyɛeri di foro kari kpɛɛnge ki na, na she mɛɛ su fo xuuni.

27

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Marika 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32)

¹ Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔɔɔfɛɛ pu bɛɛri ni nɔhɔlɛɛ p'i bɛ yi na na Yesu ya yaa na wu gbo. ² A p'i wu pɔ, na she wu le gbafɛnɛɛrɛɛ Pilate kenɛ ni.

Zhudasi xugana
(Kapyege 1:18-19)

³ Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le kenɛ ni ge, ba wee ya li na na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo we, a li daajenɛ di jɛ wu ni, a wu wari tuunɔɔ kelɛɛ taanri (30) wu lɔ, na wu she ki tɛɛnɛ saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔɔɔfɛɛ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu na. ⁴ A wu pu pye: «Kakuunɔ ne pye na jaagi baa fɔɔ nɔɔ le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wɛɛ wo naha wa yee ni wɛ? Mu wo nɔɔ wuu li wa lere!» ⁵ A Zhudasi di wari wu shan ninɛ na Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki ni, na gari na she wuyɛ pɔ gbo. ⁶ A saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔɔɔfɛɛ p'i wari wu lɔ, na jo: «Li ya saha wɛɛ pu we wari we le Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki wo keshi wu ni wɛ. Bani shishan pɛɛmɛ pu nɛ pii.» ⁷ A p'i jo bɛ yi na, na wee wari we taga cogo faanrivɔɔ wu wo tɛɛ ki shɔ, na kee pye pu nabuun faya. ⁸ Lee wuu na p'a kee tɛɛ ke mɛɛ yiri ali nijaa we bɛ ni na shishan tɛɛ. ⁹ Lee funɔɔ ni Kile tudunmɔɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee nɔ di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuunɔɔ kelɛɛ taanri (30) wu lɔ, wee wemu w'a pye wu pɛɛmɛ pu ge. Kee nɔ ke na Izirayɛli nagoo p'a bi bɛ. ¹⁰ A p'i wee wari wu lɔ na taga cogo faanrivɔɔ wu wo tɛɛ ki shɔ. Kafɔɔ w'a bi nɛ pye ne wu yee jo pu mu.»*

Pilate ya Yesu yege
(Marika 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38)

¹¹ Ayiwa, a p'i Yesu yerenɛ Pilate naha taan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu nɛ ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu we.» ¹² Lee kadugo na, ba saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔɔɔfɛɛ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ p'a pa wu tɔɔɔ leni wɛ, wu ya wa shishiin bɛ nɔ shɔ wɛ. ¹³ Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu bɛɛri na p'a mu jaagi mɛ ge, mu wa ki nuri-i gɛ?» ¹⁴ Ga Yesu ya wu nɔ shɔ lee la shishiin na wɛ. A lee di gbafɛnɛɛri wu fo fo xuuni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Marika 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohana 18:39—19:16)

¹⁵ Ayiwa, gbafɛnɛɛri wu bi tee na kaa la pyi. Lee nɛ, yee bɛɛri ba Yawutuu pu wo Bulooro Nuwuuro Kalenɛ l'a nɔ wɛ, w'a kasolemɛ nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyɛ pyaa wo nidaan wu ni. ¹⁶ Lee bi kasolemɛ wa ta wà wemu mɛɛ ya foro ge. Wu mɛɛ ki bye na Barabasi. ¹⁷ Sipyiiire ti bi pa binne a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, pee shuun wu ni yi funɔɔ wa pu weke yaha wɛ?» ¹⁸ Bani Pilate bi li ce na Yesu wo nɛpɛɛn na p'a bi wu le wee kenɛ ni. ¹⁹ Na Pilate nidɛɛnge yaha kiiri wu takɔngɔ ki ni, a wu shɔ w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da ma tɔɔɔ le we jaagi baa fɔɔ we wo keree ki ni wɛ, bani we keree k'a nɛ kanha shɛn xuuni nɔmɔɔɔ ni piige ki ni.»

²⁰ Ga, a saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔɔɔfɛɛ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ p'i sipyiiire ti sɔn na pu Pilate nɛɛri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo. ²¹ A gbafɛnɛɛri wu guri pu pye sanha: «Yi funɔɔ wa pu weke yaha yi mu pii shuun we ni wɛ?» A p'i wu pye: «Barabasi.» ²² A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, di leke pye wee na wɛ?» A pu bɛɛri di wu pye: «Wu kori tige na!» ²³ A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ leke wu d'a pye wɛ?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li taan na: «Wu kori tige na!»

* 26:75 Macoo 26:34 * 27:10 Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

24 A Pilate di ba li ta na wee wa da le já wε, bani la li bi faraa sipyiire ti kafugo na. A w'i lóhó ko, na wu keye je sipyiire ti béeri nii na, na jo: «Nε tóogó wa ni yi ni we jaagi baa fóo we wo shishan pu wo na wε. Yeeyε pyaa wo kenε woyo yi wa yere.» 25 A sipyiire ti béeri di jo: «Wu shishan pu to wée ni wù nagoo juuᵋ ni!» 26 Wee tuun wu ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpón ni susólo ni, na wu le pu kenε ni pu kori tige na.

Sarásii p'a Yesu la wolo

(Marika 15:16-20; Yohana 19:2-3)

27 Ayiwa, a gbafeñeri wu sarásii p'i gari ni Yesu ni gbafeñeri wu kañá ki ni. A sarásii pu kuruuᵋ ki béeri di foro pinne wu feni. 28 A p'i Yesu fàya yi wolo wu na, na fadeboronᵋ nijiga ka le wu na. 29 A p'i xhuyo shin na pye saanra juᵋnᵋ, na lee tó wu juuᵋ ni, na wahagaan le wu kanige kenε ke ni. A p'i xhó na ganha na nuguro sinni wu fεε ni, na wu la wo, na yu: «Naabye Yawutuu saan we!» 30 A p'i ganha na juᵋlᵋhᵋ tugoo na woni wu na, na wahagaan li ló, na wu kpóon juuᵋ ke ni. 31 Ba p'a wu la wolo xó mu wε, a p'i fadeboronᵋ nijiga ki wolo wu na, na wuyε pyaa wo fàya yi le wu na, na gari ni wu ni di zhe gori.

P'a she Yesu kori tige na

(Marika 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

32 Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni wε, na jíri Sirinε kulo li shen wa na, wee mege ki bye na Simó. A p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki ló. 33 A p'i she nó xuu wa ni, wee mege je na «Goligota», lee kóri je: «Nugórogó xuu». 34 A p'i duven suri durógi losorogo ka ni na kan wu mu wu gba. Ba w'a yee jehe wε, wu ya sóo na yi gba wε.

35 Ba p'a wu kori xó wε, a sarásii p'i kagaanshaan pye, na wu fàya yi taa taa pu ye na na saha ni lee ni.* 36 Lee

kadugo na, a p'i diin na ganha na wu kaseri. 37 P'a Yesu jaagi lemu na ge, a p'i yee ka kóro la na na kori wu juuᵋ na na:

YESU WU JE WE, YAWUTUU WO SAAN WE.

38 A p'i nagaapeleyε shuun wa kori tiye na ni Yesu ni. Nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di je wu kamene ce. 39 Kodoroloo pu bi pu juuᵋ kori, na wu shehele, 40 na yu: «Mu wemu w'a jo na mu na Kile-peñε pugbóhó ki ja, na ki yereñε sanha cabyaa taanri funuᵋ ni ge, ma bi sii Kile Ja we, mayε shó sa! Tigi laha tige ki na!» 41 Saraya naha shóonrivεε juuᵋfεε, ni saliya karamógólo ni Yawutuu nahagbaa fεε pu be pu bi Yesu la wo, na yu: 42 «W'a sipyii piitiilee shó, ga w'a da já wuyε shó wε! Golzirayeli wo saan wu je wii, na wu tigi laha nime korikoritige ki na, wù na dà wu na! 43 «W'a Kile pye wu tadañá. Wu kaa bi dan Kile ni, Kile wu wu tirige sa!»* Ta wu ya jo na Kile Ja wee je wε?» 44 Nagaapeleyε yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee be bi wu fanri lee fanhagana li na.

Yesu xugana

(Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

45 Na caña ki yaha ninε ninε ni, a nibiige di je fiige ki béeri ni, fo na she da leereε taanri. 46 Yakonᵋ wo tuunᵋ nii taanri wu shizhaa na, a Yesu di ba mujuugbóo wá na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kóri je: «Na Kile, na Kile, naha na ma d'a na yaha wε?»* 47 Piimu niyereye yi bye wá ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni wε, na jo: «Kile tudunmóo Eli w'a yiri.» 48 Taapile ni a shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinεgiri ni, na tee migile kagaantóongó ka na, na she gan Yesu mu wu són. 49 Ga, a pusamaa di jo: «Yere wù wu wii Eli bu da wu na da ba wu shó!» 50 A Yesu di mujuugbóo la be wá sanha,

* 27:35 Zaburuu 22:19 * 27:43 Zaburuu 22:9 * 27:46 Zaburuu 22:2 * 27:51 Kile-peñε pugbóhó ki nahaparaga fàñá: Kee je fàñá kemu ki bi fεfεere xuu wu tshene kón na wolo fεfεere ti béeri wo fεfεere xuu wu ni ge. Lee ya li sheε na wa béeri na já vulo nime Kile na.

na xhu. ⁵¹ Lee taapile li ni a Kile-
pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki nahaparaga fàŋa*
nigbilege k'i daa shuun, na lɔ fugba
wu na fo jɪɛ ke. A jɪɛ k'i jɛɛ, a
faaboboyo ye di ja ja. ⁵² A faya yi jɔ di
mugi mugi, Kile wo sipyii piimu p'a bi
xu ge, a pee di jɛ. ⁵³ A p'i foro faya yi
ni. Ba Yesu ya pa jɛ wɛ, a p'i jé fɛfɛɛɛ
kulo li ni, na puyɛ shɛ sipyijɛhɛmɛɛ
na.

⁵⁴ Sɔrɔsii jɪɔfɔ we ni sɔrɔsii pi-
imu samaa pu bi Yesu kasɛɛɛɛ pyi ge,
ba pee ya jɪɛ cɛɛɛɛ ke ni kee keree
ki bɛɛri ja wɛ, a p'i sii fya fo xuuni,
na jo: «Can na Kile Ja ye pyaa ki bye
we ná we!» ⁵⁵ Cèè nɪjɛhɛmɛɛ pii bɛ pu
bi yere taliige ni na kii keree kii wii.
Pee bi taha Yesu fɛni na yiri Galile ni,
na baari pyi wu mu. ⁵⁶ Pii mɛyɛ yi wa
ye pu ni: Magadala shɛɛn Mariyama,
Yakuba ni Yusufu ye nu Mariyama, ni
Zebede jalaa pu wo nu we.

Yesu legana faɲa ni

(*Marika 15:42-47; Luka 23:50-56;
Yohana 19:38-42*)

⁵⁷ Ba yakɔɲɔ k'a pa nɔ wɛ, a Arimate
shɛn naafuu fɔɔ wa di ba, wee mɛgɛ
ki bye na Yusufu. Wee bɛ wu bye
Yesu wo kalaapiire la. ⁵⁸ A wu gari, na
shɛ Yesu nixhugo ki jɛɛri Pilate mu.
A Pilate di jo na pu shɛ gbo wu kan
wu mu. ⁵⁹ A Yusufu di gbo wu lɔ, na
fatɔvige nivɔɲɔ ka migile wu na. Kee
bi yàa ni lɛnfu* ni. ⁶⁰ Na shɛ wu le
faɲa nivɔɲɔ ka ni. Wu bi pu pye p'a
kee faɲa ke tugi na yaha wuyɛ kaa na
faaya yi ni. A wu xhɔ na kageegbɔhɔ
ka gologolo taga faɲa ki jɔ tɔ, na gari.
⁶¹ Magadala shɛɛn Mariyama ni we
wu Mariyama we, pee bi tiin na saha
ni faɲa ki ni.

P'a sɔrɔsii taha faɲa ki na na p'a ki jɪɔfɔ sigeɛ

⁶² Nimuguro ti na, a saraya jaha
shɔɔnrivɛɛ jɪɔfɛɛ ni Farizhɛɛn pii di
shɛ gbafɛɛɛɛɛ Pilate mu. Kee caɲa
k'a pye cadɛɛngɛ ki wo gbegemɛ pu
caɲa ki jimuguro. ⁶³ A p'i ba wu pye:
«Nɪjɔfɔ we, na we jɪgɪɛɛgi sipya we
yaha jɪi na, wèè fungɔngɔ wa li na
na w'a bi jo na wee na ba jɛ na foro

xu ni wu caxhugo caɲa taanri wogo
na. ⁶⁴ Lee wuu na wèè funɲɔ wa ma
di sɔrɔsii taha faɲa ki na, pee di da
ki jɪɔfɔ sigeɛ fo na shɛ cabyaa taanri
wu torogo. Kɔnhɔ wu kalaapiire ti
ganha bu da ba wu nixhugo ki yu pu
da yi yu sipyii pu mu na w'a jɛ na
foro xu ni wɛ. Lee bu bye tee kurogo
wo jɪgɪɛɛgɛɛ ti na golo taashiinɛ li
bɛ wuuro ti na.» ⁶⁵ A Pilate di pu
pye: «Sɔrɔsii pu piiri! Lemu bɛɛri y'a
giin di bye, kɔnhɔ y'i faɲa ki jɪɔfɔ sige
xuuni ge, yi lee pye.» ⁶⁶ A p'i gari faɲa
ki na, na shɛ jɔtɔɲɔ ki yàa, na fɛ yaha
ki na, na sɔrɔsii pu taha ki na a pee di
ganha na ki jɪɔfɔ sigeɛ.

28

Yesu ya jɛ na foro xu ni

(*Marika 16:1-10; Luka 24:1-12;
Yohana 20:1-10*)

¹ Ayiwa, ba cadɛɛngɛ k'a toro wɛ,
Dimazhi wu jɪsɔɔgɔ ki na, caɲa ki
foroduun wu ni, a Magadala shɛɛn
Mariyama ni we wu Mariyama w'i
gari di zhɛ faɲa ki wii. ² Taapile ni a
jɪɛ cɛɛɛɛ nigbɔhɔ di bye. A Kafɔɔ wo
mɛɛkɛ wa di digi na yiri fugba we ni,
na ba kagerɛɛ ki gologolo laha faɲa
ki jɔ na, na diin ki jɪɔfɔ ni. ³ Mɛɛkɛ
wu jaha ki bi jɪi ba Kile-jɪɛ jɛ wɛ, wu
fàya ye di fiinɲɛ wɛɛwɛɛ ba xɔɔɔ jɛ
wɛ. ⁴ Sɔrɔsii piimu p'a faɲa ki jɪɔfɔ
sigeɛ ge, a pee di fya fo na jɛɛ, a p'i
bye kanna p'a xu. ⁵ A mɛɛkɛ wu cèè
pu pye: «Yi ganha bu da vya wɛ! Nɛ
li cɛ jo Yesu wemu p'a kori tige na ge,
wee yee wa zhaa. ⁶ Wu wa naha wɛ,
w'a jɛ na foro xu ni ba w'a bi yi jo wɛ.
P'a bi wu sinnɪɲɛ xuu wemu ni ge, yi
pa wee xuu wu wii. ⁷ Ayiwa nimeɛ yi
fyaala shɛ yi jo wu kalaapiire ti mu na
w'a jɛ na foro xu ni, na w'a gaanɪ yi
jaha na Galile fiige ki ni, yi na zhɛ wu
ja wà. Ye y'a bye nɛ mu di jo yi mu.»
⁸ A cèè p'i fyaala laha faɲa ki na, pu bi
fya, ga pu zɔɔɔ pu bɛ d'a jɪi fundanga
na. A p'i ganha na fe na gaanɪ p'i shɛ
yee jaha jo kalaapiire ti mu. ⁹ Taapile
ni a Yesu di ba pu jɪɔfɔ círi na pu pye:
«Yi faabye!» A cèè p'i fulo Yesu na, na

wu co tɔɔyɔ ye na, na pɛɛɛɛ taha wu na. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu da vya wɛ! Yi shɛ yi jo na cebooloo pu mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da zhe na ja.»

Sɔɔsɔsɔ p'a Yesu ne wu jo

¹¹ Ayiwa, na cɛɛ pu yaha koo na, sɔɔsɔsɔ piimu pu bi fanja ki juɔɔ sigeɛ ge, a pii di gari pee ni, na shɛ kii keree kii bɛɛri jaha jo saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ pu mu. ¹² A saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ p'i shɛ puyɛ ja ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu ni. A p'i jo bɛ yi na, na wari nijɛhɛmɛ wa kan sɔɔsɔsɔ pu mu, ¹³ na pu pye: «Y'a yi yu na Yesu kalaapiire t'a yee nijmunuyɔ yaha, na ba gbo wu yu piige ki ni. ¹⁴ Gbafɛɛɛri wu bu yee logo, wɛɛ na zhe yee jaha shɔɔnri ni wu ni na wù wo se pye, kɔnhɔ yaaga ganha bu yi ta wɛ.» ¹⁵ A sɔɔsɔsɔ p'i wee wari wu lɔ, na shɛ li pye ba y'a jo pu mu wɛ. A pee jomɔ pe di jaaga Yawutuu pu tɛ ni. Fo nijaa we bɛ ni pee jomɔ pe ya yu.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire ti na

(Marika 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegɛɛ 1:6-8)

¹⁶ Ayiwa, a kalaapiire kɛ ni nigin w'i gari Galile ni. Faabobonɔ kemu kaa Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà. ¹⁷ Ba p'a Yesu ja wɛ, a p'i wu pɛɛ. Ga, a nakaara di bye pii zɔlɔɔ ni pu ni. ¹⁸ A Yesu di fulo pu na, na pu pye: «Fanha ki bɛɛri k'a kan nɛ mu fugba we, ni jɛɛ ke na. ¹⁹ Lee wuu na yi nɔ shi wu bɛɛri na, y'i pu pye na kalaapiire! Yi pu batize To Kilɛ ni Ja ni Fɛfɛɛɛ Munaa mɛgɛ na! ²⁰ Nɔmɛhɛɛ kiimu nɛ jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee feni! Li wii, n'a da bye ni yi ni jiga bɛɛri fo na shɛ kɔɔɔ xɔ.»

Marika Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Marika wo nigama

Jɔgɔ wu jε Marika wε?

Marika bi bye Yesu wo tudunmɔɔ ke ni shuun wu ni wε, ga w'a Barinabasi ni Pɔli tεge pu wo labye wu na (Kapyegee 12:25). Wu nu mεge ki bye Mariyama (Kapyegee 12:12). Wu to we ni Barinabasi wo to wu bye cebooloo (Kolose Shεen 4:10). W'a Tudunmɔɔ Pyεeri bε tεge wu wo labye wu na (1 Pyεeri 5:13). Pyεeri Egilizi w'a wii na wee mu Marika ya wu wo Kile Jozaama pu ta, bani wee w'a wu kalaa. Wu Girekii mεge ki jε Marika, ga mεge ka bε ki bye wu na Heburuu jomɔ pu ni na Yohana. Wee w'a pe Kile Jozaama pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana nuɲɔ

Piimu jε Yawutuu wε, pee mu Marika ya pe Jozaama pe tun. P'a li shεε wεe na na Kile Ja wu jε Yesu, Kile wo sefεεε ti jε wemu ni ge. W'a ceepuuro lɔ na pye sipya, na ganha na wuyε pyi: Sipya Ja. W'a pa wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu pu jɲɔɔ wolo (Marika 10:45).

Jozaama Kitabu wu kafila jɲghɔyɔ

Marika 1:1-13 Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yεε ni Yesu batizeli ni wu labye wu jɔkɔɔnrɔ.

Marika 1:14—8:30 Yesu ya labye wemu pye Galile fiige ki ni ge, Yesu ya li shε na: «Kile saanra t'a tεnε yi na.» Le wu bi byi ge, lee bε bi li shεε can na: W'a yama fεε cuɲɔ, na jinaa kɔri yege sipyii ni, na yu ni sefεεε ni. Ga sipyii bi puyε yegee wu keree na na: «We ná we di jε sipya weke wε?»

Marika 8:31—10:52 Kanhama pe pu da ba na Yesu na Zheruzalεmu ni ge, w'a pee kaa yu.

Marika 11:1—16:8 Yesu cewusana Zheruzalεmu kabanuyo na.

Marika 16:9-20 Yesu ya jε na foro xu ni, na wuyε shε wu kalaapiire ta na.

Marika funɲɔ wa mu bε di li cε ba Oromε shεn sɔrɔsii jɲɲɔfɔɔ w'a yi jo wε na: «Can na Kile Ja yε pyaa ki jε we ná we.» (Marika 15:39).

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yεε

(Macao 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Kile Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, pu jɔkɔɔnrɔ ti wa te. ² Kile tudunmɔɔ Ezayi ya li ka Yesu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jɲahagbaa na

wu ma koo li yàa yaha.»*

³ «Wu mujuu l'a fòro siwaga ki ni na: «Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Mu Yohana bye siwaga ki ni, na Kile jomɔ pu yεε pyi sipyii pu mu na pu daajenε jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu.

⁵ Zhude fiige ki bεeri ni Zheruzalεmu shεen bεeri pu bi se Yohana yiri, na yeree pu jurumu wu na, na puyε kaan Yohana wu mu wu na batizeni Zhurudεn Gba lɔhɔ ki ni.

⁶ Yohana yε pyaa, jɔhɔyɔ shiire fàya yi bye wu na, seεge di jε wu yapɔgɔ. Kabeeye ni wegeye funɲɔ sεε, yee yi bye wu jɔlige.

⁷ W'a bi Kile Kafila wu yu na: «We w'a ma nε kadugo ge, wee fanha k'a jεhε nε wogo na. Na leele, na wu tanhaya mεεε bε sanha, nε yaa ni lee ni wε: ⁸ Nε yee batize lɔhɔ ni, ga wee na ba yi batize Fεfεεε Munaa ni.»

Yesu batizeli ni wu nɔwuuro

(Macao 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di ba na yiri Galile Nazareti ni. A Yohana di wu batize Zhurudεn Gba lɔhɔ ki ni. ¹⁰ Yesu na foro lɔhɔ ki ni, taapile ni a wu fugba wu jɔ jɲa k'a mugi, a Fεfεεε Munaa di digi wu na, ba gbegebe shazhira jε wε.

¹¹ A mujuu la di foro fugba wu

* 1:2 Malaki 3:1   * 1:3 Ezayi 40:3

ni na: «Mu ƚε nε ƚidaan Ja, mu kaa ya dan nε ni tεhεnε baa.»

¹² Ba yee ya jo wε, a Fεfεεε Munaa l'i gari ni Yesu ni siwaga ki ni. ¹³ A wu cabyaa kεεε shishεεε (40) pye siwaga ki ni, Shitaanni na wu taanna na wii. Wu bye yacoyo niηε ni, mεlekεε di wu keree yari.

*Na Yesu yaha Galile ni
(Macoo 4:12-17; Luka 4:14-15)*

¹⁴ Yohana na le xɔ kaso wu ni, Yesu ya kari Galile fiige ki ni, na she Kile wo Jozaama pe yu wà, ¹⁵ na yu: «Tuun w'a nɔ, Kile saanra t'a tεεηε. Yi yere yi jurumu wu na, y'i dà Kile Jozaama pu na!»

*Yesu kalaapiire nizhiilee pu yirigana
(Macoo 4:18-22; Luka 5:1-11)*

¹⁶ Caņa ka na Yesu yaha wu na doroo Galile Gba wu ƚɔ ki na, a wu fyashaa shuun ƚa: Simɔ ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni. ¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavεε.» ¹⁸ Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni. ¹⁹ A wu she ƚaha na ƚeri, na Zebede wo jalaa shuun ƚa: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɔɔ ni. ²⁰ Taapile ni a Yesu di pu yiri, a p'i pu to Zebede ni kapyeyii pu yaha kɔrɔgɔ ki ni, na daha wu feni.

*Yesu ya sipyii kalaa, na jina bε kɔri
Kaperinɔmɔ ni
(Luka 4:31-37)*

²¹ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari Kaperinɔmɔ kulo li ni. A Yesu di fεnhε jé Kile-pεεηε puga ki ni cadεεngε ki na, na sipyii pu kalaa. ²² A Yesu wo kalaa wu kangana l'i pu ƚaha wɔ xuuni, bani wu wo we, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu wo wu bye ninumɔ wε. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefεεε ni. ²³ Lee ya bi ná wa ta Kile-pεεηε puga ki ni, jina na ƚε wu ni. A wee di xhuulo na jo: ²⁴ «Naha mu di zhaa wèe feni wε, Yesu Nazareti shen? M'a pa ba wù kyεegi gε? Nε mu shi cε, Kile Fεfεεε wo mu ƚε.»

²⁵ A Yesu di din jina wu na, na wu pye: «Cari mayε na, m'a foro we ná we ni!» ²⁶ A jina wu ná wu ƚahara saama na, na sipile wá, na foro wu ni.

²⁷ A l'i bye kakanhana sipyii pu bεeri mu; fo pu na puyε yegee na: «Le bε do? We ƚε kalaafomɔ dε! Fanha ni we ná we ya yu ni jinaa ni, p'i wu ƚɔmεε conɔ.» ²⁸ A Yesu mεgε di wakaraa Galile fiige ki bεeri círi.

*Yesu ya yama fεε niηεhεmεε cuuηɔ
(Macoo 8:14-17; Luka 4:38-41)*

²⁹ Ba Yesu ya foro yε Kile-pεεηε puga ki ni wε, a wu ni Yakuba ni Yohana di she Simɔ ni Andire yε kaban. ³⁰ Lee di Simɔ yafezhɔ wu ta w'a sinnε ceefuuro keηε ni. Ba Yesu ya nɔ wà yε wε, a p'i wee kaa jo wu mu. ³¹ A wu fulo wu na, na wu co wu keηε na na yirige. A ceefuuro t'i wu yaha. A wu yìri, na pu keree yàa.

³² Ba caņa k'a to wε, a sipyii p'i wá na ma wu mu ni yama fεε tuuyo bεeri ni, ni jinaa wa piimu ni ge. ³³ A kulo li sheen bεeri di ba binne kupɔɔ li ƚɔ na. ³⁴ Piimu p'a bi kanha yama tuuyo niηεheyε keηε ni ge, a Yesu di pee cuuηɔ, na jinaa kɔri na yeege sipyiiηεhεmεε ni. Wu ya ta sɔɔ jinaa pu mu pu jo wε, bani pee ya wu shi cε.

*Yesu ya Kile Kafila jo Galile ni
(Luka 4:42-44)*

³⁵ Kee caņa ki ƚimuguro ƚisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpeεngε ki ta ki sanha wo wε, a Yesu di yìri, na gari siponɔ ki xuu wa ni, na she Kile ƚεeri wà. ³⁶ A Simɔ ni wu kaafεε di ganha na wu shaa. ³⁷ Ba p'a she wu ƚa wε, na wu pye: «Sipyii pu bεeri p'a mu shaa.»

³⁸ A wu pu ƚɔ shɔ na: «Wù she xuu watii ni, wù tàan kulogoo kii ni, kɔnhɔ di she Kile Kafila wu jo kee bε ni. Bani lee wuu na nε pa.» ³⁹ Lee na wu bi Kile Kafila wu yεε pyi Kile-pεεηε piyεyε yi ni Galile fiige ki bεeri ni, na jinaa bε kɔri, na yeege sipyii ni.

*Yesu ya togo fɔɔ wa cuuηɔ
(Macoo 8:1-4; Luka 5:12-16)*

40 Caɲa ka, togo fɔɔ wa ya she nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu jɛɛri, na jo: «Mu bu sɔɔ, go mu na já nɛ cuuɲɔ.»

41 A wu jɲɲaara di jé Yesu ni. A wu keɲɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ sɔɔ mu wu cuuɲɔ!» 42 Taapile ni a togo k'i wu yaha, a wu juuɲɔ.

43 Lee kadugo na a Yesu di wu yaha kari, na yi jo waha xuuni wu mu na:

44 «Kasɛɛge yaha mayɛ na, ma ganha yaaga jo sipya nigin bɛ mu wɛ. Ga she mayɛ she saraya naha shɔɔnrivɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuuɲɔ.»

45 Ga, a we ná we di foro na kaan jiiini na doroo. A lee di Yesu pye wu ya já wuyɛ she sipyii na, kulo la shishiin ni wɛ, w'a yere sige ki ni, sipyii p'i se wu mu, na yiri kabaya yi bɛɛri na.

2

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuɲɔ

(Macoo 9:1-8; Luka 5:17-26)

1 Ba piiye ya ya toro wɛ, a Yesu di guri she Kapɛrinɔmɔ ni. A sipyii-ire t'i yi logo na puga wu wa. 2 A sipyiiɲɛhɛmɛɛ di ba binne, fo tayerege bɛ ya daa ali kuɲɔɔ li bɛ jɔ na wɛ. A Yesu di Kile Kafila jo pu mu. 3 Wee tuun wu ni a sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni. Wee na jɛ namaa shishɛɛɛ keye ni. 4 Sipyii pu jɛhɛɲɛ keɲɛ ni pu ya já gbara Yesu na wɛ. Puga kemu ni wu jɛ ge, a p'i kee wo katanɲa ki lahala wu jɲɲɔ na, na ná wu ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni. 5 Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu jɲa wɛ, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

6 Lee bi saliya karamɔgɔɔɔ pii ta wà tiinne na, a pee di ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: 7 «Naha na we ná we di yu le jogana le na wɛ? Kile mɛge we ya gyɛɛgi. Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu ni Kile ye bɛ wɛ?»

8 Taapile ni a Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na jo: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wɛ? 9 Na ná

kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jɲaari.» Lɛkɛ l'a faha wɛ? 10 Ga, kɔnhɔ y'i li cɛ na Sipya Ja wu yaha jɲɲɛ ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu.» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: 11 «Nɛ w'a jo mu, Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ m'a se puga!» 12 Taapile ni a wu yiri, na wu yasinnege ki lɔ, na foro kari pu bɛɛri jii na. A l'i bye kakanhana pu mu xuuni fo pu na baraga tɛri Kile na, na yu: «Wèe sanha le jɔhɔ jɲa wɛ.»

Yesu ya Levi yiri

(Macoo 9:9-13; Luka 5:27-32)

13 Lee kadugo na a Yesu di foro na kari sanha Galile Gba wu jɔ ki na. A sipyiiɲɛhɛmɛɛ di gari wu yiri wà. A wu ganha na pu kalaa. 14 Na wu nidorogo yaha, a wu Alife ja Levi nidɛɛnge jɲa fanhafɛɛ pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A wu wu pye: «Taha na fɛni.» A Levi di yiri, na daha wu fɛni.

15 Lee kadugo na a Levi di ba Yesu yiri caɲa ka, na yalige jɲɛhɛɲɛ yàa wu mu, a wu gari wà. Na wu yaha wu na li Levi kaban, a fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii jɲɛhɛmɛɛ piiti-ilee bɛ di ba diin na li ni Yesu, ni wu kalaapiire ti ni. Bani sipyiiɲɛhɛmɛɛ pu bi taha wu fɛni. 16 Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔɔɔ p'a Yesu jɲa wu na li ni jurumupyii, ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu ni ge, a p'i ganha na wu kalaapiire ti pyi: «Naha na we di li ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii piitiilee bɛ ni wɛ?»

17 Tuun wemu ni Yesu ya yee logo ge, a wu pu pye: «Sicuumɔ fɛɛ mago jɲɛ wɛɛɛ fɔɔ na wɛ, fo yama fɛɛ. Sipyii piimu p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri wɛ, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree

(Macoo 9:14-15; Luka 5:33-35)

18 Tuun wa ni Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizhɛɛn wo kalaapiire ti bi suun leni na bɛ ni Yawutuu pu wo kalɛgeɛ ki ni. Na pu yaha lee na a sipyii pii di ba Yesu yege caɲa ka na: «Yohana Batizelipye wo

kalaapiire ti fara Farizhεen pu na, pee ya suun leni, mu wo kalaapiire t'i ya suun leni wε. Naha na wε?»

¹⁹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nε jε ba cenabun poo jε wε. Cekaanra tuun ni, cenabun poo kaafεε na já suun le, na cenabun poo wu yaha ni pu ni shiizhan gε? Bada! Na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan, pu da já suun le wε. ²⁰ Caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ, pu bε na da suun leni.

Nε wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaale ni wε.

(Macoo 9:16-17; Luka 5:36-39)

²¹ «Wa shishiin da ga favonɔ tara falegε na wε. Lee bu bye, favonɔ li na nilεgε ki kile zhεengi, kee tashεngεnε ki na bεε xuuni. ²² Wa shishiin da ga duvenfomɔ le foroyo* nilεyε ni wε. Lee bu bye, duven wu na foroyo yi shεengi, duven we ni foroyo yi bεeri na gyεεgi. Ga duvenfomɔ w'a leni foroyo nivoyo ni.»

Yesuyayemujo cadεεngε ki shizhaa na ge

(Macoo 12:1-8; Luka 6:1-5)

²³ Yesu ya pa doroo shinma kerεyε ya tε ni cadεεngε ka na. A wu kalaapiire ti nidorowuu di koo li jɔ shinma sεyε ya kɔn. ²⁴ A Farizhεen p'i Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadεεngε ni wε, naha na mu wo kalaapiire t'i lee pyi wε?».

²⁵ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta, na pu ta yalige jε pu mu-i ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-ε gε?

²⁶ Jegana lemu na w'a jé Kile-pεεnε puga ki ni, saraya jaaha shɔnriwεε jɔnɔfɔɔ Abiyatari wo tuun wu ni ge, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juyɔ ya lɔ na li, na ya kan wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu bε mu. Na ta watii bi wee buuri we li wε, ni saraya jaaha shɔnriwεε yε bε wε. Ta yee sanha lee kalaa wε?»

²⁷ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Sipya wuu na cadεεngε k'a pye; sipya

ya ta pye cadεεngε ki wuu na wε. ²⁸ Lee wuu na Sipya Ja wu jε cadεεngε ki bε Kafɔɔ.»

3

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuunɔ cadεεngε ka ni

(Macoo 12:9-14; Luka 6:6-11)

¹ Cana ka, Yesu ya jé sanha Kile-pεεnε puga ka ni. Ná wa bε di jε wà wu kenε ke na waha. ² A p'i ganha na Yesu kasεri, na wu wii, wu bu da wu na da we ná we cuunɔ cadεεngε ni, kɔnhɔ p'i kanunɔ ta di wu tɔgɔ le. ³ A Yesu di ná kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri yere sipyii pu ninε ni!»

⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a saha na kasaana pye cadεεngε ni laa, na kakuunɔ pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Lekε l'a saha wε?» A p'i fεhε.

⁵ A Yesu loyire wo di ganha na pu wii. A pu niwewaa l'i wu yatεnyε gbo. A wu ná wu pye: «Ma kenε ki sanha.» A wu ki sanha; a wu kenε k'i juunɔ.

⁶ Taapile ni a Farizhεen ni Herɔdi wo sipyii p'i foro na she puyε ja, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuunɔ

⁷ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri na kari Galile Gba wu jɔ ki na. A sipyiñεhemεε di daha wu feni: pii ya yiri Galile fiige ki ni, ni Zhude fiige ke, ⁸ ni Zheruzalemu kulo le, ni Idumɔ fiige ke, ni Zhurudεn Gba kadugo yiri sipyii p'a, ni Tiiri ni Sidɔn kulogoo ni pu kabanuyo kulogoo. A sipyiñεhemεε di Yesu kapyεgee kaa logo, na she wu yiri. ⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye na pu kɔrɔgɔ ka yaha wu mu, kɔnhɔ sipyiire ti ganha wu cɔnri wε. ¹⁰ W'a bi sipyiñεhemεε cuunɔ. Lee na yama fεε pu bεeri ya gburogi, kɔnhɔ p'i gbɔn wu na. ¹¹ Ba jinaa p'a wu jaa wε, na ganha na dun wu jahagbaa na, na xhuulo na yu: «Kile Ja mu jε.» ¹² A wu sii yi jo na waha pu mu xuuni, na wee jε sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bε mu wε.

* **2:22 Foroyo:** Yee jε sεyε kashaya yemu y'a yà lɔhɔyɔ tuuyo bεeri le kaa na ge.

Yesu ya tudunmɔɔ ke ni shuun jaha bulo

(Macoo 10:1-4; Luka 6:12-16)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di dugi faaboboŋɔ ka na, na wu jidaan sipyii yiri. A p'i she wu yiri. ¹⁴ A wu ke ni shuun jaha bulo na yaha wuyɛ mu, na pee pye wu Tudunmɔɔ, na pee tun na pu she Kile Kafila wu jo, ¹⁵ na fanha kan pu mu, p'a jinaa kɔri p'a yeege sipyii ni. ¹⁶ Ke ni shuun wu jaha w'a bulo ge, pee mɛyɛ yi wa ye: Simɔ (A Yesu di wee mɛge jɛri «Pyɛɛri»), ¹⁷ ni Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana (A Yesu di pee mɛyɛ jɛri «Bonɛrijɛɛzi» lee kɔri jɛ «Pu jɛ ba Kile-selɛŋɛ jɛ wɛ»), ¹⁸ ni Andire, ni Filipe, ni Batelemi, ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Tade, ni Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurɔŋɔ ki ni ge, ¹⁹ ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a pa Yesu le keŋɛ ni.

Yesu puga shɛɛn pii ya she wu feni

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di ba puga. A sipyii p'i guri puyɛ pinne, fo wu ni wu kalaapiire ti ya já talige ta wɛ. ²¹ Ba wu puga shɛɛn pii ya yee logo wɛ, na jo na: «Wu juŋmuu jɛ wɛ.» Na gari wu feni di zhe jo.

Yesu ya wu tɔɔgɔ levɛɛ jɔ shɔ

(Macoo 12:22-32; Luka 11:14-23;12:10)

²² Saliya karamɔgɔlɔɔ piimu p'a yiri Zheruzalɛmu ni ge, a pee di jo: «Belizebuli wu jɛ wu ni. Jinaa juŋɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kɔri.»

²³ Ba p'a yee jo wɛ, a Yesu di pu yiri, na le talenɛ le jo pu mu na: «Dii Shitaanni wa di da já Shitaanni wa kɔri wɛ? ²⁴ Saanra bɛɛri t'a yiri tiyɛ kaa na ge, tee na gyɛɛgi. ²⁵ Puga bɛɛri sipyii p'a yiri puyɛ kaa na ge, pee na gyɛɛgi. ²⁶ Ga Shitaanni bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanra t'a taa, tee na gyɛɛgi. Wu saanra ti na xhɔ. ²⁷ Wa na já jé fanhanɛɛŋɛ fɔɔ puga, di wu yanmuyɔ kuu, na ta ma ya fɛnhɛ wu pɔ-ɛ ya? Ga ma bu wu pɔ, ma na já puga ki yanmuyɔ yi kuu. ²⁸ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyii pu wo jurumu we, ni pu Kile mɛkyɛɛgɛɛɛ ti

bɛɛri na já yafa pu mu. ²⁹ Ga wa bu Fɛfɛɛɛ Munaa li mɛge kyɛɛgi, lee da yafa weefɔɔ mu wɛ. Weefɔɔ na gori yaha ni wee jurumu tɛhɛɛ baa wo wu ni.»

³⁰ Yesu ya yee jo, bani p'a jo na: «Jina wu wa wu ni.»

Jɔgɔyɛ pu jɛ Yesu nu ni wu cebooloo pu wɛ?

(Macoo 12:46-50; Luka 8:19-21)

³¹ Na Yesu yaha kee puga ki ni, a wu nu ni wu ceboronamaa p'i ba, na ba yere kadaan li na, na wa tun wu Yesu yiri. ³² Sipyiiɛhɛmɛɛ pu bi tiin na Yesu maha. A p'i wu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu wa kpɛɛngɛ ke na. P'a ma shaa.»

³³ A Yesu di pu pye: «Jɔgɔyɛ pu jɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu wɛ?»

³⁴ Lee kadugo na a wu wu tãan sipyitiinyɛ yi wii na jo: «Nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu piiri naha. ³⁵ Sipyaa sipya w'a Kile jidaan pyi ge, wee wu jɛ nɛ ceborona, ni nɛ ceboroshɔ, ni nɛ nu.»

4

Talenɛ lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Luka 8:4-8)

¹ A Yesu di ba guri she sanha Galile Gba wu jɔ ki na, a sipyii p'i ganha na se na binneɛ, a wu pu jɔ kɔn na galaa. A sipyiiɛhɛmɛɛ di ba binneɛ, na wu maha fo w'a jé tiin kɔrɔgɔ ka ni. Kee kɔrɔgɔ k'a bye lɔhɔ ki ni; sipyiiire ti bɛɛri di jɛ kpɛɛngɛ ki na gba wu jɔ ki na. ² W'a bi pu kalaa kanɛhɛŋɛ ni, ni talenɛ ni. A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: ³ «Yi ye logo, caŋa ka ná wa ya foro na kari wu tɛgɛ ni di zhe wu alikama shi wá fene shi wagana na. ⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛgɛ ki jɔ na. A shazhɛɛɛ di ba tee jɔ. ⁵ A ta di do faaga juŋɔ ni pogoo kii ni. A tee di wɛri fin, bani poɛhɛɛɛ bye wà wɛ. ⁶ Ba caya y'a pa yeree wɛ, a t'i fanhana, na waha, bani nire tatii bye ti na wɛ. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niŋɛ ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li, a t'i bye ti ya nagoo

pye wε. ⁸ A nuguro ta di do nijenje na. A tee di fin, na λ, na pya le. Pile la ma pyaa kelee taanri (30) pye; la ma kelee gbaara (60) pye, la ma xhuu nigin (100) pye.»

⁹ A Yesu di pu pye: «Wemu na logo ge, wu logo dε!»

Yesu talenje ki kajuu nuɲɔ
(Macao 13:10-17; Luka 8:9-10)

¹⁰ Tuun wemu ni Yesu ya pa laha sipyijehemεε pu taan ge, pii p'a tee pye ni wu ni na fara wu kalaapiire ke ni shuun wu na ge, a pee di wu yege talenje ki kori na. ¹¹ A wu pu pye: «Yee ya Kile saanra nijmohoro ti cemε pu beeri ta. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki beeri w'a yu pu mu talenje ni, ¹² kɔnhɔ:

«P'i já wii xuuni,
ga p'i ganha bu yaaga ɲa wε.
P'i já niwegee shan xuuni,
ga p'i ganha bu yi naha ce wε.
Lee kaa be wε, pu na guri ba Kile mu,
w'a pu jurumu wu yafa pu mu.»*

Yesu ya nuguro ti wo talene li kori jo
(Macao 13:18-23; Luka 8:11-15)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yee ya le talene le ce-ε ya? Yee na ba talenje kisaɲaa beeri ce dii wε? ¹⁴ Nuguzhi wavɔ we, Kile jomɔ w'a nuri. ¹⁵ Sipyii pii di ɲe ba koo ɲɔ ɲe wε, jomɔ pa na nugi wee xuu we ni. Pee na pu logo, Shitaanni na ba taapile ni, na ba pee jomɔ pe ninugumɔ wolo pu funyɔ ni. ¹⁶ Wee cogo wu na faaga wo nuguro ti ɲe piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na dà pu na tɔvuyo na ni fundanga ni. ¹⁷ Ga nire di ɲe pu na wε, pu da mɔ wε. Lee wuu na cɔnrɔmɔ bu nɔ pu na, leeshin sipyii ba pu kana pee jomɔ pe wuu na, taapile ni pu ɲuyɔ na gyεεgi. ¹⁸ Piimu pu ɲe ba xhuyo niɲe wuu pu ɲe-ε ge, pee na jomɔ pu logo, ¹⁹ ga ke koɲɔ ke wo funzhakeree, ni naafuu la piinne, ni keree kii be wo la na pu cɔnri pu funyɔ ni, fo pu da nagoo pye wε. ²⁰ Nijenje wuu pu ɲe piimu ge, pee na pu logo, na pu co, na nagoo pye. Pile la ma bye kelee taanri

(30), la ɲe kelee gbaara (60), la ɲe xhuu nigin (100).»

Talene lemu l'a jo sokinna shizhaa na ge

(Luka 8:16-18)

²¹ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Wa bu sokinna le, m'a cere shigile wu nuɲɔ ni laa, m'a wu le karaga nɔhɔ ni? Ta yaaga nuɲɔ ni be ma ma wu taha wε? ²² Yaaga beeri k'a ηmohɔ ge, ki na ba foro kpeenge na, kaa kaa l'a ηmohɔ ge, sipyii beeri na ba lee ce. ²³ Wemu na logo ge, wu logo dε.»

²⁴ A Yesu di guri li she pu na na: «Ye y'a nuri ge, y'a yie kaseri yee na. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuɲɔ ni yeeyε pyaa be wo daanna wa da ba bye, na la fara yee mu. ²⁵ La ɲe wemu mu ge, la na gan wee mu. Ga la ɲe wemu mu wε, ali nifenhene lemu be li ɲe wu mu ge, li be na zhɔ wu na.»

Talene lemu l'a jo yeme nivinme pu shizhaa na ge

²⁶ A Yesu di pu pye sanha: «Kile wo saanra te ya foro kaa lemu feni ge, li le. Ná wa w'a yeme nugi wu keeyε ni. ²⁷ W'a ηmunɔɔ piige la, w'a yeree na caɲa xuu la, yeme pu na viin puyε mu, na λ, na ta wu ya yaaga ce pu keree ni wε. ²⁸ Pile li ma fin na foro niɲe ki ni, na ba shicene yege, kee na ba sege pye. Sege ki na ba pya le xuuni. ²⁹ Ki ba λ, ná wu ma foro, na ki kɔn ni wu ηmɔɔ ni, bani yalɔɔrɔ ti lɔduun w'a nɔ.»

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macao 13:31-32,34; Luka 13:18-19)

³⁰ A Yesu di pu pye sanha: «Wèe na já Kile saanra ti taanna ni naha ni wε? Wù na talene leke taga ti kaa jo wε? ³¹ T'a foro mutaridi pile feni. Ma ba da li nugi niɲe na, l'a cère foro niɲe ke yashi we sama beeri taan. ³² Ga li bu nugi xɔ, l'a fin, na beλ na toro naxhoo wu tiye yi saya beeri taan. L'a gegbɔyɔ yege, fo shazheere na já shiire tagi yemu ɲime ni ge.»

* 4:12 Ezayi 6:9

³³ Yesu bi sipyii pu kalaa, ni kii talenεε kii tuuyo nijehεyε ni, pu na já kiimu logo, p'i ki naha ce ge. ³⁴ Wu bi yu ni pu ni talenε baa wε, ga wu ni wu kalaapiire ti bu bye puyε na, w'a kee talenεε ki bæeri kəri jo pu mu.

*Yesu ya kafεεgbəhə ka yerenε
(Macoo 8:23-27; Luka 8:22-25)*

³⁵ Kee canuŋə ki yakonə, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wù shε gba wu kadugo.» ³⁶ A p'i sipyiiire ti yaha kari. Yesu bye kərəgə kemu ni ge, a wu kalaapiire t'i gari kee ni ni wu ni. A kərəyə ya bε di binne kari ni wu ni. ³⁷ A kafεεgbəhə ka di yiri, a lokuruyo y'i ganha na dun kərəgə ki funŋə ni, fo na zhaa di ki ni ləhə na. ³⁸ Yesu bi bye na ηmunə, kərəgə ki kadugo yiri, na wu ŋuŋə taha ŋudahaŋa ka na. A wu kalaapiire t'i wu ŋε, na wu pye: «Wù Karaməgə, wù na da gori ləhə ni, mu wa lee wii kaa-i gε?» ³⁹ A Yesu di ŋε, na sεε kafεεgε ke ni lokuruyo yi na, na jo: «Yi yere!» Taapile ni a kafεεgε ke ni lokuruyo yi bε di yere. A tunmə pu bæeri di yere.

⁴⁰ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di fyagi mε wε? Naha na n'a daa di sanha sii pye yee mu-i wε?» ⁴¹ Ga, a p'i fya xuuni na ganha na puyε pyi: «We ná we d'a sii jəgə wε? Kafεεgε ni ləhə bε na wu ŋəmεε conι.»

5

*Yesu ya jinaa kəri yeege ná wa ni
(Macoo 8:28-34; Luka 8:26-39)*

¹ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i nə Galile Gba wu kadugo yiri Gerasa fiige ki ni. ² Ba Yesu ya foro yε kərəgə ki ni wε, taapile ni a ná wa di foro faxhuu wu ni, jinaa na ŋε wu ni, na ba wu ŋuŋə círi. ³ Wee ná we tatεεngε ki bye faxhuu. Wa shishiin bε bi da já wu pə nige wε, ni tərə shənhəyə bε ni wε. ⁴ P'a shənhəyə taga wu pə tεεgεε nijehεŋεε ni, na biriye le wu təyə na. Ga w'a shənhəyə yi kən, na biriye yi bε kən wolo təyə yi na. Wa shishiin bi da já wu yerenε wε. ⁵ Caŋa fara piige na,

wu ma ŋaari gbee faxhuu we ni, ni yaya na, na xhuulo, na wuyε jəgə ni faaya ni.

⁶ A wu Yesu ŋa, na wu yaha taliige ni, na baa na shε nuguro sin wu fεε ni, ⁷ na jo ni mujuugbəə ni na: «Naha m'a zhaa nε feni wε, Kile-gbətabaaga Ja, Yesu? N'a ma ŋεeri, Kile wuu na ma ganha bu na kyεεgi wε! ⁸ W'a pee jo, bani Yesu ya jo na jina wu wu foro wee ná wu ni.» ⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di wu yege na: «Dii mu mεgε di ŋε wε?» A wu wu ŋə shə na: «Nε mεgε ŋε «Wèe Ya Nεhε,»» bani jinaa nijehεmεε pu bi jé wu ni. ¹⁰ A jinaa p'i wu ŋεeri xuuni, na wu ganha da pee kəri yeege fiige ki ni wε.

¹¹ Lee bi shaagbaga nijenε ka ta ki na naha yaŋa ki kabanugo. ¹² Wee tuun wu ni a jinaa p'i Yesu ŋεeri na: «Wù yaha wù shε jé pii shaalaa pii ni.» ¹³ A wu sə, taapile ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na shε jé shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaŋa gologoloyo yi ni, na jé gba ləhə ki ni, na xhu. Pee shaalaa p'a bi shε kabəfoŋə shuun (2.000) feni.

¹⁴ A pee shaanahamaa p'i baa kari, na shε yee paari kanha ki ni, ni siti-inmεε pu mu. A sipyii p'i foro, na shε lee nibyii li wii. ¹⁵ P'a nə Yesu na ge, a p'i wee ná wu nidεεngε ŋa, jinaŋehεmεε pu bye wemu ni ge. Faya yi bye wu na, wu d'a cuuŋə. A p'i fya. ¹⁶ Le l'a pye jinaa sipya we, ni pii shaalaa pii shizhaa na ge, lee ya pye piimu ŋii na ge, a pee di lee paari pu mu. ¹⁷ Wee tuun wu ni a p'i ganha na Yesu ŋεeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

¹⁸ Yesu nijewo kərəgə ki ni, jinaa pu bye ná wemu ni ge, a wee di wu ŋεeri na wu bi da já binne ni wu ni. ¹⁹ Yesu ya ta sə wε, ga na li shε wu na na: «Ta se puga! Kafə Kile ya ŋuŋə ŋaari ma na, na kagbəhə kiimu bæeri pye ma mu ge, m'a shε kee paari ma puga shεen pu mu!» ²⁰ A we ná we di gari. Yesu ya kagbəhə kiimu bæeri pye wu mu ge, na shε kee paari Dekapoli fiige ki ni. A l'i bye kakanhana ki logovεε pu bæeri mu.

Yesu wa cee wa cuunɔ, na Zhayirusi poro nixhugo jɛ

(Macoo 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹ A Yesu di guri kɔrɔgɔ ki ni, na pa ke ki kabanugo ki na. Na wu yaha gba lɔhɔ ki jɔ na, a sipyiɲehemɛɛ di ba binne wu fɛɛ ni. ²² Ayiwa a Kile-pɛɛɲɛ puga ɲunɔfɔɔ wa di ba, wee mɛge jɛ Zhayirusi. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni wɛ, na she nuguro sin wu fɛɛ ni, ²³ na wu jɛɛri saama na na: «Na poro fuceɛɛɛ l'a taxuyo shaa. N'a ma jɛɛri, pa ma keɲɛ taha wu na, kɔnhɔ wu shɔ, wu bye ɲii na.» ²⁴ A Yesu di binne kari ni wu ni.

A sipyiɲehemɛɛ di daha wu fɛni, na wu cɔnri. ²⁵ Lee bi cee wa bɛ ta wà shishan na woni wu fɛni fo yee ke ni shuun. ²⁶ W'a bi kanha xuuni wɛbyii niɲehemɛɛ keɲɛ ni. Wu keɲɛ yara bɛɛri ya xɔ na yama pu ta pu sanha bɔrɔ wɛ, fo pusama na dɛnri. ²⁷ A wu Yesu kaa logo, na ba sipyii pu tɛ ni Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadenɛ na. ²⁸ Bani wu bi wu funɲɔ kɔɔn na: «Nɛ bu já ta kpɔn yɛ wu fadenɛ ke na, nɛ na juunɔ.» ²⁹ Taapile ni a wu shishan p'i yere, a wu li cɛ wu cɛre ti na, na wee ya cuunɔ.

³⁰ Taapile ni a Yesu di li cɛ wuyɛ ni na sefɛɛɛɛ ta t'a foro wee ni. A wu ɲmahana jɛri sipyii pu niɲɛ ni, na jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn nɛ fadenɛ ke na wɛ?» ³¹ A wu kalaapiire t'i wu jɔ shɔ na: «Mu naha jɛ sipyiire ti ni t'a mu cɔnri, na yegee sanha na jɔgɔ w'a kpɔn ma na wɛ?» ³² Ga, a Yesu di ganha na wu tɔan sipyii pu wii, kɔnhɔ wu lee pyevɔɔ ja. ³³ Kaa le l'a pye wee cee wu na ge, wuyɛ pyaa bi lee cɛ. A wu fya na jɛɛ, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na yi bɛɛri fiɲɲɛ jo wu mu. ³⁴ Ga, a Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se ɲaɲiɲɛ na! M'a shɔ ma kanhama pu na!»

³⁵ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyii pii di ba na yiri Kile-pɛɛɲɛ puga ɲunɔfɔɔ wu kaban, na ba wu pye: «Ma poro fuceɛɛɛ l'a xu. Naha na ma sanha d'a navunɲɔ pɛɛɛ Karamɔgɔ wu na wɛ?» ³⁶ Ga Yesu ya ta naha taga pee

jomɔ pu yiri wɛ, a wu Zhayirusi pye: «Ma ganha da vya wɛ; dà yɛ nɛ na.»

³⁷ W'a ta sɔɔ wa shishiin bɛ wu pinne ni wu ni wɛ, fo Pyɛɛri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana. ³⁸ A p'i nɔ Kile-pɛɛɲɛ puga ɲunɔfɔɔ wu kaban. A Yesu di tunmɔ pu ta p'a pɛɛ. Sipyiɲehemɛɛ pu bye wà, na mɛhɛɛ suu, na sipyaa waa. ³⁹ A wu jé puga ki ni na pu pye: «Naha na yee di mɛhɛɛ suu, na pe tunmɔ pe bɛɛri pyi wɛ? Pya wu ya ta xu wɛ, w'a ɲmunɔɔ.» ⁴⁰ A p'i ganha na wu la wo.

Wee tuun wu ni a wu pu bɛɛri yegee kpɛɛngɛ ki na. Porofɔɔ wu bye puga kemu ni ge, wu ni porofɔɔ wu to we, ni wu nu we, ni wu wo kalaapiire taanri we, a pee di binne jé wà. ⁴¹ A wu fuceɛɛɛ li co li keɲɛ na na jo: «Talita kumi!» lee kɔri jɛ: «Fuceɛɛɛ, nɛ w'a ma pye mu, yiri!» ⁴² Taapile ni a fuceɛɛɛ l'i yiri na jaari. Li yee wa bye ke ni shuun. A lee di bye kakanhana pu mu fo xuuni. ⁴³ Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu li cɛ wɛ. Lee kadugo na a wu pu pye na pu yalige kan li mu.

6

Nazareti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ
(Macoo 13:53-58; Luka 4:16-30)

¹ Lee kadugo na a Yesu di foro wee xuu wu ni, kulo lemu ni w'a lɛ ge, na she wà. A wu kalaapiire t'i binne ni wu ni. ² Ba cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wu she jé cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wu she jé Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni, na jɔ co na sipyii pu kalaa. A sipyiɲehemɛɛ di wu kafila wu logo, a l'i bye pu mu kakanhana.

A p'i ganha na yu na: «Mii we d'a kii keree kii ta wɛ? Te fungɔngɔ fɛɛɛɛ te t'a kan wu mu ge, tee jɛ naha wɛ? Kii kakanhanɔaa kii di wa byi wu mu dii wɛ? ³ Ta wu jɛ mɛ Mariyama ja menizhe wu wɛ? Go wu ceborona-maa pu wa Yakuba, ni Zhose, ni Zhude, ni Simɔ. Go wu ceboroshaa pu wa naha wèe mu.» Kii keree kii k'a li pye, pu ya dà Yesu na wɛ. ⁴ Ga, a Yesu di pu pye: «Kile tudunmɔ ya pɛɛɲɛ taa xuu bɛɛri ni, fo wuyɛ pyaa kulo, ni wu

cebooloo niñe ni, ni wuyε pyaa puga.»
 5 Wu ya ta já kakanhana latii pye wà wε, fo na wu kenε ye taha yama fεε nigin nigin wa na, na pee cuuñɔ. 6 Pu na pye pu ya dà wu na wε, a lee di wu fo.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun
 (Macoo 10:5-15; Luka 9:1-6)

Lee kadugo na a Yesu di gari na she sipyii kalaa kabanugo kulogoo ki ni. 7 A wu wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na pu tun shuun shuun, na fanha kan pu mu jinaa na. 8 A wu te tuduro te jo pu mu na: «Yi ba gaani, yi ganha bu yaaga katii lɔ wε, fo publiin ye. Yi ganha bu yalige lɔ wε, kelee kushεyεyεyε wε, yi ganha bu waripyaa lɔ wε! 9 Yi tanhaya le, ga yi ganha bu fadeye shuun le wε.» 10 A wu pu pye: «Yi bu jé puga bæeri ni kulo lemu ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu she nɔ. 11 Xuu wa shεen bu zhe pu da yi tirige wε, kelee pu ya yi jomɔ logo wε, yi ba fòro y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhe jahara wo wà. Lee na ba bye sεeri kaa pu feni.»

12 A kalaapiire t'i she Kile Kafila wu jo na sipyii pu daburaje jo pu jurumu wu na. 13 P'a jinanehemεε kɔri yeege sipyiire ti ni, na sɔnmε tìre yama fεε nijehemεε na, na pu cuuñɔ.

Herodi hakili ya wuregi
 (Macoo 14:1-2; Luka 9:7-9)

14 Saannaa Herodi ya Yesu kaa logo, bani wu mεge ki bi foro xuu wu bæeri ni. Pii bi yu na: «Yohana Batizelipye w'a jε na foro xu ni. Lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanaa kii na.» 15 Pii bi yu na: «Kile tudunmɔɔ Eli wu jε wii.» Pii be di yu na: «Kile tudunmɔ watii wu jε wii, ba taashiine li wo Kile tudunmɔɔ pu jε wε.» 16 Ba Herodi ya yee logo tuun wemu ni wε, na jo: «Yohana wu jε wii, ne pu pye p'a wemu wo juñɔ kɔn ge. W'a jε na foro xu ni.»

Yohana Batizelipye xugana
 (Macoo 14:3-12)

17 Yi li ce na Herodi ye pyaa k'a tuduro tun na pu Yohana co, p'i

shɔnhɔyɔ le wu na pu le kaso ni, wu ceborona Filipe shɔ Herɔjasi wuu na. Lee bi wu ta w'a wee cee wu lenε 18 Bani Yohana bi li shεε wu na na: «Li ya ta saha mu wu ma ceborona shɔ lenε wε.» 19 A Herɔjasi luu di yiri xuuni Yohana taan, na giin di wu gbo, ga Herɔdi wuu na wu bi da já wu gbo wε. 20 Herɔdi bi fyagi Yohana na, bani w'a bi li ce na zɔsaama fɔɔ ni fεfεεε sipya wu jε wii. A wu wu mara xuuni. Yohana ba yu, wu jomɔ pu ma Herɔdi zɔ wu wuregi, ga lee be na, l'a bi taan wu ni, w'a wu jomɔ nuri.

21 Ga Herɔjasi ya pa cazaanɔ ka ta: Herɔdi cazege canɔ ka shi na, saan w'a yalige pye wu fanhagbɔhɔ ki sipyii, ni wu sɔrɔsii juñɔfεε, ni Galile sipyigbɔɔ pu mu. 22 A Herɔjasi poro fuceεε l'i jé wà, na xhɔnhɔ. A lee di daan Herɔdi ni wu sipyiyirilee pu ni. Lee wuu na a saan wu fuceεε li pye: «Yaaga yaaga kaa li jε ma na ge, ki kaa jo na mu, di kee kan ma mu.» 23 A wu gaa na li pye: «Ma bu yaaga yaaga sha ne mu, ne na kee kan ma mu, ali na saanra te taaga ke be.»

24 A fuceεε l'i foro, na she li nu wu yege na: «Di naha jεeri wε?» A nu wu li ju shɔ na: «Yohana Batizelipye juñɔ.» 25 Taapile ni a fuceεε l'i gari tɔvuyo na saan wu yiri, na she wu pye: «Ne funñɔ ki wa, m'a Yohana Batizelipye juñɔ taha yaaga ka na nime, ma kan na mu.» 26 A lee di saan wu naha tanha fo xuuni. Ga na wu yaha w'a kaa na xɔ wu sipyiyirilee pu jii na, wu ya já li she wε. 27 Taapile ni a wu sɔrɔsi nigin wa tun, na wu she ba ni Yohana juñmuu ni. A wee sɔrɔsi wu foro kari kaso gbaha ki ni, na she Yohana juñɔ ki kɔn, 28 na ba ni juñɔ ki ni na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceεε li mu, a l'i she ki kan li nu wu mu. 29 Ba Yohana kalaapiire t'a yee logo wε, a t'i she wu nixhugo ki lɔ na she le faña ni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoñɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

³⁰ Ayiwa, Yesu bi Tudunmɔɔ piimu tun ge, a pee di guri pa wu yiri. P'a sipyii pu kalaa na keree kiimu pye ge, a p'i ki beeri paari wu mu. ³¹ Sipyiɲehemɛɛ pu bi se Yesu ye yiri na ma, fo na wu ni wu kalaapiire ti pye tere ya ja ta pu mu p'i li we. Lee wuu na w'a pu pye: «Yi pa wu she sige ki ni xuu wa ni, wu ye na, kɔnhɔ y'i ɲmɔ jeri.»

³² A p'i je korogɔ ka ni, na laha sipyiire ti taan na kari siponɔ ki xuu wa ni. ³³ Ga, a sipyiɲehemɛɛ di pu ja takaraga ni, na pu funyo kon pu jaha tataganɔ na, na pu tashɛge ce. A p'i ganha na yiri kulogoo ki beeri ni, na fe na gaani tooɔ na wee xuu wu ni, na she no Yesu ni wu kalaapiire ti jaha na. ³⁴ Ba Yesu ya foro korogɔ ki ni we, na pee sipyiɲehemɛɛ pu ja, a pu ɲinaara di je wu ni, bani pee sipyii pu bye ba nahavɔɔ baa dubyaa je we. A wu no kon na pu kalaa kaɲehɛɲɛɛ ni.

³⁵ Ba cana k'a pa digi we, a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Cana k'a xɔ, we di je siponɔ ni naha. ³⁶ Sipyii pu yaha p'i she kabanugo buguro ni kulogoo ki ni, kɔnhɔ p'i she yalige shɔ wa.» ³⁷ A Yesu di pu pye: «Yiyɛ pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i wu pye: «Muyɛ pyaa ya ce sipyiire t'a ɲehɛ ɲehɛgana lemu na ge, ta wari deɲɛɛ xhuu shuun yalige be na pii yaa ya?» ³⁸ A Yesu di pu pye: «Buuri ɲuyɔ juu y'i wa yee mu we? Yi she yi perɛgi!» P'a she yi perɛgi ge, na wu pye: «Buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun.»

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye, na pu sipyiire ti beeri tenɛ ɲapurege ki ɲunɔ ni kuruyo kuruyo. ⁴⁰ A p'i diin korogoo, xhuu nigin nigin (100), keɛɛ kaguro kaguro (50). ⁴¹ Lee kadugo na a Yesu di yee buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lo, na jaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xho na yee buuri ɲuyɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee yereɲɛ sipyii pu taan, na fyaa shuun wu be taa taa pu beeri na. ⁴² A pu beeri di

li na din. ⁴³ Buuri ɲukegeye ni fyaa piimu p'a kori ge, a p'i yee saya keme fo na saganɔa ke ni shuun ni. ⁴⁴ P'a namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) tɔɔ we buuri wu liveɛ ni.

Yesu ya ɲaari gba loho ɲunɔ ni (Macoo 14:22-33; Yohana 6:15-21)

⁴⁵ Ba p'a xɔ we, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu je korogɔ ki ni, p'i gba wu kon wu jaha na, p'a se Betisayida ni, yani wu sipyiire ti yaha ge. ⁴⁶ Ba w'a pu yaha we, na dugi kari faabobonɔ ka na, na she Kile ɲɛɛri.

⁴⁷ Piige k'a pa wo, korogɔ k'i je gba loho ki ɲiɲɛ ni, Yesu di je wu ye ɲiɲɛ ki na. ⁴⁸ A wu wu kalaapiire ti ja t'a kanha kabiɲɲɛ ki feni, bani kafɛɛge ki bi jirini pu na. Ba xhupee meɲɛɛ suduun ya no we, a Yesu di ganha na ɲaari loho ki ɲunɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri. Wu bi giin di doro pu taan. ⁴⁹ Ba p'a wu ja wu na ɲaari loho ki ɲunɔ ni we, na ganha na giin na yafugunɔ li, na wa na xhuulo xuuni. ⁵⁰ Bani pu beeri pu bi wu ɲaa. A pu jaalaa di yiri. Taapile ni a Yesu di jo ni pu ni, na pu pye: «Yi yi logoo ki waha, ne wu wa, yi ganha bu da vya we!» ⁵¹ Lee kadugo na a wu je fara pu na korogɔ ki ni, a kafɛɛge k'i yere. Al'i bye kakanhana fo xuuni wu kalaapiire ti mu. ⁵² Bani kakanhana lemu l'a pye buuri ɲuyɔ yi shizhaa na ge, pu ya lee ce ta we, pu fungɔnyɔ yi bi to.

Yesu ya yama fee cuunɔ Zhenezareti fiige ki ni (Macoo 14:34-36)

⁵³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kon, na no Zhenezareti fiige ki ɲiɲɛ ki na, na pu korogɔ ki po wa konɔ ki na. ⁵⁴ P'a foro ye korogɔ ki ni, taapile ni a sipyii p'i Yesu ce. ⁵⁵ A p'i kee fiige ki beeri paa. Pu bu logo na wu je xuu beeri ni, p'a ganha na yama fee ni pu yasinneyɛ tugoo na se wa ke wu yiri. ⁵⁶ Xuu beeri ni Yesu ya she ge: kugboho la, kupiire la, sige buguro la, sipyii pu bi ma ni yama fee pu ni caanya yi na, na wu ɲɛɛri na wu yere p'i gbɔn wu fadegeɲɛ ke ye na. Sipyii

piimu bæeri p'a bi gbɔɔn kee na ge, pee bæeri bi cuunɔ.

7

Kalaa wemu w'a ta wu sefelee pu mu ge

(Macoo 15:1-9)

1 Farizheen ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii ya pa ba na yiri Zheruzalem ni, na ba binne Yesu tãan. 2 A p'i li seeri na wu wo kalaapiire ta t'a li ni kenɔɔyɔ ni, lee kɔri ne pu ya pu keye je we. 3 Farizheen ni Yawutuu pusamaa kunni bi li ni pu ya pu keye je xuuni, na be ni pu sefelee pu wo kalagee ki ni we. 4 Pu bu guri pa na yiri caan na, pu ya li wuu baa we. Pu bi kalagee nijehenee kii be pyi sanha, ma na jo ceegbuu jegana, ni shɔɔ, ni dajaa yagbegeye jegana. 5 A Farizheen ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'i Yesu yege na: «Naha na mu wo kalaapiire t'i ya wèe sefelee pu wo kalagee ki koo jaari we, fo na tere na li ni pu kenɔɔyɔ ni we?»

6 A Yesu di pu pye: «Ezayi ya kapanaa kiimu jo yee shuun shuun jovee pii shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a li ka na:

«Nɔyɔ ye ni pii sipyii pii ya ne pele, ga pu zɔlɔɔ d'a lii ne na fo xuuni.

7 Tawaga ni p'a ne pele, pu wo kalaa w'i ne sipyii wo jomehere ye.»*

8 Yee wa Kile jomehere yeri, na sipyii wo kalagee pyi.»

9 A Yesu di pu pye sanha: «Le shegana le na yee wa Kile wo jomehere ki shege, kɔnhɔ yi da yi tii kalagee pyi.

10 Kile tudunmɔɔ Musa ya jo: «Ta ma to, ni ma nu pele.» Na jo sanha: «Wa bu joguumɔ jo ni wu to, kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.»*

11 Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya bæeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Ne bi da ja na naafuu wemu taga mu teger ge, wee ne Kɔriban.» (Lee kɔri ne wee ya kan xɔ Kile mu.) 12 Yee da ga weefɔɔ yaha wu wu to ni wu nu wu teger nige we. 13 Lee funɔɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye jɔnɔ baa ni yi

* 7:7 Ezayi 29:13 * 7:10 Ekizode 20:12; 21:17

wo kalagee ki ni. Yee wa kii shi keree nijehenee pyi.»

Keree kiimu k'a sipya nɔɔgɔ ge (Macoo 15:10-20)

14 A Yesu di sipyii ti yiri sanha, na pu pye: «Yi bæeri pu niwegee shan, y'i ye logo! 15 Yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, kee da ja wu nɔɔgɔ we. Ga lemu l'a fɔro sipya zɔ we ni ge, lee l'a wu nɔɔgɔ. 16 [Wemu na logo ge, wu logo de!]

17 Ba Yesu ya laha sipyii pu tãan na je puga we, a wu kalaapiire t'i wu yege lee talene li kɔri na. 18 A wu pu pye: «Yee be, yee sanha fungonyɔ ta-e ya? Ta yee ya li ce nago yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, kee da ja wu nɔɔgɔ-e we? 19 Bani kee ya jin wu zɔ ni we. Ga wu yacere le ni kee ma je. Lee kadugo na na ba foro yaara tashere ke ni.» (Pee jomɔ pe funɔɔ ni Yesu ya li she na yalige bæeri ki ne fefele.)

20 A Yesu di jo sanha na: «Le l'a fɔro sipya funɔɔ ni ge, lee l'a ma nɔɔgɔ. 21 Sipya funɔɔ, lee kɔri ne wu zɔ we. Fungonkuuyo ye bæeri wa fɔro wà, ni cshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni sipyigbuu, 22 ni dɔdɔɔɔ, ni jɔgbɔɔ, ni kuumɔ, ni nafaanra, ni popama, ni nepenen, ni mekyeere, ni na maye shee, ni fungongɔ baara. 23 Kii kakuunɔɔ kii bæeri wa fɔro sipya funɔɔ ni, kee k'a sipya nɔɔgɔ be.»

Shi watii shen cee wa ya da Yesu na (Macoo 15:21-28)

24 Lee kadugo na a Yesu di yiri kari Fenisi fiige ki ni Tiiri kulo li kabanugo na, na she je puga ka ni. Wu funɔɔ bye sipya be wu wu sanha ce wà we. Ga wu ya ja nmɔhɔ we. 25 A cee wa di wu kaa logo, jina di ne wee poro fuceere ni. A wee cee wu ba nuguro sin wu fee ni. 26 Wee cee wu bye Yawutu we, Fenisi shen wu bye wii. A wu Yesu jɔeri na wu jina wu kɔri yeege wu poro fuceere li ni.

27 Ga, a Yesu di talene la jo wee cee wu mu na: «Yere nɔhɔpiire t'i fenheli,

t'i din. Bani li ya ta saha pu nãhãpiire yalige lã wã pobiire mu wε.»²⁸ A cee wu jo: «Yee wa can Kafã. Ga tabali wu nãhã wo pobiire ti wa nãhãpiire ti yalinahara ti li.»²⁹ Lee wuu na a Yesu di wu pye: «Pe jomã pe wuu na, kuri m'a se puga! Jina w'a foro ma poro fucεεεε li ni.»³⁰ A wu guri kari puga, na shε porofã wu nijuunã ta yasinnege ki na. Jina wu bi foro wu ni.

Yesu ya bobo wa cuunã

³¹ Yesu ya pa foro Tiiri ni, na doro Sidãn ni, na Dekapoli fiige ki kãn jεri, na nã Galile Gba wu jã ki na.³² A sipyii pii di ba Yesu mu ni bobo wa ni, na wu jεeri na wu wu kenε taha wee na.³³ Wee tuun wu ni a Yesu di laha sipyii pu tãan ni wee nã wu ye ni, na shε wu kabεhεε le wee nã wu niwegee ni, na jãlãhã tugi, na gbãn wu jile na.³⁴ Lee kadugo na a Yesu di jaha ke yirige le fugba we ni, na ηmãganã yeege, na wee nã wu pye: «Efata!» (Lee kãri jε «Nã mugi!»)³⁵ Taapile ni a nã wu niwegee k'i mugi, a jile l'i laha. A wu ganha na diini na yu.

³⁶ A Yesu di yi jo waha pu bεeri mu na pu ganha yee jo wa shishiin bε mu wε. Ga ba w'a yi yu na wari pu mu wε, a p'i ganha na la faraa yi jaaga wu na.³⁷ A l'i bye kakanhana sipyii pu mu xuuni, a p'i ganha na yu na: «Can na wu kapyegee ki bεeri k'a jã xuuni. W'a boboo bε pyi pu na nuri, na yu.»

8

Yesu ya yalige kan sipyii kabãfonã shishεεεε mu
(Macoo 15:32-39)

¹ Yee caya yi na sipyiηehεmεεε bi pa binne sanha, jãyalige ka shishiin di jε pu mu wε. A Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye:² «Pii sipyii pii jinaara ti wa ne ni, bani nijaa jε pu canã taanri wogo ne yiri naha, jãyalige ka shishiin di jε nige pu mu wε.³ Ne bu pu yaha kari li baa, pu fanha na zhe xhã koo na, bani pii tayiriye y'a lli pu ni xuuni.»⁴ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Yalige na da mii di pii jã sha

naha ke siponã ke ni wε?»⁵ A Yesu di pu yege na: «Buuri juyã juu yi wa yee mu wε?» A p'i wu jã shã na: «Buuri juyã gbarashuun.»

⁶ A wu sipyiire ti pye na pu tiin jinε ki na. A wu yee buuri juyã gbarashuun wu lã, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee taa taa sipyii pu na. A kalaapiire t'i yee taa taa sipyii pu na.⁷ Fyagaa kii bε bye pu mu sanha, a Yesu di baraga taha Kile na kee bε wuu na, na yi jo wu kalaapiire ti mu na pu kee bε taa taa pu na.⁸ A sipyiire t'i li na din. A kalaapiire t'i saganã gbarashuun jã buuri nukoroyo yi saya na.⁹ Pee yalilimεε p'a bi sipyii kabãfonã shishεεεε (4.000) xã. Lee kadugo na a Yesu di pu yaha kari.¹⁰ Taapile ni a wu ni wu kalaapiire t'i jé kãrãgã ka ni na kari Dalamanuta fiige ki ni.

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Macoo 16:1-4)

¹¹ Ba p'a nã wã wε, a Farizhεen di ba nã, na nakaara jã kãn ni Yesu ni. A p'i Yesu pye na wu jaha sheshεεεε kakanhana la pye shε pee na, lemu ya yiri fugba we ni ge. P'a yee jo, kãnhã p'i wu taanna wii.¹² A Yesu di ηmãganã yeege xuuni, na jo: «Naha na nijaa sipyii di jaha sheshεεεε kakanhana shaa wε? Can na n'a da yi jo yi mu, jaha sheshεεεε kakanhana la shishiin da zheε pu na wε.»¹³ Lee kadugo na a wu laha pu tãan, na jé kãrãgã ki ni, na gari sanha gba wu kadugo.

Farizhεen ni Herãdi wo buuri shizhenhεεε te
(Macoo 16:5-12)

¹⁴ Kalaapiire ti funnã bi wã, ti ya ta buuri lã wε, buuri bε di bye pu mu kãrãgã ki ni wε, fo buuri jũnã nigin ye.¹⁵ A Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na: «Y'a yiye kasεri

Farizhɛɛn wo buuri shizhɛnhɛɛ* te, ni Hɛrɔdi wuuro te na dɛ!» 16 A p'i puyɛ pye na: «W'a ye yu, bani buuri jɛ wɛɛ mu wɛ.» 17 Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cɛ na jo: «Naha na yee di yu na buuri jɛ yee mu-i wɛ? Yee sanha sii ye jaha cɛ nimɛ bɛ-ɛ ya? Yee funyɔ y'a tɔ gɛ? 18 Nii jɛ yee mu; y'i wa jaa-i gɛ? Niwegee jɛ yee mu; y'i wa nuri-i gɛ? Yee funyɔ ya dun kaa na-ɛ gɛ? 19 Nɛ buuri juyɔ kaguro wu kɛgi kɛgi, na kan sipyii kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganjaa juu yee d'a ji yee buuri nukoroyo yi saya na wɛ?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Kɛ ni shuun.» 20 «Nɛ buuri juyɔ gbarashuun wu kɛgi kɛgi, na kan sipyii kabɔfonɔɔ shishɛɛɛ (4.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganjaa juu yee d'a ji yee buuri nukoroyo yi saya na wɛ?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Gbarashuun.» 21 A Yesu di pu pye: «Yee di sanha sii yi jaha cɛ nimɛ bɛ-ɛ gɛ?»

Yesu ya fyɛn wa cuunɔ Betisayida ni

22 Ba p'a nɔ Betisayida ni wɛ, wee xuu wu ni a sipyii pii di ba Yesu mu ni fyɛn wa ni, na wu jɛɛri na wu kpɔn wu na. 23 A Yesu di fyɛn wu co wu keɛɛ na, na gari ni wu ni kanha ki kadugo, na she jɔlɔhɔ le wee nɔ wu jii ni, na wu keɛɛ taha wu na, na wu yege na: «Mu wa yaaga jaa ya?» 24 A fyɛn wu wu jaha yirige na jo: «Nɛ w'a sipyii pu jaa ba tiire wa wɛ; ga p'i jaaari.» 25 A Yesu di wu keye taha sanha wee nɔ wu jii na. A wu wii xuuni, na juunɔ, na yanmuyɔ yi bɛɛri ja shɔnri. 26 A Yesu di wu yaha kari puga, na wu pye: «Ma ganha jɛ kulo li ni wɛ!»

Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu jɛ Yesu (Macoo 16:13-20; Luka 9:18-21)

27 Yesu ni wu kalaapiire t'a pa gaanɔ Sezare Filipe tɔan kulogoo ki ni. Na pu yaha koo na, a Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Sipyii pu wa yu na jɔgɔ nɛ jɛ wɛ?» 28 A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di

yu na Kile tudunmɔɔ Eli, pii bɛ di yu sanha na Kile tudunmɔ wa.»

29 A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyɛ pyaa ki mu nɛ di jɛ jɔgɔ wɛ?» A Pyɛɛri di wu pye: «Kirisa mu jɛ.» 30 A Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ.

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo (Macoo 16:21-28; Luka 9:22-27)

31 Lee kadugo na a Yesu di kalaapiire ti jɔ kɔn na galaa, na yi jo pu mu na: «Li waha l'i waha, fo Sipya Ja wu bu ganha xuuni. Nɔhɔlɛɛ, ni saraya jaha shɔnriwɛɛ juyɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo; cabyaa taanri bu doro wu na jɛ.» 32 A wu yi fiinɛ jo pu mu. A Pyɛɛri di gari ni wu ni kabanugo, na she jɔ kɔn na yu ni wu ni. 33 Ga, a Yesu di nɔmahana jɛri, na wu kalaapiire ti wii, na din Pyɛɛri na na jo: «Toro laha na tɔan, mu Shitaanni we! Bani mu fungɔngɔ jɛ Kile keree na wɛ, fo sipyii wogoo.»

34 Lee kadugo na a Yesu di sipyii pee ni wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Wa funɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, wu wu korikoritige ki lɔ taha na fɛni. 35 Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa juyɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ ni Jozaama pu wuu na ge, wee wu da ba wu munaa juyɔ wolo jiga na. 36 L'a jaha jɔ sipya na wu kɔnɔ yanmuyɔ bɛɛri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni wɛ? 37 Yaaga keke sipya di da jɔ daga wu munaa juyɔ wolo wɛ? 38 Nijaa wo sipyii pii jɛ jurumupyii, p'i ya tii Kile jaha tɔan wɛ. Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu bɛ na ba shiige le wuyɛ ni weefɔɔ shizhaa na, wu ba ba wu To Kile wu wo nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni, ni wu fɛfɛɛɛ melekɛɛ pu ni.»

* 8:15 Shizhɛnhɛɛ nifɛnhɛfɛnhɛɛɛ ki ma faranimyɛ nijɛhɛmɛ pye p'a yiri. Wee cogo we ninumɔ na tafɔnrɔ nifɛnhɛfɛnhɛɛ bu she da wɛɛ zɔlɔɔ pu ni, lee na jɔ wɛɛ munaa li kyɛɛgi.

9

1 A Yesu di yi jo pu mu sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ja tapaga ni, ni fanha ni we.»

*Yesu jɛwiine l'a jɛri
(Macoo 17:1-13; Luka 9:28-36)*

2 Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro we, a Yesu di gari ni Pyɛɛri, ni Yakuba, ni Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni pu ye na. A wu jɛwiine l'i she jɛri pu nii na. 3 A wu faya y'i ganha na ni, na fiinne fiinne gana la na, wa shishiin jɛ jine na wemu na ja yaaga fiinne di mu xɔ we. 4 A p'i Eli ni Musa ja wu na yu ni Yesu ni.

5 Lee na a Pyɛɛri di Yesu pye: «Wu Karamɔgɔ, we bu gori naha, lee ya jɔ xuuni de. Wu buguloo taanri yereje, mu wo nigin, Musa wo nigin, Eli wo nigin.» 6 Ye wu bi yaa wu jo ge, wu ya yee ce we, bani pu bi fya xuuni.

7 A jahaɲa ka di ba pu tɔ, a mujuu la di foro kee jahaɲa ki ni na: «Ne jidaan Ja wu jɛ we. Wu kaa l'a dan ne ni. Y'a wu nijoyo nuri!» 8 Taapile ni a p'i pu taan wu wii, ga pu ya sipya watii ja nige we, fo Yesu ye.

9 Ba p'a diri faabobonɔ ki na we, a Yesu di yi jo waha pu mu na kaa lemu p'a ja ge, na pu ganha bu lee jaha jo sipya wa shishiin be mu we, fo Sipya Ja wu ba jɛ na foro xu ni tuun wemu ni. 10 A pee jomɔ pe di gori pu funyɔ ni. A p'i puyɛ yege na: «Sipya Ja wu na jɛ na foro xu ni, lee kɔri jɛ dii we?»

11 A p'i wu yege na: «Naha na saliya karamɔgɔlɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fɛnhɛ pa we?» 12 A wu pu jɔ shɔ na: «Uun, Eli w'a yaa na fɛnhɛ pa, na ba keree ki bɛri gbegelevonɔ gbegele. Ga jaha na l'a ka na Sipya Ja wu na ba ganha xuuni we, na pu na ba zhe wu ni we?» 13 Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, a sipyii p'i wu pye pu jidaan pyegana na ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we.»

*Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge
(Macoo 17:14-21; Luka 9:37-43)*

14 Ba p'a pa je kalaapiire tisara ni we, na sipyijɛhemɛɛ ta p'a pu maha, saliya karamɔgɔlɔɔ p'i jɛ na nakaara pyi ni kalaapiire ti ni. 15 Sipyiire t'a Yesu ja tuun wemu ni ge, a l'i bye kakanhana pu mu. A p'i baa kari, na she wu shaari.

16 A Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Naha wuu na yi wa nakaara pyi ni pu ni we?»

17 A na wa di wu jɔ shɔ sipyiire ti te ni na jo: «Wu Karamɔgɔ, n'a pa ma mu ni na ja ni, bani jina bobo wu wa wu ni. 18 Jina wu bu wu co xuu xuu ni, w'a wu shan jine na. Kakaya na ganha na fɔro pya wu jɔ ni, w'a ganha na ganhaa kii kuri, na waha. Ne yi jo ma kalaapiire ti mu, jo pu jina wu kɔri yeege wu ni, ga p'i ya ja we.» 19 A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jɛ n'a daa baa fɛɛ! Ne na gori yaha naha ni yee ni fo tuun weke we? Ne na yee keree xu, fo tuun weke ni we? Pa ni ma pya wu ni!»

20 A p'i gari ni wu ni wu yiri. Ba pya w'a Yesu ja we, taapile ni a jina wu wu jahara xuuni, a wu do jine na, na gologolo. A kakaya di ganha na fɔro wu jɔ ni. 21 A Yesu di pya wu to wu yege na: «Fo tuun weke ni le ya wu ta we?» A wu wu jɔ shɔ na: «Fo wu nɔhɔpiire tuun ni. 22 Tegeɛɛ nijɛheɲɛɛ ni jina wu ma wu shan na ni, ni lɔhɔ ni, kɔnhɔ wu xhu. Ma bi jani yaaga na, jɔnɔ jaari wu na, m'a wu tege!»

23 A Yesu di wu pye: «Ma bi jani! Keree bɛri k'a ja pye n'a daa fɔɔ mu.»

24 Taapile ni a funana li to wu xhuulo na: «Ne da ma na, pa na tege m'a n'a daa baara ti wolo na funɔ ni.»

25 Yesu ya li ja sipyiire t'a gburogi na ma wu mu ge, a wu din jina wu na na: «Jina bobo jɔdunnɔ, ne w'a ma pye mu, foro wu ni. Ma ganha je wu ni nige bada we.» 26 A jina wu xhuulo, na funana li jahara xuuni, na foro li ni. A l'i bye ma na jo li nixhugo ki jɛ, fo sipyijɛhemɛɛ bi yu na: «W'a xu.» 27 Ga Yesu di funana li keɲɛ ki co, na li yirige. A l'i yiri, na yere.

28 Ba Yesu ya pa je puga we, na wu ni kalaapiire ti yaha pu ye na. Ap'i wu

yege na: «Naha na wèe di ya já we jina we kàri yeege pya wu ni-i wε?» ²⁹ A Yesu di pu jə shə na: «Ke jina tuugo ke ya fòro forogana la shishiin na ni Kile-jεεεε be wε.»

Yesu ya wu xu ni wu jε wu jo sanha (Macoo 17:22-23; Luka 9:43-45)

³⁰ A p'i yiri wà, na Galile fiige ki ja toro na gaanji. Yesu funjə bye pu wu sanha cε wε, ³¹ bani wu bi wu kalaapiire ti kalaa. A wu pu pye: «Pu na ba Sipyaa Ja wu le sipyii keye ni. Pu na ba wu gbo, cabyaa taanri bu doro, w'a jε.» ³² Ga pu bi pee jomə pu kəri cε wε, na fya pu ya já wu yege pee keree na wε.

Weke w'i jε nahagbaa fə wε? (Macoo 18:1-5; Luka 9:46-48)

³³ A p'i nə Kapεrinəmə ni. Yesu ni-jege na puga ki ni, a wu wu kalaapiire ti yege na: «Nakaara teke na yi bye koo li na wε?» ³⁴ Ga, a p'i cari, bani pu bi puyε yegee koo li na na weke wu jε pee bεeri wo nahagbaa fə wε? ³⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di diin, na wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na pu pye: «Wa funjə bi jε na pye nahagbaa fə, w'a yaa na pye pu bεeri kadugo yiri wo, ni pu bεeri kapyebye.» ³⁶ A wu nəhəcεεε la lə, na lee yerejε pu niηε ni, na li co wu keye ni, na yi jo pu mu na: ³⁷ «Sipyaa sipya w'a le nəhəcεεε le la shi co xuuni nε wuu na ge, nε w'a co xuuni. We w'a nε co xuuni ge, wee ya nε co xuuni wε, ga nε tunvə wε w'a co xuuni.»

Sipyaa wemu jε wèe pεn wε, wèe nii wu jε wii (Luka 9:49-50)

³⁸ A Yohana di Yesu pye: «Wù Karaməgə, wèe ya ná wa ja, wu na jinaa kəri na yeege sipyii ni mu mεεε na. A wèe di yi jo wu mu jo wu ganha ba lee pyi wε, bani wu jε wèe wa wε.» ³⁹ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu jaha kən wε, bani sipya wa shishiin da já kakanhana pye nε mεεε na, lee kadugo na m'a wakaraa m'a nε joguumə yu wε. ⁴⁰ Bani sipya wemu jε wèe pεn wε, wèe nii wu jε wii.

⁴¹ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a cεεgbuu nii ləhə kan yi mu y'a gba na bani yi jε Kirisa wuu ge, weefə da ga fə lee wo kuduun ni wε.

Kaa le l'a ma leni jurumu ni ge, lee jə yaha (Macoo 18:6-9; Luka 17:1-2)

⁴² «Te nəhəpiire te t'a dà nε na ge, sipyaa sipya w'a le la jηjə kyεεgi ge, li bi da bəɾə weefə mu, na faatabaaga pə wu katige ni, na wu wá suumə ləhə ni. ⁴³ Ma keηε bi jε kapηjə di ma le jurumu ni, ki kən. Ma keηε nigin wo na jé Alijinε ni, lee ya pəɾə ma mu, ma keye shuun wo wu shε yaha Jahanεmε ni nafugibaaga ni. [⁴⁴ Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.] ⁴⁵ Ma təgə bi jε kapηjə di ma le jurumu ni, ki kən. Ma təgə nigin wo na jé Alijinε ni, lee ya pəɾə ma mu, ma təyə shuun wo wu wá Jahanεmε ni. [⁴⁶ Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.] ⁴⁷ Ma nii bi jε kapηjə di ma le jurumu ni, li wεhεε wolo. Ma nii nigin wo na jé Kile wo saanra ti ni, lee ya pəɾə ma mu, ma jηi shuun wo wu wá Jahanεmε ni.

⁴⁸ «Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.»*

⁴⁹ «Bani ba l'a saha na suumə le shiga ni wε, mu l'a saha jurumupyii bε pu sorogo na ni. ⁵⁰ Suumə ya jə, ga pu tipoomə bu foro pu ni, jaha ma da daga pu taan sanha wε? Suumə pu pye yiye pyaa ni, jəjηjε di bye yi te ni.»

10

Yesu ya yemu jo gbaxəɾə shizhaa na ge (Macoo 19:1-12; Luka 16:18)

¹ A Yesu di yiri wà, na gari Zhude fiige ki ni, ni Zhurudən Gba wu kadugo yiri. A sipyiire t'i ba binne wu tään sanha. A wu ganha na pu kalaa ma na jo, ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wε. ² A Farizhεεn pii di fulo wu na, na wu pəri. A p'i wu pye: «L'a saha ná

* 9:48 Ezayi 66:24

wu wu shɔ gbaga xɔ ya?» ³ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɔmɛɛ leke Musa d'a jo yee mu wɛ?» ⁴ A p'i jo: «Musa ya koro kan wɛe mu na wa ba da wu shɔ yaha, na wufɔɔ wu fɛnhɛ gbaxɔɔrɔ sɛmɛ yàa kan wu mu wu na wu yaha.» ⁵ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya le jɔmɛɛ le ka na kan yee mu. ⁶ Ga fo koŋɔ ki jɔkɔɔnrɔ na, Kilɛ ya pu yàa ná ni cee. ⁷ Lee wuu na ná na ba wu to, ni wu nu yaha, na nɔrɔ wu shɔ na. ⁸ Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin. Lee funŋɔ ni pu jɛ nige shuun wɛ, ga fo nigin. ⁹ Ayiwa Kilɛ ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wɛ.»

¹⁰ Ba p'a jé puga wɛ, a kalaapiire t'i Yesu yege lee na sanha. ¹¹ A wu yi jo pu mu na: «Sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, na watii lenɛ ge, dɔdɔɔrɔ m'a pye ma ceshiimɛ wu shizhaa na. ¹² Wee cogo wu na cee bɛ bu foro wu poo mu, na gbaga je ná watii mu, dɔdɔɔrɔ w'a pye.»

*Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu
(Macoo 19:13-15; Luka 18:15-17)*

¹³ Lee kadugo na sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na; ga, a kalaapiire t'i yogo jo ni pu ni. ¹⁴ Yesu ya lee ja ge, a wu luu di yiri, a wu wu kalaapiire ti pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kɔɔn wɛ! Bani pee shi tuugo wuuro ti jɛ Kilɛ wo saanra te. ¹⁵ Can na n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kilɛ wo saanra ti co ba nɔhɔcɛrɛɛ jɛ-ɛ wɛ, wee da ga ba jé ti ni bada wɛ.» ¹⁶ Lee kadugo na a wu nɔhɔpiire ti lɔ, na wu keye taha ti na, na duba ti mu.

*Naafuugbɔ fɔɔ jɛmɛ p'a pɛn Kilɛ wo saanra ti ni
(Macoo 19:16-30; Luka 18:18-30)*

¹⁷ Lee kadugo na ba Yesu ya pa koo lɔ na gaanji wɛ, a ná wa di baa nɔ, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu yege na: «Karamɔgɔsaama, jaha nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di ba jɔi sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?» ¹⁸ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wɛ? Nizaama wa shishiin wa wɛ, fo Kilɛ

yɛ. ¹⁹ M'a Kilɛ wo jɔmɛɛjogoo ki cɛ na: «Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu kafineyɛ taha ma sipyinjii na wɛ! Ma ganha bu wa ŋmahana wɛ! Ma da ma nu ni ma to pɛlɛ!» ²⁰ A wee ná wu jo: «Karamɔgɔ, fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni nɛ jɔ kɔn na kii koro jaari.» ²¹ A Yesu di wu wii ni taanɛrɛge ni, na wu pye: «Kaa nigin yɛ l'a mu kuunɔ. She ma keɛɛ yanmuyɔ yi bɛeri pɛrɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo tãan m'a ba daha na feni!» ²² A pee jomɔ p'i wu jaha tanha na gaanji, bani naafuugbɔ wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu tãan wu wii, na wu kalaapiire ti pye: «Naafuugbɔ fɔɔ jɛmɛ p'a pɛn Kilɛ wo saanra ti ni de!» ²⁴ A pee jomɔ p'i bye kakanhana kalaapiire ti mu; ga, a Yesu di pu pye sanha na: «Na nagoo, Kilɛ wo saanra ti jɛmɛ p'a pɛn de!» ²⁵ Nɔhɔŋɔ jɛmɛ ya taan museni wii ni na toro, naafuugbɔ fɔɔ jé na Kilɛ wo saanra ti ni. ²⁶ A l'i bye tɛhɛɛ baa kakanhana kalaapiire ti mu, a p'i ganha na puyɛ pyi: «Aa! Wee tuun wu ni sipya wekɛ na já pa shɔ wɛ?» ²⁷ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye wɛ, ga li na já bye Kilɛ mu, bani kaa la shishiin ya Kilɛ jani wɛ.»

²⁸ A Pyɛeri di wu pye: «Li wii, wɛe ya kahari yanmuyɔ bɛeri ni, na daha mu feni.» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kerɛyɛ, nɛ ni Jozaama pe wuu na ge, ³⁰ weefɔɔ na ba yee bɛeri yahanjaa xhuu nigin (100) ta ke koŋɔ ke na: piyeyɛ, ni ceboronamaa, ni ceboroshaa, ni nii, ni nagoo, ni kerɛyɛ, na kanhama bɛ ta, na ba jɔi sicuumɔ nixhɔbaama bɛ ta jiga na. ³¹ Ga jahagbaa wuu nijɛhɛmɛɛ na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijɛhɛmɛɛ na bye jahagbaa wuu.»

*Yesu ya wu xu ni wu ɲe wu jo sanha
(Macoo 20:17-19; Luka 18:31-34)*

³² Koo na pu bye na gaani Zheruzalemu ni, Yesu bye wu kalaapiire ti jahagbaa na. Kalaapiire ti hakilee pu bi kyεεgi. Sipyii pii p'a taha pu feni ge, pee bi fya. A Yesu di gari sanha ni wu wuu ke ni shuun wu ye ni. Kaa le li da ba bye wu na ge, a wu lee ɲo kɔn na yu pu mu. ³³ A wu pu pye: «Wù wii gaani Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipyia Ja wu le wà saraya jaha shɔnrivεε ɲuɲɔfεε ni saliya karamɔgɔɔ pu keɲε ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. P'a wu le shi watii keɲε ni, wemu ɲe Yawutuu shi wε. ³⁴ Wee na ba zhehe wu na, na ɲɔlɔhɔ tugi wu na, na wu kɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu gbo. Cana taanri wogo ki na w'a ɲε.»

*Yakuba ni Yohana ya jahagbaa
fεεε shaa Yesu mu
(Macoo 20:20-28)*

³⁵ Lee kadugo na Zebede jalaa Yakuba ni Yohana ya pa fulo Yesu na, na yi jo wu mu na: «Wù Karamɔgɔ, kaa le wù da ba ɲεeri ma mu ge, wù la ɲε m'a lee pye wù mu.» ³⁶ A Yesu di pu yege na: «Yi wa giin ne leke pye yi mu wε?» ³⁷ A p'i wu ɲo shɔ na: «Ma sɔɔ m'a jahagbaa fεεε tatiinye yi kan wù mu: nigin wa di diin ma kanige ce, wa di diin ma kamene ce, ma saanra nɔɔrɔ wuuro ti ni.» ³⁸ Ga, a Yesu di pu pye: «Kaa lemu yee wa ɲεeri ge, yee wa li ce wε. Kanhama ceεgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya? Kelee ne na ba batize kanhama ni gberigberiri wemu ni ge, yee na já batize yee ni ya?» ³⁹ A p'i wu pye: «Uun, wèe na já.» A Yesu di pu pye: «Yi na ba gba ne wo ceεgbuu li ni. Ne na ba batize kanhama ni gberigberiri wemu ni ge, yi na ba batize yee be ni. ⁴⁰ Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamene ce, ne ɲε yee tatiinye yi kanvɔɔ wε. Piimu kaa na Kile ya yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

⁴¹ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo wε, a pu logoo di yiri Yakuba ni Yohana taan. ⁴² Lee na a Yesu di pu

beeri yiri na jo: «Y'a li ce na shi wemu ɲε Yawutuu wε, pii p'a wii ɲuɲɔfεε wee shi wu ɲuɲɔ ni ge, pee ya pu ɲuɲɔfεεε pyi wu na, pu sipyigbɔɔ p'i pu fanha shεε wu na. ⁴³ Ga li da ba bye mu yee te ni wε. Yee wa funɲɔ bi ɲε wu bye sipyigbɔ, wufɔɔ wu pye pusamaa wo kapyebye. ⁴⁴ Yee wa funɲɔ bi ɲε wu bye jahagbaa fɔɔ, wu pye pusamaa beeri wo bulo. ⁴⁵ Bani Sipyia Ja wu ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba kapyenεε pyi wu mu wε. Ga w'a pa, wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu wu munaa kan l'i bye sipyiɲehεmεε wo ɲuwuuro saraa.»

*Yesu ya fyεn Batime cuuɲɔ
(Macoo 20:29-34; Luka 18:35-43)*

⁴⁶ Lee kadugo na a p'i nɔ kulo la ni, lee mεge ɲε na Zheriko. Ba Yesu ni wu kalaapiire te ni sipyiɲehεmεε ya pa foro Zheriko ni wε, lee bi fyεn wa nidεnge ta koo li ɲɔ na, wee na saraya ɲεeri. Wee bye Time ja Batime. ⁴⁷ W'a logo na Nazareti shεen Yesu w'a wii ge, a wu mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, ɲuɲɔ ɲaari na na!» ⁴⁸ Sipyiɲehεmεε ya jo ni wu ni na wu co wuyε na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, ɲuɲɔ ɲaari na na!» ⁴⁹ A Yesu di yere na jo pu wu yiri. A p'i fyεn wu yiri, na wu pye: «Ma hakili wu tenε, yiri! W'a ma yiri!» ⁵⁰ A wu wu fadenε wá, na sira yiri, na fulo Yesu na. ⁵¹ A Yesu di wu yege na: «Mu wa giin ne leke pye ma mu wε?» A fyεn wu wu ɲo shɔ na: «Karamɔgɔ, di da ɲaa!» ⁵² A Yesu di wu pye: «Ta se, ma n'a daa w'a ma cuuɲɔ.» Taapile ni a wu ganha na ɲaa, na daha Yesu feni koo li na.

11

*Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan
ɲε wε
(Macoo 21:1-11; Luka 19:28-40;
Yohana 12:12-19)*

¹ Ba p'a teεnε Zheruzalemu na wε, a p'i nɔ Betefaje ni Betani shizhaa, Oliviye faaboboɲɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, ² na pu pye: «Yi she yi jahagbaa kulo li ni. Yi ba she jin ye li ni, yi na

kafabige ka nibəgə ta wà, sipya sanha dugi ja kemu na wε, y'i kee sanha yi pa naha! ³ Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana wε?» Yi weefəɔ pye: «Wèe Kafəɔ wu mago wu wa ki na, nime w'a da ki kurunə na pa ma kan.»

⁴ A p'i gari, na she kafabige ka nibəgə ta kakuutorogo ka ni, na ki sanha. ⁵ Sipyii pii pu bye wà ge, a pii di pu yege na: «Yee di ke kafabige ke sanhana naha na wε?» ⁶ A p'i pu nə shə ba Yesu ya yi jo pu mu wε. A pee sipyii p'i sɔɔ na p'a gaanji ni ki ni. ⁷ Ba p'a nə ni kafabige ki ni Yesu yiri wε, na pu fadegbəyɔ ya taha ki na, a Yesu di dugi ki na. ⁸ A sipyijehemεε di pu fadegbəyɔ pii koo li ni. A pii be di wεburiye kən tɛyε ni, na yee pii koo li ni. ⁹ Pu nigariwuu, pii p'a jaari Yesu jahagbaa ni wu kadugo yiri ge, pee bi xhuulo na yu na:

«Kilε w'a sɔni! We w'a ma Kafəɔ mεge na ge,

wee jε duba pya!»*

¹⁰ «Wù to Dawuda wo saanra te t'a ma ge,

Kilε wu duba ti mu.

Masəŋə k'a byi Kilε mu fugba lii lii we ni.»*

¹¹ Ba Yesu ya jé Zheruzalεmu ni wε, na gari Kilε-pεεŋε pugbəhə ki ni, na she ki kabaya yi bεeri wii. Lee kadugo na a wu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu foro kari Betani ni, bani piige ki bi zhaa da wuu.

Yesu ya nitoodige ka lanji
(Macoo 21:18-19)

¹² Kee cana ki jimuguro, pu na foro Betani ni, a xuugo di Yesu ta. ¹³ Na wu yaha taliige ni a wu nitoodige ka ja, wεrε di jε ki na. A wu she ki wii, wu bu garaa nagoo ta ki na. Ba w'a nə ki na wε, wu ya yaaga ja wε, fo wεyε yε. Bani nitoronə pyeduun bi sanha nə wε. ¹⁴ Ayiwa a wu nitoodige ki pye: «Sipya da ga mu pya li nige bada wε.» A wu kalaapiire t'i yee logo.

Yesu ya Kilε-pεεŋε pugbəhə ki pye fεεfεε

(Macoo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

¹⁵ P'a nə Zheruzalεmu ni tuun wemu ni ge, a Yesu di jé Kilε-pεεŋε pugbəhə ki ni. Sipyii piimu pu bi bεrε ni zhə pyi wà ge, a wu ganha na pee kəri na yeege. A wu wari faavεε pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazhεrε pεrεvεε pu wo yatiinye yi jeri buri. ¹⁶ W'a ta sɔɔ yaaga pεrεvəɔ wa shishiin wu toro Kilε-pεεŋε pugbəhə ki kaanə ki ni wε. ¹⁷ A wu sipyii pu kalaa na: «Ta li ya ka Kilε Kafila wu ni wε na:

«Pu na ba nε puga ki pyi

shi wu bεeri wo Kilε-jεrεge puga wε?»*

Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

¹⁸ Ba saraya naha shəɔnrivεε juŋəfεε, ni saliya karaməgəɔɔ p'a yee logo wε, na ganha na wu shaa di gbo. A p'i fya wu na, bani wu kalaa wu bi sipyii pu nuyə co xuuni.

¹⁹ Ba yakonə k'a nə wε, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro kanha ki ni.

Yesu ya jo nitoodige ki waha wu keree na

(Macoo 21:20-22)

²⁰ Kee cana ki jimuguro jisəgə ki na, na pu yaha pu na doroo koo li ni, a p'i kee nitoodige ki ja k'a waha fo ki niye ye. ²¹ Kaa le l'a bi pye ge, a Pyεeri funŋə di do lee na, a wu Yesu pye: «Wù Karaməgə, m'a nitoodige kemu lanji ge, k'a waha!»

²² A Yesu di pu pye: «Yi dà Kilε na!

²³ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ke faabobonə ke pye: «Yiri laha naha, m'a she mayε wá suumo ləhə ni ge.» Nakaara bye t'i jε wufəɔ zə wu na wε, wu bi dà li na na ye w'a jo ge, na lee na bye; li na bye wu mu.

²⁴ Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ba yaaga tuugo bεeri jεeri, yi dà li na na y'a kee ta na xə, kee na gan yi mu.

²⁵ Yi bu yere na Kilε jεeri, na wa ta w'a kakuunə la pye yi na, yi lee yafa

* 11:9 Zaburuu 118:26 * 11:10 2 Samuweli 7:11-14 * 11:17 Ezayi 56:7

weefɔɔ mu, kɔnhɔ yi fugba To Kilɛ wu yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu. ²⁶ Yi bye y'i ya pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu wɛ, yi fugba To Kilɛ wu da ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu wɛ.»

*Mii Yesu wo sefɛɛɛ ti d'a yiri wɛ?
(Macoo 21:23-27; Luka 20:1-8)*

²⁷ A p'i gari Zheruzalɛmu ni sanha. Na Yesu yaha wu na jaari Kilɛ-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ, ni nɔhɔlɛɛ p'i fulo wu na, ²⁸ na wu yege na: «Sefɛɛɛ teke gbɔɔrɔ ni mu wa kii keree kii pyi wɛ? Jɔgɔ w'a kee fanha ki kan mu mu na mu w'a ki pyi wɛ?» ²⁹ A Yesu di pu pye: «N'a da yee yege kaa nigin wa na, y'i na jɔ shɔ. Wee tuun wu ni, sefɛɛɛ temu gbɔɔrɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ na tee jo yi mu. ³⁰ Jɔgɔ wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wɛ, Kilɛ laa sipyii? Yi na jɔ shɔ.»

³¹ A p'i puyɛ pye: «Wù bu jo: «Kilɛ w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu ni jaha na yee di ya ta dà wu na-ɛ wɛ?»

³² Ga wù bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun...» (Pu bi fyagi sipyii pu na, bani sipyii pu bɛɛri bi Yohana wii can can na Kilɛ tudunmɔ.)

³³ Lee na a p'i Yesu pye: «Wèe ya cɛ wɛ.» A Yesu bɛ di pu pye: «Ayiwa nɛ bɛ ya she, sefɛɛɛ temu gbɔɔrɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ da tee jo yee mu wɛ.»

12

*ɛɛɛɛn faapyii niguumɔɔ pu wo talenɛ le
(Macoo 21:33-46; Luka 20:9-19)*

¹ Lee kadugo na a Yesu di talenɛɛ jɔ kɔn na yu pu mu na: «Ná wa w'a bi ɛɛɛɛn tɛge ka shan, na ki maha ni kasɔrɔgɔ ni. A w'i wege ka wolo na pye ɛɛɛɛn wu lɔhɔ ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu ɛɛɛɛn tiire tɛge ki kaa le ɛɛɛɛn faapyii pii kenɛ ni, na gari fiige katii ni. ² Ba ɛɛɛɛn w'a pa le wɛ, a wu kapyebye wa tun pee ɛɛɛɛn faapyii pu mu, na wu she ɛɛɛɛn nile

wu shɔ pu mu. ³ Ga, a p'i kapyebye wu co, na wu kpɔn, na wu kewayaya wo yaha kari. ⁴ Lee kadugo na a tɛge ki fɔɔ wu kapyebye watii tun kari. A p'i wee jɔɔɔ bana, na wu cogana kolo. ⁵ A wu nɔhɔ kapyebye wa bɛ tun kari sanha. A p'i wee gbo. Lee kadugo na a wu kapyebyii nijɛhɛmɛɛ pii bɛ tun. A p'i pii kpɔn, na pii gbo.

⁶ «Ja nigin yɛ di bye tɛge ki fɔɔ wu mu, wee kaa bi dan wu ni xuuni. A wu wee tun pu mu pu bɛɛri kadugo yiri, na jo: «Nɛ ja we kunni pu na zhe gbɔɔrɔ taha wee na.» ⁷ Ga, a ɛɛɛɛn faapyii p'i puyɛ pye na: «Cɛn wu lɔvɔɔ w'a we. Yi pa wù wu gbo, cɛn wu na bye wù wo.» ⁸ A p'i jafɔɔ wu co na wu gbo, na wu wá tɛge ki kadugo yiri.

⁹ «Wee tuun wu ni tɛge ki kafɔɔ wu da ba jaha pye wɛ? Wu na ba ba, na pee ɛɛɛɛn faapyii pu gbo, na ɛɛɛɛn tɛge ki kaa le piitiilee kenɛ ni. ¹⁰ Ta yee ya le kalaa Kilɛ Kafila wu ni wɛ? na:

«Puyirilee p'a faakagerɛɛ kemu she ge,
kee k'a pye puga ki
gunɔmii li faakagerɛɛ ki nijɛɛ ke.

¹¹ Li wii Kafɔɔ w'a lee pye,
kakanhana li wa lii wù jaha tãan.»*

¹² A Yawutuu jɔɔfɛɛ p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cɛ na pee na Yesu ya talenɛ li jo wà. Ga, a p'i fya sipyiiire ti na, wee tuun wu ni a p'i wu yaha wà, na gari.

*P'a Yesu yege munaa pɛɛɛɛ keree na
(Macoo 22:15-22; Luka 20:20-26)*

¹³ Lee kadugo na a p'i Farizhɛɛn pii ni Hɛrɔdi wo sipyii pii tun Yesu mu, kɔnhɔ p'i wu co wuyɛ pyaa jɔ jomɔ feni. ¹⁴ A p'i ba na wu pye: «Wù Karamɔgɔ, wèe ya li cɛ na jo can fɔɔ mu jɛ. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wɛ, bani sipyii pu bɛɛri pu jɛ nigin mu mu. M'a sipyii pu fiinɛ na galaa bɛ Kilɛ koro li ni. Ayiwa l'a saha p'a munaa pɛɛɛɛ kaan Oromɛ saannaa Sezari mu laa, li ya saha wɛ? W'à yaa

* 12:11 Zaburuu 118:22-23

na pu kaan, laa wù ya yaa na pu kaan wε.»

15 Ga, a Yesu di pu shuun shuun juuro ti cε na pu pye: «Naha na y'i na nɔ yegee wε? Yi pa ni wari deɲε nigin wa ni, di wu wii.» 16 A p'i nigin wa she wu na. A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wε?» Ap'i jo: «Oromε saannaa Sezari.» 17 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile bε wuu li kaan Kile bε mu.» A wu keree di pu nahaa wɔ fo xuuni.

Sadushεen p'a Yesu yege xujεnε li keree na

(Macoo 22:23-33; Luka 20:27-40)

18 Lee kadugo na, ɲuɲɔfεε pii bye wà, p'i ɲε Yawutuu, Sadushεen pu bye pii. Pee bi yu na xujεnε da ba bye ɲiga na wε. A pii di ba she Yesu y'iri, na she wu pye: 19 «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le ɲomεε le ka na kan wèe mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na wε, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.» 20 Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiimε wu cee leɲε, na xhu wu ya pya ta wε. 21 A shuun wo wu wee cee wu ninumɔ lɔ, na xhu wu ya pya ta wε. A taanri wo wu bε di bye mu. 22 A pu gbarashuun wu bεeri di wee cee wu leɲε toro, a pu bεeri di xhu wa shishiin ya pya ta wu na wε. Lee kadugo na a cee wu bε di xhu. 23 Xuu pu capεɲε ke, wee cee w'i da ba bye pu shen nigin wekε wo wε? Bani pu gbarashuun wu bεeri ya wu leɲε toro.»

24 A Yesu di pu pye: «Le bε li wa yee piinɲε ki kaɲuɲɔ wε? Na jo le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee cε wε, y'i wa Kile wo sefεεε ti bε cε wε. 25 Xuu pu ba ɲε, sipyii wa da cèe leɲε, kelee na gbaya je wε. Ga pu na ba bye ba fugba melekεε ɲε wε. 26 Xujεnε li wo shizhaa na, xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu Kile tudunmɔɔ Musa wo Kitabu wu ni ge, ta yee ya yee kalaa wε? na:

«Nε ɲε Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»*

27 Kile ɲε xuu wo Kile wε, ga wyii wo Kile wu ɲε wii. Yee ya piin xuuni.»

Kile wo saliya ɲomεhεε ki bεeri wo nigbɔɔ le

(Macoo 22:34-40; Luka 10:25-28)

28 A saliya karamɔgɔ wa di pee nakaara jomɔ pu logo. A wu li ɲa na Yesu ya Sadushεen pu nɔ shɔ na nɔ. A wu fulo wu na na wu yege na: «Lekε l'i ɲε Kile wo saliya wu ɲomεhεε ki bεeri nigbɔɔ li wε?»

29 A Yesu di wu nɔ shɔ na: «Saliya wu ɲomεhεε ki bεeri nigbɔɔ li wa le na:

«Izirayeli sheen yi logo: Wù Kafɔɔ Kile we,

Kafɔɔ nigin pe wu ɲε wii.

30 Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu

ma zɔ wu bεeri na,

ni ma munaa li bεeri,

ni ma fungɔngɔ ki bεeri,

ni ma fanha ki bεeri.»*

31 Li shuun wuu li wa le:

«Ma sipyii wu taan ma mu

ba mayε pyaa ki ɲε wε.»*

Kile wo saliya wu ɲomεε la shishiin wa ye kii shuun we na wε.»

32 A wee saliya karamɔgɔ wu Yesu pye na: «See na, wù Karamɔgɔ, ye m'a jo ge, kaɲii li wa. Bani Kile yε nigin wu wa, Kile wa shishiin wa nige wee kadugo na wε. 33 Kile na taan ma mu ma zɔ wu bεeri na, ni ma fungɔngɔ ki bεeri, ni ma fanha ki bεeri. A ma sipyii bε di daan ma mu ba mayε pyaa ki ɲε wε, lee ya pele saraya nizo-goyo ni saraya tuuyo ye bεeri na.»

34 A Yesu di li ɲa na w'a wee nɔ shɔ ni fungɔngɔ fεεε ni, na wu pye: «Mu ni Kile saanra ti tε w'a lii wε.» Na co wee tuun wu na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wε.

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we

(Macoo 22:41-46; Luka 20:41-44)

35 Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-peεɲε pugbɔhɔ ki ni, a wu

* 12:26 Ekizode 3:6 * 12:30 Duterεnɔme 6:4-5

* 12:31 Levitike 19:18; Galasi Sheen 5:14

pu pye: «Naha na saliya karamogoloo p'i yu na Shovoo wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-ε we?»

³⁶ Dawuda ye pyaa ya jo Fefere Mu-naa fanha ni na:

«Kafoo Kile ya yi jo ne Kafoo mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,

fo di ba ma pen pu tirige na pa le

ma tooyo noho ni.»*

³⁷ Dawuda ye pyaa ya Shovoo wu pyi Kafoo, wee tuun wu ni, w'a ja pye dii wu ja ye nigin we?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamogoloo pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Luka 20:45-47)

Yesu kafila wu logo bi dan sipyii pu beeri ni xuuni. ³⁸ A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: «Y'a yiyε kaseri saliya karamogoloo pu na. Na fadedoonyo leni na jaari, ni sipyii na gbora fo kaan pu mu pinnerε kpeenyε na, lee l'a dan pu ni. ³⁹ Kile-pene piyeye yi wo nahagbaa tatiinyε, ni yalicenεε wo tatiinceye be di dan pu ni. ⁴⁰ P'a naxhugoshaa keje yanmuyoo beeri shuu pu na. Lee kadugo na p'a she mo Kile-nerεge na, kano p'i puyε she see sipyii. Pu jaagi kanhama na ba golo fo xuuni.»

Naxhugoshoo wu Kile yakanga

(Luka 21:1-4)

⁴¹ A Yesu di diin Kile-pene pugbaho ki ni, na saha ni yakanya yi tayahana keshi wu ni, na sipyii pu wari wu yahagana li wii. Naafuu fee nijehemeε bi wari nijehemeε leni wu ni. ⁴² A naxhugoshoo la baa foo wa be di ba, na wari tuunoo nifenhεfenhεεε shuun le wu ni. Wee wari wu bi laha tama nigin shishiin na we.

⁴³ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti yiri na yi jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshoo la baa foo we ya lemu le keshi wu funno ni ge, lee ya jehε pusamaa beeri wu li na. ⁴⁴ Bani pu beeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan. Ga wee kunni ni wu la baara ti ni, lemu

beeri li je wu mu wu jashaga wuu ge, w'a lee beeri kan.»

13

Yesu ya Kile-pene pugbaho ki ja wu jo

(Macoo 24:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Yesu nivorowo Kile-pene pugbaho ki ni, a wa di wu pye wu kalaapiire ti ni na: «Wu Karamogo, ye kageegboyo ye ni ye piyeye ye yerenεgana wii sa!»

² A Yesu di wu pye: «Mu nii wa ye pugboyo ye beeri ni ge? Kagerene ka shishiin wa da ba gori naha ka juno ni we. Yi beeri na ba do fefere.»

Keree kiimu na ba byi sani kono ki xo ge

(Macoo 24:3-14; Luka 21:7-19)

³ Na Yesu nidεenge yaha Oliviye faabobono ki na Kile-pene pugbaho ki naha tii wu ni, a Pyeri, ni Yakuba, ni Yohana, ni Andire ye di ba wu yege pu ye na na: ⁴ «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Naha sheshere teke t'i da ba li she na kee keree kii pyeduun w'a no we?»

⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a yiyε kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne we!»

⁶ Sipyii nijehemeε na ba ba ni ne mege ni, na yu: «Ne wu je wii». Pu na ba sipyijehemeε piinne.

⁷ Yi ba kashen keree nuri, na kashen gbegemeε keree nuri tuun wemu ni, yi funyo ganha da ben we. Li waha l'i waha, kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxoo li we. ⁸ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Niye celenε na ba byi teye ya ni, na fara xuugbaho be na. Kee wa kanhama pu keree jokooro ye, ba cee laa ma yiri me we.

⁹ «Ga yi da yiyε kaseri, bani sipyii na ba yi leni kiirikoon kuruyo yi keje ni. Pu na ba yi kroon xuuni Kile-pene piyeye yi ni. Pu na ba se ni yi ni gbaferεεε ni saannaa mu ne mege wu na. Lee na ba bye kanojo yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu.

¹⁰ Yani kee keree kii ki pye ge, li waha l'i waha, Jozaama pu yere ya yaa na

* 12:36 Zaburuu 110:1

fɛnhɛ jo shi wu bɛɛri mu. ¹¹ Pu ba yi conɪ, na yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga wɛ, ga jomɔ pe pu da ba digi yi funyɔ ni wee tuun wuyɛ pyaa ni ge, yi pee jo, bani yiyɛ pyaa wa da ba bye pu jovɛɛ wɛ, fo Fɛfɛɛɛ Munaa.

¹² «Ceboro na ba wu ceboro le kenɛ ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo bɛ na ba yiri pu sefɛɛ fɛni, kɔnhɔ p'i pu gbo.

¹³ Sipyii bɛɛri na ba yi kɔ nɛ mɛgɛ wuu na, ga wemu bu já luu mara fo na shɛ nɔ li tɛhɛnɛ na, weefɔɔ na ba shɔ.»

Kapyebaagaa

(Macoo 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ «Ayiwa gyɛɛgi pyevɔɔ wu ya yaa w'a naa xuu wemu ni wɛ, yi ba wu niyerege naa wee xuu wu ni. (Wa bi yi kalaa, wufɔɔ wu yi naha cɛ!) Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. ¹⁵ Lee ba wemu ta katarɔa juɔɔ ni, wu ganha bu da digi jé wu puga ni di wu yerɛye lɔ wɛ. ¹⁶ Wemu jɛ kɛrɛye ni ge, wee ganha bu guri di ba wu fadenɛ lɔ wɛ. ¹⁷ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fɛɛ ni punmaraya fɛɛ wogo yee caya yi na.

¹⁸ Y'a Kilɛ jɛɛri kɔnhɔ kee keree ki ganha ba saha ni wiire tuun ni wɛ. ¹⁹ Bani kanhama na ba bye yee caya yi na pemu tuugo sanha bye na wɛ, na co fo Kilɛ ya kɔɔɔ sii tuun wemu ni ge, fo na pa nɔ niɔnaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye bɛ nige bada wɛ. ²⁰ Kafɔɔ da bye wu ya wolo kee cabyaa ki ni wɛ, sipya wa shishiin bi da zhɔ wɛ. Ga sipyii piimu naha w'a bulo ge, pee wuu na w'a kii wolo kee cabyaa ki ni. ²¹ Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha.» kelee «Yi wii mɛ, wu we mɛ.» Yi ganha bu dà yee na wɛ! ²² Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyɛ pye shɔvɛɛ ni Kilɛ tudunmɔɔ. Pu na ba naha sheshɛɛɛ keree ni kakanhanɔa pyi kɔnhɔ p'i sipyiiire ti piinnɛ. Kilɛ ya sipyii piimu naha bulo ge, nago ba pu da já ba pee bɛ piinnɛ wɛ, pu bi da ba

pee bɛ piinnɛ. ²³ Yee kunni p'a yiyɛ kasɛri dɛ! Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yaha yi mu.»

Sipya Ja nibanɔa keree

(Macoo 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ «Yee caya yi na, pee kanhama pu nidorogo na,

«Nibiige na ba jé canɔa ki ni;

yɛɛ wa da kpɛɛngɛ yeegɛ wɛ;

²⁵ wɔrɔɔ ki na ba do na yiri fugba we ni;

fugba wu sefɛɛɛ ti na ba jɛɛ.»*

²⁶ «Wee tuun wu ni sipyii na ba Sipya Ja nibawo na fugba nahaya ye na ni sefɛɛɛ ti bɛɛri, ni nɔɔrɔ nigbɔ ni.

²⁷ W'a piimu naha bulo ge, wu na ba mɛɛkɛɛ tun pu pee pinne, na yiri kɔɔɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu bɛɛri na, na li jɔ kɔn jinnɛ ke tɛhɛnɛ le na, fo fugba we tɛhɛnɛ le.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macoo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ «Naha sheshɛɛɛ ta te nitoodige shizhaa na. Ki geye ba jɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yi wa ma li cɛ na ki nagoo pyeduun w'a tɛɛɛɛ. ²⁹ Mu li wa, yi ba kii keree kii naa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cɛ na Sipya Ja w'a tɛɛɛɛ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kujɔɔ li jɔ na.

³⁰ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa niifɛɛɛ ni nime ge, pee bɛɛri wa da xhuu wɛ, yani kii keree kii bɛɛri jɔ ki fa ge. ³¹ Fugba we ni jinnɛ ke na ba doro, ga nɛ jomɔ pe wa da doro bada wɛ.»

Wa ya kee canɔa ke, ni wee tuun we cɛ wɛ

(Macoo 24:36-44)

³² «Ga sipya wa shishiin wa kee canɔa ke ni wee tuun we cɛ wɛ, ali fugba mɛɛkɛɛ pu bɛ wɛ, Kilɛ Ja wu bɛ wɛ. To Kilɛ yɛ nigin pe w'a kee canɔa ke ni wee tuun we cɛ. ³³ Y'a yiyɛ kasɛri, y'i diin yaha ni na! Bani yi wa lee kaa li nɔduun cɛ wɛ. ³⁴ Li na ba bye ma na jo ná wa nigaraga kulo ni, wee nivorogo ya wu yanmuyɔ bɛɛri kaa le wu kapyebyii kenɛ ni, na pu bɛɛri nigin nigin wu nibyii shɛ pu na, na yi

* 13:25 Ezayi 13:10; 34:4

jo puga ki kujɔsigimɛ wu mu na wu tiin yaha jɔni na.

³⁵ «Lee wuu na yi kori yaha jɔni na, bani puga ki kafɔɔ wu na ba ba yakonɔ la, jɔjɔnɛ na la, xhupee mɛhɛɛ suduun ni la, jɔsɔɔgɔ na la, yi wa cɛ wɛ. ³⁶ Wu ganha ba yi fo, wu yi niɲmunuyɔ ta wɛ. ³⁷ Ye n'a yu yi mu ge, yee n'a yu sipyii pu bɛɛri mu: «Yi kori yaha jɔni na!»»

14

Yawutuu jɔnɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na
(Macoo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Cabyaa shuun ye wu bye pu ni Nuwuuro, ni Shizhenherɛ Baa Buuri Kalenɛ li tɛ ni. Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bi cogana shaa Yesu na p'i wu peelee co ŋmɔhɔrɔ ni, p'i wu gbo. ² A p'i jo: «Wu ganha bu wu co kalenɛ li ni wɛ, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiiire ti tɛ ni wɛ.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu jɔnɔ ni
(Macoo 26:6-13; Yohana 12:1-8)

³ Na Yesu yaha wu na li Betani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fɛnhɛ wemu co toro ge, a cee wa di ba ni lasikoli gboro la ni. Lee bi jɔ pɛɛwa lasikoli wa na wemu mɛgɛ ki jɛ na naari ge. A cee wu lee lasikoli gboro li jɔ waa, na li funɲɔ lasikoli wu wo Yesu jɔnɔ ni.

⁴ Sipyii pii pu bye wà ge, a pii logoo di yiri, na ganha na puyɛ pyi: «Te lasikoli kakara te wo jɔnɔ jɛ leke wɛ? ⁵ We lasikoli we bi da já bɛrɛ na toro wari kabɔfonɔɔ kelɛɛ shishɛɛrɛ ni kaguro (w 45.000) shishiin tãan, na wee kan funmɔ fɛɛ mu.» A p'i jo ni wee cee wu ni xuuni.

⁶ Ga, a Yesu di jo: «Yi laha wu na! Naha na y'i we cee we zɔ tɛnri wɛ? Go kasaana w'a pye mɛ nɛ na. ⁷ Funmɔ fɛɛ na da daa yee tɛ ni tuun bɛɛri ni. Tuun bɛɛri bu yee taan, yee na já kasaana pye pu na. Ga nɛ kunni wa da ba bye yee tɛ ni tuun bɛɛri ni wɛ. ⁸ Wu se kaa w'a pye. Na gbo wo lasikoli w'a wo na na, yani di ba xhu

ge. ⁹ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bɛɛri ni Kile wo Jozaama p'a jo ke konɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bɛ na baari wà, na sipyii pu funyɔ tirige ni wu kaa ni.»

Zhuda Isikariyɔti funɲɔ ya pye wu Yesu nɔhɔ yaha
(Macoo 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Zhuda Isikariyɔti we wu bye wu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin ge, wee ya shɛ saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ pu mu na wu da Yesu le pu keɲɛ ni. ¹¹ P'a wu jomɔ pu logo ge, a lee di daan pu ni xuuni. A p'i jomɛɛ lɔ wu mu na pee na ba wari kan wu mu. A Zhudasi di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keɲɛ ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan
(Macoo 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Yohana 13:21-30)

¹² Shizhenherɛ Baa Buuri wu wo Kalenɛ li cazhiige ke, kemu na juwuuro ti wo saraga dubyapige ki ma gbo ge, a Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Ma funɲɔ wa wu shɛ Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele xuu weke ni wɛ?»

¹³ A Yesu di shuun wa tun wu kalaapiire ti ni, na yi jo pu mu na: «Yi shɛ kanha ki ni. Yi na zhɛ saha ni ná wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee fɛni. ¹⁴ Wu ba shɛ jé puga kemu ni, y'i kee puga ki kafɔɔ pye: «Wu Karamɔgɔ w'a jo na wu ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li puga kemu ni ge, na mii ki wa wɛ?» ¹⁵ Wu na pugbɔhɔ ka shɛ yi na zangaso wu ni. Yerɛye wa ki ni, k'a gbegele yaha. Y'i Nuwuuro ti Kalenɛ li yalige ki gbegele wu mu wà.»

¹⁶ A kalaapiire t'i yiri kari kanha ki ni, na shɛ keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

¹⁷ Ba piige k'a pa wɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu ba. ¹⁸ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di ba jo: «Can na, n'a da yi jo yi mu, wa na ba nɛ le keɲɛ ni yee ni, wemu w'a li ni nɛ ni ge.»

19 A kalaapiire ti jahaya di danha, na ganha na wu yegee nigin nigin, na: «Ne wi ya?»

20 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee ke ni shuun wu wa wu wa, wemu w'a wu keɲe ki le golɛge ki ni ni ne ni ge. 21 Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le keɲe ni ge, bɔɔngɔ ki jɛ weefɔɔ wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se be we, lee bi da bɔɔ wu mu.»

Kafɔɔ fɛfɛɛɛ yalige ki keree
(Macoo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korɛnte Shɛɛn 11:23-25)

22 Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wu lɔ, ne ceepuuro ti wa te!»

23 Lee kadugo na a wu ɛɛɛɛn lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu. A pu beeri di ka gba.

24 A Yesu di pu pye: «Ne shishan pu jɛ pe, Kile wo karijɛɛge jɔmɛɛ li wo shishan pe. Sipyijɛhɛmɛɛ wuu na p'a wo. 25 Can na, n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛɛɛɛn lɔhɔ gba nige we, fo caɲa kemu n'a da ba ki nivonɔ gba Kile wo saanra te ni ge.»

26 Ba p'a li xhɔ we, na Kile masɔɲɔ yoyo cee. Lee kadugo taan a p'i foro kari Oliviyɛ faabobonɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyɛɛri na ba foro wee kaa taan
(Macoo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

27 A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee beeri na ba baa na ne ye nigin yaha, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ne na ba yatɔnahama wu gbo;

dubyaa pu beeri na baa caaga.»*

28 Ga ne ba jɛ na foro xu ni tuun wemu ni, ne na doro yi jahana Galile fiige ki ni.»

29 A Pyɛɛri di wu pye: «Ali pusamaa beeri jɛhe baa na ma wá, n'a da ga ma wá we.» 30 A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige ke ni yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mɛhɛ su ge, mu na ba foro

ne kaa taan tɔɲii taanri na mu ya ne ce we.» 31 Ga, a Pyɛɛri di yi jo wu mu sanha na yi waha xuuni na: «Ali li mɛhe yaha ne wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa taan we.» A pusamaa beeri di yee ninuyɔ jo mu.

Yesu ya Kile jɛɛri Zhetisemane tiire tɛge ki ni

(Macoo 26:36-46; Luka 22:39-46)

32 Lee kadugo na a p'i gari xuu wa ni wemu mɛge ki jɛ na Zhetisemane ge, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi tiin naha, di she Kile jɛɛri.» 33 A wu gari wà ni Pyɛɛri, ni Yakuba, ni Yohana ni. A l'i sii wu funɲɔ cɔnri fo xuuni, na wu jahana be tanha. 34 A wu pu pye: «Ne zɔ we beeri w'a tanha fo ne na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na!»

35 A wu she jahana na jeri na do jine na, na Kile jɛɛri na li bi da já bye, wee tuun wu wo kanhama p'i doro wu jɔɲɔ ni. 36 A wu jo: «Na To, kaa la shishiin ya mu jani we, le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na. Lee be na, ne wo jidaan ganha bye we, fo mu wo jidaan.»

37 A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a njmunɔ. A wu Pyɛɛri pye: «Simɔ, m'a njmunɔ ge? Mu ya já kori yaha jii na na ali leeri nigin be pye-e ya? 38 Yi tiin yaha jii na y'i da Kile jɛɛri, kɔnhɔ Shitaanni ganha bu se ta yi na we. Sipya mu-naa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cɛɛɛ.»

39 A wu laha pu taan sanha na Kile jɛɛri, na guri pee jonumɔ pu na.

40 Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na ba pu ta p'a njmunɔ sanha, bani njmunumɔ pu bi shɔ pu ni. A p'i bye pu ya ce dii pu da wu jɔ shɔ we.

41 A wu ba tɔɲii taanri wuu li ni na pu pye: «Yee wa njmunɔ sanha na njmɔni ge? L'a yaa, tuun w'a nɔ. Li wii, Sipya Ja wu na ba jé jurumupyii pu keɲe ni. 42 Yi yiri wu da se! We w'a da na le keɲe ni ge, w'a nɔ.»

* 14:27 Zakari 13:7

Yawutuu p'a Yesu co
(Macoo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴³ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, taapile ni a Zhudasi di nɔ, wee jɛ kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyiɲɛhɛmɛɛ pii ni. Nɲɔparaa ni pubegeɛ ki bye pee mu. Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni nɔhɔlɛɛ pu bi pee tun.

⁴⁴ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenɛ ni ge, wee bi jaha shɛshɛrɛ ta shɛ sipyiire ti na na: «Di ba shɛ ɲɔɔɔnrɔ fɔ kan nɔ wemu mu, y'i wee co, wee wu wa. Y'i kasɛɛgɛ yaha wu na xuuni, yi da gaanɲi ni wu ni.» ⁴⁵ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Karamɔgɔ!» Na ɲɔɔɔnrɔ fɔ kan wu mu. ⁴⁶ Ba lee ya pye wɛ, a p'i fulo Yesu na, na wu co. ⁴⁷ A Yesu wo sipya nigin wa di wu ɲɲɔpara kɔɔngi, na saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wo kapyebye niwɛɲɛ paa laha.

⁴⁸ A Yesu di pu pye: «A yee di ba ni ɲɲɔparaa, ni pubegeɛ ni nɛ tacɔɲɔ ni, ma na jo kakuubye di jɛ ya?» ⁴⁹ Nɛ bi bye ni yee ni caɲa bɛɛri, na sipyii kalaa Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, yee di ya nɛ co wɛ. Ga l'a pye, kɔnhɔ Kile Kafila wu ɲɔ di fa.» ⁵⁰ A wu kalaapiire ti bɛɛri di baa, na wu yaha wà.

⁵¹ A lɛvɔɔ wa di daha Yesu fɛni, fatɔɲɔ yɛ ki bi mugile wu na. A shɛn nigin wa di wu co sipyii pu ni. ⁵² A wu wu fatɔɲɔ ki yaha wee kenɛ ni, na baa kari ni ceepile ni.

P'a shɛ ni Yesu ni Yawutuu wo ki-irikɔɔn pu mu

(Macoo 26:57-68; Luka 22:54-55,63-71; Yohana 18:13-14,19-24)

⁵³ A p'i gari ni Yesu ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu ka-ban. Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛɛri di puyɛ pinne wà. ⁵⁴ A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu fɛni, fo na shɛ jɛ saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wo kaanɲa ki ni, na diin gɛdii pu tɔan na na wahani.

⁵⁵ Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ pu fara kiirikɔɔn kurunɔ ki na, pee bi sɛɛri kaa la shaa Yesu fɛni kɔnhɔ p'i wu gbo, ga pu ya li ta wɛ. ⁵⁶ Sipyiɲɛhɛmɛɛ ya kafinɛyɛ sɛɛri keree pye Yesu fɛni, ga pu jomɔ pu bi puyɛ kaala.

⁵⁷ A sipyii pii di yiri na kafinɛyɛ taha Yesu na na: ⁵⁸ «W'a yi jo wɛɛ nii na na: «Sipyii p'a ke Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ kemu yerenɛ ge, nɛ na ba kee ja, na katii yerenɛ cabyaa taanri funɲɔ ni, sipyii keye ya kemu yerenɛ wɛ.»» ⁵⁹ Ga lee bɛ na, pu sɛɛri keree ki jomɔ pu ya pye nigin wɛ.

⁶⁰ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu yiri yere sipyii pu niɲɛ ni, na Yesu pye: «Jomɔ pemu bɛɛri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu ɲɔ shɔ-ɛ gɛ?» ⁶¹ Ga, a Yesu di cari wuyɛ na, wu ya yaaga jo wɛ.

A saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wu yege sanha na: «Ta mu wu jɛ Shɔvɔɔ we, duba fɔɔ Kile Ja we?»

⁶² A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Uun, were nɛ wa. Yi na ba Sipya Ja wu nidɛɛngɛ ɲa Se Bɛɛri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo ɲa bɛ sanha fugba jahaya ye na.»

⁶³ Lee na a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wuyɛ pyaa wo fadenɛ shɛɛngi loyire kenɛ ni, na jo: «Naha fɛni wu jɛ sanha sɛɛrɛɛ pu mu wɛ?» ⁶⁴ Yi niwegee wa wu Kile mɛkyɛgɛrɛ jomɔ ni. Yee di wa yekɛ yu wɛ?»

A pu bɛɛri di wu jaagi na w'a yaa na wu gbo. ⁶⁵ A pii di ɲɔlɔhɔ tugi wu na. A p'i Yesu jaha pɔ, na wu kpɔɔn ni kaguruyo ni, na wu pye: «Ma kpɔɔnvɔɔ wu mɛgɛ yiri wu mu?» A gɛdii pu bɛ di Yesu kpɔn ni pu keye ni.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tɔan
(Macoo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Na Pyɛɛri yaha saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu kaanɲa ki ni, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wo kapyebyezhɔ wa di

yiri wà zangaso wu fugba ni, na tigi niŋe ki na. ⁶⁷ A wee di ba Pyeeri ja wu na na wahani, na wu wii xuuni na wu pye: «Mu be wu bye ni Nazareti shen Yesu ni.» ⁶⁸ Ga, a wu foro wu kaa taan na jo: «Ye mu wa yu ge, ne yi ce we, ne yi naha ce we.» Lee kadugo na a wu foro kari kpaan li ni, a xhupeshiime di mee su.

⁶⁹ A kapyebyezhɔ wu wu ja sanha na yi jo wee xuu wu wo sipyii pu mu na: «We ná we be wu wa pu ni.» ⁷⁰ A Pyeeri di foro Yesu kaa taan sanha.

Ba jeri ya pye we, piimu pu bi yere Pyeeri taan ge, a pee be di wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni, bani Galile shen mu be ne.» ⁷¹ Ga, a Pyeeri di gaa na wuye laŋi na jo: «Ná wemu kaa yi wa yu ge, ne wu ce we.»

⁷² Taapile ni a xhupoo di mee su xhupeshuun wuu na. A Pyeeri funɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mehɛɛ su ge, mu na ba foro ne kaa taan tɔɔɔnii taanri na mu ya ne ce we.» A mee di shɔ wu na.

15

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Macao 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya naha shɔɔnrivɛɛ ni nɔhɔɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔɔ, ni kiirikɔɔn kurunɔ ki beeri, a pee di puye pinne, na puye ja. A p'i Yesu pɔ, na she wu le Pilate kenɛ ni.

² A Pilate di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu ne ya?» A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne ne.»

³ A saraya naha shɔɔnrivɛɛ ni nɔhɔɛɛ p'i wu tɔɔgɔ le ni jomɔ niŋehɛmɛ ni. ⁴ A Pilate di wu pye sanha na: «Mu wa da jɔshɔɔɔ ta shishiin pye-e ya? P'a keree kiimu taga na mu tɔɔgɔ leni ge, mu wa kee nuri-i ge?» ⁵ Ga Yesu ya wu jɔ shɔ we, a lee di bye kakanhana Pilate mu.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Macao 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

⁶ Ayiwa kaa la bi tee na byi Yawutuu pu mu, lee ne yee beeri pu bu kasolemɛ wemu sha Pilate mu pu Bu-looro Nuwuuro Kalenɛ li ni, w'a wee yaha. ⁷ Ná wemu mege ki ne na Barabasi ge, wee ni wu n'a she pyenii bi bye kaso ni wee tuun wu ni. Pee wa bi sipya wa gbo pu wo n'a she wu funɔ ni. ⁸ A sipyiiire t'i gari Pilate yiri na she wu jɛeri na w'a tee na kaa lemu pyi pu mu ge, na wu lee pye.

⁹ A Pilate di pu jɔ shɔ na: «Yi la ne di Yawutuu pu wo saan wu yaha yi mu ya?» ¹⁰ Bani Pilate bi li ce na Yesu wo jɛpɛɛn na saraya naha shɔɔnrivɛɛ ni nɔhɔɛɛ p'a bi wu le wee kenɛ ni. ¹¹ Ga, a saraya naha shɔɔnrivɛɛ ni nɔhɔɛɛ p'i sipyiiire ti sɔn, na pu Pilate jɛeri na wu Barabasi yaha.

¹² A Pilate di pu pye sanha na: «Yawutuu pu wo saan wu wi ge, di leke pye wu na we?» ¹³ A p'i xhuulo sanha na jo: «Wu kori tige na!» ¹⁴ A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ leke wu d'a pye we?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li taan na: «Wu kori tige na!»

¹⁵ Pilate funɔ bye wu sipyiiire ti wo nidaan pye. Lee wuu na w'a Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔɔɔ ni, na wu le pu kenɛ ni pu kori tige na.

Sɔɔsɔsɔii p'a Yesu la wolo
(Macao 27:27-31; Yohana 19:2-3)

¹⁶ A sɔɔsɔsɔii p'i gari ni Yesu ni gbafɛnɛeri wu kaɔɔa ki ni, na pu kurunɔ ki sɔɔsɔsɔii pu beeri pinne wà. ¹⁷ A p'i saanra fadeboronɔ niŋiga ka le wu na, na xhuyo shin na pye saanra judɔnɔ, na lee tɔ wu jɔnɔ ni. ¹⁸ Na fɔ kan wu mu na: «Naabye, Yawutuu saan!» ¹⁹ A p'i ganha na wu kpɔɔn jɔnɔ ke ni ni wahagaan ni, na jɔɔhɔ tugoo na woni wu na, na leele wu fɛɛ ni, na li pye kanna p'a wu pɛɛ. ²⁰ P'a wu la wolo xɔ ge, na kee fadeboronɔ niŋiga ki wolo wu na, na wuye pyaa wo faya yi le wu na, na foro ni wu ni kanha ki ni, p'i she wu kori korikoritige ki na.

P'a she Yesu kori tige na
(Macao 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

21 Ayiwa, na pu yaha pu na gaanji, a p'i ná wa ja w'a yiri wu kerεye ni na doroo, wee mεge ki bye na Simo. Sirine kulo li shen w'a bye wii. Alekisandire ni Urufusi ye to wu bye wii. A sarosii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo. 22 A p'i gari ni Yesu ni xuu wa ni, wee mεge je na «Goligota», lee kori je «Nugorogo xuu.» 23 A p'i duven suri duragi losorogo ka ni na kan wu mu na wu yee gba, ga Yesu ya ta soo na yi gba we. 24 A p'i wu kori tige na, na wu faya yi shan tahaa tahaa. A pu beeri di kagaangaa lo, na kee pinne kan wa mu w'a shan shan faya tahaa ki junjo ni. A p'i yi lo, wa beeri w'a wu wo kagaan woyo lo.

25 P'a wu kori tige ki na tuun wemu ni ge, lee ya pye nisogoo tuunoo jii gbarashere wu na. 26 P'a wu jaagi lemu na ge, na lee ka na:

YAWUTUU WO SAAN WE.

27 A p'i kakuubyii shuun kori tiye na Yesu taan, nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di je wu kamene ce. [28 Lee na Kile Kafila w'a yemu jo na pu na ba wu taro le kakuubyii ni ge, yee jo ya fa.] 29 Kodorooloo pu bi pu juyoo kori, na wu shehele, na yu: «Uun, mu wemu w'a jo na mu na Kile-pene pugbohoo ki ja, na ki yereje sanha cabyaa taanri funjoo ni ge. 30 Maye sho sa! Tigi laha tige ki na!»

31 Saraya jaha shoonrivere junjofee ni saliya karamogoloo pu be bi Yesu la wo puyε te ni, na puyε pyi na: «W'a sipyii piitiilee sho, ga w'a da ja wuyε sho we, 32 Shovoo we wu je Izirayeli wo saan wu ge, wu tigi laha nime korikoritige ki na, konho wu wu ja wu da wu na.» Namaa shuun wemu p'a kori ni wu ni ge, pee be bi wu fanri.

Yesu xugana
(Macoo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

33 Ba cana k'a pa na midi na we, a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she no yakono tuunoo jii taanri wu na. 34 Ba yakono ki wo tuunoo jii taanri w'a pa na we, a Yesu di ba mujuugbooo wa na: «Eli, Eli, lama sabakatani?»

Lee kori je: «Na Kile, Na Kile, jaha na ma d'a na yaha we?» 35 Piimu niyereye yi bye wa ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni we, na jo: «Wii, Kile tudunmoo Eli w'a yiri.» 36 A shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantongoo ka na, na she gan Yesu mu wu son. A wee na wu jo: «Yi yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu tirige.» 37 Ga, a Yesu di mujuugbooo wa, na xhu. 38 Taapile ni a Kile-pene pugbohoo ki jahaparaga faja nigbilege k'i daa shuun, na lo fugba wu na fo jine ke. 39 Sarosii junjofoo we niyerege ki bye na saha ni Yesu ni ge, wee ya wu ja w'a sipile wa na xhu ge, a wu jo: «Can na, Kile Ja ye pyaa ki bye we na we.»

40 Cee pii be bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pii meye yi wa ye pu ni: Magadala shen Mariyama, ni Yakuba nibire ni Zhose ye nu Mariyama, ni Salome. 41 Pee cee pu p'a bi taha Yesu feni, na wu tεge wu labye wu na, na wu yaha Galile fiige ki ni. Cee nijeheme piitiilee be bi taha wu feni na kari Zheruzalemu ni.

Yesu legana faja ni
(Macoo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

42 A yakono k'i no, kee je Peri cana. Kee cana ki shi na Yawutuu pu ma cadεnge ki keree gbegele yaha, kee da noho pye Yesu caxhugo cana. 43 A Arimate shen Yusufu di ba. Kiirikoon kurunoo ki sipyigbo wa wu bye wii. Wee be bi Kile wo saanra ti sigee, a wu junjo waha na she Pilate mu, na Yesu nixhugo ki jere wu mu. 44 A lee di Pilate fo wu na logo na Yesu ya xu tovuyo na me. A wu sarosii junjofoo wu yiri, na wu yege Yesu xuduun bu da w'a mo. 45 W'a joshoo ta na yiri sarosii junjofoo wu yiri ge, a wu soo na Yusufu wu Yesu nixhugo ki lo. 46 A Yusufu di fatono ka sho, na Yesu tirige, na kee fatono ki migile wu na, na wu le faja ka ni, kee bi tugi yaha faaya yi ni. Na xho na kageegbohoo ka gologolo taga faja ki jo to. 47 Magadala shen Mariyama ni Zhose nu Mariyama,

pee bye wà na Yesu nixhugo ki talenɛ ki wii.

16

Yesu ya ɲɛ na foro xu ni
(*Macoo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10*)

¹ Ba Yawutuu wo cadεεngε k'a toro wε, a Magadala shεεn Mariyama, ni Yakuba nu Mariyama, ni Salome yε di shε nudanga yanmuyɔ shɔ, na p'i shε Yesu nixhugo ki tìre ni yee ni. ² A p'i gari faɲa ki na Dimazhi wu ɲisɔɔgɔ ki na, caɲa ki foroduun ni. ³ Pu bi puyε pyi na: «Jɔgɔ wu d'a zhe kageegbɔhɔ ki gologolo laha wèe mu faɲa ki ɲɔ na wε?»

⁴ A p'i wii na kageegbɔhɔ ki ta k'a gologolo laha faɲa ki ɲɔ na. ⁵ A p'i jé faɲa ki ni, na ná wa ɲa wà, wu nidεεngε ki bye kanige cε we ni, fadedɔngɔ nivige di ɲɛ wu na. A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana xuuni. ⁶ A wee di pu pye: «Yi ganha fya wε. Nazarɛti shεεn Yesu we w'a kori tige na ge, wee y'a zhaa. Wu wa naha wε; w'a ɲɛ. P'a wu sinniɲε xuu wemu ni ge, yi wee wii. ⁷ Ga yi shε yi jo wu kalaapiire ti mu ni Pyεeri bε na: «W'a gaanɲi yi ɲaha na Galile fiige ki ni. Yi na zhe wu ɲa wà ma na jo, ba w'a bi yi jo yi mu wε.»

⁸ A cèe p'i fya na jɛɛ, na baa foro faɲa ki ni. Pu ya yaaga jo sipya wa shishiin bε mu wε, bani pu bi fya.

Yesu ya wuyε shε Magadala shεεn Mariyama na

(*Macoo 28:9-10; Yohana 20:11-18*)

[⁹ Yesu niɲɛɲɛ na foro xu ni, Dimazhi wu ɲisɔɔgɔ ki na, a wu wuyε shε Magadala shεεn Mariyama na ɲaha na. Jinaa gbarashuun wu bi kɔri yeege wee ni. ¹⁰ Pii pu bi ɲaari ni Yesu ni ge, a Mariyama di shε yi jo pee mu. Pee ɲahaya yi bi tanha, mεhεε pu bi suu. ¹¹ P'a logo na Yesu wa ɲiifεεrε ni, na Mariyama w'a wu ɲa ge, pu ya dà li na wε.

Yesu ya wuyε shε wu kalaapiire shuun wa na
(*Luka 24:13-35*)

¹² Lee kadugo na pu shuun wa di ba ganha na gaanɲi kulo la ni. Pu nigari-wuu, a Yesu cogo ɲeriwo di wuyε shε pu na. ¹³ Ba p'a kuri pa wε, na ba yee jo kalaapiire tisara mu, pu ya dà yee bε na sanha wε.

Yesu ya wuyε shε wu kalaapiire kε ni nigin wu na

(*Macoo 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8*)

¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di wuyε shε wu kalaapiire kε ni nigin wu na, na pu yaha pu na li. A wu jo ni pu ni pu n'a daa baara, ni pu niwewaa li wuu na, bani pii p'a wu ɲa wu d'a ɲɛ xɔ ge, pu ya dà pee na wε.

¹⁵ A wu yi jo pu mu na: «Yi shε koɲɔ ke kabaya ye bεeri na, y'i Kile wo Jozaama pu yεrε li pye sipyii pu bεeri mu. ¹⁶ Sipya wemu bu dà li na na batize, wee na zhɔ, ga wemu ya dà wε, wee wo jaagi kanhama pu na ba golo. ¹⁷ Piimu bu dà, pee na ba kii kakanhanɲaa kii pyi: Pu na ba jinaa kɔri na yeege sipyii ni nε mεgε na. Pu na ba shi watii jomɔ yu. ¹⁸ Pu na ba wɔɔɔ conɲi pu keye ni. Pu bu sipyigbɔ yaaga gba, kee wa da yaaga kyεεgi pu mu wε. Pu na ba pu keye taha yama fεε na p'a juuɲɔ.»

Yesu ya kuri kari Kile yiri

(*Luka 24:50-53; Kapyegee 1:9-11*)

¹⁹ Kafɔɔ Yesu ya jo xɔ ni pu ni ge, a wu yiri, na dugi kari fugba we ni, na shε diin saanra tateεngε ki ni Kile kanige cε. ²⁰ A pee kunni di gari, na shε Jozaama pu jo kabaya yi bεeri na. Kafɔɔ bye ni pu ni pu labye wu bεeri na, na kakanhanɲaa pyi kiimu ya li shεε na kanii li wa pu jomɔ pu ge.]

Luka

Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama

Jɔgɔ wu jε Luka wε?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ ke ni shuun wu ni wε. Kitabuu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyegee Kitabu. Wu bye Yawutu wε, Girekii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔgɔtɔrɔna wu bye wii (Kolose Shεen 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tεge wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushεgeε nijεhεjεε pye ni Pɔli ni shiizhan tuun wemu ni wee di bi jaari na Kilε wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu jε Yawutuu wε ge. Piimu p'a Yesu ja, na wu kapyegee ki ja, na wu jomɔ pu bε logo ge, w'a yegejε gbegele pye pee mu fo na jomɔ nizinmε ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana jujɔ

Luka ya we Kitabu we ka ba sεmε jε wε, na wu tun wu najii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu bεeri p'a Girekii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we bε bye kanna wu jε Yawutu wε, ba Luka ye pyaa jε wε. Wu funjɔ bye w'i li shε na konjɔ ke bεeri wo Shɔvɔɔ ni ki Kafɔɔ wu jε Yesu. Kama kavɔɔ wu bye wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kacε na, na ki deele ka saama na.

Jozaama Kitabu wu kafila pugbɔyɔ

Luka 1—2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1—4:13 Yohana Batizelipye wo Kilε Jomɔ yεre ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14—9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51—19:27 Yesu ya jara lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalεmu ni. W'a talenεε nijεhεjεε jo wà.

Luka 19:28—23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalεmu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya jε na foro xu ni fo na shε nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana jujɔ

¹ Na ceborona Teyofili,

Keree kii k'a pye wu ni jε ni ge, sipyii ya jɔ kɔn na kee kafila kani. ² Kee keree k'a pye piimu jii na, na co ki jɔ kɔnduun wu na, a tuduro di gan pu mu p'a Kilε kafila wu yu ge, pee ya kii keree kii jomɔ jo wεε mu. A ki kavεε di ki ka na bε ni ki javεε pu wo jogana li ni. ³ Keree kii bεeri k'a pye, fo ki jɔ kɔnduun wu ni ge, nε bε ya kee suguri xuuni. Lee wuu na l'a saha na nε yaa na kee keree kii ka, na ki sogi sogi kiyε na mu mu, Teyofili. ⁴ Keree kiimu ni m'a kalaa ge, kɔnhɔ m'a dà li na na can ye pile li wa kee keree kee.

Mεlεkε wa ya Yohana Batizelipye ze jo

⁵ Na Hεrɔdi yaha saanra ti na Zhude jujɔ ni, Yawutuu wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa bye wà, wu mεge di jε na Zakari. Abiya wo kurujɔ ki wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa wu bye wii. Wu shɔ bye saraya jaha shɔɔnrivεε jujɔfεε Arɔn poro wa; wee mεge ki bye na Elizabeti. ⁶ Pu shuun wu bεeri nidiiye yi bye Kilε jaha tãan. Zɔ wa shishiin bye pu na Kafɔɔ Kilε wo jɔmεejogoo ki ni wε. ⁷ Ga pya bε bye pu mu wε, bani Elizabeti bye seganha. Pu shuun wu bεeri d'a lε.

⁸ Caɔa ka, na Zakari yaha saraya jaha shɔɔnrivεεε ti ni Kilε jaha tãan, wu wo kurujɔ ki tuun wu ni. ⁹ A p'i wu jaha bulo, na bε ni saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu wo kalεε li ni, na wu jε Kilε-pεεjεε pugbɔhɔ ki ni, wu nudanga wusuna wu le. ¹⁰ Sipyii pu bεeri bye Kilε-jεrεgeε na kpεεngε ki na, wusuna wu leduun wu ni. ¹¹ A Kilε wo mεlεkε wa di wuyε shε Zakari na, wee mεlεkε wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige cε. ¹² Zakari ya wee ja tuun wemu ni ge, a wu hakili

di wuregi, a wu fya. ¹³ Ga, a meɓeƙe wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya we, bani ma Kile-ɲerege k'a co. Ma shɔ Elizabeti na ba ja se ma mu. Ma na ba wu mege le Yohana. ¹⁴ Ma na ba fundanga pyi, ma funɲɔ na faha, sipyiɲehemɛ na ba fundanga pye wu ze wu wuu na. ¹⁵ Wu na ba bye sipyigbo Kafɔ Kile ɲaha tãan, wu da ba duven kelee kafugo yagbaga ka shishiin gbuu we. Wu na ba ɲi Fɛfɛere Munaa na, fo wu tigiduun ni. ¹⁶ Wu na ba Izirayeli wo sipyii ɲihemɛ ɲeri pu Kafɔ Kile kabaɲa yiri. ¹⁷ Sefɛere munaa le l'a bye Kile tudunmɔ Eli ni ge, lee ninunɔ na ba bye wu be ni w'a ɲaari Kile ɲaha tãan, kɔnhɔ wu tii ni pu nagoo te yaa, wu Kile ɲamɛ cabaalaa ɲeri fo p'a sipyitiye fungonyɔ tuuyo ta, kɔnhɔ wu shi wu gbegele, wu wu yaha Kafɔ ɲaha na.»

¹⁸ A Zakari di meɓeƙe wu pye: «Ne na lee ce viinɲe dii we? Ne le, ne shɔ be d'a shiɲehemɛ ta.» ¹⁹ A meɓeƙe wu wu ɲɔ shɔ na: «Ne ɲe Gaburiyeli. Ne yeree Kile ɲaha tãan. Ne tun na pa ba jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma mu. ²⁰ Li wii, ma ɲɔ na ba bo, ma da ja jo we, fo kii keree kii ɲɔ ba fa caɲa kemu, bani ne jomɔ pe pu da ba fa pu tuun ni ge, mu ya da pee na we.»

²¹ Sipyii pu beeri bi Zakari sigee. Wu na mɔ Kile-peɲɲe pugboho ki ni, a lee di bye pu mu kakanhana. ²² W'a foro tuun wemu ni ge, wu ya ja jo ni pu ni we. A p'i li ce na kashɛ la w'a ɲa na wu yaha Kile-peɲɲe pugboho ki ni. Na wu yaha wu ya ja jo we, a w'i ɲaha sheshɛere ta pye ni keye ni.

²³ Zakari wo labye wu cabyaa ki ɲɔ ya pa fa ge, a wu guri kari wu puga. ²⁴ A cabyaa kii di doro, a wu shɔ Elizabeti di yere yacere na, na ɲmɔho yebyaa kaguro, na jo: ²⁵ «Kafɔ Kile w'a li pye mu ne mu, w'a wu ɲii taha ne na tuun wemu ni ge, na ne fanhara keree laha ne ɲunɔ ni sipyii te ni.»

Meɓeƙe w'a Yesu ze jo

²⁶ Elizabeti laa li yeɲe gbaara wogo ki na, a Kile di meɓeƙe Gaburiyeli tun

kari Galile kulo la ni; lee mege ɲe Nazareti, ²⁷ na she nacebaa doɲiɲe fuceri wa mu. Na wa wu bi wee co, wee mege ɲe Yusufu; Dawuda shi wu ni w'a foro. Nacebaa doɲiɲe fuceri wu mege ki bye Mariyama. ²⁸ A meɓeƙe wu je wa wu yiri, na wu pye: «Fɛreɲe bye, mu we w'a ɲaɲiɲe ta ge, Kafɔ Kile wa ni mu ni.»

²⁹ A Mariyama hakili di wuregi pee jomɔ pe wuu na, wu bi wu funɲɔ shaa na, we fo we kari na ja bye leke we.

³⁰ A meɓeƙe wu wu pye: «Ma ganha fya we Mariyama, bani m'a fɛreɲe ta Kile mu. ³¹ Li wii, ma na ba yere yacere na, na ja se, ma na ba wee mege le Yesu. ³² Wu na ba bye sipyigbo, wu na ba yiri Kile-gbotabaaga Ja. Kafɔ Kile na ba wu tole Dawuda wo saanra koro li kan wu mu. ³³ Wu na ba bye saan Yakuba shi wu ɲunɔ ni gbee; wu saanra t'a da ga xho we.» ³⁴ A

Mariyama di meɓeƙe wu pye: «Lee na ba bye pyegana leke na we, bani ne sanha na shi ce we?» ³⁵ A meɓeƙe wu wu ɲɔ shɔ na: «Fɛfɛere Munaa na ba digi ma na. Kile-gbotabaaga sefɛere ti ɲime na ba ma to. Lee wuu na Fɛfɛere Ja we ma da ba se ge, wu na ba yiri Kile Ja. ³⁶ Li wii, ma ceboroshɔ Elizabeti wemu w'a le ge, wee be w'a yere yacere na, wu na ba ja se. Wee wemu wu bi yiri na seganha ge, ke yeɲe ke wa wu laa li yeɲe gbaara wogo. ³⁷ Bani yafiin ya Kile jani we.»

³⁸ Wee tuun wu ni a Mariyama di jo: «Kafɔ Kile bulozho wu we ne, wu li pye na mu ba m'a li jo we.» Lee kadugo na a meɓeƙe wu gari, na laha wu tãan.

Mariyama ya she foro Elizabeti na

³⁹ Wee tuun wu ni a Mariyama di yiri, na gari toɲuyo na faaboboyo fiige ki ni, na she ɲɔ Zhude kulo la ni, ⁴⁰ na je Zakari kaban, na Elizabeti shaari. ⁴¹ Ba Elizabeti ya Mariyama fo mujuu li logo we, a pya wu ɲehɛ wu funɲɔ ni. A Elizabeti di ɲi Fɛfɛere Munaa na. ⁴² A wu mujuugbo wa na: «Mu ɲe duba pya na toro ce pusamaa beeri tãan! Pya we ma da ba se ge, wee be ɲe duba pya! ⁴³ Jo go ne ɲe fo na Kafɔ be nu wu

na pa foro na na wε. ⁴⁴ Li wii nε mu fò mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya wu fundanga wo di jεhε nε funjɔ ni. ⁴⁵ Mariyama, mu jε duba pya, bani Kafɔɔ Kile ya yemu jo mu mu ge, mu ya dà li na na yee jɔ na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

⁴⁶ A Mariyama di jo:
«Nε Kafɔɔ Kile pεle na zɔ wu na.
⁴⁷ Na funjɔ nidanga wo wu jε na Shɔvɔɔ Kile ni,
⁴⁸ bani wu bulozhɔ we w'a wuyε tirige ge,
w'a wu jii taha wu na.
Li wii, na co nimε na, shi we w'a ma ge,
wu bεeri na ba nε pyi duba pya,
⁴⁹ bani Se Bεeri Fɔɔ Kile ya kagbɔɔ pye nε mu,
wu mεge ki jε fεfεε.
⁵⁰ W'a jɔnɔ jaari wu jii fyaara sipyii na,
fo na she nɔ pu shi nibama wu bεeri na.
⁵¹ W'a sefεεε keree pye ni wu keye ni, na tabaara fungɔnyɔ caaga.
⁵² W'a fanhafεε tirige na laha pu saanra korogoo na,
pii p'a tigi ge, na pee yirige.
⁵³ W'a xuugo fεε tin yalijenεε na, na lafεε kewaya wuu yaha kari.
⁵⁴ W'a wu kapyebye Izirayeli wu tεge. A wu funjɔ di do ni wuyε pyaa jijaara keree ki ni
⁵⁵ Ibirayima ni wu kadugo ki shizhaa na fo gbee
ma na jo, ba w'a bi jɔmεε li lɔ wù sefεεε pu mu wε.»
⁵⁶ A Mariyama di gori Elizabeti yiri, na yeye taanri shishiin pye. Lee kadugo na na guri kari wu puga.

Yohana Batizelipye ze keree

⁵⁷ Elizabeti tigiduun ya pa nɔ ge, a wu funana se. ⁵⁸ Ba wu tiinjii ni wu cebooloo p'a logo na Kafɔɔ Kile ya wu jijaara ti pεle wu shizhaa na wε, na binne funjɔ taan ni wu ni.
⁵⁹ Pya wu cazege caɲa gbarataanri wogo, a p'i ba di ba wu cekɔɔnrɔ pye. Pu funjɔ bye p'i wu to Zakari mεge le wu na, ⁶⁰ ga, a nufɔɔ wu jo na: «Ahayi,

wu mεge ki da le Yohana.» ⁶¹ A p'i wu pye na: «Ga mu sipya wa shishiin mεge di wa mu-i dε?» ⁶² A p'i pya wu to wu yege ni jaha sheshεεε ni, na wu funjɔ wa wu mεge keke le pya wu na wε? ⁶³ A Zakari di walaa sha pu mu, na yi ka wu na na: «Wu mεge ki wa Yohana.» A l'i pu bεeri fo. ⁶⁴ Taapile ni a Zakari jɔ k'i mugi, a wu já na yu, na Kile sɔ. ⁶⁵ A pu tiinjii pu bεeri di fya. Sipyii pu bi lee nibyii le yu Zhude faaboboyo fiige ki bεeri ni. ⁶⁶ Yi logovεε bεeri bi pu funyɔ shaa ni kii keree kii ni, a p'i jo: «We pya we na ba bye jaha wε?» Bani Kafɔɔ Kile wo sefεεε ti bye wu na.

Zakari ya yogo kemu cee ge

⁶⁷ Wee tuun wu ni a pya wu to Zakari di jii Fεfεεε Munaa na. A wu kapaɲaa jo na:
⁶⁸ «Kafɔɔ Izirayeli wo Kile we w'a sɔni, bani w'a wu jii taha wu sipyii pu na,
na pu jɔnɔ wolo.
⁶⁹ W'a Shɔvɔɔ baraga wo yirige wèε mu
na foro wu kapyebye Dawuda shi wu ni.
⁷⁰ Wu bi wee kaa jo fo taatuunnɔ ni wu tudunmɔɔ fεfεεε wuu pu jɔ ni,
⁷¹ na wu na ba wèε tánha wù pεen na, na wù shɔ na wù wolo wù kɔvεε bεeri keɲε ni,
⁷² na wu jijaara keree jɔ fa wù sefεεε pu shizhaa na,
na wu fungɔngɔ yaha wu fεfεεε jɔmεε li na.
⁷³ Wu bi kàa wù sefεεε Ibirayima mu,
⁷⁴ na wu na ba wù shɔ wù pεen na, kɔnhɔ wù lowagaa wuu di da labye pyi wu mu,
⁷⁵ wù bye fεfεεε wuu,
nidiimεε wu jaha taan
wù shi wu caɲa jεhεε ki bεeri ni.
⁷⁶ Mu bε na pya, ma na ba yiri Kile-gbɔtabaaga tudunmɔ,
bani ma na ba jaari Kafɔɔ jahagbaa na,
na wu korogoo ki yari.
⁷⁷ Ma na ba li she wu sipyii pu na

na wu na ba juwuuro kan pu mu,
 bani pu jurumu w'a yafa pu mu
 78 wèe wo Kile wu wo jijaara te
 ni wu saama pu gbòòrò ni.
 Yee gbòòrò ni jimugunjo ya nò wèe na
 na yiri fugba we ni.
 79 Pii p'a tiin piige ni ni xu jime ni ge,
 w'a kpεεnge yeege pee mu,
 na wèe tɔɔyɔ yaha najinje koo ni.»
 80 Ayiwa, wee pya wu bi legi, na se
 jaha na fungɔngɔ fεere ni. A wu gori
 siwaga ki ni, fo na she wu shɛduun nɔ
 Izirayeli na.

2

Yesu ze keree (Macoo 1:18-25)

1 Wee tuun wu ni Oromε saannaa
 Ogusiti bi tuduro kan na fiye yi sipyii
 pu bεeri mεye yi ka. 2 Pee kama pu
 nizhiime ya Kirinusi ta wu jε Siiri
 fiige ki gbafεnεeri. 3 A sipyii pu bεeri
 di gari pu kulogoo ni, kɔnhɔ pu mεye
 di she ga wà.
 4 A Yusufu bε di foro Nazareti ni,
 lee jε Galile fiige ki kulo la. Na
 gari Betilehemu kulo li ni Zhude fi-
 ige ki ni, lee jε saannaa Dawuda wo
 kulo le. Bani Dawuda shi shen wu
 jε wii. 5 A wu gari wà, kɔnhɔ wu
 ni wu curɔ Mariyama mεye di she
 ga. Mariyama laa wo wu bye. 6 Na
 pu yaha Betilehemu ni, a Mariyama
 tigiduun di nɔ. 7 A wu wu funazhiire
 se, na fàya migile pya wu na, na wu
 sinninje shɔngɔ logbakɔrɔ ni, bani pu
 ya xuu ta nabuun tatiginje puga ki ni
 wε.

Mεleke waya wuyε she yatɔnahamaa pu na

8 Yatɔnahamaa pii bye kee fiige ki
 ni, pee bi shuun jii na siponjo ki ni, na
 pu yatɔyɔ kaseri. 9 A Kile wo meleke
 wa di ba yere pu jɔ na. A Kafɔɔ Kile
 wo nɔɔrɔ wu jii jii pu kabaya yi bεeri
 na. A p'i fya xuuni. 10 Ga, a meleke
 wu pu pye: «Yi ganha fya wε, bani
 fundangbɔhɔ Jozaama n'a da jo yi mu,
 pee na ba bye sipyii pu bεeri wo.
 11 Wii mε, Shɔvɔɔ w'a se nijaa yee mu

Dawuda kulo li ni, wee wu jε Kirisa
 we, na nɔhɔ pye Kafɔɔ we. 12 Li jaha
 sheshεere ti wa te, yi na ba pubinne la
 ja, fàya na migile li na, na li sinninje
 shɔngɔ logbakɔrɔ ni.» 13 Taapile ni a
 melekeε kuruyo nijehεye di ba binne
 wee meleke wu tãan, na yiri fugba we
 ni. Pu bi Kile sɔni na yu:

14 «Kile w'a sɔni fugba lii lii we ni!

Najinje ki pye ninje ke na
 wu jidaan sipyii ninje ni!»

15 Ba pee melekeε p'a laha
 yatɔnahamaa pu tãan, na kari fugba
 we ni wε, a yatɔnahamaa p'i yi
 jo puyε mu na: «Yi pa wu she fo
 Betilehemu ni. Le kapyexhɔ le kaa
 Kafɔɔ Kile ya jo wu mu ge, wu she
 li ja.» 16 A p'i gari tɔvuyo na, na
 she Mariyama ni Yusufu ta wà, ni
 pubinne le; lee bi sinninje shɔngɔ
 logbakɔrɔ ni. 17 Ba p'a pubinne li ja
 wε, jomɔ pemu ya jo pu mu wee pya
 wu shizhaa na ge, a p'i pee paari. 18 A
 l'i bye kakanhana yatɔnahamaa pu
 jomɔ pu logovεε pu bεeri mu. 19 A
 Mariyama di kii keree kii bεeri yaha
 wuyε funjo ni, na wu funjo kɔɔn ki
 na. 20 Lee kadugo na a yatɔnahamaa
 p'i guri, na ganha na Kile pεle, na wu
 sɔni, na gaanji, p'a keree kiimu logo,
 na kiimu ja ge, kee bεeri wuu na. Ki
 bεeri ya pye na bε ni meleke wu wo
 jomɔ pu jogana li ni pu mu.

Yesu mεge k'a le

21 Ba pubinne li cabyaa gbarataanri
 w'a fa wε, a p'i wu cekɔɔnrɔ pye na wu
 mεge le Yesu. Meleke w'a bi kee mεge
 ke le wu na, na ta wu nu wu sanha
 yere wu yacεre na wε.

Yesu ya kan Kile mu Kile-pεεje pugbɔhɔ ki ni

22 Ba Mariyama sivεere ti cabyaa
 k'a fa wε, na saha ni Kile tudunmɔɔ
 Musa wo saliya wu ni, a Yusufu
 ni Mariyama di gari ni pya wu ni
 Zheruzalεmu ni, na she wu kan Kafɔɔ
 Kile mu, 23 ma na jo ba l'a ka Kafɔɔ Kile
 wo saliya wu ni wε na: «Funazhiigee
 ki bεeri ki pye Kafɔɔ Kile wogoo.»*

* 2:23 Ekizode 13:2, 12, 15

24 Kafɔɔ Kile wo saliya w'a bi fɛfɛɛɛ saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee bɛ wolo: «Xobangaa shuun kelee gbegbe shazhibiyɛ shuun.»*

25 N wa bye Zheruzalɛmu ni wu mɛgɛ jɛ na Siminjɔ. Sipyitiimɛ, Kile jii fyaara sipya wu bye wii. Wu bi Izirayɛli wo Shɔvɔɔ wu sigee; Fɛfɛɛɛ Munaa bye wu na. 26 Lee bi li shɛ wu na na Kile na ba Shɔvɔɔ wemu tun na pa ge, na Siminjɔ da xhu ni wu ya wu jii taha wee na wɛ. 27 A Fɛfɛɛɛ Munaa l'i wu jaha co na kari Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Tuun wemu ni Yesu sefɛɛ p'a j ni wu ni saliya wu keree ki zhɔɔnri wuu na ge, 28 a Siminjɔ di pubinne li lɔ wu keye ni, na Kile sɔ na jo:

29 «Kafɔɔ Kile, nime ma na j ma bulo wu yaha

w'a gaani janiɛ na, na bɛ ni ma jomɔ pu ni,

30 bani na jii l'a Shɔvɔɔ wu ja,

31 m'a wemu gbegele sipyii pu bɛɛri mu ge.

32 Wu na ba bye kpɛɛngɛ, na kpɛɛngɛ yeege shi wu bɛɛri mu,

ali wemu bɛ jɛ Yawutuu wɛ, na nɔɔɔ taha Izirayɛli, ma sipyii pu na.»

33 Siminjɔ ya jomɔ pemu jo Yesu shizhaa na ge, a pee di bye kakanhana pya wu to ni wu nu wu mu.

34 A Siminjɔ di duba pye pu mu, na yi jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li wii, we pya we ya pa Izirayɛli shɛɛn nijɛhɛmɛɛ tuuro ni pu yirige wuu na. Wu na ba bye jaha shɛshɛɛɛ, nakaara na ba byi temu keree na ge, 35 kɔnhɔ sipyiiɛhɛmɛɛ fungɔnyɔ di foro kpɛɛngɛ na. Mu kunni Mariyama, nɛɛ wa na ba mu kanha, kannaa ɲmɔpara l'a ma zɔ su.»

Kile tudunmɔ Anɛ keree

36 Cee Kile tudunmɔ wa bɛ bye w, wee mɛgɛ bye Anɛ. Fanuwɛli poro wu bye wii, Azɛri shi wu ni w'a foro. Wu bi shi nijɛhɛmɛ ta. Wu doɲiɛ wo, nacebaa wo w'a kan n wa mu. A wu yee gbarashuun pye ni wee n wu

ni, lee kadugo na a n wu xhu. 37 A wu gori mu. Wu shi wu bi yee kɛɛɛ gbarataanri ni shɛshɛɛɛ (84) xɔ. Wu bi foro Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaanja ki ni wɛ, ga wu bi Kile pɛɛɛ caɲa fara piige na, na suun leni na Kile jɛɛri. 38 A wee di nɔ pu na wee tuun wuyɛ pyaa ni, na baraga taha Kile na. A wu jo wee pya wu shizhaa na juwuuro ti sigevɛɛ pu bɛɛri mu Zheruzalɛmu ni.

39 Kafɔɔ Kile ya jomɛhɛɛ kiimu jo saliya Kitabu wu ni pya gan na Kile mu ge, ba Yesu sefɛɛ p'a kee bɛɛri jɔ fa wɛ, na guri pa Galile fiige ki ni, na gari Nazaretɛ ni. Lee jɛ puyɛ pyaa wo kulo le. 40 Pya wu bi lɛgi, na baraga taa. Wu bi jii fungɔngɔ fɛɛɛ na, Kile wo fɛɛmɛ pe bye wu na.

Yesu ya yee kɛ ni shuun ta

41 Kile ya Yawutuu juna wolo bu-looro ni Misira fiige ki ni. A tee Nuwuuro t'i jɛri kalɛɛ pu mu. Yee bɛɛri Yesu sefɛɛ pu na shɛ lee kalɛɛ le gba Zheruzalɛmu ni. 42 Ba Yesu ya yee kɛ ni shuun ta wɛ, a p'i gari Zheruzalɛmu ni kalɛɛ li ni, na bɛ ni pu wo kalɛɛ li ni. 43 Ba kalɛɛ li cabyaa k'a fa wɛ, a p'i koo lɔ na se puga, ga, a Yesu nɔhɔcɛɛɛ wo wu gori pu kadugo Zheruzalɛmu ni, wu sefɛɛ pu bi lee cɛ wɛ. 44 A p'i li yaha na Yesu na da ni pee jaarijii pu ni. A p'i caɲa nigin jara pye na wu shaa pu cebooloo, ni pu cɛvɛɛ pu tɛ ni.

45 Pu ya wu ja-ɛ ge, na guri pa wu sha Zheruzalɛmu ni. 46 Cabyaa taanri nidorogo na, a p'i shɛ wu ta Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, wu nidɛngɛ ki bye saliya karamɔgɔlɔ pu niɲɛ ni, na pee jomɔ nuri, na pu yegee. 47 Pii pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a wu fungɔngɔ fɛɛɛ te, ni wu jɔshɔɔɔ ti pyegana di bye pu bɛɛri mu kakanhana. 48 Ba wu sefɛɛ p'a wu ja wɛ, a l'i bye pu mu kakanhana, a wu nu wu wu pye: «Pya, leke na m'a le pye wu na wɛ? Li wii! Nɛ ni ma to wu funjonrɔgɔ wuu pu bi mu shaa.»

49 A wu pu pye: «Naha na yi bi na shaa wɛ? Ta yee ya li cɛ na nɛ yaa na

* 2:24 Levitike 12:8

ta na To Kile wu puga ki ni wε?»⁵⁰ Ga jomɔ pe w'a jo pu mu ge, pu ya pee ce wε.

⁵¹ A Yesu di gari ni pu ni Nazarɛti ni, na guu pu mu. A wu nu wu kunni di kii keree kii bεeri yaha wuyε funɔɔ ni.

⁵² Yesu bi lɛgi fungɔngɔ ni ce puuro ni; a wu kaa di daan Kile ni sipyii pu bεeri ni.

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yεε

(*Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana 1:19-28*)

¹ Oromε saannaa Tibɛri wo saanra ti yee kε ni kaguro wuu, lee wa bi Pɔnsi Pilate ta Zhude fiige ki gbafɛnɛeri; Hɛrɔdi di bye Galile fiige ki juɔɔ ni; wu ceborona Filipe di bye Iture ni Tirakoniti, yee fiye yi juɔɔ ni; Lisinasi di bye Abilɛni fiige ki juɔɔ ni. ² Anε ni Kayifε bi bye saraya jaha shɔɔnriwεε juɔɔfεε. Wee tuun wu ninumɔ ni, a Kile jomɔ p'i nɔ Zakari ja Yohana na na wu yaha siwaga ki ni. ³ Yohana bi Zhurudɛn Gba lɔhɔ ki kulogoo ki bεeri jaari, na Kile jomɔ pu yεε pyi sipyii pu mu na pu daajɛɛ jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu. ⁴ Ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni wε na:

«Mujuu l'a fɔro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yaa!

Yi wu korogoo ki tii!

⁵ Loguuyo ye bεeri na ba ni daanna.

Faaboboyo ni boboɔɔ ki bεeri

na ba digi na daanna.

Konahaya ye bεeri na ba dii.

Takokaya ye bεeri juɔ na ba daanna.

⁶ Kile ya Adama nagoo shuu shɔgana lemu na ge,

sipyii bεeri na ba lee ja.»*

⁷ Sipyii pii pu bi ma na batizeni Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu na: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana le jaha na wε? ⁸ Kapyegee kiimu k'a li shεε na y'a daajɛɛ jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha

ba yu yiye funyɔ ni na Ibirayima wu jε yee to wε. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye jεri na pye Ibirayima nagoo. ⁹ Ali nimε, kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niyε yi cere. Tige bεeri ki jε ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki w'a na ni.»

¹⁰ A sipyiiire t'i ganha na wu yegee na: «Wee tuun wu ni wεe ya yaa na leke pye wε?» ¹¹ A wu pu juɔ shɔ na: «Fadaye shuun jε wemu mu ge, wu nigin kan funmɔ fɔɔ mu. Yalige yaaga jε wemu mu ge, wu bε wu li pye mu.»

¹² A fanhafεε wari shɔvɔɔ pii bε di ba, kɔnhɔ p'i batize, a pee di wu pye na: «Karamɔgɔ, wεe ya yaa na leke pye wε?» ¹³ A wu pu juɔ shɔ na: «We kaa l'a jo yi mu ge, yi ganha da yaaga shɔ di doro wee juɔɔ ni wε.»

¹⁴ A sɔrɔsii pii bε di wu yege na: «Wεe do, wεe ya yaa na leke pye wε?» A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa shishiin wo wari shɔ wu na fanha na wε. Yi ganha kafinεyε taga wa shishiin tɔɔgɔ le wε. Y'i yiye yaha yi saraa na.»

¹⁵ Sipyii pu bi lee jibaɔa sigee, pu bεeri bi pu funyɔ kɔɔn Yohana shizhaa na, wu bu da wee jε Kirisa wu wε.

¹⁶ A Yohana di pu bεeri juɔ shɔ na: «Nε kunni wa yee batizeni lɔhɔ yε ni. Ga wa w'a ma, wee fanha ya jεhε nε wogo na. Nε yaa ni wu tanhaya mεεε bε zanha ni wε. Wee na ba yi batize Fεfεεε Munaa ni na ni. ¹⁷ Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keɛɛ ni, wu na ba wu shinma saɔa ki foolo na wolo sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sɔrogo nafugibaaga ni.» ¹⁸ Yohana bi jomɔ patii nijehεmε bε taga na sipyii pu yeri, na Kile wo Jozaama pe yu pu mu.

¹⁹ Ga Yohana bi fiige ki juɔɔfɔɔ Hɛrɔdi nahama shε wu na. Bani wee bi wu ceborona Filipe shɔ Hɛrɔjasi kɔn shɔ wu na. Na wu nahama jo wu na wu kakuuyo yi saya bεeri bε wuu na. ²⁰ Lee kadugo na a Hɛrɔdi di kakuunɔ la bε pye sanha na Yohana le kaso ni.

* 3:6 Ezayi 40:3-5

Yesu Kirisa batizeli
(*Macoo 3:13-17; Marika 1:9-11*)

²¹ Ba sipyii pu beeri ya batize xɔ wɛ, a Yesu be di batize. Na wu yaha Kile-
jerege ki na, a fugba wu jɔ di mugi;
²² a Fefere Munaa di digi wu na, ba
gbegbe shazhira je we. A mujuu la di
foro fugba wu ni na: «Mu je ne jidaan
Ja, mu kaa ya dan ne ni tene baa.»

Yesu Kirisa nahɔ tayirige
(*Macoo 1:1-17*)

²³ Yesu ya wu labye wu jɔ kɔn tuun
wemu ni ge, wu shi wu bi yee kele
taanri (30) shi xɔ. Sipyii fungɔngɔ na
na Yusufu ja wu je wii.

Yusufu bi bye Heli ja.

- ²⁴ Heli ya foro Matati ni.
Matati di foro Levi ni.
Levi di foro Meliki ni.
Meliki di foro Zhanayi ni.
Zhanayi di foro Yusufu ni.
²⁵ Yusufu di foro Matitiya ni.
Matitiya di foro Amosi ni.
Amosi di foro Naxhumi ni.
Naxhumi di foro Esili ni.
Esili di foro Nagayi ni.
²⁶ Nagayi di foro Makati ni.
Makati di foro Matitiya ni.
Matitiya di foro Simeyi ni.
Simeyi di foro Zhoseki ni.
Zhoseki di foro Zhoda ni.
²⁷ Zhoda di foro Zhokana ni.
Zhokana di foro Eresa ni.
Eresa di foro Zorobabeli ni.
Zorobabeli di foro Salaceli ni.
Salaceli di foro Neri ni.
²⁸ Neri di foro Meliki ni.
Meliki di foro Adi ni.
Adi di foro Kosamu ni.
Kosamu di foro Elimada ni.
Elimada di foro Eri ni.
²⁹ Eri di foro Zhouwe ni.
Zhouwe di foro Elizari ni.
Elizari di foro Zhorimu ni.
Zhorimu di foro Matati ni.
Matati di foro Levi ni.
³⁰ Levi di foro Simijɔ ni.
Simijɔ di foro Zhuda ni.
Zhuda di foro Yusufu ni.
Yusufu di foro Zhɔnamu ni.
Zhɔnamu di foro Eliyakimu ni.
³¹ Eliyakimu di foro Melya ni.
Melya di foro Mena ni.

- Mena di foro Matata ni.
Matata di foro Natan ni.
Natan di foro Dawuda ni.
³² Dawuda di foro Zhese* ni.
Zhese di foro Obedi ni.
Obedi di foro Bowazi ni.
Bowazi di foro Salimɔ ni.
Salimɔ di foro Nasɔn ni.
³³ Nasɔn di foro Aminadabi ni.
Aminadabi di foro Adamini ni.
Adamini di foro Arini ni.
Arini di foro Esirumu ni.
Esirumu di foro Perazi ni.
Perazi di foro Zhuda ni.
³⁴ Zhuda di foro Yakuba ni.
Yakuba di foro Ishaaga ni.
Ishaaga di foro Ibirayima ni.
Ibirayima di foro Teraki ni.
Teraki di foro Nakori ni.
Nakori di foro Serugi ni.
³⁵ Serugi di foro Eregu ni.
Eregu di foro Pelegi ni.
Pelegi di foro Heberi ni.
Heberi di foro Selaki ni.
³⁶ Selaki di foro Kayinamu ni.
Kayinamu di foro Aripakisadi ni.
Aripakisadi di foro Semu ni.
Semu di foro Nuxhun ni.
Nuxhun di foro Lemeki ni.
³⁷ Lemeki di foro Metusela ni.
Metusela di foro Henaki ni.
Henaki di foro Zheredi ni.
Zheredi di foro Maleleli ni.
Maleleli di foro Kena ni.
³⁸ Kena di foro Enasi ni.
Enasi di foro Seti ni.
Seti di foro Adama ni.
Adama di foro Kile ni.

4

Yesu Kirisa nawuuro
(*Macoo 4:1-11; Marika 1:12-13*)

¹ Ba Yesu ya ni Fefere Munaa li na
we, na guri yiri Zhuruden Gba wu jɔ
ki na. A Fefere Munaa di wu jaha co
na kari siwaga ki ni. ² A wu cabyaa
kele shesheere (40) pye Shitaanni na
wu taanna na wii. Wu ya ta yalige ka
shishiin li yee caya yi na we. Yee caya
yi na toro xɔ, a xuugo di wu ta.

³ Wee tuun wu ni a Shitaanni di
wu pye: «Ma bi je Kile wo Ja we, ke
faakagerenje ke pye na ki jeri buuri.»

⁴ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile
Kafila wu ni na:

* **3:32 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi. * **4:4** Duterenome 8:3

«Nɔ yalige ye wa sipya nɔ shaa we.»*

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni fugba ni, na she konɔ saanra ti beeri she wu na taapile ni. ⁶ A Shitaanni di wu pye: «Ne na te nɔnɔ fεεre te ni ti nɔnɔ wu beeri kan ma mu, bani t'a jε ne kenε ni. N'a giin di ti kan wemu mu ge, di ti kan wee mu. ⁷ Ma bu nuguro sin ne fεε ni, yee beeri na bye ma woyo.» ⁸ A Yesu di wu nɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «M'a ma Kafɔɔ Kile ye pele, ma da labye pyi wee ye nigin mu.»*

⁹ A Shitaanni di wu naha co sanha, na kari Zheruzalemu ni, na wu yaha Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki jidii li ni, na wu pye: «Ma bi ne Kile wo Ja we, kɔn to jinε na. ¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu melekeε pu mu na p'a ma kasεri.

¹¹ Pu na ma co pu keye ni, kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu kagerεɛ yafiin na we.»*

¹² A Yesu di wu nɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ma ganha bu ma Kafɔɔ Kile taanna wii we.»*

¹³ Ba Shitaanni ya xɔ tee nɔwuuro ti beeri ni we, na gari na wu yaha wà, fo wu nidaan tuun wa betii.

Yesu ya wu labye nɔ kɔn Galile fiige ki ni

(Macoo 4:12-17; Marika 1:14-15)

¹⁴ A Yesu di guri she Galile fiige ki ni Fεfεεre Munaa gbɔɔrɔ ni. Wu mεge ki bi foro fiige ki beeri ni. ¹⁵ W'a bi sipyii kalaa pu Kile-peɛɛɛ piyεye yi ni, sipyii pu beeri di wu pele.

Nazareti sheen ya dà Yesu na we (Macoo 13:53-58; Marika 6:1-6)

¹⁶ Yesu ya nɔ Nazareti ni, xuu wemu ni w'a bii ge, na jε Kile-peɛɛɛ pugba ki ni cadεngε ki ni, na yiri yere, kɔnhɔ wu Kitabu wu kalaa. ¹⁷ A p'i Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu kan

wu mu. A wu wu nɔ mugi na xuu wa ta wà, l'a ka wà na:

¹⁸ «Kafɔɔ Munaa wa ne na, bani w'a ne tire, kɔnhɔ ne Kile Jozaama jo la baa fεε mu.

W'a ne tun na ne wu buloo ni ka-solemεε faha, di fyεnmεε nεmugunɔ yeεε pye, di cɔnrɔmɔ fεε wolo pu kanhama ni,

¹⁹ di Kafɔɔ wo fεrεmε yee li yeεε pye.»*

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di Kitabu wu nɔ tɔ, na wu kan kapyebye wu mu, na diin, kɔnhɔ wu da pu kalaa. A Kile-peɛɛɛ pugba ki sipyii pu beeri di nahaya kɔ le wu ni. ²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di nɔ kɔn na yu pu mu na: «Pe Kitabu jomɔ pe y'a logo nijaa ge, pee nɔ ya fa.» ²² Pu beeri bi wu mesaanja yu. Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta we ne me Yusufu ja wu we?»

²³ A Yesu di pu pye: «Nakaara baa, yee na ba le talenε le jo na: «Wεrε pyevɔɔ mayε cuunɔ.» Yee na ba jo na: «Keree kii m'a pye Kapεrinɔmɔ ni ge, wεe ya ki kaa logo, ki shi pye nahame be mayε pyaa kulo li ni.» ²⁴ A wu jo sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, Kile tudunmɔ wa shishiin ya joni na nɔgi wuyε pyaa kulo ni we. ²⁵ Ga n'a da yi jo yi mu can na, naxhugoshaa nijehεmεε bi bye Izirayeli fiige ni Kile tudunmɔɔ Eli caɔa nii ni, tuun wemu ni waga ya yere na ta yee taanri ni yeye gbaara ge. A xuugbɔhɔ di jε kee fiige ki beeri ni. ²⁶ Lee be na, Eli ya ta tun wa shishiin yiri pu ni we, fo naxhugoshɔ wa, wee bye Sidɔn fiige kulo la ni, lee mεge ne Sarεpita. ²⁷ Togo fεε nijehεmεε be di bi bye Izirayeli fiige ki ni Kile tudunmɔɔ Elize caɔa nii ni. Lee be na wa shishiin ya cuunɔ pee ni we, fo Siiri fiige sipya wa, wee mεge ki bye Nama.»

²⁸ Ba Kile-peɛɛɛ pugba ki funnɔ sipyii pu beeri ya pee jomɔ pu logo we, a pu logoo di yiri xuuni. ²⁹ A p'i yiri, na

* **4:8** Duterεnɔme 6:13 * **4:11** Zaburuu 91:11-12 * **4:12** Duterεnɔme 6:16 * **4:19** Ezayi 61:1-2

Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li bi yerenɛ bobonɔ kemu na ge, a p'i gari ni wu ni kee nunɔ ni, na p'i wu nmununɔ shan bobonɔ ki wege ki ni. ³⁰ Ga, a Yesu kunni di doru pu ninɛ ni, na gari.

*Ná we w'a bi kanha jina kenɛ ni ge
(Marika 1:21-28)*

³¹ A Yesu di gari Galile kulo la ni, lee mɛgɛ jɛ Kapɛrinomɔ. W'a bi sipyii pu kalaa cadɛɛnyɛ yi na wà. ³² A wu kalaa wu kangana l'i pu naha wɔ xuuni, bani w'a bi yu ni sefɛɛɛ ni.

³³ Ná wa bye Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni jina na jɛ wu ni, a wu xhuulo ni mujuugbɔɔ ni na: ³⁴ «Eyi! Naha mu di zhaa wée fɛni wɛ Yesu Nazaretɛ shɛn? M'a pa ba wu kyɛɛgi gɛ? Nɛ mu shi cɛ, Kile Fɛfɛɛɛ wo mu jɛ.» ³⁵ A Yesu di din jina wu na na: «Cari mayɛ na! M'a foro we ná we ni!» A jina wu wu shan jinɛ na pu bɛɛri ninɛ ni, na foro wu ni, wu ya yaaga pye wu na wɛ. ³⁶ A l'i bye kakanhana sipyii pu bɛɛri mu, fo pu na puyɛ yegee na: «Le kaa le bɛ do? Fanha ni sefɛɛɛ ni we ya yu ni jinaa ni, p'i foro sipyii ni!» ³⁷ Lee wuu na Yesu mɛgɛ ya fiige ki bɛɛri círi.

*Yesu ya yama fɛɛ niɛhɛmɛɛ cuunɔ
(Macoo 8:14-17; Marika 1:29-34)*

³⁸ Ba Yesu ya foro Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni wɛ, na gari Simɔ kaban. Lee di Simɔ yafezhɔ niganhanɔ ta ceefuuro kenɛ ni, a p'i Yesu jɛɛri na wu wu cuunɔ. ³⁹ A Yesu di shɛ leele wu nunɔ ni, na jo ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu ni. A ceefuuro t'i wu yaha. Taapile ni a wu yìri, na labye jɔ kɔn, na pu keree yàa.

⁴⁰ Cana ki na to xɔ, a sipyii di shɛ wu yìri ni pu yama fɛɛ bɛɛri ni. A wu wu keye taha pu bɛɛri nigin nigin na, na pu cuunɔ. ⁴¹ A jinaa bɛ di foro sipyiihɛmɛɛ ni, p'a bi zɛɛ na: «Mu jɛ Kile Ja we.» Ga, a Yesu di din pu na. Wu ya ta sɔɔ pu jo wɛ, bani pee ya cɛ na wee wu wa Kirisa we.

*Yesu ya Kile kafila jo Kile-pɛɛɛɛ
piyɛyɛ yi ni
(Marika 1:35-39)*

⁴² Ba jiga k'a mugi wɛ, a Yesu di yìri kari siponɔ ki xuu wa ni. Sipyii pu bi wu shaa. Ba p'a shɛ nɔ wu tãan wɛ, na wu kuuri kɔnhɔ wu ganha gari di pu yaha wɛ. ⁴³ Ga, a wu pu pye na: «Fanha ki wa kii nɛ wu Kile saanra ti Jozaama pu jo kulogoo kisanɔa bɛ ni, bani lee wuu na nɛ tun.» ⁴⁴ W'a bi Kile Kafila wu yɛɛ pyi Yawutuu fiige ki Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni.

5

*Yesu ya wu kalaapiire nizhiilee pu
yiri*

(Macoo 4:18-22; Marika 1:16-20)

¹ Cana ka na Yesu yaha Zhenɛzarɛti Gba lɔhɔ ki jɔ na, sipyii pu bi wu cɔnri, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo. ² A wu kɔrɔyɔ shuun wa ja gba lɔhɔ ki jɔ na, fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu jɔlɔɔ jii. ³ A wu jé kee kɔrɔgɔ ka ni, kee bye Simɔ wogo, na li sha Simɔ mu na wu kɔrɔgɔ ki nununɔ kɔnɔ ki na jɛri. Ba lee ya pye wɛ, a wu diin kɔrɔgɔ ki ni, na sipyii pu kalaa.

⁴ Ba Yesu ya xɔ jomɔ pu ni wɛ, a wu Simɔ pye: «Kɔrɔgɔ ki fulu tacogonɔ ki ni, y'i yi jɔlɔɔ pu wá lɔhɔ ki ni fyaa pu fɛni!» ⁵ A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, wée ya shɔn labye na, wée ya ta yafin bɛ co wɛ. Ga, ma jomɔ pu wuu na, nɛ na jɔ wu wá lɔhɔ ki ni.» ⁶ Ba lee ya pye wɛ, a p'i fyajɛhɛmɛɛ co, fo pu jɔ w'a jɔ kɔn na gɔɔn. ⁷ A p'i ganha na pu kaafɛɛ pii kani ni keye ni kɔrɔgɔ katii ni, na pu pa pu tɛgɛ. A pee di ba. A p'i kɔrɔyɔ shuun wu bɛɛri jii, fo kɔrɔyɔ yi na zhaa da minɛɛ lɔhɔ ki ni.

⁸ Ba Simɔ Pyɛɛri ya lee ja wɛ, a wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na jo: «Kafɔɔ, laha nɛ tãan, bani jurumupye nɛ jɛ.»

⁹ Pu na pii fyajɛhɛmɛɛ pii co, a l'i bye kakanhana pu ni pu kaafɛɛ pu bɛɛri mu. ¹⁰ Zebede jalaa, Yakuba ni Yohana we w'a bye Simɔ karijii ge, pee bɛ bi li ta kakanhana. A Yesu di Simɔ pye na: «Ma ganha da vya wɛ. Ga nime, ma na ba bye sipyii shavɔɔ.»

¹¹ Wee tuun wu ni a p'i ba kɔrɔyɔ yi yerenɛ kɔnɔ ki na, na yi bɛɛri yaha wà, na daha wu fɛni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuŋɔ
(Macoo 8:1-4; Marika 1:40-45)

¹² Na Yesu yaha kulo la ni, ná wa bye wà, togo bye wu cére ti béeri na. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni wε, a wu do na wu jaha buri jine na, na wu jεeri, na jo: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na já ne cuuŋɔ.» ¹³ A Yesu di wu keŋe yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Ne sɔɔ mu wu cuuŋɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ. ¹⁴ A Yesu di yi waha wu mu na: «Ma ganha bu ye jaha jo wa shishiin be mu wε. Ga, she maye she saraya jaha shɔnrivɔɔ wu na! Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuuŋɔ.»

¹⁵ Lee be na, a Yesu mεge di ganha na foro na se jaha na, fo sipyiire t'a pa tiye pinne wu yiri, kɔnhɔ p'i wu jomɔ pu logo, pu yama pu be di xhɔ. ¹⁶ Ga Yesu bi se na Kile jεeri wu ye nigin siponɔ ki ni.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuŋɔ

(Macoo 9:1-8; Marika 2:1-12)

¹⁷ Caŋa ka na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa, Farizheen ni saliya karamɔgɔɔ pii nidεenyε bye wà. P'a bi pa na yiri Galile ni Zhude kulogoo ki béeri ni, ni Zheruzalεmu ni. Kafɔɔ wo sefεεε ti bye Yesu ni na yama fεε pu cuuŋɔ. ¹⁸ A sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu leŋe puga ki ni pu sinnine Yesu jaha tãan. ¹⁹ Sipyii pu jehene keŋe ni, pu ya já gbara Yesu na wε. A p'i dugi puga ki juŋɔ ni na katanja ki xuu wa lahala, na wee ná we ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni, Yesu jaha tãan sipyii pu nine ni.

²⁰ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja wε, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a yafa ma mu.» ²¹ A saliya karamɔgɔɔ ni Farizheen p'i ganha na yu puye funyɔ ni na: «We ná we jε sipya weke wε, fo wu na Kile mεge kyεegi wε? Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu, ni Kile ye be wε?» ²² A Yesu di pu fungonyɔ ce, na pu pye na: «Naha

na ke fungonyɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wε? ²³ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri m'a ma yasinnege ki lo, ma da jaari.» Lεke l'a faha wε? ²⁴ Ga, kɔnhɔ y'i li ce na Sipya Ja wu yaha jine ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ne w'a jo mu: Yiri, m'a ma yasinnege ki lo m'a se puga!» ²⁵ Taapile ni a wu yiri pu béeri nii na, na wu yasinnege ki lo na gaanj puga, na baraga tεri Kile na. ²⁶ A l'i bye kakanhana pu mu, fo pu na baraga tεri Kile na. A p'i fya xuuni na yu: «Wèe ya kakanhana ja nijaa.»

Yesu ya Levi yiri

(Macoo 9:9-13; Marika 2:13-17)

²⁷ Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu di foro wà, na fanhafεε wari shɔvɔɔ wa ja, wee mεge ki bye Levi. Wee nidεεngε ki bye fanhafεε pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha na feni!» ²⁸ A Levi di yanmuyɔ yi béeri yaha wà, na yiri, na daha wu feni.

²⁹ Lee kadugo na a Levi di ba yaligee nijehene yaa Yesu mu wu kaban. Fanhafεε wari shɔvεεε nijehemεε ni sipyijehemεε piitiilee be pu bi pinne na li ni pu ni. ³⁰ A Farizheen ni saliya karamɔgɔɔ di ganha na wu zɔ yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di li, na gbuu ni fanhafεε wari shɔvεεε, ni jurumupyii piitiilee be ni wε?» ³¹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Sicuumɔ fεε mago jε wεre fɔɔ na wε, fo yama fεε. ³² Sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri wε, fo jurumupyii, na pu yere pu jurumu wu na.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilε keree
(Macoo 9:14-17; Marika 2:18-22)

³³ Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen pu wo kalaapiire te, pee ya suun leni tεεgeε nijehene ni, na Kile jεeri, na ta mu wo kalaapiire t'i li na gbuu.» ³⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ne jε ba cenabun poo jε wε. Yee na já cenabun poo kaafεε karamu pu suun le, na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? ³⁵ Ga caya ya wa

ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ pu bɛ na suun leni.»

Nɛ wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaale ni wɛ

(Macoo 9:16-17; Marika 2:21-22)

³⁶ A Yesu di le talenɛ le bɛ jo pu mu na: «Wa shishiin da ga faɲunɔ shɛngi favonɔ na, di dara falegɛ na wɛ. Lee bu bye, favonɔ ki nizhɛngɛnɛ na gori, favonɔ li bɛ da ga bɛ falegɛ ki na wɛ. ³⁷ Wa shishiin di wa da ga duvenfomɔ le foroyo nilɛyɛ ni wɛ. Lee bu bye, duvenfomɔ wu na foroyo yi shɛngi, duven wu na wo, foroyo yi bɛ na gyɛegi. ³⁸ Ga duvenfomɔ ya yaa na le forofoyo ni. ³⁹ Ayiwa, we w'a duven nilɛ gba ge, wee da ga sɔɔ duvenfomɔ na wɛ, bani w'a ma jo na: «Nilɛ wu w'a taan.»»

6

Yesu ya yemu jo cadɛngɛ ki keree na ge

(Macoo 12:1-8; Marika 2:23-28)

¹ Cadɛngɛ ka ni, Yesu bi doroo shinma kerɛyɛ ya tɛ ni. A wu kalaapiire ti shinma sɛyɛ ya kɔn, na yi tuugo pu kadahaa ni, na wee pya wu kun.

² A Farizhɛn pii di pu pye na: «Kaa lemu ya yaa li pye cadɛngɛ ni wɛ, jaha na yee di lee pyi wɛ?»

³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saanna Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-ɛ gɛ? ⁴ W'a jɛ Kilɛ-pɛɛnɛ puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kilɛ mu ge, na yee buuri juyɔ ya lɔ na li, na ya kan wu tahama-nɔhɔmɔ pu bɛ mu. Na ta watii bi wee buuri we li ni saraya jaha shɔnriɔɔ pu yɛ bɛ wɛ. Ta yee sanha lee kalaa wɛ?» ⁵ A Yesu di pu pye sanha: «Sipya Ja wu jɛ cadɛngɛ ki bɛ Kafɔɔ.»

Yesu ya nɔ kewaga fɔɔ wa cuunɔ cadɛngɛ ka ni

(Macoo 12:9-14; Marika 3:1-6)

⁶ Cadɛngɛ ka bɛ ni Yesu ya jɛ Kilɛ-pɛɛnɛ puga ka ni na sipyii kalaa. Nɔ wa bye wà wu kanige kenɛ ke na waha. ⁷ A saliya karamɔgɔlɔɔ ni

Farizhɛn p'i ganha na Yesu kasɛri, na wu wii wu bu da wu na da wu cuunɔ cadɛngɛ ni, kɔnhɔ p'i kanunɔ ta di wu tɔɔgɔ le. ⁸ Ga Yesu bi pu fungɔnyɔ cɛ. Wee tuun wu ni a wu nɔ kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri m'a yere sipyii pu ninɛ ni.» A wu yiri na yere. ⁹ A Yesu di pu pye: «Na yi yegee, l'a saha na kasaana pye cadɛngɛ ni laa, na kakuunɔ pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Lekɛ l'a saha wɛ?» ¹⁰ A wu jaha ki le sipyii pu ni, na pu bɛeri wii círi, lee kadugo na na wee nɔ wu pye: «Ma kenɛ ki sanha!» A wu ki sanha, a wu kenɛ k'i juunɔ. ¹¹ A pu logoo di yiri xuuni. A p'i ganha na puyɛ yegee leke pu da bye Yesu na ge.

Yesu ya tudunmɔ kɛ ni shuun jaha bulo

(Macoo 10:1-4; Marika 3:13-19)

¹² Cana ka, Yesu ya kari faabobonɔ ka na, di zhe Kilɛ jɛɛri. A wu shɔn Kilɛ-jɛɛgɛ ki na. ¹³ Ba jiga k'a mugi wɛ, a wu wu kalaapiire ti yiri. Na kɛ ni shuun jaha bulo pu ni, na pye Tudunmɔ. ¹⁴ Pee pu wa mɛ: Simɔ (a wu wee mɛgɛ le sanha Pyɛɛri), ni wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni Yohana, ni Filipe, ni Batelemi, ¹⁵ ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ¹⁶ ni Yakuba ja Zhude, ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a Yesu le kenɛ ni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuunɔ

(Macoo 4:23-25)

¹⁷ A Yesu ni wu tudunmɔ p'i digi faabobonɔ ki na, na nɔ kpɛngbɔhɔ ka na. Wu kalaapiire ti nijɛhɛɛ ni sipyjɛhɛmɛɛ pu bi bye wà. Pee bi pa na yiri Zhude fiige ki bɛeri ni, ni Zheruzalemu, ni suumɔ lɔhɔ ki jɔ fiige ki kugbɔhɔ, Tiiri ni Sidɔn ni. ¹⁸ Pu bi pa, kɔnhɔ pu ba wu jomɔ logo, wu pu cuunɔ. Pii p'a bi kanha jinaa kenɛ ni ge, pee bɛ ya cuunɔ. ¹⁹ Sipyii pu bɛeri bi wu shaa p'i gbɔn wu na, bani sefɛɛɛ ti bi fɔro wu ni, na pu bɛeri cuunɔ.

Duba nagoo ni lanji nagoo
(Macoo 5:1-12)

20 Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti wii, na jo:

«Yee pii pu ne la baa fee ge,
yee ne duba nagoo,

bani Kile saanra ti ne yee wuuro.

21 Xuugo wa yee piimu na nime ge,
yee ne duba nagoo,

bani yee na ba din!

Yee piimu pu wa mehene suu nime ge,
yee ne duba nagoo,

bani yee na ba zhehe fundanga
kene ni!

22 Sipyii bu yi ko,
na pu mago wo yi ni, na yi
shhele,

na yi mekuuno yu na bani yi ne
Sipya Ja wuu,

wee tuun wu ni yi ne duba nagoo.

23 «Kee cana ke, yi nahaya na ba
daan xuuni, fo na sirani fundanga
kene ni, bani yi saraa w'a pele fugba
wu ni. Pu sefee pu be ya Kile
tudunmo pu kanha mu.

24 «Ga yee naafuugbo fee,
boongo ki wa yee wogo,

bani yee ya yi wo najine ki ta xo!

25 Yee pii p'a tin yalijene na nime ge,
boongo ki wa yee wogo,

bani xuugo na ba yee ta!

Yee pii p'a zheheni nime ge,

boongo ki wa yee wogo,

bani yee nahaya na ba danha na
mehene suu!

26 Sipyii beeri ba yi mesanja yu tuun
wemu ni,

boongo ki wa yi mu,

bani lee pelagana li na

pu sefee ya tudunmo kafinejuu
pu pele!»

Yi peen pu taan yi mu
(Macoo 5:38-48; 7:12)

27 «Ga yee pii pu wa ne jom pu
nuri ge, n'a da yi jo yi mu, yi peen pu
taan yi mu! Y'a kasaanaa pyi yi kovee
na! 28 Y'a duba pyi yi lanivee mu! Pii
p'a yi cogana kolo ge, yi da Kile neeri
pee mu! 29 Sipya wa bu kadaa ja ma
jibege nigin ni, ke ki be tagi wu mu.
Wa bu ma fadegboho lo, ma ganha bu
wu naha kon ma fadebire be lo na we.

30 Sipyaa sipya w'a yaaga ka neeri ma
mu ge, wu kan. Wa bu ma yaaga lo,
ma ganha bu weefo pye wu ki t'erehe
ma na we. 31 Yi funno wa sipyii p'a
keree kiimu pyi yi mu ge, y'a kee shi
pyi pu be mu.

32 «Yee ya taan sipyii piimu mu ge,
yee bu daan ni pee ye ni, masono keke
y'i da da lee ni we? Ali jurumupyii be
ya taan ni pu taanjiine ni. 33 Pii p'a
kasaanaa pyi yi na ge, yi ba kasaanaa
pyi pee ye na, masono keke y'i da da
lee ni we? Ali lee jurumupyii be wa
byi. 34 Tadaa wa yee na na yaaga ta
piimu mu ge, yi ba fohoo leni pee ye
na, masono keke y'i da da lee ni we?
jurumupyii be wa fohoo leni pu kaafee
na, konho p'i pu wogoo ki shi ta sanha.

35 Ga yi peen pu taan yi mu, yi da
kasaanaa pyi pu na, yi da fohoo leni pu
na yi ganha bu yi funno yaha yaaga
da na pu mu we! Yi na ba kuduun ta,
yi na ba bye Kile-gbotabaaga nagoo,
bani wee ya no java fee ni kakuubyii
mu. 36 Yi pye nuno naarivee ma na jo,
ba yi To Kile wu ne nuno naarivo we.

Yi ganha ba yiye jaagi we!
(Macoo 7:1-5)

37 «Yi ganha ba kiiri kon pusamaa
na we, kiiri da ba gon yi na we. Yi
ganha ba pusamaa jaagi we, yi da ba
jaagi we. Yi da sipyii keree yafani
pu mu, yi be wogoo na ba yafa yi
mu. 38 Y'a sipyii kaan, Kile be na da yi
kaan. Pu na ba yataanga lo na yi wo
daanna wu pye, na wu serehe serehe,
na wu sogosogo, na la fara wu na fo wu
na woni, na wee kaana le yi fagene ni.
Bani yaaga kemu ni yee wa sipyii pu
wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke
ninuno ni yeeye pyaa be wo daanna
wa da ba bye.»

39 A Yesu di talene be jo pu mu na:
«Fyen wa na ja fyen wa kagaan co
ge? Lee bu bye pu shuun wu beeri
na do wege ni. 40 Kalaapire ya pele li
kalaato na we, ga kalaapire beeri l'a
kala xuuni ge, lee na ba bye ba li
kalaato wu ne we.

41 «Kagaana le li wa mu ceboro wu
nii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta

puga tinbara di jε muyε pyaa jii ni, mu di ya lee jaa-i wε? ⁴² Dii mu da já ma ceboro pye: «Na ceboro, kagaanra le li wa ma jii li ni ge, yere di li wolo.» Na ta mu di ya puga tinbara le jaa mayε wuu li ni-i wε? Shuun shuun jovɔɔ de, fεnhε puga tinbara le wolo mayε pyaa jii le ni. Lee bu bye ma na já ja xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu jii li ni.

Ki yaseye feni p'a tige ceni
(Macoo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ «Tisaanja ya yaseηε niguunɔ pyi wε, tikuunɔ ya yaseηε nizaanja pyi wε. ⁴⁴ Tiye bεeri wa jeni yi yaseye feni. Sipya da ga nitoronɔ kɔn xhuyo tige na wε; sipya di wa da ga εezen kɔn xhutɔɔnyɔ tige na wε. ⁴⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaηa ni; sipyikuunɔ di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahaηa ni. Bani lemu l'a sipya zɔ we ji ge, lee l'a fɔro wu jɔ ke ni.

Piyeye shuun keree
(Macoo 7:24-27)

⁴⁶ «Naha na y'i na pyi «Kafɔɔ, Kafɔɔ» na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i wε? ⁴⁷ Sipyaa sipya w'a pa nε mu, na nε jomɔ pu nuri, na pu koo jaari ge; wεe na já weefɔɔ taanna ni kaa lemu ni ge, n'a da lee she yi na. ⁴⁸ W'a foro piyeye kɔnvɔɔ wa feni, wemu ya jinε ki tugi na cogi fo na she nɔ faaga na ge, na puga ki jidaa li tenε faaya juno ni, na puga ki yereηε yee juno ni. Ba lɔhɔ k'a pa jεhe wε, a gba wu ji, na seri. A lofomɔ pu ba guu puga ki na, ga pu ya já ki jεhe wε, bani ki bi yereηε jɔ. ⁴⁹ Ga wemu ba nε jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo jaari wε, weefɔɔ ya foro ná wa feni, wemu ya wu puga yereηε jinε na, wu ya jidaa tugi ki na-ε ge. Gba lɔhɔ k'a pa nɔ kee puga ki na tuun wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A kee puga ki togana di golo.»

7

Yesu ya Oromε sɔrɔsii junoɔ wa wo kapyebye cuunɔ
(Macoo 8:5-13)

¹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu bεeri jo xɔ sipyii pu mu wε, na jé Kaperinomɔ kulo li ni. ² Sɔrɔsii junoɔ wa bye wà, wu kapyebye wemu kaa li bi dan wu ni xuuni ge, wee bi cuunɔ wε, wu bi zhaa di xhuu. ³ Ba wee junoɔ w'a Yesu kaa logo wε, na Yawutuu nabeleyε ya tun pu she Yesu jεeri na wu pa wu kapyebye wu cuunɔ. ⁴ A p'i nɔ Yesu yiri, na yi jo wu mu. Na guri na wu jεeri xuuni na: «Ma bu lee pye we ná we mu, w'a yaa ni lee ni, ⁵ bani wèe shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a wèe Kilε-peηε puga ki yereηε.» ⁶ A Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a tεηε sɔrɔsii junoɔ wu puga ki na wε, a wee di wu napiineε pii tun pu she wu pye: «Kafɔɔ, ma ganha da mayε kanha wε, bani nε yaa mu wu jé nε puga wε. ⁷ Lee wuu na nε wu she mu yiri, nε nayε ta nε cêre lee bε ni. Ga jomεε nigin ye jo, kɔnhɔ na kapyebye wu juunɔ. ⁸ Bani junoɔ pii wo fanha nɔhɔ ni nε jε, sɔrɔsii pii di jε nε bε mu. Nε bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Nε bu wa bε pye: «Pa!» Wee bε na ba. Nε bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

⁹ Ba p'a she tee tuduro ti jo Yesu mu tuun wemu ni wε, a lee di wu fo. Sipyiire ti t'a bi taha wu feni ge, a wu ηmahana jeri pee shizhaa na pu pye: «N'a da yi jo yi mu, nε sanha we wo n'a daa wu tuugo ja sipya wa shishiin mu wε, ali Izirayeli fiige ki bε ni wε.» ¹⁰ Ba tudunmɔɔ p'a kuri kari pu junoɔ wu puga wε, a p'i she kapyebye wu ni juunɔ ta wà.

Yesu ya naxhugoshɔ wa ja nixhugo jε

¹¹ Lee nibyexhoo na a Yesu di gari kulo la ni lee mεge jε Nayini. A wu kalaapiire te, ni sipyiire t'i gari ni wu ni. ¹² Ba p'a tεηε kulo li tajεge ki na wε, a p'i jiri sipyii pii na, pu na gaani ni ná wa nixhugo ni faya ni. Wee ye nigin w'a bye wu nu mu. Wu nu wu bε di bye naxhugoshɔ. Kanha ki sipyii ni jεhemεε pu bi foro pinne ni wee cee wu ni, na se gbo wu talerε ni. ¹³ Kafɔɔ ya wee cee wu ja tuun wemu ni ge, a

wu niɲaara di jé wu ni. A wu wu pye: «Ma ganha ba mɛɛ suu wɛ!»

¹⁴ A wu fulo pu na, na wu kenɛ taha karaya yi na, a gbo wu lɔvɛɛ p'i yere. A Yesu di jo: «Nan̄i we, nɛ w'a ma pye mu, yiri!» ¹⁵ A wu yiri tiin na jomɔ ɲɔ kɔn. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.

¹⁶ A sipyii pu bɛɛri di fya, a p'i ganha na Kile sɔni na: «Kile tudunmɔ nigbɔ w'a wuyɛ shɛ wu niɲɛ ni. Kile w'a pa wu sipyii pu tɛgɛ.» ¹⁷ Le Yesu ya pye ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke, ni ki kabanugo kulogoo ki bɛɛri ni.

Yesu labye w'a li shɛɛ na Shɔvɔɔ wu ɲɛ wii

(Macoo 11:2-19)

¹⁸ Yesu ya keree kiimu bɛɛri pye ge, a Yohana wo kalaapiire t'i shɛ kee bɛɛri paari wu mu, a wu pu shuun wa yiri, ¹⁹ na pu tun shɛ Kafɔɔ mu, pu wu yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii naha wii?»

²⁰ Ba p'a nɔ Yesu yiri tuun wemu ni wɛ, na wu pye: «Yohana Batizelipye w'a wèe tun pa na wèe pu pa ma yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii naha wii?»»

²¹ Taapile ni a Yesu di sipyiiɲɛhɛmɛɛ yama ni pu kanhama keree xɔ, na jinaa kɔri yeege pii ni, na fyɛnmɛɛ niɲɛhɛmɛɛ ɲii mugi. ²² Lee kadugo na a wu Yohana wo tudunmɔɔ pu ɲɔ shɔ na: «Y'a lemu ɲa, na lemu logo ge, yi shɛ lee paari Yohana mu na: Fyɛnmɛɛ wa ɲaa, faannaa di ɲaari, togo fɛɛ di juunɔ, ɲudunnɔɔ di nuri, xuu di ɲeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fɛɛ mu.

²³ Sipya wemu ɲunɔ ya kyɛɛgi nɛ na wɛ, weefɔɔ ɲɛ duba pya!»

²⁴ Ba Yohana wo tudunmɔɔ p'a kari wɛ, a Yesu di ɲɔ kɔn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a shɛ wii siwaga ki ni wɛ? Kafɛɛge ya wahagaanra lemu ɲɛri ge, lere ya?»

²⁵ Wee tuun wu ni yee d'a shɛ naha wii wɛ? Fazaaya fɔɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni, na yalijenɛɛ li ge, pee ya daa saannaa piyɛyɛ ni. ²⁶ Yee d'a shɛ

naha wii wɛ? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pɛɛ Kile tudunmɔ na. ²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma ɲahagbaa na wu ma koo li yàa yaha ma naha na.»*

²⁸ N'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pɛɛ Yohana na wɛ, Ga lee bɛ na Kile saanra ti wo sipyii pu bɛɛri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ ya pɛɛ wu na.»

²⁹ Sipyii pii p'a wu jomɔ pu logo ge, ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛfanhafɛɛ wari shɔvɔɔ, a pee di li shɛ na fiinɲɛ na Kile ya tii, pee bi batize Yohana mu.

³⁰ Ga Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔɔɔ ya she Kile wo ɲɔmɛɛ li ni puyɛ pyaa shizhaa na, pu ya ta sɔɔ na batize Yohana mu wɛ.

³¹ A Yesu di jo sanha na: «Nɛ na já niɲaa wo sipyii pii taanna ni jɔgɔ yɛ ni wɛ? Jɔgɔ yɛ fɛni pu d'a foro wɛ?»

³² P'a foro nɔhɔpiire ta fɛni temu t'a tiin pinnɛge kpɛngɛ na, na ti mujonɔɔ yaha nɔ tiyɛ na ge na: «Wèe ya faangaa wi yee mu yee di ya ta xɔnhɔ wɛ. Lee kadugo na a wèe di yamɛhɛɛ su yee mu yee di ya ta mɛhɛɛ su wɛ.»

³³ Bani Yohana Batizelipye ya pa; wu bi yalijenɛɛ li wɛ, wu bi duven gbuu wɛ, a yee di jo: «Jina wu ɲɛ wu ni.» ³⁴ A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a yee di jo na: «Lɔɲɛherɛ fɔɔ ni gba fɔɔ wu ɲɛ we ná we. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii bɛ wo nan̄ii wu ɲɛ wii.» ³⁵ Ga Kile wo koo li ɲaarivɛɛ pu bɛɛri ya kan̄ii kan Kile wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti mu.»

Dɔdɔshɔ wa wo jurumu ya yafa wu mu

³⁶ Caɲa ka, Farizhɛn wa ya pa Yesu ɲɛɛri na wu shɛ li wu yiri. A Yesu di gari wee puga. A p'i ba ɲɔ kɔn na li.

³⁷ Lee di dɔdɔshɔ wa ta lee kulo li ni. Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu ya li wee ná wu puga wɛ, a wu gari wà ni lasikoli gboro la ni. ³⁸ A wu mɛsuwo di ba doro Yesu kadugo yiri, na shɛ yere na saha ni wu tɔɔyɔ ye

* 7:27 Malaki 3:1

ni, na Yesu tɔɔyɔ yi fyɛnmi ni nɛsinmɛ ni, na wu nuzhiire taga pee jɔgɔ, na ganha na wu tɔɔyɔ yi taala taala ni taanɛɛge ni, na lasikoli wu wo yi na.

³⁹ Farizhen we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee na we na jo wuyɛ funɔɔ ni na: «We ná we da bi bye Kile tudunmɔ, we cee we w'a kpɔn wu na ge, wu bi da li ce na dɔdɔshɔ wu nɛ wii.»

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di jomɔ pu lɔ na jo: «Simɔ, la wa nɛ mu na jo ma mu.» A Simɔ di wu nɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, li jo.» ⁴¹ A Yesu di jo: «Foolemɛ wa fɔhɔɔ bye sipyii shuun na, wu wari kabɔfonɔɔ kelɛɛ gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kabɔfonɔɔ gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na. ⁴² Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan wɛ, lee funɔɔ ni, a wu pu beshuun wu fɔhɔɔ ki yaha pu na. Nɛ jo, we ná we kaa na daan wekɛ ni xuuni pu shuun wu ni wɛ?» ⁴³ A Simɔ di wu nɔ shɔ na: «Nɛ giin jo w'a niɛhɛmɛ wu yaha wekɛ na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

⁴⁴ Lee kadugo na a Yesu di nɛmahana nɛri cee wu shizhaa na Simɔ pye: «M'a we cee we naa gɛ? Nɛ jé mu puga, mu ya tɔɔyɔ je lɔhɔ kan nɛ mu wɛ, ga we ya nɛ tɔɔyɔ fyɛnmi ni nɛsinmɛ ni, na pee jɔgɔ ni wu nuzhiire ni. ⁴⁵ Mu ya ta nɛ shaari ni taanɛɛge ni ba l'a tee na byi ni nɔsɔɔnrɔ ni wɛ. Ga nɛ di jé naha ge, taanɛɛge ni we cee we ya nɛ co, bani nɛ di jé ge, wu nɛ na nɛ tɔɔyɔ taala taala. ⁴⁶ Mu ya ta sinmɛ wo nɛ nɔɔɔ ni wɛ, ga wee ya pɛɛwa lasikoli wo nɛ tɔɔyɔ na. ⁴⁷ Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taanɛɛge nigbɔhɔ k'a li shɛɛ na wu jurumu wu ni wu nɛhe bɛeri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu niɛhɛmɛ nɔɔɔ tɔan wɛ, weefɔɔ taanɛɛge na jɛɛ.»

⁴⁸ Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» ⁴⁹ A wu lijii p'i nɔ kɔn na yu puyɛ funyɔ ni na: «Jɔgɔ wu nɛ we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu wɛ?» ⁵⁰ A Yesu

di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se nɔnɛ na!»

8

Cèe pii ya taha Yesu feni

¹ Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire naari, na Kile saanra ti Jozaama pu yɛɛ li pyi. Wu kalaapiire kɛ ni shuun wu bye ni wu ni, ² ni cèe pii bɛ. Wu bi pee cèe pu cuunɔ, na jinaa bɛ kɔri yeege pii ni pu ni. Cee nigin wa mɛgɛ ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala shɛɛn Mariyama, jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni. ³ Wa mɛgɛ nɛ na Zhanɛ, wee bye Kuza wo shɔ. Kuza bi bye saannaa Herɔdi wo koomɔ pu fanhafɔɔ wa. Suzani, ni cèe niɛhɛmɛ piitiilee bɛ bye wà. Pee bɛeri bi Yesu ni wu kalaapiire ti tɛri ni pu kenɛ yaaya ni.

Talenɛ lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Marika 4:1-9)

⁴ Sipyii pu bi yiri kulogoo ki bɛeri ni na se Yesu yiri. Sipyiiire t'a pa binne wu tɔan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talenɛ le jo pu mu na: ⁵ «Caɔa ka ná wa ya foro na kari wu tɛgɛ ni di zhe wu alikama shi wá fenɛ shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛgɛ ki nɔ na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazhɛɛɛ di tee jɔ. ⁶ A nuguro ta di do faaga nɔɔɔ ni pɔnɛhɛɛ di bye wà wɛ. Ba t'a fin xɔ wɛ, na waha, bani jimɛ bye wà wɛ. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niɛ ni. A ti ni xhuyo y'i ganha na lɛgi; a y'i ba ti co, na tili. ⁸ A nuguro ta di do niɛnɛ na. At'i fin, na lɛ, na pya le, na ti tɛhɛɛ xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo wɛ, na se le na: «Wemu na logo ge, wu logo dɛ!»

Yesu talenɛ ki kajuu nɔɔɔ

(Macoo 13:10-17; Marika 4:10-12)

⁹ A wu kalaapiire t'i wu yege na: «Le talenɛ le kɔri nɛ dii wɛ?» ¹⁰ A wu pu pye: «Na Kile saanra ti wo nɛmɔhɔɔ ti ce, yee mu lee ya kan. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki bɛeri w'a yu pu mu talenɛ ni, kɔnhɔ:

«Pu da wii,
ga p'i ganha ba yaaga naa we.
P'i da niwegee shaan,
p'i ganha ba yi naha ceni we.»*

*Yesu ya nuguro ti wo talen li kori jo
(Macoo 13:18-23; Marika 4:13-20)*

¹¹ «Lee talen li kori we: Nuguzhi we, wee ne Kile jomɔ. ¹² Pii ne ba koo na ne we, ba pee ya pe jomɔ pe logo we, Shitaanni na ba pu wolo pu funyɔ ni, kɔnhɔ pu ganha dɔ, p'i shɔ we. ¹³ Faaga wuu pu ne piimu p'a jomɔ pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di ne pu na we, p'a dɔ ye jere ye funnɔ ni. Nɔwuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha. ¹⁴ Xhuyo niye wuu pu ne piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo. Ga ke kɔnɔ ke wo funzhakeree, ni naafuu keree, ni xɔnhɔ keree, na pu cɔnri, fo pu da le we. ¹⁵ Nijenye wuu pu ne piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu co see na ni zɔsaama ni, na gori yaha pee jomɔ pe na, fo na nagoo pye.

*Talen le l'a jo sokinna shizhaa na ge
(Marika 4:21-25)*

¹⁶ «Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu nunɔ ni, kelee w'i wu le karaga nɔhɔ ni we. Ga yaaga nunɔ ni wu da wu taha, kɔnhɔ wu da kpɛngɛ yeege puga ki jevɛɛ pu mu. ¹⁷ Bani kanmɔhɔnɔ la shishiin wa lemu da ba je we. Nmɔhɔnɔ ta shishiin wa temu da ba foro kpɛngɛ na we. ¹⁸ Lee wuu na yi kasɛngɛ ta yi kafila logoganaa na, bani la ne wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la ne wemu mu we, w'a giin na nifɛnhɛfɛnhɛne lemu be li ne wu mu ge, lee be na zhɔ wu na.»

*Jɔgɔ ye pu ne Yesu nu ni wu cebooloo we?
(Macoo 12:46-50; Marika 3:31-35)*

¹⁹ Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu yiri, ga pu ya ja gbara wu na sipyii pu kenɛ ni we. ²⁰ A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpɛngɛ ke na, pu funnɔ ki wa p'i ma

na.» ²¹ Ga, a Yesu di jo: «Pii p'a Kile jomɔ pu nuri, na pu koro naari ge, pee pu ne ne nu ni ne ceboronamaa.»

*Yesu ya kafɛngɛgbɔhɔ ka yereɛ
(Macoo 8:23; Marika 4:35-41)*

²² Cana ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wu she gba wu kadugo.» A p'i je kɔrɔgɔ ka ni na gaani. ²³ Na pu yaha pu gaani, a Yesu di nmunɔ. A kafɛngɛ ka di yiri lɔhɔ ki nunɔ ni. A kɔrɔgɔ k'i ganha na zhaa di nii lɔhɔ na, fo pu na zhaa di mini.

²⁴ Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulo wu na na wu ne, na wu pye: «Karamɔgɔ, Karamɔgɔ, wu na da gori lɔhɔ ni!» A wu yiri, na sele kafɛngɛ ke ni lokuruyo yi na; a kafɛngɛ ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunmɔ p'i yere. ²⁵ A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wo n'a daa wu wa we?» A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana, a p'i ganha na puyɛ pyi: «We na we d'a sii jɔgɔ, fo wu na yu ni kafɛngɛ ni lɔhɔ ni, y'i wu nɔmɛɛ conɛ we?»

*Yesu ya jinaa kori yeege na wa ni
(Macoo 8:28-34; Marika 5:1-20)*

²⁶ A Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee ne gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni. ²⁷ Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni we, a na wa di ba wu nunɔ ciri, kulo li shɛn wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatuunnɔ ni wu bi gbara w'a faya leni we, wu bi goroo puga we. Wu tatɛngɛ ki bye faxhuu we. ²⁸ Ba w'a Yesu na we, na mujuugbɔɔ la w'a, na nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Naha m'a zhaa ne feni we, Kile-gbɔtabaaga Ja Yesu? N'a ma jɛeri, ma ganha bu na kanha we!» ²⁹ W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee na wu ni. Jina wu bu yiri wu feni tuun wemu ni, sipyii na wu keme pɔ ni tɔɔɔ shɔnhɔyɔ ni, na biriye le wu tɔɔyɔ na, kɔnhɔ pu da wu kasɛri. Ga w'a tee pɔɔɔ ti bɛeri kɔn. Jina wu bi ma wu kori kari siponɔ ni.

³⁰ A Yesu di wu yege na: «Dii mu mege di ne we?» A wu jo: «Ne mege ne «Wɛɛ Ya Nehe,» bani jinaa nijehemɛɛ

* 8:10 Ezayi 6:9

pu bi jé wu ni. ³¹ A pee jinaa p'i Yesu jɛɛri xuuni na wu ganha bu pu yaha gari kakara wecogonɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki ni wɛ.

³² Lee bi shaagbaga nijɛnɛ ka ta ki na naha yanɔ ki kabanugo. A jinaa p'i Yesu jɛɛri na wu sɔɔ p'i shɛ jé pee shaalaa pu ni. A wu sɔɔ. ³³ Wee tuun wu ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na shɛ jé pee shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yanɔ gologoloyo yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.

³⁴ Ba shaanahamaa p'a lee ja tapyege ni wɛ, a p'i baa kari na shɛ yee paari kanha ki ni, ni sitiinmɛɛ pu mu. ³⁵ A sipyii p'i foro na shɛ lee nibyii li wii. Ba p'a nɔ Yesu tãan wɛ, na wee ná wu ja, jinaa pu bi foro wu ni. Wu nidɛɛngɛ di jɛ Yesu fɛɛ ni, fàya yi bye wu na, wu d'a cuunɔ. A p'i fya. ³⁶ Ná jinaa wo w'a cuunɔ piimu jii na ge, a pee di kii keree kii bɛɛri paari pu mu. ³⁷ Wee tuun wu ni a Gerasa shɛɛn pu bɛɛri di Yesu jɛɛri na wu laha pu wo jiiɛ ki na, bani pu bi fya xuuni. A Yesu di jé kɔrɔgɔ ki ni, na laha pu wo jiiɛ ki na.

³⁸ Yesu nigariwo jinaa p'a foro ná wemu ni ge, a wee di wu jɛɛri na wu bi da já binne ni wu ni. Ga, a Yesu di wu kurunɔ, na jo: ³⁹ «Kuri m'a se puga, Kile ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛɛri pye ma mu ge, m'a shɛ kee paari.» Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛɛri pye wu mu ge, a wu gari na shɛ kee keree ki paari kulo li bɛɛri ni.

Yesu ya cee wa cuunɔ, na Zhayirusi poro nixhugo jɛ

(Macoo 9:18-26; Marika 5:21-43)

⁴⁰ Ba Yesu ya kuri pa na yiri gba wu kadugo wɛ, a wu ba wu daan sipyii pu bɛɛri ni, bani pu bɛɛri bi wu sigee. ⁴¹ Lee bi ná wa ta wà, wu mɛgɛ jɛ na Zhayirusi, wee wu bye wee xuu wu wo Kile-pɛɛnɛ puga jiiɔfɔɔ. A wee di ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu jɛɛri xuuni na wu shɛ wu puga, ⁴² bani fucɛɛɛɛ nigin yɛ li bye wu mu, li shi wu bye yee kɛ ni shuun. Lee li bi zhaa di xhuu.

Ba Yesu ya gaani wà wɛ, a sipyiiire t'i wu kuuri, na wu cɔnri. ⁴³ Lee bi cee wa bɛ ta wà shishan na woni wu feni fo yee kɛ ni shuun. Wu bi wu kenɛ yara bɛɛri kan wɛbyii mu, ga wa shishiin ya já wu cuunɔ wɛ. ⁴⁴ A wu fulo Yesu na wu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegeɛ na. Taapile ni a wu shishan p'i yere. ⁴⁵ A Yesu di jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn nɛ na wɛ?» Ba pu bɛɛri ya yu pee bɛ wɛ, a Pyɛɛri di jo: «Karamɔgɔ, sipyii p'a mu cɔnri xuuni dɛ!» ⁴⁶ Ga, a Yesu di jo: «Sipya wa w'a kpɔn nɛ na, bani nɛ li cɛ na sefɛɛɛɛ ta t'a foro na ni.» ⁴⁷ Ba wee cee w'a li ja na li da já ηmɔhɔ nige wɛ, a wu ganha na fuguri, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni. Lemu l'a wu pye w'a kpɔn Yesu na, ni w'a cuunɔ taapile ni cuunɔgana lemu na ge, a wu yee paari wu mu sipyii pu bɛɛri jii na. ⁴⁸ A Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma cuunɔ. Ta se jajiɛ na!»

⁴⁹ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a tudunmɔ wa di ba na yiri Kile-pɛɛnɛ puga jiiɔfɔɔ wu kaban, na ba wee pye na: «Ma poro fucɛɛɛɛ l'a xu. Ma ganha bu navunɔ pɛɛ nige Karamɔgɔ wu na wɛ.» ⁵⁰ Ga ba Yesu ya yee logo wɛ, na Zhayirusi pye: «Ma ganha bu fya wɛ; dà yɛ, ma poro wu na juunɔ.»

⁵¹ Ba Yesu ya shɛ nɔ Zhayirusi kaban wɛ, wu ya sɔɔ wa shishiin wu jé ni wu ni puga ki ni wɛ, fo Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni wu to. ⁵² Lee di sipyii pu bɛɛri ta pu na yamehɛɛ suu na xhuulo. A Yesu di jo: «Yi ganha ba mɛhɛɛ suu wɛ, bani pya wu ya ta xu wɛ, w'a ηmunɔɔ.»

⁵³ A p'i ganha na wu la wo, bani pu bi li cɛ na w'a xu xɔ. ⁵⁴ Ga, a Yesu di wu co kenɛ ke na, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Pya we, yiri!» ⁵⁵ A wu munaa l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yiri tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu mu. ⁵⁶ A l'i bye kakanhana pya wu sefɛɛ pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii le jo wa shishiin mu wɛ.

9

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun

(Macoo 10:5-15; Marika 6:7-13)

¹ Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na sefere ni fanha kan pu mu jinaa beeri na, pu da yama be xuu. ² Lee kadugo na a wu pu tun pu she Kile saanra ti yere pye, p'i yama fee cuunjo. ³ A wu pu pye: «Yi nigari-wuu ganha bu yaaga lo yi kenje ni we, kagaanga be we, kushyaaga be we, yalige yaaga be we, wari be we. Wa shishiin ganha da fadeye shuun lo we. ⁴ Yi bu je puga beeri ni, y'i diin wa fo yi kariduun bu she no. ⁵ Xuu wa shen bu zhe pu da yi tirige we, yi ba foro lee kulo li ni, y'i yi tayo gbazhenhe jahara wo wa, lee na ba bye seri kaa pu feni.» ⁶ A kalaapiire t'i gari. A p'i Kile wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki beeri ni, na yama fee pu cuunjo tye yi beeri ni.

Herodi hakili ya wuregi

(Macoo 14:1-12; Marika 6:14-29)

⁷ Ba gbafere Herodi ya kii kapyegge kii beeri kaa logo tuun wemu ni we, a wu hakili di wuregi, bani sipyii pii ya jo na: «Yohana Batizelipye w'a ne na foro xu ni.» ⁸ A pii di jo: «Kile tudunmoo Eli w'a kuri pa.» A pii be di jo: «Wa w'a ne na foro xu ni taashiine li wo Kile tudunmoo pu ni.» ⁹ Ga, a Herodi di jo: «Ne Yohana nunjo kan p'a kon. Ayiwa, di wa kii keree kii nuri wemu shizhaa na ge, wee ne jago we?» A wu ganha na li shaa wu Yesu na.

Yesu ya yalige kan sipyii kabofonjo kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Yohana 6:1-14)

¹⁰ A Tudunmoo p'i guri pa Yesu yiri, na ba pu kapyegge ki beeri paari wu mu. A Yesu di gari ni pu ni pu ye na, na she no kulo la jo na, lee mege ne na Betisayida. ¹¹ Ba sipyii t'a pa li ce tuun wemu ni we, na daha wu feni. A Yesu di pu co xuuni, na baari pu mu Kile wo saanra ti keree na. Piimu mago bye sicuumo na ge, a wu pee cuunjo.

¹² Ba cana k'a jo kon na diri we, a kalaapiire ke ni shuun wu fulo Yesu na, na wu pye: «Sipyii ti yaha, konho p'i she wu taan kulogoo ni sige buguro te na, p'i she yalige ni tashonyo sha wa, bani siponyo ni wee ne naha.»

¹³ Ga, a Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i jo: «Yaaga ne wee mu buuri nuyjo kaguro ni fyaa shuun ye kadugo na we, fo ma la bi ne wu she yalige sho pii sipyii pii beeri mu.» ¹⁴ Pu bi namaa kabofonjo kaguro (5.000) shi taro pee ni. A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu tene kele kaguro kaguro (50) shishiin.»

¹⁵ A p'i li pye mu na sipyii ti beeri tene lee tene gana li na. ¹⁶ A Yesu di yee buuri nuyjo kaguro we ni fyaa shuun wu lo, na naha ke yirige fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xho na yi kegi kegi na kan kalaapiire ti mu, na pu yee yene sipyii pu taan. ¹⁷ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee sana kemfo na saganja ke ni shuun ni.

Pyeri ya yere li na na Kirisa wu ne Yesu

(Macoo 16:13-19; Marika 8:27-29)

¹⁸ Cana ka, na Yesu yaha Kile-nerenge na wu ye, wu kalaapiire ti bye wu kabanugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii pu wa yu na jago ne ne we?» ¹⁹ A p'i wu jo sho na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmoo Eli, pii be di yu sanha na taashiine li wo Kile tudunmoo wa w'a ne na foro xu ni.»

²⁰ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu ne di ne jago we?» A Pyeri di wu pye: «Kile ya Kirisa wemu naha bulo ge, wee mu ne.»

Yesu ya jo wu xu ni wu ne wu keree na

(Macoo 16:20-28; Marika 8:30-9:1)

²¹ A Yesu di yi waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we. ²² A Yesu di jo sanha na: «Li waha li waha, fo Sipya Ja bu ganha xuuni. Nohole, ni saraya naha shonrivere nunofee, ni saliya karamogalo na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu

caxhugo caṅa taanri wogo wu na ba ɲɛ.»

²³ Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Wa funɲo bi ɲɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, ɲiga beeri wu wu korikoritige ki lo taha na feni. ²⁴ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa ɲunɔ wolo ɲinaa ge, wee na ba buun wu munaa ni ɲiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni ɲinaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba wu munaa ɲunɔ wolo ɲiga na. ²⁵ L'a ɲaha ɲo sipya na wu koɲo yaɲmuyɔ beeri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni, wu gyɛɛgi wɛ? ²⁶ Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni ni wuyɛ pyaa nɔɔɔ wu ni, ni wu To Kile wo we, ni fɛfɛɛɛ mɛɛkɛɛ pu wo we, wu be na ba shiige le wuyɛ ni weefɔɔ shizhaa na. ²⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ɲa wɛ.»

Yesu ɲɛwiine l'a ɲeri
(Macoo 17:1-8; Marika 9:2-8)

²⁸ Pe jomɔ pe ya jo cabyaa gbarataanri shishiin, a Yesu di gari ni Pyɛeri, ni Yohana, ni Yakuba ni faaboboɲo ka fugba ni, kɔnhɔ p'i she Kile ɲɛeri. ²⁹ Na wu yaha ɲɛɛge ki na, a wu ɲɛwiine l'i ɲeri, a wu faya y'i finɲɛ, na ɲi. ³⁰ Taapile ni a p'i namaa shuun wa ɲa pee na yu ni Yesu ni, pee bye Musa ni Eli. ³¹ P'a puyɛ she ni nɔɔɔɔɔ ni. Yesu na ba wu labye wu ɲo fa, na xhu xugana lemu na Zheruzalemu ni ge, pu bi yu ni wu ni kee keree kij na. ³² Lee bi ɲmunɔɔɔ ta p'a Pyɛeri ni wu kaafɛɛ pu shan. Ga ba p'a ɲɛ wɛ, na Yesu ni pee namaa shuun wu nɔɔɔ wuu ɲa. ³³ Tuun wemu ni pee namaa p'a laha Yesu taan ge, a Pyɛeri di wu pye: «Wu Karamɔɔ, wɛ bu gori naha, lee ya ɲo xuuni dɛ. Wu buguloo taanri yerenɛ, mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi cɛ wɛ.

³⁴ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a ɲahaɲa ka di ba pu tɔ. Kalaapiire ti

nijewuu kee ɲahaɲa ki ni, a p'i fya.

³⁵ A mujuu la di foro kee ɲahaɲa ki ni na: «Nɛ ɲidaan Ja wu ɲɛ we. Nɛ w'a wu shɔɔnri lo. Y'a wu nijoyo nuri!»

³⁶ Ba lee mujuu l'a foro wɛ, a p'i Yesu ta wu yɛ. A kalaapiire t'i cari, pu ya pu kaɲagaa ki paari sipya wa shishiin mu wee tuun wu ni wɛ.

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge

(Macoo 17:14-18; Marika 9:14-27)

³⁷ Kee caṅa ki ɲimuguro, pu na tigi xɔ faaboboɲo ki na, a sipyiɲɛhemɛɛ di she Yesu ɲunɔ cɪri. ³⁸ A n'a wa di mujuugbɔɔ la jo sipyiire ti tɛ ni na: «Karamɔɔ, n'a ma ɲɛeri, ɲo mayɛ na m'a na ja wu wii, we yɛ nigin pe wu ɲɛ na mu. ³⁹ Jina wa wu ɲɛ wu ni, wu bu wu co, taapile ni w'a ganha na xhuulo. Jina wu na wu ɲahara, fo kakaya na fɔro wu ɲo ni. Wee jina wu foromɔ pu ma bɛn wu ni, wu nivorogo, w'a wu kanha xuuni. ⁴⁰ Nɛ ma kalaapiire ti ɲɛeri jo pu wu kɔri, ga p'i ya j'a wɛ.»

⁴¹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni ɲɛ sipyikuuyo n'a daa baa fɛɛ! Nɛ na gori yaha naha ni yee ni, na yee keree xu fo tuun weke wɛ? Pa ni ma ja wu ni naha.»

⁴² Ba pya w'a fulo Yesu na wɛ, a jina wu wu shan ɲinɛ na, na wu ɲahara xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na, na pya wu cuunɔ, na wu kan wu to wu mu. ⁴³ A Kile wo sefɛɛɛ nignɔɔɔ t'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu.

Yesu ya wu xu wu jo sanha
(Macoo 17:22-23; Marika 9:30-32)

Na Yesu kapyegeɛ ki yaha k'a pye pu mu kakanhana, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁴ «Yi niwegee shan y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.» ⁴⁵ Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri cɛ wɛ. Pee bi ɲmɔhɔ pu na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kɔri cɛ wɛ. A p'i fya pu ya j'a wu yege pee keree na wɛ.

Weke w'i ɲɛ ɲahagbaa fɔɔ wɛ?

(Macoo 18:1-5; Marika 9:33-37)

⁴⁶ Nakaara ya jɛ kalaapiire ti tɛ ni, na weke wu ɲɛ pee beeri wo ɲahagbaa

fɔɔ wɛ? ⁴⁷ A Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na nɔhɔcɛɛɛɛ la lɔ, na lee yereɲɛ wuyɛ tɔan, ⁴⁸ na pu pye: «Sipyaa sipya w'a le nɔhɔcɛɛɛɛ le la shi cɔ xuuni nɛ wuu na ge, nɛ w'a cɔ xuuni. We w'a nɛ cɔ xuuni ge, nɛ tunvɔɔ we w'a cɔ xuuni. We wu wa yee bɛɛri nifɛnhɛfɛnhɛnɛ ge, wee wu wa yee bɛɛri wo sipyigbɔ.»

Sipyaa wemu nɛ yee pɛn wɛ, yee nii wu nɛ

(Marika 9:38-40)

⁴⁹ A Yesu kalaapire Yohana di jomɔ pu lɔ na jo: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya nɔ wa na, wu na jinaa kɔri na yeege sipyii ni mu mɛgɛ na. A wɛɛ di wu naha kɔn lee bye na, bani wu nɛ wɛɛ wa wɛ.» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu naha kɔn wɛ, bani sipya wemu nɛ yee pɛn wɛ, yee nii wu nɛ wii.»

Samari fiige ki kulo la shɛɛn ya sɔɔ na Yesu kemɛ wɛ

⁵¹ Yesu bi yaa wu foro kɔnɔ puga w'a gaanɔ fugba wu ni tuun wemu ni ge, ba wee ya tɛɛɲɛ wɛ, a wu li yaha wuyɛ funɲɔ ni na fo wee bu jɛ Zheruzalɛmu ni, ⁵² a wu tudunmɔɔ pii tun kari wuyɛ naha na. A pee nigariwuu di jɛ Samari fiige ki kulo la ni, na p'i shɛ tajege sha wɔ wu mu. ⁵³ Ga lee kulo li shɛɛn ya sɔɔ wu jɛ pu mu wɛ, bani Zheruzalɛmu ni wu bi gaanɔ. ⁵⁴ Ba wu kalaapiire, Yakuba ni Yohana ya lee na wɛ, a p'i jo: «Kafɔɔ, ma la nɛ wu jo na ki yiri fugba we ni, ki tigi pa pu kyɛɛgi ya?» ⁵⁵ Ga, a Yesu di nɛmahana nɛri pu shizhaa na, na din pu na xuuni. ⁵⁶ Lee kadugo na a p'i gari kulo latii ni.

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu fɛni ge

(Macoo 8:19-22)

⁵⁷ Na pu yaha koo na pu na gaanɔ, a nɔ wa di Yesu pye: «Wu Kafɔɔ, xuu bɛɛri ni m'a se ge, nɛ na daha ma fɛni.» ⁵⁸ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhɛɛɛ di nɛ ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipyaa Ja wu mu kemu nɛ wuyɛ pyaa wogo wɛ.»

⁵⁹ A Yesu bɛ di wa pye: «Taha na fɛni!» Ga, a wee nɔ wu wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fɛnhɛ na to wu le.» ⁶⁰ A

Yesu di wu nɔ shɔ na: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, mu kunni wu shɛ Kilɛ wo saanra te yɛɛ pyi.»

⁶¹ A nɔ watii bɛ di jo sanha na: «Kafɔɔ, nɛ na daha ma fɛni, ga ma di sɔɔ di fɛnhɛ zhɛ na puga shɛɛn funɲɔ to.» ⁶² A Yesu di wu nɔ shɔ na: «Sipyaa sipya w'a niiyɛ tuugo conɔ, na gari na wii kadugo yiri ge, wee ya yaa ni Kilɛ wo saanra te ni wɛ.»

10

Yesu ya kalaapiire kelɛɛ gbarashuun ni shuun tun

¹ Kee keree kii kadugo na, a Yesu di sipyii kelɛɛ gbarashuun ni shuun (72) watii bɛ naha bulo sanha. Wu bi yaa wu shɛ kulogoo ni tɛyɛ yemu bɛɛri ni ge, a wu pu tun kari shuun shuun wuyɛ naha na yee tɛyɛ yi ni.

² A wu pu pye: «Shinma nigɔnbaama w'a nɛhɛ, ga kapyebyii pu d'a cɛɛɛ. Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu nɛri na wu kapyebyii pii bɛ tun sanha, p'i shɛ wu shinma wu kɔn. ³ Y'a se! N'a yi tun na kari ba dubyapiye nɛ mɛ yacoyo niɲɛ ni wɛ. ⁴ Yi ganha bu wari tayahaɲa lɔ wɛ, kelee kushɛyɛɛyɛ wɛ, kelee tanhaya yatii wɛ! Yi ganha bu yere koo na di wa shishiin shaari wɛ!

⁵ «Yi bu jɛ puga bɛɛri ni yi fɛnhɛ jo: «Nanɲɛ ki pye kee puga ki ni.»

⁶ Nanɲɛ pya wa bu da wɔ yi wo nanɲɛ ki na digi wee na, lee kaa bɛ wɛ ki na guri ba yi mu. ⁷ Y'i diin kee puga ki ni! Pu ba lemu kaan yi mu, y'a lee li, yi da lee gbuu! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari piyɛyɛ yi ni wɛ!

⁸ «Yi bu jɛ kulo bɛɛri ni, a p'i yi cɔ xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge, yi kee li. ⁹ Yi yama fɛɛ pu cuunɲɔ wɔ, y'i yi jo pu mu na Kilɛ saanra t'a tɛɛɲɛ pu na. ¹⁰ Ga yi bu jɛ kulo la ni, pee di ya sɔɔ na yi cɔ wɛ, y'i shɛ pu tatiinyɛ yi ni, y'i jo: ¹¹ «Ali yee kulo li gbazhenhɛ ke bɛ k'a mara wɛɛ tɔɔyɔ yi na ge, wɛɛ da ki pɔ pɔ yee fɛni. Lee bɛ na, yi li cɛ na Kilɛ saanra t'a tɛɛɲɛ.» ¹² N'a da yi jo yi mu, Sodɔmu kanhama keree na

ba bərə lee kulo li wogoo na kiiri wu cagəngə.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomə pu she ge

(Macoo 11:20-24)

¹³ A Yesu di jo sanha na: «Bəəngə ki wa yee Korazən shəən wogo! Bəəngə ki wa yee Bētisayida shəən wogo! Bani kakanhaŋaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidən kulogoo ki ni, nimε bi da pee ta pee ya daajeŋe jo, na pu jurumu wu yaha l'a mə, na bərəyə le puyε na, na diin shəənrə ni. ¹⁴ Lee na Tiiri ni Sidən wo kanhama keree na ba bərə yee wogoo ki na kiiri wu cagəngə. ¹⁵ Mu do Kapərinəmə? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi dε! Mu da ba dirige fo Jahanεmε we ni.»

¹⁶ A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi jomə logo, nε jomə w'a logo. Wa bu yi she, nε w'a she. Wa bu nε she, we w'a nε tun ge, we w'a she.»

Tudunmə kelee gbarashuun ni shuun w'a she na pa

¹⁷ Pee tudunmə kelee gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na jo: «Kafə, ali jinaa bε ya kuu wəe mu mu mεge ki gbəərə ni!»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Nε Shitaanni nidogo ja na yiri fugba we ni ba Kile-jine jε wε. ¹⁹ Li wii, n'a se kan yi mu y'a jaari wələ ni namaa juŋə ni, y'i wu Pən wu wo sefεere ti bεeri tənħəŋə yi təyə ni, yaaga ka shishiin wa da ja kakuunə pye yi na wε. ²⁰ Ga lee bε na yi funyə ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu wε. Ga yi funyə yi taan, bani yi mεye wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funŋə taan

(Macoo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ji fundanga na Fεfεere Munaa li gbəərə ni, na jo: «Na To Kile, fugba ni jine ki Kafə, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ηməhə fungənyə fεε ni kalaagbə fεε na, na ki she nəhəpiire na. Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. ²² Nε To w'a keree ki bεeri le

nε kenε ni. Wa shishiin ya cε jəgə wu jε Kile Ja wu wε, fo To Kile wu yε nigin. Wa shishiin bε di ya cε jəgə wu jε To Kile wu wε, fo wu Ja wu yε nigin, ni wu la jε wu To wu she sipya wemu na ge.»

²³ Lee kadugo na a Yesu di ηmahana jeri wu kalaapiire ti yiri, na pee ye pye: «Nii kii k'a yee wo kapagaa kii ja ge, kee jε duba wogoo. ²⁴ Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa ja ge, Kile tudunmə ni jεhemεε ni saannaa ni jεhemεε funŋə ya pye na lee ja, ga p'i ya li ja wε. Yemu yee wa nuri ge, pu funŋə ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wε.»

Talε lemu l'a jo Samari fiige shen nizaama wu shizhaa na ge

(Marika 12:28-31)

²⁵ Cana ka, saliya karaməgə wa ya pa yiri yere, na Yesu jə yege na: «Karaməgə leke nε yaa na pye, kənhə di jii sicuumə nixhəbaama ta wε?» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Karaməgə, leke l'a ka, Kile wo saliya wu ni wε? Leke mu wa galaa wə wε?» ²⁷ A wee ná wu wu jə shə na: «Ma Kafə Kile wu taan ma mu, ma zə wu bεeri na, ni ma munaa li bεeri, ni ma fanha ki bεeri, ni ma fungəngə ki bεeri,» na fara lee na: «Ma sipyijii wu taan ma mu ba mayε pyaa ki jε wε.»* ²⁸ A Yesu di wu pye: «Ma jəshəərə t'a jə. Ta lee pyi ma na ba jii sicuumə ta.»

²⁹ Ga wee saliya karaməgə we funŋə bye wu kajii kan wuyε mu, a wu Yesu yege na: «Wεke di jε nε sipyijii wε?» ³⁰ A Yesu di wu jə shə ni talε la ni na: «Ná wa w'a yiri Zheruzalεmu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fεε di she do wu na, na wu fàya wolo, na wu yu. Na wu kpən fo na wu bana xuuni, na gari na wu yaha w'a ciregi. ³¹ Wee tuun wu ni a saraya jaaha shəənrivə wa di doro lee koo li ni. Ba w'a she wee ná wu ja wε, na waa toro. ³² Lee kadugo na a ná wa bε di nə wee xuu wu ni, wee jε Kile-pεεŋε pugbəhə ki kapyebye wa, na wu ja. A wee bε di waa toro. ³³ Ga,

* 10:27 Dutεrεnəmə 6:5; Levitike 19:18

a Samari fiige shen wa kushewo di she nɔ wu na, na wu ja, a wu jijaara di jé wu ni xuuni. ³⁴ A wu fulo wu na, na sinme ni duven le nɔɔyɔ yi ni, na yi pɔ. Na xhɔ na wu durogo wuyɛ pyaa kafanja na, na gari ni wu ni nabuun tatiginɛ xuu wa ni, na wu keree yari.

³⁵ Nimuguro ti na, a wu wari wa wolo kan xuu wu kafɔɔ wu mu, na wu pye: «Ta we ná we keree yari. Ma bu latii li wu juɔɔ tãan na toro le tãan, na niguribawo na lee t'erenɛ ma na.»

³⁶ A wu saliya karamɔɔ wu pye: «Mu jii ni java fɛɛ p'a to ná wemu na ge, pii taanri we ni, wekɛ w'a pye wu sipiyinii wɛ?» ³⁷ A saliya karamɔɔ wu wu jɔ shɔ na: «We w'a juɔɔ jaari wu na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma bɛ wu she lee shi pye.»

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yíri

³⁸ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha koo na, a wu jé kulo la ni. A cee wa di wu lenɛ wu puga wee mɛge jɛ Marite; ³⁹ wu ceboroshɔ wa mɛge jɛ Mariyama. A wee di diin Kafɔɔ tɔɔyɔ tãan, na wu jomɔ nuri. ⁴⁰ Ga lee di Marite hakili wu ta w'a wuregi xuuni wu wo puga ki kapyenɛɛ ki jɛhe na. A wu gari na she Yesu pye: «Kafɔɔ, nɛ ceboroshɔ w'a nɛ yɛ nigin yaha kapyenɛɛ ki na, lee wa kaa mu jii ni i gɛ? Yi jo wu mu na wu na tɛge!»

⁴¹ A Kafɔɔ di wu jɔ shɔ na: «Marite, Marite, mu wa mayɛ kana, na keree nijɛhenɛɛ taga mayɛ funɔɔ pɛn. ⁴² Ga kaa nigin yɛ kɔɔɔ di jɛ. Mariyama w'a taa nizaana li shɔɔnri. Lee wa da ba shɔ wu na wɛ.»

11

Nɛɛɛɛ pyegana

(Macoo 6:9-13; 7:7-11)

¹ Canja ka, Yesu bi Kile jɛɛri. Ba w'a xɔ wɛ, a wu kalaapiire la di wu pye: «Wù Kafɔɔ, wù taanni Kile-jɛɛɛɛ ni, ba Yohana ya wu wo kalaapiire ti taanni taannigana lemu na wɛ.» ² A Yesu di pu pye: «Yi ba da Kile jɛɛri y'i jo:

«Wèe To Kile, mu mɛge ki pye fɛɛfɛɛ,

ma saanra ti pa.

³ Wù canja bɛɛri wo jɔlige kan wù mu.

⁴ Wù jurumu wu yafa wù mu, bani wèe bɛ ya wù sipiyinii wo nahama pu yafani pu mu.

Ma ganha bu wù yaha wù jé nɔwuuro ni wɛ.»

⁵ A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni, jɔɔ wu d'a bye ni nanii ni, ma bu she wu yíri jijninɛ na na wu pye: «Na nanii buuri juyɔ taanri foo le na na, ⁶ bani nɛ nanii wa w'a pa nimɛ na yíri kulo la ni, yaaga di jɛ nɛ mu di gan wu mu wɛ.» ⁷ Wee bu diin puga ki funɔɔ ni na wu jɔ shɔ na: «Ma ganha bu na kanha wɛ. Gbura k'a shɔhɔ, nɛ ni na nagoo ya sinnɛ xɔ. N'a da já yíri di buuri kan ma mu wɛ.» ⁸ A Yesu di jo: «Ayiwa, n'a da yi jo yi mu, wu bye wu ya yíri na wu kan nanjɛɛɛ ki wuu na wɛ, wu na yíri na wu jidaan yanmuyɔ bɛɛri kan wu mu wu navunɔɔ ki wuu na.

⁹ «Nɛ kunni na yi jo yi mu, y'a jɛɛri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ¹⁰ Bani sipyaa sipya w'a jɛɛɛɛ pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu.

¹¹ «Pya to wekɛ wu wa yee ni wu ja wu fya jɛɛri wu mu, wu wɔ kan wu ja wu mu fya wu wege ni wɛ?

¹² Kelee yee wa pya bu xhucɛɛ jɛɛri wu mu, wufɔɔ na zɔɔ di nà kan wu mu xhucɛɛ li wege ni gɛ? ¹³ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cɛ mu yi nagoo pu mu.

Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba Fɛfɛɛɛ Munaa li kan fo xuuni li jɛɛrivɛɛ pu mu wɛ?»

Yesu wo fanha ki ya ta yíri Shi-taanni yíri wɛ

(Macoo 12:22-30; Marika 3:20-27)

¹⁴ Yesu bi jina bobo wa kɔri yeege ná wa ni. Jina wu na foro xɔ, a wee ná wu já na yu. A lee di bye kakanhana sipyiire ti bɛɛri mu. ¹⁵ Ga, a pii di jo pu ni na: «Jinaa juɔɔfɔɔ Belizebuli fanha ni w'a jinaa pu kɔri.» ¹⁶ Piitiilee bɛ funɔɔ bye p'i wu taanna wii. A pee di

naha sheshεεε kakanhana la jεeri wu mu na yiri fugba we ni.

¹⁷ Ga, a Yesu di pu fungonyo ce na jo: «Saanra bεeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyεεgi. Puga bεeri, ki sipyii bu yiri puyε kaa na, kee na gyεεgi.

¹⁸ Shitaanni be bu yiri wuyε kaa na, wu saanra ti na bye dii kyεεgi baa wε? Bani yee ya jo na Belizebuli gbōōrō ni ne jinaa kōri na yeege sipyii ni.

¹⁹ Ne bi jinaa kōri na yeege sipyii ni Belizebuli gbōōrō ni, yee wo nagoo p'i wa pu kōri jōgō gbōōrō ni wε? Peeye pyaa na ba kiiri kōn yee na. ²⁰ Ga ne bu da ne na jinaa pu kōri Kile wo sefεεε ti baraga ni, lee w'a li shεε na Kile saanra t'a nō yee na.

²¹ «Fanhajehenje fōo wemu jε ni kashen yanmuyō nijeye ni ge, wee ba wu puga kasεεge pyi; sipya wa shishiin da já wee kenje yanmuyō lo wε. ²² Ga ná wemu fanha k'a jehε wu wogo na ge, wee ba ba se ta wu na, wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu na yee bεeri shō wu na, na wu kenje yanmuyō yi bεeri xuu, na yi taa taa wu kaafεε na. ²³ Wemu jε ne jii wε, wee jε ne pen. Wemu ya ne tēri na yaanja pyi wε, wee jε kakabye.»

Jina na kuri jé sipya ni
(Macoo 12:43-45)

²⁴ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tēye yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na tanmōhō shaa. Wu bye wu ya kee ta wε, w'a jo wuyε funhō ni na: «Na puga kemu ni ne foro ge, n'a da guri da se kee ni.»

²⁵ W'a guri kari, na shε kee puga ki ta p'a ki pō fεεfεε, na ki kemε xuuni.

²⁶ Wee tuun wu ni w'a gari, na shε ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyε pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funhō ni wee sipya we wo taxōgō na ba golo na toro taashiine li be tāan.»

Jōgō ye pu jε duba nagoo pu wε?

²⁷ Na Yesu yaha pee jomō pu na, a cee wa di mujuugbōō wá, na wu yaha sipyiire ti ninje ni na: «Cee we w'a yere

mu yacere na, na jire kan mu mu ge, wee jε duba pya.» ²⁸ A Yesu di jo: «Uun, ga piimu p'a Kile jomō pu nuri na pu koro jaari ge, pee pu jε duba nagoo puyε pyaa!»

Sipyiire t'a naha sheshεεε kakanhana shaa
(Macoo 12:38-42)

²⁹ Na sipyiire ti yaha t'a Yesu maha fo na wu cōnri, a wu jomō jō kōn na: «Nināa sipyii p'a kolo. P'a naha sheshεεε kakanhana la shaa, ga la shishiin da zhεε pu na wε, fo Kile tudunmōō Zhonasi wuu le. ³⁰ Zhonasi ya pye naha sheshεεε na shε Ninive shεen na shεgana lemu na ge, mu Sipya Ja be na ba bye naha sheshεεε na shε nināa sipyii na. ³¹ Kiiri wu cagōngō, Seba fiige ki Saanzhō* wu na ba yiri wu nināa sipyii pu jaagi. Bani wee ya pa na yiri ninje ki tēhene na, kōnhō wu ba saannāa Solomani wo fungōngō fεεε jomō pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge! ³² Kiiri wu cagōngō, Ninive shεen na ba yiri na nināa sipyii jaagi, bani Ninive shεen ya yere pu jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomō yere li funhō ni. Wa di wa naha wemu w'a pele Zhonasi na ge!

Sipya jii ki jε wu ceepuuro sokinna
(Macoo 5:15; 6:22-23)

³³ «Wa shishiin ya sokinna leni wu wu ηmōhō, kelee wu yaaga shigile wu jūhō ni wε. Ga yaaga jūhō ni wu da wu taha, kōnhō puga ki jevεε da wu kpεεnge jaa. ³⁴ Sipya jii ki jε wu ceepuuro sokinna. Ma jii ki bu jō, ma ceepuuro ti bεeri ti wa kpεεnge ni, ga ma jii ki bu bye ki ya jō wε, ma ceepuuro ti bεeri ti wa piige ni. ³⁵ Ta mayε kaseri, kōnhō ma funhō kpεεnge ki ganha bye nibiige wε. ³⁶ Lee na, ma ceepuuro ti bεeri bu bye kpεεnge ni, piige bu bye k'i jε ti xuu wa shishiin ni wε, ti bεeri na kpεεnge yeege, ma na jo ba sokinna ya kpεεnge yeege yeegegana lemu na wε.»

* 11:31 1 Saannāa 10:1-10

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

³⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Farizhen wa di wu jɛɛri na wu she canja yalige li wee puga. A Yesu di jé puga ki ni, na diin na li. ³⁸ Ba wee ya Yesu ja wu na li wu keye jebaa wɛ, a lee di wu fo. ³⁹ Ga, a Kafɔɔ di wu pye: «Yee Farizhɛɛn kunni wa cɛɛgbuugoo ni goleyɛ kaduyo jii na fiinni, na ta yee funyɔ d'a ji nagaara keree ni kuumɔ tuugo bɛɛri na. ⁴⁰ Fungɔnyɔ baa fɛɛ! Kile wemu w'a yanmuyɔ yi kaduyo yaa ge, ta wee bɛ w'a yi funyɔ yi bɛ yaa wɛ? ⁴¹ Ga yi goleyɛ yi funɔ yasaaya yi kan la baa fɛɛ mu, lee na yi bɛɛri na bye fɛɛfɛɛ yi mu.

⁴² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizhɛɛn, bani yee wa nanayi, ni shiga yanmuyɔ ni loyɔ yanmuyɔ yi saya bɛɛri jagi wo. Ga y'i da gbara yi taan ni Kile ni, y'i da tiime keree pyi wɛ. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

⁴³ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizhɛɛn, bani yee wo nidaan wu jɛ Kile-pɛɛɛɛ piyeyɛ yi wo nahagbaa tatiinyɛ, ni sipyii p'a yi shaari pinnɛɛ kpɛɛnyɛ na. ⁴⁴ Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee ya foro faya fɛni yemu y'a ɛmɔhɔ ge. Sipyii wa jaari yi na na ta pu ya yi cɛ wɛ.»

⁴⁵ A saliya karamɔgɔ wa di wu pye: «Karamɔgɔ, ba mu wa pe jomɔ pe yu wɛ, wɛɛ bɛ mu wa fanri.» ⁴⁶ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Bɔɔngɔ ki wa yee saliya karamɔgɔ pu bɛ wogo, bani tuguro temu lɔmɔ p'a pɛn ge, tee yee wa dɛri sipyii juyɔ ni, y'i da zɔɔ yi pu tɛgɛ ni yi kabɛɛ bɛ ni wɛ.

⁴⁷ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na jɔgi, na ta yee sefɛlɛɛ d'a pu gbo.

⁴⁸ Lee wa li shɛɛ na yee wa sɔɔ yi sefɛlɛɛ pu kapyegɛɛ ki na, bani pee p'a Kile tudunmɔɔ pu gbo, a yee kunni di pu faya yaa. ⁴⁹ Lee wuu na Kile ya jo wu fungɔngɔ fɛɛɛɛ ti ni na: «Nɛ na ba Kile tudunmɔɔ ni tudunmɔɔ tun pu mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii fɛni na gana.» ⁵⁰ Lee na ba bye, kɔnhɔ

Kile tudunmɔɔ piimu wo shishan p'a wo fo kɔnjɔ ki jɔ kɔnduun wu ni ge, pee bɛɛri foo di ba yege nijaa sipyii na. ⁵¹ Na jɔ kɔn Abɛli wo shishan pu na, fo na pa nɔ Zakari wo shishan pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi tawologo ke, ni Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki tɛ wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu, pee shishan pu bɛɛri foo na ba yege nijaa sipyii na.

⁵² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo saliya karamɔgɔlɔɔ, bani yee ya Kile saanra ti cɛmɛ pu kenikaan li wolo, yiyɛ pyaa ya jé wɛ. Piimu p'a giin p'i jé ti ni ge, a yee di pee bɛ jaha kɔn.»

⁵³ Ba Yesu ya yiri wee xuu wu ni wɛ, a saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn p'i jɔ kɔn, na wu kana, na wu jɔ yegee yegegana bɛɛri na. ⁵⁴ Pu bi wu kasɛri, kɔnhɔ p'i wu tɔgɔ talɛɛ ta ni wuyɛ pyaa jɔ kafila ni.

12

Yesu ya kasɛɛgɛ da jo shuun shuun juuro keree na

(Macoo 10:26-27)

¹ Wee tuun wu ni sipyiiire ti bi tiyɛ pinne, pu bi sii jɛhɛ fo na doro. A p'i jɔnri, fo na duri puyɛ tɔɔyɔ na. A Yesu di fɛnhɛ jomɔ jɔ kɔn ni wu wo kalaapiire ti ni na: «Y'a yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn wo buuri shizhenhɛɛ ti na! Tee jɛ pu shuun shuun juuro te. ² Yaaga ka shishiin niɛmɔhɔɔ wa kemu da ba foro kpɛɛngɛ na wɛ. Kanmɔhɔɔ la shishiin wa lemu da ba jɛ wɛ. ³ Lee wuu na y'a yemu bɛɛri jo nibiige ni ge, yee na ba logo kpɛɛngɛ na. Y'a yemu bɛɛri jo sipyii mu kalɔhɔɔ ni maaya ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

Wemu na p'a yaa na fyagi ge

(Macoo 10:28-31)

⁴ «Na naniinɛɛ, n'a da yi jo yi mu, piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já latii pye lee kadugo na-ɛ ge, yi ganha ba fyagi pee na wɛ. ⁵ Lemu na y'a yaa na fyagi ge, n'a da lee shɛ yi na. Se wa Kile wemu ni na sipya munaa wolo, na xhɔ na li wá Jahanɛmɛ ni ge, y'a fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu, y'a fyagi wee na. ⁶ Ta cɔnrilɔɔ kaguro

bɛ p'a bɛrɛɛ wari pyaa shuun wɛ? Lee bɛ na, ali wee wa nigin bɛ, Kilɛ funɲɔ ya wuu wu na wɛ. ⁷ Yee kunni Kilɛ ya ali yee ɲuzhiire teyɛ pyaa bɛeri ɲɔ cɛ. Yi ganha ba fyagi wɛ; y'a ye cɔnrilɔɔ niɲɛhɛmɛɛ na!

Na sɔɔ Yesu na, kelee na she wu ni (Macoo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a yere li na sipyii ɲaha tãan na nɛ wo wee ɲɛ ge, Sipya Ja wu bɛ na ba yere li na Kilɛ wo mɛlɛkɛɛ pu ɲaha tãan na weefɔɔ ɲɛ wee wo. ⁹ Ga wemu bu foro nɛ kaa tãan sipyii ɲaha tãan, Sipya Ja wu bɛ na ba foro weefɔɔ kaa tãan Kilɛ wo mɛlɛkɛɛ pu ɲaha tãan. ¹⁰ Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fɛfɛɛɛ Munaa li mɛgɛ kyɛgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta wɛ.

¹¹ «Sipyii ba se na kiiri kɔɔn yi na Kilɛ-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi ni, ni kiirikɔɔn, ni fanhafɛɛ ɲaha tãan, yi ɲɔshɔɔɔ ni yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga wɛ. ¹² Bani jomɔ pemu y'a yaa na jo ge, Fɛfɛɛɛ Munaa na ba yi kalaa pu ni taapile ni.»

Talɛɛ lemɛ l'a jo naafuu fɔɔ fungɔngɔ baa fɔɔ keree na ge

¹³ A ná wa di diin sipyiire ti tɛ ni na Yesu pye: «Karamɔgɔ, yi jo na ceborona wu mu na wu wù cɛn wu loolo wù na!» ¹⁴ Ga, a Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Na ɲanii, jɔgɔ w'a nɛ tenɛ na pye yee kiiri kɔnɔɔ, kelee yi cɛn loolovɔɔ wɛ?» ¹⁵ Lee kadugo na a wu yi jo pu bɛeri mu na: «Y'a yiyɛ kasɛri ɲɛgbɔɔ keree na, bani sipya naafuu ɲɛhɛ ɲɛhɛ ɲɛhɛgana bɛeri na, wu ɲiifɛɛɛ ya fòro wee ni wɛ.»

¹⁶ Wee tuun wu ni a wu le talɛɛ le jo pu mu na: «Faa ya taan ná naafuu fɔɔ wa na xuuni. ¹⁷ A wu wu funɲɔ sha na: «Lɛkɛ nɛ da bye wɛ, bani na shinma wu bɛeri tayahaɲa wa wɛ?» ¹⁸ A wu jo: «Li wii, le n'a da bye. N'a da na kpɔngɔɔ ki ja di kiitiigee yerenɛ, di kee pɛlɛ nizhiigee ki na, di ba na shinma ni na kenɛ yanmuyɔ bɛeri pinne le kee funyɔ ni. ¹⁹ Lee kadugo na, di nayɛ pye jo yanmuyɔ

niɲɛhɛyɛ y'a gbegele yaha nɛ mu yee niɲɛhɛɲɛɛ ɲaha na, n'a da nayɛ ɲmɔ di da li, di da gbuu, di da kalɛɲɛ pyi.»

²⁰ Ga, a Kilɛ di wu pye: «Mu nahanaha we! Niɲaa piige ke ni mu munaa da zhɔ mu na. Wee tuun wu ni, yanmuyɔ ye m'a pinne ge, yee ma bye jɔgɔ woyɔ wɛ?»

²¹ Ayiwa, lee funɲɔ ni a Yesu di jo: «Sipyaa sipya w'a naafuu pinneɛ wuyɛ nigin wuu na ge, na ta wu ɲɛ naafuu fɔɔ Kilɛ kabaɲa na-ɛ ge, mumɛ weefɔɔ ɲɛ.»

Yi Kilɛ pye yi tadanɲa (Macoo 6:25-34)

²² Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi ɲɔshaga ni na ɲaha y'a da li wɛ. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na ɲaha y'a da leni wɛ. ²³ Bani sipya munaa ya ye yalige na, wu cepuuro bɛ d'a ye cére fàya na. ²⁴ Yi shazhɛyɛ kanraya ye wii. Yi wa yemɛ nuri wɛ, y'i wa shinma kɔɔn wɛ. Yanmuyɔ tayahaɲa kelee kpɔɔn wa yi mu wɛ, lee bɛ na, Kilɛ di yi ɲɔ shaa. Ta yee ya ye shazhɛyɛ na na kanha wɛ? ²⁵ Jɔgɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jɛɛɛ bɛ fara wuyɛ pyaa shi wu na ni funzhaga ni wɛ? ²⁶ Lee wuu na, yee bye yee da já lee kapire le pye wɛ, ɲaha na yee di yi funyɔ shaa ni keree kisaɲaa ni wɛ?»

²⁷ «Yi yaweye yi fyɛngana li wii, y'a fyɛɛnɛ nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyɛɲɛ pyi wɛ, y'i wa fàya shin wɛ! Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu bɛeri ni, wu fàɲa ka ya ke yawege ke ka fyɛnɛ nigin bɛ xɔ saana ni wɛ. ²⁸ Nà ke ki wa sige ki ni niɲaa, na ta na di da ba kee sòrogo ɲiga na ge. Ni Kilɛ ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, go wu na ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na dɛ! Yee n'a daa w'a cɛɛɛ dɛ! ²⁹ Yi na ba kemu li na kemu gba ge, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yee zha ni wɛ! Yi ganha ba yiyɛ kaala yee da na wɛ! ³⁰ Kilɛ cɛbaalaa p'a ye yanmuyɔ ye bɛeri shaa, ga yee To Kilɛ w'a li cɛ na yee bɛ mago wa yee na. ³¹ Yee

kunni p'a Kilɛ wo saanra te shaa. Lee kadugo na Kilɛ na ye yaŋmuyɔ ye kan yi mu, na la taha yi na.»

*Fugba naafuu keree
(Macoo 6:19-21)*

³² Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye sanha: «Yi ganha bu da vya wɛ, yee piimu pu jɛ ba yatɔɔgbara jɛ-ɛ ge, bani l'a taan yee To Kilɛ ni na wu saanra ti kan yee mu. ³³ Yi yi kenɛ yaŋmuyɔ pɛrɛ kan la baa fɛɛ mu. Yi wari tayahaya nilɛbaaya yàa yiyɛ mu, y'i naafuu nixhɔbaama pinne fugba wu ni, nagaa wa wà wɛ, fyɛɛnrɛ da já wu kyɛɛgi wɛ. ³⁴ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu bɛ funzhaga wa.»

Kapyebyii pii p'a kori jù na ge

³⁵ «Yi yiyɛ pɔ xuuni ni kirimehɛɛ ni labye wu fɛni, y'i yi sokinnaa pu jí yaha. ³⁶ Y'i bye ma na giin kapyebyii piimu p'a pu jɔɔfɔɔ sigeɛ ge, wu ba ma na yiri cekaanra tɛgɛ ni tuun wemu ni, kɔnhɔ wu bu ba kujɔɔ li kuu, p'i kujɔɔ li mugi wu mu tɔvuyo na. ³⁷ Nuɔɔfɔɔ wu ba kapyebyii piimu ta pu na wu jaha wii, pee jɛ duba nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu na ba wuyɛ pɔ xuuni ni kirige ni wu pee tenɛ yalige ki jɔɔ ni, wu yalige ki taa taa pu na. ³⁸ Wu ba ba jɔɔɛ kelee jimugujɔ na, na ba pu ta jù na, pee jɛ duba nagoo. ³⁹ Yi li cɛ na puga fɔɔ da ba li cɛ na we lɛeri we na nagaa da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara nagaa wu jé wu puga wɛ. ⁴⁰ Yi bɛ pu gbegele yaha, bani yee ya Sipyaa Ja wu soŋi tuun wemu ni wɛ, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.»

*N'a daa kapyebye ni kapyebye niguumɔ keree
(Macoo 24:45-51)*

⁴¹ A Pyɛeri di wu pye: «Kafɔɔ, wèɛ yɛ wuu na m'a le talenɛ le yu laa, ta sipyiire ti bɛeri wuu na?» ⁴² A Kafɔɔ di jo: «Kanahashɔnrimɔ jɔmɛɛ fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'i da ba wu tenɛ wu kapyebyii pusamaa jɔɔ ni, na wu pye na w'a pu jɔɔlige keree jaha wo ki tuun ni ge, wee jɛ

jɔɔ wɛ? ⁴³ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee jɛ duba pya. ⁴⁴ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu tenɛ wu kenɛ yaŋmuyɔ yi bɛeri jɔɔ ni. ⁴⁵ Ga wee kapyebye wu bu li yaha wuyɛ funjɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhɛ mɔ wu da ba wɛ. W'a jɔ kɔn na wu kapyebyejii namaa ni cèe pu sani, na li, na gbuu, na wuyɛ jini sinmɛ na. ⁴⁶ Ayiwa, cana kemu ni tuun wemu wu jɛ kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu soŋi-i ge, kee cana ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu na ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa pinne ni Kilɛ cɛbaalaa wuu ni.

⁴⁷ «Kapyebye we w'a wu jɔɔfɔɔ jidaan cɛ ge, wu bye wu ya gbegele pye, na kapyenɛɛ pye na bɛ ni wu jidaan wu ni wɛ, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na beɛ. ⁴⁸ Ga kapyebye wemu ya wu jɔɔfɔɔ jidaan cɛ wɛ, wu bu keree kii pye kiimu k'a wu kakpɔɔn xɔ ge, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na jɛrɛ. Nijehɛjɛɛ ya kan wemu mu ge, nijehɛjɛɛ na ba zha wee mu. Nijehɛjɛɛ kaa ya le sipya wemu kenɛ ni ge, pu na ba wee yege sanha nijehɛjɛɛ na.»

*Waagi we wu da já bye Yesu wuu na ge
(Macoo 10:34-36)*

⁴⁹ «Na nɛ pa wá jɔɔ ki na. Nime da ba ki ta ki na jí na xɔ, lee bi da daan nɛ ni! ⁵⁰ Kanhama nigbɔ pa wa wà, nɛ yaa na jé pee ni. Ga na funjɔnrɔɔ wo w'a pee sigeɛ. ⁵¹ Yee wa giin na jɔɔɛ ni nɛ pa kɔɔ na ya? Ahayi dɛ, n'a da yi jo yi mu, fo waagi. ⁵² Fo nime sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni, pu na ba daa. Sipyii taanri na ba yiri sipyii shuun fɛni; shuun wu bɛ na ba yiri taanri wu fɛni. ⁵³ To na ba yiri wu ja fɛni, ja bɛ na ba yiri wu to fɛni. Nu na ba yiri wu poro fucɛɛrɛ fɛni, poro fucɛɛrɛ bɛ na ba yiri li nu fɛni. Yashɔ na ba yiri wu ja shɔ fɛni, ja shɔ bɛ na ba yiri wu yashɔ fɛni.»

*Tɛɛgɛ keree cɛgana
(Macoo 16:2-3)*

⁵⁴ A Yesu di yi jo sipyiire ti mu sanha na: «Yee bu Kile wu na w'a wɔ suumɔ lɔhɔ ki nɔnɔ na camutomɔ yiri tuun wemu ni, taapile ni yee na jo na zanha ki da do, li shiin na bye mu. ⁵⁵ Kafɛɛge bu foro Kile-parama yiri, yee na jo na kafugo ki da ba bye, li shiin na bye mu. ⁵⁶ Shuun shuun jovee! Yee wa fugba we ni jinɛ ke keree cɛ na shɔnri kiyɛ ni, naha d'a li pye yee ya we tuun we keree cɛ na shɔnri-i wɛ?»

*Be wo gbegeme keree
(Macoo 5:25-26)*

⁵⁷ «Naha k'a li pye yee ya ta kodiine cɛ shɔnri yiyɛ ni-i wɛ? ⁵⁸ Na ma ni ma kiiri kɔnɔni wu yaha, yi na se kiiri wu takɔngɔ ki ni, la le y'i bɛ yi na ma ni wu ni na yi yaha koo li na, lee bɛ wɛ, wu na zhe ni ma ni kiiri kɔnvɔɔ wu mu, wee na ma kan gedii pu mu p'a le kaso ni. ⁵⁹ N'a da yi jo ma mu, ma bu jɛ wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin bɛ foo ni wɛ.»

13

Na daburaje jo jurumu na, kelee na kyɛɛgi

¹ Wee tuun wu ni Pilate bi Galile shɛɛn pii gbo na pu yaha saraga yatɔɔgbuu li na, na pee wo shishan ni saraga yatɔɔyɔ yi shishan wuregi puyɛ ni. A sipyii pii di she wee kafila wu jo Yesu mu. ² A Yesu di pu pye: «Yee w'a giin na pii Galile shɛɛn pii wa jurumupyii na toro Galile shɛɛn pusamaa bɛeri taan, na lee wuu na p'a pu gbo le gbogana le na gɛ? ³ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dɛ. Ga yee bye yee y'a daburaje jo yi jurumu wu na wɛ, yee bɛeri na ba gyɛɛgi mu. ⁴ Silowe zangaso-tɔɔngɔ k'a to sipyii kɛ ni gbarataanri (18) wemu nɔnɔ ni na gbo ge, yee wa giin na pee bye jurumupyii na toro Zheruzalɛmu shɛɛn pusamaa taan ya? ⁵ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dɛ. Ga yee bye yee ya daburaje jo yi jurumu wu na wɛ, yee bɛeri na ba gyɛɛgi mu.»

Talɛ lemu l'a jo nitoodige nagoo pyebaaga ki shizhaa na ge

⁶ Lee kadugo na a Yesu di le talɛ le jo na: «Nitoodige ka bi nɔri ná wa ɛɛɛɛn tɛge ni. A wu ganha na se na nitoronɔ shaa ki na, ga wu da ga nitoronɔ ta ki na wɛ. ⁷ Wee tuun wu ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na: «Nɛ yee taanri wuu li wa le na pya shaa ke nitoodige ke na nɛ da wu ta wɛ. Ki kɔn! Naha na k'i wa jinɛ ki na tawaga ni wɛ?» ⁸ Ga, a kapyebye wu wu nɔ shɔ na: «Na nɔnɔfɔɔ, ki yaha k'i yee pye sanha. Di wege tugi daga ki maha di kaafugo le ki ni. ⁹ La wa la ni ki na nagoo pye yee la, lee na bɔrɔ. Ga ki bye k'i ya nagoo pye wɛ, m'a ki kɔn.»»

Yesu ya cee wa cuunɔ cadɛɛnge ka ni

¹⁰ Cadɛɛnge ka ni, Yesu bi sipyii kalaa Kile-pɛɛɛɛɛ puga ka ni. ¹¹ Lee di cee wa bɛ ta wà, jinaa yama bye wu ni fo yee kɛ ni gbarataanri (18). Pee bi wu kuri; wu bi já yiri tii wɛ. ¹² Ba Yesu ya wu na wɛ, na wu yiri na wu pye: «Cee we, m'a shɔ ma yama pu na nijaa.» ¹³ A Yesu di wu keye taha wu na. Taapile ni, a wu yiri tii, na Kile pɛɛɛɛɛ.

¹⁴ Ga, a Kile-pɛɛɛɛɛ puga ki nɔnɔfɔɔ wu luu di yiri, bani Yesu ya yama fɔɔ wa cuunɔ cadɛɛnge ni. A wu sipyii pu pye: «Cabyaa gbaara wu nɛ wà kapyɛɛɛɛ ya yaa na byi kiimu funɔ ni ge. Y'a ma yee caya yi na, kɔnhɔ y'i juunɔ. Yi ganha ba ma cadɛɛnyɛ ni wɛ.» ¹⁵ A Kafɔɔ di wu pye: «Yee shuun shuun jovee piiri! Ta yee bɛeri nigin nigin ya yi niyɛ, kelee yi kafaya sanhana cadɛɛnyɛ ni, na se na yi kaan yi na gbuu wɛ? ¹⁶ We cee we wu nɛ Ibi-rayima wo pya wa ge, wu nibɔgɔ di nɛ Shitaanni mu fo yee kɛ ni gbarataanri (18) ge, ta tee pɔrɔ te ya yaa na sanha wu na cadɛɛnge ni wɛ?» ¹⁷ Tuun wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu pɛɛɛɛɛ pu bɛeri di zhiige, ga, a sipyii pu bɛeri di fundanga ta wu kagbɔhɔɔ ki bɛeri bye wuu na.

*Yesu ya talɛ la jo mutaridi pile shizhaa na
(Macoo 13:31-32; Marika 4:30-32)*

18 Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kile saanra ti ni naha k'a foro yiyε feni wε? Ni naha ni n'a da ti taanna wε? 19 T'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lɔ nugi wu tεge ni. A l'i bεle, na bye tigbɔhɔ. A shazhεεε di ba ti shiire tagi ki geye na.»

Yesu ya talenε la jo buuri shizhenhεε shizhaa na (Macoo 13:33)

20 Yesu ya jo sanha na: «Ni naha ni n'a da Kile wo saanra te taanna sanha wε? 21 Ti jε ba buuri shizhenhεεε jε wε. Cee wa ya tee le wu farani myε kiloo keεε shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bεeri di yiri.»

Kupɔjii nifenhεfenhεε keree (Macoo 7:13-14, 21-23)

22 Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire jaari. W'a bi gaanj Zheruzalεmu ni, wu nigariwo bi sipyii kalaa. 23 A wa di wu pye: «Kafɔɔ, sipyii pii pu da ba shɔ ge, pee ya cεε ya?» A Yesu di pu bεeri pye: 24 «Yi la le y'i jε kupɔɔ nifenhεfenhεε li ni. Bani n'a da yi jo yi mu, sipyijehεmεε na ba jegana shaa p'i jε, ga pu da já wε. 25 Kaɔɔ ki fɔɔ wu ba yiri, na kupɔɔ li shɔhɔ tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li na, yee na ba jɔ kɔn na yeree kupɔɔ li jɔ na, na li kuuni na yu: «Kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» Wu na ba yee jɔ shɔ na: «Nε yee tayirige cε wε.» 26 Wee tuun wu ni yi na ba jɔ kɔn na wu pyi na: «Wεe ya li, na gba ma jii na, m'a wεe kalaa wεe kulogoo ki kakuutoroyo yi ni.» 27 Wee na ba yee jɔ shɔ na: «Nε yee tayirige cε wε, yi toro laha na tãan, yee kakuubyii bεeri!» 28 Wee xuu wu ni yi ba Ibi-rayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kile tudunmɔɔ pu bεeri ja Kile wo saanra te ni tuun wemu ni, yi na da mεhεε suu wà, na ganhaa kuri. Bani p'a yee wá kpεεngε ki na. 29 Sipyii pii na ba na yiri Kile-nɔhɔ, ni camutomɔ, ni Kile-parama kabaya shuun wu na, na diin na li Kile wo saanra ti ni. 30 Wee tuun wu ni, kadugo yiri wuu pii na ba bye nahagbaa wuu. Nahagbaa wuu pii na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalεmu keree na (Macoo 23:37-39)

31 Wee tuun wuyε pyaa ni a Farizhεεn p'i fulo Yesu na na wu pye: «Yiri laha naha, bani Herɔdi funɔ wa wu ma gbo.» 32 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «We nanmahara fɔɔ we kanna sige ponɔ ki, yi shε yi jo wu mu na: «Nijaa ni jiga n'a da jinaa kɔri yeege sipyii ni, di yama fεε cuunɔ. Cana taanri wogo ki na nε na xhɔ lee ni.» 33 Ga li waha l'i waha nε yaa na pye koo li na, nijaa, ni jiga, ni jigabudoro, bani li ya ta saha Kile tudunmɔ wu gbo xuu watii ni ni Zheruzalεmu ni bε wε!

34 «Zheruzalεmu, Zheruzalεmu, mu wemu w'a Kile tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p'a durni ma mu ge, na kager-eye taga na pee bε waa na xhuli ge, nε funɔ ya pye tεεgeε nijehεjεε ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneε mε wu kapaɔa nɔhɔ ni wε. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wε. 35 Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fεεfεε, ki niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige wε, fo yi ba shε yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mε Kafɔɔ mεge na ge, wee jε duba pya.»»

14

Yesu ya tinmε gban fɔɔ wa cuunɔ cadεεngε ni

1 Cadεεngε ka na, Yesu ya kari Farizhεεn pu wo sipyigbɔ wa puga, na li wà. Farizhεεn piimu pu bye wà ge, pee bi wu kaseri. 2 Ná wa bye wà tinmε gban na jε wu na. 3 A Yesu di jomɔ pu lɔ, na saliya karamɔgɔɔ ni Farizhεεn pu yege na: «Na saha ni saliya wu ni, l'a saha na yama fɔɔ cuunɔ cadεεngε ni laa, kelee li ya saha wε?» 4 Ga, a p'i cari puyε na, wa ya jo wε. Wee tuun wu ni, a Yesu di wee yama fɔɔ we lɔ, na wu cuunɔ, na wu yaha kari.

5 Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee wa ja, kelee wu niijε na to keenε ni, ta yee da zhε wu wolo tɔvuyo na wε, ali ki pye cadεεngε ki bε wε?» 6 Pee ya já wu jɔ shɔ wε.

Tatiincenε naha bulogana

⁷ Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge, Yesu ya talenε jo pu mu, bani w'a li sεeri na pu ma nahagbaa tatiinye yi naha buloo. A wu pu pye: ⁸ «Wa bu ma yiri cekaanra yaligee na, ma ganha da zhe diin nahagbaa tateenge ni we. Ma ya li ce ni wemu tayerege k'a pele ma wogo na ge, ni wee be ya yiri we. ⁹ Wemu w'a yi beshuun yiri ge, wee ba ma pye ma tateenge ki kan we na we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo na zhe diin kadugo yiri tateenge ka ni. ¹⁰ Ga ba ma yiri we, she diin kadugo yiri tateenge ni, kanhō ma yirivō wu ba ba, wu ma pye: «Na nanii, she diin nahagbaa tateenge ki ni.» Wee tuun wu ni ma na pεenε ta ma lijii pu jii na. ¹¹ Bani sipyaa sipya w'a wuyε durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyε tirige ge, wee na ba durogo.»

¹² Wemu w'a Yesu yiri yalige ki na ge, a wu wee be pye: «Ma bu yalijehεεε pye caŋa ni kelee piige ni, ma ganha da ma naniiεεε yiri, kelee ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee ma tiinjii naafuu fεε we. Pee be na ba já ma yiri yalige na ma wo yire li footōnō. ¹³ Ga ma bu yaliye pye, m'a la baa fεε, ni taafεε, ni faannaa, ni fyεnmεε yiri. ¹⁴ Ma na duba ta, bani pee wa da já ma yiri li footōnō na we. Ma na ba lee footōnō ta sipyitiimεε pu nixhuyo yi caŋεε.»

*Cekaanra ligbōhō ki wo talenε le
(Macoo 22:1-10)*

¹⁵ Ba yalilimε wa ya pee jomō pu logo we, na jo: «Wemu wu da ba li Kile wo saanra te ni ge, wee jε duba pya.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Ná wa bi yaliye pye piige yalige, na sipyijehεεε yiri. ¹⁷ Ba yaliye yi liduun ya nō we, p'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebye wu tun na wu pee pye: «Yi pa, bani yanmuyō yi bεeri ya kemε xō.» ¹⁸ Ga, a pu bεeri nigin nigin di ganha na fεnri na foro yire li tāan, na yu na wu kafari pee mu. A nizhiimε wu wu pye: «Tεge ka ne shō, ne yaa na she kee wii. N'a ma jεeri, le yafa na mu.» ¹⁹ A wa be di wu pye: «Nupεhεε ke ne shō, n'a da zhe kee

taanna. N'a ma jεeri, le yafa na mu.» ²⁰ A wa be di wu pye: «Nimε ne cee leŋε, lee l'a li pye, ne da já zhe we.» ²¹ A kapyebye wu guri she jūŋōfō wu yiri, na kii keree kii bεeri paari wu mu. A kaanŋa ki fō wu luu di yiri, a wu wu kapyebye wu pye: «Fyaala she kulo li pinnεε kpεenyε, ni kakuutoroyo yi ni, m'a la baa fεε, ni taafεε, ni fyεnmεε, ni faannaa yiri pa naha.»

²² «Ba w'a she pee yiri na pa we, na ba wu jūŋōfō wu pye: «Na jūŋōfō, m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye, ga lee be na puga ki sanha ji we.» ²³ A jūŋōfō wu kapyebye wu pye: «She kodoroyo yi ni, ni kobiire te, m'a sipyii pu karamu p'i ba, kanhō na puga k'i ji. ²⁴ Bani sipyii pii ne fεnhε yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi mu, ne wo yalige ka jε wee wa shishiin jō ni we.»»

*Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapi-
ire ti na ge*

(Macoo 10:37-38)

²⁵ Shenjehεεε bi taha Yesu fεni. A wu ηmahana jεri pu shizhaa na na pu pye: ²⁶ «Wa bu daha ne fεni, ne kaa bye l'i ya dan weefō ni na toro wu to, ni wu nu, ni wu shō, ni wu nagoo, ni wu ceboronamaa, ni wu ceboroshaa, ni wuyε pyaa be tāan we, wee da já bye ne kalaapire we. ²⁷ Wemu ya wu korikoritige lō, na daha ne fεni we, wee da já bye ne kalaapire we.

²⁸ «Wa ba giin wu zangaso-tōngō yereŋε yee ni, ta wu da venhε diin na ki yereŋε yereŋε pεrεmε pu tōrō, yaaga bu da na jε wu keŋε ni, di ki yereŋε xhō we? ²⁹ Wu ma fyagi wu bu ki nōhō shan, wu bi da já ki saŋa xō, ni ki javeε ya pa jō kōn na zeheni wu na we, ³⁰ na wu la wo, na yu: «Wee ná we ya puga ki yereŋε jō kōn, ga wu ya já ki xō we.» ³¹ Kelee saan wa ba giin wu kashen kōn saan wa na, ta wu da venhε diin na wu funjō sha, wu ni namaa kabōfōjō ke (10.000) bu da na da já saan wa ni namaa kabōfōjō keleeε shuun (20.000) jūŋō círi we? ³² Wu bye wu da já we, na wee saan wu yaha tatōngō ni, w'a

tudunmɔ yaha kari wu she taanɲeeɛge sha. ³³ Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu keɲe yaɲmuyɔ beeri ni we, wee da já bye ne kalaapire we.

*Tipoomɔ ɲe suumɔ pemu ni we
(Macoo 5:13; Marika 9:50)*

³⁴ «Suumɔ ya ɲɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, ɲaha na pu taan sanha we? ³⁵ Pu da yafiin be ɲɔ ɲiɲe na we, pu da já bye kaafugo ɲiɲe na we, sipyii na pu wá kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo de!»

15

*Yesu ya talenɛ la jo dubyapɛengɛ
shizhaa na
(Macoo 18:12-14)*

¹ Fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ ni jurumupyii pii be ya fulo Yesu na, na wu jomɔ logo. ² Lee na a Farizheen ni saliya karamɔgɔɔ p'i ganha na kalɔhɔɔ yu na: «We ná we ya jurumupyii con na ɲagi, w'a li ni pu ni shiizhan.»

³ A Yesu di le talenɛ le jo pu mu na: ⁴ «ɲɔgɔ wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da kelee gbarashɛɛɛ ni gbarashɛɛɛ (99) wu samaa yaha wà sige ki ni, wu she nibɛengɛ ki sha fo wu ki ɲa we? ⁵ Ba w'a she wu ɲa we, wu fundanga wo na wu le wu katigoo ni. ⁶ Ba w'a nɔ puga we, w'a wu ɲaniinɛ ni wu tiinɲii yiri, na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani ne na dubyapɛengɛ ki ɲa.» ⁷ A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupye nigin be bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu na fugba we ni na toro sipyitiimɛɛ kelee gbarashɛɛɛ ni gbarashɛɛɛ (99) taan, piimu mago ɲe nige jurumu yafa na we.»

*Talenɛ lemu l'a jo warifyɛn nibɛengɛ
shizhaa na ge*

⁸ A Yesu di jo sanha na: «Kelee cee weke wu da bye ni warifyɛn tuuyo ke ni, nigin bu biin yi ni, ta wu da sokinna le wu puga ki pɔ wu ki sha xuuni fo wu ki ɲa we? ⁹ Wu bu ki ɲa tuun wemu ni, w'a wu pushaniinɛ ni

wu tiinɲii cèe yiri na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani ne warifyɛn tuunɔ ke ki bi piin ge, ne ki ɲa.» ¹⁰ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu, fundanga ki wa kii melekɛɛ pu mu jurumupye nigin na yere wu jurumu na.»

*Talenɛ lemu l'a jo ja nibɛengɛ
shizhaa na ge*

¹¹ A Yesu di jo be sanha na: «Jalaa shuun bye ná wa mu. ¹² A kurogo ja wu tofɔɔ wu pye: «Na to, lemu na ba nɔ na na cen wu ni ge, lee kan na mu nime!» Ba w'a yee jo we, a tofɔɔ wu sɔɔ na naafuu wu taa pu shuun wu na. ¹³ Cabyaa kii nidorogo na, a kurogo ja wu wu taa wari wu beeri wá wuyɛ na. Na gari taliige fiige ka ni, na she wuyɛ yaha wà fungɔngɔ baa sipya. Na wari wu beeri kyɛɛgi ɲunɔ baa keree ni. ¹⁴ Ba wari wu beeri ya xɔ we, a xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki ni. A kanhama di nɔ wu na. ¹⁵ A wu she jé baari ni kee fiige ki sipya wa mu, a wee di wu yaha kari wu kerɛye ni shaanahana na. ¹⁶ A xuugo di shɔ wu ni xuuni. Yaliye yemu pu bi gaan shaalaa pu mu ge, a wu funɲɔ di bye wu li yee ni, ga wa shishiin ya ya kan wu mu we.

¹⁷ «Ba w'a wu funɲɔ sha we, na jo: «Kapyebyii niɲehemɛɛ pu wa ne to puga. Pu ma li, na yalige ki saɲa yaha, ne kunni di zhaa di xhuu naha xuugo keɲe ni. ¹⁸ N'a da guri zhe na to wu puga ki ni, di she wu pye: Na to, n'a nahana Kile mu, na nahana mu be mu. ¹⁹ Ne yaa na yiri nige mu ja sanha we. Na co ba ma kapyebye wa ɲe we.» ²⁰ A wu yiri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a wu to wu wu nibawo ɲa, a wu ɲiɲaara di jé wu ni. A wu baa kari na she jafɔɔ wu shaari ni taanɲeeɛge ni, na wu keye migile wu katige ni. ²¹ A ja wu to wu pye: «Na to, ne nahana Kile mu, na nahana mu be mu, ne yaa na yiri mu ja nige we.» ²² Ga, a wu to wu yi jo kapyebyii pu mu na: «Yi fyaala pa ni fadeye yi beeri nizaanɔ ki ni yi pa le wu na, y'i kabelenɛ le wu kabee na, y'i tanhaya le wu na. ²³ Y'i ba ni

nupepinne sɪnmɛ wogo ni yi pa gbo. Wù li wù funɲɔ taan, ²⁴ bani ne pya we w'a ɲa ge, wu bi xu, w'a kuri pye ɲiifɛɛɛ ni. Wu bi piin, w'a ɲa.» A p'i kalene ɲɔ co.

²⁵ «Lee bi wu jashiime wu ta wee na ɲe tɛge ki ni, ba wee ya tɛɛɛɛ puga na we, a wu yatinye yi tunmɔ ni xɔnhɔɔ ti tunmɔ pu logo. ²⁶ A wu kapyebye wa yiri na wu yege lee kalene li ɲunɔ na. ²⁷ A wee di wu ɲɔ shɔ na: «Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu nupepinne sɪnmɛ wogo gbo wu mu, bani wu ja w'a pa jé sicuumɔ na.» ²⁸ A jashiime wu luu di yiri, wu ya ta sɔɔ na jé puga we. Ba wu to w'a yee logo we, na foro kari wu feni, na she wu ɲɛɛri na wu ɲɔ wuyɛ na wu jé. ²⁹ Ga, a wu tofɔɔ wu pye: «Wii mɛ dɛ! Ne yee ya ɲehɛ na kapyɛɛɛ pyi mu mu. Ne ta mu ɲɔmɛɛ yaha tuun wa yafiin ni we. Lee be na, ali mu ya ta sikapire nigin be kan ɲa ne mu, kɔnhɔ ne ni na naɲiineɛ di fundanga pinne pye shiizhan we. ³⁰ Ga we wu wa mu ja wu ge, w'a mu naafuu wu beɛri kyɛɛgi dɔdɔshaa ni. Ba w'a pa we, a mu nupepinne sɪnmɛ wogo gbo wu mu!»

³¹ «A wu to wu wu ɲɔ shɔ na: «Na ja, tuun beɛri ni mu wa ne taan naha, ne yaɲmuyɔ yi beɛri wa mu woyo. ³² Ga wèe ya yaa na funɲɔ taan, na kalene pye, bani ma cuun we wu wa we ge, wu nixhugo ki bye, ga w'a ɲiifɛɛɛ ta nime. W'a bi piin, ga w'a ɲa.»»

16

Naafuu fɔɔ wa ni wu wari kaɲahashɔɔnrimɔ

¹ A Yesu di yi jo sanha wu kalaapiire ti mu na: «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà, kaɲahashɔɔnrimɔ wa di ɲɛ wu mu, a sipyii di wee tɔɔgɔ le na w'a wu ɲunɔfɔɔ wu kabyaa ki kyɛɛgi. ² A ɲunɔfɔɔ wu wu yiri na wu pye: «Lekɛ ne di nuri mu shizhaa na we? Wù keree ki ɲaha wolo, bani mu wa da já bye nige ne kaɲahashɔɔnrimɔ we.»

³ «Wee tuun wu ni a wee kaɲahashɔɔnrimɔ wu yi jo wuyɛ funɲɔ ni na: «Lekɛ ne da ba byi we?»

Na ɲunɔfɔɔ w'a na leri wu kabyaa ki ɲunɔ ni. Faa fanha wa na ni we; ɲɛɛge shiige di ɲɛ na na. ⁴ Uun! Le n'a da bye ge, n'a lee ce, kɔnhɔ di ba laha kabyaa ki ɲunɔ ni, pii di na ciri lenɛ pu kaban.» ⁵ Wee tuun wu ni pii p'a fɔhɔɔ lɔ wu ɲunɔfɔɔ wu mu ge, a wu ganha na pee yiri nigin nigin. A wu nizhiime wu pye: «Ne ɲunɔfɔɔ wu juu wu wa mu na we?» ⁶ A wee di wu ɲɔ shɔ na: «Sɪnmɛ barigoo kelee shuun (20).» A wu wu pye: «Ma sɛme wu lɔ, m'a diin tɔvuyo na m'a sɪnmɛ barigoo ke ka.» ⁷ Lee kadugo na a wu wa be pye: «Mu do, juu di wa mu na we?» A wee di wu ɲɔ shɔ na: «Shinma bɔrilɔɔ xhuu nigin (100).» A wu wee pye: «Ma sɛme wu lɔ m'a shinma bɔrilɔɔ kelee gbarataanri (80) ka.» ⁸ A ɲunɔfɔɔ wu wee kaɲahashɔɔnrimɔ tifire baa fɔɔ we sɔ wu shizhiinmɛ pu na, bani ke koɲɔ ke sipyii wa keree pyi ni shizhiinmɛ ni puyɛ tɛ ni, na toro kpɛɛngɛ nagoo taan.»

Naafuu ni Kile da já binne bye yee ɲunɔfɛɛ we

⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bu ke koɲɔ ke wo naafuu wu lɔ na taga sipyii tɛge, na naɲɛɛge sha ni wee ni. Yee wo caɲa ɲii li ga ba xhɔ caɲa kemu ke koɲɔ puga ke ni, lee na ba bye kaɲunɔ na baraji kan yi mu Kile yiri Alijine ni. ¹⁰ We wu ɲɛ n'a daa sipya kafɛnhɛfɛnhɛɲɛɲɛ ni ge, wee wu ɲɛ n'a daa sipya kagbɔhɔɔ be ni. We wu ɲɛ tifire baa fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛɲɛɲɛ ni ge, wee wu ɲɛ tifire baa fɔɔ kagbɔhɔɔ be ni. ¹¹ Lee wuu na, ke koɲɔ ke wo naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee keree ni we, ta naafuu can can wo wu kaa na ba le yee kenɛ ni? ¹² Naafuu we wu ɲɛ watii wo ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni we, ta yeeyɛ pyaa wo wu na ba gan yee mu?»

¹³ Kapyebye wa shishiin da já da kapyɛɛɛ pyi ɲunɔfɛɛ shuun mu we. Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da

kapyenεε pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu be mu we.»

Yesu wo yere li kafila wa
(*Macoo 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12*)

¹⁴ Farizhεen pii pu ne wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee beeri logo we, na ganha na wu la wo. ¹⁵ A wu pu pye: «Pii p'a puye pyi sipyitiimeε sipyii nii na ge, pee pu ne yere. Ga Kile ya yee zoloo pu ce, bani yaaga kemu sipyiyawyii ya bele ge, kee ki ne makono yaaga Kile naha taan.

¹⁶ «Musa wo saliya we ni Kile tudunmoo Kitabuu pu bye wa, fo na she no Yohana Batizelipye wo tuun wu na. Na lo fo wee tuun wu na Kile saanra ti wo Jozaama p'a yu, a sipyii beeri di yatenye waha p'i je ti ni. ¹⁷ Fugba we ni ninε ke toromoo na ba daan fo xuuni na toro Kile wo saliya wu kamapile fuduunoo nigin be wo do na.

¹⁸ «Sipyaa sipya w'a wu sho gbaga xo na watii lenε ge, dadoo ro m'a pye. Wemu bu na wa wo ceforomoo lenε, dadoo ro w'a pye.»

Na naafuu foo ni Lazari keree

¹⁹ «Na naafuu foo wa bye wa na saannaa faya leni, na fanhafεε yaliye li niga beeri. ²⁰ Na la baa foo wa be di bye wa, wee mege ne na Lazari. Wu ceesege ki beeri ki bye nookuuyo. Pu bi she wee sinninε wee naafuu foo wu kaana ki kujoo no na, ²¹ Yalinahara te ti bi wo na dun naafuu foo wu tabali wu noho ni ge, wu funno bye wu da tee li. Na wu yaha wu ya tee be ta li we, a ponoo be di noho na ma na wu nooyo yi laala sanha.

²² «Cana ka, a wee la baa foo wu ba xhu, a melekeε di wu munaa lo na she yaha tatiincenε ka ni Ibirayima kanige ce. A naafuu foo wu be di ba xhu, a p'i wu le. ²³ Na wu niganhaha yaha xuu kulo li ni, a wu wu naha yirige, na Ibirayima na taliige ni, na Lazari be na wu kanige ce. ²⁴ Wee tuun wu ni, a wu xhuulo na jo: «Na to Ibirayima, nunoo naari na na! Lazari yaha wu she wu kabee le munaa le fyenmi loho ni, wu ba na nile le ninε,

bani na niganhaha ki wa xuuni ke na ke ni.» ²⁵ A Ibirayima di wu no sho na: «Na ja, ma funno kon li na na mu ya ma kasaanaa ki beeri ta na mu yaha konoo na, a Lazari di kakuunoo ta lee tagana le na. Nime wee naha wa ninε, ga mu kunni naha d'a weri. ²⁶ Na fara lee na, wecogono naganha ki ne we ni yee te ni, konho piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yiri, pu ganha bu ja we. Piimu ba giin p'i yiri yee be yiri p'a ma naha, pu be ganha bu ja we.»

²⁷ «Wee tuun wu ni a naafuu foo wu jo: «Na to, na ma beeri, Lazari yaha she na to puga ki ni. ²⁸ Bani ne ceboronamaa kaguro wu wa wa. Wu she pu sonmi, konho pu ganha da ba we kanhama xuu we ni we.» ²⁹ A Ibirayima di wu no sho na: «Musa ni Kile tudunmoo kafila wu wa pu kenε ni, pu wee logo.» ³⁰ Ga, a wu jo: «Ahayi, na to Ibirayima, lee ye wa da yaa we de! Ga fo gbo nigin be na ne na she pu yiri wa; lee bu bye, pu na daburaje jo pu jurumu wu na.» ³¹ A Ibirayima di wu pye: «Pu bye p'i ya Musa ni Kile tudunmoo pu wo kafila wu logo we, ali gbo wa nehe ne foro pusamaa te ni, pu da ga da we.»»

17

Nugyεεgi keree ni jurumu yafa

(*Macoo 18:6-7, 21-22; Marika 9:42*)

¹ A Yesu di yi jo wu kalaapiire ti mu na: «Nugyεεgi keree da ga ja bye pyebaa we. Ga sipya wemu wu da kee pye ge, boongo ki wa weefoo wogo.

² Wemu wu ne nohoceere n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa nunoo kyεεgi ge, na faatabaaga po wu katige ni, na wu wa suumo loho ni, lee ya poroo wu mu li bye na. ³ Y'a yiye kaseri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburaje jo, m'a lee yafa wu mu. ⁴ Wu bu woroo ma ni toonii gbarashuun cana nii ni, wu bu guri she ma mu toonii gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee beeri yafa wu mu.»

Na daa wu keree

⁵ Caṇa ka, tudunmṓṓ p'a pa Kafṓṓ pye: «La fara wù n'a daa wu na.» ⁶ A Kafṓṓ di jo: «Yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere bε xṓ pεεε ni, yee bi da yi jo ke tigbṓṓ ke mu na ki kṓṓngi k'i she nṓri suumṓ lṓṓ ni, k'a yee jṓmεε co.

Kapyebye tayerege jε kemu ge

⁷ «Kapyebye bu bye yee wa mu, wu bi faa pyi kelee na yatṓṓṓ naha, wu bu yiri sige ni na pa tuun wemu ni, wu ma wee kapyebye wu pye wu pa diin yalige jṓṓṓ ni ya? ⁸ Ta wu da wee kapyebye wu pye wu yalige shṓṓ, wu bu xṓṓ wu wu faleye yi faa, wu fεnhε she ki yereṇε wufṓṓ yε pyaa tṓan, wufṓṓ di li fo wu din, wu gba bε wε? Lee kadugo na kapyebye wu bε di na li wε? Ta wufṓṓ jε ma li pye mu wε? ⁹ Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye ge, baaga kakaan jṓṓṓ jε wee mu wε. ¹⁰ Lee na yee bε, ye y'a jo yee mu ge, yee bu yee bεeri pye, y'a yaa yi jo na go kapyebyii yee ya sii, na yi nibyii y'a pye. Yi kayahana jṓṓṓ yε y'a pye.»

Yesu ya togo fεε kε cuuṓṓ

¹¹ Na Yesu yaha koo na wu na se Zheruzalemu ni, a wu doro Samari fiige ke ni Galile fiige ki tε ni. ¹² Wu nijewo kulo la ni, a togo fεε namaa kε wa di ba wu jṓṓṓ círi, ga, a p'i yere na laara kṓn wu na, ¹³ na mujṓṓṓ wá na: «Karamṓṓ Yesu, jṓṓṓ jaari wù na!» ¹⁴ Ba w'a pee ja wε, a wu pu pye: «Yi she yiyε she saraya jaaha shṓṓnriwṓṓ pu na.» A pu nigariwuu di juuṓṓ. ¹⁵ Ba shen nigin wa ya wuyε ja w'a cuuṓṓ wε, na ṓmahana kuri, na ganha na Kile sṓni na ma ni mujuugbṓṓ ni. ¹⁶ Ba w'a pa nṓ Yesu na wε, na she nuguro sin wu fεε ni na wu jaaha buri jṓṓṓ ki na, na baraga taha wu na. Na ta wee di bi bye bε Samari shen. ¹⁷ A Yesu di jo: «Ta sipyii kε bε w'a cuuṓṓ wε? ¹⁸ Pusamaa gbarashεεε wu wa mii wε? Wa yafiin ya ta pa Kile pele nabunna we kadugo na wε.» ¹⁹ Lee kadugo na a wu wu pye: «Yiri m'a se! Ma n'a daa w'a ma cuuṓṓ.»

Kile wo saanra ti ba jaaha shεshεεε (Macoo 24:23-28, 37-41)

²⁰ Caṇa ka, Farizhεen p'a pa Yesu yege na: «Tuun wekε ni Kile wo saanra t'i da ba wε?» A wu pu jṓṓ shṓ na: «Kile wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii kasεεε ni wε. ²¹ Pu da ga ba jo bε: «Wu we naha,» kelee «Wu we mε wε,» bani Kile wo saanra ti wa yee niṓṓ ni.»

²² Lee kadugo na a wu wu kalaapi-ire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da daan yee ni na Sipya Ja caṇa ka ja, ga yee da kee ja wε. ²³ Sipyii na ba yee pyi na: «Wu wa naha,» kelee «Wu wa mε,» ga yi ganha da zhe wà wε, yi ganha da daha pu feni wε. ²⁴ Sipya Ja cabaṇa, kee na ba bye ba Kile-jṓṓṓ jε wε, ma jí taapile ni, kpεεngε ki ma yiri fugba wu kabaṇa ka na, na nṓ ka na. ²⁵ Ga yani kee caṇa ke ki nṓ ge, li waha l'i waha wu na ba ganha xuuni, nijaa sipyii di zhe wu ni.

²⁶ «Ba Nuxhun wo caṇa jii li keree k'a pye wε, mu l'a da ba bye Sipya Ja wu bε cabaṇa. ²⁷ Sipyii bi li na gbuu, na cèe leṇεε, kelee na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nṓ caṇa kemu Nuxhun ya jé kṓṓgbṓṓ ki ni ge. Wee tuun wu ni a logbṓṓ di ba pee bεeri kyεεgi.

²⁸ «Keree kiimu k'a pye Lṓti caṇa jii ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Lṓti caṇa jii ni, sipyii bi li na gbuu, na zhuu na bεεε, na faa pyi, na piyεye yereṇε. ²⁹ Ga Lṓti ya foro Sodṓmu kulo li ni caṇa kemu ge, kee caṇa ke, na ni kirimu ya yiri fugba wu ni, na do ba zanha jε wε, na pu bεeri kyεεgi.

³⁰ «Caṇa kemu Sipya Ja da ba wuyε she ge, kii keree kii bεeri tuuyo na ba bye sanha. ³¹ Kee caṇa ke wemu jε wu puga kataṇa na ge, wee ganha bu digi jé puga ki ni yaaga feni wε, mu wemu bε wu jε ma kεreyε ni ge, mu bε ganha bu guri da ma puga wε. Ga wa bεeri di da wu jubile yε shaa. ³² Yi funyṓ yi to Lṓti shṓ wu wuu li na! ³³ Wemu w'a wu munaa jṓṓṓ shaa di wolo nijaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Wemu w'a bṓnri wu munaa ni nijaa ge, wee na ba wu munaa

ɲuɲɔ wolo ɲiga na. ³⁴ N'a da yi jo yi mu, kee caɲa ke, shɛɛn shuun na ba bye yasinnɛnuɲɔ na piige ni, wa na ba lɔ na wa yaha. ³⁵ Cɛɛ shuun na ba shinma tiree shiizhan, wa na ba lɔ na wa yaha. [³⁶ Namaa shuun na ba bye tɛgɛ ni, wa na ba lɔ na wa yaha. »] ³⁷ A kalaapiire t'i wu yege na: « Kafɔɔ, xuu wekɛ ni lee da ba bye wɛ? » A wu pu ɲɔ shɔ na: « Xuu wemu ni yaxugo ɲɛ ge, wà tobinyɛ ya yiyɛ pinnɛɛ. »

18

W'à yaa na Kile ɲɛɛri tuun bɛɛri ni

¹ Yesu ya talenɛ jo pu mu na ɲaha tii ni Kile-ɲɛɛgɛ ni, na sipyii ya yaa p'a Kile ɲɛɛri tuun bɛɛri ni, pu ganha bu ganha wɛ. ² W'a jo: « Kiiri kɔnvɔɔ wa ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kile na wɛ, wu mago bye sipya wa yafiin bɛ ni wɛ. ³ Naxhugoshɔ wa bye lee kulo li ni, wee bi ma se wu yiri na wu pyi na wu wu pɛɛn kakuuyo footɔnɔ kan pu mu. ⁴ L'a mɔ, kiiri kɔnvɔɔ wu bi sanha sɔɔ wɛ. Kadugo tãan a wu wuyɛ pye: « Ali nɛ ɲɛhɛ bye nɛ fyagi Kile na wɛ, ali nɛ mago ɲɛhɛ bye wu ɲɛ sipya yafiin bɛ ni wɛ, ⁵ lee bɛ na we naxhugoshɔ we, w'a nɛ kana, lee wuu na n'a da wu pɛɛn pu kakuuyo footɔnɔ kan pu mu, kɔnhɔ wu ganha ba ma da na kana tuun bɛɛri ni wɛ. » »

⁶ A Kafɔɔ di jo: « Kiiri kɔnvɔɔ ti-ibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo. ⁷ Kile ya piimu ɲaha bulo pee di mɛhɛɛ suu wu fɛni caɲa ni piige ge, ta wu da ba pee wo pɛɛn pu kakuuyo yi footɔnɔ kan pu mu wɛ, ali na ta w'a luu gbo bɛ pu tãan wɛ? ⁸ N'a da yi jo yi mu, kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na ba yee wo footɔnɔ kan tɔvuyo na. Ga Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta wu na ba n'a daa ta ɲiɲɛ ki na gɛ? »

Farizhen wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

⁹ Sipyii piimu p'a bi daa puyɛ na na pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa wii na pu ɲɛ yafiin bɛ wɛ ge, Yesu ya le talenɛ le jo pu shizhaa na na: ¹⁰ « Namaa shuun wa ya shɛ Kile-pɛɛɲɛ

ɲɛɛri: Ni-gin bye Farizhen, shuun wo wu ɲɛ fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ. » ¹¹ A Farizhen wu yiri yere na Kile ɲɛɛri wuyɛ tãan mumɛ, na: « Kile, n'a baraga taha ma na, bani nɛ ni sipyii pusamaa wa ni-gin wɛ: nagaalaa, ni kakuubyii, ni dɔdɔɔ, nɛ wa ba we fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ we wa wɛ. ¹² Cewuu cewuu, nɛ ma suun le cabyaa shuun. Kuduun we nɛ daa ge, nɛ wee bɛɛri jagi wo. » ¹³ Ga, a fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wu yere kabanugo na. Wu ya ta sɔɔ, ali na wu ɲaha yirige fugba wu ni wɛ, ga, a wu wu dodonɔ kpɔn kpɔn ɲatanhaja keɲɛ ni na jo: « Kile, ɲuɲɔ ɲaari na na, jurumupye nɛ ɲɛ. »

¹⁴ « N'a da yi jo yi mu, we ná we kaɲii da wo ya kari puga, ga Farizhen wu ya li ta wɛ, bani sipyaa sipya w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo. »

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu

(Macao 19:13-15; Marika 10:13-16)

¹⁵ Caɲa ka, sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na. Ba wu kalaapiire t'a lee ɲa wɛ, na yogo jo ni pu ni. ¹⁶ Ga, a Yesu di tee nɔhɔpiire ti fulo wuyɛ na na jo: « Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti ɲaha kɔɔn wɛ! Bani pee shi tuugo wuuro ti ɲɛ Kile wo saanra te. ¹⁷ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nɔhɔɛɛɛ ɲɛ-ɛ wɛ, wee da ga ba jé ti ni bada wɛ. »

Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pɛn Kile wo saanra ti ni

(Macao 19:16-30; Marika 10:17-31)

¹⁸ Yawutuu ɲuɲɔfɔɔ wa ya Yesu yege na: « Karamɔgɔsaama, ɲaha nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ? » ¹⁹ A Yesu di wu pye: « ɲaha na m'a na pyi nizaama wɛ? Nizaama wa shishiin wa wɛ, fo Kile yɛ. ²⁰ « M'a Kile wo saliya wu ɲɔmɛhɛɛ ki ɛɛ: « Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye wɛ! Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu

kafineye taha ma sipiyinii na we! Ma da ma nu ni ma to pe!»²¹ A wee ná wu jo: «Fo na nahopiire ti tuun wu ni ne no kon na kii koro naari.»

²² Ba Yesu ya yee logo we, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuunjo sanha! She ma kenje yanmuyo yi beeri pere, m'a wee wari wu kan la baa fee mu! Wee tuun wu ni, ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na feni.»²³ Ga ba ná w'a yee logo we, a wu naha di sii tanha xuuni, bani naafuugbo w'a bye wu mu.²⁴ Ba Yesu ya wu naha na k'a tanha we, na jo: «Naafuugbo foo jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni de!»²⁵ Nahonjo jeme ya taan museni wii ni, na toro naafuugbo foo je na Kile wo saanra ti ni.»

²⁶ A pee jomjo pe logovene di jo: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na ja pa sho we?»²⁷ A Yesu di jo: «Le l'a sipyii ja ge, lee ya Kile jani we.»²⁸ Wee tuun wu ni a Pyeri di jo: «Li wii, we ya kahari yanmuyo beeri ni na daha mu feni.»²⁹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu sho, kelee wu cebooloo, kelee wu sefee, kelee wu nagoo, Kile wo saanra ti wuu na ge,³⁰ weefoo na ba yee beeri yahanjaa nijehene ta na wu yaha konjo na, na ba nii sicuumo nixhobaama be ta niga na.»

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo sanha
(Macoo 20:17-19; Marika 10:32-34)

³¹ A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu ye yiri, na pu pye: «Wu wii gaani Zheruzalemu ni, Kile tudunmoo p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu shizhaa na ge, kee beeri na ba bye na ki fa.»³² Wu na ba je shi watii kenje ni, pee na ba zhehe wu na, na wu shehele, na jalcho tugi wu na,³³ na wu kpən ni susoloo ni, na na wu gbo. Ga wu caxhugo cana taanri wogo ki na w'a je.»³⁴ Ga kalaapiire ti ya ta yafiin be naha ce kii keree kii ni we. Bani pe jomjo pe kori bi nmoh pu na. Ye y'a jo pu mu ge, pu ya ta yafiin be kori ce we.

Yesu ya fyen wa nii mug
(Macoo 20:29-34; Marika 10:46-52)

³⁵ Ba Yesu ya tene Zheriko na we, lee ya bi fyen wa nideenge ta koo li no na na saraya jeri.³⁶ Ba wee ya sipyiire ti nidorowuu tunmo logo we, na yegenje pye na: «Le di je naha we?»³⁷ A p'i wu pye: «Nazareti sheen Yesu w'a doroo.»³⁸ Wee tuun wu ni a wu mujuu wa na: «Dawuda Ja Yesu, junjo naari na na!»³⁹ Pii pu bye sipyiire ti nahagbaa na ge, a pee di wu kaa jo na wu co wuyen na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, junjo naari na na!»⁴⁰ A Yesu di yere, na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyen w'a fulo Yesu na we, a Yesu di wu yege na:⁴¹ «M'a giin di naha pye ma mu we?» A wu wu no sho na: «Kafoo, di da naa!»⁴² A Yesu di wu pye: «Ta naa! Ma n'a daa w'a ma cuunjo.»⁴³ Taapile ni a wu ganha na naa. A wu daha Yesu feni, na ganha na Kile pe. Tuun wemu ni sipyiire ti beeri ya lee na ge, a pu be di ganha na Kile soni.

19

Yesu ni fanhafee wari shovoo Zange keree

¹ Cana ka Yesu ya pa doroo Zheriko kulo li ni.² Na wa bye wa wu mege je Zange. Wee bye fanhafee wari shovoo junjofoo, naafuu foo w'a bye wii.³ Wu bi giin wu Yesu na wu wu ce, ga sipyiire ti jehe wuu na wu ya ta ja wu na we, bani wu bi gberere.⁴ Lee na a wu baa kari nahagbaa na, na she dugi tige ka ni, kemu mege ki je na Sikomari ge, konho wu Yesu na, bani wu na ba doroo wa.

⁵ Ba Yesu ya no wee xuu wu ni we, a wu wu naha yirige na Zange pye: «Zange, tigi tovuyo na, bani mu puga n'a da zhe digi ninaa.»⁶ A Zange di digi tovuyo na, na wu junjo ciri ni fundanga ni.⁷ Ba sipyii p'a lee na we, a pu beeri di ganha na nmunu-nmunoo na yu: «W'a she digi jurumupye wa mu.»⁸ Ga, a Zange di yere Kafoo naha taan, na wu pye: «Li wii, Kafoo, n'a da na naafuu wu taaga ki kan la baa

fɛɛ mu. Li bu da na nɛ wa yanmunɔ ka ŋmahana, nɛ na ki tuuyo shishɛɛɛ tɛɛɛ weefɔɔ na.»⁹ A Yesu di wu pye: «Nuwuuro ya jé nɪnaa ke puga ke bɛ ni, bani we bɛ jɛ Ibirayima wo ja wa.¹⁰ Bani piimu p'a piin ge, Sipyá Ja ya pa pee sha wu pee shɔ.

Wari w'a kan kapyebyii piimu mu na p'a kegaanɔ pyi ge (Macoo 25:14-30)

¹¹ Na sipyii pu yaha pu na kii keree kii nuri, a Yesu di le talenɛ le jo pu mu, bani ba w'a tɛɛɛ Zheruzalɛmu na wɛ, a p'i ganha na giin na lee taapile li ni Kilɛ wo saanra t'a da tiyɛ shɛ.¹² Lee wuu na w'a jo: «Ná wa ya se kpɔncenɛ la na, na gari fiitɔngɔ ka ni kɔnhɔ p'i shɛ saanra kan wu mu, lee kadugo na wu guri pa.¹³ Na wu yaha wu sanha gari wɛ, a w'i wu kapyebyii ke yiri, na pu bɛeri kan warifyɛn tuuyo nigin nigin, na pu pye: «Y'a yi keɛ kaanɔ ni we ni fo di ba shɛ ba.»¹⁴ Ga ba w'a kari wɛ, a wu shi shɛɛn di wu kɔ, na tudunmɔɔ tun wu mu, na wu pye: «Wè funɔ wa mu wu tiin wu ni wɛ.»

¹⁵ «Ba w'a kuri wɛ, saanra ti na kan xɔ wu mu wɛ, w'a bi wari wu kan piimu mu ge, a wu pee yiri, kuduun wemu p'a ta ge, kɔnhɔ wu wee cɛ.¹⁶ A nizhiimɛ wu ba na jo: «Na jɪnɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyɛɛ pye, a wu wu shi ke ta.»¹⁷ A wu wee pye: «L'a jɔ kapyebye nizaama, ba na jo m'a pye jɔmɛɛ fɔɔ kapigee ni wɛ, n'a da ma pye kugbɔhɔɔ ke gbafɛɛɛri.»¹⁸ A shuun wo wu ba na jo: «Na jɪnɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyɛɛ pye, a wu wu shi kaguro ta.»¹⁹ A wu wee pye: «Mu bɛ wu pye kugbɔhɔɔ kaguro gbafɛɛɛri.»

²⁰ A wa bɛ di ba na jo: «Nuɔfɔɔ, ma warifyɛn wu we wu siimɛ na, nɛ bi wu migile sicogo ni na kemɛ yaha.²¹ Nɛ fya mu na, bani nɛ bi li cɛ jo mu keree k'a waha, mu ya kemu yaha wɛ, kee mu ya luu, mu ya kemu nugi wɛ, kee mu ya gɔɔn.»²² A wu kafɔɔ wu wu pye: «N'a da ma kiiri kɔn na bɛ ni ma kafila wu ni, kapyebye niguumɔ, a mu ya li

cɛ na nɛ keree k'a waha ge, nɛ kemu yaha wɛ na kee luu, nɛ kemu nugi wɛ na kee kɔɔn ge.²³ Naha na m'a ya ta nɛ wari wu yaha banɪ na, kɔnhɔ di ba wu lɔ ni wu kuduun ni na niguribawo wɛ?»²⁴ Lee kadugo na piimu p'a bye wà ge, a wu pee pye: «Yi wu wo wari wu shɔ wu na, y'i wu kan ke fɔɔ wu mu.»²⁵ A p'i wu pye: «Nuɔfɔɔ we! Go wu wo wu shi ke wu wa wu mu na xɔ!»²⁶ A wu pu pye: «N'a da yi jo yi mu, la jɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na. Ga la jɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu bɛ li jɛ wu mu ge, lee bɛ na ba shɔ wu na.²⁷ Nɛ pɛɛn piimu ya ta sɔɔ nɛ wu pye pu jɪnɔfɔɔ wɛ ge, yi pa ni pee ni naha y'i pee gbo na jii na.»

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan jɛ wɛ

(Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Yohana 12:12-19)

²⁸ Ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, na doro sipyiire ti jahagbaa na, na se Zheruzalɛmu ni.²⁹ Tuun wemu ni w'a tɛɛɛ Betɛfajɛ ni Betani kulogoo ki na ge, faaboboɔ ki shizhaa na kemu mɛge p'a yiri Oliviye faaboboɔ ki ge, a wu wu kalaapiire shuun wa tun, na pu pye:³⁰ «Yi shɛ yi jahagbaa kulo li ni, yi ba shɛ jin li ni, yi na kafabige ka nibɔgɔ ta wà sipya sanha dugi ja kemu na wɛ, y'i kee sanha yi pa naha.³¹ Sipyá wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana wɛ?» Yi weefɔɔ pye: «Wè Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»

³² Piimu pu bye tudunmɔɔ pu ge, a pee di gari na shɛ yi ta ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ.³³ Na pu yaha pu na kafabige ki sanhana, a ki kafɛɛ di pu yege na: «Naha na y'i wa ke kafabige ke sanhana wɛ?»³⁴ A p'i jo: «Wè Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»³⁵ A p'i ba ni ki ni Yesu yiri, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, na Yesu durogo ki na.³⁶ Ba w'a gaanɪ wɛ, a sipyii p'i ganha na pu fadegbɔyɔ piini koo li ni.

³⁷ Tuun wemu ni wu bi tɛɛɛ Zheruzalɛmu na ge, Oliviye faaboboɔ ki tatigiɛ ki shizhaa na ge, a kalaapiire ti pinnɛge ki bɛeri di jɪ fundanga

na, na ganha na Kile peɛ ni mujonɔɔ nigbɔhɔɔ ni. P'a kakanhanjaa kiimu beeri na ge, kee wuu na. ³⁸ A p'i jo:

«Pye duba fɔɔ, saan,
mu wemu w'a ma
Kafɔɔ Kile mɛge na ge!»*
«Naninɛ ki pye fugba wu ni,
nɔɔɔ di daha Kile mɛge na
fugba lii lii wu ni!»*

³⁹ Farizhen piimu pu bye sipyiire ti ninɛ ni ge, a pii di Yesu pye: «Karamɔgɔ, jo ni ma kalaapiire ti ni na pu co puyɛ na!» ⁴⁰ A wu pu jɔ shɔ: «N'a da yi jo yi mu, ali pu bu jo puyɛ na be, kagereye y'a da sipyaa suu pu tɛge!»

Yesu ya mɛɛ su Zheruzalɛmu wuu na

⁴¹ Ba Yesu ya tɛɛɛɛ Zheruzalɛmu na wɛ, ba Yesu ya wu na wɛ, na mɛɛ su wu wuu na, na jo: ⁴² «Kaa le li da jɔ naninɛ kan mu mu nijaa wo cana jii le ni ge, mu da bi lee ta cɛ! Ga nime, lee ya nmɔhɔ mu na!» ⁴³ Bani caya ya wa ma mu mu, ma pɛɛɛɛ na ba kasɔɔgɔ yereɛ na taga ma maha, na ma kuuri, na do ma na. ⁴⁴ Pu na ba ma ni ma sipyii pu beeri tɔnhɔnɔ, pu da ga kafaan pile la shishiin nidahaɲa yaha la jɔnɔ ni wɛ, bani Kile ya pa mu dɛge kaa na tuun wemu ni ge, mu ya ta lee cɛ wɛ!»

Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki pye fɛfɛɛ

(Macoo 21:12-17; Marika 11:15-19; Yohana 12:13-22)

⁴⁵ Lee kadugo na a Yesu di jɛ Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bere ni zhɔ pyi wɔ ge, a wu ganha na pee kɔri na yege. ⁴⁶ A wu pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba ne puga ki pyi Kile-ɲerege puga,*» A Yesu di nɔhɔ jo sanha na: «Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

⁴⁷ W'a bi kalaa kaan cana beeri Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. A saraya naha shɔnriwɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ, ni sipyiire ti sipyigbɔɔ p'i ganha na wu shaa di gbo. ⁴⁸ Ga

pu ya cɛ dii pu da lee pye wɛ, bani sipyiire ti bi wu jomɔ pu nuri ni see ni.

20

Mii Yesu wo sefɛɛɛɛ ti d'a yiri wɛ?

(Macoo 21:23-27; Marika 11:27-33)

¹ Cana ka, na Yesu yaha wu na kalaa kaan Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kile wo Jozaama pu yu, a saraya naha shɔnriwɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ p'i nɔ na fara nɔhɔɛɛ pu na, ² na wu pye: «Sefɛɛɛɛ teke gbɔɔɔ ni mu ya kii keree kii pyi ge, tee jo wu mu, kelee jɔgɔ w'a tee sefɛɛɛɛ ti kan mu mu wɛ?» ³ A Yesu di pu pye: «Ne be w'a da yi yege. ⁴ Jɔgɔ w'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wɛ? Kile laa sipyii?» ⁵ A p'i puyɛ pye: «Wu bu jo: «Kile w'a wu tun,» wu na jo: «Naha na yee di ya ta dɔ wu na-ɛ wɛ?» ⁶ Wu bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun,» sipyiire ti na wu wɔ gbo ni kagereye ni, bani pu beeri ya dɔ li na na Kile tudunmɔ wu bye Yohana.» ⁷ Lee na a p'i wu pye na pee ya cɛ jɔgɔ w'a wu tun wɛ. ⁸ A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefɛɛɛɛ temu t'a ne pye ne na ki pyi ge, ne be da tee jo yee mu wɛ.»

ɛɛɛɛɛ faapyii niguumɔɔ pu wo talenɛ le

(Macoo 21:33-46; Marika 12:1-12)

⁹ Lee kadugo na a Yesu di ganha na le talenɛ le yu pu mu na: «Ná wa w'a bi ɛɛɛɛɛ tɛge ka shan, na ki kaa le ɛɛɛɛɛ faapyii pii keɛ ni, na gari fiige katii ni, na she mɔ wɔ. ¹⁰ Ba ɛɛɛɛɛ w'a pa le wɛ, a wu kapyebye wa tun pee ɛɛɛɛɛ faapyii pu mu, kɔnhɔ p'i ɛɛɛɛɛ wa yaha pa wu kan. Ga, a ɛɛɛɛɛ faapyii p'i wee kɔnɔ, na wu kewayaya wo yaha kari. ¹¹ A wu nɔhɔ kapyebye wa be tun kari, a p'i wee be kɔnɔ na wu cogana kolo, na wu be kewayaya wo yaha kari. ¹² A wu taanri wo tun kari sanha, a p'i wee bana, na wee kɔri wɔ.

¹³ «A tɛge ki kafɔɔ di jo: «Leke n'a da bye wɛ? Na Ja nigin pe, na nidaan Ja we, wee n'a da dun pu mu. La wa la ni pu na pɛɛɛɛ taha wee na.» ¹⁴ Ga

* 19:38 Zabururu 118:26 * 19:38 Luka 2:14 * 19:46 Ezayi 56:7

ba ερεzen faapyii p'a wee ja we, na puyε pye: «Cen wu lɔvɔɔ wu je we. Yi pa wu wu gbo, kɔnhɔ cen wu bye wu wo.»¹⁵ A p'i gari ni wu ni ερεzen tεge ki kadugo yiri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tεge ki kafɔɔ wu da ba naha pye pu na we?»¹⁶ Wu na ba ba, na pee ερεzen faapyii pu gbo, na ερεzen tεge ki kaa le piitiilee kenε ni.»

Ba p'a yee logo we, na jo: «Kile wu wu tɔnha lee na!»¹⁷ Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomɔ pe p'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, na:

«Puyirilee p'a faakagerenε kemu she ge,

kee k'a pye puga ki gunnmii li faakagerenε nijenε.»*

Pee jomɔ pu kɔri di je dii we?¹⁸ Sipyaa sipya w'a to kee kagerenε ke jɔnɔ ni ge, weefɔɔ na gεgi gεgi. Kee kagerenε ki shiin bu do sipya beeri jɔnɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.»

¹⁹ Lee taapile li ni a saliya karamɔgɔɔ ni saraya naha shɔnrivεε jɔnɔfεε p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li ce na pee na Yesu ya le talenε le jo wà. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

P'a Yesu yege munaa pεrεmε keree na
(Macoo 22:15-22; Marika 12:13-17)

²⁰ A p'i diin na Yesu kaseri, na ba kalɔhɔjuu pii tun, na pu puyε pye sipyitiimεε, pu da kafila tifuuyo shaan Yesu tɔan, p'i kafila ta wu jɔ na, kɔnhɔ p'i wu le fanhafεε ni gbafenεmε wu sipyii pu kenε ni.²¹ A pee di wu yege na: «Karamɔgɔ, wèe ya li ce na jo mu ya yu, na sipyii kalaa ni tiimε ni, mu ya sipya wa wo wa ni we. M'a sipyii pu fiinε na galaa be Kile koro li ni.²² Ayiwa, l'a saha wèe p'a munaa pεrεmε kaan Oromε saannaa Sezari mu laa, li ya saha we?»

²³ Ba Yesu ya pee wo namari wu ja we, na pu pye: «Yi wari dεne wa she na na.»²⁴ A p'i nigin wa she wu na. A wu jo: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na we?» A p'i wu jɔ shɔ na:

«Oromε saannaa Sezari.»²⁵ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kile be wuu li kaan Kile be mu.»

²⁶ Pu ya ta nahama ta Yesu jomɔ ni pemu pu da daga wu tɔgɔ le sipyii pu naha tɔan we. Ga, a wu jɔshɔrɔ t'i pu naha wɔ, a p'i fehε.

Sadushεen p'a Yesu yege xujenε li keree na

(Macoo 22:23-33; Marika 12:18-27)

²⁷ Lee kadugo na, Yawutuu jɔnɔfεε pii bye wà, Sadushεen pu bye pii. Pee bi yu na xujenε da ba bye jiga na we. A pii di ba she Yesu yiri, na she wu pye:²⁸ «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le jomεε le ka na kan wèe mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na we, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

²⁹ «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiimε wu cee lenε, na xhu pya baa.³⁰ A shuun wo wu wee cee wu lɔ, na xhu pya baa, a taanri wo wu be di wu lɔ na bye mu.³¹ A pu gbarashuun wu beeri di cee wu lenε, a pu beeri di xhu pu ya nɔhɔpiire ta we.³² Lee kadugo na a cee wu be di xhu.³³ Wee tuun wu ni xuu pu capenε ke, wee cee w'i da ba bye pu shen nigin wekε wo we? Bani pu gbarashuun wu beeri ya wu lenε toro.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ke kɔnɔ ke sipyii ya cèe lenεε, na gbaya jii,³⁵ Ga piimu p'a yaa pu pa jé Kile wo kobaja ki ni ge, pee ba ba xhu na ba je na foro xu ni jiga na, pee wa da cèe lenε, kelee na gbaya je we.³⁶ Pee da xhuu nige we, bani pee na bye ba fugba melεkεε pii wa we. Pu na bye Kile nagoo, bani pee je xujenε li sipyii.³⁷ Kile tudunmɔɔ Musa ye pyaa ya li she na xujenε na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kafɔɔ Kile pyi: «Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»³⁸ Pee jomɔ pe ya li sheε na Kile je xuu wo Kile we, ga wyii wo Kile

* 20:17 Zabururu 118:22

wu jε wii. Bani wee mu pu bεeri wa jiiifεεε ni.»³⁹ A saliya karamɔgɔlɔɔ pii di kafila wu lɔ, na jo: «Karamɔgɔ, ma jomɔ p'a jɔ.»⁴⁰ Wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wε.

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin wε

(Macoo 22:41-46; Marika 12:35-37)

⁴¹ Wee tuun wu ni a Yesu bε di pu yege na: «Naha na sipyii ya yu na Shɔvɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-ε wε?»⁴² Bani Dawuda ye pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo nε Kafɔɔ mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige cε,

⁴³ fo di ba ma pεen pye ma jidahaa tatahaɲa.»*

⁴⁴ Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i jε dii wu ja ye nigin wε?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

⁴⁵ Sipyiiire ti bεeri jii na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁶ «Y'a yiyε kaseri saliya karamɔgɔlɔɔ pu na. Na fadedɔnyɔ leni na jaari lee l'a dan pu ni, ni sipyii na gbɔɔrɔ fɔ kaan pu mu pinnεε kpeenyε na. Kile-pεεɲε piyεye yi wo jahagbaa tatiinyε, ni yalicenεε wo tatiinceye bε di dan pu ni. ⁴⁷ P'a naxhugoshaa keɲε yaɲmuyɔ bεeri ɲmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-jεεge na, kɔnhɔ p'i puyε pye see sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.»

21

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga

(Marika 12:41-44)

¹ A Yesu di wu jɔɲɔ yirige, na naafuu fεε pu ja pu na Kile wo taa li leni keshi wu ni. ² A wu naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa ja wu bε ya wari tuuɲɔɔ nifenhεfenhεɲεε shuun le wu ni. ³ A

wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le ge, lee ya jεhε pusamaa bεeri wuu li na. ⁴ Bani pusamaa bεeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan, ga wee kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu jɔshaga wuu li bεeri kan.»

Yesu ya Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ja wu jo

(Macoo 24:1-2; Marika 13:1-2)

⁵ Lee kadugo na pii bi Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki kaa yu wu kalaapiire ti ni na k'a sii jɔ ni ki faaya yi ni, ni sipyii pu wo Kile yakanya yi bε. Ga, a Yesu di pu pye: ⁶ «Yemu bεeri yee wa jaa naha ge, caɲa ka wa ma, kagerenε ka shishiin wa da ba gori naha ka jɔɲɔ ni wε. Yi bεeri na ba do fεεfεε.»

Keree kiimu na ba byi sani koɲɔ ki xɔ ge

(Macoo 24:3-14; Marika 13:3-13)

⁷ A p'i wu yege na: «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Ki ba da bye, jaha sheshεεε teke t'i da bye wε?»⁸ A Yesu di pu pye: «Y'a yiyε kaseri, kɔnhɔ yi juyɔ ganha bu gyεεgi wε. Bani sipyii ni jεhemεε na ba ma ni nε mεge ni na yu: «Nε wu jε wii» kelee «Tuun w'a nɔ.» Yi ganha bu daha pu feni wε. ⁹ Yi ba kashen ni n'a she keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da vya wε. Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na fenhε pye, ga lee di wa nago wee tuun wuyε pyaa ni koɲɔ k'a da xhɔ wε.»

¹⁰ Lee kadugo na a wu pu pye: «Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. ¹¹ Ni jε celenε nigbɔhɔ na ba byi tεye ya ni, ni xuugbɔhɔ, ni banikuuyo. Fyaara kagbɔhɔɔ ni jaha sheshεεε nigbɔɔrɔ na ba jaa na yiri fugba we ni.

¹² «Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi con, na yi jaani xuuni. Pu na ba se ni yi ni Kile-pεεɲε piyεye yi ni, na kiiri kɔɔn yi na, na yi leni kaso ni. Pu na ba se ni yi ni saannaa ni gbafenεεεε mu nε mεge wuu na. ¹³ Lee na ba bye kaɲɔɲɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu. ¹⁴ Jomɔ pe yi da ba she jo pee

* 20:43 Zaburuu 110:1

di yi nuṅṅo wolo ge, yi ganha ba pee shaa da yeri yi funyo ni we. ¹⁵ Bani ne na ba no kan yi mu, na fungoṅṅo fere kan yi mu, fo sipya be da da yi pen pu ni, wemu na ja yi no sho, kelee di yi kafila kaala we. ¹⁶ Ali yi tii, ni yi nii, ni yi puga shen, ni yi cebooloo, ni yi naniin be na ba yi leni keye ni. Pu na ba pii gbuu yi ni. ¹⁷ Sipyii beeri na ba yi ko ne mege wuu na. ¹⁸ Ga, ali yi nuzhige nigin we wa be da biin we. ¹⁹ Lee wuu na, yi la le yiyi ni, yi yi logoo mara, lee funṅṅo ni y'a da yi munahaa nuṅṅo wolo.

Yesu ya Zheruzalemu kulo li ja wu jo

(Macoo 24:15-21; Marika 13:14-19)

²⁰ «Yi ba kashen keye ja y'a Zheruzalemu maha tuun wemu ni, yi li ce na wu jaduun w'a no. ²¹ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalemu kulo liye pyaa funṅṅo ni ge, pee di ba fe p'a foro. Piimu na ba bye sige ni ge, pee ganha bu je kanha ki ni we. ²² Kee cabyaa ki na ba bye Kile wo kiiri cabyaa Zheruzalemu na, konho yemu beeri Kile tudunmoo p'a ka Kitabu wu ni ge, yi beeri no di fa. ²³ Bongo na ba bye lahaa fee ni punmaraya fee wogo yee caya yi na. Bani kanhama nigbo pu da ba bye fiige ki ni. Kile na ba wu loyire li she ki sipyii pu na. ²⁴ Nmoparaa na ba pii gbo, p'a pii co kari fiye yatii ni na pye buloo. Shi wemu ne Yawutuu we, wee na ba Zheruzalemu kana fo pu wo tuun wu ba she doro.

Sipya Ja nibana keree

(Macoo 24:29-31; Marika 13:24-27)

²⁵ «Yi na ba naha sheshere naa cana, ni yenje, ni woroo kii ni. Lokuruyo nigboyo na ba sani na yiri suumo lho ni ninje ke na, yi tunmo na ba bele fo na fyaara ni funbenre yaha ninje ki sipyii pu beeri na. ²⁶ Sipyii na ba jiregi na xhuli ninje ke wo kapegee fyaara ni ki nibana funbenre kenje ni. Bani ali

fugba wu sefere ti na ba jele. ²⁷ Wee tuun wu ni pu na ba Sipya Ja nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefere ti beeri, ni noro nigbo ni. ²⁸ Yi ba kee keree kii naa k'a no kon na byi tuun wemu ni, yi yiri tii, yi yi nuyo yirige, bani yi nuṅṅo woloduun w'a tene.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macoo 24:32-35; Marika 13:28-31)

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo pu mu na: «Yi nitoodige ni tiye yi saya beeri wii. ³⁰ Yee ba yi naa yi na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce yiyi ni na ki nagoo pyeduun w'a tene. ³¹ Mu li wa, yi ba kii keree kii naa ki na byi tuun wemu ni, yi li ce na Kile saanra t'a tene. ³² Can na n'a da yi jo yi mu, ninaa wo sipyii pii beeri wa da xhuu kii keree kii di na pye we. ³³ Fugba we ni ninje ke na ba doro, ga ne jomo pe wa da doro bada we.»

Yi kori yaha ni na

³⁴ «Yi kasere yaha yiyi na, yi ganha da gori ligbo ye na, ni gba, yi da yi funyo shaa ni konjo yanmuyo da ni, fo di zhe ne cabaŋa pye ki pa yi be fo we. ³⁵ Bani ne cabaŋa na ba ninje ki sipyii pu beeri fo, ba je ma fyaa fo na pu to wolo we. ³⁶ Ga yi kori yaha ni na, yi da Kile beeri tuun beeri ni, konho yi fanha ta, yi ba sho kii keree nibanaa kii beeri na, yi ba ja yere Sipya Ja wu nahagbaa na.»

³⁷ Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kile-pene pugboho ki ni cana ni, ga piige bu wo, w'a she shon Oliviye faabobojo ki na. ³⁸ Yani niga ki mugige, sipyii pu beeri na she wu nuṅṅo ciri Kile-pene pugboho ki ni, na wu jomo pu nuri.

22

Yawutuu nuṅṅofee p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Shizhenere Baa Buuri Kalene lemu li ne na Nuwuuro ti wo Kalene li ge, lee bi dene. ² Saraya

ƚaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔɔ pu bi gbogana shaa Yesu na, ga na fyagi sipyii pu na.

Zhudasi ya gbegele wu Yesu le kenɛ ni
(*Macoo 26:14-16; Marika 14:10-11*)

³ Wee tuun wu ni, Zhudasi we p'a yiri na Isikariyɔti ge, a Shitaanni di ba jé wee ni. Kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. ⁴ A Zhudasi di she saraya ƚaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ, ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki gɛdii ɲuɲɔfɛɛ pu mu. Wu na já Yesu le pu kenɛ ni legana lemu na ge, a p'i jo bɛ lee na. ⁵ A lee di daan pu ni xuuni. A p'i bɛ yi na na pee na ba wari kan wu mu. ⁶ A Zhudasi di sɔɔ pu mu na ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenɛ ni sipyiire ti kategee.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan
(*Macoo 26:17-25; Marika 14:12-21; Yohana 13:21-30*)

⁷ Shizhenherɛ Baa Buuri Kalenɛ li caɲa k'a nɔ ge, kee caɲa ke Nuwuuro ti wo Kalenɛ li saraga dubyapige ki ma yaa na gbo. ⁸ A Yesu di Pyɛɛri ni Yohana tun na pu pye: «Yi she Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele, kɔnhɔ wù she ki li.» ⁹ A p'i wu pye: «Ma funɲɔ wa wù she ki gbegele xuu weke ni wɛ?» ¹⁰ A wu pu ɲɔ shɔ: «Wii, yi ba jin kanha ki ni, yi na zhe saha ni ná wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee fɛni. Wu ba she jé puga kemu ni, yi bɛ di jé wà. ¹¹ Y'i kee puga ki kafɔɔ pye: «Wù Karamɔgɔ w'a jo na wee ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li talige puga kemu ni ge, na mii ki wa wɛ?» ¹² Wu na pugbɔhɔ ka she yi na zangaso wu ni, kee wa gbegele xuuni na yaha, y'i kalenɛ li yalige ki gbegele wà.»

¹³ A p'i gari na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

Kafɔɔ Fɛfɛɛɛ yalige ki keree
(*Macoo 26:26-30; Marika 14:22-26; 1 Korɛnte Sheɛn 11:23-25*)

¹⁴ Ba liduun w'a pa nɔ wɛ, a Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i diin na li. ¹⁵ A wu pu pye: «Na le Nuwuuro Kalenɛ le wo yalige ki pinne li ni yee ni, nɛ lee la pye fo xuuni, yani di ba ganha ge. ¹⁶ Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da kee ka shi li nige wɛ, fo caɲa kemu Kile da ba ki yàa wu saanra ti ni ge.»

¹⁷ Wee tuun wu ni a wu ɛɛɛɛn lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na na jo: «Yi ke co y'i ki taa taa yiyɛ na. ¹⁸ Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛɛɛɛn lɔhɔ gba nige wɛ, fo Kile wo saanra ti ba ba.»

¹⁹ Lee kadugo na a wu buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu na jo: «Nɛ ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.»

²⁰ Ba p'a li xɔ wɛ, a wu ɛɛɛɛn lɔhɔ cɛɛgbuu li bɛ lɔ kan pu mu, na jo: «Kile ya karijɛɛge ɲɔmɛɛ nivonɔ lemu lɔ sipyii mu nɛ shishan baraga ni ge, lee li wa mɛ ke ɛɛɛɛn lɔhɔ ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo. ²¹ Ga, lee bɛ na we w'a da nɛ le kenɛ ni ge, wee we na li ni nɛ ni. ²² Sipyia Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kile ya li jo wu shizhaa na wɛ. Ga wemu w'a da ba wu le kenɛ ni ge, bɔɔngɔ ki ɲɛ weefɔɔ wogo.» ²³ A p'i ɲɔ kɔn na puyɛ yegee na weke wu da ba le pye pee ni wɛ.

Kalaapiire t'a nakaara pyi nahagbaa fɛɛɛ keree na
(*Macoo 20:25-28; Marika 9:33-34; Marika 10:42-45; Luka 9:46*)

²⁴ Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyɛ yegee na weke w'a yaa na pye pu bɛɛri nahagbaa fɔɔ wɛ? ²⁵ A Yesu di pu pye: «Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, wee shi wu wo saannaa ya pu ɲuɲɔfɛɛɛ pyi wu na. Pii pu wa fanhafɛɛ pu ge, a pee funɲɔ di bye shi wu w'a pu mɛyɛ yiri na: «Kasaanɲaa pyevɛɛ.» ²⁶ Ga, li ya yaa na pye mu yee mu wɛ, ga we wu wa yee bɛɛri nahagbaa fɔɔ ge, wee ya yaa na pye ba pu bɛɛri nɔhɔcɛɛɛ ɲɛ wɛ. We wu ɲɛ ɲuɲɔfɔɔ ge, wee di bye ba kapyebye ɲɛ wɛ. ²⁷ Kapyebye we w'a sori ge, ni wu ɲuɲɔfɔɔ we wu da

ba diin ye wu li ge, weke w'a pele pu shuun wu ni we? We wu da ba diin ye wu li ge, ta wee be w'a pele we? Ga lee be na ne je yee ninje ni ba kapyebye je we. ²⁸ Yee ya pye sipyii, pii p'a pye ni ne ni na nowuuro ti keree ki ni ge. ²⁹ Lee wuu na n'a da Kile wo saanra ti jo yaha yee mu, ba na To w'a ti jo yaha na mu we. ³⁰ Yi na ba binne li, na binne gba ni na ni na saanra ti ni. Yi na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri kon Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na.»

Yesu ya li she na Pyeri na ba foro wee kaa taan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ, Simɔ, Shitaanni ya li sha na wu yee noho wolo saama na, wu yee suguri ba p'a shinma sani na wo wu kugun ni we. ³² Ga ne Kile jeri mu mu, kɔnhɔ ma n'a daa wu ganha bu guɔɔ we. Ma ba daburaje jo tuun wemu ni, na guri pa na mu, m'a ma cebooloo pusamaa logoo waha.» ³³ A Pyeri di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la, w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di je ni ma ni ki beeri ni.» ³⁴ A Yesu di wu pye: «Pyeri n'a da li she ma na, yani xhupoo wu pa mee su nijaa piige ge, mu na ba foro ne kaa taan tojii taanri na mu ya ne ce we.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yeri na pu gbegele

³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni ne yee tun kari na ta wari, ni kushereye, ni tanhaya bye yee mu-i ge, yaaga ya yee kuɔɔ ya?» A p'i wu jo shɔ na: «Yaaga be ya we kuɔɔ we.»

³⁶ «Ga nime, wari je wemu mu ge, wu wu lo, kushereye je wemu mu ge, wu yi lo, nmopara je wemu mu we, wee di wu fadenje pere taga la shɔ.

³⁷ Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka ne shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee jo ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na: «W'a tɔɔ le kakuubyii ni.» Lemu di je ne shizhaa wu li ge, lee jo na ba fa.»

³⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Kafɔɔ, li bu

da lere, nmoparaa shuun wu wa me.» A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

Yesu ya she Kile jeri Oliviye faaboboɔ ki na

(Macoo 26:36-46; Marika 14:32-42)

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di foro, na gari Oliviye faaboboɔ ki na, ma na jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na we. A wu kalaapiire ti be di daha wu feni. ⁴⁰ Ba p'a no wee xuu wu ni we, a Yesu di pu pye: «Yi Kile jeri, kɔnhɔ yi ganha bu je nowuuro ni we.»

⁴¹ Ba w'a yee jo we, na laha pu taan, na she naha na jeri, na nuguro sin, na Kile jeri. ⁴² Na jo: «Na To Kile, li bu da l'a taan ma mu, le kanhama ceegbuu le sanha lii na na. Ga ne wo jidaan ganha bu bye we, fo mu wo jidaan.»

⁴³ Wee tuun wu ni a meleke wa di ba foro wu mu na yiri fugba we ni, na lowaa kan wu mu. ⁴⁴ Yesu funjo ki bi canri fo xuuni. A wu la fara Kile-jerige ki na. A wu ba fun, a wu fun fun loho k'i jeri ba shishan je we, na ninje na dun jine na.

⁴⁵ Ba w'a xɔ Kile-jerige ki na we, na guri pa kalaapiire ti yiri, na ba pee ta pee ya nmunɔ jatanhanja kanhama kenje ni. ⁴⁶ A wu pu pye: «Naha na yee di nmunɔ we? Yi yiri y'i Kile jeri, kɔnhɔ yi ganha bu je nowuuro ni we.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macoo 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyiire ta di no, Zhudasi w'a bye pee jahagbaa na. Yesu wo kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu gbara Yesu na, kɔnhɔ wu she jɔsɔnrɔ fɔ kan wu mu. ⁴⁸ Ga, a Yesu di wu pye: «Zhudasi, go jɔsɔnrɔ fɔ ni mu ya Sipya Ja wu le kenje ni ge?»

⁴⁹ Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee ya li ce na Yesu taconjo ni p'a ma we, a p'i jo: «Kafɔɔ, wu nmoparaa lo pu feni ya?» ⁵⁰ A pu shen nigin wa di saraya naha shɔnrivere wo jɔnɔfɔgbɔ wu wo kapyebye wu kanige ce niwerje paa laha. ⁵¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere

me!» A wu gbɔn ná wu niwɛnɛ ki na, na wu cuunɔ.

⁵² Lee kadugo na, saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ, ni Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki gɛdii juɔɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ pii p'a shɛ Yesu fɛni ge, a wu pu pye: «A yee di ba ni ɛmɔparaa ni pubegeɛ ni nɛ tacɔnɔ ni ma na jo kakuubye di jɛ ya?» ⁵³ Na ta nɛ bi bye ni yee ni caɔa bɛɛri Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki ni, yee di ya ta nɛ cɔ wɛ. Ga nime, yee wo tuun wu w'a nɔ, ni nibiige fanha ki wo tuun wɛ.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan

(*Macoo 26:57-58, 69-75; Marika 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Ba p'a Yesu cɔ wɛ, na gari ni wu ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu kaban. A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu fɛni, ⁵⁵ fo na shɛ jé kaanɔ ki ni. A sipyii pii di na gberɔ kaanɔ ki niɛ ni, na diin ki tàan na wahani. A Pyɛɛri bɛ di diin pu tɛ ni. ⁵⁶ Ba kapyebyezhɔ wa ya pa Pyɛɛri ja na ki tàan wɛ, na wu wii xuuni na jo: «We bɛ wu wa Yesu wo sipya wa.» ⁵⁷ Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa tàan na jo: «Cee wɛ, nɛ ta wu cɛ bɛ wɛ.»

⁵⁸ A jɛɛɛ di bye, a ná wa di wu ja, na wu pye: «Go mu bɛ wu wa pu ni!» A Pyɛɛri di wee ná wu bɛ pye: «Ee! Nɛ wa pu ni-i dɛ!»

⁵⁹ A lɛɛri nigin shishiin di doro, a ná wa bɛ di ba wu ja. A wee di sii yi jo waha na: «Nakaara baa we ná we bɛ wu bye ni Yesu ni, bani Galile shɛn wu wa wu bɛ.» ⁶⁰ Ga, a Pyɛɛri di wu jɔ shɔ na: «Ná we, ye mu wa yu ge, ali nɛ yi shi cɛ wɛ.» Na Pyɛɛri yaha wu na yee yu, taapile ni a xhupoo di mɛɛ su. ⁶¹ A Kafɔɔ di ɛmahana jɛri na Pyɛɛri wii wu jaha niɛ ni. A Pyɛɛri funɔ di do ni Kafɔɔ kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo wu mɛɛ su niɔa ge, mu na ba foro nɛ kaa tàan tɔɔnii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.» ⁶² A Pyɛɛri di foro kpɛɛngɛ ki na na shɛ mɛɛ su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shehɛɛ na wu kpɔn
(*Macoo 26:67-68; Marika 14:65*)

⁶³ Yesu bi bye namaa piimu kenɛ ni ge, pee bi wu la wo, na wu kpɔn.

⁶⁴ A p'i wu jaha pɔ, na ganha na wu yegee na: «Jɔgɔ w'a mu kpɔn wɛ? Ma kpɔnɔɔ wu mɛgɛ yiri gɛ!» ⁶⁵ A p'i wu shehɛɛ, na joguumɔ niɛhɛmɛ pa bɛ jo ni wu ni.

Yesu kiiri ya kɔn kiirikɔɔn kurunɔ ki jaha tàan

(*Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24*)

⁶⁶ Ba jiga k'a mugi wɛ, a nɔhɔlɛɛ, ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ di shɛ puyɛ ja, na shɛ ni Yesu ni pu wo kiirikɔɔn kurunɔ ki mu. ⁶⁷ A p'i wu pye: «Ma bu da ma na jɛ Shɔvɔɔ wɛ, yi jaha jo wù mu.» A Yesu di pu jɔ shɔ: «Nɛ jɛhɛ yi jaha jo yee mu, yee wa da dà yi na wɛ; ⁶⁸ nɛ di bu yee yege, yi wa da na jɔ shɔ wɛ. ⁶⁹ Ga na da niɔa na, Sipya Ja wu na zhe diin Se Bɛɛri Fɔɔ Kile kanige cɛ.»

⁷⁰ A pu bɛɛri di binne jo na: «Wee tuun wu ni ta mu wu jɛ Kile Ja we?» A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ba yee wa yi yu wɛ, uun, wee nɛ jɛ.» ⁷¹ Wee tuun wu ni a p'i jo: «Naha wo sɛɛri kaa fɛni wù jɛ sanha wɛ? Wù yɛ pyaa ya yi logo wu jɔ na.»

23

P'a shɛ ni Yesu ni Pilate mu

(*Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38*)

¹ Lee kadugo na a sipyii pu bɛɛri di yiri, na gari ni Yesu ni Pilate mu. ² Ba p'a nɔ wà wɛ, na jaagi jɔ kɔn na deri wu na na: «Wèe ya we ná we sɛɛri na wu ta wu na wù fiige ki sipyii pu sɔɔn, na pu juyɔ nari. W'a pu jaha kɔɔn na pu ganha ba munaa pɛɛmɛ kaan Oromɛ saannaa juɔɔfɔɔ wu mu wɛ. Na jo na wee wu jɛ Shɔvɔɔ wɛ, na saan wee jɛ.» ³ A Pilate di Yesu yege na: «Yawutuu wo saan mu jɛ ya?» A wu wu jɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ, wee nɛ jɛ.»

⁴ Lee kadugo na a Pilate di saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ ni sipyiiire ti pye: «Nɛ ta tanahaɔa ka shishiin ja we ná we na wɛ.» ⁵ Ga, a p'i yi jo na waha Pilate mu na: «W'a sipyii pu juyɔ nari ni wu wo kalaa wu ni

Zhude fiige ki bæeri ni; na lɔ Galile fiige ki na, fo na pa nɔ naha.»

P'a she ni Yesu ni Herodi Antipasi mu

⁶ Ba Pilate ya yee logo wɛ, na pu yege na ta Galile shɛn wu jɛ Yesu? ⁷ A p'i wu pye na Galile shɛn wu jɛ wii. Lee di Herodi ta wee na jɛ Galile fiige ki jɔnɔ ni; wu bɛ di bi bye Zheruzalɛmu ni wee tuun wu ni. A Pilate di jo na pu she ni Yesu ni Herodi mu. ⁸ Ba Yesu ya nɔ Herodi yiri wɛ, a lee di sii taan Herodi ni fo xuuni; bani wu bi keree nijɛhɛɛ nuri wu shizhaa na. A l'i mɔ xuuni Herodi funɔ na jɛ wu Yesu ja. Wu bi daa na Yesu na kakanhana la pye wee bɛ jii na, ⁹ Lee wuu na w'a Yesu yege keree nijɛhɛɛ na, ga Yesu ya wu jɔ shɔ la shishiin na wɛ. ¹⁰ Lee di saraya jaha shɔnriwɛɛ jɔnɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔ pu bɛ ta wà. A pee di ganha na nama kɔn, na joguumɔ tuugo bæeri taga na wu jaagi. ¹¹ A Herodi ni wu sɔrɔsii p'i sii Yesu shehɛɛ, na wu la wolo. A p'i saannaa fadenɛ ka le wu na. Lee kadugo na a Herodi di Yesu kurunɔ na pa gan Pilate mu sanha. ¹² Kee cana ke a Herodi ni Pilate di bye najiinɛɛ, lee kaa bɛ wɛ, pɛɛn pu bye pii taashiinɛ ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Macoo 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39-19:16)

¹³ Ba Yesu ya nɔ Pilate na wɛ, a Pilate di saraya jaha shɔnriwɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni fanhafɛɛ, ni sipyii pu bæeri yiri. ¹⁴ Na pu pye: «Yee ya pa ni we ná we ni nɛ mu, na jo na w'a fiige ki sipyii pu juyɔ nari. Nɛ kunni ya wu yege yiyɛ pyaa bɛ jii na. Ga yee ya keree kiimu bæeri jo nɛ mu wu shizhaa na ge, nɛ ta lee la shishiin wo zɔ ja wu na wɛ. ¹⁵ Herodi bɛ di wa zɔ ta wu na wɛ, bani wu bɛ ya wu kurunɔ na pa wu kan. Yi jii wa wu ni, wu kapyege ki bæeri ni, nɛ kaa ja lemu l'a wu kagbuu xɔ wɛ. ¹⁶ Wee tuun wu ni n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.»

¹⁷ [Lee di Pilate ta yee bæeri ba Yawutuu wo bulooro juwuuro ti

kalenɛ l'a nɔ wɛ, wu ma yaa na kasolemɛ nigin wa yaha.] ¹⁸ A sipyiiire ti bæeri di ganha na xhuulo na yu: «We ná we gbo m'a Barabasi yaha!» ¹⁹ Na ta wee Barabasi we di bi bye n'a she fɔɔ. Cana ka w'a pa tunmɔ yirige kulo li funɔ ni, na sipyiiire ti lɔ suri tiyɛ ni fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso ni.

²⁰ Lee di Pilate ta wu funɔ na jɛ wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha. ²¹ Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige na! Wu kori tige na!» ²² A Pilate di pu pye tɔjii taanri wuu li ni na: «Kakuunɔ leke we ná we d'a pye wɛ? Nɛ kunni ya kaa ja wu na lemu ya wu kagbuu xɔ wɛ. Lee wuu na n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.» ²³ Ga, a p'i zhe na xhuulo na pu wu kori tige na. A pu mujonɔ k'i ba se ta Pilate na. ²⁴ Wee tuun wu ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li na voro. ²⁵ Wemu wu bi n'a she ni gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi yu na wu wee yaha. Ga we wu jɛ Yesu ge, a wu wee kan sɔrɔsii pu mu na pu sipyiiire ti wo jidaan pye wu na.

P'a she Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Marika 15:21-32; Yohana 19:17-27)

²⁶ Ba p'a gaanji ni Yesu ni wu takorogo ki ni wɛ, na she saha ni ná wa ni wee ya yiri wu kerɛyɛ ni na doroo. Wee mɛgɛ ki bye na Simɔ; Sirinɛ shɛn wu bye wii. A sɔrɔsii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ na taha wu feni. ²⁷ Sipyiihɛhɛmɛɛ pu bi taha pu na na gaanji. Cɛɛ pii bɛ bye ni pu ni. Pee jahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo kpɔn, na mɛhɛɛ suu xuuni Yesu kaa na. ²⁸ A Yesu di ba hmahana jɛri pu yiri na pu pye: «Zheruzalɛmu cɛɛ, yi ganha ba mɛhɛɛ suu nɛ wuu na wɛ, ga y'a mɛhɛɛ suu yiyɛ pyaa ni yi nagoo wuu na! ²⁹ Bani caya ya wa ma, yee caya yi na pu na ba jo na: «cɛɛ pii pu jɛ seganhanaa ge, pii pu jɛ pu sanha pya se ja wɛ, p'i sanha jire kan ja pya mu-i ge, pee jɛ duba nagoo.»

³⁰ Wee tuun wu ni sipyii na ba faaboboyo ye pyi na:

«Yi to wù jɔŋɔ ni.»

Na boboyo ye pyi:

«Yi wù ŋmɔhɔ.»*

³¹ Bani le bi jɛ tipurege wo pyegana, tiwaga di da ba bye dii wɛ?»

³² A p'i gari ni kakuubyii shuun bɛ ni, p'i shɛ pee bɛ pinne gbo ni Yesu ni. ³³ Xuu wemu mɛgɛ p'a yiri na Nɔgɔrɔgɔ Xuu ge, ba p'a shɛ nɔ wà wɛ, na Yesu kori tige na wee xuu wu ni. A p'i kakuubyii shuun wu bɛ kori wu tãan. A p'i nigin kori tige ka na wu kanige cɛ, na wusama kori tige ka na wu kamɛnɛ cɛ. ³⁴ A Yesu di jo: «Na To Kile, le yafa pu mu, bani le pu wa byige, pu ya li cɛ wɛ.» Lee kadugo na a sɔrɔsii p'i kagaanshaan pye, na Yesu fàya yi taa taa puyɛ na na bɛ ni lee kagaanshaan li ni.

³⁵ Sipyii pu bye wà na yere na wii. A Yawutuu jɔŋɔfɛɛ p'i ganha na Yesu la wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee shɔ, wu wuyɛ shɔ gɛ ni w'a sii Shɔvɔɔ we, Kile ya wemu jaha bulo na wu tun na pa ge!» ³⁶ A sɔrɔsii pu bɛ di Yesu la wolo. A p'i fulo wu na, na vinegiri kan wu mu, ³⁷ na jo: «Ma bi sii Yawutuu wo saan we, mayɛ shɔ gɛ!» ³⁸ A p'i kɔɔrɔ la kori wu jɔŋɔ na ni kama pa ni, pee jɛ na:

YAWUTUU WO SAAN WU W'A WE.

³⁹ Kakuubyii shuun we p'a kori Yesu tãan ge, a wee wa bɛ di wu fanha na: «Ta mu bɛ wu wa Shɔvɔɔ wu wɛ? Mayɛ shɔ sa, ma ba wù bɛ shɔ!» ⁴⁰ Ga, a kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni na wu pye: «Ali mu ya fyagi bɛ Kile na wɛ! Kanhama pemu na wu jɛ ge, mu bɛ na jɛ pee ninumɔ na, na pe jomɔ pe tuugo yu. ⁴¹ Nɛ ni mu ni kunni, wèe ya yaa ni pe kanhama pe ni, bani wèe wo kakuuŋɔɔ ki wo footɔsaraa w'a we. Ga we ya kakuunɔ la shishiin pye wɛ.» ⁴² Lee kadugo na a wu Yesu pye: «Yesu, ma ba ba ma saanra ti ni tuun wemu ni, m'a hakili yaha na na.» ⁴³ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa yɛ pyaa ma na ba jé ni nɛ ni Alijine ni.»

Yesu xugana

(*Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana 19:28-30*)

⁴⁴ Ba caŋa k'a pa nɔ jɔŋɛ niŋɛ ni wɛ (12h00), a nibiige di jé fiige ki bɛeri ni, fo na shɛ nɔ yakonɔ caŋa ki na (15h00). ⁴⁵ Bani caŋa ki bi tɔ fɛɛfɛɛ. Wee tuun we ni a Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki nahaparaga fàŋa nigbilege k'i lo niŋɛ ke ni, na daa taaya shuun. ⁴⁶ A Yesu di sii mujuugbɔɔ wá na: «Na To, n'a na munaa li kaa le ma keŋɛ ni.» Ba w'a yee jo wɛ, na xhu.

⁴⁷ Sɔrɔsii jɔŋɔfɔɔ we wu bye wà ge, ba wee ya kii keree kii ja tapyege ni wɛ, na jo: «Baraga ki taha Kile na! Can na, we ná we kunni, sipyitiime wu bye we.» ⁴⁸ Sipyii piimu bɛeri pu bi pinne wà na pu wii ge, ba pee bɛeri ya kii keree kii ja tapyege ni wɛ, a pu nahaya di danha fo pu na pu dodoyo kpɔɔn. A p'i guri na ma deeye ni. ⁴⁹ Yesu naniinɛɛ pu bɛeri, ni cèe pii p'a bi taha wu na na yiri Galile fiige ki ni ge, pee bɛeri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana faŋa ni

(*Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38-42*)

⁵⁰ Lee bi Yawutuu wo kiirikɔɔn kurunɔ ki sipya wa ta wà, wee mɛgɛ jɛ Yusufu. Wu bi tii wu zɔ wu bɛ d'a jɔ. Arimate shɛn wu bi bye wii, Yawutuu fiige ki ni. ⁵¹ kiirikɔɔn kurunɔ ki bi jo na bɛ keree kiimu na ge, ni p'a kiimu pye ge, Yusufu bi ta wu tɔɔgɔ le lee la shishiin ni wɛ. Wu bɛ bi Kile wo saanra ti sigée. ⁵² A wee ná wu shɛ Pilate mu na shɛ Yesu nixhugo ki jɛeri wu mu. ⁵³ A Pilate di sɔɔ. A Yusufu di shɛ Yesu nixhugo ki tirige, na fatɔŋɔ ka migile wu na, na shɛ wu le faŋa ka ni. Kee nidugiyahaŋa ki bye faaya yi ni. Sipya bɛ bi sanha le ja ki ni wɛ. ⁵⁴ Kee caŋa ki bye Pɔri caŋa, jiga na da mugɛ Yawutuu wo cadɛɛngɛ ke.

⁵⁵ Cèe pii pu bi taha Yesu na na yiri Galile ni ge, a pee bɛ di gari ni Yusufu ni faŋa ki na, na shɛ Yesu nixhugo ki sinniŋɛgana li wii. ⁵⁶ Lee kadugo na a pee cèe p'i ba deeye ni, na ba nudanga yaŋmuyɔ ni nudanga sìnme yàa Yesu

* **23:30** Oze 10:8

nixhugo ki dire kaa na. Ga, a p'i n̄mɔ cadεnge ki ni, na bε ni Kile wo n̄mεε li ni.

24

Yesu ya n̄ε na foro xu ni

¹ Dimazhi wu n̄isɔɔgbɔhɔ ki na, a c̄εe p'i yiri. Pu bi nudanga s̄inmε pemu ȳaa ge, a p'i gari faɲa ki na ni pee ni. Kee caɲa ki bye Dimazhi caɲa. ² Ba p'a nɔ w̄a wε, kageegbɔhɔ ke ki bi taga faɲa ki n̄ɔ tɔ ge, a p'i kee ta k'a gologolo laha faɲa ki n̄ɔ na. ³ A p'i j̄ε faɲa ki ni, ga pu ya ta Kafɔɔ Yesu nixhugo ki na wε. ⁴ A pu hakilee di wuregi. Na pu niyereye yaha, a namaa shuun fadeviire wuu pii di foro pu mu na pu fo. ⁵ A c̄εe p'i fya, na pu n̄uyɔɔ sogi sogi. A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya we wu n̄ε n̄i na ge, naha na yee d'a pa wee shaa xuu tε ni wε? ⁶ Wu wa naha nige wε. W'a n̄ε na foro xu ni. Ye wu bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki ni ge, yi yi funyɔ kɔn yee na. ⁷ Wu bi yee pye na: «Li waha l'i waha, Sipya Ja na ba j̄ε kakuubyi kenε ni, p'a wu kori tige na. Wu caxhugo caɲa taanri wogo w'a n̄ε.» ⁸ Ba p'a yee logo wε, a pu funɲɔ di ba do Yesu wo nijoyo yi na.

⁹ Wee tuun wu ni a p'i ba na ȳiri faɲa ki na. Na ba yee b̄εeri naha jo tudunmɔɔ kε ni nigin wu mu, ni kalaapiire tisara b̄εeri. ¹⁰ C̄εe pii p'a ȳiri faɲa ki na ge, pee bye: Magadala sh̄εen Mariyama, ni Zhanε, ni Yakuba nu Mariyama. C̄εe piimu bε pu bye ni pu ni ge, a pee c̄εe pu bε di yee ninuyɔ jo tudunmɔɔ pu mu. ¹¹ Ga, a p'i c̄εe pu jomɔ pu ta ba giraya n̄ε wε, na bye pu ya d̄a pu na wε. ¹² Ga lee bε na, a Pȳeri kunni di ȳiri na baa kari faɲa ki na. Na shε nɔ, na jaari wii ki ni, na faviire ti yε na w̄a. A lee di wu fo fo xuuni. A wu guri na ma puga.

Yesu ya wuyε shε Kalaapiire shuun na Emayusi koo na

¹³ Lee kadugo na a wu kalaapiire shuun wa di ganha na gaɲi kee caɲa kiyε pyaa kulo la ni. Lee mεge n̄ε na Emayusi. Lee kulo le ni

Zheruzalεmu tε wu bye kiloo kε ni nigin shishiin. ¹⁴ Keree kiimu b̄εeri k'a pye Zheruzalεmu ni wee tuun wu ni ge, a p'i ganha na kee paari puyε mu. ¹⁵ Na pu yaha pu na yɔɔ na yee naha yu puyε mu, a Yesu yε pyaa di fulo pu na, na binne na gaɲi ni pu ni. ¹⁶ A pu kunni di ganha na wu n̄aa, ga na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya wu cε wε.

¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yee di wa n̄aari na keree kiike paari yiyε mu wε?» Ba Yesu ya yee jo wε, a p'i yere. Lee bi pu nahaya ta y'a tanha xuuni. ¹⁸ Wa mεge ki bye pu ni na Kilopasi, a wee di jo: «Ni mu yε nigin bε wε, kaa le l'a sii pye Zheruzalεmu ni kii cabyaa kii na ge; wa shishiin wa Zheruzalεmu ni ni wu ya li cε wε!» ¹⁹ A Yesu di pu pye: «Lee n̄ε leke wε?» A p'i wu n̄ɔ shɔ na: «Kaa le l'a pye Nazareti sh̄εen Yesu na ge gε! Yesu bi bye Kile tudunmɔ baraga wo. Fanha bye wu kapyegee ni wu n̄ɔ jomɔ ni Kile naha t̄aan ni sipyii pu bε naha t̄aan. ²⁰ W̄εe wo saraya naha sh̄ɔnriwεε n̄unɔfεε ni w̄εe wo nahagbaa fεε p'a wu le shi watii kenε ni, k̄anhɔ wu xhu. A pee di wu kori tige na. ²¹ W̄εe bi kanha na daa jo Kile w'a wu tun na pa wu ba Izirayeli sh̄εen n̄unɔ wolo, ga wu nixhugo na, nijaa n̄ε wu caɲa taanri wogo. ²² Lee bε na, c̄εe pii pu wa w̄εe ni ge, pii ya jomɔ pa jo w̄εe mu pemu ya w̄εe naha wɔ fo xuuni ge. Pee ya soo shε n̄isɔɔgɔ ke na faɲa ki na. ²³ Na ba jo na pee ya shε gbo wu na faɲa ki ni wε, ga na mεkεε pii na w̄a. A pee mεkεε p'i pee pye na Yesu wa n̄i na. ²⁴ W̄εe kaafεε pii bε ya shε faɲa ki na, na shε li ta ba c̄εe p'a pa yi jo w̄εe mu wε, ga pu ya wuyε pyaa na wε.»

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yee kunni n̄ε fungɔnyɔ baa fεε. Kile tudunmɔɔ p'a yemu b̄εeri jo ge, ali yee ya daa yee bε na t̄ovuyo na wε! ²⁶ Go Sh̄ɔvɔɔ wu bi sii yaa na kanha le kanhagana le na Kile di na pa wu n̄ɔrɔ wu kan wu mu!» ²⁷ Lee kadugo na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee b̄εeri paari pu mu. A wu yi n̄ɔ kɔn Kile tudunmɔɔ Musa wo nijoyo yi na, fo na

shε nɔ Kilε tudunmɔɔ pusamaa bεeri wo nijoyo yi na.

²⁸ Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i shε dεεηε lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyε pye kanna jahagbaa na w'a doroo na se. ²⁹ Ga, a p'i wu jεeri na: «Pinne ni wù ni, bani caɲa k'a xɔ, jeri tapyege ni piige k'a da wɔ.» A wu sɔɔ pu mu, a p'i binne jé kanha ki ni. ³⁰ Ba liduun w'a nɔ wε, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lɔ na baraga taha Kilε na, na wu kegi kegi na kan pu mu. ³¹ Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu wε, a pu jii di na pahala wu na. A p'i na li cε na Yesu yε pyaa ki jε kii. Ga taapile ni, a p'i wii fɔ wu ni. ³² A p'i ganha na puyε pyi na: «W'a jo ni wèe ni, na jɔ kɔn na Kitabuu pu jomɔ pu jaha yu wèe mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xɔnhɔɔ na wèe funyɔ di bi taan?»

³³ Taapile ni a p'i guri na gaɲi Zheruzalemu ni. Ba p'a shε nɔ wà wε, na tudunmɔɔ ke ni nigin wu ni kalaapiire ti bεeri ta p'a pinne. ³⁴ A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafɔɔ w'a jε foro xu ni! W'a wuyε shε Simɔ na!» ³⁵ Le l'a pye pee shuun we bε na koo li na ge, a pu bε di guri na yee bεeri paari pu mu, fo na shε nɔ cεgana lekε na p'a Yesu ta cε buuri wu kegiduun wu ni ge.

Yesu ya wuyε shε wu kalaapiire ti na

³⁶ Na pu yaha pu na pee jomɔ pu yu, a Yesu di foro yere pu niηε ni na pu pye: «Kilε wu janiηε kan yi mu!» ³⁷ A pu jaalaa di yiri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafugunɔ pee ya ja. ³⁸ A Yesu di pu pye: «Naha na yee d'a yi hakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungɔngɔ ke tuugo yaha yiyε mu wε? ³⁹ Yi na keye yi wii ni na tɔɔyɔ yi ni, nεyε pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbɔn na na bε. Bani yafugunɔ jε ni ceexaara ni kaciye ni wε, ga nε kunni di wa ni yi ni.» ⁴⁰ Ba w'a yee jo wε, na wu keye ni wu tɔɔyɔ yi shε pu na. ⁴¹ A kalaapiire ti funyɔ di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo fogana lemu na ge, lee funɲɔ ni pu ya ta dà sanha

wε. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu ya?»

⁴² Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu. ⁴³ A wu ki shɔ na ki xa pu bεeri jii na.

Yesu ya wuyε shε wu tudunmɔɔ pu na

⁴⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni nε bye ni yee ni ge, go ye nε bi jo yee mu. Nε bi yee pye jo yemu bεeri y'a ka nε shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kilε tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee bεeri jɔ ya yaa na fa.» ⁴⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu fungɔnyɔ mugi mu lee mugigana li na, kɔnhɔ p'i Kilε wo Kitabu wu jomɔ pu cε. ⁴⁶ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shɔvɔɔ wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cagbogo caɲa taanri wogo, w'a jε na foro xu ni. ⁴⁷ Wee mεge na le yεre le ya yaa na jo kɔnɔ ke wo shi wu bεeri mu, na li jɔ kɔn Zheruzalemu na na: shi wu bεeri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na sɔɔ Kilε na, kɔnhɔ wu pu jurumu wu yafa pu mu. ⁴⁸ Yee pu wa lee wo sεεεε. ⁴⁹ Na To Kilε w'a Fεfεεε Munaa lemu wo jɔmεε lɔ yi mu ge, nε na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalemu ni fɔlɔ, fo tee sefεεεε te ba fεnhε tigi yi na na yiri Kilε we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

⁵⁰ Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na wε, na gari ni wu kalaapiire ti ni Betani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà wε, a wu wu keye tagi pu jɲɲɔ na, na ganha na duba pyi pu mu. ⁵¹ Na Yesu yaha wu na wee duba wu pyi, a wu yiri laha pu tãan, na dugi kari fugba we ni. ⁵² Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu pεε. Ba p'a wu pεε xɔ mu wε, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalemu ni. ⁵³ A p'i bye tuun bεeri ni p'a shε puyε pinne Kilε-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, na Kilε pεε.

Yohana Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Yohana wo nigama

Jogɔ wu jε Yohana wε?

Yohana bε wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni. Zebede ni Salome yε wo ja wu bye wii. Wu ceborona wu bye Yakuba. Yawutu wu bye wii, fyashaa di jε wu labye. Kalaapiire taanri wemu fanha k'a bi jεhε Yesu yiri xuuni ge, Yohana bε wu bye pee ni. Tuun wemu ni p'a Yesu kori tige ki na ge, wee Yohana we ninumɔ keŋε ni w'a wu nu wu kaa le (Yohana 19:27).

Yohana ya ta sɔɔ na wuyε mεge yiri bada we Kitabu we ni wε. Ga na wuyε pyi na le li kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge (Yohana 13:23; 19:26; 20:2; 21:20).

We Jozaama Kitabu we kakana juyɔ

Yohana Egilizi w'a wee na wee w'a we Kitabu we ka na wu yaha Efese kulo li ni. W'a Yesu kaa yu wεe mu na wu bi se tɔɔnii ni jεhεŋεε ni Zheruzalemu ni kalenεε ni.

Yohana ya li shε na Yesu wu jε To Kilε wo Ja nigin pe we, wemu Kilε ya tun na pa koŋɔ puga funɔɔ ni ge. Yesu ya yi yu tɔɔnii ni jεhεŋεε ni we Kitabu we ni na Kilε wu jε wee To. W'a Yesu shεε wεe na na wee wu jε koo le, lee lemu l'a se jɔi sicuumɔ pu ni ge.

Jozaama Kitabu wu kafila juyɔ

Yohana ya li shε na Yesu ya yu wu wo nɔɔɔ wu wo tuun wu keree na: Tuun wu sanha nɔ wε (Yohana 1-12); tuun w'a nɔ (Yohana 13-21).

Yohana 1 Yohana Batizelipye wo sεeri keree ni Yesu kalaapiire nizhi-ilee pee.

Yohana 2—12 Yesu ya wu sefεεε ti shε wu labye wu ni sipyiire ti niŋε ni ni jaha shεshεεε kakanhanjaa gbarashuun ni.

Yohana 13 —17 Yesu ya wu taan jεεge ki shε wu kalaapiire ti shizhaa na.

Yohana 18—21 Yesu na xu, na jε.

Jomɔ pe pu jε kpεεngε n i jɔi sicuumɔ ge

¹ Fo taashiine li ni, na ta koŋɔ sanha yaa wε, wemu w'a yiri Jomɔ ge, wee ya bye na xɔ. Pee Jomɔ pu ni Kilε wu bye shiizhan, pee Jomɔ pu jε Kilε. ² Fo taashiine ni pee Jomɔ pe ni Kilε wu bye shiizhan. ³ Pee gbɔɔɔ ni Kilε ya yanmuyɔ yi bεeri yaa. Yaaga yaaga k'a yaa ge, kee ka shishiin ya yaa pee kadugo na wε. ⁴ Pee ni jɔi sicuumɔ ya daa. Pee jɔi sicuumɔ pu bi kpεεngε yeege sipyii pu mu. ⁵ Kee kpεεngε k'a jɔi nibiige ki ni sipyii pu mu, ga nibiige ki sipyii p'i ya ta sɔɔ ki na wε.

⁶ A Kilε di ná wa tun, wee mεge ki bye na Yohana. ⁷ Wee ya pa bye sεeri na kpεεngε ki kaa yu sipyii pu mu, kɔnhɔ pu bεeri di dà kee kpεεngε ki na, wee baraga ni. ⁸ Weeyε pyaa bi ta pye kpεεngε ki wε, ga wu kapana juyɔ k'a pye na kpεεngε ki kaa yu sipyii pu mu, ⁹ Pee jomɔ p'a bye kpεεngε can can wogo. Pee ya pa koŋɔ na, na ba ganha na kpεεngε yeege sipyii pu bεeri mu. ¹⁰ Pee bye koŋɔ na, pee shiin gbɔɔɔ ni koŋɔ ya yaa. Ga koŋɔ sipyii di ya ta sɔɔ pee na wε. ¹¹ P'a tigi puyε pyaa fiige shεen mu, ga pee di ya ta sɔɔ pu na wε. ¹² Ga lee bε na, shεen nigin nigin ya sɔɔ pu na, na dà pu na; a Jomɔ p'i fanha kan pee mu na pu pye Kilε nagoo. ¹³ Pee ya ta se sipyii segana na wε, p'i ya se sipyii wo daan na mu funɔɔ ni wε, p'i ya se ná bε wo jidaan funɔɔ ni wε. Ga Kilε yε pyaa wo jidaan funɔɔ ni p'a pye wu nagoo.

Jomɔ p'a jεri sipya

¹⁴ Ayiwa, pee jomɔ pe, p'a jεri sipya, na ba diin wεe niŋε ni, a wεe di pu nɔɔɔ wu wii, Ja nigin pe wu w'a foro Kilε ni ge, na wu ta wee wo. Wee w'a sii fεrεmε ni can wu Kafɔɔ.

¹⁵ Wee kaa Yohana bi yu, na mujuu waa na sipyiire ti pyi: «Ná wemu kaa nε jo, jo w'a ma nε kadugo ge, wee bye

nε naha na; bani yani nε wu se ge, wee bye na xɔ. Wee wu jε we.» ¹⁶ Wèe bæeri ya wù taha ta wu fεrεmε nignɔ pu ni, na duba bε ta na fara duba na. ¹⁷ Kile tudunmɔɔ Musa baraga ni Kile ya wu saliya jɔmεhεε ki kan wèe mu. Ga Yesu Kirisa baraga ni wèe ya fεrεmε ni can cε. ¹⁸ Sipya wa shishiin sanha Kile ja bada wε. Ja nigin pe wu wu jε Kile, na jε ni wu To Kile ni shiizhan ge, wee w'a wèe pye wèe ya To Kile wu cε.

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yεrε

(Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Pe p'a pye Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ pe, tuun wemu ni Yawutuu jɔnɔfεε p'a pa saraya naha shɔɔnrivɔɔ ni Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki kapyebyii pu tun wu mu ge. Tudunmɔɔ p'a yiri Zheruzalemu ni na pa wu yiri na ba wu yege na: «Jɔgɔ mu di jε wε?» ²⁰ Yohana ya ta li pye ηmɔhɔrɔ kaa wε, na yi tii jo pu mu na: «Nε jε Shɔvɔɔ wu wε.» ²¹ A p'i wu yege na: «Wee tuun wu ni mu di jε jɔgɔ wε? Kile tudunmɔɔ Eli gε?» A wu jo: «Nε jε Eli wε.» A p'i wu pye sanha na: «P'a Kile tudunmɔ wemu kaa jo ge, mu wu wa gε?» A wu jo: «Ahayi.» ²² Wee tuun wu ni a p'i jo: «Mu d'a sii jɔgɔ wε? Ya jo wù mu gε, kɔnhɔ wù bε di shε yee jo wù tunvεε pu mu. Jɔgɔ yε pyaa mu d'a sii wε?» ²³ A Yohana di pu jɔ shɔ ni Kile tudunmɔɔ Ezayi wo jomɔ pa ni na:

«Sipya wa w'a mujuu waa siponɔ ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li tii!»*
Nε wu jε wee sipya we.»

²⁴ Piimu p'a bi tun Yohana mu ge, Farizhεen pii bye pee ni. ²⁵ A pee di wu yege sanha na: «Mu bye mu di jε Shɔvɔɔ wu wε, mu di jε Eli wε, Kile tudunmɔ wemu kaa p'a jo ge, mu di jε wee bε wε, wee tuun wu ni naha na mu di batizeli pyi wε?» ²⁶ A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Nε wi ge, nε sipyii batizeni lɔhɔ yε ni, ga sipya watii wa wà yee niñε ni na xɔ, yee di ya wee cε

wε. ²⁷ Wee w'a ma nε kadugo, nε yaa ni wu tanhaya mεεrε bε zanha ni wε.»

²⁸ Kii keree kii ya pye kulo lemu ni ge, lee mεεrε jε Betani. Lee wa Zhurudεn Gba wu Kile-nɔhɔ ki na. Wee xuu wu ni Yohana bi sipyii pu batizeni.

Kile wo Dubyapige ki jε Yesu

²⁹ Kee caɲa ki jimuguro ti na, a Yohana di Yesu ja wu na ma wu mu, na jo: «Kile wo Dubyapige ke ki da ba kɔnɔ ki jurumu wu lɔ laha wà ge, kee ki wa mε. ³⁰ Ná wemu kaa nε jo yee mu ge, jo: «We w'a ma nε kadugo ge, wee bye wà fo taashiinε li ni. W'a pye wà na ta nε sanha se wε.» Wee wu jε we. ³¹ Nε kunni bi sanha wu cε wε, ga nε pa sipyii pu batizeni lɔhɔ ni, kɔnhɔ di wu shε Izirayeli sipyii pu na.»

³² Yohana ya Yesu kaa jo sipyii pu mu na: «Nε Kile Munaa ja l'a tigi na yiri fugba we ni, na ba diin wu na ba gbegbe shazhira jε wε. ³³ Nεyε pyaa bi ta wu cε wε, ga Kile wemu w'a nε tun na nε w'a sipyii pu batizeni lɔhɔ ki ni ge, wee ya jo na: «Ma ba Kile Munaa ja l'a tigi na pa diin ná wemu na, wee w'a da ba batizeli wu pyi Fεfεεrε Munaa ni.» ³⁴ A nε shiin di li ja mu, na bye li sεeri, na pee jomɔ pe yu na Kile Ja wu jε wee ná we.»

Yesu kalaapiire nizhiilee

³⁵ Kee caɲa ki jimuguro ti na, Yohana ni wu kalaapiire shuun wa bi yere wà sanha. ³⁶ A wu Yesu ja wu na doroo, na ganha na wu wii, na ba jo: «Kile wo Dubyapige ki ke!»

³⁷ Ba Yohana wo kalaapiire shuun w'a wee kafila wu logo wε, na daha Yesu feni. ³⁸ A Yesu di ηmahana jεri, na pee ta p'a taha wu feni, na pee yege na: «Naha yee di zhaa wε?» A pee di wu pye: «Rabi, (Lee kɔri jε «Karamɔgɔgbɔ».) mii mu d'a tigi wε?» ³⁹ A wu pu jɔ shɔ na: «Yi pa ki wii.» A p'i binne kari ni wu ni, na shε wu tatiginε ki ja. Lee bi caɲa ki ta k'a tigi na nɔ lεεrεε kε ni gbaara wu na (16h00), a p'i caɲa ki saɲa xɔ wà.

⁴⁰ Kalaapiire shuun wemu w'a Yohana kafila wu logo na daha Yesu

* 1:23 Ezayi 40:30

fɛni ge, wa mɛgɛ bye Andire, wee jɛ Simɔ Pyɛɛri cuun. ⁴¹ A Andire di fɛnhɛ shɛ wu nahafɔɔ Simɔ yiri na shɛ wu pye: «Wɛɛ ya Kirisa wu ja,» (lee kɔri jɛ «Kilɛ ya wemu shɔɔnri lɔ ge.») ⁴² Lee kadugo na a Andire di gari ni Simɔ ni Yesu yiri. A Yesu di Simɔ wii na wu pye: «Yohana ja Simɔ wu jɛ mu. Mɛgɛ katii ki da le nimɛ mu na, kee jɛ Sefasi.» (Kee kɔri jɛ «Faakagerɛjɛ.»)

Yesu ya Filipe ni Nataneli yiri; a p'i daha wu fɛni

⁴³ Kee canja ki jimuguro ti na, a Yesu di jo na wee da zhɛ Galile fiige ki ni. A wu nigariwo di jiri Filipe na na wu pye: «Taha na fɛni.» ⁴⁴ Filipe bi bye Bɛtisayida kulo li shɛn wa, lee kulo le ninunɔ shɛɛn pu bye Andire ni Pyɛɛri bɛ. ⁴⁵ Lee kadugo na a Filipe di ba Nataneli ja na wu pye: «Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya sipya wemu kaa jo Kilɛ wo saliya Kitabu wu ni, a Kilɛ tudunmɔɔ pusamaa bɛ di wu kaa jo pu wo Kitabu pu ni ge, wɛɛ ya wee ja. Wee jɛ Yusufu ja Yesu na yiri Nazarɛti kulo li ni.» ⁴⁶ A Nataneli di wu pye: «Dii yasaɔɔa di da ja voro Nazarɛti ni wɛ?» A Filipe di wu jɔ shɔ na: «Pa wu wii.» ⁴⁷ Ba Yesu ya Nataneli nibawo ja tuun wemu ni wɛ, na jo: «Izirayɛli see sipya wa we, nanmahara jɛ wemu zɔ ni wɛ.» ⁴⁸ A Nataneli di wu yege na: «Mii mu d'a nɛ ta cɛ wɛ?» A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Nɛ jii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan, na ta Filipe sanha mu yiri wɛ.» ⁴⁹ A Nataneli di gaala, na jo: «Wu Karamɔgɔ, Kilɛ Ja mu ya sii, Izirayɛli wo saan we!» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Nɛ mu pye jo nɛ jii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan ge, lee ye l'a mu pye mu ya da nɛ na ya? Ma na ba kagbɔhɔɔ kii bɛ ja kiimu k'a ye le na ge!» ⁵¹ A wu jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu jo yi na ba fugba wu jɔ ja k'a mugi, na Kilɛ wo melekɛɛ pii naa pu na duri na diri Sipya Ja wu na.»

2

Cekaanra te t'a pye Kana kulo li ni

ge

¹ Lee kadugo na, canja taanri wogo ki na, cekaanra bi bye kulo la ni, lee mɛgɛ jɛ na Kana. Lee bye Galile fiige ki kulo la. Yesu nu wu bye tee cekaanra ti ni. ² P'a bi Yesu ni wu kalaapiire ti bɛ yiri tee cekaanra ti ni. ³ Ba duvɛn w'a pa guunɔ wɛ, a Yesu nu wu fulu wu na na wu pye: «Pu duvɛn w'a kuunɔ.» ⁴ Ga, a Yesu di wu nu wu pye: «Nufɔɔ we, ma ganha bu da le yaha li ma cɔnri wɛ, nɛ wo tuun w'a sanha nɔ wɛ.» ⁵ A Yesu nu wu kapyebyii pu pye: «Wu ba yemu bɛɛri jo yi mu, yi lee pye.»

⁶ Yawutuu pu bi pɛyɛ gbaara wa tɛ na wolo faaya yi ni. Yee wo lɔhɔ pu bi gori na daga na puyɛ jii na bɛ ni pu fɛfɛɛɛ kalɛgɛɛ ki ni. Lɔhɔ litirilee xhuu nigin (100) shishiin bi jin pɛgɛ ka bɛɛri ni. ⁷ A Yesu di kapyebyii pu pye: «Yi ye pɛyɛ ye jii ni lɔhɔ ni.» A p'i yi jii fo yi jɔyɔ ye na. ⁸ A wu guri pu pye: «Yi ka ko shɛ gan yalige ki naha shɔɔnriwɔɔ wu mu.» A pee di ka ko kari. ⁹ Lɔhɔ ke k'a jɛri na pye duvɛn wu ge, a yalige ki naha shɔɔnriwɔɔ wu kee jɛhɛ. Ga wee bi wee duvɛn wu taforogo cɛ wɛ. Ga kapyebyii piimu p'a bi lɔhɔ ki ko ge, pee kunni bi wu taforogo cɛ. A yalige ki naha shɔɔnriwɔɔ wu cenabun poo wu yiri, ¹⁰ na wu pye: «Sipyii bɛɛri ma fɛnhɛ duvɛn nidan wu loolo. Pu bu wee nijɛhɛmɛ gba, wemu ya taan xuuni wɛ, p'a na wee loolo. Ga, a mu kunni di dɛɛɛ ma wo duvɛn nidan wu yaha fo nimɛ.»

¹¹ Le l'a pye Yesu naha shɛshɛɛɛ kakanhaɔa ki bɛɛri nizhiinɛ. Lee ya pye Kana ni, Galile fiige ki ni. Yesu ya wu sefɛɛɛ shɛ. Ba kalaapiire t'a lee ja wɛ, na da wu na.

¹² Lee nibyexhoo na, a Yesu ni wu nu, ni wu ceboronamaa, ni wu kalaapiire t'i gari Kapɛrinɔmɔ kulo li ni. A p'i cabyaa kii pye wà.

Yesu ya Kile-pɛɛjɛ pugbɔhɔ ki pye fɛfɛɛ

(Macao 21:12-13; Marika 11:15-17; Luka 19:45-46)

13 Ba Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene l'a teene we, a Yesu di gari Zheruzalemu ni, 14 na she sipyii pii ta Kile-pene pugbaho ki kaana ki ni, pu na niye, ni dubyaa, ni gbegbe shazhira pere saraya wolovee pu mu. Wari faavee pu be d'a tiin wa pu tabalaa taan, na saraya wolovee pu wari wu fari pu mu. 15 Ba w'a she pu ta mu we, na she meree pye suso, na pee beeri kori yeege Kile-pene pugbaho ki ni, ni pu niye ni pu dubyaa ni, na wari faavee pu wo tabalaa pu jeri buri, na pu wari wu wo jine na. 16 A wu gbegbe shazheree perevee pu pye: «Yi te lo laha naha! Yi ganha da na To wu puga ki pye jagi tapyege we!» 17 Ba Yesu ya lee pye we, a wu kalaapiire ti funjo di do Kitabu jom pa na na:

«Mu puga ki kaa ya dan ne ni tene baa,
n'a na funjo shaa ni ki ni xuni.»*

18 Lee kadugo na a Yawutuu jufee p'i wu pye: «Naha sheshere teke mu di da ja bye tee di li she na kani wa mu mu li bye na we?» 19 A Yesu di pu jo sho na: «Yi ke Kile-pene pugbaho ke ja, di ki yene cabyaa taanri funjo ni.» 20 A p'i wu pye: «Go yee kelee sheshere ni gbaara (46) p'a pye na ke Kile-pene pugbaho ke yene de! Wee tuun wu ni mu di maye wii jogo mu wu ja ke yenevon yene cabyaa taanri funjo ni we?» 21 Ga Kile-pene pugbaho kemu kaa Yesu bi yu ge, kee bye wuy pya ce puuro. 22 Ba Yesu ya pa ne na foro xu ni we, a wu kalaapiire ti funjo di do na w'a yi jo. A p'i da Kile Kafila wu na, Yesu bi yemu beeri jo ge, na da yee be na.

Yesu ya sipyii fungonyo keree ce

23 Na Yesu yaha Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene li tuun wu ni, a sipyinehemee di wu naha sheshere kakanhaana ki na na da wu na. 24 Ga Yesu ya ta wuy yaha pu

kenne na we, bani w'a bi pu fungonyo keree beeri ce. 25 Wu mago bye li na nago sipya wa wu na sipya wa keree jo wu mu we, bani wu bi sipyii beeri fungonyo keree ce.

3

Yesu ni Nikodemu keree

1 Farizhen wa bye wa, wu mee bye Nikodemu. Yawutuu pu jufee wa wu bye wii. 2 A wee di ba she Yesu yiri cana ka piige ni, na wu pye: «Wu Karamago, naha sheshere kakanhaana kii mu ya sii na byi ge, sipya wa shishiin da ja da ki pyi ni Kile ne ni ma ni we. Lee wuu na we ya li ce, jo Kile w'a mu tun mu wu pa we kalaa.» 3 A Yesu di wu pye: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, sipya wemu ya sevon se we, weefo da ja je Kile wo saanra ti ni we.» 4 A Nikodemu di Yesu pye: «Sipya wemu ya le xo ge, dii weefo di da ja sevon se we? Wu kunni wa da ja guri je wu nu funjo ni pu kuri se we?» 5 A Yesu di wu pye: «Sipya wemu ya se loko ni Fefere Munaa gbogo ni we, weefo da ja je Kile wo saanra ti ni we. 6 Bani sipyii ya piimu se ge, pee ne ce puuro wuu. Piimu p'a se Kile wo Fefere Munaa li gbogo ni ge, pee ya naari lee wo naarigana na. 7 Ne na ma pye, li waha l'i waha y'a yaa na sevon se, lee ganha bu da ma fo we. 8 Ki jidaan tashere ni kafere ya se m'a ki tunmo logo, ga ma di wa da ki taforogo ni ki tashere be ce we. Sipya wemu beeri w'a se Kile Munaa li gbogo ni ge, mu li ne weefo shizhaa na.»

9 Ayiwa, a Nikodemu di Yesu pye: «Kii keree kii beeri di da ja bye pye-gana leke na we?» 10 A Yesu di wu pye: «Mu na ne Izirayeli karamagogo, lee be na mu di ya kii keree kii naha ce-e ya? 11 Can can na, n'a da yi jo ma mu, le we ya ce ge, lee we ya yu; le we ya na ge, lee wo seere be we ne. Ga yee wa giin y'i so we wo seeri keree ki na we. 12 Ne na jine ke wo keree naha yu yee mu, yee di ya

* 2:17 Zaburuu 69:9

daa kee na wε, nε bu fugba we wo keree jo yee mu, yee na bye dii na dà kee na wε? ¹³ Wa shishiin wa sanha dugi ja fugba we ni wε, fo Sipya Ja wu yε, wee wemu w'a yìri fugba wu ni na tigi ge. ¹⁴ Kilε tudunmɔɔ Musa wo tuun wu ni, na wu yaha sipoηɔ ki ni, w'a tɔɔɔɔ daɔnaa yàa na pye wɔ, na wu yirige suri tinne la ni sipyii pu niηε ni. Yirigegana lemu na w'a wɔ wu yirige ge, li waha l'i waha, mu Sipya Ja wu bε ya yàa na pa yirige lee yirigegana li na, ¹⁵ kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, wee diɔni sicuumɔ nixhɔbaama ta.»

¹⁶ Bani koηɔ ya taan Kilε mu tɛhεnε baa, fo w'a sɔɔ na wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, wee ganha bu gyeεgi wε, ga wu ɔni sicuumɔ nixhɔbaama ta. ¹⁷ Kilε ya ta wu Ja wu tun na pa koηɔ na, kɔnhɔ wu ba kiiri kɔn sipyii na wε, ga w'a wu tun na pa, kɔnhɔ koηɔ sipyii di shɔ wu baraga ni.

¹⁸ Sipya wemu bu dà wu na, Kilε da ga ba kiiri kɔn weefɔɔ na wε. Ga wemu bu bye wu ya dà wu na wε, kiiri ya kɔn xɔ weefɔɔ na. Bani Ja nigin wemu w'a foro Kilε ni ge, wu ya dà wee na wε. ¹⁹ Wee kiiri wu kakɔɔn le: Kilε wo kpεεngε k'a pa koηɔ na, ga, a sipyii jurumu w'i pu pye p'a piige pɔɔɔɔ kee kpεεngε ki na. ²⁰ Bani sipya wemu w'a kuumɔ pyi ge, Kilε wo kpεεngε ki ya dan wee ni wε. Wu ya sɔɔ bε wu foro kee kpεεngε ki na wε. Bani weefɔɔ ma fyagi, kɔnhɔ sipyii ganha bu wu kakuuyo cε wε. ²¹ Ga sipya wemu w'a can wu koo jaari ge, kpεεngε na weefɔɔ ma wu keree pyi, kɔnhɔ sipyii bεeri di ki ja, p'i li cε na wee ya Kilε koo li jaari.

Yohana ya yemu jo Yesu shizhaa na ge

²² Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Zheruzalemu ni na kari Zhude fiige ki xuu wa bεtii ni. A wu tuun wa pye wà ni pu ni na sipyiire ti batizeni. ²³ Lee bi Yohana bε ta wu na sipyii pii batizeni xuu wa ni wee mεge jε Enɔ, wee xuu wu jε Salimu kulo li kabanugo. Bani gba

lɔhɔ nijεhεηε ki bye wee xuu wu ni. Sipyiire ti bi se wu yìri na wu pu batize. ²⁴ Lee ya pye na ta Yohana sanha le kaso wu ni wε.

²⁵ Cana ka, nakaara ya jé Yohana wo kalaapiire ta, ni Yawutu wa tε ni, fεfεεε kalεgεε ki shizhaa na Yawutuu pu kabaηa na. ²⁶ Tee nakaara ti wuu na a Yohana wo kalaapiire t'i shε wu pye: «Wù Karamɔgɔ, ma ni ná wemu wu bye Zhurudεn Gba wu kadugo ge, ni mu ya wu kaa jo ge, li wii wee ya sipyii batizeni nimε. Sipyii pu bεeri di se wee yìri.» ²⁷ A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Kilε ya lemu kan sipya wemu mu wε, ta wu na já lee ta? ²⁸ Yeeyε pyaa wa li fiin na nε yee pye jo Kilε ya Shɔvɔɔ wemu tun ge, wee wa nε wε, ga Kilε ya nε tun na pa wu jaaha na yε.»

²⁹ Lee kadugo na a Yohana di talene la jo na: «Cenabun poo wo wu jε wu cenabun. Cenabun poo wu naηii wu kunni niyerege yε ki ma bye wu tàan. Wu bu cenabun poo wu mujuu logo, w'a fundanga ta xuuni cenabun poo wu mujuu li wuu na. Kee fundanga ki tuugo ki jε nε wogo ke. Kee fundanga k'a peλε fo na nɔ ki tɛhεnε na. ³⁰ Li waha l'i waha, la ya yaa na faraa wee wo pεεηε ki na nimε, la di da foro nε wo pεεηε ki ni.»

Sipya we w'a yìri fugba wu ni na pa ge

³¹ A Yohana di jo sanha na: «Wemu w'a foro Kilε ni ge, wee wu jε sipyii pu bεeri ηunηɔ ni. Ga wemu w'a foro ηinε ni ge, wee jε nɔhɔdaan wo, ηinε keree wee ya yu. Wemu w'a pa na yìri fugba wu ni ge, wee wu jε pu bεeri ηunηɔfɔɔ. ³² W'a yemu ja na yemu logo ge, yee w'a yu. Ga wa shishiin ya ta sɔɔ wu nijoyo yi na wε, fo shεen nigin nigin yε. ³³ Sipya wemu bεeri w'a sɔɔ wu nijoyo yi na ge, wee ma li shεε na fiinε na can jε Kilε ni. ³⁴ Bani Kilε ya wemu tun ge, Kilε jomɔ wee ya yu. Kilε ya Fεfεεε Munaa taga wee ηi. ³⁵ To Kilε Ja wu kaa ya dan wu ni, w'a sefεεεε ti le wu keηε ni yaηmuyɔ bεeri na. ³⁶ Wemu w'a dà Kilε Ja wu na ge, ɔni sicuumɔ nixhɔbaama wa weefɔɔ

mu. Ga wemu ya dà Kile Ja wu na we, wee da jìi sicuumò pu ta we. Ga Kile wo loyire li na gori yaha weefò na.»

4

Yawutuu ya shi wemu kò ge, Yesu ya tigi wee mu

¹ Ayiwa, Farizheen p'a pa yi logo na Yesu ya kalaapiire nijehere taa na toro Yohana tàan, na pu batizeni. ² Ga na ta Yesu ye pyaa bi ta na batizeli wu pyi we, fo wu kalaapiire. ³ Tuun wemu ni Yesu ya pa pee jomò pu logo ge, a wu foro Zhude fiige ki ni na kari Galile fiige ki ni. ⁴ Wu nigariwo bi yaa na Samari fiige ki ja toro. ⁵ A wu she nò Samari kulo la ni, lee mege je na Sikari. Yakuba bi tege kemu kan wu ja Yusufu mu fo l'a mò ge, kee kabanugo Sikari bye. ⁶ Keenje ka ki bi bye Yakuba mu wà wee xuu wu ni. Ba Yesu ya kanha para li tàan we, na diin kee keenje ki jò na. Lee bi cana ki ta jije nije ni.

⁷ A Samari shen cee wa di ba wà lóhò takogo ni. A Yesu di wu pye: «Na kan lóhò di gba!» ⁸ Lee bi Yesu kalaapiire ti ta t'a kari kanha ki ni yalige tashògò ni. ⁹ A wee Samari shen cee wu Yesu pye: «Ee, mu wemu wu je Yawutu ge, naha na mu d'a sò na logbaga jeri ne mu na ta ne je Samari shen we?» Cee w'a yee jo bani Yawutuu bi ta sò kaa la shishiin li pu ni Samari shen pinne we. ¹⁰ A Yesu di wu jò shò na: «Cee we, Kile ya yaaga kemu kaan ma ni ge, mu da bi kee ce, sipya wemu w'a logbaga ki jeri mu mu ge, na wee be ce, muye pyaa ki bi da logbaga jeri wu mu. Wu bi da lóhò kan mu mu, kemu k'a jìi sicuumò kaan sipyii beri mu ge.» ¹¹ A cee wu wu pye: «Karamògona we, gògò je mu mu we, keenje ki d'a cogi, mii mu di da kee jìi sicuumò lóhò ki ta di gan ne mu we? ¹² Wèe tole Yakuba w'a ke keenje ke kan wèe mu. Wuye pyaa, ni wu nagoo, ni wu yapòyò yi bi kee lóhò gbuu. Ayiwa, mu wa giin na mu ya ye wèe tole Yakuba na ge?» ¹³ A Yesu di wu jò shò na: «Wa beri w'a ke keenje ke lóhò gba ge, waga na ba

weefò ta sanha. ¹⁴ Ga lóhò ke ne gaan ge, wa beri w'a kee gba ge, waga da ba weefò ta nige bada we. Bani lóhò ke n'a da gan weefò mu ge, kee na ba bye lobulowii na buloo na foro wu funnò ni, na jìi sicuumò nixhòbaama kan wu mu.» ¹⁵ A cee wu Yesu pye: «Karamògona we, kee lóhò ki kan na mu di gba, kòhò waga ganha bu na ta nige, di ba lóhò shaa naha sanha we.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «She ma poo wu yiri pa naha.» ¹⁷ A wu Yesu pye: «Ná wa na mu we.» A Yesu di wu pye: «Can m'a jo na ná je ma mu we. ¹⁸ Bani m'a jé xò namaa kaguro mu. Ná wemu be w'a jé ma mu nime ge, wee be wa ma poo we. Can m'a jo.»

¹⁹ A cee wu wu pye: «Karamògona we, ne mu seri na mu ta Kile tudunmò. ²⁰ Wèe Samari shen, ke faabobògò ke na wèe sefele ya Kile pele. Ga yee Yawutuu di yu na tapenje katii wa Kile na ni Zheruzalemu be we.»

²¹ A Yesu di wu jò shò na: «Dà na na! Cana ka wa ma, y'a da ba To Kile pele ke faabobògò ke na we, kelee Zheruzalemu be ni we. ²² Wemu yee Samari shen ya bele ge, yee ya wu ce we, ga wemu wèe Yawutuu ya bele ge, wèe ya wu ce, bani wèe Yawutuu ni Shòvò w'à foro. ²³ Ga cana ka wa ma, kee ya nò xò. Piimu p'a To Kile pele see na ge, pee na ba wu pele munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu shee ge. Bani piimu p'a kee penje ki tuugo pyi ge, pee To Kile ya zhaa. ²⁴ Kile je Munaa. Piimu p'a wu pele ge, li waha l'i waha, pee ya yaa na wu pele munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu shee ge.» ²⁵ A cee wu wu pye: «Ne li ce jo Shòvò wu na ba ba, (lee kòri je «Kile ya wemu shònri lò ge.») Wee ba ba tuun wemu ni, wu na ba keree ki beri naha jo wèe mu.» ²⁶ A Yesu di cee wu pye: «Ne wemu w'a yu ni mu ni ge, ne wu je wii.»

²⁷ Na Yesu ni cee wu yaha pee jomò pu na, a kalaapiire t'i ba na yiri yalige ki tashògò ni. Ba pee ya pa Yesu ta wu na yu ni cee wu ni we, a l'i pu naha wò. Ga wa shishiin ya sò na wu pye: «Naha kaa m'a yegee cee wu mu we?»

kelee «Naha na m'a yu ni wu ni wε?»
 28 A cee wu kunni di wu lokoyaaga ki yaha keenε ki na, na guri kari kanha ki funɲo ni, na she sipyii pu pye: 29 «Yi pa ná wa wii, w'a nε kapyeleεεε beeri jo nε mu. Kɔnhɔ wee di jε Shɔvɔɔ we-e dε?» 30 A sipyii p'i yiri kanha ki funɲo ni na pa Yesu yiri.

31 Lee bi kalaapiire ti ta t'a Yesu jεeri na: «Wù Karamɔgɔ, jɔ mayε na, m'a ganha li ba.» 32 Ga, a wu pu jɔ shɔ na: «Yalige ka wa nε mu na li, yee di wa kee cε wε.» 33 A kalaapiire t'i ganha na tiyε yegee na: «Ba kɔnhɔ wa w'a pa yalige ka kan wu mu wε?» 34 A Yesu di pu pye: «We w'a nε tun ge, nε na wee jidaan pyi; kapyenεε kii w'a kan nε mu ge, na kee be jɔ fa, lee jε jɔ yalige yaaga nε mu.» 35 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee kunni ma yu we tuun we ni, na yeye shishεεε wu jε wèe ni yalɔɔɔ ti tε ni wε? Ga n'a da yi jo yi mu, «Yi kerεyε yi wii xuuni!» Shinma w'a ε, wu kɔnduun w'a nɔ xɔ. 36 Wemu w'a shinma wu kɔɔn ge, wee ya wu saraa taa na xɔ; w'a shinma pya wu pinne yaha jii sicuumɔ nixhɔbaama pu wuu na. Lee pyegana li na, shinma nuguvɔɔ we ni wu kɔnvɔɔ we, pu shuun wu beeri na fundanga ta shiizhan. 37 Bani talenε lemu l'a yu na: «Wa na ba yemε nugi, watii na ba wee shinma wu kɔn ge,» lee jε can. 38 Yee ya tεge kemu nugi wε, nε yee tun yee pu she kee shinma kɔn. Piitiilee p'a kee pye, a yee di kuduun ta pee wo kapyenεε ki ni.»

39 A Samari sheen nijehemεε di dà Yesu na le kulo le ni cee wu wo kafila wu wuu na. Bani cee w'a pu pye: «W'a nε kapyeleεεε beeri jo nε mu.» 40 Lee wuu na a Samari sheen p'i yiri kanha ki funɲo ni na she Yesu yiri. Ba p'a nɔ wà wε, na Yesu jεeri na wu tiin pu yiri. A wu sɔɔ na cabyaa shuun pye pu yiri. 41 Yesu ya cabyaa shuun wemu pye lee kulo li ni ge, a sipyijehemεε piitiilee di dà wu na sanha wu kafila wu wuu na. 42 A pee di cee wu pye: «Wèe ya ta dà wu na mu wo jomɔ pu yε wuu na-ε dε. Ga wèeyε pyaa ya wu

jomɔ pu logo, a wèe di li cε can na na wee wu jε kɔɲɔ ki Shɔvɔɔ wuyε pyaa.»

Yesu ya Galile fiige ki sipyigbɔ wa wo ja cuunɔ

43 Ba kee cabyaa shuun w'a toro wε, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Sikari kolo li ni na kari Galile fiige ki ni. 44 Yesu yε pyaa bi jo na: «Kile tudunmɔ wa shishiin ya pεenε taa wu to kulo ni wε.» 45 Ga, ba p'a nɔ Galile fiige ki ni wε, a Galile sheen di pu jɔɲɔ círi ni fundanga ni. Bani Yesu bi keree kiimu beeri pye Zheruzalεmu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalenε li ni ge, Galile sheen pu bi kee beeri ja, bani puyε pyaa be bi she lee kalenε li ni.

46 Wee tuun wu ni a Yesu di guri pa sanha Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni. Wee xuu wu ni w'a bi lɔhɔ ki jεri na pye duven. Lee bi fiige ki sipyigbɔ wa ta Kaperinɔmɔ kulo li ni; wee ja bi cuunɔ wε. 47 Ba wee ná w'a logo na Yesu ya yiri Zhude ni na pa Galile ni wε, a wu gari wu yiri, na she wu jεeri na wu pa Kaperinɔmɔ ni, na wee ja w'a taxuyo shaa, wu she wu cuunɔ.

48 A Yesu di wee ná wu pye: «Ta le yahagana le na yee wa da yiyε yaha gε? Yee ya jaha sheshεεε kakanhanɔa ni kagbɔhɔɔ ja wε, yee da ga dà bada wε.» 49 Ga, a wee ná wu Yesu pye: «Karamɔgɔna we, jɔ mayε na m'a ba nime, kɔnhɔ wù ja wu ganha bu xhu wε.» 50 Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Kuri m'a gaanj ma ja w'a cuunɔ.» A wee ná wu dà Yesu kafila wu na, na guri kari. 51 Ba w'a kuri na gaanj wε, a wu kapyebyii p'i she wu jɔɲɔ círi koo li na, na wu pye: «Ma ja w'a cuunɔ.» 52 A wu pu yege na tuun wekε ni wu d'a cuunɔ wε? A p'i jo na tapaa ceefuuro t'a wu yaha na cana ki yaha k'a fiin (13h00). 53 Taapile ni a pya wu to wu li cε na wee tuun wu ninumɔ ni Yesu ya wee pye: «Ma ja w'a cuunɔ.» A wee ná wu ni wu puga sheen beeri di dà Yesu na.

54 Ayiwa, ba Yesu ya foro Zhude fiige ki ni na kuri Galile fiige ki ni wε, le

l'a pye wu jaha sheshεεε kakanhana shuun wuu.

5

Yesu ya faan wa cuunjo

¹ Ayiwa, lee kadugo na kalegbɔɔ la bye Yawutuu pu mu Zheruzalεmu ni. A Yesu bε di shε lee ni. ² Zheruzalεmu kulo li ni, kujɔɔ lemu ni dubyaa pu ma jin ge, lɔhɔ ka bye wà wege ka ni lee kabanugo. P'a bi kee wege ki mεge yiri Yawutuu jomɔ pu ni na Betisayida. Gbalaa kaguro wu bi yerejε kee wege ki kabanugo. ³ Yama fεε nijehεmεε pu bi sinne pee gbalaa pu nɔhɔ ni. Fyεnmεε, ni tɔɔgegeye fεε, ni faannaa, [pee bεeri bi ma lɔhɔ ki sigeε, ki ba jεhε. ⁴ Bani Kafɔɔ wo mεleke wa wu ma digi lɔhɔ ki ni tuun wa ni, na ki jεhε. Ba wee ya lɔhɔ ki jεhε xɔ wε, yama fɔɔ wemu bu fenhe tigi kee ni, yama tuugo kemu bεeri ki jε weefɔɔ na ge, pee na xhɔ.] ⁵ Ná wa bye wà wee bi yee kelεε taanri ni gbarataanri (38) ta na yá. ⁶ Ba Yesu ya wee ná wu ja w'a sinne wε, na li cε na w'a mɔ wu yama pu na. A wu wu yege na: «Mu funjɔ ki wa m'a juunjo ge?» ⁷ A wu Yesu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔna we, lɔhɔ ki ba jεhε, sipya wa nε mu wemu na nε lɔ di dirige ki ni wε. Nε bu jo di yiri nayε mu, yani nε wu nɔ ge, watii na fyaala tigi nε jaha na.» ⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.» ⁹ Taapile ni a wu juunjo, a wu yiri na wu yasinnege ki lɔ, na ganha na jaari. Lee ya pye Yawutuu cadεengε ka na. ¹⁰ Ba Yawutuu jujɔfεε p'a wee ná wu ja w'a cuunjo wε, a p'i wu pye: «Nijaa jε cadεengε dε! Na saha ni saliya wu ni, mu ya yaa mu wu ma yasinnege ki lɔ m'a jaari nijaa wε.» ¹¹ A ná wu Yawutuu pu pye: «Wemu w'a nε cuunjo ge, wee w'a jo na: «Ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.» ¹² A p'i wu yege na: «Jɔgɔ ye pyaa ki d'a mu pye mu wu ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari wε?» ¹³ Ga sipya nigin wemu w'a bi ná wu cuunjo ge, wu bi wee cε nige wε; bani sipyiire ti bi jεhε. Lee bi

Yesu ta w'a foro xɔ sipyiire ti ni jε ni. ¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di ba saha ni ná wu ni Kile-pεεjε pugbɔhɔ ki funjɔ ni na wu pye: «Wii, m'a cuunjo nime, ma ganha bu da da jurumu pyi nige wε, kɔnhɔ kaa la betii ganha ba ma ta lemu ya kolo le bε na ge wε.» ¹⁵ A wee ná wu shε yi jo Yawutuu jujɔfεε pu mu, na Yesu w'a wee cuunjo. ¹⁶ A Yawutuu p'i daha Yesu nɔhɔ ni na gana, na jaha na w'a ná wu cuunjo cadεengε ki na wε. ¹⁷ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nε To wu w'a kapyεjεε pyi tuun bεeri ni, lee wuu na nε bε ya yaa na kapyεjεε pyi.» ¹⁸ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo wε, a la di fara Yawutuu jujɔfεε pu loyire li na. A p'i ganha na wu shaa di gbo na bani wu jate ya ta nɔ cadεengε ki na wε; na nɔhɔ na Kile pyi na wee To, na wuyε taanna ni Kile ni lee jogana le funjɔ ni.

Kile ya kiirikɔɔn li sefεεε kan Yesu mu

¹⁹ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, Ja w'a da ga já yafiin pye wu ye ni, na ta wu ya li ja To wu mu wε. Le To w'a byi ge, lee tuugo Ja wu bε ya byi. ²⁰ Ja wu kaa ya taan To wu ni, lee wuu na w'a keree kiimu bεeri pyi ge, w'a kee bεeri shε Ja wu na. Wu na ba keree kii bε shε wu na sanha kiimu k'a ye kii bε na ge, kɔnhɔ kee di bye yee mu kakanhanjaa. ²¹ To w'a xuu jεni na jiiifεεε kaan pu mu kangana lemu na ge, lee na Ja wu la jε wu jii sicuumɔ kan piimu mu ge, pee mu w'a da pu kan. ²² To wu da kiiri kɔn sipya wa shishiin na wε, ga w'a kiirikɔɔn li sefεεεε ti bεeri kan wu Ja wu mu, ²³ kɔnhɔ sipyii bεeri di da Ja wu pele, ba p'a To wu pele pelegana lemu na wε. Sipya wemu ya sɔɔ na Ja wu pele wε, To we w'a wu tun ge, wee w'a she pεεjε na.» ²⁴ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu nε jomɔ pu logo, na dà nε tunvɔɔ wu bε na, wee na jii sicuumɔ nixhɔbaama ta. Kiiri da ba gɔn nige weefɔɔ na wε, weefɔɔ ya foro xu ni na jé jii sicuumɔ ni.» ²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, cana ka na ba

nɔ, kee ya nɔ xɔ bɛ yɛrɛ nime; xuu na ba Kile Ja wu mujuu logo, piimu bɛeri ba li logo na sɔɔ wu na, pee bɛeri na ba j̄ni sicuumɔ ta. ²⁶ Bani ba To Kile j̄ne j̄ni sicuumɔ fɔɔ wɛ, mu w'a sefɛere kan Ja wu bɛ mu wu pye j̄ni sicuumɔ fɔɔ. ²⁷ W'a fanha kan wu Ja wu mu w'a kiiri wu kɔɔn, bani wee wu j̄ne Sipyaa Ja we. ²⁸ Lee ganha bu da yi fo wɛ, bani tuun wa w'a ma xuu bɛeri na ba wu mujuu logo na j̄ne ²⁹ na foro faya ni. Piimu p'a kasaan̄aa pye ge, pee na ba j̄ne kɔnhɔ p'i j̄e j̄ni sicuumɔ nixhɔbaama pu ni. Ga jurumupyii pu kunni na ba j̄ne kɔnhɔ p'i j̄e kiiri ni.

Yesu ya jo na wee jomɔ pu j̄ne can

³⁰ «N'a da j̄a kaa la shishiin pye naye ni wɛ. Ye Kile ya jo nɛ mu ge, yee ni nɛ kiiri wu kɔɔn na sahan̄i. Nɛ wo kiiri w'a tii, bani nɛ wu kɔɔn na bɛ ni naye pyaa j̄idaan ni wɛ. Ga, nɛ wu kɔɔn na bɛ ni na tunvɔɔ wu j̄idaan ni.

³¹ «Li da bi da kanna nɛyɛ pyaa k'a naye pyaa wo sɛeri keree yu, nɛ jomɔ pu da bi bye can wɛ. ³² Ga watii wu j̄ne nɛ sɛeri. Nɛ li cɛ jo yemu w'a yu nɛ shizhaa na ge, jo yee bɛ j̄ne can.

³³ Ayiwa, yee ya pii tun Yohana Batizelipye mu. W'a sɛeri keree kiimu jo yee mu nɛ shizhaa na ge, kee j̄ne can.

³⁴ Nɛ yee yu, kɔnhɔ sipyii di da sɛeri keree yu na shizhaa na yɛ nigin wɛ dɛ! Ga nɛ yi yu, kɔnhɔ yee di j̄uwuuro ta. ³⁵ Yohana bye ba sokinna kpɛengɛ j̄ne wɛ, na kpɛengɛ yeege yee nin̄e ni, a yee di sɔɔ na fundanga ta j̄eri wu kpɛengɛ ki na. ³⁶ Ga nɛ wi ge, yaaga katii bɛ ki j̄ne nɛ sɛeri kemu ya ye Yohana wo sɛeri keree ki na ge. Bani kapyen̄ɛɛ kiimu To Kile ya kan nɛ mu ge, nɛ kee bɛ pyi. Kee kapyen̄ɛɛ ki bɛ j̄ne nɛ sɛeri. Lee ya li shɛɛ na To Kile w'a nɛ tun. ³⁷ Nɛ To Kile wemu w'a nɛ tun ge, weyɛ pyaa ki wa yu nɛ shizhaa na, ga yee ya ta sɔɔ bada na wee j̄omɛɛ co wɛ. Le bɛ w'a shɛ yee na ge, yee ya ta lee j̄aha cɛ wɛ. ³⁸ Yee ya ta sɔɔ wu jomɔ pu na yi zɔlɔɔ pu na wɛ. Bani w'a wemu tun ge, yee ya ta d̄a wee na wɛ. ³⁹ Samɔhɔrɔ wa yee ni na Kile Kafila kalaa xuuni, bani yee w'a giin na lee

l'a da ba j̄ni sicuumɔ nixhɔbaama kan yee mu, na ta wee Kafila we bɛ di nɛ ninumɔ kaa yu. ⁴⁰ Lee bɛ na, yee funyɔ di j̄ne yee pu pa nɛ mu, kɔnhɔ y'i j̄ni sicuumɔ ta wɛ.

⁴¹ «Nɛ sipyii wo pɛɛn̄ɛ ke shaa wɛ, bani yee j̄ne sipyii piimu ge, nɛ yee cɛ. ⁴² Nɛ li cɛ bɛ jo Kile taan̄j̄ɛɛge wa yee funyɔ ni wɛ. ⁴³ Nɛ pa na To Kile mɛge na, yee di ya ta sɔɔ nɛ na wɛ. Ga watii da bi ba wuyɛ pyaa mɛge na, yee bi da zɔɔ wee na. ⁴⁴ Pɛɛn̄ɛ ke k'a foro sipyii ni ge, kee k'a dan yee ni tashaga ni; pɛɛn̄ɛ ke k'a daa Kile yɛ nigin ni ge, yee ya kee shaa wɛ. Yee ma j̄a d̄a dii nɛ na na yee yaha pee yahama pu ni wɛ? ⁴⁵ Ga yi ganha ba giin na nɛ w'a da ba yi jaagi To Kile j̄aha t̄aan wɛ dɛ! Ahayi! Ga Kile tudunmɔɔ Musa wemu wu wa yee tadan̄a ge dɛ, wee wu j̄ne yee jaagivɔɔ. ⁴⁶ Yee da bi d̄a wee na, yee bi da d̄a nɛ bɛ na, bani nɛ kaa Musa ya jo wu Kitabu wu ni. ⁴⁷ Jomɔ pemu Kile tudunmɔɔ Musa ya ka nɛ shizhaa na ge, yee bye yee di ya d̄a pee na wɛ, yee na ba d̄a dagana leke na nɛ jomɔ pu na wɛ?»

6

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfon̄ɔɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Luka 9:10-17)

¹ Ayiwa, lee kadugo na Yesu ya kari Galile Gba wu kadugo. Wee gba we ninumɔ mɛge ki j̄ne na Tibɛreyade Gba. ² Sipyiiire ti bi ma daha Yesu feni, bani p'a bi wu j̄naa wu na yama fɛɛ cuun̄ɔ na kakanhan̄aa pyi. ³ Ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ w̄a wɛ, na dugi tiin faabobon̄ɔ ka na. ⁴ Lee bi Yawutuu pu Nuwuuro ti wo Kalenɛ li ta l'a tɛɛn̄ɛ.

⁵ A Yesu di ba wu j̄un̄ɔ yirige, na sii sipyii nin̄ɛhemɛɛ j̄a pu na ma wu yiri. A wu Filipe pye: «Mii w̄e di wa da j̄a yalige ta di zhɔ pii sipyii pii bɛeri mu wɛ?» ⁶ Yesu ya yee jo kɔnhɔ wu logo yɛ Filipe j̄nɔ na, lee bɛ wɛ, w'a bi yaa na lemu pye ge, wu bi lee cɛ. ⁷ A Filipe di wu j̄nɔ shɔ na: «W̄u fun̄ɔ bi

ƚɛ nago kanna pu bɛɛri di pu ɲɔyɔ piri-para yɛ, ali wɛɛ ɲɛhɛ wari dɛɲɛɛ* xhuu shuun (200) bɛ taga yalige shɔ, kee da ga yafiin bɛ ɲɔ pii na wɛ.»⁸ Na pu yaha pee jomɔ pu na, Yesu kalaapiire lemu mɛgɛ ki ɲɛ na Andire ge, w'i ɲɛ Pyɛɛri cuun ge, a wee di jo:⁹ «Funana la wa naha, buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu wa li mu, ga ɲaha yee di wa da ɲɔ pii sipyiɲɛhɛmɛɛ pii na wɛ?»

¹⁰ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi sipyiire ti tenɛ ɲiɲɛ ki na.» Nagara ɲiɲɛhɛɛ ti bye wee xuu wu ni. A sipyiire t'i diin diin. P'a bi namaa kabɔfɔɲɔɔ kaguro (5.000) shi tɔɔ pee sipyii pu ni.¹¹ A Yesu di wee buuri we lɔ na baraga taha Kile na, na wu kan p'a loolo pee sipyii pu na. A wu fyaa pu bɛ pye mu. A pu bɛɛri di li na din.¹² Ba sipyiire t'a li xɔ wɛ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi buuri ɲukoroyo yi saya lɔ, kɔnhɔ yi ganha bu gyɛɛgi wɛ.»¹³ A p'i yee buuri ɲukoroyo yi lɔ, na taga saganɔa kɛ ni shuun ɲi. Sipyiire t'a li xɔ buuri ɲuyɔ kaguro wu ni, a wemu di gori ge, wee kaa l'a jo mɛ.

¹⁴ Ba sipyii p'a Yesu wo kakanhana li ɲa wɛ, na jo: «Can na Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo na wu na ba ba kɔɲɔ na ge, wee w'a sii we.»¹⁵ Ba Yesu ya pa li cɛ na fanha bɛ na p'a giin di wee co di bye saan wɛ, a wu laha pu tɔan, na gari faabobɔɲɔ katii na wu yɛ.

Yesu ya ɲaari gba lɔhɔ ɲuɲɔ ni (Macoo 14:22-33; Marika 6:45-52)

¹⁶ Ba caɲa k'a pa do wɛ, a kalaapiire t'i digi kari gba wu ɲɔ ki na.¹⁷ Lee di Yesu ta wu sanha shɛ pu yiri wɛ. A p'i jɛ kɔɔɔgɔ ka ni na se Kapɛrinɔmɔ ni. Lee bi piige ki ta k'a wɔ xɔ.¹⁸ Na pu yaha lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni, a kafɛɛgbɔhɔ ka di ba yiri, na ganha na lɔhɔ ki pyi ki na ɲɛri xuuni.¹⁹ Ba p'a kiloo kaguro kelee gbaara shishiin paa lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni tuun wemu ni wɛ, a p'i Yesu ɲa wu na ɲaari lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni na se kɔɔɔgɔ ki mu. A pu jaalaa di yiri xuuni.²⁰ A Yesu di pu pye: «Nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!»²¹ Kalaapiire ti funɲɔ

ki bi bye wu jɛ ni pu ni kɔɔɔgɔ ki ni, ga xuu wemu ni pu bi se ge, taapile ni a p'i nɔ wee xuu wu kɔgɔɲɔ ki na.

Sipyiire t'a Yesu shaa

²² Ba ɲiga k'a mugi wɛ, sipyiire ti t'a bye gba wu kadugo yiri ge, a pee di li sɛɛri, na kɔɔɔgɔ nigin yɛ ta wà. A p'i li cɛ na Yesu ya ta jɛ ni wu kalaapiire ti ni ke ki kɔɔɔgɔ ki ni wɛ, ga na kalaapiire ti t'a jɛ ti yɛ na kee kɔɔɔgɔ ki ni na kari.²³ Lee bi kɔɔyɔ ya bɛ ta y'a yiri Tiberɛyade kulo li ni na pa. Xuu wemu ni Kafɔɔ bi baraga taha Kile na, na buuri wu kan p'a loolo sipyiire ti na ge, a yee di ba yere wee xuu wu tɔan.²⁴ Sipyiire t'a pa Yesu ta wu ɲɛ wà wɛ, wu kalaapiire ti bɛ di ɲɛ wà-ɛ ge, a p'i jɛ yee kɔɔyɔ yi ni na kari wu tashaga ni Kapɛrinɔmɔ ni.

Yesu ɲɛ yalige, kemu k'a ɲii sicuumɔ kaan ge

²⁵ Ba p'a kari Yesu yiri gba wu kadugo wɛ, a p'i wu pye: «Wù Karamɔgɔ, dii mu d'a pye na ba naha wɛ?»²⁶ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee ya kakanhanɔa kiimu ɲa ge, yee wa nɛ shaa kee wuu na-ɛ dɛ! Ga yalige ke yee ya li na tin keki caɲa ge, kee ka wuu na yee wa nɛ shaa.²⁷ Ayiwa, yalige kemu ki da já gyɛɛgi ge, yi ganha ba kapyɛɲɛɛ pyi kee wuu na wɛ. Ga yalige kemu ki ɲɛ ki ya gyɛɛgi wɛ, na ɲii sicuumɔ bɛ kaan ge, y'a kapyɛɲɛɛ pyi kee wuu na. Kee yalige ke, Sipya Ja wu da ba kee kan yee mu. Bani wee na To Kile ya wu fanha ki fɛ pu kpɔn.»

²⁸ Wee tuun wu ni a p'i Yesu yege na: «Lekɛ wɛɛ d'a yaa na pye lee di bye Kile ɲidaan wɛ?»²⁹ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Lemu Kile ya zhaa yee mu ge, lee li wa mɛ na wee ya sipya wemu tun yee mu ge, na yi dà wee na.»³⁰ A p'i Yesu pye sanha na: «Ga ɲaha shɛshɛɛɛ kakanhana lekɛ mu di da bye di zhɛɛ wɛɛ na, lee di wɛɛ pye wɛɛ p'a daa mu na wɛ? Kaa lekɛ mu di da bye di zhɛɛ wɛɛ na wɛ?»³¹ Li wii,

* **6:7 Dɛɲɛɛ xhuu shuun:** Wee ɲɛ baaripye yeye gbarataanri saraa.

Kilɛ ya maanɛ* kan wɛɛ sefɛlɛɛ pu mu p'a li siponɔ ki ni ma na jo ba l'a ka Kilɛ wo Kitabu wu ni wɛ na:

«W'a buuri tirige fugba we ni, na kan pu mu p'a li.»

³² Ga, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yalige ke k'a yiri fugba wu ni ge, kee ya pye Kilɛ tudunmɔ Musa wo niganga-ɛ dɛ! Nɛ To Kilɛ wu jɛ fugba yalijɛɛ ki kanvɔɔ.

³³ Bani Kilɛ ya yalige kemu kaan ge, kee jɛ wemu w'a tigi na yiri fugba we ni ge. Wee shiin w'a jiiɛɛɛɛ kaan konɔ mu.» ³⁴ Ayiwa, a p'i Yesu pye: «Karamɔgɔna we, ta kee yalige ki kaan tuun bɛɛri ni wu mu gɛ!» ³⁵ A Yesu di pu pye: «Yalige kemu k'a jii sicuumɔ pu kaan ge, nɛyɛ pyaa ki jɛ kee yalige ke. Sipya wemu bu ba nɛ mu, xuugo da ga weefɔɔ ta sanha bada wɛ. Sipya wemu bu dɛ na, waga da ga weefɔɔ ta sanha bada wɛ. ³⁶ Ga nɛ yi jo xɔ yee mu; yee d'a nɛ jɛ bɛ. Ali lee bɛ na, yee di ya dɛ na wɛ. ³⁷ Nɛ To Kilɛ ya piimu bɛɛri kan nɛ mu ge, pee bɛɛri na ba nɛ mu. Sipyaa sipya bu ba nɛ mu, nɛ da ga weefɔɔ kɔri bada wɛ. ³⁸ Nɛ ta yiri fugba we ni na pa nayɛ pyaa jidaan tapyege ni wɛ. Ga na tunvɔɔ jidaan nɛ pa di ba bye. ³⁹ Wemu w'a nɛ tun ge, wee jidaan wu wa mɛ na, sipyaa sipya w'a kan nɛ mu ge, na wee wa shishiin ganha da biin wɛ. Nɛ ba pee jɛ di yeege xu ni konɔ caxhɔgɔ bɛ na. ⁴⁰ Nɛ To wu jidaan wu wa mɛ na, sipyaa sipya w'a wu Ja wu jɛ na dɛ wu na ge, wee di jii sicuumɔ nixhɔbaama ta, bani nɛ na ba pee jɛ di yeege xu ni konɔ caxhɔgɔ.»

⁴¹ Ba Yesu ya jo na yalige ke k'a yiri fugba we ni ge, na wee wu jɛ kere wɛ, pee jomɔ pe ya ta taan Yawutuu pu ni wɛ. A p'i ganha na nmunu-nmunɔ puyɛ tɔan. ⁴² A p'i jo: «ɛɛn! Ta Yusufu ja Yesu bɛ wu jɛ we wɛ? Wɛɛ ya wu to wu cɛ, na wu nu wu bɛ cɛ. Naha na wu yu na fugba we ni wee ya yiri wɛ?» ⁴³ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee di nmunu-nmunɔ dɔ! Yi nmunu-

nmunumɔ pu bɛɛri jɔ yaha! ⁴⁴ Nɛ To we w'a nɛ tun ge, wa shishiin da jɛ ba nɛ mu ni wee ya wufɔɔ yaha pa nɛ mu wɛ. Wa bɛɛri bu ba nɛ mu, nɛ na ba weefɔɔ jɛ na yeege xu ni, konɔ caxhɔgɔ. ⁴⁵ Ayiwa, ta Kilɛ wo tudunmɔ wa ya li ka na:

«Kilɛ yɛ pyaa na ba pu bɛɛri kalaa wɛ?»*

Sipyaa sipya w'a To Kilɛ Kafila nuri na sɔɔ wu kalaa wu na ge, pee bɛɛri na ba nɛ mu. ⁴⁶ Ga li wa nago sipya wa w'a jii taha Kilɛ na wɛ. Wemu yɛ w'a pa na yiri wu yiri ge, wee yɛ w'a wu jɛ. ⁴⁷ Can na wa bɛɛri bu dɛ nɛ na, weefɔɔ na ba jii sicuumɔ nixhɔbaama ta. ⁴⁸ Yalige ke k'a jii sicuumɔ kaan sipyii mu ge, nɛ wu jɛ kere. ⁴⁹ Yalige ka ya fɛnhɛ yiri fugba we ni, na pa gan yee sefɛlɛɛ pu mu p'a li siponɔ ki ni, ga lee bɛ na, pu bɛɛri ya xu. ⁵⁰ Ga nime, yalige ke ki jɛ naha ki d'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔɔ na ba jii sicuumɔ ta pemu da xhɔ wɛ. ⁵¹ Nɛ jɛ jii sicuumɔ yalige kemu k'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ wɛ. Yalige ke nɛ gaan ge, kee jɛ nɛyɛ pyaa ceepuuro te. Nɛ tee kan saraga kɔnhɔ di ba konɔ sipyii munahaa jɔnɔ wolo.»

⁵² Pee jomɔ pu wuu na, a nakaagbɔɔɔɔ di jɛ Yawutuu pu tɛ ni. A p'i jo: «Kangana leke na we nɛ wɛ di da jɛ wu ceepuuro kan wɛɛ mu wɛɛ pu li wɛ?» ⁵³ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee bye yee di ya Sipya Ja wu ceepuuro ti li, na wu shishan pu bɛ gba wɛ, yee da ga jii sicuumɔ ta wɛ. ⁵⁴ Wemu bu nɛ ceepuuro ti li, na nɛ shishan pu bɛ gba, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ wɛ. Nɛ na ba weefɔɔ jɛ na yeege xu ni konɔ caxhɔgɔ. ⁵⁵ Bani nɛ ceepuuro ti jɛ yalige nijɛɛ, nɛ shishan pu bɛ di jɛ yagbaga nijɛɛ ⁵⁶ Sipya wemu bu nɛ ceepuuro ti li, na nɛ shishan pu bɛ gba, weefɔɔ na bye ni nɛ ni karijɛɛɛɛ ni, nɛ bɛ di

* **6:31 Maanɛ** jɛ yalige ka Kilɛ yɛ pyaa ya kemu kan Izirayeli nagoo pu mu na pu yaha siponɔ ki ni ge.

Ekizode 16: 4,15 * **6:45** Ezayi 54:13

bye ni weefɔɔ ni karijɛɛge ni. ⁵⁷ To Kile wemu w'a ne tun ge, wee wa jii na, wee gbɔɔrɔ ni ne be wa jiiɛɛɛ ni. Lee na wa bu ne ceepuuro ti li, weefɔɔ be na bye jiiɛɛɛ ni ne gbɔɔrɔ ni. ⁵⁸ Yalige ke k'a tigi na yiri fugba wu ni ge, kee ki wa ke. Yee sefeɛɛ piimu p'a xu siponɔ ki ni ge, pee ya yalige kemu li wà ge, kee ni ke wa nigin we. Wemu bu ke yalige ke li, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da xhɔ we.» ⁵⁹ Yesu ya pe jomɔ pe jo na pye kalaa sipyiire ti beeri mu Kaperinomɔ kulo li ni, na wu yaha Kile-peɛɛɛ puga ki ni.

Yesu jomɔ p'a jii sicuumɔ nixhɔbaama kaan

⁶⁰ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a kalaapiire nijehere di jo: «Pe jomɔ pe ya waha de! Ma jo sipya na gbara wu lee pye ge?» ⁶¹ A Yesu di li ce wuyɛ ni na pee jomɔ pe p'a pu pye pu na ηmunu-ηmunɔ. A wu pu pye: «Pe jomɔ pe ya digi yee na ge? ⁶² Xu wemu ni Sipya Ja bye ge, yee ba wu ja wu na duri wà, yee di da ba yeke jo we? ⁶³ Kile Munaa l'a jii sicuumɔ kaan sipya mu. Lee be we, sipya ye pyaa fanha je yafin be we. Jomɔ pe ne yu yee mu ge, pee je Kile Munaa ni jii sicuumɔ. ⁶⁴ Ga pii wa yee ni, pee ya dà li na we.» Yesu ya yee jo bani fo jɔkɔɔnrɔ ti na, piimu pu bye pu ya dà wu na-ε ge, w'a bi pee ce. Wemu be w'a bi da ba wu le keɛɛ ni ge, w'a bi wee be ce. ⁶⁵ A Yesu di la fara wu jomɔ pu na sanha na: «Lee wuu na ne yee pye jo wa shishiin da já ba ne mu, ni To Kile ya lee wo sefeɛɛɛ kan weefɔɔ mu we.»

⁶⁶ Na lɔ wee tuun wu na, a wu kalaapiire nijehere di guri wu feni. Pee ya ta sɔɔ na taha nige wu feni we.

⁶⁷ A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yege na: «Yee do, yee be funɔ ki wa y'i guri na feni ge?» ⁶⁸ A Simɔ Pyɛri di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, jɔgɔ yiri wèe di wa da zhe sanha we? Nii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ pe, muye nigin mu pu wa. ⁶⁹ Wèe ya dà mu na. Wèe ya li ce be nime jo Fefɛɛɛ Ja we w'a foro Kile ni ge, jo mu wu je wii.»

⁷⁰ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ta ne be

w'a yee sipyii ke ni shuun wu beeri naha bulo we? Lee be na shen nigin di je yee ni wee na je Shitaanni sipya.»

⁷¹ Zhudasi kaa Yesu bi byi, wee wemu wu je Isikariyɔti shɛen Simɔ ja wu ge. Wee wu bi da ba Yesu le keɛɛ ni, wee di je be Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa.

7

Yesu cebooloo pu ya ta dà wu na we

¹ Lee kadugo na Yesu bi jaari na mari Galile fiige ki ni. Wu funɔ bye wu she Zhude fiige ki ni we, bani Yawutuu jɔɔfɛɛ p'a bi wu shaa di gbo wà. ² Kalene la bye Yawutuu pu mu, p'a buguloo yaa. Ba lee ya teeɛɛ we, ³ a Yesu cebooloo p'i ba wu feni na ba wu pye: «Foro naha, m'a she Zhude fiige ki ni, kɔnhɔ kakanhanjaa kii m'a byi ge, ma kalaapiire te ti wa wà ge, pee be di she kee ja. ⁴ Bani sipya wemu funɔ ki wa sipyii di wu ce ge, wee ya keree ηmɔhɔni na byi we. Kakanhanjaa kiimu mu ya byi ge, m'a yaa na maye shee, kɔnhɔ kɔɔɔ sipyii pu beeri di ma ce.» ⁵ Ali Yesu cebooloo puyɛ pyaa bi ta dà wu na we.

⁶ A Yesu di wu ciinneɛ pu jɔ shɔ na: «Lee pyeduun sanha nɔ ne mu we. Lemu bu yee taan tuun wemu ni go lee yee ya byi. ⁷ Kɔɔɔ sipyii da já yee kɔ we, ga, ne p'a kɔ, bani kakuuyo yemu pu wa byi ge, ne yee beeri yu kpɛɛngɛ na. ⁸ Yee pu sii y'a se kalene li ni, ga, ne kunni wa da zhe nime we, bani ne shɛduun sanha nɔ we.» ⁹ Ba Yesu ya yee jo pu mu we, na gori Galile ni.

Yesu ya she buguloo kalene li ni

¹⁰ Ba Yesu cebooloo p'a kari xɔ kalene li ni we, a wuyɛ pyaa di na kari. W'a kari sipyiire ti kategee, wu ya ta wuyɛ yaha wa shishiin ya ja we.

¹¹ Lee bi Yawutuu jɔɔfɛɛ pu ta pu na Yesu shaa kalene li sipyii pu te ni, na ganha na puyɛ yegee na: «Mii wu wa we?» ¹² Pii bi jɔɔhɛmɛ peelee na yu sipyiire ti ni Yesu shizhaa na. A pii di jo: «Sipyisaama wu wa we ná we.» Pii be di yu: «Kafineye de! Sipyii we

ya biinɲɛ.» ¹³ P'a bi pee jomɔ pe bɛɛri peelee na yu, bani pu bi fyagi Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ pu na.

¹⁴ Ba kalenɛ l'a pa nɔ li niɲɛ ni tuun wemu ni wɛ, a Yesu di shɛ jé Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni, na ganha na sipyiire ti kalaa. ¹⁵ A wu kalaa wu Yawutuu pu ɲaha wɔ, a p'i jo: «Mii we ná we d'a pe cemɛ pe bɛɛri ta, na ta w'i ya kalaa pye-e wɛ?» ¹⁶ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Kalaa wemu nɛ gaan ge, wee ya ta foro nɛyɛ pyaa ni wɛ, ga nɛ tunvɔɔ Kilɛ ni w'a foro. ¹⁷ Wemu bi giin wu da Kilɛ ɲidaan pyi, weefɔɔ na ba li cɛ, nɛ kalaa wu bi foro Kilɛ ni, kelee wu bi foro nɛ ni. ¹⁸ Sipya wemu w'a yu ni wuyɛ pyaa fanha ni ge, pɛɛɲɛ weefɔɔ ya zhaa wuyɛ ni. Ga wemu funɲɔ wa wu tunvɔɔ wu w'a bele ge, wee wu ɲɛ can fɔɔ we, naɲmahara ta shishiin ɲɛ weefɔɔ keree ni wɛ. ¹⁹ Ta Kilɛ tudunmɔɔ Musa bɛ w'a Kilɛ wo saliya wu kan yee mu wɛ? Ga yee wa shishiin ya se wu koo ni wɛ. ɲaha na yee di nɛ shaa di gbo na nɛ saliya kyɛɛgi wɛ?» ²⁰ A p'i Yesu pye sipyiire ti niɲɛ ni na: «Jina wu wa mu ni. Jɔgɔ w'a mu shaa di gbo wɛ?»

²¹ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Kakanhana nigin wemu nɛ pye ge, lee l'a sipyiire ti bɛɛri ɲaha wɔ mɛ gɛ? ²² Kilɛ tudunmɔɔ Musa mu yee ya saliya ta na funaɲaa k'a gɔɔn, ga lee bɛ na yi li cɛ na wee ya ta pye li nɔhɔ shanvɔɔ-i dɛ. Ga wèe wo sefɛlɛɛ pu p'a li nɔhɔ shan. Lee l'a li pye yee na funaɲaa ki kɔɔn ali cadɛɛngɛ ki bɛ ni. ²³ Lemu l'a yee pye yee na funaɲaa ki kɔɔn cadɛɛngɛ ni, kɔnhɔ yi ganha bu da Musa wo saliya wu kyɛɛgi-i ge, ɲaha d'a li pye nɛ na sipyipomɔ cuuɲɔ cadɛɛngɛ ki na, a yee di logoo yirige nɛ taaan wɛ? ²⁴ Yi ganha ba kiiri kɔɔn keree ɲɛɲaa fɛni wɛ, ga y'a kiiri wu kɔɔn can ɲuɲɔ ni.»

Ta Yesu wu ɲɛ Shɔvɔɔ we?

²⁵ Na Yesu yaha wu na yu, a Zheruzalemu sipyii pii bɛ di ganha na yu: «Ná we p'a zhaa di gbo ge, ta wee bɛ wu ɲɛ we wɛ? ²⁶ Wu wii wu na yu ni sipyiire ti bɛɛri ni tafaga ni,

pu d'a tiin na wu wii. Kilɛ ya Shɔvɔɔ wemu ɲɔmɛɛ lɔ wèe mu ge, kɔnhɔ wèe ɲuɲɔfɛɛ p'a giin na wee wu ɲɛ we-e dɛ?

²⁷ Wèe kunni ya we ná we tayirige cɛ, ga na ta Shɔvɔɔ wu ba ba, wa shishiin da ba wu tayirige cɛ wɛ.» ²⁸ Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni, a wu ba jo ni fanha ni na: «Yee ya jo na yee ya nɛ cɛ, na nɛ tayirige ki bɛ cɛ gɛ? Ga yi li cɛ bɛ na nɛ ta pa nayɛ ni wɛ, na nɛ tunvɔɔ wu ɲɛ bɛ can fɔɔ. Ga yee di ya wu cɛ wɛ. ²⁹ Nɛ kunni ya wu cɛ, bani wee ni nɛ foro. Wee w'a nɛ tun bɛ.»

³⁰ Ba Yesu ya yee jo wɛ, a p'i ganha na cogana shaa wu na. Ga wa shishiin ya ta já wu co wɛ, bani wu wo tuun wu ɲɔ bi sanha fa wɛ. ³¹ Lee bɛ na shɛɲɲɛhɛmɛɛ ya dà Yesu na. A p'i ganha na yu: «Ali Shɔvɔɔ wu ɲɛhɛ ba ba, kakanhana leke w'i da bye lemu l'a ye we ná we wuu le na wɛ?»

Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ p'a pii tun na pu shɛ Yesu co

³² Sipyiire ti bi yemu yu Yesu shizhaa na ge, ba Farizhɛɛn ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ p'a yee logo wɛ, a p'i Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki gedii pu tun na pu shɛ Yesu co. ³³ Ba pee ya nɔ Yesu yíri wɛ, a wu pu pye: «N'a da piiye ya bɛ pye ni yi ni sanha, lee kadugo na di na da se na tunvɔɔ wu yíri. ³⁴ Ga yee na ba nɛ sha ganha yee da nɛ ɲa wɛ; bani xuu wemu ni n'a da ba bye ge, yee wa da já zhɛ wà wɛ.» ³⁵ A Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ p'i ganha na puyɛ pyi na: «Wee tuun wu ni mii we ná we di giin di zhɛ na yu na wèe da ga ba já wee ɲa-ɛ wɛ? Yawutuu pii p'a caaga na shɛ diin Girɛkii pu yíri ge, kɔnhɔ pee yíri w'a se, wu shɛ pee kalaa-i dɛ? ³⁶ Jomɔ pe w'a jo na: «Yee na ba nɛ sha ganha yee da nɛ ɲa wɛ.» ni «Nɛ na ba bye xuu wemu ni ge, yee da já zhɛ wee xuu wu ni-i ge,» pee jomɔ pu kɔri ɲɛ dii wɛ?

Yesu ya Fɛfɛɛɛ Munaa ɲɔmɛɛ lɔ wu n'a daa fɛɛ pu mu

³⁷ Kalenɛ li cabisana li p'a bi wii li cagbɔhɔ kiyɛ pyaa ge, ba lee ya nɔ wɛ, a Yesu di yere sipyii pu ɲahagbaa na

na ganha na yu ni fanha ni na: «Waga bi jε wa na, wu pa na yiri wu ba gba. ³⁸ Wemu bu dà nε na, lɔhɔ kemu k'a jii sicuumɔ kaan ge, kee na ba fúu weefɔɔ zɔ wu ni ba gba lɔhɔ jε wε» ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε. ³⁹ Fεfεεε Munaa kaa Yesu bi yu mu, wu n'a daa fεε pu mu na pee na ba lee ta. Wee tuun wu bi Fεfεεε Munaa li ta li sanha gan pu mu wε. Bani Yesu bi sanha guri shε jé wu nɔɔrɔ wu ni fugba wu ni wε.

Yesu keree ya beganhara lenε sipyiire ti tε ni, a p'i daa

⁴⁰ Ba sipyii p'a Yesu jomɔ pu logo wε, a pii di ganha na yu pu ni na: «Nakaara baa Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo ge, wee wu jε wε.» ⁴¹ Pii bε di yu: «Kile ya Shɔvɔɔ wemu jɔmεε lɔ ge, wee wu jε wii.» Ga, a pii di jo: «Dii Shɔvɔɔ wu da já voro Galile fiige ki ni wε? ⁴² Kile wo Kitabu w'a yi jo na saannaa Dawuda shi ni Shɔvɔɔ wu da ba foro. Na wu na ba foro Bεtilεhemu ni, kulo lemu ni saannaa Dawuda ya wu wo caɲa jii li pye ge.» ⁴³ A Yesu kaa di beganhara lenε sipyiire ti tε ni, a t'i daa taaya shuun. ⁴⁴ Pii funɲɔ bye pu Yesu co, ga wa shishiin ya ta já wu co wε.

Yawutuu jɲɲɔfεε pu wo n'a daa baara te

⁴⁵ Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki gɛdii piimu p'a bi shε Yesu feni ge, a pee di guri kari saraya jaha shɔɔnrivεε jɲɲɔfεε ni Farizhεεn pu yiri. A p'i pu yege na: «Naha na yee di ya ta wu co na pa-ε wε?» ⁴⁶ A p'i pu jɔ shɔ na: «Wèe sanha we ná we wo jomɔ pe tuugo logo ja bada wε!» ⁴⁷ A Farizhεεn p'i pu pye: «Kɔnhɔ yee bε di ya yiyε yaha w'a piinɲε-ε dε? ⁴⁸ Mii yee d'a li logo, kelee na li ja, na wèe jɲɲɔfɔɔ wa, kelee Farizhen wa nigin bε ya dà we ná we na wε? ⁴⁹ Pii sipyii pii p'a dà wu na ge, we wa shishiin ya Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu cε wε, pii bεeri na ba gyεegi!» ⁵⁰ Farizhen wa bε bye wà wu mεge jε na Nikodemu. Wee bi kari Yesu yiri piige ka ni. A wee di jomɔ pu lɔ na Farizhεεn pu pye: ⁵¹ «Na bε ni wèe wo saliya wu ni, ta l'a saha na

kiiri kɔn sipya wa na, na ta wèe ya fenhe wu yege na wu nibyii cε-ε ya?» ⁵² Ga, a p'i wee jɔ shɔ na: «Payi! Ta ma bε yeε w'a jεri Galile shen wa? Mayε pyaa ki bε ki Kile Kafila wu kalaa, ma na li ja wà na Kile tudunmɔ wa shishiin da ga ba foro Galile fiige ki ni wε.» [⁵³ Ba p'a pee jomɔ pu jo xɔ wε, a pu bεeri di yiri caaga na kari pu piyεyε.

8

P'a pa ni cee wa ni Yesu yiri na dɔdɔɔrɔ w'a pye

¹ A Yesu di gari Oliviye faaboboɲɔ ki na. ² Ayiwa, kee caɲa ki jimuguro jɲɲɔgɔ ki na, a Yesu di soo kari sanha Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni. Sipyiire ti bεeri bi pinne wu tãan. A wu diin na ganha na pu kalaa. ³ Na Yesu yaha wu na sipyiire ti kalaa, a saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhεεn p'i ba ni cee wa ni wu yiri, na ba wu yereɲε sipyiire ti jahagbaa na. ⁴ A p'i Yesu pye: «Karamɔgɔ, wèe ya we cee we co dɔdɔɔrɔ na ni ná watii ni. ⁵ Na ta Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ni l'a ka na we cee we tuugo ya yaa ni yafin bε ni, ni na kagereye taga wu wá gbo ye bε wε. Mu di w'a yeke yu lee shizhaa na wε?»

⁶ Kafila tufuuyo pu bi zhaan Yesu tãan kɔnhɔ wuyε pyaa jɔjomɔ di wu le keɲε ni. Ga, a Yesu di leele, na ganha na kama kani jɲɲε ki na ni wu kabee ni. ⁷ Ba ma na jo saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhεεn p'a nɔrɔ yaha wu na na yegee wε, a Yesu di wu jɲɲɔ yirige na pu pye: «Wemu wu wa yee ni wu sanha kakuunɔ pye ja bada-ε ge, wee wu kagereɲε nizhiige ki wá wu na.» ⁸ Ba w'a yee jo wε, na wu jɲɲɔ sozi, na ganha na wu kama kani sanha jɲɲε ki na. ⁹ Piimu p'a shε ni cee wu ni ge, ba pee ya Yesu jomɔ pu logo wε, [a pu zɔlɔɔ di pu jaagi]; a pu bεeri di ganha na foro nigin nigin na gaɲi, na lɔ nɔhɔlee pu na, fo na shε yaha Yesu ni cee wu ye Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni. ¹⁰ Ba Yesu ya pa wu jɲɲɔ yirige wε, wu ya ta sipya wa shishiin ja nige

ni cee wu yε bε wε. A wu jo: «Mii ma jaagivεε p'i jε wε? Shen nigin bε ya ta ma juɲɔ le nige-e ya?» ¹¹ A cee wu Yesu jɔ shɔ na: «Wù Karamɔgɔ, shen nigin bε wε.» A Yesu di jo: «Ayiwa, nε bε da ma juɲɔ le wε. Ta gaanji, ga m'a jurumu wu jɔ yaha.»]

Yesu jε Kile wo kpεεngε, kemu k'a pa koɲɔ na ge

¹² Lee kadugo na a Yesu di ba jomɔ pu lɔ sanha na sipyii ti pye: «Nε wu jε kpεεngε ke koɲɔ sipyii pu mu. Sipya wemu bu daha nε feni wee da ga jaari nibiige ni nige wε. Ga wee na ba kpεεngε ta kemu k'a jɔ sicuumɔ kaan ge.» ¹³ A Farizhεεn p'i wu pye: «Muyε pyaa na tεε na mayε kaa yu ya? Can jε mu kaa li ni wε.» ¹⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ali nεyε pyaa jεhε da nayε kaa yu bε, nε kafila wu jε can. Bani xuu wemu ni nε yiri ge, nε wee cε; na na tashεge bε cε sanha. Ga nε tayirige fara nε tashεge na, yee ya kee ka shishiin cε wε.» ¹⁵ Yee kunni wa kiiri kɔɲɔ sipyii na na bε ni yee sipyii wo kiiri kɔngana ni. Nε kunni da ga kiiri kɔn sipya wa shishiin na wε. ¹⁶ Ali nε jεhε da nε na da wa kiiri kɔn, nε na wu kɔn na bε ni Kile wo can wu ni. Bani n'a da da kiiri wu kɔn na yε wε. Nε To Kile wu w'a nε tun ge, wee wa ni nε ni. ¹⁷ Ayiwa, ta li ya ka yee wo saliya wu ni na sipyii shuun bu bye kaa lemu wo sεeri, na lee jε can wε? ¹⁸ Ayiwa, nε nayε kaa yu; nε To we w'a nε tun ge, wee bε ya nε kaa yu.» ¹⁹ A p'i Yesu pye: «Mii mu to wuyε pyaa di jε wε?» A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee ya nεyε pyaa cε di da nɔ nε To wu na wε. Yee da bi nε cε can na, yee bi da nε To wu bε cε.» ²⁰ Yesu ya pe jomɔ pe jo na wu yaha wu na kalaa kaan Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki kaanji ki ni, keshii piimu ni p'a Kile yakanya yi leni ge, pee tãan. Sipya wa shishiin di ya ta wu co wε, bani wu wo tuun wu bi sanha nɔ wε.

Yesu ya wu gari jo wu To Kile yiri

²¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye sanha na: «Nε na ba gari, nε nigarihxɔgɔ na,

yee na ba nε shaa. Ga yee kunni na ba xhu na yee yaha yi jurumu wu ni, bani xuu wemu ni n'a da ba shε ge, yee wa da já zhε wà wε.» ²² Ba w'a yee jo wε, a Yawutuu juɲɔfεε p'i jo: «Aa! Wee tuun wu ni w'a giin wu wuyε gbo gε? W'a jo na wee na ba shε xuu wemu ni ge, na wèe da já zhε wà wε!» ²³ A Yesu di pu pye: «Yee jε jɔnε ke wo sipyii, ga nε jε fugba we wo. Yee jε koɲɔ wuu, ga nε jε koɲɔ wo-e dε.» ²⁴ Lee wuu na nε yee pye jo yee na ba xhu yi jurumu wu ni. Nakaara baa, yi dà li na na: «Nε jε wemu nε jε ge.»* Yee bye yee di ya dà lee na wε, yee na xhuu yi jurumu wu ni.» ²⁵ A p'i Yesu pye: «Wee tuun wu ni jɔgɔ mu di jε wε?» A Yesu di jo: «Fo taashiinε li ni nε jε wemu ge, nε yee jo yee mu.» ²⁶ Keree nijehεnεε wa wà, nε na já ki jo yee mu, na kiiri kɔn yee na ki wuu na. Ga wemu w'a nε tun ge, wee wu jε can we. Yemu nε logo wu mu ge, yee nε yu koɲɔ sipyii pu mu.»

²⁷ Yawutuu pu bi ta li cε na To Kile kaa Yesu bi yu pu mu wε. ²⁸ Lee wuu na a Yesu di pu pye: «Yee ba Sipya Ja yirige fugba we ni tuun wemu ni, yee na ba li cε wee tuun wu ni na «Nε jε wemu nε jε ge.» Nε kaa la shishiin pyi nayε ni wε, ga To Kile ya nε kalaa lemu ni ge, lee nε yu. ²⁹ We w'a nε tun ge, wee wa ni nε ni. Wu ya ta nε yaha na yε nigin wε, bani le l'a dan wu ni ge, lee nε byi tuun bεeri ni.» ³⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo wε, a shenjehεmεε di dà wu na.

Piimu pu jε Ibirayima wo nagoo puyε pyaa pyaa ge

³¹ Yawutuu piimu p'a dà Yesu na ge, a Yesu di pee pye: «Jomɔ pe n'a da jo yi mu ge, yi bu pee logo, na pu koro jaari, yi na ba bye nε kalaapiire can na. ³² Lee na yee da ba can cε. Wee can wu jε na ba yee shɔ bulooro na.» ³³ A p'i Yesu pye: «Ibirayima shi shεen wèe jε, wèe ya ta bulooro pye ja sipya wa shishiin bε mu wε. Naha na mu di yu na wèe na zhɔ bulooro na wε?»

³⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Can can

* 8:24 Ekizode 3:14; Ezayi 43:10

na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, wee jε jurumu wo bulo. ³⁵ Na ta bulo jε kpɔɔn lemu na ge, wu da ga já bye lee kpɔɔn li shen ye pyaa bada wε. Ga kpɔɔn fɔɔ ja w'a sii kpɔɔn li shen ye pyaa gbee. ³⁶ Kile Ja wu bu yee pye yiyε wuu, wee tuun wu ni yi na na bye yiyε wuu can can na. ³⁷ Nε li cε yee jε Ibirayima shi shεen, ga lee bε na yee di nε shaa di gbo, bani yee wa nε jomɔ pu feni wε. ³⁸ Nε lemu ja na To wu mu ge, lee nε yu; le yee bε ya ta yi to wu mu ge, lee yee bε ya byi.» ³⁹ A Yawutuu p'i wu jɔ shɔ na: «Ibirayima wu jε wèe to.» A Yesu di pu pye: «Ibirayima da bi bye yee to can can na, yee kapyegεe ni Ibirayima wogo bi da bye nigin. ⁴⁰ Ga nime, can we nε ta Kile mu ge, wee nε yu yee mu, a yee di ganha na nε shaa di gbo. Ibirayima ya ta lee tuugo pye-e dε! ⁴¹ Yee to w'a keree kiimu pyi ge, kee tuugo yee bε ya byi.» A p'i Yesu pye: «Wèe ya ta se dɔdɔrɔ ni-i dε! To nigin wu jε wèe mu wee jε Kile.»

Piimu pu jε Shitaanni wo nagoo pu ge

⁴² A Yesu di pu pye: «Kile da bi jε yee to can na, nε kaa bi da da dan yee ni, bani wee ni nε foro. Nε ta pa naye ni-i dε, ga wee w'a nε tun. ⁴³ Jomɔ pe nε yu yee mu ge, yee ya pu tashεε cε wε. Naha na wε? Bani y'a da gbara yi pu logo wε. ⁴⁴ Bani Shitaanni wu jε yee to. Le l'a dan yee to Shitaanni ni ge, lee yee wa giin di bye. Fo taashiinε ni sipyii gbovɔɔ wu jε were. Wu sanha can jo ja wε, bani can nigin bε wa wu funɔɔ ni wε. Wu ba da kafineyε jo, w'a yi jo na bε ni wuyε pyaa funɔɔ keree ni; bani kafinejo wu jε wii, na jε bε kafineyε wo to. ⁴⁵ Ga nε kunni di can yu. Lee shiin l'a yee pye yee ya daa nε na wε. ⁴⁶ Jɔgɔ wu wa yee ni wemu na já li she na nε jurumu wa pye wε? Nε bi can yu yee mu, naha na yee di ya dà nε na-ε wε? ⁴⁷ Sipya wemu bu bye Kile sipya, wee ya Kile jomɔ nuri na gbara bε pu na. Ga yee jε Kile sipyii wε. Lee wuu na yee ya sɔɔ na Kile jomɔ nuri wε.»

Yesu ya ye Ibirayima na

⁴⁸ A Yawutuu p'i Yesu pye: «Kani wa wèe mu na jo Samari shen mu jε, na jinaa pu jε mu ni bε.» ⁴⁹ A Yesu di pu pye: «Jina wa nε ni-i dε, ga na To Kile n'a bεε. Yee kunni wa nε fanri. ⁵⁰ Nε ta na naye pyaa pεεηε shaa-i dε, ga wa wu wa ki shaa nε mu, wee shiin wu jε bε kiiri kɔnvɔɔ we. ⁵¹ Can can na, n'a da yi jo yi mu, wa bu nε jomɔ pu logo, na sɔɔ pu na, weefɔɔ da ga xhu bada wε.» ⁵² A Yawutuu p'i jo: «Nime kunni wèe ya li cε nakaara baa jo jinaa pu wa mu ni. Ibirayima ya xu, Kile tudunmɔɔ pusamaa bε d'a xu, mu di yu na wemu bu mu jomɔ pu co, na weefɔɔ da ba xhu bada wε. ⁵³ Wee tuun wu ni mu w'a ye wèe tole Ibirayima na gε? Wee ya xu, a Kile tudunmɔɔ pusamaa bε di xhu. Wee tuun wu ni mu di mayε wii jɔgɔ wε?» ⁵⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nε da bi naye pεε, kee pεεηε ki bi da bye jɔjɔ baa wogo. Nε To Kile w'a nε pεε, wee wemu yee wa byi na yi Kile ge; ⁵⁵ na ta yeeyε pyaa ya ta wu cε wε. Nε w'a wu cε. Nε da bi jo nε wu cε wε, nε bε bi da bye yee tuugo kafinejo. Ga nε wu cε, na sɔɔ wu jomɔ pu na, na pu pyi. ⁵⁶ Yee to Ibirayima ya fundanga ta na wee na ba nε cana nii li ja. Ba w'a li ja wε, a l'i bye fundangbɔhɔ wu mu.» ⁵⁷ A Yawutuu p'i wu pye: «Ali mu sanha yee keεε kaguro (50) ye pyaa bε ta wε, mu di yu na mu ya Ibirayima ja ya?» ⁵⁸ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yani Ibirayima wu se ge, nε jε wemu nε jε ge.» ⁵⁹ Pee jomɔ pu wuu na, a Yawutuu p'i kagereye lɔ wu na na p'i wu wá, ga, a Yesu di beele foro Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, na gari.

9

Yesu ya fyenna wa cuunɔ

¹ Na Yesu yaha wu na gaanji koo li ni, a wu fyenna wa ja, wu fyen wo na se. ² A Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Wù Karamɔgɔ, naha na we ná we d'a se fyen wε? Wu wo jurumu w'a wu pye mu laa, wu sefεε wo jurumu?» ³ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Li wa wuyε pyaa

wo jurumu wε, l'i wa wu sefεε bε wo jurumu wε; ga l'a pye, kōnhō Kile wo sefεεε t'i tiyε shε we ná we wo keree ki funḡō ni. ⁴ Wemu w'a nε tun ge, li waha l'i waha wée ya yaa na wee wo kapyenεε ki pyi na caḡa kpεεngε ki yaha, ni lee bε wε, piige ki wa ma, ki ba nō, wa shishiin da já kapyenεε pye nige wε. ⁵ Na nε yaha koḡō na naha, kpεεngε nε jε koḡō sipyii mu.» ⁶ Ba Yesu ya yee jo wε, na wu jōlōhō wo jinε ki na, na kee taga pogoo kii yōrōḡō, na kee fara fyen wu jii ki na. ⁷ Na wu pye na wu shε wu jaha je Silowε lowege ki ni. (Silowε kōri jε: «Tudunmō.») Ba ná w'a shε wu jaha ki je wà wε, a wu jii k'i mugi, a wu guri kari. ⁸ Ayiwa, yanmuyō we ná we bi ma jεeri. Wu tiinjii ni wu cεvεε piimu p'a bi wu jaa wu na jεrege ki pyi taashiinε li ni ge, a pee di jo: «Fyen we wu bi ma jεrege ki pyi ge, ta wee bε wu jε we wε?» ⁹ A pii di jo: «Wee wu wa.» A pii bε di jo: «Wu jε were wε, w'a foro yε wee feni.» Ga, a ná wuyε pyaa di jo: «Neyε pyaa ki jε kii.» ¹⁰ A p'i wu pye: «Wee tuun wu ni a mu jii k'i bye dii na mugi wε?» ¹¹ A wu pu jō shō na: «Ná wemu mεge ki jε Yesu ge, wee w'a puuro fara nε jii na, na nε pye na nε wu shε naye je Silowε lowege ki ni. Ba nε shε na jaha ki je wà wε, a nε jii k'i mugi.» ¹² A p'i wu yege na: «Mii wu wa wε?» A wu jo: «Nε cε wε.»

Fyenna wu w'a cuunḡō ge, Farizhεen p'a wu yiri na yegee

¹³ Fyenna wu w'a cuunḡō ge, p'a kari ni wee ni Farizhεen pu yiri. ¹⁴ Yesu ya puuro ti fara fyen wu jii ki na na wu cuunḡō caḡa kemu ge, kee bye Yawutuu pu wo cadεεngε. ¹⁵ Lee wuu na Farizhεen p'a fyen wu nijuunḡō ki yiri, na wu yege na dii wu jii k'a pye na mugi wε. A wu pu jō shō na: «Puuro w'a fara nε jii ki na, a nε shε na jaha je, a nε jii k'i mugi.» ¹⁶ Ba w'a yee jo wε, a Farizhεen pii di jo: «Ná wemu w'a le pye ge, wee da já voro Kile ni wε, bani wu ya wée cadεεngε ki wii yafin bε wε.» Ga, a pii bε di

jo: «Jurumupye na já le kakanhana le la tuugo pye ya?» Yee nijoyo na, a nakaara di jé pu tε ni. ¹⁷ Fyen wu w'a cuunḡō ge, a p'i wu yege sanha na: «Ná we w'a mu jii ki mugi ge, yekε yi wá mu mu na yu wu shizhaa na wε?» A wu pu jō shō na: «Kile wo tudunmō wa wu jε wii.»

¹⁸ Ga Yawutuu jūḡōfεε pu bi ta dà yi na na we ná we fyen wo w'a se, a wu jii di na pa mugi wε. Lee wuu na a p'i wu sefεε pu yiri pa, ¹⁹ na ba pu yege na: «Yee ja wu jε we ya? Yee na já yi jo can na na fyengere ni w'a se ya? Wu d'a pye dii na jaa nime wε?» ²⁰ A wu sefεε p'i Yawutuu jūḡōfεε pu jō shō na: «Wée kunni ya li cε jo wée ja wu wu jε we, wu d'a se bε fyen. ²¹ Ga lemu l'a wu pye wu na jaa nime ge, wée ya lee cε wε. Sipya wemu bε w'a wu jii ki bε mugi ge, wée ya wee bε cε wε. Yi wuyε pyaa ki yege, wu wa nige nōhōcεεε wε, wuyε pyaa ki na yi jaha jo yi mu.» ²² Yawutuu jūḡōfεε pu jii fyaara wuu na ná wu sefεε p'a ye jo, bani p'a bi bε yi na na sipyaa sipya w'a yere li na na Shōvō wu jε Yesu ge, p'i weefō tōḡō wolo pu Kile-pεεjε puga ki keree ki ni fεεfεε. ²³ Lee wuu na ná wu sefεε p'a jo na: «Wu wa nige nōhōcεεε wε, yi wuyε pyaa ki yege.»

²⁴ Ayiwa, ná wu fyengere ti t'a xō ge, a p'i nōhō wu yiri sanha tōḡō shuun wuu li ni na wu pye: «Can jo Kile jii na, ná wemu w'a mu jii ki mugi ge, wée ya li cε na jo jurumupye wu jε wii.» ²⁵ A wu pu jō shō na: «Jurumupye wu jε la, wu jε jurumupye-e la, nε cε wε; ga kaa nigin kunni nε cε, lee jε: Nε kunni bye fyen, ga nime nε w'a jaa, lee nε cε.» ²⁶ A p'i wu pye: «Naha wu d'a pye mu na wε? Dii wu d'a mu jii ki mugi wε?» ²⁷ A ná wu pu jō shō na: «Nε yee jo xō yee mu, ga yee ya ta dà yee na wε. Naha na yee di giin y'i yee logo sanha wε? Yee bε funyō yi wa y'i bye wu kalaapiire gε?» ²⁸ Ayiwa, a p'i ganha na wu shehεε na yu: «Mu wu jε we ná we wo kalaapiire; wée kunni di jε Kile tudunmō Musa wo kalaapiire. ²⁹ Bani wée ya li cε jo Kile

ya jo ni Kile tudunmɔɔ Musa ni. Ga we ná we kunni wèe ya we tayirige ce we.» ³⁰ Fyɛn wu w'a cuunɔ ge, a wee di Yawutuu nuɔɔfɛɛ pu nɔ shɔ na: «Le ne kakanhana de, yee na yu na yee ya we tayirige ce we, na ta wu d'a ne ni mugɪ. ³¹ Wèe ya li ce jo Kile ya jurumupye nijoyo nuri we, ga fo wemu bu bye Kile ni fyaara sipya, na wu nidaan pyi, weefɔɔ nijoyo w'a nuri. ³² Fo taashiine li ni konɔ nɔkɔɔnrɔ na, wa shishiin sanha logo na wa ya se fyɛn, a wa di wu ni mugɪ we. ³³ We ná we da bye wu ya foro Kile ni we, wu bi da já yafiin be pye we.» ³⁴ A p'i wu nɔ shɔ na: «Jurumupye mu ya sii tii se, mu di giin da wèe kalaa nime ge?» Ba p'a yee jo we, na ná wu kori yeege Kile-pɛɛne puga ki ni.

Yesu ya jo na fyɛnmɛɛ pu ne Farizhɛɛn pee

³⁵ Ayiwa, Yesu ya logo na Farizhɛɛn p'a ná wu kori ge; ba w'a she jiri wu na we, na jo: «Ta mu ya dà Sipya Ja wu na?» ³⁶ A ná wu wu nɔ shɔ na: «Karamɔgɔna we, jɔgɔ wu ne wii we? Wu she na na, kɔnhɔ di dà wu na.» ³⁷ A Yesu di jo: «Weeye pyaa mu wa naa me wu na yu ni ma ni.» ³⁸ A ná wu jo: «Kafɔɔ, ne dà ma na.» A wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni na wu pɛɛ. ³⁹ A Yesu di jo sanha: «Kiiri kaa na ne pa konɔ na, kɔnhɔ piimu ya naa we, pee di da naa; piimu p'a naa ge, pee di bye fyɛnmɛɛ.» ⁴⁰ Farizhɛɛn piimu pu bye Yesu taan ge, ba pee ya yee logo we, na wu yege na: «Wèe be pu ne fyɛnmɛɛ p'a ge?» ⁴¹ A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Yee da bi bye fyɛnmɛɛ, yee bi da jaagi we. Ga yee d'a jo na yee wa naa, lee l'a yee wo jurumu wu pye w'a kori yee nuɔɔ ni.»

10

Yatɔɔnahama ni dubyaa pu wo talenɛ le

¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu w'a li she wu da jé yatɔɔgbaha ki kurnɔɔ li ni we, fo na sirani na duri kasɔrɔgɔ na na jin ge, wee ne nagaa, na nɔhɔ na dun sipyii na.

² Ga wemu w'a jin kurnɔɔ li ni ge, wee wu ne yatɔɔnahama wuyɛ pyaa. ³ Yatɔɔgbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu na yiri na gbura ki mugɪ wee mu. Dubyaa pu ma wee nɔmɛɛ conɪ. Wee ma wu dubyaa pu beeri nigin nigin yiri pu meye na, na foro ni pu ni kpeenge na. ⁴ Wu bu foro ni pu ni kpeenge na, w'a dorɔ pu nahagbaa na. Dubyaa pu beeri nigin nigin be na daha wu feni, bani p'a wu mujuu li ce. ⁵ Ga dubyaa pu ya deri sipya watii feni we, p'a ganha na fe na gbee be yere weefɔɔ naha na, bani pu ya sipya watii mujuu ce we. ⁶ Yesu ya le talenɛ le jo sipyii pu mu, ga pu ya ta li kori ce we.»

Yesu wu ne yatɔɔnaha-jemɛ we

⁷ A Yesu di pu pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, ne wu ne yatɔɔgbaha ki kurnɔɔ le. ⁸ Piimu beeri p'a pa ne naha na ge, pee beeri ne nagaalaa ni pii p'a dun sipyii na ge. Dubyaa pu ya ta sɔɔ na pee jomɔ logo we. ⁹ Ne wu ne kurnɔɔ le. Sipyaa sipya w'a jé lee kurnɔɔ li ni ge, wee na ba shɔ. Wee na da jin, na fɔrɔ naniɛ na. Ne na da yalige be kaan wu mu. ¹⁰ Nagaa ya ma yafiin na, ni nagaara, ni gbuuro, ni kakara wuu na be we. Ga ne kunni ya pa, kɔnhɔ sipyii di ni sicuumɔ nijemɛ ta, p'i sii pu funɔɔ jiniɛ wo ta.»

¹¹ A Yesu di jo sanha na: «Ne wu ne yatɔɔnaha-jemɛ we. Yatɔɔnaha-jemɛ ya wu munaa kaan wu dubyaa pu wuu na. ¹² Ga kapyebye we w'a dubyaa pu kasɛɛge pyi saraa na ge, wee ne pu nahavɔɔ we. Dubyaa pu be di ne wu wuu we. Lee wuu na, ba w'a yaconɔ na ki na ma we, w'a baa na dubyaa pu yaha. Yaconɔ ki na dubyaa pii co, pusamaa na jaaga. ¹³ Kapyebye wu ma baa na dubyaa pu yaha bani wari shavɔɔ wee ne. Dubyaa pu funzhaga ne ma bye wu ni we. ¹⁴ Ne kunni wu ne yatɔɔnaha-jemɛ we. ¹⁵ Ba To Kile ya ne ce cegana lemu na, a ne be di wu ce cegana lemu na we, mu ne be ya na wo dubyaa pu ce, a ne wo dubyaa pu be di ne ce mu.

Nε na na munaa li kan na wo dubyaa pu wuu na. ¹⁶ Dubyaa piitiilee bε pu wa nε mu piimu jε ke yatɔɔgbaha ke ni wε. Li waha l'i waha, nε yaa na pee bε kɔri pa; pu na ba nε jomɔ nuri. Pu bεeri na ba binne bye dubyagbaha nigin. Yatɔɔnahama nigin na ba bye pu jɔɔɔ ni. ¹⁷ Lee wuu na nε kaa ya dan na To Kile ni. Bani nε na na munaa kan na xhu, kɔnhɔ di guri ba li ta sanha. ¹⁸ Sipyaa wa shishiin da ga jɔ nε munaa karamu wolo wε. Naye ni n'a da li kan. Se wa nε ni na li kan, se wa nε ni na li shɔ bε sanha. Yee nε To Kile ya jo nε mu.»

¹⁹ A Yawutuu p'i daa sanha Yesu jomɔ pu wuu na. ²⁰ A pu nijehemεε di jo: «Jina wu wa wu ni, lee l'a wu jɔɔmuu yirige. Naha na yee di wu jomɔ nuri wε?» ²¹ A pii bε di jo: «Eyi! Pe jε jɔɔmoyiri-jomɔ wε dε! Dii jɔɔmoyirine fɔɔ di da jɔ fyen jii mugi wε?»

Yawutuu p'a Yesu she

²² Ayiwa, Yawutuu pu wo Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki wo kalenε lemu l'a byi, p'i li pyi na Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki wo Dedikasi wu ge, a lee di ba nɔ Zheruzalemu ni. Lee bi byi yee bεeri wiire see see wuuro tiyε pyaa tuun ni. ²³ Yesu bi jaari jaari Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki kaaja ki ni gba wa nɔhɔ ni. P'a bi wee gba wu pyi na saannaa Solomani gba. ²⁴ A Yawutuu p'i ba binne Yesu taan na wu pye: «Tuun wekε ni mu di da ga ba nakaara wolo wεe zɔɔɔ pu ni wε? Ma bi sii Shɔvɔɔ we, yi tii jo wu mu.» ²⁵ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nε yi jo xɔ yee mu, ga yee ya dɔ yi na wε. Kapyegεe kiimu nε pye na To Kile mεgε na ge, kee wa li shεε na ye nε yu yee mu ge, na yee jε can. ²⁶ Lee bε na yee kunni ya giin di dɔ nε na wε, bani yee jε nε wo dubyaa pu ni wε. ²⁷ Nε wo dubyaa p'a nε jomɔ nuri. Nε pu cε, p'i dεri bε nε feni. ²⁸ Nε pee shɔ na jii sicuumɔ kan pu mu, jii sicuumɔ pemu da xhɔ wε. Pee da ga gyεεgi bada wε, wa shishiin di wa da jɔ pu shɔ nε na wε. ²⁹ Nε To Kile wemu w'a pu kan nε mu ge, wee wo sefεεε

t'a ye yanmuyɔ yi bεeri wuuro na. Wa shishiin da jɔ pu shɔ nε To Kile na wε. ³⁰ Nε ni na To Kile wu jε nigin.»

³¹ Ba Yesu ya lee jomεε li jo wε, a Yawutuu p'i nɔhɔ kagereye lɔ na p'i wu wɔ gbo. ³² A Yesu di pu pye: «Nε kasaanjaa nijehεηεε pye yee jii na kiimu nε ta na To Kile mu ge. Kee kapyegεe ki ni, nigin wekε wuu na yee di wa giin di nε wɔ gbo ni kagereye ni wε?» ³³ A p'i Yesu pye: «Wεe ya giin di mu wɔ ni kagereye ni ma kasaanjaa ki wuu na-ε dε. Ga Kile mεkyεεgεε jomɔ pemu m'a jo ge, pee wuu na wεe ya giin di ma wɔ. Mu sipyitiire, mu di mayε taanna ni Kile ni.» ³⁴ A Yesu di pu pye: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni xuu wɔ ni wε na Kile ya jo: «Yee jε kilelεε wε?» ³⁵ Na ta wεe d'a li cε na lemu l'a ka Kile Kafila wu ni ge, lee wa da jɔ jεri wε. Ayiwa, Kile ya wu jomɔ pu kan piimu mu ge, ni w'a pee yiri kilelεε, ³⁶ wee tuun wu ni Kile ya wemu jaha bulo na wu tun kɔɔ mu ge, wee na jo na Kile Ja wee jε, jaha na yee di yu na Kile mεgε w'a gyεεgi wε? ³⁷ Nε bu da nε na To Kile kapyegεe pyi wε, wee tuun wu ni, yi ganha bu dɔ na na wε. ³⁸ Ga nε kapyegεe ki bye ki d'a saha ni na To Kile wu jidaan ni, ali yi jεhε bye yi ya daa na na wε, yee ya yaa na dɔ li na na Kile ni kii kapyegεe kii ya foro; kɔnhɔ y'i li cε finne na nε To Kile wu jε nε ni, nε bε di jε na To Kile wu ni.» ³⁹ A sipyii p'i ganha na wu shaa di joo sanha pee jomɔ pe wuu na, ga, a wu shɔ pu na.

⁴⁰ Yohana Batizelipye bi sipyii pu batizeni xuu wemu ni taashiine li ni Zhurudεn Gba wu kadugo ge, A Yesu di she diin wɔ. ⁴¹ A shεηehεmεε di gari wu feni wɔ. Pee sipyii p'a bi puyε pyi na: «Yohana Batizelipye ya ta kakanhana la shishiin pye wεe mu wε. Ga yemu bεeri w'a jo we nɔ we shizhaa na ge, yee bεeri y'a pye can.» ⁴² A shεηehεmεε di dɔ Yesu na wee xuu wu ni.

11

Lazari xu keree

1 Ayiwa, ná wa bye Betani kulo li ni ni yama pa ni, wu mege je na Lazari. Wu ni wu ceboroshaa shuun wu bye: Marite ni Mariyama. 2 Wee Mariyama we wu bi lasikoli wu wo Kafoo Yesu tooo na, na wu juzhiire taga yi joo. Wee wo ceborona Lazari wu w'a bye ni yama pu ni. 3 A pee ceboroshaa shuun wu tuduro yaha p'a she jo Yesu mu na: «Wu Kafoo, ma nanii wu ya cuunoo we de!» 4 Ba tee tuduro t'a no Yesu na we, a wu jo: «Pe yama pe ya ta no wolo p'i Lazari tii gbo we, ga peene pu da ba daha Kile mege na. Pu na ba bye kanunoo na peene taha Kile Ja wu mege ki na.» 5 Marite ni Mariyama ni Lazari ni, lee bi pee taanri wu beeri kaa ta li na dan Yesu ni fo xuuni. 6 Ba Yesu ya Lazari sicubaara ti kaa logo mu we, xuu wemu ni wu bye ge, a wu sanha di diin wa fo na ta cabyaa shuun. 7 Lee kadugo na a wu ba wu kalaapiire ti pye: «Yi pa wu guri she Zhude fiige ki ni.» 8 A kalaapiire t'i wu pye: «Wu Karamoo, Yawutuu pu na bi mu shaa wee xuu wu ni p'i mu wa gbo ni kagereye ni li sanha mo we, mu sanha di giin m'a guri m'a se wa ya?» 9 A Yesu di pu pye: «Ta leere ke ni shuun be wu je cana nii funno ni we? Sipya ba naari cana kpeenge na wu da da gurunoo we, bani wu ma naa xuuni. 10 Ga sipya ba naari nibiige ni, w'a ganha na gurunoo, bani kpeenge je ma bye we.» 11 Lee kadugo na a wu pu pye: «Wee nanii Lazari w'a nmunoo, ga n'a da zhe di she wu je.» 12 A kalaapiire t'i wu pye: «Wu Kafoo, wu bi ta wu na nmunoo ye, go wu na ba juunoo ge.» 13 Yesu jomoo pu bi li shee na Lazari ya xu. Ga, a wu kalaapiire t'i ganha na giin na nmunoo nidiime kaa w'a byi. 14 Wee tuun wu ni a Yesu di na yi fiinne jo pu mu na: «Lazari ya xu. 15 Ga ne pye ne she wa we a wu xhu ge, lee ya taan ne ni yee wuu na. Bani lee kaa le na ba bye kanunoo, na yee pye yee ya da ne na fo xuuni. Yi yiri wu she wu yiri!» 16 Kalaapiire la mege ki bye na Tomasi, p'i wu pyi na «Nmami.» A wee

di wu kaafee pusamaa pye: «Wee tuun wu ni wu be pu pinne w'a se ni wu ni, wu na zhe xhu ni wu ni wa shiizhan.»

Yesu wu je ni sicuumoo kanvoo

17 Ayiwa, tuun wemu ni Yesu ya no Betani kulo li ni ge, lee bi Lazari ta p'a wu le fo wu nixhugo k'a cabyaa shisheere ta xoo fanja ni. 18 Betani kulo li bi lii Zheruzalemu kulo li na we, laraga ki bi kiloo taanri xoo we. 19 A Yawutuu niheneme di ba na pa diin Marite ni Mariyama taan, na ganha na sege tan pu na pu ceborona wu xhu wu na. 20 Ba Marite ya pa Yesu kaa logo na w'a ma we, a wu yiri kari di zhe jiri wu na. Ga, a Mariyama di diin deeye ni. 21 Ba w'a she jiri wu na we, na wu pye: «Wu Kafoo, mu da bi bye naha, ne ceborona wu bi da xhuu we. 22 Ga, ali nime we be ni, ne li ce sanha jo mu bu yaaga beeri jeeri Kile mu, wu na kee kan mu mu.» 23 A Yesu di wu pye: «Marite, ma ceborona wu na ba je.» 24 A Marite di wu pye: «Ne li ce jo ne ceborona wu na ba je xuu pu jeduun wu ni konoo ki caxhoo ki na.» 25 A Yesu di wu pye: «Ne w'a xuu pu jeni, na ni sicuumoo pu be kaan. Sipya sipya w'a daa ne na ge, ali wufoo nehe xhu be, ne na ni sicuumoo nivomoo kan wu mu. 26 Wemu di bu ni sicuumoo nivomoo pu ta, na daa ne na, weefoo da xhuu bada we. Mu wa daa yee na ge, Marite?» 27 A Marite di jo: «Uun, wu Kafoo, ne da li na jo mu w'a sii pye Shoo we, Kile Ja we, wemu wu bi yaa wu pa konoo ki na ge, mu wu je wii.»

Yesu ya mee su Lazari kaa na

28 Ayiwa, Marite ya yee jo mu ge, na guri pa deeye ni, na ba wu cuun Mariyama peele yiri, na wu pye: «Wee Karamoo w'a pa, w'a ma yiri na ma she.» 29 Ba Mariyama ya yee logo we, a wu gon yiri, na gari toovuyo na Yesu yiri. 30 Lee bi Yesu ta wu sanha je kanha ki ni we. Marite ya she wu juunoo ciri xuu wemu ni ge, wee xuu wu ni wu bye sanha. 31 Yawutuu piimu pu bi pa diin na sege tan Mariyama na puga ki ni ge, ba pee ya wu na w'a

yiri foro mu tɔvuyo na wɛ, a pu bɛ di yiri taha wu fɛni. Pu bi giin na w'a gaani di zhe mɛɛ suu faɲa ki na. ³² Xuu wemu ni Yesu jɛ ge, a Mariyama di she nɔ wà. Ba w'a Yesu ja wɛ, na she nuguro sin wu fɛɛ ni na wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu da bi bye naha, nɛ ceborona wu bi da xhuu wɛ.» ³³ Ba Yesu ya Mariyama ja wu na mɛɛ suu wɛ, Yawutuu piimu p'a taha wu fɛni ge, pu bɛ di mehɛɛ suu wɛ, a lee di waha wu na fo xuuni, a wu hakili di wuregi. ³⁴ A Yesu di pu pye: «Mii y'a wu le wɛ?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Kafɔɔ, pa ma na zhe xuu wu ja.» ³⁵ A mɛɛ di shɔ Yesu ye pyaa bɛ na. ³⁶ Yawutuu piimu p'a wu ja wu na mɛɛ li suu ge, a pee di jo: «Yi wii! we ná we kaa bi dan wu ni dɛ!» ³⁷ Ga, a pii di jo pu ni na: «Wee wemu w'a fyɛn wu jɔi mugi ge, ta wu bi já Lazari bɛ jaaha kɔn wu ganha bu xhu wɛ?»

Yesu ya Lazari jɛ yeege xu ni

³⁸ A pee jomɔ pe bɛ di nɔhɔ waha Yesu na fo na dorɔ. A p'i gari faɲa ki na. Faaga wege ki bye faɲa ke, a p'i kageegbɔhɔ ka taga ki jɔ tɔ. ³⁹ Ba p'a she nɔ ki na wɛ, a Yesu di pu pye: «Yi kagerɛɲɛ ki laha faɲa ki jɔ na!» Gbo wu ceboroshɔ wemu bɛ wu bye ni pu ni na Marite ge, a wee di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, wu nugo ya karaa yaa ki ta ki na foro dɛ, bani nijaa jɛ wu caɲa shishɛɛɛ wogo faɲa ki ni.» ⁴⁰ A Yesu di wu pye: «Marite, ta nɛ mu pye jo mu bu da mu na daa nɛ na jo nime ma da Kile wo sefɛɛɛ ti ja wɛ?» ⁴¹ Wee tuun wu ni a p'i kagerɛɲɛ ki laha faɲa ki jɔ na. A Yesu di wu jaaha yirige fugba we ni na Kile jɛɛri na: «Na To Kile, m'a na jɛɛɛɛ ki shɔ, n'a baraga taha ma na lee wuu na. ⁴² Nɛ sii li cɛ jo tuun bɛɛri ni mu ya nɛ jɛɛɛɛ shuu. Ga sipyii pii p'a nɛ maha mɛ ge, pee wuu na nɛ ye jo, kɔnhɔ p'i dà li na na muyɛ pyaa k'a nɛ tun.» ⁴³ Ba Yesu ya yee jo wɛ, na mujuu wá na: «Lazari, foro naha kpɛɛngɛ ke na!» ⁴⁴ A Lazari di jɛ na foro faɲa ki ni. Fasicoro li bi taga keye ye ni tɔɔyɔ ye pɔ wu mu, na faxuugo ka taga jaaha ke migile. A Yesu di pu

pye: «Yi fàya yi sanha laha wu na, y'i wu yaha wu da se!»

Yawutuu jɔɲɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yawutuu piimu p'a bi pa na pa diin Mariyama ye tàan kpɔn pu ni ge, le Yesu ya pye ge, ba p'a lee ja wɛ, a pu nijɛhɛmɛɛ di dà Yesu na. ⁴⁶ Ga, a pii di gari pu ni, na she kii keree kii paari Farizhɛɛn pu mu. ⁴⁷ Wee tuun wu ni a saraya jaaha shɔɔnrivɛɛ jɔɲɔfɛɛ ni Farizhɛɛn p'i kiirikɔɔn kurunɔ ki yiri na jo: «Leke wèe di da bye nime wɛ? Bani we ná we, kakanhanjaa nijɛhɛɲɛɛ w'a byil'a toro!» ⁴⁸ Wèe di bu sii we yaha wu na kii pyi le pyegana le na, sipyii pu bɛɛri pu da ba dà wu na. Lee di bu bye bɛ, Oromɛ sɔrɔsii pu na ba wù Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki kyɛɛgi, na wù shi wu bɛ kyɛɛgi!» ⁴⁹ Ná wa bye pu ni wee mɛge jɛ na Kayifɛ, wee wu bye saraya jaaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɲɔfɔgbɔ we lee yee le. A wee di pu pye: «Yee kunni ya keree jaaha cɛni wɛ!» ⁵⁰ Ta yee ya li cɛ na jo l'a pɔrɔ yee mu na shɛn nigin wu xu sipyii pu bɛɛri wuu na, kɔnhɔ wèe shi wu bɛɛri di shɔ wɛ?» ⁵¹ Ayiwa, Kayifɛ bi ta pe jomɔ pe ta wuyɛ ni na jo wɛ. Ga ma na jo w'a pye lee yee le saraya jaaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɲɔfɔgbɔ wu ge, lee funɲɔ ni Kile ya pe jomɔ pe tirige wu funɲɔ ni w'a jo mɛ na Yesu w'a yaa wu xu Izirayeli shɛɛn pu bɛɛri wuu na. ⁵² Ga wu bi da ba xhu Izirayeli shɛɛn ye nigin wuu na wɛ. Kile wo sipyii piimu bɛɛri p'a caaga kɔɲɔ ke bɛɛri na ge, wu na ba xhu kɔnhɔ wu pee bɛɛri pinne wu pu pye nigin. ⁵³ A Yawutuu jɔɲɔfɛɛ p'i li she kee caɲa kiye pyaa na p'a yaa na Yesu gbo. ⁵⁴ A Yesu di bye wu ya sɔɔ w'a jaari nige Yawutuu pu tɛ ni ni sipyiiire ti ni wɛ. A wu yiri wee xuu wu ni, na gari kulo la ni sipɔɲɔ ki kabanugo ki na. Lee kulo li mɛge ki bye na Efrayimu. A wu ni wu kalaapiire t'i she diin wà. ⁵⁵ Lee bi Yawutuu pu wo Nuwuuro ti wo Kalenɛ li ta l'a tɛɛɲɛ. A

fiige ki sipyii ni⁹ n¹⁰hememe di digi na pa Zheruzalemu ni na ta kalene li sanha n¹¹ wε, k¹²nh¹³ p'i ba puyε pye fεεfεε na be ni pu wo kalegeε ki ni. ⁵⁶ A sipyii p'i ganha na Yesu shaa. A p'i she puyε pinne Kile-pεεηε pugb¹⁴h¹⁵ ki kaan¹⁶a ki ni, na ganha na puyε yegee na: «Eε, y'i wa dii wε? Wu w'a ma kalene li ni-i ge?» ⁵⁷ Lee bi saraya naha sh¹⁷onrivεε n¹⁸un¹⁹ofεε ni Farizhεen pu ta p'a yi jo sipyii pu mu na wa bεeri ba Yesu sanha cε, na wu she yi jo pee mu, k²⁰nh²¹ p'i she wu co.

12

Mariyama ya lasikoli wo Yesu t²²oy²³o na
(Macoo 26:6-13; Marika 14:3-9)

¹ Ayiwa, cabyaa gbaara wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene l'i n²⁴, a Yesu di gari Betani ni. Lazari wemu nixhugo Yesu bi nε ge, wee wu bye lee kulo li ni. ² A p'i yalige ka y²⁵a w²⁶a lee kulo li ni Yesu mu. Marite wu bi kee yalige ki keree sh²⁷onri. Sipyii piimu pu bye na li ni Yesu ni ge, Lazari be di nε pee ni. ³ Wee tuun wu ni a Mariyama di pu yaha pu na li, na she lasikoli gbuu la l²⁸, lemu mεge ki nε na naari ge, li pεrεmε be d'a waha. A wu ba wee lasikoli wu wo Yesu t²⁹oy³⁰o na; na xh³¹ na wu nuzhiire taga t³²oy³³o yi tuu tuu. Wee lasikoli wu bi litiri taaga x³⁴. A wu nugo k'i puga ki bεeri c³⁵iri. ⁴ Yesu kalaapire la mεge ki bye na Zhuda Isikariy³⁶ti, wee wu bi da ba Yesu le ke³⁷ε ni, a wee di jo: ⁵ «Naha na we lasikoli we di ya ta pεrε kab³⁸ofon³⁹o kεlεε shishεεrε ni kaguro (w 45.000) shishiin, na wee kan funm⁴⁰ fεε mu-i wε?» ⁶ Zhudasi bi ta ye jo funm⁴¹ fεε wo n⁴²naara wuu na-ε dε, ga naga wu bye wii. Wee mu wari keshi wu bye. Wari we pu bi leni wu ni ge, wu bi ma wee wo. ⁷ Ga, a Yesu di wu pye: «Yi laha wu na! Can⁴³a ke p'a da ba na le fan⁴⁴a ni ge, kee can⁴⁵a ke wuu na wu wa ni we lasikoli we ni. ⁸ Bani funm⁴⁶ fεε na ba bye ni yee ni tuun bεeri ni, ga nε wa da ba bye ni yee ni tuun bεeri ni naha wε.»

* 12:13 Zaburuu 118:26 * 12:15 Zakari 9:9

Saraya naha sh⁴⁷onrivεε n⁴⁸un⁴⁹ofεε p'a jo na pee da Lazari gbo

⁹ Ayiwa, ba Yawutuu p'a pa logo na Yesu wa Betani ni wε, a pu ni⁵⁰hememe di gari w⁵¹a. Pu bi gaan⁵²i w⁵³a Yesu yε nigin wuu na wε, ga w'a Lazari wemu nε na yeege xu ni ge, wee be tanaga ni p'a bi se. ¹⁰ Ba Saraya naha sh⁵⁴onrivεε n⁵⁵un⁵⁶ofεε p'a yee logo wε, na jo na ni li wa mu, na pee da Lazari be gbo. ¹¹ Bani Yawutuu ni⁵⁷hememe pu bi guroo pu feni na ma na daa Yesu na Lazari wuu na.

Yesu ya jε Zheruzalemu ni ba saan nε wε

(Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Ayiwa, kee can⁵⁸a ki jimuguro, sipyii⁵⁹nehεnε lemu li bi pa Zheruzalemu ni Nuwuuro Kalene li ni ge, a pee di yi logo na Yesu wa koo na na se Zheruzalemu ni. ¹³ A p'i fεnhεgeye k⁶⁰n, na foro na gaan⁶¹i di zhε Yesu c⁶²iri ni yee ni. A p'i ganha na xhuulo na yu na:

«Hosana! W'a Kile s⁶³oni!

We w'a ma mε Kaf⁶⁴o mεge na ge, Izirayeli wo saan wu nε wii, duba w'a byi wee mu!»*

¹⁴ Lee bi Yesu ta w'a kafabige ka ta na dugi kee na ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni wε na:

¹⁵ «Siy⁶⁵on kulo, ma ganha bu fya wε!

Wii, ma saan wu wa ma; kafabige na w'a dugi tiin.»*

¹⁶ Kalaapiire ti bi ta kii keree kii naha cε wee tuun wuyε pyaa ni wε. Ga ba Yesu ya pa nε na foro xu ni, na jε Kile wo n⁶⁶or⁶⁷o wu ni wε, a pu funy⁶⁸o di na to na Yesu shizhaa jom⁶⁹o pu bye Kile Kafila we, lee shiin p'i bi pye be wu na.

¹⁷ Sipyii piimu bεeri pu bye ni Yesu ni a wu Lazari yiri yeege fan⁷⁰a ki ni, na wu nε na yeege xu ni ge, pee bi kii keree kii naha yu sipyii pu mu. ¹⁸ Yesu ya le kakanhana le pye, a sipyii p'i li kaa logo, lee wuu na be p'a bi foro na she wu n⁷¹un⁷²o c⁷³iri. ¹⁹ Wee tuun wu

ni a Farizhɛɛn p'i ganha na puyɛ pyi: «Go yiyɛ pyaa jii wa li ni gɛ, yee da já yafin bɛ na wɛ; bani sipyii pu bɛɛri p'a taha wu na.»

Girɛkii pii ya Yesu shaa p'i jo ni wu ni

²⁰ Sipyii piimu pu bi pa kalenɛ li ni Zheruzalemɛ ni di ba Kilɛ pɛlɛ ge, Girɛkii piimu pu bi já Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee p'a bɛ bye pii sipyii pii ni. ²¹ A pee Girɛkii p'i fulo Filipe na, na jo ni wee ni. Filipe bi bye Betisayida shɛn, Galile fiige ki ni. A p'i wu pye: «Najii, wù funɲɔ ki wa wù Yesu ja, wù jo ni wu ni.» ²² A Filipe di gari na shɛ yee nahá jo Andire mu, a pu shuun wu bɛɛri di na pinne kari na shɛ yi jo Yesu mu. ²³ A Yesu di pu pye: «Kilɛ na ba pɛɛɲɛ taha Sipya Ja wu na tuun wemu ni ge, wee tuun wu w'a nɔ nime. ²⁴ Can can na, n'a da yi jo yi mu, shinma pile bye l'i ya le jiiɲɛ ni l'i fɔnhɔ wɛ, li yɛ li da gori, ga li bu le jiiɲɛ ni na fɔnhɔ, wee tuun wu ni l'a fin, na nagoo nijɛhɛmɛɛ pye. ²⁵ Sipya wemu munaa kaa l'a dan wu ni ke koɲɔ ke na ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga sipya wemu munaa kaa l'a pɛn wu mu ke koɲɔ ke na ge, weefɔɔ w'a li gbegele yaha jii sicuumɔ nixhɔbaama kaa na. ²⁶ Sipya sipya w'a giin wu da kapyɛɲɛ pyi nɛ mu ge, w'a yaa wu taha na feni. Bani xuu wemu ni nɛ jɛ ge, nɛ kapyɛbye wu bɛ na ba bye wà. Sipya wemu ba kapyɛɲɛ pyi nɛ mu, nɛ To Kilɛ na ba weefɔɔ pɛlɛ.

Yesu ya wu xhu jo

²⁷ «Nime we ni, nɛ zɔ we bɛɛri w'a wuregi. Dii n'a da jo wɛ? Di jo Kilɛ wu na tanha we tuun we wo kanhama pu na laa? N'a da já yee jo wɛ, bani we tuun we wo kanhama pu wuu na nɛ pa koɲɔ na.» ²⁸ A Yesu di jo sanha na: «Na To Kilɛ, ma mɛgɛ ki pɛlɛ!» Ba w'a yee jo wɛ, a mujuu la di foro fugba we ni na: «Nɛ ki pɛlɛ na xɔ, di wa da ba la fara sanha ki pɛɛɲɛ ki na.» ²⁹ Sipyiiire te ti bye wà na le mujuu le logo ge, a pee di jo: «Kilɛ w'a tin mɛ!» A pii bɛ

di jo: «Mɛlɛkɛ wa w'a pa jo ni wu ni!»

³⁰ Ga, a Yesu di pu pye: «Le mujuu le ya ta foro nɛ wuu na wɛ, ga yee wuu na l'a foro. ³¹ Nime kiiri w'a da ba gɔn ke koɲɔ ke wo sefɛɛɛ ti na. Nime ke koɲɔ ke wo jiiɲɔfɔɔ wu wa da ba gɔri wá. ³² Sipyii pu ba nɛ yirige na laha jiiɲɛ ke na tuun wemu ni, nɛ na ba sipyii bɛɛri yiri na pa nayɛ mu.» ³³ Xugana lemu na Yesu bi da ba xhu ge, lee xugana le w'a zhɛɛ pe jomɔ pe funɲɔ ni. ³⁴ A sipyiiire t'i wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kilɛ wo saliya wu ni na Shɔvɔɔ wu da ba xhu bada wɛ. Mu di yu dii na li waha l'i waha, na sipyii na ba Sipya Ja wu yirige na laha jiiɲɛ ke na wɛ? Wee tuun wu ni, wekɛ di jɛ wee Sipya Ja wu wɛ?» ³⁵ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Kpɛɛngɛ ki wa sanha yee tɛ ni, ga jɛri yɛ k'a da bye. Na kpɛɛngɛ ki yaha yi tɛ ni, y'a jaari ki na kɔnhɔ nibiige ki ganha bu ba yi fo di joo wɛ; bani sipya wemu ba jaari nibiige ni, wee ya wu tashɛgɛ cɛni wɛ. ³⁶ Na kpɛɛngɛ ki yaha yi tɛ ni, y'a daa ki na kɔnhɔ yiyɛ pyaa bɛ di ba bye kpɛɛngɛ nagoo.» Ba Yesu ya pee jo wɛ, na laha pu tàan, na she lara xuu wa ni.

Yawutuu ya dà Yesu na wɛ

³⁷ Ayiwa, na Yesu yaha w'a sii kakanhanjaa nijɛhɛɲɛɛ pye Yawutuu pu jii na. Ali pu ya dà wu na lee bɛ na wɛ. ³⁸ Lee ya pye mu kɔnhɔ Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, pee jɔ di fa na:

«Kafɔɔ, wèe ya kafila wemu wo yɛɛ pye ge,
wekɛ wu d'a dà wee na wɛ?
Wekɛ wu d'a Kafɔɔ wo sefɛɛɛ ti cɛ wɛ?»*

³⁹ Lemu bɛ l'a bi pu pye pu bi da ga já dà Yesu na sanha wɛ ge, lee li wa mɛ na jo Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya jo sanha na:

⁴⁰ «Kilɛ ya pu pye fyɛnmɛɛ na pu fungɔnyɔ tɔ,
kɔnhɔ pu jii ki ganha ba ja wɛ,
pu fungɔnyɔ ganha bu yi cɛ wɛ.
Lee funɲɔ ni pu da ba nɛ mu,
kɔnhɔ nɛ pu cuunɔ wɛ.»*

* 12:38 Ezayi 53:1 * 12:40 Ezayi 6:10

41 Kile tudunmɔɔ Ezayi ya yee jo bani Yesu wo nɔɔrɔ wu bi she wu na, a wu ye jo wu shizhaa na. 42 Ali lee be na Yawutuu nɔɔrɔɔ pu niɛhemee pu bi da Yesu na, ga Farizheen pu wuu na, pu ya sɔɔ na puyee yeege kpeenge na we, kɔnhɔ pu ganha bu pu niɛe kɔn wolo Kile-peene puga ki wo sipyii pu ni we. 43 Bani sipyii na pu pelee, lee li bi dan pu ni na toro Kile w'a pu pelee na.

Yesu jomɔ pu na ba kiiri kɔn sipyii na

44 Caɔa ka Yesu ya pa sii jo fanha na na: «Sipya wemu bu da ne na, wu ya ta da ne ye nigin na we, ga wemu w'a ne tun ge, wee be na w'a da. 45 Sipya wemu bu ne na, we w'a ne tun ge, wee be w'a na. 46 Ne ne ba kpeenge ne we, ne pa kɔnɔ puga ni, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a da ne na ge, weefɔɔ ganha ba naari nibiige ni nige we? 47 Wa bu ne jomɔ logo, wu ya pu koro naari we, n'a da kiiri kɔn wufɔɔ na we. Bani ne ta pa di ba kiiri kɔn kɔnɔ sipyii na we, ga ne pa di ba pu nɔɔrɔ wolo. 48 Sipya wemu bu zhe ne ni, w'i ya sɔɔ na ne jomɔ logo we, weefɔɔ ya kiiri kɔnvɔɔ ta xɔ wuyee na. Ne jomɔ pemu jo ge, pee pu da ba kiiri kɔn wufɔɔ na kɔnɔ caxhɔɔ. 49 Bani ne ta pe jomɔ pe ta naye ni na jo we. Ga ne To Kile wu w'a ne tun ge, wee w'a ne wo nijoyo yi beeri she ne na. 50 Ne d'a li ce be na jo jomɔ pe w'a yu ge, pee pu wa ni sicuumɔ nixhɔbaama kaan sipya mu. Ba To Kile ya pu she na da ne na we, mu ne w'a pu yu na dani.»

13

Yesu ya wu kalaapiire ti tɔɔyɔ je

1 Ayiwa, caɔa nigin wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene l'i nɔ. Yesu bi li ce na wee foroduun w'a nɔ xɔ kɔnɔ puga na se wu To Kile yiri. Sipyii pii pu bi da wu na ge, pee kaa bi dan wu ni; a pu kaa di sii taan wu ni fo na doro. 2 Yesu ni wu kalaapiire ti bye na pu piige yalige li, lee bi Shitaanni ta w'a she fungɔngɔ ka tirige Zhuda Isikariyoti zɔ na, Simɔ ja we, na wu Yesu le keɛne ni. 3 Yesu bi li ce be na Kile

ya sefeere ti beeri kan wee mu. Wu bi li ce na Kile ni wee ya foro, wee di wa da ba guri gari be Kile mu. 4 Ayiwa, a Yesu di yiri yalige ki nɔɔrɔ ni na wu fadegbɔhɔ wolo yaha, na fanja ka lo na kee taga wuyee pɔ niɛe ke ni. 5 Lee kadugo na a wu lohɔ le yaaga ka ni, na ganha na wu kalaapiire ti tɔɔyɔ jii nigin nigin na; fanja ke w'a taga wuyee pɔ ge, na kee taga na yi turi.

6 A wu ba she nɔ Simɔ Pyeeri na, a Pyeeri di wu pye: «Wu Kafɔɔ, mu w'a da na ne tɔɔyɔ je ya?» 7 A Yesu di wu pye: «Le ne byi me ge, mu wa da li kori ce nime we, ga kadugo yiri ma na ba li kori ce.» 8 A Pyeeri di wu pye: «Ne kunni wa da gbara mu wu na tɔɔyɔ je bada we.» A Yesu di wu pye: «Mu bye mu di ya yere ne ma tɔɔyɔ je we, mu niɛe wa da bye ni ne ni kaa la shishiin ni we.» 9 A Pyeeri di jo: «Wee tuun wu ni Kafɔɔ, ma ganha bu da na tɔɔyɔ ye ye na we, ga na keye ye ni na nɔɔrɔ ke be je.» 10 A Yesu di wu pye: «Sipya wemu w'a wuu ge, wee kawuunɔ nɔɔrɔ ne nige wee tuun we ninumɔ ni we, bani wu beeri wu ma bye feefe; ga wu kunni na ja wu tɔɔyɔ je. Yee be pu wa feefe, ga yee beeri be we de!» 11 Kalaapiire le li bi da ba Yesu le keɛne ni ge, wu bi lee ce, lee wuu na w'a jo na pu beeri ya ta pye feefe we.

12 Ba Yesu ya pu tɔɔyɔ yi je xɔ we, na wu fadegbɔhɔ ki lo le, na she diin wu tateenge ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Kaa le ne pye me yee na ge, yee ya li kori ce ya? 13 Yee wa ne pyi: «Wu Karamɔɔ» kelee «Wu Kafɔɔ.» L'a saha, bani wee ne ne. 14 Ayiwa, ne wemu wu ne yee Karamɔɔ ni yee Kafɔɔ ge, ne bi yee tɔɔyɔ je, wee tuun wu ni yee be ya yaa na yiye tɔɔyɔ jii lee jegana li na. 15 Ne le pye na she yee na. Ne li pye pyegana lemu na ge, yi be di da li pyi yiye na lee pyegana li na. 16 Can can na, n'a da yi jo yi mu, kapyebye ya pelee wu nɔɔrɔɔ na we; tudunmɔ be di ya pelee wu tunvɔɔ na we. 17 Yi wa li naha ce nime, yi ba li pyi, yi na ba bye duba nagoo.

18 «Di wa ta na yi beeri kaa pyi-i de,

nε piimu shɔɔnri ge, nε w'a pee cε. Ga Kile tudunmɔɔ p'a yemu jo Kitabu wu ni ge, fo yee jɔ bu fa na: «Wemu wu wa li ni nε ni ge, wee w'a nε pye wu pen.»* ¹⁹ N'a yi yu na yeri yi mu nime, yani li pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ li ba ba bye, y'i li cε na: «Nε jε wemu nε ge.» ²⁰ Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya sipya w'a nε tudunmɔɔ wa bεeri cɔ na jɔ ge, nεye pyaa m'a cɔ na jɔ; wemu di bu nε cɔ na jɔ, we w'a nε tun ge, weefɔɔ m'a cɔ na jɔ.»

Yesu ya jo na Zhudasi na ba wee nɔhɔyaha

(Macoo 26:20-25; Marika 14:17-21; Luka 22:21-23)

²¹ Ba Yesu ya yee jo xɔ wε, a wu hakili wu wuregi fo xuuni. A wu yi fiinjε jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba nε le keŋε ni yee ni.» ²² Ba w'a yee jo wε, a wu kalaapiire t'i ganha na puyε wii, pu ya cε shen nigin wekε kaa w'a byi pu ni wε. ²³ Yesu kalaapiire la bye wà, lee kaa bi dan wù ni fo xuuni, lee bi tiin na sozi wu na. ²⁴ A Simɔ Pyεeri di keŋε ka lee kalaapiire li mu na wu Yesu yege wee sipya we keree na. ²⁵ A wee di wu jaha jeri Yesu yiri, na fulu wu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, wee jε wekε wε?» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Wemu mu n'a da ba buuri we niŋε di gan ge, wee wu wa.» A wu buuri wa lɔ na wu niŋε na kan Simɔ Isikariyɔti ja Zhudasi mu. ²⁷ Buuri w'a kan ye Zhudasi mu, a Shitaanni di ba diin wu zɔ na. A Yesu di wu pye: «Le m'a giin di bye ge, fyaala li pye.» ²⁸ Ga sipyii piimu bεeri pu bi li ni Yesu ni ge, wa shishiin ya cε pu ni lekε na w'a yee jo ni Zhudasi ni wε. ²⁹ Zhudasi wu bi bye pu wari yahavɔɔ, a pii di ganha na giin na Yesu w'a wu pyi na wu she yanmuyɔ ya shɔ, wu ba Nuwuuro Kalenε li yalige ki gbegele ni yee ni; kelee na wu she funmɔ fεε pii kan. ³⁰ Ba Zhudasi ya buuri wu li ye wε, na yiri foro kpεengε ki na. Lee bi piige ki ta k'a wɔ.

Yesu ya jɔmεε nivonɔ la jo wu kalaapiire ti mu

³¹ Ayiwa ba Zhuda Isikariyɔti ya foro wε, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Nime kunni, sipyii pu bεeri p'a da ba Sipya Ja wu wo sefεεε ti cε. Wee w'a da ba sipyii pu bεeri pye p'a Kile bε wo sefεεε ti cε. [³² Ba ni wee na ba sipyii bεeri pye p'a Kile wo sefεεε ti cε,] Kile ye pyaa bε na ba sipyii pye p'a Sipya Ja wu wo sefεεε ti cε, lee w'a da mɔ l'i bye wε. ³³ Na nagoo, n'a da já gori yaha ni yee ni di mɔ nige wε. Yee na ba nε xuu shaa, ga nε yemu jo Yawutuu jɔnjɔfεε pu mu ge, yee ninuyɔ n'a da jo yi bε mu jo nε na ba she xuu wemu ni ge, yee wa da já zhe wà wε. ³⁴ Lee wuu na jɔmεε nivonɔ n'a da jo yi mu, yi taan yiyε mu. Yee ya taan nε mu taangana lemu na ge, y'a yaa yi taan yiyε mu lee taangana li na. ³⁵ Taan jεεge bu bye yee tε ni, sipyii bεeri na ba li cε lee na na yee jε nε wo kalaapiire.»

Yesu ya jo na Pyεeri na ba foro wee kaa tãan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ A Simɔ Pyεeri di Yesu yege na: «Wù Kafɔɔ, wee tuun wu ni mu di wa se mii wε.» A Yesu di wu pye: «Xuu wemu ni nε se ge, mu wa da já binne zhe wà ni nε ni nime wε; ga cana ka wa ma, ma na ba she nε yiri.» ³⁷ A Pyεeri di wu pye: «Wù Kafɔɔ, jaha na nε da já binne ni mu ni-i wε? Ali nε na zɔɔ na na munaa li kan, na xhu bε mu wuu na.» ³⁸ A Yesu di wu pye: «Can na mu na zɔɔ na ma munaa li kan, na xhu nε wuu na ya? Can can na, n'a da yi jo ma mu, yani xhupoo wu pa mεε su ge, mu na ba foro nε kaa tãan tɔɔjii taanri.»

14

Yesu ya jo na wee wu jε koo le na se Kile yiri

¹ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yi funyɔ ganha bu da bεn wε. Y'a daa Kile na, yi da daa nε bε na. ² Tatiinyε niŋehεye yi wa nε To Kile mu, yee da

* 13:18 Zaburuu 41:9

bye yi jε can wε, nε bi da ga yee pye jo n'a da zhe tatiinyε yàa yi mu wε. ³ Nε ba she tatiinyε yi yàa xɔ tuun wemu ni, n'a da guri ba na ba yee lɔ, nε wa xuu wemu ni ge, kɔnhɔ yi bε di she bye wà. ⁴ Xuu wemu ni nε w'a gaanji ge, yee wa lee koo li cε xɔ.» ⁵ A Tomasi di wu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu wemu ni mu wa se ge, wèe ya wee xuu wuyε pyaa cε wε, wèe na bye dii na lee koo li cε wε?» ⁶ A Yesu di wu pye: «Nε wu jε koo le, ni can we, ni jii sicuumɔ fɔɔ we. Sipyaa sipya wu jε wu ya toro nε yiri wε ge, weefɔɔ da nɔ To Kile na wε. ⁷ Yee bi ta yee ya nε cε, yee na ba nε To Kile wu bε cε; yee d'a wu cε xɔ nime do, na wu ja bε.» ⁸ A Filipe di wu pye: «Wù Kafɔɔ, To Kile wu she wù na, lee na wèe yaa.» ⁹ A Yesu di wu pye: «Filipe, niɲaa shi kaa ya nε yaha ni yee ni shiizhan wε, mu di sanha nε cε-ε ya Filipe? Sipyaa wemu w'a nε ja ge, To Kile w'a ja. Mu di yu dii na nε wu To Kile she yi na wε? ¹⁰ Wee tuun wu ni mu ya dà li na na nε wu jε ni To Kile ni nigin; To Kile bε di jε ni nε ni nigin wε gε? Jomɔ pe nε yu mε yee mu ge, nε pu taa naye ni wε; ga nε To Kile we wu wa ni nε ni ge, wee w'a wu jidaan keree pyi. ¹¹ Yi dà na na! Nε ni na To wu bæri wu jε nigin; nε To wu bε ni nε ni, wèe bæri pu jε nigin. Lee bu bye l'i wa yi yaa wε, kapyegee kiimu n'a byi yi jii na ge, yi dà na na kee wuu na. ¹² Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu dà nε na, keree kiimu bæri nε byi ge, wu na ba kee tuugo pyi. Wufɔɔ na ba keree kii pyi bε kiimu ya pεle nε wogoo ki na ge, bani nε wa gaanji na To Kile wu yiri. ¹³ Yi ba yaaga tuugo bæri jεeri Kile mu wee tuun wu ni nε mεge na, nε na kee kan yi mu; kɔnhɔ Jafɔɔ wu To Kile wu wo sefεεε ti she. ¹⁴ Yi bu yaaga tuugo bæri jεeri nε mεge na, nε na kee kan yi mu.»

Yesu ya Fεfεεε Munaa jɔmεε lɔ n'a daa fεε pu mu

¹⁵ «Nε bu da nε kaa ya dan yi ni can can na, nε jɔmεhεε kiimu jo yi mu ge, yi na da ki koro jaari. ¹⁶ Nε na ba na

To Kile wu jεeri wu TεgeVɔɔ watii kan yi mu, kɔnhɔ wee di ba bye ni yi ni gbee. ¹⁷ Wee jε Fεfεεε Munaa lemu l'a Kile wo can wu sheε sipyii pu na ge. Kɔnhɔ ke sipyii wa da já wee ta wε, bani pu wa wu ja wε, p'i wa wu cε bε wε. Ga yee kunni d'a wu cε, bani wu wa ni yee ni, wu na ba bye yee zɔlɔɔ pu na. ¹⁸ N'a da ga yi yaha ba cirimεε jε wε. Nε na ba she guri ba yi mu sanha. ¹⁹ Jεri bu bye ke kɔnhɔ ke sipyii na wii vɔɔ nε ni. Ga yee kunni na ba nε ja, bani nε jε jii fεεεε ni, lee wuu na yee bε na ba bye jii fεεεε ni. ²⁰ Kee canja ki ba nɔ, yee na ba li cε na nε ni na To wu ni, na wèe bæri pu jε nigin; yee ni nε bε di jε nigin, nε bε ni yee bæri bε di jε nigin. ²¹ Sipyaa wemu ba nε jomɔ nuri na pu koro jaari, weefɔɔ ni nε kaa ya dan can can na. Nε kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ kaa na da dan To Kile bε ni; wu kaa na da dan nε bε ni, nε na ganha na naye sheε wu na.» ²² Yesu kalaapire la bε mεge ki bye na Zhuda, (wee ni Zhuda Isikariyɔti wa nigin wε.) A wee di wu yege na: «Wù Kafɔɔ, jaha na mu di da ba mayε she wèe na, mu di da mayε she kɔnhɔ ki sipyii pusamaa na-ε wε?» ²³ A Yesu di wu pye: «Nε ba dan sipya wemu ni, jomɔ pemu nε jo ge, wufɔɔ na da pee koro jaari. Lee funɲɔ ni, weefɔɔ na da dan nε To Kile bε ni. Nε ni na To Kile na ba ba weefɔɔ mu na ba bye ni wu ni. ²⁴ Nε bu bye nε ya dan sipya wemu ni wε, wee da da nε jomɔ pu bε koro jaari wε. Jomɔ pe nε di wa yu yee mu ge, pee ya foro nεye pyaa ni wε, ga nε tunvɔɔ To Kile ni p'a yiri.

²⁵ «Na nε yaha ni yee ni shiizhan nime, nε ye bæri jo yee mu. ²⁶ To Kile na ba Fεfεεε Munaa lemu kan yee mu nε mεge na l'i bye yee TεgeVɔɔ ge, lee na ba yee kalaa keree bæri ni. Nε keree kiimu bæri jo yee mu ge, li na ba yi funyɔ tirige kee bæri na. ²⁷ N'a da lojine kan yi mu. Lojine le li wa nε ni ge, lee tuugo n'a da ba gan yi mu. Ga n'a da li kan ke kɔnhɔ ke wuu li kangana na wε. Yi ganha bu fyaara yaha yi zɔlɔɔ pu na wε, yi ganha bu yi hakilee pu bε yirige wε. ²⁸ Nε yi jo xɔ

yi mu jo: «Nε gaanji, ga n'a da zhe guri ba yi mu sanha.» Nε bu da nε na dan yee ni, nε na se To Kile yiri, lee ya yaa li pye yee mu fundanga. Bani To Kile ya pεle nε na. ²⁹ Ayiwa, nε kii keree kii jo yi mu nime, yani ki pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ ki pyeduun ba nɔ, y'i dā na jomɔ pu na. ³⁰ N'a da já jo di mɔ nige ni yi ni wε, bani ke koɔ ke wo juɔɔ wu w'a ma. Wu se wa nε na kaa la shishiin na wε. ³¹ Ga koɔ sipyii bεeri ya yaa pu li ce na nε To Kile ya dan nε ni, keree kii w'a yu nε mu ge, nε di kee bε pyi.» Ba Yesu ya yee jo xɔ wε, na jo: «Yi yiri wù da se, wù laha naha!»

15

Yesu nε ερεzen tige can can wogo

¹ Ayiwa Yesu ya jo na: «Nε nε ερεzen tige can can wogo, nε To Kile di nε ki faapyevɔɔ. ² Genε bεeri k'a foro nε na, k'i ya nagoo pyi wε, wu na kee kɔn. Ga genε bεeri k'a foro nε na na nagoo pyi ge, wu na ba kee yiile, kɔnhɔ ki da nagoo niɔhemεε pyi na toro taashiine li taaan. ³ Nε kalaa wemu kan na xɔ yee mu ge, wee kalaa w'a yee pye fεfεε. ⁴ Yi kori yaha nε wo kariɔεεε ki ni, nε bε na gori yaha ni yi ni kariɔεεε ni. Ba ερεzen genε nε mε wε, ki da já nagoo pye kiyε mu ni ki ya kori yaha tige ki ceefuu li na wε, mu yee bε nε. Yee bye yee di ya kori yaha nε wo kariɔεεε ki ni wε, yee da já nagoo pye piimu kaa na daan Kile ni wε.

⁵ «Nε wu nε ερεzen tige ke, yee di nε geye ye. Sipyia wemu w'a kori yaha nε wo kariɔεεε ki ni, a nε bε di gori yaha kariɔεεε ni ni wufɔɔ ni ge, weefɔɔ wu da já nagoo niɔhemεε pye. Bani nε bye nε nε ni yee ni wε, yee da já yafin bε pye Kile mu wε. ⁶ Sipyia wemu bu bye wu ya sɔɔ na gori yaha nε wo kariɔεεε ki ni wε, wee na ba wá kpeenge na. Wu na ba bye ba ερεzen genε nε wε, p'a kemu kɔn na laha tige ki na ge, k'a waha. Yee gewaya yi na ba binne na yi le na ni, y'a sogi. ⁷ Yi bu gori yaha nε wo kariɔεεε ki ni, a nε jomɔ bε di gori

yaha yi funyɔ ni, yaaga bεeri kaa li nε yi na ge, yi ki nεeri, kee na gan yi mu. ⁸ Yee bu nagoo niɔhemεε pye, lee l'a li shεε na yee nε wo kalaapiire, lee shiin l'i wa Kile mεge pεle. ⁹ Nε taan na To Kile mu taangana lemu na ge, lee taangana le ninunɔ na yee bε ya taan nε mu. Lee na nime, yi kori yaha nε wo taanɔεεε ki ni. ¹⁰ Yi ba nε wo juɔεεεjogoo ki conɔ, yi na ba gori yaha nε wo taanɔεεε ki ni. Ba nε ya na To Kile wo juɔεεεjogoo ki koro jaari, na gori yaha wu wo taanɔεεε ki bε ni wε.

¹¹ «Nε kii keree kii bεeri jo yee mu, kɔnhɔ nε wo fundanga ki já pye yi ni, kɔnhɔ yi wo fundanga ki juɔ di fa. ¹² Nɔmεε le n'a da jo yi mu ge, lee li wa mε. Yee ya taan nε mu taangana lemu na ge, yi taan yiye mu lee taangana li na. ¹³ Na ma munaa kan na xhu ma naniineε wuu na, taanɔεεε ka shishiin ya pεle kee na wε. ¹⁴ Keree kiimu nε yu yee mu ge, yi ba kee pyi, wee tuun wu ni y'a neri na naniineε. ¹⁵ Nε da da yee pyi nige kapyebyii wε, bani kapyebye ya wu juɔɔ kapyegeε bεeri cenɔ wε. Ga nε yee pye na naniineε, bani kaa lemu bεeri nε ta na To Kile mu ge, nε yee kalaa kee bεeri ni. ¹⁶ Yi ganha ba giin na yee pu wa nε jaha bulo wε dε! Ga nε wu wa yee jaha bulo, na yee pye na tudunmɔɔ. Y'a kapyegeε nizaana pyi, kiimu wo kuduun wu da gori yaha ge; kɔnhɔ yi ba yaaga bεeri nεeri To Kile mu nε mεge na, wu kee kan yi mu. ¹⁷ Le n'a zhaa yi mu ge, lee li wa mε jo yi taan ni yiye ni.

Koɔ sipyii na ba n'a daa fεε pu kɔ

¹⁸ «Koɔ sipyii bu yi kɔ, y'a yaa yi fenhe li ce na nε koɔ ya fenhe kɔ yee jaha na. ¹⁹ Yee da bi bye ni koɔ ke wo sipyii ni nigin, yee bi da da dan koɔ ke ni, bani yee bi da bye koɔ wuu. Ga yee nε ke koɔ ke wuu wε, bani nε yee jaha bulo, na yee niɔε wolo ke koɔ ke ni. Lee wuu na koɔ k'a tɔnbεenre shan yee na. ²⁰ Nε fenhe jomɔ pemu jo yi mu ge, yi pee yaha yiye funyɔ ni na jo: «Kapyebye ya pεle wu juɔɔ na wε.» Pu bi ta p'a nε

kanha, pu na ba yee be kanha mu. Pu bi ta p'a ne jomɔ pu co, pu na ba yee be wo jomɔ pu co. ²¹ Ga pu na ba kee keree ki beeri pye yee na ne wuu na, bani wemu w'a ne tun ge, pu ya wee ce we. ²² Ne da bye ne pa na ba jo ni pu ni we, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na we. Ga nime, kani tagana wa pu mu pu jurumu wu na we. ²³ Sipya wemu bu ne ko, ne To Kile wu be ma w'a ko. ²⁴ Kakanhɔnaa kii ki ne sipya wa shishiin sanha ki pye ja-e ge, ne da bye ne kee pye pu ni ne ni we, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na we. Ga nime kunni p'a kee beeri ja pu ni na, na nɔhɔ ne ni na To Kile wu ko. ²⁵ Ga kee beeri ya pye mu, kɔnhɔ yemu y'a ka pu wo saliya wu ni ge, yee jo di fa na:

«P'a na ko tawaga ni.»*

²⁶ «Ayiwa, Tegenvoo we n'a da ba dun na pa yi mu na yiri To Kile yiri ge, wee ne Fefere Munaa, lemu l'a can wu shɛɛ sipyii pu na ge. Lee ba ba, lee na ba ne kaa yu. ²⁷ Yi be di ba na kaa yu sipyii pu mu, bani ne ni yee pu bye shiizhan fo ne keree ki jo kɔnduun wu ni.

16

Fefere Munaa li na ba lemu pyi ge

¹ «Ne kii keree kii beeri jo yi mu, kɔnhɔ kaa la shishiin ganha bu yi yeege n'a daa wu ni we. ² Pu na ba yi ni ne kɔn na wo Kile-peene piyeye sipyii ni. Cana ka yere wa ma, wa ba yee wa gbo, wufoo na wuye ta na peene kaa wee ya pye Kile mu. ³ Pu na ba kee keree ki beeri pyi yi na, bani pu ya ne To Kile ce we, p'i wa neye pyaa ki be ce we. ⁴ Ne kii keree kii beeri yu yi mu, kɔnhɔ ki pyeduun ba no, yi funyo di do li na na ne ki beeri jo toro yi mu.

«Ne ta ye naha jo yee mu fo taashiine li ni we, bani neye pyaa ki bi bye ni yee ni. ⁵ Ga we w'a ne tun ge, wee yiri n'a da guri da gaani nime; sipya be di wa ta yee ni na ne pye: «Mii m'a se we?» ⁶ Ne pe jomɔ pe jo yee mu ge, lee l'a yee nahaya pye y'a tanha. ⁷ Ga lee be na can n'a yu me yi mu,

ne na kari, lee l'a pɔɔ yee mu, bani ne bu bye ne ya kari we, Tegenvoo wu da ba yee mu we. Ga ne bu gari ne na zhe wu tun ba yi mu. ⁸ Ga wee Tegenvoo wu ba ba, wu na ba li she kɔn sipyii na, na puye pu wa faanna jurumu shizhaa na, na puye faanna Kile wo tiime pu keree shizhaa na, na puye faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na. ⁹ Puye pu wa faanna jurumu shizhaa na, bani pu ya da ne na we. ¹⁰ Puye pu wa faanna Kile wo tiime keree ki shizhaa na, bani ne gaani na To Kile yiri; lee funyo ni yi wa da ba na ja nige we. ¹¹ Puye pu wa faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na, bani kiiri ya kɔn xɔ ke kɔn ke wo nɔnɔfo wu na.

¹² «Keree ni nehehe wa ne mu na jo yee mu sanha, ga l'a waha yee mu yee pu ja kee naha ce nime. ¹³ Can Munaa lemu l'a can wu shɛɛ ge, lee ba ba tuun wemu ni, lee na ba yi naha co, na can wu beeri shɛɛ yi na. Bani jomɔ pe l'a da ba yu yi mu ge, l'a da ba pee yu liye pyaa wo sefere ni we. Ga jomɔ pemu l'a da ba nuri Kile jo na ge, li na ba pee yu yi mu. Li na ba keree nibanaa be yu yi mu. ¹⁴ Li na ba ne mege ki pele, bani jomɔ pe pu wa ne mu ge, li na ba pee luu na yu yi mu. ¹⁵ Yaaga tuugo beeri ki ne To Kile mu ge, yee beeri ne ne woyo. Lee wuu na ne yu jo Kile Munaa l'a da ba ne wo kafila wu luu na yu yee mu.»

Natanhaka li na ba jeri fundanga kaa

¹⁶ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni; ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja.» ¹⁷ Ba Yesu ya yee jo we, a wu kalaapiire ta di ganha na puye yegee na: «Aa, ye w'a jo me ge, yee kori di wa dii we? W'a jo na: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja.» Na jo sanha na: «Ne gaani To Kile yiri.» ¹⁸ Wee «Jeri» we kaa w'a yu ge, wee kori ne dii we? Ye w'a yu ge, we kuni ya yee ja we.»

* 15:25 Zaburuu 35:19; 69:5; 109:3

19 A Yesu di li ce na kalaapiire ti funɗo ki bye t'i wu yege, a wu pu pye: «Ne yee pye jo: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na noho na ja ge,» pee jomɔ pe na be yee wa yiyee yegee we? 20 Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee kunni na ba sii mehede su xuuni, na tataara jomɔ yu; lee di ke konjo ke sipyii ta pee na fundanga pyi. Yee jahaya na ba danha, ga yi jatanhana ki na ba jeri yi mu fundanga. 21 Cee yacere bu yiri, wu jaha ki ma danha fo xuuni, bani wu tigiduun wu ma no. Ga wu bu digi xo, pya wemu na w'a tigi ge, wee pya wu wo jehaa wo fundanga funɗo ni, wu funɗo na wo wu kanhama pu beeri na. 22 Mu li wa yee be mu, yee jahaya kunni wa tanha nime. Ga ne na ba guri yee ja sanha, yee zoloo pu na ni fundanga na. Kee fundanga ke, wa shishiin wa da ja ba kee sho yi na we. 23 Kee cana ki ba jo k'a no ge, yee wa da ne yege nige kaa la shishiin na we. Can can na, n'a da yi jo yi mu, yaaga tuugo beeri y'a da ba jeri To Kile mu ne mege na ge, wu na kee kan yi mu. 24 Ali nime be ni yee sanha yaaga jeri To Kile mu ne mege na we. Y'a Kile jeri, wu na da yi kaan, kano yi fundanga ki jo di fa.»

Yesu ya se ta na xo ke konjo ke na

25 A Yesu di jo sanha na: «Ayiwa, ne kunni wa kafila talenede taga yee kalaa kii keree kii beeri ni. Ga cana ka na ba no, n'a da ba yee kalaa nige ni kafila talenede ni we; n'a da ba To Kile wo keree ki fiinne da yu yi mu. 26 Kee cana ki ba no, yi na ba yi jidaan jeri To Kile mu ne mege na. Nunjo wa da ba bye lee na kannan ne wu na pa To Kile jeri yee mu, wu na yee wo jehede ki co we. 27 Bani yee ya dan To Kile ye pyaa ki ni. Yee ya dan wu ni, bani ne be ya dan yee ni, yee d'a noho da be li na na Kile ni ne foro. 28 Can wu je wii To Kile yiri ne yiri na pa konjo puga; nime n'a da voro konjo puga di guri da se To Kile yiri.»

29 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Nime kunni, m'a yi fiinne na yu wu mu,

nime woyo yi wa kafila talenede we. 30 Nime kunni, w'a li ce na m'a keree beeri ce, yegeye yemu be yi da ba bye mu na ge, mu ya yee be ce na ta pu sanha yi pye mu na we. Lee na wee ya da li na na Kile ni mu ya foro.» 31 A Yesu di pu pye: «Y'a jo na yee wa daa ne na nime ge? 32 Ayiwa, cana ka wa ma, k'a no xo be, yee beeri na ba baa jaaga na ne ye nigin yaha wa, wa beeri w'a ganha na gaaji wu kaban. Ga ne wa da ba bye na ye nigin we de, bani na To Kile wu wa ni na ni. 33 Ne kii keree kii beeri jo yi mu, kano y'i lopine ta ne wo karijehede ki ni. Kanhama nigbo na ba no yi na ke konjo ke na, ga yi la le yiyeni! Ne kunni ya se ta na xo konjo na.»

17

Yesu ya Kile jeri wuyee pyaa ki mu

1 Ba Yesu ya yee jo mu we, na wu nunjo yirige fugba we ni na Kile jeri na: «To Kile, tuun w'a no nime. Pehede taha ma Ja wu na, kano ma Ja wu be di pehede taha ma na. 2 Bani m'a sefere kan wu mu, na wu teje konjo ke sipyii pu beeri nunjo ni, sipyii piimu beeri m'a yiri pa wu mu ge, kano wu ni sicuumo nixhobaama kan pee mu. 3 Ni sicuumo nixhobaama pe, pee je na mu Kile ce, mu wemu wu je nigin pe na je can can wo ge. Yesu Kirisa wemu be m'a tun na pa ge, p'i wee be ce. 4 Ne mu pele jine ki na; kapyehede kii ma bi kan na mu di bye ge, ne kee beeri pye na ki jo fa. 5 Nooro taha na na nime To Kile, di binne bye ni ma ni. Nooro we wu bi fene pye ne na na konjo ta ki sanha jo kon we ge, wee nooro we taha na na.»

Yesu ya Kile jeri wu kalaapiire ti mu

6 «Sipyii piimu m'a lo konjo sipyii pu ni na kan ne mu ge, ne mu kaa jo pu mu, kano p'i ma ce. Mu wuu pu bye pii, a mu di pu kan ne mu. A pu be di soo na ma jomɔ pu co. 7 Nime kunni, p'a li ce na lemu beeri mu ya kan ne mu ge, na lee beeri ya foro muye pyaa ki ni. 8 Bani jomɔ pemu mu ya kan ne

mu ge, pee jomɔ pe ne kan pu mu, a p'i sɔɔ pu na. P'a li ce can can na na mu ni ne foro, na dà be li na na mu w'a ne tun. ⁹ Pee wuu na ne mu jɛeri. Ne ta na ma jɛeri koɔ ke wo sipyii pii wuu na-ε de, ga piimu m'a kan ne mu ge, pee wuu na, bani mu wuu pu jɛ pii. ¹⁰ Yaaga kemu beeri ki jɛ ne wogo ge, mu wogo ki jɛ kii, yaaga kemu beeri ki jɛ mu be wogo ge, ne be wogo ki jɛ kii. Pɛɛɛ ke ki wa ne na ge, Kalaapiire ti t'a kee pɛɛɛ ke shɛɛ. ¹¹ Ne na ba foro koɔ puga ni, ga pee kunni na gori naha ke koɔ ke na. Ne na ba she ma yiri. To Kile, mu wemu wu wa fɛfɛɛ ge, pu mara ma mɛge ki sefɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni, tee sefɛɛɛ temu m'a kan na mu ge; kɔnhɔ p'i binne, p'i bye nigin ba ne ni mu wa nigin mɛ wɛ. ¹² Ne bye ni pu ni koɔ na tuun wemu ni ge, ne bi pu mara ni mu wo sefɛɛɛ ti ni, m'a bi tee sefɛɛɛ temu kan ne mu ge. Ne pu beeri mara, nigin be ya ta buun wu munaa ni wɛ, fo wemu wu bi yaa wu buun wu munaa ni, kɔnhɔ yemu y'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, yee jɔ di fa ge, fo wee ye.

¹³ «Ga mu yiri n'a da zhe nime. Ne ye beeri yu na na yaha naha sanha koɔ ke na, kɔnhɔ fundanga ke ki jɛ ne ni, ki jɔ na fa ge, kee di bye pu be ni. ¹⁴ Ne mu wo jomɔ pu kan pu mu, a koɔ sipyii di pu kɔ; bani pu jɛ ke koɔ ke wuu wɛ, ma na jo ba ne be wa mɛ ne jɛ ke koɔ ke wo wɛ. ¹⁵ Di w'a ma jɛeri na go ma pu lɔ yeege ke koɔ puga ke ni wɛ, ga n'a ma jɛeri jo ma pu mara, m'a pu tanha Shitaanni na. ¹⁶ Pu jɛ ke koɔ ke wuu wɛ, ma na jo ba ne be wa mɛ ne jɛ ke koɔ ke wo wɛ. ¹⁷ Ma wo can wu taga pu pye fɛfɛɛ. Mu wo kafila wu wu jɛ can we. ¹⁸ Tungana lemu na m'a na tun na pa koɔ puga ge, lee tungana le na ne be ya pu tun she koɔ ki na. ¹⁹ Ne naye waa yaha fɛfɛɛɛ ni mu mu pee wuu na, kɔnhɔ pu be di puyɛ waa yaha p'i bye fɛfɛɛ can wu ni.

Yesu ya Kile jɛeri wu n'a daa fɛɛ pu beeri mu

²⁰ «Ne ta na ma jɛeri pii ye wuu na-ε de, ga piimu be pu da ba dà ne na pu jomɔ pu funɔ ni ge, pee be wuu na n'a ma jɛeri, ²¹ kɔnhɔ pu beeri di binne, p'i bye nigin, ba mu To Kile jɛ mɛ ni ne ni, ne be di jɛ mu ni mu ni wɛ. P'i binne, p'i bye nigin ni wèe be ni, kɔnhɔ koɔ sipyii di dà li na na mu w'a ne tun. ²² Pɛɛɛ ke mu ya kan ne mu ge, kee pɛɛɛ ke ne kan pu be mu, kɔnhɔ p'i binne p'i bye nigin ba ne ni mu jɛ mɛ nigin wɛ. ²³ Ne pinne ni pee ni na pye nigin, mu be d'a pinne ni ne ni na pye nigin; kɔnhɔ pu be di já pinne p'i bye nigin can can na. Lee bu bye, koɔ sipyii na li ce na mu w'a ne tun, na pee be ya taan mu mu ba ne taan mu mu wɛ.

²⁴ «Na To Kile, piimu m'a kan ne mu ge, ne na ba she bye xuu wemu ni ge, na funɔ ki wa pu be di ba she bye wà ni na ni. Nɔɔɔ we m'a kan na mu ge, kɔnhɔ p'i wee nɔɔɔ we ja, bani ne taan mu mu na ta koɔ sanha nɔhɔ shan wɛ. ²⁵ To Kile, mu wemu w'a tii ge, koɔ ya ta mu ce wɛ; ga ne kunni d'a mu ce. Piimu m'a kan ne mu ge, pee be ya li ce na mu w'a ne tun. ²⁶ Ne pu pye p'a mu ce, ne sanha di wa da da pu pyi p'a ma ceni. N'a taan ma mu taangana lemu na ge, kɔnhɔ kee taan jɛɛɛ ke tuugo di já pye pu te ni, ne be di binne bye ni pu ni nigin.»

18

*Yawutuu p'a Yesu co
(Macao 26:47-56; Marika 14:43-50; Luka 22:47-53)*

¹ Ayiwa, ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, a wu ni wu kalaapiire t'i yiri kari Sedɔɔn dugo ki kadugo yiri. Tiire kerɛye ya yi bye wee xuu wu ni, a p'i she jé yee ni.

² Zhudasi we wu bi da ba Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee ta wee be ya yee tiire kerɛye yi sanha ce. Bani Yesu bi tee na se wà ni wu kalaapiire ti ni.

³ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha wee xuu wu ni, a Zhudasi di nɔ. Wu ni sɔɔsii ni Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki gedii pii pu bye. Saraya naha shɔnɔrivɛɛ junɔfɛɛ ni Farizhɛɛn pu bi pee pinne

ni Zhudasi ni. Namuuyɔ ni sokinnaa ni pu bye, yagboyo bɛ di jɛ pu mu.

⁴ Keree kiimu bɛɛri ki bi da ba bye Yesu na ge, wu bi kee bɛɛri cɛ xɔ. A wu fulo pii sipyii pii na na pu yege na: «Jɔgɔ yee di zhaa wɛ?» ⁵ A p'i jo: «Nazareti shɛɛn Yesu.» A Yesu di pu pye: «Nɛ wu jɛ wii!» Zhudasi we wu bi Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee bɛ ta ni pu ni. ⁶ Ba Yesu ya pu pye: «Nɛ wu jɛ wii!» wɛ, a p'i guri guri kaduma, na laha laha to jinɛ na. ⁷ A Yesu di guri pu yege sanha na: «Jɔgɔ yee di zhaa wɛ?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Nazareti shɛɛn Yesu.» ⁸ A Yesu di pu pye: «Go nɛ yee pye jo nɛ wu jɛ wii. Yee bu da yee na nɛ shaa, yi pii samaa yaha pee di da gaanɔ.» ⁹ Lee funɔ ni jomɔ pemu Yesu bi jo ge, a pee di bye can, na: «Na To Kile, piimu bɛɛri m'a kan nɛ mu ge, nigin bɛ ya piin nɛ mu pu ni wɛ.» ¹⁰ Lee bi ηmɔpara la ta Simɔ Pyɛɛri mu, a wee di lee kɔ li forogo ni, na saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔfɔgbɔ wu wo bulo kanige cɛ niwɛnɛ paa laha. Wee kapyebye we mɛgɛ ki bye na Malikusi. ¹¹ A Yesu di Pyɛɛri pye: «Ma ηmɔpara le le wà li forogo ki ni! Wee tuun wu ni, nɛ To Kile w'a kanhama pemu gbegede yaha nɛ jaha na ge, mu funɔ wa nɛ wu jé pee ni-i gɛ?»

¹² Ayiwa, ba Yesu ya yee jo wɛ, a sɔɔsɔsɔ ni pu wo jɔɔfɔɔ we, ni Yawutuun gɛdii p'i Yesu co na wu keye ye pɔ. ¹³ A p'i fɛnhɛ shɛ ni wu ni Anɛ mu, wee bye Kayifɛ wo yafena; Kayifɛ di bi bye saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔfɔgbɔ we lee yee le. ¹⁴ Wee Kayifɛ wu w'a bi pe jomɔ pe taga Yawutuu jɔɔfɛɛ pu yeri na: «Ta yee ya li cɛ na jo l'a pɔɔ yee mu na shɛn nigin wu xu sipyii pu bɛɛri wuu na wɛ?»

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan
(Macao 26:69-70; Marika 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Ayiwa, ba p'a gaanɔ ni Yesu ni wɛ, a Simɔ Pyɛɛri ni kalaapire la bɛ di daha pu fɛni na gaanɔ. Macɛnɛ ki bye lee kalaapire le ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔfɔgbɔ wu tɛ ni; lee

l'a pye kaɔnɔ a lee kalaapire l'i jé ni pu ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔfɔgbɔ wu kaanɔ ki ni. ¹⁶ A Pyɛɛri di ba yere kpɛngɛ ki na, kujɔɔ li jɔ na. Lee kalaapire lemu l'a pye saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔfɔgbɔ wu cɛvɔɔ ge, a lee di guri foro kpɛngɛ ki na. Cee wemu wu bi kujɔɔ li jɔ sigee ge, a wu ba jo ni wee ni, na Pyɛɛri lenɛ kaanɔ ki ni. ¹⁷ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya jin kaanɔ ki ni wɛ, cee we w'a kujɔɔ li sigee ge, a wee di wu pye: «Ta mu bɛ bɛ wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni wɛ?» A Pyɛɛri di wu jɔ shɔ na: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!» ¹⁸ Wiire tuun wu bye wii, a kapyebyii pu ni sɔɔsɔsɔ p'i na gberɛ na wahani. A Pyɛɛri bɛ di ba yere pu tàan na ganha na wahani.

Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔfɔgbɔ w'a Yesu yege

(Macao 26:59-66; Marika 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Ayiwa, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔfɔgbɔ wu Yesu yege wu kalaapiire te ni wu kalaa wu keree na. ²⁰ A Yesu di wu pye: «Nɛ kunni, kpɛngɛ na nɛ bi ma yu sipyii pu bɛɛri jii na. Nɛ bi sipyii pu kalaa Kile-pɛɛnɛ piyeyɛ ye, ni Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki ni. Wee xuu wu ni bɛ Yawutuu pu bɛɛri bi ma puyɛ pinne. Nɛ ta na jomɔ pa shishiin jo ηmɔhɔɔ ni wɛ. ²¹ Jaha na ma di na yegee wɛ? Piimu p'a na jomɔ pu logo ge, pee yege na dii nɛ d'a pu kalaa wɛ. Nɛ yemu jo ge, p'a yi cɛ can can na.» ²² Ba Yesu ya yee jo wɛ, lee di Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki gɛdi wa ta wu tàan. A wee di kadaa ja wu jibɛgɛ ni, na wu pye: «Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔfɔgbɔ wu wo jɔ shɔgana li wa le mu mu ya?» ²³ A Yesu di wu pye: «Nɛ bu da nɛ kaflakuumɔ jo, lemu l'a wu kolo ge, lee jo. Ga ye nɛ jo ge, yee bu da y'a tii tajogo ni, jaha na ma d'a na kpɔn wɛ?»

²⁴ A Anɛ di pɔɔɔ ti yaha wà Yesu na, na wu yaha shɛ gan Kayifɛ mu, saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔɔfɔgbɔ we.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan sanha (Macoo 26:71-75; Marika 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Lee bi Simɔ Pyɛɛri ta sanha na ki tàan na wahani. A sipyii pii di wu yege na: «Ta mu bɛ bɛ wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni wɛ?» Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa tàan na jo: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!» ²⁶ Ná wemu wo niwɛnɛ Pyɛɛri ya paa laha ge, wee wo ceborona wa bɛ wu bye saraya naha shɔ̀nrivɛɛ wo nɔ̀nɔ̀fɔ̀gbɔ wu kapyeyɛ wa. A wee di Pyɛɛri pye: «Wee tuun wu ni, ta nɛyɛ pyaa ya mu na ni wu ni shiizhan tiire kɛɛyɛ yi ni wɛ?» ²⁷ Ga, a Pyɛɛri di guri jo sanha na yi nɛ can wɛ, a xhupoo di mɛɛ su taapile ni.

P'a shɛ ni Yesu ni Pilate mu (Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Lee kadugo na a p'i foro ni Yesu ni Kayifɛ kaban, na gari ni wu ni Oromɛ gbafɛnɛɛri wu kaanɔ ki ni. Lee ya pye nimugunɔ wu na. Yawutuu nɔ̀nɔ̀fɔ̀ɛɛ pu ya ta sɔɔ na jɛ kaanɔ ki ni wɛ, kɔnhɔ p'i gori yaha fɛɛfɛɛ na bɛ ni pu wo kalɛgɛɛ ki ni, kɔnhɔ pu bɛ di ba já Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li. ²⁹ Lee l'a Pilate pye w'a foro pa pu yiri kpɛɛngɛ ki na, na ba pu yege na: «Lekɛ we ná we d'a pye y'i wu jaagi lee na wɛ?» ³⁰ A p'i Pilate pye: «We ná we da bye wu nɛ kakuubye wɛ, wɛ̀ɛ bi da ga ba ni wu ni mu mu wɛ.» ³¹ A Pilate di pu pye: «Y'a se ni wu ni yiyɛ pyaa di shɛ kiiri kɔn wu na na bɛ ni yi wo saliya wu ni.» A p'i Pilate pye: «Li ya saha wɛ̀ɛ pu sipya wa shishiin gbo wɛ.» ³² Lee ya pye mu, kɔnhɔ Yesu bi jomɔ pemu jo na wee na ba xhu xugana lemu na ge, pee nɔ di fa.

³³ Wee tuun wu ni a Pilate di guri jɛ gbafɛnɛɛri wu kaanɔ ki ni, na Yesu yiri na wu yege na: «Yawutuu wo saan mu nɛ ya?» ³⁴ A Yesu di Pilate pye: «Muyɛ pyaa k'a ye kɔn mayɛ funnɔ ni na jo laa, ta watii w'a yi jo mu jii na?» ³⁵ A Pilate di wu pye: «Wee tuun wu ni, ma na na Yawutu gɛ? Muyɛ pyaa shishiin ni saraya naha shɔ̀nrivɛɛ nɔ̀nɔ̀fɔ̀ɛɛ, pee p'a pa ni ma

ni nɛ mu, na nɛ wu kiiri kɔn ma na. Lekɛ ma d'a pye pu na wɛ?» ³⁶ A Yesu di wu pye: «Nɛ wo saanra ti wa naha ke kɔnɔ ke na wɛ. Nɛ wo saanra ti da bi bye naha ke kɔnɔ ke na, nɛ wo sipyii pu bi da kashɛn nɔ̀nɔ̀fɔ̀ɛɛ nɛ kaa na, kɔnhɔ Yawutuu nɔ̀nɔ̀fɔ̀ɛɛ pu ganha bu já nɛ co wɛ. Ga nɛ wo saanra ti nɛ naha ke kɔnɔ ke na wɛ.» ³⁷ A Pilate di Yesu pye: «Wee tuun wu ni saan mu nɛ gɛ?» A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi yu na saan nɛ nɛ; can wu nɛ wii. Ga lemu na nɛ se kɔnɔ ke na ge, lee li wa mɛ, na can wu shɛɛ sipyii pu na. Sipya wemu funnɔ ki nɛ wu da naari can ni ge, weefɔɔ wu da da nɛ jomɔ nuri.» ³⁸ A Pilate di wu pye: «Naha ki nɛ can wɛ?»

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macoo 27:15-18, 20-21; Marika 15:6-11; Luka 23:13-19)

Ba Pilate ya yee jo wɛ, na foro kari sanha Yawutuu pu yiri na shɛ pu pye: «Nɛ mu kunni, nɛ kaa la shishiin na we ná we na lemu l'a wu kagbuu xɔ wɛ. ³⁹ Ayiwa, ma na jo lee wa wu mu kalɛɛ, na jo yee bɛɛri, ba Nuwuuro ti wo Kalenɛ l'a nɔ wɛ, di ma kasolemɛ wa yaha yi mu. Lee funnɔ ni yi la nɛ di Yawutuu pu wo saan wu yaha ya?» ⁴⁰ A p'i ganha na selɛ na yu: «Ahayi dɛ! ma ganha bu wee yaha wɛ, Barabasi yaha!» Na ta wee Barabasi we di bi dun sipyii na.

19

Pilate ya sɔɔ li na na pu Yesu gbo

(Macoo 27:22-31; Marika 15:12-20; Luka 23:20-25)

¹ Ayiwa, Pilate ya li ta mu ge, a wu jo na pu Yesu kpɔn ni susɔlɔɔ ni. ² A sɔ̀rsii p'i xhuyo shin na pye saanra nudɔnɔ, na lee tɔ wu nɔ̀nɔ̀fɔ̀ɛɛ ni. Na saannaa fadegbɔhɔ nijiga ka le wu na. ³ A p'i ganha na fuloo wu na na yu: «Naabye Yawutuu saan!» Na ganha na kadawahaa leni wu ni.

⁴ A Pilate di guri foro sanha kpɛɛngɛ ki na na shɛ sipyiiire ti pye: «N'a da pu pye p'i foro naha ni wu ni kpɛɛngɛ ki na, kɔnhɔ y'i li cɛ na jo nɛ ta kaa la shishiin na we ná we na lemu l'a wu

kagbuu xɔ wɛ.» ⁵ A p'i foro ni Yesu ni, xhuyo ɲudɔnɔ li na ɲɛ wu na, saannaa fadegbɔhɔ ɲipiga ki bɛ di ɲɛ wu na. A Pilate di sipyiire ti pye: «Ayiwa, ná wu we!» ⁶ Ba saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki gɛdii p'a Yesu ɲa wɛ, na ganha na xhuulo, na yu: «Yi wu kori tige na! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Yiyɛ pyaa ki pa wu co shɛ gori tige ki na, bani nɛ kunni wa kaa la shishiin ɲa we ná we na lemu ya wu kagbuu xɔ wɛ.» ⁷ A Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ p'i Pilate pye: «Saliya wa wu ɲɛ wee mu, na saha ni wee saliya wu ni, w'a yaa na gbo; bani w'a wuyɛ yaha na Kile ja wee ɲɛ.»

⁸ Ba Pilate ya pee jomɔ pu logo wɛ, a wusama di fya. ⁹ A wu guri jé ni Yesu ni gbafɛnɛɛri wu kaɔɲa ki ni sanha, na shɛ wu yege na: «Mii mu d'a yiri wɛ?» Ga Yesu ya ta wu ɲɔ shɔ wɛ. ¹⁰ A Pilate di Yesu pye: «Go nɛ na m'a fɛhɛ gɛ? Ta mu ya li ɛɛ na jo se wa nɛ ni nɛ wu mu yaha wɛ? Se d'a nɔhɔ pye bɛ nɛ ni sanha nɛ wu mu kori tige na wɛ?» ¹¹ A Yesu di wu pye: «Kile w'a wee se wu kan mu mu ɲɲaa, lee bɛ wɛ muyɛ pyaa wo se bi da ga já bye nɛ na kaa la shishiin na wɛ. Lee funɲɔ ni, wemu w'a nɛ co na pa gan mu mu ge, lee l'a wee wo jurumu wu pye w'a ɲɛhɛ mu wo wu na.»

¹² Ba Yesu ya yee jo wɛ, a Pilate di ganha na yahagana shaa wee tuun wuyɛ pyaa ni Yesu na. Ga, a Yawutuu p'i ganha na sɛlɛ na yu: «Ma bu sii we ná we yaha, ma ɲɛ nige Oromɛ saannaa ɲuɲɔfɔɔ Sezari ɲɲii wɛ. Sipya sipya w'a jo na saan wee ɲɛ ge, weefɔɔ ya ɲɛri Oromɛ saannaa ɲuɲɔfɔɔ wu pɛn.» ¹³ Ba Pilate ya yee logo wɛ, na Yesu yeege sanha kpɛɛngɛ ki na. Pu bi xuu wa yaa wà nɔhɔdaan wu ni ni kagereye ni kaɔɲa ki ni. Wee xuu wu mɛgɛ ki bye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Gabata.» A Pilate di ba diin wu kiirikɔɔn koro li ni wee tuun wu ni. ¹⁴ Kee caɲa ki ɲimuguro ti bi da bye Yawutuu wo ɲuwuuro ti wo Kalɛnɛ le. Na caɲa ki ta k'a nɔ ɲɲɛ ɲɲɛ ni, a Pilate di Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ pu pye: «Yi saan wu we.» ¹⁵ A p'i ganha na

xhuulo na yu: «Yi wu yeege naha! Yi wu yeege naha! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Nɛ wu da yee wo saan wu kori tige na ya?» A saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ p'i wu pye: «Saan watii ɲɛ nige wɛɛ mu Oromɛ saannaa ɲuɲɔfɔɔ Sezari kadugo na wɛ.» ¹⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Yesu ɲɔ yaha pu mu, na pu shɛ wu kori tige na.

*P'a shɛ Yesu kori tige na
(Macao 27:32-44; Marika 15:21-32; Luka 23:26-43)*

A sɔrɔsɪi p'i Yesu co, na foro ni wu ni kanha ki ni, ¹⁷ na wuyɛ pyaa wo korikoritige ki taha wu ɲuɲɔ ni. A p'i ganha na gaanɲi xuu wà ni, wee mɛgɛ ɲɛ na: «Nugɔrɔgɔ xuu» p'i wu yiri Yawutuu jomɔ pu ni na «Goligota.» ¹⁸ A p'i shɛ wu kori tige na wà. A p'i sipyii shuun wa bɛ pinne kori ni wu ni. Wa ɲɛ wu kanige ɛɛ; wa ɲɛ wu kamɛnɛ ɛɛ. A Yesu yɛ pyaa di bye pu ɲɲɛ ni. ¹⁹ A Pilate di pu pye p'a kama pa ka kɔrɔ la na, na lee kori korikoritige ki na wu ɲuɲɔ na. Pee kama pu pe na:

NAZARETI SHEEN YESU, YAWUTUU
WO SAAN WE.

²⁰ Yawutuu ɲɲɛhɛmɛɛ pu bi pee kama pu kalaa, bani p'a bi Yesu kori xuu wemu ni ge, wee xuu wu bi lii kanha ki na wɛ. Pee kama pu bɛ di bi ka Yawutuu jomɔ pu ni, na pu ka Oromɛ shɛɛn jomɔ pu ni, na pu ka Girekii jomɔ pu bɛ ni. ²¹ Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ p'i shɛ Pilate pye: «Mu bi yaa mu yi ka na «Yawutuu saan wɛ,» ga mu bi yaa mu yi ka na: «We ná we ya jo na Yawutuu saan wee ɲɛ.» ²² A Pilate di pu pye: «Nɛ yemu ka na xɔ ge, yee y'a da bye wà.»

²³ Ayiwa, ba sɔrɔsɪi p'a Yesu kori xɔ tige ki na wɛ, na wu fàya yi shan tahaa shishɛɛɛ, wa bɛɛri w'a taa la lɔ. A p'i wu fadegbɔhɔ ki bɛ lɔ, kee fadegbɔhɔ ke di bye fàɲa nigin, joomɔ baa. Na lɔ fugba wu na, na digi nɔhɔdaan, tajɔɔgɔ bye ki na xuu wa shishiin ni wɛ. ²⁴ A sɔrɔsɪi p'i puyɛ pye: «Wù ganha bu da wu fadegbɔhɔ ki shɛɛngi wɛ, wù kagaanshaan pye ki na, ki na

nɔ wemu na ge, kɔnhɔ wù wee cɛ.» Ba lee ya pye mu wɛ, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee nɔ di fa na:

«P'a na fàya yi taa taa puyɛ na,
na kagaanshaan pye na
fadegbɔhɔ ki wuu na.»*

Lee sɔrɔsii p'a pye.

²⁵ Lee bi Yesu nu Mariyama, ni wu nu wu ceboroshɔ, ni Kilopasi shɔ Mariyama, ni Magadala shɛɛn Mariyama yɛ ta pee ya yere Yesu korikoritige ki tàan. ²⁶ Ba Yesu ya wu nu wu nɔ wɛ, kalaapire lemu kaa li bi dan wu ni ge, na lee bɛ nɔ nufɔɔ wu tàan wɛ, a wu wu nu wu pye: «Nufɔɔ we, ma ja wu we.» ²⁷ Lee kadugo na a wu lee kalaapire li bɛ pye: «Ma nu wu we.» Na co kee caɲa ki na, a lee kalaapire l'i gari ni Yesu nu wu ni wu kaban, na wu co xuuni.

Yesu xugana

(*Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Luka 23:44-49*)

²⁸ Lee kadugo na ba Yesu ya li cɛ na keree ki bɛeri nɔ ya fani fo na pa nɔ we tuun we na wɛ, a wu jo: «Waga ki wa nɛ na.» W'a yee jo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yee bɛ nɔ di fa. ²⁹ Lee bi shɔɔ la ta wà lee ya nɔ vinɛgiri na. A p'i yoro ta lɔ fyɛnmi wee vinɛgiri wu ni, na tee migile kagaanga ka na na taha Yesu nɔ na. Tige kemu wo genɛ k'a bye kagaanga ki ge, kee mɛgɛ ki nɛ na «Izopu.» ³⁰ Ba w'a tee yoro ti sɔn sɔn wɛ, na jo: «Keree ki bɛeri nɔ ya fa nimɛ.» Ba w'a yee jo wɛ, na wu nɔnɔ sogi, na wu munaa li kan Kile mu.

Sɔrɔsi wa ya Yesu firi wu kabanugo na

³¹ Ayiwa, kee caɲa ki bye Yawutuu wo cadɛɛngɛ ki cadanga. Sipyii piimu p'a kori tiye yi na ge, Yawutuu nɔnɔfɛɛ pu funɲɔ bye pee pu cadɛɛngɛ ki ta wà wɛ. Bani kee cadɛɛngɛ ki bi kiyɛ waa cadɛɛnyɛ yi saya na. Lee wuu na p'a shɛ Pilate nɛeri, sipyii piimu p'a kori kori ge, na wu pee yaha p'i shɛ pee tɔɔyɔ kɛgi kɛgi p'i xhu tɔvuyo na, kɔnhɔ p'i pu tirige laha tiye yi na.

³² A sɔrɔsii p'i gari, sipyii shuun wemu p'a pinne kori ni Yesu ni ge, a p'i shɛ nɔ na nizhiime wu tɔɔyɔ kɛgi kɛgi, na nɛeri shuun wo wu yiri, na wee bɛ tɔɔyɔ kɛgi kɛgi. ³³ Ba p'a nɔ Yesu na wɛ, na wee ta wee ya xu xɔ, na bye pu ya wee wo tɔɔyɔ yi kɛgi kɛgi wɛ. ³⁴ Ga, a sɔrɔsi nigin wa di wu canmi taga Yesu firi wu kabanugo na. Taapile ni, a shishan ni lɔhɔ di foro tafirige ki ni. ³⁵ Sipyia wemu w'a pe jomɔ pe paari mɛ ge, weefɔɔ yɛ pyaa k'a le nɔ nɔ na. Wu nɔ kɔnagaa ki bɛ di nɛ can. Wuyɛ pyaa ki bɛ wa dà li na na wee nɔ kɔnagaa ki nɛ can. W'a kii keree kii paari, kɔnhɔ yee bɛ di dà ki na. ³⁶ Ayiwa, kii keree kii bɛeri ya pye mu ge, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee nɔ di fa na:

«Wu kaciige ka shishiin wa da ba gɛgi wɛ.»*

³⁷ L'a ka sanha xuu wa bɛ ni Kile Kafila wu ni na:

«Sipyia wemu p'a firi ge, wee p'a da ba wii.»*

Yesu legana faɲa ni

(*Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Luka 23:50-56*)

³⁸ Lee kadugo na a Arimate shɛɛn Yusufu di shɛ Pilate nɛeri na wu sɔɔ pee mu, p'i shɛ Yesu nixhugo ki tirige laha tige ki na. A Pilate di sɔɔ pu mu. Yusufu bɛ bi bye Yesu wo kalaapire la, ga Yawutuu pu wo nɔ fyaara ti bi wu pye wu na nɔmɔhɔni. A wu gari na shɛ Yesu nixhugo ki tirige. ³⁹ Ayiwa, Nikodemu wemu wu bi shɛ Yesu yiri caɲa ka piige ge, a wee bɛ di ba ni nudanga yanmuyɔ tɛhɛɛ shuun wa ni, na yi suri yiye ni. Nigin wa mɛgɛ nɛ na Izopu, nigin wusama mɛgɛ di nɛ na alowɛsi. Yi bɛeri bi yaa yi kiloo kɛɛɛ taanri (30) xɔ. ⁴⁰ A pee shuun wu Yesu nixhugo ki lɔ, na nudanga yanmuyɔ yi le fatɔnɔ ka ni, na kee migile wu na, na bɛ ni Yawutuu pu wo xuu legana li ni. ⁴¹ Tiire tɛgɛ ka bye wà kee bi lii Yesu takorogo ki na wɛ. Faɲa ka nidugiyahaɲa di bye kee tɛgɛ ki wo faaya yi ni, sipyia bi sanha le nɔ kee

* 19:24 Zaburuu 22:19

* 19:36 Zaburuu 34:21, Ekizode 12:46, Nɔburuu 9:12

* 19:37 Zakari

12:10

ni wε. ⁴² Ba ma na jo kee caɲa ki bye Yawutuu pu wo cadεεnge ki cadanga ge, a p'i fyaala shε Yesu le kee faɲa ki ni, bani faɲa ki bε bi lii wε.

20

Yesu ya jε na foro xu ni
(*Macoo 28:1-8; Marika 16:1-8; Luka 24:1-12*)

¹ Ayiwa, Dimazhi wu jɪsɔɔgbɔhɔ ki na, na kpεεnge ta ki sanha wo wε, a Magadala shεen Mariyama di gari faɲa ki na. Kageegbɔhɔ ke pu bi gologo taga faɲa ki jɔ tɔ ge, a wu shε kee ta k'a laha faɲa ki jɔ na. ² Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu baa kari Pyεeri ni lee yiri, na shε pee pye: «P'a Kafɔɔ nixhugo ki lɔ yeege faɲa ki ni, wεe di ya cε mii p'a wu yaha wε!»

³ Ba Pyεeri ni lee kalaapire l'a pee jomɔ pu logo wε, a p'i foro, na gari faɲa ki na. ⁴ Pu shuun wu bεeri wu bi fe na gaanɪ faɲa ki na. Ga, a lee kalaapire li tɔrɔ di wεri Pyεeri na, a lee di baa toro Pyεeri tɔan, na shε nɔ wu jaha na faɲa ki na. ⁵ Ba wee ya nɔ faɲa ki na wε, na jaari wii ki funɲɔ ni; faviire te pu bi taga Yesu migile ge, a wu tee faviire ti ja wà jɪnɛ ki na. Ga wu kunni di ya jé faɲa ki ni wε. ⁶ A jeri di bye, a Simɔ Pyεeri di nɔ. Ba wee ya nɔ wε, na jé faɲa ki ni, na faviire ti ja wà jɪnɛ ki na. ⁷ fɔɲa kemu ki bi taga Yesu jɪnɔ ki migile ge, a wu kee ta p'a kee kurulo, na ki yaha ki ye xuu ni. Kee bi ta pinne ni te ti faviire ti ni wε. ⁸ Wee tuun wu ni, kalaapire lemu l'a fεnhε nɔ faɲa ki na jaha na ge, a lee bε di na jé faɲa ki ni. A wee bε di li ja mu, na dà li na na Yesu ya jε. ⁹ Jomɔ pemu pu bi ka Kile Kafila wu ni ge, na li waha l'i waha, Yesu ya yaa na jε na foro xu ni ge, kalaapiire ti bi sanha pee cε ta wε. ¹⁰ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i guri na ma deeye ni.

Yesu ya wuyε shε Magadala shεen Mariyama na
(*Macoo 28:9-10; Marika 16:9-11*)

¹¹ Ayiwa, lee di Mariyama ta w'a shε yere faɲa ki jɔ na, na ganha na mεε suu. A wu mεsuwo wu ba leele,

na jaari wii faɲa ki funɲɔ ni. ¹² Na melekeε shuun wa ja wà, faviire di jε pu na. Xuu wemu ni pu bi Yesu sinnɪge ge, wee xuu wu ni pu bi tiin. Nigin wa wu bye jɪnɔ ke xuu we ni, wusama di jε tɔɔyɔ ye xuu we ni. ¹³ A pee melekeε p'i Mariyama pye: «Cee we, jaha na mu di wa mεε suu wε?» A wu jo: «Nε Kafɔɔ wu nixhugo p'a lɔ, nε di ya cε mii p'a wu yaha wε.» ¹⁴ Ba w'a pee jomɔ pu yu wε, na ba ηmahana jeri, na Yesu niyerege ja wà; ga wu bi ta li cε na jo Yesu wu jε wii wε. ¹⁵ A Yesu di wu yege na: «Cee we, jaha na mu di wa mεε suu wε? Jɔgɔ mu di wa zhaa wε?» Ayiwa, a Mariyama di ganha na giin na tiire tεge ki kafɔɔ wu wi, na wu pye: «Yesu n'a zhaa, ma bi ta m'a wu lɔ, wu sanha shε na na di shε wu lɔ da gaanɪ.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Mariyama!» A Mariyama di ηmahana jeri wu yiri na wu pye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Rabuni!» (Lee kɔri jε «Karamɔgɔ.») ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu da gbɔn na na wε, bani nε sanha dugi fɔlɔ na kari na To wu yiri wε. Shε yi jo na cebooloo pu mu na nε w'a duri na gaanɪ na To wu yiri, yee bε wo To we; wee wemu wu jε nε Kile, na jε yee bε wo Kile ge.» ¹⁸ A Magadala shεen Mariyama di shε kalaapiire ti pye na wee ya Kafɔɔ ja. Yesu ya yemu jo wu mu ge, a wu yee jo pu mu.

Yesu ya wuyε shε wu kalaapiire ti na
(*Macoo 28:16-20; Marika 16:14-18; Luka 24:36-49*)

¹⁹ Wee Dimazhi wuyε pyaa yakonɔ, kalaapiire ti bye puga ka ni. Pu bi kee gburaya yi shɔhɔ wá puyε na Yawutuu jɪnɔfεε pu jɪi fyaara wuu na. A kalaapiire t'i ba binne Yesu fo ja w'a yere pu niɲε ni. A wu pu pye: «Kile wu jɪnɪnε kan yi mu.» ²⁰ Ba w'a yee jo wε, na wu keye ni wu kabanugo ki shε pu na. Ba kalaapiire t'a Kafɔɔ wu ja wε, a pu funyɔ di sii taan xuuni. ²¹ A Yesu di pu pye sanha na: «Kile wu jɪnɪnε kan yi mu. Na To Kile w'a na tun tungana lemu na ge, lee tungana le ninunɔ na nε bε w'a da yi tun.» ²² Ba

w'a yee jo wε, na jɔ kafεεge fò wá pu na, na pu pye: «Yi Fεfεεre Munaa li shɔ. ²³ Yi bu sipya bæeri wo jurumu yafa wu mu, weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu. Ga yee bye yee di ya sipya wemu wo jurumu wu yafa wu mu wε, weefɔɔ wo jurumu wu da yafa wu mu wε.»

Yesu ya wuyε shε Tomasi na

²⁴ Yesu ya wuyε shε wu kalaapiire ti na caɲa kemu ge, kalaapiire lemu mεge ki jε na Tomasi, p'i wu pyi sanha na «Ŋmami» ge, wee bye ni pusamaa ni kee caɲa wε. ²⁵ A Kalaapiire tisara di ba wee pye: «Wée ya Kafɔɔ ja!» A Tomasi di pu pye: «Nε kunni bye nε tɔɔɔ ti fε pu ja wu keye yi na, na na kabee taha tee tɔɔɔ te wɔ fε pu na, na na keɲε bε taha ŋmaga ki wo fε pu bε na wu kabanugo ki na wε, nε da ga dà yi na bada wε.» ²⁶ Ayiwa, a cewuu nigin di doro, a kalaapiire t'i ba shε tiyε pinne sanha puga ki ni. Tomasi bε di bi bye ni pu ni kee caɲa. A p'i gburaya yi shɔhɔ. A p'i ba binne Yesu fo ja puyε ninε ni. A wu pu pye: «Kile wu jaɲinε kan yi mu.» ²⁷ Lee kadugo na a wu Tomasi pye: «Tomasi, fulo naha, m'a ma keɲε ki taha na keye yi na ma wii; ma bu xhɔ m'a ki taha na kabanugo ki bε na wii. N'a daa baara ti yaha, m'a da daa na na.» ²⁸ A Tomasi di wu pye: «Ebe! Mu wu jε nε Kafɔɔ ni nε Kile!» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Mu ya nε ja ge, lee bε l'a mu pye mu ya dà nε na wε! Piimu pu jε pu ya nε ja wε, na dà nε na ge, pee jε duba nagoo.»

Yohana Kitabu wu kakana jɔnɔ

³⁰ Yesu ya kakanhaɲaa ni jεhεɲεε kii bε pye wu kalaapiire ti jii na, kee ya ta ka naha we Kitabu we ni wε. ³¹ Ga kiimu k'a ka ge, kee wo kakana jɔnɔ ki wa kɔnhɔ y'i li cε, y'i dà bε li na na Yesu wu wa Shɔvɔɔ we, na wee wu jε Kile Ja we. Y'i nɔhɔ jii sicuumɔ ta wee n'a daa we funɲɔ ni wu mεge ki fanha ni.

21

Yesu ya wuyε shε wu kalaapiire gbarashuun na

¹ Ayiwa, kii keree kii kadugo na, Yesu ya wuyε shε sanha wu kalaapiire ti na Tiberεyade Gba wu jɔ na. Le shεgana le na w'a wuyε shε. ² Simɔ Pyεeri, ni Tomasi wemu p'a byi sanha na «Ŋmami» ge, ni Nataneli wemu w'a yiri Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni ge, ni Zebede jalaa shuun, ni kalaapiire shuun wa bε, lee bi pee ta pee bæeri na jε shiizhan. ³ A Simɔ Pyεeri di pu pye: «N'a da zhe fyaa sha.» A kalaapiire tisara bε di jo: «Wée bε pu wa da zhe ni ma ni.» A p'i foro kari, na shε jé kɔrɔgɔ ka ni, na pu jɔlɔɔ pu jɔ kɔn na waa. Ga pu ya fyara bε ta kee caɲa ki wo piige ki ni wε. ⁴ Nimugujɔ wu na, a kalaapiire t'i Yesu niyerege ja gba wu jɔ na; ga pu bi ta wu cε na jo Yesu wu jε wii wε. ⁵ A Yesu di pu pye: «Na naniinεε, ta yee ya fyaa pii ta?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Wée ya ta yaaga bε ta wε.» ⁶ A Yesu di pu pye: «Yi jɔ wu wá kɔrɔgɔ ki kanige cε wu ni, yi na fyaa ta. Ba p'a jɔ wu wá wà wε, fyaa pu jεhεɲε keɲε ni, pu ya já jɔ wu kile yeege lɔhɔ ki ni wε.» ⁷ Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a lee di Pyεeri pye: «Pyεeri, go Kafɔɔ w'a wii!» Ba Pyεeri ya logo na Kafɔɔ w'a wii wε, na wu fadenε lɔ le, bani wu fadenε baa wo wu bye. Na do lɔhɔ ki ni, na ganha na gaanj Yesu feni. ⁸ A kalaapiire tisara di ganha na ma ni kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu bε kilee na ma ni fyaa pu ni. Bani pu bi lii kogoɲɔ ki na wε. Pu ni kogoɲɔ ki bye mεtεrεεε xhuu nigin (100) shi.

⁹ Ba p'a nɔ kogoɲɔ ki na wε, na naganhaa ja wà, fyaa d'a taha ki jɔnɔ ni, na buuri bε ja wà. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Fyaa piimu y'a co ge, yi pa ni pii ni naha.» ¹¹ A Simɔ Pyεeri di jé kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu kile yeege, na foro ni wu ni kpεεnge ki na, wu bæeri ya sii jii fya nagaya na fo yi xhuu nigin ni kelεε kaguro ni taanri (153). Ga fyaa pu ni pu jεhεɲε ni, jɔ wu ya kɔn wε. ¹² A Yesu di pu pye: «Yi pa y'i ba li!»

Sipya ya ta kalaapiire ti ni wemu ya sɔɔ na wu yege na jo: «Mu di ne jɔgɔ we?» Bani pu beeri bi li ce na Kafɔɔ wu ne wii. ¹³ A Yesu di fulo na buuri wu lo kan pu mu, na fyaa pu be lo kan pu mu. ¹⁴ Na co fo Yesu neduun wu na, wu tɔɔnii taanri wuu l'a pye lere na wuyɛ shɛɛ wu kalaapiire ti na.

Yesu ya Pyɛɛri yegee

¹⁵ Ba p'a li xɔ we, a Yesu di Simɔ Pyɛɛri pye: «Yohana ja Simɔ, ta ne kaa ya dan mu ni xuuni na toro pii samaa tɔan?» A Pyɛɛri di jo: «Uun ge, Kafɔɔ! Muye pyaa ki be ya li ce na mu kaa ya dan ne ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyapiye yi no shaa.» ¹⁶ A Yesu di wu pye sanha tɔɔnii shuun wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta ne kaa ya dan mu ni xuuni?» A Pyɛɛri di jo: «Uun ge, Kafɔɔ! Muye pyaa ki be ya li ce na mu kaa ya dan ne ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu naha.» ¹⁷ A Yesu di wu yege taanri wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta ne kaa ya dan mu ni?» A Pyɛɛri naha di danha, bani Yesu ya wu yege fo tɔɔnii taanri na: «Ta ne kaa ya dan mu ni?» Lee na a wu Yesu pye: «Kafɔɔ, mu ya keree beeri ce. Muye pyaa k'a li ce na mu kaa ya dan ne ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu no shaa!» ¹⁸ A Yesu di Simɔ pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, ma levere ti tuun wu ni, mu bi ma ma kirige taga maye pɔ. Xuu wemu w'a ma taan ge, m'a ganha na se wà. Ga mu ba ba le, ma na ba ma keye yirige, sipya watii na kirige ki pɔ ma na. P'a ganha na se ni ma ni xuu wa ni ma funno ne ma she wemu ni we.» ¹⁹ Pyɛɛri bi da ba xhu xugana leke na lee di baraga taha Kile mege na ge, lee xugana le Yesu ya she ni le kafila talene le ni. Lee kadugo na a wu Pyɛɛri pye: «Ta ma na feni!»

Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge

²⁰ Ba Pyɛɛri ya kara wii we, kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu lee na li na ma pu kadugo yiri. Lee kalaapire le li bi she diin Yesu tɔan na pu yaha pu na li cana

ka piige, na wu yege na: «Wu Kafɔɔ, sipya weke wu wa da ba mu noho yaha we?» ²¹ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya lee kalaapire li na we, na jo: «Wu Kafɔɔ, we do, leke di da ba we ta we?» ²² A Yesu di wu pye: «Li nehe daan ne mu nago kanna wu gori yaha niifere na fo di zhe ne caguribana pye k'a no, mu naha wa yee ni we? Mu kunni w'a ma ne feni ye sa!» ²³ A kalaapiire t'i pee jomɔ pe caaga na xuu wu beeri ciri na lee kalaapire le da ga xhu we. Na ta Yesu di ya ta Pyɛɛri pye na jo wu da xhuu we, ga Yesu ya jo na: «Li nehe daan ne mu nago kanna wu gori yaha niifere na fo di zhe ne caguribana pye k'a no, mu naha wa yee ni we?»

Jomɔ pu taxɔgɔ

²⁴ Lee kalaapire le ninuno li wa pe jomɔ pe naha yu. Wee shiin wu d'a pe jomɔ pe ka be. Wee be ya li ce na can wu ne wu jomɔ pe.

²⁵ Ayiwa, Yesu ya keree nijehene kiitiigee be pye. Pu da bi jo p'i kee beeri nigin nigin ka, ne giin jo pee Kitabuu pu beeri bi da ja je konɔ puga ni we.

Kapyegee Yesu Tudunmɔɔ pu wo Kapyegee

Jɔgɔ w'a we Kitabu we ka we?

Luka w'a we Kitabu we ka. Luka bye Yawutu we, ga Yesu wo n'a daa fɔɔ nijeme wu je wii. Luka ye pyaa ya kii keree kii ja, na je be ki pyevɛɛ ni, lee na w'a yu tɔɔnii nijehɛɛɛ ni «wɛɛ». Luka ya kushɛɛ kii pye kulogoo kii ni, ni Tudunmɔɔ Pɔli ni, Jozaama pu yeɛ li wuu na, na wu tɛri wu labye wu na. W'a yiri ni Pɔli ni Torowasi ni na kari Filipe ni (Kapyegee 16:10-12). Lee kadugɔ taan na ba binne yiri ni wu ni Filipe ni na kari Zheruzalɛmu ni, ni Orome be ni (Kapyegee 20-28).

Naha na ke mɛgɛ ke di je na «Kapyegee» we?

We sɛmɛ we mɛgɛ ya yiri na «Kapyegee, kelee Yesu tudunmɔɔ pu wo kapyegee, kelee Fɛfɛɛɛ Munaa li wo kapyegee». Bani wu beɛri w'a ni kapyegee na Fɛfɛɛɛ Munaa ya tudunmɔɔ pu jaha co p'a kiimu pye, kɔnhɔ p'i Egilizi wu nɔhɔ tenje kɔnɔ ke na ge. Na fara lee beɛri na, Fɛfɛɛɛ Munaa kaa ya yu Kapyegee Kitabu wu ni l'a ye tɔɔnii kelee kaguro (50) na, na jaha tii Fɛfɛɛɛ Munaa li batizeli wu ye na, ni na ni Fɛfɛɛɛ Munaa li na, ni na jaari na be ni li jidaan ni.

Fɛfɛɛɛ Munaa li wo sefɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni tudunmɔɔ p'a bi se jaha na, na kakanhaɲaa pyi. Yesu na xu na je, keree kiimu beɛri k'a pye lee kadugo na Egilizi wu ni ge, kee keree ki jaha we Kitabu we ya yu.

We Kitabu we kakana jɔnɔ

We sɛmɛ we ya Egilizi wu jɔ kɔngana yu wɛɛ mu Zheruzalɛmu ni, ni Zhude ni, ni Samari ni, ni w'a pii piigana lemu na ge. Lemu Kirisa wo n'a daa fɛɛ p'a yaa na byi tuun beɛri ni, ni xuu beɛri ni, nijaa fara jiga na ge, na lee she pu na. Lee li wa mɛ na p'a Yesu wo Jozaama pe yu sipyii pu beɛri mu, namaa fara cɛɛ na, nɔhɔpiire fara

sipyileye na, naafuu fɛɛ fara la baa fɛɛ na, fo na she nɔ kɔnɔ ki tɛhɛɛ li beɛri na.

Kitabu wu kafila jɔgbɔyɔ

Kapyegee 1:1-11 Yesu ya dugi na kari fugba wu ni, na labye wu kaa le wu tudunmɔɔ pu kenje ni.

Kapyegee 1:12—8:3 Zheruzalɛmu egilizi we.

Kapyegee 8:4—11:18 Zhude egilizi ni Samari wo we.

Kapyegee 11:19—13:3 Egilizi w'a pii fo na she nɔ Ancɔsi kulo li ni shi wusama tɛ ni.

Pɔli ya jara lemu pye na Kile Jozaama pu yu ge.

Kapyegee 13:4 —15:35 Nara li nizhiine, w'a nɔ lemu ni Zheruzalɛmu ni ge.

Kapyegee 15:36—18:22 Nara li shuun wuu.

Kapyegee 18:23—21:16 Nara li taanri wuu.

Kapyegee 21:17 —28:31 P'a Pɔli co le kaso ni Zheruzalɛmu ni, lee kadugo na na ba wu torogo jɛri Sezare ni, ni Orome be ni.

Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa jɔmɛɛ lɔ

¹ Na ceborona Teyofili,

Yesu ya keree kiimu beɛri pye, na kalaa wemu beɛri kan sipyii pu mu ge; ne kee beɛri jaha jo na Kitabu nizhiime wu ni, na lɔ ki jɔ kɔnduun wu na, ² fo na she nɔ cana kemu na w'a dugi fugba wu ni ge. W'a bi kalaapiire ta shɔnri na pye wu tudunmɔɔ. Na wu ta wu sanha dugi fugba wu ni we, pee tudunmɔɔ p'a yaa p'a keree kiimu beɛri pyi ge, a wu kee beɛri jaha jo pu mu Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni. ³ Na co Yesu kanhama keree ki na fo wu xuduun we, ba kee keree k'a toro we, a Yesu di ganha na wuye sheɛ wu kalaapiire ti na, na keree pyi kiimu ya li sheɛ can na na wu wa jii na ge. Wu bi wuye sheɛ pu na, na pu kalaa Kile wo saanra ti keree ni fo na she nɔ cabyaa kelee shishɛɛɛ (40) na. ⁴ A cana ka di ba nɔ, na wu yaha ni pu ni shiizhan, a wu yi jo waha pu mu na: «Yi ganha da voro Zheruzalɛmu ni we. Na To w'a lemu

wo ɲomɛɛ lɔ yi mu ge, yi lee sige. Neyɛ pyaa ya tee yi jo toro yee mu jo, ⁵ lɔhɔ ni Yohana bi sipyii pu batizeni, ga Kile na ba Fɛfɛɛɛ Munaa tirige yi na cabyaa dama dama tatorogo ni, yi na batize lee Munaa le ni.»

Yesu ya dugi kari fugba wu ni

⁶ Ayiwa, na Yesu ni wu kalaapiire ti nibinnɛge yaha, a p'i wu yege na: «Wù Kafɔɔ, ta nime ma da Izirayeli wo saanra ti tenɛvonɔ li tenɛ?» ⁷ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ To Kile w'a kii tɛgeɛ kii gbegele wuyɛ pyaa wo sefɛɛɛ ti funɲɔ ni. Li wa yee wo nibyii nago yi kee sha cɛ wɛ. ⁸ Ga, sefɛɛɛ ta t'a da ba digi yee na, Fɛfɛɛɛ Munaa wo sefɛɛɛ. Wee tuun wu ni yee na bye nɛ wo sɛɛɛɛ, na nɛ keree yu Zheruzalɛmu ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Samari fiige ki bɛ ni, fo na shɛ nɔ koɲɔ ke kabaya ye bɛɛri na.» ⁹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo xɔ wɛ, na dugi kari fugba wu ni pu ɲii na. A ɲahaɲa ka di ba wu tɔ, a p'i bye pu ya wu ɲaa nige wɛ. ¹⁰ Na pu yaha pu na wu wii takaraga ni fugba wu ni, taapile ni a namaa shuun faviire wuu p'a di ba yere pu tɔan. ¹¹ A pee di pu pye: «Galile shɛɛn, ɲaha na yee d'a yere yaha naha na wii fugba wu ni wɛ? Yesu ya yiri yee tɔan na kari fugba wu ni. Ba y'a wu ɲa w'a kari karigana lemu na fugba wu ni wɛ, mu w'a da ba shɛ guri ba sanha.»

Macasi ya pye Zhudasi tɛge

¹² Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i laha faaboboɲɔ ki na na ma Zheruzalɛmu ni. Faaboboɲɔ ke ki wa na Oliviye faaboboɲɔ ge, kere ni Zheruzalɛmu tɛ wu ɲɛ kilo nigin shishiin. ¹³ Ba p'a nɔ Zheruzalɛmu ni wɛ, na shɛ jé puga ka ni zangaso wa ni. Kee puga ki ni p'a tee na puyɛ pinneɛ. Pee bye: Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba, ni Andire, ni Filipe, ni Tomasi, ni Batelemi, ni Macoo, ni Alife ja Yakuba, ni Simɔ we wu ɲɛ Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ni Yakuba ja Zhude. ¹⁴ Pii bɛɛri bi puyɛ pinne ni zɔ nigin ni, na Kile ɲɛɛri. Cɛɛ pii bɛ

bye ni pu ni, ni Yesu nu Mariyama, ni Yesu ceboronamaa.

¹⁵ A caɲa ka di ba nɔ, a n'a daa fɛɛ p'i ba binne. Pu bi xhuu nigin ni kɛɛɛ shuun (120) xɔ kee caɲa. A Pyɛɛri di yiri yere pu niɲɛ ni na jo: ¹⁶ «Na cebooloo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, fo yee ɲɔ bu fa. Bani Dawuda ya fɛnhɛ Zhudasi kaa jo Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni. Wee Zhudasi we w'a toro Yesu covɛɛ pu ɲahagbaa na, na Yesu le pu keɲɛ ni. ¹⁷ Wee Zhudasi w'i bi bye ni wɛɛ ni, na wu taa tuduro pyi ba wɛɛ ɲɛ wɛ. ¹⁸ Wari we w'a ta wu wo kakuunɔ li footɔsaraa ge, a wu shɛ wee taga tɛge ka shɔ. Lee kadugo na a wu ba shɛ wuyɛ gbo kee tɛge ki ni. A wu ba wuyɛ yaha, na ba ɲunɔ ke sin ɲinɛ na na ɲɛnri. A wu laara ti bɛɛri di jaaga. ¹⁹ Zheruzalɛmu shɛɛn bɛɛri ya lee cɛ. Lee wuu na p'a kee tɛge ki mɛge le pu wo jomɔ pu ni na «Akɛlidama», lee kɔri ɲɛ na «Shishan tɛge.» ²⁰ Na ta li d'a ka Zaburuu Kitabu wu ni na: «Wu puga ki ɲɛri kataha,

sipyaa bɛ ganha bye ki ni wɛ.»*

A Zaburuu Kitabu wu nɔhɔ jo sanha na:

«Watii wu wu labye wu lɔ wu tɛge.»*

²¹ Lee wuu na Kafɔɔ Yesu ya tuun wemu bɛɛri pye na ɲaari ni wɛɛ ni ge, sipyii piimu pu bi bye ni wɛɛ ni wee tuun wu bɛɛri ni ge; ²² Yohana ya wu batize caɲa kemu ge, na co kee caɲa ki na, na pa nɔ fo caɲa kemu w'a dugi fugba wu ni ge. Wee sipya wa w'a yaa na pinne ni wɛɛ ni, wu bɛ di bye sɛɛri, na Yesu ya ɲɛ na foro xu ni.»

²³ Wee tuun wu ni a p'i sipyii shuun wa shɛ: Yusufu ni Macasi. Yusufu mɛge ka bɛ ki bye na Barisabasi, pii bɛ di wu pyi na Zhutusi. ²⁴ Lee kadugo na a n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di binne na Kile ɲɛɛri na: «Wù Kafɔɔ, mu wemu w'a sipyii bɛɛri zɔlɔɔ cɛ ge, pii sipyii shuun we ni wemu ɲaha m'a bulo ge, wee shɛ wù na, ²⁵ kɔnhɔ wu bɛ di bye tudunmɔ wa. Labye we Zhudasi ya yaha ge, wu wee lɔ Zhudasi tɛge. Zhudasi ya we labye we yaha na shɛ wuyɛ pyaa ɲidaan tashɛge ni.» ²⁶ Ba

* 1:20 Zaburuu 69:26

* 1:20 Zaburuu 109:8

p'a jεεγε ki pye xɔ wε, na kagaangaa shan, wemu jaha Kafɔɔ ya bulo ge, kɔnhɔ p'i wee cε. A Macasi wo kagaan l'i lɔ, a wee di fara tudunmɔɔ kε ni nigin wu na.

2

Fεεεε Munaa l'a tigi n'a daa fεε pu na

¹ Pantekɔti wu caɲa, Yesu wo n'a daa fεε pu bεeri bi she binne puga ka ni. ² Taapile ni a tunmɔ nighɔ pa di ba yiri fugba we ni. Pee jε ba kafεεgbɔhɔ tunmɔ jε wε. Puga kemu ni p'a tiin ge, a tunmɔ p'i ba kee puga ki jɪ. ³ A p'i jilee kii ja ba na wogoo jε wε. A kee di waagi waagi, na ba daha daha pu bεeri nigin nigin wu jɔɲɔ ni. ⁴ A pu bεeri di jɪ Fεεεε Munaa na, na ganha na shi watii jomɔ yu. Fεεεε Munaa li bu shi wemu wo jomɔ kan wemu mu, wee na ganha na pee yu.

⁵ Wee tuun wu bi Kile jɪi fyaara sipyii pii ta wà Zheruzalemu ni, piimu ya jé Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee bi yiri kɔɲɔ ke fiye ye bεeri ni. ⁶ Ba pee ya pee tunmɔ pu logo wε, na baa kari, na she binne wà. Ba p'a nɔ wà wε, a l'i bye pu bεeri mu kakanhana, bani pu bεeri nigin nigin wu bi pu shi jomɔ nuri n'a daa fεε pu jɔ na pu na yu. ⁷ A lee di pu bεeri fo xuuni, a p'i li ta kakanhana na ganha na yu na: «Sipyii pii p'a yu mε ge, ta pu bεeri jε Galile shεen wε? ⁸ Li d'a pye dii wée bεeri nigin nigin wu wù wo shi jomɔ pu nuri pu jɔ na wε? ⁹ Wée pii pu wa naha ge, pii ya yiri Pariti fiige ki ni, ni Medi fiige ki ni, ni Elamu fiige ki ni, ni Mezopotami fiige ki ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Kapadasi fiige ki ni, ni Pɔn fiige ki ni, ni Azi fiige ki ni, ¹⁰ ni Firizi fiige ki ni, ni Panfili fiige ki ni, ni Misira fiige ki ni. Libi fiige ki kulogoo kii ki wa Sirine kulo li kabanugo ge, a pii di yiri wà, a pii di yiri Oromε kulo li ni. ¹¹ A pii di yiri Kireti fiige ki ni, a pii di yiri Arabuu fiige ki ni. Wée bεeri ni, pii ya sii pye Yawutuu yε pyaa, pii d'a jé Yawutuu pu wo koo li ni. Wée bεeri nigin nigin wu jε na Kile wo kagbɔhɔɔ ki nuri pu jɔ na wù wo shi jomɔ pu

ni.» ¹² A l'i bye kakanhana pii sipyii pii mu, fo pu ya cε yeke pu da da yu wε. A p'i ganha na puyε yegee na: «Naha wuu li jε le wε?» ¹³ Ga, a pii di ganha na n'a daa fεε pu la wo pii sipyii pii ni na yu na: «Duvεn p'a gba tin.»

Pyεeri ya sipyii pu yeri ni Kile jomɔ ni

¹⁴ Wee tuun wu ni a Pyεeri di yiri yere ni tudunmɔɔ kε ni nigin wu samaa ni, na wu mujuu jɔɲɔ yirige, na sipyii pu pye: «Yee piimu pu wa Yawutuu ni yee piimu samaa bεeri pu wa Zheruzalemu ni ge, yi niwegee shan. Ye n'a da jo yi mu ge, y'i yi logo, y'i yi jaha cε. ¹⁵ Pii sipyii pii ya ta gba wε, ma na jo ba yee wa yi funyɔ kɔɔn kɔngana lemu na wε. Bani ke jisɔɔgo ke tuunɔ nii gbarashεεε wu na, jiga sanha mugi wa wu toro gba ma tin wε. ¹⁶ Ga Kile tudunmɔɔ Zhoueli bi keree kiimu jo fo taatuunnɔ ni ge, kee ki wa byi mε nime. W'a bi jo na:

¹⁷ «Kile ya jo na: Kɔɲɔ ki taaxɔɔ li ba nɔ,
n'a da na Munaa li tirige sipyii pu bεeri na na jεhe.

Wee tuun wu ni yi jalaa ni yi pushaa na ba keree nibanɲaa nuri Kile mu na yu.

Yi levεε pu na ba kashεgeε jaa;
yi nɔhɔεε pu na ganha na
nε wo keree ki jaa ηmunuyɔ ni.

¹⁸ Oo dε, yee caya yi na kunni,
nε na ba na Munaa li tirige na
kapyebyii pu na
na jεhe: namaa fara cée na,
p'a ganha na keree nibanɲaa yu nε
mεge na.

¹⁹ Nε na ba kakanhanɲaa kii pye fugba
we ni,
na jaha sheshεεε ta pye jɪɲε ke
na:
shishan, ni na, ni kakunnuɲɔ
wurege wogo.

²⁰ Nibiige na ba jé caɲa ki ni,
yeɲε ki na ba jaaɲa ba shishan jε
wε.

Lee kadugo na Kafɔɔ wo caɲa ki na na
nɔ.
Kee caɲa ki na ba bye cagbɔhɔ,
kemu nɔɔɔ ya pεε ge.

21 Wee tuun wu ni sipya bæeri wu da ba
Kafɔɔ mɛgɛ yiri ge, weefɔɔ na ba
shɔ.»*

22 A Pyɛɛri di she naha na sanha na jo: «Izirayeli shɛɛn yi niwegeee shan, y'i na jomɔ pu logo. Nazarɛti shɛɛn Yesu bye sipya wemu ge, Kile ya wu she yi na. W'a kagbɔhɔɔ pye yi niɲɛ ni, na kakanhanɔa pye, na naha sheshɛɛɛ pye Kile fanha ni; yiyɛ pyaa ki bɛ wa lee cɛ. 23 P'a we ná we le yee keɲɛ ni, a yee di wu kan Kile-cɛbaalaa mu p'a kori tige na na gbo. Kile bi lee cɛ yaha, ni lee wu bi sii gbegele wu kaa na. 24 Ga Kile ya wu ɲɛ, na wu yeege xu ni. Kee fanha ki bi bye bɛ xu mu wu já Yesu mara wɛ. 25 Bani ye saannaa Dawuda ya jo wu shizhaa na ge, yee yi wa mɛ na:

«Nɛ bi Kafɔɔ ɲaa tuun bæeri ni na nahagbaa na,
bani wu bi ma bye tuun bæeri ni nɛ kanige cɛ,
kɔnhɔ yafiin ganha da na ɲɛhɛ wɛ.

26 Lee wuu na nɛ zɔ we ya ɲi fundanga na,
a nɛ jomɔ bæeri di bye fundanga jomɔ.

Ali fanɔa bɛ ni,
nɛ dà li na jo na ceepuuro ti na ba ɲmɔ ɲaniɲɛ na.

27 Bani mu wa da ga gbara nɛ munaa li kori Adɛsi ni wɛ.

Ma di wa da gbara
ma Fɛfɛɛɛɛ Sipya wu ceepuuro ti fɔnhɔ fanɔa ni wɛ.

28 M'a ɲii sicuumɔ nivomɔ pu korogoo ki she na na.

Na mu yaha ni nɛ ni,
mu na da nɛ zɔ wu ɲini fundanga na.»*

29 A Pyɛɛri di she naha na sanha na jo: «Na ceboronamaa, yi yere di wu tole Dawuda keree fiinɲɛ jo yi mu. Wɛɛ tole Dawuda ya xu, a p'i wule. Ali niɲaa we bɛ ni wu fanɔa ki wa naha wu mu, wu kulo li ni. 30 Ga Kile tudunmɔ wu bye Dawuda. Ni wu bi li cɛ bɛ

sanha na Kile w'a ɲɔmɛɛ lɔ wee mu, na kaaga bɛ kàa na taha li na na wee Kile na ba Dawuda wo Ja wa tenɛ cana ka wu kadugo yiri, wu saanra koro li ni.

31 Wee tuun wu ni, Shɔvɔɔ wu bi yaa wu pa ɲɛ foro xu ni ɲɛgana lemu na ge, Kile ya fɛnhɛ lee she Dawuda na. Lee wuu na w'a jo na:

«Wu da ba gori xu nibiige ni wɛ,
wu ceepuuro t'a da ba fɔnhɔ fanɔa ni wɛ.»*

32 Shɔvɔɔ wemu kaa pu wa byi ge, Yesu wu wa wii. Wee Kile ya ɲɛ na yeege xu ni, wɛɛ bæeri wa lee wo ɲavɛɛ. 33 Ba w'a dugi kari fugba wu ni wɛ, na she diin saanra tatɛngɛ ki ni Kile kanige cɛ. Wu bi Fɛfɛɛɛɛ Munaa lemu wo ɲɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu ge, a Kile di lee kan wu mu. A wu bɛ di lee tirige wɛɛ na, ma na jo ba yi wa li ɲaa ɲagana lemu na, na li nuri logogana lemu na wɛ. 34 Dawuda yɛ pyaa ya ta dugi kari fugba wu ni wɛ. Ga w'a li she na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo nɛ Kafɔɔ mu na:
Tiin saanra tatɛngɛ ki ni na kanige cɛ,

35 fo di ba ma pɛɛn pye ma ɲidahaa tatahanɔa.»*

36 «Izirayeli shɛɛn bæeri ya yaa na li cɛ na fiinɲɛ na jo Yesu wemu yee ya kori tige na ge, Kile ya wu pye Kafɔɔ, na wu pye Shɔvɔɔ.»

Sipyii kabɔfonɔɔ taanri ya fara n'a daa fɛɛ pu na

37 Ba p'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pu zɔlɔɔ di pu kaala xuuni. A p'i Pyɛɛri ni tudunmɔɔ pusamaa yege na: «Wu cebooloo, kaa leke wɛɛ d'a yaa na pye nime wɛ?» 38 A Pyɛɛri di pu ɲɔ shɔ na: «Yee ya yaa yee pu daburajɛ jo yi jurumu wu na. Yee bæeri nigin nigin wa yaa na batize Yesu Kirisa mɛgɛ na, kɔnhɔ yi wo jurumu wu yafa yi mu. Lee bu bye Kile na Fɛfɛɛɛɛ Munaa li tirige yi na. 39 Bani le Fɛfɛɛɛɛ Munaa ɲɔmɛɛ le, yee mu w'a li lɔ. Yi nagoo pii p'a ma yi kadugo ge, na li lɔ pee bɛ

* 2:21 Zhoueli 2:28-32 kelee 3:1-5

* 2:28 Zaburuu 16:8-11

* 2:31 Zaburuu 16:10

* 2:35

Zaburuu 110:1

mu, na li lɔ taliige shɛɛn bɛ mu. Kafɔɔ Kile na ba sipyii piimu bɛ bɛeri yiri ge, w'a li lɔ pee bɛeri mu.» ⁴⁰ A Pyɛeri di pee sipyii pu yeri na fiinne, na yi jo waha pu mu na: «Nijaa wo sipyii pii pu jɛ sipyitiibaaya ge, yi kuri pee feni, kɔnhɔ y'i juwuuro ta.» ⁴¹ Piimu bɛeri p'a dɔ Pyɛeri wo kafilajo wu na ge, a pee bɛeri di batize lɔhɔ ni. Kee caɲa kiyɛ pyaa a sipyii kabɔfoŋɔ taanri (3.000) shishiin di da na fara n'a daa fɛɛ pu na.

N'a daa fɛɛ pu wo karijɛɛge ke

⁴² Na co kee caɲa ki na, a pii sipyii pii di ganha na puyɛ pinneɛ, na gori yaha tudunmɔɔ pu wo kalaa wu na. A p'i bye wà n'a daa fɛɛ pu wo karijɛɛge ki ni. Pu bi buuri wu kɛgɛɛ kɛgɛɛ puyɛ tɛ ni na xhaa, na puyɛ funyɔ tun Kafɔɔ wo jomɔ pu na. Na jɛrɛge pinneɛ na byi shiizhan. ⁴³ Kile jii fyaara bye sipyii pu bɛeri ni, bani tudunmɔɔ pu bi jaha sheshɛɛɛ ni kakanhanjaa nijɛhɛɛɛ pyi. ⁴⁴ N'a daa fɛɛ pu bɛeri pu bi pinne jɔmɛɛ na, le li jɛ pu mu ge, na lee bɛeri pinneɛ na daga na pu keree yari. ⁴⁵ Pu bi pu kɛrɛyɛ ni pu keɲɛ yaɲmuyɔ pɛrɛɛ, na wee wari we pinneɛ, na wee taani taani puyɛ na, na bɛ ni pu bɛeri nigin nigin wu cɔnrɔmɔ keree jɔɲɔ kana ni. ⁴⁶ Pu bi puyɛ pinneɛ caɲa caɲa Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni ni fungɔngɔ nigin ni, na Kile pɛɛɛ. Pu bɛeri bi puyɛ pinneɛ pu kabanya ni, na buuri wu kɛgɛɛ kɛgɛɛ puyɛ na na xhaa, na puyɛ funyɔ tirige Kafɔɔ wo jomɔ pu na. Pu bi pu yaligee pinneɛ na li shiizhan ni fundanga, ni funvige ni. ⁴⁷ Pu bi Kile sɔni tuun bɛeri ni. Pu kaa bi dan kulo li shɛɛn pu bɛeri ni. Piimu bɛeri pu bi da ba shɔ ge, caɲa caɲa Kafɔɔ bi pee yiri na faraa n'a daa fɛɛ pu na.

3

Ná faan wa ya cuuŋɔ

¹ Caɲa ka Pyɛeri ni Yohana yɛ bi gaanɲi yakonɔ Kile jɛrɛge na Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni tuunɔ jii taanri wu na. ² Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni w'a faan fo wu seduun ni. Caɲa caɲa p'a

wee faan wu lɔ na shɛ yaha Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaanɲa ki kujɔɔ la jɔ na, kɔnhɔ wu da yaɲmuyɔ jɛeri Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki jevɛɛ pu mu. Lee kujɔɔ le mɛgɛ ki bye na «Kujɔɔsaana». ³ Ba wee faan w'a Pyɛeri ni Yohana yɛ jɔ pu na ma ba jé lee kujɔɔ li ni wɛ, na pu jɛeri. ⁴ A Pyɛeri ni Yohana bɛshuun di jahaya kɔ le wu ni na wii. A Pyɛeri di wu pye: «Ta wù wii!» ⁵ A we ná we di pii kemɛ wii, bani wu bi giin na yaaga ka pu da gan wee mu. ⁶ Wee tuun wu ni a Pyɛeri di wu pye: «Wari kunni wa nɛ mu nɛ wu kan ma mu wɛ, sanni bɛ di wa nɛ mu wɛ; ga le li wa na mu ge, n'a da lee kan ma mu: Yiri m'a da jaari Nazarɛti shɛɛn Yesu Kirisa mɛgɛ ki fanha ni!» ⁷ Ba w'a yee jo wɛ, na ná wu co wu kanige keɲɛ ke na, na wu yirige. Taapile ni a ná wu tɔɔyɔ ni wu jidakuruyo yi bɛeri di juuɲɔ. ⁸ A wu sira yiri na yere, na ganha na jaari. A wu jé ni Pyɛeri ni Yohana ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na ganha na jaari jaari, na sirani, na Kile sɔni. ⁹ A sipyiire ti bɛeri di wu jɔ taparaga ni wu na jaari na Kile sɔni. ¹⁰ A p'i wu sɛɛri cɛ na faan we wu bi ma dɛn Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kujɔɔsaana li jɔ na na yaɲmuyɔ yi jɛeri ge, na wee wu jɛ wii. W'a cuuŋɔ cuuŋɔgana lemu na ge, a lee di pu bɛeri fo fo na pu jaha wɔ.

Pyɛeri ya le kakanhana le pyegana jo

¹¹ A wee ná wu daha yaha Pyɛeri ni Yohana na. Wu juuɲɔ w'a sipyii pu fo fogana lemu na ge, a pu funjɔnrɔgɔ wuu di baa kari na shɛ binne Yohana ni Pyɛeri tãan Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaanɲa ki xuu wa ni. Wee xuu wu mɛgɛ ki bye na saannaa Solomani gba. ¹² Ba Pyɛeri ya lee jɔ wɛ, na sipyiire ti pye: «Izirayeli shɛɛn, jaha na le kaa le d'a yee fo wɛ? Jaha na yee d'a tiin na wɛ wii mɛ wɛ? Ma na zhe yee ta yee na giin, nɛ ni Yohana ni, na wɛ wo jɔmɛɛ fɛɛɛ, kelee wɛyɛ pyaa wo sefɛɛɛ t'a we ná we cuuŋɔ. Bada! ¹³ Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba yɛ wo Kile we, wù sefɛɛɛ pu wo wu kunni, wee w'a pɛɛɲɛ taha wu

kapyebye Yesu mεge ki na. Yeeyε pyaa k'a wu le fanha keηε ni pu gbo. Yee ya she wu ni Pilate naha tãan, na wee ta wee na bi giin di wu yaha be. ¹⁴ Sipya we wu bi tii, na bye fεεfεε ge, yee ya foro wu kaa tãan; we w'a sipya gbo ge, na Pilate ηεeri na wu wee yaha wu faara. ¹⁵ Lee gbogana li na yee ya ηii sicuumo pu Kafoo wu gbo. Ga Kile ya wu ηε na yeege xu ni, wεe wa lee wo ηavεε. ¹⁶ Na dā Yesu mεge na, lee wo funηo ni Yesu mεge kiyε pyaa ya fanha kan we ná we mu; ná we yi wa ηaa mε, yi bεeri d'a wu ce be ge. Na dā Yesu na lee l'a we ná we cuηo yi bεeri ηii na mε.

¹⁷ «Ga nime, na cebooloo, ne li ce jo li naha cebaara t'a yee ni yi ηuηofεε pu wá lee kaa le na tapyege ni. ¹⁸ Ga Kile ya lemu jo toro fo taatuunnō ni wu Kile tudunmōo pu bεeri ηo na ge, le wo bye funηo ni w'a lee ηo fa. Wu bi jo na Shōvōo wemu ηomεε wee ya lo ge, na wu na ba ηaa. ¹⁹ Lee wuu na nime, yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na, y'i sōo Kile na, kōnhō wu yi wo jurumu wu jōgō laha wà. ²⁰ Lee bu bye Kafoo Kile na kafεwama yaha ba yi mu. W'a Shōvōo wemu be ηaha bulo yi mu ge, wu na ba wu yaha ba yi mu caηa ka, wee ηε Yesu. ²¹ Ga nime Yesu ya yaa wu tiin fugba wu ni, fo keree ki bεeri ηerivonō ba ηeri. Yee Kile bi jo fdo taatuunnō ni wu Kile tudunmōo fεfεεε wuu pu ηo na. ²² Kile tudunmōo Musa ya fεnhε yi jo na:

«Wū Kafoo Kile ya ne tun tungana lemu na ge, mu w'a da ba Kile tudunmōo wa be yirige na foro yee shi wu ni. Wee ba kaa bεeri jo yi mu, y'i yere lee na. ²³ Wee Kile tudunmōo wu ba ba, sipyaa sipya wu ηε wu ya wu ηomεε co-e ge, weefōo na ba gyεεgi fεεfεε na foro Kile wo nagoo pu ni.»*

²⁴ Lee kadugo na na co Kile tudunmōo Samuweli na, na ba nō fo Kile tudunmōo piimu bεeri p'a pa wee kadugo yiri ge, pee bεeri ya le caηa ηii

le keree jomō jo.

²⁵ «Ayiwa, Kile ya keree kiimu bεeri she Kile tudunmōo pu na ge, kee bεeri ya jo yee mu. Kile ya kariηεεge ηomεε lemu lo ni wεe tii pu ni ge, yee be pu wa lee ni. Yee Kile bi jo Ibirayima mu na:

«Kōηo ke shi we bεeri na ba duba ta na foro ma kadugo ki ni.»*

²⁶ Lee wuu na ba Kile ya wu kapyebye wu naha bulo wε, na fεnhε wu tun na pa yee mu; kōnhō wu fεrεmε tirige yi na, wu yi bεeri nigin nigin wu tōgō wolo yi kapyege niguηōo ni.»

4

P'a Pyεeri ni Yohana co she kiirikōon kuruηo ki mu

¹ Ayiwa, na Pyεeri ni Yohana yaha pu na yu ni sipyii pu ni, a saraya naha shōonrivōo ni Kile-pεεηε pugbōhō ki ηuηofōo, ni Sadushεen di nō pu na.

² A p'i Pyεeri ni Yohana ηa pu na sipyii pu kalaa, na yi yu pu mu na Yesu ya ηε ηεgana lemu na na foro xu ni ge, na mu xu pu bεeri da ba ηε. A lee di sii pen pu ni. ³ A p'i Pyεeri ni Yohana co, na she pu tō kaso ni fo ηimuguro ti na, bani piige ki bi wō na xō. ⁴ Ga lee be na piimu p'a Pyεeri ni Yohana jomō pu logo ge, a pu niηεhemεε di dā Yesu na. Pee na fara n'a daa fεε pusamaa na, a pu bεeri di she namaa kabōfoηōo kaguro (5.000) feni.

⁵ Kee caηa ki ηimuguro, Yawutu ηahagbaa fεε, ni pu nōhōεε, ni saliya karamōgōlōo pu bεeri di she puyε pinne Zheruzalemu ni. ⁶ Saraya naha shōonrivεε pu wo ηuηofōgbō wu bye wà na Anε, ni Kayifε, ni Yohana, ni Alekisandire, ni saraya naha shōonrivεε wo ηuηofōgbō wu wo puga shεen pu bεeri. ⁷ A p'i she Pyεeri ni Yohana yeege kaso wu ni, na ba pu yereηε puyε niηε ni, na pu yege na: «Sefεεε teke funηo ni yee d'a we ná we cuηo wε? Jōgō mεge na yee d'a lee pye wε?» ⁸ Wee tuun wu ni a Pyεeri di ηi Fεfεεε Munaa na, na pu pye: «Wū fiige ki ηahagbaa fεε, ni ki

* 3:23 Duterεnōmε 18:15,18,19

* 3:25 Zhεnεzi 22:18; 26:4

nòhòlee, ⁹ wèe ya kasaana pye faan wa na, ninaa a p'i ganha na wèe yegee na dii wee ná wu d'a pye na juunjo we. N'a da yee naha jo yi mu. ¹⁰ Ayiwa, yee fara Izirayeli shéen pu bɛeri na, yee bɛeri ya yaa na li cɛ na jo Nazareti shéen Yesu Kirisa mɛge fanha ni we ná we ya cuunjo. Yee ya wu kori tige na na gbo, ga, a Kile di wu nɛ na yeege xu ni. Wee wo mɛge ki fanha ni we ná we ni juunjo w'a yere mɛ yee tãan. ¹¹ Kile Kafila w'a li she na:

‹Yee puyirilee ya she faakagerenje
kemu ni na ki ya nɔ-ɛ ge,

kee k'a pye puga ki

gunnmii li faakagerenje nijenɛ.*

Kee faakagerenje ke, kee nɛ Yesu.»

¹² A Pyɛeri di pu pye sanha na: «Watii nɛ wà nige wemu na já sipya shò Yesu kadugo na wɛ, bani Kile ya ta watii kan sipyii mu nige, wemu na já wèe shò ke ninɛ ke na Yesu kadugo na wɛ.»

¹³ Pyɛeri ni Yohana na yu na ta fyaara bɛ nɛ pu zòlò na wɛ, a lee di bye kakanhana Yawutuu nahagbaa fɛɛ, ni pu nòhòlee pu mu; bani pu bi li cɛ na sipyitiilee pu nɛ Pyɛeri ni Yohana, na kalaacemɛ nɛ pu juunjo ni wɛ. A p'i li sɛeri na li cɛ na pu bɛ pu bye ni Yesu ni. ¹⁴ Ga na pu nii yaha ná wu ni juunjo ni Pyɛeri ni Yohana tãan, pu ya já yaaga jo wɛ. ¹⁵ Ayiwa, ba p'a li ta mu wɛ, na Pyɛeri ni Yohana yeege kiiri puga ki ni. Ba pee ya foro wɛ, a p'i ganha na puyɛ pyi na: ¹⁶ «Wèe di da leke pye pii sipyii pii na wɛ? Bani Zheruzalɛmu shéen bɛeri ya li cɛ na fiinne na kagbòo pii sipyii pii ya pye. Wèe bɛ di wa da já yi kaala wɛ. ¹⁷ Ga le kapyexhò le kaa ya yaa li caaga di fiige ki bɛeri círi wɛ. Wù pu yiri wù pu fuguri xuuni, wù yi jo waha pu mu jo pu ganha bu da Yesu kaa jo nige wa shishiin bɛ mu wɛ.»

¹⁸ Lee kadugo na a p'i Pyɛeri ni Yohana yiri lenɛ, na yi jo waha pu mu na pu ganha bu Yesu kaa jo sipya wa shishiin nii na wɛ, pu ganha bu wa shishiin kalaa Yesu mɛge ni wɛ.

¹⁹ Ga Pyɛeri ni Yohana di pu pye: «Na yee nɔmɛɛ co kelee na Kile nɔmɛɛ co, leke l'a tii Kile mu ge, yi lee she wù na. ²⁰ Wèe ya lemu na Yesu mu, na lemu logo wu mu ge, wèe kunni da já bye yee jo baa wɛ.» ²¹ A p'i nòhò pu fuguri sanha xuuni, na na pu yaha kari. Pu ya já kakuunò pye pu na wɛ. Pu bi fyagi sipyii pu na, bani kagbòo lemu l'a bi pye ge, sipyii pu bɛeri bi Kile sòni lee wuu na. ²² Le kakanhana cuunjoana le ya pye ná faan wemu na ge, lee bi wee ta wu yee wa bi nɛhe kelɛɛ shishɛɛɛ (40) na.

N'a daa fɛɛ p'a lowaa nɛeri Kile mu

²³ Ba p'a Pyɛeri ni Yohana yaha wɛ, a p'i gari pu kaafɛɛ n'a daa fɛɛ pu yiri. Saraya naha shònrivɛɛ juunjo fɛɛ ni nòhòlee p'a yemu bɛeri jo ni pu ni ge, a p'i yee bɛeri naha jo pu mu. ²⁴ Ba n'a daa fɛɛ p'a yee logo wɛ, a pu bɛeri di binne na pu zòlò pu pye nigin, na Kile nɛeri na: «Wù Kafò, mu wemu w'a fugba, ni ninɛ, ni suumò lòhò, ni yi funjo yanmuyò bɛeri yàa ge. ²⁵ Wù tole Dawuda we wu nɛ ma kapyebye ge, mu w'a yi jo le wee nɔ ni Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni na:

‹Naha wuu na shi wu d'a yiri
na pe tunmò pe bɛeri pyi wɛ?

Naha wuu na shi wu d'a yiri
na juunjo baa woni pyi wɛ?

²⁶ Konjo ke wo saannaa pu wa na
kashɛn yerɛyɛ luu;
juunjo fɛɛ di puyɛ pinneɛ woni na
Kafò Kile kaa na,

ni w'a wemu naha bulo na pye Shòvòo
wu ge,

ni wee bɛ kaa na.*

²⁷ Can wu nɛ wii, saannaa Hɛròdi ni gbafɛnɛɛɛɛ Pònsi Pilate, ni Izirayeli shi we, ni shi wu sama, pee ya wò le kulo le ni. Ma fɛfɛɛɛ kapyebye Yesu wemu naha m'a bulo ge, a p'i yiri wee kaa na. ²⁸ Lee funjo ni, mu bi keree kiimu bɛeri gbegele yaha ma fungòngò fɛɛɛ ni ma sefɛɛɛ ti funjo ni ge, a p'i kee bɛeri pye. ²⁹ Nime do Kafò, p'a wù fuguri fugurigana lemu na ge, m'a lee nɛ. Wee tuun wu

* 4:11 Zaburuu 118:22 * 4:26 Zaburuu 2:1-2

ni fanha kan ma kapyebyii pu mu, kɔnhɔ wù sii já w'à ma kafila wu yu ni lowaa ni. ³⁰ Ma sefɛɛɛ ti kan wù mu, kɔnhɔ wù já da yama fɛɛ cuunɔ, wù da jaha shɛshɛɛɛ keree pyi, wù da kakanhanɔaa pyi ma fɛfɛɛɛ kapyebye Yesu wu mɛgɛ na.»

³¹ Ba p'a jɛɛgɛ ki pye xɔ wɛ, xuu wemu ni p'a pinne ge, a wee xuu wu wo jɛɛ k'i jɛɛ. A pu bɛɛri di jɛ fɛfɛɛɛ Munaa na. Na co wee tuun wu na, a p'i fanha ta na ganha na Kile jomɔ pu yu ni lowaa ni.

N'a daa fɛɛ pu wo taanɛɛgɛ ke

³² N'a daa fɛɛ pu bɛɛri bi bɛ nigin na. Pu bi pu zɔlɔ pu pinne, na pu fungɔnyɔ bɛɛri pinne. Wa shishiin bi wu yanmuyɔ pyi wuyɛ nigin wogo wɛ, ga pu yanmuyɔ bɛɛri yi bye fooba.

³³ Sefɛɛɛ nigbɔɔɔ ti bye tudunmɔɔ pu mu na yi yu sipyii pu mu na Yesu Kirisa ya jɛ na foro xu ni. A Kile di fɛɛɛ tirige pu bɛɛri nigin nigin na xuuni. ³⁴ Yaaga bi wa shishiin kuunɔ pu ni wɛ, bani kɛɛyɛ ni piyɛyɛ bye piimu mu ge, pee bi yee ya pɛɛɛ. ³⁵ Pu bu yemu pɛɛ, p'a ba wee wari we kan tudunmɔɔ pu mu. P'a wee wari we taa taa n'a daa fɛɛ pu bɛɛri na, na bɛ ni pu bɛɛri nigin nigin wu cɔnrɔmɔ jɛnɔ kana ni.

³⁶ Lee funnɔ ni ná wa bye wà, wee mɛgɛ jɛ na Yusu fu. Levi wo kpɔɔn li shɛn wu bye wii, wu d'a yiri Sipɛɛ fiige ki ni. Tudunmɔɔ p'i bi wu pyi na Barinabasi, (lee kɔri jɛ na wemu ya sipyii yeri, na samɔhɔɔ leni pu ni ge.) ³⁷ Tɛgɛ ka bye wee mu, a wu ba kee pɛɛ, na ba wee wari we kan tudunmɔɔ pu mu.

5

Ananasi ni Safira keree

¹ Ayiwa, lee di ná wa bɛ ta wà, wee mɛgɛ jɛ na Ananasi. Wu shɔ mɛgɛ di jɛ na Safira. A pee bɛ di pu wo tɛgɛ ka pɛɛ. ² Ga, a pu shuun wu jo bɛ, na wari wu taa, na taaga ka nɔhɔ. A Ananasi di taaga ki sanɔ lɔ na shɛ gan tudunmɔɔ pu mu. ³ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di wu pye: «Ananasi, jaha na

mu d'a Shitaanni yaha w'a jé ma zɔ wu ni, na wu jɛ ni ke funguunɔ ke ni wɛ? Mu ya ma tɛgɛ ki pɛɛɛ pu taa na nɔhɔ, na ba na pa kafɛyɛ jo fɛfɛɛɛ Munaa li mu. ⁴ Mu bye mu sanha ma tɛgɛ ki pɛɛ-ɛ ge, ta ki bye mu kɛɛ na wɛ? Mu ya ki pɛɛ bɛ goo, ta mu bi da já ki pɛɛɛ pu bɛɛri pye ma jidaan pyegana na wɛ? Jaha na mu d'a sɔɔ na le kakuunɔ le tuugo yaha l'a tigi ma funnɔ ni wɛ? Ma ganha ba giin nago sipyii mu m'a kafɛyɛ jo-e dɛ! Kile mu m'a yi jo.» ⁵ Ba Ananasi ya yee logo wɛ, na do jɛɛ na na xhu. Sipyii piimu bɛɛri p'a yee logo ge, a fyaara di jé pee bɛɛri ni xuuni. ⁶ A lɛvɛɛ p'i yiri na Ananasi nixhugo ki lɔ le gbo fatɔnɔ ni, na shɛ le fanɔ ni.

⁷ Ba lɛɛɛ taanri ya toro wɛ, a Ananasi shɔ wu bɛ di nɔ jé. Le l'a pye wu poo wu na ge, lee di wu ta wu ya lee cɛ wɛ. ⁸ A Pyɛɛri di wu yiri na wu pye: «Safira, can jo na jii na, mu ni ma poo wu ni ke wari jɔ ke na yee ya yi wo tɛgɛ ki pɛɛ ya?» A Safira di jo: «Uun, ke wari jɔ ke na k'a pɛɛ.»

⁹ A Pyɛɛri di wu pye: «Wee tuun wu ni yi d'a ta dii a yee shuun wu jo bɛ yi na na y'i Kafɔɔ wo fɛfɛɛɛ Munaa li nɔhɔ wolo wɛ? Ayiwa, pii p'a shɛ mu poo wu nixhugo ki le ge, pee wa kɔnɔ le jɔ na. P'a da zhɛ ni mu bɛ ni.»

¹⁰ Taapile ni a cee wu bɛ di do jɛɛ na Pyɛɛri tɔɔyɔ ni, na xhu. Ba lɛvɛɛ p'a jé wɛ, na wu bɛ nixhugo ta. A p'i wu bɛ lɔ na shɛ le fanɔ ni wu poo wu tɔan. ¹¹ A le kaa le di sii fyaara le n'a daa fɛɛ pu bɛɛri zɔlɔ ni fo xuuni. Sipyii piimu bɛɛri p'a yi logo ge, a pee bɛ di sii fya xuuni.

Kakanhanɔaa nɛnɛnɛ kiimu tudunmɔɔ p'a pye ge

¹² Tudunmɔɔ pu bi kakanhanɔaa nɛnɛnɛɛ ni jaha shɛshɛɛɛ keree nɛnɛnɛɛ pyi sipyii pu nɛnɛ ni. Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki kaɔna ki xuu wemu wu wa na saannaa Solomani gba ge, wà n'a daa fɛɛ pu bɛɛri bi puyɛ pinneɛ ni fungɔngɔ nigin ni. ¹³ Sipyii pusamaa ni, wa shishiin bi gbara wu shɛ jé n'a daa fɛɛ pu ni wɛ. Ga lee bɛ

na sipyii pu bi pu sɔni xuuni. ¹⁴ A sipyii p'i ganha na daa Kafɔɔ na na jɛhɛɛɛ, cɛɛ fara namaa na. A pee bɛɛri di ganha na faraa n'a daa fɛɛ pu na. ¹⁵ A lisana di ba jɛri fo sipyii pu na yama fɛɛ pu tugoo na ma na yɛri kodoroyo ni, karaya ni fuuyo na; kɔnhɔ Pyɛɛri nidorowo, ali wu jɛhɛɛ bye wu ya takpɔngɔ ta pu na wɛ, wu jaa we yɛ di jɔ to pii na pee di juunɔ. ¹⁶ Sipyiijɛhɛmɛɛ bɛ bi yiri kabanugo kulogoo ki ni na se Zheruzalɛmu ni ni yama fɛɛ ni jɛhɛmɛɛ, ni jinaa sipyii ni tudunmɔɔ pu mu. Pu bɛɛri bi juunɔ.

Kanhama pemu p'a nɔ tudunmɔɔ pu na ge

¹⁷ Lee funɔ ni, saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juunɔfɔgbɔ we ni wu kaafɛɛ, pee jɛ Sadushɛɛn pu wo kurunɔ ke, a tudunmɔɔ pu wo jɛpɛɛn di jɛ pee ni. ¹⁸ A p'i yiri na tudunmɔɔ pu co, na shɛ pu le kasogbagbɔhɔ ki ni. ¹⁹ Ga, a Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa di ba kasogbaha ki mugi piige ki ni, na tudunmɔɔ pu yeege na pu pye: ²⁰ «Y'a se y'i shɛ diin Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Y'i da pe jii sicuumɔ nivomɔ pe keree yu sipyii pu bɛɛri mu.» ²¹ A tudunmɔɔ p'i wee mɛlɛkɛ wu jɔmɛɛ co. Ba jiga k'a mugi yɛ wɛ, a p'i sɔɔ kari Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na shɛ sipyii pu jɔ kɔn na galaa.

Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juunɔfɔgbɔ wu bɛ di ba nɔ ni wu kaafɛɛ pu ni, a p'i kiirikɔɔn kurunɔ ke ni Izirayeli nɔhɔlɛɛ pu bɛɛri yiri pinne. A p'i sɔɔsɔsɔ pii tun, na pu shɛ kasogbaha ki ni, p'i shɛ tudunmɔɔ pu co pa. ²² Ga ba sɔɔsɔsɔ p'a nɔ kasogbaha ki ni wɛ, pu ya tudunmɔɔ pu ta wɔ wɛ. A p'i guri pa na ba kiirikɔɔn kurunɔ ki pye: ²³ «Wɛɛ ya shɛ kasogbaha ki ta k'a shɔhɔ ki shɔhɔgana na, gɛdii pu bɛ niyereye di jɛ kupɔgɔɔ ki jɔ na. Ga ba wɛɛ ya ki mugi wɛ, wɛɛ ya sipya bɛ ta ki funɔ ni wɛ.» ²⁴ Ba Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gɛdii juunɔfɔɔ we ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juunɔfɛɛ p'a yee logo wɛ, a tudunmɔɔ pu keree di pu jaha wɔ fo xuuni. A p'i ganha na puyɛ pyi na: «Lɛkɛ di da ba bye wɛ?»

²⁵ Na pu yaha yee na, a sipya wa di nɔ na pu pye: «Yee ya sipyii piimu tɔ kaso wu ni ge, pu wa Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni na sipyii pu kalaa.» ²⁶ Wee tuun wu ni a gɛdii juunɔfɔɔ wu gari ni gɛdii ni. A p'i shɛ tudunmɔɔ pu co na pa, ga pu ya ta mafɛ nɔ pu na wɛ. Bani pu bi fyagi na sipyii pu juunɔ ganha da nari p'i pee wɔ ni kagereye ni wɛ.

²⁷ Ba p'a pa nɔ ni tudunmɔɔ pu ni kiiri wu takɔngɔ ki ni wɛ, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juunɔfɔgbɔ wu pu yege na: ²⁸ «Ta wɛɛ ya yi jo na yi waha yee mu jo yi ganha bu da sipya wa shishiin kalaa nige we nɔ wɛ mɛgɛ na-ɛ wɛ? Ga yee ya Zheruzalɛmu kulo li bɛɛri jii ni yi wo kalaa wu ni. Yee kunni ya sii na giin fo we nɔ wɛ wo shishan pu jama di ba do wɛɛ juunɔ ni.»

²⁹ A Pyɛɛri ni tudunmɔɔ pusamaa di pu jɔ shɔ na: «Li waha l'i waha, wɛɛ ya yaa wɛɛ pu Kile jɔmɛɛ co na toro sipyii wuu na! ³⁰ Yee ya Yesu kori tige na na gbo, a wɛɛ wo sefɛlɛɛ pu wo Kile wu wu jɛ na yeege xu ni. ³¹ Kile ya wu durogo, na wu tenɛ wuyɛ kanige cɛ, na wu pye Saan ni Shɔvɔɔ, kɔnhɔ Izirayeli shɛɛn di jɔ daburajɛ jo, pu jurumu wu yafa pu mu. ³² Wɛɛ p'a pye kee keree ki wo sɛɛɛɛ, wɛɛ ni Fɛfɛɛɛ Munaa lemu Kile ya gaan wu jɔmɛɛ covɛɛ pu mu ge.»

³³ Ba kiirikɔɔn kurunɔ k'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pu logoo di yiri xuuni, fo pu na tudunmɔɔ pu shaa di gbo. ³⁴ Ga Farizhen wa bye pu ni, wee mɛgɛ jɛ na Gamaliyeli. Saliya karamɔgɔ wa wu bye wii, sipyii bɛɛri di bi baraga teri wu na. A wee di yiri yere ki-irikɔɔn kurunɔ ki ni jɛ ni, na pu pye na pu tudunmɔɔ pu yeege kpɛɛngɛ ki na fɔlɔ jɛri. ³⁵ Ba tudunmɔɔ p'a foro wɛ, a wu kiirikɔɔn kurunɔ ki pye: «Na cebooloo, Izirayeli shɛɛn, kaa le y'a giin di bye pii sipyii pii na ge, yi yi funɔ sha ni li ni xuuni dɛ! ³⁶ Bani li sanha mɔ toro wɛ, nɔ wa ya foro naha wu mɛgɛ jɛ na Tudasi. Wee ya yiri na wuyɛ pye sipyigbɔ kɔnahacɛmɛ wee jɛ, fo sipyii xhuu shisɛɛɛ (400) shishiin ya taha wu fɛni. Ga p'a pa wu

gbo, a wu sipyii pu bæeri di jaaga. A kee keree k'i da wà wee xuu wu ni. ³⁷ Lee kadugo na a wa bæ di ba yiri sanha, wee bye Galile shen, wu mæge ki bye na Zhudasi. Tuun wemu ni pu bi fiige ki sipyii pu mæye yi kani ge, wee tuun wu ni wee ya yiri. Wee bæ bi sipyihemæe ta na taha wuyæ feni. Ga, a p'i wee bæ gbo, a wee bæ wo sipyii pu bæeri di jaaga. ³⁸ Lee funḥo ni do, n'a da kaa nigin jo yi mu: Yi ganha ba yiyæ leni nige pii sipyii pii ni wæ, yi pu yaha pu da gaaji. Pu fungonyo ye ni pu kapyegæe ki bu da ki na yiri sipyii yiri, ki na ba xho kiyæ ni caḥa ka. ³⁹ Ga ki shiin bu she da k'a sii yiri Kile ye pyaa ni, y'a da ja ki koo to wæ. Yi kasæge yaha yiyæ na, yi ganha da yiyæ yaha yi pa bye Kile yokonjii-i de!»

⁴⁰ Ayiwa, a kiirikæon kurunjo k'i sɔɔ Gamaliyeli wo nijoyo yi na. A p'i tudunmɔɔ pu yiri lenjæ, na pu kpon ni susalɔɔ ni, na yi jo waha pu mu na pu ganha da Yesu kaa jo wa shishiin bæ mu wæ. Lee kadugo na na pu yaha kari. ⁴¹ A tudunmɔɔ p'i laha kiirikæon kurunjo ki taan na kari. A pu funyo di sii taan xuuni, bani shiige kaa le l'a bi pu ta Yesu mæge ki wuu na ge, p'a bi lee jate puyæ mu gbɔɔrɔ kaa. ⁴² A p'i ganha na sipyii pu kalaa jiga bæeri Kile-pænjæ pugbɔhɔ ki ni, ni pu kabanya ni, na yi yu pu mu na Yesu wu jæ Shɔvɔɔ we.

6

Namaa gbarashuun p'a shɔnri pee di tudunmɔɔ pu tæge

¹ Ayiwa, n'a daa fæe pu bi jehenji xuuni yee caya yi na. A Helenisitilee* p'i ba ganha na fiige ki wo Yawutuu pu zɔlɔɔ yu na pee ya li sæeri na li cæ pu na, na pu ya pee wo naxhugoshaa pu jatani caḥa bæeri wo yaliye looloduun ni wæ. ² Ba tudunmɔɔ ke ni shuun w'a yee logo wæ, na n'a daa fæe pu bæeri yiri na pu pye: «Wèe ya yaa wèe pu Kile wo Jozaama pu jo wu yaha wu na w'à yaliye keree jaha shɔnri wæ. ³ Lee wuu na wu cebooloo, yi

namaa gbarashuun shɔnri yiyæ ni, sipyii bæeri ya piimu mæsaḥa yu, pu d'a jii Fefæere Munaa na, fungongɔ fæere bæ di jæ pu ni ge. Wù na yaliye yi keree ki jaha shɔnri wu le pee kenjæ ni. ⁴ Wèe kunni wèe wa da zii wuyæ pɔ jæregæ ke ni Kile wo Jozaama pu jo wu na.»

⁵ A pee jomɔ pe di daan sipyii pu bæeri ni. A p'i sipyii gbarashuun wa jaha bulo. Pee pu wa mæ: Eceni, wee bi fanha ta n'a daa ni na nɔhɔ jii Fefæere Munaa bæ na; Filipe, ni Porokære, ni Nikanari, ni Timɔ, ni Parimenasi, ni Nikolasi, wee bye Ancosi shen. Wee bi fenhæ jé Yawutuu wo koo li ni fɔlɔ na na pa bye n'a daa fɔɔ. ⁶ A p'i she ni pu ni tudunmɔɔ pu mu, a tudunmɔɔ p'i pu keye taha pu na, na Kile jæeri pu mu. ⁷ A Kile jomɔ p'i ganha na jaaga na se jaha na. A n'a daa fæe p'i ganha na jehenji Zheruzalemu kulo li ni. A Yawutuu saraya jaha shɔnriwɔɔ nijehemæe bæ di dâ Yesu na.

P'a Eceni co

⁸ Eceni bi jii Kile wo niime we ni wu sefæere ti na, fo wu na kakanhanjaa nigbɔhɔɔ ni jaha sheshæere keree pyi sipyii pu tæ ni. ⁹ Ga, a sipyii pii di ganha na Eceni kaala, pee bi yiri Sirinæ kulo li ni, ni Alækizandiri kulo le, ni Silisi fiige ke, ni Azi fiige ki ni. A p'i nakaara jɔ kɔn na byi ni Eceni ni. Buloo piimu p'a juwuuro ta ge, pee wo Kile-pænjæ puga ki Yawutuu pu bye pii. ¹⁰ Ga pu ya ja can ta Eceni na wæ, bani Fefæere Munaa li bi fungongɔ fæere kaan wu mu wu na yu. ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i sipyii pii saraa na pee sɔn wá Eceni na. A pee di ganha na yu na: «Wèe ya we jaha wu na Kile tudunmɔɔ Musa ni Kile wo fanhara jomɔ yu.» ¹² A p'i sipyii pee, ni nɔhɔlæe pee, ni saraya jaha shɔnriwɔɔ pu sɔn mu lee sɔngana li na. A p'i yiri kari Eceni feni, na she wu co, na gari ni wu ni kiirikæon kurunjo ki mu. ¹³ A kafinejuu pii bæ di binne ni pu ni, na she kafineye taha Eceni na na: «We ná we, tuun bæeri ni we

* **6:1 Helenisitilee:** Pee jæ Yawutuu piimu p'a Girekii jomɔ pu yu ge.

ƚε na kafilakuumɔ yu na waa Kile-
pɛɛɛɛ pugbɔhɔ fɛfɛɛɛ wogo ki na ni
Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu na.
14 Bani wɛɛ ya wu ƚa wu na yu na
Nazarɛti shɛɛn Yesu na ba Kile-pɛɛɛɛ
pugbɔhɔ ki ja; Musa ya kalɛgɛɛ kiimu
kan wɛɛ mu ge, na kee bɛɛri ƚɛri.» 15 A
kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii pu bɛɛri di
pu ƚahaya kɔ le Eceni ni na wii. A p'i
wu ƚaha ki ta k'a ƚɛri ba mɛlɛkɛ wogo
ƚε wɛ.

7

Eceni ya Kile jomɔ paari Yawutuu ƚunɔfɛɛ pu mu

1 A saraya ƚaha shɔɔnrivɛɛ ƚunɔfɔɔ
wu Eceni yege na: «Jomɔ pe sipyii pu
wa yu mɛ mu shizhaa na ge, can w'a
wii ya?» 2 A Eceni di wu ƚɔ shɔ na:
«Na tii ni na ƚahafɛɛ, yi ye logo. Nɔɔɔ
fɔɔ Kile ya wuyɛ shɛ wù tolɛ Ibirayima
na na wu yaha Mezopotami fiige ki
ni, na wu ta wu sanha yìri di zhɛ diin
Karan kulo li ni wɛ. 3 Na wu pye:
«Ibirayima, foro ma fiige ki ni, m'a yìri
laha ma kpɔɔn li na. Fiige ke n'a da
zhɛɛ ma na ge, m'a shɛ diin kee ni.»*

4 «Wee tuun wu ni a Ibirayima di yìri
Kalide fiige ki ni na shɛ diin Karan
kulo li ni. Lee kadugo na a Ibirayima
to wu ba xhu. Fiige kemu ni yee wa
mɛ niƚaa ge, a Kile di wu ƚaha co na
pa diin kee fiige ki ni. 5 Kile bi ta xuu
wa shishiin kan wu mu ke fiige ke ni
wu ta wɛ, ali tɔɔgɔ tashanga bɛ wɛ. Ga
Kile bi ƚɔmɛɛ lɔ wu mu na wu na ba
ke fiige ke kan wu mu, na ki kan wu
kadugo ki bɛ mu wu kadugo na. Lee
bi Ibirayima ta pya nigin bɛ ƚε wu mu
wee tuun we ni wɛ. 6 Kile bi li shɛ
na Ibirayima kadugo nagoo pu na ba
shɛ diin nadadɛɛnrɛ na fiige katii ni.
Kee fiige ki sipyii na ba pu ƚɛri buloo,
na sii na kanhama nɔri pu na xuuni
fo yee xhuu shishɛɛɛɛ (400). 7 Ga, a
Kile di guri jo sanha na fiige kemu wo
sipyii pu da ba Ibirayima nagoo pu
pye buloo ge, na weeyɛ pyaa na ba ki-
iri kɔn pee na. Lee kadugo na na Ibi-
rayima kadugo ki na ba foro kee fiige

ki ni, na ba ganha na wee pɛɛ naha
we xuu weyɛ pyaa ni.* 8 Lee kadugo
na a Kile ni Ibirayima di kariƚɛɛgɛ
ƚɔmɛɛ lɔ puyɛ mu, na cekɔɔnrɔ pye lee
wo ƚaha shɛshɛɛɛɛ. Lee l'a Ibirayima
pye, w'a pa Ishaaga se ge, na wu kɔn
wu cazege cana gbarataanri wogo ki
na. A Ishaaga bɛ di ba Yakuba se, a
wu bɛ di wee kɔn. A Yakuba bɛ di wù
sefɛɛɛ ke ni shuun wu se, a wu bɛ di
pee kɔn.

9 «Wù sefɛɛɛ wa bye wà wee mɛgɛ
ƚε na Yusufu. Wee wo ƚɛpɛɛn ya pa
jé wù sefɛɛɛ pusamaa ni, fo p'a wu
co pɛɛ Misira fiige ki shɛvɛɛ pii mu.
10 Ga, a Kile di bye ni wu ni, na wu
yeege wu kanhama keree ki bɛɛri ni,
na fungɔngɔ fɛɛɛɛ kan wu mu, na wu
kaa taan Farawɔn ni, Misira saan we.
A Farawɔn di Misira fiige ki ƚunɔ fɛɛɛɛ
ti bɛɛri kan wu mu, na saanra puga ki
bɛ wo ƚahagbaa fɛɛɛɛ ti kan wu mu.
11 Wee tuun wu ni a xuugbɔhɔ ka di
ba jé Misira fiige ki bɛɛri, ni Kana fiige
ki bɛɛri ni. A kanhama p'i sii pɛɛ
fo xuuni. A wù sefɛɛɛ p'i bye pu ya
ƚɔlige bɛ taa nige wɛ. 12 Ba Yakuba
ya pa logo na shinma wa Misira fiige
ki ni wɛ, a wu wù sefɛɛɛ pu tun pu
tɔɔƚishiinɛ li ni p'a shɛ shinma wa shɔ
wà na pa. 13 Ba Yakuba, ya pa pu tun
tɔɔƚii shuun wuu li ni wɛ, a Yusufu di
shɛ wuyɛ shɛ wu cebooloo pu na. Wee
tuun wu ni a Farawɔn bɛ di na Yusufu
nɔhɔ tayirige cɛ. 14 Lee kadugo na a
Yusufu di pu pye p'a shɛ ba ni wu to
wu ni wu puga shɛɛn pu bɛɛri ni. Pu
bɛɛri bye sipyii kɛɛɛ gbarashuun ni
kaguro (75). 15 A Yakuba di gari mu
Misira ni, a wu ni wù sefɛɛɛ pu bɛɛri
di ba xhu wà. 16 Ba p'a xu wà wɛ, a p'i
pu nixhuyo yi tugo na pa Sisɛmu kulo
li ni. Ibirayima bi xuu talɛɛ kemu
shɔ Hamɔri nagoo pu mu Sisɛmu ni
ge, a p'i ba pu nixhuyo yi le wà.

17 «Ayiwa, Kile bi ƚɔmɛɛ lemu lɔ Ibi-
rayima mu ge, ba lee ƚɔ faduun ya
dɛɛɛɛ wɛ, a Izirayɛli shɛɛn p'i sii se na
ƚɛhɛ Misira fiige ki ni. 18 Lee kadugo
na a fanha k'i ba nɔ saan wa na, wee

* 7:3 Zhenezi 12:1 * 7:7 Zhenezi 15:13-14

bi ta yaaga ce Yusufu keree ni we. ¹⁹ A wee saan wu ganha na wèe shi wu kana ni shizhiinme ni. Wu bi wèe sefeere pu karamu na pu cogana kolo fo p'a pu nagoo yeri kpeenge na, kánhò pu da xhuli.* ²⁰ Wee tuun wu ni Kile tudunmò Musa ya se. Wu pubinne wo wu bi sii jò xuuni. A wu nu wu wu ñmòhò tofò wu kaban, na jire kan wu mu fo na nò yeboyo taanri na. ²¹ A p'i she wu be yaha kpeenge ki na. A Farawon poro fuceere di wu ló, na wu bii ba wuyè pyaa ja ñe we.* ²² A Musa di bye mu na sii kalaa Misira sheen wo fungangò fere keree ki beeri ni. A baraga di bye wu jò jomò ni wu kapyegere ki beeri ni.

²³ «Ba Musa shi w'a pa nò yee kelee shishere (40) na we, a wu yiri na wu she wu cebooloo Izirayeli sheen pu peregi. ²⁴ Tuun wemu ni Musa ya nò pu na ge, na Misira shen wa ja wu na kakuunò pyi wu ceborona wa na. A wu fara wu ceborona wu na, na wee kpon gbo, kánhò wu wu ceboro wu luu ñiñe. ²⁵ Musa bi giin na wee cebooloo pu na ba li ce lee funjò ni na Kile na ba pu ñunjò wolo bulooro ti ni, na pu yeege Misira fiige ki ni wee Musa kenje kurogo. Ga wu cebooloo pu ya lee ce ta we. ²⁶ Kee cana ki ñimuguro a Musa di gari wu cebooloo pu yiri sanha. A wu she wu cebooloo shuun wa ta pu na dunni, na pee susuro tege na pu pye: «Yee ya ce nago cebooloo yee ñe-ε ge? Naha feni yee di dunni we?»* ²⁷ Ga wemu wu bi wu ceboro wu sani ge, a wee di Musa ñmununò na wu pye: «Jògò w'a mu teje wèe ñunjò ni, na mu pye wèe kiiri kónvò we?» ²⁸ Kánhò mu di wa giin m'a ne be gbo, ba m'a Misira shen we gbo me tanaa we?»* ²⁹ Wee kafila wu wuu na a Musa di baa kari Madiyan fiige ki ni, na she diin wà, na jalaa shuun ta wà.

³⁰ «Ba yee kelee shishere (40) ya toro we, a meleke wa di wuyè she Musa na nanjine ka ni tahara la funjò ni, Sinayi

faabobonjò ki taan, sige ki funjò ki ni. ³¹ Ba Musa ya lee ja we, a lee di wu fo fo xuuni. A wu ganha na fuloo li na, kánhò wu li keme wii, ga, a Kafò Kile di jo ni wu ni na wu pye: ³² «Ne wu ñe ma sefeere pu wo Kile we, Ibirayima wo Kile we, Ishaaga wo Kile we, ni Yakuba wo Kile we.»* A Musa di fya fo na fuguri, wu ya sò na wu ñunjò yirige di wu wii nige we. ³³ Lee kadugo na a Kafò di Musa pye: «Tanhaya yi wolo ma tonyò yi na, bani xuu wemu ni m'a yere ge, fefere xuu wu ñe wii. ³⁴ Ne wa na sipyii pu kanhagana li ñaa Misira fiige ki ni, ne wa pu shiinne li be nuri. Ne tigi na pa di ba pu ñunjò wolo bulooro ti ni. Pa di ma tun zhe Misira ni.»*

³⁵ «Ayíwa, wee Musa we ninumò Izirayeli sheen bi she ge, na jo: «Jògò w'a mu teje wèe ñunjò ni, na mu pye wèe kiiri kónvò we?»* Wee Musa we Kile ya pa dun w'a she bye pu ñunjòfò. A wee di pu ñunjò wolo Misira bulooro ti ni Meleke wu gbòrò ni, wemu w'a wuyè she wu na, tahara li ni ge. ³⁶ Wee Musa we w'a pu yeege Misira bulooro ti ni, na ñaha sheshere keree ni kakanhañaa pye Misira fiige ki ni, ni pu nidorowuu Suumò Loniga ki ni, ni siponjò ki be ni fo na nò yee kelee shishere (40) na. ³⁷ Wee Musa wu w'a Izirayeli sheen pye: «Kile na ba Kile tudunmò wa be yaha na pa yi mu ba ne ñe we. Wee be na ba bye yi ceboro wa.»* ³⁸ Tuun wemu ni sipyii pu bi pa binne siponjò ki ni ge, Musa bye ni pu ni. Meleke we wu bye Sinayi faabobonjò ki na ge, Musa wu bi nuri wee jò na na dorogo wu sefeere pu mu. Mu Musa bi Kile wo baraga jomò nixhòbaama pu taa, na pu kaan wèe mu.

³⁹ «Ga wu sefeere pu ya ta sò Musa wo jomò pu na we. A p'i zhe wu ni, na pu fungonyò caanna ñeri Misira yiri. ⁴⁰ A p'i Aron pye: «Peeñe yanmuyò ya yàa wu mu, yemu wu da da ñaa ge, wu da ñaari ni yee ni, bani Musa we

* **7:19** Ekizode 1:7-14 * **7:21** Ekizode 2:1-10 * **7:26** Ekizode 2:13 * **7:28** Ekizode 2:14 * **7:32** Ekizode 3:6 * **7:34** Ekizode 3:5,7,8,10 * **7:35** Ekizode 2:14 * **7:37** Duterenome 18:15,18

w'a wèe yeege Misira fiige ki ni ge, wèe ya wu naa wε. Dii w'a neri be ge, wèe ya cε wε.* ⁴¹ A p'i nupige tuugo yàa yee caya yi na, na saraga wolo lee yapεε li mu, na funnɔ tãan puyε pyaa wo keye wo labye wu na.

⁴² «Wee tuun wu ni, a Kile di wu kadugo le pu ni, na pu yaha fugba wɔrɔɔ kii bεε wu na, ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔ pu mu kafila wu ni kagana lemu na wε na:

«Izirayeli shεen, yee ya yapɔrɔyɔ gbo, na saraya wolo nε mu siponɔ ki ni yee kelεε shishεεε (40) funnɔ ni ya?

⁴³ Yee ya ye saraya ye wolo nε mu-i dε, ga yee yapεε lemu mεge ki wa na Mɔlɔki ge, lee wo fàya bugu yee wa lɔ. Ni wɔrɔ lemu li nε na Aranfan ge, yee tuuyo yee wa yàa, na yee pεε. Lee wuu na n'a da ba yee kuu na kari fo Babilɔni kadugo yiri.»*

⁴⁴ A Eceni di jo sanha na: «Na wèe sefεεε pu yaha nara li na sige ki funnɔ ni, fàya bugu wu bye pu mu. Wee funnɔ ni Kile bi yu ni pu ni. Kile bi fàya bugu wa she Musa na, ba w'a wee wo yaagana li na wε, na wu yàa mu. ⁴⁵ Lee kadugo na a wù sefεεε pu ba wee fàya bugu wu kan pu nagoo mu. Zhouwe wu bye pu nahagbaa fɔɔ wee tuun wu ni. A Kile di pu tεge, na fiige ka wo sipyii kɔri pu mu. A p'i gari ni fàya bugu wu ni kee fiige ki ni, a wu she gori wà fo na pa nɔ saannaa Dawuda wo cana nii li na. ⁴⁶ Saannaa Dawuda, wee bi sii fεεmε ta Kile mu. A wu Kile nεeri na wu sɔɔ wee mu wee di pεεnε puga ka yerenε Yakuba wo Kile wu mu. ⁴⁷ Ga wu ja Solomani, wee w'a pa bye kee pεεnε puga ki yerenεvɔɔ. ⁴⁸ Ga w'à li cε nago Kile-gbɔtabaaga tatεenge nε sipya wo puga niyaaga ni wε; ma na jo ba Kile tudunmɔ w'a yi jo wε, na Kafɔɔ Kile ya jo na:

⁴⁹ «Fugba we, wee nε na saanra koro,

* **7:40** Ekizode 32:1,23

* **7:43** Amosi 5:25-27

ninε ke, kee nε na tɔɔyɔ tatahana. Yee di da puga keε yàa nε mu wε?

Xuu weke wu nε wà sanha wemu na já bye nε tanmɔnɔ wε?

⁵⁰ Ta nε be w'a yee bεeri yàa na wo sefεεε ti funnɔ ni wε?

Nε Kafɔɔ w'a jo mu.»*

⁵¹ «Yee nunmogoo k'a waha. Yee zɔlɔɔ ni yee niwegee ki ya ta cekɔnrɔ pye wε. Yee ya Fεfεεε Munaa li kaala tuun bεeri ni. Yee ni yi sefεεε pu bεeri ya pye nigin. ⁵² Kile tudunmɔ weke wu d'a pye wà ni yee sefεεε pu ya wu kanha-i wε? Pii p'a Kile wo sipyitiime wu ba jomɔ pu jo ge, p'a pee gbo. Nimε a yee di wee sipyitiime wu be nɔhɔ yaha, na wu gbo. ⁵³ Yee p'a bi Kile wo saliya wu keree ki ta mεlεkεε gbɔɔrɔ ni, ga yee di ya sɔɔ na taha wee saliya we jaarigana feni wε.»

Eceni xugana

⁵⁴ Ba kiirikɔn kurunɔ ki sipyii p'a pee jomɔ pu logo wε, a pu logoo di sii yiri, fo pu na pu ganhaa kuri Eceni feni. ⁵⁵ Lee di Eceni ta w'a ni Fεfεεε Munaa na. A wu fugba wu wii, na Kile wo nɔrɔ wu na, na Yesu niyerege na Kile kanige cε. ⁵⁶ A wu jo: «Wii! Nε nii wa fugba we ni w'a mugi, Sipya Ja we, na wee niyerege naa Kile kanige cε.» ⁵⁷ Ba Eceni ya yee jo wε, a p'i sii sipyaa wá, na pu niwegee tɔ. A pu bεeri di gburogi na ba dɔ Eceni na. ⁵⁸ Na wu co, na wu kile na yeege kanha ki kadugo yiri, na she wu wá ni kagereye ni fo na wu gbo. Pii p'a wu gbo ge, pee bi pu fadeye wolo, na yee yaha lεvɔɔ wa tãan, wee mεge nε na Sɔli. ⁵⁹ Na pu yaha pu na Eceni waa ni kagereye ni, a wu Kile nεeri na: «Kafɔɔ Yesu! Na munaa li co!» ⁶⁰ Lee kadugo na a wu nuguro sin na sii mujuu wá na: «Kafɔɔ, ma ganha bu we jurumu we kaa taga pu co wε.» Ba w'a yee jo wε, na xhu.

8

Sɔli ya n'a daa fεε pu kanha xuuni

* **7:50** Ezayi 66:1-2

¹ Sɔli bɛ bi sɔɔ Ecɛni wo gbo wu na. Kee caɲa ke, a kanhama nigbɔ di sii nɔ n'a daa fɛɛ pu bɛɛri na Zheruzalɛmu ni. Pee kanhama pu funɲɔ ni a n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di jaaga na kari Zhude fiige ke, ni Samari fiige ki ni. A tudunmɔɔ pu yɛ nigin di gori Zheruzalɛmu ni. ² A Kile wo ɲii fyaara sipyii p'a di Ecɛni nixhugo ki lɔ, na she wu le. A p'i sii mɛhɛɛ su wu nixhugo ki na xuuni. ³ Ga Sɔli kunni, wee bi sii na giin fo wu n'a daa fɛɛ pu xɔ fɛɛfɛɛ. Wu bi jin pu fɛni piyeyɛ bɛ ni, wu bu n'a daa fɛɛ piimu bɛɛri ta wà, cee la ná la, w'a pu bɛɛri co fanha na na she le kaso ni.

Filipe ya Kile wo Jozaama pu jo Samari fiige ki ni

⁴ N'a daa fɛɛ piimu pu bi paa foro Zheruzalɛmu ni ge, pee bi ɲaari na Kile wo Jozaama pu yɛɛ li pyi na mari xuu wu bɛɛri ni. ⁵ N'a daa fɔɔ wa bye wà na Filipe, a wee di gari Samari kulo li ni, na she ganha na Shɔvɔɔ wu kaa yu lee kulo li shɛɛn mu. ⁶ Filipe bi kakanhanɲaa kiimu pyi ge, ba kulo li shɛɛn p'a kee kaa nuri, pii di ki ɲaa bɛ wɛ, a sipyiɲɛhɛmɛɛ di ba binne, na niwegee shan ni Filipe jomɔ pu ni, na pu kemɛ logo. ⁷ Bani Filipe bi jinaa kɔri na yeege sipyii ni. Pee jinaa pu bi sipyaa waa na fòro. Wu bi faannaa ni tɔɔyɔ nigin nigin fɛɛ cuunɲɔ. ⁸ A lee di bye fundanga kaa fo li nigbɔɔ le kulo le shɛɛn mu.

⁹ Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni wu mɛgɛ ɲɛ na Simɔ. W'a bi cɛmɛ keree niɲɛhɛɲɛɛ pyi fo kiimu ya Samari shɛɛn ɲaha wɔ xuuni ge, na wuyɛ pye sipyigbɔ wee ɲɛ. ¹⁰ Sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, sipyii bɛɛri pu bi wu jateni, na yu na: «Kile wo sefɛɛɛ ti t'a sii te, sefɛɛɛ nigbɔɔɔ te.» ¹¹ Pu bɛɛri bi wu jomɔ pu nuri xuuni, bani w'a mɔ na cɛmɛ pu taga na kakanhanɲaa pyi kiimu ya pu ɲaha wɔ xuuni ge. ¹² Ga, a Filipe di Yesu Kirisa ni Kile saanra ti wo Jozaama pu jo pu mu, a p'i dà pu na. Namaa fara cɛɛ na, a pu bɛɛri di ba batize. ¹³ A Simɔ yɛ pyaa bɛ di dà Kile wo jomɔ pu na na

batize. A wu daha Filipe na. Filipe bi kakanhanɲaa ni ɲaha shɛshɛɛɛ keree kiimu pyi ge, a kee di Simɔ ɲaha wɔ fo xuuni.

Tudunmɔɔ p'a Kile ɲɛɛri Samari n'a daa fɛɛ pu mu

¹⁴ Ayiwa, a tudunmɔɔ p'i diin Zheruzalɛmu ni na logo na Samari shɛɛn pii ya dà Kile Kafila wu na. A p'i Pyɛɛri ni Yohana tun she pu mu.» ¹⁵ Ba Pyɛɛri ni Yohana ya nɔ Samari ni wɛ, na Kile ɲɛɛri Samari n'a daa fɛɛ pu mu, kɔnhɔ Fɛfɛɛɛ Munaa di digi pu na. ¹⁶ Bani pee sipyii pu bi batize yɛ Yesu mɛgɛ na, ga Fɛfɛɛɛ Munaa bi sanha digi wa shishiin na wɛ. ¹⁷ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri ni Yohana di pu keye taha taha pu na, a Fɛfɛɛɛ Munaa di digi pu na.

¹⁸ Ayiwa, ba Simɔ ya Fɛfɛɛɛ Munaa li ɲa l'a tigi n'a daa fɛɛ pu na tudunmɔɔ pu wo keye daha wu funɲɔ ni wɛ, a wu wari wolo na gaan tudunmɔɔ pu mu, ¹⁹ na pu pye: «Yi ke fanha ɲunɲɔ ke kan na bɛ mu, kɔnhɔ na bɛ ba na keɲɛ taha sipyaa sipya na, Fɛfɛɛɛ Munaa di digi weefɔɔ na.» ²⁰ A Pyɛɛri di Simɔ pye: «Ma ni ma wari wu ni, yi bɛɛri pu pinne kyɛɛgi! Bani mu wa giin na kaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, na mu na já lee shɔ ni wari ni. ²¹ Mu niɲɛ wa le kaa le ni wɛ, ma taa bɛ di wa li ni wɛ, bani mu zɔ wu ya tii Kile ɲaha tàan wɛ. ²² Fo ma bu daburajɛ jo ma fungɔnkuunɲɔ ki na, na Kafɔɔ ɲɛɛri, li bi da já bye wu ma zɔ wu wo katiibaagaa ki yafa ma mu. ²³ Bani nɛ mu zɔ wu ɲaa w'a ɲi ɲɛɲɛɛn ni jurumu na fo na mu pye jurumu wo bulo.» ²⁴ Ba Simɔ ya yee logo wɛ, na tudunmɔɔ pu ɲɔ shɔ na: «Yiyɛ pyaa ki Kafɔɔ ɲɛɛri na mu, kɔnhɔ y'a yemu jo ge, Kile di na tanha yee bɛɛri na.»

²⁵ Ba Pyɛɛri ni Yohana ya Kile ni Kafɔɔ wo Jozaama pu jo xɔ sipyii pu mu wɛ, na guri kari Zheruzalɛmu ni. Pu nigariwuu a p'i ganha na Kile wo Jozaama pu yu Samari kulogoo niɲɛhɛɲɛɛ kiitiigee ni na gaanɲi.

Filipe ya Ecopi shɛn ɲunɲɔfɔɔ wa ɲunɲɔ círi

²⁶ Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa ya pa jo ni Filipe ni na wu pye: «Yiri m'a she Kile-parama pe ni. Koo le l'a yiri Zheruzalɛmu ni na kari Gaza ni ge, m'a lee koo li lɔ. Sipoŋɔ koo li wa lii.»
²⁷ A Filipe di yiri na koo li lɔ na gaanji. Na wu nigaraga yaha, a wu Ecopi shɛn ná wa ja. Ecopi fiige ki saanzhɔ wemu mɛgɛ ki wa na Kandasi ge, wee saanzhɔ wu wo juŋɔfɔɔ nigbɔ wu bye wee ná we. Wee wu bye cee wu naafuu keree bɛɛri jaha shɔɔnrivɔɔ. Wee ná wu bi kari Zheruzalɛmu ni na she Kile pɛlɛ. ²⁸ Wu niguribawo wu bye na tiin wu wotori funŋɔ ni, na xuu wa kalaa Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni. ²⁹ A Fɛfɛɛɛ Munaa di Filipe pye: «Gbara wotori wu na, m'a binne ni wu ni!»

³⁰ A Filipe di baa fulo wotori wu na, na wee Ecopi shɛn wu ta wu na xuu wa kalaa Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni, na wu yege na: «Xuu wemu mu wa galaa mɛ ge, m'a wu kɔri cɛ gɛ?» ³¹ A ná wu Filipe pye: «Dii n'a da wu kɔri cɛ na ta wa ya wu kɔri she na na-ɛ wɛ?» A wu Filipe jɛɛri na wu jé tiin wee tãan wotori wu ni. ³² Xuu we wu bi galaa ge, wee wu wa mɛ we na:

«Wu bye ba dubya jɛ wɛ,
 p'a wemu co na gaanji tagbogo ni ge.

Ma na jo dubya wemu wu jɛ wu ya yaaga yu
 wu shiire kɔnvɛɛ kenɛ ni-i ge.
 Wu ya yaaga jo wɛ.

³³ Wu bi wuyɛ tirige,
 p'i ya ta sɔɔ na kanii kan wu mu wɛ.

Jɔgɔ wu d'a já wu shi nibama wu kaa jo wɛ?

Sipyaa bɛ wɛ!
 Bani p'a wu gbo na wu shi wu piinne kɔŋɔ puga ni.»*

³⁴ Ayiwa, a juŋɔfɔɔ wu Filipe pye: «N'a ma jɛɛri, sipya wemu kaa Kile tudunmɔ w'a byi ge, wufɔɔ she na na. Wuyɛ kaa w'a byi laa watii?» ³⁵ Wee tuun wu ni a Filipe di jomɔ pu lɔ, na

pu jɔ kɔn pe Kitabu jomɔ pɛyɛ pyaa na, na Yesu kaa jo wee na wu mu.

³⁶ Na pu yaha pu na gaanji, a p'i ba she nɔ lɔhɔ ka na. A juŋɔfɔɔ wu Filipe pye: «Lɔhɔ ki wa mɛ, jaha k'i da nɛ jaha kɔn batizeli na wɛ?» ³⁷ [A Filipe di wu pye: «Ma bi dà Yesu na ni ma zɔ wu bɛɛri ni, ma na já batize.» A ná wu wu jɔ shɔ na: «Nɛ dà li na nago Yesu Kirisa jɛ Kile Ja.»] ³⁸ Ba w'a yee jo wɛ, na jo na pu wotori wu yerenɛ. A pu shuun wu bɛɛri di digi lɔhɔ ki ni. A Filipe di wu batize. ³⁹ Ba p'a foro lɔhɔ ki ni wɛ, a Kafɔɔ wo Munaa l'i Filipe jaha co, na gari ni wu ni. Juŋɔfɔɔ wu ya Filipe ja nige wɛ, ga, a wu fundanga wo kunni di koo li lɔ na gaanji. ⁴⁰ A Filipe di she wuyɛ ta fo Azɔti kulo li ni. Ba w'a yiri wà wɛ, na gari Sezare kulo li ni. Wu nigariwo ya toro kulo lemu bɛɛri ni ge, a wu Kile wo Jozaama pu jo toro kee bɛɛri ni.

9

Dagana lemu na Soli ya dà Yesu na ge

¹ Na Soli yaha wu na dahaziire tɛri Kafɔɔ kalaapiire ti mu, a wu she saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juŋɔfɔgɔ wu mu, ² na wu jɛɛri na wu sɛmɛ wa yàa kan wu mu wu she gan Damasi kulo li wo Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi sipyii pu mu. Kɔnhɔ wu bu she Kafɔɔ wo koro li jaarivɛɛ pii ta wà, cee fara ná na, wu pee co, wu pu pɔ w'a se Zheruzalɛmu ni, ³ na wu nigariwo yaha koo li na ni wee sɛmɛ wu ni, ba w'a she dɛɛɛɛ Damasi kulo li na wɛ, taapile ni a kpɛɛngbɔhɔ ka di yiri fugba we ni na jí jé wu jaha ni, na wu maha. ⁴ Kee kpɛɛngɛ ki belɛ funŋɔ ni, a Soli di wolo to jinɛ na. A mujuu la di wu pye: «Soli, Soli, jaha na m'a na kana mɛ wɛ? [L'a waha mu mu wu kurunɔ tɔɔɔ ɲmaa na dɛ!] ⁵ A Soli di fya, na ganha na jɛlɛ.] A wu yegenɛ pye na: «Kafɔɔ, m'i jɛ jɔgɔ wɛ?» A mujuu l'i wu pye sanha: «Nɛ jɛ Yesu, nɛ mu wa gana mɛ. ⁶ Nime, yiri m'a jé

* 8:33 Ezayi 53:7-8

kulo li ni; lemu m'a yaa na pye ge, pu na lee jo ma mu.»

⁷ A Sɔli naarijii pu bæri jaalaa di yiri. A p'i yere yaha, pu ya já yaaga jo wε. Pu kunni bi mujuu le nuri, ga p'i ya sipya ja wε. ⁸ A Sɔli di yiri yere na wu j̄ni mugi, ga wu ya yaaga j̄naa ki ni wε. A p'i wu co keŋε na na jé Damasi puuro ti ni. ⁹ A Sɔli di cabyaa taanri pye wu ya j̄naa wε, wu ya li wε, w'i ya lɔhɔ bε gba wε.

Kilε ya Anaŋasi tun Sɔli mu

¹⁰ Wee tuun wu ni Yesu wo kalaapiire la bye Damasi kulo li ni na Anaŋasi. A Kafɔɔ di wuyε she wee na na wu pye: «Anaŋasi!» A wu jo: «Ooyi, di we Kafɔɔ.» ¹¹ A Kafɔɔ di wu pye: «Yiri tɔvuyo na, koo lemu p'a byi na <Kozinne> ge, m'a lee lɔ m'a se Zhudasi kaban. Ma bu she nɔ wà, Tarisi shen ná wa j̄ε wà na Sɔli, m'a wee kaa yege. Kilε-j̄εrεge na wu wa. ¹² Ga le nε Kilε ya she Sɔli na wu wo j̄εrεge ki funɔɔ ni ge, lee li wa mε. W'a ná wa j̄na wu mεge na j̄ε Anaŋasi, wee ya jé wu feni na wu keye taha wu na, kɔnhɔ wu guri w'a j̄naa sanha.»

¹³ A Anaŋasi di jo: «Ee, Kafɔɔ! We ná we ya kanhama nigbɔ pemu taha mu kalaapiire ti na Zheruzalemu ni ge, sipyij̄ehemεε ya yee jo nε mu.

¹⁴ Semε wa ni w'a pa naha bε na yiri saraya j̄aha shɔɔnrivεε pu keŋε ni Zheruzalemu ni. Na wu ba sipyaa sipya ta wu na mu mεge ki yiri naha, wu weefɔɔ co, wu wu pɔ w'a gaanji.»

¹⁵ Ga, a Kafɔɔ di Anaŋasi pye: «She, bani nε we na we j̄aha bulo, kɔnhɔ wu da kapyenεε pyi na mu, wu na mεge ki she shi wusama na, wu ki she pu saannaa pu na, wu ki she Izirayeli sheen pu bε na. ¹⁶ Kanhama pemu bε pu da ba nɔ wu na nε wuu na ge, di pee bε she wu na.»

¹⁷ Ayiwa, a Anaŋasi di yiri kari. Ba w'a she nɔ puga ki ni wε, na wu keye taha Sɔli na na wu pye: «Na ceborona Sɔli, Kafɔɔ Yesu we w'a wuyε she ma na koo li na, na ma yaha ma na ma naha ge, wee w'a nε tun ma mu, kɔnhɔ m'a já m'a j̄naa, m'a nɔhɔ j̄i Fεfεrε

Munaa na.» ¹⁸ Taapile ni a kɔrɔ ta di wolo wolo to Sɔli j̄ni ni ba fyakɔrɔ j̄ε wε. A wu j̄ni k'i mugi; a wu yiri; a p'i wu batize. ¹⁹ Lee kadugo na a wu li, a fanha di jé wu ni. A Sɔli di gori Damasi ni na cabyaa dama dama pye ni Yesu kalaapiire ti ni.

Sɔli ya Kilε jomɔ yεrε pye Damasi ni

²⁰ A Sɔli di Kilε jomɔ yεrε j̄nɔ kɔn wee tuun wuyε pyaa ni na yu Damasi ni, Yawutuu wɔ Kilε-pεenε piyεyε yi ni, na pu pyi na: «Kilε Ja wu j̄ε Yesu.» ²¹ Sipyii piimu bæri pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a l'i pu bæri fo xuuni, a p'i ganha na yu na: «Ta we ná weyε pyaa bε ki bi Yesu mεge ki yirivεε pu kana Zheruzalemu ni wε? Go wu kapana j̄unɔ ki wa mε naha, pii p'a Yesu mεge ki yiri ge, kɔnhɔ wu ba pee co, wu pu pɔ wu she gan saraya j̄aha shɔɔnrivεε j̄unɔfεε pu mu Zheruzalemu ni.» ²² Ga, a la di ganha na faraa Sɔli wo fanha ki na n'a daa wu shizhaa na caŋa bæri. Wu bi Kilε jomɔ pu yεrε pyi, na li sheε pu na na Shɔvɔɔ wu j̄ε Yesu, a wu keree di Damasi wo Yawutuu pu j̄aha wɔ, fo pu ya cε yeke pu da yu wε. ²³ Ayiwa, ba piye ya ya toro wε, a pee di puyε j̄na, na bε yi na na p'i Sɔli gbo. ²⁴ Ga, a Sɔli di foro pu woni wu fiin. Pu bi kulo li tajeye yi bæri shazhɔn sigeε caŋa ni piige, kɔnhɔ p'i sii Sɔli ta pu gbo. ²⁵ Ga, a Yesu wo kalaapiire t'i ba Sɔli le sagana funɔɔ ni caŋa ka piige, na mεrε taga wu torogo j̄eri kanha kadugo.

Sɔli ya kuri pa Zheruzalemu ni

²⁶ Lee kadugo na a Sɔli di gari Zheruzalemu ni. Ba w'a nɔ wà wε, na ganha na giin wu binne ni kalaapiire ti ni. Ga pu bæri bi fyagi wu na, bani pu bi dà li na can na na Sɔli bε wu j̄ε Yesu wo kalaapiire la wε. ²⁷ Ga kalaapiire lemu li bye na Barinabasi ge, a wee di gari ni Sɔli ni tudunmɔɔ pu yiri. Ba p'a nɔ wà wε, Sɔli ya Kafɔɔ j̄na j̄agana lemu na Damasi koo li na, a Kafɔɔ bε di jo ni wu ni jogana lemu na ge, na fara lee na Sɔli ya Yesu kaa jo na fiinε ni lowaa ni Damasi kulo

li sipyii pu bɛeri mu jogana lemu na ge, a Barinabasi di yee bɛeri paari tudunmɔɔ pu mu. ²⁸ Na lɔ wee tuun wu na a Sɔli di binne ni pu ni. A p'i ganha na jaari Zheruzalemu bɛeri ni. Wu bi Kile wo Jozaama pu yu ni lowaa ni Kafɔɔ mɛge na. ²⁹ Sɔli bi yu ni Helenisitilee* pu ni, na nakaara pyi ni pu ni Yesu keree na. Ga pee bɛ bi wu shaa di gbo. ³⁰ Ba cebooloo p'a lee cɛ wɛ, na gari ni Sɔli ni Sezare ni. Lee kadugo na na wu yaha kari Tarisi kulo li ni.

³¹ Ayiwa, wee tuun wu ni n'a daa fɛɛ piimu bɛeri pu bye Zhude, ni Galile, ni Samari fiye yi ni ge, jaɲɲɛ bye pee bɛeri na. Pu bɛeri bi jaari Kafɔɔ ɲii fyaara ni, lee li bi pu baraga pye ki na bɛle n'a daa wu ni. Caɲa caɲa pii bi faraa pu na Fɛfɛɛɛ Munaa li wo yeri wu fanha ni.

Pyɛeri ya Ene cuuɲɔ Yesu mɛge na

³² Pyɛeri bi jaari, na n'a daa fɛɛ pu pɛɛgi fiige ki bɛeri ni. Caɲa ka a wu ba gari n'a daa fɛɛ pii yiri kulo la ni lee mɛge ɲɛ na Lida. ³³ A wu she ná wa ta wu kabanuyo shuun wu bɛeri ya xu, a wu sinne fo yee gbarataanri (8), wu mɛge di ɲɛ na Ene. ³⁴ A Pyɛeri di wu pye: «Ene, Yesu Kirisa w'a da ma cuuɲɔ nime. Yiri m'a ma yasinnege ki yaa maye ni.» Taapile ni a Ene di yiri. ³⁵ Ba Lida kulo li sheen pu bɛeri ni Sarɔn kulo li sheen pu bɛeri ya lee ɲa wɛ, na sɔɔ Kafɔɔ na.

Cee wa ya ɲɛ na foro xu ni

³⁶ Ayiwa, cee wa bye Zhope ni, n'a daa fɔɔ wu bye wii, wu mɛge di ɲɛ na Tabita. Kee mɛge ke ɲɛ Girekii wo jomɔ pu ni na Dorikasi.* Wee cee wu bi kasaanɲa niɲɛɲɛɲɛ pyi, na funmɔ fɛɛ tɛri. ³⁷ Wee tuun wu ni a Tabita di ba bana, na xhu. A p'i wu nixhugo ki wuu na wu lɔ she sinneɲɛ puga ka ni zangaso wu ni. ³⁸ Lee di Pyɛeri ta Lida ni. Lida ni Zhope di ya lii wɛ. A Zhope kulo li kalaapiire t'i logo na Pyɛeri wa Lida ni. A p'i sipyii shuun yaha kari

pu she Pyɛeri ɲɛeri na wu pa pu yiri nime.

³⁹ Ayiwa, ba p'a nɔ na tuduro ti jo Pyɛeri mu wɛ, taapile ni a Pyɛeri di yiri na binne kari ni pu ni. Ba w'a nɔ wɛ, a p'i gari ni wu ni kee puga ki ni zangaso wu ni. A naxhugoshaa p'i ba na ba Pyɛeri maha, na ganha na mɛhɛɛ suu. Na Tabita yaha ɲii na, wu bi fadeɲiiire ni fadeɲɔyɔ yemu yari ge, a p'i yee bɛeri she Pyɛeri na. ⁴⁰ Wee tuun wu ni a Pyɛeri di sipyii pu bɛeri yeege kpɛɛnge ki na, na nuguro sin na Kile ɲɛeri. Na xhɔ na ɲmahana ɲɛri gbo wu yiri, na wu pye: «Tabita, yiri!» A gbo wu wu ɲii mugi, ba w'a Pyɛeri ɲa wɛ, na yiri tiin. ⁴¹ A Pyɛeri di wu co wu keɲɛ na, na wu tɛge, na wu yirige. Lee kadugo na a Pyɛeri di n'a daa fɛɛ pee ni naxhugoshaa pu yiri, na Tabita ɲii wo wu she pu na. ⁴² A Zhope kulo li sipyii pu bɛeri di yee logo, a sipyiɲɛhɛmɛɛ di ganha na daa Kafɔɔ na. ⁴³ A Pyɛeri di gori Zhope ni, na mɔ wà ná wa kaban, wee mɛge ɲɛ na Simɔ. Sɛɛyɛ wee Simɔ wu bi gbuu.

10

Pyɛeri ni Kɔriɲɛyi keree

¹ Ná wa bye Sezare kulo li ni na Kɔriɲɛyi. Oromɛ fiige ki sɔɔsɲii ɲuɲɔfɔɔ wa wu bye wii. Sɔɔsɲii kuruɲɔ kemu ɲuɲɔ ni wu bye ge, kee ɲɛ na «Itali sɔɔsɲii kuruɲɔ.» ² Wee ná wu bi Kile pɛle wu ni wu puga sheen bɛeri ni. Pu bi fyagi Kile na. Wu bi Yawutuu funmɔ fɛɛ pu tɛri. Wu bi ganri bɛ Kile-ɲɛɛge tãan wɛ.

³ Ayiwa, caɲa ka yakonɔ tuunɔ ɲii taanri wu na, Kile wo meleke wa ya pa jé Kɔriɲɛyi kaban, na wuyɛ she wu na; a wu sii wu tii ɲa; a meleke wu wu yiri na: «Kɔriɲɛyi!» ⁴ Ba w'a wu ɲa wɛ, na fya na jo: «Naha wɛ Kafɔɔ?» A meleke wu wu pye: «Ma Kile-ɲɛɛge ke ni ma funmɔ fɛɛ pu dɛge wu kaa ya taan Kile ni, wu ya ta funɲɔ wɔ ma na wɛ. ⁵ Sipyii pii tun she nime Zhope kulo li ni. Ná wa wu wa wà

* **9:29 Helenisitilee:** Pee ɲɛ Yawutuu piimu p'a Girekii jomɔ pu yu ge.

* **9:36 Dorikasi:** Kee mɛge

ke kóri wu ɲɛ sigeɲɔhɔ.

na Simo, p'i wu pyi Pyeri. P'i she wee yiri pa. ⁶ Ná seeyε gbovoo wa juho ni w'a tigi, wee be mege ki wa na Simo wa. Wu puga ki wa suumo loho ki jo na.» ⁷ Ba meleke w'a jo xo ni wu ni we, na gari. Wee tuun wu ni a Korineyi di wu kapyebyii shuun, ni wu sarosi nigin wa yiri. Wee sarosi we bye wuyε pyaa wo shazhonsigime. Kile ni fyaara sipya wu bye wii. ⁸ Meleke w'a yemu jo wu mu ge, a wu yee beeri paari pu mu, na pu tun kari Zhope ni.

Fefere Munaa ya Pyeri kaala

⁹ Kee cana ki jimuguro a tudunmoo p'i deene Zhope kulo li na. Lee di cana ki ta jine nine ni, a Pyeri di dugi katan na na Kile jeri. ¹⁰ A xuugo di ba wu ta p'i sanha shoho xo we. Na pu yaha pu na yalige ki sori Pyeri mu, a Kile di kaa la she wu na. ¹¹ A wu fugba wu jo ja k'a mugi, na yaaga ka ja wa kemu ya foro fatobogo feni ge. Ki geye shishere we bi co po, k'i diri na ma jine mu. ¹² A Pyeri di tooyo shishere yanmuyo ye beeri, ni jine yakokaara beeri, ni shazhere tuuyo beeri ja kee fatobogo ke funjo ni. ¹³ A mujuu la di Pyeri pye: «Pyeri yiri, m'a ya gbo ma xa!» ¹⁴ A Pyeri di jo: «Ahayi, Kafoo! Yaaga kemu beeri k'a noho, kelee ki na je yafunjo ge, ne sanha kee ka shi li ja we.» ¹⁵ A mujuu l'i foro sanha na Pyeri pye: «Kile ya yaaga kemu pye fefee ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunorogo we.» ¹⁶ A pee jomoo p'i jo fo toojii taanri, taapile ni a fatobogo k'i dugi kari fugba wu ni.

¹⁷ A Pyeri hakili di wuregi, le w'a ja ge, a wu ganha na wuyε yegee lee kari na. Na wu yaha lee na, Korineyi ya sipyii piimu tun ge, a pee di no Zhope kulo li ni. A p'i Simo kaban kaa yege, a p'i xuu wu sanha she pu na, a p'i she yere kujoo li jo na. ¹⁸ Na yiri pye na jo: «Simo we p'a bi na Pyeri ge, naha w'a tigi ya?»

¹⁹ Lee di Pyeri ta wu na wu funjo koon sanha wu kama li na. A Kile Munaa di wu pye: «Pyeri, wii! Sipyii taanri wu wa na mu kaa yegee

kpenge ke na. ²⁰ Yiri, m'a binne m'a gaani ni pu ni, ma ganha bu fyaara yaha ma zo wu na we, bani ne w'a pu tun ma mu.» ²¹ A Pyeri di digi pa, na ba pu pye: «Sipya wemu xuu yi wa zhaa ge, ne wu wa wii. Leke l'i wa yi kapana juho we?» ²² A p'i Pyeri jo sho na: «Sarosi juhofoo we wu wa na Korineyi ge, wee w'a we tun. Sipyitiime wu wa, na fyagi be Kile na, Yawutuu pu beeri wa wu mesanja yu. Kile wo meleke wa w'a wuyε she wu na, na wu pye na wu tudunmoo yaha pa mu yiri, m'i she wu kaban. Na kafila wa wu wa mu mu, mu wu jo wu mu.» ²³ Ba Pyeri ya yee logo we, na je ni pu ni puga. A p'i shon wa. Ba jiga k'a mugi we, a wu binne kari ni pu ni. A Zhope n'a daa fee pii be di binne kari ni pu ni.

Pyeri ya kari Korineyi kaban

²⁴ Kee cana ki jimuguro a p'i no Sezare ni, na Korineyi ta wu bi pu sigee. Wu bi wu puga shen ni wu see see naniine yiri pinne wu puga na Pyeri sigee. ²⁵ Ba Pyeri ya no wa we, a Korineyi di ba wu juho ciri, na nuguro sin wu fee ni, na wu pele. ²⁶ Ga, a Pyeri di wu co yirige, na wu pye: «Yiri, ne be wu je sipiyawyii la ba mu je we.» ²⁷ Na Pyeri ni Korineyi yaha pee jomoo pu na, a p'i binne je puga ki ni na sii sipyijeheme ta p'a pinne wa. ²⁸ Wee tuun wu ni a Pyeri di wu pye: «Na saha ni we wo saliya wu ni, y'a li ce, Yawutu wa shishiin ya yaa na gari ni shi watii sipyii ni piimu je Yawutuu we, kelee na je wufoo puga we. Ga Kile ya li she ne na, na ne ganha da sipya wa shishiin wii na wu je fefee we, kelee w'a noho we. ²⁹ Lee wuu na ba yee tudunmoo p'a no ne na we, ne ta nakaara pye we. Nime ne funjo wa y'i na kayire li juho jo na mu.»

³⁰ A Korineyi di Pyeri jo sho na: «Nijaa je li cana shishere wogo, na ne yaha Kile-jerege na na puga ki ni yakono ni we tuun we shi ni, a ne na wa niyerege ja na jahagbaa na fadevige na je wu na, ki beeri di ji. A

wu ne pye: ³¹ «Korineyi, ma Kile-nerεge k'a co. Tegεgana lemu na m'a funmε fεε pu tegε ge, Kile funnε ya ta wε lee la yafin na wε. ³² Tuduro yaha she Zhope ni, na Simε wu pa, p'a wu pyi na Pyεeri ge. W'a tigi nά wa kaban, wee be mεge ne na Simε, seeyε w'a gbuu. Wu kaban ki wa suumε lεhε ki nε na.» ³³ Taapile ni a ne tuduro tun jo pu ma yiri; ma pama ya nε. Ayiwa, wεe beeri ya pinne wee Kile naha tεan, Kafε ya kiimu beeri she ma na ge, wεe funnε ne wu kee logo.»

Pyεeri ya Kile Kafila yεε pye Korineyi kaban

³⁴ Wee tuun wu ni, a Pyεeri di jomε pu lε na jo: «Can na, ne li ce nime jo Kile ya zhεnrεgε pyi wε. ³⁵ Ga shi beeri sipya w'a ta wemu ya fyagi Kile na ge, na tiime koro naari ge, weefεε kaa l'a dan Kile ni. ³⁶ Kile ya wu jomε jo Izirayeli sipyii mu na naniεe Jozaama pu jo pu mu Yesu Kirisa baraga ni. Wee ne sipyii beeri Kafε. ³⁷ Yesu keree ki bi doroo torogana lemu na, na co Galile fiige ki ni na pa nε Zhude fiige ki beeri ni ge, yee wa kee fin. Kee ya pye Yohana wo Kile kafila yεε li kadugo na, batizeli wu keree na. ³⁸ Kile ya Nazareti sheen Yesu tire, na wu ni Fεfεεε Munaa na, na sefεεε kan wu mu kangana lemu na ge, yee wa lee fin. W'a bi naari na kasaanpa pyi sipyii na. Piimu beeri p'a bye Shitaanni wo naa wu ni ge, w'a bi pee beeri cuunε, bani Kile bi bye ni wu ni.

³⁹ «Yesu ya keree kiimu beeri pye Yawutuu fiige ki ni, ni Zheruzalemu kulo liye pyaa ni ge, wεe pu ne kee keree ki wo seereε. P'a wu co na wu kori tige na, na wu gbo. ⁴⁰ Ga cana taanri wogo ki na, a Kile di wu ne na yeege xu ni, na wu yaha, kεnhε sipyii di ba wu naa. ⁴¹ Ga sipyii beeri ya ta wu na wε, fo Kile ya fenhe wεe piimu naha bulo na pye wu seereε ge, wee p'a wu na. Wee piimu p'a li, na gba ni wu ni, wu niεne na na foro xu ni ge, wεe p'a wu na. ⁴² Lee wuu na w'a tuduro kan wεe mu, na wεe pu Kile jomε pu yεε pye sipyii pu beeri mu.

Na wu yi jo fiinne pu mu na Yesu Kile ya tenε na pye xuu ni wyii beeri wo kiiri kεnvεε. ⁴³ Kile tudunmεε pu beeri ya jo na sipyaa sipya w'a dε Yesu na ge, na weefεε wo jurumu wu na yafa wu mu wu mεge ki gbεεε ni.»

Shi watii sipyii ya Fεfεεε Munaa li ta

⁴⁴ Na Pyεeri yaha jomε pu na, a Fεfεεε Munaa di digi wu jomε pu logovεε pu na. ⁴⁵ Yawutuu n'a daa fεε piimu p'a Pyεeri torogo kari ge, a l'i bye kakanhana pee mu, na Kile ya Fεfεεε Munaa li loolo kan shi watii sipyii be mu na nehe. ⁴⁶ Bani p'a bi pee sipyii pu naa pu na yu shi watii jomε ni Fεfεεε Munaa li gbεεε ni, na Kile mεge pele. Wee tuun wu ni a Pyεeri di jo: ⁴⁷ «Ta wεe na jά pii sipyii pii naha kεn sanha na pu ganha bu batize lεhε ni-i ya? Bani pu be ya Fεfεεε Munaa li ta ba wεe ya li ta wε.» ⁴⁸ Lee kadugo na a Pyεeri di jo ni sipyii ti ni, na pu batize Yesu Kirisa mεge na. Ba p'a batize xε wε, a p'i Pyεeri neeri na wu cabyaa pye ni pu ni.

11

Pyεeri ya fin pemu jo Zheruzalemu egilizi wu mu ge

¹ Tudunmεε ni n'a daa fεε piimu bye Zhude ni ge, a pee di yi logo na shi watii sipyii be ya sεε Kile jomε pu na. ² Lee wuu na tuun wemu ni Pyεeri ya kuri she Zheruzalemu ni ge, a Yawutuu p'i wu jaagi ³ A p'i jo na naha wuu na wu d'a she binne ni cekεnbaalaa ni, fo na li ni pu ni wε? ⁴ Pyegana lemu na l'a pye ge, a Pyεeri di yee beeri paari pu mu nigin nigin.

⁵ A wu jo: «Tuun wemu ni ne bye Zhope kulo li ni ge, cana ka, na ne yaha Kile-nerεge na, a Kile di kasheε la she ne na. A ne yaaga ka na kee bye ba fatεgbεhε ne wε. Ki geye shishεεε wu beeri d'a pε, k'i diri na yiri fugba we ni fo na pa nε ne tεan. ⁶ A ne ki funnε yanmuyε yi wii xu-uni: yapεrεyε, ni sige xaara, ni niεε yakokaara, ni shazhεεε, yee beeri yi

bye fatəgbəhə ki funŋə ni. ⁷ A ne mu-juu la logo, lee na ne pyi: <Pyeri, yiri, m'a ya gbo ma xa!> ⁸ A ne jo: <Ahayi, Kafə! Bani Yawutuu ya yaaga kemu beeri wii na ki ya yaa k'a li-i ge, na yemu beeri wii na yi ne fefee we ge, ne sanha kee ka li na we.> ⁹ Ga, a mujuu l'i nəhə foro sanha fugba wu ni na: <Kile ya yaaga kemu pye fefee ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunərgə we.> ¹⁰ A l'i bye mu fo tənii taanri. Lee kadugo na a kee fatəgbəhə ki ni ki funŋə yanmuyə yi beeri di yiri kari fugba wu ni.

¹¹ «Wee tuun wu ninumə ni, ne bye puga kemu ni ge, a sipyii taanri di ba yere kee ni. Pu bi pu tun ne mu na yiri Sezare ni.» ¹² A Fefere Munaa di ne pye na ne wu pinne ni pee sipyii pu ni, na ne ganha ba naye kaala we. Ne ni ceboronamaa gbaara we w'a pinne she Sezare ni, na she je Korineyi puga ki ni ge, pee pu wa piiri. ¹³ W'a meleke wu niyerege na pagana lemu na ge, a wu yee paari we mu. Na meleke w'a bi wu pye wu tuduro tun Zhope ni, wu Simə yiri, Simə we p'a byi sanha na Pyeri ge. ¹⁴ Na wee ni wu kpən li sipyii na ba shə shəgana lemu na ge, na ne w'a da ba lee koo li she pu na.

¹⁵ «Ba ne jomə pu nə kən ye we, a Fefere Munaa di digi pu na, ba l'a bi tigi we na tigigana lemu na taashiine li ni we. ¹⁶ Wee tuun wu ni, Kafə ya jomə pemu jo ge, a ne funŋə di na to pee na na: <Yohana ya sipyii batize ləhə ni, ga yee na ba batize Fefere Munaa ni.>» ¹⁷ Wəe piimu p'a dā Kafə Yesu na ge, Kile ya ma taa lemu kan wəe mu ge, wu bu she lee kan pii betiilee mu, jəgə ne di ne fo ne w'a Kile nidaan shege we?»

¹⁸ Ba kalaapiire tisara ya Pyeri jomə pu logo tuun wemu ni we, a pee di pu logoo ni. A p'i Kile sə na: «Can na Kile ya sə shi wusama wu daburaje jo wu jurumu wu na, kənhə p'i ni sicuumə see wo ta.»

Ancəsi egilizi wu nəkənrə keree

* 11:16 Kapyegee 1:5

¹⁹ Tuun wemu ni p'a Eceni gbo ge, wee tuun wu ni p'a nə kən na n'a daa fee pu kana. A p'i jaaga. A pii di gari Fenisi ni Siperi fiye yi ni, a pii di gori Ancəsi kulo li ni. Ga Yawutuu puyə mu pee bi pu wo Kile Kafila wu yu. ²⁰ Lee be na Siperi sheen ni Sirine sheen pii be bye pu ni. Pee bi yiri na pa Ancəsi ni, shi wemu ne Yawutuu we ge, a p'i Kafə Yesu wo Jozaama pu jo pee mu. ²¹ A Kafə di pee n'a daa fee pu tēge wee labye wu na, fo sipyinehemee ya dā Kafə na.

²² Ba kee kapyegee k'a nə Zheruzalemu n'a daa fee pu na we, a p'i Barinabasi yaha kari Ancəsi ni. ²³ Ba w'a nə wə we, na Kile wo labye wu pyegana na n'a daa fee pu ni ne ni we; a lee di wu luu ni. A wu pu yeri na pu la le p'i diin Kafə koo li ni ni lojine ni. ²⁴ Barinabasi bye sipyisaama. Wu bi fanha ta n'a daa ni na nəhə ni Fefere Munaa be na. Sipyinehemee be bi sə Kafə na.

²⁵ Lee kadugo na a Barinabasi di doro kari Tarisi ni na she Səli sha. ²⁶ Ba w'a Səli na we, na gari ni wu ni Ancəsi ni. A p'i yee nigin maha wə ni n'a daa fee pu ni shiizhan; na sipyinehemee kalaa Kafə wo koo li ni. Na n'a daa fee yiri Kiriceen, lee nizhiine ya pye Ancəsi ni. ²⁷ Wee tuun wu ni a Kile tudunmə pii di foro Zheruzalemu ni na kari Ancəsi ni. ²⁸ Pee Kile tudunmə pu ni, wa mege bye na Agabusi, a wee di yiri na jo Fefere Munaa fanha ni na xuugbəhə ki da ba bye kənhə ke beeri na. A pee jomə pu ba bye can. Kee xuugbəhə k'a pye Oromə saannaa pu beeri wo saan Kulodi cana ni. ²⁹ Ba l'a pye mu we, a Ancəsi kalaapiire t'i jo na pu keye wə yiyə na; lemu se ne wemu ni ge, a pu beeri nigin nigin wu lee kan. A p'i yee taga pu cebooloo n'a daa fee pu tēge piimu pu ne Zhude fige ki ni ge. ³⁰ A p'i yee kan Barinabasi ni Səli mu, na pu she yee kan Zhude n'a daa fee pu nəhəle pu mu.

12

Yakuba xu keree ni Pyeeri wo kasolenε le

¹Wee tuun wu ni a saannaa Herodi di do Egilizi n'a daa fεε pu na na gana. ²A wu Yohana ceborona Yakuba gbo ni ηmɔpara ni. ³Ba w'a lee ja l'a taan Yawutuu pu ni wε, a wu Pyeeri bε co le kaso ni. Shizhenherε Baa Buuri Kalenε li tuun wu bye wii. ⁴W'a Pyeeri co le kaso wu ni, na sɔrɔsii kulunɔ shishεεε yaha kee na wu kasεri sipyii shishεεε shεεε. Herodi bi giin wu shε ni wu ni Shizhenherε Baa Buuri wu Kalenε li nidorogo na, wu shε wu kiiri kɔn sipyii pu bεeri jii na. ⁵Na Pyeeri yaha kaso wu ni, a egilizi sipyii p'i la le Kile-jεεge ni wu mu.

Pyeeri forogana kaso wu ni

⁶Niga na da mugi Herodi di Pyeeri kiiri wu kɔn, ke nibiige ki ni, sɔrɔsii shuun tε ni Pyeeri bi bye na ηmunɔ wu nibɔɔ ni tɔrɔ shɔnhɔyɔ shuun ni, sɔrɔsii pii d'a yere yere kujɔ li jɔ na na kasogbaha ki kasεri. ⁷Wee tuun wuyε pyaa ni, a Kafɔ wo mεleke wa di jε kasogbaha ki ni. A kpεenge di kasogbaha ki ni. A mεleke wu Pyeeri kpɔn kpɔn wu kabanugo na, na wu jε, na wu pye: «Yiri tɔvuyo na!» Taapile ni a shɔnhɔyɔ y'i baha wolo Pyeeri keye yi na na to jinε ki na. A Pyeeri di yiri. ⁸A mεleke wu jo: «Yiri m'a mayε pɔ, m'a ma tanhaya yi le!» A Pyeeri di li pye mu. A mεleke wu wu pye sanha: «Ma fadegbɔhɔ ki le m'a daha na feni!» ⁹A Pyeeri di yiri taha mεleke wu feni. Mεleke w'a lemu pye ge, Pyeeri bi sanha dā lee na wε. Ga, a wu li ta ba ηmunɔɔ jε wε. ¹⁰A p'i shε nɔ kaso wu kasεεε pyeεε pu wo kurunɔ nizhiige ki na, na doro kee taa. Na shε nɔ kurunɔ shuun wogo ki na, na doro kee bε taa. Na shε nɔ kujɔgbɔhɔ ki na. Tɔrɔ gbura ki bye kee na na jaha tii kulo li funnɔ ki na. Ba p'a nɔ wā wε, a gbura k'i mugi kiyε mu. A mεleke wu binne foro ni Pyeeri ni na koo co. Na pu yaha pu na gaanj shiizhan, taapile ni a mεleke wu gari na Pyeeri yaha. ¹¹Ba mεleke w'a kari

wε, a Pyeeri hakili di diin. A wu jo: «Nε li cε jo Kafɔ w'a wu mεleke wa tun w'a pa nε shɔ Herodi wo fanha ki na, ni Yawutuu pu wo kanhama pe, p'a bi puyε yaha p'i ba pemu taha nε na ge.

¹²Ba Pyeeri ya wu funnɔ sha wε, na gari Mariyama yiri. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee wo nu wu jε wii. N'a daa fεε niηεhemεε pu bi pinne wā na Kile jεeri Pyeeri mu. ¹³Ba Pyeeri ya nɔ kaanɔ ki jɔ na wε, na gbura ki kuu. Kapyebyezhɔ wa bye wā, wee mεge ki bye na Orode. A wee di ba kujɔ li wii. ¹⁴Ba w'a pa Pyeeri mujuu li cε tuun wemu ni wε, wu ya jā kujɔ li mugi nige fundanga kenε ni wε. A wu baa kari na shε yi jo pusamaa mu, na Pyeeri niyerege ki wa kujɔ li jɔ na kpεenge ki na. ¹⁵A p'i wu pye: «Mu jujumu wa wε!» Ga, a Orode di yi jo waha pu mu na can w'a wii. A p'i jo: «Wu jaa w'a wii.» ¹⁶A Pyeeri di ganha na gbura ki kuuni. Ba p'a pa gbura ki mugi, na wu ta Pyeeri ye pyaa wε, a l'i pu fo fo xuuni. ¹⁷A Pyeeri di wu kenε yirige, na pu pye na pu co puyε na. Yeegegana lemu na Kafɔ ya wu yeege kaso wu ni ge, a wu yee jaha jo pu mu. Na pu pye pu yi jaha jo Yakuba ni wu ceboronamaa pusamaa bεeri mu. Lee kadugo na a wu yiri wā na kari xuu watii ni.

¹⁸Ba jiga k'a pa mugi wε, a sɔrɔsii pu funbenwuu di ganha na puyε yegee na: «Dii Pyeeri d'a pye wε?» ¹⁹Li ya ta mɔ wε, a Herodi di wa yaha kari na pu Pyeeri yaha shε wee yiri. Pyeeri ya ta ja-ε ge, a wu sɔrɔsii pu yiri na pu yege, na jo na pu pu gbo.

Saannaa Herodi xugana

Lee kadugo na a Herodi di foro Zhude fiige ki ni, na gari Sezare ni, na shε jeri pye wā. ²⁰Herodi luu li bi yiri bε sanha Tiiri shεen ni Sidan shεen bε taa xuuni. Ba pee ya lee cε wε, na puyε ja na p'i shε Herodi mu. A p'i nanεεε lenε ni saan wu tashɔngɔ ki jujɔfɔ wu ni. Wee mεge jε na Bilatusi. Lee kadugo na a p'i shε Herodi mu na wu susuro ta wu yogo ki yaha k'i xhɔ. Bani wee wo fiige ki

ni pee nɔlige ya fɔro. ²¹ Ba cadagana k'a pa nɔ wɛ, a Herɔdi di wu saanra fadegbɔhɔ le, na diin wu saanra koro li ni, na ganha na kafilagbɔ yu pu mu. ²² A sipyii pu bɛeri di ganha na xhuulo na: «Le nɛ sipya mujuu wɛ, kilɛ yɛ pyaa mujuu li nɛ le!» ²³ Ga taapile ni, a Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa di yama wá Herɔdi na, bani wu ya ta Kilɛ pɛlɛ wɛ. A fyɛnrɛ di jé wu ni; a wu xhu.

²⁴ Lee bɛ na, Kilɛ jomɔ pu bi se naha na kabaya yi bɛeri na. ²⁵ Barinabasi ni Sɔli ya pa Zheruzalɛmu ni tuduro temu na ge, ba tee ya shɔnri wɛ, a p'i guri kari Ancɔsi ni. A pu nigariwuu di gari ni Yohana ni, wee p'a bi sanha na Marika.

13

Fɛfɛɛrɛ Munaa ya Sɔli ni Barinabasi naha bulo

pu shɛ Kilɛ Kafila jo

¹ Kilɛ tudunmɔɔ ni karamɔgɔbɔɔ pii bye Ancɔsi egilizi wu ni. Pee mɛyɛ yɛ: Barinabasi, ni Simɔ wemu p'a bi Niwɔ ge, ni Lusisi, wee bi yiri Sirinɛ kulo li ni, ni Manayeni, ni Sɔli. Manayeni ni saannaa Herɔdi, punuɔɔ ni pee ya bii. ² Caɔa ka n'a daa fɛɛ p'a suun le, na Kafɔɔ pɛlɛ. A Fɛfɛɛrɛ Munaa l'i pu pye: «Nɛ Barinabasi ni Sɔli yiri labye wemu kaa na ge, yi pu yaha na yahama ni, kɔnhɔ pu da wee pyi.» ³ Ba n'a daa fɛɛ p'a yee logo wɛ, a p'i tuun wa lɔ sanha na suun le, na Kilɛ nɛeri, na pu keye taha Barinabasi ni Sɔli na, na pu yaha kari Kilɛ wo labye wu na.

Barinabasi ni Sɔli nɔgana Siperɛ ni

⁴ Ba Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a Barinabasi ni Sɔli tun wɛ, a p'i gari Silisi ni. A p'i shɛ jé wà kɔɔgbɔhɔ ka ni na kari Siperɛ fiige ki ni. ⁵ A p'i nɔ Salaminɛ ni, na Kilɛ Kafila jo Yawutuu pu mu Kilɛ-pɛɛnɛ piyɛyɛ yi ni. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bi pu tɛgɛ labye wu na.

⁶ A p'i Siperɛ fiige ki kɔn nɛri na shɛ nɔ kulo la ni, lee mɛgɛ nɛ na Panfɔsi. Ba p'a nɔ wà wɛ, na Yawutu ná wa ta wà, wee mɛgɛ nɛ Bariyesu. Wu bi

siganma pyi, na kafineyɛ yu na Kilɛ tudunmɔɔ wee nɛ. ⁷ Wee siganfɔɔ w'a bye gbafɛnɛɛrɛ Sirigusi Polusi kaban. Wee gbafɛnɛeri wu bye ná xakiligbɔ fɔɔ. A wu Barinabasi ni Sɔli yiri, bani pu bi giin p'i Kilɛ Kafila logo. ⁸ Ga siganfɔɔ wemu mɛgɛ ki nɛ Bariyesu, p'i wu pyi Girɛkii jomɔ pu ni na Elimasi ge, a wee di Barinabasi ni Sɔli kaala. W'a bi li shaa wu gbafɛnɛeri wu naha kɔn, kɔnhɔ wu ganha bu dà Yesu na wɛ. ⁹ Wee tuun wu ni Sɔli we p'a bi na Pɔli ge, a wee di ni Fɛfɛɛrɛ Munaa na, a wu siganfɔɔ wu wii xuuni na jo: ¹⁰ «Shitaanni sipya mu nɛ, mu ya ni shizhiinmɛ ni nanmahara tuuyo bɛeri na. Tiimɛ bɛeri pɛn. Mu wa da Kafɔɔ wo kodiinɛ li nɛri wu nɔ yaha-i ya? ¹¹ Kafɔɔ ya wu kenɛ taha mu na nimɛ. Ma na ba bye fyɛn. Ma na ba tuun wa pye, ma da yafiin bɛ na wɛ.» Taapile ni a piige di jé Elimasi naha ni; a wu nɛri fyɛn, na ganha na daala wu bu garaa sipya wa ta, wee di wu kenɛ co, wu koo shɛ wu na. ¹² Ba gbafɛnɛeri w'a lee na wɛ, na dà Yesu na. Kalaa we w'a pye Kafɔɔ shizhaa na ge, a wee di bye wu mu kakanhana.

Pɔli ni Barinabasi nɔgana Ancɔsi nibire ni

¹³ Lee kadugo na a Pɔli ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ di jé kɔrɔgɔ ka ni Panfɔsi ni, na gari Pɛrizhe kulo li ni Panfili fiige ki ni. Yohana wemu mɛgɛ p'a yiri na Marika ge, wee xuu wu ni wee ya kuri pu fɛni, na gari Zheruzalɛmu ni. ¹⁴ Ga, a pusamaa di yiri Pɛrizhe ni, na gari kulo la ni lemu mɛgɛ ki nɛ Ancɔsi nibire ge, lee nɛ Pisidi wo fiige ki kabanugo. Ba Yawutuu wo cadɛngɛ k'a nɔ wɛ, a pu bɛ di jé Kilɛ-pɛɛnɛ puga ki ni na diin. ¹⁵ Ba p'a saliya we ni Kilɛ tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pu kalaa xɔ wɛ, a Kilɛ-pɛɛnɛ puga ki nɔnɔfɔɔ wu tuduro tun Pɔli ni Barinabasi mu na: «Na cebooloo, Kilɛ Kafila yɛrɛ la bye l'i wa yi mu, yi na já li pye.»

¹⁶ A Pɔli di yiri, na wu kenɛ yirige, na sipyii pu pye: «Izirayeli shɛn, ni

yee piimu p'a fyagi Kile na ge, yi ni-wegee shan! ¹⁷ Izirayeli shéen wo Kile w'a wù sefélé pu naha bulo. Tuun wemu ni pu bye nadadiinmē Misira ni ge, w'a pu nagoo nēhē. Lee kadugo na a wu wu wo sefēere ti taga pu yeege kee fiige ki ni. ¹⁸ A wu pu keree xu, na pu nō sha fo na nō yee kelē shishēere na. ¹⁹ Lee kadugo na w'a shi tēhē gbarashuun kyēegi, na wee kōri yeege Kana fiige ki ni, na fiige ki kan wù sefélé pu mu, ²⁰ fo na nō yee xhuu shishēere ni kelē kaguro na (450). Lee kadugo na, a wu kiirikōn kan wù sefélé pu mu fo na shē nō Kile tudunmō Samuweli wo caṇa nīi li na.

²¹ «Wee tuun wu ni a p'i li sha Kile mu na wu wa pye saan pu nūṇo ni. A Kile di Kisi ja Sōli kan pu mu wee wu pye pu saan. A wee di yee kelē shishēere (40) ta pu nūṇo ni. Wee bi foro Benzhamē wo shi wu ni. ²² Ba Kile ya Sōli laha saanra ti na wē, na Dawuda kan pu mu w'a pye pu saan. A wee kaa di daan Kile ni, a Kile di jo: «Sipya wemu nē zhaa ge, wee wu nē we, Zhese* ja Dawuda we. Wee na ba bye nē nīdaan keree ki bēeri pyevō.»* ²³ A Kile di ba Shōvō kan Izirayeli mu, na foro Dawuda shi wu ni, ba w'a bi yi jo jogana lemu na wē, wee nē Yesu. ²⁴ Na ta wee sanha ba wē, Yohana w'a bi Kile Kafila wu yere pyi Izirayeli sipyii pu bēeri mu, na pu daajenē jo pu jurumu wu na, p'i batize. ²⁵ Ba Yohana wo labye wu taaxō ya tēnē wē, a wu ganha na yu na: «Yee ya giin na jōgō nē wa wē? Shōvō wemu naha yee wa wii ge, nē wa were-e dē! Ga we w'a ma nē kadugo ge, wee wu wa. Nē cēre nē wu pye wu bulo, ali na wu tanhaya mēere bē sanha, nē yaa ni lee ni wē.»*

²⁶ Lee kadugo na a Pōli di jo: «Na cebooloo, yee piimu pu nē Ibirayima yaseye ge, ni yee pii p'a fyagi Kile na ge, pe nūwuuro jomō pe ya jo yi bēeri mu. ²⁷ Bani Yawutuu pii p'a bye Zheruzalēmu ni ge, pere ni nūṇōfē pu

bi ta li cē na Shōvō wu nē Yesu wē. Kile tudunmō pu jomō pemu bē pu bi galaa cadēenge bēeri ge, pu ya pee bē cē wē; bani p'a Yesu jaagi, na wu gbo. Ga lee funṇo ni a p'i pee jomō pe nō fa puyē kategee. ²⁸ Ali na ta pu ya kaa la shishiin ta wu na le l'a wu kagbuu xō wē. Lee bē na, a p'i Pilate pye na wu sō p'i wu gbo. ²⁹ Lee na keree kiimu k'a ka Kile tudunmō Kitabuu pu ni Yesu shizhaa na ge, pee jomō pu bēeri ya pye can. Lee kadugo na a p'i wu tirige korikoritige ki na, na shē le faṇa ni. ³⁰ Ga, a Kile di wu nē na yeege xu ni. ³¹ Ba w'a nē foro xu ni wē, pii p'a wu torogo na yiri Galile ni na pa Zheruzalēmu ni ge, a wu cabyaa nīnēhēnē pye na wuyē shēe pee na. Pee sipyii pu p'a pye wu sēere, na wu jomō yu Izirayeli sipyii pu mu. ³² Kile bi Jozaama pemu wo nōmē lō wù sefélé pu mu ge, wēeye pyaa ki bē wo kapana nūṇo ki nē, na pee naha jo. ³³ Nōmē le Kile ya lō wē sefélé pu mu ge, w'a lee fa pu kadugo shēen mu. Kile ya Yesu nē na yeege xu ni. Lee l'a ka Zaburuu Kitabu koogoo shuun wu ni Yesu shizhaa na na:

«Mu nē nē Ja; nīnaa n'a ma se.»*

³⁴ Ba Kile ya Yesu nē na yeege xu ni wē, na jo na wu da ga xhu nige bada wē. Lee Kile Kafila w'a shē na:

«Fēfēere nōmē le nē lō Dawuda mu ge, nē na ba lee nō fa nakaara baa ni duba ni yi mu.»*

³⁵ Lee wuu na Kile Kafila w'a li shē xuu wa bē ni sanha na:

«Mu da ga sō ma Fēfēere Sipya wu wu fōnhō faṇa ni wē.»*

³⁶ Ga Dawuda we w'a pe jomō pe jo ge, ba wee ya Kile nīdaan keree pye xō wu wo tuun wu ni wē na xhu. A p'i wu le na fara wu sefélé pu nixhuyo na. A wu fōnhō. ³⁷ Ga Kile ya Yesu wemu nē na yeege xu ni ge, wee ya ta fōnhō wē.

³⁸ «Lee na, na cebooloo, wē ya yaa na li cē na Yesu gbōrō ni wù jurumu w'a da yafa wù mu. ³⁹ Kakuuṇō

* **13:22 Zhese:** Wee ninumō p'a byi Izayi.

* **13:33** Zaburuu 2:7 * **13:34** Ezayi 55:3

* **13:22** Zaburuu 89:21

* **13:35** Zaburuu 16:10

* **13:25** Yohana 1:20-27

kiimu ki ƚe yee ya já shɔ ki na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu nɔhɔ ni-i ge, wemu bu dà Yesu na, weefɔɔ na zhɔ kee kakuuŋɔɔ ki bɛ na, na kaji ta Kile ƚaha tàan Yesu gbɔɔrɔ ni. ⁴⁰ Lee wuu na y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, yee ganha da yi ta wɛ. P'a jo:

⁴¹ «Kile keree la wuuvɛɛ, yi wii,
li na bye kakanhana yee mu,
lee kadugo na yee na gyɛɛgi.
Bani n'a da ba kaa la pye yee wo tuun
wu ni.
Ali wa na ba li paari yee mu,
yee da ga dà li na wɛ.»*

⁴² Ba Pɔli ni Barinabasi ya pa foro Kile-pɛɛŋɛ puga ki ni wɛ, a sipyiire t'i pu pye na cadɛɛngɛ ki k'a ma ge, na pu pa jo le kaa le ninunɔ na pee mu sanha. ⁴³ Ba sipyiire t'a ƚɔ kɔn na jaaga wɛ, Yawutuu niƚehɛmɛɛ ni Kile ƚii fyaara sipyii piimu ya jé Yawutuu koo li ni ge, a pee di daha Pɔli ni Barinabasi fɛni. A pee di ganha na pu logoo wari na pu taha Kile wo niimɛ wu fɛni ni ƚɔmɛɛ fɛɛɛ ni. ⁴⁴ Ba cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a kulo li sipyii pu bɛɛri di ba binne p'i Kafɔɔ jomɔ logo. ⁴⁵ Ba Yawutuu p'a sipyiire ti ƚa t'a pinne wɛ, a lee wo ƚɛpɛɛn di jé pu ni. A p'i ganha na Pɔli kafila wu kaala na wu shɛhɛɛ. ⁴⁶ A Pɔli ni Barinabasi di yi fiinŋɛ jo pu mu na: «Yee Yawutuu mu Kile Kafila wu bi yaa na fɛnhɛ jo. Ga ma na jo yee ya she wu ni, na li yaha na yee ya yaa ni ƚii sicuumɔ nixhɔbaama ni wɛ. Ayiwa nime a wu gari shi watii yiri. ⁴⁷ Bani ye Kafɔɔ Kile ya jo wu Kafila wu ni na:

«Nɛ Kile w'a ma tenɛ na pye kpɛɛngɛ
shi wusama mu,
kɔnhɔ m'a ƚuwuuro ti jomɔ pu
yaha p'i nɔ
kɔŋɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu bɛɛri
na.»*

⁴⁸ Shi wemu ƚe Yawutuu-i ge, ba pee ya pee jomɔ pu logo wɛ, a pu bɛɛri fundanga wuu di ganha na Kafɔɔ jomɔ pu sɔni. Piimu bɛɛri pu bi puyɛ gbegɛle p'i sɔɔ ƚii sicuumɔ

nixhɔbaama pu na ge, a pee bɛɛri di dà Kafɔɔ Yesu na. ⁴⁹ Lee caagagana li na Kafɔɔ jomɔ pu bi jaaga wee xuu wu bɛɛri ni.

⁵⁰ Kulo li mɛgbɔhɔ cèe ni kulo li sipyigbɔɔ piimu pu bye Yawutuu koo li ni ge, a Yawutuu p'i pee sɔn wá Pɔli ni Barinabasi na, a p'i pu kanha, na pu kɔri na yeege pu wo fiige ki ni. ⁵¹ Ga, a Pɔli ni Barinabasi nivorowuu di pu tɔɔyɔ gbazhenhɛ ƚahara wo wà, na lee pye sɛɛri kaa pu fɛni. A p'i gari Ikone kulo li ni. ⁵² Ga lee bɛ na, a pee n'a daa fɛɛ nivomɔɔ pu kunni di ƚi fundanga ni Fɛfɛɛɛ Munaa na Ancɔsi ni.

14

Pɔli ni Barinabasi ya kari Ikone kulo li ni

¹ Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ Ikone ni wɛ, na jé wà bɛ Yawutuu Kile-pɛɛŋɛ puga ki ni. A p'i jomɔ jo fo Yawutuu niƚehɛmɛɛ ni Girekii niƚehɛmɛɛ ya pye Yesu n'a daa fɛɛ. ² Ga, Yawutuu piimu p'a she pu da dà Yesu na-ɛ ge, a pee di she ganha na shi wusama sɔɔn na waa n'a daa fɛɛ pu na. ³ Ga lee bɛ na, a Pɔli ni Barinabasi di mɔ lee kulo li ni. P'a bi Kafɔɔ kaa yu, pu bi fyagi wa shishiin na wɛ. Kafɔɔ bi sefɛɛɛ kaan pu mu p'a kakanhanɔa ni ƚaha shɛshɛɛɛ pyi. Kee bi li shɛɛ na Kafɔɔ wo Fɛɛɛɛ jomɔ pu ƚe can.

⁴ A kulo li shɛɛn p'i daa taaya shuun. A taaga ka di bye ni Yawutuu pu ni, a ke k'i bye ni tudunmɔɔ pu ni. ⁵ A Yawutuu pee ni shi wusama ni pu ƚuŋɔfɛɛ di bɛ nigin na, na p'i Pɔli ni Barinabasi kanha. Pu funŋɔ bye p'i pu wá gbo ni kagereye ni. ⁶ Ba Pɔli ni Barinabasi ya pa li cɛ na pu funŋɔ ki wa p'i pee gbo wɛ, a p'i baa kari Likawuni fiige ki ni. Kee fiige ki ni Lisitiri ni Dɛribɛ kulogoo k'a bye. ⁷ A p'i Jozaama pu jo wee xuu wu bɛɛri ni.

Na Pɔli ni Barinabasi yaha Lisitiri ni

⁸ Ná wa bye Lisitiri ni w'a bi faan fo wu taasii ni. Wu bi sanha ƚaari ƚa bada wɛ. ⁹ Wee ná wu bi Pɔli jomɔ pu

* 13:41 Habakuki 1:5 * 13:47 Ezayi 49:6

nuri. A Pɔli di wu ɲaha kɔ le wu ni na wii, na wu ta na n'a daa wa wu zɔ wu ni, na wu cuunɔ. ¹⁰ A Pɔli di jo ni fanha ni, na ná wu pye: «Yiri yere ma tɔɔyɔ yi na!» A na wu yiri, na yere wu tɔɔyɔ yi na, na ganha na ɲaari. ¹¹ Ba sipyiire t'a lee ɲa wɛ, na jo Likawuni shɛɛn jomɔ pu ni na: «Kakanhana dɛ! Wù kilɛɛ p'a puyɛ ɲeri sipyii, na digi na pa naha.» ¹² Girekii kilɛ wemu mɛgɛ ki bye Zesi ge, a p'i wee mɛgɛ le Barinabasi na. Shuun wo wu mɛgɛ ki bye Herimesi ge, a p'i wee mɛgɛ le Pɔli na. Bani Pɔli w'a bye jomɔ pu jovɔɔ. ¹³ Zesi tapɛɛɲɛ puga ki bye kulo li tajege ki ni. A wu saraya ɲaha shɔɔnriwɔɔ wu shɛ wee xuu wu ni ni nupɛhɛɛ ni, na ki to ni tige fyɛɛnrɛ ni. Wu ni sipyiire ti bi giin p'i saraga wolo Barinabasi ni Pɔli mu.

¹⁴ Ga ba Pɔli ni Barinabasi ya lee ɲa wɛ, a pu loyire wuu di pu fadeye shɛɛngi, na baa kari sipyiire ti fɛni, na ganha na sɛɛ na: ¹⁵ «Wu naniinɛɛ ɲaha na yee di le pyi wɛ? Wɛɛ bɛ pu ɲɛ sipyii ba yee wa wɛ. Wɛɛ ya pa Kilɛ Jozaama jo yee mu, jo yi ke ɲunɔ baa pɛɛɲɛ ke ɲɔ yaha, y'i dà Kilɛ ɲii wo wu na. Y'i da wu pɛɛ, wee wemu w'a fugba, ni ɲiɲɛ, ni suumɔ lɔhɔ, ni ki funɲɔ yanmuyɔ yi bɛeri yàa ge. ¹⁶ Taashiinɛ li ni Kilɛ bi shi wu bɛeri yaha wu na wuyɛ ɲidaan koro ɲaari, ¹⁷ Ga lee bɛ na Kilɛ bi wuyɛ shɛɛ pu na ni kasaanɔa niɲɛhɛɲɛ ni. W'a zanha shaan yee mu na yiri fugba we ni, na yee shinma ɲɔgi wu tuun ni, na ɲɔlige niɲɛhɛɲɛ kaan yee mu, na fundanga kaan yee mu.» ¹⁸ Pɔli ya yee bɛeri jo, ga jɛɛɛ yɛ li bi fɔ p'i sipyiire ti ɲaha kɔn kanha niyɛ yi gbo wu na.

¹⁹ Na pu yaha lee na, a Yawutuu p'i di yiri Ancɔsi nibire ni Ikone ni na pa. A p'i sipyiire ti faanna fo p'a kagereye taga Pɔli wá shan, na p'i wu gbo. Lee kadugo na a p'i wu fuulo na shɛ wá kulo li kadugo yiri, bani pu bi giin na w'a xu xɔ. ²⁰ Ga ba n'a daa fɛɛ p'a shɛ wu kuuri wɛ, a wu yiri jé kanha ki ni. Kee caɲa ki ɲimuguro na a Pɔli ni Barinabasi di yiri wá na kari Deribe ni.

Tudunmɔɔ p'a kuri kari Ancɔsi nigbɔ wu wo egilizi wu ni

²¹ Pɔli ni Barinabasi ya Kilɛ Jozaama pu jo Deribe kulo li ni. A sipyiɲɛhɛmɛɛ di dà Yesu na. Lee kadugo na a p'i guri kari Lisitiri ni, ni Ikone, ni Ancɔsi nibire ni. ²² P'a bi Yesu n'a daa fɛɛ pu logoo wari, na pu yeri na pu kori yaha n'a daa wu ni pu da se ɲaha na. Bani p'a bi pu pyi na: «Li waha l'i waha, wɛɛ na venhɛ kanhama niɲɛhɛmɛɛ ɲa, yani wù pa jé Kilɛ wo saanra ti ni ge.» ²³ Pɔli ni Barinabasi ya pii ɲaha bulo na pye ɲahagbaa fɛɛ egilizii pu bɛeri nigin nigin ni. Lee kadugo na a p'i suun le, na Kilɛ ɲɛeri pee sipyii pu mu. Kafɔɔ wemu na p'a dà ge, a p'i pu kaa le wee keɲɛ ni, kɔnhɔ wu bye pu tɛgɛvɔɔ.

²⁴ Lee kadugo na a Pɔli ni Barinabasi di Pisidi kɔn ɲeri, na gari Panfili fiige ki ni. ²⁵ A p'i Kilɛ Kafila jo Pɛrizhe kulo li ni na na kari kulo la ni lee mɛgɛ ɲɛ Atali. ²⁶ A p'i jé kɔɔgbɔhɔ ka ni na kari Ancɔsi nigbɔ wu ni Siiri fiige ki ni. Wee xuu wu ni n'a daa fɛɛ p'a bi pu kaa le Kilɛ keɲɛ ni. Labye wemu na p'a xɔ mɛ ge, a p'i na yiri wà lee kulo li ni na ma wee labye wu fɛni. ²⁷ Ba p'a nɔ Ancɔsi ni tuun wemu ni wɛ, keree kiimu bɛeri p'a pye Kilɛ baraga ni ge, a p'i n'a daa fɛɛ pu pinne, na kee bɛeri paari pu mu. Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, mugigana lemu na Kilɛ ya kujɔɔ mugi wee bɛ mu, kɔnhɔ pu bɛ di dà Yesu na ge, a p'i yee bɛ paari. ²⁸ A Pɔli ni Barinabasi di taatuunnɔ pye Ancɔsi n'a daa fɛɛ pu yiri.

15

Yesu n'a daa fɛɛ p'a pinnege kemu pye Zheruzalemu ni ge

¹ Ayiwa, a namaa pii di ba yiri Zhude fiige ki ni na pa Ancɔsi ni. A p'i ba ganha na kalaa watii kaan cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu na: «Na saha ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, yee ya cekɔɔnrɔ pye wɛ, yee da zhɔ wɛ.» ² Pɔli ni Barinabasi ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na wɛ. A l'i bye nakaagbɔɔɔ pu tɛ ni, fo Ancɔsi n'a daa fɛɛ p'a n'a

daa fεε pii fara Pɔli ni Barinabasi na, p'i shε li tiinne tiin Zheruzalemu ni, pu ni tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlεε pu ni. ³ A egilizi wu pu tun kari, a pu nigari-wuu di doro Fenisi fiige ni Samari fiige ki ni. Shi wemu jε Yawutuu-i ge, wee ya sɔɔ Kile jomɔ pu na sɔɔgana lemu na ge, a p'i yee paari wee xuu wu n'a daa fεε pu mu. A pee jomɔ p'i daan pu cebooloo pu ni xuuni.

⁴ Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ Zheruzalemu ni wε, a n'a daa fεε p'i pu jɔɔ cırı cirigazaana na. Tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlεε pu bεeri bi bye wà. P'a já keree kiimu bεeri pye Kile baraga ni ge, a p'i kee bεeri paari Zheruzalemu n'a daa fεε pu mu. ⁵ Farizhεen piimu p'a dà Yesu na ge, a pii di yiri pu ni na jo: «Shi wemu jε Yawutuu wε, piimu p'a dà Yesu na wee shi wu ni ge, pee wo cekɔɔnrɔ bye jε fanha. Na fara lee na, p'a yaa na jaari na sahanj ni Musa wo saliya wu ni.» ⁶ Lee wuu na, a tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlεε p'i puyε ja na binne tiin, kɔnhɔ p'i yee suguri shiizhan. ⁷ Ba jomɔ p'a pa jeri nakaagbɔɔrɔ pu tε ni wε, a Pyεeri di ba yiri yere na jo: «Na cebooloo, yeeyε pyaa wa li fiin na Kile ya nε jaha bulo fo taatuunnɔ ni, kɔnhɔ nε Kile Jozaama pu jo shi wusama bε mu wemu jε Yawutuu wε, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo p'i dà Yesu na. ⁸ Kile wemu w'a sipyii bεeri zɔɔɔ cε ge, wèe ya li cε na wee ya sɔɔ pu na. Lee wuu na Fεfεere Munaa l'a tigi pu na ba l'a tigi wèe na tigidana lemu na wε. ⁹ Lee ya ta zhɔnrɔgɔ pye wε. L'a pu zɔɔɔ fiinjε, bani p'a dà Yesu na. ¹⁰ Ni li wa mu, jaha na yee di wa giin y'i Kile taanna di wii wε? Wèe sefεlεε ni wèeyε pyaa ya ta já tuguro temu na-ε ge, jaha na y'i wa giin y'i tee taha n'a daa fεε pu jɔɔɔ ni wε? ¹¹ Dagana lemu na yee ya dà na yee ya shɔ Kafɔɔ Yesu wo niime wu gbɔɔrɔ ni ge, mu li wa pii bε shizhaa na.»

¹² A sipyii pu bεeri di cari cari puyε na, na Pɔli ni Barinabasi yε bε wo ni-joyo logo. Kile ya kakanhanja ni jaha

sheshεere temu pye pu mu shi wu ninε ni wemu jε Yawutuu wε ge, a p'i yee bεeri paari sipyiiire ti mu. ¹³ Ba Pɔli ni Barinabasi ya jo xɔ wε, a Yakuba di jomɔ pu lɔ na jo: «Na cebooloo, yi niwegee shan, y'i na kafila wu logo! ¹⁴ Shi wemu jε Yawutuu-i ge, yaha-gana lemu na Kile ya wu kasεεge yaha wee shi wu na fo taashiine li ni ge, na pii jaha bulo pu ni na pye wuyε pyaa wuu ge, Simɔ ya yee bεeri paari na xɔ yee mu. ¹⁵ Simɔ wo jomɔ pe ni Kile tudunmɔɔ pu wo pu bεeri jε ninumɔ, bani l'a ka Kitabu wu ni na Kafɔɔ ya jo na:

¹⁶ «Lee kadugo na, n'a da ba guri ba. Dawuda puga ke k'a to ge, n'a da ba kee yerejεvonɔ yerejε. N'a da ba ki kataha ki bεeri yirige, di ki tii.

¹⁷ Kɔnhɔ sipyiiire tisara bεeri di Kafɔɔ sha ni shi wu bεeri n'a yiri na pye nayε wo ge.

¹⁸ Yee Kafɔɔ ya jo. Wee w'a kii keree kii shε fo taatuunnɔ ni.* »

¹⁹ Lee kadugo na a Yakuba di jo: «Lee wuu na, shi wemu jε Yawutuu wε, wu d'a sɔɔ Kile Kafila wu na ge, nε funjɔ na, wèe ya yaa na waha watii taha wu na wε. ²⁰ Ga yi yere wù sεmε tun pu mu, na saraya yatɔɔyɔ yemu p'a gbuu yaperεε na ge, pu ganha ba yee xaara xaa wε. Na pu ganha ba dɔdɔɔrɔ pyi wε, na pu ganha ba yax-uyo, kelee shishan xaa wε. ²¹ Bani na lɔ fo taatuunnɔ li ni, kulogoo ki bεeri ni, Kile-pεεjε piyeyε yi ni, lee yere li l'a gaan na saha ni Musa wo saliya wu ni cadεεnge bεeri na.»

Tudunmɔɔ p'a sεmε tun n'a daa fεε pii mu piimu jε Yawutuu wε

²² Yakuba jomɔ p'a bi bε tudunmɔɔ ni nɔhɔlεε, ni n'a daa fεε pu mu. A pu pii pinne ni Pɔli ni Barinabasi ni, na pee tun kari Ancɔsi ni. A p'i jahagbaa fεε shuun wa jaha bulo n'a daa fεε pu ni. Wa mεge jε na Zhude, p'i wu pyi

* 15:18 Amosi 9:11-12

na Barisabasi, shuun wo wu mege je na Silasi. ²³ A p'i seme wu le pu keje ni. L'a bi ka wee seme wu ni na:

«Wèe piimu pu je tudunmoo pu ge, wèe ni egilizi nahalee ni n'a daa fee pu p'a we seme we tun wu cebooloo n'a daa fee pu mu piimu je Yawutuu we, na je Ancosi kulo le, ni Siiri fiige ke, ni Silisi fiige ki ni ge:

Wèe ya yi shaari.

²⁴ Wèe ya logo na sipyii pii ya yiri wèe yiri naha, na she kafila wa taga yee hakilee pu wuregi, fo l'a pye yee mu funzhaga; na ta wèe di ya pu tun we. ²⁵ Lee wuu na wèe ya wuye ja, na be nigin na, na li ta l'a poro na sipyii pii fara wu taanyiinee Pali ni Barinabasi na, wu pee tun yi mu. ²⁶ Pii namaa shuun we ya puye kan Kafoo Yesu wo labye wu mu, fo na li pye jeere ye l'a fo p'i xhu kanhama keje ni. ²⁷ Lee wuu na wèe ya Zhude ni Silasi pinne ni pu ni, kanhoo jomoo pemu wèe ya ka seme wu ni ge, p'i pee jo yi mu no ni no. ²⁸ L'a taan Fefere Munaa ni wèe be ni, nago wu ganha da tuguro tatii taha yi na, kii keree kii kadugo na we. Kee keree ki kaa wèe ya jo waha me yi mu. ²⁹ Yi ganha ba yapere xaara, kelee shishan, kelee yaxuyo xaa we; y'i dodooro yaha. Yi bu ja yiy tanha kii keree kii na, lee ya no. Kile wu tuun wa she wu na.»

³⁰ A p'i Pali, Barinabasi, Zhude ni Silasi ye yaha kari Ancosi ni. Ba pee ya no wa we, na n'a daa fee pu beeri yiri pinne, na seme wu kan pu mu. ³¹ Ba p'a wee seme wu kalaa we, a lee yere l'i pu funno taan xuuni. ³² Zhude ni Silasi ye be di bye Kile tudunmoo, a p'i yere kan n'a daa fee pu mu, na pu logoo waha, na samohoro le pu ni. ³³ A p'i cabyaa kii pye ni pu ni Ancosi ni. Lee kadugo na a p'i koo sha. A p'i li kan pu mu, na pu pye na Kile wu pu naha she pu tunvee pu yiri, na pu she kanha ta jajiye na. ³⁴ [Ga lee be na, a l'i daan Silasi ni wee wu kori Ancosi ni.] ³⁵ A Pali ni Barinabasi di gori Ancosi ni. Pee ni sipyii piitilee bi n'a daa fee pu kalaa, na Kafoo wo Jozaama pu be yere pyi.

Pali ni Barinabasi ya waagi

³⁶ Cana ka Pali ya pa Barinabasi pye: «Barinabasi, kulogoo kiimu ni wèe ya toro, na Kile Kafila jo wa ge, wu kuri wu doro kee ni, wu ki n'a daa fee pu peregi pu bi se naha na n'a daa wu ni.» ³⁷ Pu nigariwuu, Barinabasi funno bye, Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee be wu pinne ni pu ni. ³⁸ Ga Pali ya ta soo Yohana wu pinne ni pu ni we. Bani na pu yaha Panfili fiige ki ni w'a pa guri pu feni na labye wu ta wu sanha xho we. ³⁹ A l'i bye gilege Pali ni Barinabasi te ni, fo na pu pye p'a waagi. A Barinabasi di gari ni Marika ni. A pu shuun wu je korogo ka ni na kari Siperi ni. ⁴⁰ A Pali di Silasi naha bulo. A n'a daa fee p'i pu kaa le Kafoo keje ni. ⁴¹ A p'i Siiri ni Silisi fiye yi beeri naari, na samohoro le n'a daa fee pu ni.

16

Timote ya fara Pali ni Silasi na

¹ A Pali ni Silasi di gari Deribe ni, a p'i foro wa, na gari Lisitiri kulo li ni. Na she n'a daa foo levoo wa ta wa, wee mege je na Timote. Wu nu bye Yawutuu n'a daa foo wa, ga wu to w'i je Giriiki. ² N'a daa fee piimu pu bye Lisitiri ni Ikone ni ge, pee beeri bi Timote mesanja yu. ³ Lee wuu na Pali ya li sha na Timote wu pye wu kapyebyeni. Yawutuu pu wuu na w'a Timote kon, bani pu beeri bi li ce na Giriiki wu je wu to we. ⁴ Pu nigariwuu ya toro kulogoo kiimu beeri ni ge, tudunmoo pee ni Zheruzalemu nahalee p'a keree kiimu tenge ge, a Pali di kee beeri paari pu mu, na p'a kee pyi. ⁵ Lee l'a bi n'a daa fee pu pye pu na se naha na n'a daa wu ni, egilizii pu ni. A la di ganha na faraa pu na cana beeri.

Pali ya kashae la na Torowasi ni

⁶ A Kile Munaa l'i pu naha kon Kile Kafila wu jo na Azi fiige ki ni. A p'i Firizi ni Galasi fiye yi ja toro. ⁷ Ba p'a teenje Misi fiige ki na we, a p'i ganha na giin p'i je Bitini ni, ga Yesu Munaa li ya ta soo pu je wa we. ⁸ A p'i doro Misi

kabanugo na kari Torowasi ni. ⁹ Kee caŋa ki piige Pɔli ya kashɛɛ la ɲa. A wu Masedɔni shɛn ná wa niyerege ɲa wu na wu ɲɛɛri na yu: «Pɔli, ɲɔ mayɛ na, m'a ba Masedɔni ni, m'a ba wù tɛgɛ.» ¹⁰ Ba Pɔli ya lee ɲa wɛ, taapile ni a wu gbegele, na shɛ Masedɔni fiige ki ni. A wɛɛ di li cɛ nakaara baa jo Kilɛ yɛ pyaa k'a jo na wɛɛ pu shɛ Kilɛ Jozaama pu jo pii sipyii pii mu.

Lidi ya pye Kafɔɔ Yesu wo n'a daafɔɔ Filipi kulo li ni

¹¹ A wɛɛ di jé kɔrɔgɔ ka ni Torowasi ni, na nɔ Samoturasi ni. Tee ɲimuguro ti na wɛɛ ya nɔ Nerapolisi kulo li ni. ¹² A wɛɛ di foro wà, na gari Filipi ni. Lee ɲɛ Masedɔni fiige ki kugbɔɔ le, na ɲɛ Oromɛ fanha ki tateɛngɛ ka. A wɛɛ di cabyaa pye lee kulo li ni.

¹³ Ba cadeɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wɛɛ di shɛ kanha ki kadugo. Bani wɛɛ bi giin na xuu wa wa wà pu mu dugo ki ɲɔ na, wee ɲɛ pu Kilɛ-ɲɛɛɛge tapyege. Ba wɛɛ ya nɔ wà wɛ, na cɛɛ pii ta p'a puyɛ pinne wà, a wɛɛ di Kilɛ Kafila jo pee mu. ¹⁴ Cee nigin wa bye pee ni, wee bi jé Yawutuu pu wo Kilɛ koro li ni, wee mɛgɛ ɲɛ Lidi. Wu kulo mɛgɛ di ɲɛ Tiyatiiri. Faɲɛɛyɛ wu bi bɛɛɛɛ, yemu pɛɛɛɛ ya waha ge. Wu bi Kilɛ pɛɛɛ A wu ganha na we kafila we nuri, a Kafɔɔ di fungɔngɔ fɛɛɛɛ kan wu mu w'a Pɔli kafila wu ɲaha cɛ. ¹⁵ A wu ni wu puga shɛɛn pu bɛɛri di batize. A wu Pɔli ni wu kaafɛɛ pu ɲɛɛri na: «Yee bi dà li na na nɛ dà see na Kafɔɔ na, yi pa digi na puga.» A wu wɛɛ karamu fo wɛɛ ya sɔɔ.

Pɔli ni Silasi ya le kaso ni Filipi kulo li ni

¹⁶ Caŋa ka wɛɛ ya kari Kilɛ taɲɛɛɛge ni, a bulozhɔ wa di wɛɛ ɲuɲɔ círi. Jina wa wu bye wee ni, wee baraga ni wu bi celɔɔ pyi. Tee celɔɔ ti ni w'a bi wari ɲiɲɛhɛmɛ taa na gaan wu Kafɔɔ mu. ¹⁷ A wee cee jinaa wo wu daha yaha wɛɛ fɛni, na sɛɛɛ, na yu: «Kilɛ-gbɔtabaaga wo kapyebyii pu ɲɛ pii namaa piiri. Nuwuuro ya daa koo lemu ni ge, lee kaa p'a yu yee mu.»

¹⁸ Wee cee wu bi taha yaha Pɔli yɛ fɛni caŋa bɛɛri na yee yu. Caŋa ka, a Pɔli di ba ganha na ɲmahana ɲɛri, na jina wu pye: «Yesu Kirisa mɛgɛ na, jina, foro cee wu ni!» Taapile ni a jina wu foro cee wu ni.

¹⁹ Ba wee bulozhɔ wu kafɛɛ ya pu wari ta koro li ɲa l'a tɔ wɛ, a p'i Pɔli ni Silasi co kari kiiri kɔɔn kurunɔ ki mu. ²⁰ Ba p'a nɔ wà wɛ, na Oromɛ fanhafɛɛ pu pye: «Pii namaa pii ya wɛɛ kulo li wuregi, Yawutuu pu ɲɛ pii. ²¹ P'a sipyii pu kalaa keree kii ni na ta wɛɛ Oromɛ shɛɛn wo saliya wu ya gbara kee na wɛ, wɛɛ di ya yaa w'a kee keree ki pyi bɛ wɛ.» ²² Ba sipyiiire t'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i yiri Pɔli ni Silasi fɛni. A fanhafɛɛ p'i jo na pu pu fadeye wolo pu na, p'i pu kpɔn ni susɔɔ ni. ²³ Ba p'a pu deele kpɔn wɛ, na pu le kaso ni. A fanhafɛɛ p'i yi jo kaso gbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu mu na p'a pu kasɛri xuuni. ²⁴ Ba kaso gbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ w'a yee logo wɛ, a wu shɛ Pɔli ni Silasi yaha kaso gbaha ki funɲɔ pura la ni, na pu tɔɔyɔ le tige ka ni na pɔ.

²⁵ Ba ɲiɲɛ k'a pa ɲi wɛ, a Pɔli ni Silasi di ganha na Kilɛ ɲɛɛri, na Kilɛ masɔɲɔ yoyo cee. Kasolemɛɛ pusamaa bɛɛri bi yee nuri. ²⁶ Na pu yaha lee na, a ɲiɲɛ k'i wakaraa cɛɛ xuuni, na kaso gbaha ki ɲahara fo na ki gburaya yi bɛɛri pye y'a mugi yiyɛ ni. A kasolemɛɛ pu bɛɛri wo tɔɔɔ shɔnhɔyɔ y'i bahala wolo. ²⁷ Ba kaso gbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ w'a ɲɛ, na gburaya yi bɛɛri ta y'a mugi wɛ, a wu wu ɲmɔpara kɔɔngi li kɔrɔgɔ ni di daga wuyɛ gbo, bani wu bi giin na kasolemɛɛ pu bɛɛri ya paa. ²⁸ A Pɔli di mujuugbɔɔ wá na: «Ma ganha da kakuunɔ pye mayɛ na wɛ, wɛɛ bɛɛri wa naha.»

²⁹ A kaso gbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu jo na pu sokinna le pa. A wu gburogi jé kaso gbapire li ni. W'a bi fya fo na fuguri, a lee di wu pye w'a shɛ do Pɔli ni Silasi tɔɔyɔ ni. ³⁰ Lee kadugo na a wu Pɔli ni Silasi yeege kpɛngɛ ki na, na pu pye: «Na ɲahafɛɛ, lekɛ nɛ d'a yaa na pye, kɔnhɔ

di juwuuro ta we?» ³¹ A p'i wu jɔ shɔ na: «Dà Kafɔ Yesu na, ma na zhɔ ma ni ma puga shɛɛn pu bɛɛri.» ³² Lee kadugo na a Pɔli ni Silasi di Kafɔ jomɔ pu jo wu ni wu puga shɛɛn pu bɛɛri mu. ³³ Kee jɔjɔnɛ kiyɛ pyaa na, a kasogbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu Pɔli ni Silasi yɛ nɔɔyɔ yi wɛɛ pye. A wu ni wu puga shɛɛn pu bɛɛri di batize. ³⁴ Lee bɛɛri kadugo na a wu gari ni pu ni wu kaban, na shɛ yalige kan pu mu. A we na we ni wu puga shɛɛn bɛɛri di fundanga pye xuuni, bani p'a dà Kile na.

³⁵ Ba jiga k'a mugi wɛ, a Oromɛ fanha ki juɔɔfɛɛ p'i fanhafɛɛ pii tun kasogbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu mu na wu Pɔli ni Silasi yaha. ³⁶ A kasogbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu pee jomɔ pu jo Pɔli ni Silasi mu na: «Oromɛ fanha ki juɔɔfɛɛ p'a tuduro yaha pa, na pu yi yaha. Yi foro, yi da gaɔɔn jɔjɔnɛ na.» ³⁷ A Pɔli di pee fanhafɛɛ pu pye: «P'a wɛɛ kpɔn sipyii pu bɛɛri jii na kiiri kɔnbɔa wɛɛ na, na ta wɛɛ bɛ di jɛ Oromɛ kulo li sipyii. Lee kadugo na na ba wɛɛ le kaso ni. P'i giin p'i wɛɛ peele yeege nime kaso wu ni gɛ? Tapyege wa lee na bada wɛ; na puyɛ pyaa ki pa wu yeege kaso wu ni naha!»

³⁸ A pee di guri na shɛ pee jomɔ pu jo Oromɛ fanha ki juɔɔfɛɛ pu mu. Ba p'a logo na Pɔli ni Silasi bɛ jɛ Oromɛ shɛɛn wɛ, a p'i fya. ³⁹ Lee na a p'i ba kafari sha Pɔli ni Silasi mu. A p'i pu yaha na pu jɛɛri na pu jɔ puyɛ na p'i foro kulo li ni. ⁴⁰ Ba Pɔli ni Silasi ya foro kasogbaha ki ni wɛ, a p'i gari Lidi kaban, na shɛ cebooloo pii ta wà. A p'i pee yɛri na samɔhɔrɔ le pu ni, na na kari.

17

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Tesaloniki kulo li ni

¹ Pɔli ni Silasi ya foro Anfipolisi kulo li ni, na shɛ doro Apoloni kulo li bɛ ni. A p'i shɛ nɔ kulo la ni lee mɛge jɛ na Tesaloniki. Yawutuu Kile-pɛɛnɛ puga ka bye wà. ² A Pɔli di jé kee Kile-pɛɛnɛ puga ki ni ba w'a tee na li pyi wɛ.

A wu cadɛɛnyɛ taanri pye na taha yiye na na se na Yawutuu pu juɔɔ cirini, na Kile Kafila wu jaha yu pu mu. ³ Pɔli bi Kile Kafila wu jaha shɛɛ pu na na fiinɛ, na yi yu pu mu na saha ni wee Kafila wu ni na Kile ya wemu jaha bulo na pye Shɔvɔɔ ge, na wee na venhɛ ganha na na xu. Lee bɛɛri kadugo na, wu na ba jɛ na foro xu ni. A wu pu pye: «Yesu wemu kaa wɛɛ ya yu yee mu ge, wee Kile ya pye Shɔvɔɔ we.» ⁴ A Yawutuu pii di wee kafila wu ta can, a pee di ba dà Yesu na, na fara Pɔli ni Silasi na. A Girɛkii Kile jii fyaara sipyii nijɛhemɛɛ pii bɛ di dà Yesu na ni mɛgbɔhɔ cɛɛ nijɛhemɛɛ pii bɛ. ⁵ Ga, a lee di jii zhaga yirige Yawutuu pusamaa mu. A pee di lapyebaalaa sipyiɔmuyɔ ya faanna pinne, na pee sɔn wá Pɔli ni Silasi na. A pee di tunmɔ taga kulo li bɛɛri wuregi. A p'i puyɛ faari kari Pɔli ni Silasi taconɔ ni ná wa puga, wee mɛge jɛ Zhasɔn. ⁶ Ba p'a shɛ fɔ Pɔli ni Silasi ni wɛ, a p'i Zhasɔn ni n'a daa fɛɛ pii bɛ co, na pee fuulo kari fanhafɛɛ pu yiri. A p'i ganha na sɛɛ na: «Yi li wii, sipyii pii p'a fiige ki bɛɛri wuregi ge, pee p'a nɔ wɛɛ bɛ mu naha, ⁷ a Zhasɔn di pu tirige wu puga. Keree kii p'a byi ge, kee ya bɛ ni Oromɛ saannaa pu bɛɛri juɔɔfɔɔ Sezari wo saliya wu ni wɛ, bani p'a yu na saan wa betii wu jɛ, wee mɛge jɛ Yesu.» ⁸ Ba kulo li sipyii ni fanhafɛɛ p'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pee jomɔ p'i pu fungɔnyɔ wuregi. ⁹ M'a Zhasɔn ni n'a daa fɛɛ pu ja p'a yaha ge, jomɛɛ p'a kan fanhafɛɛ pu mu.

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Bere kulo li ni

¹⁰ Ba fanhafɛɛ p'a n'a daa fɛɛ pu yaha wɛ, kee caɔa ki piige kiyɛ pyaa ni p'a Pɔli ni Silasi yaha kari Bere ni. Ba p'a nɔ wà wɛ, na shɛ jé Yawutuu Kile-pɛɛnɛ puga ki ni, na Kile Kafila jo sipyii pu mu. ¹¹ Pee bi pɔrɔ Tesaloniki shɛɛn na, a p'i sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, na Kitabu wu suguri caɔa bɛɛri kee keree ki bi jɛ can. ¹² A Yawutuu nijɛhemɛɛ di dà

Yesu na. A megbòhò cèe nìjehemee di dà Yesu na Girekii pu bε ni, na fara namaa nìjehemee pii bε na. ¹³ Ga ba Tesaloniki kulo li Yawutuu p'a pa yi logo na Pòli ya Kilε Kafila wu yu Bere bε ni wε, a p'i yìri, na she Bere shεen pu sòn wá pu na. ¹⁴ Ba lee ya pye wε, taapile ni a n'a daa fεe p'i gari ni Pòli ni suumò lòhò ki jò na, na wu le kòrògò ka ni. ¹⁵ A pii di binne ni wu ni fo na she nò Ateni kulo li ni. A Silasi ni Timote di gori Bere kulo li ni. Ba Pòli torogovεε pu kuriduun ya nò wε, a wu pu tun na pu pa Timote ni Silasi pye, na p'a se tòvuyo na wee feni Ateni ni.

Pòli ya yu ni Ateni kulo li sipyii pu ni

¹⁶ Na Pòli yaha Ateni ni wu na Timote ni Silasi yε sigée, a wu ba li sεeri na li ta Ateni kulo l'a ji yapεεε na. A lee di bye wu mu funzhaga. ¹⁷ Lee wuu na wu bi se Kilε-pεεηε puga ki ni na yu ni Yawutuu pu ni, ni Girekii piimu bi fyagi Kilε na ge. W'a bi se pinnεε kpεenyε na caηa bεeri, wu bu wemu ta wà, w'a ganha na yu ni weefò ni. ¹⁸ Fungòngò fεε kuruyo yemu p'a bi byi na Epikure ni Sitoyiki ge, a yee wo sipyii pii di ba ganha na yu ni Pòli ni. A pii di jo pu ni na: «Kaηunò baa jomò peke we di wa yu wε?» A pii bε di jo: «Li ηε ma na giin kilεεε piitiilee kaa w'a yu wèe ya piimu cε wε.» P'a yee jo bani Pòli bi Yesu wo Jozaama pu yεε pyi, na xunεne li bε kaa yu. ¹⁹ A p'i gari ni Pòli ni kulo li pinnεε kpεεngε ka na, kee mεge ηε na Ayeropazi. Ba p'a nò wà wε, na Pòli yege na: «Kalaafomò wemu ni m'a pa ge, ta wèe na já wu logo? ²⁰ Yemu bεeri wèe ya nuri mu jò na ge, yee bεeri ηε wèe mu nivoyo. Lee wuu na wèe ya giin m'a yee ηaha jo wù mu.» [²¹ Ateni shεen ni pu nadadiinmεε bi ma pu tuun bεeri torogo kafilafomò jo ni wu logo na.]

²² A Pòli di yìri yere kee kpεεngε ki na na jo: «Ateni shεen, nε yee kaseri na yee ta yee na ηε Kilε shavεε see wuu. ²³ Na nε yaha nε na ηaari yee kulo li ni, nε yee Kilε tashaya saraya yi tawoloyo nìjehεyε ηa. Nε nigin ηa yee

pεεηε yaηmuyò yi ni l'a ka kee na na: «Yaaga kemu k'a bεε ki tuugo di ya cε-ε ge, kee saraya yi tawologo.» Lee na yaaga kemu yee ya bεε, yee di ya ki cε-ε ge, kee kaa nε yu yee mu.

²⁴ «Wee ηε Kilε, wemu w'a koηò ni ki funηò yaηmuyò bεeri yàa ge. Wee wu ηε fugba ni ηiηε yaavòò wu bε. Wee ya dεn sipya keηε puyaaga funηò ni wε. ²⁵ Wee Kilε wu mago ηε sipya keηε labye na na wee Kilε w'a dεri wε. Bani wee w'a ηiifεεε ti kaan sipyii mu; kafεεge kemu sipyii ya ηmòni ge, na kee bε kaan, ni yaηmuyò yi saya bεeri.

²⁶ Sipya nigin ni w'a shi wu bεeri yeege, na wee yaha ηiηε ki kabaya yi bεeri na. Na tεhεne yaha pu tεεgeε ni pu tatiinyε na. ²⁷ W'a kii keree kii bεeri pye, kònhò sipyii di wee Kilε kabaηa sha p'i fulo wee na. Kònhò pu daalapye wuu di wee Kilε ta, bani Kilε sanha ya lii wa shishiin na wε. ²⁸ Bani «Wee w'a wèe yàa, na ηiifεεε kan wèe mu,

na sefεεε bε kan wèe mu wù já w'à ηeri.»

Mu yee wo yocεee pii bε ya jo na: «Kilε ni wèe ya foro.»

²⁹ «Kilε ni wèe ya foro. Lee na wèe bi foro Kilε ni, wèe ya yaa na li cε na sipyii keye y'a pεεηε yaηmuyò yemu yàa ni sanni, kelee warifyen, kelee kagereye ni ge, na Kilε ηε ba yee pεεηε yaηmuyò yi ηε wε. ³⁰ Lee kadugo na a Pòli di jo: «Kilε ya taatorogoo keree ki wii nige wε, bani ki cεbaara t'a bi yee pye yee na ki pyi. Ga nimε, Kilε funηò wa sipyii bεeri pu kee keree ki yaha p'i daburaje jo xuu wu bεeri ni, pu da wee Kilε pεε. ³¹ Bani Kilε ya caηa ka teηε, kee na wu da ba kiiri kòn koηò ki bεeri na ni tiime ni. Kilε yε pyaa ya ná wemu ηaha bulo ge, wee wu da bye kiiri wu kònvòò. Kilε ya ηaha sheshεεε temu she sipyii na wee shizhaa na ge, tee ηε na wee ηε na yeege xu ni.»

³² Ba p'a xunεne li kaa logo wε, a p'i ganha na wu la wo. A pii di jo: «Caηa katii wèe da ba yi saya logo ma mu.» ³³ A Pòli di foro pu ηiηε ni na kari. ³⁴ Lee bε na, a pii di fara Pòli

na, na bye Yesu n'a daa fεε. Pee n'a daa fεε pu ni, kulo li kiirikoon kurunɔ ki sipya wa bye pu ni wee mεge je Denisi, na fara cee wa be na wee mεge je Damarisi, ni sipyii pii be.

18

Pɔli ya jε Korente kulo li ni

¹ Lee kadugo na a Pɔli di yiri Ateni ni, na gari Korente ni. ² Ba w'a nɔ wà wε, na ná wa ja wà wee mεge je na Akilasi. Yawutu wu bye wii wu d'a se Pɔn fiige ki ni. Pee nibavomɔ pu bye, wu ni wu shɔ Pirisili na yiri Itali fiige ki ni, bani saannaa Kulodi bi jo na Yawutuu pu beeri pu foro Orome ni. Lee l'a Akilasi ni wu shɔ wu pye p'a yiri Itali fiige ki ni na pa. A Pɔli di she foro pu na. ³ A wu kari jege leje ni pu ni, na diin pu yiri bani pu shuun wu beeri bi labyenumɔ pyi. Faya piyeye pu bi yari. ⁴ Ga cadεnge beeri Pɔli na gari Kile-peεje puga ki ni, na she ganha na yu ni Yawutuu ni Girεkii pu ni. W'a bi giin wu pu jeeri, p'i sɔɔ Kafɔɔ na.

⁵ Ga ba Silasi ni Timote ya yiri Masedoni ni na pa wε, Pɔli ya ta latii pye nige ni Kile Jozaama pu yere li ye be wε. W'a bi yi yu na wari Yawutuu pu mu na Kile w'a Yesu jaaha bulo na pye Shɔvɔɔ. ⁶ Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na wε, a p'i ganha na Pɔli fanri, na joguumɔ yu na waa wu na. Lee na a Pɔli di wu fadenje jahara na lee na ba bye seeri kaa na p'a she Kile jomɔ ni. Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Yee Yawutuu bye yee di ya nuwuuro ta jiga na wε, yee p'a lee pye ne be wε. Nime shi watii mu n'a da zhe Kile kafila wu jo.» ⁷ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo wε, a wu yiri pee sipyii pu taan na kari ná wa puga, wee mεge je Tite Zhutusi. Kile jii fyaara sipya wu bye wii. Wu kaaja ki bi sozi Kile-peεje puga ki na. ⁸ A Kile-peεje puga ki junɔfɔɔ ni wu puga sheen di ba dà Kafɔɔ na, wee mεge ki bye Kiripusi. Korente sheen piimu be p'a Pɔli jomɔ pu logo ge, a pee nijehemεε be di dà Kafɔɔ Yesu na. A p'i pee batize.

⁹ Caaja ka piige ni Kafɔɔ ya pa yi jo Pɔli mu kashεε la ni na: «Ma ganha da vya sipya wa shishiin be na wε! Ta yu, ma ganha da joo mayε na wε! ¹⁰ Bani ne wa ni ma ni. Sipya wa shishiin da ga já ma co wu kakuunɔ pye ma na wε, bani ne sipyii ya jehe le kulo le ni.» ¹¹ Lee na, a Pɔli di gori yaha Korente ni, na sipyii kalaa Kile Kafila ni fo yee nigin ni yeye gbaara.

¹² Tuun wemu ni Galiyon bi bye gbafenεeri Akayi fiige ki ni ge, a Yawutuu p'i puyε pinne na yiri Pɔli feni, na wu co kari kiirikoon kurunɔ ki mu. ¹³ Na jo: «We ná we ya sipyii pu juyɔ kyεεgi na p'a Kile peε pelegana lemu na ge, lee ya saha ni wε wo saliya wu ni wε.» ¹⁴ Ga Galiyon ya ta Pɔli yaha w'a tajogo ta wε, a wuyε pyaa di jomɔ pu lɔ na Yawutuu pu pye: «Nago kakuunɔ la we ná we ya pye kelee kapyebaana, ne bi da zɔɔ na yi jomɔ logo. ¹⁵ Ga ma na jo li wa lee la wε, fo yee ni sipyiiire tisara ni yi wo saliya wu wo nakaara keree ye, yiye pyaa ki yee jaaha shɔnri. Ne kunni tɔɔgɔ wa wee kiiri wu gɔn ni bada wε.» ¹⁶ Ba w'a yee jo wε, na pu kori yeege kiiri wu takɔngɔ ki ni. ¹⁷ Ba l'a pye mu wε, a pee Yawutuu p'i wɔ Kile-peεje puga junɔfɔɔ wu na. Wu mεge ki bye na Sositεε. A p'i wu deele kpɔn. A Galiyon di wuyε pye kanna wu ya pu jaa be wε.

Pɔli ya kuri she Ancasi ni

¹⁸ Pɔli ya mɔ xuuni Korente ni. Lee kadugo na a wu koo sha n'a daa fεε pu mu. A wu ni Pirisili ni Akilasi di jε kɔrɔgɔ ka ni na gaani shiizhan Siiri fiige ki ni. Pɔli bi jomεε lɔ Kile mu, lee l'a wu pye, ba w'a nɔ Sankere ni wε, na wu junɔ kuu wà, na na toro. ¹⁹ Ba p'a nɔ Efese kulo li ni wε, a p'i digi wà, na jε kanha ki ni. A Pirisili ni Akilasi di gori wà. A Pɔli di she jε Kile-peεje puga ki ni, na jo ni Yawutuu pu ni. ²⁰ A pee di li sha wu mu na wu jeri pye pu mu; ga Pɔli ya sɔɔ wε. ²¹ A wu koo sha pu mu, na pu pye na Kile bu sɔɔ na wee na ba guri ba sanha pu mu. Lee kadugo na a wu she jε

kərɔgɔ ki ni na gaanji. ²² Ba kərɔgɔ k'a she nɔ Sezare kulo li ni we, a wu foro, na gari Zheruzalemu ni, na she n'a daa fɛɛ pu shaari. A wu yiri wà, na gari Ancosi ni. ²³ A wu jeri pye Ancosi ni. Lee kadugo na a wu gari Galasi ni Firizi fiiye yi ni. A wu yee fiiye yi wo kulogoo ki bæeri jaari na n'a daa fɛɛ pu kalaa, kənhɔ pu niye di juri n'a daa wu ni.

Apɔlɔsi ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

²⁴ Yawutu wa bi pa Efese ni, wee mɛgɛ jɛ na Apɔlɔsi. Alekizandiri shen wu bye wii. Wee ná wu bi jomɔ cɛ l'a toro. W'a bi Kile Kafila wu bɛ cɛ xuuni. ²⁵ Sipyia wa w'a bi Kafɔɔ Yesu kaa jo wu mu. Ga wu wo nijeyɛ yi tɛhɛnɛ li bi bye Yohana Batizelipye wo kalaa wu ye. Ga lee bɛ na w'a bi la le na Yesu kaa yu na jɔgi sipyiire ti bæeri mu ni wu zɔ wu bæeri ni. ²⁶ Caɲa ka w'a pa yiri, na yu ni lowaa ni sipyiire ti bæeri nii na Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni. Ba Pirisili ni Akilasi ya wu kalaa wu logo we, a pee di wu yiri kari pu puga, na she Yesu koo li jaha jo na jɔ wu mu.

²⁷ Lee kadugo na, caɲa ka Apɔlɔsi funɲɔ bi bye wu she Akayi fiige ki ni. A n'a daa fɛɛ p'i wu luu waha, na semɛ tun Akayi n'a daa fɛɛ pu mu, na wu bu nɔ wà, na p'i wu cɔ jɔ. Ba w'a nɔ wà we, piimu pu jɛ Yesu n'a daa fɛɛ Kile wo niime wu gbɔɔrɔ ni ge, a wu kalaa wu la fara pee wo n'a daa wu na, na nahagbaashɛɛɛ kan pu mu xuuni. ²⁸ Bani wu kafila wu bi tajogo fɔ Yawutuu pu na sipyii pu bæeri nii na. A wu li she na foro Kile Kafila wu ni na Yesu wu jɛ Kirisa we.

19

Pɔli ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

¹ Na Apɔlɔsi yaha Korɛnte ni, a Pɔli di Azi boboyo fiige ki kən jɛri, na nɔ Efese ni, na n'a daa fɛɛ pii ta wà. ² A Pɔli di pee n'a daa fɛɛ pu yege na: «Tuun wemu ni yee ya dà Yesu na ge, yee ya Fɛfɛɛɛ Munaa li ta wee tuun wu ni ya?» A p'i Pɔli jɔ shɔ na: «Wèe ya cɛ na yaaga ka bɛ mɛgɛ ki jɛ Fɛfɛɛɛ

Munaa we.» ³ A Pɔli di pu yege sanha na: «Batizeli wekɛ yee d'a pye we.» A p'i wu jɔ shɔ na: «Yohana Batizelipye wo we.» ⁴ A Pɔli di pu pye: «Batizeli wemu Yohana bi byi ge, wee bi li shɛɛ na sipyii ya daburajɛ jo pu jurumu wu na. A wu Izirayeli sipyii pu pye na wemu w'a ma wee kadugo ge, na pu dà wee na. Wee mɛgɛ jɛ Yesu.» ⁵ Ba pee sipyii p'a pee jomɔ pu logo we, na ganha na puyɛ kaan nime pu na batizeni Kafɔɔ Yesu mɛgɛ na. ⁶ Lee kadugo na a Pɔli di wu kenɛ taha pu na, na Kile jɛɛri pu mu. A pu bæeri di Fɛfɛɛɛ Munaa ta na ganha na shi watii jomɔ yu, na ganha na kapaɲaa yu. ⁷ Pii sipyii pii bi namaa kɛ ni shuun shi xɔ.

⁸ Na Pɔli yaha wà Efese ni, wu bi se Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni, na Kile saanra ti Jozaama pu yu sipyiire ti bæeri mu na finɲɛ, na li shaa wu jomɔ pu logovɛɛ pu bæeri mu na pu jé tee saanra ti ni. W'a bi lee pyi fo na she nɔ yeye taanri na. ⁹ Sipyii pii funɲɔ bye pu dà Yesu na we, pee bi Pɔli kafila wu she, na joguumɔ taga Yesu koo li mɛgɛ kyɛɛgi. Lee wuu na Pɔli ya n'a daa fɛɛ pu yiri laha pee tãan, na gari ni pu ni Tiranusi wo kalaa tapyege ki ni. A wu ganha na pu yeri ni Kile Kafila ni wee xuun wu ni caɲa bæeri. ¹⁰ A Pɔli di li pye mu fo yee shuun. Sipyii piimu bye Azi fiige ki ni ge, Yawutuu fara Girɛkii na, pee bæeri ya Kile Kafila wu logo.

Seva jalaa gbarashuun w'a giin da jinaa kəri

¹¹ Pɔli ya kakanhanɲaa nijɛhɛɲɛɛ pye Kile baraga ni sipyii sanha kiimu tugo jɔ na we, ¹² Ali fàya kelee fanɲɔɔ kiimu bæeri bi gbɔɔn Pɔli cére ti na ge, pu bi kee luu na dɛri yama fɛɛ na p'i juunɲɔ. Jinaa jɛ piimu ni ge, na ki tɛri pee bɛ na jinaa p'i foro pu ni.

¹³ Yawutuu pii bi jaari na giin da jinaa kəri da yeege sipyii ni. Caɲa ka p'a pa yiri na p'i she jinaa kəri yeege wa ni Yesu mɛgɛ na. Jomɔ pemu ni pee bi giin da jinaa pu kəri ge, pee pu wa mɛ: «Pɔli ya Yesu wemu wo Jozaama yerɛ pyi ge, yi

foro we ni wee Yesu wu wo mēge na!» ¹⁴ Yawutuu wo saraya jaha shənrivəə wemu mēge ki jē na Seva ge, wee wo jalaa gbarashuun w'a we labye we pye. ¹⁵ Ba p'a yee jo ni jinaa sipya wu ni wε, a jina wu pu jə shə na: «Nε Yesu cε, na Pəli bε cε, ga yee di jē jəgə yε wε?» ¹⁶ A wee ná jinaa wo wu do pu na, a wu fanha di jēhe pu na, a wu pu kpən na bana bana, na pu fàya bε wolo pu na. A pu ceepilegee wuu di baa foro puga ki ni.

¹⁷ A lee kaa l'i Efese shēen pu bēeri círi, Yawutuu fara Girekii na, a pu bēeri di fya. Lee wuu na a sipyiire t'i ganha na Kafəə Yesu mēge ki pεle. ¹⁸ Lee na piimu pu bi dà Yesu na ge, a pee nijehemεε di ba daburaje jo pu kakuuyo yi na, na yi paari sipyiire ti bēeri jii na. ¹⁹ Piimu pu bi siganma pyi ge, a pee nijehemεε di ba ni pu siganma semεε ni, na ba pu sorogo sipyiire ti bēeri jii na. A p'i pee semεε pu wari jəyə wá wá yiyε na, a y'i bε ni warifyen tuunəə kabəfonəə kε (10.000) shi ni. ²⁰ Lee funjə ni a Kafəə wo kafila wu ganha na se taa na se jaha na, fo na sipyijehemεε pye p'a fara n'a daa fεε pu na.

Tunmə pemu p'a tin Efese kulo li ni ge

²¹ Lee bēeri kadugo na a Pəli di li shε na wee na doro Masedəni fiige ke ni Akayi fiige ki ni w'a se Zheruzalemu ni. A wu li shε na wee bu nə wee xuu wu ni, na wee na zhe Oromε bε ni. ²² A wu wu tεgεvεε shuun yaha kari wuyε jaha na Masedəni ni. Pee jε Timote ni Erasiti. A wuyε pyaa di gori Azi fiige ki ni, na jeri pye wà.

²³ Wee tuun wu ni a tunmə di din Yesu koo li wuu na. ²⁴ Tudunna wa bye wà wee mēge jε Demecusi. Efese shēen yapεε lemu li jε yapεεzhə p'i li mēge yiri na Aritemisi ge, w'a bi lee wo puga ki tuugo nifenhεfenhεjε yari ni warifyen ni na bεrεε sipyii mu wari nijehemε na. ²⁵ Cana ka, a wee ná wu ba wu kapyebyii ni wu tudunjii pii yiri na pu pye: «Y'a li cε na we labye we ni wèe jəlige ya fòro. ²⁶ Ga nimε le Pəli ya byi ge, yeeyε pyaa

ya lee logo, na li ja bε. Le kaa le wa Efese kulo li yε jənjə kaa wε dε! Ga l'a giin di bye nimε Azi fiige ki bēeri jənjə wuu. Wee Pəli wu w'a yu na sipyii ya pεεjε yanmuyə yemu yari ni pu keye ni ge, na yee jε see yanmuyə wε. Pee jomə p'a sipyii nijehemεε juyə kyεεgi xə. ²⁷ Lemu l'a wù funyə shaa ge, le ganha bu da wù lada koro tə wε. Ga lee yε bε wε. Li bu shε jaha na, wèe yapεεzhə wemu mēge ki jε Aritemisi ge, sipyii pu na ba kadugo le wee ni. Pεεjε ke w'a daa ge, kee na ba gən wu na, na ta Azi fiige ki shēen ni fiye yi saya bēeri wo sipyii di wu pεle.»

²⁸ Ba Demecusi ya pee jomə pu jo le sipyii pu niwegee ni wε, a pu logoo di yiri. A p'i ganha na sεle na yu: «Efese shēen yapεεzhə wemu mēge ki jε Aritemisi ge, w'a pεle, wu jəhə jε wε!» ²⁹ A pee tunmə p'i kulo li bēeri wuregi. Lee bi Pəli tahama-nəhəməə pii ta wà, pee mεyε jε, Gayusi ni Arisitaaki. Pee bye Masedəni shēen, a sipyiire ti gburogi kari na shε pee co, na pu fuulo na kari pinnεε kpεεngε ki na. ³⁰ A Pəli yε pyaa di ganha na giin wu shε sipyiire ti feni, ga n'a daa fεε pu ya ta səə wε. ³¹ Azi fiige ki sipyigbəə pii bε bye wà, pee bye Pəli najiineε. A pee bε di tuduro tun Pəli mu, na wu ganha da zhe sipyii pu tapinnεε ki ni wε. ³² Tunmə p'a pa bεle sipyii pu tapinnεε ki ni, wa nijoyo ni wa woyο jε nigin wε. Sipyiire tiyε pyaa bε bi tiyε kapinnεε jənjə cε wε. ³³ Yawutu ná wa bye wà wee mēge jε na Alékisandire. A sipya wa di kii keree kii jaha jo wu mu. A Yawutuu pusamaa di wee ηmunujə na wu shε jahagbaa li na wu jo. A wee di wu kenε yirige na jomə wa wee mu. W'a bi giin wu li shε sipyiire ti na na Yawutuu pu ya ta kakuunə la shishiin pye wε. ³⁴ Ga ba sipyiire t'a li cε na Yawutu wu jε wε, a pu bēeri di ganha na zεle fo lεεεε shuun shishiin na yu: «Efese shēen wo yapεεzhə Aritemisi w'a pεle, wu jəhə jε wε!»

³⁵ Li ya ta jə wε, fo kulo li fεkama wuyε pyaa ya la le na tunmə pu

yereɲɛ. A wu pu pye: «Efese shɛɛn, koɲɔ ke bɛɛri ya li cɛ na yapɛɛzhɔ Aritemisi we w'a yiri fugba we ni na pa do ge, na Efese kulo li l'a wee ni wu gbaha ki kaseɛge pyi. ³⁶ Wa shishiin da j'a yee kaala wɛ. Lee na yi loxulo ta, yi ganha ba keree pyi yiye ɲuɲɔ fɛni mu wɛ. ³⁷ Bani yee ya baha pii namaa shuun we na na co na pa naha, na ta pee di ya yaaga yu yapɛɛgbaha ki ni wɛ, p'i wa joguumɔ bɛ jo na w'a wɛɛ yapɛɛzhɔ nigbɔhɔɲɔ ki na wɛ. ³⁸ Ga wa bu la pye Demecusi ni wu kapyebyeyii pu na lemu ya bɛ wɛ, kiiri cagɔngɔ wa, fanhafɛɛ pu bɛ di wa. Pu shɛ ni lee kaa li ni pee mu. ³⁹ Kelee kaa latii bi ɲɛ, yi na j'a ba wu cabinɛge caɲa ke. ⁴⁰ Ni lee kunni bɛ wɛ, tunmɔ pemu wɛɛ ya yirige nipaa ge, pu na j'a wɛɛ jaagi pee wuu na na wɛɛ p'a giin wu sipyiire ti ɲuyɔ kyɛɛgi. Bani pu bu wu yege, wu wa da j'a sipyiire ti kapinnɛɛ ɲuɲɔ jo sipya wa shishiin mu wɛ.» ⁴¹ Ba w'a yee jo xɔ wɛ, na sipyiire ti bɛɛri pye na t'a gaanɲi piyeyɛ.

20

Pɔli ya ɲaari Masedɔni ni Girɛkii fi-iyeyi ni

¹ Ayiwa, ba tunmɔ pu kafugo ya pa wo wɛ, a Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yiri pinne; na jo ni pu ni, na pu yeri, na pu logoo waha, na na koo sha pu mu, na gaanɲi Masedɔni fiige ki ni. ² Pɔli nidorowo kee fiige ki ni, a wu kafila wa taga lowagaa kan wee xuu wu n'a daa fɛɛ pu mu, na na toro na gaanɲi Girɛkii fiige ki ni. ³ A wu yeye taanri pye wà, na ba gbegele caɲa ka na wu kɔɔgbɔhɔ ka lɔ w'a se Siiri fiige ki ni. Ga, a wu ba logo na Yawutuu pii p'a woni pye wu mɛge na. A wu kɔɔgbɔhɔ ki wo zhɛ wu fiin, na guri pa dorɔ Masedɔni ni na kari wà tɔɔyɔ na. ⁴ Sipyii piimu pu bi pinne ni Pɔli ni wu ɲaagoo li na ge, pee pu wa mɛ: Bere shɛɛn Pirusi ja Sopateri, ni Tesaloniki shɛɛn shuun: Arisitaaki ni Sekundusi, ni Deribe shɛɛn Gayusi, na fara Timote na, ni Azi fiige shɛɛn

shuun: Tishiki ni Torofimɛ. ⁵ A pee di dorɔ wɛɛ ɲaha na, na shɛ wɛɛ sige Torowasi kulo li ni. ⁶ Ba Shizhenhɛɛ Baa Buuri Kalenɛ l'a toro wɛ, a wɛɛ di jɛ kɔɔgbɔhɔ ka ni Filipe kulo li ni, na cabyaa kaguro pye na na nɔ Torowasi ni, na shɛ pu ta wà. Ba wɛɛ ya nɔ wà wɛ, na cewuu nigin pye wà.

Pɔli ya Utikusi nixhugo ɲɛ Torowasi kulo li ni

⁷ Pɔri ɲimuguro nibiige ki ni, a wɛɛ bɛɛri di shɛ binne, kɔnhɔ wu Kafɔɔ wo yalige ki li shiizhan. A Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yeri. Wu funɲɔ bi bye wu ba lɔ w'a gaanɲi kee caɲa ki ɲimuguro. A wu sii mɔ jomɔ pu na n'a daa fɛɛ pu mu fo na shɛ ɲiɲɛ ki ɲi. ⁸ Wɛɛ bɛɛri pu bye wà na pinne zangaso wa ni. A p'i sokinnaa ɲiɲehɛmɛɛ le le na yaha puga ki ni. ⁹ Levɔɔ wa bye ni wɛɛ ni, wu mɛge ɲɛ na Utikusi; Wee nidɛɛnge di bye puga ki fenɛtiri wu ɲɔ na. A wee di bye wà na ba ɲmunɔ, fo na funɲɔ wɔ wuyɛ na. Na Pɔli yaha wu na yu, a ɲmunumɔ p'i ba wu figi. A wu yiri wà fo zangaso wu puga taanri wogo ki ɲuɲɔ ni, na ba do ɲiɲɛ na. Ba p'a pa di ba wu lɔ wɛ, na ba wu ta w'a xu. ¹⁰ A Pɔli di digi, na shɛ leele wu ɲuɲɔ ni, na wu co wu keye ni, na wɛɛ pye: «Yi ganha da yi fungonyɔ yi kyɛɛgi wɛ! Wu wa ɲii na.» ¹¹ Lee kadugo na a Pɔli di dugi zangaso wu ni sanha, a wu ni n'a daa fɛɛ p'i shɛ puyɛ pinne wà sanha. A p'i binne li shiizhan Kafɔɔ mɛge na. Lee kadugo na a Pɔli di jo na mɔ ni pu ni sanha, fo na shɛ ɲiga ki pye k'a mugi, na na kari. ¹² A Utikusi puga shɛɛn di gari ni wu ɲii wo wu ni puga. A lee kaa l'i sii n'a daa fɛɛ pu bɛɛri logoo ɲiɲɛ.

Kɔɔgbɔhɔ k'a yere ni Pɔli ye ni kulo-goo ɲiɲehɛɲɛ ni

¹³ Lee kadugo na a wɛɛ di jɛ kɔɔgbɔhɔ ka ni na dorɔ Pɔli ɲaha na na gaanɲi Asɔsi kulo li ni. Bani wu bi jo na tɔɔyɔ na wee da da gaanɲi Asɔsi ni, na wɛɛ di shɛ wu lɔ wà. ¹⁴ Ba wɛɛ ya shɛ wuyɛ ɲuɲɔ círi Asɔsi ni lee cirigana li na ni Pɔli ni wɛ, a wu bɛ di jɛ kɔɔgbɔhɔ ki ni. A wɛɛ di gari kulo la ni lee

mεγεγε na Mitileni. ¹⁵ Caᅇa kemu wèe ya foro wee xuu wu ni ge, kee caᅇa ki jimuguro a wèe di nᅇ Kiyᅇsi kulo li shizhaa na. Ki jimuguro shuun wuuro, a wèe di nᅇ Samᅇsi kulo li ni. Ki jimuguro taanri wuuro, a wèe di nᅇ Milᅇti kulo li ni. ¹⁶ Pᅇli funᅇᅇ bye wu yere Efese kulo li ni wε, kᅇnhᅇ wu ganha da mᅇ dorᅇ Azi fiige ki ni wε. Wu bi sige kanha wu nᅇ Zheruzalemu ni, kᅇnhᅇ wu bu jᅇ nᅇ wᅇ, wu she Pantekᅇti wu caᅇa ki juᅇᅇ cᅇri wᅇ.

Pᅇli ya Efese kulo li n'a daa fεε nᅇhᅇle pu yeri

¹⁷ Lee wuu na Pᅇli ya tiin Milᅇti kulo li ni, na pii tun na pu she Efese kulo li n'a daa fεε nᅇhᅇle pu yeri pa. ¹⁸ Ba p'a pa nᅇ wε, a wu pu pye: «Na cebooloo, fo caᅇa kemu tᅇhᅇnᅇ na nᅇ na tᅇᅇᅇ shan Azi fiige ki ni ge, fo na pa nᅇ niᅇna na, yee wa nᅇ naarigana ni nᅇ kapyegεe ki bεeri cε. ¹⁹ Nε naye tirige tuun bεeri ni na kapyenᅇε pyi Kafᅇᅇ mu, na jaa soro, na jesinmε wo. Yawutuu bε ya woni pye nᅇ kaa na tᅇᅇᅇ niᅇhᅇnᅇε ni, na sii kanhama nigbᅇ nᅇ na xuuni. ²⁰ Lee bε na, yee kuduun jε kaa lemu ni ge, nᅇ lee la shishiin ᅇmᅇhᅇ yee na wε. Nε yee kalaa Kile Kafila wu ni sipyii bεeri jii na, na yi kalaa yiyε pyaa piyεyε bε ni. ²¹ Na yi jo na waha sipyii pu bεeri mu, Yawutuu fara Girᅇkii na, jo pu daburajε jo pu jurumu wu na, p'i sᅇᅇ Kile na, p'i dᅇ wu Kafᅇᅇ Yesu na.

²² «Ayiwa nime, Zheruzalemu ni di wa gaᅇᅇ. Kile Munaa l'a na jaha co na se wᅇ. Le l'a da zhe na ta wᅇ ge, di wa lee cε wε. ²³ Ga kulo bεeri ni kunni n'a toro ge, Fεfεεε Munaa na li she na na, na kasolenᅇ ni kanhama pu wa na jaha na wᅇ. ²⁴ Lee bε na nᅇ na munaa li wii yaaga wε. Le l'a dan nᅇ ni ge, lee li wa mε. Tuduro te t'a kan nᅇ mu ge, na tee shᅇnri fo ti tᅇhᅇnᅇ. Kafᅇᅇ Yesu ya labye wemu bεeri kaa le nᅇ keᅇε ni ge, nᅇ funᅇᅇ wa di wee bεeri pye di wu xᅇ. Wee labye wu wu wa mε, na Kile wo niime we wo Jozaama pu jo sipyii pu mu.

²⁵ «Ayiwa, nᅇ toro yee piimu niᅇ ni, na Kile saanra ti wo kafila wu jo ge, nᅇ li cε jo nᅇ ni yee wa da wᅇyε jᅇ nige wε. ²⁶ Lee l'a li pye n'a yi fiinᅇε jo yi mu, sipya wa shishiin wo shishan foo wa nᅇ na nige wε. ²⁷ Bani nᅇ Kile jidaan bεeri she yee na, nᅇ yafin ᅇmᅇhᅇ yi na wε. ²⁸ Ayiwa, yi kasεεε yaha yiyε na dε! Fεfεεε Munaa l'a yi tᅇᅇ dubyagbaha kemu juᅇᅇ ni ge, yi kee co xuuni ba dubyanaha-jemεε jε wε. Kile ya n'a daa fεε piimu shᅇ wu Ja wu wo shishan pu baraga ni ge, yi kasεεε yaha pee na, y'i pu comᅇ cε. ²⁹ Nεyε pyaa ya li cε jo nᅇ nigarixhᅇᅇ na yacoyo na ba jᅇ yee niᅇ ni, na do dubyaa pu na. ³⁰ Ali yeeyε pyaa kii bε ni naha, pii na ba foro yee ni, na kafinεyε taga n'a daa fεε pii juᅇᅇ kyεεgi, na pye puyε pyaa wo kalaapi-ire. ³¹ Lee wuu na, yi kasεεε yaha yiyε na. Yi yi funᅇᅇ tirige li na na yee taanri nᅇ pye naha yee niᅇ ni na yee bεeri nigin nigin wu kalaa caᅇa fara piige na, fo na jesinmε wo yee kaa na.

³² «Ayiwa, nime n'a da yi kaa le Kile ni wu niime jomᅇ pu keᅇε ni. Kile ya sipyii piimu pye fεεfεε ge, yee bε pu wa pee ni. Wu na ba fanha kan yi mu n'a daa wu ni, loolodaa lemu bε w'a kemε yaha ge, na lee bε kan yi mu. ³³ Nε ta jii yeεge wa shishiin wo wari, kelee wu sanni, kelee wu fᅇya feni wε. ³⁴ Yee ya li cε na jo nεyε pyaa keye yi wo labye w'a nᅇ keree bεeri yᅇa, na na naarijii pu bεeri wogoo yᅇa*. ³⁵ Nε li she yee na shegana bεeri na jo mu wèe ya yaa na kapyenᅇε pyi na la baa fεε pu tᅇri, na wᅇ funᅇᅇ tirige ni Kafᅇᅇ Yesu yε pyaa wo jomᅇ pu ni na: «Duba ya daa gan funᅇᅇ ni na toro da na.»

³⁶ Ayiwa, ba Pᅇli ya xᅇ pee jomᅇ pu na wε, na nuguro sin, a wu ni n'a daa fεε pu bεeri di binne Kile jεeri. ³⁷ A n'a daa fεε pu bεeri di sii mεhεε su xuuni Pᅇli gari wuu na. A p'i wu shaari ni taanᅇεεge fo ni. ³⁸ Lee kadugo na a p'i Pᅇli torogo na pa kᅇᅇᅇ ki jᅇ na. Pᅇli ya jomᅇ pemu jo na niᅇna tᅇhᅇnᅇ na na pu da jii taha wee na nige-e ge, pee

* **20:34** Kapyegεe 3:18 wu kalaa.

jomɔ pe bi pu jahaya tanha xuuni.

21

Pɔli ya kari Zheruzalɛmu ni

¹ Ayiwa, wee tuun wu ni a wɛ̀e di fò wu kan wùye mu ni n'a daa fɛɛ pu ni, na jé kɔɔgbɔhɔ ki ni na kari Kɔsi ni. Kee caɲa ki jimuguro, a wɛ̀e di nɔ Orode ni, na yìri wà, na gari Patara ni. ² Ba wɛ̀e ya nɔ wà wɛ, na kɔɔgbɔhɔ ka ta ki na se Fenisi fiige ki ni. A wɛ̀e di jé kee ni na kari. ³ Ba wɛ̀e ya she nɔ Sipɛɛ fiige ki shizhaa na wɛ, ma jɛhe yere kɔɔgbɔhɔ ki ni ma na da kee jaa. A wɛ̀e di kee yaha mɛ kamɛnɛ cɛ wu ni, na doro kari Siiri fiige ki ni. A kɔɔgbɔhɔ ki she yere Tiiri kulo li ni, bani lee kulo li ni tuguro ti bi yaa na tirige. ⁴ A wɛ̀e di foro kɔɔgbɔhɔ ki ni, na jé kanha ki ni, na she n'a daa fɛɛ pii ta wà Tiiri ni. A wɛ̀e di cewuu nigin pinne pye ni pee ni wà. Pɔli bi da zhe kanhama pemu ja Zheruzalɛmu ni ge, Fɛfɛɛɛ Muna bi pee kaa jo pee n'a daa fɛɛ pu mu. A pee di Pɔli pye: «Ma ganha bu she Zheruzalɛmu ni wɛ.» ⁵ Ga ba wɛ̀e cagaraga k'a pa nɔ wɛ, n'a daa fɛɛ pu fara pu cɛe na, na fara pu nɔhɔpiire na, a pu bɛɛri di foro di zhe wɛ̀e torogo. A p'i foro ni wɛ̀e ni kanha ki ni na kari fo kɔɔɔgɔ ki jɔ ki na. A wɛ̀e bɛɛri di she binne nuguro sin wà lɔhɔ ki jɔ ki na, na Kile jɛɛri. ⁶ Lee kadugo na a wɛ̀e di fò wu kan wùye mu, na jé kɔɔgbɔhɔ ki ni, a pee kunni di guri na gaɲi pu kabanya ni.

⁷ Ayiwa, ba kɔɔgbɔhɔ k'a yìri ni wɛ̀e ni Tiiri kulo li ni wɛ, a wɛ̀e di she digi kulo la ni lee mɛɛɛ jɛ na Potolomasi; Wà wɛ̀e ya kɔɔɔgɔ ki wo jara li jɔ yaha. A wɛ̀e di foro kɔɔgbɔhɔ ki ni, na jé kanha ki ni, na she n'a daa fɛɛ pu shaari, na lee caɲa jii le pinne pye ni pu ni shiizhan. ⁸ Kee caɲa ki jimuguro, a wɛ̀e di jaari kari Sezare kulo li ni, na she digi Filipe jɔnɔ ni. N'a daa fɛɛ pu bi sipyii gbarashuun wemu jaha bulo na pee pu tudunmɔɔ pu tɛɛɛ labye wu na ge, wee Filipe we bɛ w'a bye pee gbarashuun we ni. Kafɔɔ Yesu wo Jozaama pu jovɔɔ

wa wu bye wii. ⁹ Dɔɲiɲɛ pushaa nacɛbaalaa shishɛɛɛ wu bye Filipe mu. Kile bi jomɔ yu pee bɛɛri mu pu na dorogo sipyii mu. ¹⁰ A wɛ̀e di diin Filipe kaban na cabyaa niɲɛɲɛɲɛ pye wà. Na wɛ̀e yaha Filipe kaban, a Kile tudunmɔ wa di ba ba caɲa ka na yìri Zhude fiige ki ni. Wee mɛɛɛ ki bye na Agabusi. ¹¹ A wee ná wu nɔ wɛ̀e na, na Pɔli wo kirimɛɛ lɔ, na lee taga wuyɛ pyaa keye ni wu tɔɔyɔ pɔ, na jo: «Fɛfɛɛɛ Muna l'a jo na Yawutuu pu da ba she le kirimɛɛ le kafɔɔ co Zheruzalɛmu ni, na wu pɔ le pɔgana le na, na wu le shi watii keɲɛ ni wemu jɛ Yawutuu wɛ.»

¹² Ba wɛ̀e ya pee jomɔ pu logo wɛ, a wɛ̀e ni wee xuu wu sheɛn di binne Pɔli jɛɛri jo wu ganha bu she Zheruzalɛmu ni wɛ. ¹³ A Pɔli di jo: «Naha wo mɛheɛ yee di suu mɛ wɛ? Y'a giin y'i na jaha tanha gɛ? Nɛ gbegele xɔ xu ka na Zheruzalɛmu ni Yesu Kirisa mɛɛɛ wuu na pu da jo pɔɔɔ.» ¹⁴ Wɛ̀e ya pa li ja nago Pɔli ya go wu wu hakili laha Zheruzalɛmu sheɛ li na-ɛ ge, a wɛ̀e di cari, na jo: «Le li wa Kile jidaan ge, lee li pye.»

¹⁵ A cabyaa dama dama di doro, a wɛ̀e di gbegele na gari Zheruzalɛmu ni. ¹⁶ A Sezare kulo li wo n'a daa fɛɛ pii di binne kari ni wɛ̀e ni. Ba wɛ̀e ya nɔ Zheruzalɛmu ni wɛ, wɛ̀e bi yaa wɛ̀e pu tigi ná wemu jɔnɔ ni ge, a pee n'a daa fɛɛ p'i gari ni wɛ̀e ni wee kaban. Wee ná wu mɛɛɛ ki bye na Minasɔn, Sipɛɛ shɛn wu bye wii. Wee bi dà na xɔ Yesu na l'a mɔ.

Yakuba ya Pɔli yɛri

¹⁷ Ba wɛ̀e ya nɔ Zheruzalɛmu ni wɛ, a wɛ̀e cebooloo n'a daa fɛɛ p'i wɛ̀e jɔnɔ círi ni fundanga ni. ¹⁸ Kee caɲa ki jimuguro a Pɔli di gari ni wɛ̀e ni Yakuba kaban. N'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu bɛɛri bɛ pu bi pinne wà. ¹⁹ Ba fò w'a pye xɔ wɛ, a Pɔli di jomɔ pu lɔ. Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, Kile ya kaa lemu pye wee shi wu bɛ tɛ ni Pɔli wo Kile jomɔ yɛɛ li funɲɔ ni ge, a wu jɔ le kee ni, na kee bɛɛri paari pu mu nigin nigin na.

20 Ba p'a yee logo wε, a pu bεeri di Kile sɔ, na baraga taha wu na. Lee kadugo na a p'i Pɔli pye: «Wù ceborona, m'a ɲaa wε, Yawutuu xhuu niɲehemεε p'a dà Yesu na naha, ga, ali niɲaa we bε ni, pu bεeri ya taha yaha Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu feni. 21 Sipyii pii d'a pa yi jo pu mu na Yawutuu piimu pu wa shi wusama tε ni ge, na mu wu wa yi yu pee Yawutuu pu mu na pu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree ki yaha; na pu ganha ba pu nɔhɔpiire kɔɔn nige wε, p'i ganha ba kalεgεε kii shishiin bε pyi wε. 22 Ayiwa, wèe na lee kaa le cogana leke na wε? Li pye pyegana bεeri na pu na ba li cε na mu ya pa. 23 Lee funɲɔ ni, le w'à da jo ma mu nime ge, m'a yaa ma lee pye. Ayiwa, namaa shishεεε ɲε naha wèe mu, pee bi ɲɔmεhεε lɔ Kile mu. 24 Ma da jé ni pu ni Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni, m'a mayε pye fεεfεε, m'a pu bε pye fεεfεε na bε ni saliya wu ni. M'a pu bεeri wo ɲuguuperεmε wolo, kɔnhɔ p'i pu bεeri ɲuyɔ kuu. Lee bu bye Yawutuu pu na ba li cε na sipyii p'a keree kiimu bεeri jo mu shizhaa na ge, na lee la shishiin wa can wε. Pu na ba li ɲa bε sanha na muyε pyaa ki bε k'a ɲaari na sahaɲi ni Musa wo saliya wu ni. 25 Shi wemu ɲε Yawutuu wε, wu bε d'a dà Yesu na ge, wèe ya sεmε tun xɔ pee bε mu, na wù fungɔnyɔ she pu na; wèe ya li she pu na jo xaara bεeri p'a gbo yapεε na ge, pu ganha ba tee xaa wε, pu ganha ba shishan xaa wε, pu ganha ba yaxuyo xaa wε, p'i ganha ba dɔdɔɔrɔ pyi wε.»

26 Ayiwa, a Pɔli di fara pee namaa shishεεε wu na, tee ɲimuguro ti na a wu wuyε pye fεεfεε na pee bε pye fεεfεε. Lee kadugo na a p'i gari Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni shiizhan. Pu fεfεεε cabyya ki ɲɔ na ba fa caɲa kemu, ni pu bεeri nigin nigin wu saraya na ba wolo caɲa kemu ge, a Pɔli di yee caya yi she pu na.

P'a Pɔli co Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni

27 Lee bi Azi fiige ki wo Yawutuu pii ta pee ya Pɔli ɲa Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni. Ba cabyya gbarashuun wu ɲɔ ya

giin di va wε, a p'i ba na sii tunmɔ pu pele, na sipyii pu sɔn, a p'i Pɔli co. 28 Na ganha na xhuulo na: «Izirayeli shεen, y'a ma yoo, y'a ma! Ná we w'a ɲaari na sipyii pu kalaa tεyε yi bεeri ni na wèe wo shi wu ɲε xuuni-i ge, wee wu ɲε we. Wee w'a yu bε sanha na wèe wo saliya we ni wèe wo Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ɲε xuuni wε. Lee bεeri kadugo na, Girεkii bε ni w'a pa na pa jé fo Kile-pεεɲε pugbɔhɔ kiyε pyaa ni, na wèe wo fεfεεε xuu wu nɔrɔgɔ wèe mu.» 29 P'a yee jo bani p'a bi Efese shεen Torofimε ɲa ni Pɔli ni kanha ki funɲɔ ni, na ganha na giin na w'a jé ni wee bε ni Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni.

30 Ba l'a pye mu wε, a kanha ki funɲɔ ki bεeri di wuregi. A sipyii p'i ganha na fɔrɔ kabaya yi bεeri na, na fe na ma. A p'i Pɔli co, na wu fuulo yeege Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni, na gburaya yi tɔ taapile ni. 31 Na pu yaha pu na Pɔli shaa di gbo, a pii di baa kari na she yi jo sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu mu na Zheruzalεmu kulo li bεeri l'a wuregi. 32 Ba sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ w'a yee logo wε, taapile ni a wu sɔrɔsii pii lɔ na fara sɔrɔsii ɲuɲɔfεε pii na, a p'i baa jé kanha ki ni. Ba Yawutuu p'a sɔrɔsii wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu ɲa ni wu sɔrɔsii pu ni wε, a p'i Pɔli wo kpɔɔnrɔ ti ɲɔ yereɲε. 33 A sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu ba Pɔli co. A wu sɔrɔsii pu pye na pu tɔrɔ shɔnhɔyɔ shuun le wu na. Ba p'a Pɔli pɔ na xɔ wε, a wu yegeɲε pye na: «We ná we di ɲε jɔgɔ wε? Naha wu d'a pye wε?» 34 A sipyii pu bεeri di ganha na xhuulo puyε taan, wa shishiin nijoyo ni wa woyo ɲε nigin wε. A sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu ba li ta na wee wa da jomɔ pa shishiin ta logo tunmɔ pu keɲε ni wε, a wu sɔrɔsii pu pye na p'a se ni Pɔli ni sɔrɔsii pu wo pugbɔhɔ ki ni. 35 Ba p'a she nɔ tajege ki ni wε, a sipyii p'i sii tunmɔ pu pele fo sɔrɔsii p'a na Pɔli lɔ. 36 Bani sipyiɲehemεε pu bi taha wu feni, na xhuulo na yu na: «Yi wu gbo laha wà! Yi wu gbo laha wà!»

Pɔli ya jo ni Zheruzalεmu shεen ni

³⁷ Pɔli nijewo pugbɔhɔ ki ni, a wu sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu pye: «Ta ne na já jo ni ma ni?» A sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu jo: «A l'i bye kanna mu w'a Girɛkii jomɔ pu nuri ge? ³⁸ Wee tuun wu ni, Misira shɛn ná we w'a n'a she le wuyɛ ni kurogo ke na, fo w'a kari ni namaa kabɔfonɔɔ shishɛɛɛ (4.000) ni siponɔ ki ni gbuuro ti kaa na ge, mu wa were wɛ ge?» ³⁹ A Pɔli di wu ɲɔ shɔ na: «Yawutu ne ɲɛ, Tarisi kulo li ni ne yiri, Silisi fiige ki ni. Kulo lemu shɛn ne ɲɛ ge, l'a pɛɛ. Nɔ mayɛ na m'a na yaha di jo ni sipyii pu ni.» ⁴⁰ A sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu kafila wu kan Pɔli mu na wu jo ni sipyii pu ni. A Pɔli di yere wà kujɔɔ li ni, na wu keɲɛ yirige sipyii pu mu, na w'a giin di jo ni pu ni. Ba sipyii p'a cari puyɛ na wɛ, a Pɔli di ɲɔ kɔn na yu ni pu ni Yawutuu jomɔ pu ni. A wu pu pye:

22

¹ «Na tii ni na cebooloo, yi logo na ɲɔ na. N'a da ba jo nime na li she yee na jo ne ta kakuunɔ la shishiin pye wɛ.» ² Ba sipyii p'a Pɔli ɲa wu na yu puyɛ pyaa wo jomɔ pu ni wɛ, a p'i nɔhɔdaan jomɔ pu bæɛri ɲɔ yaha, na fɛhɛ kpan. A Pɔli di jo: ³ «Yawutu ne ɲɛ. Ne se Tarisi kulo li ni, Silisi fiige ki ni. Ga Zheruzalɛmu ni ne lɛ naha. Ne kalaa to wu bye Gamaliyɛli. Wee w'a ne kemɛ kalaa na bɛ ni wù sefɛɛɛ pu wo saliya wu keree ni. Kafugo bye ne bɛ ni fo xuuni Kilɛ-shaa li funɲɔ ni ba yee bɛ wa mɛ niɲaa wɛ. ⁴ Ne bɛ wu bi Yesu koo li wo sipyii pu kana, fo na pii gbuu pu ni. Ne bi le koo le ɲaarivɛɛ conì cèe fara namaa na, na pu puu na leni kaso ni. ⁵ Saraya ɲaha shɔnɔrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ we, ni nɔhɔɛɛ ɲahagbaa fɛɛ wo kurunɔ ke, pee wa na sɛɛɛɛ le kaa le na. Ne bi sɛmɛ ta bɛ pu mu, na gaanji di zhe gan Damasi kulo li wo Yawutuu pu mu, kɔnhɔ di bu she Damasi ni, na she n'a daa fɛɛ pii ta wà, di pee bɛ co di pu pɔ, di ba ni pu ni Zheruzalɛmu ni, kɔnhɔ kanhama di ba nɔ pu na.»

Pɔli ya dà dagana lemu na Yesu na ge, w'a yee ɲaha jo

⁶ «Ayiwa, na ne yaha ne na gaanji koo li ni, na ba she deɛɛ Damasi na cafugo ki na. Taapile ni a kpɛɛngbɔhɔ ka di yiri fugba we ni, na ba ɲí na ne maha. ⁷ A ne wolo to ɲinɛ na, na mujuu la logo na: «Sɔli, Sɔli, ɲaha na m'a na kana mɛ wɛ?» ⁸ A ne yegeɲɛ pye jo: «M'i ɲɛ jɔgɔ wɛ, Kafɔɔ?» A wu ne pye: «Ne ɲɛ Nazareti shɛɛn Yesu, ne mu wa gana mɛ.» ⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, pee kunni ya kpɛɛngbɔhɔ ki ɲa, ga we wu bi yu ni ne ni ge pu ya ta weefɔɔ wo mujuu li logo wɛ. ¹⁰ A ne yegeɲɛ pye jo: «Kafɔɔ, leke ne d'a yaa na pye wɛ?» A Kafɔɔ di ne pye: «Yiri m'a jé Damasi kanha ki ni, Kilɛ funɲɔ wa ma lemu pye ge, lee na zhe jo ma mu.» ¹¹ Kpɛɛngɛ ki bi pɛɛ pɛɛgana lemu na ge, a ne bye ne ɲaa nige wɛ. Sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, a pee di na ne co keɲɛ na na jé kanha ki ni.

¹² «Lee bi ná wa ta Damasi ni wee mege ɲɛ na Ananasi. Kile ɲii faara sipya wu bye wii fo xuuni, na ɲaari na sahanji ni Musa wo saliya wu keree ki bæɛri ni. Damasi kulo li Yawutuu pu bæɛri bi wu mesaana yu, ¹³ A wee di ba ne feni, na ba yere ne taan, na jo: «Na ceborona Sɔli, ma ɲii ki mugi m'a wii!» Taapile ni, a ne ɲii k'i mugi, a ne wii na wu niyerege ɲa. ¹⁴ A wu ne pye: «Wèe sefɛɛɛ pu wo Kilɛ wu w'a mu ɲaha bulo, kɔnhɔ m'a wu ɲidaan cɛ. Wemu w'a tii ge, m'a wee ɲa, m'a wu ɲɔ jomɔ bɛ logo. ¹⁵ Bani ma na ba bye wu sɛɛri. M'a keree kiimu ɲa na kiimu logo ge, ma na ba kee wo yere pyi sipyii pusamaa bæɛri mu. ¹⁶ Wee tuun wu ni nime, ma ganha bu diin na kaa latii ma da da sigee wɛ. Yiri m'a batize, ma wo jurumu wu yafa ma mu Yesu mege ki gbɔɔɔ ni.»

Kilɛ ya Pɔli tun shi watii mu

¹⁷ «A ne guri pa Zheruzalɛmu ni. Na ne yaha Kilɛ-ɲerege na Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, a Kilɛ di kashɛɛ la she ne na. ¹⁸ A ne Kafɔɔ ɲa, a wu ne pye: «Tɔgaaya lɔ, m'a foro Zheruzalɛmu ni, bani jomɔ bæɛri ma da ba jo naha ne shizhaa na ge, sipya wa shishiin wa

da gbara pu na ma mu we.» 19 A ne wu pye: «Kafoo, puyee pyaa wa li ce na ne wu bi ma naari na Kile-peene piyeye yi sahani, na n'a daa fee pu cona na pu sani, na pu leni kaso ni.» 20 Ali Eceni we wu bi mu jomoo pu yu ge, pu bi wee gbuu tuun wemu ni ge, neyee pyaa ki be bye wa. Ne bi soo li na jo pu Eceni gbo. Neyee pyaa k'a bi Eceni gbovee pu fadeye yi co pu mu.» 21 Wee tuun wu ni a Kafoo di ne pye: «Yiri, di ma tun shi watii mu taliige ni.»»

Poli ya li she sarasii pu na na Orome shen wee je

22 Sipyii pu beeri bi niwegee shan na Poli kafila wu nuri, fo na she no pe jomoo pe na. Ga ba w'a pa no le yee pee jomoo pu ni we, a sipyii p'i ganha na xhuulo na yu: «Ke sipyituugo ke ya yaa na ki gbo! We ya yaa pu wu yaha jii na bada we!» 23 A p'i ganha na selee, na pu fadeye wolo na yee figi fugba we ni, na gbazhenhe kori na waa fugba wu ni. 24 Ba sarasii pu wo junjofgbo w'a lee ja mu we, a wu sarasii pu pye na pu je ni Poli ni sarasii pu wo pugbohoo ki ni. W'a lemu pye sipyii p'i selee me wu na ge, p'i wu kpoo ni susoloo ni fo wu bu she lee jo, 25 Ga tuun wemu ni pu bi Poli puu p'i wu kpoo ge, sarasii junjofoo we wu bye wu taan ge, a Poli di wee pye: «Na be ni saliya wu ni, l'a saha nago yee pu Orome shen kpoo ni susoloo ni wu kiiri konbaa ge?» 26 Ba sarasii junjofoo w'a yee logo we, a wu gari sarasii pu wo junjofgbo wu yiri na she wu pye: «Naha m'a giin di bye me we? We na we, Orome shen wu je wii!» 27 A sarasii pu wo junjofgbo wuyee pyaa di she Poli yege na: «Orome shen ye pyaa mu je ya?» A Poli di wu no sho na: «Uun.» 28 A sarasii pu wo junjofgbo wu jo: «Wari nijeheme ne saraa na na ja pye Orome shen.» A Poli di wu pye: «Ne d'a sii se Orome shen do!» 29 Ba Poli ya pee jomoo pu jo we, piimu pu bi da wu kpoo, p'i wu karamu fo wu jo ge, a pee beeri di jaaga laha wu taan. A sarasii pu wo junjofgbo wu be di fya,

bani wee wu bi jo na pu Poli po na ta Poli di je Orome shen cii ye pyaa.

Poli ya paari kiirikoon kurunoo ki jahagbaa na

30 Ayiwa, kaa leke na Yawutuu p'a bi Poli jaagi ge, sarasii pu wo junjofgbo wu funnoo bye wu lee tii ce. Lee wuu na w'a tuduro yaha she kee cana ki jimuguro, na pu saraya naha shoonrivee junjofee ni kiirikoon kurunoo ki sipyii pu beeri yiri pinne. Lee kadugo na a p'i pooro ti sanha Poli na, na gari ni wu ni, na she wu yereje pu niye ni.

23

1 A Poli di naha ki le kiirikoon kurunoo ki sipyii pu ni na jo: «Na cebooloo, ne na torogana li saha ni Kile jidaan ni, fo na pa no nijaa na, fyaara be ya pye ne zo wu ni li koro ni we.» 2 Jomoo pe Poli ya jo ge, a pee di bye pu ya be saraya naha shoonrivee wo junjofgbo Anajasi mu we. Pii pu bye Poli taan ge, a wu pee pye na pu Poli kpoo wu no ke na. 3 Wee tuun wu ni a Poli di wu pye: «Mu nivige ke kanna kasarogoo kadugo ki! Kile be na ba mu kpoo! Yatenge mu ya shan na tiin na ne kiiri ma da gon na saha ni saliya wu ni, mu ninumoo di noho m'a yu sanha na pu ne kpoo, na ta saliya w'i ya yee jo we.» 4 Sipyii pii pu bye Poli taan ge, a pee di wu pye: «Go Kile wo saraya naha shoonrivee wo junjofgbo wu mu wa zehel me ge!» 5 A Poli di pu pye: «Na cebooloo, ne li ce nago saraya naha shoonrivee wo junjofgbo wu je wii we, sa lee ni we ne bi da ye jo ni wu ni we. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha da kafilakuumoo jo wa ma jahagbaa foo na we.»*

6 Ayiwa, Poli bi li ce na kiirikoon kurunoo ki taaga ka ki je Sadushen, taaga ki sana di je Farizhen. Lee wuu na w'a mujuu wa pu niye ni na pu pye: «Na cebooloo, Farizhen ne je. Ne sefee je Farizhen. Ne da li na

* 23:5 Ekizode 22:28

jo xujene na ba bye niga na ge, kee tadaŋa ke wuu na kiiri w'a gəon me ne na nijaa.» ⁷ Ba Pəli ya pee jomə pu jo ye we, a nakaara di jé Farizheen ni Sadushéen pu te ni. A sipyii p'i daa taaya shuun. ⁸ Bani Sadushéen, pee wa yu na xujene da ba bye niga na we, na melekee je we, na munahaa kiitiigee be di je we. Na ta Farizheen, pee d'a dà kii keree kii beeri na. ⁹ A tunmə p'i ganha na bele fo xuuni. A saliya karaməgəloə pii di yiri Farizheen pu wo kurunə ki ni, na kafugo le puyə ni na jo: «Wèe kunni ya ta kakuunə la shishiin ja we ná we na we. Ma na zhe li ta meleke wa, kelee munaa la l'a yu ni wu ni.» ¹⁰ A nakaara t'i ba sii pelee fo sərəsii pu wo nuŋəfəgbə wu funŋə ya pen na pu ganha ba Pəli kile gbo puyə te ni we. Lee wuu na w'a sərəsii pii tun na pu tigi, p'i ba Pəli shə sipyii pu na, p'i she ni wu ni sərəsii pu wo pugbəhə ki ni.

¹¹ Kee caŋa ki nimuguro nibiige, a Kafə di ba wuyə she Pəli na na wu pye: «La le maye ni m'a ma luu waha. Ba m'a pye ne seeri na ne kaa jo Zheruzalemu kulo li ni we, mu ma da zhe bye ne seeri, na ne kaa jo Orome kulo li be ni.»

Yawutuu p'a woni faanri Pəli kaa na

¹² Kee caŋa ki nimuguro nisəgə na, a Yawutuu pii di binne na woni pye Pəli kaa na. A p'i gaa puyə mu na pee wa da li we, pee di wa da ləhə gba we, fo pee bu she Pəli gbo. ¹³ Piimu p'a bi wee woni wu pye ge, pee bi jehhe namaa kelee shishere (40) na. ¹⁴ A p'i gari saraya jaha shəonrivere nuŋəfee ni nəhəlee pu feni, na she pee pye: «Wèe ya wuyə pinne na gaa Kile na, jo wèe da li we, wèe di wa da ləhə gba we, fo wèe bu she Pəli gbo tuun wemu ni. ¹⁵ Lee wuu na, yi ni kiirikəon kurunə ki sipyii pusamaa beeri, yi be yi na y'i she sərəsii pu wo nuŋəfəgbə wu jeeeri na wu pa ni Pəli ni yi mu. Y'i yiyə pye kanna y'a giin y'i ba wu keree ki deele yi ki suguri saama na. Wèe kunni wa gbegele xə na wu sige, wu ba wu

gbo koo li na, na wu ta wu sanha nə nahame yi na we.»

Yawutuu pu wo woni wu nəhə ya mug

¹⁶ Ga, a Pəli yalə di we woni we kafila wu beeri logo. A wu baa kari sərəsii pu wo pugbəhə ki ni, na she yee jaha jo Pəli mu. ¹⁷ Wee tuun wu ni a Pəli di sərəsii nuŋəfəwə wa yiri na wu pye: «She ni we levəwə we ni sərəsii pu wo nuŋəfəgbə wu mu, jomə pa pu wa wu mu na jo wu mu.» ¹⁸ A wee sərəsii nuŋəfəwə wu gari ni levəwə wu ni sərəsii pu wo nuŋəfəgbə wu mu, na she wu pye: «Kasoleme Pəli w'a ne yiri, na ne pye na ne wu pa ni we levəwə we ni mu mu na jomə pa pu wa wu mu na jo ma mu.» ¹⁹ A sərəsii pu wo nuŋəfəgbə wu levəwə wu co wu keŋe na, na fulo ni wu ni kabanugo na, na wu yege na: «Jomə peke p'i wa mu mu na jo ne mu we?» ²⁰ A levəwə wu wu pye: «Yawutuu p'a jo na be yi na na pee da ba mu jeeeri niga na, na m'a Pəli yaha she kiirikəon kurunə ki mu; na p'a giin p'i she wu keree ki kemə suguri. ²¹ Ga ma ganha bu dà yee na we! Bani pu wo sipyii pii p'a da ba lara na Pəli sige koo na, pee ya jehhe sipyii kelee shishere (40) na. P'a be yi na, na gaa Kile na na pee wa da li we, pee di wa da ləhə gba we, fo pee bu she Pəli gbo tuun wemu ni. P'a gbegele xə be. Mu ja yiri pu wa wii, mu ba səwə na lee pye pu mu.» ²² A sərəsii pu wo nuŋəfəgbə wu levəwə wu yaha kari. Ga na yi jo na waha wu mu na ye w'a jo wee mu ge, na wu ganha bu yee jo sipya watii mu nige we.

P'a Pəli yaha she gan gbafeneere Felikisi mu

²³ Lee kadugo na a sərəsii pu wo nuŋəfəgbə wu sərəsii nuŋəfee shuun wa yiri na pu pye: «Yi sərəsii xhuu shuun wá puyə na, ni shənduguloo kelee gbarashuun, ni namaa tanmaa fee xhuu shuun. Pu beeri di gbegele, piige ba wə na nə tuunə jii gbarashere na, p'i da se Sezare kulo li ni. ²⁴ Yi shəngə ka gbegele Pəli be mu, kənhə wu nijemə di nə gbafeneere Felikisi na yaaga ganha bu wu ta we.»

²⁵ Lee kadugo na a wu sɛmɛ yàa na wee tun Felikisi mu. Wee sɛmɛ wu jomɔ pu wa mɛ:

²⁶ «Nɛ sɔ̀rɔ̀sii wo ɲuɲɔ̀fɔ̀gbɔ Kulodi Lisiyasi w'a we sɛmɛ we yàa na tun na ɲuɲɔ̀fɔ̀ gbafɛnɛɛɛɛ Felikisi mu.

N'a ma shaari.

²⁷ «Yawutuu pu bi we ná we co, na ganha na giin p'i wu gbo. Ba nɛ pa logo na Oromɛ shɛn wu ɲɛ wii wɛ, a nɛ na wo sɔ̀rɔ̀sii pii tun kari p'a she wu shɔ pu na. ²⁸ Kaa lemu w'a bi pye a Yawutuu p'i ganha na wu jaagi lee wuu na ge, nɛ funɲɔ ki bye di lee cɛ. Lee wuu na, a nɛ she ni wu ni pu wo kiirikɔ̀n kurunɔ ki mu. ²⁹ Ga, a nɛ ba li kasɛri, na li ta jo pu wo saliya wu wo keree na p'a wu jaagi. Ga wu ya ta kakuunɔ la shishiin pye lemu na xu nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni wɛ.

³⁰ Lee kadugo na a p'i ba nɛ pye na Yawutuu p'a woni pye wu kaa na, lee wuu na nɛ mɛhɛ wu yaha she ma yiri, na yi jo Yawutuu pu mu jo p'a jaagi wu tɛri wu na kaa lemu na ge, jo pu she lee jo muyɛ pyaa ki mu. Ye y'a bye nɛ mu di jo ma mu. Kile wu tuun wa she wu na.»

³¹ Yemu y'a jo sɔ̀rɔ̀sii pu mu ge, a p'i lee pye; a p'i Pɔ̀li lɔ kee piinunɔ ki ni, na gari ni wu ni fo Antipatirisi kulo li ni. ³² Nimuguro ti na, sɔ̀rɔ̀sii piimu pu bye tɔ̀ɔ̀ɔ na ge, a pee di guri na pa pu wo pugbɔhɔ ki ni; a shɔnduguloo p'i ganha na gaanɲi ni Pɔ̀li ni. ³³ Ba p'a she nɔ Sezare ni wɛ, a p'i sɛmɛ wu kan gbafɛnɛɛɛri wu mu, na Pɔ̀li bɛ she wu na. ³⁴ A gbafɛnɛɛɛri wu sɛmɛ wu kalaa na Pɔ̀li yege na: «Fiige keke ni mu d'a yiri wɛ?» A Pɔ̀li di wu pye na wee ya yiri Silisi fiige ki ni. ³⁵ A gbafɛnɛɛɛri wu wu pye: «Ma jaagivɛɛ pu ba nɔ naha tuun wemu ni, nɛ na logo ma ɲɔ na wee tuun wu ni.» A wu jo na pu Pɔ̀li yaha saannaa Hɛrɔ̀di wo kaanɲa ki ni, pu da wu kasɛri.

24

Yawutuu p'a Pɔ̀li jaagi

¹ Ayiwa, a cabyaa kaguro di doro, a saraya naha shɔ̀nriwɛɛ wo ɲuɲɔ̀fɔ̀gbɔ Ananasi di ba Sezare kulo li ni, wu

ni nɔhɔlɛɛ p'a, ni ná wa, wemu ya kafila cɛ xuuni ge, wee wu bi da ba wu kafilacɛnɛ taga Pɔ̀li tɔ̀ɔ̀ɔ le. Wee mɛgɛ ki bye na Tɛritule. A p'i ba jaagi shan Pɔ̀li na gbafɛnɛɛɛɛ Felikisi mu. ² A p'i she Pɔ̀li yiri na pa. Keree kiimu na p'a wu jaagi ge, a Tɛritule di kee ɲɔ kɔn na baari gbafɛnɛɛɛri wu mu. A wu jo: «Wu ɲuɲɔ̀fɔ̀cemɛ we, wɛɛ wa fɛɛmɛ nigbɔ pemu ni fiige ki funɲɔ ni niɲaa we ni ge, mu gbɔ̀ɔ̀ɔ ni wɛɛ ya pee fɛɛmɛ pu ta. Mu wo fungɔngɔ fɛɛɛ nigbɔ̀ɔ̀ɔ funɲɔ ni bɛ ɲɛri niɲɛhɛmɛ ya jɛ fiige ki ni, fo na ki pye k'a she naha na. ³ Wɛɛ ya ma saama pu cɛ ma mu tuun bɛɛri ni kii keree kii bɛɛri na. ⁴ Ga ma na jo nɛ funɲɔ wa wɛɛ pu ma tenɛ yaha fo di mɔ wɛ, lee wuu na n'a ma ɲɛri jo ma ɲɔ mayɛ na, m'a niwegee shan m'a kafilakaya nigin nigin logo wu mu.

⁵ «Ayiwa, we ná we m'a ɲaa mɛ ge, wɛɛ kunni ya we sɛɛri na wu ta ba kafɛɛgɛ bani ɲɛ wɛ. Wu ɲɛ na n'a she yirige Yawutuu pu niɲɛ ni kɔɲɔ ki bɛɛri na. Wee wu ɲɛ bɛ Nazareti shɛɛn wo koo li ɲahagbaa fɔ̀. ⁶ W'a bi giin fo na wɛɛ Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki bɛ nɔ̀rɔ̀gɔ, lee wuu na wɛɛ ya wu co. [Wɛɛ bi giin wɛɛ di wu kiiri kɔn na saha ni wu wo saliya wu ni. ⁷ Ga, a sɔ̀rɔ̀sii pu wo ɲuɲɔ̀fɔ̀gbɔ Lisiyasi di nɔ ni kafugo ni, na wu shɔ wɛɛ na. ⁸ Na wɛɛ pye na lemu na wɛɛ ya wu jaagi ge, na wɛɛ pu pa lee jo muyɛ pyaa mu.] Mayɛ pyaa ki bɛ na já wu yege, keree kiimu bɛɛri na wɛɛ ya wu jaagi ge, ma na ki logo wuyɛ pyaa ɲɔ na.» ⁹ Yawutuu piimu bɛɛri pu bye wà ge, a pu bɛɛri di yere pee jomɔ pu na, na Tɛritule ya yemu jo ge, na can wu ɲɛ wii.

Pɔ̀li bɛ ya paari gbafɛnɛɛɛri wu mu

¹⁰ Lee kadugo na a gbafɛnɛɛɛri wu jomɔ pu kan Pɔ̀li bɛ mu. A Pɔ̀li di jomɔ pu lɔ na gbafɛnɛɛɛri wu pye: «Nɛ li cɛ li yee ya ɲɛhɛ, jo mu wu ɲɛ we shi we wo kiiri kɔnɔ̀. Lee wuu na fyaara wa nɛ zɔ wu ni nago nɛ wu na fiin jo mu mu wɛ, bani nɛ ta kakuunɔ la shishiin pye wɛ. ¹¹ Nɛ pa Zheruzalɛmu ni di ba Kile pɛlɛ li sanha doro cabyaa kɛ ni shuun

tàan wε. Ma jεhε yegenε pye bε, ma na li ta mu. ¹² Pu ya na ta nakaara na ni sipya wa shishiin ni Kile-pεenε pugbɔhɔ ki ni wε. P'i wa na ta di na sipyii jɔɔ kyεεgi Kile-pεenε puga ka shishiin ni, kelee xuu watii ni kanha ki funɔɔ ni wε. ¹³ Pii sipyii pii wa da já kaa la shishiin jo lemu ya li shεε na jaagi we p'a taha nε na ge, na can wu jε wii wε.

¹⁴ «Ayiwa, kaa lemu na n'a da yere di lee jo ma jii na ge, lee li wa mε. Wεe sefεεε pu wo Kile we, wee mu nε kapyenεε pyi kovonɔ latii ni, lemu kaa pii wa byi na li jε can wε ge. Ga keree kiimu bεeri k'a ka Musa wo saliya wu ni ge, nε dà kee bεeri na; Kile tudunmɔɔ p'a kiimu bεeri ka ge, na fara kee bε na. ¹⁵ Kile wemu na nε daa ge, wee na pu bε w'a daa nago kanna sipyisaamaa ni sipyikuuyo bεeri nixhuyo na ba jε jiga na. ¹⁶ Lee wuu na nε la le nayε ni, kɔnhɔ kakuunɔ la shishiin ganha da gori na zɔ wu na wε. Kakuunɔ la shishiin ganha da gori na ni Kile tε ni wε, kelee na ni sipyii tε ni wε.

¹⁷ «Ayiwa, ba yee kii ya toro wε, a nε ba ba wà cana ka, na ba na wo shi sipyii pii tεge ni wari ni, na saraga bε wolo Kile mu. ¹⁸ Kee keree kii na p'a pa nε ta Kile-pεenε pugbɔhɔ ki ni. Nε bi bye bε fεεfεε. Sipyii piitiilee di bye wà wε, nakaara bε di ya ta wà wε. ¹⁹ Ga Azi fiige ki wo Yawutuu pii pu bye ni nε ni. Li bu da nago kanna kakuunɔ la nε bi pye, pee bi yaa pu ta naha p'i nε jaagi mu jaha tàan. ²⁰ Ni lee ni wε, pu bi nε kiiri wu kɔn kiirikɔn kurunɔ ki jaha tàan tuun wemu ni ge, di bi ta n'a kakuunɔ la pye, pii sipyii pii pu wa naha ge, na pu lee jo ma jii na. ²¹ Na nε niyerege yaha pu jahagbaa na, pe jonumɔ pe nε jo pu mu ni fanha ni jo: «Nε dà li na jo xuu na ba jε na foro xu ni jiga na, lee li wa nε yaha mε kiiri na nijaa yee jahagbaa na.»»

²² Ayiwa, lee bi Felikisi ta wee ya Yesu koo li keree ki bεeri cε, a wu kayuu li yirige, na kiiri wu yaha cana ka jaha na, na pu pye: «Y'a se, sɔrɔsii pu wo jɔɔfɔgbɔ Lisiyasi ba ba, nε

na ba yi keree ki kemε na ki suguri.» ²³ Lee kadugo na a wu sɔrɔsii jɔɔfɔɔ wa pye na wu Pɔli yaha kaso wu ni, na wu da wu kaseri; ga na p'i kafεεwama yaha wu mu. Na wu najiinεε ba jo p'i ba foro wu na p'i yaaga ka kan wu mu, na p'i lee koro yaha.

Pɔli ya jo ni Felikisi ni wu shɔ wu ni

²⁴ Ba cabyaa dama dama ya toro wε, a gbafεnεεrεε Felikisi di ba ni wu shɔ ni. Cee wu mεge ki bye na Durusili; Yawutu wu bye wii. A p'i wa tun w'a shε Pɔli yiri. A Pɔli di ba. Sipya ya yaa ma dà Yesu na dagana lemu na ge, a Pɔli di ba ganha na yee jaha pu mu. ²⁵ Ga sipya na já wuyε tánha tanhagana leke na kakuunɔ na, ni torogana lemu funɔɔ ni ma da bye tifire fɔɔ Kile mu, ni jiga wo kiiri wu na ba gɔn kɔngana lemu na ge, ba Pɔli ya pa jɔ le yee ni wε, a Felikisi di fya. A wu Pɔli pye; «Nimε, ma na já da gaanj, di ba tuun wa betii ta di na ma yiri sanha.» ²⁶ Wu bi giin na wari bε Pɔli da ba gan wee mu. Lee wuu na wu bi ma Pɔli yiri tεεgeε nijehenεε ni pu na ma na yu.

²⁷ A p'i yee shuun pye lee ni. Lee kadugo na a p'i ba Pɔrisasi Fεsitusi tenε fiige ki jɔɔɔ ni na pye Felikisi faara. Felikisi funɔɔ bye wu wuyε tɔn taan Yawutuu pu mu, lee wuu na w'a Pɔli yaha wà kaso wu ni.

25

Pɔli ya jo pu shε wee keree shɔnri Oromε saannaa jɔɔfɔɔ wu yiri

¹ Ba Fεsitusi ya tenε na pye Zhude fiige ki gbafεnεεrεε wε, a cabyaa taanri di doro, a wu yiri Sezare kulo li ni na kari Zheruzalεmu ni. ² Ba w'a nɔ wà wε, a saraya jaha shɔnriwεε jɔɔfεε, ni Yawutuu pu wo jahagbaa fεε p'i shε wu mu, na shε pu loyire jomɔ jo Pɔli shizhaa na. ³ A p'i wee gbafεnεεrεε wu jεeri na wu jɔ wuyε na wu Pɔli yaha shε Zheruzalεmu ni; lee di pu ta p'a woni pye Pɔli na, na p'i ba shε lara wu sige koo na p'i ba wu gbo. ⁴ Ga, a wee di pu pye na kaso wu ni Pɔli wa da yaha wà Sezare kulo li ni, na jeri

tapyege ni weeye pyaa be k'a da guri da se wà. ⁵ A wu pu pye sanha: «Yee wo ñuñɔfɛɛ p'a yaa na pinne na gaaji ni ne ni Sezare kulo li ni. Pu bu she no wà, lemu na yee wa Pɔli jaagi ge, puyɛ pyaa na lee jo.»

⁶ Lee kadugo na gbafeɛɛri wu cabyaa ya laha gbarataanri kelee ke na Zheruzalemu ni we, lee kadugo na a wu guri pa Sezare kulo li ni. Nimuguro ti na a wu she diin kiiri wu takɔngɔ ki ni, na tuduro tun na pu pa ni Pɔli ni. ⁷ Ba Pɔli ya no we, Yawutuu pii p'a yiri Zheruzalemu ni na pa ge, a pee di yere wu maha; na sii kakuunɔɔ can can wogoo ñiɛheɛɛ jo taha wu na, na ta se bye pu ni pu ja kaa nigin be lo kii keree kii ni p'i li fiinne jo can di da li ni we. ⁸ Lee kadugo na a Pɔli be di jomɔ pu lo na jo: «Ne ya ta kakuunɔ la shishiin pye Yawutuu pu wo saliya wu shizhaa na, kelee Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki we. Ne di ya kakuunɔ pye Oromɛ saannaa ñuñɔfɔɔ wu be na we.»

⁹ Gbafeɛɛri wu funɔɔ ya pye wu kaa di daan Yawutuu pu mu ge, a wu Pɔli pye: «Ta ma funɔɔ wa m'a she Zheruzalemu ni, kɔnhɔ ma kiiri wu she gɔn wà naye pyaa ki nii na?» ¹⁰ A Pɔli di jo: «Ne yere xɔ Oromɛ saannaa ñuñɔfɔɔ wu wo kiiri wu takɔngɔ ki ni. Nahame ne kiiri w'a yaa na kɔn. Ne ta kaa la shishiin be kyɛɛgi Yawutuu pu mu we, muye pyaa ki be ya lee ce fiinne fo xuuni. ¹¹ Ne da bi da ne kanahana la pye, kelee na kaa la pye lemu ya yaa ni xu ni ge, ne bi da xu wu she we. Ga keree kiimu beeri p'a yu ne shizhaa na ge, na kee yaha can ne lee la shishiin ni we, sipya wa shishiin be da ja ne ñɔ yaha pu mu we. Ne funɔɔ ki wa na wo kiiri wu she gɔn Oromɛ saannaa ñuñɔfɔɔ wu yiri.»

¹² Ayiwa, a gbafeɛɛɛɛ Fesitusi ni wu wo kapyebyeni p'i she puyɛ ja, a wu na kuri pa, na ba Pɔli pye: «Ni ma wa Oromɛ saannaa ñuñɔfɔɔ wu kaa jo xɔ, ma na zhe wee yiri Oromɛ kulo li ni.»

Pɔli ya jo saannaa Agiripa nii na

¹³ Ba cabyaa dama dama ya toro we, a saannaa Agiripa ni wu sho Berenisi di gari Sezare kulo li ni di zhe gbafeɛɛɛɛ Fesitusi shaari. ¹⁴ Ayiwa, a p'i cabyaa ñiɛheɛɛɛ pye Sezare kulo li ni. A cana ka di ba no, a Fesitusi di Pɔli wo keree ki paari saan wu nii na na: «Felikisi ya na wa yaha naha kaso ni. ¹⁵ Tuun wemu ni ne she Zheruzalemu ni ge, a saraya naha shoɔnrivɛɛ ñuñɔfɛɛ ni Yawutuu nohɔɛɛ p'i she pu fiin jo ne mu wee na wu shizhaa na, na ne neeri na ne wu kiiri kɔn wu na, di wu gbo. ¹⁶ A ne pu pye jo Oromɛ sheen mu, fanhafɔɔ ya yaa wu sipya ñɔ yaha lee yahagana li na pu gbo we. Piimu p'a wu jaagi ge, fo wu ni pee bu binne tiin jomɔ na. Keree kiimu na p'a wu toɔgɔ leni ge, wu be di wu taa jo kee shizhaa na. ¹⁷ Ayiwa, a pee sipyii p'i binne pa naha ni ne ni. Ba wee ya no naha we, ne ta li yaha nige nimɔno we. Kee cana ki nimuguro ye pyaa, a ne gari kiiri wu takɔngɔ ki ni, na tuduro yaha p'a she wee na wu yiri na pa. ¹⁸ A wu jaagivɛɛ p'i yiri yere na jo. Ga ne bi kakuunɔɔ kiimu kɔon naye funɔɔ ni ge, wu ya ta w'a jaagi lee la shishiin na we. ¹⁹ Puyɛ pyaa wo koo li wo nakaara jomɔ ye na pu bye; ni na wa be wemu w'a xu ge, Pɔli di yu na wu ne nii na. Wee na wu mege ki bye Yesu. ²⁰ A ne kunni di bye ne ce dii ne da bye di lee la tuugo shoɔnri we. Lee wuu na a ne Pɔli yege wu bu da wu na da zɔɔ wu she Zheruzalemu ni, kɔnhɔ wu kiiri wu she gɔn wà. ²¹ Ga, Pɔli ya ta soɔ lee na we, na jo na Oromɛ saannaa ñuñɔfɔɔ wuyɛ pyaa ki da ba wee wo kiiri wu kɔn. Wee tuun wu ni a ne pu pye jo p'a wu kasari kaso wu ni, fo di ba wu yaha she wee mu tuun wemu ni.» ²² A wee saan wu gbafeɛɛɛri wu pye: «Neye pyaa be funɔɔ ki wa di logo wee na wu ñɔ na.» A Fesitusi di wu pye: «Niga na ma na logo wu ñɔ na.»

²³ Ayiwa, kee cana ki nimuguro, a saannaa Agiripa di wu saannaa faya le, a wu ni wu sho Berenisi di ba. A sipyii p'i pu ñuñɔ ciri ni ciire ni. A pu ni sɔrɔsii pu wo ñuñɔfɔgbo we,

ni kulo li tayeregbəhə sipyii di binne pa, na ba jé kiiri takəngə puga ki ni. Lee kadugo na a Fəsitusi di jo na pu pa ni Pəli ni. ²⁴ Ba Pəli ya nə wε, a gbafeɛɛri wu jomə pu lə na jo: «Saanaa Agiripa ni yee piimu bεeri pu wa naha ni wèe ni ge, yi we ná we wii. Yawutuu pu bεeri p'a pu loyire she ne na we shizhaa na Zheruzaləmu ni, ni nahame bε, fo na sɛɛ na w'a yaa na wu gbo. ²⁵ Nε mu kunni, wu ya kakuunə la shishiin pye lemu na já xu nə wu na wε. Ga wuyε pyaa kii d'a jo xə pu wee kiiri wu yaha saannaa juɲəfəɔ wu wu kən, lee wuu na ne giin di wu yaha zhe wee yíri Oromε ni. ²⁶ Nε sanha kafilafyən wa shishiin ta, ne na já wemu ka di dun Oromε ni saannaa juɲəfəɔ wu mu wu shizhaa na wε. Lee wuu na ne pa ni wu ni yee mu, na ba ni wu ni mu saannaa Agiripa ye pyaa ki mu; kənhə yegenε kemu na ba bye wu na ge, di ya ta kee yegenε ke funɲə ni di ga gan wu mu. ²⁷ Bani na kasoleme yaha she Oromε saannaa juɲəfəɔ wu mu, lemu na w'a jaagi ge, lee juɲə di ya jo wε, juɲə jε lee na wε.»

26

Pəli ya wu fiin yu saannaa Agiripa nii na

¹ Ayiwa, a saannaa Agiripa di Pəli pye: «Ye yi wa ma mu ge, yee jo.» Wee tuun wu ni a Pəli di wu keɲe yirige, na wu fiin jə kən na yu na: ² «Saan we, l'a taan ne ni, ne ma naye ta naha nijaa mu jahagbaa na, di li she ma na jo Yawutuu p'a keree kiimu bεeri taga ne jaagi ge, lee la shishiin jε can wε. ³ Bani mayε pyaa ki be wa Yawutuu pu wo kalεεε kee, ni pu nakaara keree ki bεeri cε. Lee wuu na n'a ma jεeri jo ma jə mayε na, m'a luu li gbo na taa, m'a logo na jə na.

⁴ «Ayiwa, na ne yaha na lεvεεε juɲə na, ne jaari jaarigana lemu na na wo shi wu niɲe ni Zheruzaləmu ni ge, Yawutuu pu bεeri ya lee cε. ⁵ Pu bu jo p'i can jo kunni, p'a li cε l'a mə na koo lemu l'a waha xuuni Yawutuu koo li ni ge, na ne be wu bye lee wo sipyii

pu ni. Lee jε Farizhεen pu wo kurunə ke. ⁶ Ga Kile ya jomεε lemu lə wèe sefεεε pu mu ge, ne na lee jomεε le pye na tadaɲa, lee li wa kiiri nə mε ne na nijaa we ni. ⁷ Wèe gbaweye ke ni shuun wu tadaɲa ki bye na lee jomεε le jə na ba fa. Lee wuu na pu bi Kile pεε ni pu see jaha ni caɲa fara piige na. Saan we, kee tadaɲa ke ki wa ne mu ge dε, kee wuu na Yawutuu pu wa ne jaagi! ⁸ Yee na já jo na Kile da já xuu jε di yeege xu ni-i gε?

⁹ «Nεye pyaa ki be, ne bi giin jo ne yaa na yogo kən Nazareti shεen Yesu mεge ki na kəngana bεeri na. ¹⁰ Lee ne pye Zheruzaləmu ni. Ne bi lee koro sha saraya jaha shəɲrivεε juɲəfεε pu mu, a p'i lee koro yaha ne mu. Ne bi ma sii n'a daa fεε niɲehεmεε co, na she pu bεeri le kaso ni. Na fara lee bεeri na, pu bu jo p'i pu gbo, ne be na səɔ na jo pu pu gbo. ¹¹ Tεεgεε niɲehεɲεε ni ne bi jin pu feni Kile-pεεɲε piyεye yi bεeri ni, na pu jaani, na pu karamu fo pu n'a daa wu yaha. Loyire lemu bye ne ni pu shizhaa na ge, ne bi se na pu kana fo kulogoo kiitiige be ni.

Pəli ya yu wu Kafəɔ wu cεgana li shizhaa na

¹² «A ne bye mu, a saraya jaha shəɲrivεε juɲəfεε p'i ba ne tun caɲa ka, na sεmε wa kan ne mu na ne wu she Damasi kulo li wo n'a daa fεε pu feni. ¹³ Saan we, na ne yaha ne na gaanɲi Damasi kulo li ni, a ne ba she kpεεngbəhə ka fo ja fugba we ni. Lee bi caɲa ke ta k'a nə niɲε niɲε ni. Kee kpεεngε ke bi pεε caɲa ke wogo ke na. A k'i ji na ne ni na jaarini pu maha. ¹⁴ A wèe bεeri di do niɲε na. A ne mujuu la logo wèe Heburuu wo jomə pu ni lee na ne pyi: «Səli, Səli, jaha na m'a na kana mε juɲə baa wε? L'a waha mu mu wu kurunə təɔɔ ɲmaa na dε!» ¹⁵ A ne yegenε pye jo: «M'i jε jəgə wε, Kafəɔ?» A Kafəɔ di ne pye: «Nε jε Yesu, wee wemu mu w'a gana mε ge. ¹⁶ Ga, yiri m'a yere! Bani ne naye she ma na, kənhə m'a bye na kapyebye. M'a na ja jagana

lemu na nijaa ge, ma na ba bye lee seeri, na lee paari sipyii pu mu. Ne na ba keree kiimu be she ma na ge, m'a ba kee be paari pu mu. ¹⁷ N'a da ma tun Yawutuu pee, ni shi wusama be mu. Kanhama pemu beeri p'a da ba noni ma na ge, ne na ba ma tege na ma wolo pee beeri ni. ¹⁸ N'a da ba ma tun pu mu ma pu jii mugi. Ma pu yeege nibiige ni ma pa kpeenge na. Ma pu yeege Shitaanni wo fanha ki ni ma pa Kile mu, kohno p'i da na na, pu jurumu wu yafa pu mu. Kile ya piimu pye feefe ge, pu be di tajege ta pee te ni.»

Poli ya yu wu labye wu shizhaa na Kafu mu

¹⁹ Ayiwa, ba Poli ya pee jom pu jo xo we, na guri saannaa Agiripa pye: «Lee funno ni do, saan we, ne keree kiimu ja Kile mu ge, ne ta kee she wu mu we. ²⁰ Ga, a ne fenhe kii keree kii wo yere li no kon Damasi shen mu. Lee kadugo na na no Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki beeri fo na she no shi wusama be na, wemu je Yawutuu we ge. A ne li she pu beeri na jo p'a yaa pu daburaje jo pu jurumu wu beeri na, p'i guri pa Kile mu. Keree kii k'a li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na ge, pu da kee pyi. ²¹ Lee wuu na Yawutuu p'a ne co Kile-peene pugbaho ki ni, na ganha na giin p'i na gbo. ²² Ga Kile wo dege funno ni ne pye jii na fo na pa no nijaa na. Le ne ce Kile keree ni ge, lee ne yu sipyii pu beeri mu sipyigbo fara sipyitiilee na. Kile tudunmo Musa ni Kile tudunmo pusamaa ya keree kiimu kaa jo na ki na ba bye ge, ne ta yatii jo na toro pee wo nijoyo yi juno ni we. ²³ Pee beeri bi jo na Kile ya Shovo wemu jaha bulo ge, na wee na ba ganha na na xu. Na wee wu da ba bye shenshiime na je na foro xu ni. Na wu na ba juwuuro ti keree fiinne jo we wo shi wu mu, na fara shi wusama be na.»

Poli funno ya pye Agiripa be wu da Kafu na

²⁴ Na Poli yaha pee jom pu na, a Fesitisi di sii mujuu wa na jo: «Poli,

mu juno mu l'a yiri! Mu ya kalaa fo na ma juno yirige!» ²⁵ A Poli di wu pye: «Nunofoceme we, ne juno mu ya ta yiri-i de! Jom pu pemu beeri ne yu me ge, pu beeri pu je can, pu kari be d'a fiinne. ²⁶ Saannaa Agiripa ye pyaa ya kee keree ki beeri ce, lee wuu na ne soo be na yere wu jahagbaa na, na yu ni lowaa ni. Ne da li na jo nigin be ya hmaho wu na kii keree kii ni we, bani la shishiin w'a pye hmahoro kaa we.» ²⁷ A Poli di saannaa Agiripa pye: «Saan we, Kile tudunmo p'a yemu jo ge, ta mu ya da yi na we? Ne kunni ya li ce jo mu ya da yi na.» ²⁸ A saan wu Poli pye: «Poli, a go jere ye kaa l'a fo m'a na jeri ma pye Kiricen me de!» ²⁹ A Poli di wu pye: «Lee ya pye nime la, li shiin ya pye cana ka la, Kile wu lee pye. Lee ganha bu da muye nigin na we, ga ma ni sipyii piimu beeri pu wa naha nijaa na ne jom pu nuri ge, Kile wu yi beeri pye ba ne je we. Ga p'a ne po pagana lemu na ni toro shanhoyo ni ge, pu ganha bu yi po lee pagana li na we.»

³⁰ Wee tuun wu ni a saan we ni gbafeneeri wu yiri foro, ni Berenisi ni; sipyii piimu pu bye ni pu ni ge, ni pee be. ³¹ Ba p'a foro we, na ganha na puye pyi: «We na we ya ta kakuuno la shishiin pye lemu na ja xu no wu na, kelee na wu le kaso ni we.» ³² Lee kadugo na a saannaa Agiripa di gbafeneere Fesitisi pye: «We na we da bye wu ya jo xo na pu wu kiiri wu yaha Orome saannaa junofo Sezari kenje na we, go wu bi da ja yaha nime.»

27

Gbafeneere Fesitisi ya Poli yaha kari Orome ni

¹ Tuun wemu ni l'a she na we pu je kagbaho ki ni w'a se Itali fiige ki ni ge, a p'i Poli ni kasoleme pii be kan sorosii junofo wa mu. Wee mege je na Zhuliyusi. Wee wu bye Orome saannaa junofo wu wo sorosii kuruno ki junofo. ² A we di je Adiramiti shen wo kagbaho ka ni na se Azi fiige ki kaban yiri. A Masedoni fiige shen wa di binne kari ni we ni,

wee mege je na Arisitaaki. Wu kulo di je na Tesaloniki. ³ Kee cana ki jimuguro ti na wèe ya nò Sidon kulo li ni. Zhulusi bi saama pa pye Pòli na. Wu bi koro yaha Pòli mu w'a se w'a foro wu naniineε na, kònho wu da wu mago jò yanmuyò taa pu mu. ⁴ Ba wèe ya yìri wà wε, a kafεεge k'i ganha na jirini wèe na. A wèe di doro Sipere fiige ki kabanugo kafεεge ki jaha na. ⁵ A wèe di mehe na se wá kòogbòhò ki ni, na she doro Silisi fiige ke, ni Panfili fiige ki kabanugo. A wèe di she nò Mira kulo li ni, lee je Lisi fiige ki ni. ⁶ A sòrosii jùnòfò wu Alekizandiri sheen wo kòogbòhò ka ja wee xuu wu ni, kee bi gaanji Itali fiige ki ni. A wu wèe le kee ni. ⁷ Wèe ya cabyaa nijeheneε pye lòhò ki jùnò ni, kòogbòhò ki na gaanji kasεεge na. Wèe ya sii kanha xuuni na na nò Kinide shizhaa na. Kafεεge ki bi she wèe da ga she jaha na wε, a wèe di doro Kereti fiige ki kabanugo kafεεge ki jaha na na kari Salimoni kulo li shizhaa. ⁸ Wèe niganhaya y'a toro wee xuu wu ni. A wèe di she nò xuu wa ni, wee mege je na: «Kòrògò tayeresaanja». Kulo la je wà wee xuu wu tãan na Lazi.

⁹ Wèe bi taatuunnò torogo wùye na xò lee ni. A Yawutuu pu wo suun leduun wu doro na wèe yaha lee ni, fo na pa wiire ti tuun wu pye w'a teneε. A kòogbòhò ki baa wu jeri nime farati. Lee na Pòli bi sipyii pu sanni na: ¹⁰ «Na naniineε, ne li ja jo l'a jeri farati. Li wa da ba da kòogbòhò ki ni ki funnò yanmuyò ye ye na-ε dε! Ga wèe piimu be pu wa ki ni ge, wèe be munahaa ki wa li ni.» ¹¹ Ga sòrosii jùnòfò wu ya ta Pòli jomò pu wii yaaga wε. Bani wee bi dà kòogbòhò ki paavò ni ki kafò na na toro Pòli tãan. ¹² Wee xuu wu wo kòròyò tayerege ki bi jò wiire tuun ni wε. Lee na, a pu nijehemeε di jo na pu la le p'i yìri wee xuu wu ni, na li bi da já bye mu. A p'i la le na gari Fenikisi ni, Kereti fiige ki kòròyò yi tayerege ki ni, kònho p'i wiire ti tuun wu torogo wà. Wee xuu wu jaha ya tii camutomò pu na.

Kafεεgbòhò ka ya yìri suumò lòhò ki na

¹³ Ba kafεεε la ya yìri kanige ce wε, a p'i lee ja, na ganha na giin na pee na já da gaanji. Tuunò nigbòhò ke ki bi kòogbòhò ki yereε ge, a p'i kee laha wà. A kòogbòhò k'i ganha na gaanji ni pu ni Kereti fiige ki ce feni. ¹⁴ Ga li ya ta mò wε, a kafεεgbòhò ka di yìri kanige ce we ni. Kee kafεεge ki mege ki bye na «Urakilon.» ¹⁵ A kee kafεεgbòhò k'i kòogbòhò ki lò. Wèe ya já kafεεge ki jaha kòn ki lò na wε. A wèe di mehe wùye yaha ki kenε na. ¹⁶ A kafεεgbòhò k'i ganha na gaanji ni wèe ni. A wèe di she doro xuu wa ni suumò lòhò ki ni je ni kamene ce, wee mege je na Koda. A wee xuu wu jé wèe ni kafεεge ki te ni. A wèe di kòopure li kiragi kiragi fo na ba li ta lenε kòogbòhò ki ni. ¹⁷ Ba wèe ya lee kòopure li lenε kòogbòhò ki ni wε, na kòogbòhò ki pò ni meere ni, kònho ki ganha bu gyεεgi wε. Lee kadugo na, fànja ke ki bi kòogbòhò ki pye ki na gaanji ge, a p'i kee tirige. Bani pu bi fyagi na kafεεge ki ganha bu da zhe kòogbòhò ki yereε Libi fiige ki gbazhenhe ki jùnò ni wε. A wèe di wùye yaha kafεεgbòhò ki mu ki na gaanji ni wù ni. ¹⁸ Ga, a kafεεge k'i diin na gurulo wèe ni, fo li ya ta pa jò wε, kee cana ki jimuguro ti na, a p'i kòogbòhò ki funnò tuguro ta wolo na wá suumò lòhò ki ni. ¹⁹ Cana taanri wogo ki na, a kòogbòhò ki paavò wuyε pyaa di tuguro ta wolo wá sanha. ²⁰ Wèe ya cabyaa nijeheneε pye, cana nii da voro wε, wòrò be di da voro piige wε. Kafεεge ki sanja je na denri ye! A wèe funnò di ben fo wèe na giin jo wa shishiin da zhò wèe ni nige wε.

²¹ Kòogbòhò ki funnò sipyii pu bi mò pu da li wε. A Pòli di ba yìri yere pu ni je ni na pu pye: «Na naniineε, yee bi yaa na ne jomò pu logo fo na wèe yaha Kereti ni, na diin wà. Lee da bi bye, pe kanhama pe, ni te kakara te bi da wèe ta wε. ²² Ga yemu n'a da jo yi mu nime ge, wù lowagaa ta, yaaga wa da wa ta wε, kòogbòhò ki ye k'a da ba gyεεgi.» ²³ A Pòli di pu pye sanha: «Kile wemu wo kapyeneε ne byi, na je

be wee wo ge, wee wo meleke wa ya wuyε she ne na piige ki ni, ²⁴ na ne pye: «Poli ma ganha bu fya we, fo ma bu no Orome saannaa junafooo Sezari yiri. Lee wuu na, sipyaa sipya wu je ni ma ni koojboho ki ni ge, Kile na mu ni pee beeri sho wu saama pu funno ni.» ²⁵ Lee wuu na, yi yi logoo waha na napiineε. Ne da li na jo meleke w'a yeke jo ge, jo Kile na li pye nakaara baa. ²⁶ Ga koojboho ki na ba she gyeegi ni we ni k'i we wa fiige ka ni suumo loho ki ni je ni.»

²⁷ Ayiwa, na koojboho ki yaha ki na se na guuro ni we ni kafeege ki keje ni Adiriyatiki Suumo Logboho ki na, we piige ke ni shishere wogo ki na, ba ni je k'a pa ni we, a koojboho ki paavee p'i ganha na giin na we ya no xo suumo loho ki kogojo ki na. ²⁸ A p'i wee xuu wu wo loho ki taanna, na ki jogi wu ta meterelee kelee taanri ni gbarashuun. A p'i she sanha jaha na jeri, na loho ki jogi wu ta wee xuu wu ni meterelee kelee shuun ni gbarataanri. ²⁹ Pu bi fyagi na koojboho ki ganha ba she kiyε kuu faaga ka na we. Lee wuu na tuutabaaya yemu yi bi korogo ki yereje ge, a p'i yee shishere lo na wa loho ki ni koojboho ki kadugo yiri. A p'i diin wa, na jiga ki sige kanha k'i mugi. ³⁰ Na sipyii pu yaha koojboho ki ni, a ki kapyebyii p'i koojboho li yeege taha loho ki juna ni, na puyε pye kanna tuuno ka pu da yaha koojboho ki kadugo yiri na ta pu funno di je p'i baa. ³¹ Ba Poli ya lee ja we, a wu sarosii junafooo we ni sarosii pusamaa pye: «Koojboho ki kapyebyii pu bye p'i ya tiin ki ni naha we, y'a da zho we.» ³² A sarosii p'i soo Poli jomoo pu na a p'i koojboho li meere ti kon, na li shan suumo loho ki ni.

³³ Nimuguno wu na, a Poli di pu beeri pye na pu li; A wu jo: «Nijaa je wee cana ke ni shishere wogo yee funyo na pen, wa shishiin be di sanha li we.» ³⁴ Lee wuu na n'a yi jeri jo yi la le yiyε ni y'i li. Bani yee mago wu wa lee na konho y'i bye nii na, yi li ce

be na wa juzhikana be wa da biin yi ni le koo na we.» ³⁵ Ba Poli ya yee jo xo we, na buuri lo, na baraga taha Kile na pu beeri nii na, na wa kon xa. ³⁶ Ba sipyii pusamaa ya lee ja we, a pu be logoo di waha, a pu be di li. ³⁷ We piimu beeri pu bye koojboho ki ni ge, we beeri bye sipyii xhuu shuun ni kelee gbarashuun ni gbaara (276). ³⁸ Tuun wemu ni pu beeri ya li na din ge, shinma we wu bye koojboho ki ni ge, a p'i wee wo suumo loho ki ni konho koojboho k'i faha.

Loho k'a koojboho ki kyeegi

³⁹ Ba jiga k'a mugi we, xuu wemu ni koojboho ki bye ge, ki kapyebyii pu ya ta pu taceje ta wee xuu wu na we. A p'i loguuro la ja niwaga ka di je wee xuu wu ni. A p'i jo na wa pu da zhe ni koojboho ki ni, na li bi da ja bye. ⁴⁰ Lee na a p'i tuutabaaya yi sanha laha koojboho ki na na yaha loho ki ni. Tige kemu k'a ma koojboho ki jaha jeri ge, a p'i kee be wo meere ti sanha. Lee kadugo na a p'i koojboho ki jahagbaa faja ki yirige yereje, konho kafeege k'i da pu nmunono da se suumo loho ki kogojo ki na. ⁴¹ Ga, a koojboho k'i she diin gbazhenhe ki juna ni loguugoo shuun wa ni je ni. A koojboho ki jahagbaa l'i she je wa gbazhenhe ka ni, na jonri wa tajeheje baa. A lokuruyo di ganha na ma na ki kadugo yiri wu koon, fo na wu kyeegi.

⁴² Sarosii pu bi giin p'i kasolemeε pu gbo, konho pu ganha bu da do do loho ki ni, p'i ja pu foro p'i baa we. ⁴³ Ga sarosii junafooo wu funno bye pu Poli gbo we. Lee wuu na wu ya ta soo sarosii pu wo nijoyo yi na we. A wu jo na piimu p'a loho ce ge, na pee pu fenhe to to loho ki ni, p'i ja foro suumo loho ki ni. ⁴⁴ Na pusamaa di dugi koojboho ki korogo ya na, kelee koojaya ya na p'a gaani. Mu p'a pye a pu beeri di no suumo loho ki kogojo ki na yaaga ya wa ta we.

28

Poli ya no Maliti fiige ki ni

1 Ayiwa, ba wèe ya shə suumə ləhə ki na wε, a wèe di na logo na wee xuu wu mεge ki jε Maliti. 2 Wee xuu wu sipyii pu bi wèe co xuuni. Zanha ka bi to wà, a wiire di bye. Lee na a wee xuu wu sipyii p'i nagbəhə ka gberi, na wèe bεeri yiri na wèe pu she waha. 3 A Pəli di ba yiri na she kajiiyahara ta lə di ba le na ki ni. Lee bi matən wa ta tee ni. Ba na ki kafugo k'a pa nə matən wu na wε, a wu Pəli nə, na nərə yaha wu kenε ki na. 4 Ba wee xuu wu sipyii p'a wə wu ja w'a nərə yaha Pəli kenε ki na wε, a pee di puyε pye: «Nakaara baa, sipyii gbovə w'a da da we na we, ali na wu yaha w'a shə suumə ləhə ki na, lee bε na Kile wo tiime pu funjə jε wu munaa fεεε pye wε.» 5 Ga, a Pəli di wu kenε ki jahara, a wə wu laha to na ki ni; yaaga bε ya pye Pəli na wε. 6 Ga sipyii pu bi giin na Pəli bεeri wu da din, taapile ni wu do wu xhu. Ga ba p'a mə na Pəli jaa yaaga da ga wu ta-ε ge, a pu fungənyə y'i jεri. A p'i jo na kile wa wu jε Pəli. 7 Xuu wemu ni wèe di bye ge, xuu wa bε bye wee tən, wee bye fiige ki kafə wo. Fiige ki fə wu mεge ki bye na Pūbilusi. Wee ya wèe co xuuni, na wèe yaha wu puga fo cabyaa taanri. 8 Pūbilusi to wu bi ta cuunjə wε, jime ni sogunnə li bye wu na. A Pəli di she wu pεregi, na wu kenε taha wu na, na Kile jεeri wu mu, a wu juunjə. 9 Ba lee ya pye wε, a wee xuu wu wo yama fεε pusamaa bεeri di ba Pəli yiri. A pee bεeri bε di juunjə. 10 A wèe xuu wu sipyii di baraga taha wèe na tahagana bεeri na. Ba wèe kariduun ya pa nə wε, wèe nijewuu kəəgbəhə ka ni, a p'i wèe magonə yanmuyə bεeri kan wèe mu.

Pəli ya nə Oromε ni

11 Yeye taanri wèe ya pye wee xuu wu ni. Wèe cagaraga, kəəgbəhə ke ki bi se Alekizandiri kulo li ni ge, a wèe di jé kee ni. Kee bi wiire ti bεeri pye wà. Pu bi kee mεge yiri na «ŋmamaa*». 12 A wèe di she nə kulo la ni lee mεge

jε na Sirakusi. 13 Ba wèe ya yiri wà wε, na nə kulo la betii ni, lee mεge jε na Eregiyo. A wèe di shən wà. Kee caŋa ki jimuguro a kafεεgbəhə ka di yiri wèe kamεε cε na pa də wèe na. Cabyaa shuun wèe ya pye na na nə Puzoli kulo li ni. 14 A wèe di n'a daa fεε pii ja Puzoli kulo li ni, a pee di wèe jεeri na wèe pu cewuu nigin pye ni pu ni. Ba wèe ya pa yiri wà wε, na gari Oromε ni. 15 Ba Oromε n'a daa fεε p'a wèe ba wu logo wε, na ba wèe sige fo Apiyusi caan ki na. A pii bε di she wèe juunjə ciri xuu wa ni, wee mεge jε: «Nabuun tatigiye taanri.» Ba Pəli ya pee ja wε, a wu baraga taha Kile na, na lowaa ta. 16 Tuun wemu ni wèe ya nə Oromε kulo li ni ge, a p'i səə na she Pəli yaha xuu wa ni wu yε, na sərəsi nigin yaha wu tən wee di da wu kaseri.

Pəli ya Kile Kafila yεε pye Oromε Yawutuu pu mu

17 Ba cabyaa taanri ya toro wε, a Pəli di Yawutuu jahagbaa fεε pu yiri na pa wuyε yiri. Tuun wemu ni p'a pa binne ge, a Pəli di pu pye: «Ali na ta nε ta kakuunə la shishiin bε pye na shishiin pu na wε, nε di ya ta wu sefεεε pu wo kalεε la shishiin bε kyεεgi wε. Lee bε na p'a nε co Zheruzalεmu ni na le Oromε fanhafεε pu kenε ni. 18 Ba pee ya pa nε yege wε, na ganha na giin p'i nε yaha, bani pu ya kaa la shishiin ta nε na lemu l'a nε kagbuu xə wε. 19 Ga Yawutuu pu ya ta səə nε yaha wu na wε. A li fanha di bye nε na nε wu na keree ki le Oromε saannaa juunjəfəə Sezari kenε ni. Ga lee kəri jε na kakuunə n'a giin di bye na shishiin pu na-ε dε! 20 Lee wuu na n'a yi yiri, kənhə di na fiin jo yi mu, bani Izirayeli sheen bi Shəvəə wemu jaha wii ge, wee wuu na p'a shənhəyə le nε na.» 21 A p'i Pəli jə shə na: «Wèe ya ta sεmε wa shishiin ta na yiri Zhude fiige ki ni mu shizhaa na wε. Wèe ceboro wa bε di sanha yiri wà, na ba joguumə jo mu shizhaa na

* 28:11 ŋmamaa: Yaperε la bye Girekii pu mu, lee yaperε li bye ŋmamaa. Wa mεge ki bye Kasitəri, wa mεge di jε na Polusi. Kəəgbəhə ki kafεε pu bi pee wo jaalaa yà pu wo kəəgbəhə ki na na pye ki maravεε.

wε. ²² Ga wèe funḡo ki wa wèe di logo mayε pyaa ki ḡo na wù ma fungōngō cε. Bani wèe ya cε jo Kilε koo lemu ni ma wa ge, sipyii ya yiri lee kaa na kabaya yi bεeri na.» ²³ A pu ni Pōli di caḡa ka teḡε. Ba kee ya pa nō wε, a pu niḡehεmεε di ba Pōli yiri. A Pōli di jo ni pu ni Kilε wo saanra ti keree na. Na ti ḡaha shε pu na shεḡaḡaa bεeri na, kōnhō p'i Yesu cε finḡε na saha ni Kilε tudunmōō Musa wo saliya wu ni, ni tudunmōō pusamaa bε wo Kitabuu pu jomō pu ni. A p'i diin pee jomō pu na, na lo ḡisōōgō ki na fo na shε caḡa ki xō. ²⁴ Pōli ya jomō pemu jo ge, a pee di pii funyō ḡeri. Ga p'i ya ta sōō Pōli jomō pu na wε. ²⁵ Pee sipyii pu ya ta bε nigin na wε. Ga yani pu kari ge, a Pōli di jomō pa jo pu mu sanha na: «Kilε tudunmōō Ezayi bi jomō pemu jo yee sefεlεε pu mu Kilε wo Fεfεεε Munaa li baraga ni ge, pee ya pye can yε pyaa. ²⁶ W'a bi li shε na Kilε ya jo:

«Shε yi jo we shi we sipyii pu mu na:
 Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
     ga y'i wa da yi ḡaha cε wε.
 Yi na ba ḡii taan, na wii,
     ga y'i wa da yaaga bε ḡa wε.
²⁷ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.
     P'a pu niwegee tō, na pu ḡii tō,
 Pu funḡo ya pye p'i ḡa pu ḡii ki ni wε,
     p'i logo pu niwegee ki ni wε,
     p'i yi ḡaha cε pu fungōnyō yi na
     wε.
 Lee funḡo ni pu da ba nε mu,
     kōnhō nε pu cuuḡo wε.»*

²⁸ A Pōli di pu pye sanha: «Yi li cε na Kilε wo ḡuwuuro te ya tun shi wusama bε mu wemu ḡε Yawutuu wε ge. Pee kunni na wu logo!» [²⁹ Tuun wemu ni Pōli ya pee jomō pu jo ge, a Yawutuu pu nigariwuu, a nakaara nigbōōrō di jé pu tε ni fo xuuni.] ³⁰ A Pōli di yee shuun pye puga ka ni Oromε kulo li ni. Wu bi kee lo, na ki saraa. Sipyii piimu bεeri pu bi se na fōro wu na ge, w'a bi pee kemεε.
³¹ W'a bi Kilε wo saanra ti Jozaama pu yεε li pyi, na sipyii pu kalaa, na

* **28:27** Ezayi 6:9-10

Kafōō Yesu kaa yu pu mu. W'a bi lee pyi fyaara baa. Wa shishiin bε di ya ta wu ḡaha kōn lee na wε.

Oromε Shεεn Tudunmፊ Pፊli ya sεmε wemu tun Oromε shεεn mu ge

Jፊgፊ wu jε Pፊli wε?

Wፊe ya dፊፊni cε Pፊli keree ni, bani Luka ya fiin nijεhεmε jo wu shizhaa na Kapyegee Kitabu wu ni. Yawutu wu bye wii wemu ya se Tarisi ni Silisi fiige ki ni ge (kee nijaa wogo ki jε Turuki wo fiige ki ni). Oromε shεn ja wu bye wii bε (Kapyegee 22:26-28). W'a bi kalaa fo xuuni Yawutuu pu wo koo li ni Zheruzalemu ni. Lowaa bye wu ni fo xuuni ba Yawutu jε wε, na n'a daa fεε pu kana fo xuuni. Ga, a Kafፊፊ Yesu di wu yiri na wu yaha Damasi koo na, kፊnhፊ wu shε Kile wo Jozaama pu jo shi wusama bε mu wemu jε Yawutuu wε. W'a egilizii nijεhεmεε sin Oromε fiige ki kugbፊhፊፊ nijεhεjεε ni, na sεmεε ka na tun egilizii nijεhεmεε pii mu, na pii kan wu najiineε pii bε mu.

We sεmε we kakana nujፊ

Pፊli yε pyaa ya ta Oromε egilizi wu nፊhፊ tenjε wε, ga w'a we sεmε we ka, kፊnhፊ wu li shε Oromε shεεn na na wee w'a da mፊ di shε pu yiri wε (Oromε Shεεn 15:23-24). Wu funjፊ ki bye: W'i wu wo Kile Jozaama pu wo pyegana li shε pu na; p'i Kile koo li tii cε; wu Kile wo tiime pu shε pu na, kፊnhፊ p'i li cε na sipya bεeri w'a yaa ni Kile wo juwuuro ti ni. Pፊli ya jo: «Jozaama pu jo jε nε mu shiige bada wε, bani Kile wo sefεεε ti jε tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fεε pu bεeri mu ge.» Oromε Shεεn 1:16.

Sεmε wu kafila jugbፊyፊ

Oromε Shεεn 1:1-15 Pፊli fፊ mujuu.

Oromε Shεεn 1:16, 17 Oromε shεεn sεmε wu kajugbፊhፊ.

Oromε Shεεn 1:18 —3:20 Sipyii bεeri mago wu jε juwuuro ti na: Yawutuu fara shi wusama na.

Oromε Shεεn 3:21 —5:21 Na dፊ Yesu na lee gbፊፊrፊ ni Kile ya sipya jateni sipyitiime, m'a juwuuro bε ta.

Oromε Shεεn 6 —8 Kile Munaa gbፊፊrፊ ni sipya ya jፊ jaari tiime ni.

Oromε Shεεn 9 —11 Karinjεεge kemu ki jε Yawutuu ni n'a daa fεε pu tε ni ge.

Oromε Shεεn 12:1—15:13 N'a daa fፊፊ jaarigana.

Oromε Shεεn 15:14—16:27 Pፊli ya fiin jo wuyε shizhaa na, na Oromε shεεn shaari, na duba pye pu mu.

Pፊli fፊ mujuu

¹ Nε Pፊli, Yesu Kirisa wo bulo we, nejε pyaa k'a we sεmε we ka. Kile ya nε yiri na pye wu tudunmፊ, kፊnhፊ nε da Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu.

² Kile bi Jozaama pu jፊmεε lፊ fo taatuunnፊ ni, na wu tudunmፊ pu yaha pa. A pee di pu ka Kile Kafila fεfεεε wo wu ni. ³ Pee Jozaama pe ya wu Ja Yesu Kirisa kaa yu, wee wemu wu jε saannaa Dawuda yasege sipyii kabaፊa na ge. ⁴ Ga na saha ni Kile Munaa ni, ba w'a jε na foro xu ni wε, a lee di li shε na Kile Ja wu jε wii, na sefεεε wa wu mu. Wee Yesu Kirisa we, wፊ Kafፊፊ we, ⁵ wee gbፊፊrፊ ni Kile ya niime tirige nε na, na nε pye wu tudunmፊ, kፊnhፊ shi wusama wo sipyii p'i dፊ wu na, p'i wu jፊmεε co. ⁶ Kile ya yee piimu yiri na pye Yesu Kirisa wuu ge, yee bε ninjε ki wa pii sipyii pii ni.

⁷ Yee piimu bεeri pu wa Oromε kulo li ni ge, yee piimu ya taan Kile mu, a wu yee yiri na pye wu fεfεεε sipyii ge, yee mu nε we sεmε we tun. Na fፊ wa yi mu: Wፊ To Kile ni wፊ Kafፊፊ Yesu Kirisa wu niime ni najinjε kan yi mu.*

Pፊli funjፊ wa wu shε Oromε ni n'a daa fεε pu yiri

⁸ N'a da venhε baraga taha Kile na Yesu Kirisa gbፊፊrፊ ni yee bεeri wuu na, bani yee wo n'a daa wu kaa ya yu konፊ ki kabaya yi bεeri na. ⁹ Jozaama pe pu wa Kile Ja wu kaa yu ge, nε kapyenεε pyi Kile mu pee keree na ni

* 1:7 We duba we jε Kiriceen fፊ kangana.

na zə wu bɛəri ni. Kile wa li sɛəri na tuun bɛəri ni nɛ nɛrɛgɛ pyi ge, nɛ ma nɛrɛgɛ pye yee bɛ mu. Nɛ da ga lee jə yaha wɛ. ¹⁰ Nɛ kunni wa na Kile nɛəri jo li bi jɛ wu jidaan, wu koo kan na mu di shɛ foro yi na. ¹¹ Bani l'a taan nɛ ni gbangban na shɛ yee ja, kənhə di Kile Munaa li wo loolodaa la kan yi mu, kənhə y'i fanha ta. ¹² Lee wo kəri wu wa nago w'à saməhərə leni wùye ni n'a daa wu shizhaa na, wee wemu na wù bɛəri ya pinne ge. ¹³ Na cebooloo, nɛ funjə wa y'i li cɛ nago tɛgɛɛ niɲɛhɛɲɛɛ ni nɛ ma giin di shɛ yee yiri, kənhə di shɛ na labye wu kuduun ja yee bɛ niɲɛ ni, ba nɛ wu kuduun wu ta shi wusama niɲɛ ni tagana lemu na wɛ. Ga fo na pa gbara niɲaa na nɛ sanha lee koro ta wɛ.

¹⁴ Bani sipyii pu bɛəri wo Jozaama pu foo li jɛ nɛ na: kugbəhə shɛɛn fara ja funjə shɛɛn na, kalaa fɛɛ fara kalaa baa fɛɛ na. ¹⁵ Lee wuu na nɛ jidaan kaa li jɛ na Kile Jozaama pu jo yee bɛ mu, yee piimu pu jɛ Oromɛ kulo li ni ge.

Kile Jozaama pu wo sefɛɛɛ te

¹⁶ Jozaama pu jo jɛ nɛ mu shiige bada wɛ, bani Kile wo sefɛɛɛ ti jɛ tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fɛɛ pu bɛəri mu ge. Yawutuu mu p'a fɛnhɛ jo, na na nə shi wusama na. ¹⁷ Jozaama pu p'a li shɛɛ na n'a daa yɛ nigin funjə ni Kile ya sipya jateni sipyitiimɛ. Cogo watii wa nige lee na bada wɛ, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ na:

«Sipya wemu w'a dà Kile na,
a Kile di wu jate sipyitiimɛ ge,
wee na ba jii sicuumə ta.»*

Konjə sipyii tiibaara

¹⁸ Kile ya wu loyire li shɛɛ na yiri fugba we ni Kile jii fyaara baa sipyii ni sipyitiibaalaa na, pee piimu p'a pu katiibaagaa taga na can wu jaha kəon ge. ¹⁹ Lee loyire l'a zhɛɛ pee na, bani lemu bɛəri na já jɛ Kile keree ni ge, lee ya ta ηməhə pu na wɛ, Kile yɛ pyaa ya lee shɛ na fiinne pu na. ²⁰ Fo konjə ki yaaduun wu ni, Kile yɛ pyaa wa cogo wemu na ni wu tɛhɛnɛ baa sefɛɛɛ ti

ni ge, wa shishiin da já wu ja wɛ. Ga w'a yanmuyə yemu yàa ge, lee bɛəri ya jeni na fiinne yee yanmuyə yi keree na. Lee wuu na pu da ga ba kapii ta Kile jaha taan wɛ, ²¹ bani p'a Kile cɛ. Ga, pu ya ta səə na wu pɛɛ na Kile wu jɛ wɛ. Pu ya baraga tɛri bɛ wu na wu kapyegɛ ki na wɛ. Pu fungənyə ya nɛri jujə baa woyo. Lee wuu na nibiige ya jé pu fungənyə baa zəɔə pu ni. ²² P'a puyɛ wii fungənyə fɛɛ, ga p'i jɛ nahanahanaa. ²³ Nəorə fəə Kile wemu wu jɛ wu da ga xhu bada-ɛ ge, yani p'a wee pɛɛ ge, a p'i wee yaha wà. Sipya wu jɛ wee na da ba xhu ge, a p'i ganha na wee wo jaa yari, ni shazhɛɛɛ, ni təyə shishɛɛɛ yanmuyə, ni niɲɛ yakokaara na byi yapɛɛɛ, na ganha na kee yapɛɛɛ kii pɛɛ.

²⁴ Lee wuu na Kile ya pu yaha puyɛ mu pu wo kanəhəyə yi ni, na saha ni pu jidaan keree ni. Lee funjə ni a p'i cəməhərə keree taga puyɛ fanha. ²⁵ P'a she Kile wo can wu ni, na daha kafineyɛ na, na ganha na Kile wo yanmuyaaya yi pɛɛ, na kapyɛɲɛ pyi yee mu. Kile wemu wu jɛ yanmuyə yi bɛəri yaavəə ge, na wee yaha wà, wee wemu w'a yaa ni masəjə ni gbee ge. Amiina.

²⁶ Lee na Kile ya pee yaha pu wo ceepuuro la keree ki kɛɲɛ ni, kee jɛ cəməhərə keree. Kile ya jo lemu ganha ba byi-i ge, lee li jɛ pu nibyii. A cɛɛ p'i namaa pu yaha wà, na ganha na puyɛ sinnɛɛ. ²⁷ A namaa pu bɛ di bye mu ni puyɛ ni. A pu kaa di sii shə puyɛ ni fo na doro. A pu bɛ di cɛɛ pu yaha wà, na ganha na puyɛ sinnɛɛ. Mu bəəngə da ba pu ta na saha ni puyɛ pyaa piinne ki ni.

²⁸ Ba ma na jo pu ya ta səə na Kile cɛ wɛ, lee wuu na Kile ya pu yaha puyɛ mu ni pu fungənkuyə yi ni, kənhə p'i kapyebaagaa pye. ²⁹ Pu zəɔə ya ni katiibaagaa tuuyo bɛəri na: pu fungənyə y'a kolo, pu yanmuyə la d'a pe, p'a kolo, pu d'a jii nɛgbəə na, sipyigbuu di dan pu ni, ni yokənrə, ni nanmahara, zəguunə jɛ pu ni, ni yayiriye, ³⁰ ni sipyii mɛkyɛgɛɛɛ, Kile

* 1:17 Habakuki 2:4

d'a pen pu mu. Pu shiige keree ya nehe we, pu tabaara d'a pe, na nosanga ja, pu kakuunoo samohoro d'a pe, p'i ya pu sefee nomehere coni we. ³¹ Fungonyo baa fee pu ne pii, pu ne nomehere fee bada we, nubene ne pu ni we, njiaara baa fee. ³² Ali na ta p'a li ce xo na Kile wo kiiri wu wa wa, na sipyaa sipya w'a we kashi we pyi ge, wee ya yaa ni xu ni. Lee be na p'i kee pyi sanha. Na fara lee na, sipyii piimu p'a we kashi we pyi ge, pee p'a soni.

2

Kile wo kiiri wu keree

¹ Ayiwa, mu wemu w'a pusamaa jaagi ge, m'a pye sipya tuugo beeri, Kile wo kiiri wu da ga ba doro ma junjo ni we. Ma ba pusamaa jaagi maye pyaa m'a jaagi. Bani keree kiimu na mu wa sipyii pu jaagi ge, kee shi muye pyaa be wa byi. ² Na ta we beeri d'a li ce na sipyii piimu p'a kee keree ki pyi ge, Kile ya kiiri kon pee na na be ni can ni. ³ Ayiwa, muye pyaa ba sipyii jaagi pu kapyegee na, na ta muye pyaa be di kee shi pyi, ta mu ya giin na mu na ba shoo Kile wo kiiri wu na? ⁴ Kelee Kile wo saama nigbo pe, ni wu loxulo le, ni wu lotaan le, ta mu wa yee wii yaaga we? Ta mu ya li ce na w'a pee saama pe beeri taga na koo leni mu taan, konho m'a daburaje jo, m'a jurumu wu no yaha we?

⁵ Ga mu niwii l'a waha, mu funjo ne mu wu daburaje jo ma jurumu wu na we. Lee wuu na Kile wo loyire lisana mu ya denri na waa maye na na yeri wu loyire le ni wu kiiri wu cana ki jaha na. Kee cana ke Kile da ba wu kiiri wu she, kiiri wemu w'a tii ge. ⁶ Wu na ba sipyii pu beeri nigin nigin kiiri kon na saha ni pu kapyegee ni. ⁷ Piimu beeri p'a la le na kasaanja pyi ge, na masoo, ni peene, ni nii sicuumo nixhobaama shaa Kile mu ge, Kile na ba nii sicuumo kan pee mu pemu da xho we. ⁸ Ga piimu bu zhe Kile ni, na zhe can wu ni, na soo tiibaara na, Kile wo loyire nigbo le, ni wu jatanhaja ki na ba do pee junjo ni. ⁹ Can de! Kanhama ni jakpaan

w'a da ba do kakuubyii pu beeri nigin nigin junjo ni. Yawutuu p'a da ba bye shenshiilee, lee kadugo na shi wusama di na taha wa. ¹⁰ Ga piimu beeri p'a kasaanja pyi ge, pee beeri nigin nigin na ba Kile masoo, ni wu peene, ni wu janne ki ta. Yawutuu pu da ba feneh bye shenshiilee, l'a na no shi wusama na. ¹¹ Bani Kile ya sipya wa wo wa ni we.

¹² Sipyii piimu beeri p'a jurumu pye na ta pu ya Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ce-ε ge, pee beeri na ba gyeege na ta wee saliya we nene ne pee wo kiiri wu ni we. Ga piimu beeri p'a jurumu pye saliya wu nijexhoo na ge, wee saliya wu w'a da ba pee wo kiiri wu kon. ¹³ Bani piimu p'a saliya wu jomoo pu nuri, na ta p'i ya pu koo jaari-i ge, Kile da ga ba wee wa shishiin wii sipyitiime we. Ga piimu p'a saliya wu koo li beeri jaari ge, pee Kile da ba wii sipyitiime. ¹⁴ (Ayiwa, shi wusama ya Musa wo saliya wu ce we. Ga teege kii ni, pu ma keree kii pyeganaa tene na saha ni saliya wu ni. Pu ba kee koo jaari ali na ta pu ya wee saliya we ce be we, lee ya li shee na p'a kasaanja ce xo, na ki pyi. ¹⁵ Lee ya li shee be na saliya w'a yemu jo ge, na yee ya ka pu zobo pu na. Pu fungonyo y'a wu shee pu na be. Teege kii ni pu zobo ma pu jaagi; teege kii ni p'a karii kan puye mu.) ¹⁶ Ayiwa, kee keree kii beeri na ba foro kpeenge na cana ka, na saha ni ne wo Kile Jozaama pu yere li ni. Kile na ba kiiri kon sipyii pu wo kanmohoo ki beeri na Yesu Kirisa kene kurogo kee cana.

Kile ya Yawutuu pu jaagi

¹⁷ Ayiwa, yee piimu p'a yu na Yawutuu yee ne ge, yee ya yi tana pye Kile tudunmoo Musa wo saliya we, na yiye pele na yee pu ne Kile wo sipyii pee. ¹⁸ Go yee p'a Kile jidaan ce, na kasaanja be ce shoonri kiyee ni, bani yee ya kalaa Musa wo saliya wu ni. ¹⁹ Li wa yee funjo ni na fyenne pu ne sipyii pusamaa, na yee p'a koo shee pee na; na piige ni pusamaa ne, na yee p'a kpeenge shee pu na. ²⁰ Yee

wa yu na pusamaa pu jε kacεbaalaa ni kalaabaa fεε, na yee pu jε pu wo kalaatii, bani yee ya giin na Musa wo saliya wu ni yee ya can koo li cεmε pu bεeri cε. ²¹ Ayiwa nε jo, yee piimu p'a pusamaa kalaa ge, jaha na yee di ya yiyε kalaa-i wε? Yee piimu p'a Kile Kafila wu yεrε pyi na wa ganha ba nagaara pyi-i ge, yeeyε pyaa ki do, ta yee ya nagaara pyi wε? ²² Yee piimu p'a yu na wa ganha ba dɔdɔrɔ pyi-i ge, ta yee ya ti pyi wε? Yee piimu p'a yu na yaperεε ya jɔ-ε ge, ta yee ya yanmuyɔ yuli yaperεgbaya yi ni wε? ²³ Yee ya yiyε pεlε na yee ya Musa wo saliya wu cε. Ga yee ya wu koo jaari wε. Ta Kile bε yee ya fanri mε wε? ²⁴ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Yee Yawutuu pu wuu na shi wusama ya
Kile mεge kyεεgi.»*

Cekɔɔnrɔ ya sipya shuu wε

²⁵ Can na kuduun wa cekɔɔnrɔ ni na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, ma bu da ma na saliya wu koo jaari kunni. Ga mu bu bye mu ya saliya wu koo jaari wε, ma cekɔɔnrɔ* t'a pye jɔjɔ baa wuuro. ²⁶ Sipya wemu ya cekɔɔnrɔ pye wε, na saliya wu koo jaari kuuni ge, ta Kile da ba weefɔɔ wii kanna cekɔɔnrɔ w'a pye wε? ²⁷ Yee Yawutuu, yee ya Musa wo saliya wu cε, lee kadugo na na cekɔɔnrɔ bε pyi, ga yee ya wu koo jaari wε. Shi wemu jε Yawutuu wε, wee shi wu ya ta cekɔɔnrɔ pye wε. Ga piimu p'a saliya wu koo jaari pee ni ge, ta pee da ba jaagi shan yee na kiiri wu cana wε? ²⁸ Ayiwa, na pye Yawutu jεwiine ni, lee wa nago Yawutu yε pyaa pyaa ma jε wε. Kelee cekɔɔnrɔ fε na jε ma ceesεεge ki na, lee wa li shεε nago tee ti wa cekɔɔnrɔ see see wuuro ti wε. ²⁹ Ga, Kile ya sipya wemu wo zɔ jεri ge, wee wu jε Yawutu wuyε pyaa pyaa. Yemu y'a ka saliya wu ni ge, li wa nago kanna m'a yee wo koo jaari yε wε, ga Kile Munaa ya labye wemu

pyi sipya zɔ na ge, wee labye we wu jε cekɔɔnrɔ see wuuro te. Pee Yawutuu pii ya masɔjɔ taa sipyii mu wε, ga Kile mu pee ya masɔjɔ taa.

3

Kile jε jɔmεε fɔɔ

¹ Ayiwa ni li wa mu, ma na jε Yawutu lee kuduun wa lekε wε? Kelee kuduun wekε wu jε cekɔɔnrɔ ni wε? ² Ayiwa, li kuduun w'a pεlε kabaya yi bεeri na. Li nizhiine Yawutuu mu Kile ya fenhe wu jomɔ pu kan. ³ Ali pii jεhe da pu ni, pu jε jɔmεhεε fεε Kile mu wε, ta lee na já Kile wo jɔmεε fεrεε ti kyεεgi? ⁴ Lee da já bye bada wε! Ali sipyii pu bεeri jεhe bye kafinejuu, Kile kunni jε can fɔɔ ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni wε na:

«Mu Kile ba yu,
pu bεeri na li cε na mu ya tii.
Pu da ga já jaagi
wa shishiin ta ma na wε.»*

⁵ Ayiwa, pii na jo na: «Wèe wo ti-ibaara ti jε kakuunɔ wε, bani tee ni Kile wo tiime p'a zhεε na finnjε.» Wèe di da ba yekε jo yee ni wε? Kile bu wu loyire li shan wèe wa jɔjɔ ni, ta wèe da jo na w'a nahana? (Sipyii pii wo fungɔngɔ jomɔ nε yu mε.) ⁶ Kile wu shε nahana? Bada! Can jε yee ni wε. Kile da bye wu ya tii wε, dii wu bi da já kiiri kɔn kɔjɔ sipyii na wε? ⁷ Pii bε na ba jo sanha na: «Wèe wo kafinejuu bu da lee na Kile wo can wu shεε, fo na nɔrɔ bε tεri Kile mεge na, jaha di da ba kiiri pye wu kɔn wèe na p'i wèe jaagi, na jurumupyii wèe jε wε?» ⁸ Ayiwa li bi jε mu, ta wèe ya yaa na kakuunɔ pyi, kɔnhɔ kasaanjaa di da foro ki ni wε? Bada! Pii wa wèe mεge kyεεgi na xɔ, na wee kalaa we wèe ya gaan sipyii pu mu. Pee sipyii pii kunni ya sii yaa ni gyεεgi ni.

Sipya wa shishiin ya tii wε

* **2:24** Ezayi 52:5; Ezekiyeli 36:22   * **2:25** **Cekɔɔnrɔ** bye karijεεge jɔmεε wo fε Yawutuu pu mu pemu ya li shεε na Kile wuu pu jε pii ge. Lee kalε le tayerege k'a bi pεlε pu mu fo xuuni. Zhenzi 17:9-14.
* **3:4** Zaburuu 51:6

9 Ayiwa, yi naha di wa dii nime we? Ta wèe Yawutuu p'a ye sipyii pusamaa na? Bada! Ne li she xo jo Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pee beeri ya naari jurumu wu wo fanha ki noho ni. 10 Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Sipya wa wemu w'a tii we,
ali shen nigin be we.»

11 Wa shishiin ne fungongo fo we;
wa shishiin ya Kile shaa we.

12 Pu beeri p'a kadugo le Kile ni;
pu beeri p'a pinne pye kano baa.
Kasaana pyevoo wa shishiin ne pu ni
we,

ali shen nigin be we.»*

13 «Mujuu le l'a foro pu genmaya ni ge,
lee ne ba fana namugi-yahana ne
we.

P'a pu nilee taga na sipyii piinne.
Pu no jomoo di ne ba maton sooro
ne we.»*

14 «Lanji ni kayekyegye
y'a foro pu no ni.»*

15 «Pu tooo d'a weri sipyigbuu na.

16 Xuu beeri ni p'a toro ge,
gyege ni boongo na daha pu feni.

17 Lemu li ne nanje koo li ge,
pu ya lee ce we.»*

18 «Kile ni fyaara ne
pu zoloo ni bada we.»*

19 Ayiwa, wee ya li ce jo yemu beeri Kile tudunmoo Musa wo saliya w'a yu ge, saliya w'a kan piimu mu ge, pee mu w'a yi yu. Ga, pee di ya ta ja wu koo naari we. Lee wuu na jomoo da ba da sipya wa shishiin mu we, lee na kono sipyii pu beeri na ba jaagi ta Kile mu. 20 Yi li ce na saliya wu beeri koo naari, lee da ga ja Kile pye wu sipya jate sipyitiime we. Lee funno ni saliya w'a li shee ye wee na na jurumupyii wee ne.

N'a daa gbaroo ni Kile ya sipya shuu

21 Ayiwa nime, cogo wemu na Kile ya wee wii sipyitiime ge, wuyee pyaa ya wee cogo we she wee na. Pee tiime pe ya daa saliya wu koo naari funno

ni we. Ga, tagana leke na pee ya daa ge, Kile tudunmoo Musa wo Kitabuu pee ni Kile tudunmoo pusamaa wuu p'a yee naha jo na fiinne. 22 Wa beeri w'a da Yesu Kirisa na ge, Kile kunni na weefoo jate sipyitiime. Zhonrogo wa lee ni we. 23 Bani sipyii pu beeri p'a jurumu pye. Lee l'a li pye wa shishiin da ga Kile wo nooro wu na we. 24 Wu wo niime wu gbaroo ni Kile ya pu wii sipyitiime mafuu, bani Yesu Kirisa ya pu nuno wolo pu jurumu wu ni. 25 Kile ya wu pye saraga, kono wu bye wee jurumu wu footono. Piimu p'a da Yesu na ge, Kile ya wu koo li no mugii pee sipyii pu mu Yesu wo shishan pu gbaroo ni. Lee ya Kile wo tiime pu shee, bani taashiine li ni sipyii bi jurumu wemu pyi ge, w'a luu gbo pu taan, wu ya ta wee wo footono kan pu mu wee tuun wu ni we. 26 Ga nime, lemu funno ni w'a sipya wii sipyitiime ge, w'a lee she: Piimu p'a da Yesu na ge, Kile ya tiin wu tiime pu ni, na pee jate sipyitiime.

27 Ayiwa, na maye durogo, lee kanojo di ne mii we? Lee kanojo ne we! Naha na we? Ta kapyegee nizaanaa k'a lee pye? Bada! Ga, n'a daa w'a lee pye. 28 Lee na wee na ja jo n'a daa ye nigin gbaroo ni Kile ya sipya wii sipyitiime, Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo li wo naari be we. 29 Dii we? Ta Yawutuu ye wo wu ne Kile? Ta shi wusama be wo Kile be wu ne wii we? Nakaara baa shi wusama be wo Kile wu ne wii! 30 Bani Kile nigin pe ye wu ne. Wee w'a Yawutuu pu wii sipyitiime n'a daa gbaroo ni, na shi wusama be wii sipyitiime n'a daa gbaroo ni. 31 Ayiwa, ta lee w'a li shee na wee ya Musa wo saliya wu neri nuno baa saliya n'a daa wu gbaroo ni ya? Ahayi de! Wee yee ya baraga teri wu na xuuni.

4

Ibirayima wo n'a daa gbaroo ni Kile ya wu jate sipyitiime

* 3:12 Zaburuu 14:1-3 * 3:13 Zaburuu 5:10; Zaburuu 140:4 * 3:14 Zaburuu 10:7 * 3:17 Ezayi 59:7-8 * 3:18 Zaburuu 36:2

1 Ayiwa, Ibirayima wemu wu jε wèe sefele wèe shi wu wo kabaᅇa na ge, yekε wèe di da jo wee shizhaa na wε? Dii Kile d'a wu wii sipyitiime wε?

2 Ibirayima wo kapyegeee nizaanᅇaa da bi Kile pye w'a wu jate sipyitiime, wu bi da já wuyε pele. Ga kaᅇuᅇo jε wu mu w'a wuyε pele Kile jaha taan wε. 3 Yekε Kile Kafila wu d'a jo wε? W'a jo na:

«Ibirayima ya dà Kile na,
a Kile di wu jate sipyitiime
wu n'a daa wu wuu na.»*

4 Yee ya li cε na kapyebye ya yaa ni wu saraa ni. Saraa we w'a daa ge, wee jε ma wo wε, wu labye wu wo saraa wu jε were. 5 Ga, sipya wemu ya wu kapyegeee nizaanᅇaa pye wu tadaᅇa wε, Kile we w'a jurumupyii wii sipyitiime ge, wu bu dà yε wee na, Kile na wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na. 6 Kile w'a sipya jatani sipyitiime, lee ya byi weefoo yε pyaa wo kapyegeee nizaanᅇaa wuu na-ε de! Kile wo saama pemu weefoo ma da ge, saannaa Dawuda ya jo pee shizhaa na na:

7 «Kile ya piimu wo saliya kyεεgerε yafa pu mu,
na pu wo jurumu wu jōgō laha wà ge,
pee jε duba nagoo.

8 Kafoo ya sipya
wemu wo jurumu tōrō wu feni-ige,
weefoo jε duba pya.»*

Cekoonro ya sipya shuu we

9 Ayiwa, piimu p'a cekoonro pye ge, pee yε p'a yaa ni Kile wo saama pu ni laa, kelee ta cekonbaalaa pu be p'a yaa ni pu ni? Wèe ya yi jo nime na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.» 10 Tuun wekε ni lee d'a pye wε? Wu nigonxhōgō na laa, wu nigonbaa wo? Nakaara baa wu nigonbaa wo Kile ya jate sipyitiime. 11 Lee kadugo na a tee cekoonro t'i jeri fe Ibirayima mu, fe pemu ya li shee na Kile ya wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu

na, na ta wu sanha cekoonro pye-e ge. Lee funᅇo ni Ibirayima ya pye n'a daa feε nigonbaalaa beeri wo sefoo, konho pee be di jate sipyitiimeε. 12 Piimu p'a cekoonro pye ge, pee beeri be wo sefoo wu jε wii n'a daa kabaᅇa na. Lee kori jε piimu ya ta li da cekoonro ti yε na-ε ge, ga fo piimu p'a Kile koo li co n'a daa funᅇo ni, ba wu sefele Ibirayima ya li co cogana lemu na, na wu yaha konbaa wε ge.

N'a daa gbōrō ni Kile wo kariᅇege jomεε l'a ta

13 Kile ya kariᅇege jomεε lo Ibirayima ni wu yaseye mu na konᅇo na ba bye pu wogo. Lee jomεε le ya ta lo saliya wu koo li jaari wu wuu na-ε de. Ga wu n'a daa wu wuu na Kile ya wu jate sipyitiime. Lee wuu na lee jomεε l'a lo wu mu. 14 Li da bi yaha nago fo ma na ma saliya wu koo jaari, m'a na taa ta lee jomεε le ni, wee tuun wu ni n'a daa wu bi da bye kaᅇuᅇo baa. Jomεε li be na bye tawaga wuu. 15 Bani Kile wo loyire le Musa wo saliya w'a zhaan yε wèe jūᅇo ni, bani sipyii beeri p'a wee saliya we kyεεgi. Ga saliya bu bye wu jε xuu wemu ni wε, wa ya wu gyεεgi kaa yu wà wε.

16 Lee wuu na Kile ya le jomεε le lo wèe mu n'a daa wu gbōrō ni. Wu wo niime wu gbōrō ni w'a lee loolodaa le kan wèe mu ma ni, konho l'i bye Ibirayima wo kadugo ki beeri wuu. Lee na piimu p'a saliya wu koo jaari ge, le loolodaa le ya ta kan pee yε mu wε. Ga sipya beeri w'a dà Kile na ba Ibirayima jε-ε ge, pee beeri be mu le loolodaa le ya kan. Wèe beeri wo sefele wu jε Ibirayima. 17 Ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε, na Kile ya jo: «N'a ma pye shi nijeheme sefoo.»* Ayiwa, wu sefele wu jε wii Kile jaha taan, bani w'a dà Kile na, wee wemu w'a xuu pu jeni ge. Yanmuyō yemu jε konᅇo na wε, wu ma jo yε yee be yi pye, y'a bye.

18 Ayiwa, na li ta tadaᅇa bye be nige Ibirayima na wu pya ta wε, Kile ya yemu jo wu mu ge, a wu dà yi na,

* 4:3 Zhenezi 15:6; Yakuba 2:23; Galasi Sheen 3:6

* 4:8 Zaburuu 32:1-2

* 4:17 Zhenezi 17:5

na yee pye wu tadan̄a. Lee na w'a pye «shi nijeheme sefɔɔ» ba Kile ya yi jo we na: «Ma yaseye na ba jeh̄e.»*
 19 Ayiwa, Kile ya ye jo tuun wemu ni ge, lee bi Ibirayima ta w'a le xɔ, bani w'a bi yee xhuu nigin (100) shishiin ta pya baa. Wu shɔ Sara be bi wu pya ze junɔ ye xɔ. Ga lee la ya yafin be wolo wu n'a daa wu ni we. 20 Wu ya ta wuyε kaala Kile wo jomεε li na we. Ga, a la yeε di ganha na faraa wu n'a daa wu na, fo wu na Kile sɔni. 21 Ibirayima bi li ce nakaara baa, na Kile ya jomεε lemu lɔ wee mu ge, na se wa wu ni na li jɔ fa. 22 Wee n'a daa wu wuu na «Kile ya wu jate sipyitiimε.»* 23 Ga pee jomɔ pe p'a ka na: «Kile ya wu jate sipyitiimε» ge, pee ya ta ka Ibirayima ye nigin wuu na-ε de! 24 Wèe be wuu na p'a ka. Kile wemu w'a wù Kafɔɔ Yesu je na yeege xu ni ge, wèe piimu p'a dà lee na ge, wèe ya yaa na pa jate sipyitiimεε Kile jaha tãan. 25 Kile ya wu pye saraga, w'a xu wèe wo jurumu wu wuu na, na je na foro xu ni, kɔnhɔ wèe di da jateni sipyitiimεε Kile jaha tãan.

5

Kile ya janije le wèe ni wu te ni

1 Mu Kile ya wèe jateni sipyitiimεε n'a daa gbɔɔɔ ni. W'a janije le nime wèe ni wuyε pyaa te ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa baraga ni. 2 Wee Yesu Kirisa w'a koo li mugi, kɔnhɔ Kile di wee niimε wu kan wèe mu. Wèe ya dà wu na. Wèe ya wu pye wù tadan̄a, na fundanga ta, bani tadan̄a wa wèe mu na jo wèe na ba Kile wo nɔɔɔ wu ta caɲa ka. 3 Lee ye be we, kanhama be jeh̄e ba nɔni wèe na wèe na fundanga ta, bani kanhama pu ma wèe pye wèe ya la le na loxulo ta n'a daa wu ni. 4 Wèe bu loxulo ta nɔwuuro ti ni, lee ma wèe pye se tavεε, wèe bu se ta n'a daa ni, lee ma tadan̄a yaha wèe na. 5 Ayiwa, kee tadan̄a ki ya sipya nɔhɔ ye ri we, bani jigana lemu na Kile ya wèe zɔlɔɔ pu ji taanna ni wu taanjeεge ki ni ge, w'a lee she wèe

* 4:18 Zhenzi 15:5

* 4:22 Zhenzi 15:6

na wu Fefεεε Munaa li gbɔɔɔ ni, lee lemu w'a kan wù mu ge.

6 Can na wèe jurumu w'a bi wèe pye baraga baa sipyii n'a daa kaban̄a na. Ayiwa, Kile ya tuun wemu ten̄e ge, wee tuun we ni Kirisa ya xu wèe Kile jii fyaara baa sipyii wuu na. 7 Sipya na she wuyε kan pu gbo wu sipyijii tεge, lee pyemε ya taan we de, ali wu jeh̄e bye sipyitiimε be. Sipya wemu w'a kasaan̄aa pyi ge, la wa la ni wa na já wuyε kan pu gbo wee tεge. 8 Ga na wèe yaha wù jurumu wu ni, wèe tεge Kirisa ya xu. Ta lee ya li sheε na wèe kaa ya dan Kile ni fo xuuni we?

9 Kirisa na xu, a wu shishan p'i wo, pee gbɔɔɔ ni Kile ya wèe wii na wèe ya tii. Lee na wèe ya li ce na fiinjε na Kirisa ya pa wèe shɔ Kile wo loyire li na. 10 Wèe bi bye Kile wo pεen, ga Kile ya be len̄e wèe ni wuyε pyaa te ni wu Ja wu wo xu wu gbɔɔɔ ni. Na fara lee na, wèe ya ce jo wèe na ba shɔ, bani wu Ja wu wa jii na. 11 Na fara lee na wèe ya fundanga taa gbangban Kile wo karijeεge ki ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Wee w'a be le wèe ni Kile te ni.

Jɔgɔ wu je Adama we? Jɔgɔ wu je Yesu Kirisa we?

12 Shen nigin ye ken̄e kurogo jurumu y'a jé koɲɔ puga ni, wee je Adama. A jurumu be di xu len̄e koɲɔ puga ni. Lee l'a li pye sipya wa shishiin da ga xu li we, bani pu beeri ya jurumu pye. 13 Bani yani Kile wu saliya wu kan Kile tudunmɔɔ Musa mu ge, jurumu bye na xɔ koɲɔ puga ni. Ga ma na jo saliya wu bi sanha gan we, Kile bi wee saliya we wo jaagi wu tuugo shaan jurumupye na we. 14 Ga lee be na sipyii beeri p'a pye xu wo fanha ki nɔhɔ ni, na co Adama wo tuun wu na, fo na pa nɔ Kile tudunmɔɔ Musa wo tuun wu na. Ali piimu be pu je pu ya ta saliya wu kyεεgi ba Adama je-ε ge, pee be bi xhuli. Wemu w'a bi yaa na pa ge, wee

je Yesu Kirisa. Adama ya pye ba wee wo jaa* je we.

15 Ga Kile ya loolodaa lemu kaan mamama ni ge, lee ni Adama wo jurumu wu je nigin we. Can wu je wii, sipyiñehemee ya xhuli wee ye nigin wo jurumu wu wuu na. Ga Kile wo mamama loolodaa lemu l'a pa Kile wo niime wu baraga ni ge, lee ya gaan sipyiñehemee mu shen nigin gbəəɔ ni, wee je Yesu Kirisa. Lee loolodaa le wo kuduun w'a pele fo xuuni. 16 Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni ge, laraga ki wa lee loolodaa le wo keree ni shen nigin wo jurumu wu keree te ni. Shen nigin, w'a pa ni jaagi ni, na li ta Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni, jurumu niñehemee nibyexhəɔ na ge, lee loolodaa le ya wèe puñɔ wolo, na wèe pye sipyitiimee. 17 Can wu je wii, shen nigin wo jurumu w'a sipyii pu beeri le xu wo fanha ki nəhə ni. Ga piimu beeri p'a da ba Kile wo niime nigbə we ta, na Kile wo loolodaa li be ta, lee lemu li je na pu jate na p'a tii ge, pee na ba se ta jurumu wu na pu wo niifere ti ni shen nigin ye gbəəɔ ni; wee je Yesu Kirisa. Lee wo kuduun w'a pele.

18 Ayiwa, ba sipyii pu beeri ya jaagi ta Adama ye nigin wo jurumu wu wuu na-ε de, mu Yesu Kirisa ye nigin be wo kasaana nigin ya sipyii pu beeri puñɔ wo kiiri wu nəhə ni, na ni sicuumə kaan pu mu. 19 Shen nigin wo nəmeyahana l'a sipyiñehemee pye jurumupyii pyegana lemu na ge. Mu shen nigin pe be wo Kile nəmecoro ya Kile pye wu na shenñehemee wii sipyii piimu p'a tii ge.

20 Kile ya saliya wu kan Kile tudunmə Musa mu, kənhə wu li she wèe na na wèe jurumu w'a ñehε. Ga jurumu wu ñehε ñehε ñehεgana beeri na, Kile wo niime we, wee ya ñehε wu na na kanha. 21 Taashiine li ni jurumu wu wo fanha ki nəhə ni wèe di bye, lee l'a xu pye wu ya sipya wa shishiin yeri we. Ga niime wu wo

fanha ki nəhə ni wèe je nime, lee l'a li pye Kile ya wèe wii sipyii piimu p'a tii ge. Lee na Kile da ba ni sicuumə ni xhəbaama kan wèe mu wu Kafəɔ Yesu Kirisa gbəəɔ ni.

6

N'a daa feε ya jurumu yaha na bye ni Kirisa ni

1 Ayiwa, yekε wèe di da jo we? Ayiwa, ta lee w'a li shεε na wèe pu kori yaha jurumu ni, kənhə Kile wo niime wu da belegi? 2 Bada, lee ya yaa na pye we! Wèe piimu je ba xu je we jurumu shizhaa na ge, wèe ma bye dii na gori yaha jurumu na na byi sanha we? 3 Wèe piimu beeri p'a batize na bye ni Yesu Kirisa ni kariñεεge ni ge, ta yee funyɔ y'a to li na na wèe na batize, na lee je kanna shiizhan wèe ya pinne xu ni Yesu ni we? 4 Ba wèe ya batize we, a l'i bye kanna wèe ya pinne xu ni wu ni shiizhan, na binne le be ni wu ni. Kənhə wu be di ni sicuumə nivomə ta, ba To Kile ya Kirisa je na yeege xu ni, ni wu sefere nəəɔ wuuro ti ni we.

5 Can na, wu xu wu bi pye kanna wèe ya pinne xu ni wu ni, nakaara baa wèe na ba binne je ni wu ni wu wo kariñεεge ki funyɔ ni, ba wuyε pyaa k'a je ñegana lemu na we. 6 Wù li ce fiinne na jo yahagaguunə lemu na wèe bye ge, lee be ya pye kanna lee ya pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na, na xhu. Kənhə lee jurumu yahagana li fanha k'i xhə. Lee funyɔ ni wèe di ba shə jurumu wu wo bulooro ti na be. 7 Bani wemu bu xhu, wee je nige jurumu wu wo fanha ki nəhə ni we.

8 Ayiwa, ba ma na jo wèe ya pye kanna shiizhan wèe ya xu ni Kirisa ni we, wèe ya dà li na jo wèe na ba bye niifere na ni wu ni. 9 Wèe ya ce na jo Kirisa ya je na foro xu ni, wu wa da xhu nige we, xu be di wa da já yaaga pye wu na we. 10 W'a xu təñii nigin pe, na jurumu wu wo fanha ki kyεεgi. Niifere temu ni wu wa nime

* 5:14 Adama ya pye koñɔ shenshiime wemu wo tuugo sipyii pu je jurumu ni xu wo fanha ki nəhə ni ge. Yesu Kirisa ya pye koñɔ shenshiime wemu ya jurumu pye ja we, wu wo tuugo sipyii pu be di je Kile wo niime wu nəhə ni ge.

ge, Kile mu wu wa tee ni. ¹¹ Mu yee be ya yaa na yiyε jateni kanna yee ya xu, na foro jurumu wu wo fanha ki nḥo ni. Yi li ce nimε na Kile mu yee wa niifεεε ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni.

¹² Wee tuun wu ni yi ceepuuro te ti da ba xhu ge, yi ganha bu da tee yaha nige jurumu mu t'i bye jurumu wo bulo wε. Yi ganha bu sḥo y'a ceepuuro wo lakuunḥo ki jḥmεhεε coni wε. ¹³ Yi ganha bu da yi ceepuuro ti kabaḥa ka shishiin yaha jurumu ni nige, yi da katiibaagaa pyi ni ki ni wε. Ga yi yi ceepuuro ti kabaya yi beeri kan Kile mu kanna sipyii piimu p'a jε na foro xu ni, na bye sipyifomḥo ge. Yi yi ceepuuro ti kabaya yi beeri kan Kile mu, kḥhḥo yi da keree pyi ni yi ni, kiimu k'a tii ge. ¹⁴ Yee da ba bye nige jurumu wo buloo wε, bani yee ya jaari nige Kile tudunmḥo Musa wo saliya wu fanha ki nḥo ni wε, ga Kile wo niimε wu nḥo ni yee ya jaari.

Kile wo buloo pu jε n'a daa fεε pee

¹⁵ Ayiwa, ba ma na jo wεe wa nige saliya wu wo fanha ki nḥo ni wε, fo Kile wo niimε wu ge, ta lee ya li shεε na wεe na jḥ da jurumu pyi wu jidaan pyegana na? Bada! Yee ya jo wε. ¹⁶ Yee bu yiyε kan wemu mu, na guu weefḥo mu ba buloo jε wε, na wu jḥmεε coni, wemu wo jḥmεε yee ya joni ge, ta yee ya li ce na weefḥo wo buloo yee jε wε? Tee bulooro te bu da yee na tee pyi jurumu mu, xu wu jε tee wo taxḥo. Tee bulooro ti shiin bu da yee na ti pyi Kile mu, tee wo taxḥo jε tiimε Kile jaha tḥan. ¹⁷ Ga wu Kile shaari! Bani yee piimu p'a bye jurumu wu wo bulooro ti ni fo taashiinε ni ge, yee ya kalaa can wemu ni ge, yee ya sḥo wee na yi zḥḥo pu beeri na. ¹⁸ Nimε, yee ya foro jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo, na jaari tiimε ni. ¹⁹ Ne pe jomḥo pe yu na saha ni sipyii cogo ni yi wo fanhabaara ti wuu na. Yee ya fεnhε yi ceepuuro ti yatenyε yi yaha nḥmḥo, ni kuumḥo keree bulooro ni yahagaguunḥo lemu kaa na ge dε, nimε

yi yi ceepuuro ti yatenyε yi yaha mu lee yahagana li na bulooro ni Kile mu, y'i bye niifεεε na, tiimε ni fεfεεε ni.

²⁰ Tuun wemu ni yee bye jurumu wu wo bulooro ti ni ge, Kile wo tiimε koo li jaari wu fanha bye yee na wε. ²¹ Ga, kuduun wekε yee d'a ta kee kapyegee ki ni wε? Kee keree kii yεε ya jεri na shiige waa yee na nimε, bani xu wu jε kee keree ki beeri taxḥo. ²² Ga yee ya foro nimε jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo. Kuduun wemu yee ya daa lee ni ge, wee wu jε mε fεfεεε, tee wo taxḥo di jε jḥi sicuumḥo nixhḥabaama. ²³ aBani xu wu jε jurumu wu wo footḥo, ga loolodaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, lee jε jḥi sicuumḥo nixhḥabaama wu Kafḥo Yesu Kirisa wo karijεεge ki funḥo ni.

7

N'a daa fεε jε saliya wu wo fanha ki nḥo ni wε

¹ Ayiwa na cebooloo, ta yee ya li ce na wu niifεεε te yε ni sipya jε saliya wu wo fanha ki nḥo ni wε? Yee ya yaa na lee ce, bani yee piimu ni ne yu mε ge, yee ya saliya wu ce xḥ. ² Li jε ba gbaga shḥ jε wε, wemu furu ya pḥ ge. Na saha ni saliya wu ni, wu poo wu ya ga xhu wε, wu da jḥ gbaga katii je wε. Ga wu poo wu ga xhu, w'a jεri pye wuyε wo, wee saliya we fanha jε nige wu na wε. ³ Ayiwa, wu bu she gbaga je nḥ watii mu, na ta wu poo wu sanha xhu wε, dḥdḥo w'a pye. Ga wu poo wu bu xhu, saliya wu fanha jε nige wu na lee shizhaa na wε. Wu bu gbaga je nḥ watii mu, tee jε dḥdḥo wε.

⁴ Ayiwa na cebooloo, mu li wa yee be shizhaa na. Kirisa na xu, yee ya pye kanna yee be p'a xu saliya wu jaari wu shizhaa na. Lee funḥo ni, yee ya pye nimε Yesu Kirisa wuu, Kile ya wemu jε na yeege xu ni ge, kḥhḥo yi da kasaanḥa pyi Kile mu. ⁵ Can na wεe bi jaari na sahanḥi ni wuyε pyaa jidaan ni tuun wemu ni ge, saliya w'a bi keree kii shεε wεe na na kee ya jḥ wε. Ga lee be na wεe di kee shaa na

byi. Kee lakuunɔ ki bye wèe funyɔ ni, na wèe yeri kapyebaagaa na, kee di wèe leni xu ni. ⁶ Nimε, wèe ya saliya wu jaari wu nɔ yaha, bani wemu wo fanha nɔhɔ ni wèe di bye ge, wèe ya pye kanna wèe ya xu na foro wee wo fanha ki nɔhɔ ni. Lee na, wèe na já kapyenεε pye Kile mu pyegafonɔ na Kile Munaa gbɔɔrɔ ni. Kolεε lemu wo keree k'a ka saliya wu ni ge, wèe ya kee pyi na saha ni lee ni nige wε.

Jurumu saliya w'a zhεε

⁷ Ayiwa, ta lee wa li shεε na Musa wo saliya wu w'a sipyii pu pye pu na jurumu pyi? Bada! Ga saliya wu w'a nε pye nε na jurumu cε. Na nii yeege wa yaaga feni, nε bi da ga lee cε jurumu wε, ka jε saliya wu ya li she na: «Ma nii ganha bu da voro wa yaaga feni wε.» ⁸ Lee funɔ ni jurumu w'a kajuɔ ta, na lakuunɔ tuugo bæeri lenε nε zɔ wu ni saliya wu gbɔɔrɔ ni. Saliya wu kaa bε wε, wèe bi sanha wù jurumu cε wε. ⁹ Fo tuun wemu ni nε bye nε sanha saliya wu cε-ε ge, nε bye nii na nayε jaha tàan. Ga ba nε pa saliya wu cε wε, a jurumu bye la di jé nε ni. ¹⁰ Ga, a nε bye kanna nε xu. Kile ya saliya wemu kan, kɔnhɔ wù jii sicuumɔ see wo ta ge, wee ya xu nɔ nε na. ¹¹ Bani jurumu w'a kajuɔ ta, na nε faanna, na xu bε nɔ nε na wee saliya we gbɔɔrɔ ni. ¹² Ayiwa, saliya wu jε fεεfεε; Kile ya jɔmεhεε kiimu jo ge, kee bæeri ki jε fεεfεε, na dii, na nɔhɔ jɔ bε.

¹³ Ni li wa mu, ta lee wa li shεε na saliya wemu wu jε yasaanja ge, na wee w'a pye kajuɔ na xu nɔ nε na ya? Bada! Jurumu w'a pye kajuɔ kee yasaanja ke baraga ni na nε piinɔ, na xu nɔ nε na. Lee ya pye mu kɔnhɔ jurumu di já she fiinɔ. Lee funɔ ni saliya wu baraga ni l'a cε na fiinɔ na jo yakuudiige can can wogo ki jε jurumu.

Fanhaya tεhεε shuun w'a zhaanra leni

¹⁴ Ayiwa nakaara baa, wèe ya li cε na Kile ni saliya w'a foro. Ga nε kunni, nε ceepuuro ti fanha k'a cèrε, a nε bye

ba jurumu wo bulo jε wε. ¹⁵ Bani nε kunni ya sii na kapyegee ki jaha cε wε; kasaanja kiimu wo bye funɔ ki jε nε mu ge, nε kee pyi wε. Keree kiimu ya dan nε ni bada wε, a nε dεrεε na kee pyi. ¹⁶ Ayiwa, keree kiimu ya dan nε ni wε, nε ba kee pyi, lee ya li shεε na ye saliya w'a yu ge, nε sɔɔ li na na yee jε can. ¹⁷ Lee na, kakuunɔ kiimu nε byi ge, kee jε nε yε pyaa jidaan wε. Jurumu wemu wu wa nε zɔ wu ni ge, wee wo fanha ke k'a nε yeri kee bye na. ¹⁸ Nε li cε jo kasaana la shishiin wa nε ni wε, bani nε jε yε sipya, fanha jε wu ni wε. Can yε pyaa na nε giin da kasaanja pyi, ga nε da já wε. ¹⁹ Kasaanja kiimu nε giin da byi ge, nε kee pyi wε. Ga kakuunɔ kiimu bye kaa jε nε na-ε ge, kee nε byi. ²⁰ Ayiwa, keree kiimu bye kaa jε nε na wε, nε ba kee pyi, wee tuun wu ni lee jε nε yε pyaa jidaan nige wε. Ga jurumu wemu wo se wu jε nε na ge, wee w'a lee pyi.

²¹ Mu nε kee fanha ke jaa nayε na, nε ba giin nε kasaana pye tuun bæeri ni, kakuunɔ bye kaa na nε ta. ²² Kile wo saliya wu kaa ya dan nε ni xuuni na zɔ wu na. ²³ Ga fanha katii nε jaa nayε ni kemu ya yogo tunni ni nε wo fungɔngɔ ki wo fanha ki ni ge. Kee fanha ke ki jε nε na ge, kee k'a nε pye jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni. ²⁴ Ee! We jε jaa nε mu dε! Kee fanha ke k'a nε ceepuuro kilee na leni jurumu ni, na xu nɔni ti na ge, jɔgɔ wu d'a ba nε shɔ kee na wε? ²⁵ Baraga Kile, wù Kafɔ Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni, mu na ba nε shɔ!

Ayiwa, na fungɔngɔ ni, nε jidaan wu jε na kapyenεε pyi Kile mu, na sɔɔ wu saliya wu na. Ga fanha kemu ki wa nε na ge, kee k'a giin k'i nε pye jurumu wo bulo.

8

Naarigazaana lemu n'a daa fεε ya daa Kile Munaa gbɔɔrɔ ni ge

¹ Ayiwa nime kunni, piimu pu jε Yesu Kirisa wuu ge, jaagi xuu wa yafin jε nige pee na wε. ² Bani Kile

Munaa li l'a jiiifere see wuuro ti kaan Yesu Kirisa wo karijerege ki funjo ni ge, lee wo fanha k'a ne sho jurumu ni xu wo fanha ki na. ³ Kile tudunmo Musa wo saliya wu bi da ga ja lee pye we, bani fanhaxhoro ti je we Adama nagoo wuuro. Lee na saliya wu bi da ja lemu pye-e ge, lee Kile ya pye. Kile ya wu Ja wu tun na pa, w'a pa bye sipya ba we jurumupyii je we. Jurumu wemu wo fanha noho ni we di bi bye ge, w'a wuye kan na pye saraga, na wee wo fanha ki kyegi. ⁴ Kile ya lee pye kano saliya w'a tiime pemu beri kaa yu ge, wu ja w'a pee beri jo fani, we piimu ya jaari na sahani ni wuye pyaa jidaan ni we, fo Kile Munaa li wo jidaan ge. ⁵ Bani piimu p'a jaari na sahani ni puye pyaa jidaan ni ge, pee ya pu funyo shaa ni puye pyaa jidaan keree ni. Ga piimu p'a jaari na sahani ni Kile Munaa jidaan ni ge, pee ya pu funyo shaa ni Kile Munaa jidaan keree ni. ⁶ Na taha ceepuuro jidaan feni, lee w'a ma ni xu ni. Ga na taha Kile Munaa jidaan feni, lee w'a ni sicuumo see wo ni jani kaan sipya mu. ⁷ Piimu p'a pu funyo shaa ni puye pyaa jidaan ni ge, pee je Kile wo pen. Bani pu ya so p'a Kile wo saliya wu jomee coni we, pu yere di wa da ja be lee na we. ⁸ Lee wuu na piimu p'a jaari na sahani ni puye pyaa jidaan ni ge, pee keree da ga ja daan Kile mu we.

⁹ Yee kunni ya jaari na sahani ni yiyee pyaa jidaan ni we, ga Kile Munaa jidaan ni yee ya jaari na sahani, bani Kile Munaa li wa yee funyo ni. Kirisa wo Munaa li je sipya wemu funjo ni we, weefo je Kirisa wo we. ¹⁰ Kirisa bu bye yee funyo ni, yee ceepuuro ti na ba xhu jurumu wu wuu na, ga Kile Munaa li na ni sicuumo kan yi mu, bani Kile ya yee jate sipyitiime. ¹¹ Kile wemu w'a Yesu Kirisa je na yeege xu ni ge, wee wo Munaa li bu bye yee funyo ni can na, wu na ba yee be wo ceepuuro ti je na yeege xu ni. Wu na ba lee pye wu Munaa li goro ni, lee lemu li wa yee zolo pu ni ge.

¹² Lee wuu na na cebooloo, we ya yaa na wuye jidaan pyi nige we, bani jurumu fo je nige we na we. ¹³ Bani yi ba jaari na sahani ni yiyee pyaa jidaan ni y'a da ba xhu. Ga yee bu yi kapyegee niguunjo ki ja na ki yaha fere Kile Munaa goro ni, yee na ba ni sicuumo ta. ¹⁴ Bani Kile Munaa l'a piimu jaaha co ge, pee beri je Kile nagoo. ¹⁵ Bani Kile Munaa lemu yee ya ta ge, lee da ga yee pye buloo we, li wa da ga ba fyaara leje yi ni be we. Ga lee Munaa li l'a we pye Kile nagoo. Lee goro ni we ya Kile pyi: «Wu To.» ¹⁶ Lee Kile Munaa le l'a yi finje na yu we mu can na wu zolo pu na, na Kile nagoo we je. ¹⁷ Ayiwa, ma na jo we je Kile nagoo, cen wemu jomee w'a lo we mu ge, wu na ba wee kan wu mu. We ni Kirisa w'a da ba wee ta shiizhan, bani wu bu da w'a pinne na gana ni wu ni, wu na ba penje be ta ni wu ni shiizhan.

N'a daa fee tadarja

¹⁸ Ne kunni ya da li na jo kanhama pemu ni we wa nime ge, pee da ga ja daanna ni jiga wo penje ke ni bada we, kee kemu ki da ba bye we wogo ge. ¹⁹ Kile na ba wu nagoo pu penje ki she cana kemu ge, Kile wo yanmuyaaya yi beri y'a kee cana ki sige kanha k'i no. ²⁰ Kile wo yanmuyaaya yi beri y'a pye kanjo baa wo fanha ki noho ni. Li ya ta taan yi ni yi pye mu we, ga Kile ye pyaa k'a yi pye mu. Ga lee be na tadarja wa sanha. ²¹ Bani cana ka wa ma, Kile na ba wu yanmuyaaya yi beri yeege xu buloro ni. Kile nagoo p'a juwuuro temu ta, na bye puye wuu, na penje kemu ta ge, yee yanmuyo ye be na da kee ni. ²² We ya li ce, fo na pa gbara njaa na jo Kile wo yanmuyaaya yi beri y'a zhiin kanhama keje ni, ba layama je we. ²³ Yee yanmuyo ye ye be we, ga Kile Munaa l'a kan we piimu mu, na pye ba Kile wo niime wu nizhiime je-e ge, we be pu wa zhiin wu funyo ni. Cana kemu Kile da ba we pye wu nagoo, wu wu ceepuuro ti yeege buloro ti ni fere ge, we be pu wa kee cana ki sige. ²⁴ Bani we

ya shɔ, ga tee juwuuro te di ne tadanɔ. Ga tadanɔ kemu beeri sipya ya naa ge, kee ne nige tadanɔ we. Yaaga beeri m'a naa na xɔ ge, tadanɔ ye nigin kee ne sanha ya? ²⁵ Ga, yaaga kemu ki ne wɛe ya ki naa-i ge, kee bu bye wɛe tadanɔ, wu na ja luu gbo na kee sige.

²⁶ Wɛe fanha bu jere tuun wemu ni, mu Kile Munaa be ya wɛe teri. Wɛe ya yaa na Kile jeri keree kiimu na ge, wɛeye pyaa ya kee ce we. Ga Kile Munaa l'a jerege pyi wɛe mu ni shiinne ni, shiinne lemu li ne wɛe da ja li naha jo xɔ-ε ge. ²⁷ Kile wemu w'a sipyii funyo keree beeri ce ge, wee ya Kile Munaa fungɔngɔ ce, bani Kile ya sipyii piimu pye ferege ge, Kile Munaa ya jerege pyi pee mu, na be ni Kile nidaan ni.

Kile wo taanjerεεε nighbɔhɔ ke

²⁸ Wɛe ya li ce jo Kile kaa ya dan sipyii piimu ni ge, keree beeri k'a nɔni pee na ge, Kile ma ba kee beeri wo taxɔgɔ pye nizaana pee mu. W'a pee yiri na be ni wu keree ki tenegana li ni. ²⁹ Kile ya fenhε piimu naha bulo na pye wu sipyii ge, w'a pee keree tenε xɔ, na pee pye ba wu Ja wu ne we, kɔnhɔ wee Ja wu bye nizhiime wu cebooloo nijehemεε ninε ni. ³⁰ Sipyii piimu wo keree w'a tenε ge, w'a pee yiri. Ba w'a pu yiri we, na pu jate be sipyitiimεε. Ba w'a pu jate sipyitiimεε we, na nɔrɔ taha be pu na.

³¹ Ayiwa ni li wa mu, yekε w'a da jo sanha we? Kile bi ne ni wɛe ni, jɔgɔ na ja sanha wɛe na we? ³² Kile ya ta juɔ naari wu Ja wu na we, ga na wu pye saraga wɛe beeri wuu na. Ayiwa nakaara baa, Kile na ba yanmuyɔ yi beeri kan wɛe mu ma ni wu Ja wu gbɔrɔ ni. ³³ Kile ya piimu naha bulo ge, jɔgɔ wu d'a ja pee jaagi we? Wa shishiin be we, bani Kile w'a pu pye sipyitiimεε. ³⁴ Lee wuu na wa shishiin da ba ja pu jaagi we, bani Yesu Kirisa ya xu, lee ye be we, w'a ne na foro xu ni. Wu nidεεnge ki wa saanra tateεnge ki ni Kile kanige ce na Kile jeri wɛe mu.

³⁵ Lεε li da ja wɛe waa laha Kirisa wo taanjerεεε ke na we? Nakpaan ge, kelee fyaara, kelee kanhama, kelee xuugbɔhɔ, kelee funmɔ fereε, kelee farati, kelee gbuuro ge? Le la shishiin wa da ja wɛe laha Kirisa na we. ³⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Kile, mu wuu na

p'a wɛe shaa tuun beeri ni di gbo; p'a wɛe wii ba dubyaa ne we, piimu ya yaha gbo kaa na ge.»*

³⁷ Ga, pee kanhama pu beeri funyo ni, wɛe pu ne can can na se taveε pee, wu taanrafɔ Kile gbɔrɔ ni. ³⁸ Ne da li na jo wɛe ya xu yoo, wɛe ya pye ni na yoo, yafiin da ga ja wɛe waa laha Kile wo taanjerεεε ki na we: Mεεkεε yoo, jinaa yoo, sefereε tatii be yoo, nime wo yanmuyɔ ye yoo, cabaya woyo ye yoo, ³⁹ fugba yanmuyɔ fanha woyo ye yoo, ninε yanmuyɔ fanha woyo ye yoo, Kile wo yayaaga ka shishiin wa da ja wɛe waa laha Kile wo taanjerεεε ki na we. Wu Kafɔ Yesu Kirisa kenε kurogo Kile ya kee taanjerεεε ke she wɛe na.

9

Kile ya Izirayeli sheen naha bulo na pye wu sipyii

¹ Can ye pyaa ne yu me, yi wa kafineye we, bani Kirisa wo ne ne. Ne li ce be na zɔ wu na fεfereε Munaa li gbɔrɔ ni jo can ne yu. ² Ne naha ke beeri k'a tanha xuuni, ne zɔ wu be d'a tanha tuun beeri ni ³ na cebooloo Izirayeli sheen pu wuu na. Bani ali ne nehε da ba lanji pu tege, na waa laha Kirisa na, kɔnhɔ pee di shɔ, ne bi da zɔ lee na. ⁴ Pee Izirayeli sheen pee Kile ya pye wu nagoo, na wu nɔrɔ wu taha pu na, na karijerεεε jɔmehεε lɔ pu mu, na saliya wu kan pu mu, na wu pelegana she pu na, na jɔmehεε be lɔ pu mu. W'a kii beeri pye pu mu. ⁵ Lee beeri kadugo na, pee ni wu sefereε p'a foro. Sipyii wo kabanɔ yiri, pee ni Kirisa be ya foro. Kile wu ne wii, na ne yanmuyɔ yi beeri juɔ ni. Kile w'a bele tuun beeri ni! Amiina.

⁶ Ayiwa, lee wa li sheε na Kile ya jɔmehεε kiimu lɔ ge, na kee ya jeri

* 8:36 Zaburuu 44:22

Pu na ba yiri wee xuu wuyε pyaa ni na:
 «Kilε j̄ni wo wuyε pyaa wo na-goo.»*

Kilε ya yemu jo Izirayeli nagoo shizhaa na ge

²⁷ Kilε tudunmɔɔ Ezayi bε ya jo ni mujuugbɔɔ ni Izirayeli nagoo shizhaa na na:

«Ali Izirayeli nagoo j̄nehε j̄nehε ba suumɔ lɔhɔ j̄ɔ gbazhenhε j̄wε, lee bε na sipyii nigin nigin yε pu da ba juwuuro ta.

²⁸ Bani Kafɔɔ ya kiiri wemu gbegele ge, wu na ba wee kiiri wu bεeri kɔn tɔvuyo na,

na wu xɔ fεεfεε kɔnɔ ki sipyii pu na.»*

²⁹ Kilε tudunmɔɔ Ezayi ya fεnhε yi jo bε sanha fo taashiine ni na:

«Kilε-gbɔtabaaga da bye wu ya juɔɔ jaari wεe na, na pii yaha wà wù sefεε pu ni wε, wεe bi da xhɔ fεεfεε, ba Sodamu kulo li sipyii p'a pye wε.

Wεe bi da bye

ba Gɔmɔari shεen ya pye wε.»*

³⁰ Ayiwa, shi wusama wemu w'a pye wu jate ya nɔ tiimε koo li zha wu na-ε ge, Kilε ya pee jate sipyii piimu p'a tii ge. Pu n'a daa wu gbɔɔrɔ ni p'a pee tiimε pu ta. ³¹ Na ta Izirayeli nagoo di bi la le puyε ni, kɔnhɔ p'i bye sipyitiimεε Kilε wo saliya wu koo li jaari wu funɔɔ ni. Ga pu ya lee ta wε.

³² Naha na wε? Bani Izirayeli nagoo pu ya tiimε pu sha n'a daa gbɔɔrɔ ni wε. Pu bi giin na pee wo kapyegeε ki da pee pye sipyitiimεε. Lee funɔɔ ni a p'i guruɔ to «ke kagerenε ke» na. ³³ Ma na jo ba l'a ka kee kagerenε ki shizhaa na kagana lemu na wε na Kilε ya jo:

«Li wii, kagerenε ka nε yaha Siyɔn kulo li ni, sipyii na ba guruɔ kemu na ge. Ki na ba sipyii shaan.

Ga, sipya wemu bu dà kee na,

Kilε da ga ba weefɔɔ nɔhɔ yaha bada wε.»*

10

¹ Ayiwa na cebooloo, kaa lemu l'a sii nε wo jidaan, ni lemu na nε Kilε j̄eri Izirayeli shεen mu ge, lee li wa mε nago Kilε wu pu juɔɔ wolo. ² Bani nε wa li sεeri jo luu wa pu ni Kilε keree na fo xuuni, ga li fungɔngɔ fεεε di j̄ε pu mu wε. ³ Pu ya ta Kilε wo tiimε pu cε wε, a p'i ganha na giin p'i puyε pye sipyitiimεε. Pu ya ta kuu Kilε wo tiimε pu mu wε. ⁴ Kirisa w'a saliya wu keree ki bεeri j̄ɔ fa, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, Kilε di weefɔɔ jate sipyitiimε.

Sipyaa sipya w'a dà Yesu na ge, wee na ba juwuuro ta

⁵ Ayiwa, lemu li da já sipya pye ma jate sipyitiimε saliya wu baraga ni ge, Kilε tudunmɔɔ Musa ya lee jo na: «Sipya wemu w'a saliya wu bεeri koo jaari ge, weefɔɔ na ba j̄ni sicuumɔ ta.»* ⁶ Sipya na já tiimε pemu ta n'a daa gbɔɔrɔ ni ge, l'a ka na ma ba pee kaa yu, «Juɔɔ wa li na m'a mayε yegee wε na: «Jɔgɔ wu d'a ba dugi di zhe fugba wu ni wε?» (Lee kɔri j̄ε kanna Kirisa m'a zhaa di dirige.) ⁷ Kelee «Jɔgɔ wu d'a ba digi j̄inε ki nɔhɔdaan wε?»» (Lee kɔri j̄ε kanna Kirisa m'a zhaa di yirige xuu pu tε ni di durogo.)

⁸ Ayiwa, yekε Kilε Kafila wu d'a jo wε? W'a jo na: «Jomɔ pu wa ma tãan, pu wa ma j̄ɔ na, pu wa ma zɔ wu bε na.»* Pee Jozaama pe wεe ya yu sipyii pu mu jo pu dà Yesu na. ⁹ Ma bu yere li na, na yi jo ma j̄ɔ ki ni na Kafɔɔ wu j̄ε Yesu, na dà bε li na ma zɔ wu na, na Kilε ya wu j̄ε na yegee xu ni, ma na ba shɔ. ¹⁰ Bani na dà Yesu na ma zɔ wu na, lee funɔɔ ni Kilε ya sipya jateni sipyitiimε. Ma bu yi jo ma j̄ɔ ki bε ni, w'a ma juɔɔ wolo. ¹¹ L'a ka Kilε Kafila wu ni na: «Sipyaa sipya w'a dà Kilε na ge, wu da ga ba weefɔɔ shiige bada wε.»* ¹² Lee wuu na, Yawutuu yoo, shi wusama yoo,

* 9:28 Ezayi 10:22-23 * 9:29 Ezayi 13:19; Zheremi 50:40 * 9:33 Ezayi 8:14; Ezayi 28:16 * 10:5 Levitike 18:5 * 10:8 Dutεrenɔmε 30:14 * 10:11 Ezayi 28:16

pu bæeri jε nigin. Kafoo nigin wu jε pu bæeri Nuηofoo. Piimu bæeri p'a wu mεge yiri ge, w'a saama nijeheme pyi pee bæeri mu. ¹³ Bani li wa Kile Kafila wu ni na: «Sipyaa bæeri w'a Kafoo mεge yiri ge, weefoo na ba juwuuro ta.»*

¹⁴ Ga yirigana leke na p'i da ja wu mεge ki yiri, na ta pu ya da wu na-e we? Dii p'i da ja da wu na, na ta pu ya wu kaa logo-e we? P'a wu kaa logo dii ni pii ya Kile Jozaama pu yere li pye pu mu-i we? ¹⁵ P'a ja Kile Jozaama pu yere li pye pyegana leke na we? Fo pu bu pii tun, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Piimu p'a ma ni jomoo nizaama pu ni ge, pee pama ya no xuu wu bæeri ni.»*

¹⁶ Lee be na sipyii bæeri ya ta soo pee Kile Jozaama pu na we. Yee Kile tudunmoo Ezayi be ya fenhε jo na:

«Wu Kafoo, joo wu da da wee wo jomoo nizaama pu na we?»*

¹⁷ Ayiwa, Kile Jozaama pu wo logo funno ni n'a daa ya daa. Pee Jozaama pe, Kirisa kaa pee ya yu. ¹⁸ Ayiwa ne jo, li bu da mu, ta Izirayeli sheen pu ya pee Jozaama pu logo we? P'a pu logo co! Bani li wa Kile Kafila wu ni na:

«Pe jomoo pe ya no jine ki bæeri na.

Pe jomoo pe ya no fo konoo ki kabaya yi bæeri na.»*

¹⁹ Ayiwa, n'a da yi jo sanha jo ta Izirayeli sheen ya jomoo pu naha ce ta? Kile tudunmoo Musa ya fenhε li she na Kile ya jo na:

«Yee ya shi wemu wii yafiin be-e ge, ne na ba wee keree jepreen lenε yee ni.

Shi wemu yee ya wii fungongo baa fee ge,

ne na ba wee shi we wo keree pye yee mu loyire.»*

²⁰ Lee bæeri kadugo na Kile tudunmoo Ezayi ya lowaa ta na li she sanha na Kile ya jo na:

«Piimu bye pu ya ne shaa-i ge, pee ya ne ja.

Piimu p'a pye pu ya kaa la shishiin shaa

di jε ne shizhaa na-e ge, ne naye she pee na.»*

²¹ Ga Kile ya jo Izirayeli sheen shizhaa na na:

«Ne na keye sanha yaha shi wa mu fo na she cana nii li xo

Niwewagaa sipyii pu jε pii ni n'a she fee.»*

11

Kile ya ta Izirayeli sheen wa fefee we

¹ Ayiwa ne jo, ta Kile ya wu sipyii pu wa fefee? Bada! Bani Izirayeli shen ne be ne, Ibirayima kadugo pya wa, na foro Benzhamε wo kroon li ni. ² Sipyii piimu naha Kile ya bulo fo taashiine li ni ge, wu ya ta pee wa we. Kile tudunmoo Eli ya Kile jεeri

Izirayeli sheen feni jepirigana lemu na ge, yemu Kile Kafila w'a jo yee shizhaa na ge, ta yee sanha yee kalaa we? ³ W'a jo: «Wu Kafoo, p'a mu tudunmoo pu gbo, na ma saraya yi tawoloyo yi be ja. Ne ye w'a kori,

p'i wa giin p'i ne be gbo.»* ⁴ Ga dii Kile d'a wu no sho we? W'a jo: «Na-maa kabofono gbarashuun (7.000) ne yaha naye mu. Wee wa shishiin

sanha nuguro sin ja yaperεε Baali fee ni we.»* ⁵ Mu li wa njaa wo cana nii le be ni, Izirayeli nagoo pusamaa

nigin nigin wa wa, Kile ya piimu naha bulo na saha ni wuyε pyaa wo niime wu ni ge. ⁶ Ayiwa, Kile bi ta w'a pee

naha bulo na saha ni wuyε pyaa wo niime wu ni, wee tuun wu ni lee ya foro puyε pyaa kapyege ni-i de! Ni

lee be we, niime wu da ja bye nige niime we. ⁷ Yi wa dii we? Lemu Izirayeli sheen ya zhaa ge, pu ya lee

ta we. Ga Kile ya piimu naha bulo ge, pee ye p'a lee ta. A sipyii pusamaa niwegee di waha. ⁸ Ma na jo ba l'a ka

kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na: «Kile ya pu zoloo fungonyo to;

w'a fanfanga pari pu nii na

* 10:13 Zhoueli 2:32 kelee Zhoueli 3:5

* 10:15 Ekizode 33:19

* 10:16 Ezayi 53:1

* 10:18

Zaburuu 19:5

* 10:19 Duterεnεme 32:21

* 10:20 Ezayi 65:1

* 10:21 Ezayi 65:2

* 11:3

Saannaa 19:10,14

* 11:4 Saannaa 19:18

na pu niwegee tɔ
fo na pa nɔ nɪnaa na.»*
9 A saannaa Dawuda bɛ di jo:
«Kalenɛɛ yaligee kii p'a li ge,
kee ki pye pu co co tifuuyo,
ni pu co co mɛɛɛɛ,
ni pu juɣyɛɛgi yaaya,
kɔnhɔ p'i lee wo saraa ta.
10 Fanfanga ki pari pu jɪi na,
kɔnhɔ pu ganha ba jnaa wɛ!
Kilɛ wu pu tikunɲɔɔ kuri yaha tuun
bɛɛri ni!»*

Shi wusama ya juwuuro ta

11 Ayiwa nɛ jo, Izirayɛli shɛɛn ya
kuruɲɔ ge, ta p'a to fɛɛfɛɛ? Ahayi
dɛ! Ga pee wo piinɲɛ ki funɲɔ ni shi
wusama ya juwuuro ta, kɔnhɔ wee
shi we wo jɛpɛɛn di jɛ Izirayɛli ni.
12 Ayiwa, ni Izirayɛli wo piinɲɛ k'a pye
kaɲuɲɔ a koɲɔ sipyii di kuduun nigbɔ
ta, ni pu dirige w'a shi wusama pye
w'a kuduun nigbɔ ta, wee tuun wu
ni pu bɛɛri ba jɛri, na guri pa Kilɛ
mu do? Ta lee da bye kagbɔɔ na toro
kisaɲaa bɛɛri taaan wɛ?

13 Yee piimu pu jɛ shi wusama
sipyii ge, yee ni nɛ w'a yu nime. Kilɛ
w'a nɛ pye tudunmɔ shi wusama mu,
a nɛ bɛ shiin di gbɔɔrɔ taha na labye
wu na. 14 Kɔnhɔ lee bu da li na jɔ
bye, jɛpɛɛn di jɛ nɛ wo shi wu sipyii
pu ni, fo p'i jɛri kɔnhɔ pii di shɔ pu
ni. 15 Kilɛ na pu yaha kabanugo, a lee
di bye kaɲuɲɔ na bɛ le koɲɔ sipyii ni
Kilɛ tɛ ni. Wee tuun wu ni Kilɛ ba sɔɔ
pu na sanha, na pu yaha pu talɛɛ ni
do? Ma cɛ lee na ba bye kakanhana
dɛ, ma na giin wa w'a jɛ na foro xu
ni! 16 Shinmashiimɛ wu bu gan xɔ Kilɛ
mu, wusama bɛɛri ya pye fɛɛfɛɛ. Tige
niɲɛ bu bye fɛɛfɛɛ, ki geye yi bɛɛri yi jɛ
fɛɛfɛɛ.

17 Izirayɛli nagoo pu jɛ ba oliviye
tige jɛ wɛ. A Kilɛ di ki geye ya kɔn laha
wà, na mu sogi wà ka takɔngɔ ni, mu
shi watii shɛn, mu wemu wu jɛ sige
wo oliviye tige genɛ ge. Kee oliviye
tige ki wo niyɛ y'a tɔn pemu taa ge, a
pee di ganha na mu bɛ jɔ shaa. 18 Lee

wuu na, oliviye geye yemu p'a kɔn
ge, ma ganha ba jɔsanga pyi yee na
wɛ. Kee tabaara fungɔngɔ ke bu digi
ma mu, m'a yaa na li cɛ na mu ya ta
yere ni niyɛ yi ni-i dɛ, ga niyɛ yi y'a
yere ni mu ni. 19 Ma na ba nɛ pye
na: «Ta pu ya yee geye yi kɔn laha wà,
kɔnhɔ p'i nɛ sogi yi takɔngɔ ki ni wɛ?»
20 Nakaara baa! Yi n'a daa baara wuu
na p'a yi kɔn laha wà, na mu sogi wà
yi tɛɛɛ ma n'a daa wuu na. Ga ma
ganha ba jɔsanga pyi wɛ, ta fyagi Kilɛ
na! 21 Bani Kilɛ bu bye wu ya ta jɔɲɔ
jaari oliviye tige see see wogo ki geye
yi na wɛ, wu da ga ba jɔɲɔ jaari mu
bɛ na wɛ. 22 Kilɛ ya wu saama pu shɛɛ,
na wu fariya wu bɛ shɛɛ shɛgana lemu
na ge, yi lee wii: Piimu p'a wu koo
li yaha ge, w'a wu fariya wu shɛ pee
na, na wu saama pu shɛ mu na. Ga
fo ma bɛ bu gori yaha pee saama pe
ni, lee bɛ wɛ, pu na ba ma bɛ kɔn laha
wà. 23 Izirayɛli shɛɛn bɛ bu pu n'a daa
baara ti koo yaha, Kilɛ na ba pu sogi
sanha pu talɛɛ ni, bani se wa Kilɛ ni
na kuri pu sogi sanha. 24 Mu kunni
ya kɔn laha sige oliviye tige na, na ba
sogi oliviye see see wogo ki na, na ta
mu ni kee di jɛ tinuyɔ wɛ. Pee piimu
pu jɛ oliviye see see wogo ki geye yi
ge, ta yee sogomɔ da ba daan sanha
xuuni yiyɛ pyaa wo tige ki na wɛ?

Izirayɛli na ba juwuuro ta caɲa ka

25 Ayiwa na cebooloo, nɛ funɲɔ ki
wa y'i le Kilɛ kaɲmɔhɔnɔ le cɛ nime,
kɔnhɔ yi ganha ba yiyɛ wii fungɔnyɔ
fɛɛ wɛ. Izirayɛli shɛɛn pii wo ni-
wegee k'a waha, kɔnhɔ shi wusama
wo sipyii piimu jaha Kilɛ ya bulo ge,
pee bɛɛri di fɛnhɛ juwuuro ta. 26 Mu
Izirayɛli shɛɛn pu bɛɛri da ba shɔ ma
na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ, na
Kilɛ ya jo na:

«Siyɔn kulo li ni Shɔvɔɔ w'a da ba foro,
wu na ba Yakuba nagoo pu na-
hama pu xɔ.

27 Lee wa kariɲɛɛɛɛ jɔmɛɛ nɛ ni pu tɛ
ni,

* 11:8 Duterɛnɔmɛ 29:3 * 11:10 Zaburuu 69:23-24 * 11:27 Ezayi 59:20-21; Zheremi 31:33-34

ne ba pu wo jurumu wu jɔgɔ laha wà tuun wemu ni.»*

28 Ayiwa, Kile wo Jozaama pu wo kabaŋa na, Izirayeli y'a pye Kile wo pɛɛn, a yee wo kuduun di foro lee ni. Ga ŋaha bulooro ti wo kabaŋa na, pee kaa l'a dan Kile ni pu sefelee pu wuu na. 29 Bani Kile bu yaaga kemu kan, wu ya kee shuu nige we. Wu bu ma yiri, w'a ma yiri. Kile ya wu ŋomɛɛ ŋeri we. 30 Yee bi ta Kile ŋomɛɛ co taashiine li ni we. Ga nime, Kile ya ŋuŋɔ ŋaari yee na, na li kaŋuŋɔ pye Izirayeli sheen ya Kile ŋomɛɛ yaha. 31 Mu Izirayeli sheen ya Kile ŋomɛɛ li yaha nime lee yahagana li na, kɔnhɔ Kile di ŋuŋɔ ŋaari yee na. Ga ba Kile ya ŋuŋɔ ŋaari yee na we, mu w'a da ba ŋuŋɔ ŋaari pu be na. 32 Bani Kile ya sipyii pu beeri yaha ŋomɛɛyahana li wo fanha ki nɔhɔ ni, kɔnhɔ wu ŋuŋɔ ŋaari pu beeri na.

Kile wo tɛhɛnɛ baa sefeere te

33 Ee! Can na tɛhɛnɛ ŋe Kile wo naafuu feere te,
ni wu fungɔngɔ feere te,
ni wu laje wu na we!

Wu kiiri keree k'a ye
sipya fungɔngɔ feere na na
kanha!
Sipya da ga ja wu keree pyegaŋaa ce we!

34 «Jɔgɔ wu d'a Kafɔɔ fungɔngɔ ce we?
Jɔgɔ wu d'a pye wu yerivɔɔ we?

35 Jɔgɔ wu d'a fɛnhɛ yaaga kan wu mu,
kɔnhɔ wu ba kee foo tɔ we?»*

36 Bani yaŋmuyɔ yi beeri y'a foro Kile ni.

Yaŋmuyɔ yi beeri yi ŋe wee gbɔɔrɔ ni.

Yaŋmuyɔ beeri yi ŋe wu woyo pɛɛnɛ k'a dɛri

wu mege na tuun beeri ni, tɛhɛnɛ baa! Amiina.

12

Naarigavonɔ

1 Lee wuu na na cebooloo, Kile ya ŋiŋaara temu ta wɛe na ge, tee wuu na n'a yi ŋɛɛri jo yi yiyɛ beeri kan Kile mu ba saraga ŋii wogo ŋe we, kemu ki ŋe

feefege. Lee l'a dan Kile ni, lee li ŋe be sanha Kile-pɛɛnɛ ki see see wogo. 2 Yi ganha bu yi kapyegɛe yaha ki pinne nige ni ke koŋɔ ke wogoo ni we. Ga yi yi yahagana li ŋeri na saha ni yi fungɔngɔ feere nivɔrɔ ti ni, kɔnhɔ Kile ŋidaan nijemɛ wemu w'a taan, wemu ŋɔ k'a fa ge, y'i wee ce shɔɔnri.

N'a daa feɛ ya yaa p'a labye pyi shizhan

3 Kile ya niime wemu kan ne mu ge, wee gbɔɔrɔ ni n'a da yi jo yi beeri nigin nigin mu jo wa shishiin ganha da wuyɛ pele di doro wu ŋuŋɔ kana taan we. Ga n'a daa we Kile ya kan yi beeri nigin nigin mu ge, yi yiyɛ tirige, y'i da wee wo ŋuŋɔ kana wo keree pyi.

4 Sipya beeri ceepuuro ti ŋe ni yatɛnye niŋɛhɛye ni, ga yatenge ka beeri ni ki nibyii li ŋe. 5 Mu wɛe be ya ŋɛhɛ, ga wɛe beeri di ŋe ceepuuro nigin Kirisa wo kariŋɛge ki ni. Wɛe beeri nigin nigin wu ŋe wu ceepuuro ti yatɛnye ya. 6 Loolodahaa kiimu Kile ya kan wɛe mu na be ni wu niime wu ni ge, kee tuuyo ya ŋɛhɛ, kɔnhɔ wɛe di da Kile wo labye wu pyi ni kee ni. Li bi ŋe na Kile tuduro pyi, ta tee pyi ni ma wo n'a daa wu ŋuŋɔ kana li ni!

7 Li bi ŋe na kapyɛnɛɛ pyi ma sipyijii mu, ta kee pyi! Ma wuu li bi ŋe na sipyii kalaa, la le mayɛ ni ma da pee kalaa! 8 Wemu w'a Kile Kafila yere pyi ge, weefɔɔ w'a lee pyi! Wemu ŋe sipyii kanvɔɔ ge, weefɔɔ w'a sipyii kaan ni funvahaŋa ni! Wemu wu ŋe nahagbaa feere na ge, weefɔɔ w'a tee pyi xuuni! Wemu wo loolodaa li ŋe na ŋuŋɔ ŋaari ge, weefɔɔ w'a lee pyi ni fundanga ni!

N'a daa feɛ ya yaa na ŋaari taanŋɛɛge ni

9 Yi ganha ba yi taanŋɛɛge pyi ni shuun shuun juuro ni we! Yi kakuuŋɔɔ yaha k'i bye yi tanhaŋa keree, y'i nɔrɔ yaha xuuni kasaŋaa na y'a byi! 10 Y'i daan ni yiyɛ ni xuuni ba cebooloo ŋe we! Yi da yiyɛ shaanri gbɔɔrɔ daha na yi sipyijii na! 11 Yi la

* 11:35 Ezayi 40:13; Zheremi 23:18

le yiyε ni, yi ganha bu da bye saa fεε wε! Yi da kapyenεε pyi Kafɔɔ mu ni yi zɔlɔɔ pu bεeri ni! ¹² Yi fundanga ta yi tadaŋa ki wuu na, yi pye kanhama sorovεε, y'i samɔhɔrɔ le yiyε ni jεrεgε feni! ¹³ Y'a n'a daa fεε cebooloo pu tεri pu da pu mago keree yari, yi da nabuun bε tirige! ¹⁴ Piimu p'a yi kana ge, yi da duba pyi pee mu! Y'a duba pyi, yi ganha ba lanji pyi wε! ¹⁵ Piimu pu jε fundanga na ge, y'a fundanga pyi ni pee ni shiizhan, piimu p'a mεhεε suu ge, y'a mεhεε suu ni pee bε ni! ¹⁶ Yi yi fungɔnyɔ yaha y'i bye ninuyɔ, yi ganha bu da tabaara yaha ti jε yi ni wε! Ga piimu p'a puyε tirige ge, yi fara pee na! Yi ganha ba yiyε wii fungɔnyɔ fεε-i dε!

¹⁷ Wa bu kakuunɔ pye wa na yi ni, yi ganha bu kakuunɔ la taga lee kakuunɔ le foo tɔ wε! Yi la le yiyε ni yi da kasaanɗaa pyi sipyii pu bεeri jaha tɔan! ¹⁸ Yi la le yiyε ni y'i da yi se bεeri pyi, kɔnhɔ janiŋε di bye yi ni sipyii pusamaa bεeri tε ni, lee bu da li na da jɔ bye! ¹⁹ Na taanjiinεε, yi ganha ba yi loyirigee niinε wε, ga yi lee yaha Kile keŋε ni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nε w'a da ba yee wo loyirigee ki kɔri, na pu wo jurumu wu foo tɔ pu mu.

Kafɔɔ Kile w'a jo mu.»*

²⁰ Kile Kafila w'a li shε sanha na:

«Ma bu ma pεn kuugo wo ja,

wu kan wu li,

ma bu wu waga wo ja,

wu kan wu gba.

Ma ba lee pyi,

l'a bye kanna naganhaa

m'a dεri wu juna ni.»*

²¹ Ma ganha bu kakuuyo yaha yi ma tεhεnε ta wε, ga la le mayε ni m'a se ta kakuuyo yi na kasaanɗaa wo bye funɗɔ ni.

13

N'a daa fεε ya yaa na kuu fanhafεε mu

¹ Ayiwa, sipyii bεeri ya yaa na kuu fanhafεε mu, bani fanha ka shishiin jε kemu ya foro Kile ni wε. Piimu pu jε fanhafεε pu ge, Kile w'a pu tenε.

² Lee na sipya wemu w'a fanha jomεε she ge, Kile jomεε weefɔɔ ya she. Piimu shiin pu wa fanha ki jomεhεε shege ge, Kile wo kiiri wu pee wa gilee na zhaan puyε juna ni.

³ Ma ba kasaanɗaa pyi, mu kafyana juna jε fanha na wε. Ga ma ba kakuunɔ pyi, lee li da ma pye ma na fyagi fanha na. Ma funɗɔ bi jε nago ma ganha ba fyagi fanha na wε, wee tuun wu ni ta kasaanɗaa pyi. Ma ba kasaanɗaa pyi, fanha ki na da ma sɔni.

⁴ Labye wemu fanhafεε p'a byi ge, Kile mu p'a wu pyi yeeyε pyaa ki wo laja kaa na. Ga ma bu kakuunɔ pye, ta fyagi pu jaha na dε, bani yalɔyɔ ye yi wa pu mu ge, yee wa pu mu tawaga ni wε. Kile wo labye p'a byi. P'a kakuubyii wo kakuuyo yi fɔhɔɔ tɔni pu mu, na pu kuuni.

⁵ Lee wuu na y'a yaa na kuu fanha ki mu. Fanha k'a kanhama pemu nɔni yi na ge, yi ganha bu guu ki mu pee wo jii fyaara ye wuu na wε, ga yi kuu pu mu. Bani y'a li cε yi zɔlɔɔ pu na na kasaana li jε lii.

⁶ Lee wuu na bε yee ya munaa pεrεmε kaan. Bani Kile wo kapyebyii pu jε fanhafεε. P'a puyε pɔ wee labye we kaa na.

⁷ Ayiwa, sipya wemu ya yaa ni lemu ni ge, y'a lee kaan wee mu. Wemu w'a munaa pεrεmε pu shuu ge, y'a pee kaan wee mu. Wemu w'a katahanɗaa ki wo wari wu shuu ge, yi da wee bε kaan wee mu. M'a yaa na fyagi wemu na ge, ma da fyagi wee na. M'a yaa na gbɔrɔ tεri wemu na ge, ma da gbɔrɔ tεri wee na.

Taanjεεgε ya yaa na pye n'a daa fɔɔ ni wu sipyinjii tε ni

⁸ Ayiwa, kaa lemu wo foo l'a yaa na pye yee na ge, lee jε yi sipyinjii wo taanjεεgε. Sipya wemu wo sipyinjii kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ w'a Kile wo saliya wu bεeri jɔ fa. ⁹ Bani saliya wu jomεhεε kiimu k'a yu na: «Ma

* **12:19** Talenεε 20:22   * **12:20** Lee kɔri jε: Ma ba kasaanɗaa pyi ma pεen na, kakuunɔ kiimu p'a byi ma na ge, kee na pu pye p'a shiige. Ekizode 23:4-5; Talenεε 25:21,22

ganha ga dɔdɔɔɔ pye wɛ, ma ganha ga sipya gbo wɛ, ma ganha ga na-gaara pye wɛ, ma ganha ga nii yeege wa yaaga fɛni wɛ,» kee jɔmɛhɛɛ kee, ni saliya wu jɔmɛhɛɛ kisaŋaa bɛeri ki wa le jɔmɛɛ nigin we funŋɔ ni na: «Ma sipyini di daan ma mu ba maye pyaa ki jɛ wɛ.» ¹⁰ Ma sipyini bu daan ma mu, mu da ga kakuunɔ pye wu na wɛ. Lee wuu na ma sipyini bu daan ma mu, Kile wo saliya wu bɛeri koo m'a jaari.

Na foro womɔ wo keree ki bɛeri ni

¹¹ Ayiwa, y'a yaa na pe jomɔ pe jateni, bani tuun wemu ni wu jɛ nime ge, yiyɛ pyaa k'a weɛ cɛ. Yi jɛduun w'a nɔ nime ŋmunumɔ pu na, bani caŋa nii lemu ni wɛɛ ya dɔ Yesu na ge, juwuuro ti wo caŋa nii l'a wɛɛ tɛɛŋɛ nime na toro lee caŋa nii le na. ¹² Piige ki jɛri w'a toro dɛ! Nimugunɔ w'a tɛɛŋɛ. Kapyeguunɔ kiimu bɛeri w'a byi womɔ ni ge, wu kee bɛeri jɔ yaha fɛɛfɛɛ, wu gbegele wu da jaari kpenge ki na. ¹³ W'a yaa na wu jaarigana li tii, na li fiinŋɛ ba w'a keree pyi caŋa ni wɛ. Wu ganha bu da wuyɛ yaha ligbɔhɔ ye na di kasa ye wɛ. Wu da wuyɛ kasɛri singbaa na, ni dɔdɔɔɔ, ni kaakaara, ni yokɔɔnrɔ, ni jɛpɛɛn. ¹⁴ Yi Kafɔɔ Yesu Kirisa le yiyɛ na ba fadenŋɛ jɛ wɛ, yi ganha bu ceepuuro la keree jaha tenŋɛ wɛ.

14

Wu ganha ba wu cebooloo jaagi wɛ

¹ Piimu wo fanha k'a cɛɛɛ n'a daa ni ge, yi sɔɔ pee bɛ na, yi pu co jɔ! Yi ganha ba zɔjuuro pyi wɛ! ² Sipyii pii wa dɔ li na na jɔyaliye bɛeri yi jɛ niliye. Ga piimu wo fanha k'a cɛɛɛ n'a daa ni ge, pii wa pee ni, pee ya li ta na faa yanmuyɔ ye y'a yaa na li. ³ Piimu p'a jɔ yaliye yi bɛeri li ge, pee ya yaa p'a pii pu fanri wɛ, piimu pu jɛ pu ya yi bɛeri li-i ge. Piimu pu jɛ pu ya yi bɛeri li-i ge, pee bɛ ganha ba yi bɛeri livɛɛ pu jaagi wɛ. Bani Kile ya sɔɔ pu na. ⁴ Jɔgɔ mu di jɛ fo mu w'a watii wo kapyebye jaagi wɛ? W'a to la, w'a

yere la, wu kafɔɔ wu mu lee wa. Ga wu na ba yere bɛ, bani se wa Kafɔɔ Kile ni na baraga le wu ni.

⁵ Pii bɛ wa caya ya pɔrɔŋɔ ya na, na ta caya yi bɛeri di jɛ nigin pii bɛ mu. Wa bɛeri wu sɔɔ wu fungɔngɔ na, wu ganha bu nakaara le ki ni wɛ! ⁶ Wemu w'a caya ya pɔrɔŋɔ ya na ge, Kafɔɔ mu w'a lee pyi. Wemu bɛ w'a jɔyaliye yi bɛeri li ge, Kafɔɔ mu wu bɛ ya lee pyi, bani w'a li baraga tɛri Kile na. Wemu bɛ wu jɛ wu ya jɔyaliye yi bɛeri li-i ge, Kafɔɔ mu wu bɛ ya li pyi, na li baraga bɛ tɛri Kile na. ⁷ Wɛɛ wa shishiin ya niifɛɛɛ pyi wuyɛ wuu na wɛ. Wɛɛ wa shishiin di ya xhuli bɛ wuyɛ wuu na wɛ. ⁸ Wɛɛ bu bye niifɛɛɛ ni, Kafɔɔ wuu na wɛɛ jɛ tee niifɛɛɛ te ni. Wɛɛ bu xhu, Kafɔɔ wuu na wɛɛ ya xu. Lee wuu na wɛɛ ya pye jii na la, wɛɛ ya xu la, Kafɔɔ wuu wɛɛ jɛ. ⁹ Lee l'a li pye Kirisa ya xu, na jɛ na foro xu ni, kɔnhɔ wu bye xuu ni wyii bɛeri wo Kafɔɔ.

¹⁰ Mu kunni, jaha na mu di ma ceboro jaagi wɛ? Mu bɛ, jaha na mu bɛ di ma ceboro kaa yu wɛ? Na ta Kile di wa da ba shɛ kiiri kɔn wɛɛ bɛeri nigin nigin na. ¹¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kafɔɔ w'a jo mu:
Nɛ jɛ jii na.
Sipyii pu bɛeri
p'a da ba nuguro sin nɛ fɛɛ ni.
Sipyii pu bɛeri
p'a da ba Kile sɔɔ ni pu jilee ni.»*

¹² Mu wɛɛ bɛeri nigin nigin wu da ba wuyɛ pyaa kapyegeɛ tɔrɔ Kile jaha taan.

Wu ganha ba wu cebooloo juyɔ kyɛɛgi wɛ

¹³ Lee wuu na, wu ganha ba wuyɛ jaagi nige wɛ! Ga yi la le yiyɛ ni, kaa lemu bɛeri l'a da jɔ yi ceboro wa tɔgɔ le kakuunɔ ni, kelee na wu jɔnɔ kyɛɛgi ge, yi ganha ga lee la shishiin pye bada wɛ! ¹⁴ Nɛ li cɛ, na dɔ bɛ li na wu Kafɔɔ Yesu baraga ni jo jɔyaliye bɛeri yi jɛ fɛɛfɛɛ. Ga sipya wa bu ka wii na kee k'a nɔhɔ, kee shiin k'a

* 14:11 Ezayi 45:23

nəhə weefɔɔ mu. ¹⁵ Ga ma ceboro ba jəyalige kemu tanha, mu ba kee li wu jii na, lee di ya be wu mu we, m'a taanɲeege ki koo yaha. Sipya wemu wuu na Kirisa ya xu ge, ma ganha bu da ma yaligee keree taga wee pye wu fɔ jii sicuumɔ ni jiga na we. ¹⁶ Keree kiimu k'a jə yee mu ge, kee ya yaa na pye kaɲuɲɔ watii di fanhara shan yi na we. ¹⁷ Bani Kile wo saanra ti kaɲuɲɔ jɛ yaligee ni yagbaya we. Ga fo tiime, ni janiɲɛ, ni fundanga kemu Fefere Munaa ya gaan ge. ¹⁸ Sipya wemu w'a Kirisa wo labye wu pyi ni kee fungəngɔ ki ni ge, weefɔɔ w'a dan Kile ni; sipyii be na ganha na wu mesaanja yu.

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, keree kiimu ki jɛ janiɲɛ wogoo, ki d'a nəhə na se ni wu beeri wo n'a daa wu ni jaha na ge, wu la le wu da kee pyi!

²⁰ Ma ganha ba yaliye keree taga da Kile wo labye wu kyeege we. Can na jəyalige beeri ki jɛ fefere. Ga yalige kemu wo li bu da lee na da ma ceboro tɔɔgɔ le kakuunɔ ni, kee wo li w'a kolo ma mu. ²¹ Lee wuu na ma bu ja xaara yaha wà, ma ya ti xaa we, ma bu ja sinme yaha wà ma ya pu gbuu we, kaa beeri li da ja ma ceboro tɔɔgɔ le kakuunɔ ni ge, ma bu ja kee beeri ja na ki yaha wà, lee ya jə.

²² N'a daa wemu wu wa ma mu ge, wee mara yaha Kile jaha taan. Sipya wemu w'a yalige wii na k'a jə, na ki li, na ta nakaara ta shishiin ya ta wu zɔ wu ni-i ge, wee jɛ duba pya. ²³ Ga, wa ba yalige ka li, na ta nakaara di jɛ wu zɔ wu ni ki keree na, weefɔɔ ya jaagi. Bani kaa w'a byi wuyɛ pyaa ya dà lemu na na l'a saha we. Kaa beeri sipya ya byi mayɛ pyaa di ya dà li na na kasaana li jɛ li-i ge, jurumu wu jɛ were.

15

Wu pye Kirisa taannivee

¹ Wèe piimu wo niye y'a curi n'a daa ni ge, wèe ya yaa na pusamaa wo keree xu, pee piimu wo fanha k'a cèrɛ n'a daa ni ge. Wu ganha ba wuyɛ pyaa

* 15:3 Zaburuu 69:10 * 15:9 Zaburuu 18:50 117:1

wo jidaan keree pyi we. ² Wèe beeri nigin nigin w'a yaa na wu sipyii ni wo jidaan keree pyi, puyɛ pyaa ki wo jə kaa na, kənhə pu niye di juri n'a daa wu ni. ³ Bani Kirisa bi ta na wuyɛ pyaa wo jidaan keree shaa na byi we. Ga l'a pye ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Piimu p'a mu fanha ge, nɛ jɲuɲɔ ni pee wo fanhara t'a to.»* ⁴ Keree kiimu beeri k'a ka Kile Kafila wu ni fo taashiine li ni ge, kee beeri ya ka kənhə k'i wèe kalaa loxulo ni, wu logoo di jiniɲɛ kənhə wu tadaɲa ta. ⁵ Kile wemu w'a loxulo kaan wèe mu ge, Kile wemu w'a se kaan wèe mu lowaa funɲɔ ni ge, wee wu be yaha wu bye wu tɛ ni, ma na jo ba Yesu Kirisa funɲɔ wa li pye pyegana lemu na we. ⁶ Kənhə wu beeri di binne wu mujonɔɔ ki pye nigin, wu To Kile sɔ, wee wemu wu jɛ wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To wu ge.

Sipyii pu beeri wuu na Kirisa ya pa

⁷ Kirisa ya yee co cogana lemu na ge, yi be pu yiyɛ co mu lee cogana li na! Lee l'a pɛɛɲɛ tɛri Kile mɛge na. ⁸ Nɛ kunni wa da yi jo can na jo Kirisa ya pa na ba bye Kile wo kapyebye Yawutuu pu mu. Keree kiimu wo jəmehɛɛ Kile bi lɔ pu sefɛɛɛ pu mu ge, a wu ba kee keree kii pye, na li she lee funɲɔ ni na jəmɛɛ fɔɔ wu jɛ Kile. ⁹ Ba w'a pa we, a shi wusama be di Kile sɔ lee wuu na, wu saama pu wuu na, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Lee wuu na n'a da ba ma sɔ
shɪ wusama tɛ ni,
n'a da ba yogo cee ma mu,
di ma mɛge ki pɛɛ.»*

¹⁰ L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na:
«Yee shi wusama sipyii pu beeri,
yi pinne funɲɔ taan ni Kile wo
sipyii pu ni!»*

¹¹ L'a nəhə ka sanha Kile Kafila wu ni na:
«Yee shi wusama sipyii beeri,
y'a Kafɔɔ sɔni.

* 15:10 Dutereɲome 32:43 * 15:11 Zaburuu

Sipyii pu beeri p'a wu sɔni!»*

12 A Kile tudunmɔɔ Ezayi be di jo:
«Sipyi wa na ba foro

Zheze* wo kadugo nagoo pu ni,
wee na ba bye shi wu beeri be
ɲuɲɔ ni.

Wu na ba bye shi wu beeri wo
tadaɲa.»*

13 Kile wemu wu ɲe tadaɲa kanvɔɔ
sipya mu ge, wee wu yi beeri ɲi fun-
danga ni ɲaɲiɲe na n'a daa funɲɔ ni,
kɔnhɔ y'i tadaɲa ta fo xuuni Fefere
Munaa li gbɔɔɔ ni.

Pɔli wo labye wu pyegana

14 Na cebooloo, neye pyaa ya li ce
na fiinne jo yee fungeree ki ɲe na
kasaanaa pyi. Laje tuugo beeri ki ɲe
yee mu. Yee na zii ja da lowagaa kaan
be yiyɛ mu n'a daa wu shizhaa na.
15 Ga lowaa funɲɔ ni ne be ya keree kii
ka yee mu tɛye ya ni na wo sɛme wu
ni, di yi funɲɔ to kee na. Ne lee pye
bani Kile ya niime kan ne mu, 16 kɔnhɔ
ne bye Yesu Kirisa wo kapyebye shi
wusama niɲe ni, shi wemu ɲe Yawu-
tuu shi we. Labye wemu Kile ya kan
ne mu ge, ne wee labye we pyi ba
saraya ɲaha shɔɔnriwɔɔ ɲe we, na Kile
wo Jozaama pu yu, kɔnhɔ yee piimu
pu ɲe shi wusama ge, yee kaa di daan
Kile ni, y'i bye Kile wuu, y'i bye fefere
Fefere Munaa li gbɔɔɔ ni!

17 Lee wuu na, labye we ne byi Kile
mu ge, ne na ja naye pele wee labye
we wuu na Yesu Kirisa wo kariɲeege
ki funɲɔ ni. 18 Ne da ga lowaa ta di
jo kaa la shishiin shizhaa na ni Kirisa
ya lemu pye ne keɲe kurogo we, kɔnhɔ
shi wusama be di Kile ɲɔmɛɛ co. W'a
ne tɛge na ɲɔ jomɔ, ni na kapyege
ni, 19 Kile Munaa li baraga ni, lee
lemu wo sefere t'a ɲaha sheshere ni
kakanhanaa pye ge. Mu ne Kirisa wo
Jozaama pu yere li pye xuu wu beeri
ni, na li ɲɔ kɔn Zheruzalemu ni wu
taan kulogoo ki beeri na, fo na she
nɔ Iliri fiige ki na. 20 Xuu wemu wu

ɲe Kirisa mege sanha yiri ɲa wà-ε ge,
ne funɲɔ bye ne w'a Jozaama pu yu
xuu watii ni ni wee xuu we be we,
kɔnhɔ watii ganha bu she da w'a wu
wo labye nɔhɔ tenɛ xɔ wà, a ne she na
wo wu pye wee ɲuɲɔ ni we. 21 Ma na
jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana
lemu na we na:

«Piimu bi sanha wu mege logo ɲa bada
we,
pee na ba wu ɲa.

Piimu bi sanha wu kaa logo ɲa bada
we,
pee na ba yi ɲaha ce.»*

Pɔli funɲɔ wa wu she Oromɛ ni

22 Ayiwa, kee keree kii k'a ne ɲaha
kɔn tɛgeɛ niɲehɛɲeɛ ni, ne da zhe foro
yee yiri we. 23 Ga nime ne wo labye
w'a xɔ yee fiye yi ni. Ma na jo li
yee wa ɲehɛ, ne bi giin na she yee yiri
tɛgeɛ kii ni. 24 Wee tuun wu ni, ne giin
di ba dorɔ yi yiri na nigariwo Esipani
fiige ki ni. Di bu she yi la xɔ jeri, yi
na na tɛge, na na yaha nɔ na tashɛye
ni. 25 Ga nime, Zheruzalemu ni di wa
se di zhe ma yara la kan n'a daa fee
pu mu. 26 Bani Masedɔni fiige ke ni
Akayi fiige ki n'a daa fee p'a li kɔn
puyɛ funɲɔ ni, na pu keye wá yiyɛ na
na tun Zheruzalemu wo n'a daa fee la
baa fee pu mu. 27 Lee l'a bi sii taan
pu mu, ga na nɔhɔ pye be sanha pu
nibyii. Bani ni shi wusama be d'a taa
ta Yawutuu pu wo Kile wu keree ki ni,
pu be ya yaa na Yawutuu pu tɛge ni
pu keɲe yanmuyɔ ni. 28 Ne bu she kee
keree kii shɔɔnri xɔ, na wee wari we
kan pu mu, na nigariwo Esipani ni n'a
da dorɔ yi yiri wà. 29 Ne li ce jo ne ba
se yee yiri jo Kirisa wo niime wu nigbɔ
ni n'a da zhe.

30 Ayiwa na cebooloo, na yi ɲeri
Kafɔɔ Yesu Kirisa wuu na, ni Kile Mu-
naa li wo taanɲeege ki wuu na, jo
zhaanra temu n'a leni ge, yi na tɛge
tee na ni Kile-ɲerege ni, 31 kɔnhɔ piimu
ɲe Kiriceɛn Zhude fiige ki ni we, di shɔ
pee na. Wari we be n'a gaanji di zhe
gan Zheruzalemu n'a daa fee pu mu

* 15:12 Zheze: Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

* 15:12 Ezayi 11:1,10

* 15:21 Ezayi 52:15

ge, pu be di she wee shə ni fundanga ni. ³² Lee funḥə ni, Kile bu səə ne na ba she nə yi yiri ni fundanga ni, ne na ba taanmənə be ta, na ḥmə jeri yi yiri wà.
³³ Nəḥiḥe fəə Kile wu fara yi beeri na. Amiina.

16

Pəli fò mujuu

¹ Ayiwa, n'a da wù ceboroshə Febe kaa jo yi mu jo sipyisaama wu jə wii. Sankere wo egilizi wu kapyebye wa wu jə wii. Wu ba nə wà yi yiri, ² y'i wu co jə xuuni wù Kafəə wo karijəegə ki wuu na! N'a daa fəe ya yaa ni baraga kemu ni ge, yi kee taha wu na! Wu mago ba yere yaaga beeri na, yi wu təge wu kee ta! Bani w'a cebooloo niḥeheməe təge, w'a nəye pyaa ki be təge.

- ³ Yi Pirisili ni wu poo Akilasi shaari! Nə kapyebyenii pu wa pii Yesu Kirisa wo karijəegə ki funḥə ni.
- ⁴ Pee p'a nə shə, fo jəere la kaa ya fə puyə pyaa munahaa di gori li ni. Nə ye nigin ya ta pu shaari wə, ga shi wusama wo egilizii pu beeri p'a pu shaari.
- ⁵ N'a daa fəe piimu beeri p'a puyə pinnəe pee yiri ge, yi pee beeri shaari! Yi na taanḥii Epayinəti be shaari! Wee w'a pye shənshimə na səə Kirisa na Azi fiige ki ni.
- ⁶ Yi Mariyama be shaari, wee wemu w'a labye niḥeheməe pye yi mu ge.
- ⁷ Yi Andoronikusi ni Zhuniyasi ye shaari! Pee jə na shi sheen, na nəḥə pye na kaso pyenii be sanha. Pu be kaa ya ce fo xuuni tudunməə pu te ni, pu da nəḥə dà be Kirisa na nə naha na.
- ⁸ Yi Anpiliyasi shaari, nə taanḥii wu jə wii Kafəə wo karijəegə ki funḥə ni.

- ⁹ Yi Uruben shaari, wee jə wù labyenii Kirisa wo karijəegə ki ni. Yi na taanḥii Sita-sisi shaari!
- ¹⁰ Yi Apeləsi shaari, wee nəḥə ya wolo xuuni Kirisa məge ki wuu na, ga, a wu məsaḥa ta. Yi Aritobuli puga sheen pu shaari!
- ¹¹ Yi Herədiyən shaari, na shi shen we. Narisisi puga sheen piimu pu jə Kafəə wo karijəegə ki ni ge, yi pee be shaari!
- ¹² Yi Tirifənə ni Tirifozi shaari, pee cəe shuun we, pee ya puyə pə Kafəə wo labye wu na. Yi wù ceboroshə wù taanḥii Perisidi be shaari, wee be ya la pye xuuni Kafəə mu.
- ¹³ Yi Urufusi shaari, Kafəə ya wemu naha bulo ge. Yi wu nu wu be shaari, wee wemu nə be ya wii na nu ge.
- ¹⁴ Yi wù fò kan Asenkirite ni Filegən ni Herimesi ni Patorobasi ni Herimasi mu! Wù cebooloo piimu be pu wa pu yiri ge, yi wù fò kan pee be mu!
- ¹⁵ Yi wù fò kan Filologi ni Zhuli mu, ni Nere ni wu ceboroshə, ni Olenpe. N'a daa fəe piimu beeri pu wa pu yiri ge, yi pee be shaari.
- ¹⁶ Y'a yiyə shaari ni fəfəere taanḥiege fò ni! Kirisa wo egilizii pu beeri ya yi shaari.

Yere lemu Pəli ya pye ge

¹⁷ Ayiwa na cebooloo, kalaa wemu yee ya ta wèe mu ge, piimu p'a wee she, na ganha na n'a daa fəe pu waagi, na pu nuyə kyəegi ge, na yi jəeri jo y'a yiyə kasəri pee na. Yi sii laraga yaha pu mu! ¹⁸ Bani pee sipyii pii jə wù Kafəə Kirisa wo kapyebyii wə, ga pu yacerəe tənḥe pu ma zhaa. Sipyii piimu pu jə pu ya n'a daa wu keree ce xuuni-i ge, p'a ganha na jətanga jomə ni kafila lələegə taga na pee faanna. ¹⁹ Ga yee kunni, yee ya Kile jəməe co cogana lemu na ge, sipyii pu beeri

wa lee ce. Lee wuu na ne funḡo taan xuuni yee shizhaa na. Na funḡo ki wa y'i bye fungonyo fee, yi da kasaanḡa pyi, y'i bye fee fee, kakuunḡo la shishiin ganha ba ḡaa yi nibyegee ki ni we.

²⁰ Ayiwa, jeri funḡo ni ḡaḡiḡe fḡo Kile w'a da ba Shitaanni wo sefee ti beeri kyeeḡi na yeege yi tḡyḡo ni. Wḡ Kafḡo Yesu Kirisa wu niime kan yi mu!

²¹ Na kapyebyeḡii Timote ya yi shaari, ni na cebooloo Izirayeli sheen, pee piimu pu ḡe Lusisi, ni Zhasḡn, ni Sosipateri ge, pu be ya yi shaari.

²² Ayiwa, Teritusi wemu w'a we seme we ka ne mu ge, wee be ya yi shaari Kafḡo wo kariḡeeḡe ki ni. ²³ Na jatigina Gayusi ya yi shaari. Wee wu ḡe egilizi wu beeri jatigi. Erasiti wemu wu ḡe Kulo li wariyahama wu ge, wee ni wḡ ceborona Karitusi ni, pee be ya yi shaari. [²⁴ Wḡ Kafḡo Yesu Kirisa wu niime kan yi beeri mu! Amiina.]

Pḡli ya Kile sḡ

²⁵ Kile Jozaama pemu wo yeḡe ne pye Yesu Kirisa keree na ge, se wa Kile ni wu baraga le yee ni pee shizhaa na. Lee kaḡmḡhḡḡo le l'a foro kḡeeḡe na. Li niḡmḡhḡḡo ki bye fo yee niḡehḡḡe.

²⁶ Ga lee ya foro nime kḡeeḡe na, Kile tudunmḡḡo pu wo kafila nigama wu funḡo ni. Lee ya pye na saha ni Kile kodayi wu wo ḡamee ni, kḡnhḡ shi wusama beeri di Kile wo Jozaama pu logo, p'i dḡ Yesu na, p'i wu ḡamee co.

²⁷ Kile ye nigin wu ḡe fungḡngḡo fḡo. Nḡḡḡo w'a deri wu meḡe na teḡeḡe ba Yesu Kirisa gbḡḡḡo ni. Amiina.

Korɛnte Shɛɛn Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Korɛnte shɛɛn mu ge

Jɔgɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Korɛnte egilizi wu mu. Korɛnte wu li bye Girɛkii fiige ki kugbɔɔ le. Kegaɗa tapyege kulo li bye lii. Yeeponɔ ni yebyaa gbaara Pɔli ya pye Korɛnte ni egilizi wu sinduun wu ni (Kapyege 18).

We sɛmɛ we kakana nɗɔ

Tuun wemu ni Pɔli ya we sɛmɛ we ka ge, lee bi wu ta Efese kulo li ni, Azi fiige ki ni. A Korɛnte shɛɛn pii di she foro wu na, na wu yege keree kii na. A w'i kee wo nɔshɔɔrɔ ka sɛmɛ wu ni. Girɛkii pu bye Korɛnte shɛɛn. Kawagaa nijɛhɛɗɛɗɛ ki bi bye wà Korɛnte egilizi wu ni ge.

Korɛnte shɛɛn bi taa taa. Lee wuu na Pɔli ya pu yiri na pu pinne, p'i bye nigin. Wee tuun wu ni Fɛfɛɛɛ Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, a Pɔli di kalaa kan pu mu kee wo shɔɔnrigana nizaana shizhaa na. A wu xhɔ na jo sanha taanɗɛɗɛ shizhaa na we sɛmɛ we ni (1 Korɛnte Shɛɛn 13). Wu funɗɔ ki bye w'i pu yeri, n'a daa fɔɔ ya yaa na doroo torogana lemu na ge, p'i lee cɛ. Wu funɗɔ ki bye p'i Kile pɛlegana li bɛ cɛ.

Sɛmɛ wu kafila jugbɔɔ

1 Korɛnte Shɛɛn 1:1-9 Pɔli fò mujuu.

1 Korɛnte Shɛɛn 1:10 —4:21 Bɛganhara temu ti bi waagi leni pu tɛ ni ge, Pɔli ya jo ni pu ni tee keree na.

1 Korɛnte Shɛɛn 5 Ná wemu w'a dɔdɔɔrɔ ti pye ge, egilizi wu sipyii p'a yaa na wee yeege puyɛ tɛ ni.

1 Korɛnte Shɛɛn 6 N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ kiiri n'a daa baa fɛɛ mu wɛ.

1 Korɛnte Shɛɛn 7 Celenɛnɛ ni gba-jiire ni gbaxɔɔrɔ.

1 Korɛnte Shɛɛn 8 —10 Yaperɛɛ xaara keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 11 Kile pɛlegana egilizi ni, ni Kafɔɔ fɛfɛɛɛ yalige ki keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 12 —14 Fɛfɛɛɛ Munaa nidaan li wo loolodaa keree, ni taanɗɛɗɛ keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 15 Xuɗɛnɛ li keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 16 Wari wemu p'a pinne la baa fɛɛ pu wo dɛge wu kaa na ge, ni fò keree.

Pɔli ni Sositɛnɛ fò mujuu

¹ Nɛ Pɔli, Kile ya nɛ wemu yiri wu nidaan funɗɔ ni, na pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ ni wù ceborona Sositɛnɛ, wèe p'a we sɛmɛ we yàa, na wu tun yee mu. ² Yee piimu pu nɛ n'a daa fɛɛ Korɛnte kulo li ni ge, Kile ya yee piimu yiri na pye wuyɛ wuu, na yi pye fɛfɛɛ Yesu Kirisa wo kariɗɛɗɛ ki funɗɔ ni ge. Na fara lee na, yee piimu bɛeri p'a wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛge ki pɛle na yi yaha xuu wemu bɛeri ni ge, yee bɛ mu wèe ya wu tun. Wèe Kafɔɔ wu nɛ wii, na nɛ yee bɛ wo. Wèe ya yi shaari: ³ Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni nariɗɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga tɛri Kile na Korɛnte shɛɛn wuu na

⁴ Nɛ baraga tɛri Kile na tuun bɛeri ni yee wuu na. W'a yee le niimɛ ni Yesu Kirisa wo kariɗɛɗɛ ki funɗɔ ni, lee wuu na nɛ baraga tɛri wu na. ⁵ Yee na nɛ ni Kirisa ni kariɗɛɗɛ ni, Kile w'a yanmuyɔ bɛeri kan yee mu. W'a kafila jogana wo lajɛ kan yee mu, na Kile koro li bɛ wo lajɛ kan yee mu. ⁶ Kirisa jomɔ pu wèe ya jo yee mu ge, yee ya pu kemɛ logo, na pu mara xuuni yi zɔlɔɔ pu na. ⁷ Lee funɗɔ ni, yee piimu p'a wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo cabaɗa ki sigɛe ge, Kile wo loolodaa la shishiin ya ta xuunɗɔ yee na wɛ. ⁸ Wee Kile yɛ pyaa ki da ba fanha kaan yee mu, fo na shɛ nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaɗa ki na, kɔnhɔ jaagi xuu wa shishiin ganha ba da yi na kee caɗa wɛ. ⁹ Bani Kile nɛ nɔmɛɛ fɔɔ. W'a yee yiri na pa lenɛ wu Ja Yesu Kirisa wo kariɗɛɗɛ ki ni, wee wemu wu nɛ wèe Kafɔɔ wu ge.

Pɔli ya Korente sheen pu yeri na pu be

¹⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jɛeri wu Kafɔ Yesu Kirisa mɛɛ ki wuu na. Yi be ni yiyɛ ni! Yi ganha bu waagi wa shishiin yaha wu jɛ yi tɛ ni wɛ! Yi be yaha wu sii baraga ta yi tɛ ni! Yi binne jɔmɛɛ na! Yi binne fungɔnyɔ yi be na! ¹¹ Bani na cebooloo, nɛ yi logo wu ceboroshɔ Kulowe wo sipyii pii jɔ na na bɛganhara ti wa yee tɛ ni. ¹² Na pii pu wa yu yee ni na Pɔli wuu pee jɛ; pii di yu na Apɔlɔsi wuu pee jɛ; pii di yu na Pyɛeri wuu pee jɛ; pii be di yu na Kirisa wuu pee jɛ. ¹³ Wee tuun wu ni, yee wa giin na Kirisa wu be w'a taa taa gɛ? Ta nɛ Pɔli w'a xu yee wuu na korikoritige ki na? Kelee ta nɛ wo mɛɛ ki na yɛɛ yee ya batize? ¹⁴ Nɛ na pye nɛ sipya watii batize yee ni Kiripusi ni Gayusi kadugo na wɛ, nɛ Kile shaari lee wuu na. ¹⁵ Lee funɔ ni, sipya wa shishiin wa da jɔ na nɛ mɛɛ na wee ya batize wɛ. ¹⁶ Uun dɛ, can wi! Nɛ wa Sitefanasi wo puga sheen pu be batize. Li bu foro pii ni, nɛ sipya watii cɛ nige nɛ wemu batize yee ni wɛ. ¹⁷ Bani Kirisa ya ta nɛ tun na nɛ wa batizeli pyi wɛ, ga na nɛ wa Kile Jozaama pu yɛɛ li pyi. Nɛ di wa lee yɛɛ li pyi ni sipyii wo fungɔnyɔ fɛɛɛ ni wɛ, kɔnhɔ Kirisa wo korikoritige ki xu wu ganha bu da bye kaɔnyɔ baa wɛ.

Kirisa w'a Kile wo sefɛɛɛ ni wu fungɔnyɔ fɛɛɛ ti shee

¹⁸ Bani sipyii piimu p'a piin ge, Yesu na xu korikoritige ki na, pee jomɔ pe wo yɛɛ li jɛ pee sipyii pii mu ba nahanahara jɛ wɛ. Ga na jɛ wɛɛ mu Kile wo sefɛɛɛ, wɛɛ piimu p'a shɔ ge. ¹⁹ L'a ka be Kile Kafila wu ni na:

«Nɛ na ba fungɔnyɔ fɛɛ
wo fungɔnyɔ fɛɛɛ ti kyɛɛgi,
na shizhiinmɛ fɛɛ wo laje
wu pye kaɔnyɔ baa.»*

²⁰ Lee funɔ ni, yekɛ fungɔnyɔ fɔɔ w'i da jɔ jo sanha wɛ? Yekɛ laje fɔɔ w'i da jɔ jo wɛ? Kelee sipya wemu

wu jɛ ke kɔnyɔ ke wo jomɔ cɛvɔɔ ge, yekɛ wu be di da jɔ jo wɛ? Kile ya ke kɔnyɔ ke wo fungɔnyɔ fɛɛɛ ti jɛri pye nahanahara. ²¹ Bani ke kɔnyɔ ke, ki ni ki wo fungɔnyɔ fɛɛɛ ti ni, ki ya jɔ Kile cɛ wu wo fungɔnyɔ fɛɛɛ ti funɔ ni wɛ. Lee funɔ ni, Kile Jozaama pu wo yɛɛ le li jɛ nahanahara ke kɔnyɔ ke mu ge, l'a taan Kile be mu nago piimu p'a dɔ wu na ge, wu pee shɔ pee Jozaama pu wo yɛɛ li funɔ ni.

²² Ayiwa, Yawutuu pii wa jaha sheshɛɛɛ kakanhanɔaa shaa p'i kee ja nii na; Girekii pii di fungɔnyɔ fɛɛɛ shaa. ²³ Ga wɛɛ kunnɛ, Kirisa wemu p'a kori tige na ge, wee wo jomɔ pu yɛɛ wɛɛ ya byi. Pee jomɔ pe jɛ jɔgyɛɛgi jomɔ Yawutuu pu mu, na jɛ nahanahara shi wusama mu. ²⁴ Ga Kile ya piimu yiri ge, p'a pye Yawutuu la, p'a pye Girekii la, Kirisa wu jɛ pee mu Kile wo sefɛɛɛ ni wu fungɔnyɔ fɛɛɛ. ²⁵ Bani Kile wo keree kiimu sipyii ya byi nahanahara ge, kee wo fungɔnyɔ fɛɛɛ t'a peɛ sipyii wo fungɔnyɔ fɛɛɛ ti bɛɛri na; kiimu p'a byi baraga baa wogoo ge, kee baraga ya peɛ sipyii pu bɛɛri wo baraga ki na.

²⁶ Yi bu li sɛɛri na cebooloo, yee na li ta na Kile ya yee piimu yiri ge, sipyii wo keree wiigana funɔ ni, fungɔnyɔ fɛɛ ni jɛhɛmɛɛ wa yi ni wɛ, baraga fɛɛ ni jɛhɛmɛɛ di wa yi ni wɛ, sipyigbɔɔ ni jɛhɛmɛɛ be di wa yi ni wɛ. ²⁷ Ga keree kiimu sipyii ya wii nahanahara ge, kee Kile ya shɔnri lɔ na daga na ke kɔnyɔ ke wo fungɔnyɔ fɛɛ pu shiige. Kiimu p'a wii baraga baa wogoo ge, kee Kile ya shɔnri lɔ na daga na baraga fɛɛ pu shiige. ²⁸ Kaa lemu sipyii ya jɛɛɛ ge, kaa lemu na sipyii ya jɔguni ge, kaa lemu jɛ yafin be pu mu-i ge, lee Kile ya shɔnri lɔ na daga na sipyii wo keree ki kyɛɛgi, kiimu p'a wii jɔnyɔ na ge. ²⁹ Lee funɔ ni, sipya wa shishiin da jɔ wuyɛ peɛ Kile jahagbaa na wɛ. ³⁰ Wee Kafɔ Kile baraga ni yee ya jɛ Kirisa wo karijɛɛge ki ni. Wee Kirisa we wu jɛ wɛɛ wo fungɔnyɔ fɛɛɛ te. Yesu Kirisa

* 1:19 Ezayi 29:14; Zaburuu 33:10

baraga ni wèe ya pye sipyitiimεε Kile mu, na bye fεεfεε, na juwuuro ta na foro jurumu ni. ³¹ Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu ba da wuyε sɔ, wufɔɔ wu wuyε sɔ Kile wo nibyegee kii funɔɔ ni.»*

2

Pɔli wo Kile Jozaama yeε Korente sheen mu

¹ Na cebooloo, nε kunni ya shε Kile wo Kile Jozaama pu jo yee mu tuun wemu ni ge, nε ta na wo kafilacεε, kelee na wo fungɔngɔ fεεε shε yee na pu tajogo ni wε. ² Bani tuun wemu ni nε bye ni yee ni ge, kaa la shishiin funɔɔ ya tigi nige nε mu ni Yesu Kirisa ye bε wε, Yesu Kirisa wemu p'a kori tige na ge, fo wee ye. ³ Na fara lee na, na nε yaha yee tε ni baraga bye nε ni wε. Nε bi fyagi bε fo na fuguri. ⁴ Nε Kile Jozaama pu yeε li pye na kalaa wemu kan ge, wee ya ta pye sipyii wo fungɔngɔ fεεε jomɔ wε. Ga nε bi na jomɔ pu yu, Kile Munaa l'i li wo sefεεε ti shεε. ⁵ Kɔnhɔ yee wo n'a daa wu nɔhɔ ganha bu denε sipyii wo fungɔngɔ fεεε na wε, ga wu nɔhɔ di denε Kile ye pyaa wo sefεεε ti na.

Kile wo fungɔngɔ fεεε te

⁶ Ga lee bε na, sipyii piimu p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, wèe wo kalaa wu jε pee mu fungɔngɔ fεεε. Tee jε ke kɔɔ ke wo fungɔngɔ fεεε wε. Sefεεε te ti wa ke kɔɔ ke jɔɔ ni ge, t'i jε tee bε wuuro wε. Kɔɔ ke ni ki sefεεε ti wo fungɔngɔ fεεε ti na ba doro. ⁷ Ga Kile wo fungɔngɔ fεεε ti wo yeε wèe ya byi. Kanmɔhɔnɔ li jε tee fungɔngɔ fεεε te. T'a ηmɔhɔ ke kɔɔ ke sipyii na. Kile ya ti gbegele yaha wèe mu fo na ta kɔɔ nɔhɔ sanha zhan wε, kɔnhɔ wèe di ba pεεηε ta. ⁸ Ke kɔɔ ke wo sefεεε ta shishiin ya tee fungɔngɔ fεεε ti cε wε. Pu da bi ta p'a ti cε, pu bi da ga Kafɔɔ, Nɔɔɔ Fɔɔ, wu kan pu kori tige na wε. ⁹ Ga ma na jo ba y'a ka Kile Kafila wu ni wε na tee fungɔngɔ fεεε te jε kaa la:

«Sipya nii sanha daha ja lemu na wε;
Sipya niwii sanha li logo wε;
Sipya sanha wu funɔɔ bε sha su li na wε;
Kile kaa ya dan piimu ni ge,
pee kaa na w'a li gbegele.»*

¹⁰ Na ta Kile d'a lee shε wèe na Fεfεεε Munaa baraga ni. Bani Kile Munaa ya keree bεeri sεeri fo na ki ceni, ali Kile wo kanmɔhɔnɔɔ ki bεeri. ¹¹ Ma bu sipya wii, munaa le li jε wu ni ge, lee l'a wu fungɔngɔ ceni; ni lee ni wε, sipya watii da já ki cε wε. Mu li wa Kile bε shizhaa na, lemu li jε Kile ni ge, sipya wa shishiin da ga lee cε wε, fo Kile Munaa li ye nigin. ¹² Na ta wèe kunni ya Kile Munaa lemu ta ge, lee ya ta pye ke kɔɔ ke wuu wε, ga Kile ye pyaa ni lee ya yiri, kɔnhɔ Kile ya kasaanaa kiimu bεeri loolo kan wu mu ge, wu kee bεeri cε. ¹³ Lee wo kafila wèe wa yu. Wèe di wa ta na wu yu na bε ni sipyii wo fungɔngɔ fεεε ni wε, ga yemu Kile Munaa l'a yu wu mu ge, yee wèe ya yu. Lee shεgana le na wèe wa Kile Munaa li wo can wu shεε na bε ni liye pyaa wo kafilajo wu ni. ¹⁴ Ga Kile Munaa jε sipya wemu ni wε, weefɔɔ da ga gbara lee Munaa le wo keree ki na wε, bani wu ma kee wii nahanahara keree wuyε jii ni. W'a da já ki jaha cε bε yeε wε, bani Kile Munaa ye nigin gbɔɔɔ ni sipya ya kee jaha ceni. ¹⁵ Lee Munaa le bu bye sipya wemu ni, weefɔɔ na já da keree bεeri jaha shɔɔnri. Sipya wa shishiin di wa da já jaagi shan bε wu na wε. ¹⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na: «Sipya weke wu d'a Kafɔɔ fungɔngɔ cε, ni weefɔɔ na já wu kalaa wε?»* Ga wèe kunni, wèe ya Kirisa wo fungɔngɔ ke ta.

3

Kile wo kapyebyii pu bεeri pu jε kapyebyenii

¹ Ayiwa na cebooloo, li can koo ni, sipyii piimu ya jaari na sahanjɔ ni Fεfεεε Munaa jidaan ni ge, nε ta jo ni yee ni ba nε yaa na jo ni pee ni wε.

* 1:31 Zheremi 9:23

* 2:9 Ezayi 64:4

* 2:16 Ezayi 40:13

Ga sipyii piimu p'a jaari ke konjo ke wo jidaan wu funjo ni ge, ne jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ne yee yaha ba noho piire ne we n'a daa wu shizhaa na Kirisa na. ² Lee wuu na ne jirimε kan yee mu. Yalige kemu k'a gbile ge, ne ta kee kan yi mu we, bani yi bi da ga ja ki na we. Ali nijaa we be ni yee wa da ja yalitigbilege na we, ³ bani ke konjo ke jaarigana na yee wa jaari sanha. Nepenwaa ni kafilaneherε te ti wa yee te ni ge, na tee yaha wa, ta yee ya jaari me ke konjo ke wo jaarigana na we? Ta yee ya jaari me ceepuuro lakuunjo wo jaarigana li na we? ⁴ En yee ba yu: «Poli wo ne ne.» kelee «Apolosi wo ne ne.» Ta yee ya doroo me sipyitiilee torogana na we, piimu ne Kile Munaa baa ge?

⁵ Wee tuun wu ni Apolosi ne jago we? Ne Poli be di ne jago we? Kile wo kapyebyii ye we ne, yee ya n'a daa wu ta piimu kenε kurogo ge. Kafoo ya kapyenε kiimu kan kan we mu ge, kee we wa beeri ya byi. ⁶ Tige ne nari, a Apolosi di ki loko le, ga Kile w'a ki pye k'a sho, na le. ⁷ Lee funjo ni, tige ki narivoo wu yoo, ki loko levoo wu yoo, wee wa shishiin ne yaaga be we. Kile wemu w'a ki pye k'a sho, na legi ge, wee wu ne juno ki na. ⁸ Tige ki narivoo we, ni ki loko levoo wu ni, pu beeri pu ne nigin. Kile na ba pu saraa na be ni pu beeri nigin nigin wu nibyegee ni. ⁹ Bani we beeri pu ne kapyebyenii Kile mu, yee di ne Kile wo kerεye ye, kelee Kile wo piyεye ye.

Wa beeri wo kapyenε ki pyegana li noho na ba faa

¹⁰ Ayiwa, Kile ya niime wemu kan ne mu ge, na saha ni wee ni, ne puga ki noho shan yee mu ba popye ne we, wemu ne fungongo foo ge. Watii w'a wu wo puuro jo kon na byi lee jidaa le na nime. Ga fo wa beeri bu kasεεge yaha wu wo puuro ti pyegana na. ¹¹ Bani jidaa lemu noho k'a shan ge, lee ne Yesu Kirisa. Latii noho wa da ja zhan nige lee kadugo na we. ¹² Pii na ba sannii kelee wari kelee peewa

faakageeye taga pu wo labye wu pye lee jidaa le na. Pii be na ba pu wo labye wu pye ni tiye ni, kelee na, kelee waha. ¹³ Kiiri wu wo cana nii li na ba wa beeri wo labye tuugo she na fiinne. Bani lee cana nii le wo na ki na ba wa beeri wo labye wu noho wolo, na wu shi she. ¹⁴ Sipya wemu bu wu wo labye pye lee jidaa le na, na ki ba wee labye we noho wolo k'i ya ja yaaga kyεεgi wu mu we, Kile na ba weefoo saraa. ¹⁵ Ga na ki bu wemu wo labye wu sorogo, weefoo da ba kuduun ta we. Wufoo ye pyaa kii kunni na ba sho. Ga wu shogana li wa me, ba na ma sipya paari, m'a ba da foro ki ni we.

¹⁶ Ta yee ya li ce na jo yee pu ne Kile wo penne pugboko ki we? Ta yee ya li ce na jo Kile Munaa l'a tiin yee funjo ni we? ¹⁷ Sipya wemu bu Kile wo penne pugboko ki kyεεgi, Kile be na weefoo kyεεgi. Bani fεεεε puga ki ne Kile wo penne pugboko ke, yee di ne kee penne pugboko ke.

¹⁸ Sipya wa shishiin ganha ba wuye faanna we! Wa ba wuye wii na fungongo foo wee ne na saha ni ke konjo ke wo keree ni, wufoo wu wuye pye nahanaha, konho wufoo di ja fungongo fεεε can can wuuro ti ta. ¹⁹ Bani ke konjo ke wo fungongo fεεε ti ne nahanahara Kile mu. L'a ka be Kile Kafila wu ni na: «Puyε pyaa wo shizhinme tifuuyo na Kile ya fungonyo fεε coni.»* ²⁰ L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Kafoo ya fungonyo fεε pu wo fungonyo yi beeri ce. W'a li ce na kanoo wa yi na we.»* ²¹ Lee wuu na sipya wa shishiin ya yaa w'a wuye pelee sipyii wuu na we. Bani yanmuyo yi beeri yi ne yee woyo: ²² Ne Poli yoo, Apolosi yoo, Pyeri yoo, konjo ke yoo, niifεεε yoo, xu yoo, nime wo keree kii yoo, kiimu k'a ma ge, kee yoo, yee beeri ne yee woyo. ²³ Ga yeeyε pyaa di ne Kirisa wuu; Kirisa di ne Kile wo.

4

Kirisa wo tudunmoo pee ni pu

* 3:19 Zhobu 5:13

* 3:20 Zaburuu 94:11

kapyegee

¹ Ayiwa, p'a yaa na wèe wii Kirisa wo kapyebyii, Kile wo can niηmòhò wu kaa ya le piimu keηe ni ge. ² Pu bu kapyeηee kaa le sipya wemu keηe ni, lemu p'a zhaa wu mu ge, lee li wa me. Wu pye ηòmee fòo kapyeηee ki ni. ³ Neye pyaa ki mu, yee na já yemu jo ne shizhaa na, kelee sipyii na já kiiri wemu kòn ne na ge, ne lee la wii naye mu kaa latii we. Neye pyaa ki be di wa da ga naye jaagi we. ⁴ Ne zò kunni sanha ne jaagi kaa la na we, ga lee di wa nago kanna sipyitiime ne ηe we. Kafòo wu ηe ne kiiri kòn vòo. ⁵ Lee wuu na, yi ganha bu da kiiri kòn sipya wa shishiin na, na tuun wu ta wu sanha nò we. Yi yere fo Kafòo bu she ba! Kaa kaa l'a ηmòhò womò ni ge, wu na ba kee bæeri yeege kpεεnge na, na sipyii zòlòo funηò keree bæeri she. Wee tuun wu ni pεeηe kemu ya yaa ni wemu ni ge, Kile na ba kee kan weefòo mu.

⁶ Ayiwa na cebooloo, ne keree kiimu jo na ni Apòlòsi shizhaa na ge, ne kee bæeri pye na she yee na, k'i bye yi mu kalaa. Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kònho yi ganha bu yee ye we. Yee wa shishiin ya yaa w'a sipya wa wo mege keree taga w'a wuyε pelee, wa tòn di ben wu mu we. ⁷ Bani mu wu wa maye pelee mu lee pelegana li na ge, leke l'i wa mu mu na toro pusamaa taan we? Leke l'i wa mu mu Kile ya ta lemu kan mu mu-i we? Ayiwa, ni y'i ηe Kile wo niganya mu mu, wee tuun wu ni jaha na mu di maye pelee, na li pye kanna Kile ya ta yi kan mu mu-i we?

⁸ Ayiwa na cebooloo, yee wo xuugo ki kunni ya xò! Yee ya yanmuyò yi bæeri ta na xò! Yee ya ηeri saannaa, na ta wèe di sanha saanra ta we! Ne funηò ki wa y'i sii pye saannaa ye pyaa pyaa, kònho wèe be di binne pye saannaa ba yi ηe we. ⁹ Bani Kile ηe kanna kadugo yiri w'a wèe yaha, wèe piimu pu ηe Kirisa wo tudunmòo pu ge. Wèe ηe ba sipyii ηe we, p'a piimu wo kiiri kòn na yaha xu na ge. Bani wèe ya ηeri yawiye kònò bæeri mu ba pee ηe we. Wèe ya pye yawiye

sipyii mu, ni melekee be mu. ¹⁰ Wee ya ηeri sicere fee Kirisa wo mege ki wuu na, ga, a yee kunni di ηeri nime fungonyò fee pee, Kirisa wo kariηeege ki funηò ni! Wèe ya ηeri nime baraga baa sipyii, a yee di bye ni baraga ki ni! Wèe ya ηeri yafanhaya, yee di pεeηe taa! ¹¹ Ali nime we be ni, wèe wa gana xuugo ni waga keηe ni. Cére fàya ya wù yaa we. Kpòonrò t'i nòni wù na, ηunò talenε di ηe wù mu we, fo na jaari jaari na yeree. ¹² Wèe ya wu cére kana labye feni. Pu ba wù shehele, wèe di duba pyi. Pu ba wù kana, wù na lee xu wuyε ni. ¹³ Ali pu ηehε ba wèe mege kyεegi be, wèe na pu ηunò círi ni lotaan ni. Wèe ya ηeri gara kònò mu. Wèe ya ηeri kapòo baa fo na pa nò ba nijaa ηe we.

¹⁴ Di wa pee jomò pe ka tun yi mu kònho di shiige le yi jahaya ni-i de! Ga n'a pu ka na tun yi mu, kònho di yi kalaa ba na nagoo ηe we, piimu ya dan na ni ge. ¹⁵ Bani ali yee ηehε kalaatii ta na nò pu kabòfonò ke (10.000) be na, to nigin pe wu ηe yee mu n'a daa wu ni. Wee ηe ne, bani ne wo Kile Jozaama pu wo yere li funηò ni yee ya dà Yesu Kirisa na. ¹⁶ Lee wuu na, na yi ηeri y'a na wo naarigana li taanni. ¹⁷ Kee funηò ki ni n'a da Timote tun yi mu. Na jidaan ja wu ηe wii, na ηe ηòmee fòo Kafòo wo kariηeege ki ni. Lemu li wa ne wo naarigana le Kirisa wo kariηeege ki ni ge, wu na zhe yi funyò to lee na. Lee naarigana li wo kalaa ne gaan taye yi bæeri ni egilizii pu bæeri mu.

¹⁸ Pii wa bi giin yee ni na ne da guri zhe nige yee yiri we, a pefee di tabaara lo le puyε ni. ¹⁹ Ga Kile bu sòo n'a da mò nige di she yi yiri we. Wee tuun wu ni, kafilagbò wemu pii tabaara fee pii wa yu ge, ne ba nò wà, lemu li ηe pu wo se kaa li ge, ne na lee ce. ²⁰ Bani Kile wo saanra ti ηe ηò kafila kajii we, ga sefere kajii li ηe lii. ²¹ Ayiwa, leke kaa di wa yee na we? Di da se ni yakpòngò ni yi feni laa? Ta di zhe ni taanηeege ni lotaan ni?

5

Torogaguuno lemu l'a ja Korente egilizi wu ni ge

¹ Ayiwa na cebooloo, shenɲehemεε p'a yi jo nε mu na dɔdɔrɔ ta ti wa yee tε ni, dɔdɔrɔ temu ti jε ali piimu bε jε Kiricεen wε, pee bε ya gbara ti na-ε ge: Nε logo na yee wa nigin w'a wu to shɔ kɔn shɔ wu na na pye wu shɔ. ² A tabaara di nɔhɔ yee jɪ sanha na taha lee bε na. Le kaa le bi yaa li sii yee jahaya tanha xuuni, kɔnhɔ wemu w'a li pye ge, wee di waa laha yi na. ³ Nε wa yee tε ni wε, ga na fungɔngɔ d'a pinne ni yi ni. Nε kunni ya kiiri kɔn xɔ we ná we na, ma na jo nayε pyaa bε ki jε wà. ⁴ Ayiwa, yi ba ba yiyε pinne tuun wemu ni Kafɔɔ Yesu mεge na, na bε wo fungɔngɔ ki na binne ni yi ni, na fara wù Kafɔɔ Yesu wo sefεεε ti na. ⁵ Y'i wee sipya we le Shitaanni kenje ni! Kɔnhɔ wu ceepuuro ti wo lakuunɔ k'i gyεεgi, wu munaa le di ba shɔ Kafɔɔ Yesu cabaɲa.

⁶ Nuɲɔ wa li na yee p'a yiyε kεrε we! Ta yee ya li cε na jo buuri shizhenherε nifenhεfenherε yε t'a myedɔnhɔɲɔ bεeri yirige wε? ⁷ Yi buuri shizhenherε nilεεε ti bεeri yeege yiyε tε ni, kɔnhɔ y'i bye myedɔnhɔɲɔ nivɔɲɔ. Bani li can koo ni shizhenherε wa yi ni wε, na li kaɲuɲɔ pye Nuwuuro ti wo Kalenε li Dubyapige ki jε wèe mu, kemu ya wolo na pye saraga wèe wuu na ge. Kee jε Kirisa wuyε pyaa. ⁸ Wee tuun wu ni, wù kalenε li gba! Wù ganha bu li gba ni buuri shizhenherε nilεεε ti ni wε! Lee kɔri jε: Wù ganha bu li gba ni kakuuyo, kelee ni dɔdɔrɔ ni wε! Ga wù li gba ni shizhenherε baa buuri ni. Wee buuri we jε can ni fεfεεε wèe zɔlɔ pu na!

⁹ Nε yi ka na tun yee mu na sεmε wu ni jo sipyii piimu p'a taanfεεge pyi ge, jo yee ganha ba gari ni peefεε ni wε. ¹⁰ Ga lee wa nago kanna yee pu kɔn laha ke kɔɲɔ ke wo taanfεεge pyevεε, ni ki natakuumɔ fεε, ni ki nagaalaa, kelee ni ki yapεregaan bεeri na-ε dε! Lee bu yaha li pye, fo yi

bu foro ke kɔɲɔ puga ke ni. ¹¹ N'a da li she yi na jo sipya wemu bεeri w'a yu na n'a daa fɔɔ wee jε, na taanfεεge pyi kelee natakuumɔ keree, kelee yapεregaanra, kelee na shεhεε pyi, kelee singbaa, kelee nagaara ge, yi ganha bu binne ni wee wa ni kaa la shishiin na wε. Ali yee ya yaa yi pinne li bε ni wee sipya wa ni wε. ¹² Piimu jε Kiricεen wε, na kiiri kɔn pee na, lee jε nε wo nibyii wε. Ga n'a daa fεε piimu pu wa yee wo egilizi wu ni ge, yee p'a yaa na pee wo jurumu wu kiiri kɔn. ¹³ Piimu jε Kiricεen wε, Kile yε pyaa na ba kiiri kɔn pee na. Ga ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na: «Yee pu kakuubye wu kɔri yeege yiyε tε ni.»*

6

N'a daa fεε ya yaa p'a puyε yiri fanha puga wε

¹ Naha k'a yee pye bεganhara bu jé yee wa ni wu ceboro tε ni, yee da ga shε ni pee jomɔ pe ni n'a daa fεε pu mu wε, ga piimu jε Kiricεen wε, yee na dεrε yiyε yiri fanha puga, pee mu wε? Lee ya saha wε. ² Wee tuun wu ni ta yee ya li cε na fεfεεε sipyii pii pu da ba kiiri kɔn ke kɔɲɔ ke na wε? Ayiwa, ni li wa nago yee pu da ba kiiri kɔn ke kɔɲɔ ke na, keree kiimu ki jε kafenhεfenhεɲεε ge, jaha na yee pye yee ganha bu já kee shɔnri yiyε tε ni-i wε? ³ Ta yee ya li cε na wèe pu da ba kiiri kɔn ali mεlεkεε pii bε na wε? Ni lee na ba bye, kafenhεfenhεɲεε kii k'a byi wù tε ni ke kɔɲɔ ke na ge, yee na kee shɔnri kanha dii wε? ⁴ Na ta kii keree kii k'a di bu jomɔ le yee tε ni, sipyii piimu jε yaaga bε Egilizi koo ni-i ge, yee na dεrε shε pee pye yi kiirikɔn! ⁵ N'a yi yu kɔnhɔ yiyε pyaa bε di li cε na shiige ki jε kii. Shen nigin bε ya sii yee tε ni fungɔngɔ fɔɔ wemu na já cebooloo pu tε kayuu jo-e ya? ⁶ Ayiwa, ta l'a saha can na, nago ceboro wa wu shε kayuu tenje ni ceboro wa ni fanha puga, sipyii mu piimu jε Kiricεen wε?

* 5:13 Dutεrenɔmε 19:19 ni 22:21-24 ni 24:7

7 Beganhara na jé yee te ni fo na she yee pye yee na yiyε yiri fanha mu, lee ye pyaa wa yee mu juzogoro. Naha k'a yee pye yee ya gbara yee p'a katiibaagaa kii xuli yiyε ni-i wε? Naha na yee di ya gbara ye p'a nanmahara keree xuli yiyε ni-i wε? ⁸ Ga fo yee na tεre na katiibaagaa ni nanmahara ti pyi. Go yi cebooloo na yee wa ki pyi! ⁹ Ta yee ya li ce na jo taa ne sipyitiibaalaa mu Kile wo saanra ti ni-i wε? Yi ganha ba yiyε faanna wε! Taanfεεge pyevεε yoo, yapεregaan yoo, dádóó yoo, namaa piimu be ya puyε sinnεε ge, pee yoo, ¹⁰ nagaalaa yoo, natakuumó fεε yoo, singbaa yoo, yayirilee yoo, javafεε yoo, pii p'a shishiin tajege wa Kile wo saanra ti ni wε. ¹¹ Kii yahaganāa kii sipyii pii wa bi bye yee be ni. Ga Kile ya yee jé, na yee pye fεfεε na yeege kakuuyo ni, na yee pye sipyitiimεε Kafóó Yesu Kirisa mεge na, Kile Munaa li baraga ni.

Kafóó wuuro ti ne n'a daa fóó ceepuuro

¹² Pii wa yu yee ni na keree beeri nɔ ya kan yee mu! Ga n'a da li she yi na jo kuduun wa keree beeri ni wε. Keree beeri nɔ ya kan, ga ne kunni di wa da ga nayε yaha bulo kaa tuugo beeri mu wε. ¹³ Pii be wa yu sanha yee ni na yacεre kaa na yalige ya yaa, yacεre be d'a yaa yalige kaa na. Can wu ne wii. Ga cana ka wa ma, Kile na ba yi shuun wu beeri kyεegi. Ga sipya ceepuuro te kunni, tee ya ta yaa dádóó kaa na wε. Kafóó wuu na ti ne, Kafóó be di sipya ceepuuro ti marani. ¹⁴ Kile w'a Kafóó ne na yeege xu ni, wu na ba wεe be ne na yeege xu ni wu sefεεε ti baraga ni. ¹⁵ Ta yee ya li ce na jo Kirisa yatεnyε yi ne yee ceepuuro ti wε? Wee tuun wu ni, ne ma na Kirisa wu wo yatεnge ka lo na taga navarashó yatεnyε sogolo gε? Lee kunni ya saha wε. ¹⁶ Kelee ta yee ya li ce na jo sipyaa sipya w'a sinnε ni navarashó ni ge, ma ni wu ni, yi beeri ya neri ceepuuro nigin wε? Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu shuun wu beeri na neri ceepuuro

nigin.»* ¹⁷ Ga sipya wemu bu wuyε kan Kafóó mu, weefóó ni Kafóó ma bye nigin wu Munaa li ni.

¹⁸ Y'a fe dádóó naha na. Jurumu wemu sama sipya ya byi ge, wee ya dani wu ceepuuro ti kpεεnge ke na. Ga sipyaa sipya w'a dádóó pye ge, jurumu w'a pye wuyε pyaa ceepuuro ti na. ¹⁹ Ta yee ya li ce na jo yee ceepuuro ti ne fεfεεε Munaa li wo Kile-pεεne pugbóhó wε? Lee fεfεεε Munaa le wa yee funyó ni. Kile w'a li kan yee mu. Yee ne nige yiyε wuu wε. ²⁰ Bani pεεwa na Kile ya yee shó. Lee wuu na y'a baraga tεri Kile na ni yi ceepuuro ti ni.

7

Celenεε kelee gbajiire keree

¹ Ayiwa, y'a yegeye yemu ka na tun na mu yi sεmε wu ni ge, wù she yee feni. L'a nɔ ná mu wu ganha bu cee lo wε. ² Ga kónhó dádóó ganha ba byi wε, ná beeri ya yaa wu cee lenε, cee beeri di gbaga je ná mu. ³ Ná ya yaa w'a lemu pyi wu shó mu ge, wu lee nɔ yaha cee wu mu. Cee be ya yaa w'a lemu pyi wu poo mu ge, wu be di lee nɔ yaha ná wu mu. ⁴ Bani cee ceepuuro tiyε pyaa ne wu wuuro wε, ga wu poo wuuro ti ne tii. Mu shiin li wa, ná be wo ceepuuro tiyε pyaa ne wu wuuro wε, ga wu shó wuuro ti ne tii. ⁵ Wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyε shege wε! Yi beshuun na já jo na be yi na, na tuun wa pye yiyε kadugo na, kónhó y'i wee tuun we pye Kile-nεεge na. Ga wee tuun we bu doro, y'i guri pye ni yiyε ni sanha! Ni lee be wε, y'a da já yiyε na wε, lee funhó ni Shitaanni be na yi taanna wii di yi tóógó le jurumu ni.

⁶ Ye n'a yu mε yi mu ge, yi yeri yeri jomó pu wa pii, li wa fanha kaa wε.

⁷ Li da yaha ne kaa na, sipyii beeri ya yaa pu pye ba ne ne wε. Ga wa beeri ni wu loolodaa li wa Kile mu. Kaa la wo loolodaa wa wa mu, la betii be wo loolodaa be di ne wa be mu.

* 6:16 Zhenezi 2:24

8 Ayiwa, piimu pu wa pu sanha gbaya je, kelee na cèe leñe-ε ge, ni cèe piimu wo namaa p'a xu ge, nε funṅo na kunni, pee pu kori yaha mu pu yε ba nε jε wε. Lee ya jṅo shen. 9 Ga pu bu da p'a da já puyε na wε, wee tuun wu ni p'a yaa wa bæeri wu gbaga je, kelee na cee leñε. Bani, lee ya pṅo pu mu pu kori yaha wà mu, gbaya kelee cèe la di da pu sorogo.

10 P'a n'a daa fεε piimu kan xṅo puyε mu ge, ye n'a da jo pu mu ge, yee wa nεyε pyaa wo nijoyo wε, ga Kafṅo woyo yi wa yii. Yee yi wa mε jo, cee wu ganha bu da wu gbaga xṅo ná wu mu wε! 11 Cee wemu shiin bu foro wu poo mu, wee tuun wu ni w'a yaa wu wuyε yaha wà ná baa, kelee wu guri she bε ni nale wu ni. Ná bε ya yaa wu wu shṅo yaha wε.

12 Ayiwa, ye n'a da jo pusamaa mu ge, yee wa Kafṅo wo nijoyo wε; nεyε pyaa k'a yee yu. Ceborona wa bu bye n'a daa fṅo, wu shṅo di jε n'a daa fṅo wε; cee wu bu sṅo na diin wu mu, ná wu ya yaa wu wu yaha wε. 13 Ceboroshṅo wa bε shiin bu bye n'a daa fṅo, wu poo di jε n'a daa fṅo wε; ná wu bu sṅo na cee wu mara wu shṅo, cee wu ya yaa wu foro wε. 14 Bani na ná wu yaha wu jε Kiricεn wε, wu ni cee wu bu bye shiizhan, w'a Kile tεεjε. Mu shiin cee wu bε jε wu bu da wu jε Kiricεn wε. Wu ni ná wu bu bye shiizhan, wu bε ya Kile tεεjε. Lee kaa bε wε, pu nagoo pu na bye kanna pu jε Kiricεen wε, na ta pu d'a Kile tεεjε can can na. 15 Ga pu shuun wu ni wemu wu jε n'a daa baa fṅo wu ge, wee bu jo wu foro n'a daa fṅo wu ni, yi wu yaha wu foro wu ni. Wee tuun wu ni n'a daa fṅo w'a pye cee wu la, wu shiin ya pye ná wu la, wu na bye wuyε mu. Kile ya yee yiri, kṅnhṅo y'i ba bye jṅaṅjε na. 16 Bani mu cee n'a daa fṅo wε, dii m'i da já bye m'i li cε na mu wu da ba ma poo wu jṅṅo wolo wε? Kelee mu ná n'a daa fṅo wε, dii m'i da já bye m'i li cε na mu wu da ba ma shṅo wu jṅṅo wolo wε?

Maye yaha ba ma bye a Kile di ma yiri wε

17 Lee niñε na foro wà, wa bæeri ya yaa w'a jṅaari w'a sahanj ni wu looloda ni, Kile ya lemu kan wu mu ge. Kile ya wufṅo yiri na wu yaha yahama pemu bε ni ge, wu da jṅaari w'a sahanj ni pee bε ni. Wee kalaa we n'a gaan n'a daa fεε pu mu egilizii pu bæeri ni. 18 Kile bu sipya wa yiri na wufṅo ta w'a cekṅonrṅo pye xṅo, wufṅo wu wuyε yaha wà mu. Wu shiin bu wemu yiri na wufṅo ta wu sanha cekṅonrṅo pye wε, wufṅo ganha ba li shaa nige fo wu gṅn wε. 19 M'a cekṅonrṅo pye yoo, ma ya cekṅonrṅo pye-e yoo, lee la shishiin kṅnhṅo jε wε. Lemu wo kṅnhṅo li wa ge, lee li wa mε na Kile wo jṅmεejogoo ki koo jṅaari. 20 Kile ya wa bæeri yiri, na wufṅo yaha yahama pemu ni ge, wufṅo ya yaa na wuyε yaha pee yahama pu ni. 21 Kile bi ma yiri na ma yaha bulooro ni, ma ganha bu lee kaa taga ma funṅo cṅnri wε. Ga tṅoṅo bu da ki na jε ma mu m'a foro bulooro ti ni, m'a yaa ma foro ti ni. 22 Bani sipya wemu Kafṅo ya yiri na wu yaha bulooro ni ge, weefṅo ya jεri wuyε wo Kafṅo mu. Sipya wemu bε di bu bye wuyε mu, Kirisa bu ma yiri, m'a jεri wu bulo. 23 Kafṅo ya yee shṅo pεrεmε pemu na ge, p'a waha shen. Wee tuun wu ni yi ganha bu bye sipyii wo buloo wε.

24 Na cebooloo, Kile ya yee bæeri nigin nigin wu yiri na yi yaha yahama pemu ni ge, wa bæeri ya yaa wu kori pee yahama pu ni.

Mudasiilee keree

25 Piimu pu wa pu sanha namaa ni cèe kalεε pye jṅa bada-ε ge, yemu n'a da jo pee mu ge, yee wa Kafṅo wo nijoyo wε, nεyε pyaa k'a na fungṅo shεε pu na. Ga Kafṅo wo cemε pu baraga ni, y'a yaa yi dà na jomṅo pu na. 26 Kanhama pe pu wa nimε ge, pee kanhama pu wuu na nε li ta jo l'a pṅo wa bæeri mu wu kori yaha ba w'a sii wε. 27 Cee bi jε ma mu, ma ganha bu wu yaha wε. Ma shiin bi jε ma sanha cee leñε wε, wee tuun wu ni m'a maye yaha wà mu cee baa. 28 Ga lee bε na, ma jεhe cee leñε, ma ya jurumu

pye wε. Doɲiŋε fuceri nacebaa be ɲεhe gbaga je, wu ya jurumu pye wε. Ga kanhama see wo p'a da ba nɔni gbaya cɛe ni cɛe kafεε na pu ɲiifεεε ti ni. N'a bi giin di yi ɲuŋɔ wolo pee kanhama pu ni.

²⁹ Ayiwa na cebooloo, ye n'a giin di jo yi mu ge, yee yi wa mε jo koŋɔ ki taaxɔɔ l'a tεεŋε. Wee tuun wu ni, piimu pu wa ni cɛe ni ge, pee pu la le puyε ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna cɛe be ɲε pu mu wε. ³⁰ Piimu p'a mεhεε suu ge, pee di la le puyε ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi mεhεε be suu wε. Piimu p'a fundanga pyi ge, pee di la le puyε ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi fundanga be pyi wε. Piimu p'a zhɔ pyi ge, pee di la le puyε ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna yaaga be bye pu mu wε. ³¹ Piimu p'a koŋɔ yaŋmuyɔ ye shaa ge, pee di la le puyε ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi koŋɔ ke yaŋmuyɔ ye shaa be wε. Bani koŋɔ ni ki yaŋmuyɔ yi wa da mɔ y'i xhɔ wε.

³² Lee wuu na n'a bi giin jo funzhaga katii ganha bu jε yi ni wε. Sipya wemu wu ɲε wu sanha cee lɔ-ε ge, Kafɔɔ wo ɲidaan keree ki ma bye weefɔɔ wo cɔnrɔmɔ keree. Wu funzhaga kaa bεeri li ɲε lemu li da wu pye wu taan Kafɔɔ mu ge. ³³ Ga wemu bu cee leŋε, wee ma ke koŋɔ ke wo yaŋmuyɔ kaa taga wuyε funŋɔ cɔnri, kɔnhɔ wu daan wu shɔ mu. ³⁴ Lee funŋɔ ni wu fungɔngɔ ki ma ɲeri na wu kilee na se kabaya shuun na. Cɛe piimu ɲε gbaga ni wε, na fara doɲiŋε pushaa na, pee be ma pu funyɔ shaa ni Kafɔɔ ɲidaan keree kaa ni, kɔnhɔ p'i jα pye Kafɔɔ wuu pu keree ki bεeri ni. Ga cee wemu wu ɲε gbaga ni ge, wee wo funzhaga ki ma gaanji ke koŋɔ ke wo yaŋmuyɔ ye yiri, kɔnhɔ wu daan wu poo mu. ³⁵ Yeeyε pyaa wo kuduun kaa na n'a ye yu, li wa nago kanna fanha n'a giin di bye yi na wε. Ga na funŋɔ ki wa y'i da ɲaari ɲaarigazaana na, y'i daha Kafɔɔ nɔhɔ ni ni yi zɔlɔɔ pu bεeri ni.

³⁶ Nα wemu bu li cε na wee wa da jα wuyε co wu curɔ tαan wε, wu mεhe wu leŋε na saha ni wu fungɔngɔ ni. Lee ɲε jurumu wε. ³⁷ Ga nα wemu bu li kɔn wuyε funŋɔ ni na ta wa shishiin ya wu karamu wε, na jo wu da wu curɔ leŋε wε. Wu bi dα li na, na wu fungɔngɔ kaa li takyεεgeŋε wa da yiri xuu wa shishiin ni wε, ayiwa lee ya ɲɔ. ³⁸ Lee funŋɔ ni wemu bu wu curɔ leŋε, kasaana w'a pye. Ga wemu be bu sɔɔ na wu wo yaha wα leŋε baa, lee ya pɔrɔ shen.

³⁹ Ayiwa, cee bεeri w'a gbaga je nα mu ge, na nα wu yaha ɲii na, cee w'a pɔ yaha wu na. Ga nα wu ga xhu, wee tuun wu ni w'a pye wuyε mu. Nα bεeri w'a wu taan ge, wu she gbaga je wee mu, kɔnhɔ wu pye n'a daa fɔɔ. ⁴⁰ Ga nε wo funŋɔ na, wee cee wu bu sɔɔ na wuyε yaha wα mu, lee na bɔrɔ wu mu fo xuuni. Nε be di wa giin be jo Kile Munaa li wa nε be ni.

8

Yaperεε xaara

¹ Wù she nime yaperεε xaara ti wo jomɔ pu feni. Can wu ɲε wii na jo wèe bεeri pu ɲε ni laje ni ma na jo ba yee wa yi yu wε. Ga wee laje we ya tabaara leni sipya ni. Na ta taanɲεεge di se ni n'a daa fɔɔ ni ɲaha na n'a daa wu ni. ² Sipya wemu ba wuyε wii na wee ya keree cε, Ayiwa wee sanha keree cε ba keree ya yaa k'a jeni wε. ³ Ga Kile kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ Kile ya cε.

⁴ Ayiwa, yee ya yegenε pye yaperεε xaara ti shizhaa na, na ta wa na jα ti xa? W'α li cε na jo yaperεgo ɲε yafiin be wε, bani Kile nigin pe yε wu ɲε. ⁵ Can kunni wu ɲε wii, yaŋmuyɔ ɲiɲehεyε wa fugba we, ni ɲiɲε ke na sipyii na yi pyi na kilεεε, na li pye kanna kilεεε ɲiɲehεmεε pu ɲε pu mu na fara kafεε ɲiɲehεmεε na. ⁶ Ga wèe mu kunni, Kile nigin pe yε wu ɲε; wee ɲε To Kile, wee w'a yaŋmuyɔ yi bεeri yaa. Wee wuu be wèe di ɲε. Kafɔɔ nigin pe yε be di ɲε; wee ɲε Yesu Kirisa. Wee baraga ni yaŋmuyɔ yi bεeri wa

yàa, wee baraga ni be wèe wa niifere na.

⁷ Ga n'a daa fee pu beeri wa sanha we can we ce na fiinne we. Pii wa yee ni piimu wa bi tee na yaper ee kaan ge. Pee ba tee xaara te xaa, pee ma li yaha puyee funyo ni na yaper ee xaara ti ne tii. Pu n'a daa wu wo fanha jere funyo ni p'a li ta na pee ya puyee nora go. ⁸ Na ta joyalige di wa da ja wèe pye wèe pu Kile teene we. Wèe ya te xaara te yaha wà xabaa la, lee wa da yaaga wolo wèe ni we. Wèe shiin ya ti xa la, lee wa da yaaga le wèe ni we. ⁹ Ga lee be na, yi kaseege yaha yiyee na. Yi na ja da yanmuyoo beeri li yi nidaan funyo ni. Ga wa ganha ga wu nidaan yaha wu pye kanunoo di baraga baa foo too go le kakuunoo ni we. ¹⁰ Bani mu wemu w'a yu na mu ya yaaga ce ge, baraga baa foo wa bu mu ja mu ya tiin na li yaper ee la wo peene puga ni, ta lee da wu luu waha yaper ee xaara xha na we? ¹¹ Lee funyo ni, wee ceborona baraga baa foo wemu be wuu na Kirisa ya xu ge, ta mu wo laje wu ya pye kanunoo na boongo no wee na we? ¹² Yi ba lee pyi, yi cebooloo pu jurumu y'a luu. Bani baraga ne pu ni keree kiimu wo bye na we, yee wa pu logoo wari na waa kee na. Lee funyo ni Kirisa ye pyaa na y'a wee jurumu wu pyi. ¹³ Lee wuu na, yalige ke n'a da lii ge, kee bu da ki na da bye kanunoo di ne ceboro too go le jurumu ni, ne na gahari kee yalige ke ni, kohnoo di ganha bu na ceboro wu pye wu to we.

9

Kirisa wo tudunmoo wu tayerege ne kemu ge

¹ Ayiwa, ta ne ne naye wo we? Ta ne be ne Kirisa wo tudunmoo wa we? Ta ne be ya wu Kafoo Yesu ja we? Ta yee be pu ne wee labye we wo kuduun Kafoo na we? ² Ali pii nehe bye p'i ya soo li na na Kirisa wo tudunmoo ne ne we, yee ya yaa yee pu li ce na Kirisa wo tudunmoo ne ne. Bani yee na je Kafoo

wo karijeege ki ni, lee li wa li shee na Kirisa wo tudunmoo ne ne.

³ Piimu p'a ne kaa yu, na zo teri ne na ge, we kafila we ne daga na pu jo shuu: ⁴ Na wèe yaha wèe na ne Kirisa wo tudunmoo, ta yalige ni yagbaya ya yaa na gaan wèe mu wu labye wu wuu na we? ⁵ Ta li ya saha nago wèe be pu wu wo shoo wa lo, wee di da jaari ni wu be ni ba Kirisa wo tudunmoo pusamaa, ni Kafoo wo ceboronamaa pee, ni Sefasi* ye ne-e we? ⁶ Kelee ne ni Barinabasi ni, ta wèe ye p'a yaa na labye watii be pyi, kohnoo wu na ja w'a wu jolige taa? ⁷ Mii yee d'a li logo, wa w'a soosiire pyi, wufoo di noho kuri yere ni wuyee ni we? Kelee wa wu ezen tiire nari wu ganha ba ti nagoo li-i we? Kelee wa w'a yapoo yo naha, wu ganha ba yi jirime gbuu-i we?

⁸ Yi ganha ba giin na yemu sipyii wa yu ge, na yee ye ne pye na too go tas-inne we. Bani yee ninuyoo y'a ka Kile wo saliya wu be ni. ⁹ Kile tudunmoo Musa ya yi ka saliya wu ni na: «Ma ganha bu jo le nu jo na na wu yaha wu na shinma tanhana tanhana we.»* Ta niye ye ni Kile ya wu funyo shaa na ye jo? ¹⁰ Li can koo ni, ta wèe wuu na be w'a yi jo we? Wèe wuu na w'a yi jo kunni. Bani li waha l'i waha, wemu w'a faa pyi ge, w'a yaa w'a wu pyi wu da daa; wemu be w'a shinma sani ge, wu be di da wu sani, wu da daa wu taa le na.

¹¹ Ayiwa, wèe p'a Kile jomoo pu nuguro nugi yee mu. Wee tuun wu ni wèe be na lo yee kee yanmuyoo ni, ta lee ya ye wèe na? ¹² Ni pii di wa wee kuduun we taa yee mu, ta wu ya yaa ni wèe ni sanha na toro peefe taan we? Ga wèe ya ta lee pye we. Wèe ya kanhama tuugo beeri soro wuyee ni, kohnoo kaa la shishiin ganha ba bari Kirisa wo Kile Jozaama pu yee li na we. ¹³ Yee kunni d'a li ce be na jo piimu pu wa labye pyi Kile-peene pugbaho ki ni ge, Kile-peene pugbaho ki ni pee wo jolige ya foro. Piimu be pu wa saraya nizogoyo yi wo saraya yi tawologo ki

* **9:5 Sefasi:** Arameye sheen jomoo pu ne pii, Girekii ma jo na Pyeri. Ke mege ke kori wu ne na faaga.

* **9:9** Duterename 25:4

ni ge, pee be wo tahaa wa fòro yee saraya ye ni. ¹⁴ Lee ninuno funno ni Kafoo be ya li koro yaha nago piimu p'a Kile Jozaama pu yere li pyi ge, pee wo nolige di da fòro lee yere li ni.

¹⁵ Ga ne ta le kuduun kaa le la shishiin sha yee mu we, ne di wa ye kani be nago wee kuduun we di da noni na na we. N'a xu be, ne lee funno lo na toro di ke fundanga ke yaha ki sho na na. ¹⁶ Ne da ja da Kile wo Jozaama pu jo kaa taga da naye pele we. Bani na pu yere pyi, lee ya jeri ne juno ni fanha kaa. Ne bu bye ne pu yere pyi be we, boongo ki da no ne na. ¹⁷ Li da bi da nago kanna neye pyaa mu l'a taan, a ne ganha na Kile Jozaama pu yere li pyi, wee tuun wu ni ne bi yaa ni saraa ni. Ga ni pu jo w'i ya ta w'a foro neye pyaa ki ni we, wee tuun wu ni labye wemu ye kaa l'a le na keje ni ge, wee n'a byi. ¹⁸ Ayiwa, wee tuun wu ni leke di wa ne wo saraa wu we? Na Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu ma ni, kuduun wemu be w'a yaa ni na ni ge, di ganha ba wee be shaa we. Lee ni ne wo saraa w'a fòro.

¹⁹ Ne je sipya wa shishiin wo bulo we; ga lee be na ne kunni da naye yaha bulo sipyii beeri mu, kono di ja sipyijhemee ta Kirisa mu. ²⁰ Ne bu bye ni Yawutuu ni tuun wemu ni, ne be na naye pye ba Yawutu je we, kono pu nijhemee di juwuuro ta. Piimu p'a jaari na sahani ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee je we, na ta li can koo ni, ne Musa wo saliya wu koo jaari we. Ga ne ma lee pyi, kono pu nijhemee di juwuuro ta. ²¹ Piimu pu je pu ya Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo jaari-i ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee je we; kono pu nijhemee di juwuuro ta. Ga lee di wa nago kanna ne ta na Kile wo saliya wu koo jaari-i de, bani Kirisa wo saliya wu koo ne jaari. ²² Piimu fanha k'a cere n'a daa wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na naye pye ba pee je we, kono pu nijhemee di fanha ta. Lee funno ni, piimu bu bye pyegana beeri

na, ne bu bye ni pu ni, ne be na bye ba pu je we; kono li pye pyegana beeri na, nigin nigin wa di juwuuro ta pu ni. ²³ Kile wo Jozaama pu wuu na ne lee beeri pyi, kono na be di ba da pu kuduun wu ni.

²⁴ Piimu p'a jahazhaanri tafere ti fe ge, ta yee ya li ce na pu beeri pu ma baa, ga shen nigin ye pe na ba jahagbaa li ta we? Wee tuun wu ni yi be pu la le yiyeni, y'i da fe, kono yi be di ba kuduun ta. ²⁵ Piimu p'a tee jahazhaanri tafere ti fe ge, pee ya pu ye tanha keree nijhemee na. Pee wa pu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee ya xhuu. Ga we wa wu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee da ga xho we. ²⁶ Lee wuu na ne na wo tafere ti fe, ga ne ti fe jubadin we; ne na wo kagurukpono yi be pyi, ga ne wo kaguruyo yi wa se kafeege na we. ²⁷ Ne na ceepuuro ti kana xuuni na naye co can can na keree nijhemee taan; kono di ganha bu Kile Jozaama pu jo sipyii pu mu, naye pyaa di deree pa buun we.

10

Izirayeli sheen wo keree k'a pye we mu jaha shesheere

¹ Na cebooloo, le l'a we sefelee pu ta na pu yaha pu na jaari siwaga ki ni ge, yi funno ganha bu wo lee na we. Naha k'a pu beeri mara, a pu beeri di ba suumo loho ki kon jeri. ² Pu beeri p'a batize jaha ke, ni suumo loho ki ni, na bye ni Kile tudunmoo Musa ni karijege ki ni. ³ Kile ya yalige kemu kan pu mu na yiri fugba wu ni ge, pu beeri p'a kee li. ⁴ Kile ya loho kemu kan pu mu ge, pu beeri p'a kee gba. Bani fefere faaga k'a bi pinne ni pu ni, na loho kaan pu mu. Kirisa wu bye kee faaga ke. ⁵ Ga le beeri kadugo na, pu nijhemee kapyegee ya pa daan Kile mu we, lee l'a pu pye p'a xu siwaga ki ni.

⁶ Ayiwa, kii keree kii ya pye na she we na, kono we be ganha bu da lakuuno yaha ki wu le koguuno ni ba pee ya pye we. ⁷ Pii wa bi yapere kaan pu ni. Yi be ganha bu yiyeni yaha

yaperɛgaan ba pee ya pye wɛ! L'a ka pee shizhaa na Kile Kafila wu ni na: «Sipyii p'a tiin na li, na gba, lee kadugo na, a p'i xhɔ na shɔ to xɔnhɔɔ na na xhɔnhɔni pu yaperɛɛ nahagbaa na.»* 8 Pii wa bye pu ni dɔdɔɔ. Yi be ganha bu da yiye yaha dɔdɔɔ ba pee ya pye wɛ! Piimu p'a tee dɔdɔɔɔ ti pye ge, sipyii kabɔfonɔɔ kelɛɛ shuun ni taanri (23.000), pee p'a xu pu ni canja nii nigin funɔɔ ni. 9 Pii wa Kafɔɔ taanna wii pu ni. Yi be ganha bu da zɔɔ yi Kafɔɔ taanna wii wɛ! Piimu p'a lee pye ge, wɔlɔɔ p'a pee nɔ na gbo. 10 Pii wa bi ɲmunu-ɲmunɔ pu ni. Yi be ganha ba ɲmunu-ɲmunɔ ba pee ya pye wɛ! Piimu p'a lee pye ge, melɛke munaawuumɔ w'a pa pee bɛeri gbo.

11 Kii bɔɔngɔ keree kii bɛeri ya pee ta, kɔnhɔ k'i jɔ pye nahasheshɛɛɛ wɛɛ mu. P'a kii keree kii ka, kɔnhɔ k'i ba bye kalaa wɛɛ mu, wɛɛ piimu pu ɲɛ taaxɔɔ li kɔɲɔɔɔ na ge. 12 Wee tuun wu ni sipya wemu w'a wuyɛ wii na wee yeregana ya ɲɔ ge, weefɔɔ wu la le wuyɛ ni wu ganha bu da gurunɔ do wɛ. 13 Nɔwuuro temu t'a yee taa ge, tee ninuuro t'a sipyii pusamaa bɛeri taa. Kile ɲɛ ɲɔmɛɛ fɔɔ, wu da ga sɔɔ yee nɔhɔ ki wolo fo di zhe dorɔ yi fanha ki tɛhɛnɛ tɔan wɛ. Ga tuun wemu ni nɔwuuro ti da ba nɔ yi na ge, Kile na fanha kan yi mu, kɔnhɔ yi jɔ ti xu yiye ni, na guri na taforogo be kan yi mu.

Wù wùye tanha yaperɛɛ keree tuugo bɛeri na

14 Lee wuu na na taanɲiinɛɛ, yi sii yi tɔɔgɔ wolo yaperɛgaanra ni fɛɛfɛɛ! 15 Y'a keree kɔri cɛ, lee jogana le n'a yu ni yi ni. Ye n'a yu yi mu ge, yiye pyaa be ki yi wii! 16 Wɛɛ ba da Kafɔɔ fɛɛfɛɛɛ yalige ki li, wɛɛ ma baraga taha Kile na na yagbaga kemu gba ge, ta kee wa ma li shɛɛ na Kirisa ni wɛɛ ɲɛ kariɲɛɛɛ ni wu shishan pu baraga ni wɛ? Buuri wu be wɛɛ ma daa daa wùye na ge, ta wee be ya li shɛɛ na Kirisa ni wɛɛ ɲɛ kariɲɛɛɛ ni wu ceepuuro ti baraga ni wɛ? 17 Buuri ɲunɔ nigin ye ki ɲɛ. Ali na wɛɛ yaha

wɛɛ ya ɲɛɛ be, wɛɛ bɛeri ya pinne na bye ceepuuro nigin. Bani wɛɛ bɛeri p'a ke buuri ɲunɔ nigin we taani wùye na.

18 Lemu li bi byi Izirayɛli nagoo pu niɲɛ ni ge, yi yi funɔɔ kɔn lee na. Piimu p'a bi ma saraga yanɲmuyɔ yi li pee ni ge, ta pee ɲɛ ma bye ni Kile ni kariɲɛɛɛ ni wɛ? Bani Kile wogo ki ɲɛ saraya nizogoyo yi tawologo yaaga ke. 19 Lekɛ nɛ jomɔ p'i wa zheɛ wɛ? Na kanɔɔ li wa yaperɛɛ ki na laa? Ta xaara te p'a gbuu ki na ge, tee na kanɔɔ li wa? 20 Bada, lee la be wɛ. Ga nɛ wo jomɔ p'a li shɛɛ nago yanɲmuyɔ yemu yaperɛgaan p'a wo na gaan yaperɛɛ ki mu ge, jo jinaa mu p'a yee kaan, yi wa gaan Kile mu wɛ. Nɛ funɔɔ di wa yee pu pye kariɲɛɛɛ ni ni jinaa ni wɛ. 21 Yee da jɔ da gbuu Kafɔɔ wo cɛɛgbuu li ni, yi da se y'a gbuu sanha jinaa be wuu li ni wɛ! Yee da jɔ da li ni Kafɔɔ ni, yi da li ni jinaa be ni wɛ! 22 Kelee ta w'a giin wù Kafɔɔ wo ɲiizhaga ki yirige? Ta wɛɛ fanha ya ɲɛɛ wu wogo na?

N'a daa fɛɛ pu kapyegɛɛ ya yaa na nɔɔɔ tɛri Kafɔɔ mɛɛɛ na

23 «Keree bɛeri ɲɔ ya kan» ba yee wa yi yu wɛ; ga kuduun ɲɛ keree bɛeri ni wɛ. «Keree bɛeri ɲɔ ya kan», ga keree bɛeri di wa da zhe ni yee ni nahana n'a daa wu ni wɛ. 24 Wa shishiin ganha ba wuyɛ nigin wo kuduun keree shaa wɛ! Wa bɛeri ya yaa w'a kaa pyi lemu wo kuduun wu ɲɛ watii na gɛ.

25 Xaara tuugo bɛeri y'a ɲa ti bɛɛɛ caan na ge, yi ganha ba ti keree yegee wɛ, y'a ti xaa! Yi ganha bu nakaara ta shishiin yaha yi zɔlɔɔ pu na tee wuu na wɛ! 26 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Niɲɛ ke ni ki yanɲmuyɔ bɛeri yi ɲɛ Kafɔɔ woyo.»*

27 Wemu ɲɛ Kiricɛn wɛ, wee wa bu yi yiri yalige na wu puga, yi bu she wà, wu bu she yalige tuugo bɛeri kan yi mu, yi ganha bu ki keree yege wɛ. Yi ki li yi ganha bu da nakaara ta shishiin yaha yi zɔlɔɔ pu na wɛ! 28 Ga

* 10:7 Ekizode 32:6 * 10:26 Zabururu 24:2

wa bu yi pye: «Yaperεε xaara ti jε te dε!» Wee tuun wu ni, yi ganha bu ti xa nige wε! Wemu w'a yi funjɔ to ge, nakaara ti jε wu zɔ wu ni. Lee wuu na, yi ganha bu ti xa wε! ²⁹ Nε wa ye yu yee wo zɔɔ pu wo nakaara wuu na-ε dε! Ga wemu w'a yi funjɔ to ge, wee wo zɔ wu wo nakaara wuu na.

Ayiwa, pii na ba jo yee ni na: «Naha na watii wo zɔ nakaara di da ba dεrεε jaagi shan nε na wε?» ³⁰ Yalige ke nε da lii ge, nε bu baraga taha Kile na kee wuu na, lekε di da ba jaagi shan nε na kee wuu na, nε d'a baraga taha na xɔ Kile na wε?

³¹ Lee funjɔ ni, yaaga kemu y'a da lii ge; yaaga kemu y'a da gba ge; kaa tuugo bεeri y'a da bye ge, kii bεeri ya yaa na nɔrɔ tεri Kile na. ³² Wa shishiin ganha da kaa pye yi ni lemu na Yawutu wa, kelee Girεki wa, kelee Kile wo Egilizi wu sipya wa jɔnɔ kyεεgi wε. ³³ Yi pye ba nε jε wε! Nε la le naye ni na sipyii bεeri wo jidaan pyi keree bεeri ni. Nε naye mεge wo kuduun shaa wε, ga sipyii bεeri wo kuduun nε zhaa, kɔnhɔ p'i já shɔ.

11

Cee jɔbɔɔ keree Kile pεlɛduun ni

¹ Ayiwa, yi pye na taannivεε ba nε bε ya Kirisa taanni taannigana lemu na wε!

² Na cebooloo, nε yi sɔni xuuni, bani yee ya fungɔngɔ yaha nε na keree bεeri ni, kalaa wemu bε nε kan yee mu ge, na nɔhɔ na wu bε koo jaari.

³ Ga kaa nigin jε wà, na funjɔ ki wa y'i lee cε: Kirisa wu jε ná bεeri wo jɔnɔfɔɔ; ná bε di jε wu shɔ jɔnɔfɔɔ; Kile di jε Kirisa bε wo jɔnɔfɔɔ. ⁴ Wee tuun wu ni, ná wemu ba Kile jεeri, kelee na kafila nuri Kile jɔ na na dorogo, wu ba lee la shi pyi na wu jɔnɔ yaha k'a tɔ, wu ya baraga taha Kirisa na wε. ⁵ Ga cee ba Kile jεeri, kelee na kafila nuri Kile jɔ na na yu; wu ba lee la shi pyi na ta jɔbɔɔ jε wu jɔnɔ ni wε, ná we wu jε wu jɔnɔfɔɔ wu ge, wu ya baraga taha wee na wε. W'a jεri ba cee jɔnɔmaa wo jε wε.

⁶ Cee wemu bu jo wu da jɔbɔɔ pɔ wu

jɔnɔ ni wε, wee tuun wu ni wu mεhe jɔzhiire ti kɔn. Ga cee na wu jɔzhiire kɔn, kelee na jɔnɔ ki xuu, lee bi jε cee mu shiige, wee tuun wu ni w'a yaa wu jɔbɔɔ pɔ. ⁷ Ná ya yaa wu pa wu jɔnɔ tɔ wε, bani Kile jaa ni w'a yàa, na Kile wo nɔrɔ wu bε shεε. Ga cee di ná bε wo nɔrɔ wu shεε. ⁸ Bani ná ya ta foro cee ni pu yaaduun wu ni wε, ga cee w'a foro ná ni. ⁹ Ná di ya ta yàa cee wuu na wε, ga cee w'a yàa ná wuu na. ¹⁰ Lee wuu na cee ya yaa na jɔbɔɔ pɔ mεlekεε pu wuu na, lee di bye jaha shεshεε, temu ya li shεε na w'a wuyε tirige wu poo mu ge. ¹¹ Ga lee bε na, na wèe yaha Kafɔɔ wo karijεεge ki ni, wèe ya li cε jo cee da já bee ná baa wε, ná bε di da já bee cee baa wε. ¹² Bani cee w'a foro ná ni pu yaaduun ni; ga nime cee w'a ná seni, lee bεeri d'a foro Kile ni.

¹³ Yiyε pyaa bε ki li wii gε. Ta l'a saha cee w'a Kile jεeri n'a daa fεε ninε ni jɔbɔɔ baa? ¹⁴ Na saha ni sipyii yε pyaa yaagana ni, ta yee wa li jaa na jo ná na wu jɔzhiire yaha t'a tɔnnɔ, na shiige kaa li jε lere wε? ¹⁵ Ga na li ta cee bu wu jɔzhiire yaha t'a tɔnnɔ, lee jε juyirige; bani jɔbɔɔ wege ni Kile ya jɔzhiitɔnyɔ kan cee mu. ¹⁶ Ayiwa, wa ba giin wu da nakaara pyi sanha kii keree kii shizhaa na; wèe kunni ya pyegana latii cε nige le kadugo na wε; pyegana latii bε di wa egilizi wa shishiin ni le kadugo na wε.

Kafɔɔ wo fεfεεε yalige ki ligana

¹⁷ Ayiwa, n'a da kaa nigin wa taga yi funjɔ to, nε kunni wa da já yi sɔ lee wuu na bada wε. Lee li wa mε. Pinnerε temu yee ya byi ge, ti ya la jɔgi yee na wε, fo kakara. ¹⁸ Li nizhiinε li wa le: Nε logo na ba yee ya yiyε pinne jomɔ na wε, na yee ya bεni wε, yee na daa daa. Nε giin jo can wa bε pee jomɔ pe ni. ¹⁹ Li waha l'i waha yee ya yaa na taa taa, nakaara bε wa lee ni wε; kɔnhɔ piimu p'a n'a daa wu co xuuni ge, pee di jε shɔnri yi tε ni. ²⁰ Yee bu yiyε pinne, yalige ke yee ma li ge, kee jε Kafɔɔ wo fεfεεε yalige ki wε. ²¹ Bani ba yee ya yiyε

pinne Kafoo wo yalige ki kaa na we, yee na gburogi, wa beeri na dii wuyey pyaa wo yalige na, na she kee lo na li. Lee funno ni pii na ba gori ni xuugo ni, pii d'a tin, na gba fo na figi. ²² Wee tuun wu ni piyeyey ne yee mu-i ge? Ta yee ya ja na li wa, na gbuu wa we? Kelee y'a giin y'i Kile wo Egilizi wu yaha jate baa yaaga ge? Na fara lee na, piimu pu ne funno fee pu ge, y'a giin yi shiige le pee nahaya ni kunni? Yi wa giin ne yeke jo we? Di yi so lee wuu na laa? Lee kunni da ja bye we!

Yeke Paliya jo Kafoo wo fefereyalige ki keree na ge

²³ Ayiwa, ne kalaa wemu ta Kafoo mu, na wee ninumo kan yee mu ge, wee wu wa me: Piige kemu ni pu bi da ba Kafoo Yesu le keje ni ge, w'a buuri lo kee piige ki ni, ²⁴ na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na jo: «Ne ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi konho yi funyo di da dun ni na kaa ni.» ²⁵ Ba p'a li xo we, a wu erenzen loho ceegbuu li be lo kan pu mu, na jo: «Kile ya karijege nomee nivono lemu lo sipyii mu ne shishan baraga ni ge, lee li wa me ke erenzen loho ke. Yi ba da ki gba tuun beeri ni, yi ki gba konho yi funyo di do ni na kaa ni.» ²⁶ Wee tuun wu ni, tuun beeri ni yee ya wee buuri we li, na kee erenzen loho ke gbuu ge, Kafoo wo xu wu keree yee ya yu lee funno ni, fo wu ga guri pa sanha.

²⁷ Lee wuu na sipya sipya w'a wee buuri we li, na kee loho ke gba gbagana la na lemu ya baraga teri Kafoo mege na-e ge, weefoo ya jaagi shan wuyey na Kafoo ceepuuro te, ni wu shishan pu shizhaa na. ²⁸ Lee wuu na, wa beeri ya yaa na fenhe wu zo wu konho wolo wii, wee tuun wu ni wufoo di na wee buuri we li, wu kee loho ke gba. ²⁹ Lee be we, sipya wemu w'a wee buuri we li, na kee loho ke gbuu, na ta kori wemu wu ne yi na Kafoo ceepuuro ti shizhaa na ge, wufoo di ya wee jate we, kiiri weefoo ya shan wuyey nuno ni ni wee buuri we li, ni kee loho ke gba ni. ³⁰ Lee l'a

shenjemee pye pii na ya, pii fanha d'a xo yee ni. Lee l'a pii pye p'a xu be yee ni. ³¹ Wee bu fenhe wu zolo pu konho wolo wii naha na, Kile wo kiiri wu da do nige wee nuno ni we. ³² Ga Kafoo ya kiiri kon we na, na wee kuuni, konho kiiri ganha ba she binne do wee nuno ni ni kon ke wo sipyii pusamaa ni we.

³³ Ayiwa na cebooloo, lee funno ni yi ba da yiyey pinne y'i Kafoo wo fefereyalige ki li, y'a yaa na yere yiyey sige. ³⁴ Xuugo ba da k'a sho wa ni, wufoo wu li wu puga wu na w'a ma; konho yi ganha bu da da yiyey pinne, yi da kiiri shaan yiyey na we.

Ayiwa, neyey pyaa ki ba no wa yi yiri tuun wemu ni, ne na keree kisanja naha shonri.

12

Loolodahaa kiimu Fefere Munaa l'a gaan ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Fefere Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, ne funno ki wa y'i kee keree ce yi finne.

² Yeeyey pyaa k'a li ce na jo tuun wemu ni yee di bye yee sanha Kile ce-e ge, yee bi yiyey yaha yaperere keje ni, na daha ki konho ni, na ta no di wa be kee yaperere kii mu k'a yu we. ³ Lee wuu na n'a yi yu yi mu, y'i li ce na jo Kile Munaa ne sipya wemu ni ge, weefoo da ga ja jo na Yesu wu lani we. Fefere Munaa bu bye li ne sipya wemu be ni we, weefoo be da ga ja jo na Kafoo wu ne Yesu we.

⁴ Loolodahaa tuuyo nijehyey yi wa wa, ga Fefere Munaa nigin l'a ki beeri kaan. ⁵ Labye wemu l'a gaan we mu ge, wee labye we tuuyo y'a jehhe, ga wu beeri di byi Kafonum we mu. ⁶ Kapyege kii tuuyo be d'a jehhe, ga Kilenum we w'a ki sefere kaan wu beeri nigin nigin wu mu wu na byi.

⁷ Fefere Munaa l'a liye shee ni loolodahaa ni, l'a kiimu kaan we mu ge, konho wa beeri di da sipyii pu beeri mago no. ⁸ Lee Munaa le li ma se kan wa mu wu na fungongo fere jomo yu, lee Munaa le ninono na ba se kan

wa betii mu wu na laje jomɔ yu. ⁹ Lee Munaa le ninunɔ ma ba wa wo n'a daa pye w'a peɛ fo xuuni; lee ninunɔ na ba sefeere kan sanha wa be mu wu na yama fee cuunɔ. ¹⁰ Fefere Munaa li ma sefeere kan wa mu wu na kakanhanjaa pyi; na sefeere kan wa mu wu na Kile tuduro yu. L'a se kan wa be mu sanha wu na munaakuunɔ kii wo kapyegee ceni na zhɔnri Fefere Munaa li wogoo ki ni. L'a ba sefeere kan watii be mu wu na shi watii jomɔ yu wu sanha dee pemu jo ja we; na sefeere kan wa be mu sanha wee na ganha na pee jomɔ pe kori yu. ¹¹ Ga Fefere Munaa nigin we, lee li wa kii keree kii beeri pyi li ye. Lee li wa kii loolodahaa kii beeri kaan, wa beeri ni ma wuu, na be ni liye pyaa nidaan ni.

N'a daa fee pu beeri ya jeri pye ceepuuro nigin

¹² Ayiwa, sipya ceepuuro, nigin ti je tii; ga ti yatenyε d'a jehε. Wee tuun wu ni, ceepuuro yatenyε ni yi jehεgana beeri, ba yee wa me ceepuuro nigin we, wε piimu pu wa ni Kirisa ni karijεge ni ge, mu li wa wε be mu. ¹³ Bani Fefere Munaa nigin ni wε beeri ya batize, na binne na bye ceepuuro nigin. Ma Yawutu la, ma Girεki la, ma bulo la, ma shiin je maye wo la, wε beeri p'a Fefere Munaa nigin we ta.

¹⁴ Ayiwa, ceepuuro ya yaa ni yatenge nigin ni we, ga yatenyε nijehεye ni t'a yaa. ¹⁵ Tɔɔgɔ bu jo na ba ni kee di wa kenε we, wee tuun wu ni na kee ni je wa ceepuuro ti ni we, lee na ki ni je kɔn wolo ceepuuro ti yatenyε yi ni ya? ¹⁶ Niwii be bu jo na ba ni lee di wa nii we, wee tuun wu ni na lee ni je wa ceepuuro ti ni we, lee na li ni je kɔn wolo ceepuuro ti yatenyε yi ni ya? ¹⁷ Sipya ceepuuro beeri da bi bye nii ye nigin, dii wu bi da da nuri we? Kelee ti beeri da bi da niwii ye na, dii wu bi da da nugo nuri we? ¹⁸ Ga li can koo ni, Kile ya ceepuuro yatenyε yi beeri nigin nigin le ti ni, na be ni wuyε pyaa nidaan ni. ¹⁹ Ceepuuro ti beeri da bi da yatenge nigin ye na, ta ti bi da bye me sanha

ceepuuro? ²⁰ Lee wuu na ceepuuro yatenyε y'a jehε, ga ceepuuro te di je nigin ye pe.

²¹ Lee wuu na nii da ja kenε pye: «Ne yaaga wa mu ni we.» Nunɔ be di da ja tɔɔgɔ pye: «Ne yaaga wa yee ni we.»

Ceepuuro yatenyε ya yiye kenε sogoo

²² Li can koo ni, yatenyε yemu wε ya wii ceepuuro ni jo yee wo baraga k'a xɔ fo xuuni ge, yee be wo kanɔɔ li je wà. ²³ Ceepuuro ti yatenyε yemu wε ya wii na jo yi je yaaga-ε ge, yee wε ya gemε xuuni na toro yi saya taan. Yemu yi je shiige woyo ge, na baraga tεri yee na na toro yi saya taan. ²⁴ Yemu je shiige woyo we, wε ya kee baraga ke tuugo tεri yee na we. Lee yaagana le na Kile ya ceepuuro yatenyε yaa, yemu yi je baraga baa ge, kɔnhɔ wε di da baraga tεri yee na xuuni. ²⁵ W'a lee pye mu kɔnhɔ ceepuuro ti yatenyε ya shishiin ganha bu da waa laha ya na we; ga yi beeri di binne, y'i da yiye kenε sogoo. ²⁶ Ceepuuro ti yatenge ka ba gana, yatenyε yi beeri yi da binne da gana ni kee ni. Yatenge ka bu peje ta, yatenyε yi beeri yi da binne funnɔ taan ni kee ni.

²⁷ Yee beeri p'a pinne na bye Kirisa wo ceepuuro. Yee beeri nigin nigin wu je wu ceepuuro ti yatenyε ya. ²⁸ Lee tenεgana li na Kile ya pii tenε Egilizi wu ni wu labye wu kaa na. Pu nizhiilee je Kirisa wo tudunmɔɔ, pu shuun wuu je piimu p'a nuri Kile jɔ na na dorogo ge, pu taanri wuu je karamɔgɔɔ; lee kadugo na a wu sefeere kan pii mu pu na kakanhanjaa pyi, na sefeere kan pii mu pee na yama fee cuunɔ, na se kan pii mu pu na pusamaa tεri, na pii pye jahagbaa fee, na sefeere kan pii mu pu na shi watii jomɔ yu pu sanha dee pemu jo ja we. ²⁹ Ta l'a yaa pu beeri pu pye Kirisa wo tudunmɔɔ? L'a yaa pu beeri p'a nuri Kile jɔ na p'a dorogo ya? L'a yaa pu beeri pu pye karamɔgɔɔ ya? Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a kakanhanjaa pyi? ³⁰ Ta pu beeri

mu sefere ya kan p'a yama fee cuunjo? Ta pu beeri mu sefere ya kan p'a shi jomɔ patii yu? Ta pu beeri mu sefere ya kan p'a pee shi jomɔ pe kari yu?

³¹ Ayiwa, loolodahaa kiimu wo tayerege k'a pele xuuni ge, y'a kee kaa kilee. Ga kaa lemu li wa kii beeri jaha na ge, nime n'a da lee she yi na.

13

Taanjege

¹ Ayiwa, li jehɛ da nago ne sipyii pu beeri wo shi jomɔ pe ce na yu, na melekee pu be wo pu ce, taanjege di je ne ni we, ne jomɔ pu je ya yaaga be jo we. Ne jeri maga, kelee yatinje, na tunmɔ ye yege. ² Ali ne jehɛ da bi kafila nuri Kile jo na na dorogo; kelee kanmohɔɔ kii beeri wo laje, ni cemɛ pe beeri wo sefere ya kan ne mu; kelee ne n'a daa wu baraga ya pele fo na faaboboyo kɔngi na leri yi tayahana ni, na ta taanjege di je ne ni we, ne je yafiin be we. ³ Ali ne jehɛ da na keje yanmuyɔ beeri loolo la baa fee na, na soɔ na na ce puuro ti be kan pu sorogo be, taanjege bye k'i je ne ni we, lee la shishiin ya yaaga jo ne na we.

⁴ Taanjege luu ya mara, taanjege ya saama pyi, jepɛɛn je taanjege ni we, taanjege ya jɔsanga pyi we, taanjege ya tabaara pyi we, ⁵ taanjege ya shiige kaa pyi we, taanjege ya kiyɛ kuduun shaa we, taanjege luu ya yiri tovuyo na we, taanjege je ni funguunjo ni we, ⁶ taanjege ya fundanga pyi katiibaa-gaa shizhaa na we, ga can keree na k'a fundanga pyi, ⁷ taanjege ya keree beeri yafani, taanjege ya daa sipyii na keree beeri ni, taanjege fungɔngɔ ya leri ki tadanɔ na we, taanjege ya keree beeri soro.

⁸ Taanjege ya xhuu bada we; pimu pu wa nuri Kile jo na na dorogo ge, lee na ba xhɔ; shi jomɔ patii wo loolodahaa ki na ba xhɔ; cemɛ pu be na ba xhɔ. ⁹ Bani wɛ wo cemɛ pu jo

ya ta fa we, jomɔ pemu be wɛe ya nuri Kile jo na na dorogo ge, wɛe di ya pu be beeri taa we. ¹⁰ Ga lemu wo jo k'a fa ge, lee ba ba cana kemu, lemu li je li jo ya fa-ɛ ge, lee na xhɔ.

¹¹ Tuun wemu ni ne bi bye nɔhɔcɛɛ ge, ne jomɔ yoo, na fungɔngɔ yoo, na keree jaha cɛgana yoo, kii beeri bi bye nɔhɔpiire wogoo. Ga ba ne pa le we, keree kiimu beeri ki je nɔhɔpiire wogoo ge, a ne kee beeri jo yaha. ¹² Ali nime be ni, keree kiimu wɛe ya jaa ge, wɛe ya ki beeri taa na jaa we. Ki je kanna jaawiige ni wɛe ya ki wii, na bye wɛe ya ki beeri jaa we. Ga cana nii la wa ma, wu na ba kee keree ki ja jaha ni jaha. Ali nijaa be ni, keree kiimu ne ce ge, ki jo ya fa we. Ga cana nii la wa ma, ne na ba keree ki beeri ce fo na nɔ ki tɛhɛne na, ba Kile ya ne ce me we.

¹³ Ayiwa, kii keree taanri we, kii k'a kori yaha nime: n'a daa fere, ni tadanɔ, ni taanjege. Ga ki beeri wo nigbɔɔ di je taanjege.

14

Kile Munaa li wo loolodahaa k'a yaa na pu beeri mago jɔgi

¹ Ayiwa na cebooloo, lee wuu na y'a yaa yi fɛnhɛ taanjege sha keree beeri jaha na! Fefere Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, yi da kee be shaa! Ga na nuri Kile jo na na dorogo wo loolodaa le, y'a lee shaa xuuni.

² Wemu ba shi watii jomɔ* yu, weefɔɔ ya yu ni sipyii ni we, ga Kile ni wu ma yu. Keree kiimu wu ma yu Fefere Munaa li gbɔɔɔ ni ge, kee ma nmɔhɔ, bani wa shishiin ya ki cenɛ we. ³ Ga wemu ba kafila nuri Kile jo na na yu, sipyii ni weefɔɔ ma yu, kɔnhɔ pu da se jaha na n'a daa wu ni, samɔhɔɔ di da jin pu ni, pu da lojine taa. ⁴ Wemu ba shi watii jomɔ yu wuyɛ nigin wo n'a daa weefɔɔ ya luu na se jahagbaa na. Ga wemu ba kafila nuri Kile jo na na yu, n'a daa fee pu beeri wo n'a daa wu weefɔɔ ma luu na se jaha na. ⁵ Ne

* **14:2 Shi watii jomɔ:** Pee je shi jomɔ pemu ma m'a yu Kile wo sefere ti funjo ni ma di sanha dee pu jo ja-ɛ ge. Pu na ja bye jine ke wo shi jomɔ kelee melekee wo jomɔ.

funḡo ki wa Kile di se kan yi bæeri mu, y'i já y'a shi watii jomḡo yu. Ga lemu l'a dan nε ni sanha na toro lee bε tãan ge, lee li wa mε jo Kile wu se kan yi mu yi da nuri wu ḡo na y'a dorogo sipyii mu. Bani na kafila nuri Kile ḡo na na yu, lee kaḡo ya pεε na toro shi jomḡo patii wo jo tãan. Fo pee shi jomḡo pe kãri bu jo, p'i na já shε ni Egilizi wu n'a daa wu ni ḡaha na.

⁶ Ayiwa na cebooloo, nε bu shε yee yiri nime we ni, nε di ya shε Kile wo kashεε la paari yee mu wε, nε di ya Kile wo lajε watii keree jo yee mu wε, nε di ya jomḡo pa logo Kile ḡo na na torogo yee mu wε, nε di ya shε yee kalaa wε; ga fo na shi jomḡo patii yu yee mu, leke nε di da ḡo yee na lee funḡo ni wε? ⁷ Wù ḡaha sheshεεε lḡo yatinyε ya na, sibenε* kelee koni: Mεhεε ki bye k'i ya yu ki jogana na wε, dii wa da bye wu li cε na le jegulo le li wa sibenε li mεε le, kelee koni wu mεε li wε? ⁸ Maga kemu pu ma wi kashεnḡmḡo pu na gbegele foro ge, kee maga ke bye k'i ya wi ki wigana na wε, kashεnḡmḡo wekε w'i da gbegele wε? ⁹ Mu li wa yee bε mu. Jomḡo pe yee ya giin di jo ge, yee ba pee yu shi jomḡo patii ni, dii sipya di da bye wu pee kãri cε wε? Pee jomḡo pe ya ḡeri ba kafεεge ḡε wε. ¹⁰ Shi jomḡo tuuyo niḡehεyε yi wa koḡo ke na, ga yi bæeri di wa ni kãri ni. ¹¹ Ga sipya watii ba yu ni nε ni shi watii jomḡo ni nε di ya pee nuri wε, wemu w'a yu ni nε ni ge, nε ḡeri weefḡo mu nabun, a weefḡo bε di ḡeri nε mu nabun.

¹² Ayiwa, ba ni yee di wa Fεfεεε Munaa li wo loolodahaa ki la pyi, wee tuun wu ni, kiimu k'a se ni Egilizi ni ḡahagbaa na ge, y'a kee shaa yi kee ta xuuni. ¹³ Lee wuu na wemu ba shi watii jomḡo yu, weefḡo ya yaa w'a Kile ḡeri kãnhḡo wu já w'a pee jomḡo pe kãri yu. ¹⁴ Bani nε ba Kile ḡeri shi watii jomḡo ni, nε zḡo wu ma bye ḡεge ki na, ga jomḡo pe nε yu ge, nε fungḡngḡo ke di ya labye pyi pee shizhaa na wε. ¹⁵ Wee tuun wu ni nε di da leke pye

wε? N'a da Kile ḡeri ni na zḡo wu ni, ga n'a da wu ḡeri ni na fungḡngḡo ki bε ni. N'a da Kile masḡo yoyo cee ni na zḡo wu ni, ga nε na da yi cee ni na fungḡngḡo ki bε ni. ¹⁶ Lee kaa bε wε, mu ba baraga tēri Kile na shi jomḡo patii ni, wemu wu ḡε wà sipyiiire ti ni wee ya pee jomḡo pu nuri-i ge, dii wee di da já «Amiina» jo mu Kile-ḡεgege ki na wε? Bani ye mu ya yu ge, wu ya yi cε wε. ¹⁷ Ali na mu Kile-ḡεgege ki ta k'a ḡo bε, ki ya yaaga bε le wee wo n'a daa wu ni wε.

¹⁸ Nε shi jomḡo patii niḡehεme yu ali na toro yee tãan, nε baraga taha Kile na lee wuu na. ¹⁹ Ga n'a daa fεε pinnerε ni, ḡḡii kaguro wemu ḡaha ya cε ge, na kee k'a yε taga sipyiiire ti kalaa, nε lee funḡo lḡo na toro ḡḡii kabḡfonḡo kε (10.000) jo tãan shi jomḡo patii ni pemu ḡaha ya cε-ε ge.

²⁰ Na cebooloo, yi ganha ba yi funyḡo kḡon ba nḡhḡpiire ḡε-ε wε. Kakuuyo shizhaa na kunni y'a yaa na pye ba pubinḡεε ḡε wε. Ga funzhaga shizhaa na y'a yaa yi pye sipyilεyε. ²¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Shi watii wo jomḡo ni n'a da ba jo ni we shi we ni.

Nabuun ḡḡyḡo na n'a da ba jo ni wu ni.

Ga lee bε na p'a da ba nε jomḡo pu logo wε.

Kafḡo w'a jo mu.»*

²² Lee wuu na, na yu shi watii jomḡo ni, piimu ḡε Kiricεen wε, Kile wo ḡaha sheshεεε ti ḡε tere pee mu, t'i ḡε ḡaha sheshεεε n'a daa fεε mu wε. Ga na kafila nuri Kile ḡo na na yu sipyii mu, tee ḡε Kile wo ḡaha sheshεεε n'a daa fεε mu, ga piimu ḡε Kiricεen wε, t'i ḡε ḡaha sheshεεε pee mu wε.

²³ Yiyε pyaa bε kili wii gε! Yee egilizi wu sipyii pu bæeri bu puyε pinne, yee bæeri ba shi watii jomḡo yu, a piitiilee di nḡo yee ta yee na pee yu, kelee piimu ḡε Kiricεen wε, pee ya nḡo yee ta mu, ta pu da jo na yee bæeri ḡunḡmogoo k'a yiri wε? ²⁴ Ga yee bæeri ba jomḡo nuri Kile ḡo na na dorogo. Wemu ḡε Kiricεen wε, a wee wa di nḡo wà, kelee sipya watii.

* **14:7** Sibenε: Lee ḡε faan.

* **14:21** Ezayi 28:11-12; Dutεrenḡmε 28:49

Yemu w'a nuri yee jɔ na ge, wu zɔ wu na wu jaagi yee na. Pee jomɔ pe na ba kiiri kɔn wu na! ²⁵ Keree kiimu bɛeri k'a ŋmɔhɔ wu funɔ ni ge, kee bɛeri na zhɛɛ kpɛɛngɛ na. W'a nuguro sin, na wu jaha buri, na Kile pɛɛ, na jo: «Can can na Kile wa ni yee ni.»

Keree ki bɛeri ya yaa na zhɔnri ki shɔnrigana na

²⁶ Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a lemu pyi ge, lee li wa mɛ. Yi ba yiyɛ pinne, Kile-pɛɛɲɛ kelee wu masɔɲɔ yogo bu da wa mu, wu ki cee. Jomɔ bu da wa mu di daga pusamaa kalaa, wu pu jo. Kile bu da w'a kashɛɛ shɛ wa na, wufɔɔ bɛ wu lee jo. Kile bu da w'a shi watii jomɔ shɛ wa na, wufɔɔ wu pee jo. Wa bɛ bu da na da já pee jomɔ pe kɔri jo, weefɔɔ bɛ wu pee jo. Ga ki bɛeri ya yaa k'a byi kɔnhɔ n'a daa fɛɛ pu da se jaha na n'a daa wu ni. ²⁷ Li bu da pu na da shi watii jomɔ jo, sipyii shuun kelee taanri yɛ w'a yaa na pee jo nigin nigin na. Wa bɛtii di da wà weefɔɔ di da pee jomɔ pe kɔri yu! ²⁸ Wa bye wu ya ta wemu na já da pee jomɔ pu kɔri yu wɛ, wee tuun wu ni piimu pu jɛ ni pee jomɔ pu wo loolodahaa ki ni ge, pee ya yaa na cari puyɛ na. Wa ba da wu wo jo, wu pu jo wuyɛ funɔ ni wu ni Kile ni, wa ganha bu da wu wo mujuu li yeege nige sipyiiire ti tɛ ni wɛ.

²⁹ Piimu p'a kafila nuri Kile jɔ na na yu ge, pee ba da jo, pu shuun kelee pu taanri yɛ wu jo, pusamaa di niwegee shan ni pee woyo yi ni, p'i yi suguri. ³⁰ Ga Kile bu kashɛɛ la shɛ sipyitɛngɛ ka na, wemu w'a bi yiri yere na yu ge, weefɔɔ ya yaa wu cari wuyɛ na. ³¹ Yee bɛeri na já da nuri Kile jɔ na na dorogo nigin nigin, kɔnhɔ pu bɛeri di kalaa ta, samɔhɔrɔ bɛ di jé pu ni. ³² Kile ya lee loolodaa le kan sipyii piimu mu p'a nuri wu jɔ na p'a dorogo ge, se wa pee sipyii pii ni pu já kuu puyɛ mu. ³³ Bani Kile ya ta pye kawuriye Kile wɛ, ga janiɲɛ Kile wu jɛ wii.

* 14:34 Zhenzi 3:16

Ayiwa, ma na jo ba li wa fɛfɛɛɛ sipyii pu wo egilizii pu bɛeri ni wɛ, ³⁴ yi ba yiyɛ pinne, cɛɛ pu ya yaa pee p'a jomɔ luu p'a yu wɛ. Li ya saha pee p'a yu egilizi wu funɔ ni wɛ. P'a yaa pu puyɛ tirige ma na jo ba Kile wo saliya jomɛhɛɛ k'a yi yu wɛ.* ³⁵ Pii ba giin p'i kaa la yegenɛ pye p'i li jaha cɛ, peefɛɛ pu pu namaa yege lee kaa li na deeye ni. Li ya saha cee wu yiri w'a yu n'a daa fɛɛ pinnɛɛ ni wɛ.

³⁶ Wee tuun wu ni ta yee yiri Kile Kafila w'a yiri? Kelee ta yee yɛ na w'a da? ³⁷ Wa ba wuyɛ wii na jomɔ wee ya nuri Kile jɔ na na yu, kelee na Fɛfɛɛɛ Munaa l'a loolodaa la kan wee mu, weefɔɔ ya yaa wu li cɛ na ye nɛ yu ge, na Kafɔɔ wo jomɛhɛɛ ki jɛ kii. ³⁸ Ga wufɔɔ bu bye w'i ya sɔɔ pe jomɔ pe na wɛ, yi bɛ ganha bu wufɔɔ jate wɛ!

³⁹ Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a kaa lemu shaa xuuni ge, lee li wa mɛ. Na jomɔ nuri Kile jɔ na na dorogo sipyii mu. Wa bɛ ba yu shi watii jomɔ ni, yi ganha bu weefɔɔ bɛ jaha kɔn wɛ. ⁴⁰ Ga yi da keree ki bɛeri pyi ki kace na, ki bɛeri di da byi k'a se ki pyeganja na.

15

Yesu nixhugo ki jɛ jɛ keree

¹ Ayiwa na cebooloo, nɛ Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee pemu na yee ya sɔɔ na gori yaha pu ni ni lowaa ni ge, n'a yi funyɔ tirige pee na sanha. ² N'a yi kalaa pu ni kalaagana lemu na ge, yi ba pu koro jaari na sahanjɛ ni lee kalaagana li ni, yi na juwuuro ta pu baraga ni. Li ba foro lee ni, yi na yi wo n'a daa wu pye tawaga ni.

³ Nɛyɛ pyaa ya kalaa wemu ta wee di jɛ kalaa wu jɔgbɔhɔ ge, wee ni nɛ fɛnhɛ yee kalaa. Wee wu wa mɛ. Wɛɛ wo jurumu wuu na Kirisa ya xu ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ. ⁴ A p'i wu le faɲa ni. Wu caxhugo cana taanri wogo ki na, a wu jɛ na foro xu ni ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ. ⁵ Wu ni jɛɲɛ na, w'a wuyɛ shɛ Pyɛɛri na, lee kadugo na na wuyɛ

she wu tudunmɔɔ ke ni shuun wu na. ⁶ Lee kadugo na, cebooloo n'a daa fɛɛ piimu ya wu pinne ja shiizhan ge, pee ya nehɛ sipyii xhuu kaguro (500) na. Pee nijehemɛɛ wa sanha jɔli na nijaa we be ni. Ga pii wa xu pu ni. ⁷ Lee kadugo na sanha, a wu wuyɛ she Yakuba na, na wuyɛ she wu tudunmɔɔ pu beeri na.

⁸ Lee beeri kadugo na, a wu wuyɛ she ne Pɔli be na, ne wemu wu je ba pya je we, wemu w'a se na ta wu laa ya le-ɛ ge. ⁹ Bani ne wu je Kirisa wo tudunmɔɔ pu beeri nifenhɛfenhɛne. Ne bi yaa be yere p'a na pyi Kirisa wo tudunmɔ we, bani ne Kile wo n'a daa fɛɛ pu kanha shen xuuni. ¹⁰ Ga sipya wemu ne je ge, Kile wo niime wu gbɔɔɔ ni ne ja pye wee sipya we. Wee niime we Kile ya kan ne mu ge, wu ya ta pye la jɔbaa wo bada we. Bani ne na ja jo ne labye pye na toro Kirisa wo tudunmɔɔ pusamaa beeri taan. Ga neye pyaa wo fanha kaa ya lee pye we. Kile wo niime wemu wu je ni ne ni ge, li can koo ni wee w'a lee pye. ¹¹ Lee wuu na, w'a pye ne yoo, li shiin ya pye Kirisa wo tudunmɔɔ pusamaa yoo, lee yerenunɔ le wɛe wa byi, lee na yee di wa da.

N'a daa fɛɛ pu nixhuyo yi wo je wu keree

¹² Ayiwa, wee tuun wu ni wɛe bi je na lee yere li pyi na jo Kirisa ya je na foro xu ni, jaha na pii di wa yu yee ni sanha na xujene da ba bye jiga na-ɛ we? ¹³ Xujene bu da li da ba bye can na we, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta je na foro xu ni shiin we. ¹⁴ Li shiin bi je mu can na, na Kirisa ya ta je na foro xu ni we, wee tuun wu ni juno je wɛe wo yere li na we; a yee wo n'a daa wu be di bye juno baa. ¹⁵ Na fara lee na, ni xujene li da ba bye kunni we, kafineye wɛe ya deri Kile na, bani wɛe wa yu na w'a Kirisa je na yeege xu ni, na ta w'i ya lee pye we. ¹⁶ Bani xuu pu bu da pu da ba je jiga na kunni we, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta je na foro xu ni

shiin we. ¹⁷ Li shiin bi ta nago Kirisa ya je we, wee tuun wu ni yee wo n'a daa w'a pye juno baa, a yi jurumu wu be di noho kori yaha yi juno ni. ¹⁸ Na fara lee na n'a daa fɛɛ piimu beeri p'a xu, na pu yaha Kirisa noho ni ge, pee beeri ya piin fo wa. ¹⁹ Wɛe bi ta wɛe ya Kirisa pye wu tadaja ke kono ke wo jiiifere te ye nigin wuu na, wee tuun wu ni wɛe pu je ke kono ke wo sipyii pu beeri wo jaa fɛɛ.

²⁰ Ga li can koo ni Kirisa ya sii je na foro xu ni. Kile ya wu je, piimu p'a xu ge, na wu pye pee wo shenshiime, na li shee na pee be na ba je na foro xu ni. ²¹ Bani ba xu ya je kono puga shen nigin keje kurogo we, mu xujene li be ya pye shen nigin keje kurogo. ²² Ba sipyii pu beeri ya xhuli pu ni Adama wo karijege ki funno ni we, mu sipyii pu beeri da ba je pu ni Kirisa wo karijege ki funno ni. ²³ Ga wa beeri ni wu wuu tuun wu wa, wa wuu beeri ni li koro. Kirisa w'a pye li shenshiime, lee kadugo na piimu pu je Kirisa wuu pu ge, wu ga ba cana kemu, pee be na je. ²⁴ Lee kadugo na taaxoo li na no. Kirisa na ba juno fere ti beeri, ni fanha ki beeri, ni sefere ti beeri kyeegei wee tuun we ni, na saanra ti kan To Kile mu. ²⁵ Bani li waha li waha, Kirisa ya yaa na saanra ti pyi fo Kile ba she wu pen pu beeri tirige le wu tooyo noho ni. ²⁶ Pen wemu wu je kurogo wo wu ge, wemu na ba gyeegei pen pu beeri kadugo yiri ge, wee je xu. ²⁷ L'a ka Kile kafila wu ni na: «Kile ya yanmuyo yi beeri tirige le wu tooyo noho ni.»* Ga li na ka na Kile ya yanmuyo yi beeri tirige le wu tooyo noho ni, lee wa li shee na yanmuyo yemu beeri Kile ya tirige na le Yesu tooyo noho ni ge, na Kile ye pyaa be niye ki je yee ni we. ²⁸ Yanmuyo yi beeri ba ba dirige le Kirisa tooyo noho ni tuun wemu ni; wee tuun wu ni, Kile wemu w'a yanmuyo yi beeri tirige le Jafoo wu tooyo noho ni ge, Jafoo wu be na wuyɛ tirige wee mu. Lee funno ni Kile na bye yanmuyo yi beeri juno

* 15:27 Zaburuu 110:1; Zaburuu 8:7

ni.

²⁹ Ayiwa, li bu da nago xujene da ba bye jiga na we, wee tuun wu ni, piimu p'a puye batizeni xuu wuu na ge, pee di da ba jaha ta lee ni we? Li bu sii ta nago xujene da ba bye bada we, jaha na sipyii di puye kaan pu na batizeni xuu mu we? ³⁰ Wèeye pyaa kii be do? Ni xujene da ba bye we, jaha na wèe be di wùye leni farati keree ni tuun bæeri ni we? ³¹ Caɗa caɗa ne na she naye le xu kpaan ni. Can wu je wii na cebooloo, lemu na ne ye yu yee mu ge, lee li wa me. Wù Kafɔo Yesu Kirisa wo karijengege ki funɗo ni, yee p'a ne wo juno ki yirige. ³² Ne pëen piimu pu bye ne feni ba yacoyo je we, Efese kulo li ni ge, zhaanra temu ne le ni pee ni ge, li bu da kanna sipyii ye wo jepaa na ne lee pye, leke lee di da ba jo ne na we? Xujene bu da li da ba bye we, wee tuun wu ni: «W'à li, wù da gbuu, bani jiga na w'à da xhuu.»* ³³ Yi ganha ba yiyee faanna-e de! «Karijii niguumɔ w'a zɔsaama kyeegei.» ³⁴ Yi fungonyo ta sanha, y'i jurumu wu jo yaha, lee l'a saha! Bani pii wa wà yee te ni, pee ya Kile ce we. Ne ye yu yi mu, kɔnhɔ y'i li ce na yeeye pyaa wo shiige ki wa kere.

N'a daa fɛe pu wo ceepuuro nivɔrɔ ti keree

³⁵ Ga wa na ba yege na xuu p'i da ba jeejegana leke na we? Na ceepuuro teke tuugo ki da ba bye pu mu we? ³⁶ Yee je fungonyo baa fɛe de! Ma bu yashi nugi, wu ya fɔnhɔ we, wu da ga fin we. ³⁷ Ma bu yashi le jine ni, shinma tuugo kemu wu ma ba bye ge, ma je ma da kee shinma tuugo ke wo shinma kaɗa nugi we. Ga kee shinma tuugo ke wo shinma pile ma ma nugi. Li na ja bye kalapile, kelee yaaga katii wo pile. ³⁸ Shinma tugo kemu k'a taan Kile mu ge, w'a li fin na pye kee shinma tuugo ke wo tige. Kile ya yashi we bæeri pye wa bæeri ni wu tuugo tige. ³⁹ Ali jii yanmuyɔ ye ye pyaa be, yee be wo ceexaara ti je nigin we. Sipya ceexaara je ti

ye, yapɔrɔgo be wo ceexaara je ti ye, shazheere ceexaara je ti ye, fyaa be ceexaara je ti ye. ⁴⁰ Ya be je wà fugba yanmuyɔ, ya be di je wà jine yanmuyɔ. Ga fugba yanmuyɔ ye, yee wo saana li je li ye, jine yanmuyɔ ye, yee be wo saana di je li ye. ⁴¹ Caɗa ke wo saana le wa li ye, yeje ke wo saana le wa li ye, wɔrɔɔ ki be wo saana le wa li ye. Ali wɔrɔɔ kiyee pyaa be wo saana li je nigin we.

⁴² Mu shiin xujene li be di wa. Sipya ceepuuro ti je ba shinma pile je we, ti bu le jine ni t'a fɔnhɔ. Ga ti ba je, ti da vɔnhɔ nige we. ⁴³ Ceepuuro ti ma le jine ni na ti ta ti jaha ya kolo, ti fanha be d'a xɔ, ga ti ba da je, t'a je ni baraga ni. Ti ba da le jine ni, fanha je ma bye ti ni we, ga ti ba da je, t'a je ni baraga ni. ⁴⁴ Ti ba da le jine ni, sipya ceepuuro nidiire ti ma bye tii, ga ti ba da je, Kile Munaa na je ti ni. Ba l'a fiinne na jo sipya ceepuuro nidiire wa wà we, mu shiin li wa na jo Kile Munaa ya ceepuuro nivɔrɔ temu be kaan ge, tee be wa wà.

⁴⁵ Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Kɔɗɔ shenshiime we, wee wemu w'a pye Adama ge, Kile ya wu yaa, na jii fɛere munaa le wu ni, na pye sipya.»* Ga kurogo wo Adama we, wee wemu wu je Kirisa ge, a Kile di wee pye munaa, lee lemu l'a jii sicuumɔ kaan ge. ⁴⁶ Wemu w'a fɛnhe pa jaha na ge, wee ya ta pye munaa wo wu we. Ga ceepuuro wo wu w'a fɛnhe pa jaha na, lee kadugo na a Munaa wo wu na pa. ⁴⁷ Sipya nizhiime we, jine puuro ni w'a foro, wee je jine wo. Sipya shuun wo we, wee wemu wu je Kirisa ge, wee ya yiri fugba we ni. ⁴⁸ Piimu bæeri p'a foro jine puuro ni ge, pee bæeri je ba jine puuro wo wu je we. Piimu bæeri pu je fugba wuu pu be ge, pee be na ba bye ba fugba wo wu je we. ⁴⁹ Ayiwa, wemu w'a yaa ni jine puuro ti ni ge, ba wee wo jaa je me wèe na we, wemu w'a yiri fugba wu ni ge, mu wee be wo jaa da ba bye wèe na.

* 15:32 Ezayi 22:13 * 15:45 Zhenzi 2:7

⁵⁰ Na cebooloo, yemu na giin di jo ge, yee yi wa mε. Ceepuuro temu ya yàa ni ceexaara ni shishan ni ge, tee da ga já jé Kilε wo saanra te ni wε. Yaaga kemu k'a fɔnri ge, kee da já bye yafɔnhɔbaaga wε. ⁵¹ N'a da kaɲmɔhɔnɔ la jo yi mu. Wèe bεeri wa da ba xhu wε, ga wèe bεeri pu da ba ɲeri ⁵² taapile nigin funɲɔ ni, ɲekorɔnɔ nigin funɲɔ ni, maga ki saɲa mεε li ba foro tuun wemu ni. Kee maga ki mεε li ba foro tuun wemu ni, xuu pu da ɲε, na bye ni ceepuuro nivɔrɔ ta ni, temu ya fɔnri wε. Lee na ba wèe piimu ta ɲii na ge, wèe na ɲeri, na bye ni ceepuuro nivɔrɔ ti ni. ⁵³ Bani li waha l'i waha, ceepuuro temu ya fɔnri ge, tee ya yaa na ɲeri pye ceepuuro, temu ya fɔnri wε; ceepuuro temu ya xhuli ge, tee ya yaa na ɲeri na pye ceepuuro, temu ya xhuli wε. ⁵⁴ Ayiwa, tee ceepuuro te t'a fɔnri ge, tee ba ɲeri na pye nivɔnhɔbaara; tee ceepuuro te t'a xhuli ge, tee ba ɲeri na pye nixhubaara, wee tuun wu ni jomɔ pemu p'a ka Kilε Kafila wu ni ge, pee ɲɔ na fa na: «Se ya ta xu na, na wu xɔ fεεfεε.»* ⁵⁵ «ε xu, mii mu wo sefεεrε t'i ɲε wε? ε xu, mii mu wo sɔɔnrɔ t'i ɲε wε?»* ⁵⁶ Jurumu baraga ni xu ya fanha taa na sipyii nɔni, Kilε wo saliya we, wee di fanha kaan jurumu bε mu. ⁵⁷ Ga baraga k'a dεri Kilε na, wee wemu w'a se kaan wèe mu wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mεge na ge.

⁵⁸ Lee wuu na na cebooloo na taanɲiinεε, yi la le yiyε ni y'i lowagaa ta! Yi da se ɲaha na tuun bεeri ni, Kafɔɔ wo kapyenεε ki ni! Yi li cε na labye wemu y'a byi Kafɔɔ mu ge, na wee da ba bye tawaga wo bada wε!

16

P'a wari wemu pinne di zhe Zheruzalεmu n'a daa fεε pu tεge ge

¹ Ayiwa na cebooloo, wari wemu y'a da ba binne, na wu yaha kari Zheruzalεmu wo Kilε nagoo pu wo dεge kaa na ge, yi la le yiyε ni yi wu pinne na saha ni na wo nijoyo yi ni,

* 15:54 Ezayi 25:8 * 15:55 Oze 13:14

n'a yemu jo Galasi wo n'a daa fεε pu mu wee wari wu pinne gana na ge. ² Ba Dimazhi bεeri ya nɔ wε, lemu li ɲε wemu wo se ge, yi bεeri ma kee wolo wolo yaha kabanugo na na saha ni yi wo lada wu ni, kɔnhɔ di ga nɔ wà tuun wemu ni, yi ganha bu da yiri da wu shaa da binneε wee tuun wu ni wε. ³ Di ba ba nɔ wà tuun wemu ni, sipyii piimu ɲaha y'a da ba bulo ge, di sεmε kan pee mu, y'a lemu pinne ta ge, p'i she lee kan Zheruzalεmu ni. ⁴ Li ba she da nago l'a nayε pyaa ki bε kashεε xɔ, na bε na binne zhe ni pu ni.

Pɔli na ba ɲaagaa kiimu pye ge

⁵ N'a da ba she Masedɔni sheen pεrege, di na zhe foro yi na. Bani Masedɔni fiige ki ni n'a da ba doro. ⁶ La wa la ni n'a da zhe piye pye yi mu, kelee na she wiire ti bεeri pye yi mu. Wee tuun wu ni, yi na ba já na tεge, na na lɔ nɔ na tashεge ni. ⁷ Bani na funɲɔ wa di ba she yi ɲa ye di doro le tɔɔɲii le ni wε. Ga na funɲɔ ki wa di ba she tuun wa ta wà yi yiri, ni Kafɔɔ w'a sɔɔ na lee koo yaha kunni.

⁸ Ga lee bε na n'a da gori Efese kulo li ni fo Pantekɔti wu wo Kalenε li ba nɔ. ⁹ Bani Kilε w'a kupɔgbɔɔ la mugi wà nε mu na wo labye wu kaa na, ali na li ta na pεen pu bε ya ɲεhe.

¹⁰ Timote bu nɔ wà yi na, yi wu co xuuni kɔnhɔ wu ganha bu fya wε. Bani Kafɔɔ wo kapyenεε wu bε ya byi ba nε ɲε wε. ¹¹ Yi ganha bu da wu cεreɲε-ε dε! Yi wu tεge wu guri pa nɔ na na ɲaɲiɲε na! Bani nε wu ni cebooloo pu sige. ¹² Wemu wu ɲε wù ceborona Apɔlɔsi ge, nε kunni ya sii wu kemε ɲεeri jo wu pinne ni cebooloo pu ni wu she yi yiri. Ga nime wo zhe wu ya ta pye wuyε pyaa ɲidaan wε. Wu ba tuun watii ta wemu ya wu faha ge, wu na zhe.

Jomɔ pu taxɔgɔ ni fò mujuu

¹³ Yi kori yaha ɲii na! Yi n'a daa wu co ni lowagaa ni! Samɔhɔrɔ ti pye yi ni! Yi bye ni baraga ni! ¹⁴ Y'a yi kapyege ki bεeri pyi ni taanɲεεge ni!

¹⁵ Na cebooloo, y'a li ce na Sitefanasi ni wu puga sheen pu ni, na pee p'a pye Akayi fiige ki n'a daa fee pu shenshiilee. Y'a li ce na p'a puyε kan xuuni fεfεεε sipyii pu wo dεge wu kaa na. Wee tuun wu ni n'a li shaa yi mu jo ¹⁶ y'a yaa na pee sipyii pii shi wo jomεhεε coni, piimu bεeri p'a pu tεri wee labye we na ge, na fara pee bε na.

¹⁷ Ayiwa Sitefanasi, ni Fōritunatusi, ni Akayikusi, pee na pa foro nε na naha, lee ya taan nε ni fo xuuni. Yee baara ya nε fō lemu ni ge, p'a pa lee jō fa. ¹⁸ P'a nε luu jinjε, na yee bε logoo jinjε. Y'a yaa na pii sipyii pii shi shaari pu saama pu na!

¹⁹ Azi fiige ki n'a daa fee p'a yi shaari. Akilasi ni Pisisili, ni n'a daa fee piimu p'a puyε pinnεε pee kaban ge, pee bεeri ya yi shaari xuuni Kafō wo karijεεge ki funjō ni.

²⁰ Cebooloo pu bεeri ya yi shaari! Y'a yiyε shaari ni fεfεεε taanjεεge fo ni!

²¹ Nε Pōli yε pyaa k'a we fō we wo kama pu ka na keye yi na. ²² Sipyi wemu wu jε Kafō kaa ya dan ma ni-i ge, Kilε wu ma laji. «Maranata» lee kori jε «Wù Kafō, pa!» ²³ Kafō Yesu wo niimε we wu kori yaha ni yi ni. ²⁴ Yee bεeri kaa ya dan nε ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki funjō ni.

Korēnte Shēen Tudunmɔɔ Pɔli ya sēmē shuun wo wemu tun Korēnte shēen mu ge

Jɔgɔyē mu we sēmē we d'a tun wē?

Pɔli ya sēmē nizhiimē wemu tun Korēnte shēen pu mu ge, Timote w'a kari ni wu ni. A Wee di guri pa ni fiin pa ni, na yiri egilizi wu yiri pemu ya Pɔli yatenyē gbo ge, a lee di Pɔli pye w'a sēmē wa bē ka na tun pu mu (2 Korēnte Shēen 2:3,9; 7:8). A w'i wee sēmē wu kan Tite mu w'a kari, a wee di shē ba ni fiin nizaama ni. Ga, a w'i ba waha wa bē kaa jo sanha Pɔli mu. Lee wuu na Pɔli ya we sēmē we ka.

We sēmē we kakana ŋuŋɔ

Pɔli ya wuyē cēŋē, na pusamaa durogo. Taanŋeegē kemu ki ŋe wu ni na ŋaha tii Korēnte shēen na ge, w'a kee shē pu na. Pu kaa ya dan wu ni ba wu nagoo ŋe wē. Kafinejuu piimu ya puyē faanna na Kilē tudunmɔɔ pee ŋe ge, Pɔli ya pee kaa taga pu kaala. W'a li shē na wee na ba shē foro pu na wu tɔɔŋii taanri wuu ni (2 Korēnte Shēen 12:14), na li shē pu na na pu kaa ya waha wee Pɔli mu, ali na toro pu keŋe yaŋmuyɔ yi bēeri tãan (2 Korēnte Shēen 12:14; 13:1).

Sēmē wu kafila ŋugbɔyɔ

2 Korēnte Shēen 1—7 Pɔli ya baraga taha Kilē na wu saama pu wuu na. Lee kadugo na a wu jo wuyē pyaa ŋaarigana ni wu labye wu shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 8—9 Dēgē wemu w'a byi na ŋaha tii la baa fēe pu na Zheruzalēmu ni ge, Pɔli ya ya jo wee shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 10—13 Pɔli ya wu Kilē tuduro ti wo labye wu fiin yu, na wu taanna ni pii pu tudunmɔɔ pu wo wu ni, piimu p'a puyē faanna na Kilē tudunmɔɔ pee ŋe ge.

Pɔli ni Timote fò mujuu

¹ Nē Pɔli wemu w'a pye Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ Kilē wo ŋidaan wu funŋɔ ni ge, nē ni na ceborona Timote ni, wēe p'a we sēmē we tun yee mu; yee piimu pu ŋe Kilē wo sipyii Korēnte kulo li ni ge, ni yee piimu bēeri pu ŋe fēfēere wuu Akayi fiige ki bēeri ni ge.

Wēe ya yi shaari: ² Wù To Kilē ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimē ni ŋanŋe kan yi mu.

Pɔli ya fò kan Kilē mu

³ W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo To Kilē wu sɔni. Wee wu ŋe ŋiŋaara fɔɔ Kilē, ni loŋinē kanvɔɔ keree bēeri ni. ⁴ Wee w'a loŋinē kaan wēe mu wù kanhama keree ki bēeri ni, kɔnhɔ wēe bē di já w'à wù sipyijii logoo ŋiŋe pu kanhama keree tuun ni, ni lee loŋinē le ni, w'à lemu ta Kilē mu ge. ⁵ Ba Kirisa wo kanhama pe tuugo ŋiŋehemē ya nɔni wēe na wē, mu Kilē ya loŋinē kaan wēe mu na ŋehēŋi Kirisa baraga ni. ⁶ Kanhama ba nɔni wēe na, lee na bye kaŋuŋɔ na loŋinē kan yee mu, kɔnhɔ y'i já pa shɔ. Wēe bu loŋinē ta, lee na bye kaŋuŋɔ na loŋinē kan yee bē mu, kanhama pemu ni wēe ŋe ge, kɔnhɔ y'i loxulo ta yi bē di já pee kanhama pu tuugo xu yiyē ni. ⁷ Wēe fungɔnyɔ yi d'a tiin yee shizhaa na fo xuuni do. Bani wēe ya li cē jo ba yee wa yi taha taa wēe wo kanhama pu ni wē, mu y'a da ba yi taha ta loŋinē li bē ni.

⁸ Na cebooloo, wēe ya kanhama pemu ŋa Azi fiige ki ni ge, wēe funŋɔ ki wa y'i pee cē. Pee kanhama p'a bi sii pēle wēe na fo na shē doro wù fanhaya ŋuŋɔ kana bē tãan, ali fo na shē wù pye wù ya daa bē nige nago kanna wù na ŋiifēere pye sanha wē. ⁹ Wēe kunni bi sii li yaha jo wēe da xhuu. Ga lee ya pye mu, kɔnhɔ wēe ganha ba wù pye pyaa kii pyi wù tadanja wē, fo Kilē, wee wemu w'a xuu ŋeni na yeege xu ni ge. ¹⁰ Wee Kilē w'a wēe shɔ ke xu tuugo ke na, wee shiin wu da da wēe ŋuŋɔ wo. W'a pye wēe tadanja, wu na ba wù ŋuŋɔ wolo sanha. ¹¹ Yee bē p'a wēe tēgē ni Kilē-ŋeŋe ni. Lee wuu na Kilē ya niimē wemu kan wēe mu

yee wo jerege ki baraga ni ge, kōnhō lee di bye kanunō sipyijehemee be di baraga taha Kile na wèe wuu na.

Pōli ya jeri le wu jara li keree ki ni

¹² Wèe na já kaa lemu kaa taga wùye pèle ge, lee li wa me. Wèe zolō pu wa lee wo seere na jo tifiire ni see wemu w'a foro Kile ni ge, tee tifiire te wo jaarigana, ni wee see we wo jaarigana na wèe ya jaarikonō ke na, na la fara be yere lee na yee mu. Ga Kile wo niime wu baraga ni wèe ya lee pye, wèe ya ta tee fungōngō fere te ta sipya mu we. ¹³ Wèe di wa yatii be kani wù semee pu ni na dunni yi mu we, yemu yi da já galaa y'i yi jaha ce ge, fo yee ye. Ne dà be li na jo yi na ba yi beeri jaha ce xuuni, ¹⁴ ma na jo ba yi wa yi jaha ce me dōni we, na jo Kafō Yesu cabaŋa yee keree na ba wèe jūnō yirige, ba wèe be wogoo da ba yee jūnō yirige me we.

¹⁵ Kee tadaŋa ke funŋō ni ne bi li jō wolo jo di fenhē zhe yee yiri, kōnhō y'i kuduun tēhe shuun ta. ¹⁶ Bani ne bi giin di doro yee yiri, di na zhe doro da gaanji Masedōni fiige ki ni. Di ba she yiri Masedōni ni sanha, di guri doro yi yiri, kōnhō y'i ba na tēge di she Zhude fiige ki ni. ¹⁷ Ayiwa, ne na kee funŋō ke yaha naye mu, di ba lee kushē le pye mu, lee wa li shē na li bye ne see ni-i ge? Kelee keree kiimu jō ne wo ge, ne ki jō wo na sahanji ni kōnō sipyii wo keree jō wuugana ni ge? Ma na jo ba di da ba «Uun» jo kaa na, na nōhō jo sanha «Ahayi» lee kanunō le na we. ¹⁸ Ma na jo ba Kile je me jōmēe fō-i de, jomō pemu wèe ya yu yee mu ge, pee be ya pye «Uun» na nōhō pye «Ahayi» we.

¹⁹ Bani Kile Ja Yesu Kirisa wemu kaa wèe ya jo yee mu ge, ne ni Siliven,* ni Timote ni ge, wee ya «Uun» yu jomō na, wu nōhō kuri jo «Ahayi» pee ninumō na we. Ga, wu bu yemu jo, yee yi wa. ²⁰ Kile ya jōmehēe kiimu lō ge, ki beeri ya pye «Uun» Kirisa ni. Lee wuu na wèe ya «Amiina» yu wu mege ki baraga ni, na

Kile sōni. ²¹ Wee Kile ye pyaa k'a wèe ni yee wo baraga ki pèle Kirisa wo karijerege ki ni, na wèe kemē yaha wù ye wuyē mu. ²² W'a wu fe pu kōn wèe na, na Fefere Munaa li be kan wù mu l'a tiin wù zolō pu na. Yanmuyō yemu wo jōmēe w'a lō wù mu cabaya na ge, a lee di nakaara wolo yee wo da ni.

²³ Kile wa na seeri di bu kafineye jo! Yeeye pyaa wo jijaara na ne pye ne she nige yee yiri Korente kulo li ni we. ²⁴ Ga lee di wa nago kanna wèe pu wa yee wo jūnōfēe n'a daa wu shizhaa na-e de! Bani yee ya lowagaa ta na xō n'a daa wu ni. Ga wèe ya kapyenēe pyi ni yee ni, kōnhō y'i fundanga ta.

2

¹ Lee wuu na ne li kōn na funŋō ni jo di ganha bu she nige yi yiri, la li she fara yi wo zō mesuu li na we. ² Bani ne bu zō mesuu wá yee na, jōgō ye pu da já ne funŋō taan yee kadugo na we, yee piimu na ne zō mesuu li wá ge?

³ Lee wuu na ne bi semē wa ka, na wee tun yi mu, kōnhō di ganha bu da zhe yi yiri di zhe na zō wu meē kasulo ta wá yee mu we, yee piimu p'a yaa pu na funŋō taan ge. Ne dà li na jo kaa le li je ne wo fundanga kaa ge, lee li je yee beeri be wo fundanga kaa. ⁴ Ne zō mesuu wo w'a bi wee semē we ka ni yama ni na funŋō ni, ni jesinme be ni na jaha ni. Ne ta lee pye kōnhō di yee jahaya tanha we de! Ga ne lee pye, yee kaa ya dan ne ni taangana lemu na ge, kōnhō y'i lee ce.

Yi yafa nahama pu pyevō wu mu

⁵ Wa bu kaa pye lemu ya ne jaha tanha ge, wu ya ta ne ye nigin jaha tanha we, yee beeri jahaya w'a tanha. Ga ne funŋō wa li waha fo li she doro li tayerege taan we, lee wuu na ne yee jo.

⁶ Jaagi wemu yee nijehemee ya shan na xō we ná we na ge, wee na yaa ni wu ni. ⁷ Nime kunni, y'a yaa yi yafa wu mu, y'i samōhōrō le wu ni sanha, kōnhō zō mesuu li ganha ba beē doro wu na, fo di wu pye tadaŋa baa we.

⁸ Lee wuu na ne yi jeri jo y'a li shee

* **1:19 Siliven:** Wee ninumō pu wa byi na Silasi.

wu na, na wu kaa ya dan yi ni. ⁹ Lemu be na sanha ne seme wu ka na tun yee mu ge, lee li wa me. Ne yee taanna wii, yee bu da yee na ne nomme conikeree beeri ni. ¹⁰ Yee bu kaa la yafa sipya wa mu, ne be na lee yafa weefoo mu. Ne bu da ne yaa ne wu kaa la yafa sipya wa mu, yee wuu na ne ma li yafa wufoo mu, Kirisa jii na, ¹¹ konho Shitaanni ganha bu da se ta wu na we, bani w'a wu fungongoo ki ce na xo.

Kaa lemu l'a funzhaga wa Poli na Torowasi ni ge

¹² Ayiwa, ba ne no Torowasi kulo li ni Kirisa wo Kile Jozaama pu jo kaa na we, a ne Kafoo ta w'a kujoo mugi wa na mu. ¹³ Ga lee be na ne bi na zo wu ta w'a faha we, bani ne ta she na ceborona Tite ta wa we. Lee wuu na ne koo sha n'a daa fee pu mu, na gari Masedoni fiige ki ni.

Se wemu ya daa Kirisa ni ge

¹⁴ Faabye Kile! Wee w'a sefeere kaan we mu tuun beeri ni Kirisa wo karijege ki funjo ni, na we luu na daga na Kirisa wo macenje ki shee xuu wu beeri ni, ba nudanga sinme je we. ¹⁵ Bani Kile ya we pye Kirisa wo nudanga sinme. Sipyii piimu na ba sho, ni piimu na ba gyegi ge, kee nugo ke ya noni pee beeri na. ¹⁶ Kee nugo ke je xu nugo pii mu pu ni, na pu jaha co na se xu yiri; na je pii be mu jii sicuumo nugo, na pu jaha co na se jii sicuumo yiri. Jogo di je wee labye we wo jo favoo we? ¹⁷ Wee kunni ya ta Kile wo Kile Jozaama pu jeri wu jagi juno ba pii ya pu jeri mu pu wo kuduun kaa na we. Kile w'a we tun, lee wuu na we ya Kile Jomoo pu yere pyi Kirisa wo karijege ki ni ni funvige ni Kile jaha taan.

3

Karijege nomefonoo li wo kapyebyii pee

¹ Ayiwa, le jogana le ya li shee na we ya jo kon na wuye pele sanha ge? Ta we mago wa li na watii wu na seme ka tun yee mu, wu wu mesaana jo wee ni, kelee ta we mago wa wee

seme wa tuugo zha na yi mu? ² Yeeye pyaa ki je we wo seme wemu ya we mesaana yu, wu nigayahana di je we zoloo pu na ge. Sipyii pu beeri ya we seme we ce, na wu kalaa be. ³ L'a fiinne na jo yee pu je Kirisa wo seme, wemu w'a tun we baraga ni ge. Wee seme we ya ta ka ni kama loko ni we, fo Kile jii wo wu wo Munaa, w'i ya ta ka faaya kooogo na we, fo sipyii zoloo.

⁴ Wee ya da wee xuu we na Kile jaha taan Kirisa baraga ni. ⁵ Lee wa nago we pu wa giin na we na ja wee labye we pye ni wuye pyaa wo sefeere ni we, ga Kile ni we wo sefeere t'a yiri. ⁶ Wee w'a sefeere kan we mu, na we pye karijege nivono ki wo kapyebyii. Kee ya ta saliya wu gbogo ni we, ga fo Fefeere Munaa. Bani saliya wu ni xu ya daa, ga Fefeere Munaa di jii sicuumo kaan.

⁷ Saliya wemu w'a ka faaya kooogo ki na ge, wee w'a xu noni sipya na. Ga lee be na Kile wo nogo w'a wuye she wee tuun we ni, fo na Izirayeli sheen pye pu ya ja jii cori Musa ni, di wu wii wu jaha ni je ni, wu jaha ki wo nogo wu keje ni we, na ta wee nogo we di bi da ba doro. ⁸ Ta Kile Munaa li wo labye wu wo nogo wu da ba ye wee na na kanha we? ⁹ Ayiwa, labye we w'a jaagi shaan sipyii juno ni ge, wee bi pye ni nogo ni, wee tuun wu ni, labye we w'a sipya pyi sipyitiime Kile jaha taan ge, ta wee wo nogo wu da ba bele xuuni na toro we wu taan we? ¹⁰ Nime wo nogo wemu w'a pele fo xuuni ge, ma bu wee jate ni taashiine li wo wu ni, m'a taashiine li wo wu ta wee je yaaga be we. ¹¹ Kaa lemu li da ba xho ge, ni lee d'a pye ni nogo ni. Wee tuun wu ni lemu li da gori yaha xobaa ge, lee wo nogo wu na ba bele fo xuuni de!

¹² Kee tadanja ke ki wa we mu ge, kee k'a samohoro le we ni fo xuuni. ¹³ Wee ya li pyi Kile tudunmoo Musa wo pyegana li na we. Fana Musa bi ma daga wu jaha to, konho Izirayeli sheen ganha bu wee nogo nidoromo we ja taxogo ni we. ¹⁴ Ga pu fungonyo yi bi to. Ali nijaa we be ni, pu ba Karijege

Nomεε Nilεε li kalaa, p'a bye kanna kee fāṅa ke k'a buri pu fungonyo yi na. Kee fāṅa ke di ya ta laha wà wε, bani na pye ni Kirisa ni kariṅεεge ni, lee ye l'a ki leri wà. ¹⁵ Ali nijaa we be ni, pu ba Musa wo seme wa kalaa tuun beeri ni, p'a bye kanna fāṅa k'a buri pu fungonyo yi na, xuu wemu p'a galaa ge, pu da ga wu naha ce we. ¹⁶ Ga wemu bu sɔɔ na wuyε kan Kafɔɔ mu, kee fāṅa ke na laha weefɔɔ wo fungongɔ ki na.* ¹⁷ Ayiwa, Kafɔɔ wemu kaa pu wa yu naha ge, wee jε Fεfεεε Munaa. Kafɔɔ Munaa bu bye xuu wemu ni, wee xuu wu na bye wuyε wo. ¹⁸ Wεe piimu beeri wo fāya y'a laha laha nahaya yi na ge, wεe beeri p'a Kafɔɔ wo nɔɔɔ wu shεε ba jaawiige ya yanmuyɔ shεε mε wε. Lee funṅo ni wεe ya jεri na byi ba Kafɔɔ ye pyaa jε wε, na fɔɔ nɔɔɔ wa ni, na jin wa ni. Wee labye we, Kafɔɔ wo Munaa l'a wee pyi.

4

Pɔli ni wu kafεε pu wo labye wu pyegana

¹ Ayiwa, Kile w'a nujɔ naari wεe na, na we labye we kaa le wεe keṅε ni, lee l'a wεe pye wεe yatεnyε da ga xhu we labye we na wε. ² Nɔhɔdaan kapyege kiimu beeri ki jε shiige wogoo ge, wεe ya wù tɔɔgɔ wolo kee beeri ni. Wεe ya shizhiinmε taga na keree pyi wε. Wεe ya Kile wo jomɔ pu jεri na zhaan wε. Ga can wu wεe ya fiinṅε na yu, kɔnhɔ sipyii pu beeri nigin nigin di da wù mesaana yu sipyii ni Kile naha taan. ³ Lee be na Kile Jozaama pemu wεe ya yu ge, pee bu shε da p'a ṅmɔhɔ, piimu pu da ba gyεεgi niga na ge, pee na p'a ṅmɔhɔ. ⁴ Pu da ga dà wε, bani Shitaanni wemu ke kɔṅɔ ke ya beḷe ge, wee w'a pu fungonyo jεri buri, kɔnhɔ kpεεngε ki ganha ba jí pu mu wε. Kirisa wemu wu jε Kile wo jaa wu ge, wu nɔɔɔ wu wo Jozaama pu p'a kee kpεεngε ki yeege. ⁵ Kile Jozaama pemu wo yεε wεe ya byi ge, wεe ya ta na wùye kaa yu wε. Yesu Kirisa

wemu wu jε Kafɔɔ wu ge, wee kaa wεe ya yu. Yesu wuu na wεe ya pye yee wo kapyebyii. ⁶ Kile wemu w'a jo taashiinε li ni na: «Kpεεngε ki pye nibiige ki ni ge»* wee ninumɔ w'a kpεεngε yeege wεe zɔɔɔ pu na, kɔnhɔ Kile wo nɔɔɔ wemu w'a jí na fɔɔ Kirisa wo naha ki ni ge, wεe di wee nɔɔɔ we wo lajε wu ta, wu da kpεεngε yeege wù mu.

Kanhama pemu ya nɔni Pɔli ni wu kaafεε na ge

⁷ Wεe na jε ba cogo shɔhɔ jε wε, ga wee naafuugbɔ we di jε wεe mu. Lee ya pye kɔnhɔ sipyii di li ce na tee sefεεε nigbɔɔ te ya ta foro wεe ni wε, ga Kile ni t'a foro. ⁸ Kanhama tuugo beeri kunni wa nɔni wεe na, ga wεe fanhaya di sanha xhɔ wε. Wεe fungonyo yi kunni wa wuregi, ga tadaṅa sanha fɔ wεe na wε. ⁹ Pu kunni wa taha wù feni na gana, ga Kile di ya wεe yaha wε. Pu kunni wa wù kpɔɔn na zhaan jinε na, ga wù sanha xhu wε. ¹⁰ Tuun beeri ni Yesu wo xugana li tuugo ya nɔni wεe na wù ceepuuro ti ni. Ga Kile di wεe shuu, kɔnhɔ p'i li ce na jii na Yesu jε, wεe be di jiiifεεε pyi wee baraga ni. ¹¹ Bani xu jɔ na wεe jε tuun beeri ni, wù wo jiiifεεε ti ni Yesu wuu na, kɔnhɔ Yesu be wo jiiifεεε t'i tiyε shε wεe ceepuuro ti ni, tee temu ti da ba xhu ge. ¹² Lee pyegana le na xu ya wu wo labye wu pyi wεe na, kɔnhɔ jii sicuumɔ pu da nɔni yee na. ¹³ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Nε dà Kile na, lee l'a nε pye nε jo.»* Kee tadaṅa ke ninujɔ na wεe be ya dà, lee l'a wεe be pye wεe na yu. ¹⁴ Wεe ya li ce na jo Kile wemu w'a wù Kafɔɔ Yesu jε na yeege xu ni ge, wee na ba wεe be jε na yeege xu ni ni Yesu ni, na wεe ni yee beeri pinne Yesu naha taan. ¹⁵ Kee keree kii beeri wa nɔni wεe na, kɔnhɔ Kile wo niime wu da nɔni sipyijehεmεε na. Lee di bye kanujɔ sipyijehεmεε di da baraga tεri Kile na, pu da wu pelε.

Na jiiifεεε pyi n'a daa gbɔɔɔ ni

* **3:16** Ekizode 34:34 * **4:6** Zhenezi 1:3 * **4:13** Zaburuu 116:10

¹⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya ganri wε. Ali na wèe ceepuuro ti fanha ki yaha ki na xhuu, la l'a faraa niga bæeri wèe munaa li wo fanha ki na. ¹⁷ Kanhama pemu bæeri p'a nɔni wèe na nime ge, pu na ba doro. Pu na ba pεεηε kemu nɔ wèe na ge, pee kanhama pu ηε yaaga bε kee pεεηε ke ηaha tãan wε. Kee pεεηε ke ya sii pελε, na ηε tεhene baa. ¹⁸ Bani sipyii ya yanmuyɔ yemu ηaa ge, wèe ya ηii yeege yee feni wε, ga fo yemu yi ηε niηabaaya ge. Yemu sipyii ya ηaa ge, yee na ba doro, ga yemu ηε yi ya ηaa-i ge, yee na gori yaha gbee.

5

¹ Buguloo piimu funyɔ ni wèe wa tiin naha ke ηiηε ke na wù ceepuuro ti ge, pee buguloo pu ga ba gyεεgi, pusaaya ya wa fugba we ni Kile na yee yàa yaha wà wèe mu. Kee tatεεngε ke wa sii wà gbee. Kee wa sipya wo keηε labye wε. ² Na wèe yaha naha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, bani wèe wa fugba wu wo tatiinyε yi wo jé wu la pyi fo xuuni. ³ Wù bu lee ta wù munahaa ki na ceepuuro nivɔɔ ta le. ⁴ Na wèe yaha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, tuguro ti wa wù ηunɔ ni. Ceepuuro temu ti wa wèe na naha ηiηε ke na ge, li wa nago wèe wa giin wù tee wolo wε. Ga wèe wa giin wù fugba wu wo ceepuuro ti ɔ le wùye na, kɔnhɔ ceepuuro temu ya xhuli wε, tee di te ti faa, temu na ba xhu ge. ⁵ Kile yε pyaa k'a wèe yàa kee keree kii kaa na. W'a wu Munaa li kan wèe mu. Lee ya li shεε na wù na ba ye yanmuyɔ ye ta can na. ⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya logoo waha tuun bæeri ni. Wèe ya li cε na jo na wèe yaha naha ni tee ceepuuro te ni, wèe sanha k'a lii Kafɔɔ na.

⁷ N'a daa baraga ni wèe ya ηaari, li wa nago wèe ya li ηa wε. ⁸ Wèe logoo ya waha fo xuuni. Wèe funɔ ki wa na foro te ceepuuro te ni, na she diin Kafɔɔ tãan. ⁹ Lee wuu na, wèe ya xu yoo, wèe ya pye ηii na yoo, lemu l'a dan wèe ni ge, lee li ηε na wùye kaa taan Kafɔɔ mu. ¹⁰ Bani li waha l'i

waha wèe bæeri na ba she yere Kirisa ηahagbaa na, w'a kiiri kɔn wù na, kɔnhɔ sipyii pu bæeri nigin nigin ya lemu pye na pu yaha te ceepuuro te ni ge, l'a pye nizaana la, l'a pye niguunɔ la, p'i lee wo saraa ta.

Kirisa w'a bε leni Kile ni sipyii tε ni

¹¹ Sipya ya yaa na fyagi Kafɔɔ na fyagana lemu na ge, wèe ya lee cε, lee wuu na wèe wa sεεge taan sipyii pu na, kɔnhɔ p'i sɔɔ Kile na. Kile ya wèe keree bæeri cε fo xuuni. Nε giin jo lee cεgana li na yee bε ya wèe cε. ¹² Wèe ya ta na wù mesaana yu yi mu sanha wε. Ga lemu na bye kaηunɔ yee di já ηuyirige ta wèe keree na ge, lee wèe ya yu yi mu. Piimu p'a puyε pελε sipyii ηεnaa na, pu funyɔ di ya fiinηε-ε ge, kɔnhɔ y'i já pee bε ηɔ shɔgana cε. ¹³ Li bi ta nago kanna wèe ηunmogoo k'a yiri, Kile wuu na lee ya pye. Ga li bu da nago kanna wèe fungɔnyɔ y'a tiin, lee wa yee wo kuduun. ¹⁴ Bani Kirisa wo taanηεεge ke, kee k'a já wèe na. Wèe ya li cε na jo ni shεn nigin ya xu sipyii pu bæeri tεge, wee tuun wu ni, li ηε kanna sipyii pu bæeri p'a xu. ¹⁵ Sipyii pu bæeri wuu na w'a xu, kɔnhɔ piimu pu wa ηii na ge, pee ganha ba pu wo niifεεε ti pyi nige puyε ηidaan na wε. Ga wemu w'a xu pu tεge, na ηε pu wuu na ge, pu da ti pyi wee wo ηidaan na.

¹⁶ Ayiwa, nime kunni wèe da ga sipya wa shishiin wii nige na saha ni sipyii wo wiigana ni wε. Ali wèe ηehε da wèe na bi Kirisa wii na saha ni sipyii wo wiigana ni, wèe da ga wu wii mu nige nime wε. ¹⁷ Sipya wemu bu jé Kirisa wo kariηεεge ki ni, weefɔɔ na ηeri sipyifomɔ. Keree kiimu ki ηε nilεgeε ge, kee bæeri na doro, keree kiimu ki ηε nivonɔɔ ge, kee na ηɔ kɔn. ¹⁸ Lee bæeri ya foro Kile ni. Wee w'a bε le wèe ni wuyε pyaa tε ni Kirisa baraga ni. W'a wee labye we kaa le wèe keηε ni, kɔnhɔ wèe di bye kaηunɔ bε di jé wu ni sipyii pu tε ni. ¹⁹ Bani Kirisa wo baraga ni Kile ya bε le wu ni sipyii tε ni. Wu ya ta pu jurumu wu tɔɔ pu feni wε. W'a wee labye wu kaa

le wèe keŋe ni, kònho be di bye wu ni sipyii pu te ni.

²⁰ Lee wuu na wèe ya pye Kirisa yahama ni, na yu wu tege. L'a pye kanna Kile w'a wu kafila wu yeere pyi wèe na. Wèe wa yi jèeri Kirisa mege ki wuu na, jo yi soo be di jé yi ni Kile te ni. ²¹ Kirisa ya ta jurumu wa shishiin pye na we, a Kile di wee taga jurumupyii pu faa, kònho wèe di já pye ni wu ni karijèege ni, wù bye sipyitiime Kile naha taan.

6

¹ Lee wuu na, wèe piimu pu je kapyebyenii ni Kile ni ge, wèe wa yi jèeri jo Kile wo niime wemu y'a ta ge, yi ganha bu wee yaha wu pa bye juŋo baa we. ² Bani Kile ya li she wu Kafila wu ni na:

«Na wo jidaan tuun ni
ne mu jerege ki logo,
juwuuro ti wo cana nii li ni
ne mu tege.»*

Nime wu je Kile wo jidaan tuun we;
nime wu je juwuuro ti wo cana nii le.

Kile wo kapyebyii p'a yaa na kanhama soro

³ Wèe funŋo wa sipya wa shishiin wu tatigine ta wù labye wu na we. Lee wuu na wèe funŋo wa wèe pu kaa la shishiin pye lemu na sipya wa shishiin juŋo kyeege we. ⁴ Lee wuu na wèe wa wùye shee shegana beeri na na Kile wo kapyebyii wèe je. Wèe ya kanhama nijeheme soro, na kawagaa ni loyirigeree xu lomarana funŋo ni. ⁵ P'a wèe kpòon, na wèe leni kaso ni, na sipyire ti soon na waa wù na. Wèe di kapyewagaa pyi, na jaani nmunumò baara ni xuugo keŋe ni. ⁶ Wèe ya wùye shee Kile wo kapyebyii tifiire funŋo ni, ni laje, ni loxulo, ni saama, Fefere Munaa li wo sefere ti ni, ni see see taanjege ni. ⁷ Wèe wa lee shee Kile wo can wu jo funŋo ni, ni Kile wo sefere ti baraga ni. Lemu li je wèe wo kashen yagbono, na yogo koon, na yogo yu wèe kaa na ge, lee je kaa lemu l'a tii Kile mu ge. ⁸ Tuun

wa ma no p'a ganha na gbòoro teri wèe na; tuun wa na ba no p'a ganha na fanhara teri wèe na. Wèe mesaana wa yu; wèe mekyegeŋe be di yu. P'a wèe jateni ba kafinejuu je we, na ta ye wèe ya yu ge, yee di je can we. ⁹ Wèe je kanna pu ya wèe ce we, na ta pu d'a wèe ce fo xuuni. P'a wèe jateni kanna wèe ya xu, na ta wèe di je ni na. P'a wèe leni naa ni, ga wèe da xhuu we. ¹⁰ P'a wèe wii na zo mesuu l'a pele wèe na, na ta wèe funyo d'a taan tuun beeri ni. P'a wèe wii la baa fee, na ta wèe d'a sipyijeheme pye lafee. P'a wèe wii na yafiin je wèe mu we, na ta yanmuyò yi beeri di je wèe woyo.

¹¹ Na cebooloo Korente sheen, wèe ya wù zoloo pu beeri mugì, na kafilafyen jo yee mu. ¹² Wèe kunni ya ta wù funyo buri yee na we, ga yee p'a yi funyo buri wèe na. ¹³ Ayiwa, nime kunni ne yu ni yee ni ba na nagoo je we. Wèe ya yee co cogana lemu na wù zoloo pu na ge, yi be pu wù co mu! Yi be pu yi wo zoloo pu mugì wù mu!

Ya yiyè kasèri Kile cebaalaa wo kapyege kii shi na

¹⁴ Ayiwa, piimu je Kiriceen we, yi ganha ba binne ni pee ni pu wo kapyege kii shi na we. Be weke wu wa tiime ni kuumò te ni we? Pinnegana leke na kpeenge ni nibiige di da já binne we? ¹⁵ Be weke wu da já bye Kirisa ni Shitaanni te ni we? Wemu je Kiriceen we, karijèege keke k'i da já bye weefoo ni n'a daa foo te ni we? ¹⁶ Be weke w'i da já bye Kile-peene pugbohò ni yapeere te ni we? Bani wèe pu je Kile ni wo wu wo Kile-peene pugbohò ma na jo ba Kile wuye pyaa ya yi jo wu Kafila wu ni we na:

«Ne na ba diin pu niŋe ni,
na jaari ni pu ni.
Ne na ba bye pu Kile,
p'a bye ne sipyii.»*

¹⁷ «Lee wuu na Kafoo ya jo:
<Yi foro pu te ni,
yi waa laha pu na.
Yaaga kemu je fefee we,

* 6:2 Ezayi 49:8

* 6:16 Levitike 26:12; Zheremi 32:38; Ezekiyeli 37:27

yi ganha bu da gbɔn kee ka shishiin na wɛ!
 Yi bu já lee na,
 nɛ na zɔɔ yi na.»*
 18 «Nɛ na bye yi To,
 yi na bye nɛ jalaa ni na poro pushaa.
 Kafɔɔ, Se Bɛɛri Fɔɔ w'a jo mu.»*

7

1 Ayiwa na taanjiinɛɛ, ba ni Kile d'a kii jɔmɛhɛɛ kii bɛɛri lɔ wɛɛ mu, wee tuun wu ni wɛɛ ya yaa na wù ceepuuro te ni wù zɔɔ pu pye fɛɛfɛɛ, na foro fɔɔnrɔ keree tuuyo bɛɛri ni. Wù la le wùye ni wù fɛfɛɛɛ ti jɔ di fa, wù da jaari Kile jɔni fyaara ni.

Pɔli wo fundanga ki keree

2 Yi yi zɔɔ pu mugi wù mu, wù kaa di daan yi ni! Wɛɛ ya ta bahamu shan sipya wa shishiin na wɛ. Wɛɛ ya ta sipya wa shishiin jɔnɔ kyɛɛgi wɛ. Wɛɛ ya ta pii wo yanmuyɔ shɔ pu na na taga wùye pye lafɛɛ wɛ. 3 Yi ganha ba giin na nɛ ye yu kɔnhɔ di jaagi shan yi na wɛ! Nɛ tee yee jo toro yee mu jo yee kaa ya dan wɛɛ ni fo xuuni. Yafiin wa da já wɛɛ waa laha wùye na wɛ, ali xu bɛ wɛ. 4 Nɛ dà yee na fo xuuni. Nɛ yee mɛsaanja yu fo xuuni. Nɛ luu l'a jɔnɛ fo saama na. Kanhama pemu bɛɛri p'a nɔni wɛɛ na ge, nɛ funɔɔ ma sii taan fo xuuni pu ni.

5 Can na, wɛɛ di nɔ Masedɔni fiige ki ni ge, wɛɛ jaha sanha jɔnɛ bada wɛ. Kanhama ni wɛɛ di bye kabaya yi bɛɛri na. Wù ni sipyii pusamaa bi dunnɔ, fyaara di jɛ wùye pyaa ki bɛ wo zɔɔ pu ni. 6 Ga Kile wemu w'a lojinɛ kaan sipycɔnrɔyɔ mu ge, wee ya wɛɛ logoo jɔnɛ Tite wo ba wu kenɛ kurogo. 7 Ayiwa, Tite wo ba wu ye bɛɛ dɛ! Ga yee ya wu luu jɔnɛ jɔnɛgana lemu na ge, lee ya wɛɛ fungɔnyɔ yi tenɛ. W'a pa wɛɛ pye na nɛ ja la k'a sii shɔ yee ni. Na yee ya daajɛnɛ jo, na yee ya nɛ keree co ni see ni xuuni. Lee ya la fara nɛ wo fundanga ki na fo xuuni.

* 6:17 Ezayi 52:11 * 6:18 2 Samuwɛli 7:14

8 Nɛ fɛnhɛ sɛmɛ wemu tun yee mu ge, ali na wee sɛmɛ we ta w'a bi zɔ mɛsuu wá bɛ yee na, lee wo daajɛnɛ jɛ nige nɛ ni wɛ. Li daajɛnɛ bye nɛ ni, bani nɛ bi sɛmɛ wu ta w'a zɔ mɛsuu wá yee na jɛɛɛ ye nigin funɔɔ ni. 9 Ga nime nɛ funɔɔ ya taan. Yee zɔɔ na mɛhɛɛ suu, lee ya ta pye nɛ wo fundanga ki kaɔnɔ-ɛ dɛ! Ga lee zɔ mɛsuu le na yee pye yee ya kuri kadugo, na yi jaarigana faa, lee l'a nɛ funɔɔ taan. Yee wo zɔ mɛsuu l'a pye na saha ni Kile wo jidaan ni. Lee funɔɔ ni lemu wɛɛ ya pye yee na ge, lee ya ta pye kakuunɔ wɛ. 10 Bani zɔ mɛsuu lemu ya sipya taa na saha ni Kile ye pyaa wo jidaan wu ni ge, lee ma sipya pye m'a ma torogana li faa, na juwuuro ta. Lee zɔ mɛsuu le tuugo ya sipyii pyi pu na daajɛnɛ yu Kile jaha tãan. Ga kɔnɔ ya zɔ mɛsuu lemu nɔni sipya na ge, lee l'a ma ni xu ni. 11 Zɔ mɛsuu lemu l'a yee ta na saha ni Kile wo jidaan wu ni ge, l'a lemu jɔ ge, lee li wa mɛ. Yee ya yi see bɛɛri le le kaa le ni. Yee ya can wu sha xuuni. Yee ya jahaya tanha fo xuuni. Yee ya fya fo xuuni. Nɛ ja la bi shɔ yee ni fo xuuni. Yee zɔɔ pu bɛɛri bi jaha tii le kaa nigin we na. Yee ya jaagi pye xuuni le kaa le shizhaa na. Yee ya li shɛ shɛgana bɛɛri na na yee tɔɔgɔ wa le kaa le ni wɛ.

12 Ma bu logo nɛ we sɛmɛ we tun yee mu, wemu w'a kakuunɔ li pye ge, ni wemu na l'a pye ge, nɛ ta wu tun wee wa shishiin wuu na wɛ. Ga nɛ wu tun yee mu, yee ya yiyɛ kan kangana lemu na wɛɛ wuu na ge, y'i lee cɛ Kile jaha tãan. 13 Lee l'a wɛɛ logoo ki pye k'a jɔnɛ. Yee ya Tite fungɔngɔ ki tenɛ, a wu funɔɔ di daan taangana lemu na ge, lee bɛ ya pye wɛɛ mu fundangbɔhɔ na fara lojinɛ li na. 14 Nɛ yee sɔ keree kii shizhaa na Tite mu, di wa ta shiige lee kabaɔa na wɛ. Wɛɛ ya can jo yee mu wù keree ki bɛɛri ni jogana lemu na ge, lee funɔɔ ni yee wo mɛsaanja kemu wɛɛ ya jo Tite mu ge, a yee bɛ di da can. 15 Wu taanɛɛgɛ k'a jɛri pɛlɛ bɛ yee shizhaa na, bani wu funɔɔ w'a dun ni yee bɛɛri nigin nigin wu wo

ᵎᵎᵎᵎᵎᵎᵎᵎ ti ni. Yee ya wu ᵎᵎᵎᵎᵎᵎ círi ni baraga kemu ni, na fya wu na, na yiyε tirige wu mu tirigegana lemu na ge, wu funᵎᵎᵎᵎ w'a dun ni lee bε ni. ¹⁶ Nε funᵎᵎᵎᵎ ya taan fo xuuni, bani nε na já da daa yee na keree bεeri ni.

8

Masedᵎni fiige ki n'a daa fεε p'a wari wemu pinne ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Kile ya niime wemu pye Masedᵎni fiige ki egilizii pu mu ge, wu funᵎᵎᵎᵎ ki wa wu yee ᵎaha jo yi mu. ² Kanhama nigbᵎ pu bye pu ᵎᵎᵎᵎᵎᵎ ni. Ga p'a fundanga ta xuuni, fo na keᵎε mugi pu keᵎε yara na, na pii kan xuuni, ali na pu ta pu na ᵎε bε la baa fεε. ³ Nε wa lee wo seeri nago kanna p'a pii kan na bε ni pu se ᵎᵎᵎᵎᵎᵎ kana ni. Pu yeε ya toro bε pu se ᵎᵎᵎᵎᵎᵎ kana taan, ali na ta wa ya pu karamu bε wε. ⁴ P'a sii wεe tii ᵎεeri saama na, na wεe pu sᵎᵎᵎᵎ pu mu, pu bε di pu wo dεge kan she Kile wo fεfεεε wuu pu mu Zhude fiige ki ni. ⁵ Wεe bi daa pu na jo pu na lemu pye ge, p'a toro bε yeε lee taan. P'a fenhe puyε kan Kafᵎᵎ mu, lee kadugo na na puyε yaha wεe bε keᵎε na na saha ni Kile ye pyaa ᵎidaan ni. ⁶ Lee wuu na wεe ya Tite ᵎεeri na jo w'a bi labye nizaama wemu ᵎᵎᵎᵎᵎᵎ yee yiri keᵎε yakanya yi wo shizhaa na ge, jo wu she yi yiri w'i she wee labye wu ᵎᵎᵎᵎ fa. ⁷ Yee ya pye ᵎaha na keree bεeri ni: n'a daa fεεε yoo, kafila yoo, laje yoo, ni seetanga tuugo bεeri. Wεe ya taan yee mu taangana lemu na ge, na fara kee taanᵎεεge ki bε na. Wεe funᵎᵎᵎᵎ ki wa y'i bye ᵎaha na we labye nizaama we bε ni. ⁸ Li wa nago kanna n'a yi karamu fo yi li pye fanha na wε. Ga nε pii wo lowagaa keree yu yi mu, kᵎnhᵎ di yi wo taanᵎεεge ki nᵎhᵎ wolo wii ki bi ᵎε see see taanᵎεεge. ⁹ Bani wu Kafᵎᵎ Yesu Kirisa ya wu wo niime wu she shegana lemu na ge, yi bεeri wa lee cε. Wee bye yara fᵎᵎ, a wu wuyε pye la baa fᵎᵎ yee wuu na, kᵎnhᵎ yee

di bye yara fεε wu wo la baa fεεε ti baraga ni.

¹⁰ Na fungᵎᵎᵎᵎ n'a zheε ye yi na, nago kanna y'a kaa lemu ᵎᵎᵎᵎ kᵎn tajeε ge, yi bu lee pye na li ᵎᵎᵎᵎ fa, lee ya ᵎᵎᵎᵎ xuuni. Yee p'a pye shenshiilee na le kaa le ᵎᵎᵎᵎ kᵎn, lee ye bε wε, yee p'a nᵎhᵎ pye shenshiilee sanha na le kaa le bye fungᵎᵎᵎᵎ ta. ¹¹ Lee wuu na, yi she ᵎaha na le kaa le feni, y'i li pye y'i li ᵎᵎᵎᵎ fa. Lee kaa le funᵎᵎᵎᵎ ya tigi yi mu ni zᵎsaama wemu ni ge, yi li pye y'i li ᵎᵎᵎᵎ fa ni wee zᵎsaama we ninumᵎᵎ ni, na saha ni yi se ᵎᵎᵎᵎᵎᵎ kana ni. ¹² Bani Kile gan fungᵎᵎᵎᵎ bu digi sipya mu, Kile ya sᵎᵎ kee yakanga ke na, na saha ni wu keᵎε yataa ni. Ga yaaga kemu se ᵎε wu ni wε, kee niᵎε ᵎε wε.

¹³ Li wa nago kanna yi pusamaa wo cᵎnrᵎᵎᵎᵎ pu laha, yiyε pyaa di do cᵎnrᵎᵎᵎᵎ pu ni-i dε! Ga y'a yaa na li pye, kᵎnhᵎ yi bεeri di daanna. ¹⁴ Nime kunni, la wa yee mu, lee wuu na yee na já la baa fεε pu tεge. Ayiwa, la baa fεεε ti ga ba nᵎ yee bε na, na pee bε ta p'a ᵎεri lafεε, pee bε na já yee tεge. Lee funᵎᵎᵎᵎ ni, yi bεeri na daanna, ¹⁵ ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na wε na:

«Wemu w'a niᵎεhεmε kuu ge,
wee wo wusama ya kori wε;
Wemu w'a dᵎᵎni kuu ge,
wee bε wo wu ya xuunᵎᵎ wε.»*

Tite ni wu kaafεε

¹⁶ Baaga Kile, bani w'a lowaa le Tite ni yee keree na ma na jo ba wεe ᵎε wε. ¹⁷ Wεe ya lemu sha Tite mu ge, w'a sᵎᵎ lee na. Ga yee keree wa bye wu zᵎ na fo xuuni, fo wuyε pyaa ya li kᵎn wuyε funᵎᵎᵎᵎ ni na wu she yee yiri. ¹⁸ Egilizii pu bεeri ya ceborona wemu sᵎni wu labye nizaama wu wuu na Kile Jozaama pu wo yeε li shizhaa na ge, wee w'a da binnε ni Tite ni na tun. ¹⁹ Lee ye bε wε, ᵎara lemu wεe ya byi na ᵎaha tii Kile wo taa li keree ki na ge, wee ceborona wu ᵎaha egilizii p'a bulo na wu pinne ni wεe ni lee ᵎara li na. Wεe ya lee ᵎara li pyi, kᵎnhᵎ nᵎᵎᵎᵎ

* 8:15 Ekizode 16:18

di danha Kafɔɔ mɛgɛ na, wù nɔhɔ wù fungɔngɔ nizaanɔ ki shɛ sipyii pu wo dɛgɛ wu shizhaa na.

²⁰ Le shɔɔnrigana le na wèe ya we warigbɔ we keree ɲaha shɔɔnri. Wèe ya keree bɛeri pyi kɔnhɔ sipyii ganha bu jaagi ta wù na xuu wa shishiin ni le kaa le ni wɛ. ²¹ Bani wèe funɲɔ ki wa wù da saama koro ɲaari, Kafɔɔ yɛ ɲaha tàan bɛ wɛ, ga sipyii pu bɛ ɲaha tàan. ²² Wù ceborona wa bɛ w'à da binne ni pu ni. Wèe ya wu nɔhɔ wolo tɔɲii niɲehɛɲɛ ni, na wu ta w'a la le wuyɛ ni xuuni tuun bɛeri ni. Ga w'a la le wuyɛ ni nime na toro taashiine li bɛ tàan, bani w'a dà yee na fo xuuni. ²³ We wu ɲɛ Tite ge, wee ɲɛ na ɲaariɲii ni na kapyeyɛɲii. Yee mu wèe ya kapyɛɲɛ pyi. Cebooloo pusamaa p'a pinne ni wu ni ge, pee ɲɛ egilizii pu wo tudunmɔɔ. Pee ya pye sipyii piimu p'a pɛɲɛ taha Kirisa mɛgɛ na ge. ²⁴ Lee wuu na, y'a yaa na li shɛ pu na na pu kaa ya dan yee ni fo xuuni, kɔnhɔ egilizii p'i lee ɲa, p'i li cɛ na kaɲii wa wèe mu na yee mɛsaana yu.

9

Dɛgɛ wemu ya ɲaha tii cebooloo n'a daa fɛɛ pu na ge

¹ Can na, dɛgɛ wemu w'a byi Zhude fiige ki n'a daa fɛɛ pu na ge, nɛ li ta jo ɲunɲɔ wa li na nɛ wu na sɛmɛ ka sanha di dun yee mu wee dɛgɛ wu keree na wɛ. ² Bani nɛ yee ɲidaan cɛ na xɔ wee labye wu kabaɲa na. Nɛ yee mɛsaana jo xɔ bɛ yɛɛ Masedɔni n'a daa fɛɛ pu mu. Nɛ pu pye: «Akayi fiige ki cebooloo p'a gbegɛle xɔ p'i dɛgɛ pye na co fo tɔɲee na.» Yee wo samɔhɔɔ t'a pye kaɲunɲɔ na lowaa kan n'a daa fɛɛ niɲehɛmɛɛ mu. ³ Ga lee bɛ na, n'a da wù cebooloo pu tun yi mu, kɔnhɔ masɔɲɔ kemu wèe ya pye yee na we labye we shizhaa na ge, kee ganha bu bye ɲunɲɔ baa wogo wɛ. Nɛ funɲɔ ki wa p'i shɛ yi ta y'a gbegɛle xɔ, ma na jo ba nɛ yi jo wɛ. ⁴ Lee bɛ wɛ, Masedɔni shɛɛn pii bu binne kari ni nɛ ni yee yiri, na shɛ yee ta yee ya ta gbegɛle wɛ,

lee na bye wèe mu shiige, bani wèe ya dà yee na. Li na bye yee bɛ wo shiige.

⁵ Lee wuu na nɛ li kɔn naye funɲɔ ni jo nɛ yaa na pii ceboronamaa pii ɲɛeri jo pu toro na ɲaha na yee yiri. Loolodaa lemu kaa yee ya jo ge, kɔnhɔ p'i shɛ lee keree ɲaha shɔɔnri sani di ba shɛ wà ge. Lee na ba li shɛ na daan na mu funɲɔ ni lee loolodaa l'a kan, na li ya ta pye fanha kaa wɛ.

⁶ Yi li cɛ na wemu bu shinma niɲehɛɲɛ nugi, shinma niɲehɛɲɛ ma da ba gɔn. Wemu shiin bu shinma niɲehɛmɛ nugi, shinma niɲehɛmɛ weefɔɔ da ba gɔn. ⁷ Wemu bɛeri ya lemu wo tɛhɛnɛ kɔn wu funɲɔ ni ge, wu lee kan. Wee gan we ganha bu da bye ni zɔ mɛsuu ni wɛ, kelee fanha kaa wɛ. Bani sipya wemu w'a gan pyi ni fundanga ni ge, wee kaa l'a dan Kile ni. ⁸ Se wa Kile ni na kasaanaa tuuyo bɛeri pye yee mu fo na ɲehɛ, kɔnhɔ yee mago yanmuyɔ bɛeri niɲehɛyɛ di da daa yi mu tuun bɛeri, ni keree bɛeri ni, kɔnhɔ yi da se ɲaha na kapyegɛe nizaanaa ni. ⁹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ na: «W'a keɲɛ mugi wu yataya na, na la baa fɛɛ kan.

Wu saama pu wa da ga xhɔ bada wɛ.»*

¹⁰ Kile wemu w'a nuguzhi kaan yenugumɔ mu, na wu ɲɔlige bɛ kaan wu mu ge, wee na ba nuguzhi niɲehɛɛ kan yee mu xuuni, kɔnhɔ yee wo saama pu da buri p'a se ɲaha na.

¹¹ Wu na ba saama tuugo bɛeri pyi yee mu, kɔnhɔ yi bɛ di keɲɛ mugi yi yataya na. Wèe na zhe yee wo yakanya yi loolo piimu na ge, l'a bye kaɲunɲɔ pee na baraga ni masɔɲɔ taha Kile na yee yakanya ye wuu na. ¹² Bani dɛgɛ wemu yee ya byi ge, wu ya ta na Kile wo fɛfɛɛɛ sipyii pu tɛri yɛ wɛ. Ga wu na ba bye kaɲunɲɔ sipyiɲehɛmɛɛ di da baraga tɛri Kile na, pu da wu sɔni. ¹³ Wee dɛgɛ we bu nɔ pu na, pu na Kile sɔ, bani yee ya dà Kirisa wo Kile Jozaama pu na, na ɲaari bɛ na sahanɲi ni pee Jomɔ pe ni, na nɔhɔ keɲɛ mugi yi keɲɛ yataya na pee mu, na ki

* 9:9 Zaburuu 112:8

mugi sipyii pusamaa be mu. ¹⁴ Kile ya niime nigbo wemu pye yee mu ge, wee na ba pu pye pu na Kile jeeeri yee mu xuuni, yi kaa be na ganha na dan pu ni xuuni. ¹⁵ Kile w'a soni wu ma yakanga ki wuu na, w'a yagbohoho kemu kan we mu ni ki johoh jee-ee ge!

10

Poli ya wu labye wu yogo jo

¹ Ayiwa na cebooloo, pii ya jo na ne bu bye yee te ni, na ne ma niye. Ga na ne bu lii yee na, ne ma kafugo le naye ni na wa yee na. Ne Poli w'a yi jeeeri Kirisa wo lotaan le, ni wu saama pu wuu na, ² yi ganha bu da na karamu di ba no yi yiri, di kafugo le naye ni di wa yi na we. Bani piimu p'a yu na kono sipyii wo fungongo keree torogana na we ya doroo ge, ne da li na jo ne na zhe kafugo le naye ni na wa pee na. ³ Can wu jee wii, wu ceepuuro wuu kunni wa jaari ke kono ke funno ni, ga we di wa yogo ki konon ni ceepuuro fanha ni we. ⁴ Wee wo yokonyanmuyo yi jee ke kono ke sipyii woyo we, ga Kile woyo yi jee yii, fanha jee yemu ni ge. Y'a Shitaanni wo kasoroyo yi shaan. ⁵ Joyaama fara yaaga tuugo beeri na, kemu beeri k'a yogo konon Kile wo laje wu na ge, we ya yee beeri jeeeri buri. Fungonyo tuuyo ye beeri we ya guuni, konho y'i Kirisa jomee co. ⁶ Yee wo jomeeconon li jo ba fa tuun wemu ni, we ya gbegele xo wu jomeecobaalaa pu beeri wo fohoo to pu mu.

⁷ Nejaa le yee ya wii sipyii ni. Ayiwa, sipya wa bu da li na na Kirisa wo wee jee, weefoo ya yaa na wu funno konon li na, na li ce na ba wee jee Kirisa wo we, mu we be jee Kirisa wuu. ⁸ Bani Kafoo ya fanha kemu kan we mu ge, ki kano ki jee na yee luu na se naha na, ki kano jee na yee kyeege we. Ali ne jee bi naye pele toro be jee ye kee fanha ke wuu na, lee shiige jee ne na we. ⁹ Ne funno wa di da li shee na semee pu ni, nago n'a yi fuguri we. ¹⁰ Pii kunni wa yu

na ne semee pu kafila w'a waha, na kafugo ki jee wu ni. Ga na ne pye pyaa bu no yee yiri, na ne ma bye baraga baa sipya, na ne jomoo pu da yaaga be joo we. ¹¹ Piimu p'a yee yu ge, pufee pu li ce na jogana lemu na we ya yu wu semee pu ni na wu ta w'a lii yi na ge, lee wo kapyege be w'a da ba shee byi wu ga no yi yiri tuun wemu ni.

¹² Piimu p'a puyee soni ge, we wa da ga soo di wuyee pye pee sipyii pii p'a tuugo, kelee di wuyee taanna ni pu ni we. Pee ma puyee taanna ni puyee ni, na puyee luu na daanna ni puyee ni. Ta tee jee nahanahara we? ¹³ Wee kunni wa da wuyee pele fo di zhe doroo wu tayerege taan we. Ga Kile ya tene lemu wolo kan we mu, a lee di bye be kano a we di no yee na ge, we na ba wuyee pele na saha ni lee ni. ¹⁴ Wee da bye we ya no yee na we, wee tuun wu ni we bi da tene li toro, ga we ya ta li toro we, bani we p'a Kirisa wo Kile Jozaama pu jo yee mu shenshiilee. ¹⁵ Lee funno ni tene lemu l'a konon we kan ge, we wa da doroo lee taan we. Sipyii piitiilee ya labye wemu pye ge, we wa da wee kaa lo di daga da wuyee pele we. Wee ya da li na nago yee ba shee naha na n'a daa wu ni, la na vara xuuni we wo labye wu na yee niye ni Kile wo tene li funno ni, w'a lemu konon na kan we mu ge. ¹⁶ Lee funno ni fiye yemu yi wa yee kadugo yiri ge, we na ja zhe Kile wo Jozaama pu jo yee fiye yi ni, na ta we ya wa wo labye lo wu tapyege ni na taga wuyee pele we.

¹⁷ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu bu jo wu wuyee pele, wufoo wu wuyee pele Kile wo nibyeege kii funno ni.»*

¹⁸ Bani wemu ba wuyee mesaana yu, wee ya mee nijen taa we, ga Kafoo ye pyaa ya wemu wo mesaana yu ge, wee w'a ki taa.

11

Tudunmoo kafinejuu pu keree

¹ Aa! Yee da bi da zoo na ne wo jonyoyirine jomoo pe xu yiye ni jee funno ni de, lee bi da daan ne ni.

* 10:17 Zheremi 9:23

Ayiwa, yi pu xu yiye ni! ² Yee kaa ya dan ne ni fo xuuni, fo na nepeen lenen ne ni yee shizhaa na. Ga Kile ni lee ya foro. Curonigin pe, wee mu ne yee co, wee ne Kirisa; konho di ba yi kan wu mu ba dojine fuceri nacebaa ne we. ³ Ga ne fyagi jo yi fungonyo ganha da ba jeri, Kirisa wemu na y'a yiye po xuuni ge, fo di yi kurunjo wee feni, ma na jo ba wo w'a kafineye taga Awa faanna, na wu piinne me we. ⁴ Bani sipya watii bu ba Yesu watii kaa jo yee mu wemu wo kaa jogana ni we wo wu kaa jogana ne nigin we, yee na jeri na da weefo na. Kile Munaa lemu yee ya ta we keje kurogo, kelee Kile Jozaama pemu yee ya logo we jo na ge, yee bu munaa latii ta lemu ni we wuu li ne nigin we, kelee na jozaama patii ta pemu ni we wo pu ne nigin we, yee na wa karaa da yee be na. ⁵ Na li ta pee megboh tudunmoo piimu yee ya jateni ge, pee ya poro ne na kabanja ka shishiin na we. ⁶ Ali ne nehe bye ne di ya pye kafila cevo fo wu nijeme we, ceme wo koo ni kunni, n'a la ce pee ni. Wee ya lee she yee na shagana beeri na, ni keree beeri ni.

⁷ Tuun wemu ni ne Kile wo Jozaama pu jo yee mu ma ni ge, ne naye tirige, na yee durogo. Ta kakuunjo li ne lere ge? ⁸ Egilizii piitilee pu bi ne saraa. L'a pye kanna ne pee wo naafuu wu sho pu na na taga yee tge. ⁹ Na ne yaha yee yiri, yanmuyo ya funmo bye ne na, ga ne ta na wo tuguro ti taha wa shishiin junjo ni yee ni we. Cebooloo piimu p'a pa na yiri Masedoni fiige ki ni ge, pee p'a pa ne wo mago yanmuyo yi kan ne mu. Ne kasenge yaha naye na, konho di ganha da bye yee wa shishiin mu tuguro kaa la shishiin ni we. N'a da kasenge yaha naye na sanha lee kanunjo le na. ¹⁰ Lee ya pye kanunjo, kemu ya ne junjo yirige Akayi fiige ki beeri ni ge. Sipya wa shishiin wa da ja kee juyirige ki sho ne na we. Kirisa wo can we, wee wemu wu ne ni ge, wee wuu na ne yee jo. ¹¹ Naha na ne d'a yee jo we? Na yee kaa ya dan ne ni-i laa? Kile ye pyaa be ya lee ce na

yee kaa ya dan ne ni.

¹² Ga pyegana lemu na ne na wo labye wu pye yee mu ge, lee pyegana li na n'a da da wu pyi. Piimu p'a kanunjo shaa na puye pele, na yu na we wo labye pyegana le tuugo pee ya byi ge, lee pyegana li na n'a da da na wo labye wu pyi, konho pee ganha bu kee kanunjo ki ta we. ¹³ Kafinejuu pu ne pee tudunmoo piiri. Pu labye wu beeri w'a sipyii piinne. P'a puye pye kanna Kirisa wo tudunmoo pee ne. ¹⁴ Ga lee ne kakanhana we, bani Shitaanni be ya wuye jeri na byi ba meleke kpenge wo ne we. ¹⁵ Lee wuu na do, Shitaanni wo kapyebyii bu puye pye kanna Kile wo kapyebyii pee ne piimu ya tii ge, lee ya yaa li wa fo we. Ga li taxgo ki kuduun ne wemu ge, wee na ba no pu na na saha ni pu kapyegee ni.

Pali ya kanhama pemu ja wu wo tuduro ti funjo ni ge

¹⁶ N'a da guri yi taha sanha yi mu jo wa shishiin ganha bu na wii junmoyirine fo we. Ga yi nehe ba na wii junmoyirine fo, yi na co mu, konho na be di naye pele dooni. ¹⁷ Yemu n'a da jo nime ge, Kafo w'a ta yee le na jo ni we. Ga la l'a na pye n'a da yee jo. Lee wuu na n'a da jo ba junmoyirine fo ne we. ¹⁸ Ga ma na jo ba shenneheme wa puye pele ke konjo ke keree ni we, wee tuun wu ni ne be na naye pele ge! ¹⁹ Yee piimu pu ne fungonyo fee ge, a yee di deree na junmo-yirilee jomo nuri! ²⁰ Pee sipyii pii p'a yee co ba buloo ne-ε ge, na yee keje yanmuyo li, na dun yee na, na josaanga pyi yee na, na kadahaa leni yee jahaya ni. A yee di lee xu yiye ni. ²¹ Shiige ki ne ne na pe jomo pe tajogo ni, ga ne fanha di wa nehe ba pee ne we, na junjo be di wa waha ba pee ne we.

Ga lee be na keree kiimu kaa p'a daga na puye pele ge, ne be na ja kee kaa taga naye pele. Ne yu ba junmoyirine fo ne we. ²² Heburuu pu ne pii ya? Wee wa ne be ne. Izirayeli shi sheen pu ne pii ya? Wee wa ne be ne. Ibirayima kadugo shi sheen pu ne

pai ya? Wee wa ne be ne. ²³ Kirisa wo kapyebyii pu ne pai ya? Nuɲmoyirine fɔɔ jomɔ n'a da jo. Ne pye Kirisa wo kapyebye na toro pee taan fo xuuni. Ne pu ja kapyenene ni. Ne kaso jegee, kee ya nehe pu wogoo na. Ne kpɔɔnrɔ jeri shɔ na toro pee taan. Ne xu fɔ tɔɔnii nijehene ni. ²⁴ Yawutuu p'a ne kpɔn fo tɔɔnii kaguro, tɔɔnii beeri susɔ nii kelee shishere nigin ma fɔ.*

²⁵ A Orome sheen di na kpɔn fo tɔɔnii taanri ni kabegge ni. A p'i kagereye taga na wa na da gbo tɔɔnii nigin. A kɔɔgbɔhɔ di gyeege ni na ni fo tɔɔnii taanri suumɔ lɔhɔ ni. A di cana nigin ni piige nigin pye suumɔ lɔhɔ ni. ²⁶ Ne kushengee nijehene pye. Ne na munaa pere fɔ gbalaa lɔhɔɔ ni. Ne na munaa pere fɔ java fee ni ne ni. Ne na munaa pere fɔ naye pyaa shi wu ni ne ni, na li pere fɔ shi watii ni ne ni. Ne na munaa pere fɔ kulo funɲɔ ni, na li pere fɔ siponɔ ni. Ne na munaa pere fɔ suumɔ lɔhɔ ni. Ali wu cebooloo piimu p'a puyee pye n'a daa fee, p'i ne n'a daa fee-i ge, ne na munaa pere fɔ pee be ni ne ni. ²⁷ Ne kapyenene nijehene pye kiimu ya waha ge, na kanhama na. Ne piye nijehene shɔn nmunumɔ xuugo ni. Ne xuugo gba, a waga di la pye na ni. Ne yalige na, na ki yaha wɔ teengee nijehene ni. Ne wiire gba, na fafunmɔ pye. ²⁸ Kisanaa di ne wɔ. Na fara kee beeri na, ne bi na funɲɔ shaa ni egilizii pu beeri kaa ni cana beeri. ²⁹ N'a daa fɔɔ wa baraga bu jere, ne ma bye kanna neye pyaa wo baraga k'a cere. Wa nuɲɔ bu gyeege, lee ma sii waha na na fo xuuni.

³⁰ Li bu da nago kanna ne yaa na naye pelee, ne na naye pelee na wo baraga baara ti ni. ³¹ Masɔɲɔ k'a deri wu Kafɔɔ Yesu To Kile na gbee! Wee ya li ce na ne wa kafineye yu we.

³² Na ne yaha Damasi kulo li ni, cana ka saannaa Aretasi wo gbafereri w'a pa sipyii pii yaha kulo li tajeye yi beeri ni, kɔnhɔ p'i ne co.

³³ Ga, a n'a daa fee p'i ne le sagana ni

na yeege fenetiri ni, na meere taga ne tirige kanha ki kadugo. Lee funɲɔ ni a ne shɔ wu na.

12

Pɔli ya kashengee kiimu na ge

¹ Ayiwa, fo ne bu naye pelee, ba lee di wa yafiin ɲɔgi we. Lee be na, kashengee kiimu ne na, ni Kafɔɔ ya keree kiimu she ne na ge, kee shizhaa na n'a da ba jo nime. ² Ne na wa ce, wu na ne Kirisa wo kariengee ki ni, li yee ke ni shishere wu ne ni ne, Kile ya wu lɔ kari fo fugba we ni. (Ayiwa wuyee pyaa k'a kari wɔ la, kelee kashere Kile ya she wu na la, ne kunni ya lee ce we, Kile w'a lee ce.) ³ Ne kunni ya li ce na jo kanna wee na w'a kari Alijine ni. (Ga wuyee pyaa k'a kari wɔ la, kelee kashere Kile ya li she wu na la, ne kunni ya lee ce we, Kile w'a lee ce.) ⁴ A wu jomɔ pa logo wee xuu wu ni sipya da ja pemu jo daha we. Li ya saha be yere sipya wu pee jomɔ pu jo we. ⁵ Ayiwa, ne na ja naye pelee wee sipya we wa shi keree na. Ga ne funɲɔ di wa di naye kaa taga naye pelee we, fo di bu na baraga baara kaa taga naye pelee. ⁶ Ali ne nehe jo ne naye pelee, ne da bye nuɲmoyirine fɔɔ we, bani can n'a da jo. Ga n'a da naye pelee we, kɔnhɔ keree kiimu n'a byi, na yemu yu sipyii pu nii na ge, pu ganha bu na durogo di dorɔ yee wo nuɲɔ kana taan we.

⁷ Ayiwa, kɔnhɔ tabaara ganha bu je di na ni kee kashengee nijenene kii wuu na we, a yama nigbo pa di je ne cere ti ni. Pee ya ma ne mu ba Shitaanni tudunmɔ ne we, pee ya ne kana, kɔnhɔ tabaara ganha bu je ne ni we. ⁸ Ne Kafɔɔ jere pee yama pe shizhaa na fo tɔɔnii taanri jo wu pu laha na nuɲɔ ni. ⁹ Ga, a wu ne pye na wee wo niime wu na ne yaa, na sipya baraga bu xhɔ tuun wemu ni, na wee tuun wu ni wee wo sefere t'a zhe na fiinne. Lee wuu na l'a taan ne ni ne wu na baraga baara kaa taga naye pelee, kɔnhɔ Kirisa wo sefere t'i gori yaha

* **11:24** Saliya wa bye Orome sheen mu, wee saliya wu bi gbara pu susɔ nii kelee shishere (40) taha sipya na we, bani pu bi giin na kee da xhu sipiyawyii ni we, lee na pu ma nii nigin laha.

na na. ¹⁰ Lee wuu na ne funɗo taan na baraga baara ti na. Ali pu nehe ba ne shehe, kelee na kawagaa pyi ne na, kelee na ne kana, kelee na ne jaani Kirisa mege ki wuu na, ne na funɗo taan kee beeri wuu na. Bani ne bu bye baraga baa tuun wemu ni, ne ma fanha ta wee tuun weye pyaa ni.

Poli ya pye tuguro n'a daa fo wa shishiin mu Korente kulo li ni we

¹¹ Ayiwa, ne jo ba jumoyirine fo ne we. Ga yeeye pyaa ki ni lee ya foro. Yee p'a bi yaa yee p'a ne soni! Bani ali ne hehe bye ne ne yaaga be we, tudunmo mege wuu piimu yee wa jateni ge, wee wa ya ye ne na kaa la shishiin ni we. ¹² Can na, kapyege ki-imu k'a li shee na Kirisa wo tudunmo ne ne ge, kee beeri ya she yee na ni loxulo ni. Kee ya pye naha shesheere, ni kakanhanjaa, ni sefeere kagbohoo. ¹³ Ne ta pye yee mu tuguro we. Ni lee ye be we, leke ne d'a pye egilizii pusamaa mu lee di ya pye yee mu-i we? Yi yafa na mu lee na!

¹⁴ Li wii, ne gbegele xo da se yee yiri na tooni taanri wuu ni. N'a da zhe bye yee mu tuguro le tooni le be ni we. Bani yi kehe yanmuyoo be di wa zhaa we, fo yie pyaa kiiri. Nohapiire ya yaa na wari shaa na yeri pu sefeere naha na we, ga sefeere p'a yaa na wari shaa na yeri pu nagoo naha na. ¹⁵ L'a taan ne ni ne wu na kehe yanmuyoo beeri kan yee wuu na, ali na naye be kan na fara wa. Ayiwa, yee kaa ba dan ne ni xuuni mu, lee l'a da ne pye ne kaa da da dan yee ni-i ge?

¹⁶ Yee na ba jo na ne pye tuguro yee wa shishiin juno ni we. Nakaara wa lee ni we, ga pii na ba jo yee ni na shizhiinme ni ne yee co, na ne shiige shen. ¹⁷ Piimu ne tun she yee mu ge, ne kuduun sha yee ni wee wa kehe kurogo ya? ¹⁸ Ne Tite jeri jo wu she yee yiri, na wu ceborona wu pinne ni wu ni. Ta Tite ya yee mahana na kuduun sha yee ni? Ta ne ni wee wo kapyege ki beeri ya pye me nigin we?

Ta wee jaariganjaa ki beeri ya pye me nigin we?

Poliya wu funɗo shaa ni kaa lemu ni ge

¹⁹ Na co fo taatuunno na, yee wa giin na kapii we wa gaan wuye mu yee naha taan, ga lee di be we. Kirisa wo karihege ki funɗo ni we wa yu me Kile naha taan. Wu taanjiine, yee wo n'a daa wu wo nahagbaashere kaa na we wa ye beeri yu yee mu. ²⁰ Ne ba no yee yiri, na funɗo wa di yi na pagana lemu na we, ne fyagi jo di ganha ba she yi na lee pagana le na we; yi be ganha bu na na pagana la na yi be ya tiin ni lemu ni we. Ne fyagi jo di ganha ba she yogo ta yi te ni we, ni jere, ni loyire, ni beganhara, ni mekyere, ni zojuuro, ni tabaara, ni kawuriye we. ²¹ Ne fyagi jo di ba jo n'a no yi yiri ge, Kile ganha bu da na shiige yi ni ne we. Sipyi nehemee piimu p'a jurumu pye, p'i sanha daajene jo pu cemohoro ti na tapyege ni we, ni pu dohoro, ni pu kanohoyoo yi na-e ge, di ganha bu da zhe nesinme wo yee wuu na we.

13

Fundogo jom ni fo mujuu

¹ Ne tooni taanri wuu l'a da bye le na she yee yiri. «Sipyi shuun taanri ya pye keree kiimu beeri fiin ge, w'a da zhe kee beeri naha shoonri na be ni pee wo fiin pu ni.»* ² Sipyi piimu p'a jurumu pye ge, n'a da yi jo waha pee ni sipyi pusamaa mu, ali na li ta na nime wo wa yi yiri we. Ne tee yi jo toro pu mu na shee shuun wuu li ni yee yiri. N'a da yi jo daha sanha pu mu jo ne ga ba she yi yiri, n'a da juno peni nige kaa la shishiin na we. ³ Wee tuun wu ni, yi na ba li ce na Kirisa w'a yu ne jo na, bani kee kano ki yi wa zhaa. Kirisa baraga ya ta cere yee shizhaa na we, ga w'a wu sefeere ti shee yee ni ne. ⁴ Can wu ne wii, wu xuduun wu ni korikoritige ki na, w'a pye baraga baa, ga ni na wu ne nime Kile wo sefeere ti baraga ni. Na wee

* 13:1 Duterome 19:15

bε yaha karijεεε ni ni wu ni, wèe bε baraga k'a xɔ. Ga Kile baraga ni, na wèe yaha ni wu ni, wèe na ba bye j̄ni na yee shizhaa na.

⁵ Yi yiyε taanna wii, y'i yiyε suguri, yi bu da yi na jε n'a daa wu wo koo li ni. Ta yee ya li cε na yee funyɔ ni Yesu Kirisa jε wε? Fo yiyε pyaa bu she da y'a kuunɔ n'a daa wu na dε! ⁶ Ga nε dà li na jo yee na ba li cε na jo wèe ya ta kuunɔ n'a daa wu na wε. ⁷ Lee bε na, wèe wa Kile jεeri kɔnhɔ yi ganha ba kakuuyo pyi wε. Lee karunɔ jε nago kanna wèe di metanga ta wε. Ga wèe funɔ ki wa yi da kasaanɔa pyi, ali lee jεhe ba li sheε bε na wèe p'a kuunɔ metanga ki na. ⁸ Bani se wa wèe ni wèe pu pari can wu na wε, ga can wu tεge tεge se wu jε wèe ni. ⁹ Wèe baraga bu xhɔ tuun wemu ni, a yee baraga di bεε, lee l'a dan wèe ni. Lemu wèe ya jεeri Kile mu ge, lee li wa mε nago yee wo n'a daa wu w'a se jaha na fo wu jɔ bu she fa. ¹⁰ Lee wuu na nε we sεmε we tun yi mu na li ta nε jε yee yiri wà wε, kɔnhɔ di ba nɔ wà tuun wemu ni, di ganha bu keree ki jaha shɔnri ni waha ni, na saha ni Kafɔ wo fanha ki ni wε, w'a kemu kan na mu ge. Kee fanha ki kakaan junɔ ki jε kɔnhɔ yee di da se jaha na n'a daa wu ni, ki ya ta kan gyεεgi kaa na wε.

Jomɔ pu taxɔgɔ ni fò mujuu

¹¹ Ayiwa nime na cebooloo, wù jε tuun wa ni. Yi funɔ taan! Yi da yiyε logoo wari y'a se jaha na! Yi da samɔhɔɔ leni yiyε ni! Yi pye ni fungɔngɔ nigin ni! Najinε di bye yi tε ni! Lee bu bye, taanjεεε ni najinε fɔ Kile na bye ni yi ni.

¹² Y'a yiyε shaari ni taanjεεε ni! Kile wo fεfεεε sipyii piimu pu jε naha ge, pee bεeri ya yi shaari. ¹³ Wù Kafɔ Yesu Kirisa wo niime we, ni Kile wo taanjεεε ke ki pye ni yi ni. Y'i gori yaha fεfεεε Munaa li wo karijεεε ki ni.

Galasi Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε wemu tun Galasi sheen mu ge

Jɔgɔ ye p'a byi na Galasi sheen we?

Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya tenε Galasi fiige ki ni ge, pee pu jε Galasi sheen pee. Pee jε: Ikonε, Lisitiri, ni Deribe (Kapyegee 14). Galasi fiige ki nijaa wogo ki jε Turuki fiige ki funɔɔ ni. Ba Pɔli ya pa bye wu jε Galasi ni wε, a Yawutuu pii di she ganha na kalaa watii kaan pu mu. A p'i jo na Pɔli jε tudunmɔ nijemε wε, na wu ya ta na Musa wo saliya wu wo kalaa wu kaan wu kangana na wε.

We semε we kakana jɔɔ

Ye p'a jo wá Pɔli na ge, yee faara Pɔli ya jo, na fεnhε pu funyɔ to ni wu kalεgeε ni wuyε pyaa kapyegee ni. Na li she na kanii li wa wee wo Kilε jomɔ yεrε le, na li she na n'a daa ya ye Musa wo tɔ wu na. A w'i li she sanha na n'a daa fεε ya foro Musa wo tɔ wu nɔhɔ ni, na jiiƒεrε nivɔrɔ pyi, a Fεƒεrε Munaa di pu naha co tee jiiƒεrε ti ni (Kapyegee 5).

Semε wu kafila jɔɔ

Galasi Sheen 1—2 Pɔli fɔ mujuu. W'a li she na Yesu Kirisa wo tudunmɔ wee jε.

Galasi Sheen 3—4 Kilε ya sipya jateni sipyitiimε Musa wo saliya wu koro jaari funɔɔ ni wε.

Galasi Sheen 5 Wée ya foro saliya wu nɔhɔ ni, a Fεƒεrε Munaa di wée naha co fεƒεrε ni.

Galasi Sheen 6 Pɔli wo yeri yeri jomɔ ni wu duba.

Pɔli ya Galasi sheen shaari

¹ Nε Pɔli, nε jε Kirisa wo tudunmɔ. Sipyiyawyii ya ta nε pye tudunmɔ wε. Nε di ya nɔhɔ pye bε tudunmɔ sipyiyawyii baraga ni wε, fo Yesu Kirisa ni To Kilε wemu w'a Yesu jε na yeege xu ni ge. ² Nε ni na cebooloo piimu pu wa naha ge, wée p'a semε

wu tun Galasi fiige ki n'a daa fεε pu mu.

Wée ya yi shaari: ³ Wù To Kilε ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimε tirige yi na, p'i jɔɔnɔ bε kan yi mu.

⁴ Yesu Kirisa w'a wuyε kan na pye saraga, kɔnhɔ wu wée shɔ wù jurumu wu na. W'a wée shɔ ke kɔɔ ke wo yanmuguuyo yi bεeri wo fanha ki na, na saha ni wù To Kilε wo jidaan wu ni. ⁵ Nɔɔrɔ w'a deri wu mεge na tuun bεeri ni. Amiina.

Tuugo nigin pe ye pu jε Kilε wo Jozaama pe

⁶ Na cebooloo, Kilε wemu w'a yee yiri Yesu Kirisa wo niimε wu baraga ni ge, yee na toro kadugo le wee ni tɔvuyo na, na jaanna jεri jozaama patii feni, lee ya nε fo xuuni dε.

⁷ Jozaama pemu nε jo yee mu ge, pee ye pe pu jε Kilε wo Jozaama pe, patii wa nige pee kadugo na wε. Ga sipyii pii pu wa giin p'i yee fungɔnyɔ yi jεri. Kilε Jozaama pe pu wa Shɔvɔɔ wu kaa yu ge, pu funɔɔ ki wa p'i pee jεri shan.

⁸ Jozaama pemu wée ya jo yi mu ge, watii bu ba ni jozaama patii ni wée wo pu kadugo na, w'a pye wée wa la, w'a pye mεlekε na yiri fugba we ni la, weefɔɔ wu lanji. ⁹ Wée ya tee yee jo toro yee mu; n'a da guri di yi jo daha sanha: Wée ya Jozaama pemu jo yee mu ge, watii bu patii jo yi mu wée wo pu kadugo na, weefɔɔ wu lanji.

¹⁰ Ayiwa wee tuun wu ni, nε giin sipyii di da na sɔni laa, nε giin Kilε di da na sɔni? Na funɔɔ ki jε di naye kaa taan sipyii mu kunni? Bada! Nε funɔɔ da bi bye di naye kaa taan sipyii mu sanha, nε bi da ga já bye Kirisa wo kapyebye wε.

Pyegana lemu na Pɔli ya pye na jεri Kilε tudunmɔ ge

¹¹ Na cebooloo, n'a da yi fiinɔ jo yi mu jo nε Kilε Jozaama pemu jo yi mu ge, pee ya ta foro sipya ni wε. ¹² Nε pu ta sipya mu wε, sipya bε di ya nε taanni pu ni wε. Ga Yesu Kirisa ye pyaa k'a nε taanni pu ni.

¹³ Taashiine li ni, na ne yaha Yawutuu pu wo koo li ni, ne bi doroo torogana lemu na ge, yee wa yee jaha logo. Ne bi Kile wo n'a daa fee pu kana fo xuuni wee tuun wu ni. Ne bi li yereje fo na pu pinnege ki junjo tugo. ¹⁴ Ne bi bye na lejii Yawutuu nijehemee jaha na Yawutuu pu koo li jaarigana ni. Wee sefelee p'a we taanni kalegee kiimu ni ge, ne bi naye beeri kan kee mu. ¹⁵ Ga Kile bi ne shonri la, ali na ta pu sanha ne se be we. Wu jidaan tuun w'a pa no ge, a wu wu niime wu tirige ne na, na ne yiri na pye wu kapyebye. ¹⁶ W'a wu Ja wu she ne na, kohna ne da wee Ja wu wo Jozaama pu yu shi wusama beeri mu, shi wemu je Yawutuu we. Ba w'a wu she ye ne na we, ne be ya watii yege nige we. ¹⁷ Piimu p'a fenhe pye Kirisa wo tudunmoo pee ne jaha na ge, ne noho she Zheruzalemu ni di zhe pee be yege we. Ga, a ne faa toro, na gari Arabi ni; lee kadugo na, a ne guri pa Damasi kulo li ni.

¹⁸ Ayiwa, yee taanri w'a toro, a ne na kari Zheruzalemu ni, kohna di she foro Pyeri na. A ne cabyaa ke ni kaguro pye wa ni wu ni. ¹⁹ Ga ne ya ta Kirisa wo tudunmoo watii be ja nige we, fo Yakuba ye nigin pe; wee je Kafoo Yesu wo ceborona wa. ²⁰ Yemu n'a yu me yi mu ge, ali kafinege nigin be wa yi ni we; Kile wa na seeri. ²¹ Lee kadugo na, ba ne foro Zheruzalemu ni we, na gari Siiri fiige ki ni; na yiri wa, na gari Silisi fiige ki ni. ²² Ga n'a daa fee piimu pu bye Zhude fiige ki ni ge, wee wa shishiin bi sanha ne ja jii na we. ²³ Pu bi yi nuri ye sipyii jo na na: «Sipya we wu bi we kana taashiine li ni, fo w'a bi li yereje wu n'a daa wu junjo tugo ge, weeye pyaa ki be k'a Kile wo Jozaama pu yu nime.» ²⁴ Lee funjo ni, a p'i ganha na Kile soni ne wo Jozaama pu wo jo wuu na.

2

Poli ya Kirisa tudunmoo pusamaa junjo ciri ta

¹ Ba yee ke ni shishere ya toro we, a ne ni Barinabasi di guri pa sanha

Zheruzalemu ni. A ne gari ni Tite be ni. ² Kile ye pyaa ki bi li she ne na na ne wu she wa, a ne da kari. Ba ne no wa we, ne ni jahagbaa fee pu ni, a we di she wuye ja kabanugo. Kile Jozaama pemu ne yu shi wusama beeri mu ge, a ne pee jaha jo pu mu, kohna labye wemu n'a pye toro ge, ni wemu n'a byi ge, kohna wee wa shishiin ganha bu bye junjo baa wo we. ³ Tite wemu ni ne kari ge, Giraki wu bye wii. Ga pu ya ta wu karamu fanha be na fo wu cekoonro pye, kohna wu be di bye Yawutuu pu shi we. ⁴ Ga, kafinejuu p'a, pee bi puye pye na n'a daa fee pee je, na ta p'i je n'a daa fee we, pee pu bi giin w'i cekoonro pye. Wee ya pye ni Yesu Kirisa ni karinege ni ge, a we di bye wuye mu, a pii sipyii pii di beele je we te ni kohna p'i lee jaha ce. Pu funjo ki bye p'i we kurunjo pa leje sanha bulooro ti ni. ⁵ Ga we ya soo na wuye yaha pu keje ni ali jere be funjo ni wu ta logo pu jo na we, kohna Kile Jozaama pe pu wa can wu shee ge, y'i ja pee logo ba pu je we.

⁶ Ayiwa, sipyii p'a bi piimu wii na pee pu je jahagbaa fee pu ge, junjofee pu bye pii la, pu shiin bye be junjofee we la, lee la shishiin kanoo wa ne mu we; bani Kile ya wa shonri na wo wa ni we. Kile Jozaama pe ne bi yu ge, ba ne pee jaha jo pee jahagbaa fee pu mu we, pu ya ta ka fara pu na we. ⁷ Ga, a puye pyaa be di li ce na Kile w'a pe Jozaama pe kaa le ne keje ni ne w'a yu shi watii sheen mu ma na jo ba w'a pu kaa le Pyeri keje ni w'a yu Yawutuu pu mu we. ⁸ Bani Kile wemu w'a sefere kan Pyeri mu na wu tun Yawutuu pu mu ge, wee ninumoo w'a sefere kan ne be mu na ne tun shi wusama mu. ⁹ Yakuba ni Pyeri ni Yohana, pee piimu pu bi wii jahagbaa fee pu ge, pee bi li ce na Kile w'a te tuduro te kaa le ne keje ni wu wo niime wu funjo ni. A p'i pu keye le ne ni Barinabasi keye ni, wee fo we ya li shee na we beeri ya pye nigin. A wu beeri di binne na be yi na nago we pu she baari pyi shi wusama te ni, pee be di she baari pyi Yawutuu pu te ni. ¹⁰ A

p'i li she ye wèe na na wèe pu she wù fungõngõ yaha funmõ fèe na. A nê bẽ di la le nayẽ ni na ganha na lee pyi.

Põli ya Pyẽeri jaagi Ancõsi kulo li ni

¹¹ Ayiwa, ga ba Pyẽeri ya pa ba Ancõsi kulo li ni wẽ, a nê ba wu jaagi sipyii pu bẽeri jii na; bani kaa lemu w'a bi pye ge, lee bi jõ wẽ. ¹² Wu cebooloo shi watii sheen piimu pu bye n'a daa fèe Ancõsi ni ge, Pyẽeri bi binnẽe na li ni pee ni. Ga, a Yakuba di ba sipyii pii tun kari Ancõsi ni. Ba pee ya nõ wẽ, a Pyẽeri di fere kõn shi wusama wo n'a daa fèe pu na, na bye wu ya sõ w'a li nige ni pu ni wẽ. Wu bi fyagi pee sipyii pu na, bani Yawutuu pu bye pii, pee di bi yu na fo shi wusama bẽeri w'a cekõnrõ pyi. ¹³ Cebooloo piimu bẽ pu jẽ Yawutuu ge, a pee bẽ di yaa Pyẽeri na, na fere kõn pii pu na. Lee funjõ ni a Barinabasi bẽ di yaa pu shuun shuun juuro ti na, na daha pu feni. ¹⁴ Ba nẽ pu ja, na pu ta pu ya jaari na sahanj ni Kile Jozaama pu wo can wu ni wẽ, a nẽ jo ni Pyẽeri ni pu bẽeri jii na. A nẽ wu pye: «Mu wemu wu jẽ Yawutu ge, a m'i sõ na Yawutuu pu wo koo li yaha wà, na ganha na jaari shi wusama wo jaarigana na. Wee tuun wu ni jaha na m'i giin nime m'i shi wusama bẽ karamu fo wu bẽ w'a Yawutuu pu wo koo li jaari wẽ?»

Fo ma bu dà Yesu na m'a na shõ

¹⁵ «Can wu jẽ wii, wèe kunni ya sii tii pye Yawutuu cegee. Wèe jẽ shi watii sheen wẽ, pu jõ na wee shi we sheen ya Kile koo li cẽ wẽ. ¹⁶ Ga lee bẽ na, wèe bẽ ya li cẽ na jo ma jẽhẽ da Kile tudunmõ Musa wo saliya we koo jaari, lee wa da ga ma pye sipyitiimẽ Kile mu wẽ, fo ma bu dà Yesu Kirisa na. Lee wuu na wèe bẽ ya dà Yesu Kirisa na, kõnhõ Kile di wù pye sipyitiimẽ wee n'a daa wu baraga ni. Li wa nago Kile tudunmõ Musa wo saliya wu jõmehẽe ki wo koo jaari w'a wèe pye sipyitiimẽ Kile mu-i dẽ. Bani sipya wa shishiin wa da já bye sipyitiimẽ Kile mu na ma yaha ma

na Kile tudunmõ Musa wo saliya wu koo jaari wẽ.

¹⁷ «Ayiwa, wèe Yawutuu ba wùye shaa wù bye sipyitiimẽ Kirisa wo karijẽegẽ ki funjõ ni, wèe ba lee pyi, wèe bẽ ya jeri ni shi wusama ni nigin, pee piimu p'a wii jurumupyii ge. Wee tuun wu ni, ta lee wa li shẽe na Kirisa w'a wèe tõgõ leni jurumu ni? Bada! ¹⁸ Ayiwa, nẽ na foro saliya wu keree tãan, na bye nẽ wu koo jaari wẽ, nẽ bu guri wee saliya we feni sanha na wu koo jaari, wee tuun wu ni nẽye pyaa ya saliya wu kyẽegi. ¹⁹ Nẽ xu Kile tudunmõ Musa wo saliya wu shizhaa na, kõnhõ di bye jii na, di da kapyenẽe pyi Kile mu. ²⁰ Nẽ pye kanna p'a nẽ pinne kori ni Yesu Kirisa ni shiizhan korikoritige ki na. Nẽye pyaa ya ta pye nige jii fere ni wẽ; Kirisa wu jẽ jii fere ni nẽ zõ wu na. Jii fere temu ni nẽ wa nime ke kõnjõ ke na ge, nẽ nayẽ kan Kile Ja wu mu. Nẽ kaa ya taan wu mu fo w'a sõ na wuyẽ kan saraga nẽ wuu na. ²¹ Kile ya niime wemu kan nẽ mu ge, nẽ da ga wee she bada wẽ. Bani Kile da ba sipya jateni sipyitiimẽ Musa wo saliya wu koo jaari baraga ni, lee ya li shẽe na jũnjõ ya pye Kirisa kaxulo na wẽ.»

3

Na dà Yesu na, lee funjõ ni Kile ya sipya jateni sipyitiimẽ

¹ Yee Galasi sheen kunni, yee jẽ fungõnyõ baa fèe dẽ! Jõgõ wu d'a yee faanna mẽ wẽ? Yesu Kirisa ya xu xugana lemu na korikoritige ki na ge, yee jaha ya finjẽ jo yee mu. ² N'a da yi yege kaa nigin ye na. Fefere Munaa le Kile ya kan yee mu ge, Kile tudunmõ Musa wo saliya wu wo koo li jaari wuu na w'a li kan yee mu laa, yee ya Kile Jozaama pu logo na dà pu na ge, lee wuu na w'a li kan yee mu? ³ Jaha d'a yee pye mẽ fungõnyõ baa fèe wẽ? Yee ya kaa lemu jõ kõn ni Kile Munaa sefere ni ge, jaha na yee di zhaa di yiye pyaa wo sefere taga lee jõ tõ wẽ? ⁴ Kile ya kanhama nigbõ pemu yaha p'a nõ yee na ge,

ɲuɲɔ ya pye pee na-ε ge? Bada! Pee dà já bye ɲuɲɔ baa wε. ⁵ Kile wemu w'a wu Munaa li kaan yee mu, na kakanhaɲaa ki pyi yee tε ni ge, wee tuun wu ni, yee ya ɲaari na sahaɲi ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni ge, lee wuu na w'a lee pyi laa, yee ya Jozaama pu logo, na dà pu na dagana lemu na ge, lee wuu na w'a li pyi?

⁶ Kile Kafila w'a yi yu wèe mu Ibirayima shizhaa na na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»* ⁷ Ni li ɲε mu, wee tuun wu ni yi li cε na jo piimu p'a daa Kile na ge, pee pu ɲε Ibirayima wo nagoo pee. ⁸ Kile Kafila w'a fεnhε li shε na shi wemu ɲε Yawutuu wε, na wee shi wu bε na ba dà Kile na, Kile na pu pye sipyitiime pu n'a daa wu wuu na. Lee wuu na pe Jozaama pe ya fεnhε jo Ibirayima mu na: «Kile na ba duba shi wu bεeri mu mu baraga ni.»* ⁹ Lee wuu na sipyaa sipya w'a daa Yesu na ge, Kile na duba weefɔɔ mu ba w'a duba mε Ibirayima mu wu n'a daa wu funɲɔ ni Kile na wε.

¹⁰ Sipyaa sipya w'a giin na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu wo ɲɔmεhεε ki koo ɲaari funɲɔ ni Kile da ba wee jate sipyitiime ge, Kile wo laɲi w'a to weefɔɔ ɲuɲɔ ni; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya wu ɲε wu ya saliya wu
ɲɔmεhεε
ki bεeri koo ɲaari gbee ki
ɲaarigana na-ε ge,

Kile wo laɲi w'a to weefɔɔ ɲuɲɔ ni.»*

¹¹ Ayiwa, l'a fiinɲε yeɾε na Kile da já sipya wa shishiin jate sipyitiime Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo ɲaari baraga ni wε. Bani l'a ka na:

«Sipyaa wemu w'a tii ge, wee na ba ɲii
sicuumɔ ta
n'a daa gbɔɔrɔ ni.»*

¹² Ga sipya wemu w'a giin wu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ye wo koo ɲaari pye wu tadaɲa ge, n'a daa

ɲε yafiin bε weefɔɔ mu wε; bani l'a ka na:

«Sipyaa ya yaa ma wee saliya wu bεeri
koo ɲaari

ma na ɲii sicuumɔ ta.»*

¹³ Yesu Kirisa ya pa wèe shɔ saliya ɲɔmεhεε ki wo laɲi wu na. A wuyε pyaa di dugo wee laɲi we taan wèe tεge; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya p'a yirige suri tige ni na
gbo ge,

weefɔɔ ya laɲi.»*

¹⁴ L'a pye mu bε sanha kɔnhɔ duba wemu ɲɔmεε Kile bi lɔ Ibirayima mu ge, wee di nɔ shi wusama bεeri na Yesu Kirisa baraga ni; na fara lee na sanha, Kile ya Fεfεεε Munaa lemu bε wo ɲɔmεε lɔ ge, wù já lee bε ta n'a daa baraga ni.

Kile ya ɲɔmεε lemu lɔ ge, Musa wo saliya wu da já lee fiin wε

¹⁵ Na cebooloo, n'a da ɲaha sheshεεε ta lɔ sipyii wo keree pyegaɲaa na. Ali sipya ye pyaa mεhε kaa la ɲɔmεε lɔ, na li ka, na xhɔ na wu kabee taha kee wenε ki na, sipya watii da ga já lee ɲɔmεε le kyεεgi, kelee na la fara li na wε. ¹⁶ Kile w'a bi ɲɔmεε lɔ Ibirayima ni wu kadugo yiri shi shen mu. Li ya ta ka Kile Kafila wu ni na jo «wu ni wu kadugo yiri shi shεen» ma na giin sipyiɲεhεmεε kaa w'a byi wε, ga shi shen nigin ye kaa Kile Kafila w'a jo na: «Wu ni wu kadugo yiri shi shen.»* Wee wu ɲε mε Kirisa. ¹⁷ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa mε. Kile w'a kariɲεεge ɲɔmεε lɔ Ibirayima mu. A yee xhuu shishεεε ni kelee taanri (430) di doro, a Kile di na pa Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu tenε. Lee funɲɔ ni, Kile ya ɲɔmεε lemu lɔ Ibirayima mu ge, Musa wo saliya wu da já lee ɲɔmεε le kyεεgi, kelee na li jomɔ pu ɲεri wε. ¹⁸ Ga cεn wemu Kile ya gaan ge, wee da bi daa Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu baraga ni, wee tuun wu ni wee cεn wu bi da

* **3:6** Zhenezi 15:6; Oromε Sheen 4:3

* **3:8** Zhenezi 12:3

* **3:10** Duterεnɔmε 27:26

* **3:11**

Habakuki 2:4 * **3:12** Levitike 18:5

* **3:13** Duterεnɔmε 21:23

* **3:16** Zhenezi 13:15; Zhenezi

bye nige ɲɔmɛɛ li wo wu wɛ; na ta Kile d'a wu wo cɛn wu kan Ibirayima mu ma ni, ɲɔmɛɛ li baraga ni.

Lemu na saliya ɲɔmɛɛ k'a kan wɛ mu ge

¹⁹ Wee tuun wu ni saliya ɲɔmɛɛɛ ki wo kakaan ɲuɲɔ di ɲɛ lekɛ wɛ? Ki kakaan ɲuɲɔ ki ɲɛ, kapyegee kiimu ki ɲɛ ki ya bɛ Kile mu-i ge, kɔnhɔ wɛɛ di kee cɛ. Ga kee saliya ɲɔmɛɛɛ k'a yaa na pye wà, Kile ya ɲɔmɛɛ li lɔ Ibirayima wo kadugo yíri shi shɛn wemu shizhaa na ge, fo wee ba ba. Mɛlekɛɛ pu bi saliya ɲɔmɛɛɛ ki kaan Musa mu, Musa di ki yu sipyii pu mu.

²⁰ Kayaama ya luu kaa lemu na ge, lee ɲɛ kabaɲa nigin kajii wɛ. Kile di ɲɛ wu yɛ nigin do.

²¹ Ta lee wa li shɛɛ na Kile ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ ge, na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu w'a lee ɲɔmɛɛ li kaala ya? Bada! Saliya ɲɔmɛɛɛ kii k'a kan ge, kee da bi da já da ɲi sicuumɔ kaan sipyii mu, wee tuun wu ni sipyii bi da já da byi sipyitiimɛɛ Kile ɲaha tãan, saliya ɲɔmɛɛɛ ki baraga ni. ²² Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na jurumu wo fanha ke ki ɲɛ kɔɲɔ sipyii bɛɛri na. Lee funɲɔ ni Kile ya lemu wo ɲɔmɛɛ lɔ ge, kɔnhɔ lee di gan n'a daa fɛɛ pu mu pu n'a daa wu baraga ni Yesu Kirisa na.

²³ Ayiwa, Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we, wee wu bi fɛnhɛ pye wɛɛ ɲuɲɔ ni, yani n'a daa wu pa ge. A wee saliya we di gori yaha wɛɛ ɲuɲɔ ni fo na shɛ nɔ n'a daa wu shɛduun wu na. ²⁴ Lee funɲɔ ni a saliya wu bye wɛɛ ɲaha covɔɔ, fo na shɛ Kirisa pye w'a pa; kɔnhɔ wɛɛ di bye sipyitiimɛɛ Kile ɲaha tãan n'a daa baraga ni. ²⁵ Ba ni n'a daa wu wo koo li d'a pa nime, wɛɛ da já bye nige wee ɲahagbaacomɔ wu kenɛ na wɛ. ²⁶ Bani yee bɛɛri ya pye Kile nagoo n'a daa baraga ni Yesu Kirisa na. ²⁷ Yee piimu bɛɛri p'a batize Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni ge, yee ya ɲɛri ba Kirisa yɛ pyaa ɲɛ wɛ. ²⁸ M'a pye Yawutu la, m'a pye shi watii shɛn la; m'a pye bulo la, ma shiin ya pye bulo wɛ la; m'a pye ná la, m'a pye cee la; le la

shishiin niɲɛ ɲɛ nige wɛ. Bani yi bɛɛri ya ɲɛri nigin Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funɲɔ ni.

²⁹ Ayiwa, yi bi ɲɛ Kirisa wuu, y'a pye Ibirayima wo nagoo. Kile ya cɛn wemu wo ɲɔmɛɛ lɔ Ibirayima mu ge, yi bɛ na ba wee ta.

4

¹ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa mɛ. Pya wemu na ba cɛn lɔ ge, na wu yaha wu nɔhɔpiire ni, waagi wa shishiin ɲɛ wu ni bulo tɛ ni wɛ, ali na li ta bɛ wee wu ɲɛ tofɔɔ wu wo yanɲmuyɔ yi bɛɛri kafɔɔ. ² Na wu yaha wu nɔhɔpiire ti ni, sipyii pu da da wu kasɛri, na wu keree yari, tuun wemu tofɔɔ w'a gbegele yaha ge, fo wee tuun we bu shɛ nɔ. ³ Mu wɛɛ bɛ di bye. Tuun wemu ni wɛɛ bɛ bi bye ba nɔhɔpiire ɲɛ-ɛ ge, ke kɔɲɔ ke wo keree bulooro ni wɛɛ di bye. ⁴ Ga Kile ya tuun wemu gbegele ge, ba wee ya pa nɔ wɛ, a wu wu Ja wu tun na pa. A cee di wu se. A wu bɛ di jé saliya ɲɔmɛɛɛ ki wo fanha ki nɔhɔ ni. ⁵ Piimu pu bye saliya ɲɔmɛɛɛ ki wo fanha ki nɔhɔ ni ge, kɔnhɔ wu pee ɲuɲɔ wolo. A wɛɛ di bye Kile nagoo. ⁶ Yee ya pye Kile nagoo, lee wuu na Kile ya wu Ja wu Munaa li tun l'a pa jé wɛɛ zɔlɔɔ pu ni. Lee Munaa le w'a wu yiri: «Aba» Lee kɔri ɲɛ na: «Wù To». ⁷ Lee wuu na ma ɲɛ nige bulo wɛ, ga m'a pye Kile pya. Ba ni m'a pye Kile pya, w'a yanɲmuyɔ yemu ɲɔmɛɛ lɔ wu nagoo pu mu ge, ma bɛ na ba yee ta.

Pɔli ya wu funɲɔ shaa ni Galasi shɛɛn kaa ni

⁸ Taashiinɛ ni, na yee ta yee sanha Kile cɛ wɛ, pɛɛɲɛ yanɲmuyɔ ya wo buloo yee di bye, na ta yee pɛɛɲɛ yanɲmuyɔ ye di ɲɛ Kile yɛ pyaa wɛ. ⁹ Ga nime yee ya Kile cɛ. Nɛ yaa na jo Kile yɛɛ w'a yee cɛ. Naha na yee di giin di guri yee kɔɲɔ yanɲmuyɔ baraga baa woyo ye fɛni wɛ? Naha na y'i zhaa di yiyɛ le yee ɲuɲɔ baa yanɲmuyɔ ye wo bulooro ti ni sanha wɛ? ¹⁰ Yee ya caɲa ɲɛɛɛ kii pɔrɔɲɔ kii na, na fara yeye ya na, ni tɛɛgɛɛ, ni yee, na yee jatɛni na toro yi saya tãan. ¹¹ Nɛ lemu bɛɛri pye yee mu

ge, ne funḡo k'a pen jo lee beeri ganha ba bye ḡuḡo baa kaa we.

¹² Na cebooloo, n'a yi ḡeri, yi ḡeri ba ne ḡe we, bani neye pyaa ki be ya ḡeri ba yee ḡe we. Yee kunni ya ta kakuunḡo la shishiin pye ne na we.

¹³ Yeeye pyaa ya li ce na yama p'a ne pye ne kori yee mu, na Kile Jozaama pu jo yee mu taashiine li ni. ¹⁴ Ali na li ta be ne wo yama p'a kanhama shan yee ḡuḡo ni, lee be na yee ya ta ne t'anha, kelee na na she we. Ga yee ya ne co xuuni ba Kile wo meleke wa ḡe we, ma na da giin na neye pyaa ki ḡe Yesu Kirisa we. ¹⁵ Yee funyḡo bi sii taan wee tuun wu ni. A kee fundanga k'i gari mii we? Ne li ce nakaara baa jo li da bi da ja' bye kunni, yee bi da zḡo na yi ḡepyaa ki wolo na taga ne wogoo ki faa. ¹⁶ Wee tuun wu ni, ne na can jo yee nii na, lee l'a ne ḡeri yee pen nime ge? ¹⁷ Pii sipyii pii funḡo ki wa p'i yee ḡaha ḡeri puyε y'iri. Ga pu wo fungaa le, lee di ya ḡo we. P'a giin p'i ne ni yee laha w'uyε na, k'nhḡo yee di daha pu feni. ¹⁸ Kaa lemu li ḡe nizaana ge, na yatenyε waha lee kaa le feni, lee ya ḡo. Li wa nago ne bu bye yee te ni tuun wemu ni, y'i na yatenyε waha we, ga y'a yaa na yatenyε waha tuun beeri ni. ¹⁹ Na nago, ne ḡe ba layama ḡe we, ali nime we be ni ne ḡe na yee laa y'a fo Kirisa wo ḡaarigana le ga ba she ḡaa yee ni. ²⁰ Ne funḡo k'a sii pye fo na nḡo yee y'iri nime, k'nhḡo di jo ni yi ni jogana la betii na, bani yee kaa l'a ne ḡaha wḡo fo xuuni.

Sara ni Agari keree

²¹ Yee piimu p'a giin di daha Kile tudunmḡo Musa wo saliya ḡomeheε ki feni ge, wee tuun wu ni kee saliya ḡomeheε k'a yemu yu ge, yee ya yee nuri be-ε ge? ²² L'a ka Kile Kafila wu ni na jalaa shuun Ibirayima bi ta. Ja nigin wa wu bi ta bulozhḡo na, na ja nigin wusama ta cee wa na wemu ḡe bulo we. Wee bye wuyε pyaa wo shḡo. ²³ Bulozhḡo w'a wu wo pya wu ta ba c'ee ya sii na nago taa

we. Ga cee wemu w'a pye wu ḡe bulo we ge, wee ya wu wo pya wu ta lee tagana li na we. Kile w'a fenhe pya wu ḡomeε lḡo wu mu, a wu na pa wu ta. ²⁴ K'ori wa wu ḡe kii keree kii na, wee we. Pii c'ee shuun we, pee ḡe kariḡeεge ḡomeheε shuun. Kariḡeεge ḡomeε lemu l'a lḡo Sinayi faaboboḡo ki na ge, buloo pu ḡe lee ḡomeε li wo nago pee. Agari* wu ḡe ba lee kariḡeεge ḡomeε li ḡe we. ²⁵ Agari ḡe ba Sinayi faaboboḡo ki ḡe we, Arabi ni. Wee Agari we wu ḡe ba niḡaa wo Zheruzalemu kulo li ḡe we, bani sipyii piimu beeri pu ḡe Zheruzalemu ni ge, pee beeri ḡe saliya ḡomeheε ki wo buloo. ²⁶ Ga Zheruzalemu wemu wu wa fugba we ni ge, wee ḡe bulo we. Wee Zheruzalemu we wu ḡe w'ee wo nu we. ²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Cee we, mu wemu wu ḡe ma sanha pya ta ḡa-ε ge,
ma funḡo ki taan.

Mu wemu wu ḡe mu ya laa yama ce-ε ge,
ta xhuulo fundanga kenε ni.

Bani p'a ḡaha wolo cee wemu ni ge,
wee wo nago pu na ba ḡehε

Na toro cee we ni wu poo wu wo nago pu taan.»*

²⁸ Lee wuu na, na cebooloo, yee kunni ya se na saha ni ḡomeε lḡo li ni, ba Kile ya Ishaaga ḡomeε lḡo me Ibirayima mu we. ²⁹ Fo wee tuun wu ni, pya wemu Agari ya se ba c'ee ya sii na nago seni-i ge, wee bi we wu pya wu kana, wemu w'a ta Kile Munaa li wo fanha ni ge. Lee ninunḡo l'a byi ali niḡaa we be ni. ³⁰ Ga yeke y'a ka Kile Kafila wu ni we? L'a ka na:

«Bulozhḡo we ni wu ja wu k'ori.

Bani bulozhḡo wu wo ja wu ya yaa wu pinne

cen wu na ni we wu pya wu ni we,
wemu wo nu wu ḡe wu ḡe bulo we ge.»*

* 4:24 Agari: Pii w'a yu na Ajara kelee Ajaratu, kelee Jaara. 21:10

* 4:27 Ezayi 54:1

* 4:30 Zhenezi

³¹ Na cebooloo, lee funṅo ni wèe ya ta pye bulozho wu wo nagoo wε, ga cee wemu wu ṅε wu ṅε bulo wε ge, wee wo nagoo wèe ṅε.

5

Kirisa ya wèe pye wùye wuu

¹ Kirisa ya wèe ṅunṅo wolo, kōnhō wù sii pye wùye wuu can can na. Lee wuu na, yi la le yiyε ni, y'i gori yaha pee yahama pe ni. Yi ganha bu da guri nige kadugo di ba yiyε le sanha bulooro ni wε. ² Nε Pōli, n'a da yi jo yi mu, yi bu daa na yi tadaṅa pye cekōnrō, wee tuun wu ni Kirisa ya lemu bεeri pye yi mu ge, lee da yaaga ṅo yi na wε. ³ N'a da guri di yi jo yi mu sanha jo sipyaa sipya w'a wuyε kan p'a kōn ge, weefō ya yaa w'a Kile tudunmōo Musa wo saliya ṅōmehεε ki bεeri koo ṅaari w'a fani. ⁴ Yee piimu pu wa Kile tudunmōo Musa wo saliya wu koo ṅaari, na giin na wee wo koo ṅaari funṅo ni Kile da ba yee jate sipyitiimεε wuyε ṅaha tāan ge, yee ya yiyε waa laha Kirisa na. Yee ṅiṅε ṅε nige Kile wo niimε wu ni wε. ⁵ Wèe kunni, tadaṅa wa wèe mu na jo Kile na ba wèe jate sipyitiimεε wuyε ṅaha tāan, bani wèe wa daa Kirisa na. Lee wo sigimε ni wèe ṅε Kile Munaa li baraga ni. ⁶ Sipya wemu bu bye ni Yesu Kirisa ni kariṅεεṅε ni, wufō ya cekōnrō pye yoo, wu shiin yaa cekōnrō pye-e yoo, lee la shishiin ṅiṅε ṅε wε. Ga lemu li ṅε kagbōo li ge, lee li wa na jo wèe pu dà wu na. Wee n'a daa we ya yaa na wuyε shεε taanṅεεṅε funṅo ni.

⁷ Yee shεgana li bi ṅo xuuni n'a daa wu koo li ni. A jōṅo di ba yi yereṅε, na yi kurunṅo can wu koo na wε? ⁸ Kile wemu w'a yee yiri, na yee pye wuyε wuu ge, yee kunni ya dà li na na ke fungōngō ke ka tuugo ya yiri wee yiri wε. ⁹ Ta yee ya li cε na jo: «Shizhenherε nifenhεfenhεṅεε ki ma myedōnhōṅo bεeri pye k'a fugōfugō yiri wε?» ¹⁰ Ga lee bε na, nε dà li na Kafōo ni, jo fungōngō katii wa da digi yi mu wε.

Ga sipya wemu w'a ma ni piinṅε ki ni ge, wu pye sipyituugo bεeri, Kile na ba kiiri kōn wu na.

¹¹ Na cebooloo, li da bi da nago cekōnrō ti wo keree nε bε ya yu, nago ma bu cekōnrō pye lee na já ma shō, pu bi da da nε kana nige wε. Yesu Kirisa wo korikoritige ki wo xu wu wo yεε li bε nε byi ge, lee bε bi da waha sipya wa shishiin na wε. ¹² Sipyii piimu p'a yee piinṅε mε ge, pee ya mεhε yaa na sii kōn laha yee na fεεfεε.

¹³ Yee kunni na cebooloo, Kile w'a yee yiri, na yee pye yiyε wuu. Ga yi ganha bu da lee pye kapunṅo yi da yi wo ṅidaan keree pyi wε. Ga y'a kapyeṅε pyi yiyε mu ni taanṅεεṅε ni.

¹⁴ Bani Kile tudunmōo Musa wo saliya ṅōmehεε ki bεeri wa daa le ṅōmεε ṅigin we funṅo ni na: «Ma sipyini wu taan ma mu ba maye pyaa ki ṅε wε.»*

¹⁵ Yi bu daa na yiri yiyε feni ba ṅaha yaaya ṅε wε, na yiyε conī na xhaa, na yiyε pahala wε. Yi bu bye y'i ya kasεεṅε yaha yiyε na wε, yi na ba yiyε kyεεgi xhō.

Sipya ṅidaan ni Fεfεε Munaa ṅidaan

¹⁶ N'a da yi jo waha yi mu jo y'a ṅaari Kile Munaa fanha ni. Lee bu bye, wee tuun wu ni yi da daha nige yiyε pyaa wo ṅidaan keree feni wε.

¹⁷ Bani lemu li ṅε sipya wo ṅidaan ge, lee ṅε Kile Munaa wo ṅidaan wε. Kile Munaa li bε wo ṅidaan di ṅε sipya bε wo ṅidaan wε. Ye shuun we ya bēni wε, lee funṅo ni yee funṅo ma bye yi da keree kiimu pyi ge, yee da já da kee pyi wε. ¹⁸ Ga Kile Munaa li bu yee ṅaha co, wee tuun wu ni Kile tudunmōo Musa wo saliya ṅōmehεε ki fanha da bye nige yee na wε.

¹⁹ Na ta keree kiimu ki ṅε sipya wo ṅidaan keree ge, kee ya fiinṅε. Kee ki wa mε: Dōdōrō, cemōhōrō, shiige baara keree, ²⁰ yaperεgaanra ni siganma, makōṅo, yokōnrō ni ṅεpεεn, loyiriguunō, nakaara niguro, bεganhara ni waagi, ²¹ ṅεgbōo,

* 5:14 Levitike 19:18; Marika 12:31

singbaa, laara keree ni ki tuugo keree. N'a da yi jo waha yi mu ba n'a tee yi jo toro yi mu we, jo sipyii piimu p'a kii keree kii shi pyi ge, jo wee wa shishiin da ga je bada Kile wo saanra ti ni we.

²² Ga Kile Munaa ya keree kiimu leni sipya zo ni ge, kee je: taanjege, fundanga, janije, loxulo, jubenje, saama, jome fe, ²³ lotaan, ni na ja maye na. Saliya wa shishiin da ja kii keree kii kaala we. ²⁴ Bani piimu beeri pu je Yesu Kirisa wuu ge, pee beeri ya pu wo ceepuuro lakuunjo ni ti jidaan keree ki beeri pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na.

²⁵ Kile Munaa l'a jii sicuumo nivomoo kaan we mu. Lee wuu na, we be ya yaa na Kile Munaa li yaha l'i wu jaha co. ²⁶ Wu ganha ba wuye pele we! Wu ganha ba jayegere keree pyi wuye na we! Wu ganha ba jepenkeree pyi wuye na we!

6

N'a daa fe ya yaa na puye teri

¹ Na cebooloo, yi ba sipya wa ta wu na kakuunjo pyi, yee piimu p'a jaari na sahani ni Kile Munaa li wo jidaan wu ni ge, yee pu weefoo yeri ni loxulo ni. Yiyee pyaa be di kasenge yaha yiyee na, kanhoo yi be ganha ba jin nowuuro ni we. ² Y'a yiyee juno tuguro luu! Yi ba lee pyi wee tuun wu ni yi na da Kirisa wo saliya wu wo jomehe ki koo jaari. ³ Sipya wa ba wuyee wii na wee w'a poro pusamaa na, wuyee weefoo ya faanna, bani wu je yafiin be we. ⁴ Wa beeri ya yaa na wu torogana li seeri xuuni, wu bu wu keje nibyegee ki ta k'a jo, wee tuun wu ni, wu na funjo taan kee nibyegee ki wuu na. Wu ya yaa w'a kee luu w'a daanna ni watii wo nibyegee ni we. ⁵ Bani wa beeri na ba yere ni wu labye fiin ni Kile jaha taan. ⁶ Piimu p'a yi taanni Kile Jomoo pu ni ge, y'a yaa y'a pee tahaa kaan yi keje yanmuyo nijeye yi beeri ni.

Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gon

⁷ Yi ganha ba yiyee faanna-e de! Sipya ya zeheni Kile na we. Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gon. ⁸ Ma ba mayee pyaa wo jidaan lakuunjo keree pyi, wee tuun wu ni ma na ba xu ta lee wo kuduun. Ga ma ba Kile Munaa jidaan kere pyi, wee tuun wu ni ma na ba jii sicuumoo nixhobaama ta lee wo kuduun. ⁹ Wu ganha bu da ganha kasaanja bye taan we, bani wu bu bye wu ya yatene gbo lee bye taan we, wu na ba li kuduun ta wu taduun ni. ¹⁰ Wee tuun wu ni, na li pyeduun yaha wu mu, w'a yaa w'a kasaanja pyi sipyii beeri na. Wu cebooloo piimu ni wu je n'a daa wu ni ge, pee susu na w'a yaa na kasaanja ki pyi.

Naxaroo kafila

¹¹ Ayiwa, go y'a kii kamapyaa nigbohoo kii jaa ge, neyee pyaa k'a kii ka na tun yi mu. ¹² Sipyii piimu p'a giin pu ton di daan sipyii mu ge, pee p'a yee fori na fo yee bu cekoonro pye. P'a lee pyi kanhoo sipyii ganha ba pu kana we, bani pu ba yu na Kirisa na xu korikoritige ki na, na lee wo baraga ni sipya da ja zhoo, sipyii na da pu kana. ¹³ Na ta pee piimu p'a kon ge, pee ya ta na Kile tudunmoo Musa wo saliya wu korogoo ki beeri jaari we. Ga p'a giin yee di cekoonro pye, kanhoo p'i da puyee pele na yee ya soo na daha pee feni. ¹⁴ Ne kunni wa da ga kaa la shishiin kaa taga naye pele we, fo wu Kafoo Yesu Kirisa wo korikoritige ke. Kee korikoritige ke wuu na, konjo yanmuyo beeri y'a jeri ne mu ba yaxuyo je we, a ne be di jeri ba gbo je we yee konjo yanmuyo yi mu. ¹⁵ M'a cekoonro pye la, ma ya cekoonro pye-e la; lee la shishiin ni je je we. Niifere nivoro temu Kile ya gaan we mu ge, tee ti je kagboo le. ¹⁶ Piimu beeri p'a tee niifere nivoro ti koo jaari ge, Kile wo janije ke, ni wu jinaara te ti tigi pee beeri na, na fara Kile wo Izirayeli wu na, wee wemu wu je Kile wo nagoo pu ge.

¹⁷ Ayiwa na co njaa na, sipya wa shishiin ganha ba na jaha werenje nige ni lee kaa ni we, bani fe pe pu wa

nε ceesεεge ki na ge, pee ya li shεε na
Yesu wo bulo nε ne.

¹⁸ Na cebooloo, wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa wo niime we wu kori yaha ni
yi ni. Amiina.

Efese ShĒen Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Efese shĒen mu ge

Jɔgɔ ye mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Efese egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun, ga wu funɲɔ ki bi bye we sɛmɛ we di galaa Azi fiige ki egilizii pu bɛeri ni, kee kemu nijaa wogo p'a byi Turuki ge. Yee taanri Pɔli ya pye Efese kulo li ni, wee xuu wu wo kugbɔɔ l'a bye lii.

We sɛmɛ we kakana ɲunɔ

Pɔli w'a Efese egilizi wu nɔhɔ shan. Wu labyenii p'a wu tɛge na Kile Jozaama pu jo Azi fiige ki bɛeri ni (Kapyegee 19:10).

Na Pɔli yaha kaso wu ni Oromɛ kulo li ni, a Epafirasi di she wu yiri, na she wu pye na tudunmɔɔ kafinejuu p'a pu wo kalaakuumɔ wu ɲɔ co Efese kulo li ni. A Pɔli di sɛmɛ tun Efese egilizi wu sipyii pu mu, na pu funɲɔ to, na pu le koo ni, na pu tii na foro kalaakuumɔ wu tãan.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔɔ

Efese ShĒen 1—3 Kile wo keree ki tenɛgana li kaa Pɔli ya yu: Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, pee ni Yawutuu p'a pinne pye kpɔɔn nigin shĒen Kile mu Yesu Kirisa wo xu wu baraga ni.

Efese ShĒen 4:1—6:9 Egilizi w'a yaa na Kile koro li ɲaari ɲaarigana lemu na ge, lee ya jo fiinɲɛ.

Efese ShĒen 6:10-20 Pɔli ya wɛe funɲɔ to na wɛe pu Kile wo kashɛn yagboyo yi lɔ, wu da yogo ki kɔɔn Shitaanni na.

Efese ShĒen 6:21-24 Pɔli ya Efese ShĒen shaari sanha.

Fò mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kile ɲidaaɲ funɲɔ ni. Kile ya yee piimu pye fɛɛfɛɛ, yee di daa Yesu Kirisa na [Efese kulo li ni] ge, yee mu nɛ we sɛmɛ we tun.

Nɛ yi shaari: ² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni ɲaɲɲɛ kan yi mu.

Niime wemu Kile ya gaan Yesu wo n'a daa fɛɛ pu mu ge

³ W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile sɔni! Kile Munaa li wo duba wemu bɛeri wu ɲɛ fugba we ni ge, w'a wee bɛeri kan wɛe mu Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni. ⁴ Kile ya wɛe ɲaha bulo Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni na ta koɲɔ sanha yaa wɛ. Kɔnhɔ wù bye fɛɛfɛɛ, wù bye jaagi baa fɛɛ wuyɛ pyaa ɲaha tãan.

⁵ Kile ye pyaa ya fɛnhɛ kee fungɔngɔ ke yaha wuyɛ mu wu wo taanɲɛɛge ki funɲɔ ni, na wɛe pye wu nagoo Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni. Lee l'a pye wu ɲidaaɲ kaa wu wo saama pu funɲɔ ni. ⁶ W'à Kile sɔni wu niime wu wuu na, w'a wemu loolo wù na ma ni wu ɲidaaɲ Ja wu baraga ni ge.

⁷ Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni wɛe ya shɔ wu shishan pu baraga ni. A wɛe wo jurumu wu bɛeri di yafa wɛe mu na bɛ ni Kile wo tɛhɛnɛ baa niime wu ni. ⁸ W'a wee niime wu kan na ɲɛhɛ fo xuuni wɛe mu ni fungɔngɔ fɛɛɛ tuugo bɛeri, ni lajɛ tuugo bɛeri ni. ⁹ W'a bi lee kaɲmɔhɔnɔ le bye funɲɔ yaha wuyɛ mu, kɔnhɔ wu ba lee pye wu wo saama pu funɲɔ ni Kirisa baraga ni. Lee kaɲmɔhɔnɔ le, w'a lee she wɛe na. ¹⁰ W'a li yaha wuyɛ funɲɔ ni na kee keree kii pyeduun ba nɔ, wu yaɲmuyɔ yi bɛeri pinne, fugba woyo ye fara ɲɲɛ ke woyo ye na, Kirisa di bye yi bɛeri ɲunɲɔfɔɔ.

¹¹ Lemu wo ɲɔmɛɛ li bi lɔ wɛe mu ge, wɛe ya wù taa ta lee ni Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni, bani Kile ya wɛri wɛe ɲaha bulo fo taashiinɛ li ni, na saha ni wu wo keree ki tenɛgana li ni. Kile di wu keree bɛeri pyi na saha ni wuyɛ pyaa ɲidaaɲ ni. ¹² Wee tuun wu ni w'à Kile sɔni wu saama pu wuu na, wɛe piimu p'a pye shɛnshiilee na Kirisa pye wù tadaɲa ge. ¹³ Yee bɛ, ba yee ya can jomɔ pu logo wɛ, pee pemu pu ɲɛ ɲuwuuro ti wo Jozaama pu ge, a yee di dà Kirisa na. A Kile di wu wo fɛ pu kpɔn yee na. Pee ɲɛ Fɛfɛɛɛ Munaa le, lee lemu wo ɲɔmɛɛ l'a lɔ ge.

14 Fefere Munaa li ne wèe wo cen wu yashiige, na li shee na wèe na ba jé wu ni. Wee cen we na ba wèe nunjo wolo fefere cana ka. Lee wuu na w'a Nòòò Fòò Kile sòni!

Pòli wo Kile-nerenge

15 Lee na ba ne logo na yee ya dà Kafòo Yesu na, fefere wuu pu beeri be kaa di dan yee ni we, 16 a ne fungongo yaha yee na na wo Kile-nerenge ki ni. Ne Kile neeri tuun beeri ni yee mu, na baraga teri wu na yee wuu na. 17 Wù Kafòo Yesu Kirisa To Kile we, Kile-gbòtabaaga ke, ne li shaa wu mu jo wu fungongo fere kan yi mu, wu wuyè she yi na, kònhò y'i já wu ce fiinne. 18 Ne li shaa wu mu jo wu yi fungonyò mugi, w'a yi yiri tadaña kemu kaa na ge, kònhò y'i kee keree ce. Cen nòòò wo wemu w'a gbegele yee ni wu fefere nagoo pusamaa kaa na ge, kònhò y'i wee be wo naafuugbò wu nunjo kana ce. 19 Tèhene baa sefere temu be ti ne Kile ni na jaha tii ni n'a daa fee pu beeri ni ge, kònhò y'i tee be ce. 20 Kile ya tee tèhene baa sefere te she Kirisa ni, w'a wu ne na yeege xu ni, na wu teje fugba we ni wuyè kanige ce. 21 Kile ya wu teje nunjo fere ti beeri nunjo ni, ni sefere ti beeri, ni fanha ki beeri, ni saanra ti beeri nunjo ni. Kile ya wu teje yanmuyò yi beeri nunjo ni. Ke kònjò ke wo yanmuyò yi ye be we, ga kònjò kemu k'a ma ge, kee be wo yanmuyò yi nunjo ni. 22 Kile ya yanmuyò yi beeri tirige yaha Kirisa nòhòdaan, na wu pye Egilizi wu nunjòfògbò. 23 Egilizi wu wu ne Kirisa wo ceepuuro te. Kirisa w'a wu jini, na wu pyi wu jò na fani.

2

Na foro xu ni, na jé jìi sicuumò ni

1 Yee tanaa wuu bye ba xuu ne we, yee tiibaara ni yee jurumu w'a lee pye. 2 Yee tanaa wuu bi jaari ke kònjò ke wo jaarigana na, na daha munaakuunjo ki wo nunjòfò wu feni, lee munaa lemu l'a baari pyi n'a she fee pu funyò ni ge. 3 Wèe ni pee beeri pu bye karienge ni, na taha wù

wo lakuunjo ke feni, na wuyè pyaa wo jidaan ni wuyè pyaa wo fungonyò keree pyi. Lee funjo ni Kile wo loyire le li bi da ba nò wèe na ba pusamaa ne we. 4 Ga Kile wo jinaara t'a pele fo xuuni! Wèe ya taan wu mu taangana lemu na ge, 5 lee wuu na w'a wèe ni Kirisa pinne ne shiizhan na wèe yaha wèe na bi bye be xuu wù wo jurumu wu wuu na. Kile wo niime wu ye pe gbòòò ni yee ya shò. 6 Wèe ni Yesu Kirisa wo karienge ki funjo ni Kile ya wèe pinne ne, na wèe pinne teje be ni wu ni fugba wu ni.

7 Tèhene baa niime wemu w'a she wèe shizhaa na wu wo saama pu funjo ni Yesu Kirisa baraga ni ge, w'a li pye mu kònhò wee tèhene baa niime we di da zhe w'a fiinne cabaya yi na. 8 Bani Kile wo niime wu ye nigin pe gbòòò ni yee ya shò n'a daa baraga ni. Lee ya ta yiri yeeye pyaa yiri we, Kile wo loolodaa l'a pye lere. 9 Lee ya ta pye yee wa shishiin wo kapyege baraga ni we, kònhò wa shishiin ganha bu tabaara le wuyè ni we. 10 Kile w'a wèe yàa. Yesu Kirisa baraga ni Kile ya wèe da kapyege nizaanaa kaa na, kee kiimu w'a bi gbegele kònhò wèe di ba já w'a kee pyi ge.

Shi wusama ni Yawutuu p'aneri pye nigin Kirisa baraga ni

11 Yee ya ta pye Yawutuu we. Yawutuu pu p'a cekòòòò ti pye ge, pee di yee pyi cekòòòòò, na ta pee wo cekòòòòò t'i ne sipya wo kenè fe. Yi yi funyò yaha nidogo ni taashiine li wo torogana li ni. 12 Yee bi sanha Kirisa ce wee tuun we ni we. Taa bye yee mu Izirayeli wo nagoo pu ninè ni we. Kile ya karienge jòmehe kiimu lo ge, yee bi bye kee nabuun. Tadaña bye yee na we, Kile be di ne yi mu ke kònjò ke na we. 13 Ga nime, yee piimu sanha ki bi lii Kile na ge, yee ni Yesu Kirisa wo karienge ki funjo ni yee ya wu teje Kirisa wo shishan pu baraga ni.

14 Bani Kirisa ye pyaa k'a pa ni janiye ni wèe mu. Shi wemu ne Yawutuu we, w'a wee shi we ni Yawutuu

pu beeri pinne na pye nigin. Kasarɔgɔ ke ki bi pu waagi laha puyɛ na, na pu pye pɛɛn ge, w'a kee shan laha wà. ¹⁵ W'a Yawutuu pu wo saliya we ni wu nɔmɛhɛɛ ki beeri yirige laha wà, kɔnhɔ wu Yawutuu ni shi wusama pinne wu wo kariɲɛɛge ki baraga ni, wu pu pye shi nigin wemu ɲɛ nivomɔ ge, w'i ɲaɲɲɛ le pu tɛ ni. ¹⁶ Wu na xu korikoritige ki na, lee wo baraga ni w'a pu shuun wu pinne, na pu pye ceepuuro nigin, na bɛ le pu ni Kile tɛ ni. A tee pɛɛnrɛ t'i xhɔ korikoritige ki baraga ni. ¹⁷ Piimu p'a lii, ni piimu p'a tɛɛɲɛ ge, w'a pa ɲaɲɲɛ ki jomɔ jo pee beeri mu. ¹⁸ Bani Yawutuu fara shi wusama na, Kirisa gbɔɔrɔ ni wɛɛ wa beeri da já vulo To Kile na Fɛfɛɛrɛ Munaanunɔ li baraga ni.

¹⁹ Lee wuu na do, yee ɲɛ nige nabuun kelee nadadiinmɛɛ wɛ. Ga yee ni Kile wo nagoo p'a ɲɛri nime fi-inuɲɔ nigin nagoo. Yee ya ɲɛri Kile wo puga ki sipyii. ²⁰ Nɔhɔ shanma pemu na p'a yee yereɲɛ ge, pee ɲɛ tudunmɔɔ pee, ni Kile wo tudunmɔɔ pu wo pe, Yesu Kirisa yɛ pyaa di ɲɛ gunɲmii li kagerɛɲɛ ke. ²¹ Puga ki beeri na kiyɛ co, na yere Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni. K'a bye Fɛfɛɛrɛ ti beeri wo fɛfɛɛrɛ xuu we Kile mu. ²² Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni yee bɛ ya pinne faanri ni pusamaa ni, kɔnhɔ y'i bye puga, kemu ɲɛ Kile tatɛɛngɛ wu Munaa li gbɔɔrɔ ni ge.

3

Labye wemu ya le Pɔli kenɛ ni shi wusama tɛ ni ge

¹ Lee wuu na yee piimu pu ɲɛ shi watii ge, Yesu Kirisa wuu na p'a nɛ le kaso ni yee wuu na. ² Kile ya labye wa kaa le nɛ kenɛ ni wu niime wu baraga ni yee wuu na. Yee ya wee kaa logo. ³ Kile ya wu kanɲmɔhɔnɔ li she nɛ na, nɛ fɛnhɛ kafilakaya ya taga yee jo na sɛmɛ wu ni. ⁴ Yi ba wee xuu wu kalaa, yi na li ɲa wà na nɛ Kirisa wo kanɲmɔhɔnɔ li cɛ xuuni. ⁵ Lee kanɲmɔhɔnɔ li ya ta she tapaa wo sipyii pu na wɛ. Ga nime Kile ya li she fɛfɛɛrɛ tudunmɔɔ ni Kirisa wo

fɛfɛɛrɛ tudunmɔɔ pu na Fɛfɛɛrɛ Munaa li kenɛ feni. ⁶ Lee kanɲmɔhɔnɔ li le: Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, pee ya pinne taa ta ni Yawutuu pu ni Kile Jozaama pu baraga ni Kile wo cɛn wu ni, w'a wemu gbegele wu nagoo pu mu ge. Pu beeri ya ɲɛri ceepuuro ninuuro ti wo yatɛnyɛ, a pu bɛ di taa ta Kile wo ɲɔmɛɛ li ni, w'a lemu lɔ Yesu Kirisa baraga ni ge.

⁷ Nɛ pye Jozaama pu wo jɔvɔɔ na saha ni Kile wo niime wu loolodaa li ni, w'a lemu kan nɛ mu wu sefɛɛrɛ ti baraga ni ge. ⁸ Nɛ wemu wu ɲɛ Kile wo fɛfɛɛrɛ wuu pu beeri kadugo yiri wo ge, a Kile di niime kan nɛ mu, kɔnhɔ nɛ da Kirisa wo tɛhɛnɛ baa saama pu kaa yu shi wusama mu, wee wemu ɲɛ Yawutuu wɛ. ⁹ Yanɲmuyɔ yi beeri yaavɔɔ Kile bi kaa lemu ɲmɔhɔ fo taashiine ni ge, w'a jo nɛ wu lee wo keree pyegana jo fiɲɲɛ. ¹⁰ Nuɲɔ fɛɛrɛ ni sefɛɛrɛ te ti ɲɛ fugba wu ni ge, kɔnhɔ tee di já Kile wo fungɔngɔ fɛɛrɛ nigbɔɔrɔ ti cɛ cɛgana beeri na nime, Egilizi wu baraga ni. ¹¹ W'a lee pye na saha ni wu keree ki ni, w'a bi kiimu gbegele fo taashiine li ni, na ba ki pye wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni ge. ¹² Yesu wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni wɛɛ da já lowaa ta, na fulo Kile na fyaara baa, n'a daa gbɔɔrɔ ni Yesu na. ¹³ Lee wuu na n'a yi ɲɛri jo kanhama pemu p'a nɔni nɛ na yee wuu na ge, jo pee ganha bu da yi fungɔnyɔ kyɛɛgi wɛ, bani pee kanhama pu ɲɛ nɔɔrɔ yee mu.

Pɔli wo ɲɛrɛge ke

¹⁴ Lee wuu na nɛ nuguro sinni To Kile naha tɔan, na wu ɲɛri, ¹⁵ wee wemu w'a kɔnhɔɔ ki beeri da ge, fugba wogoo ki fara ɲɲɛ wogoo ki na. ¹⁶ Nɛ wu ɲɛri jo wu fanha kan yi mu, wu yi logoo waha wu Fɛfɛɛrɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni, na saha ni wu tɛhɛnɛ baa nɔɔrɔ wu ni. ¹⁷ Kirisa di diin yi zɔlɔɔ pu na n'a daa baraga ni, kɔnhɔ yi niye di juri, see see taanɲɛɛge ni! ¹⁸ Yi ni Kile wo fɛfɛɛrɛ wuu pu beeri di já kee taanɲɛɛge ke ɲidaa, ni ki kadaa, ki ɲubile ni ki jogi ɲuɲɔ kana cɛ. ¹⁹ Yi Kirisa wo taanɲɛɛge ki cɛ, kee kemu

k'a ye ceeme pu beeri na ge, kɔnhɔ yi ɲɔ di fa ba Kile ɲe we.

²⁰ Ayiwa, wèe ya yanmuyɔ ya ɲeeri Kile mu, kelee na wù funyɔ kɔɔn ni yi kaa ni xuuni. Kile na já yee kan wèe mu, ali fo na doro be wèe wo fungɔngɔ ki tãan wu sefeere ti baraga ni. Tee sefeere te t'a labye pyi wèe funyɔ ni. ²¹ Nɔɔrɔ w'a dɛri wee ni Yesu Kirisa na Egilizi wu ni fo gbee! Amiina.

4

Niginre temu t'a daa Yesu Kirisa baraga ni ge

¹ Lee wuu na ne yi ɲeeri, ne wemu wu ɲe kaso ni Kafɔɔ wuu na ge, jo y'a yiri lemu na ge, y'a lee koo ɲaari. ² Yi yiyɛ tirige ni lotaan, ni loxulo ni! Yi da yiyɛ tɛri ni taanɲeege ni! ³ Niginre temu t'a daa Fɛfeere Munaa li ni ge, yi la le y'i gori yaha tee ni ɲaɲiɲɛ ki funɲɔ ni, kee ɲaɲiɲɛ kemu k'a yi pɔ yiyɛ na ge. ⁴ Ceepuuro nigin ti ɲe, ni Fɛfeere Munaa nigin, ma na jo ba Kile ya yee yiri mɛ tadanɔ nigin wuu na we. ⁵ Kafɔɔ nigin ye wu ɲe, ni n'a daa nigin, ni batizeli* nigin. ⁶ Kile nigin ye be wu ɲe. Wèe beeri To wu ɲe wii, wee wu ɲe wèe beeri ɲunɔ ni, na ɲe wù beeri tɛ ni, na ɲe wù beeri funyɔ ni.

⁷ Ga w'a niime kan wèe beeri nigin nigin mu, na saha ni Kirisa wo loolodahaa ki ɲunɔ kana ni w'a kiimu kan wèe mu ge. ⁸ Lee wuu na Kile Kafila w'a jo na:

«Ayiwa, w'a dugi na kari fugba wu ni,
na sipyii pii co na pye buloo,
na loolodahaa kan sipyii pu mu.»*

⁹ Ma bu logo na w'a dugi, lee ya li shee na w'a bi tigi be fo ɲiɲɛ ke nɔhɔdaan. ¹⁰ Wemu w'a tigi ge, wee ninumɔ w'a dugi fo fugba lii lii we ni, kɔnhɔ wu kɔɲɔ ke beeri ɲi ni wu wo sefeere ti ni. ¹¹ Wee w'a loolodahaa kan sipyii pu mu, a pii di bye Yesu wo tudunmɔɔ, a pii di bye Kile tudunmɔɔ, a pii di bye Jozaama pu jovee, a pii di

bye karamɔgɔlɔɔ ni kalaatii. ¹² Kɔnhɔ wu Kile wo fɛfeere wuu pu gbegele Kile wo labye wu kaa na, la di da faraa Kafɔɔ wo Egilizi wu na. ¹³ Lee funɲɔ ni wèe beeri da já binne na bye nigin n'a daa fɛere ni Kile Ja wu ɲe wu ni. Wù beeri na sii kɔgɔ fo na bye sipyii, piimu ɲɔ ya fa ba Kirisa ɲe-ɛ ge.

¹⁴ Ayiwa wèe da bye nige nɔhɔpiire, kalaakuumɔ tuugo beeri wo kafɛege na pu luu na gbee nanmahara fɛe keɲɛ kurogo we. Bani pee ya sipyii piinɲɛ ni pu wo shizhiinmɛ pu ni. ¹⁵ Ga wù ba can yu taanɲeege funɲɔ ni, wù na ba gɔgɔɔ na se Kirisa mu. Wee wu ɲe Egilizi wu ɲunɔ ke. ¹⁶ Ceepuuro ti beeri t'a kemɛ gbegele na pye nigin wee baraga ni. Ti yatɛnyɛ yi beeri y'a yiyɛ co na ɲɔ xuuni yatɛnzogomɔ pe ni, na saha ni yi beeri nigin nigin wu wo labye wu ni. Lee legana le na ceepuuro ti beeri ya legi, na baraga taa taanɲeege funɲɔ ni.

Niifere nivɔrɔ Yesu Kirisa ni

¹⁷ Ayiwa, yemu n'a da jo di waha yi mu Kafɔɔ mɛge na ge, yee yi wa mɛ. Yi ganha ba ɲaari nige ma na jo ba Kile cebaalaa pii wa ɲaari na sahanɲi ni pu wo ɲunɔ baa fungɔnyɔ ye ni we. ¹⁸ Nibiige ni pu ɲe. Taa ɲe pu mu Kile wo ɲi sicuumɔ pu ni we, bani pu niwewaa l'a pu ɲeri kaacebaalaa. ¹⁹ Shiige pile be ɲe pu na we, fo p'a puyɛ yaha nɔhɔmɔ na, na gburogi na dɔdɔrɔ tuugo beeri pyi ni ɲegbɔɔ.

²⁰ Ga kalaa we yee ya ta Kirisa wo shizhaa na ge, yee ya ta lee ɲa wee ni-i dɛ! ²¹ Li bu she da nago kanna y'a wu kaa tii logo kunni; can we wu ɲe Yesu ni ge, li bu da nago kanna y'a kalaa na saha ni wee can we ni, ²² fo yi bu yi yahagana nilɛɛ li yaha. Lee wo lakuunɔ ke k'a sipya faanna, na ma kyɛɛgi. ²³ Lee na fo yi hakilee pee, ni yi fungɔnyɔ yi beeri bu ɲeri na pye nivoyo. ²⁴ Yi yahagana nivonɔ lɔ, y'i bye Kile wo jaa we. Y'i bye sipyii piimu p'a tii ge, y'i bye sipyisaamaa. Kile wo can wu baraga ni lee wa daa.

* **4:5 Batizeli** ɲe Kiriceen mu na ma mini yeege lohɔ ni. Ga li kɔri ye pyaa ɲe na p'a pinne ni Yesu ni wu xu ni wu ɲe wu na. * **4:8** Zaburuu 68:19

²⁵ Lee wuu na yi kafineye yaha, yi da can yu yiyε mu, bani wεe bεeri p'a pinne na bye ceepuunuuro wo yatεnye. ²⁶ Yi logoo bu yiri, yi ganha bu da jurumu pye wε! Yi ganha bu cana yaha ki to kee loyirigee ki ta yi ni wε! ²⁷ Yi ganha bu da tajege kan Shitaanni mu wε! ²⁸ Wemu wu bye nagaa ge, wee wu nagaara ti yaha, wu da kapyεε pyi ki pyegana na wu keye yi na, kōnhō wu bε di da daa, wu da la baa fεε pii kaan.

²⁹ Joguuma pa shishiin ganha ba fōro yi jōyō ni wε, fo jomō nizaama, pemu na já la fara sipyii piitiilee wo baraga na, na saha ni pu mago ni, na samōhōrō leni pu logovεε ni ge. ³⁰ Yi ganha ba Kile wo Fεfεεε Munaa li luu yirige wε. Lee li jε Kile wo fε pe yee na, na wεe wo juwuuro ti cana ki sigee. ³¹ Yi funguunō yaha, yi ganha ba loyirigee kōni wε, yi ganha ba yi logoo yirige wε, yi kafilanēherε te yaha, yi ganha ba sipyii mεye kyεεgi wε, yi kuumō tuugo bεeri yaha! ³² Y'a kasaanāa pyi yiyε na, y'i da juunō jaari yiyε na. Y'a yi jurumu wu yafani yiyε mu, ba Kile bε ya yi wo jurumu wu yafa yi mu Kirisa wo karijεεge ki ni wε.

5

Kpεεnge ki wo jara li keree

¹ Kile w'a wεe yiri na pye wu nagoo, lee wuu na nε yi jεeri jo y'a jaari jaarigazaana na lemu l'a dan Kile ni ge. ² Y'a jaari taanjεεge ni ba Kirisa jε wε. Wεe kaa ya taan wu mu, a wu wuyε kan na pye saraga wεe wuu na, kee kemu kaa ya taan Kile ni ba nudanga yawurire jε-ε ge.

³ Dōdōrō, ni nōhōmō tuugo bεeri, ni jεgbō, le la shishiin mεge bε yεε ya yaa na yiri yee tε ni wε. Kile wo fεfεεε sipyii pu ya yaa ni lee la shishiin ni wε. ⁴ Shiige baara jomō, ni juunō baa jomō, ni kafilanōrōyō bε ya jō tajogo ni wε. Yi sii y'a Kile sōni yε!

⁵ Yi li cε fiinne na jo dōdō, ni nōhōmō pyevō, ni jεgbō fō, wee wa shishiin wa da jé Kirisa ni Kile wo saanra te

ni wε. Nεgbō ni yapεregaanra bεeri nigin. ⁶ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne ni juunō baa jomō ni wε. Kee keree kii k'a Kile wo loyire li kilee na zhaan Kile jōmεεcobaalaa pu juunō ni. ⁷ Lee wuu na yi ganha bu jé pu wo karijεεge ki ni wε.

⁸ Nibiige ni yee di bi bye taashiine li ni, ga Kafō wo karijεεge ki funnō ni, yee ya pye nime kpεεnge na. Y'a jaari ba kpεεnge nagoo ya jaari wε! ⁹ Bani kpεεnge wo labye wu jε mε saama, ni tiime, ni can. ¹⁰ Keree kiimu k'a dan Kafō ni ge, yi la le yiyε ni yi kee cε! ¹¹ Yi ganha ba womō keree pyi wε, kuduun jε kee ni wε. Ga y'a kee yeege bε yεε kpεεnge na. ¹² Pee sipyii pii ya keree kiimu ηmōhōni na byi ge, ali kee jo bε yεε jε shiige. ¹³ Ga kaa lemu bu foro kpεεnge na, lee jaha na jε viinne. ¹⁴ Bani kaa lemu bεeri l'a foro kpεεnge na na xō ge, lee jaha na jε. Lee wuu na p'a yu na:

«ηmunumō fō we, yiri!

Yiri foro xuu pu tε ni,

Kirisa na wu wo kpεεnge ki le ma mu.»

¹⁵ Yi kasεεge yaha yiyε na xuuni, yi yi jaarigana cε! Yi ganha ba jaari ba fungōnyō baa fεε jε wε! Ga y'a jaari ba fungōnyō fεε jε wε. ¹⁶ Cana jii lemu ni yi wa nime ge, lee cana jii l'a kolo. Lee wuu na yi bu tuun wemu ta, y'a yi se bεeri pyi kasaanāa bye ni. ¹⁷ Lee na yi ganha bu da bye fungōnyō baa fεε wε, ga yi Kafō jidaan sha yi wee cε. ¹⁸ Yi ganha ba jawōhō wuu yiyε na ni duven gbaa ni wε, lee wa popama waa. Ga yi jii Kile Munaa na. ¹⁹ Y'a samōhōrō leni yiyε ni ni Kile koro yoyo ni, ni Zaburuu ni Fεfεεε Munaa yoyo. Y'a yoyo yi cεε, yi da Kafō sōni ni yi zōlō pu bεeri ni. ²⁰ Y'a baraga tēri To Kile na tuun bεeri ni keree bεeri na, wū Kafō Yesu Kirisa mεge na.

Cèe ni pu namaa tε keree

²¹ Yi yiyε tirige yiyε mu Kirisa wo jii fyaara ti wuu na.

²² Cèe yi yiyε tirige yi namaa pu mu, ba y'a yiyε tirige Kafō mu wε. ²³ Bani

ná wu jε cee jυηɔfɔɔ, ba Kirisa jε me Egilizi jυηɔfɔɔ wε. Wee Egilizi we wu jε Kirisa wo ceepuuro te, Kirisa di jε ti Shɔvɔɔ. ²⁴ Egilizi w'a kuu kuugana lemu na Kirisa mu ge, cèe pu bε ya yaa na kuu pu namaa mu lee kuugana li na.

²⁵ Namaa, yi cèe pu taan yi mu, ba Egilizi w'a taan Kirisa mu, fo w'a wuyε kan wu wuu na wε. ²⁶ W'a lee pye mu kɔnhɔ wu lɔhɔ ni Kilε jomɔ pu taga Egilizi wu pye fεεfεε. ²⁷ Kɔnhɔ wu wu yerejε wuyε jaha tàan ni nɔɔrɔ ni. Nɔhɔmɔ tεnε, kelee tafɔnrɔ, kelee lee la shishiin tuugo ganha bu ja wu na wε. Ga wu bye fεεfεε jaagi xuu baa. ²⁸ Namaa pu ceepuuro ti kaa ya dan pu ni taangana lemu na ge, mu pu cèe pu bε ya yaa na dan pu ni. Ná bεeri shɔ w'a dan wu ni ge, wee wo ceepuuro ti kaa l'a dan wu ni. ²⁹ Bani sipya wa shishiin ceepuuro tɔn ya bεngi wu mu wε. Ga wu ma ti jɔ shaa, na ti kemεε, ba Kirisa bε ya wu wo Egilizi wu pyi wε. ³⁰ Bani wèe pu jε wu ceepuuro ti yatεnyε ye.

³¹ «Lee wuu na, ná na ba wu nu ni wu to yaha, na koomɔ pu shɔ na. Pu shuun wu na bye ceepuuro ni-gin.»*

³² Lee kaηmɔhɔnɔ le kɔri w'a pεle fo xuuni. Nε li she jo Kirisa wo karijεεge ke ni wu Egilizi wu na li jaha ya tii. ³³ Lee bεeri funjɔ ni yee namaa pu bεeri ya yaa, wa bεeri wu shɔ di da dan wu ni, ba wuyε pyaa wo ceepuuro ti kaa ya dan wu ni wε. Cèe pu bε ya yaa na baraga tεri pu namaa na.

6

Nɔhɔpiire ni ti sefεε keree

¹ Nɔhɔpiire, y'a yi sefεε jɔmεhεε coni Kafɔɔ wo karijεεge ki ni, bani lee l'a tii. ² L'a ka Kilε Kafila wu ni na: «Ta ma to ni ma nu pεle!» Le l'a pye saliya wu jɔmεεjuu nizhiine le, na le jɔmεε le lɔ na taha li na na: ³ «Kɔnhɔ ma di jɔnɔjε ni jεmɔnɔ ta jɔnɔjε ki na.»* ⁴ Tii,

yee bε ganha ba yi nagoo pu logoo yirige wε! Ga y'a pu biini, yi da pu yεri na saha ni Kafɔɔ ye pyaa wo kalaa wu ni.

Buloo ni pu kafεε

⁵ Buloo, yee kafεε piimu pu jε naha ke jɔnɔjε ke na ge, y'a pu jɔmεhεε coni, yi da fyagi pu na, yi da gbɔɔrɔ tεri pu na ni zɔsaamaa ni, ma na jo ba y'a li pyi Kirisa mu wε. ⁶ Yi ganha ba kapyenεε ki pyi pu jεjɔna ye na, kanna tɔndaanra y'a zhaa sipyii mu wε. Ga y'a ki pyi ba Kirisa wo buloo jε wε, yi da Kilε jɔndaan pyi ni yi zɔlɔɔ pu bεeri ni. ⁷ Y'a labye wu pyi ni daan na mu ni, kanna yi ya wu pyi sipyii mu wε, fo Kafɔɔ. ⁸ Y'a li cε na sipyaa sipya, m'a pye bulo la, ma shiin ya pye mayε wo la, ma bu kasaana lemu bεeri pye, lee wo kuduun ma da ba da Kafɔɔ mu.

⁹ Kafεε, yee bε p'a lee shi pyi yi wo buloo pu mu. Yi ganha bu da kafugo pεle pu na bada wε. Yi li cε na pu wo jυηɔfɔɔ we, na wee ninumɔ wu jε yee bε wo we. Wee jε fugba we ni. Wee ya wa wo wa ni wε.

Kiricεn kashεn yagboyo

¹⁰ Ayiwa, yi fanha ta Kafɔɔ ni wu sefεεε ti baraga ni. ¹¹ Yi Kilε wo kashεn yagboyo yi bεeri le yiyε na, kɔnhɔ y'i já yere Shitaanni wo shizhi-inmε pu bεeri sige. ¹² Bani wèe ni piimu pu wa kashεn ki ni ge, pee jε Adama nagoo wε. Ga jυηɔfεε pu jε pii, ni fanhafεε, ni piimu pu jε ke kɔjɔ nibiige wogo ke jυηɔ ni ge, ni jinaa piimu pu jε fugba wu ni ge. ¹³ Lee wuu na yi Kilε wo kashεn yagboyo yi bεeri lɔ, kɔnhɔ caguujɔ ki ba nɔ y'i já kashεn ki ηmɔ fo yi se ta, yi lowagaa wuu di já yere.

¹⁴ Yi yere, y'i can pye yi yapɔyɔ! Yi tiimε pye yi kashεn fadeye! ¹⁵ Yi yere y'i la le yi da Kilε wo Jozaama pu yu, pee pemu pu jε jɔnɔjε jomɔ pu ge. Pee ya sipya fungɔngɔ tenεε wu tɔɔyɔ tasinjε ni ba tanhaya nijeye fɔɔ jε wε. ¹⁶ N'a daa we, wee wu jε ηmasiginε ke. Wee di bye yi mu tuun bεeri ni, kɔnhɔ yi da Shitaanni wo na ηmaya yi

* 5:31 Zhenεzi 2:24

* 6:3 Ekizode 20:12; Dutεrεnɔmε 5:16

bɛɛri furi. ¹⁷ Yi juwuuro ti wo tɔɔɔ judɔɔ ki bɛ lɔ tɔ, y'i Kile Munaa li wo ŋmɔpara li lɔ, lee jɛ Kile Kafila we. ¹⁸ Y'a Kile jɛɛri tuun bɛɛri ni Kile Munaa li baraga ni, ni jɛɛɛɛ tuuyo bɛɛri ni. Yi la le yiyɛ ni yi da lee pyi, yi da Kile jɛɛri mu fɛfɛɛɛ sipyii pu bɛɛri mu.

¹⁹ Yi da jɛɛɛɛ pyi na bɛ mu, kɔnhɔ di ba yu tuun wemu ni, Kile di jogana kan na mu di Jozaama pu kanmɔhɔnɔ li jaha jo di viinɛ ni lowaa ni. ²⁰ Ali na li ta nɛ na jɛ bɛ kaso ni pee Jozaama pe wuu na, nɛ wu jɛ pee wo kayahama. Wee tuun wu ni y'a Kile jɛɛri na mu, di da yu ni lowaa ni ba n'a sii yaa na yu wɛ.

Pɔli fɔ mujuu

²¹ Na ceborona ni na taanpii Tishiki, wee wemu wu jɛ Kafɔ wo kapyebye jɔmɛɛ fɔ ge, wee w'a da zhe nɛ fiin ni na keree ki bɛɛri jaha jo yi mu. ²² Lee wuu na nɛ wu tun yi mu, kɔnhɔ y'i wu wo keree ki cɛ, wu she lowaa bɛ le yi ni.

²³ Wu To Kile ni wu Kafɔ Yesu Kirisa wu janiɛ, ni taanɛɛɛ, ni n'a daa kan cebooloo pu bɛɛri mu! ²⁴ Wu Kafɔ Yesu Kirisa kaa ya dan piimu ni tɛhɛnɛ baa ge, Kile wu fɛɛɛɛ kan pee bɛɛri mu.

Filipe Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ wemu tun Filipe sheen mu ge

Jɔgɔ ye mu we semɛ we d'a tun we?

Filipe sheen wo egilizi wu mu Pɔli ya we semɛ we tun Masedɔni fiige ki ni. Kaso ni wu bi bye Oromɛ kulo li ni na we semɛ we ka. Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya shan Erɔpu fiige ki ni ge, Filipe sheen wo egilizi we wu je pu beeri nizhiime.

Na Pɔli yaha wu para shuun wuu li na, wu ni Silasi ni Timote ni, a p'i nɔ Filipe kulo li ni. Shi wemu wu bi bye wà ni wee je Yawutuu-i ge, wee w'a bi jehɛ, bani Yawutuu nijehemɛɛ bi bye wà we. Filipe kulo li bi bye Oromɛ sheen sɔrɔsii tateɛngbɔhɔ.

Ma funɔɔ bi je ma di Filipe sheen wo egilizi wu keree cɛ, Kapyegɛe Kitabu wu wo koogoo 16 wu kalaa.

We semɛ we kakana nunɔ

Kashiine, Pɔli funɔɔ bye wu Filipe sheen wo egilizi wu n'a daa fɛɛ pu shaari pu yakanya yi wuu na wee mu (Filipe Sheen 4:10-20). Li shuun wuu, Pɔli bi logo na waagi wu je Filipe n'a daa fɛɛ pu tɛ ni. (Filipe Sheen 4:2). Wu funɔɔ ki bye w'i pu yeri.

Semɛ wu kafila nugbɔɔ

Filipe Sheen 1:1-11 Pɔli ya pu shaari na baraga taha Kile na.

Filipe Sheen 1:12-26 Pɔli ya lowaa lemu ta na wu yaha kaso wu ni Oromɛ ni ge.

Filipe Sheen 1:27—2:4 Pɔli ya Filipe sheen yeri niginre keree na.

Filipe Sheen 2:5-18 Yesu ya wuyɛ tirige tirigegana lemu na ge.

Filipe Sheen 2:19-30 Pɔli labyejii Timote ni Epafuroditi keree.

Filipe Sheen 3 Pɔli ya pu sɔnmi kapyeyii niguuyo yi keree na.

Filipe Sheen 4 Pɔli ya pu shaari na yere kan pu mu sanha.

Pɔli ya fɔ kan Filipe sheen mu

¹ Ne Pɔli ni Timote, wɛ piimu pu je Yesu Kirisa wo kapyeyii ge, wɛ p'a we semɛ we tun Kile wo fɛfɛɛɛ sipyii pu beeri mu, piimu beeri pu je Filipe kulo li ni Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki ni ge, ni je egilizi wu jahagbaa fɛɛ ni pu tɛgɛvɛɛ pu bɛ.

Wɛɛ ya yi shaari: ² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i janije bɛ kan yi mu.

Pɔli ya Kile jɛɛri Filipe kulo li n'a daa fɛɛ pu mu

³ Ne bu na funɔɔ kɔn ni yee kaa ni tuun beeri ni, ne ma Kile shaari. ⁴ Ne ba da Kile jɛɛri yee mu tuun beeri ni, ne ma kee jɛɛge ki pye ni fundanga ni. ⁵ Bani yee ya pye ne tɛgɛvɛɛ Kile wo Jozaama pu yere li kapyeyɛɛ ki na, na co fo ki jɔ kɔnduun na, fo na pa nɔ nime na. ⁶ Ne li cɛ nakaara baa jo Kile wemu w'a kii kapyeyɛɛ nizaanɔa kii jɔ kɔn yee ni ge, wee na ba gori yaha ki na fo na she ki jɔ fa Yesu Kirisa cabaɔa. ⁷ L'a yaa ne w'a na funɔɔ shaa lee shagana li na ni yee beeri kaa ni, bani yee kaa ya waha ne mu fo xuuni. Na ne yaha kaso wu ni ne na Kile wo Jozaama pu yogo yu, na pu can wu sheɛ, yee ya pinne ni ne ni wee labye we na. Wu niime wu baraga ni Kile ya wee kaa le ne kenɛ ni. ⁸ Kile ye pyaa wa lee wo seeri na jo yee beeri kaa ya dan ne ni fo xuuni, ba wɛɛ ya dan Yesu Kirisa ni taangana lemu na we.

⁹ Kaa lemu na ne Kile jɛɛri yee mu ge, lee li wa mɛ, jo la l'a faraa yee wo taanɛɛge ki na, yi bɛ di laje, ni fungɔngɔ fɛɛɛ ta xuuni, ¹⁰ kɔnhɔ y'i ja kasaanɔa ni kakuunɔɔ cɛ shɔɔnri kiyɛ ni. Lee funɔɔ ni yi na ba bye sipyitiimeɛ, jaagi baa fɛɛ, fo na she nɔ Yesu Kirisa cabaɔa ki na. ¹¹ Yi na ba kapyegɛe nizaanɔa nijehɛɛɛ pyi Yesu Kirisa baraga ni. Lee li wa masɔɔ, ni pɛɛɛ tɛri Kile na.

Pɔli kaso wu keree

¹² Na cebooloo, na funɔɔ ki wa y'i li cɛ na jo naa wemu beeri w'a nɔ ne na ge, wee beeri ya pye kapunɔ na she ni Kile wo Jozaama pu ni naha na can

can na. ¹³ Bani kiiri wu takongɔ ki nahagbaa fεε pu fara tεyε yi saya bεeri na naha, pu bεeri ya li cε na Kirisa kaa jo wuu na p'a nε pɔ, na nε le kaso ni. ¹⁴ Lee funɔ ni wu cebooloo n'a daa fεε nijehemεε ya Kafɔ pye pu tadaɲa. Nε na le kaso ni, lee wuu na la ya fara pu lowaa li na. A p'i ganha na Kile Kafila wu yu sipyii pu mu ali pu ya fyagi bε wε.

¹⁵ Ayiwa, sipyii pii kunni wa Kirisa kaa yu ni jεpεen ni beganhara ni. Ga pii bε di wa Kirisa wu kaa yu ni fungonsaanɲa ni. ¹⁶ Taanjεεge funɔ ni pee wa kee kapyenεε ki pyi, bani p'a li cε na Kile w'a nε tenε, kɔnhɔ nε da Kile Jozaama pu can wu shεε sipyii pu na naha. ¹⁷ Ga pusamaa kunni, pee wa Kirisa kaa yu na ta nε wo kapyenεε ki jεpεen di jε pu ni. Fungonkuuyo yi jε pu mu. P'a giin na pee ba lee pyi, na lee li da la fara nε kanhama na kaso wu ni.

¹⁸ Na ta lee la shishiin di jε kaa nε mu wε. Fungonkuunɔ ya pye pu mu la, fungonsaanɲa la; pyegana bεeri na l'a pye ge, Kirisa kaa bu j'a na yu na xɔ sipyii pu mu, lee ya nε funɔ taan. Kee fundanga ke, la di faraa kee na bε, ¹⁹ bani yee wo jεrεge ki fanha ni, ni Yesu Kirisa wo Munaa li wo dege wu baraga ni, nε li cε jo kee keree kii bεeri na ba bye kapunɔ na na junɔ wolo. ²⁰ Lemu nε zigeε ni na zɔ wu bεeri ni ge, lee li wa nε tadaɲa. Li kunni wa da ba bye na mu shiige kajii bada wε. Lee li wa mε na Kirisa pele tuun bεeri ni. L'a na gbo la, l'a na yaha la, lee li wa. ²¹ Bani nε wo konɔ ki katiinne junɔ ki wa mε, na taha Kirisa feni. Xu bε di jε nε mu kuduun wa. ²² Ga nε di bu bye sanha konɔ puga, nε na j'a da kapyenεε pyi sanha kiimu jε ni kuduun ni ge. Wee tuun wu ni, jii fεε ni xu ni, nε cε kabanɲa keke n'a da lɔ wε. ²³ Nε fungongɔ wa ki shuun wu bεeri na. Nε na xu, na shε bye ni Kirisa ni, lee la ki wa nε na, kuduun nigbɔ wu wa lee ni. ²⁴ Ga nε yaa na kori naha konɔ puga yee wuu na, lee wo kapɔ l'a pele bε sanha. ²⁵ Nakaara wa lee ni wε, nε na ba gori konɔ puga,

na tuun wa bε pye yi taan, kɔnhɔ yi da se naha na n'a daa wu ni, yi fundanga ki bε di bεε. ²⁶ Lee funɔ ni, nε ba ba guri shε yee yiri, lee na ba bye kapunɔ fo ki nigbɔhɔ, yee na fundanga ta Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni, nε wuu na.

²⁷ Ga yee kunni p'a jaari y'a sahanjɲi ni Kirisa wo Jozaama pu ni. Nε j'a shε foro yi na la, nε shiin ya j'a shε foro yi na-ε la, kɔnhɔ nε wa nuri na y'a n'a daa wu co ni keye shuun ni, na bye jomεε nigin na, ni fungongɔ nigin. Y'i yi fanha ki pye nigin, yi da kapyenεε pyi, kɔnhɔ sipyii pu da Kile Jozaama pu nuri, p'i d'a Yesu na. ²⁸ Yi ganha bu da yi pεen pu yaha pu fyaara lenε yi ni lenεgana la shishiin na wε. Pee wo kapyegeε k'a li shεε na pee na ba gyεεgi, yee wo kapyegeε k'i li shεε na yee na ba shɔ. Kile ni lee ya foro. ²⁹ N'a ye yu bani Kile ya ta niime kan wεε mu, kɔnhɔ wεε di d'a yε nigin Kirisa na-ε dε! W'a niime kan wεε mu, kɔnhɔ wεε di da kanhama bε jaa wu mεge ki wuu na. ³⁰ Y'a tee na ja toro, na yi nuri bε sanha na zhaanra nε leni ni Yesu Kirisa wo pεen pu ni. Tee zhaanra te tuugo yee bε ya leni nime!

2

Yi yiye tirige ba Yesu Kirisa ya pye wε

¹ Ayiwa, lojine bi daa Kirisa ni, samɔhɔ bi daa wu taanjεεge ki ni, karijεεge bi daa Fεfεεε Munaa li ni, jinjaara ni jubenε bi jε, ² wee tuun wu ni, yi yi fungonyɔ yi pye nigin, y'i bε taanjεεge funɔ ni, y'i bye ba shen nigin jε wε, y'i bye ni fungongɔ nigin ni. Lee bu bye, nε zɔ wu na zii vεε can can na. ³ Yi ganha ba kaa la shishiin pyi ni jεpεen ni, kelee yafogoyo wε. Ga y'a yiye tirige, yi da sipyii pusamaa pɔrɔnɔ yiyε na. ⁴ Yi ganha ba keree pyi yiye pyaa yε wo kuduun kaa na wε, ga keree kiimu wo kapɔ l'a da bye yi bεeri nigin nigin wu na ge, y'a kee pyi.

⁵ Fungongɔ kemu k'a bi bye Yesu Kirisa mu ge, y'i zhi kee fungonnuɔ k'i bye yi bε mu:

6 Wu ƚε Kile pyegana na,
 wu ni Kile ƚε nigin.
 Ga w'i ya ta lee pye
 wu tɔɔgɔ tasinƚε nago kanna
 wu wuyε taanna ni Kile ni fanha
 bε na wε.
 7 Ga w'a kee bεeri yaha wà,
 na wuyε pye ba bulo ƚε wε.
 W'a pa bye sipiyawyii,
 na wuyε yaha ba sipyii pusamaa
 ƚε wε,
 8 na doroo sipyii torogana na.
 W'a wuyε tirige,
 na Kile ƚɔmεε co,
 fo na she wu pye w'a jé xu ni,
 korikoritige ki wo xu wu kunni.
 9 Lee wuu na Kile ya wu ƚunɔ yirige fo
 xuuni,
 na mεge kan wu mu,
 mεge kemu k'a pele
 meyε yi bεeri na ge,
 10 kɔnhɔ Yesu mεge bu yiri,
 munaa yara bεeri li ƚε fugba we
 ni ge,
 ni ƚinƚε ke na ge,
 ni ƚinƚε ke nɔhɔdaan ge,
 yee bεeri di nuguro sin y'i wu
 pele.
 11 Sipyii pu bεeri di yere li na,
 p'i da li yu pu ƚɔyɔ ni
 na Kafɔ wu ƚε Yesu Kirisa.
 Lee na ba nɔɔrɔ taha To Kile na.

*N'a daa fεε ya yaa na ƚí kɔɔ ke na
 ba wɔrɔɔ ƚε wε*

12 Ayiwa na taanƚiinεε, y'a na ƚɔmεε
 co tuun bεeri ni, tuun wemu ni nε bye
 yee ƚinƚε ni ge. Na na yaha n'a lii nime
 yi na, y'a la faraa tee ƚɔmεεcoro ti na.
 Y'a yi ƚuwuuro ti keree ki fiinƚε ni
 Kile ƚni fyaara ni, y'i da baraga tɛri wu
 na! 13 Bani Kile ye pyaa k'a da yee tεge,
 na yee pye yee ya sɔɔ wu ƚidaan na,
 na já na wu pyi bε.

14 Lee wuu na, y'a yi keree ki bεeri
 pyi nakaara ni ƚmunu-ƚmunumɔ baa,
 15 kɔnhɔ y'i já pye fεεfεε, jaagi ganha
 bu da yi na wε. Y'i bye Kile wo nago,
 tanahaƚa ganha bu da yi na ke kɔɔ
 ke wo sipyikuuyo nanmahara wuu pii
 tε ni wε. Yi da ƚí ƚí pu tε ni ba wɔrɔɔ
 ma ƚí mε fugba we ni wε. 16 Kile
 Jozaama pe pu wa ƚni sicuumɔ can wo

pu kaan ge, yi da pee kaa yu pu mu.
 Lee bu bye, yi na ba na ƚunɔ yirige
 Kirisa cabaƚa. Lee li da ba li she bε
 sanha na nε wo kanhama pe, ni nε
 wo labye wu ya ta pye kɔɔ baa wε.
 17 Yee ya labye wemu pye Kile mu ge,
 wee ya pye yee wo saraga, yee ya dà
 Kile na, lee na yee ya kee wolo. Ali li
 ƚεhe yaha nago nε wo shishan pe pu
 fara kee saraga ki na, lee kɔri ƚε ali
 pu ƚεhe nε gbo na fara kee na, nε na
 funɔ pinne daan ni yee ni fo xuuni.
 18 Yee bε ya yaa yee pu funɔ taan lee
 na, y'i binne funɔ taan ni nε bε ni!

*Timote ni Epafuroditi ya labye
 wemu pye ge*

19 Kafɔ Yesu bu sɔɔ na li koo yaha,
 ƚeri tapyege ni n'a da Timote tun zhe
 wà yi mu. Keree kiimu ki wa yi yiri
 ge, wu she kee ƚaha cε wu pa jo na
 mu, lee na nε bε wo fungɔngɔ ki tenε.
 20 Bani sipya watii wa naha nε mu
 wemu ya wu funɔ shaa can can na
 ni yee keree ni wε. 21 Pu samaa bεeri
 wa na pu funyɔ shaa ni puyε pyaa
 keree ni. Pu ya pu funyɔ shaa ni Yesu
 Kirisa kaa ni wε. 22 Ga yeeyε pyaa
 bε ya li cε na Timote ya wuyε she
 kapyebye nizaama. W'a wuyε kan
 Kile wo Jozaama pu mu, na kapyenεε
 pyi ni nε ni ba to ni wu ja ƚε wε. 23 Lee
 wuu na, nε wo keree ki na ba yaha
 kabaƚa kemu na ge, nε ba kee cε bε,
 wee n'a da dun yi mu. 24 Nε dà li na
 Kafɔ wo saama pu gbɔrɔ ni jo l'a da
 mɔ nige nεye pyaa bε di she yi yiri wε.

25 Ga nε li ta jo li na bɔrɔ na fenhe
 Epafuroditi kurunɔ tun yi mu. Nε ce-
 boro wu ƚε wii, na nɔhɔ pye na kapye-
 byenii. W'a wu wo fanha ki fara nε
 wogo ki na wèe na Kile wo Jozaama
 pu yu. Nε mago ƚε yanmuyɔ yemu na
 ge, wee yee ya tun w'a pa yee kan nε
 mu. 26 Wu funɔ bye wu yee bεeri
 ƚa tɔvuyo na, bani wu fungɔngɔ k'a
 wuregi na li kɔɔ pye wu ceefuuro
 ti kaa ya nɔ yee na. 27 Can wu ƚε wii,
 w'a sii yá xuuni fo na taxuyo shaa.
 Ga, a Kile di ƚunɔ ƚaari wu na. Wu
 ya ta ƚunɔ ƚaari wee ye nigin na wε,
 ga nε bε na w'a ƚunɔ ƚaari. Lee bε

wε, nε wo jatanhaɲa ki saɲa bi da bελε. ²⁸ Lee wuu na, n'a da wu tun yi mu tɔvuyo na, kɔnhɔ y'i she wu ja yi funyo di daan, la di foro naye pyaa bε wo jatanhaɲa ki ni. ²⁹ Wu bu nɔ yi na, yi wu juɲɔ cɪri ni fundanga ni Kafɔɔ wuu na. Pii sipyii pii shi na yee ya yaa na baraga tɛri. ³⁰ Yee da bi bye naha nε yɪri, kapyenεε kiimu yee bi da jɔ bye nε mu ge, kee kapyenεε ki wuu na w'a wuyε kan fo na taxuyo shaa.

3

Dii sipya di da jɔ bye sipyitiime Kile naha tɔan wε

¹ Ayiwa, nime na cebooloo, y'a fundanga pyi Kafɔɔ wo kariɲεεge ki ni. Nε keree kiimu ka na kan yi mu ge, na kuri na kee ninuɲɔɔ ka na kan yee mu sanha, lee ya waha nε mu wε, bani lee l'a da yee mara yaha kozaana ni. ² Y'a yiyε kaseri kapyebyii niguuyo ye na, p'a kolo ba puun jε wε. Pee ya giin na sipya bu cekɔɔnrɔ pye na lee li da ma pye m'a jεri Kile wo sipya. Can bε wε! ³ Wεe n'a daa fεε, wεe pu jε Kile wo sipyii puyε pyaa pyaa, wεe piimu p'a Kile pele Kile Munaa baraga ni, na wu wo juwirige ki taa Yesu Kirisa wo kariɲεεge ki ni ge. Wεe ya ta sipyii wo kashangaa pye wu tadaɲa wε.

⁴ Lee bε wε, nεye pyaa bε bi da jɔ jo nε kashangaa pye na tadaɲa, jo nε na jɔ lee pye na juwuuro ta. Sipya weke wu da jɔ jo na wee ya kii keree kii pye wu tadaɲa na toro nε tɔan wε?

⁵ Nε cekɔɔnrɔ pye fo na cazege caɲa gbarataanri wogo na. Izirayeli shi shen nε jε, na foro Benzhamε wo shi wu ni. Heburu ye pyaa pyaa nε sii. Farizhεen pu ni nε bε jε, pee piimu p'a Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo jaari ge. ⁶ Ma bu jo luu, lee bye na ni wee saliya wu wo keree shizhaa na, fo di na jaari na n'a daa fεε pu kana. Ma bu jo saliya wu keree jaarigana, sipya wa shishiin bye wemu na jɔ zɔ taha nε na saliya wu keree ki jaarigana wuu na wε.

⁷ Ga kee keree kiimu bεeri ki bye nε na ki wii kuduun wogoo ge, nε kee

bεeri ta nime juɲɔ baa keree Kirisa wuu na. ⁸ Lee na laha wà, nεye pyaa kii wa yanmuyo ye bεeri wii juɲɔ baa woyo le kagbɔɔ le wuu na. Na Kafɔɔ Yesu Kirisa cε, lee jɔhɔ jε wε. Wee wuu na nε sɔɔ na na kenε wolo keree bεeri ni, na ganha na keree bεeri wii yakokaya wiime ni, kɔnhɔ di jɔ Kirisa wo kariɲεεge ki ta, ⁹ di gori yaha kee kariɲεεge ke ni. Na saliya wo koo jaari li jaarigana na, pee tiime pe wa lee kaan wε. Ga na dà Yesu Kirisa na, pee tiime pe p'a lee kaan. Ma bu dà Kirisa na lee funɲɔ ni Kile da ma jate sipyitiime. ¹⁰ Lemu feni nε jε ge, lee li wa mε: Na Kirisa cε; sefεere temu t'a wu jε na yeege xu ni ge, na tee bε shi cε; kanhama pemu w'a soro ge, na pee bε shi cε; na wu xu wu bε tuugo shi cε, kɔnhɔ di binne bye ni wu ni shiizhan. ¹¹ Lee bu bye, na bε na diin ni li ni jo na bε na ba jε na foro xu ni.

Na n'a daa wu koo jaari fo na she nɔ wu kuduun wu na

¹² Li wa nago kanna nε wa paa fo na she nɔ na jɔ tafana xuu ni, na na wo tafere ti kuduun ta-ε dε! Lee bε wε. Ga ali nijaa we bε ni, nε la le naye ni na wo tafere ti na, kɔnhɔ di ba ti kuduun ta, bani lee kaa na Kirisa ya nε sha co. Lemu bεeri Kirisa ya zhaa na mu, ni w'a lemu bεeri gbegele yaha na jaha na ge, di da kee bεeri pyi. ¹³ Na cebooloo, li wa nε funɲɔ ni nago kanna nε nɔ na wo tafere ti tɛhene na, na ti kuduun bε ta na xɔ-ε dε! Ga kaa nigin li wa nε funɲɔ ni. Keree kiimu bεeri ki wa nε kadugo yɪri ge, nε na funɲɔ wɔ kee bεeri na, lemu li wa nε jahagbaa na ge, na ganha na na se wu bεeri pyi, na lee shaa. ¹⁴ Lee wuu na, n'a da la le naye ni, di jaha tii ni na wo tafere ti ni fo di zhe nɔ ti kuduun wu na, wee wemu kaa na Kile ya wu yiri Yesu Kirisa baraga ni ge.

¹⁵ Ayiwa, wεe piimu bεeri p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, ke fungɔngɔ ke k'a yaa na pye wεe mu, ga fungɔngɔ katii bu da yee mu, Kile ye pyaa na ba can wu she yee na. ¹⁶ Ga Kile ya can wemu she na xɔ wu na ge, w'à se jaha na lee koo li ni.

17 Na cebooloo, koo lemu ne jaari ge, ne funno ki wa yee be di da lee jaari. Piimu beeri pu wa jaari na sahani ni lee koo li ni ge, yi da pee be wii, yi da se pee feni! 18 Bani shenneheme pii wa wa, Kirisa wo korikoritige ki wo jom pu wo yere li ton p'a pen pu mu. Ne yee jo toro yee mu tonii nihenene ni, ga na mesuwo w'a kuri na yi yu yi mu sanha. 19 Pee sipyii pii wo taxgo ki wa gyegi, bani yalige nidiige kemu k'a jin pu yacere ni ge, p'a kee funno lo Kile na. Keree kiimu k'a yaa ki pye pu mu shiige keree ge, a p'i ganha na puye pele ni kee ni. Pu funzhakeree k'a tiige ke konjo ke wo yanmuy ye na. 20 Ga we kunnii, we wo to puga ki wa fugba we ni. We be di wa wu Shoo, wu Kafoo Yesu Kirisa sigee. Fugba we ni w'a da ba yiri na pa. 21 Fanhaxhoo ceepuuro te ti wa we mu ge, wu na ba tee jeri na pye nivo, na ti pye noo wuuro ba wuy pyaa wuuro ti ne we. Sefere te ti wa wu mu ge, tee t'a wu pye w'a ja yanmuy yi beeri tirige, na yi yaha wu wo fanha ki noodaan.

4

Poli ya funno shagazaana li wo yere li kan n'a daa fee pu mu

1 Ayiwa, na cebooloo na taanjiine. Na funno ki wa di yi ja sanha. Ne wo fundanga ki kanjo ki ne yere. Yee shiin pu wa ne nuno yirige. Na taanjiine yi la le yie ni y'i gori yaha Kafoo wo karijere ki ni!

2 Na ceboroshaa shuun we: Evodi ni Sentisi ni, ne w'a pu jeri na pu be nigin na, p'i gori yaha shiizhan Kafoo wo karijere ki ni. 3 Mu be, na kapyebyeni nomee foo, ne w'a ma jeri jo ma na ceboroshaa shuun wu jeri, konho p'i be nigin na. Bani pee p'a la le puye ni, na ne tere Kile wo Jozaama pu jo wu na, ni Kilema, ni na kapyebyeni pusamaa. Pee wo meye y'a ka Nii Sicum pu wo seme wu ni.

4 Na cebooloo, yee na ne ni Kafoo ni karijere ni, y'a fundanga pyi tuun beeri ni kee karijere ke ni! N'a da yi jo daha sanha, yi sii y'a fundanga

pyi! 5 Yi zhi sipyii beeri di yi ce ni nuben ni, bani Kafoo taapana l'a tene. 6 Yi ganha ba yi funno shaa ni kaa la shishiin ni we; ga yaaga beeri kaa l'a yi ta ge, yi kee jeri Kile mu! Yi ki kaa jeri yi waha! Yi da fo kaan wu mu! 7 Yi ba lee pyi, Kile wo jani ke k'a ye sipyii wo fungongo fere ti beeri na ge, kee na ba yi zolo pee, ni yi fungonyo yi mara yaha Yesu Kirisa wo karijere ki ni.

8 Ayiwa, nime na cebooloo, kaa kaa li ne can ge, pere ya daa kaa lemu beeri ni ge, kaa kaa l'a tii ge, kaa kaa li ne fere ge, kaa kaa l'a no ge, kaa kaa l'a dan Kile ni ge, kaa lemu beeri l'a sii pye kacene fo l'a yaa ni masoo ni ge, ne funno ki wa kee keree kii wo bye funno di yi zolo pu ni. 9 N'a yi taanni lemu ni, a y'i lemu ta ge, ni y'a lemu logo na no na, na lemu ja di na byi ge, yi be p'a kee shi pyi! Yi ba lee pyi, Kile we w'a jani kaan ge, we na ba bye ni yi ni.

Poli ya Filipe sheen shaari pu boja wu wuu na

10 Ne funno ya taan xuuni, bani yee ya li she sanha na yee wa yi funno shaa ni ne kaa ni. Kee fungongo ke bi sii pye yee mu, ga yee bi sanha pyegana ta ki na we. 11 Li wa nago kanna ne wo labara t'a ne pye ne na ye yu we, bani ne bu lemu beeri ta, l'a cere la, l'a jeh la, ne wa ma funno taan lee wuu na, bani ne tee kee beeri na. 12 Na pye la baa foo, ne lee shi ce, na pye dafoo be, ne lee be shi ce. Xuu xuu ni ne toro ge, w'a waha wahagana tuugo beeri na la; ne ta li la, ne shiin ya ta li-i la; ne yanmuy niheye ta la, ne shiin ya yafin be ta-e la, ne tee kee beeri na. 13 Ne jani kii keree kii beeri na Kirisa baraga ni. Wee w'a fanha kaan ne mu.

14 Lee be na, y'a kasaana pye, yi ma na tere na kanhama pu tuun ni. 15 Na cebooloo Filipe sheen, yeeye pyaa ya li ce na fo tuun weke tene na ne Kile wo Jozaama pu kapyene ki no kon, ne yiriduun wu ni Masedoni fiige ki ni ge, ni yee wo n'a daa fee pu ye be we, egilizii pii shishiin ya pinne ni ne ni,

na ne wo kapyenεε ki kuduun ta, lee kadugo na, na pu kenεe yanmuyɔ taga ne tεge we. Yee ye p'a lee pye. ¹⁶ Ali na ne yaha Tesaloniki kulo li ni, yee ya ne mago yanmuyɔ torogo ne mu tɔɔnii nijehεnεε ni. ¹⁷ Yanmuyɔ yemu yee ya kan ne mu ge, li wa nago kanna yee ya ne zhaa we. Le ne zhaa ge, lee li wa me jo yi wo kapyegeε nizaanaa kii ki jehε; Kile na ba kuduun kan yi mu lee na. ¹⁸ Y'a yanmuyɔ yemu beeri torogo na mu ge, ne yi beeri ta. Epafuroditi ya pa yi kan ne mu. N'a pye nime la fɔɔ, n'a ta nime fo na doro. Yee yakanya y'a pye ba nudanga saraga je we, saraga kemu na Kile ya sɔɔ ge, ki kaa be d'a taan wu ni. ¹⁹ Ne wo Kile wu be na ba yi wo conromɔ keree ki beeri yaa. Bani yanmuyɔ yi beeri yi je wu mu wu nɔɔɔ wu ni, w'i giin wu yi kan yi mu Yesu Kirisa wo karijεεge ki funɔ ni.

²⁰ W'à wu To Kile wu sɔni, wu da wu pele tuun beeri ni. Amiina.

Pɔli ya fɔ wemu pye kurogo ki na ge

²¹ Piimu beeri pu je fεfεεε sipyii Yesu Kirisa wo karijεεge ki funɔ ni ge, yi pee beeri shaari. Cebooloo piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pee beeri ya yi shaari. ²² Fεfεεε sipyii piimu beeri pu wa naha ge, pee beeri ya yi shaari. N'a daa fεε piimu pu wa kapyenεε pyi saannaa jɔɔfɔɔ Sezari kaban ki ni ge, pee ya pu wo fɔ waa.

²³ Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha yi beeri mu.

Kolose Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε wemu tun Kolose sheen mu ge

Jɔgɔ ye p'a byi na Kolose sheen we?

Pɔli w'a we semε we ka na tun n'a daa fεε pu mu Kolose kulo li ni, lee lemu nijaa wuu li jε Turuki fiige ki ni ge. Pɔli jε kanna w'a we semε we ka na wu yaha kaso ni Oromε kulo li ni. Oromε kulo le ni Kolose kulo li tε wu bye kiloo kabɔfonɔɔ shuun shishiin (2.000). Kolose sheen fanha bεeri ki bye Girεkii. Ga Yawutuu kurunɔ ka bε bye pu ninε ni, lee li bi pu keree pye k'a suri. Pɔli jε Kolose kulo li egilizi wu sinvɔɔ we. Ga tuun wemu ni wu bye Efese kulo li ni ge, a wu wu tahama-nɔhɔmɔ wa yaha kari kulogoo kii ni. Wa mεge ki bye na Epafirasi, a wee di she Kile wo Jozaama pu jo Kolose kulo li ni (Kolose sheen 4:13). Kolose kulo le ni Efese kulo li tε wu bye kiloo xhuu nigin ni kelεε gbaara (160). Lawodise ni Hirapolisi wo egilizii pu bε kaa ya yu we semε we ni, pee bi lii Kolose na we.

We semε we kakana nunɔ

Sipyii pii ya kalaakuumɔ wa kan na melekeε pii bε p'a ye Kirisa na. A wee kalaa wu Kolose sheen n'a daa fεε pu fungɔnyɔ wuregi, na giin di pee pye pu taha pu kalegeε feni sanha. Lee na tudunmɔɔ Pɔli ya we semε we ka na tun Kolose sheen mu. A wu li she pu na na keree bεeri ki jε Yesu nigin wu ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da pii sipyii pii wo kalaakuumɔ wu pye wu tadaɲa we.

Semε wu kafila nugbɔyɔ

Kolose Sheen 1:1-14 Fɔ, ni baraga daha, ni Kile-jεrege.

Kolose Sheen 1:15—2:23 Kirisa wu jε yanmuyɔ yi bεeri nunɔ ni.

Kolose Sheen 3—4 N'a daa fɔɔ ya yaa na niifεεε nivɔrɔ ti wo jara li pyi pyegana lemu na wu puga ni kafugo yiri ge.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Ne Pɔli, ne wemu w'a pye Yesu Kirisa tudunmɔ Kile jidaan funɲɔ ni ge, ne ni na ceborona Timote, wεe p'a we semε we tun yee mu. ² Yee piimu pu wa wu cebooloo n'a daa fεε Kolose kulo li ni ge, yee piimu p'a pye jɔmεhεε fεε, na gori Kirisa wo karijεεge ki ni ge; yee mu wεe ya we semε we tun.

Wεe ya yi shaari: Wu To Kile wu niime ni jɔɲinε kan yi mu.

Pɔli ya baraga taha Kile na

³ Wεe ba da jεrege pye yee mu tuun bεeri ni, wεe ma baraga taha wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile na. ⁴ Yee ya da Yesu Kirisa na, Kile wo sipyii pu bεeri kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, kee keree kii k'a nɔ wεe na, lee wuu na wεe ya baraga tεri Kile na.

⁵ Yee wa lee pyi, bani y'a da li na na tadaɲa wa yi mu fugba we ni. Kile Jozaama pe pu wa can wu sheε ge, y'a fεnhε pee Jozaama pemu logo ge, pee funɲɔ ni yee wa kee tadaɲa ki ta.

⁶ Pee Kile Jozaama pe pu wa yu yee mu, pee ninumɔ shiin p'i wa yu kɔɲɔ ke bεeri mu. Pee gbɔrɔ ni sipya ya jɔi sicuumɔ nizaama taa. Yee ya Kile wo fεremε pu kaa logo, na pu can wu ce tuun wemu ni ge, a p'i ganha na se jaha na yee mu. Ba pu wa se jaha na yee mu we, mu pu wa se jaha na tεye yi saya bεeri ni. ⁷ Wu taanɲii, wu labyeɲii Epafirasi, wee w'a yee kalaa kee keree ki ni. Nɔmεε fɔɔ wu jε wii, Kirisa wo kapyebye. Wεe tεge w'a labye pyi yee ninε ni. ⁸ Fεfεεε Munaa l'a taanɲεεge kemu le yee ni ge, w'a pa ki kaa jo wεe mu.

⁹ Ayiwa, lee funɲɔ ni, ba wεe bε ya yee logo we, na ganha na Kile jεeri yee mu tuun bεeri ni, na li shaa kɔnhɔ Kile jidaan jε lemu ge, y'i ja lee ce yi fiinɲε, Fεfεεε Munaa di cεmε ni fungɔngɔ fεεε kan yi mu. ¹⁰ Lee bu bye, yi na ja da jara Kafɔɔ jidaan jaarigana na. Yi kapyegee ki bεeri na daan wu ni bε. Yi na ja da Kile jidaan pyi, na kapyegee nizaanɲaa tuuyo bεeri pyi. La na ganha na faraa yi Kile-cεnε

na. ¹¹ Kile wu fanha le yi ni tuun bæeri ni, ni wu wo sefæere nɔɔɔ wuuro ti ni; kɔnhɔ y'i la le yiyɛ ni n'a daa wu kabaŋa na, y'ilo xulo ta keree bæeri ni, y'i bye ni fundanga ni. ¹² Y'i baraga taha To Kile na, bani keree kii w'a gbegele na yaha wu n'a daa fæe pu ŋaha na wu saanra kpæenge wuuro ti ni ge, w'a fanha kan yee bæe mu na yee bæe pye yee bæe ya yi taa ta kee keree ki ni.

¹³ W'a wèe shɔ Shitaanni wo nibiige fanha ki na, na wèe le wu ŋidaan Ja wu wo saanra ti ni. ¹⁴ Wee Ja we fanha ni Kile ya wèe ŋunɔ wolo, na wèe jurumu wu yafa wèe mu.

Kirisa ni wu labye

¹⁵ Kile we wu ŋe wa ya wu ŋaa-i ge, wee wo jaa wu ŋe Kirisa. Kirisa ya pye Ja, wemu bye wà fo taashiine ni ge, na ta yaaga ka shishiin shi tuugo sanha yàa wɛ. ¹⁶ Bani wee baraga ni yaŋmuyɔ ye bæeri wa yàa, fugba woyo ye fara ŋiŋe ke woyo ye na. Yaŋmuyɔ ye yi wa niŋabaaya ge, yi saanra yoo, yi sefæere yoo, yi fanha fæere yoo, yi ŋunɔ fæere yoo, ni yaŋmuyɔ ye yi wa niŋaya ge, yee bæeri wa yàa wu baraga ni, yee bæeri shiin wa yàa wu wuu na. ¹⁷ Wee w'a pye taashiine ni yaŋmuyɔ yi bæeri ŋaha na, wee baraga ni shiin yaŋmuyɔ yi bæeri ŋe. ¹⁸ Wee wu ŋe koŋɔ ke bæeri wo Egilizi wu ŋunɔ ni, wee Egilizi w'i ŋe wu ceepuuro. Koŋɔ ŋakɔɔnrɔ na, wee w'a pye wà taashiine ni. Wee shiin wu d'a pye shenshiime sanha na ŋe na foro xu ni, kɔnhɔ wu bye yaŋmuyɔ yi bæeri ŋunɔ ni. ¹⁹ Bani lee l'a taan Kile mu, nago kanna kaa kaa li ŋe wee Kile ni ge, kee bæeri nigin nigin di she da ki ŋɔporo na Yesu ni. ²⁰ Kile funɔ ya pye wu bæe le wu ni wu yaŋmuyaaya yi bæeri tɛ ni Yesu gbɔɔrɔ ni, fugba woyo ye fara ŋiŋe woyo ye na. P'a Yesu kori tige na na gbo a wu shishan di wo ge, lee funɔ ni Kile ya ŋaŋiŋe le wu ni wu yaŋmuyaaya yi bæeri tɛ ni.

²¹ Taashiine ni yee sanha bi lii Kile na. Lee bi foro yee fungɔnkuuyo ni yee kapyege niguunɔ funɔ ni, kee

ki bi yee pye yee ya pɛn Kile mu. ²² Ga nime, Yesu na xu ceepuuro ni, lee wo funɔ ni Kile ya bæe le wu ni yee tɛ ni. Kile ya lee pye, kɔnhɔ y'i já pye fæfæe wu ŋaha tãan, fɛ pa shishiin ganha bu da yi na wɛ, jaagi wa shishiin bæe ganha bu da yi na wɛ. ²³ Ga fo yi niye bu juri xuuni n'a daa wu ni, kaa la shishiin ganha bu yi laha yi tayerege ni wɛ. Y'a tadanɔ kemu ta Kile wo Jozaama pu logo funɔ ni ge, yi ganha bu kaa la shishiin yaha li yi ŋunɔ kyæegi fo di kee tadanɔ ki shɔ yi na wɛ. Pee Jozaama pu wo yɛɛ li wa na byi sipyii pu bæeri mu koŋɔ ke na. Kile w'a nɛ Pɔli ye pyaa bæe pye wu kapyeyee pee Jozaama pu wo jo wuu na.

Pɔli ya labye wemu pye Egilizi wu wuu na ge

²⁴ Ayiwa na cebooloo, kanhama pe nɛ daa yee wuu na ge, lee ŋe nɛ mu fundanga. Bani li ŋe kanna Kirisa wo kanhama pu ŋɔ nɛ fani. Pee kanhama pe, nɛ pee bæeri xu nayɛ ni Kirisa wo ceepuuro ti wuu na. Tee ceepuuro ti ŋe Egilizi we. ²⁵ Kile ya nɛ pye wee Egilizi wu wo kapyeyee, na nɛ w'a labye pyi yee mu, nɛ da Kile wo kafila wu bæeri fiinɔ da yu yee mu. ²⁶ Pee jomɔ pu kaluu l'a bi ŋmɔhɔ shi wu bæeri na fo taatuunnɔ ni. Ga nime, Kile ya pu pahala jo wu wo sipyii pu mu. ²⁷ Shi wemu ŋe Yawutuu-i ge, cemɛ niŋmɔhɔmɔ nɔɔrɔ wo pemu wa pee jomɔ pu ni wee shi wu mu ge, wu funɔ bye wu wo fæfæere sipyii p'i pee cɛ. Wu funɔ bye y'i li cɛ nago kanna Kirisa bu bye yi zɔɔɔ pu na, yi na ba jé Kile wo nɔɔrɔ wu ni. Kee tadanɔ ke wa yi mu. ²⁸ Wee Kirisa we wo kaa wèe wa yu. Wèe wa sipyii pu yɛri na pu kalaa ni Kile wo fungɔngɔ fæere ti ni, kɔnhɔ sipyii pu bæeri di bye fæfæe Kile ŋaha tãan, pu niye di juri Kirisa wo kariŋæge ki ni. ²⁹ Lee wuu na, nɛ labye wu pyi. Labye we Kirisa ya kan nɛ mu ge, wee labye we ni nɛ zhaanra leni wu fanha ni. Kee fanha ki k'a samɔhɔrɔ leni nɛ ni.

2

Kaa le Pɔli ya puro n'a daa fɛɛ pu wuu na ge

¹ Na cebooloo le n'a giin di zhɛɛ yi na y'i li cɛ ge, lee li wa mɛ. Nɛ nayɛ pɔ pɔgana bɛɛri na, na kanhama tuugo bɛɛri xu nayɛ ni yee wuu na, ni Lawodise n'a daa fɛɛ pee, ni piimu bɛɛri pu jɛ pu sanha jii taha na na-ɛ ge. ² Nɛ lee bɛɛri pyi, kɔnhɔ p'i já lojinɛ ta, samɔhɔɔ di bye pu ni. P'i bye jomɛɛ na, taanɛɛge di bye pu tɛ ni, p'i ni fungɔngɔ fɛɛɛ na. Lee bu bye, pu na Kilɛ wo kanmɔhɔnɔ li cɛ. Lee kanmɔhɔnɔ le, lee jɛ Kirisa. ³ Fungɔngɔ fɛɛɛ ti bɛɛri ni lajɛ wu bɛɛri nijemɛ bɛ di wa ηmɔhɔ wu ni. ⁴ N'a ye yu yi mu, kɔnhɔ sipya wa shishiin ganha da jɔtanga jomɔ taga yi piinɛ wɛ. ⁵ Can na, nɛ kunni ya lii yi na, ga nɛ zɔ d'a pinne ni yi ni. Yee na yiyɛ co xuuni na yi wo labye wu pyi na se wu koro ni, na nɔhɔ fanha ta n'a daa wu ni Kirisa shizhaa na, lee ya taan nɛ ni fo xuuni.

Niifɛɛɛ can can wuuro te t'a daa Kirisa wo kariɛɛge ki ni ge

⁶ Ayiwa, ba y'a sɔɔ na daha Yesu Kirisa fɛni wɛ, yi la le y'i gori lee koo li ni. ⁷ Yi kori yaha wu kariɛɛge ki ni, ba tige niyɛ ya jin mɛ jinɛ ni wɛ. Yi yi kɔnɔ keree bɛɛri kaa le wu kenɛ ni. N'a daa wemu ni p'a yi kalaa ge, y'i gori wee ni ni baraga ni. Lee kadugo na yi da baraga tɛri Kilɛ na can can na.

⁸ Y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu yi faanna, wu yi ta co ni wuyɛ pyaa wo lajɛ ni, wu jɔnɔ baa jomɔ taga yi piinɛ wɛ. Wee lajɛ we, sipyii wo kalɛgeɛ ni ke kɔnɔ ke wo yanabaaya ye ni wee ya yiri, wu jɛ Kirisa wo we wɛ. ⁹ Bani kaa kaa li jɛ Kilɛ ni ge, w'a wu jii kee bɛɛri na. ¹⁰ Yee bɛ d'a keree ta Kilɛ mu na yiri Kirisa yiri. Yanmuyɔ yemu bɛɛri y'a fanha fɛɛɛ ni jɔnɔ fɛɛɛ pyi ge, Kirisa wu jɛ yee bɛɛri jɔnɔ ni.

¹¹ Yee na jɛ kariɛɛge ni ni Kirisa ni, lee jɛ kanna cekɔɔnrɔ yee ya pye. Tee cekɔɔnrɔ te, sipya bɛ ya tee pye-e dɛ, tee ya foro Kilɛ ni. Tee cekɔɔnrɔ te kɔri

wu jɛ kanna yee ya foro yi jurumu wu bɛɛri ni. ¹² Yee ya batize ge, l'a pye kanna yee ya pinne le fanja ni ni Kirisa ni, na na pinne jɛ ni wu ni. Lee ya pye Kilɛ wo sefɛɛɛ ti wo n'a daa wu funɔ ni. Tee sefɛɛɛ ti t'a Kirisa jɛ na yeege xu ni. ¹³ Yi jurumu we ni yi na jɛ kɔnbaa, lee bi yee pye ba xu jɛ wɛ. Ga nime yee na jɛ Yesu ni, pee jɛ jii sicuumɔ nivomɔ Kilɛ ya pemu kan yee mu ge. W'a wɛɛ jurumu wu bɛɛri yafa wɛɛ mu. ¹⁴ Wɛɛ jurumu we wu bi ka na yaha wɛɛ jaha na Kilɛ jaha tɔan, p'i ba wee taga wɛɛ jaagi na wɛɛ ya saliya kyɛɛgi ge, Kirisa na kori korikoritige na, lee ya wee bɛɛri fɔrɔgɔ na laha wɔ. ¹⁵ W'a yanabaaya yi wo saanra te, ni yi sefɛɛɛ ti shɔ yi na, na yee she kpɛɛngɛ na sipyii bɛɛri na, ba kashɛn buloo jɛ wɛ. W'a se wemu ta wu xu wu funɔ ni korikoritige ki na ge, wee se wu w'a lee pye.

N'a daa fɛɛ ya yaa pu taha sipyii wo kalɛgeɛ fɛni wɛ

¹⁶ Lee wuu na, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu kayuu shan yi na yalige keree na, kelee yag-baya wɛ; kelee na jaha na yi jate ya ta nɔ pu wo kalɛɛɛ caya yi na, kelee pu yevorovonɔ kalɛgeɛ, kelee pu cadɛɛnyɛ na-ɛ wɛ. ¹⁷ Kee keree ki bɛɛri bye keree nibanɔa ki wo jaha sheshɛɛɛ. Ga can can wuyɛ pyaa, wee jɛ Kirisa. ¹⁸ Sipyii piimu pu ma puyɛ pye kanna p'a puyɛ tirige mɛlɛkɛɛ mu, na pu pɛlɛ ge, na daa xuuni puyɛ pyaa wo ηmunuyɔ ye na ge, yi ganha bu pee sipyii pu yaha pu yi juyɔ kyɛɛgi wɛ. Pee sipyii pu bu kaa bɛɛri pye, p'a jo na Kilɛ w'a lee she pee na. Tawaga ni pee sipyii p'a puyɛ pɛlɛ, pu nibyegee bɛɛri ki jɛ puyɛ pyaa fungɔnyɔ keree. ¹⁹ Kirisa we wu jɛ keree bɛɛri jɔnɔ ni ge, pii sipyii pii ya gbara pu nɔrɔ wee na wɛ. Na ta n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di fanha taa wee gbɔɔrɔ ni, na lɛgi na bɛ ni Kilɛ yɛ pyaa jidaan ni, na binne, na bye nigin ba ceepuuro kaciye tasogoyo ni kavaan ya puyɛ conicogana lemu na wɛ.

Na xu na binne jɛ ni Kirisa ni

20 Ba yee ya pinne xu ni Yesu ni we, a yee di sho ke konjo ke wo nibiige fanha ki na. Wee tuun wu ni naha na p'i ma na kee fanha ki tuugo t'eri yee na sanha, na li pye kanna yee be p'a yi wo keree pyi sanha na be ni kee konjo ke wo keree pyegaŋaa ni we? Pu jomɔ pu ne na: 21 «Ma ganha bu ke yaaga ke lɔ-ε de, lee wa ɲɔ we; ma ganha bu ke li-i de, lee wa ɲɔ we; ma ganha bu gbɔn ke na-ε de, lee wa ɲɔ we.» 22 Na ta yee yaŋmuyɔ ye di ne ɲɔyalige ye nigin, ki bu li xɔ, ki da ja ɲeri nige yaaga be we. Kee keree kii beeri ne sipyii wo kashangaa, ni pu fungɔngɔ keree. 23 Ma kunni bu kii keree kii wii, m'a ki ta k'a foro fungɔngɔ fere wogoo feni. Pii sipyii pii ma soɔ na pu ye mege peɲe pyi, na puye tirige melekee mu, na keree kii taga na pu ceepuuro kana. Ga kaɲɔ la yafiin di wa kii keree kii na lemu na ja sipya tanha jurumu na we.

3

Fugba naɔrɔ w'a ye konjo yaŋmuyɔ ye na

1 Ayiwa, ma na jo ba y'a pinne ne ni Kirisa ni na foro xu ni we, wee tuun wu ni, yaŋmuyɔ ye Kile ya gbegele yaha fugba we ni ge, y'a yee shaa. Kirisa nidεengε ki wa wa saanra tateengε ki ni Kile kanige ce. 2 Kile ya lemu gbegele yaha yi naha na fugba we ni ge, y'a yi funyɔ kɔɔn ni lee kaa ni. Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ni ke ɲiɲe ke wo keree ni we. 3 Bani yee ya pye kanna yee ya xu. Nii sicuumɔ nivomɔ pe pu wa yee mu ge, pee niɲmɔhɔmɔ pu wa Kile mu Kirisa ni. Pee sanha zhe fɔlɔ we. 4 Pee ɲi sicuumɔ pe ne Kirisa, wee ga ba caɲa caɲa, yi be na binne ni wu ni wu naɔrɔ wu ni.

Yi yi kapyelegeε ki yaha

5 Lee wuu na yahagaŋaa kiimu beeri ki bye yi na ge, yi kee beeri yaha. Kee ne: dɔdɔɔrɔ, ni nɔrɔmɔ keree, ni cemɔhɔrɔ keree, ni cemɔhɔrɔ fungɔnyɔ tuuyo beeri; ni lakuɲɔ tuugo beeri, ni negbɔɔ, bani negbɔɔ ni yaperεgaanra beeri li ne nigin.

6 Piimu pu ne pu ya Kile ɲomεε co-ge, kii keree kii k'a Kile wo loyire li pye li na da ba nɔ pee na. 7 Yee be tɔɔgɔ ki bye kii kapyebaagaa kii shi ni taashiine ni. 8 Ga nime, y'a yaa yi ki beeri yaha: vɔgɔ, ni loyire, ni funguɲɔ. Yi ganha bu soɔ sheheε, kelee shiigebaara jomɔ p'a fɔro yi ɲɔ ni we. 9 Yi ganha ba kafineye yu nige yiyε mu we, bani yee ya yi wo yahagalεε le, ni yi wo kapyelegeε ki beeri ɲa na ki yaha wa. 10 A Kile di yahagana nivonɔ kan yee mu. Lee funɲɔ ni a la di ganha na faraa caɲa caɲa yee wo laje wu na, kɔnhɔ y'i bye yi Yaavɔɔ wu wo jaa wu shi, yi kapyegeε ki beeri di ja pye ba Kirisa ye pyaa wogoo ne we. Wee baraga ni yee ya lee yahagafonɔ li ta. 11 Ayiwa, lee funɲɔ ni do, m'a pye Girekii shi shen la, m'a pye Yawutuu shi shen la; m'a cekɔɔnrɔ pye la, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e la; m'a pye nadadiinme la; m'a pye ɲa funɲɔ shen la; m'a pye bulo la, ma ya pye bulo-e la, le la shishiin niɲe ne we. Ga Kirisa ye nigin w'a jateni. Wee wu ne keree ki beeri, wee wu ne wu beeri zɔlɔɔ na.

N'a daa fee ya yaa na puye t'eri

12 Lee wuu na yee ya pye Kile na-goo. W'a yee naha bulo, yi kaa l'a dan wu ni. Lee funɲɔ ni, y'a yaa y'a ɲuɲɔ ɲaari yiyε na, yi da cemε pyi yiyε na, yi da yiyε tirige yiyε mu, y'i bye ni lotangaa ni, y'i loxulo ta. 13 Y'a yiyε t'eri yi cɔnrɔmɔ keree na. Wa bu nahana wa mu, yi beeri p'a yi wo jurumu wu yafani yiyε mu ba Kafɔɔ ya yi wo jurumu wu yafa yi mu me we. 14 Ga le beeri kadugo na, yi kaa di da dan yiyε ni xuuni. Taanɲεεge ke, kee k'a da ba yee beeri pinne, na yee pye nigin. 15 Kirisa wo ɲaɲiɲe ke, kee ki tiin yi zɔlɔɔ pu na, k'i yi keree ki beeri naha co. Lee kaa na Kile ya yee yiri, na yee beeri pinne na pye ceepuuro nigin. Y'a baraga t'eri wu na tuun beeri ni!

16 Yi Kirisa wo kafila wu yaha wu diin yi zɔlɔɔ pu na ni wu fanha beeri ni! Y'a hakilee kaan yiyε mu, y'i da

yiye yeri ni fungɔngɔ fɛɛɛ ni! Zabu-ruu Kitabu yoyo, ni Kile-pɛɛɛ yoyo, ni Kile Munaa yokanya yatii bɛ, y'a yee cee Kile mu ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni, ni baraga daha ni wu na. ¹⁷ Kaa kaa y'a da jo kelee y'a da bye ge, y'a ki bɛɛri pyi Kafɔɔ Yesu mɛgɛ na. Yi da baraga tɛri To Kile na Yesu mɛgɛ na.

N'a daa fɛɛ ya yaa na lekɛ pyi puyɛ na ge

¹⁸ Ayiwa gbagashaa, yi yiye tirige yi namaa mu, ba Kafɔɔ ya lee shaa n'a daa fɛɛ pu mu wɛ! ¹⁹ Yee namaa bɛ, yi cɛɛ kaa di da dan yi ni. Yi ganha bu pu co ni fungɔnkuunɔ ni wɛ! ²⁰ Nɔhɔpiire, yee bɛ di da yi sefɛɛ nɔmɛhɛɛ conɛ keree bɛɛri ni. Lee l'a dan Kile ni. ²¹ Yee bɛ sefɛɛ, yi nahaya ganha bu danha ni yi nɔhɔpiire ni, y'i kafugo pɛlɛ ti na wɛ. Lee kaa bɛ wɛ pu yatɛnyɛ na xhuu.

²² Yee kapyebyii bɛ, yee bɛ di yi nɔnɔfɛɛ nɔmɛhɛɛ co keree bɛɛri ni ke nɔnɔ ke na. Yi ganha ba labye wu pyi pu nii na, y'i li pye kanna y'a wee pyi yi kaa di daan pu ni wɛ. Ga y'a labye wu pyi ni funvige ni Nɔnɔfɔgbɔ wuyɛ pyaa nɔi fyaara wuu na. ²³ Kaa kaa y'a byi ge, y'a li pyi ni fungɔnfige ni, kanna ba y'a li pyi Nɔnɔfɔgbɔ wu mu wɛ. Li ganha da bye nago kanna sipyii mu y'a li pyi wɛ. ²⁴ Y'a yiye funyɔ kɔɔn li na na Nɔnɔfɔgbɔ wu na ba yi saraa. W'a lemu gbegele yaha wu nago pu mu ge, yi na ba lee ta. Kirisa wu nɛ Nɔnɔfɔgbɔ we, wee mu yi wa labye wu pyi. ²⁵ Ga sipyaa sipya w'a kakuunɔɔ pyi ge, Kile na ba weefɔɔ bɛ saraa na bɛ ni wu kakuunɔɔ ki ni. Kile ya wa wo wa ni wɛ.

4

¹ Ayiwa, yee nɔnɔfɛɛ bɛ, yee bɛ di yi kapyebyii pu co nɔ ni tiime ni zɔsaama ni. Yi bɛ di li cɛ nago kanna yi bɛ wo Nɔnɔfɔgbɔ wu wa fugba we ni.

Pɔli wo yɛɛ mujuu

² Y'a Kile nɛɛri tuun bɛɛri ni, y'i la le yiye ni y'i kee nɛɛɛ ke co xuuni. Y'a baraga tɛri Kile na yi da wu shaari.

³ Yi da Kile nɛɛri wu bɛ mu, kɔnhɔ Kile yɛ pyaa di j'a wu tɛgɛ, wu cogosaama kan wu mu wu j'a w'a wu Jozaama pu yu. Wu Ja Kirisa kaa le li bye kanmɔhɔnɔ, a wu li cɛ nime ge, wu da li keree shɛɛ w'a fiinne. Yee wo jo funyɔ ni pu wa nɛ co na le kaso ni. ⁴ Y'a Kile nɛɛri na mu, kɔnhɔ di sii j'a da lee kanmɔhɔnɔ le fiinne da yu, ba n'a sii yaa di da yi yu wɛ.

⁵ Piimu nɛ Kiricɛɛn wɛ, yi yi jaarigana cɛ pee tɛ ni. Yi ganha bu diin da nɔnɔ baa keree pyi fo di ba tuun wu torogo wɛ. ⁶ Kafila we y'a da da yu ni sipyii ni ge, wee di bye ni tipoomɔ ni ba suumɔ nɛ wɛ, wu bye ni kuduun ni. Wa bu yegenɛ ka kan yi mu, yi ba da kee nɔ shɔ, yi tee nɔshɔɔɔ te pye ni jojemɛ ni.

Pɔli ni wu taanɔiineɛ fɔ mujuu

⁷ Ayiwa nime, keree kiimu bɛɛri ki wa naha nɛ mu ge, wu taanɔi, wu ceborona Tishiki, wee na zhɛ kee bɛɛri paari yi mu. Nɔmɛɛ fɔɔ w'a wii fo xuuni, nɛ ni wee wu wa naha shiizhan Kafɔɔ wo labye wu na. ⁸ N'a sii li nɔ wolo li kaa na di wu tun yi mu, kɔnhɔ lemu li nɛ naha ge, wu shɛ lee bɛɛri paari yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni. ⁹ Onɛzimu n'a pinne ni wu ni. Wu taanɔi, wu ceborona wa wu wa wu bɛ, nɔmɛɛ fɔɔ wu wa wu bɛ. Yee wo sipya wa wu wa wii. Keree kiimu bɛɛri k'a byi naha ge, pu na zhɛ kee bɛɛri paari yi mu.

¹⁰ Na kaso lejii Arisitaaki ya yi shaari, Barinabasi ceborona ja Marika bɛ ya yi shaari. Wee Marika wu kaa nɛ bi jo yee mu. Wu ba shɛ yi yiri, yi wu co xuuni. ¹¹ Yesu we p'a yiri na Zhutusi ge, wee bɛ ya yi shaari. Pii yɛ p'a pye Yawutuu pu wo n'a daa fɛɛ pu ni, piimu p'a nɛ tɛgɛ Kile wo saanra ti jo wu na sipyii pu mu ge. P'a nɛ luu nɔnɔ fo xuuni.

¹² Epafirasi ya yi shaari, wee bɛ wa yee wo sipya wa. Wu bɛ wu nɛ kapyebye wa Yesu Kirisa mu. W'a wuyɛ pɔ Kile-nɛɛɛ na yee mu xuuni, kɔnhɔ y'i fanha ta n'a daa wu ni, y'i bye nɔmɛhɛɛ fɛɛ, y'i sɔɔ li na nago

Kilɛ nidaan w'a byi keree bɛɛri ni.

¹³ Yee ni yi taaŋ kulogoo Lawodise ni Hirapolisi, Epafirasi ya yee keree co xuuni wu zo wu na, nɛ wa lee wo sɛɛri.

¹⁴ Wù taanɲii jɔgɔtɔɔlɔɔ Luka bɛ ya yi shaari, Demasi bɛ ya yi shaari.

¹⁵ Yi wù cebooloo n'a daa fɛɛ Lawodise sheen pu shaari. Nɛfasi ni n'a daa fɛɛ piimu p'a binnɛɛ wu kaban ge, yi pee bɛ shaari. ¹⁶ Yi bu we sɛmɛ we kalaa xɔ, y'i wu yaha she gan Lawodise n'a daa fɛɛ pu bɛ mu pu kalaa. Sɛmɛ we wu da yiri Lawodise kulo li bɛ ni na pa gan yi mu ge, yi bɛ di wee bɛ kalaa. ¹⁷ Y'i yi jo Arishipi mu na nɛ jo na labye we kaa l'a le wu keɲɛ ni Kafɔ wo labye wu ni ge, na wu la le wuyɛ ni wu da wu pyi wu pyegana na.

¹⁸ Nimɛ woyo ye, nɛ Pɔli yɛ pyaa keɲɛ k'a yee ka, yee yi wa mɛ. Nɛ Pɔli ya yi shaari. Kaso ni nɛ wa naha, yi ganha da funɲɔ wɔ na na wɛ. Kilɛ wu duba yi mu.

1 Tesaloniki Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε nizhiimε wemu tun Tesaloniki sheen mu ge

Jɔgɔ ye mu we semε we d'a tun wε?

Tesaloniki egilizi wu mu Pɔli ya we semε we tun. Masedɔni fiige ki wo kugbɔɔ li bi bye lii. Kegaana tapyegbɔhɔ kulo l'a bye lii, lee na lɔhɔ kɔrɔyɔ nijehεye bi se wà. Yawutuu nijehemεε ni shi watii sheen be pu bi bye Tesaloniki kulo li ni. Pɔli w'a Tesaloniki egilizi wu nɔhɔ sin. Wu ni Timote, ni Silasi wu bi bye shiizhan. Ga pu ya já mɔ Tesaloniki kulo li ni wε, bani Yawutuu p'a bi yiri pu feni. Ga, a Pɔli di ba Timote tun kari pu mu tuun wa ni, kɔnhɔ w'i she egilizi wu tεge wu fanha ta. Wu jara shuun wuu li tɔgɔ feni Pɔli ya we semε we ka yee xhuu nigin (100) na toro Yesu nibana kadugo na.

We semε we kakana nunɔ

Ba Timote ya pa fiin jo Pɔli mu egilizi wu nunɔ tɔan wε, a Pɔli di we semε we ka, kɔnhɔ wu Tesaloniki egilizi wu luu waha, wu yere be kan pu mu Kile koro li jaarigazaana li shizhaa na.

Semε wu kafila nugbɔyɔ

1 Tesaloniki Sheen 1:1-10 Ali na li ta waha ya nɔni be Tesaloniki sheen na, Pɔli ya baraga taha Kile na pu wuu na, bani w'a fiin nizaama ta na yiri pu yiri.

1 Tesaloniki Sheen 2:1—3:13 Pɔli ya wu wo labye wu pye pyegana lemu na, karijεεge nizaana kemu be di jε wu ni Tesaloniki kulo li te ni ge, Pɔli ya pu funɔ to kee na.

1 Tesaloniki Sheen 4:1-12 Naarigana lemu l'a dan Kile ni ge.

1 Tesaloniki Sheen 4:13—5:11 Kafɔɔ pana shuun wuu li keree.

1 Tesaloniki Sheen 5:12-28 Yere ni fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyenii pu wo fɔ mu-juu

¹ Ne Pɔli, ni Siliven, ni Timote, wεe p'a we semε we tun wu To Kile, ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fεε pu mu, piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge.

Kile wo niime we ni janijε ke ki kori yaha yi mu.*

P'a pu n'a daa wu taha Yesu na

² Wεe ya baraga tεri Kile na tuun bεeri ni yee bεeri wuu na, na jεrεge be pyi yi mu gbee. ³ Yee ya kapyenεε pyi pyegana lemu na, na yi wo n'a daa wu shεε ge, na kapyenεε kiimu pyi yi wo taanjεεge ki funɔ ni ge, na wu Kafɔɔ Yesu Kirisa pye yi tadanja ni lowaa lemu ni ge, wεe ba wu To Kile wu jεeri tuun bεeri ni wεe ma wu fungangɔ yaha kii bεeri na.

⁴ Wu cebooloo, wεe ya li ce jo yee kaa ya taan Kile mu, a wu yee jaha bulo kɔnhɔ y'i bye wu wuu. ⁵ Wεe ya Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee Jozaama pu wo yere li ya da jɔ jomɔ ye nigin na wε, ga Fεfεεε Munaa li be wo sefεεε t'a fara. Lee wuu na yee ya dɔ pu na na can jε pu ni. Na fara lee na, yee ya li ja na yee wo jɔ kaa na wεe ya kee keree ki bεeri pye mu. ⁶ Kafɔɔ Yesu ya jaari jaarigana lemu na na fara wεe na ge, a yee be di ganha na jaari mu. Yee ya kanhama nigbɔ ja, ga lee be na yee ya sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, Fεfεεε Munaa ya fundanga kemu kaan ge.

⁷ Ayiwa, lee funɔ ni yee ya pye jaha sheshεεε Masedɔni fiige ki wo n'a daa fεε pee, ni Akayi fiige ki wo n'a daa fεε pu bεeri mu. ⁸ Kafɔɔ wo jomɔ p'a yiri yee mu, na she nɔ fo Masedɔni fiige ke, ni Akayi fiige ki ni. Lee ye be wε, ga yeeyε pyaa ya dɔ Kile na dagana lemu na ge, wee n'a daa we kaa ya xuu wu bεeri cırı. Lee wuu na li ya ta nɔ nago kanna wεe pu na w'à yee kaa yu nige wa mu wε. ⁹ Wεe ya tigi yee mu, a yee di wεe nunɔ cırı cirigana lemu na ge, sipyii pu bεeri p'a yee yu. Yee ya yi

* 1:1 We duba we jε Kiriceen fɔ kangana.

yapereε ki beeri yaha wà, Kile we wu je niifereε na, na je can be ge, na soo wee na, na ganha na kapyenεε pyi wu mu pyegana lemu na ge, ¹⁰ sipyii p'a yee beeri yu. Yee wa wu Ja wu sigee, wu ba yiri fugba wu ni na pa, wu Ja Yesu wemu Kile ye pyaa ya je na yeege xu ni ge. Kile wo loyire le l'a ma ge, wee w'a wèe shuu lee na.

2

Pali ya kapyenεε kiimu pye Tesaloniki kulo li ni ge

¹ Na cebooloo, yeeye pyaa ya li ce na wèe ya ta tigi yee mu tawaga ni we. ² Yee ya li ce na p'a wèe cogana kolo, na wèe kpɔn, na wèe shɛhɛle Filipe kulo li ni. Ga lee be na Kile ya lowaa kan wèe mu pee kanhama pu ni, a wèe di la le wùye ni, na digi yee mu, na Kile wo Jozaama pu jo yi mu fyaara baa Tesaloniki kulo li ni, ali na ta sipyire ti bi wèe naha kɔɔn lee na be. ³ Wèe ya wù wo Kile Jozaama pu yere li pye. Wèe di ya ta li pye, kɔnhɔ wù sipya wa shishiin piinɛ we; wèe di ya ta li pye ni fungɔnkuunɔ ni we; wèe di ya ta li pye na taha nanmahara be na we. ⁴ Ga Kile ya lee ta na lee l'a yaa ni wèe ni, na wu Jozaama pu kaa le wèe kenɛ ni. A wèe be di ganha na pu yu mu sipyii pu mu. Wèe wa ye yu, kɔnhɔ wù kaa di da dan sipyii ni we. Lemu l'a be Kile mu ge, lee wèe ya zhaa, bani Kile w'a wèe fungɔnyɔ yi beeri ce.

⁵ Ayiwa, wèe wo jomɔ pu yere li funɔ ni, yeeye pyaa ya li ce na wèe ya ta kafila taga sipya wa shishiin faanna we. Wèe di ya ta li pye be wari shakoro we. Kile wa wèe seeri lee na. ⁶ Wèe ya ta li pye be kɔnhɔ yi da gbɔɔrɔ tɛri wù na kelee sipyii piitiilee di da gbɔɔrɔ tɛri wù na we. ⁷ Li nɛhe da bi daan be wèe mu, wèe bi da zii já wù fanha she be yee na, bani Kirisa wo tudunmɔ wèe je. Ga wèe ya ta lee pye we. Wèe ya logoo gbo ni yee ni, na ganha na yee deede ba cee ya wu nagoo deede we. ⁸ Yee ya taan wèe mu taangana lemu na ge, lee funɔ ni

wèe bi ta li yaha Kile wo Jozaama pu ye wo jo na we. Ga wèe bi yere li na ali na wù munahaa ki be kan yee wuu na, bani yee kaa bi waha wèe mu fo xuuni.

⁹ Na cebooloo, wèe ya kapyenεε kiimu pye na kanhama pemu ja ge, yi funɔ wa nidogo lee na. Wèe bi kapyenεε pyi cana ni piige, na daga na wùye nɔ shaa, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro sipya wa shishiin nɔnɔ ni we. Mu wèe ya pye na Kile wo Jozaama pu jo yee mu. ¹⁰ Yee piimu pu wa n'a daa fee pu ge, yee wa li seereε, Kile be di je li seeri. Kaa kaa wèe ya pye yee ninɛ ni ge, kee beeri ya pye feeεε, na bye tifiire wogoo, jaagi wa shishiin ya ta wèe na we. ¹¹ Yeeye pyaa k'a li ce na wèe ya yee co ba tofɔɔ ya wu nagoo conɔ we. ¹² Wèe ya yee yeri, na samɔhɔrɔ le yee ni, na yi jo fo na yi waha yee mu jo y'a naari y'a sahanɔ ni Kile jidaan ni. Lee wuu na Kile ya yee yiri, kɔnhɔ yi je wu wo saanra nɔɔrɔ wuuro ti ni.

Tesaloniki sheen wo n'a daa we ni pu kanhama keree

¹³ Wèe ya baraga tɛri sanha Kile na kaa lemu be wuu na ge, lee li wa me. Wèe ya Kile wo jomɔ pemu jo yee mu ge, yee ya ta pu co ba sipya wo je we. Ga ba p'a sii can na we, mu yee ya pu co; na pu ce na Kile jomɔ pu je pii, na pee pu wa labye pyi yee n'a daa fee pu funyɔ ni. ¹⁴ Wù cebooloo Tesaloniki sheen, Kile wo n'a daa fee piimu pu wa Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni Zhude fiige ki ni ge, yee ya yi wo jaarigana li saha ni pee wuu li ni. Bani Yawutuu p'a pee kanha kanhagana lemu na ge, lee kanhagana le ninunɔ na yee be wo sipyii p'a yee kanha. ¹⁵ Pee Yawutuu pu p'a taashiine li wo Kile tudunmɔ pu gbo, na ba Kafɔɔ Yesu be gbo, na wèeye pyaa be kanha fo xuuni. Keree kiimu ki je ki ya be Kile mu-i ge, kee p'a byi. A p'i puyε pye sipyii pu beeri wo pεen. ¹⁶ Shi we wu je wu je Yawutuu-i ge, pu ma giin pu da wèe naha kɔɔn na wèe ganha bu she Kile wo Kile Jozaama pu yere li pye

pee mu kɔnhɔ Kile di pu ɲuɲɔ wolo wɛ. Lee funɲɔ ni p'a pu wo jurumu wu ɲɛɛ fo na she nɔ wu tɛhɛnɛ na. Ga Kile wo loyire le l'a pa do pu ɲuɲɔ ni.

Tesaloniki sheen kaa ya Pɔli ta

¹⁷ Wù cebooloo, wèe ya waa laha yee na, a wèe di tuun wemu pye wèe da wùye ɲa ni yee ni-i ge, a yee la di sii shɔ wèe ni xuuni. Ga ali wèe ɲɛɛ bye wèe di ya ta na wùye ɲaa bɛ wɛ, wèe fungɔnyɔ wa yee na. ¹⁸ Lee wuu na, wèe di bi giin wèe di she foro yee na. Lee l'a bi sii nɛ Pɔli ye pyaa funɲɔ ni. Nɛ li taanna wii fo tɔɲii shuun, ga Shitaanni na bari koo li na wèe mu.

¹⁹ Ayiwa, yee pu wa da ba bye wèe tadaɲa, ni wèe funɲɔ kataan. Wèe na ba ɲuyirige kemu bɛ ta ge, yee pu da ba bye yee bɛeri wo kaɲuɲɔ wù Kafɔɔ Yesu ɲahagbaa na wu ba guri pa. ²⁰ Uun dɛ! Yee p'a sii wèe wo ɲuyirige ki kaɲuɲɔ, ni wèe wo fundanga ki kaɲuɲɔ.

3

Pɔli ya Timote tun Tesaloniki ni

¹ Ayiwa, l'a pa mɔ wèe da ga fiin ta yee shizhaa na wɛ, a lee di ba bye lee ya já xu wèe ni wɛ. Lee wuu na, a wèe di li yaha wùye funyɔ ni jo wèe ye na ba gori Ateni kulo li ni naha, ² na wù ceborona Timote tun she yi mu wà. Wu bɛ w'a kapyɛɛ pyi ni wèe ni shiizhan Kile mu na Kirisa wo Kile Jozaama pu yu. Wèe ya wu tun she yi mu, kɔnhɔ wu she lowaa kan yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni xuuni, yi da se ɲaha na n'a daa wu ni. ³ Kanhama pe pu wa yi na nime ge, kɔnhɔ pee ganha bu wa shishiin yeege n'a daa wu ni yi ni wɛ. Yeeyɛ pyaa ya li ɛ na Kile w'a li lɔ pee kanhama p'i ba nɔ wèe na. ⁴ Na wèe yaha ni yee ni shiizhan, wèe bi ma yi yu yee mu na ta li sanha nɔ wɛ, jo wèe na ba ganha xuuni. Pee kanhama pu p'a nɔ mɛ nime, yiye pyaa bɛ ɲii wá pu ni.

⁵ Lee wuu na wèe ya wii kanha yee koo ni wèe da ga fiin ta yee shizhaa na-ɛ ge, a nɛ ganha na Timote tun yee mu, jo wu she yee yiri wu she yee wo

n'a daa wu shi ɛ wu pa jo wù mu. Bani nɛ bi fyagi jo Shitaanni ganha da ba yi faanna wu yi piinɲɛ, wèe wo kapyɛɛ k'i bye ɲuɲɔ baa wɛ.

Tesaloniki sheen wo n'a daa wu kaa ya taan Pɔli ni

⁶ Ayiwa dagana lemu na yee ya daa Yesu na, sipyii pusamaa bɛ kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, Timote ya yiri yee yiri na pa nime, na ba yee ɲaha jo wèe mu, a lee di daan wèe ni. ⁷ Ayiwa na cebooloo, ba pee jomɔ pe ya jo wèe mu wɛ, ali na wèe yaha kanhama, ni ɲijaara keree ni, wèe logoo ya ɲinɛ yee shizhaa, bani yi wa se ɲaha na n'a daa wu ni. ⁸ Nime kunni wèe ya lowagaa ta, bani yee ya kori yaha Kafɔɔ wo kariɲɛɛge ki ni. ⁹ Yee wo n'a daa wu kaa ya wèe funɲɔ taan taangana lemu na Kile ɲaha tãan ge, dii wèe di da bye wèe di já Kile kemɛ shaari wee n'a daa we wuu na wɛ? ¹⁰ Wèe wa na Kile ɲɛeri caɲa ni piige, na wu ɲɛeri xuuni, kɔnhɔ wu koo kan wù mu, wù she ɲii taha yi na. Keree kiimu ki ɲɛ wèe ya yee ta kalaa kee ni n'a daa wu shizhaa na-ɛ ge, wù she yi kalaa kee ni.

¹¹ Wù To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wu koo yaha wù mu wù she yi ɲa! ¹² Kafɔɔ wu la fara yi wo taanɲɛɛge ki na, wu shi taanɲɛɛge nigbɔhɔ di bye yi ni yiye tɛ ni, k'i bye yi ni sipyii pusamaa bɛeri tɛ ni! K'i bye ma na jo ba yee kaa ya dan wèeyɛ pyaa ki ni taangana lemu na wɛ! ¹³ Lee bu bye, yi na fanha ta. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa na ba ba caɲa kemu ni wu wo fɛfɛɛɛ sipyii pu bɛeri ni ge, yi bɛ di ba da fɛfɛɛɛ, jaagi xuu wa shishiin ganha bu da yi na wù To Kile ɲaha tãan wɛ.

4

Naarigana lemu l'a taan Kile mu ge

¹ Ayiwa na cebooloo, yee ya yaa yee p'a ɲaari ɲaarigana lemu na yi kaa di daan Kile ni ge, wèe ya lee she yee na; yee d'a ɲɔ kɔn na ɲaari na xɔ bɛ lee ɲaarigana li na. Ga wèe wa li shaa yi mu, na yi ɲɛeri Kafɔɔ Yesu mɛge na jo yi la fara lee na. ² Kafɔɔ Yesu ya

keree kiimu she wèe na a wèe di yee kalaa ki ni ge, yiyε pyaa wa kee ce. ³ Kile nidaan wu wa y'i bye fεεfεε, yi já yiyε na dádóóró kabaŋa na. ⁴ Yee wa bæeri ya yaa na kori yaha fεfεεε ni, yi da gbóóró tēri yiyε na. ⁵ Yi ganha bu lakuunó yaha ki pye yi nidaan ba Kile cebaalaa pii ŋε mε wε. ⁶ Wa shishiin ganha bu wu ceboro ŋmahana kelee na wu toŋó ceko kabaŋa na wε. Wèe ya tee yee jo na waha yi mu, bani sipya sipya w'a wee kashi wu pyi ge, Kile na ba li foo tó weefóó mu. ⁷ Bani Kile ya ta wèe yiri na wèe yaha na wèe p'a kanóróyó pyi wε. Ga wu funŋó ki wa wù bye fεεfεε. ⁸ Lee wuu na, sipya wemu bu pe jomó pe she, weefóó ya ta sipya wo ŋómεε she-e dε; ga Kile wemu w'a wu Fεfεεε Munaa li kan yi mu ge, wee wo ŋómεε wufóó ya she.

⁹ Ayiwa, cebooloo kaa ya dan puyε ni taangana lemu na ge, ŋunó wa li na nago wa wu na yee kalaa lee ni wε, bani Kile yε pyaa ya yee kalaa na xó lee ni. ¹⁰ Kee taanŋεεε ke shiin ki wa yee ni na ŋaha tii n'a daa fεε pu bæeri na, piimu bæeri pu ŋε Masedóni fiige ki ni ge. Ga wèe wa li shaa yi mu sanha jo yi la fara lee na. ¹¹ Yi la le yiyε ni y'i da ŋanŋε shaa! Yi yiyε torogana ce sipyii pusamaa wo keree ki shizhaa na! Yi la le yiyε ni, yi da kapyenεε pyi kónhó yi mago di da ŋógi kee kapyenεε ki funŋó ni, ma na jo ba wèe ya yi jo toro yi mu jogana lemu na wε. ¹² Yi bu já lee na, piimu ŋε Kiricεen wε, pee bε na da baraga tēri yi na; yi ŋunó tuguro bε di wa da bye nige sipya wa shishiin ŋunó ni wε.

Kafóó nibaŋa keree

¹³ Ayiwa, n'a daa fεε piimu p'a xu ge, wèe funŋó ki wa jo y'i can ce pee shizhaa na, kónhó pee wo keree ganha bu yi ŋahaya tanha ba tadaŋa baa sipyii ŋε wε. ¹⁴ Ba wèe ya dà li na na Yesu ya xu, na ŋε na foro xu ni wε, lee funŋó ni wèe ya dà li na bε sanha na n'a daa fεε piimu p'a xu ge, Kile na ba pee bε ŋε Yesu baraga ni, p'a ba bye ni Yesu ni.

¹⁵ Ayiwa, Kafóó yε pyaa ya jomó pemu jo wèe mu ge, pee wèe ya yu yi mu jo Kafóó cabaŋa, wèe piimu pu wa ŋiifεεε na ge, wèe da ba xuu pu ŋaha kón wε. ¹⁶ Bani l'a she na Kile na ba fεnhε jo ni fanha ni kee caŋa, lee bu laha wà, wù na ba mεlεkεε ŋunófóó wa wo mujuu logo, lee bu laha wà, Kile wo maga ki na wi. Kee bu wi, Kafóó Yesu yε pyaa na digi na yiri fugba wu ni. Wee tuun wu ni, piimu p'a xu p'i bi daa Yesu na ge, pee na fεnhε ŋε. ¹⁷ Lee bu bye na wèe n'a daa fεε piimu samaa ŋi wuu ta, wèe bæeri na ba binne kari ni pii pu bε ni fugba ŋahaya ye na, na she Kafóó ŋunó círi. Lee funŋó ni wèe bæeri na bye ni Kafóó ni shiizhan.

¹⁸ Ayiwa na cebooloo, y'a pe jomó pe taga y'a samóhóó leni yiyε ni.

5

Na gbegele yaha Kafóó cabaŋa ŋaha na

¹ Na cebooloo, yee mago wa li na nago wèe pu na ya jo yi mu Kafóó cabaŋa, kelee wu paduun keree na wε. ² Yeeyε pyaa ya li ce na fiinŋε na jo Kafóó cabaŋa na ba sipyii fo ba nagaa ŋε ma sipya fo mε nibiige ni wε. ³ Tuun wemu ni sipyii da ba yu: «ŋanŋε wa wù tε ni ŋiŋaa, wèe ya kanha shó kakuunóó ki bæeri na ge!» Wee tuun wu ni, kanhama nigbó wa da ba gón do pu ŋunó ni, ba layara ma cee laa wo fo na co wε. Sipya wa shishiin wa da ba shó kee caŋa wε.

⁴ Ga na cebooloo, nagaa ya sipya foni fogana lemu na ge, kee cabaŋa ki da ga ba yee fo mu wε. ⁵ Yee bæeri ya ŋeri kpeεngε nagoo, yee ya pye caŋa nagoo. Wèe ŋε piige nagoo wε, wèe di ŋε nibiige bε wuu wε. ⁶ Lee wuu na wù ganha bu da gori yaha ŋmunumó na ba pusamaa ŋε wε! Wù kori yaha ŋi na, wù já wùye na! ⁷ Yi li ce na piige ni sipyii ya ŋmunóó, piimu bε pu wa sinmε pe gbuu fo na ŋawóhó wuu puyε na ge, piige ni pee bε ya pu gbuu. ⁸ Ga wèe piimu pu ŋε caŋa nagoo ge, wù já wùye na! Wù n'a daa ni taanŋεεε le wùye ni ba

kashennmɔ wo tɔrɔ fadeye ne me we! Wù juwuuro pye wù tadarɔ, tee di bye wù mu ba tɔrɔ nudɔnɔ ne we. ⁹ Bani Kile ya ta li nɔ wolo wu wo loyire le di ba do wèe nuɔ ni we. Ga w'a li nɔ wolo wèe di ba juwuuro ta wù Kafɔ Yesu Kirisa gbɔrɔ ni. ¹⁰ Lee wuu na Yesu ya xu wèe tɛge, kɔnhɔ w'à pye ni na la, wù shiin ya xu la, wù ba binne pye ni wu ni wu cabaɔa.

¹¹ Ayiwa, lee wuu na, y'a yiye yeri, yi da lowagaa leni yiye ni ma na jo ba y'a tee na li pyi na xɔ we.

Yeriyeri jomɔ pa

¹² Ayiwa na cebooloo, na fara lee beeri na, piimu p'a puye kan, na yi kalaa n'a daa wu wo koo li ni, na yi yeri Kafɔ wo koo li ni ge; w'à li shaa yi mu jo y'a baraga tɛri pee na. ¹³ Yi pu yaha see tayahaɔa ni! Pu kaa di da dan yi ni pu labye wu wuu na! Y'a yi wo niifere ti pyi ni naniɔe ni yiye te ni!

¹⁴ Na cebooloo, wèe ya yi beeri, piimu p'a puye yaha saafee, na kapyene she ge, y'a pee yeri! Lowaa ne piimu ni we, yi da lowaa leni pee ni! Piimu wo baraga k'a cèe ge, yi da pee tɛri! Yi beeri di yiye co ni loxulo ni! ¹⁵ Y'a yiye kaseri, yi ganha bu wa yaha wu kakuunɔ taga kakuunɔ la wo foo tɔ we. Y'a kasaanaa pyi yiye mu tuun beeri ni! Yi da ki pyi sipyii pusamaa beeri mu.

¹⁶ Yi pye ni fundanga ni tuun beeri ni! ¹⁷ Yi da Kile beeri gbee! ¹⁸ Y'a fò kaan Kile mu keree beeri ni. Lee Kile w'a zhaa yee mu Yesu Kirisa wo karijere ki funɔ ni.

¹⁹ Yi ganha bu Fefere Munaa li koro tɔ yi zɔlɔ pu na we. ²⁰ Kile ya wu kafila wu kaan piimu mu pu na yu ge, y'a wee kafila wu jateni. ²¹ Yi da wu beeri suguri xuuni, wemu w'a nɔ wu ni ge, yi da wee luu! ²² Wemu w'a kolo wu ni ge, y'i wee yaha shan!

Pɔli fò mujuu

²³ Ayiwa, Kile we w'a naniɔe ki kaan ge, weeye pyaa ki yi pye fefee! Yi zɔlɔ pee, ni yi munahaa kee, na fara yi ceepuuro ti na, yi beeri di gori yaha fefee fo na she nɔ wù Kafɔ Yesu

Kirisa cabaɔa ki na, fɔnrɔ tene ganha bu da we xuu we wa shishiin na we. ²⁴ Kile we w'a yee yiri ge, nɔmee fɔ wu ne wii. Wee ninumɔ wu da yee mara lee maragana li na.

²⁵ Na cebooloo, yi be p'a Kile beeri wù be mu. ²⁶ Y'a cebooloo pu beeri shaari ni taanjerere fò ni. ²⁷ N'a li shaa yi mu Kafɔ mɛge ki wuu na, jo yi la le yiye ni y'i we seme we kalaa cebooloo pu beeri mu.

²⁸ Kile wu wù Kafɔ Yesu Kirisa wo niime wu kan yi mu.

2 Tesaloniki Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ shuun wo wemu tun Tesaloniki sheen mu ge

Jɔgɔ ye mu we semɛ we d'a tun we?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we semɛ shuun wo we ka na tun Tesaloniki egilizi wu mu. Korente kulo li ni Pɔli di bye na pii semɛ shuun we ka (Kapyegge 18:5).

We semɛ we kakana nɔnɔ

We semɛ we kakana nɔnɔ nigbɔhɔ ki jɛ na Kafɔ wo pana shuun wuu li jomɔ pu jo taha. Wu bi fɛnhɛ lee jomɔ jo wu semɛ nizhiime wu ni. Waha wa wu bye wu pana shuun wuu li keree ki ni. Pii bi yu na xɔ bɛ na Kirisa ya pa na xɔ. Ga Pɔli ya yi naha jo pu mu wu semɛ wu ni na Kirisa wo Pɛn wu wu da venhɛ ba naha na. Na kanhama nigbɔ pu da ba fɛnhɛ bye, na ga Kiricɛn p'a yaa na yatɛnye waha, na lowaa ta pee kanhama pu ni.

Semɛ wu kafila nɔnɔ

2 Tesaloniki Sheen 1 Pɔli ya lowaa leni Tesaloniki n'a daa fɛɛ pu ni. Yesu na ba ba wu ba kiiri wu kɔn kɔngana lemu na ge, a w'i yee bɛ naha jo pu mu.

2 Tesaloniki Sheen 2:1-12 Naha sheshɛɛɛ temu na ba bye yani Kafɔ wu pa ge.

2 Tesaloniki Sheen 2:13—3:15 Pɔli ya Kile jɛɛri Tesaloniki sheen pu mu, na jo na pu bɛ p'a Kile jɛɛri wee mu. A w'i lowaa le pu ni na p'a kapyɛɛ pyi, na pu ganha bu da bye saa fɛɛ wɛ.

2 Tesaloniki Sheen 3:16-18 Pɔli duba ni wu fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyɛɛɛni fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, ni Silivɛn, ni Timote, wɛɛ p'a we semɛ we ka. Wɛ To Kile, ni wɛ Kafɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fɛɛ piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge, pee mu wɛɛ ya wu tun.

Wɛɛ ya yi shaari: ² Wɛ To Kile ni wɛ Kafɔ Yesu Kirisa wu niime ni nɔnɔ kan yi mu.

Kiiri wemu na ba gɔn Yesu cabaɲa ge

³ Na cebooloo, wɛɛ ya yaa wɛɛ p'a fɔ kaan Kile mu tuun bɛɛri ni yee wuu na. Lee ya yaa mu bɛ, bani la l'a faraa yee wo n'a daa wu na na se naha na. Taanɲɛɛge kemu bɛ ki wa yee ni yiyɛ tɛ ni ge, la di faraa kee bɛ na na se naha na. ⁴ Lee wuu na wɛɛ bɛ ma juyirige taa wɛɛ ba yee kaa yu tuun wemu ni Kile wo n'a daa fɛɛ pu mu. Yee ya yiyɛ pɔ pɔgana lemu na, na gori yaha n'a daa wu ni, na kawagaa ni kanhama pemu bɛɛri xu yiyɛ ni ge, wɛɛ ma yee bɛɛri jo pu mu.

⁵ Ga na cebooloo, kii bɛɛri wa li shɛɛ na Kile na ba kiiri kɔn caɲa ka ni tiime ni. Kanhama tuugo bɛɛri y'a naa ge, pee bɛɛri wa yee gbegele na yɛri Kile wo saanra te naha na, bani tee saanra ti wuu na yi wa kanhama pu ni. ⁶ Kile ya tii, piimu p'a yee kana ge, wu na ba yee wo kanhama pu fɔo tɔ pee mu.

⁷ Ga yee piimu pu wa kanhama pu ni ge, Kile na ba nɔnɔ kan yee mu, na li kan wɛɛ bɛ mu. Kafɔ Yesu na ba ba na yiri fugba we ni ni wu fanha mɛɛkɛɛ pu ni caɲa kemu ge, kee caɲa lee da ba bye. ⁸ Wu na ba ba nɔnɔ ni. Piimu pu jɛ pu ya Kile cɛ-ɛ ge, ni piimu pu jɛ pu ya sɔɔ wɛ Kafɔ Yesu bɛ wo Jozaama pu na-ɛ ge, wu na ba kanhama shan pee nɔnɔ ni. ⁹ Naa wemu wu jɛ wu da ga xhɔ-ɛ ge, wee na ba bye pii sipyii pii wo taa. Pu na ba pu kɔri na pu sanha lii Kafɔ na, p'i wa da jii taha bɛ wu sefɛɛɛ nɔnɔ wuuro ti na wɛ. ¹⁰ Ayiwa, kee caɲa ki kunni Kafɔ na ba ba. Fɛfɛɛɛ sipyii piimu bɛɛri p'a dɔ wu na ge, pee bɛɛri na ba baraga taha wu na. Pee bɛɛri na ba wu na, na fundanga pye. Yee bɛ na ba bye pee sipyii pu ni, bani wɛɛ ya jomɔ pemu wo yɛɛ pye yee mu ge, yee ya dɔ pu na.

¹¹ Lee wuu na wɛɛ wa Kile jɛɛri yee mu tuun bɛɛri ni. Wɛɛ wa li shaa Kile mu jo w'a yi yiri na yi yaha koo lemu

ni ge, wu yi pye y'i da jaari y'a sahanj ni lee ni. Wèe wa li shaa Kile mu jo kasaanja kiimu k'a diri yi funyo ni ge, jo wu yi yaha y'i ja y'a kee pyi wu sefere ti ni, wu yi wo n'a daa wu wo kapyene ki beeri jo fa. ¹² Lee bu bye, Kafoo Yesu mege ki na ba pene ta yee mu, yee be na ba pene ta wu mu. Wèe wo Kile we, ni Kafoo Yesu Kirisa wo niime wu funyo ni lee da ba foro.

2

Jurumu Foo

¹ Ayiwa na cebooloo, wu Kafoo Yesu Kirisa wo ba we, ni wèe piimu na ba she binne wu taan ge, wèe wa yi jere lee wuu na jo: ² yi ganha bu yi hakilee pu yaha pu wuregi tovuyo na we, yi ganha bu yi jaalaa pu be yirige na Kafoo paduun w'a no xo we. Wa na zo na jo na Kile w'a yee jo wee mu w'a yu sipyii pu mu, kelee wa Kile jom yere pyewo na yi jo, kelee pii na yi jo na wèe p'a yi ka seme ni na kan n'a daa fee pu mu. ³ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi faanna faannagana la shishiin na we. Bani yani Kafoo caba ja ki no ge, sipyii na ba fenhe zhii Kile na fo xuuni. Lee bu bye, wee tuun wu ni Jurumu Foo* wu na foro yere. Kile na ba wee kyegi fefe. ⁴ Sipyii ya pene teri yaaga kemu beeri na ge, ni Kile mege ya yiri yaaga kemu beeri na ge, wee Jurumu Foo wu na ba zhe yee beeri ni. Wu na ba yiri na wuyele na toro yee beeri taan, fo w'a ba she je be Kile-pene pugboho ki be ni, na diin wa, na jo na wee wu je Kile we.

⁵ Tuun wemu ni ne bi bye ni yee ni ge, ne bi ma ye yu yee mu. Yee hakilee wa yi na-e ge? ⁶ Ga lemu l'a kii keree kii jaha kon ki da bye nime-e ge, yee wa lee ce. Lee wuu na we Jurumu Foo we da ja ba we, fo wu paduun ba no. ⁷ Lee be na, Jurumu Foo wu keree k'a jo kon na byi nmohoro ni na xo. Ga lemu l'a wu yere ge, ni lee ya bu she laha wa we, wu da ja kii keree kii pye we. ⁸ Ga lee ba

laaha wa tuun wemu ni, Jurumu Foo wu na na foro yere. Wi bu foro be, Kafoo Yesu na ba wu sorogo ni wu jo kafenge* ni. Wu nibawo, wu nooro wu kpenge na ba Jurumu Foo wu kyegi fefe. ⁹ Wee Jurumu Foo wu na ba ba ni Shitaanni wo fanha ki ni. Wu na ba kakanhaja ni kagbohoo tuuyo beeri pyi. Ga can di wa lee la shishiin ni we. ¹⁰ Wu na ba kakuunoo tuuyo beeri pyi, konho sipyii piimu na ba gyegi ge, wu pee piinge. Pee sipyii pu na ba gyegi, bani can wemu wu bi yaa wu pu sho ge, pu ya soo wee na we, wu kaa be di ya noho taan pu mu we. ¹¹ Lee wuu na Kile ya te sipyii faanna faanna sefere te yaha pa, tee di ba pu piinge, konho p'i da kafineye yi na. ¹² Lee na sipya sipya wu je wu ya soo na da can wu na we, na tiibaara pye wu taa ge, Kile wo kiiri we na ba no pee beeri na.

Kile ya n'a daa fee pu jaha bulo na pu sho

¹³ Na cebooloo, wèe kunni, wèe ya yaa wèe p'a fo kaan Kile mu tuun beeri ni yee wuu na, yee piimu p'a taan Kafoo mu ge. Bani Kile ya yee jaha bulo konho yee di bye shenshiilee na juwuuro ta fefere Munaa li gboro ni. Lee fefere Munaa le l'a yee pye fefere sipyii, yee ya da dagana lemu na can wu na ge, na fara lee be na. ¹⁴ Lee na Kile ya yee yiri. Wèe ya Kile Jozaama pemu wo yere pye yee mu ge, lee baraga ni w'a yee yiri. W'a yee yiri konho yee di yi wo taa ta wu Kafoo Yesu Kirisa wo nooro wu ni. ¹⁵ Lee wuu na wu cebooloo, yi ganha bu da yi fungonyo yaha yi jeri-i de. Wèe ya kalaa wemu beeri kan yi mu ge, w'a pye jom wo la, wu shiin ya pye seme wo la, yi ganha bu wee kalaa wu yaha wu foro yi funyo ni we.

¹⁶ Wu To Kile wemu ni wèe kaa ya taan ge, wee w'a lowaa kan wèe mu lemu li je li da ga xho we, na fara tana nizaana be na wu wo niime wu gboro ni. Kafoo Yesu Kirisa ye pyaa, ni wu To Kile ni, ¹⁷ pee pu luu le yi ni,

* **2:3** Jurumu Foo: Wee ninumo pii ya byi na Jaxhali, wee wu da ba ba. * **2:8** Ezayi 11:4

p'i baraga be le yi ni, kɔnhɔ kapyegeee nizaanɔa di da yi ni, ni jogazaana.

3

Pɔli ya jo na n'a daa fɛɛ pu p'a Kile jɛɛri pee mu

¹ Ayiwa wu cebooloo, yemu n'a da jo jomɔ p'i xhɔ ge, yee yi wa mɛ. Y'a Kile jɛɛri wu be mu, kɔnhɔ Kafɔɔ wu jomɔ pu da jaaga p'a se naha na tɔvuyo na; sipyii be di da baraga tɛri pu na ba yee wa baraga taha pu na tahagana lemu na wɛ. ² Yi da Kile jɛɛri wu mu sanha kɔnhɔ Kile di wu tɔnha sipyikuuyo yi wo kapyeguunɔɔ ki na. Bani kɔnɔ sipyii beɛri ya gbara pu da Kafɔɔ na wɛ. ³ Ga Kafɔɔ jɛ jɔmɛɛ fɔɔ. Wu na ba baraga le yi ni, na yi tɔnha Shitaanni na. ⁴ Wɛɛ ya dɔ li na Kafɔɔ baraga ni jo yemu wɛɛ ya yu yee mu ge, yee wa yee koo jaari. Lee koo le shiin yi wa da da jaari be. ⁵ Kafɔɔ w'a koo sheɛ yi na, kɔnhɔ yi zɔlɔɔ pu da jini Kile wo taanɔɛɛge ki na. Loxulo le li bye Kirisa ni ge, lee di bye yi ni!

Yi beɛri ya yaa na kapyenɛɛ pyi

⁶ Ayiwa wu cebooloo, w'a da pe jomɔ pe jo waha yi mu Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛɛ na. Kalaa we wɛɛ ya kan yi mu ge, n'a daa fɛɛ piimu pu jɛ pu ya jaari na sahanɔ ni wee ni wɛ, fo na kapyenɛɛ she na diin na jaari na yeree ge, yi laraga kɔn pee na. ⁷ Yee ya yaa na jaari jaarigana lemu na, y'i saha ni wɛɛ wo jaarigana li ni ge, yeeyɛ pyaa wa lee cɛ. Bani tuun wemu ni wɛɛ di bye yee yiri ge, wɛɛ bi ta wuyɛ yaha lapyebaalaa, na diin na jaari na yeree wɛ. ⁸ Wɛɛ bi ta na li sipya wa shishiin mu ma ni wɛ. Ga wɛɛ bi kanhama soro, na kapyenɛɛ pyi cana ni piige, kɔnhɔ wu ganha bu da bye tuguro wa shishiin jɔnɔ ni yi ni wɛ. ⁹ Li wa nago kannaa li ya saha wɛɛ p'a li yee jɔnɔ ni-i dɛ! Ga wɛɛ ya lee pye na she yee na, kɔnhɔ yi be di da se lee koo li ni. ¹⁰ Tuun wemu ni wɛɛ di bye yee yiri ge, wɛɛ bi ma yi yu na wari yee mu jo: «Sipya wemu bu

kapyenɛɛ she, weefɔɔ ya yaa w'a li be wɛ.»

¹¹ Lee beɛri funɔɔ ni wɛɛ ya logo na sipyii pii pu wa wɔ yee ni, pee ya kapyenɛɛ she, na diin na jaari na yeree, na puyɛ leni sipyii piitiilee wo keree ni. ¹² Ayiwa, w'a li shaa pee sipyii pu mu xuuni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛɛ na, jo pu la le puyɛ ni, p'i naha tii ni pu kapyenɛɛ ni, puyɛ pyaa di yere ni pu jɔshaga ni.

¹³ Na cebooloo, le beɛri funɔɔ ni. yee kunni ganha bu ganha kasaanɔa bye taan wɛ. ¹⁴ Wɛɛ ya jomɔ pemu jo yi mu we semɛ we ni ge, sipyaa sipya w'a pee jomɔ pu she ge, y'a wufɔɔ kasɛri; y'i laha wufɔɔ na kɔnhɔ wuyɛ pyaa k'i zhiige. ¹⁵ Lee be na, yi ganha bu wufɔɔ pye yi pen wɛ dɛ, ga yi wufɔɔ yeri ceboro yeremɛ ni.

Duba ni kurogo fɔ

¹⁶ Wu Kafɔɔ, jaarinɛ fɔɔ wuyɛ pyaa k'a jaarinɛ kaan yi mu tuun beɛri ni, kangana beɛri na! Kafɔɔ wu pye ni yi beɛri ni! ¹⁷ Nɛ Pɔli ye pyaa k'a le fɔ mujuu le ka na keye yi na. Nɛ wo fɛ pu wa pere na wo semɛ pu beɛri na. Nɛ wo kama pe pu wa pe.

¹⁸ Wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi beɛri mu.

1 Timote Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun wu kalaapire Timote mu. Timote to wu bye Girɛki (Kapyegɛe 16:2). Wu nu jɛ Yawutu, wu mɛgɛ di jɛ Inisi, wu nule mɛgɛ di jɛ Loyisi (2 Timote 1:5). Wu ni Pɔli ya pinne Kilɛ Jomɔ yɛɛ li wo naragaa nijɛhɛɛɛ pye. Wu kulo mɛgɛ ki jɛ Lisitiri na foro Likawuni fiige ki ni. Kee nijaa wogo jɛ Turuki fiige ki niɲɛ ni (Kapyegɛe 16:1-3). Pɔli ya pa wu yaha kari Kilɛ Jomɔ yɛɛ na Tesaloniki ni Korɛnte ni.

We sɛmɛ we kakana ɲuɲɔ

Ali na li ta bɛ Timote jɛ Kilɛ wo kapyebyii pii wo nɔhɔcɛɛɛ, Pɔli ya lowaa le wu ni labye wu kabaɲa na, w'a bi wemu kaa le Timote keɲɛ ni Efese kulo li ni ge (1 Timote 1:3). A w'i egilizi wu gbegelegazaana ni karamɔgɔ-kafinɛjuu pu wo ɲuɲɔ cɪri cɪri wo kalaa kan wu mu.

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, a Pɔli di yee bɛ le sɛmɛ wu ni Timote mu (1 Timote 3:14,15).

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu pye na wu kasɛɛgɛ yaha wuyɛ na karamɔgɔ-kafinɛjuu pu shizhaa na, wee Pɔli di bye wu mu ɲaha shɛshɛɛɛ.

1 Timote 2 N'a daa fɛɛ bu puyɛ pinne egilizi ni tuun wekɛ ni, lemu p'a yaa na pye ge.

1 Timote 3 Egilizi wu ɲahagbaa fɛɛ ni wu kapyebyii ni pu labye keree.

1 Timote 4 Pɔli ya samɔhɔɔ le Timote ni na wu pye ɲaha shɛshɛɛɛ nizaara pusamaa mu.

1 Timote 5—6 Pɔli ya Timote kalaa, na wu yeri nɔhɔlɛɛ ni naxhugoshaa

ni buloo ni sipyii piitiilee wo keree shizhaa na.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, Yesu Kirisa tudunmɔ, na saha ni wu Shɔɔɔ Kilɛ wo ɲidaan, ni wu tadaɲa Yesu Kirisa wo ɲidaan ni; nɛ w'a we sɛmɛ we yaa. ² Na wu tun mu Timote mu, mu wemu w'a pye nɛ ja yɛ pyaa pyaa n'a daa wu funɲɔ ni ge.

Wu To Kilɛ ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niimɛ kan ma mu, p'i da ɲuɲɔ ɲaari ma na, p'i ɲaɲɲɛ kan ma mu.*

Karamɔgɔ-kafinɛjuu

³ Ayiwa, nɛ nigariwo Masedɔni fiige ki ni, ba n'a yi jo waha ma mu wɛ, nɛ la ki jɛ m'a diin Efese kulo li ni. Bani sipyii pii pu jɛ wà piimu ya kalaa watii kaan sipyii pu mu ge, yi jo m'a yi waha pu mu xuuni na pu kee kalaa tuugo ke ɲɔ yaha. ⁴ Na pu ganha bu da puyɛ yaha da taashiinɛ li wo kafilalɛ yu, p'i da puyɛ kilee shɛnɛlɛ wo tɛhɛnɛ baa ceboo-tiritɔngɔ wo sipyii mɛyɛ na wɛ. Nakaara yɛ nigin pee jomɔ pe ya yirige. Pu jɛ Kilɛ ɲidaan wɛ, p'i ya se ni n'a daa wu bɛ ni ɲaha na wɛ.

⁵ Pe yeri yeri jomɔ pe kaɲuɲɔ ki wa, kɔnhɔ taanɲɛɛgɛ di já ta pii sipyii pii ni. Kee taanɲɛɛgɛ ke, zɔfɛfɛɛɛ ni kee ya fɔro, ni fungɔnsaɲa, ni n'a daa can can wo. ⁶ Pii wa lee koo le ɲa, na li yaha wà, na diin na ɲuɲɔ baa kafila yɛ yu, na puyɛ piinɲɛ. ⁷ Pu funɲɔ ki jɛ mɛ p'i puyɛ pye saliya karamɔgɔlɔɔ. Ga, li can koo ni, ye pu wa yu, na sipyii pu kalaa keree kiimu ni fo na daa puyɛ na ge, puyɛ pyaa kii ya lee la shishiin kɔri cɛ wɛ.

⁸ Saliya wu kunni ya ɲɔ, w'à lee cɛ; ga fo wu ba wu koro ɲaari li ɲaarigana na dɛ. ⁹ Wɛɛ ya li cɛ na jo saliya wa shishiin ya tenɛ sipyii-tiimɛ kaa na wɛ. Sipyikuuyo kaa na w'a tenɛ, ni n'a she fɛɛ, ni piimu pu jɛ pu ya fyagi Kilɛ na-ɛ ge, ni jurumupyii, ni Kilɛ ɲɔmɛɛ cɔbaalaa, ni pii p'a Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi ge, ni piimu p'a pu tii ni pu nii gbuu ge, ni sipyigbuu

* 1:2 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

pusamaa, ¹⁰ ni dɔdɔɔ, ni namaa piimu ya puyɛ sinnɛɛ ge, ni piimu p'a sipyii conɪ na bɛɛɛ ge, ni kafinɛjuu, ni piimu p'a gari Kile na kafinɛyɛ juɔɔ taaŋ ge, ni kaa lemu bɛɛri li jɛ li ya saha ni kalaa can can wo wu ni-i ge. ¹¹ Kile Jozaama pemu kaa l'a le nɛ kenɛ ni ge, pee ni wee kalaa w'a foro. Masɔɔ fɔɔ Kile wo nɔɔɔ wu kaa pee Jozaama p'a yu.

Pɔli ya baraga taha Kile na wu cemɛ pu wuu na

¹² N'a baraga taha wu Kafɔɔ Yesu Kirisa na. Wee w'a fanha kan nɛ mu nɛ na we labye we pyi. W'a da nɛ na, na nɛ lɔ na pye we labye we pyevɔɔ. ¹³ Nɛ wemu wu bi Yesu mɛgɛ kyɛɛgi ge, nɛ wemu wu bi n'a daa fɛɛ pu jaani ge, nɛ wemu wu bi Yesu fanri ge, ga lee bɛ na Kile ya juɔɔ jaari nɛ na. Bani nɛ bi kii bɛɛri pyi ki cɛbaara ni n'a daa baara funɔɔ ni. ¹⁴ A Kafɔɔ di niimɛ nigbɔ tirige nɛ na. N'a daa, ni taanɛɛgɛ kemu k'a daa Yesu Kirisa wo kariɛɛgɛ ki ni ge, w'a yee kan nɛ mu. ¹⁵ Can jomɔ pu jɛ pe, sipyii bɛɛri ya yaa pu sɔɔ pemu na ge: Yesu Kirisa ya pa koɔɔ puga ni, wu ba jurumupyii juɔɔ wolo. Nɛ Pɔli w'a pye jurumupyii pu bɛɛri niguumɔ. ¹⁶ Ga lemu kaa na Kile ya juɔɔ jaari nɛ na ge, lee li wa mɛ. Nɛ wemu w'a pye jurumupyii pu bɛɛri niguumɔ ge, Yesu Kirisa funɔɔ k'a pye wu wo loxulo li bɛɛri di jɛ nɛ ni, kɔnhɔ cabaya na, piimu na ba da wu na, p'i jii sicuumɔ ta ge, nɛ bye pee mu jaha sheshɛɛɛ. ¹⁷ Tuun bɛɛri wo Saangbɔ we, wu da ga xhu wɛ, wa di ya wu jaa wɛ. Wee yɛ nigin pe wu jɛ Kile. Pɛɛɛ ni masɔɔ k'a dɛri wu na gbee! Amiina.

¹⁸ Ayiwa, na ja Timote, tuduro te n'a da jo ma mu nime ge, tee ti wa mɛ: Sipyii p'a jomɔ pemu ta na yiri Kile yiri, na pu jo wɛɛ mu we wu tuun wu ni mu shizhaa na ge, pee jomɔ pe pye ma tadaɔa, m'a mayɛ pɔ labye wu na, ma da yogo yu n'a daa wu kaa na. ¹⁹ La le mayɛ ni m'a n'a daa wu co xuuni ni fungɔnsaana ni. Pii ya kee fungɔnsaana ke she, a pee wo n'a daa

w'i gyɛɛgi ba lɔhɔ kɔɔ ma gyɛɛgi mɛ lɔhɔ ni wɛ. ²⁰ Namaa shuun wa jɛ wɛ na Imɛnɛ ni Alɛkisandire. Pee namaa shuun wu bɛ ya pye pee sipyii p'a. Lee wuu na nɛ pee jɔ yaha Shitaanni mu wu pu kanha xuuni, kɔnhɔ p'i li cɛ na Kile mɛkyɛɛgɛnɛ ya jɔ wɛ.

2

Kile jɛɛrigana

¹ Ayiwa kaa nigin wemu nɛ fɛnhɛ na zhaa ge, lee li wa mɛ jo y'a Kile jɛri sipyii pu bɛɛri mu: Y'a jɛɛgɛ nigbɔhɔ pyi; y'i da Kile jɛɛri kɔnhɔ w'i niimɛ tirige sipyii pu na; y'i da baraga tɛri wu na pu wuu na. ² Y'a Kile jɛɛri saannaa pu mu, ni sipyii piimu bɛɛri tɔɔgɔ ki jɛ fanha keree ki ni ge, kɔnhɔ wu jɔ janiɛ ta, wu jaha di jiniɛ, wu da Kile peɛ, wu da wu koo li jaari jaarigazaana na sipyii pu jaha taaŋ. ³ Lee li wa jɔ, lee shiin li wa dan bɛ wu Shɔvɔɔ Kile ni. ⁴ Bani wu funɔɔ ki wa sipyii pu bɛɛri di shɔ, p'i can wu cɛ. ⁵ Bani Kile nigin pe yɛ wu jɛ; susurodegɛmɛ nigin pe yɛ bɛ di jɛ Kile ni sipyii pu tɛ ni. Wee jɛ Yesu Kirisa, wee wemu w'a pye Adama pya ge. ⁶ W'a wuyɛ kan saraga na pye sipyii pu bɛɛri wo jurumu saraa. Kile bi tuun wemu wii ge, ba wee ya pa nɔ wɛ, a wu lee pye na shɛ, na wu funɔɔ ki jɛ sipyii pu bɛɛri di juwuuro ta. ⁷ Lee wuu na, Kile ya nɛ pye yɛɛ pyevɔɔ ni tudunmɔ. Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, Kile w'a nɛ tun na nɛ wu wee shi wu kalaa n'a daa wu wo koo li ni, di Kile wo can wu shɛ pu na. Can nɛ yu mɛ yi mu dɛ; kafinɛyɛ bɛ wɛ!

Cɛɛ ya yaa na jaari Kile koo li ni jaarigana lemu na ge

⁸ Ayiwa, nɛ funɔɔ ki wa namaa p'a Kile jɛɛri xuu bɛɛri ni, ma pu keye yirige fugba we ni ni fungɔnsaana ni. Lee ganha ba byi na taha loyire na, kelee ni nakaara ni wɛ.

⁹ Nɛ funɔɔ ki wa cɛɛ pu bɛ di da pu wo faya yi leni yi legazaana na. Faya yemu y'a da pu nɔhɔ tɔ ge, p'a yee leni. Pu ganha bu da da pu juɔɔ puu pɔgaɔa kii shi tuuyo na wɛ. Pu ganha

bu da pu pushaga yalere pye sanni, kelee pɛrɛwa kuun wɛ, p'i ganha ba fe wariɲɛhɛmɛ fàya fɛni wɛ. ¹⁰ Ga pu pushaga yalere ya yaa ti pye na kasaanɗa pyi. Cee bɛɛri w'a jo wu da Kile pɛlɛ ge, lee w'a yaa na byi. ¹¹ Lee kadugo na, cèe p'a yaa na cari cari puyɛ na kalaa wu kanduun ni, na puyɛ tirige, na niwegee shan. ¹² Nɛ funɲɔ wa nago cèe p'a kalaa kaan namaa mu n'a daa fɛɛ pu tapinnɛgɛ ni wɛ, kelee na puyɛ yaha namaa ɲunɔfɛɛ wɛ. P'a yaa na cari cari puyɛ na, na niwegee shan. ¹³ Bani Adama Kile ya fɛnhɛ yàa ɲaha na, na na Awa yàa taha wà. ¹⁴ Shitaanni di ya fɛnhɛ Adama faanna di wu piinnɛ wɛ. Awa w'a faanna ta na wee piinnɛ, a lee di ba ni ɲomɛɣahana ni. ¹⁵ Ga Kile na ba cèe ɲunɔ wolo pu sege ki funɲɔ ni.* Kile na ba pu ɲunɔ wolo ni p'a sɔɔ na gori yaha n'a daa we, ni taanɲɛɛgɛ ki ni, na puyɛ co, na puyɛ pye fɛɛfɛɛ na yaha Kile mu.

3

N'a daa fɛɛ pu wo ɲahagbaa fɛɛ ɲaarigana

¹ Ayiwa, p'a jo na: «Wa bu da wu funɲɔ na ɲɛ wu wuyɛ kan, w'i bye n'a daa fɛɛ pu wo ɲahagbaa fɔɔ, labye nizaama fɛni wufɔɔ ɲii ya foro.» Can wu ɲɛ wii! ² Lee wuu na n'a daa fɛɛ ɲahagbaa fɔɔ ya yaa na pye sipya wemu w'a tii ge, jaagi baa fɔɔ, cee nigin cepoo, w'i já wuyɛ na, w'i tɛhɛnɛ yaha wuyɛ na keree bɛɛri ni. W'i bye torogazaana fɔɔ, wu da nabuun tirige wu puga. W'i da w'a kalaa kangana ɲaha cɛ. ³ Wu ya yaa na pye yagbagba, kelee kafugo fɔɔ wɛ. W'a yaa na pye ɲubenɛ fɔɔ, wu ganha da bye yokɔn, kelee wari lakuunɔ fɔɔ wɛ. ⁴ W'a yaa w'a jani wu kpɔɔn na, wuyɛ pyaa nago di da wu ɲomɛhɛɛ conɪ, pu da baraga tɛri wu na. ⁵ Lee bɛ wɛ, sipya wemu ya já wu puga na wɛ, dii weefɔɔ di da já n'a daa fɛɛ maragazaana na wɛ? ⁶ Wu ya yaa na

pye n'a daa fɔɔ nivomɔ wɛ, lee bɛ wɛ tabaara na já jé wu ni, lee funɲɔ ni kiiri na do wu ɲunɔ ni ba w'a to Shitaanni ɲunɔ ni wɛ. ⁷ Piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, pee bɛ ya yaa na wufɔɔ mɛsaɲa yu, kɔnhɔ pu ganha ba zɔjuuro ni fanhara tɛri wu na, wu ɲɛhɛ wu ba jo Shitaanni wo tifuugo ki na wɛ.

Piimu p'a ɲahagbaa fɛɛ pu tɛri labye wu na ge

⁸ Ayiwa, piimu p'a n'a daa fɛɛ pu wo ɲahagbaa fɛɛ pu tɛri ge, pee bɛ ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha ba kafila shuun yu wɛ. Pu ya yaa na pu fanha ɲɛhɛ yagbaya yíri wɛ, p'i ya yaa na naafuu shaa tifiɛbaara ni wɛ. ⁹ Kile ya can wemu jo pu mu ge, p'a yaa na dà wee na, na gori yaha wu na ni fungɔnfige ni. ¹⁰ P'a yaa na fɛnhɛ pu taanna taanna wii xuuni jaagi xuuni wa bye w'i ya ta pu na wɛ, wee tuun wu ni p'i na pu le labye wu ni. ¹¹ Pu bu da cèe, pu bɛ ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha bu bye cèe piimu ya sipyii mɛyɛ kyɛɛgi wɛ. P'i tɛhɛnɛ yaha puyɛ na keree bɛɛri ni. P'i bye ɲomɛhɛɛ fɛɛ keree bɛɛri ni. ¹² Namaa piimu p'a ɲahagbaa fɛɛ pu tɛri ge, pee bɛ ya yaa pu pye cèe nigin nigin cepee. P'i da pu na pu nago biini xuuni, na pu kpɔnhɔɔ sipyii bɛɛri co cogazaana na. ¹³ Piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee na ba baraga ta, na lowaa ta n'a daa wu ni Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni.

Kile koo li ɲmɔhɔɔ t'a foro kpɛngɛ na

¹⁴ Ayiwa Timote, nɛ kunni wa we sɛmɛ we tunni ma mu. Ga nɛ giin jo nɛ bɛ wa da mɔ di she ma yíri wɛ. ¹⁵ Lee bɛ na, nɛ we tunni ma mu kɔnhɔ di ba dɛrɛɛ mɔ di ya she wɛ, m'a yaa m'a lemu pyi Kile wo kpɔɔn li sipyii pu tɛ ni ge, m'a lee cɛ. Kile wemu wu wa ɲii na ge, wee wo n'a daa fɛɛ pu ɲɛ lee kpɔɔn li wo sipyii. Pee pu ɲɛ n'a daa wu wo can wu tidinɛ, ni wu ɲuziginɛ. ¹⁶ Nakaara baa, wèe wo Kile koo li ɲmɔhɔɔ t'a sii tii pɛlɛ.

* **2:15** Kariɲɛɛgɛ ɲomɛɛ Nilɛɛ l'a yi yu na dahala na Ja wa na ba se cèe wo sege ki funɲɔ ni wemu na ba bye koɲɔ Shɔvɔɔ ge.

W'a pye ba sipiyawyii ƚe we.
 Fefere Munaa ya li she na w'a tii,
     a melake be di wu na.
 Wu keree ki Jozaama ya jo
     shi wu niƚe ni koƚo ke kabaya ye
     berri na,
     a sipyii pii di da wu na.
 A Kile di wu yirige durogo,
     na she wu le nooro ni fugba we ni.

4

Karamoƚo-kafinejuu pu wo keree

¹ Ayiwa, Kile Munaa l'a yi yu na fiinne wu mu na koƚo taaxoo ni, pii na ba n'a daa wu koo li yaha, na daha nafaanra fee pii feni. Pee wo kalaa we di ƚe Shitaanni wo. ² Karamoƚo-kafinejuu, shuun shuun jovee p'a, kakuuyo y'a piimu wo zolo ji fo na pu wo ba na tasogono ƚe-ƚe ge, pee pu da ba pu faanna, na pu piinne. ³ Pee sipyii pii ya n'a daa fee pu kalaa na li ya ƚo sipyii p'a puyele ƚe we. Na yaliye ya be shee na yee be ya yaa p'a yi li we. Na ta Kile d'a yanmuyoo berri yaa, piimu pu ƚe ƚomeheee fee, pu d'a can wu be ce ge, pee ba da yi li, pee di baraga taha wu na. ⁴ Yaaga berri Kile ya yaa ge, yi berri y'a ƚo. Wee ya yaa na yalige ka shishiin tuugo shege we. Li telenne li ƚe wu ba da ki li, wu baraga taha Kile na. ⁵ Bani yaaga berri wee da lii ge, Kile ma kee pye fefee wu jomoo pe ni wee wo Kile-ƚerege ki baraga ni.

Kirisa wo kapyebye nizaama

⁶ Ayiwa Timote, ma bu ja kii keree kii she cebooloo n'a daa fee pu na, ma na ba bye Yesu Kirisa wo kapyebye nizaama. Ma na ba li she lee funno ni na m'a kalaa xuuni n'a daa wu jomoo pu ni. Kalaa can can wo wemu wo koo m'a jaari ge, na m'a kalaa lee koo li be ni xuuni. ⁷ Ayiwa, kafilale wemu wu ƚe wu ya foro Kile ni-i ge, ni ƚunoo baa jomoo pe, ma ba yee nuri we. Ga ta maye taanni Kile ƚii fyaara ni, m'a dee lee na. ⁸ Na ma ceepuuro taanni yatnwaya ni, lee wo kanoo wa keree kii ni. Ga na maye taanni Kile ƚii fyaara ni lee ya keree berri ƚogi. L'a

wee niƚaa ƚogi ke koƚo ke na, na wee ƚiga be ƚogi. ⁹ Jomoo pe n'a yu yee mu ge, p'a sii tii fiinne, sipyii berri ya yaa na soo pu na. ¹⁰ Ayiwa, lee wuu na wee ya kapyenee pyi, na yogo tunni, bani Kile ƚii wo wu ƚe wee tadaa. Wee w'a pa Adama nagoo pu berri sho, piimu kunni p'a da wu na ge.

¹¹ Ta kii keree kii yu m'a wari pu mu, ma da pu kalaa ki ni. ¹² Ma ganha da wa shishiin yaha wu ma fanha na ma ƚe noooree we. Ga ma jogana li yaha l'i bye n'a daa fee pu mu ƚaha sheshere, ni ma jaarigana li ni, ni ma taannee ki ni, ni ma n'a daa wu ni, m'a funno fiinne, kono n'a daa fee pu da ma taanni. ¹³ La le maye ni ma da Kile Kafila wu kalaa sipyii pu mu, ma da pu yeri, ma da pu kalaa yani di ba she wa ge. ¹⁴ Kile ya loolodaa lemu kan ma mu m'a wu labye wu pyi ge, ma ganha bu lee yaha kadugo yiri we. Kile w'a lee loolodaa li kan mu mu. N'a daa fee pii na w'a yee ƚaha she p'a pa jo mu mu. Wee tuun wuyele pyaa ni, egilizi jahagbaa fee p'a pu keye taha mu na, na Kile ƚeri mu mu. ¹⁵ La le maye ni ma da wee labye we berri pyi m'a ƚogi, m'a maye kan wu mu xuuni; kono pu berri di li ƚa na m'a se ƚaha na Kile labye wu ni. ¹⁶ Hakili yaha ma jaarigana li na, m'a hakili yaha ma kalaa pyegana li be na! La le maye ni m'a kii kapyenee kii co ni keye shuun ni! Lee bu bye, ma na ba maye ƚunoo wolo, piimu be pu wa ma jomoo pu nuri ge, ni pee be.

5

Timote ya yaa na lemu pyi n'a daa fee pu berri mu ge

¹ Ma ganha bu da kafilawa jo ni egilizi noole wa shishiin ni we, ga wu yeri ni loxulo ni ba ma to ƚe we. Ma da levee pu be yeri lee yrigana li na ba ma cebooloo ƚe we. ² Ma da celee pu yeri ba ma nii ƚe we, ma da cepiire ti yeri ni tiime ni ba ma ceboroshaa ƚe we.

Naxhugoshaa tegegana

³ Cèe piimu wo namaa ya xu, sipya wa shishiin di jε pu shizhaa na-ε ge, m'a kasεεge yaha pee na. ⁴ Ga nagoo bu da naxhugoshɔ wemu mu, kelee jabiye, tee nɔhɔpiire t'a yaa na fεnhε na Kilε jii fyaara taanni, p'i pu sefεε pu tεge. Pu sefεε p'a lemu pye pu mu ge, p'i da lee foo tɔni pu mu. Lee l'a dan Kilε ni. ⁵ Naxhugoshaa piimu pu jε tεgeɔɔ ya sii pu na can na-ε ge, pee ma Kilε pye pu tadaɲa, na wu jεeri caɲa ni piige, kɔnhɔ wu pu tεge. ⁶ Ga naxhugoshaa piimu p'a puyε yaha ke koɲɔ ke wo jidaan keree ye na ge, pee ya xu na xɔ, ali na pu yaha pu na jε be jii na. ⁷ Ayiwa, ta sipyii pu kalaa kii keree kii ni, kɔnhɔ pee cèe pu da lee koo li jaari, jaagi xuu wa ganha bu ba da pu na wε. ⁸ Sipya wemu bu bye wu ya kasεεge yaha wu puga shεen na wε, pu da jo wu kpɔɔn shεen susu na wε, weefɔɔ ya foro n'a daa wu ni fεefεε, ali wemu be jε Kiricεn wε, wee be ya pɔɔ weefɔɔ na.

⁹ Naxhugoshaa piimu p'a yee kelεε gbaara ta, p'i ya ta gbaya yatii je nige wε, fo na puyε yaha ná nigin na ge, pee wo mεye y'a da já ga, kɔnhɔ n'a daa fεε pu da pee tɛri. ¹⁰ P'a yaa pu ta be sipyii bεeri ya pu ce pu kapyege nizaanɲa funɲɔ ni. P'a yaa pu ta na pu nagoo biini na jɔgi. P'a yaa pu ta pu bi nabuun tirige pu piyεye, na pu kemεε xuuni. N'a daa fεε piimu pu bi se pu yiri ge, p'i da pu na bi pee tɔɔyɔ jii,* na kanhama fεε tɛri, na kasaanɲa tu-uyo bεeri pyi. ¹¹ Naxhugoshaa piimu pu jε pu sanha lε-ε ge, ma ganha bu pee mεye ka wε. Bani na saha ni ke koɲɔ ke la keree ni, pu funyɔ y'a ma bye gbajiire na, kee la k'a ma fanha tɔ Kirisa wo kapyenεε ki na pee mu. ¹² Lee funɲɔ ni, p'a kiiri shan puyε jɲɲɔ ni; bani p'a bi jɔmεε lemu lɔ na pee na da kapyenεε pyi Kirisa ye nigin mu ge, p'a lee kyεεgi. ¹³ Lee bu bye p'a kapyenεε she, na diin na jaari piyεye yi tε ni. Pu da daa lee ye na wε, p'a diin na kafilarεhεme yu, na pu jɔyɔ leni

sipyii keree ni. Yemu jε nijoyo wε, p'a ganha na yee bεeri yu. ¹⁴ Lee wuu na naxhugoshaa piimu pu jε pu sanha lε-ε ge, nε funɲɔ wa p'i guri gbaya ya je sanha, p'i nagoo ta, p'i pu puga shεen co xuuni; kɔnhɔ wu pεn wu ganha bu da kaa la shishiin ta wu na wu wu jaagi wε. ¹⁵ Bani pee cèe pii ya n'a daa wu yaha na xɔ, na daha Shitaanni feni. ¹⁶ Naxhugoshaa pii bu da n'a daa fɔɔ wa kaban, weefɔɔ wu pee tεge; tee tuguro ti ya yaa pu tee taha n'a daa fεε pu na wε, kɔnhɔ naxhugoshaa piimu pu jε wà tεgeɔɔ baa ge, n'a daa fεε p'i já yere ni pee ni.

Y'a baraga tɛri n'a daa fεε jahagbaa fεε pu na

¹⁷ Egilizi jahagbaa fεε piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee ya yaa ni pεenε teheε shuun ni. Piimu susu p'a kanhama pu xu na yere li pyi, na sipyii pu be kalaa ge, pere. ¹⁸ Bani l'a ka Kilε Kafila wu ni na: «Ma bu nù yaha wu shinma tanhana tanhana wu pya di foro, ma ganha bu wu jɔ pɔ wε.»* L'a ka be sanha na: «Kapyebye ya yaa ni wu saraa ni.»* ¹⁹ Wa bu egilizi jahagbaa fɔɔ wa jaagi kaa la na, ma bu sɔɔ wee jaagi wu na wε, fo sipyii shuun kelee taanri be bu she da li sεeri. ²⁰ Piimu p'a kori yaha jurumu na na byi ge, ta pee wo nahama pu yu pu na sipyii pu bεeri niɲε ni, kɔnhɔ pusamaa ba kee jaa, pu da fyagi kee shi bye na.

Pɔli wo yeri yeri jomɔ

²¹ N'a da yi jo waha ma mu, Kilε ni Yesu Kirisa wuu na, ni w'a mεlekεε piimu jaha bulo ge, jo ma la le mayε ni, ma da kii jɔmεhεε kii bεeri koo jaari; ma ganha bu wa pɔɔɲɔ wa na wε, ma ganha bu wa wolo wa ni kii keree kii funɲɔ ni wε. ²² Ma ganha bu keye gburogi daha sipya wa shishiin na, m'a duba pye wu mu m'a egilizi wu kapyenεε le wu kenε ni wε. Ma ganha bu binne ni wa ni wu jurumu

* **5:10** Tɔɔyɔ jii: Yawutuu mu, ma bu jo m'a nabun wemu jɲɲɔ círi ni fundanga ni, m'a baraga be taha wu na, m'a wu tɔɔyɔ je. * **5:18** Duterεnɔme 25:4 * **5:18** Luka 10:7

na wε. M'a ma fungɔngɔ ki yaha ki nivige di bye.

²³ Ma ganha ba lɔhɔ yε gbuu wε. M'a yaa m'a duvɛn dɔɔni gbuu ma layara ti wuu na, ni yama tɔntɔngɔɔ kisanjaa bε wuu na.

²⁴ Ayiwa, pii wo jurumu wa naa kpεεngε na na fiinne, na ta w'à li cε xɔ, na kiiri na ba gɔn pu na; ga pii di wa wà pee wo wu da ga já jε ni kurogo bε wε. ²⁵ Mu pii wo kapyege nizaanjaa kii bε wa naa kpεεngε na na fiinne. Ali kiimu bε ki jε ki kaa ya jeni tɔvuyo na-ε ge, ki bε ya já kori yaha ηmɔhɔrɔ ni wε.

6

Buloo yaa na baraga tɛri pu kafεε na

¹ N'a daa fεε piimu pu jε buloo ge, pu bεeri ya yaa na kasεεge ta pu kafεε na, na baraga tɛri pu na xuuni, kɔnhɔ sipyii pu ganha bu da da Kile mεge kyεegi, p'i da wù wo kalaa wu fanri wε. ² Piimu wo kafεε pu jε n'a daa fεε ge, pee bε ganha ba pu kafεε pu cεrɛnε na bani pu bεeri ya pye cebooloo wε dε! Ga p'a yaa p'a kapyenεε pyi pu mu ni pu fanha bεeri ni, bani piimu mu p'a kapyenεε ki pyi ge, n'a daa fεε pu jε pii, pu bε pu jε Kile wo taanηεεge ki ni.

Karamɔgɔ-kafinsjuu ni naafuu can can wo we

M'a yaa m'a sipyii pu kalaa lemu ni, ma da li yu m'a wari pu mu ge, lee li wa mε. ³ Sipya watii ba sipyii pu kalaa kalaa watii ni wemu ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo fεfεεε jomɔ pu jε nigin wε, kelee wemu ni Kile koo li jε nigin wε ge, ⁴ tabaara fɔɔ wu jε weefɔɔ. Wu ya yafiin bε cε wε. W'a jɛri jɔnɔ baa nakaara fɔɔ. W'a ganha na yoyo kɔɔn jɔnɔ baa jomɔ yε wuu na. Kee keree kii k'a ma ni jɛpɛnwaa ni, ni yoyo, ni shεhεε, ni fungɔnkuuyo, ni nakaara nixhɔganhara. ⁵ We wa shishiin hakili jε wuyε mu pii sipyii pii ni wε. Pu ya can cε nige wε. N'a daa wu koo l'a jɛri pee mu naafuu sha koro.

⁶ Uun, Kile jɔni fyaara ti kunni jε ni kuduungbɔ ni sipya mu, wemu wo

kenε yataya y'a wu tinni ge. ⁷ Bani wèe wa shishiin ya pa ni yaaga ni ke kɔnɔ puga ke ni wε, wù niguriwuu di wa da guri ni yaaga ni wε. ⁸ Lee wuu na, wù bu já na wù jɔlige, ni wu faleye taa na xɔ, lee ya yaa li wù yaa. ⁹ Ga piimu p'a gilee naafuu fεεε feni ge; puyε pyaa wo lakuunɔ ni jɔnɔ baa jidaan, yee yi ma bye tifuugo na pu co, na bɔɔngɔ shan pu jɔnɔ ni, na pu kyεegi fεεfεε. ¹⁰ Bani wari la ki jε kakuuyo tuuyo ye bεeri wo ninε. Wari lakuunɔ ya já pii ni, a p'i biin, na n'a daa wu koo yaha, na kanhama nigbɔ shan puyε jɔnɔ ni.

Pɔli ya yeri yeri jomɔ pemu kan Timote yε pyaa mu ge

¹¹ Ga mu Timote wemu wu wa Kile wo kapyebyii pu ni ge, mu wu laraga kɔn kii keree kii bεeri na. La le maye ni m'a gori yaha tiime ni, ni Kile jɔni fyaara, ni n'a daa, ni taanηεεge, ni loxulo, ni jubenε. ¹² Yogo ke m'a dunni n'a daa wu funnɔ ni ge, la le m'a se ta. Nii sicuumɔ pe pu jε pu ya xhuu-i ge, m'a pee ta. Lee wuu na Kile ya ma yiri. Wee kafilasaama we ma bε ya jo na ma wo n'a daa wu shε. Lee ya pye sipyii nijehεmεε jii na. ¹³ Ayiwa, Kile wemu w'a yanmuyɔ yi bεeri munahaa le ge, wee wa wù sɛeri ni Yesu Kirisa wemu w'a jo gbafεnεεεε Pɔnsi Pilate jii na, na can jo wu mu ge. N'a da yi jo waha ma mu ¹⁴ jo kapyege kiimu kaa l'a le ma kenε ni ge, la le fε ganha bu da ma na wε, jaagi xuu bε ganha bu da ma na wε, fo na shε nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaɔa ki na. ¹⁵ Wu paduun ga ba nɔ, Kile yε pyaa k'a da wu yaha ba. Saannaa pu bεeri wo Saan wu jε wii, ni kafεε pu bεeri wo Kafɔɔ. Wee wu jε Kile nigin pe we, na jε fanhaya yi bεeri fɔɔ ni masɔnɔ fɔɔ wu yε pe. ¹⁶ Wee yε nigin pe wu jε wu da ga xhu wε. Xuu wemu ni w'a tiin ge, wee xuu wu wo kpεεngε ki beε funnɔ ni, sipya wa shishiin da ga já gbara wu na wε. Sipya wa shishiin jii sanha daha ja wu na wε, sipiyawyii la shishiin jii di wa da já daha bε

wu na wε. Masɔŋɔ ni sefεεε ti ŋε wu wuuro tɛhεnε baa fo gbee. Amiina.

N'a daa fεε naafuu fεε wo nibyii

¹⁷ Ayiwa, ke koŋɔ ke wo naafuu wu wa sipyii piimu mu ge, yi jo waha pu mu na pu ganha ba ŋɔsanga pyi wε. Na pu ganha bu wee naafuu wu pye pu tadaŋa wε, bani wee ya xhuu; ga pu Kilε pye pu tadaŋa. Wee w'a yaŋmuyɔ yi bεeri kaan wεe mu na ŋehɛŋi, kɔnhɔ wù já fundanga ta.

¹⁸ Yi jo pu mu na p'a kasaŋaa pyi, na pu pu kapyegee nizaŋaa yaha k'i ŋehε; p'i keŋε mugi pu yataya na, pu da pu keŋε yaŋmuyɔ ya kaan sipyii pu mu. ¹⁹ Pu ba lee pyi, pu na ba naafuu nigbɔ ta puyε ŋaha na ŋiga na, naafuu wemu w'a ŋɔ w'i ya gyεεgi bε-ε ge. Lee funŋɔ ni pu da ba ŋi sicuumɔ can can wo ta.

Pɔli kurogo jomɔ

²⁰ Timote, kaa lemu l'a le ma keŋε ni ge, lee mara ŋɔ. Mayε tánha ke koŋɔ ke wo ŋuŋɔ baa jomɔ pe na, ni kafineye lajε nakaara jomɔ pu na. ²¹ Sipyii pii p'a yu na pee ya wee lajε wu ta. Pee ya piin na foro n'a daa wu koo li ni.

Ayiwa, Kilε wu niimε kan yi mu.

2 Timote Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ shuun wo wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Kaso ni Pɔli bi bye Oromɛ kugbɔɔ ni na we sɛmɛ we ka na tun Timote mu (2 Timote 1:8,16-17; 2:9).

Wu funɔɔ ki bye wu Timote luu waha Kile wo labye wu fɛni, bani w'a bi li cɛ na wee Pɔli xuduun w'a nɔ xɔ (2 Timote 4:6).

We sɛmɛ we kakana ɲunɔ

Shɔgana lemu na Kile ya pee shɔ ge, Pɔli ya Timote funɔɔ to lee keree na (2 Timote 1:9).

Na Timote wu pye sɔrɔsi nijemɛ wu wu funɔɔ yaha nidogo na Kile na wu ɲaha co bani Kile w'a wu yiri. Na wu pye Kafɔɔ wo bulo. Na wu ganha bu bye yokɔn wɛ, ga na wu da sipyii kalaa can wu ni (2 Timote 2:24-26).

Pɔli ya Timote sɔnmi ke koɲɔ ke taaxɔɔ li keree shizhaa na (2 Timote 3:1-9). W'a wu fiin sama jo na waha Timote mu, wee wemu kaa l'a bi dan wu ni ba wuyɛ pyaa ja ɲɛ-ɛ ge.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔɔ

2 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu funɔɔ tirige wu labye wu na.

2 Timote 2 Na Timote wu la le Kile wo labye wu ni, wu bye sɔrɔsi nijemɛ ni kalaapire nijɛɛ.

2 Timote 3:1-9 Pɔli ya wu sɔnmi Kile koo li yahavɛɛ pu keree na.

2 Timote 3:10—4:8 Pɔli ya keree kii jo waha Timote mu.

2 Timote 4:9-22 Pɔli fɔ mujuu.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ na bɛ ni Kile ɲidaan ni. Kile ya ɲii sicuumɔ pemu wo ɲɔmɛɛ lɔ wɛ mu, p'i daa Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɔɔ ni ge, w'a nɛ tun na nɛ w'a pee wo yɛɛ pyi. ² Timote, mu wemu wu ɲɛ nɛ ɲidaan ja n'a daa wu koo ni ge, mu mu nɛ we sɛmɛ we tunni.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da ɲunɔ ɲaari ma na, p'i ɲaɲinɛ kan ma mu.*

Pɔli ya luu leni Timote ni labye wu na

³ Nɛ Kile shaari, wee wemu mu nɛ kapyɛɛ pyi ni fungɔnviɛge ni ma na jo ba na sefɛɛɛ p'a li pye pyegana lemu na wɛ. Nɛ ba da Kile ɲɛɛri, cana fara piige na, nɛ funɔɔ ya wuu mu na bada wɛ. ⁴ Mu ya ɲɛsinmɛ pemu wo wɛ lahaduun wu ni wuyɛ na ge, lee wa nɛ funɔɔ ni. Ma la k'a sii shɔ na ni xuuni, na funɔɔ k'a sii di ma ɲa sanha, kɔnhɔ di fundanga ta. ⁵ N'a daa can can wo we wu wa ma mu ge, nɛ funɔɔ wa dun wu bɛ na. Ma nule Loyisi ni ma nu Unisi, pee p'a fɛnhɛ wee n'a daa can can wo wu ta. Nɛ dɔ bɛ li na jo wee n'a daa wu ninumɔ wu wa mu bɛ mu. ⁶ Lee wuu na nɛ na keye taha ma na, na Kile ɲɛɛri ma mu, a Kile di loolodaa lemu wo sefɛɛɛ tirige ma na ge, la le mayɛ ni lee wo sefɛɛɛ t'i gori yaha ma na. ⁷ Bani Kile ya zɔ wemu kan wɛ mu ge, wee ɲɛ fyaara wo wɛ. Ga fanha w'a leni wɛ ni, ni taanɲɛɛge, ni fungɔngɔ fɛɛɛɛ.

⁸ Lee wuu na ma ganha bu da zhiige wu Kafɔɔ wu kaa jo na sipyii pu mu wɛ. Nɛ wemu bɛ wu ɲɛ kaso ni wu mɛge ki wuu na ge, nɛ bɛ kaa ganha bu da bye ma mu shiige wɛ. Ga ma bɛ wu yere ma taa kanhama sige Jozaama pu jo wuu na, fanha kemu Kile da ba gan ma mu ge, na bɛ ni kee ni. ⁹ Wee Kile w'a wɛ shɔ, na wɛ yiri na pye wuyɛ pyaa wo fɛfɛɛɛ wuu. Kapyɛge kiimu wɛ ya byi ge, wu ya ta wɛ shɔ kee wuu na wɛ. Ga w'a wɛ ɲunɔ wolo na bɛ ni wu wo keree ki shangana le, ni wu wo niime wu baraga ni. Wee niime w'a kan wɛ mu Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɔɔ ni, na ta koɲɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ. ¹⁰ Wee niime we, niime wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa ya pa na ba wee she wu na. W'a xu wo fanha ki kyɛɛgi. ɲii sicuumɔ pe pu ɲɛ pu ya xhuu wɛ, p'i ya gyɛɛgi bɛ-ɛ ge, a Jozaama p'i bye kanɲunɔ na pee kaa yeege kpɛɛngɛ na. ¹¹ Pee Jozaama

* **1:2** We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

pu wo yere wuu na, Kile ya ne pye pu jowoo, ni tudunmo, ni karamogo. ¹² Lee wuu na pe kanhama pe beeri wa ne na. Ga lee be na li shiige wa ne na we, bani wemu ne pye na tadanage, ne wee ce. Ne da be li na jo lemu kaa w'a le ne keje ni ge, jo se wa wu ni wu lee mara, fo na she konjo xoduun no.

¹³ Ayiwa, n'a ma kalaa fefere jomoo pemu ni ge, pee yaha maye funjo ni, ma da jaari m'a sahani ni pee ni, ni n'a daa ni taanhege ni; Yesu Kirisa wo karihege ki funjo ni yee wa daa.

¹⁴ Kalaasaama wemu kaa l'a le ma keje ni ge, wu mara fefere Munaa li gbogo ni. Lee fefere Munaa le li wa we funjo ni.

¹⁵ Maye pyaa k'a li ce na n'a daa fee piimu pu je Azi fiige ki ni ge, pu beeri ya ne yaha na ye. Fizheli ni Erimozheni be wa pee sipyii pu ni. ¹⁶ Ga Kafoo wu jujoo jaari Onezifori puga ki sipyii pu na, bani w'a ne funjo jine teege nihehege ni. Ali na ne yaha kaso wu ni, wu ya lee ta be shiige wuy mu we. ¹⁷ Ga ba w'a no Orome kulo li ni we, na ne xuu sha ni see ni fo na she ne ja. ¹⁸ Kafoo wu jujoo jaari wu na, w'i ba Kafoo wo saama pu ta konjo ki caxhogo. W'a kasaanja kiimu pye ne na Efese kulo li be ni ge, muye pyaa wa ki fiin na toro sipyii pusamaa taan.

2

Wemu wu je Kirisa wo kapyebye nizaama ge

¹ Ayiwa na ja Timote, niime wemu wu je we mu Yesu Kirisa wo karihege ki ni ge, la le maye ni m'a da ma wo baraga ki shaa wee ni.

² Kalaa we m'a ta na mu sipyinehemee pu nii na ge, sipyii piimu na m'a daa na jo pu be na ja wee kalaa wu kan pii be mu ge, ta pee kalaa wu ni.

³ M'a yaa ma ma taa kanhama lo, ba Yesu Kirisa wo kashennmo nijeme je we. ⁴ Kashennmo wemu w'a giin wu wu jujoo funjo jine ge, wee da ga konjo keree kaa taga wuy funjo conri ba sipyitiime je we. ⁵ Wemu w'a jahazhaanri tafere ti fe ge, wu

bye w'i ya tee tafere ti paa na saha ni ti korogoo ki beeri ni we, wu da jaralaa ta we. ⁶ Faapye wemu w'a faa kanhama soro ge, wee w'a yaa wu pye shenshiime na faa yapyire ta. ⁷ Yemu ne yu me ge, ma funjo sha ni yi ni, bani Kafoo na ba ma pye m'a yi beeri ce.

⁸ Ma hakili yaha Yesu Kirisa na, saannaa Dawuda jabige ke. W'a je na foro xu ni, pee Kile Jozaama pe wo yere ne byi. ⁹ Ne na pee Jozaama pu yu, lee l'a pe kanhama pe no ne na. Lee wuu na p'a shanhoy le ne na ba kakuubye je we. Ga Kile wo Jomoo pu kunni, wa da ja shanhoy le pee na we. ¹⁰ Lee wuu na ne keree beeri xuli naye ni, Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, pee wuu na. Konho pu be di ba juwuuro ta Yesu Kirisa wo karihege ki baraga ni, p'i noo nixhobaama be ta. ¹¹ Pe jomoo pe ya sii tii finne, na je be tadanage:

«Wee bu wuye kan na xhu ni Yesu Kirisa ni,
wee na ba jii sicuumo ta ni wu ni sanha.

¹² Wee bu la le wuye ni na gori yaha n'a daa wu ni,
wee na ba bye ni wu ni wu saanra ti ni.

Ga wee bu zhe wu ni nijaa,
wu be na ba wee she.

¹³ Wee bye wee di ya pye jomhege fee we,

wee wa jomee foo tuun beeri ni.

Bani wee ya jomoo yu,

wu guri wu wuy kaala pee na we.»

¹⁴ M'a yaa m'a sipyii pu funjo tun pe jomoo pe na, ma da yi yu m'a wari pu mu xuuni Kile wuu na na pu ganha ba dunni kafila wo jogana ye wuu na we. Lee ya yafin be jooje we, piimu p'a pu nuri ge, peefege wo mago pe jomoo pe ya gyeege. ¹⁵ La le maye ni, ma da labye wu pyi xuuni fo ma labye wu kaa di daan Kile ni. Ma ganha bu shiige le labye wu ni we, ta wu pyi m'a jooje, ma da Kile wo can wu yere li pyi ni tiime ni. ¹⁶ Jomoo pemu pu je jujoo baa, ni pemu pu je pu ni n'a daa koo li je bejii-i ge, ta maye kasari pee na

tajogo ni. Bani sipyii piimu p'a pee jomɔ pu tuugo yu ge, la l'a fōro pee wo Kile ɲi fyaara ti ni. ¹⁷ Pu jomɔ p'a kakara pyi ba wuugo nɔɔgɔ ɲe we, kee kemu ki ma ba ma ceepuuro ti beeri xa ge. Pee sipyii pii pu wa Imene ni Filati. ¹⁸ P'a fiin foro can koo li taan, na n'a daa fee pu pyi na xupeɲe l'a pye xɔ. Lee funɲɔ ni p'a sipyii pii wo n'a daa wu kyeeɲi ni pee jomɔ pu ni. ¹⁹ Ga Kile ye pyaa ya puga kemu wo ɲidaa kemε yaa xuuni ge, lee ɲidaa le da ja gyeeɲi we; li na gori yaha wa li siime na. Pe jomɔ pe p'a ka lee ɲidaa li na na: «Kafɔɔ ya wu wo sipyii pu ce.» ni pe ni: «Sipyaa sipya wu ɲe Kafɔɔ wo ge, wufɔɔ wu wu tɔɔgɔ wolo tifiire baa keree ni.»*

²⁰ Yee wa ma li ɲaa fanhafee pugbɔyɔ ni, ma ma she yagbegeye ya ta wa yee ya yaa ni sanni ni, ya d'a yaa ni warifyen ni; ga ya be di ɲe wa yee ya yaa ni tige ni, ya d'a yaa ni cogo ni. Perewa woyo ye, yee ma yaha cagbɔyɔ ye kaa na, yi saya na yaha cadiiye yi wo labye wu kaa na. ²¹ Ayiwa, sipya wemu bu laraga yaha ye kakuuyo ye mu, weefɔɔ na bye ba perewa yanmuyɔ yi ɲe we. Weefɔɔ na gbegele yaha ɲunɔfɔɔ wu wo labye wu kaa na, wu nigbegeyahaɲa na ba bye kasaɲaa tuuyo beeri bye kaa na.

²² Ayiwa Timote, levee p'a se lakuunɔ kemu feni ge, sii kee ɲa m'a kee yaha wa feeɲe. Piimu p'a Kafɔɔ peɲe ni fungɔnfige ni ge, m'a binne m'a tifiire, ni n'a daa, ni taanɲeege, ni ɲanɲe shaa ni pee ni. ²³ Ma ganha ba ma ɲɔ leni fungɔngɔ baa jomɔ, ni ɲunɔ baa jomɔ ni we. Yoyo ye pee jomɔ pe ya gɔɔn. ²⁴ Na ta Kafɔɔ wo kapyebye di ya yaa w'a yogo kɔɔn we. W'a yaa wu pye sipyisaama sipyii pu beeri mu. W'i da wu na ja sipyii kalaa, wu bye ni loxulo ni. ²⁵ Piimu p'a wu jomɔ pu kaala ge, w'a yaa w'a peefeɲe yeri ni lotaan ni, wu da pu leni kozaana ni. Bani la wa la ni Kile na ja daajenje pye k'a je pu ni, kɔnhɔ pu be di ɲeri, p'i can wu ce. ²⁶ Lee funɲɔ ni p'a puyε ta, na

shɔ Shitaanni wo tifuugo ki na; bani Shitaanni w'a pee sipyii pii co wu wo tifuugo na, kɔnhɔ pu da wu ɲidaan pyi.

3

Koɲɔ taaxɔɔ li wo keree

¹ Ayiwa Timote, pe jomɔ pe yaha ma hakili na, m'a li ce na koɲɔ ki taaxɔɔ li ba nɔ, wee tuun wu na ba waha fo xuuni. ² Koɲɔ sipyii na ba bye nata fee. Pu na ba wari pye pu ɲanɲi; pu na ba ɲɔsanga pyi, na tabaara le puyε ni, na Kile mege kyeeɲi. Pu da ba pu sefee ɲomeheɲe conɲi we; pu da ba ceme ce pu pyeveɲe mu we. Pu jate da ba nɔ Kile kaa la shishiin na we. ³ Pu ɲuyɔ na ba waha, pu da ba ɲunɔ ɲaari we. Pu na ba sipyii meye kyeeɲi. Pu da ba teheɲe yeri puyε na ceepuuro ɲidaan keree na we, na ɲe yacoyo. Saama tuugo beeri koveɲe pu ɲe pii. ⁴ Pu na ba sipyii nɔhɔ yeri, na funvugo keree pyi. Tabaara na ba pu ɲi. Pu na ba pu ɲidaan keree funɲɔ lo Kile na. ⁵ Pu na ba puyε pye Kile ɲi fyaara sipyii sipyii ɲeɲaga na, ga p'i da ba gbara Kile wo sefeeɲe ti na pu zɔɔɔ pu na we. Sii laraga yaha pee sipyii pii mu feeɲe!

⁶ Pii na ba jin pu ni piyeye ni, ceɲe piimu wo fanha k'a ceɲe, ni p'a jurumu ɲiɲeheme pye toro, lakuunɔ tuugo beeri be di ɲe pu funɲɔ ni ge, p'a ganha na pee faanna na joni, na pu fungɔnyɔ ɲeri. ⁷ Tuun beeri ni pee ceɲe pu ma yu na laje nivomɔ pee ya zhaa, ga p'i da ga ja can wuyε pyaa tii je bada we. ⁸ Ba Zhanesi ni Zhanbiresi bi Kile tudunmɔɔ Musa kaala fo taashiine li ni-i de, lee kaalagana li na pii sipyii pii be ya can wu kaala. Sipyii pu ɲe pii, piimu hakilee p'a kyeeɲi ge, pu n'a daa wu be di ɲe yaaga be we. ⁹ Ga pu wo keree ki da ga ja zhe ɲaha na we, bani sipyii pu beeri na ba li ce kadugo yiri na fungɔngɔ baa fee pu ɲe pii, ma na jo ba Zhanesi ni Zhanbiresi wuu l'a pa je cegana lemu na we.

* 2:19 Zaburuu 97:10

Timote ya yaa wu wuyε yaha Kile wo jomɔ pu na

¹⁰ Ayiwa, Timote mu kunni ya sii na nε wo kalaa wu koo ɲaari. M'a na ɲaarigana li cε, ni na funɲɔ shagana le, ni na n'a daa we, ni na loxulo le, ni na taanɲεεge ke, ni keree kiimu nε soro ge. Pye ba nε ɲε wε! ¹¹ M'a nε kanhama pu bεeri bε cε, ni gberigberiri keree kiimu bεeri k'a pye nε na ge. Ta xɔnhɔrɔ kanhama nε gba Ancɔsi kulo le, ni Ikone kulo le, ni Lisitiri kulo li ni? Kanhama tuugo keke k'a kori ni ki ya nɔ nε na-ε wε? Ga Kafɔɔ ya nε ɲuɲɔ wolo pee bεeri ni. ¹² Mu shiin li wa, sipyaa sipya w'a giin wu da ɲaari Kile ɲii fyaara ni xuuni, Yesu Kirisa wo kariɲεεge ki ni ge, sipyii na ba weefɔɔ kanha. ¹³ Ga sipyikuuyo ye ni nanmahara pyevεε pii kunni, pee na ba se ɲaha na kakuuyo ni, na sipyii pii piinɲε ba puyε pyaa k'a piin piingana lemu na wε. ¹⁴ Mu kunni, m'a kalaa wemu ta, na wu co ni n'a daa can can wo wu ni ge, mayε yaha wee na. Bani sipyii piimu mu m'a wee kalaa wu ta ge, mayε pyaa k'a pee cε. ¹⁵ Mu ya Kile wo fεfεεε Kitabuu pu jomɔ pu cε, fo ma nɔhɔpiire ti tuun wu ni. Pee jomɔ pe na já fungɔngɔ fεεε kan mu mu, na ɲuwuuro bε kan ma mu ma n'a daa wu funɲɔ ni Yesu Kirisa na. ¹⁶ Kile wo Kitabuu pu jomɔ pu bεeri p'a foro Kile yε pyaa ni wu wo Fεfεεε Munaa li gbɔrɔ ni. Lee wuu na kuduun ɲε pu ni, p'a já sipya kalaa. P'a sipya jaagi bε sanha na wu yeri koo nizaana ni, na wu taanni tifire ɲaarigana ni; ¹⁷ kɔnhɔ sipyii piimu p'a Kile koo li ɲaari ge, pee di fa, pu kalaagana bε di ɲɔ. P'i da p'a gbegele yaha labye nizaama tuugo bεeri wo bye kaa na.

4

Kile wo Kafila wu yεε le

¹ N'a da yi jo waha ma mu xuuni Kile ni Yesu Kirisa ɲaha tãan, wee wemu wu da ba kiiri kɔn wyii ni xuu pu bεeri na ge; jo wu wo guri ba wu wuu na, ni wu saanra ti wuu na, ² m'a Kile wo Kafila wu yεε li pyi, ma da wu yu m'a wari. L'a pye taasaana

la, l'a pye taakuunɔ la, ta wu yεε pyi tuun bεeri ni. Ma da yu ni sipyii pu ni kɔnhɔ p'i ɲeri, piimu bu nahana, m'a pee jaagi; ma da pu yeri! M'a luu gbo, ma da pu kalaa! ³ Bani tuun wa w'a ma, sipyii pu funyɔ da ba bye p'a kalaa can can wo wu nuri nige wε. Ga pu na ba daha puyε pyaa wo ɲidaan keree feni, na karamɔgɔlɔɔ niɲehemεε shaa na daga na puyε shuuni. Pee na ganha na pu niwegee katangaa yε yu pu mu. ⁴ Pu na ba niwegee pari wolo can wu tãan, na ki kan giraya mu. ⁵ Mu kunni, mu wu já mayε na keree bεeri ni, m'a kanhama xu mayε ni, ma da Kile wo Jozaama pu yεε li pyi; ma da Kile wo labye wu bεeri ɲɔ fani m'a byi.

Pɔli wo tafεε t'a nɔ ti tɛhεε na

⁶ Nε kunni ya ɲeri saraga. Pu na ba kee saraga ki wolo tuun wemu ni ge, wee tuun w'a nɔ xɔ; nε xuduun w'a nɔ. ⁷ Nε bi zhaanra temu leni n'a daa wu funɲɔ ni ge, nε la le nayε ni na se ta. Nε na wo tafεε ti paa na nɔ ti tɛhεε na. Nε kori yaha n'a daa wu wo koo li ni. ⁸ Nε na ba saanra ɲudɔnɔ ta lemu li ɲε tiimε wuu ge. Kafɔɔ wemu wu ɲε tifire kiiri kɔnvɔɔ ge, wee wu da ba li kan nε mu kɔɲɔ ki caxhɔgɔ. Ga w'a da ba li kan nε yε nigin mu wε; piimu p'a wu cabanɲa ki sigee ni taanɲεεge ni ge, wu na ba li kan pee bεeri mu.

Pɔli kafila wu taxɔgɔ

⁹ La le mayε ni m'a ba na yiri tɔvuyɔ na. ¹⁰ Demasi ya kuri nε feni bani ke kɔɲɔ ke wo yanmuyɔ ye wo la k'a se ta wu na. W'a kari Tesaloniki kulo li ni. A Keresansi di gari Galasi fiige ki ni. Tite, a wee di gari Dalimasi fiige ki ni. ¹¹ Luka yε nigin wu ɲε ni nε ni naha. Ma ba ma, ma da ma ni Marika ni, wu na ba já na tεge na labye wu na. ¹² Nε Tishiki tun na kari Efese kulo li ni. ¹³ Ma ba ma, m'a doro Torowasi kulo li ni Karipusi yiri, nε na fadegbɔhɔ kemu yaha wà ge, m'a she ki lɔ m'a ma ni Kitabuu pu ni; sεεyε wuu pii susu kaa l'a waha na mu.

¹⁴ Tudugoo Alɛkisandire ya kakuunɔ pye nε na fo li nigbɔɔ. Ga

Kafɔɔ na ba wu saraa na be ni wu kapyegeee ki ni. ¹⁵ Ma be w'a maye kaseri wu na, bani w'a wee jomɔ pu kaala ni kafugo ni xuuni.

¹⁶ Ne kari tɔɔɔniishiine li ni, di zhe na fiin jo kiiri kɔnvɔɔ wu naha taan ge, sipya wa shishiin ya ta na ne tege we. Pu beeri bi ne yaha na ye. Ga Kile wu lee yafa pu mu! ¹⁷ Kafɔɔ ye pyaa k'a ne tege, na fanha kan ne mu, a ne ja na Kile Jozaama pu ye li pyi li pyegana na. A Kile cebaalaa beeri di pu logo. A ne sho cenri wu no ki na. ¹⁸ Ne li ce jo Kafɔɔ na ba ne nuɔɔ wolo kakuuɔɔ beeri ni, na ne sho, na ne le wu saanra ti ni fugba wu ni. Peeɔe k'a deri wu na tuun beeri ni fo gbee! Amiina.

Pɔli fɔ mujuu

¹⁹ Pirisili ni wu poo Akilasi shaari, ni Onezifori puga shen pu ni na ne pu shaari. ²⁰ Erasiti ya kori Korente kulo li ni, ne d'a Torofime yaha Mileti kulo li ni, bani w'a ya. ²¹ La le maye ni m'a ba na ta wiire ti sanha je we. Ebulusi ya ma shaari, ni Pudensi, ni Linusi, ni Kolodiya, pee beeri ya ma shaari. Cebooloo pu samaa beeri be ya ma shaari.

²² Kafɔɔ wu kori ma mu. Kile wu niime kan yi beeri mu.

Tite Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Tite mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Tite mu. Tite jɛ Yawutu wɛ, Girɛki wu jɛ wii (Galasi Shɛɛn 2:1-3).

Tite jɛ Tudunmɔɔ Pɔli wo kalaapire ni wu kapyebyenii Kile Jozaama pu wo yɛɛ li wo labye wu ni. Pɔli bi Tite tun kari Kile wo Jozaama pu yɛɛ li na Kirɛti fiige ki ni w'a egilizifomɔɔ pu tɛri (Tite 1:5).

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, Pɔli ya we sɛmɛ we tun Tite mu, na yɛɛ kan wu mu lee shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

Tite 1 Tite ya yaa na jahagbaa fɛɛ nizaamaa pu tenɛɛ tenɛgana lemu na egilizii pu ni ge.

Tite 2:1 —3:11 Kiricɛɛn wo torogazaana koɔɔ puga funɔɔ ni.

Tite 3:12-15 Pɔli ya Tite fɔ waa sanha.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli wemu wu jɛ Kile wo kapyebye ni Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, w'a nɛ tun na nɛ wu pee yiri di ba lenɛ n'a daa wu ni, di can wu she pu na na bɛ ni Kile jii fyaara ni, ² kɔnhɔ jii sicuumɔ nixhɔbaama pu wo tadanɔ di bye pu mu. Kile ya kafineyɛ yu wɛ, wee w'a pee jii sicuumɔ pu jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu na ta koɔɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ. ³ Tuun wemu jaha wu bi wii ge, ba wee tuun w'a pa nɔ wɛ, a wu pu she wɛɛ na wu wo jomɔ pu ni. Pee jomɔ pe wo yɛɛ kaa li wa le nɛ kenɛ ni. Wù Shɔvɔɔ Kile w'a na tun na nɛ w'a pee yu sipyii pu mu.

⁴ Ayiwa, Tite mu mu nɛ we sɛmɛ we tun. N'a daa wemu w'a wù bɛɛri

pinne ge, nɛ ja yɛ pyaa mu ya sii wee n'a daa wu funɔɔ ni.

Wù To Kile ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni jɔnɔnɛ kan ma mu.*

Kapyenɛɛ kiimu k'a kan Tite mu ge

⁵ Ayiwa Tite, keree kiimu k'a kori shɔɔnri baa Kerɛti fiige ki ni ge, nɛ mu yaha wà kɔnhɔ m'a kee shɔɔnri. M'a egilizi jahagbaa fɛɛ pii shɔɔnri n'a daa fɛɛ pu tɛ ni, m'a pee tenɛ kulogoo ki bɛɛri ni n'a daa fɛɛ pu jɔnɔ ni, m'a li pye ba nɛ yi jo ma mu wɛ! ⁶ Jaagi xuu ya yaa na ta wa shishiin bɛ na pii sipyii pii ni wɛ. P'a yaa na pye cɛɛ nigin nigin cepee. Pu nɔhɔpiire ya yaa na pye n'a daa fɛɛ, ti ganha ba doroo torogaguunɔ na wɛ, t'i da ti na ti sefɛɛ jɔmɛhɛɛ conɔ. ⁷ Egilizi jahagbaa fɔɔ ya yaa na pye jaagi xuu baa, bani Kile wo kapyenɛɛ w'a byi. Wu ya yaa na pye jɔsanga fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye loyiridaan fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye singba, kelee kafugo sipya wɛ, wu ya yaa w'a wari shaa ni nanmahara ni wɛ. ⁸ Ga w'a yaa wu ta wu na nabuun kemɛɛ, wu bye kasaanɔa pyevɔɔ, wu bye fungɔngɔ fɔɔ, wu bye sipya wemu w'a tii ge, wu bye fɛɛfɛɛ Kile jaha tɔan, wu da jani wuyɛ na. ⁹ W'a yaa wu nɔrɔ yaha Kile wo Kafila wu na ma na jo ba w'a kalaa wu ni kalaagana lemu na wɛ, kɔnhɔ wu já w'a sipyii pu kalaa. Wu da pu yɛri na bɛ ni kalaa can can wo wu ni. Piimu p'a nakaara ti pyi ge, wu da pee wo tapiinnɛ ki shɛɛ pu na.

Na jo ni karamɔgɔ-kafinejuu pu ni

¹⁰ Bani sipyii niɔhɛmɛɛ pu ma diin na jɔnɔ baa jomɔ yɛ yu, na sipyii piinnɛ na yu na fo p'a cekɔɔnrɔ pyi ba Yawutuu pu jɛ wɛ. ¹¹ M'a yaa na pii sipyii pii jɔyɔ tɔ, bani kalaa wemu wu jɛ wu ya yaa p'a wu kaan wɛ ge, wee p'a gaan, na kpɔnponɔɔ kii wo n'a daa wu kyɛɛgi lee funɔɔ ni, tifire baa saraa fɛni. ¹² Pu Kirɛti shɛɛn yɛ pyaa wo fungɔngɔ fɔɔ wa ya jo na: «Kirɛti shɛɛn ya kafineyɛ yu tuun bɛɛri ni; pu jɛ ba yacoyo jɛ wɛ; saafɛɛ pu jɛ pii, pu yacɛɛɛ di ya jini wɛ.» ¹³ Pee

* **1:4** We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

jomɔ pe di jɛ can. Lee wuu na, wa bu katiibaana la pye, li jo wu jii na, m'a yi jo waha, kɔnhɔ pu n'a daa wu bye baraga wo. ¹⁴ Pu ganha bu da daha Yawutuu pu wo giraya jomɔ pu feni wɛ. Piimu bɛ p'a can wu she ge, pu ganha bu daha pee bɛ wo jomɛhɛɛ ki feni wɛ.

¹⁵ Sipyii piimu zɔlɔɔ pu jɛ fɛɛfɛɛ ge, yanmuyɔ bɛeri yi jɛ pee mu fɛɛfɛɛ. Ga piimu zɔlɔɔ p'a nɔrɔ, n'a daa di jɛ pu mu-i ge, yanmuyɔ bɛeri y'a nɔrɔ pee mu. Bani pu fungɔnyɔ ye, ni pu zɔlɔɔ p'a nɔrɔ. ¹⁶ Pu m'a yu na pee ya Kile cɛ, ga pu kapyegee di li shɛɛ na kafineye p'a yu. Tɔnbensipyii ni n'a she sipyii pu jɛ pii, ali pu ya já kiire bɛ pye lemu jɛ nizaana wɛ.

Naarigana lemu l'a saha ni Kile wo kalaa wu ni ge

2

¹ Ayiwa, mu kunni Tite, yemu y'a sii saha ni kalaa can can wo wu ni ge, ta yee yu. ² Yi jo nɔhɔlɛɛ pu mu na pu tehɛɛ yaha puyɛ na keree bɛeri ni, p'i baraga yaha puyɛ na, p'i bye fungɔnyɔ fɛɛ. P'i baraga ta n'a daa, ni taanɛɛge, ni loxulo ni!

³ Yi jo celɛɛ pu bɛ mu na pu bɛ pu pu wo naarigana li pye l'i saha ni Kile jidaan ni. Pu ganha bu zɔjuuro yaha pu kapyɛɛ wɛ, pu ganha bu singbaa yaha pu kapyɛɛ wɛ. Yeriyeijomɔ pemu pu jɛ nizaama ge, p'i da pee kaan, ⁴ kɔnhɔ pu da li shɛɛ cepiire ti na, na pu namaa ni pu nɔhɔpiire kaa ya yaa na dan pu ni. ⁵ P'i bye fungɔnyɔ fɛɛ, p'i já puyɛ na, p'i da pu puga ki kapyɛɛ ki bɛeri pyi ni zɔsaama ni, p'i da puyɛ tirige pu namaa mu. Kɔnhɔ wa shishiin ganha bu kafilakuumɔ ta di jo wá Kile wo jomɔ pu na wɛ.

⁶ M'a pee jomɔ pe ninumɔ jo lɛvɛɛ pu bɛ mu na pu fungɔnyɔ yaha puyɛ na keree bɛeri ni. ⁷ Muye pyaa k'a yaa na pye jaha sheshɛɛɛ keree bɛeri ni, ma kapyegee nizaanɔa funɔɔ ni. Ma da sipyii pu kalaa ni funvige, ni see jaha ni. ⁸ Ma da kafila can can wo kaan ma kalaa wu ni, wemu wu

jɛ wa da já wu kaala-ɛ ge, kɔnhɔ wù pɛɛn p'i zhiige, pu ganha bu kakuunɔ la shishiin ta di jo wù na wɛ.

⁹ M'a yi jo buloo pu bɛ mu na p'a puyɛ tirige pu kafɛɛ mu keree bɛeri ni. P'i da pu jidaan keree pyi, pu ganha ba pu kaala wɛ. ¹⁰ Pu ganha ba pu kafɛɛ pu yanmuyɔ luu wɛ, p'i bye jomɛhɛɛ fɛɛ, p'i puyɛ yaha tadaɔa sipyii tuun bɛeri ni, kɔnhɔ sipyii di da baraga tɛri wù Shɔvɔɔ Kile wu wo kafila wu na.

¹¹ Bani Kile wo niime w'a wuyɛ shɛ. Wee ni sipyii pu bɛeri wo juwuuro t'a fòro. ¹² Wee niime wu baraga ni Kile ya wèe kalaa, na yi yu wèe mu na naarigana lemu li jɛ Kile jii fyaara baa ge, ni ke kɔɔ ke wo lakuunɔ ke, na wèe pu yee jɔ yaha. Na wù da jaari nijaa wo caɔa jii le ni ni fungɔngɔ fɛɛɛ ni, ni tifire, ni Kile jii fyaara. ¹³ Tadaɔa nizaanɔa ke ki wa wù mu ge, wù kee sige yani ki shɛduun wu pa nɔ ge, Yesu Kirisa wemu wu jɛ wù Kilegbɔ ni wù Shɔvɔɔ ge, kee caɔa wee wo nɔrɔ wu da ba wuyɛ shɛ. ¹⁴ Wee w'a wuyɛ kan, na xhu wèe wuu na, kɔnhɔ wu wèe shɔ kakuunɔɔ tuuyo bɛeri na, wu wù pye fɛɛfɛɛ, wu wù pye wu wo sipyii, kɔnhɔ wù wùye pɔ wù da kasaanɔa pyi tuun bɛeri ni.

¹⁵ Ta sipyii pu kalaa mu, ma da pu yeri. Wa bu nahana, m'a weefɔɔ jaagi na bɛ ni Kile wo fanha ki ni. Wa shishiin ganha bu da ma fanha wɛ.

N'a daa fɛɛ p'a yaa p'a jaari naarigana lemu na ge

3

¹ M'a n'a daa fɛɛ pu funɔɔ to na p'a yaa p'a puyɛ tirige fiige ki jahagbaa fɛɛ, ni ki fanhafɛɛ pu mu; p'i da pu jomɛhɛɛ conɔ. P'i gbegele yaha kapyegee nizaanɔa bye kaa na tuun bɛeri ni. ² Pu ganha ba sipyii zɔlɔɔ yu wɛ, pu ganha ba yoyo kɔɔn wɛ, p'i nuyɔ peni ni sipyii pu bɛeri ni, p'i bye lotangaa fɛɛ. ³ Bani taashiinɛ ni, wèe bɛ pu bye fungɔnyɔ baa fɛɛ, Kile jomɛɛ cobaalaa, ni sipyii piimu p'a wuregi ge. Wèe bi wùye yaha keree bɛeri

tuuyo wo jidaan kenε ni, ni xonhoro tuugo beeri, fo na she wεe pye keree beeri wo buloo. Kuumo ni jepenwaa funno ni wεe bi naari. Wεe bi sipyii pii ko, a pii be di wεe ko.

⁴ Ga wu Shovoo Kile wo saama pe, ni taanpege kemu ki je wu ni na naha tii sipyii na ge, ba yee ya yiye she tuun wemu ni we, ⁵ a Kile di wεe juno wolo. Ga li wa kanna wεe wo kapyegee k'a tii na lee na w'a lee pye-e de. Wεe jinaara t'a je wu ni, lee na w'a wεe sho. Fefere Munaa l'a wεe wuu, na wεe sho, na wεe pye wεe ya sevono se, na jii sicuumo nivomo kan wεe mu. ⁶ Kile ya Fefere Munaa li tirige wεe na fo xuuni wu Shovoo Yesu Kirisa baraga ni, ⁷ konho wu ja pye sipyitiime Kile naha taan wuyε pyaa wo niime wu baraga ni. Nii sicuumo nixhobaama pemu na w'a daa ge, wu ja pa pee be ta. ⁸ Ayiwa, pee jom pe ya sii tii finne, na tana xa. Ne funno ki wa m'a da yi yu xuuni m'a wari sipyii pu mu, konho piimu p'a da Kile na ge, pee di la le puyε ni p'i da kapyegee nizaanaa pyi. Lee l'a jo, lee ni sipya di wa kuduun taa be.

⁹ Ga ma ganha da mayε yaha juno baa nakaara te na we, ni taashiine li wo sipyii meye yi wo nakaara, ni jonere ni yoyo yemu p'a yirige Kile tudunmoo Musa wo saliya wu keree na ge. Ma ganha bu mayε le le la shishiin ni we, bani kuduun wa lee la shishiin ni we, kano be di wa li na we. ¹⁰ Piimu p'a sipyii pu piinne na pu waagi ge, ma bu wee wa shi yeri na no tonii shuun na, wu bye w'i ya yee logo we, laraga kon wu na. ¹¹ Bani m'a li ce na jo sipya wu je wii wemu ya foro Kile koo li ni ge. Jurumu w'a byi wemu na ba Kile wo kiiri wu no wu na ge.

Poli ya yeε lemu kan kurogo ki na sanha ge

¹² Di ba Aritemasi tun ma mu tuun wemu ni kelee Tishiki, m'a fyaala pa na juno ciri Nikopolisi kulo li ni, bani na funno ki wa di ba she wiire ti tuun wu pye wa. ¹³ Zenasi wemu wu je sipyii tegevo kiiri na ge, hakili

yaha wee ni Apolosi na, m'a pu tege jaagoo li na, konho yaaga ganha she pu kuuno we. ¹⁴ Wεe be wo cebooloo pu ya yaa na pye kano baa we. P'a yaa na puyε taanni kasaanaa pyegana ni, konho p'i ja pii tege.

¹⁵ Piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pu beeri ya ma shaari. Wu kaa ya dan piimu ni n'a daa wu wo koo ni ge, m'a pee beeri shaari!

Kile wu niime kan yi beeri mu.

FilemŌ TudunmŌ PŌli ya sɛmɛ wemu tun FilemŌ mu ge

JɔgŌ wu jɛ FilemŌ wɛ?

Kolose shɛn wu jɛ FilemŌ, na jɛ sanha li see sipya wa. PŌli w'a Yesu Kirisa wo Jozaama pu jo wu mu, a wu pu logo, na dā pu na, na bye n'a daa fŌ. Wee kaban n'a daa fɛɛ p'a bi puyɛ pinnɛɛ na Kile pɛɛ. Tuun wemu ni PŌli bye Oromɛ ni wu kaso lezhiinɛ li ni ge, wee tuun wu ni w'a we sɛmɛ we ka na tun FilemŌ mu. We sɛmɛ we ni Kolose shɛɛn wo wu taatunŋŌ ya laha kiyɛ na wɛ.

We sɛmɛ we kakana jɔŋŌ

Bulona wa bye FilemŌ mu wu mɛgɛ di jɛ na Onɛzimu, wee bi kakuunŌ la pye, na baa. Taashiinɛ li ni bulo bɛɛri w'a paa ge, pu bu wu ta co, pu bi da já wu gbo bɛ.

Ba w'a paa wɛ, na shɛ saha ni PŌli ni Oromɛ kugbŌ li ni, a wee di Kile Kafila jo wu mu, a w'i dā Yesu na, na bye Kiricɛn. A wu PŌli tɛgɛ a p'i ganha na Kirisa wo Jozaama pu yu. A PŌli di li ta l'a pŌrŌ Onɛzimu wu kuri pa wu kafŌ FilemŌ mu, p'i ba bɛ, p'i bye shiizhan. A w'i yi jo FilemŌ mu na wu ganha bu kakuunŌ la shishiin pye Onɛzimu na wɛ, ga na wu wu co Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni ba wu ceboro jɛ wɛ. Onɛzimu mɛgɛ ki kŏri wu jɛ na: «KajŌŌ». Ga w'a pa wuyɛ yaha «KajŌŌ baa» FilemŌ mu tuun wa funŋŌ ni. Ga PŌli ya li shɛ FilemŌ na na wu kajŌŌ wa wee PŌli mu, na jɛ FilemŌ bɛ mu nimɛ (FilemŌ 1).

PŌli ya li shɛ we sɛmɛ we ni na buloo ni pu kafɛɛ bɛɛri pu jɛ nigin, na pu bɛɛri pu jɛ cebooloo Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni. PŌli ya li sha FilemŌ mu na wu sŌ Onɛzimu na, wu wu co ba wu ceboro ni wu taanŋii jɛ wɛ.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbŌyŌ

FilemŌ 1-3 PŌli fŌ ni wu baraga daha mujuu.

FilemŌ 4-7 PŌli ya FilemŌ wo n'a daa wu sŌ.

FilemŌ 8-22 PŌli ya FilemŌ keme jɛɛri Onɛzimu keree na.

FilemŌ 23-25 PŌli ni wu taanŋiinɛ fŌ mujuu.

PŌli fŌ mujuu

¹ Nɛ PŌli we p'a le kaso ni Yesu Kirisa wo mɛgɛ ki kaa jo na ge, nɛ ni na ceborona Timote, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun wù labyɛŋii, wù taanŋii FilemŌ mu. ² N'a daa fɛɛ piimu p'a puyɛ pinnɛɛ ma puga ki ni ge, na wu tun pee bɛ mu, na wu tun wù ceboroshŌ Afiya mu. Wù ceborona Arishipi wemu w'a kanhama pu jaa ni wù ni shiizhan labye wu fɛni ge, ni wee bɛ.

³ Wù To Kile ni wù KafŌ Yesu Kirisa wu niimɛ ni jɔŋjɛ kan yi mu.*

PŌli ya FilemŌ wo taanŋɛgɛ ke ni wu n'a daa wu kaa logo

⁴ Na ceborona FilemŌ, nɛ ba da Kile jɛɛri tuun bɛɛri ni, nɛ ma na fungŏngŏ yaha mu na, na baraga taha wu na mu wuu na. ⁵ Bani mu ya dā KafŌ Yesu na dagana lemu na ge, na n'a daa fɛɛ pu bɛɛri co ni taanŋɛgɛ kemu ni ge, yee bɛɛri ya nŌ nɛ na. ⁶ Lee wuu na, nɛ Kile jɛɛri mu mu, kŏnhŌ n'a daa wu wo karijɛɛgɛ ke k'a wù pinne ni ma ni ge, la di fara kee na. Lee di bye kajŏŋŌ, kasaanŋaa kiimu bɛɛri ki wa wù mu wù jiiifɛɛɛ ti ni Kirisa ni ge, m'a kee bɛɛri cɛ. ⁷ Na ceborona FilemŌ, taanŋɛgɛ ke ki wa mu ni ge, k'a lowaa le Kile wo nagoo pu bɛɛri ni. Lee ya nɛ funŋŌ taan, na nɛ luu jɔŋjɛ fo xuuni.

Onɛzimu wemu wu bye FilemŌ wo bulo ge, PŌli ya FilemŌ jɛɛri wee wo keree na

⁸ Lee wuu na, na ceborona, keree kiimu bɛɛri mu ya yaa na pye ge, Kirisa wo karijɛɛgɛ ki funŋŌ ni, nɛ bi da já mu karamu mu wu ki pye. ⁹ Ga yani nɛ wu lee pye ge, nɛ yaa na mu jɛɛri taanŋɛgɛ ki wuu na. Nɛ PŌli, nɛ jɛri nŏhŏɛ, lee na laha wà, nɛ jɛ

* 1:3 We duba we jɛ Kiricɛn fŌ kangana.

kaso ni Yesu Kirisa mεge ki wuu na. ¹⁰ Onεzimu wo shizhaa na n'a da ma jεeri. Kirisa wo karijεεge ki funɲo ni w'a jεri ba ne ja jε we, kaso gbaha ki ni naha. Onεzimu mεge ki kōri wu jε kaɲo. ¹¹ Ne kunni ya ce na jo wu ya yaaga ɲo mu na taashiine li ni we. Ga nime, ne fara mu na, w'a keree ɲogi wεe beeri na. ¹² Lee wuu na, n'a da wu yaha zhe ma yiri. W'a jεri ba neye pyaa munaa shige jε we. ¹³ Ne kunni la bye di wu yaha naye taan naha. Kile Jozaama pemu wuu na di jε kaso wu ni ge, wu bye wee ma tεge, wu da kapyenεε pyi na mu. ¹⁴ Ne funɲo wa di kaa la shishiin pye lemu ya be ma mu we. Ne funɲo wa di ma karamu le kasaana le wo bye na we. Ga ne funɲo wa li bye di she da w'a pye maye pyaa nidaan.

¹⁵ Ma na zhe li ta mu ni Onεzimu ya laha yiyε na jεere ye nigin funɲo ni, kōnhō wu guri pa nō ma na, wu gori yaha ma mu gbee. ¹⁶ Ga nime, wu jε nago kanna bulo wu jε sanha we. Wu tayerege ya pele bulo wogo na. Wu co ni taanjεεge ni, m'a wu co ma ceboro. Wu kaa kunni ya dan ne ni fo xuuni, ga wu kaa kuuni ya yaa na dan mu ni na toro ne taan, bani sipya wu jε wii, na nōhō pye Kirisa wo.

¹⁷ Wee tuun wu ni, ma bu da m'a sii na ne wii ma nani yε pyaa pyaa, m'a yaa ma Onεzimu co ba ma da naye pyaa ki co we. ¹⁸ Li bu she da nago w'a kaa la kyεεgi ma mu, kelee ma foo jε wu na, lee yaha ne kace na. ¹⁹ Ne Pōli ye pyaa k'a ye ka na keje ki na jo ne na ba lee beeri foo tō ma mu. Ne foo le li wa ma na ge, ne funɲo wa nago di ma funɲo tirige ni lee kaa ni we. Lee foo le, lee jε muye pyaa kee. ²⁰ Na ceborona, n'a ma jεeri ma ɲo maye na, m'a le kasaana le pye na mu Kafōo wuu na. ɲo maye na m'a na funɲo jɲε, karijεεge kemu ni wu wa Kirisa ni ge, kee mεge na. ²¹ Ne dà li na nago ne bu kaa lemu jεeri mu mu, mu na lee pye ne mu; lee wuu na ne ye ka na tun mu mu. Ne dà li na sanha nago keree kii ne jo mu mu ge, mu na kee beeri pye fo na doro be ne wo nijogoo

ki taan.

²² Ayiwa, lee kadugo na m'a tashōngō ka keree pye na mu, bani ne dà li na yi wo jεrege ki funɲo ni jo pu na ba na yaha yi mu cana ka.

Pōli ni wu taanɲiine fō mujuu

²³ Na kaso lejii Epafirasi we wu jε kaso ni Yesu Kirisa mεge ki wuu na ge, wee ya ma shaari. ²⁴ Na labyenii pusamaa be, Marika, ni Arisitaaki, ni Demasi, ni Luka, pee beeri ya yi shaari. ²⁵ Kafōo Yesu Kirisa wu niime kan yi mu.

Heburuu Sεmε wemu w'a tun Heburuu shi wu mu ge

Mii we sεmε we d'a yiri we

Wèe ya ta we sεmε we kavɔɔ tii cε we. Ga l'a fiinne na wu kavɔɔ wu bi Girɛkii jomɔ pu cε xuuni, na Yawutuu kalεgeε ki bε cε, na Karijεεge Nɔmεε Nilεε li bε cε xuuni.

M'a jo Heburuu la, ma shiin ya jo Yawutuu la, yi bεeri jε nigin. Yawutu wu bye wii wemu ya dā Yesu Kirisa na ge, bani w'a yu na «wèe sefεlεε» (Heburuu 1:1). N'a daa fεε nizhiilee pu baraga ni w'a Kile Jozaama pu ta (Heburuu 2:3).

We sεmε we kakana jɔnɔ

Yawutuu piimu p'a bi giin p'i guri Yesu nɔhɔ ni, p'i ba daha Yawutuu wo kalεgeε ki feni sanha ge, pee mu w'a we sεmε we tun, kɔnhɔ p'i gori yaha Yesu wo n'a daa wu ni. Ga wèe ya cε xuu wekε wuu mu w'a wu tun wε. A wu li shε pu na na Yesu ya ye yanmuyɔ yi bεeri na.

Kile Jomɔ yεrε l'a pye we sεmε we wo funjɔ jomɔ pe. Ga, a p'i sεmε nifεnhεnε la ka na fara pu na.

Sεmε wu kafila jɔgbɔyɔ

Heburuu 1—2 Kile tudunmɔ wu jε Kile Ja we. W'a ye mεlekεε na.

Heburuu 3:1—4:13 Kile Ja w'a ye Kile tudunmɔɔ Musa na.

Heburuu 4:14—7:28 Kile Ja wu jε saraya jaha shɔnrivɔɔ nijemε.

Heburuu 8:1 —9:28 Kile ya karijεεge nivonɔ kemu tenε ge, kee ya ye nizhiige ki na.

Heburuu 10:1-18 Kile Ja wu saraga k'a ye Musa wo saliya wu woyɔ yi na.

Heburuu 10:19-39 Na samɔhɔrɔ ni lowaa ta n'a daa wu ni.

Heburuu 11:1—12:13 Wù sefεlεε piimu p'a pye n'a daa wu wo n-maa pu ge.

Heburuu 12:14—13:21 Yemu y'a jo waha ge, ni fundogo jomɔ, ni duba.

Heburuu 13:22-25 Sεmε nifεnhεfεnhεnε ni fò mujuu.

Kile ya yu ni wèe ni wu Ja Yesu Kirisa gbɔrɔ ni

¹ Kile ya jo ni wèe sefεlεε pu ni taatoronɔ li ni tεεgeε nijehenεε ni; ni joganɔaa nijehenεε ni, Kile tudunmɔɔ pii jɔ na. ² Ga nime, ye cazaya ye na w'a wu jomɔ pu kan wu Ja wu mu wu jo wèe mu. Wee Kile ya tenε na pye yanmuyɔ yi bεeri wo cεn lɔvɔɔ. Wee gbɔrɔ bε ni w'a kɔnɔ yaa. ³ Wee jε Kile wo nɔrɔ wu w'a jɔ ge, wu ni Kile keree ki jε nigin. Yanmuyɔ yi bεeri yi jε wu sefεrε jomɔ pu gbɔrɔ ni. W'a sipyii je na yeege pu jurumu wu ni, na diin Se Bεeri Fɔɔ To Kile kanige cε fugba wu ni.

Yesu Kirisa ya ye mεlekεε pu na

⁴ Kile Ja w'a ye mεlekεε pu na fo xuuni, bani Kile ye pyaa ya mεge kan wu mu kemu k'a ye fo xuuni pu woyɔ yi na ge. ⁵ Kile ya ta mεlekεε wa shishiin pye na: «Mu jε nε Ja, nε mu pye na Pya nijaa wε.»? W'i ya ta mεlekεε wa pye na: «Nε na ba bye ma To, m'a bye nε Ja wε.»? ⁶ Na fara lee na, Kile ya wu Ja nigin wu tun kɔnɔ na tuun wemu ni ge, na jo: «Mεlekεε pu bεeri p'a wu pεlε.»*

⁷ Ye w'a jo wu mεlekεε pu shizhaa na ge, yee ye:

«Tudunmɔɔ pu jε pii, na jε kapyebyii, W'a pu jeri kafεεge; na pu jeri naninε.»*

⁸ Ga ye Kile ya jo wu Ja wu shizhaa na ge, yee yi wa mε:

«Mu jε Kile, ma saanra ti da ga xhɔ bada wε.

Mu wo fanha ki publiin le, tiime publiin li jε lii.

⁹ Keree kiimu k'a tii ge, kee k'a dan mu ni, katiibaana ya dan mu ni bada wε.

Lee wuu na ma Kile w'a ma jaha bulo,

* 1:5 Zaburuu 2:7; 2 Samuweli 7:14 * 1:6 Duterεnɔmε 32:43; Zaburuu 97:7 * 1:7 Zaburuu 104:4

na wu fundanga sinme pu le ma
 juṅṅo ni,
 pee pemu p'a li shee na m'a jeri saan
 ge.

A wu ma pye m'a ye ma kaafee
 na.»*

10 Kile ya jo Kirisa shizhaa na sanha
 na:

«Kafoo, mu w'a jine noho shan fo
 taashiine li ni.

Muye pyaa keye y'a fugba wu be
 yaa.

11 Ye yanmuyo ye beeri yi da ba doro,
 ga mu kunni na ba bye ma
 tateenge ni fo gbee.

Yi beeri na ba le
 ba fana ya legi legana lemu na we.

12 Ma na ba yi kuri ba p'a fuugo ku-
 rulo we.

Yi na ba jeri ba sipya ya falene
 jeri we.

Ga mu kunni, mu wa ma siime na,
 tene be di wa ma cana jehene na
 we.»*

13 Ayiwa, Kile sanha yi jo na meleke wa
 mu bada we na:

«Tiin saanra tateenge ki ni na kanige
 ce,

fo di ba ma pen pye
 ma nidahaa tatahana.»*

14 Melekee je joo ye we? Pu beeri pu je
 munahaa, tudunmoo pu je pii. Sipyii
 piimu pu da ba sho ge, Kile ya melekee
 pu tunni pu na pee teri.

2

1 Ayiwa lee wuu na, keree kiimu
 we ya logo ge, we ya yaa na wu
 funyo yaha ki na xuuni, kono wu
 funyo ganha da wo wu ki yaha we,

2 Bani melekee p'a jomoo pemu jo ge,
 pee ya pye can; piimu ya ta pee jomoo
 pu wii yaaga we, kelee piimu p'a she
 pu ni ge, Kile ya pee beeri saraa na
 be ni pu kapyegee ni. **3** Ayiwa, Kirisa
 ya we sho shogana lemu na ge, Kafoo
 ye pyaa k'a pye shenshiime na tee
 juwuuro ti kaa jo. Lee kadugo na,
 wu kalaapiire ti t'a pu logo ge, a pee
 di pu jo fiinne we mu. Ayiwa, wu

bu le yaha jaha kaa, shogana leke na
 we di da ba sii zho pee kanhama
 pu na we? **4** Kile ye pyaa ya li she
 na pee jomoo pe je can. A w'i sefeere
 kan wu kalaapiire ti mu p'a jaha
 sheshere ni kagbaho ni kakanhanaa
 tuuyo nijehye pyi. W'a Fefere Mu-
 naa li wo loolodahaa ki be kan pu mu
 be, na be ni wuye pyaa jidaan ni.

*Yesu Kirisa gboro ni sipya ya
 juwuuro taa*

5 Ayiwa, kobaṅa kemu kaa we ya
 yu ge, Kile ya ta kee wo juṅṅo fere ti
 kan melekee pu mu we. **6** Ga l'a ka Kile
 Kafila wu ni na:

«Sipya je jaha
 fo mu w'a ma funyo shaa ni wu ni
 we?

Sipyiyawyii je jaha
 fo mu w'a li kasege pyi we?

7 M'a wu cereṅe na foro
 melekee pu taan jeri funyo ni.

M'a nooro ni pereṅe to wu juṅṅo ni
 na pye wu saanra judono.

8 M'a yanmuyo yi beeri kuu wu kan.»*

Ayiwa ma bu logo na Kile ya
 «yanmuyo yi beeri» kuu wu kan, lee
 kori wu je na yanmuno ka shishiin je
 kuubaa wu mu we. Ga lee be na, we
 sanha yanmuyo yi beeri na y'a kuu wu
 mu we. **9** Ga Yesu wemu w'a cereṅe
 na foro melekee pu taan jeri funyo ni,
 kono wu xhu sipyiire ti beeri wuu na
 Kile wo niime wu gboro ni ge, nime
 wee ya nooro ni pereṅe ta, bani w'a xu
 wo kanhama pu soro.

10 Ayiwa can na, we w'a yanmuyo yi
 beeri yaa, ni yanmuyo yi beeri ya yaa
 wu wuu na ge; l'a be To Kile mu wu
 Yesu pye juṅṅofgbō nijeme jaagi baa
 wo wu kanhama pu gboro ni. Kono
 shenneheme di bye Kile nagoo, p'i je
 wu nooro wu ni. Bani Yesu wu je pu
 juwuuro ti juṅṅofoo. **11** Yesu wemu
 w'a sipyii jii na wo pu jurumu ni ge,
 wee ni wu sipyii pu beeri To wu je
 Kile. Lee wuu na, li ya ta pye shiige

* **1:9** Zaburuu 45:7-8; Ezayi 61:3

* **1:12** Zaburuu 102:26-28

* **1:13** Zaburuu 110:1

* **2:8**

Zaburuu 8:5-7

wu mu w'a pee pyi wu cebooloo we.
 12 Lee wuu na w'a jo:

«Kile, n'a da ma mæge ki yiri na ce-
 booloo pu mu,
 di ma masəŋo yogo cee na sipyii
 pu bæeri jii na.»*

13 A wu Kile pye sanha na:

«N'a da mu pye na tadanja.»
 Na nəhə jo sanha na:

«Kile ya nagoo piimu kan ne mu ge,
 ne ni pee piiri shiizhan.»*

14 Ayiwa, sipyii p'a pye Kile na-
 goo pee, lee wuu na Yesu be ya pye
 sipiyawyii. W'a pye mu kənhə wu
 xu wu gbəəŋo ni, xu sefæere te ti ne Shi-
 taanni keŋe ni ge, tee di gyæegi. 15 Xu
 jii fyaara ya piimu pye Shitaanni wo
 buloo pu shi wu caŋa nehe ki bæeri
 funŋo ni ge, kənhə wu pee be juŋo
 wolo. 16 Can na Yesu ya ta pa di ba
 melekee pu shə-ε de! Ga Ibirayima na-
 goo w'a pa shə. 17 Lee wuu na li waha
 li waha, w'a yaa na pye sipiyawyii
 pyegana bæeri na, kənhə wu bye pu
 saraya naha shəənrivæe wo juŋofəgbə,
 wemu w'a juŋo naari, na ne jəməe fəə
 Kile wo labye wu ni ge. Kənhə wu
 sipyii pu wo jurumu wu foo tə.

18 Ayiwa, piimu p'a gana nəwuuro
 keŋe ni ge, wu na já pee tæge nime.
 Bani wuyæ pyaa ki be ya jé nəwuuro
 ni kanhama ni.

3

Kirisa ya ye Kile tudunmə Musa na

1 Lee wuu na, na cebooloo Kile ya
 yee piimu yiri, na yee pye wu fæfæere
 sipyii fugba wu wo naŋiŋe ki kaa na
 ge, ne funŋo ki ne wu wu funyo yaha
 nidoyo Yesu na; Kile ya Yesu wemu
 pye wu tudunmə, ni saraya naha
 shəənrivæe wo juŋofəgbə wèe wo n'a
 daa wu shizhaa na ge, 2 Kile w'a wu
 teŋe wee labye wu na, a w'i bye jəməe
 fəə ba Musa ya pye jəməe fəə wu labye
 wu ni Kile puga ki ni we. 3 Ga Yesu ya
 yaa ni pæŋe ni na ye Musa na, bani

puga yaavəə ya pæŋe taa na ye puga
 kiyæ pyaa na. 4 Puga bæeri, sipya wu
 ne ki yereŋevəə, ga yaŋmuyə yi bæeri
 yereŋevəə di ne Kile. 5 Kile tudunmə
 Musa kunni ya pye Kile wo kapyebye,
 wemu w'a kapyeŋe ki pye ni jəməe
 fæere ni Kile wo puga ki ni ge. Kile
 bu jomə pemu jo w'a pee jo sipyiire ti
 mu. 6 Ga Kirisa ya pye Kile Ja wemu
 w'a pye jəməe fəə ge. W'a tiin Kile
 puga ki ni, na bye yaŋmuyə yi bæeri
 juŋo ni. Wèe pu ne kee puga ke; wèe
 funyo y'a taan jo n'a daa we ni tadanja
 kemu wa wèe mu ge, wèe ya yaa na la
 le, na gori yaha kee na fo taaxə le.

Nməə lemu l'a gbegele yaha Kile wo sipyii pu mu ge

7 Lee na Fæfæere Munaa ya jo:
 «Yi bu Kile jomə pu logo nijaa,
 8 yi ganha bu da niwegee waha,
 ba yi sefæere p'a li pye
 pu wo n'a she wu tuun wu ni
 siwaga ki ni we.

9 Wee xuu wu ni yee sefæere p'a jo
 p'i ne Kile taanna wii,
 na ta pu d'a ne kapyegee ki ja,
 fo na she nə yee kelee shishæere
 (40) na.

10 Lee wuu na, ne luu ya yiri pu taan;
 a ne jo: «Pu funŋo keree k'a pu
 piinŋe tuun bæeri ni;
 ne giin p'i na koo lemu ce ge,
 pu ya lee ce we.»

11 Lee wuu na, ne luu ya yiri xuuni, a
 ne gaa jo:
 «Pu da ga ba jé ne wo nəməə li ni
 bada we.»*

12 Na cebooloo, y'a yiyæ kaseri, n'a
 daa baara zəguŋo ganha bu da wa
 shishiin ni, wu zhe Kile jii wo wu ni
 we. 13 Ga y'a yiyæ yeri caya bæeri, nijaa
 na já jo caya yemu bæeri na ge, kənhə
 jurumu ganha bu da yee wa shishiin
 piinŋe wu yi niwegee pye ki waha we.
 14 Tadanja kemu wèe ya ta fo taashiine
 li ni ge, wèe bu la le wuyæ ni na gori
 yaha kee tadanja ki na fo na she nə li
 tæne na, wee tuun wu ni wu na bye

* 2:12 Zaburuu 22:23

* 2:13 Ezayi 8:17-18

* 3:11 Zaburuu 95:7-11

Yesu wo kariinii. ¹⁵ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Yi bu Kile jomɔ pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee
waha,
ba yi sefɛlɛɛ p'a li pye
pu wo n'a she wu tuun wu ni
siwaga ki ni wɛ.»*

¹⁶ Ayiwa, piikɛ pu d'a Kile jomɔ pu logo, na nɔhɔ n'a she le puyɛ ni wɛ? Kile tudunmɔɔ Musa ya piimu bɛɛri jaha co na foro Misira fiige ki ni ge, ta pee bɛ wɛ? ¹⁷ Piikɛ tɔan Kile luu d'a yiri fo yee kelɛɛ shishɛɛɛ (40) wɛ? Piimu p'a jurumu wu pye na xhu siwaga ki ni ge, ta pee bɛ wɛ? ¹⁸ Kile ya kaa li na na jɔgɔ ni jɔgɔ wu jɛ pee da ga ba jé wee wo ηmɔnɔ fiige ki ni-i wɛ? Piimu p'a wu jomɔ pu logo na nɔhɔ n'a she le puyɛ ni ge, ta pee bɛ wɛ? ¹⁹ Lee l'a li pye wɛɛ ya li ja, pu n'a daa baara ti wuu na pee ya ta já jé Kile wo ηmɔnɔ fiige ki ni wɛ.

4

¹ Ayiwa, Kile ya jomɛɛ lɔ wɛɛ mu na wɛɛ na ba jé wu ηmɔnɔ li ni. Lee wuu na, w'a wùɛ kasɛri xuuni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da bye jebaa li ni wɛ. ² Bani Kile Jozaama p'a jo wɛɛ mu ba p'a jo pee mu jogana lemu na wɛ. Ga jomɔ pe pee ya logo ge, pee ya ta yafiin bɛ jɔ pu na wɛ. Bani pu logovɛɛ ya ta pu co ni n'a daa ni wɛ. ³ Ba Kile ya yi jo jogana lemu na wɛ na:

«Nɛ loyire wo ya kaa jo pu da ga ba jé nɛ wo ηmɔnɔ li ni bada wɛ.»*
Ga wɛɛ piimu p'a dà Yesu na ge, wɛɛ kunni na ba jé lee ηmɔnɔ li ni. Kile ya wu ηmɔnɔ li kaa jo fo tuun wemu ni wu labye w'a fa kɔnɔ ki yaaduun wu ni ge. ⁴ Bani y'a jo Kile Kafila wu ni caɲa gbarashuun wogo ki shizhaa na na:

«Kile ya wu labye wu xɔ wá
caɲa gbarashuun wogo ki na,
na ηmɔ caɲa gbarashuun wogo ki
na.»*

⁵ Kile ya jo sanha na: «Pu da ga ba jé nɛ wo ηmɔnɔ li ni bada wɛ.»

⁶ Ayiwa, piimu p'a fɛnhɛ Kile Jomɔ pu logo ge, pee ya ta jé lee ηmɔnɔ li ni wɛ, bani pu ya ta dà Kile na wɛ. Wee tuun wu ni piitiilee p'a yaa na jé lee ηmɔnɔ li ni. ⁷ Lee wuu na Kile ya caɲa katii tenɛ sanha, kee jɛ «Nijaa». W'a fɛnhɛ ye jo saannaa Dawuda jɔ na fo l'a mɔ, yee yemu y'a jo xɔ naha bɛ ge na:

«Yi bu Kile jomɔ pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee waha
wɛ.»*

⁸ Ayiwa, Zhouwe da bi sii já ηmɔnɔ li kan Izirayɛli nagoo pu mu, Kile bi da jo nige caɲa katii shizhaa na wɛ. ⁹ Lee na ba Kile ya ηmɔ caɲa gbarashuun wogo ki na ηmɔgana lemu na wɛ, lee ηmɔnɔ li tuugo k'a gbegele yaha sanha Kile sipyii pu mu. ¹⁰ Bani wemu w'a jé lee ηmɔnɔ li ni ge, wee bɛ ya ηmɔ wu labye wu na, ba Kile ya ηmɔ wɛ. ¹¹ Lee na, wù la le wù jé lee ηmɔnɔ li ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu da n'a she pyevɛɛ pu ni wɛ.

¹² Bani Kile Kafila wu jɛ jii wo ni baraga wo. Wu jɔ ya taan na ye jɔyɔ shuun ηmɔɔ na. Wu na já sipya su wu zɔ na, fo na she nɔ wu munaa tɛhɛɛ na, na nɔ wu yatɛnzogoyo ni semɛɛ pu na. W'a sipyii funzhakeree ni pu funjɔ keree suguri, fo na ki cɛni. ¹³ Kile wo yayaaga ka shishiin ya ηmɔhɔ wu na wɛ. Kile wemu jaha tɔan w'à da ba fiin jo ge, yaɲmuyɔ yi bɛɛri yi jɛ kpɛɛngɛ na wee jaha tɔan taɲmɔhɔnɔ baa.

Yesu wu jɛ saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ we

¹⁴ Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ wu jɛ wɛɛ mu, wemu w'a dugi fo fugba wu ni ge; wee jɛ Yesu Kile Ja we, Lee wuu na wù kori yaha wu n'a daa koo li ni. ¹⁵ Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ wemu wu jɛ wɛɛ mu ge, wee ya jɔnɔ jaari wɛɛ na, na wɛɛ tɛri wù fanhaxhɔɔɔ keree na. Bani Shitaanni ya wu taanna wii

* 3:15 Zaburuu 95:7-8

* 4:3 Zaburuu 95:11

* 4:4 Zhenɛzi 2:2-3

* 4:7 Zaburuu 95:7-8

ba w'a li pyi wèe na wε, ga wu ya ta já wu tɔɔgɔ le jurumu wa shishiin ni wε. ¹⁶ Lee na, wù lowagaa wuu pu fulo Kile wo niime saanra koro li na, kɔnhɔ wu nɔnɔ naari wù na. Wu niime tirige wù na, kɔnhɔ wu bye wù tɛgɛvɔɔ wù tɛgɛduun ni.

5

¹ Ayiwa, saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wemu pu ma shɔɔnri lo sipyii pu tɛ ni ge, sipyii pu wuu na wu ma denɛ, kɔnhɔ wu da sipyii pu ni Kile tɛ keree ki shɔɔnri. Saraya yemu p'a wo pu wo jurumu w'i yafa pu mu ge, ni yanmuyɔ yemu p'a gaan Kile mu ge, kɔnhɔ wu da yee bɛ kaan Kile mu. ² Wu na já da kaa cɛbaalaa ni piinɛ fɛɛ pu naha conɪ ni lotaan ni, bani wuyɛ pyaa bɛ nɛ fanhaxhɔɔrɔ fɔɔ wa ba pu nɛ wε. ³ Tee fanhaxhɔɔrɔ te ma wu pye wu na saraya wo wuyɛ pyaa wo jurumu wu wuu na ba w'a li pyi sipyii pusamaa wo jurumu wu wuu na wε.

⁴ Ayiwa, wa shishiin da ga já wuyɛ pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wε, fo Kile yɛ pyaa bu ma yiri, na ma pye wii ba w'a Arɔn pye mu wε. ⁵ Lee l'a li pye, Kirisa bɛ ya ta wuyɛ pɛlɛ na weeyɛ pyaa k'a wuyɛ pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wε. Ga na Kile w'a wee pye wii; w'a Kirisa pye:

«Mu nɛ nɛ Ja,

nɛ mu pye na pya nijaa.»*

⁶ Y'a ka Kile Kafila wu ni xuu wa bɛ ni na:

«Mu na ba gori yaha gbee saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔnɔfɔɔ, ba Melikisedeki nɛ wε.»*

⁷ Tuun wemu ni Yesu di bye kɔnɔ na ge, w'a bi li cɛ na To Kile na já wee shɔ xu na, a wu Kile nɛeri, na nɛɛgbɔhɔ pye fo na mɛɛ suu. A Kile di wu nɛrɛgɛ ki shɔ wu Kile nɪi fyaara ti wuu na. ⁸ Ga ali na ta wu nɛ Kile Ja we, w'a sɔɔ na Kile nɔmɛɛ co wu kanhama pu funɔnɔ ni. ⁹ Ba w'a Kile wo kapyɛnɛɛ ki bɛeri nɔ fa wε, piimu bɛeri p'a wu nɔmɛɛ co

* 5:5 Zaburuu 2:7 * 5:6 Zaburuu 110:4

ge, a wu pee bɛeri shɔ; tee juwuuro te wa da ga xhɔ bada wε. ¹⁰ A Kile di wu pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ we ba Melikisedeki nɛ wε.

N'a daafɛɛ p'a yaa na se naha na n'a daa wu ni

¹¹ Keree nɪnɛhɛnɛɛ wa wèe mu na yu yee mu le shizhaa na, ga ki kɔri shɛmɛ p'a waha yee na. Bani yee keree naha cɛmɛ p'a pɛn. ¹² Nime bi yaa na yee ta yee ya nɛri na xɔ kalaatii. Ga yee nime wuu mago sanha di nɛ kalaatii na p'a yi kalaa Kile jomɔ pu keree nizhiigee ki ni. Jirime na yee mago wa, yee da ga já yaligbangbanɲa li wε. ¹³ Wemu wo nɔlige ki nɛ jirime yɛ ge, wee nɛ pu-binne. Wee ya katiine cɛ shɔɔnri katiibaana ni wε. ¹⁴ Ga yaligbangbanɲa nɛ sipyileye wogo, pee piimu fungɔnyɔ y'a kasaanɲa ni kakuunɔɔ cɛ shɔɔnri ge, bani p'a tee lee na.

6

¹ Lee wuu na, wèe ya kalaa Kirisa wo keree kiimu ni nɔkɔɔnrɔ ti na ge, wù ganha bu da gori yaha kee yɛ na sanha wε. Wù la le wù she naha na ba n'a daa wu cɛvɛɛ see wuu nɛ wε. Wèe ya yaa na kuri sanha nɔkɔɔnrɔ ti wo kalaa wu fɛni wε, wee wemu wu nɛ na sipya ya yaa na daburajɛ jo na wu tɔɔgɔ wolo kɔnɔɔ baa keree ni, na dà Kile na ge, ² ni batizeli keree, ni na keye tɛri sipyii na na Kile nɛeri pu mu, ni xunɛnɛ li keree, ni kiiri we wu da ba gɔn kɔnɔ sipyii na caxhɔgɔ ki cana ge. ³ Ayiwa, wù na kii keree kii yaha mu wù she naha na, ni Kile ya li koro kan.

⁴ Piimu p'a kpɛɛngɛ ki ta tɔɔnɪi nigin na xɔ, na fugba wu wo loolodaa li nɛhɛ, na Kile wo Fɛfɛɛɛ Munaa li ta ge, ⁵ na Kile jomɔ pu cɛ yacɛnɛ, na cabaya sefɛɛɛ ti nɛhɛ ge. ⁶ Lee bɛ na a pee sipyii p'i zhe sanha Kile jomɔ pu ni, na guri taha pu kalɛgɛɛ fɛni. Pee sipyii pii na já pye dii na daburajɛ jo sanha Kile naha tɔan wε? Bani li nɛ kanna Kile Ja wu puyɛ pyaa ya goroo korikoritige

na, na wu shiige sipyiire ti bæeri jaha tàan.

⁷ Ayiwa, zanhaya nipehaye ya dun jinε kemu na, k'i faa yapyiire yeege ki faa pyevεε mu ge, kee ya Kile duba taa. ⁸ Ga ki ba xhuyo ni jakuunjo yeege, ki da yafiin be jo wε, ga lanj ya kee tεεjε. Ki taxogjo jε na.

⁹ Lee be na, na cebooloo, na taanjiinεε, ali wèe jεhε ba pe jomjo niwa pe yu, nakaara wa wèe funyo ni yee shizhaa na wε. Wèe ya li ce na yee wa koo nizaana ni, lee lemu li jε juwuuro ti wo koo li ge. ¹⁰ Kile jε tiibaa fo wu funjo ki wo yee wo nibyegee kee, ni yee wo taanjiεεge ki na wε, taanjiεεge kemu yee ya zheε cebooloo pu na Kile mεge ki wuu na ge; bani yee wa yi cebooloo n'a daa fεε pu mago jogji, ali nime we be ni yee wa pu mago jogji. ¹¹ Ga wèe funjo ki wa yee bæeri nigin nigin wu la le yi da se jaha na mu fo tεhεε le. Kōnhō le na y'a daa ge, y'i ba lee ta. ¹² Wèe funjo wa yee pu pye saafεε wε. Ga Kile ya cεn wemu jomεε lo ge, sipyii piimu p'a la le na wee taa pu n'a daa ni pu loxulo gbogjo ni ge, yi pye pee taannivεε.

Kile ya jomεε lemu lo ge

¹³ Tuun wemu ni Kile ya jomεε lo Ibirayima mu ge, ma na jo ba yaaga wa kemu k'a ye Kile ye pyaa na wε, a Kile di gaa wuyε pyaa mεge na na: ¹⁴ «Nakaara baa, n'a da duba ma mu, ma nagoo na ba jεhε xuuni.» ¹⁵ Ayiwa, a Ibirayima di ganha na Kile jaha wii ni loxulo ni, na sii mo lee ni. Kadugo tàan a Kile di ba jomεε li fa wu mu, w'a bi lemu lo wu mu ge.

¹⁶ Sipya ba da gaa, yaaga kemu k'a ye wu na ge, kee na w'a gari. Kee kaaga ke ki ma li shεε na pee jomjo pu jε can, na nakaara ta shishiin be wa pu ni wε. ¹⁷ Lee pyegana li na Kile ya li shε na fiinjε wu cεn lovεε pu na, na jεri wa shishiin wa wee wo katenεε li ni wε, lee na w'a kaa taha wu jomεε li na. ¹⁸ Kii keree shuun we da ja jεri bada wε. Kile wu jomεε lo wu nōhō kaa taha li na, wu da ja

kafineyε jo bada wε. Lee na wèe ya lowaa ta, na wù keye kuri kee tadaņa ki na. ¹⁹ Kee tadaņa ki jε wèe mu ba tōrō jε wε, temu t'a dugo, t'i kōrōgo conī na yerejε lohō ni ge. Ki jε ba baraga yanmujo jε wε; k'a wèe tēri wù gori yaha n'a daa ni. Lee wuu na wù na ja jé fεfεεε ti bæeri wo fεfεεε xuu wu ni Kile jaha tàan wù n'a daa wu baraga ni. Fànja ka ki bi lee kujōo le jaha pari. ²⁰ Yesu ya fεnhε jé wèe jaha na wee xuu wu ni, kōnhō wu wèe wo jurumu wu laha wà. Wee ya pye saraya jaha shōonrivεε wo jūnjōfōgbo ba Melikisedeki bi bye wε. Wu na ba gori yaha gbee tee jūnjō fεεε ti ni.

7

Melikisedeki ya ye Levi wo nagoo pu na

¹ Ayiwa, we Melikisedeki we ya bye Salemu kulo li wo saan, na jε be Kile-gbotabaaga wo saraya jaha shōonrivōo. Wee tuun wu ni Ibirayima bi shε kashen ηmo ni saannaa piitiilee ni, na se ta pu na. Ba w'a pa guri na ma wε, a Melikisedeki di shε wu jūnjō cīri, na duba pye wu mu. ² Yaaga yaaga Ibirayima ya ta kashen ki ni ge, a wu yee bæeri jagi wolo kan Melikisedeki mu. Melikisedeki kōri wu jε na: «Tiime saan», na fara lee be na, Salemu kulo li saan wu jε wii. Lee kōri jε: «Najinjε saan». ³ To ni nu jε wu mu wε. Wa shishiin ya ta jo wu nōhō tayirige shizhaa na, kelee wu segana, kelee wu xugana shizhaa na wε. Wu jε ba Kile Ja wu jε wε, bani wu na gori yaha wu saraya jaha shōonrivεεε ti ni gbee.

⁴ Ta yee ya li ce na sipyigbo wu jε Melikisedeki wε? Fo wèe tolε Ibirayima ya yaaga yaaga ta kashen ki ni ge, a wu yi bæeri jagi wolo kan wu mu wε! ⁵ Levi nagoo piimu p'a jin saraya jaha shōonrivεεε ti kapyenεε ki ni ge, saliya wa pee mu p'a jagi shuu Izirayeli nagoo pu mu, lee kōri p'a wu shuu puyε pyaa shi shεen pu mu, ali na ta pu be jε Ibirayima nagoo p'a. ⁶ Melikisedeki bye Levi shi shen wε, ga na jagi shō Ibirayima mu. Kile

bi nɔmɛɛ lɔ wee Ibirayima wemu mu ge, a wu duba pye wee mu. ⁷ Ayiwa nakaara baa, duba pyevɔɔ ya ye duba tavɔɔ na. ⁸ Saraya naha shɔɔnrivɛɛ pu shizhaa na, piimu p'a bi jagi wu shuu ge, pee bye sipyii piimu da gori xu baa wɛ. Ga Mɛlikisedɛki we w'a jagi wu shɔ Ibirayima mu ge, l'a shɛ na wee na gori yaha nɔi na gbee. ⁹ Wɛɛ na j'a jo na Ibirayima ya jagi wu wolo tuun wemu ni ge, Levi nagoo piimu p'a jagi wu shuu ge, pee bɛ ya jagi wolo wee tuun wu ni. ¹⁰ Bani tuun wemu ni Mɛlikisedɛki ya shɛ Ibirayima nɔnɔ cɪri ge, pee bi sanha se wɛ; ga p'a bi bye Ibirayima ni.

¹¹ Ayiwa, Kilɛ ya saliya wemu kan Izirayɛli nagoo pu mu ge, Levi wo saraya ye yi bye wee saliya we wo tayeregbɔhɔ. Tee saraya naha shɔɔnrivɛɛɛ ti da bi j'a sipyii pu shɔ pu jurumu wu na, nɔnɔ bi da bye nige li na nago saraya naha shɔɔnrivɔɔ watii wu na tenɛ, wee di bye ba Mɛlikisedɛki nɛ wɛ. Wu ganha bu bye Arɔn wo kpɔɔn li shɛn wɛ. ¹² Ga saraya naha shɔɔnrivɛɛɛ ti bu nɛri, li waha l'i waha saliya wu bɛ ya yaa na nɛri. ¹³ Wɔ Kafɔɔ Yesu wemu kaa wɛɛ ya yu ge, gbawege katii ni wee ya foro. Kee gbawege ke wo sipya wa shishiin ya ta saraya naha shɔɔnrivɛɛɛ kapyɛnɛɛ pye saraya tasogonɔ xuu wu taaan wɛ. ¹⁴ L'a fiinɛ na Zhuda wo gbawege ki shɛn wu nɛ wɛ Kafɔɔ we. Ga tuun wemu ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya jo saraya naha shɔɔnrivɛɛ pu shizhaa na ge, wu ya ta yafiin jo Zhuda wo gbawege ki shizhaa na wɛ. ¹⁵ Ayiwa, lemu li wa kii keree kii wo nɛri wu fiinɛ sanha wɛɛ mu ge, lee li wa mɛ. Saraya naha shɔɔnrivɔɔ watii w'a tenɛ, wee nɛ ba Mɛlikisedɛki nɛ wɛ. ¹⁶ Lee ya li shɛɛ na wee saraya naha shɔɔnrivɔɔ wu ya ta tenɛ na saha ni sipyii wo saliya nɔmɛhɛɛ ki ni wɛ. Ga wuyɛ pyaa wo tɛhɛnɛ baa nɔi sicuumɔ pu sefɛɛɛ ti gbɔɔrɔ ni w'a tenɛ. ¹⁷ Bani Kilɛ ya pa li shɛ na:

«Mu nɛ saraya naha shɔɔnrivɔɔ fo gbee,

ba Mɛlikisedɛki nɛ wɛ.»*

¹⁸ Saraya naha shɔɔnrivɛɛɛ ti wo saliya nizhiimɛ w'a to wu fanhaxhɔɔrɔ ni wu lapɔbaara ti wuu na. ¹⁹ Bani saliya wu ya j'a yafiin bɛ nɔ fa wɛ, ga wɛɛ ya tadanɔ ta nime, kemu k'a nɔ nizhiige ki na ge. Kee gbɔɔrɔ ni wɛɛ da j'a vulo Kilɛ na. ²⁰ Na fara lee bɛɛri na, Kilɛ ye pyaa k'a kaa na Yesu wu da bye saraya naha shɔɔnrivɔɔ we. Kilɛ ya ta lee tuugo pye saraya naha shɔɔnrivɔɔ watii shizhaa na wɛ. ²¹ Ga ba Yesu ya pye saraya naha shɔɔnrivɔɔ wɛ, a Kilɛ di gaa na jo:

«Nɛ Kafɔɔ Kilɛ ya kaa,

nɛ da ga na nɔmɛɛ nɛri wɛ. Jo:

«Mu nɛ saraya naha shɔɔnrivɔɔ fo gbee.»*

²² Lee wuu na Yesu ya pye le kariɛɛɛɛ nɛ nɛɛɛfonɔ le wo sɛɛri wɛɛ ni Kilɛ tɛ ni. Lee kariɛɛɛɛ nɔmɛɛ l'a ye na kanha nizhiinɛ li na.

²³ Na fara lee na, pii pu saraya naha shɔɔnrivɛɛ pu bi nɛhɛ, bani xu ya ta wa shishiin yaha w'a pye pu ni gbee wee labye we ni wɛ. ²⁴ Ga Yesu ya kori yaha gbee nɔi na. Lee wuu na wee wo saraya naha shɔɔnrivɛɛɛ ti na gori yaha fo gbee. ²⁵ Lee wuu na, wemu bu sɔɔ Kilɛ na Yesu wo kariɛɛɛɛ ki gbɔɔrɔ ni, wee na nɔwuuuro ta konɔ ki caxhɔgɔ. Bani Yesu nɔi wo wu nɛ gbee, na Kilɛ nɛɛri peefɛɛ mu. ²⁶ Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wemu w'a bi sii yaa fo wɛɛ pu wee ta ge, wee wu nɛ wii. Wu fɛfɛɛɛ wo wu nɛ. Jaagi xuu wa shishiin nɛ wu na wɛ, jurumu bɛ wɛ. Kilɛ ya wu waa laha jurumupyii pu na, na wu yirige kari fo fugba wu ni. ²⁷ Wu mago wa li na nago niga bɛɛri wu fɛnhɛ saraga wolo wuyɛ pyaa wo jurumu wu wuu na, wu bu xhɔ wu na w'a sipyii pusamaa wo saraya yi wo pu wo jurumu wu wuu na, ba saraya naha shɔɔnrivɛɛ p'a bi li pyi wɛ. Ga w'a wuyɛ kan na pye saraga tɔɔnɔi nigin ye pe, sipyii pu

* 7:17 Zabururu 110:4 * 7:21 Zabururu 110:4

wo jurumu wu wuu na. Saraga katii ya yaa na wolo nige kee kadugo na we. ²⁸ Saliya w'a sipyii piimu pye p'a tenɛ na pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nuɔɔfɔgbɔ ge, fanhaxhɔɔrɔ ti bi bye pee na. Kile ya kaa na jomɔ pemu jo saliya wu kadugo na ge, pee p'a wu Ja wu tenɛ na pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nuɔɔfɔgbɔ, wee wemu w'a fa, w'i da gori yaha be mu gbee ge.

8

Yesu wu ne wɛ wo saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nuɔɔfɔgbɔ we

¹ Ayiwa, jomɔ pemu beeri wɛ ya yu ge, pu nuɔɔ yɛ pyaa ne na saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nuɔɔfɔgbɔ wemu wu ne wɛ mu ge, wee nidɛɛnge ki ne Se Beeri Fɔɔ To Kile kanige ce fugba wu ni. ² Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ kemu ni w'a wu wo labye wu pyi ge, kee ne faya puga see wogo kemu Kafɔɔ Kile yɛ pyaa ya yerenɛ ge; sipiyawyii wo niyerenɛ be we.

³ Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nuɔɔfɔgbɔ beeri, wu katenɛɛ nuɔɔ ki ne na yakanya ni saraya yi kaan Kile mu. Lee na, li waha l'i waha, wɛ be wo saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nuɔɔfɔgbɔ wu be ya yaa na saraga ka wolo. ⁴ Wu da bi bye ninɛ ke na wu bi da bye saraya naha shɔɔnrivɛɛ we. Bani saraya naha shɔɔnrivɛɛ pii wa na xɔ piimu p'a yakanya ye, ni saraya yi keree naha shɔɔnri, na be ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni ge. ⁵ Pee wo saraya naha shɔɔnrivɛɛɛ t'a byi Kile-pɛɛɛɛ puga kemu ni ge, kee ne fugba wogo ki wo jaa. Lee na, tuun wemu ni Kile tudunmɔɔ Musa bi da fana puga ki yerenɛ ge, a Kile di wu pye: «Jaa wemu w'a she ma na na ma yaha faabobɔɔ ki nuɔɔ ni ge, la le m'a ki beeri yaa mu.»* ⁶ Ga nime Yesu wo labye w'a ye na kanha saraya naha shɔɔnrivɛɛ pusamaa wo wu na. Bani wee wu ne susurodegemɛ Kile ni sipyii pu te ni. Kariɛɛge jomɛɛ nivonɔ l'a ye na kanha nilɛɛ li na, bani lee

* 8:5 Ekizode 25:40

* 8:12 Zheremi 31:31-34

nɔhɔ ya tenɛ jomɛɛɛ kiimu na ge, kee ya ye nizhiigee ki na.

⁷ Can na, kariɛɛge jomɛɛ nizhiine li nuɔɔ da bi fa, nuɔɔ bi da bye li na pu na shuun wuu nɔhɔ shan we. ⁸ Ga Kile ya wu sipyii pu jaagi, na pu pye:

«Li wii caya ya wa ma,
ne Kafɔɔ Kile w'a jo mu.

Ne na ba kariɛɛge jomɛɛ nivonɔ lo
Izirayeli puga ke ni Zhuda puga
ki mu.

⁹ Ne pu sefelɛɛ pu kenɛ co,
na pu yeege cana kemu Misira
fiige ki ni ge,

kariɛɛge jomɛɛ le ne lo pu mu wee
tuun wu ni ge,
nivonɔ li da ba bye lee tuugo we.

Bani p'a ne kariɛɛge jomɛɛ li kyɛɛgi.
Lee wuu na ne be ya pu yaha.

¹⁰ Kariɛɛge jomɛɛ le ne da ba lo
Izirayeli nagoo pu mu
yee caya yi d'a toro xɔ ge, lee le:

Ne na ba na saliya wu le pu fungɔnyɔ
ni,
di wu ka pu zɔɔɔ na.

Ne na ba bye pu Kile,
p'i bye ne sipyii.

¹¹ Wa shishiin da ga ba wu shi shɛn,
kelee wu ceboro kalaa nige we
na:

«Yi Kafɔɔ ce we.»

Bani pu beeri na ba ne ce,
na lo sipyitiilee na fo na she no
sipyigbɔɔ na.

¹² Ne na ba pu kanahaya yi yafa pu
mu.

Ne da ba na funɔɔ tirige
ni pu jurumu wu kaa ni nige
we.»*

¹³ Tuun wemu ni Kile ya kariɛɛge jomɛɛ nivonɔ li kaa jo ge, a lee di nizhiine li neri nilɛɛ. Ayiwa, kariɛɛge jomɛɛ nizhiine lemu l'a le, li cana nii be d'a toro ge, lee ya giin di biin.

9

Yesu Kirisa ye wu ne saraga nivanja

¹ Kariɛɛge jomɛɛ nizhiine li funɔɔ ni,
kodorogoo kii bye wa Kile

pɛlɛgana na, ni Kile-pɛɛɛɛ puga fàya wogo, kee kemu bye ɲiɲɛ ke na ge. ² Fàɲa puga ki bi yerɛɲɛ, na ki pye pupyaa shuun. Pubile nizhiinɛ li bye fɛfɛɛɛɛ puga. Sokinnagbɔ we, ni tabali we, ni buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, kee ni yee bi bye. ³ Pubile shuun wuu li bi bye ɲahaparaga fàɲa shuun wogo ki kadugo yíri. Lee bi bye fɛfɛɛɛɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛɛɛ puga. ⁴ Saraya yi tawologo ka bye wà kemu k'a yàa ni sanni ni ge, kee ni pu bi nudanga yawurire ti leni. Keshi wa bɛ bye wà, sanni wu bi taga wee bɛɛri tɔ. Maanɛ w'a bye sanni shɔɔ lemu ni ge, lee bye keshi wu ni, ni Arɔn publiin li l'a fyɛn ge, Kile bi saliya wu ɲɔmɛhɛɛ ki ka faakageeye yemu na ge, ni yee bɛ. ⁵ P'a bi jaalaa shuun nɔɔrɔ wuu p'a yàa wee keshi wu fugba ni, pee bye serubɛɛn.* Pee wo kapaya yi ɲimɛ pu bi keshi wu ɲɔtɔɲɔ ki tɔ. Pee ɲimɛ pe ni pu bi jurumu yafa wo saraya yi wo shishan pu woni keshi wu fugba ni. Ga kii keree kii bɛɛri wo ɲaha joduun ɲɛ nime wɛ.

⁶ Ayiwa, le singana le na fàya puga ke ni ki ɲaɲmuyɔ yi bɛɛri wa bi sin. Caɲa bɛɛri saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ pu bi jin pubile nizhiinɛ li ni na Kile-pɛɛɛɛ ki keree pyi. ⁷ Ga saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu yɛ nigin w'a bi jin pubile shuun wuu li ni tɔɔɲii nigin pe yee funɲɔ ni. Wu bi jin wà ni yatɔɔgɔ shishan ɲɛ wu kenɛ ni wɛ. W'a pee kan Kile mu wuyɛ pyaa wo jurumu we ni sipyiire ti wo wu wuu na, p'a wemu pye na ta pu ya li cɛ-ɛ ge. ⁸ Lee funɲɔ ni Fɛfɛɛɛɛ Munaa ya li shɛ na na fàya puga nizhiige ki yaha, xuu wemu w'a bye fɛfɛɛɛɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛɛɛ wo wu ge, wee koo bi sanha mugi wɛ. ⁹ Kee fàya puga ke bye nime wo keree kii wo jaa. Lee wa li shɛɛ na saraya yatɔɔyɔ, ni saraya yemu bɛɛri y'a gaan Kile mu ge, piimu p'a yee wo ge, na yee bi da já pee wo zɔlɔɔ pu pye fɛfɛɛɛ wɛ. ¹⁰ Yee saraya ye, ni yaliye, ni yagbaya, ni lɔhɔ wuuganɲaa ɲiɲɛhɛɲɛɛ,

kee bi bye kalɛgɛɛ. Kee keree kii bɛɛri bi bye pyemɛ fo na shɛ Kile pye w'a keree ki ɲɛri.

¹¹ Ga Kirisa ya pa, na bye cabaya ɲaɲmuzaaya yi wo saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ. Fàya puga kemu ni w'a wu wo labye wu pye ge, kee ya sii pɛlɛ, ki ɲɔ bɛ d'a fa. Sipya ya ta kee yerɛɲɛ wɛ; ki ɲɛ bɛ ke konɔ ke wogo wɛ. ¹² Wee ya ta já Fɛfɛɛɛɛ ti Bɛɛri wo Fɛfɛɛɛɛ Xuu wu ni sikapee, ni nupiye wo shishan gbɔɔrɔ ni wɛ. Ga wuyɛ pyaa wo shishan gbɔɔrɔ ni w'a já tɔɔɲii nigin yɛ pe. W'a da lee pye nige sanha wɛ, bani w'a tɛhɛnɛ baa ɲuwuuro ta. ¹³ Ayiwa, na saha ni saliya wu ni, piimu bye fɛfɛɛɛ wɛ, p'a bi sikapee ni nupɛhɛɛ shishan, ni nupinyɛ nizogoyo shɔɔnrɔ woni peefɛɛ na, na pu pyi mu fɛfɛɛɛ. ¹⁴ Ga Kirisa shishan ya fɛfɛɛɛɛ pyi na ye yee na xuuni! Tɛhɛnɛ baa Kile wo Munaa li gbɔɔrɔ ni w'a wuyɛ kan Kile mu saraga, manɛ ɲɛ kemu na wɛ. Wu shishan ya ɲuɲɔ baa keree je laha wèe zɔlɔɔ na, kɔnhɔ wèe di da kapyɛɲɛɛ pyi Kile ɲii wo wu mu.

¹⁵ Lee wuu na Kirisa wu ɲɛ kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nivonɔ li wo susuro tɛgɛvɔɔ. Sipyii ya jurumu wemu pye kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nilɛɛ li wo tuun wu ni ge, pee wo ɲuwuuro wuu na w'a xu. Kile ya piimu yiri ge, tɛhɛnɛ baa cɛn wemu wo ɲɔmɛɛ l'a lɔ pee mu ge, kɔnhɔ p'i wee ta. ¹⁶ Sipya wa bu sɛmɛ yàa yani wu xu ge, taagana lemu na wu kenɛ ɲaɲmuyɔ y'a yaa na pa daa wu nixhuxhɔgɔ na ge, na lee taagana li ka wee ni. Wee sɛmɛ wu da já yaaga pye wɛ, fo weefɔɔ ba xhu, a l'i jɛ na fiɲɲɛ na w'a xu. ¹⁷ Bani na wufɔɔ yaha ɲii na, tayerege wa wee sɛmɛ wu na wɛ, fo wufɔɔ bu xhu. ¹⁸ Lee wuu na ali kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nizhiinɛ li bɛ ya ta tenɛ shishan baa wɛ. ¹⁹ Tuun wemu ni Kile tudunmɔɔ Musa ya saliya wu ɲɔmɛhɛɛ ki bɛɛri jo sipyii pu mu ge, a wu nupiye shishan, ni sikapee shishan lɔ, ni lɔhɔ bɛ, ni Izopu* tige

* **9:5 Serubɛɛn:** Pee ɲɛ Kile wo kapyɛbyii fugba we ni ba mɛlɛkɛɛ ɲɛ wɛ. * **9:19 Izopu:** Kee ɲɛ tige, kemu wo geye yi ɲɛ ni shiire ɲiɲɛhɛɛ ni ge, tee shiire te pu ma minɛɛ na wo na ɲɛregi.

geŋe, na kee taga shishan pu ɲeregi saliya Kitabu we, ni sipyiiire ti beeri na. ²⁰ Na jo: «Kile ya kariɲeege ɲomee lemu lo yee mu ge, lee wo shishan pu ɲe pe.» ²¹ Lee ɲeregigana li ninunɔ na Musa ya shishan ɲeregi Kile wo fàŋa puga ke, ni Kile wo kapyenɛe yereye yi beeri na. ²² Na saha ni saliya wu ni, shishan ni p'a yaɲmuyɔ yi beeri pyi feefe, fo yaɲmuyɔ nigin nigin wa ye. Shishan ya wo we, jurumu da ga yafa we.

²³ Fàŋa puga ke ni ki yaɲmuyɔ yi bye fugba wogo ki wo jaa. Ba yee yaɲmuyɔ yi bi yaa na pye feefe ni yapɔɔyɔ shishan ni we, lee na yaɲmuyɔ ye yi ɲe fugba wu ni ge, yee bi yaa na pye feefe ni saraga ka ni, kemu k'a ye yapɔɔyɔ na ge. ²⁴ Bani feefe xuu wemu sipyii ya yereɲe na pye ba see wo wu jaa ɲe-ε ge, Kirisa ya ta jé wee ni we, ga fugba wo wuyε pyaa ni w'a jé, kɔnhɔ wu yere To Kile ɲaha tàan wèe wuu na. ²⁵ Wu ya ta jé wà kɔnhɔ wu wuyε pye saraga tɔɲii ɲiɲehɛɲe funɲɔ ni we, ba saraya ɲaha shɔɔnriwee wo ɲuɲɔfɔgbɔ w'a bi jin feefe xuu wu ni yee beeri, ni yapɔɔyɔ shishan ni we. ²⁶ Li da bi bye mu, Kirisa bi da ganha tɔɲii ɲiɲehɛɲe ni fo koɲɔ ɲɔ kɔnduun ni. Ga nime, koɲɔ xɔduun wu funɲɔ ni, tɔɲii nigin ye pe, w'a wuyε she, na wuyε kan saraga, kɔnhɔ wu jurumu wu lo laha wà. ²⁷ Xu na ba nɔ sipyii beeri nigin nigin na tɔɲii nigin. Lee kadugo na Kile di kiiri kɔn pu na. ²⁸ Mu Kirisa be ya pye saraga tɔɲii nigin ye pe, kɔnhɔ wu shɛɲehɛmɛe wo jurumu tuguro lo. Wu na ba wuyε she wu sigewe pu na, wu ba ba wu pana shuun wuu li ni. Wu da ba jurumu keree ɲaha shɔɔnri lee ni we, bani w'a xɔ lee ni. Ga ɲuwuuro wu da ba gan wu sigewe pu mu.

10

¹ Ayiwa, Kile ya yaɲmuyɔ yemu ɲomee lo wèe mu ge, yee wo jaa bye saliya wu ni. Ga dii ye pyaa yee

yaɲmuyɔ yi ɲe ge, saliya wuyε pyaa ya já yee she we. Lee wuu na piimu p'a bi Kile pele na be ni saliya wu ni ge, pee bi saraya wo yee beeri. Ga, saliya w'i ya ta já pee je yeege pu wo jurumu wu ni, na pee pye sipyii, piimu p'a fa we. ² Yee saraya yi da bi da já sipyii pu shɔ, pu bi da yee ɲɔ yaha; piimu p'a yi wo ge, pee bi da bye feefe tɔɲii nigin l'a xhɔ. Pee bi da puyε wii jurumupyii nige we. ³ Ga li ya ta pye mu we, yee beeri yee saraya yi ma sipyii pu funyɔ tun pu jurumu wu na. ⁴ Bani nupheɛe, ni sikapee shishan da já jurumu laha bada we. ⁵ Lee wuu na, Kirisa na pa koɲɔ ki na, a wu Kile pye na:

«Mu ya jo na mu wa saraya yatɔɔyɔ yi feni we.

Mu di ya ta sɔɔ

sipyii pu wo yaɲmuganya yi saya na we.

Ga m'a ne kan ceepuuro,

kɔnhɔ ne ti kan ma mu saraga.

⁶ Saraya nizogoyo ni jurumu yafa saraga ka shishiin ya ta ma ɲaha ɲi we.

⁷ Wee tuun wu ni, a ne jo:

«Kile, ne pa di ba ma ɲidaan pye

ba l'a ka Kitabu wu ni we.»*

⁸ Ayiwa, a Kirisa di fɛnhɛ Kile pye: «Mu ɲe saraga yatɔɔyɔ ye ni sipyii pu wo yakanya yi saya feni we, na yee ya mu ɲaha ɲi we.» Ayiwa Yesu ya ye jo, ali na ta yee saraya ye di bi wo be na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni. ⁹ Lee kadugo na a Yesu di jo sanha: «Ne pa, di ba ma ɲidaan pye.» Lee na w'a saraya yi wo saliya nile wu shan, na nivomɔ teɲe. ¹⁰ Lemu li bye Kile ɲidaan ge, Yesu Kirisa ya lee pye. W'a wuyε kan saraga Kile mu tɔɲii nigin pe. Lee gbɔɔɔ ni wèe ya je yeege wu jurumu wu ni.

¹¹ Taashiine li ni, saraya ɲaha shɔɔnriwee pu bi Kile wo labye wu pyi caɲa beeri. Saraya ninuyɔ yi p'a bi wo teegɛɛ ɲiɲehɛɲe ni, na ta yee saraya yi da já jurumu laha sipya na bada we. ¹² Ga Kirisa ya saraga nigin pe wu wolo gbee wo jurumu wu wuu

* 9:20 Ekizode 24:8

* 10:7 Zaburuu 40:7-9

na. Lee kadugo na, a wu diin saanra tateenge ki ni To Kile kanige ce. ¹³ Na Kile naha wii fo wu ba wu pɛɛn pu tirige na pa yaha wu tooɔɔ nɔhɔ ni. ¹⁴ Piimu ya pye fɛɛfɛɛ na foro pu wo jurumu wu ni ge, w'a pee pye p'a fa gbee saraga nigin pe wu gbɔɔrɔ ni.

¹⁵ Lee ninunɔ Kile Munaa be ya she wɛɛ na. L'a jo:

¹⁶ «Nɛ Kafɔɔ ya jo:
Karijɛɛge jɔmɛɛ le nɛ da ba lo yee mu,
yee caya ye na toro xɔ na ge,
lee le: Nɛ na ba na saliya wu yaha pu zɔɔɔ pu na,
di wu ka pu fungɔnyɔ ni.»*

¹⁷ Ba w'a xɔ yee ni wɛɛ, na jo:

«Nɛ da ga na funɔɔ tirige nige pu jurumu ni pu katiibaagaa na wɛɛ.»*

¹⁸ Ayiwa, jurumu wemu ya yafa ge, jurumu yafa saraga kawuunɔ jɔnɔ wa nige wee wuu na wɛɛ.

Wù fulo Kile na ni lowaa ni

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, lowaa wa wɛɛ mu na jé fɛfɛɛɛ ti beeri wo fɛfɛɛɛ xuu wu ni Yesu shishan pu gbɔɔrɔ ni. ²⁰ Yesu ya kovonɔ mugi wɛɛ mu, lemu l'a se ni wɛɛ ni Kile yiri ge, lee jɛ jii sicuumɔ koo le. Nahaparaga fàɔa* ki k'a bi lee tɔ, a Yesu di kee laha wà wu wo xu wu baraga ni. ²¹ Wɛɛ wo saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ wu jɛ wii. Wee wu jɛ Kile wo sipyii pu jɔnɔ ni. ²² Lee wuu na wù fulo Kile na ni zɔsaama, ni nakaara baa n'a daa ni. Wù Yesu yaha wu wù zɔɔɔ pu tiibaara ti beeri je laha pu na! Wu wù je fiinɔɔ! ²³ Tadaɔa kemu kaa wɛɛ ya yu ge, wù nɔrɔ kee na xuuni! Bani jɔmɛɛ fɔɔ wu jɛ jɔmɛɛ li lɔvɔɔ we, wu na li jɔ fa. ²⁴ W'à wùye funyɔ tirige ni wù sipyii kaa ni, kɔnhɔ wù da wùye logoo wari taanɔɔge ni kapyegee nizaanɔa bye na. ²⁵ Wù ganha bu da wùye binne jɔ yaha ma

na jo ba pii ya li pye wɛɛ! Ga wù pye wùye yɛrivɛɛ, bani wùye pyaa wa li jaa na Kafɔɔ cabaɔa k'a tɛɛɔɔ.

²⁶ Ayiwa, wɛɛ bu dɔ, na jurumu pyi, na wù ta w'à can wu ce xɔ, saraga katii wa nige kemu na já wee jurumu we yafa wɛɛ, ²⁷ fo na kiiri ni nagbɔhɔ ki yɛ sigee ni fyaara nigbɔrɔ ni. Kee nagbɔhɔ ki na ba Kile wo pɛɛn pu sorogo na pu xɔ. ²⁸ Sipya wemu bu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu kyɛɛgi, sipyii shuun kelee taanri bu da piimu jɛ li sɛɛri ge, weefɔɔ na gbo jijaara baa pee wo jomɔ pu wuu na. ²⁹ Ga sipya beeri w'a Kile Ja wu fanha ge, na Kile wo karijɛɛge jɔmɛɛ li wo shishan pu wii na p'a nɔhɔ ge, pee pemu p'a bi weefɔɔ pye fɛɛfɛɛ ge. Kelee Fɛfɛɛɛ Munaa lemu l'a bi niime kan wufɔɔ mu ge, wu bye w'i ya gbɔɔrɔ taha lee na wɛɛ, ta yee ya giin na weefɔɔ ya yaa ni kanhama nigbɔ ni na ye Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu kyɛɛgivɔɔ na wɛɛ? ³⁰ Bani Kile wemu w'a jo ge na: «Nɛ yɛ nigin mu li wa na jurumu footɔɔ kan kakuubye mu.» Wee ninunɔ w'a jo be sanha na: «Kafɔɔ na ba kiiri kɔn wu sipyii pu na.»* ³¹ Na jé Kile jii wo wu keɔɔ ni kiiri kaa na, tee jɛ fyaara nigbɔrɔ dɛ!

³² Ayiwa, tuun wemu beeri ni yee ya Kile wo kpɛɛnge ki ta ge, yi yi funyɔ yaha nidogo wee tuun wu na. Yee ya kori yaha jɔmɛɛ fɛɛɛ ni na kee yogbɔhɔ ki tun, ali na yi ta be kanhama nigbɔ ni. ³³ Kabaɔa ka na, p'a yee fanha sipyii niɔɔ ni, na yee kanha xuuni. Piimu p'a kanha mu ge, kabaɔa ka na, yee ya bi gbegede di pee tɛge. ³⁴ Yee ya jɔnɔ jaari kasolemɛɛ na. Sipyii ya yee keɔɔ yanmuyɔ yi shɔ yee na tuun wemu ni ge, a yee loxulo wuu di lee soro, bani yee ya li ce naafuu see wo wu wa yee mu wemu na gori yaha ge.

³⁵ Lee wuu na, n'a daa we wu wa yee mu Kafɔɔ na ge, yi ganha bu da wee yaha wɛɛ. Bani lee kuduun ya

* **10:16** Zheremi 31:33 * **10:17** Zheremi 31:34 * **10:20** Nahaparaga fàɔa: Kee jɛ fàɔa kemu k'a bi pari Fɛfɛɛɛ ti Beeri wo Fɛfɛɛɛ ti Xuu wu wo kupɔɔ li jɔ na ge. Wee tuun wu ni sipyiiime bi yaa wu jé wà wɛɛ. * **10:30** Duterɛnɔme 32:35-36

pɛlɛ xuuni! ³⁶ Yee mago wa sanha lowaa na, kɔnhɔ yi da se ɲaha na Kile ɲidaan bye ni. Lee bu bye, w'a lemu wo ɲɔmɛɛ lɔ ge, yi na ba lee ta. ³⁷ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Jɛɛɛɛ l'a kori wemu wu da ba ge,
wee di ba. Li da mɔ nige wɛ.

³⁸ Sipyaa wemu w'a dɔ nɛ na ge, wee w'a tii.

Lee funɲɔ ni wu da ba ɲii sicuumɔ see wo ta.

Ga wu bu guri kadugo,
nɛ wo fundanga ki da da wu ni nige wɛ.»*

³⁹ Piimu p'a guroo kadugo, na gyɛɛgi ge, wɛɛ ɲɛ pee ni wɛ. Piimu p'a daa, pee di da ba ɲuwuuro ti ta ge, pee ni wɛɛ ɲɛ.

11

Sipyii piimu p'a pye ni n'a daa ni ge

¹ Ayiwa, n'a daa w'a wɛɛ wo tadanɔa ki wo yaɲmuyɔ yi keree fiinɲɛ, na wɛɛ pye wɛɛ ya tiin ni li ni na yi wa wɛɛ mu na xɔ. N'a daa w'a wɛɛ pye wɛɛ ya sɔɔ li na na can wa yaɲmujabaaya yi wo keree ki ni. ² Pu n'a daa wu wuu na Kile ya taashiine li wo sipyii pu sɔ. ³ N'a daa funɲɔ ni wɛɛ ya li cɛ na Kile wo jomɔ pu baraga ni koɲɔ ya yaa. Lee na, yaɲmuyɔ yemu ni wɛɛ ɲii wa ge, yee ya yaa ni yaɲmuyɔ ni yemu y'a ɲaa wɛ.

⁴ Wu n'a daa w'a Abeli wo saraga ki pye k'a ye Kayɛn wogo ki na. Kile ya li shɛ wu n'a daa wu shizhaa na na w'a tii. Bani Kile yɛ pyaa ya sɔɔ wu yakanga ki na. Abeli ya xu, ga ɲiɲaa we bɛ ni wɛɛ ya kalaa taa wu n'a daa wu funɲɔ ni.

⁵ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Henɔki lɔ durogo fugba ni na ta wu sanha xhu wɛ. Sipyaa wa shishiin ya ta wu ɲa nige wɛ, bani Kile ya wu lɔ. Yani Kile wu wu lɔ ge, w'a bi wu sɔ, na jo na wu kaa ya taan wee mu. ⁶ Ni n'a daa bɛ wɛ, wa shishiin kaa da jaa daan Kile mu wɛ. Bani wa bɛɛri w'a giin wu fulo Kile na ge, li waha l'i waha wufɔɔ

ya yaa na dɔ li na na Kile wa, na ɲɛ bɛ wu shavɛɛ saraavɔɔ.

⁷ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Nuxhun kaala ni keree kii ni, wu sanha kiimu ɲa wɛ. Na Kile ɲii fyaara yaha wu zɔ wu na, a w'i kɔɔgbɔhɔ ka yaa, kɔnhɔ wu ni wu puga shɛɛn di ba shɔ. Ba w'a lee pye wɛ, a w'i li shɛ lee funɲɔ ni na jaagi ya to koɲɔ sipyii pu ɲuɲɔ ni. A Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.

⁸ Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya Kile ɲɔmɛɛ co wu yiriduun wu ni Kile mu. Kile bi da fiige kemu kan wu mu, kee di bye wu cɛn ge; a wu foro wuyɛ pyaa wo fiige ki ni, na kee koo co na ta wu ya ki sanha cɛ wɛ. ⁹ Wu n'a daa wuu na w'a shɛ bye nadadiinmɛ kee fiige ki ni, kee kemu wo ɲɔmɛɛ l'a lɔ wu mu ge. A w'i wu wo tiinne li pye faya piyɛyɛ ni. Lee Ishaaga ni Yakuba bɛ ya pye. Lee ɲɔmɛɛ le ninunɔ Kile bi lɔ pee bɛ mu. ¹⁰ Ibirayima bi kugbɔɔ ɲaha wii lemu nɔhɔshanma p'a ɲɔ ge. Kile wu ɲɛ lee kulo le wo kaɲahashɔɔnrimɔ ni li yerɛɲɛvɔɔ.

¹¹ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya pya kan Sara mu, ali na wu ta w'a lɛ bɛ xuuni. Bani w'a dɔ li na na ɲɔmɛɛ fɔɔ wu ɲɛ ɲɔmɛɛ li lɔvɔɔ we. ¹² Lee wuu na, ali na lɛgɛ fanhaxhɔɔrɔ yaha t'a nɔ wu poo wu na, w'a nagoo ɲiɲɛhemɛ ta, piimu p'a ɲɛhɛ ba fugba wɔrɔɔ ki ɲɛ wɛ, ni ba suumɔ lɔhɔ ɲɔ gbazhenhɛ ɲɛ wɛ.

¹³ N'a daa ni pii sipyii pii bɛɛri ya xu. Kile ya yaɲmuyɔ yemu ɲɔmɛɛ lɔ ge, yee bi sanha jɛ pu keɲɛ ni wɛ. Ga, a p'i bye kanna p'a yi ɲaa, na fundanga ta yi wuu na. A puyɛ pyaa di li shɛ na nabuun pee ɲɛ, na pee nidorowuu pu wa ke ɲiɲɛ ke na. ¹⁴ Pe jomɔ pe ya li shɛɛ na to puga katii pu jovɛɛ ya zhaa. ¹⁵ Kemu ni p'a yiri ge, kee da bi pu zɔlɔɔ ɲi, pu bi da jaa guri zhe wà. ¹⁶ Ga can na, to puga ɲiɲɛ pu bi zhaa, lee kɔri kemu ki ɲɛ fugba wu ni ge. Lee wuu na, li ɲɛ shiige kaa Kile mu p'a wu pyi «pee wo Kile» wɛ. Bani w'a kulo la gbegele pu mu.

* 10:38 Habakuki 2:3-4

17 Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya sɔɔ na wu ja Ishaaga kan di bye saraga, tuun wemu ni Kile ya jo wu lee pye ge. Ishaaga ye nigin pe wu bye wu ja. Na ta Kile di bi jomεε lɔ wu mu na: 18 «Mu nagoo na ba jehε na foro Ishaaga ni.» 19 L'a bi bye Ibirayima funɲɔ ni na Ishaaga jehε xhu bε, na se wa Kile ni na wu jε yeege xu ni. Lee l'a Kile pye w'a Ibirayima ja wu tεrεɲε wu na, a l'i bye kanna xu ni w'a jε na foro.

20 Wu n'a daa wuu na Ishaaga ya duba pye Yakuba ni Ezawu mu cabaya wuu na. 21 Wu n'a daa wuu na Yakuba ya duba pye Yusufu wo nagoo pu bεeri nigin nigin mu, na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ. Pubiin le li bye wu keɲε ni ge, a wu yere, na buri lee jɲɲɔ ni, na Kile pεε. 22 Wu n'a daa wuu na Yusufu ya li she na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ, na Izirayeli nagoo pu na ba foro Misira fiige ki ni caɲa ka. A w'i li she na pu ba fɔro, na pu da fɔro ni wee nixhugo ki kaciye yi ni.

23 Pu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa sefεε p'a wu nizexhɔɔ ki ηmɔhɔ fo yeye taanri. Bani pu bi wu ta w'a jɔ. A p'i bye pu ya fya saan wu wo nijoyo yi na wε. 24 Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa nilεxhɔɔ ki ya ta sɔɔ p'a wu pyi Farawɔn poro ja wε. 25 W'a bi li ta na wee ni Kile sipyii na kanha shiizhan, na lee ya pɔrɔ jurumu wo fundanga keree na, kee kiimu da mɔ wε. 26 Wu mεge na kyεegi ba Kirisa jε wε, w'a lee ta naafuugbɔ na ye Misira fiige ki keɲε yaɲmuyɔ bεeri na. Bani kuduun wemu wu bi da ba da Kile mu ge, wee ni wu jaha di bye. 27 Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa ya foro Misira fiige ki ni, ali na saan wu luu ta l'a yiri wu tɔan xuuni wu ya ta fya wε, bani w'a lowaa ta ma na giin na Kile wemu wu jε wa ya wu jaa-i ge, na wee w'a jaa. 28 Wu n'a daa wu wuu na w'a Yawutu Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li tεɲε. Na shishan jεrεgi jεrεgi piyεye yi kupɔgɔɔ ki jɔ na, kɔnhɔ xu wo mεleke wu ganha bu da nɔ Izirayeli

sheen pu wo jashiime wa shishiin na wε. 29 Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a suumɔ lɔhɔ ki kɔn jεri ba jiwaga jε wε, kee kemu p'a byi na «Loniga» ki ge. A Misira sheen pu bε di jo p'i lee shi pye, ga, a lɔhɔ k'i gεgi, na pu li.

30 Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a pa jaari na Zheriko kulo li maha cabaya gbarashuun funɲɔ ni, a li kasɔrɔyɔ y'i do. 31 Wu n'a daa wuu na navarashaa Araxabi ya ta pinne xu ni Zheriko sheen pusamaa ni shiizhan wε, pee piimu pu bye Kile jomεεcobaalaa ge. Bani Izirayeli nagoo piimu p'a bi she kulo li saala ge, w'a bi pee co na jɔ.

32 Di yeke bε ta jo sanha wε? Bani tuun w'a na xuunɔ wá Zhedeyɔn, ni Barake, ni Samusɔn, ni Zhεfute, ni Dawuda, ni Samuweli, ni Kile tudunmɔɔ pusamaa keree na. 33 Pu n'a daa wuu na p'a se ta saannaa na, na tiime keree pye. Kile ya yaɲmuyɔ yemu jomεhεε lɔ pu mu ge, a p'i yee ta. P'a pii kan cεnrilεε mu, ga yafiin ya pu ta wε. 34 P'a pii le na ni, ga yafiin ya pu ta wε. A p'i ganha na giin p'i ηmɔparaa taga pii gbo, ga, a pee di shɔ. Fanhaxhɔrɔ bye pu na, ga, a p'i fanha ta. Pii bye kashεnηmɔ-jemεε fo fiie ya wo kashεn keye na fe pu jaha na. 35 Cεe pii wo n'a daa wuu na Kile ya pu sipyii jε piimu ya bi xu ge. Pii ya kanha pu ni, ga p'i ya sɔɔ na puyε shɔ wε. P'a sɔɔ xu na, kɔnhɔ pu caɲεɲε p'i Kile ta. 36 P'a pii la wolo, na pii kpɔn, na tɔrɔ shɔnhɔyɔ taga pii pɔ, na pii le kaso ni. 37 Na kagereye taga pii wá gbo, na menizhee wo jahanaa taga pii ja, na pii gbo ni ηmɔparaa ni. P'a bi jaari na mari, sikasεεye ni dubyasεεye di jε pu faleye. 38 A p'i ganha na jaari na yeree sipɔɲɔ ni, ni boboyo yi na, ni faaya wegeye ni, ni niɲε wegeye ni. Na ta kɔɲɔ sipyii bi ta yaa ni pii sipyii pii tuugo ni wε.

39 Kile ya pii sipyii pii bεeri sɔ pu n'a daa wu wuu na. Ga lee bε na Kile bi yaɲmuyɔ yemu wo jomεε lɔ pu mu ge, yee bi sanha jé pu keɲε ni wε. 40 Bani fungɔngɔ nizaanɔ ki bye Kile mu na

naha tii ni wèe ni. Wu funṅo bye pii sipyii pii ṅo ki fa wèe kadugo na wε.

12

Wèe ya kanhama soro ba Kirisa je wε

¹ Ayiwa, pii sεεrεε niṅehεmεε pii ya wèe maha, lee wuu na lemu bεeri li da bye tuguro wèe mu, wèe ganha bu da zhe naha na n'a daa ni-i ge, wù kee bεeriṅo yaha, jurumu wemu bεeri w'a wù birege ge, ni wee bε. Kile wo labye we w'a she wù na ge, wù la le wù da fe w'a wùye shaanri wee feni. ² Wù wù nahaya tii Yesu na, wee wu je wèe n'a daa wu nòhòshanma ni wu favò. Wee w'a korikoritige ki kanhama soro, wu ya ta pee wii shiige wε. Bani fundanga ke ki bye wu naha na ge, kee ni w'a bi wu naha le. Wu nidεenge ki wa nime saanra tatεenge ki ni Kile kanige cε. ³ Yesu wemu w'a jurumupyii makṅo ki soro mu ge, yi yi funṅo yaha nidogo wee na, kònhò yi fanha ganha da xhò, yatengboyo di jé yi ni wε.

⁴ Bani zhaanra temu yee ya leni ni jurumu ni ge, yee sanha tee le xò fo na nò xu na wε. ⁵ Kile wemu w'a yere kaan yee mu ba wu jalaa je-ε ge, ta yee funṅo ya wò wu jomò pu na? W'a jo:

«Na ja, ma ganha bu da Kafò wo guu wu kpòonrò ti wii kapire wε!

Wu bu ma jaagi,
lee bε ganha bu ma yatεnye gbo wε!

⁶ Bani sipya we kaa l'a dan Kafò ni ge, weefò w'a guuni.

W'a piimu bεeri wii wu nagoo ge,
w'a pee bεeri kpòon ni wu susò wu ni.»*

⁷ Yi Kile wo guu wu kpòonrò ti soro, bani w'a yee wii wu nagoo. Ja weke wu je ni wu to ya wu kuuni-i wε?

⁸ Kile ya wu nagoo bεeri kuuni. Wu bye w'i ya yee kuuni wε, yee je wuyε pyaa wuu wε, ga kpεenge nagoo yee je. ⁹ Wù wù funṅo yaha nidogo wù sefεε pu na. Pee ya wèe kuuni, a wèe

bε di ganha na pu pεε. Ta wèe ya yaa na kuu xuuni fugba To Kile mu na ye pee na, kònhò wù ṅi sicuumò ta wε? ¹⁰ Wèe tii ya wèe kuuni jeri funṅo ni, na bε ni puyε pyaa ṅidaan ni. Ga wèeyε pyaa wo kuduun kaa na Kile ya wèe kuuni, kònhò wù bε di já taa ta wu fεfεε ti ni. ¹¹ Cana, sipya wa shishiin ya fundanga taa wu kuuduun ni wε, fo natanhaṅa. Ga kalaa we wufò da ba daa lee kadugo na ge, wee wo kuduun na ba bye weefò mu ṅaṅiṅe ni tiime.

¹² Lee wuu na, yi yi fanhaxhòro keye yi nigiri, ni yi nugunyò yi y'a jεε ge. ¹³ Korogoo kiimu k'a tii ge, y'a ṅaari kee ni, kònhò fanha baa fò wemu w'a taha yi feni ge, wee ganha da koo yaha wε, ga w'i fanha ta.

¹⁴ Y'a ṅaṅiṅe shaa k'i bye yi ni sipyii pu bεeri tε ni. Yi yi torogana li yaha l'i bye fεfεε, ni lee bε wε, wa shishiin ṅii da ga daha Kafò na wε. ¹⁵ Y'a yiyε kaseri, kònhò wa shishiin ganha da wuyε tògò wolo Kile wo niime wu ni wε. Wa shishiin ganha bu da zò wu pye ni funguunṅo ni, ki wu tεhεε ta, k'i shεṅehεmεε zòlò kyεεgi wε. ¹⁶ Y'a yiyε kaseri wa shishiin ganha da bye yi ni dòdò, kelee Kile ṅi fyaara baa fò ba Ezawu bye wε. Bani cεn taa lemu li bi yaa na nò wu na wu lεge ki wuu na ge, w'a lee faa yalige golεε nigin ye na. ¹⁷ Y'a li cε lee bεeri kadugo na, tuun wemu ni wu bi giin wu duba wu ta ge, wu ya já wε. Ali na ta wu ṅεsinme wo bi wu shaa bε, ga, a p'i zhe wu ni, bani wu ya wεri daburaje jo wε.

¹⁸ Kile na yee ya fulo. Sipya na já gbòn yaaga kemu na ge, yee ya ta fulo kee na wε. Kee yaaga ke je Sinayi faabobonṅo ke. Izirayeli nagoo pu p'a fulo kee na. Pee ya nagbòhò ṅa, ni Kilewò, ni nibiigbòhò, ni zanha kafεεkuunṅo, ¹⁹ na maga mεε ni muju-ugbò la logo. Ga Izirayeli nagoo pu p'a yee logo ge, a pee di jo na Kile wu ṅo wuyε na, na fanha je pee ni pee pu já ali wu ṅaṅii nigin bε logo nige wε.

* 12:6 Talemε 3:11-12; Zaburuu 119:75; Zaburuu 94:12

20 Bani j̄amεε le l'a kan pu mu ge, pu ya já li na wε. Lee j̄ε na: «Sipyaa sipya w'a kp̄on ke faaboboŋo ke na ge, ali yat̄oŋo bε, pu kagereye taga kee wá gbo.»* 21 Le p'a ja ge, lee bye fyaara kagb̄oo xuuni fo Kile tudunm̄oo Musa ye pyaa ya jo: «Nε fya xuuni fo na j̄εε.»* 22 Ga yee wuu li ya ta pye mu-i dε. Siȳon wo faaboboŋo ki na yee ya fulo, Kile j̄ii wo wu wo kugb̄oo le. Zheruzalemu kulo li j̄ε fugba wu ni, ni li t̄ehene baa m̄εkεε pee. 23 Kile ya wemu j̄aha bulo ge, wee wo pinnεε ki na yee ya fulo. Kee pinnεε ke wo sipyii pu funyo y'a taan na pee m̄εyε y'a ka fugba we ni. Kile na yee ya fulo, wee wemu wu j̄ε sipyii b̄εeri wo kiiri k̄onv̄oo ge. Sipyitiimεε pii pu bye koŋo ki na fo taashiine li ni, pu d'a kari Kile ȳiri ge, pee j̄o ya fa nimε. Pee na yee ya fulo. 24 Yesu ye pyaa na yee ya fulo. Wee wemu wu j̄ε karij̄εεε j̄amεε nivon̄o li wo susurodεgεmε w̄ε ni Kile t̄ε ni ge. Wu shishan pu p'a w̄ε pye f̄εf̄εε ge, pee na w̄ε ya fulo; pee ya ye Abeli wo pu na.

25 Ayiwa, yi kasεεε yaha yiyε na, Kile ba yu ni yi ni, na yεε kaan yi mu, yi ganha bu da zhe yee logon̄o na wε. Bani fo taashiine li ni, piimu p'a she pu da Kile tudunm̄oo pu wo jom̄o pu logo j̄inε ke na-ε ge, pee ya ta sh̄o jaagi kanhama pu na wε. Nimε wemu w'a yu ni w̄ε ni na ȳiri fugba we ni, na w̄ε kaala ge, w̄ε bu bye w̄ε di ya ta s̄oo wee wo nijoyo yi na wε, w̄ε na ba sh̄o sh̄ogana leke na wε? 26 Wu mujuu l'a j̄inε ki pye k'a c̄εε taashiine li ni. Ga nimε w'a j̄amεε l̄o w̄ε mu na: «Nε na ba j̄inε ki pye k'i j̄εε t̄oŋii nigin wa bε sanha na fara fugba wu bε na.»* 27 Ba w'a jo na: «T̄oŋii nigin wa bε sanha wε.» Lee ya li sh̄εε na yanmuȳo yemu y'a c̄εε ge, na yee na ba biin. Yanmuȳo yemu yi j̄ε yi da ga xh̄o-ε ge, yee ye yi da ba gori.

28 Lee na, saanra temu ni w̄ε da ba bye ge, tee wo yaaga ka shishiin da ga ba j̄εε laha ki tayahaŋa ni wε.

Lee wuu na w'a Kile shaari, w̄u da wu labye ni wu j̄idaan pyi, wu p̄εεŋε, ni wu j̄ii fyaara ni. 29 Bani w̄ε wo Kile wu j̄ε na bε, kemu k'a ki yaara sorogo f̄εf̄εε ge.

13

Yeriyeri jom̄o

1 Yi la le yi da se j̄aha na ni cebooloo pu taanj̄εεε ki ni. 2 Yi ganha bu da funj̄o w̄o nabuun dirige na wε, bani pii ya m̄εkεε tirige na ta pu ya pu c̄ε wε. 3 Yi yi funyo yaha nidoyo kasolemεε na, ma na jo yi bε p'a pye toro pee tuugo kasolemεε. Yi yi funyo yaha nidoyo kanhama f̄εε na, l'i bye kanna yiyε pyaa ce puuro ti t'a gana.

4 Sipyii b̄εeri ya yaa na furu p̄εε. Ná fara cee wu na, wa shishiin ganha ba n̄oh̄am̄o keree, kelee d̄od̄oo pyi wε, bani Kile na ba kiiri k̄on sipyin̄oŋo ni d̄od̄oo na. 5 Yi ganha bu da yiyε yaha wari la f̄εε wε, ga lemu li wa yi keye ni ge, lee li yi yaa, bani Kile ye pyaa ya jo:

«Nε na na funj̄o yaha
nidogo mu na tuun b̄εeri ni,
n'a da ga ma yaha
ma ye nigin tuun wa shishiin ni
wε.»*

6 Lee wuu na w̄ε ya lowaa ta na yu:

«Kaf̄o j̄ε nε Tεgεv̄oo,
nε da vya yafin bε na wε!
Naha sipiyawyii di da já bye nε na
wε?»*

7 Yi wo jahagbaa f̄εε piimu p'a Kile jom̄o pu jo yi mu ge, yi yi funyo yaha nidoyo pee na! Yi yi funyo yaha nidoyo pee j̄aarigana li na, pee wo n'a daa wu wo j̄ara l'a pa xh̄o x̄ogana lemu na ge, y'i bye pee taannivεε! 8 Yesu Kirisa ya j̄eri wε. Ba w'a bye t̄aj̄aa wε, mu wu j̄ε nijaa, mu wu wa da gori yaha bε fo gbee.

9 Yi ganha bu da yiyε yaha kalaa nivom̄o watii wu yi piin̄j̄ε wε. Bani Kile wo niimε we, wee w'a fanha kaan sipya z̄o mu, lee l'a saha, na j̄o. Kodorigoo kiimu ki wa yaligee ki na ge,

* 12:20 Ekizode 19:12-13 * 12:21 Duteren̄omε 9:19 * 12:26 Agizhe 2:6 * 13:5 Zhouwe 1:5; Duteren̄omε 31:6,8 * 13:6 Zaburuu 118:6-7

lee koo la shishiin wo jaari da ga ja fanha kan sipya mu n'a daa ni we. Piimu p'a kee kodorogoo kii jaari ge, li ya yafiin be no pee na we. ¹⁰ Saraya tawologo wa we mu. Saraya jaha shonrivere piimu p'a kapyere pye fana puga ki ni jine ki na ge, pee da ja pu wo nalige ta we wo saraya yi tawologo ki ni we.

¹¹ Yatoyo shishan ni pee wo saraya jaha shonrivere wo jufogbo wu ma je fere ti beri wo fere Xuu wu ni, na pee saraga jurumu wu wu na. Ga yee yatoyo nigboyo yi wo xaara ti ma sorogo kanha ki kadugo yiri. ¹² Lee na Yesu ye pyaa be ya kanha na xhu kanha ki kadugo yiri, kono wu sipiire ti pye fere ni wuye pyaa shishan ni. ¹³ Lee na, wu be pu she ni wu ni kanha ki kadugo yiri, wu binne ni wu ni wu fanhara ti na. ¹⁴ Bani kulo li l'a da gori yaha gbee ge, lee wa we mu jine ke na we. Ga kulo le l'a ma ge, lee we ya zhaa.

¹⁵ Lee wu na wu maso saraya wolo kan Kile mu Yesu Kirisa gbora ni. Wu ganha bu da lee no yaha we, lee kori, wu mege pere ki pye wu no na tuun beri ni. ¹⁶ Yi yi funyo yaha nidoyo kasaana bye na; yi da yi sipiyi kaan yi kepe yanmuyi ni. Bani yee saraya yi tuugo k'a dan Kile ni. ¹⁷ Yi yi nahagbaa fe no mere co, yi guu pu mu, na li pye p'a yi munahaa ki kasere pyi, bani Kile na ba pee yege yi munahaa wu na. Ya li pyi mu, kono p'i ja yi jaha co ni fundanga ni, jatanhana baa. Lee be we, yee wo kuduun da da li ni we.

¹⁸ Yi kori yaha Kile-jerege na wu mu! We ya da li na na zasaama wa we mu. Bani li wa we funyo ni na jaarigazaana jaari tuun beri ni. ¹⁹ N'a da yi jo waha yi mu jo yi kori Kile-jerege na, kono ne guri she yi mu tovuyo na.

Duba ni fo

²⁰ Najine fo Kile wu je yatohamaa pu wo jufogbo we. Wee w'a wu Kafo Yesu je yeege xu ni, tene baa karierege no me li shishan pu gbora

ni. ²¹ Wu yi ni kapyege nizaana beri na, kono yi da wu jidaan pyi. Lemu l'a dan wu ni ge, wu lee le yi funyo ni Yesu Kirisa gbora ni. Nora wu taha we mege na fo gbee. Amiina.

²² N'a yi jere na cebooloo jo yi pe yeri yeri jom pe xu yie ni, bani seme wu jom pu ya ta jeh we. ²³ Ne funyo ki wa y'li ce na jo wu ceborona Timote ya yaha na foro kaso wu ni. Wu bu no naha, ne ni wu ni, jere bu bye w'a da zhe foro yi na. ²⁴ Yi wu fo kan yi nahagbaa fe pu beri mu, ni Kile wo sipyi pu beri. Wu cebooloo piimu be pu wa Itali fiige ki sheen ge, pee be ya yi fo kan.

²⁵ Kile wo niime we wu pye yi beri na. Amiina.

Yakuba Yakuba ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yakuba wɛ?

Yakuba wemu wu jɛ Kafɔɔ Yesu ni Zhude yɛ wo ceborona wu ge (Macoo 13:55; Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka.

Taashiinɛ li ni, wu bi ta dà Yesu na na Kirisa wu jɛ wii wɛ (Yohana 7:50). Ga tuun wemu ni Yesu ya pa jɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni w'a dà wu na (Kapyege 1:14; 1 Korɛnte Shɛɛn 15:7). A wu niyɛ di juri n'a daa wu ni fo na wu pye Zheruzalɛmu wo egilizi wu nahagbaa fɔɔ (Kapyege 12:17; 15:13-21; 21:18).

We sɛmɛ we kakana nɔnɔ

Yakuba ya we sɛmɛ we ka na tun Izirayeli gbaweye kɛ ni shuun wu mu. Gbaweye kɛ ni shuun wemu kaa Yakuba ya yu naha ge, yee jɛ Karijɛɛɛ Nɔmɛɛ Nilɛɛ li tuun wu woyɔ wɛ dɛ! Ga Yawutuu piimu p'a puyɛ kan Yesu mu, a sipyii di jaa taga pu pye p'a caaga fiiye yatii ni ge, pee kaa w'a byi. Pee Yawutuu pee Yakuba ya wii Kile wo see see sipyii pee.

W'a li shaa pu mu na pu loxulo ta, na li ta bɛ sipyii ya pu jaani. Na pu pye fungɔnyɔ fɛɛ, p'i puyɛ tirige, na lee Kile ya zhaa pu mu n'a daa wu funɔ ni. Yakuba ya naafuu fɛɛ pu juyɔ tɛri na pu ganha ba tabaara keree pyi ni pu naafuu wu ni wɛ. Wee w'a samɔhɔrɔ leni la baa fɛɛ pu bɛ ni.

N'a daa ni kapyege nizaanaa bɛɛri k'a se shiizhan, yi ya já laha yiyɛ na wɛ. Ke ka nigin yɛ da já bye sipya mu wɛ.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

Yakuba 1 Kafila jɔgbɔyɔ taanri wemu wu jɛ sɛmɛ wu ni ge: Naa-fuu fɛɛ ni la baa fɛɛ; fungɔngɔ fɛɛɛ; nɔwuuro.

Yakuba 2 Yakuba ya yi yu cebooloo pu mu na pu kasɛɛɛ yaha puyɛ na, na pu ganha bu da daan ni

naafuu fɛɛ ni, p'i la baa fɛɛ pu kɔ wɛ, na p'a la baa fɛɛ pu tɛri.

Yakuba 3:1—4:12 Yakuba ya li she na piimu p'a puyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ, pu funɔ di jɛ p'i da piitiilee kalaa Kile jomɔ pu ni ge, na pee pu tabaara ni nakaara yaha, p'i kasɛɛɛ yaha pu nijoyo na.

Yakuba 4:13-5:6 Yakuba ya naafuu fɛɛ pu juyɔ taha na p'a puyɛ kasɛri tabaara ni tiibaara na.

Yakuba 5:7-20 Wu sɛmɛ wu taxɔgɔ ni Yakuba ya li she na Yesu wo n'a daa fɛɛ pu bɛɛri pu kori yaha n'a daa wu ni, ali na ta bɛ pu jɛ makɔnɔ ni jaa ni. Yatɛngboyɔ y'a zhaa da jin piimu ni ge, ni piimu p'a yá ge, na p'a Kile jɛɛri pee mu.

Yakuba fɔ mujuu

¹ Nɛ Yakuba wemu wu jɛ Kile ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka, na wu tun Yawutuu gbaweye kɛ ni shuun wu mu, pee piimu p'a foro pu wo fiige ki ni, na jaaga kɔnɔ ke kabaya ye bɛɛri na ge. Na fɔ wa pu mu.

N'a daa we ni fungɔngɔ fɛɛɛ

² Ayiwa na cebooloo, kanhama tu-ugo bɛɛri ba nɔni yi na, yi pee bɛɛri yaha ba fundanga kajii jɛ wɛ. ³ Bani y'a li cɛ na yi n'a daa wu ba yeree na nɔwuuro sigɛɛ, lee funɔ ni y'a loxulo taa. ⁴ Ga y'i loxulo li yaha li jɔ di fa xuuni, kɔnhɔ y'i gɔgɔ n'a daa wu ni, yi jɔ di fa, yaaga ka shishiin ganha bu yi kuunɔ wɛ. ⁵ Fungɔngɔ fɛɛɛ bu sipya wa kuunɔ, wufɔɔ wu ti jɛɛri Kile mu, Kile na ti kan wufɔɔ mu. Bani Kile ya sipyii bɛɛri kaan, kahari wa wu ni. Wu ya wa kapyege taga na wu kɔri wɛ. ⁶ Ga wufɔɔ wu ti jɛɛri ni n'a daa ni, wu ganha bu da nakaara le li ni wɛ. Sipya wemu w'a nakaara yaha wu zɔ na ge, weefɔɔ ya jɛri ba suumɔ lokuruyo jɛ wɛ, kafɛɛɛ na yiluu na se kabaya bɛɛri na. ⁷ Wee sipya we wa shi ganha bu da li yaha wuyɛ funɔ ni na wee na yaaga ta Kafɔɔ mu wɛ. ⁸ Bani fungɔnyɔ shuun fɔɔ wu ma bye

wii; wu ya wu fungɔngɔ yeri kabaŋa nigin na kaa la shishiin ni wɛ.

Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ

⁹ Ayiwa, cebooloo piimu pu wa la baa fɛɛ ge, pee pu funyɔ taan, bani Kile na ba pu juɔyɔ yirige. ¹⁰ Ga cebooloo naafuu fɛɛ, Kile ba yee bɛ tirige, yi bɛ pu funyɔ taan lee na, bani yee na ba doro jɛri ba jà fyɛɛnrɛ ma waha, na wo wɛ. ¹¹ Caŋa ma foro ni ki kafugo ni, na jà ki waha, ki fyɛɛnrɛ ti ma wo, ti saana li na juri. Mu naafuu fɔɔ bɛ wa da ba juri lee curigana li na wu kapyegeɛ tɛ ni.

Jurumu w'a ma ni xu ni

¹² Sipya wemu w'a nɔwuuro xuli wuyɛ ni ge, wee jɛ duba pya. Bani wufɔɔ bu já na pee kanhama pu bɛɛri xuli wuyɛ ni, wu na ba jii sicuumɔ jɔdɔnɔ ta wu kuduun. Piimu bɛɛri kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge, lee jɔmɛɛ li w'a lɔ pee bɛɛri mu. ¹³ Ga kaa kaa la k'a wa bɛɛri faanna, na wufɔɔ tɔɔgɔ le kakuunɔ ni ge, wufɔɔ ganha bu da jo na Kile w'a wee faanna-ɛ dɛ! Bani yaaga ka shishiin wa da já Kile faanna wɛ. Kile bɛ di w'a sipya faanna wɛ. ¹⁴ Ga sipya bɛɛri, lakuunɔ ke ki jɛ ma ni ge, kee k'a ma faanna. Kee ki ma ma kilee fo na she ma pye m'a co kakuuyo yi wo tifuupɛrɛgeɛ ki na. ¹⁵ Ma bɛ di bu yaa kee lakuunɔ ke na, k'a ma tɔɔgɔ le jurumu ni, ma di bu jurumu pye, lee wa ma ni xu ni.

¹⁶ Ayiwa, na cebooloo, yee piimu kaa ya dan nɛ ni ge, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinɲɛ wɛ. ¹⁷ Yanmuzaaya yemu bɛɛri y'a kan wèe mu ge, ni yakanya yemu bɛɛri y'a pahala ge, yee bɛɛri ya foro fugba To Kile ni. Wee Kile wu w'a kpɛɛnyɛ yi bɛɛri yàa. Wu ya jɛri wɛ, nibiige wo jaa nifɛnhɛfɛnhɛnɛ bɛ jɛ wu na, li ta l'a jɛri wɛ. ¹⁸ Wu wo daan na mu funɲɔ ni w'a jii sicuumɔ kan wèe mu wu wo kafila can can wo wu baraga ni. W'a lee pye kɔnhɔ wèe di bye wu yanmuyaaya yi bɛɛri naha na.

Niwelogonɔ ni kapyegeɛ nizaanɲaa

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, yee piimu kaa ya dan nɛ ni ge, yi yi funyɔ to li na na jo yee wa bɛɛri ya yaa wu gbegele, wu da nuri pusamaa jɔ na. Yi ganha ba gburogi da yu wɛ. Yi ganha ba yi logoo bɛ yirige tɔvuyo na wɛ. ²⁰ Bani sipya luu bu yiri xɔ, wu da já Kile wo tiimɛ pu keree pye nige wɛ. ²¹ Lee wuu na, keree kiimu bɛɛri k'a sipya nɔrɔgɔ ge, na fara kuumɔ tuugo bɛɛri na, yi kee bɛɛri yaha wà. Kile ya jomɔ pemu le yi zɔlɔɔ pu ni ge, y'i yiye tirige, y'i sɔɔ pee na, bani pee na já yi munahaa juɲɔ wolo.

²² Yi da Kile jomɔ pu koo jaari. Yi ganha bu da pu logo yɛ na, yi da yiye piinɲɛ wɛ. ²³ Bani sipya wemu w'a Kile jomɔ nuri w'i ya pu koo jaari-ge, weefɔɔ jɛ ba ná wa jɛ wɛ, wemu w'a jaawiige lɔ, na wuyɛ wii ge. ²⁴ Wu bu wuyɛ wii xɔ, w'a gari wu da yaaga pye wɛ. W'a wu naha ki ja jagana lemu na ge, wu funɲɔ na wɔ lee na taapile ni. ²⁵ Ga saliya wu w'a pahala, wu jɔmɛhɛɛ k'i wèe juɲɔ wo, na wèe pyi wùye wuu ge, sipya wemu bu já sɛɛge taan kee na, na kee kemɛ sɛɛri, na ganha na ki koo jaari li jaarigana na; wu ya ta funɲɔ wɔ ki na wɛ, ga fo na ki koo jaari ge, wu bu keɲɛ le kaa bɛɛri ni, Kile na duba wu mu.

²⁶ Sipya wemu bu wuyɛ pye na Kile koo wee ya jaari, na ta w'i ya jani wu jɔ na wɛ, wuyɛ weefɔɔ ya faanna; wu Kile koo jara l'a pye juɲɔ baa. ²⁷ Koo le To Kile ya wii Kile koro nizaana na jɛ fɛɛfɛɛ ge, lee li wa mɛ. Cirimɛɛ ni naxhugoshaa piimu bɛɛri pu jɛ kanhama ni ge, na wèe pu kasɛɛge yaha pee na; wù wùye tánha ke koɲɔ ke wo fɔɔnrɔ keree tuugo bɛɛri na.

2

Wù ganha ba sipyii pii pɔrɔɲɔ pii na wɛ

¹ Ayiwa na cebooloo, yee piimu pu wa ni n'a daa ni wù Kafɔɔ ni nɔɔrɔ fɔɔ Yesu Kirisa na ge, yi ganha ba sipyii pii pɔrɔɲɔ pii na wɛ. ² Nimɛ, na yee yaha yee ya pinne, a sipyii shuun di ba jé yee tɛ ni. Nigin jɛ naafuu fɔɔ, sanni kabelenɛ jɛ wu keɲɛ na, wu

cére fàya yi kpεεngε bε d'a pεε. Shuun wo wu jε la baa fɔɔ, wu d'a fasicoyo le. ³ A yee di jaha yeege fazaaya fɔɔ wu feni, na wee baraga, na wu pye: «Kafari m'a ba diin naha ke tatεεngε ke ni, kee k'a jɔ.» Na la baa fɔɔ wu pye: «Mu wu yere mayε tãan wee xuu wu ni wà.» kelee «Tiin mε jɪnε ke na na tɔɔyɔ ye tãan.» ⁴ Ayiwa, yee bu lee pye, ta yee ya wa pɔrɔnɔ wa na wε? Ta fungɔnkunɔ bε k'a yee yaha kee zhɔnrɔgɔ ke tuugo na wε?

⁵ Na cebooloo, yi ye logo yee piimu kaa ya dan nε ni ge. Piimu pu jε ke konɔ ke mu la baa fεε ge, Kile w'a pee jaha bulo, kɔnhɔ p'i bye lafεε n'a daa wu kabaŋa na. Wu kaa ya dan sipyii piimu ni ge, w'a saanra temu wo jɔmεε lɔ pee mu ge, kɔnhɔ la baa fεε p'i tee bε ta. ⁶ Ga yee kunni wa la baa fεε pu cεrεnε dε! Sipyii piimu p'a pu fanha shεε yee na, na yee kilee na se kiirikɔɔn pu mu ge, ta naafuu fεε pu bε wε? ⁷ Yesu Kirisa wo mεgε nizaan̄a ke p'a yiri yee na ge, ta pee naafuu fεε pu bε p'a kee bε kyεegi wε?

⁸ Yi ba jaari na sahan̄i ni Kile wo saanra ti saliya wu ni, ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na: «Ma sipyii wu taan ma mu ba mayε pyaa ki jε wε,» wee tuun wu ni y'a kasaana pyi. ⁹ Ga yi bu sipya wa pɔrɔnɔ wa na, kakuunɔ y'a pye; saliya wu na yi jaagi, bani y'a saliya wu jɔmεε la kyεegi. ¹⁰ Sipya wemu bu saliya wu jɔmεε nigin pe ye kyεegi, ali ma jεhε da kisaŋaa bεeri koo jaari, jaagi na ba zhan ma na ki bεeri shizhaa na. ¹¹ Bani Kile wemu w'a jo na: «Ma ganha ga dɔdɔrɔ pye-ge,» wee ninumɔ w'a jo sanha bε na: «Ma ganha ga sipya gbo wε.» Lee funnɔ ni, ali ma jεhε bye ma ya dɔdɔrɔ pye wε, ma bu sipya gbo, m'a saliya wu kyεegi. ¹² Saliya wu jɔmεhεε kiimu k'a wu jɔnɔ wo, na wu pyi wu ye wuu ge, y'a yu, yi da jaari y'a sahan̄i ni kee ni, bani kee k'a da ba yi kiiri kɔn. ¹³ Sipya wemu wu jε wu ya jɔnɔ jaari sipyii na-ε ge, Kile bε da ba jɔnɔ jaari weefɔɔ na kiiri wu

cagɔngɔ wε. Ga wemu w'a jɔnɔ jaari sipyii na ge, kiiri wu fyaara da ba bye weefɔɔ ni wε.

N'a daa we ni kapyegee nizaan̄aa

¹⁴ Ayiwa na cebooloo, wa bu jo na n'a daa wa wee mu, wufɔɔ di ya kapyegee nizaan̄aa pyi kiimu ya li shεε na n'a daa wa wu mu wε, wee n'a daa wu tuugo na já wu shɔ ya? ¹⁵ Yi ceboroshɔ kelee yi ceborona wa bu shε da wà, fàya jε pu mu p'a leni wε, jɔlige bε di jε pu mu wε, ¹⁶ a yee wa di shε yere pu jɔnɔ ni na pu pye: «Nan̄i kee ki pye yi mu, yi shε fàya le kafugo di jé yi ni, y'i li y'i din bε!» Na ta pu ceepuuro mago jε yan̄muyɔ yemu na ge, wufɔɔ ya kee ka shishiin kan pu mu wε. Pee jomɔ pe ya leke jɔ wε? ¹⁷ Mu n'a daa wu bε wa. Kapyegee nizaan̄aa bu bye ki jε n'a daa wemu ni wε, wee ya xu.

¹⁸ Lee bε wε, wa na ba ma pye: «Mu ya jo na n'a daa wu wa mu mu; a go kapyegee nizaan̄aa ki wa nε mu. Ayiwa nε kunni wa da na wo n'a daa wu shε ma na na wo kapyegee nizaan̄aa funnɔ ni. Mu do? Go mu na já ma wo n'a daa wu shε nε na kapyegee baa ya?» ¹⁹ Na go mu wa daa na Kile nigin pe ye wu jε wε? Lee kunni ya jɔ; ga jinaa bε wa daa lee na, pee yeε wa fyagi fo na fuguri bε wu jaha na. ²⁰ Mu fungɔngɔ baa fɔɔ we, tuun weke ni m'i da ba li cε na n'a daa wemu wu jε kapyegee nizaan̄aa baa ge, na kapɔɔ jε wee na-ε wε? ²¹ Dii Kile d'a pye na wèe tolε Ibirayima jate sipyitiimε wε? Go wu kapyegee funnɔ ni l'a foro, bani w'a sɔɔ Kile wo nijoyo yi na, na ganha na giin di wu ja wu kan Kile mu saraga, saraya nizogoyo yi tawologo ki ni. ²² Yee wa lee ja wε? Wu n'a daa we, ni wu kapyegee ki bεeri k'a binnεε na byi shiizhan. Wu kapyegee k'a wu n'a daa wu jɔ fa. ²³ Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na ge, a yee jɔ di fa na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiimε wu n'a daa wu wuu na.»* A Kile di wu pye wu nan̄i. ²⁴ Yee wa li

* 2:23 Zhenezi 15:6

na wε? n'a daa wo kapyegege funɲɔ ni Kile ya sipya wii sipyitiime, lee be wε, na yi yu ye ma ɲɔ ni na m'a dà Kile na, lee ye w'a da li yaa wε. ²⁵ Navarashɔ wemu be mεge ki bye na Araxabi ge, ta wu kapyegege funɲɔ ni be Kile ya wu be wii sipyitiime wε? Bani Izirayeli shεen ya tudunmɔ piimu tun ge, w'a pu ɲuɲɔ círi ɲɔ, na ba pu yaha kari koo latii ni kɔnhɔ wu pu shɔ. ²⁶ Ba ceepuuro ɲε munaa bu bye li ɲε ti ni-i, t'a xhu wε; mu n'a daa wu be ɲε, kapyegege nizaanɲaa bu bye ki wu ni wε, w'a xhu.

3

Na já ma ɲɔ na

¹ Ayiwa na cebooloo, shenɲehεmεε ganha baa li shaa di bye yi ni karamɔgɔlɔ wε, bani y'a li ce na jo wèe karamɔgɔlɔ wo kiiri wu na ba waha na toro pusamaa wo wu tãan. ² Wèe bæeri ya kapyebaagaa pyi pyegaɲaa niɲehεɲεε na. Sipya wemu wu ɲε wu ya sii na wuregi bada ɲɔjomɔ ni-i ge, weefɔɔ ɲε sipya, wemu ya fa ge, weefɔɔ na da jani wuyε na wu kapyegege ki bæeri ni. ³ Ma bu kɔrɔfe le shɔngɔ na, kɔnhɔ ki da se ma ɲidaan xuu ni, wee tuun wu ni ma se ma bye ki ceepuuro ti bæeri na. ⁴ Kɔɔgbɔhɔyɔ yemu yi wa lɔhɔyɔ ye ni ge, ali yemu be y'a pele fo xuuni ge, yi yee be wii. Ali kafεεgbɔhɔ be ɲehε yiri, na yi ɲmunuɲɔ na gaɲi, yaɲmunɔ nifenhεfenhεtiire la ni yi paavεε pu ma yi ɲaha ɲeri na se pu ɲidaan xuu ni. ⁵ Mu sipya ɲile be wa. Ceepuuro ti yafenhεfenhεne li ɲε l'i, ga na liye pele, na kafilagbɔ yu. Ta na nifenhεfenhεne be l'a sipɔɲɔ sorogo wε? ⁶ ɲile ɲε ba na ɲε wε. Xuu wa wu ɲε wii wèe ceepuuro ti ni wemu bæeri wu ɲε baha, na wèe ceepuuro ti bæeri nɔrɔgɔ ge. Li ɲε ba Jahanεmε na ɲε wε, li na já wu ɲiifεεε ti keree bæeri sorogo. ⁷ Naɲa yaaya fara shazhεεε na, ni ɲiɲε yakokaara, na fara suumɔ lɔhɔ yaɲmuyɔ na, sipya na já ke ka bæeri tuugo nεge na ki kuu; lee shiin wu d'a pye be. ⁸ Ga sipya wa shishiin

da ga já ɲile kuu wε. Yakuuɲɔ ki ɲε kii sipya da ga já kemu kuu di bye wu ɲidaan wε. Li bæeri l'a ɲi sɔɔnrɔ na temu t'a sipya gbuu ge. ⁹ ɲile wèe ya daga na wu Kafɔɔ To Kile pele, na lee ninunɔ taga na sipyii be laɲi, na ta Kile d'a sipya yàa wuyε jaa ni. ¹⁰ Kile masɔɲɔ ya foro ɲɔ kemu ni ge, kee ɲɔ ke ninuɲɔ di da sipyii be laɲi! Na cebooloo yi ganha bu sɔɔ lee l'a byi wε. ¹¹ Lɔhɔ kemu k'a taan ge, ni kemu k'a pɛn ge, yee shuun wu bæeri na já da binnεε da fòro lobulowii nigin ni ya? ¹² Na cebooloo, oliviye tige nagoo na já da nitoroɲɔ tige na ya? Kelee ta εrezεn tige na já nitoroɲɔ pye? Bada! Ayiwa, suumɔ lɔhɔ ya buloo na fòro wii lemu ni ge, lɔhɔ kemu ya taan ge, kee da já voro lee ninunɔ ni wε.

Fungɔngɔ fεεε temu t'a yiri fugba we ni ge

¹³ Ayiwa, sipya weke wu wa yee ni fungɔngɔ fɔɔ, na keree ɲaha ce wε? Wufɔɔ wu li she torogazaana funɲɔ ni. Na mayε tirige na kapyegege nizaanɲaa pyi, lee li wa fungɔngɔ fεεε te. ¹⁴ Ga ɲepɛnwaa bu she da yee zɔlɔɔ pu na ni beɲanhara fungɔngɔ ni, wee tuun wu ni, yi ganha ba yiye kere na fungɔnyɔ fεε yi ɲε wε. Can ɲε yee ni wε. ¹⁵ Tee fungɔngɔ fεεε te tuugo ya yiri fugba we ni wε, ke koɲɔ ke, ni sipyii, ni Shitaanni ni t'a foro. ¹⁶ Bani ɲepɛn, ni beɲanhara ɲε xuu wemu ni ge, kaa ɲaha da zhɔɔnrɔ wà li shɔɔnrigana na wε, kakuuɲɔ tuuyo bæeri be na nɔhɔ pye wà. ¹⁷ Ga fungɔngɔ fεεε temu t'a yiri fugba we ni ge, tee bu bye sipya wemu mu, li nizhiine, wufɔɔ ma bye fεεfεε, ɲaɲiɲε keree na ganha na dan wu ni, wu keree di ya wari wε, wu ɲuɲɔ na beɲi, w'a ganha na ɲuɲɔ ɲaari, na kapyegege nizaanɲaa pyi. Wu da da sipya wa wo wa ni wε, w'i da da kafila shuun yu wε. ¹⁸ Piimu p'a ɲaɲiɲε shaa ge, ɲaɲiɲε ni peefεε ya kapyenεε pyi. Kee kapyenεε ki wo kuduun di ɲε tiime.

4

Lakuunjo ya keree kiimu kyεεgi ge

¹ Ayiwa, yoyo ye ni nakaara te ti wa yee te ni ge, naha k'a ma ni yee ni we? Lakuunjo ke k'a yee fungonyo yi figi ge, ta kee be we? ² Yaaga ka kaa ma bye yee na, ga yee di da ki ta we, wee tuun wu ni yee na gbuuro pye. Yaaga ka nepreen ma bye yee ni yee di da ki ta we, ayiwa yee ma ganha na yogo koon, na nakaara pyi. Yanmuyoye yemu la ki ne yee na ge, yee ya yee taa we, bani yee ya yi neri Kile mu we. ³ Ali yee nehe yi neri be, yee da yi ta we, bani yee ne ma li pyi ni fungonsaana ni we. Yiyε pyaa wo ceepuuro la kaa na yee ma yi neri.

⁴ Nomεε baa fεε de! Ta yee ya li ce na jo ma bu daan ni ke konjo ke ni, m'a neri Kile pen we? Sipya wemu bu jo wu bye ke konjo ke wo nanii, w'a neri Kile wo pen. ⁵ Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee ya giin na tawaga ni y'a jo ya? L'a she na: «Kile Munaa lemu li wa yee ni ge, Kile funjo ki wa yee di bye lee ye nigin wuu.» ⁶ Ga Kile ya niime wemu kaan we mu ge, wee ya pele xuuni. Bani l'a ka Kile Kafila ni na:

«Kile ya tabaara fεε fungonyo shege,
ga piimu p'a puyε tirige ge,
na niime kaan pee mu.»*

⁷ Yi yiyε tirige Kile mu, y'i zhe Shi-taanni mu. Lee li da wu pye w'a paa, na laha yi na. ⁸ Yi fulo Kile na, Kile be na vulo yi na. Yee jurumupyii, yi yi keye je wolo jurumu ni; yee fungonyo shuun shuun fεε, yee di yi zoloo pu pye fεεfεε. ⁹ Yi li ce na baraga baa fεε yi ne! Y'a mεhεε suu fo y'a kirakira. Yi yi kataanra ti neri mesuu, y'i yi fundanga ki neri natanhanja. ¹⁰ Yi yiyε tirige Kafoo naha taan, lee bu bye wu na yi yirige.

N'a daa fεε ya yaa p'a puyε zoloo yu we

¹¹ Ayiwa na cebooloo, yi ganha ba yiyε zoloo yu we. Wa bu wu ceboro zo jo, kelee na wu jaagi, Kile wo saliya wu nomεhεε ki zo m'a jo, kelee kee

m'a jaagi. Na ta sipya wemu bu jaagi shan Kile wo saliya wu nomεhεε ki na, weefoo ne nige ki baragavoo we, ga w'a neri ki kiiri konvoo. ¹² Kile ye nigin w'a saliya nomεhεε ki kaan, wee ye nigin wu ne kiiri konvoo be sanha. Wee w'a sipya shuu, wee shiin w'a sipya jaagi be, na boongoo noni wu na. Ga mu wemu w'a ma sipyini jaagi ge, m'i mayε wii sipya weke tuugo we?

N'a daa fεε ya yaa pu pye tabaara fεε we

¹³ Ayiwa nimε, yee piimu p'a ma yu na: «Nijaa kelee niga na w'a da ba she le kulo le ni; yee nigin w'a da ba she bye wa; kegaanja w'a da ba she bye, wu kuduun nijehεmε ta.» ¹⁴ Na ta lemu li da ba bye niga na ge, yee ya lee ce we. Yee ne ba kakunnujo ne we. Kakunnujo bu foro, k'a jεεε ye nigin pye, na jaaga. ¹⁵ Yemu yee ma yaa na jo ge, yee yi wa me: «Kile bu soo, na wu yaha shi na, ayiwa le ni le w'a da ba bye.» ¹⁶ Yee da gbara lee na-ε de! Ga yee kunni ya kagbooo kiimu wo bye funjo kon yiyε funyo ni ge, yee ma ganha na yiyε pele, na daa kee na. Tee tabaara te tuugo ya jo we. ¹⁷ Ayiwa, yi li ce na sipya wemu w'a kaa ce nizaana ge, wu bye w'i ya li pye we, jurumu w'a pye.

5

Naafuu fεε wo kapyegεε niguunjo

¹ Ayiwa, yee naafuu fεε, yi niwegee shan! Boongoo ke ki da ba no yee na ge, y'a mεhεε suu, yi da sipyaa waa kee wuu na. ² Yee naafuu w'a fonho, a dun di ganha na yee fadeye yi li. ³ Sanni we, ni warifyen we wu ne yee mu ge, taton w'a wu kon. Wee taton we wu da ba bye kajujo na yee jaagi. Wee wu da ba bye ba na ne we, na yee ceepuuro ti kyεεgi. Kii canja neheε kii ki ne konjo taaxoo canja neheε ge, a yee di naafuu faari yaha yiyε mu. ⁴ Li wii, kapyebyii p'a yee faa yapyiire ti kemε, a yee di pu nmahana yee ya ta pu saraa we! Pee kapyebyii pii wa mεhεε suu lee na, kee mεhεε kii wa se na noni

* 4:6 Talenεε 3:34

Se Bɛɛri Fɔɔ Kile na. ⁵ Yee ya yi wo konɔ tiinne li bɛɛri pye tanhama, ni yi nidaan bye ni. Yee ya yiyɛ kemɛ pɔri na yaha gbo kaa na. ⁶ Sipyii piimu p'a tii ge, yee ya pee jaagi, na pu gbo, a p'i puyɛ yaha wà yi kenɛ ni.

Yi yi logoo mara

⁷ Lee wuu na na cebooloo, yi yi logoo ki mara fo yi she nɔ Kafɔɔ cabana na. Yi yi funyɔ kɔn ni faapyɛ ni. Faa yapyiire temu ti jɛ wu tadaɲa ge, wu ma wu luu mara na yere tee sige. Wu ma wu luu mara na co jɔnɔmɔɲɔgɔ zanhaya na, fo na she nɔ jɔnɔmɔkazanahaya na. ⁸ Yi bɛ pu yi logoo mara lee maragana li na y'i lowagaa ta bani Kafɔɔ paduun w'a tɛɛɲɛ xɔ.

⁹ Na cebooloo, yi ganha ba logoo yirige yiyɛ tãan yi da yiyɛ zɔlɔɔ yu wɛ, kɔnhɔ kiiri ganha ba gɔn yi na wɛ. Kiiri kɔnvɔɔ wu paduun w'a nɔ xɔ. ¹⁰ Na cebooloo, Kile tudunmɔɔ piimu p'a bi Kafɔɔ jomɔ pu yu ge, pee ya kanhama xu, na pu logoo mara kanhama pu tuun wu bɛɛri ni. Y'a pee wii, yi da se pee fɛni. ¹¹ Sipyii piimu p'a kanhama soro, na gori yaha n'a daa wu ni ge, pee wɛɛ ya byi duba nagoɔ pee. Zhɔbu bi wu luu li mara maragana lemu na ge, y'a yee logo. Kafɔɔ ya pa lemu bɛ pye wu mu kurogo ki na ge, y'a lee bɛ cɛ, bani Kafɔɔ jɔnaara te, ni wu cemɛ p'a pɛɛɛ.

¹² Ayiwa na cebooloo, lemu n'a da jo waha yi mu ge, lee li wa mɛ. Yi ganha ba gari wɛ. Wa ganha ga gaa fugba we na wɛ, wa ganha ga gaa jɔnɛ ke na wɛ, wa ganha ga gaa yaaga ka shishiin na wɛ. Y'a «Uun!» yɛ yu uun tajogo ni, yi da «Ahayi!» yu ahayi tajogo ni, kɔnhɔ kiiri ganha da ba gɔn yi na wɛ.

Baraga wa Kile-jɛɛɛɛ ni

¹³ Ayiwa, kanhama bi nɔni wa na yi ni, wufɔɔ w'a Kile jɛɛri; fundanga keree shiin ya nɔ wa na, wufɔɔ w'a Kile masɔɲɔ yoyo cee. ¹⁴ Wa bu da wu ya cuunɔ yi ni wɛ, wufɔɔ wu egilizi nahagbaa fɛɛ pu yiri, pu ba Kile jɛɛri wu mu, p'i sinmɛ fara wu na Kafɔɔ

mɛɛɛ na. ¹⁵ Nɛɛɛɛ ki bu bye ni n'a daa ni, yama fɔɔ wu na zhɔ. Kafɔɔ na wu cuunɔ, jurumu wemu w'a pye ge, na wee bɛ yafa wu mu. ¹⁶ Y'a yere yi jurumu wu na, y'i da wu yu yiyɛ mu, y'i da jɛɛɛɛ pyi yiyɛ mu, kɔnhɔ y'i juunɔ. Sipyia wemu w'a tii ge, wee bu jɛɛɛɛ pye, fanha wa kee jɛɛɛɛ ki ni fo xuuni. ¹⁷ Kile tudunmɔɔ Eli, sipya wu bye wii ba wɛɛ jɛ wɛ. Ga w'a Kile kemɛ jɛɛri xuuni, kɔnhɔ zanha ganha bu do wɛ. A zanha di bye ki ya to wɛ, fo na she nɔ yee taanri ni yeye gbaara na. ¹⁸ Lee kadugo na a wu guri na Kile jɛɛri sanha, kɔnhɔ zanha di do. A zanha k'i do. A jɔnɛ ki faa yapyiire te, ni tiire ti bɛɛri di nagoɔ pye.

¹⁹ Na cebooloo, yee wa bu wuregi, na can wu koo li yaha, a yee wa di bye kaɲunɔ na wufɔɔ kurunɔ pa can koo li ni, ²⁰ y'a yaa na li cɛ na jo wemu bu jurumupye kurunɔ wu koguunɔ ni, wu munaa m'a shɔ xu na. Lee ma bye kaɲunɔ jurumu ni jɛɛɛɛ na yafa wu mu.

1 PyƎƎri PyƎƎri ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ PyƎƎri wɛ?

PyƎƎri wee ninumɔ p'a yiri na Simeyɔn Heburuu jomɔ pu ni, na wu yiri na Simɔ Girɛkii jomɔ pu ni (Kapyegee 15:14). A Yesu di ke mɛgɛ ke le wu na Girɛkii jomɔ pu ni na Peturɔsi. Kee jɛ Heburuu jomɔ pu ni na Sefasi, na jɛ Tubabuu wo jomɔ pu ni na PyƎƎri. Kee mɛgɛ ke kɔri wu jɛ na faakagerɛɲɛ. Zhonasi ja wu bye wii (Macao 16:17).

Yawutu wu jɛ PyƎƎri. Yesu wo tudunmɔ ke ni shuun wu wa wu jɛ wii. Yani PyƎƎri wu pye Yesu wo Tudunmɔ wa ge, fyasha wu bye wii (Yohana 1:41,42). Wu to kulo li jɛ Betisayida, wu fiige ki mɛgɛ di jɛ na Galile (Yohana 1:44). Ga wuyɛ pyaa di bi bye Kapɛrinɔmɔ kulo li ni.

Pantekɔti wu caɲa ba Fɛfɛɛɛ Munaa l'a tigi Yesu tudunmɔ pu na wɛ, PyƎƎri bɛ wa bye pu ni. A wu Kirisa wo Jozaama pu jo fo sipyii nijɛhɛmɛɛ ya pye Yesu wo n'a daa fɛɛ. Ma bi giin m'a PyƎƎri wo labye we ni wu wo kapyegee ki cɛ, fo ma bu Kapyegee Kitabu kooro 1 fo 12 wu kalaa.

We sɛmɛ we kakana jɛɲɔ

PyƎƎri ya we sɛmɛ we ka na tun Yesu n'a daa fɛɛ nijɛhɛmɛɛ pii mu kulogoo nijɛhɛɲɛɛ kii ni Azi fiige ki ni, kee kemu nijaa wogo ki jɛ na Turuki ge. Wu ya ta wa wolo wa ni wɛ: Ma Yawutu fara ma shi watii shɛn na. Sɛmɛ wu kakana jɛɲɔ k'a pye na pu bɛɛri yatɛnyɛ waha, na kalaa kan pu mu na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na nɔwuuro ni karamɔgɔ-kafinejuu pu shizhaa na, p'i gori yaha n'a daa wu ni.

Sɛmɛ wu kafila jɛgbɔyɔ

1 PyƎƎri 1:1-12 N'a daa fɔɔ ya yaa na kanhama xu wuyɛ ni, bani w'a li cɛ na wu na ba cɛn lɔ fugba we ni.

1 PyƎƎri 1:13—2:10 N'a daa fɔɔ torogana kanhama tuun ni. W'a yaa na kuu fanha mu.

1 PyƎƎri 2:11—3:12 N'a daa fɔɔ torogana shi wu sipyii pu tɛ ni, ni gbafɛnɛɛri keree shizhaa na, ni wuyɛ pyaa kpɔɔn sipyii tɛ ni.

1 PyƎƎri 3:13—4:19 N'a daa fɔɔ tadaɲa ni wu torogana kanhama tuun ni.

1 PyƎƎri 5:1-5:11 PyƎƎri ya fiin wemu jo na waha egilizii jahagbaa fɛɛ pu mu ge.

1 PyƎƎri 5:12-14 PyƎƎri fɔ mujuu sanha.

PyƎƎri fɔ mujuu

¹ Nɛ PyƎƎri we wu wa Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we tun yee mu, Kilɛ ya yee piimu jaha bulo, a yee di jaraga na shɛ bye nabuun ye fiie ye ni ge: Pɔn, Galasi, Kapadɔsi, Azi ni Bitini. ² Yee jaha ya bulo na bɛ ni To Kilɛ wo fungɔngɔ ki ni, na yee pye fɛfɛɛɛ wuu, Kilɛ Munaa li baraga ni, kɔnhɔ yi Yesu Kirisa jɔmɛɛ co, wu shishan pu bɛ di jɛɛgi yi na, p'i yi pye fɛfɛɛɛ.

Kilɛ wu niimɛ ni jɔɲɲɛ nigbɔhɔ kan yi mu.

Tadaɲa jɛni wogo

³ W'a Kilɛ sɔni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To we! Bani, wu jɛnaara ti funɲɔ ni, w'a wɛɛ pye wɛɛ ya sevɔnɔ se, na Yesu Kirisa jɛ na yeege xu ni, kɔnhɔ wɛɛ di tadaɲa jɛni wogo ta. ⁴ Wu bye cɛn lɔvɛɛ. Wee cɛn we ya fɔnri wɛ, wu ya nɔrɔgɔ wɛ, w'i ya fanhaɲa wɛ, w'a kemɛ yaha yee jaha na fugba wu ni, ⁵ Kilɛ wo sefɛɛɛ t'a yee piimu mara n'a daa fanha ni, juwuuro ti kaa na ge. Tee juwuuro ti t'a gbegele t'i ba tiyɛ shɛ taaxɔɔ li ni. ⁶ Lee wuu na yee wa fundanga pyi, na li ta ali kanhama tuugo bɛɛri na ba jatanhaɲa nɔ yi na nime jɛɛɛ la yɛ funɲɔ ni. ⁷ Pee kanhama pu na ba yi n'a daa wu nɔhɔ wolo wii. Sanni jɛ yaxɔgɔ, ga p'a ba wu nɔhɔ wolo na ni. Yee n'a daa wu w'a ye sanni na fo xuuni ge, wu bɛ nɔhɔ na ba wolo lee wologana li na, kɔnhɔ Yesu Kirisa ga ba wuyɛ shɛ, y'i

masoṅo, ni nṅoṅo ni pɛɛɛ ta wu funṅo ni. ⁸ Yee ya ta wu ja we, ga lee be na wu kaa di dan yee ni. Ali yee sanha wu ja nime be we, ga lee be na yee wa daa wu na. Lee wuu na yee ya ni fundangbṅo na, fundanga nṅoṅo wogo kemu ki je wa da ja ki jomṅo jo-e ge. ⁹ Kee fundanga ke wa yee mu, bani yee munahaa ki wo juwuuro te ti je yee wo n'a daa wu wo kuduun we.

¹⁰ Kile ya niime wemu taga yee juṅo wolo ge, Kile tudunmṅo piimu p'a wee kaa jo taashiine ni ge, pee ya yegenɛ ni kasɛɛge pye tee juwuuro te keree na. ¹¹ Kirisa Munaa li bye pu ni. Kanhama pe Kirisa da ba ja ge, lee bi pee kaa yu pu mu, nṅoṅo wemu na ba daha wu na pu kadugo yiri ge, ni wee be. A Kile tudunmṅo p'i ganha na zhaa p'i kee keree kii pyeduun, ni ki pyegana ce. ¹² A Kile di li she pu na na keree kiimu jomṅo pu wa yu, na ki labye pyi ge, na kee wa da ba bye pee mu we, ga fo yee mu. Kee keree ki jaha Kile wo Jozaama pu jovee pu wa yu yi mu nime, Fɛfɛɛɛ Munaa baraga ni, lemu l'a tun pa na yiri fugba we ni ge. Mɛlɛkɛɛ pu be wa kee keree ki shaa fo p'i ki ja, p'i ki ce.

N'a daa fɛɛ wo jaarigafonṅo le

¹³ Lee wuu na, yi yi fungṅoṅo yi tenɛ, y'i gori yaha ni na! Niime we wu da ba gan yi mu Yesu Kirisa shɛduun wu ni ge, yi yi tadaṅa beeri taha wee da na. ¹⁴ Y'i bye Kile jomɛɛ covɛɛ! Keree kiimu la bye yi na, na yi ta yi sanha Kirisa ce-ɛ ge, yi ganha bu daha kee feni we! ¹⁵ Ga yi pye fɛfɛɛɛ wuu yi toroganṅa ki beeri ni, ma na jo ba yi yirivṅo Kile je me Fɛfɛɛɛ wo we. ¹⁶ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Yi pye fɛfɛɛɛ wuu, bani ne je fɛfɛɛɛ.»*

¹⁷ Kile we w'a sipyii beeri nigin nigin kiiri kṅon na be ni pu nibyegɛe ni, na ta wu da wa wolo wa ni-i ge, yee ba wee yiri yi To Kile, wee tuun wu ni y'a yi wo nibyegɛe ki beeri pyi ni Kile ni fyaara ni, yi wo koṅo tiinne li funṅo ni. ¹⁸ Bani yaaga kemu na ja vṅho

ge, ma na jo sanni kelee warifyɛn ge, yi juṅo wa wolo ni kee ka shi ni, na foro yi wo juṅo baa para li ni we, y'a lemu taanni yi tii pu mu ge. ¹⁹ Ga yee juṅo ya wolo ni Kirisa shishan ni, pee pemu p'a ye yanmuyṅo yi beeri na ge. Wee ya pye ba saraga dubyapige je we, fe je kemu na we, fṅonṅo be di je ki na we. ²⁰ Kile ya wu jaha bulo na ta koṅo sanha ya we, na wu she yee na nime le taaxṅo le ni yeeye pyaa wuu na. ²¹ Kirisa baraga ni yee wa daa Kile na, wee wemu w'a wu je na foro xu ni, na nṅoṅo kan wu mu ge. Lee na yee wa yi n'a daa ni yi tadaṅa taha Kile na.

²² Yee ya yi zṅo pu pye fɛfɛɛɛ can wu wo jomɛɛcoro funṅo ni, ceborogo ki wo see see taanɛɛge ki kaa na. Ayiwa, yi taan ni yiye ni xuuni yi zṅo pu beeri na! ²³ Bani Kile wo kafila w'a yi pye y'a sevonṅo se. Wee kafila we di ya ta pye ba yashi je we, na xhuli we. Wu je ni na, w'a kori yaha gbee.

²⁴ Bani Kile tudunmṅo p'a jo:

«Sipyii beeri pu je ba ja je we;
pu nṅoṅo wu beeri di je ba ja
fyɛɛnɛ je we.

Nà ma waha, ki fyɛɛnɛ na wo,

²⁵ ga Kafṅo wo kafila we na gori
yaha gbee.»*

Wee Kafila wu je Kile wo Kile Jozaama pe, pemu p'a jo yi mu ge.

2

Faakagerɛɛ kemu ki je ni na ge

¹ Lee wuu na, yi kakuuyo yi beeri yaha, yi nanmahara ti beeri yaha, yi shuun shuun juuro ti beeri yaha, ni jepɛɛnguunṅo, ni mekyɛɛgeɛ keree ki beeri. ² Ba pubinɛɛ wa jire la pyi we, yi be p'a Kile wo Kafila wu la pyi mu, kṅho y'i sii fanha ta lee funṅo ni, y'i juwuuro ta. ³ Bani y'a li ce na «Kafṅo ya jo.»* ⁴ Faakagerɛɛ kemu ki je ni na ge, kee ki je Kafṅo Yesu. Sipyii ya she wu ni, ga Kile ya wu jaha bulo, wu kaa d'a waha be wu mu. Yi gbara wu na, ⁵ yi be di bye ba faakageeye ni woyo je we, y'i daga

* 1:16 Levitike 19:2 * 1:25 Ezayi 40:6-8 * 2:3 Zaburuu 34:9

Fefere Muna puga yereɛ. Yi na ba bye saraya naha shoonrivoo fefere wuu, na saraya fefere woyo wo na gaan Kile mu, yemu kaa na ba daan wu ni, wu Ja Yesu Kirisa baraga ni ge.

⁶ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Wii me, ne faakagerene peewa wogo naha bulo,
na ki pye puga gunnmii li faakagerene,
na ki kemε sin Siyon kulo li ni.

Wemu bu da ki na,
wee da zhiige bada we.»*

⁷ Yee pii p'a da kee faaga ke na ge, ki kanoo l'a pele yee mu fo xuuni. Ga piimu ya da ki na we:

«Puyirilee p'a she faakagerene kemu ni ge,
kee k'a pye puga ki gunnmii li nidaa li kagerene kiyε pyaa pyaa.»*

⁸ «Faakagerene ki ne kii,
sipyii ya gurunjo kemu na ge.
Faakagerene ki ne kii,
kemu ya sipyii shaan ge.»*

Pu na ba gurunjo ki na, bani p'a she pu da da Kile wo jomjo pu na we, lee l'a bi yaa na no pu na. ⁹ Ga yee ya pye shi, wemu naha k'a bulo ge; na bye Saan wu wo saraya naha shoonrivεε, na bye fefere shi. Kile ya kagbaho nizaanaa kiimu pye ge, w'a yee naha bulo kanhjo yi da kee yu. W'a yi yiri na foro nibiige ni, na ba ni yi ni wu fundanga kagbo li kpeenge ki na.

¹⁰ Taashiine ni, yee bi sanha bye Kile wo sipyii we, ga nime, yee ya pye wu sipyii. Taashiine ni, Kile bi nunjo naari yee na we, ga nime, w'a nunjo naari yi na.

N'a daa fee ya yaa na baraga teri sipyii beeri na

¹¹ Na taanjiineε, naboro na yee wa ke ninε ke na, yi nidorowuu pu wa. Lee wuu na n'a li shaa yi mu, lakuunjo ke k'a yogo koon yi na ge, yi ganha bu daha kee feni we. ¹² Piimu ne Kiriceen we ge, y'a doroo torogazaana na pee

ninε ni. Wee tuun wu ni, pu nehe ba yi mekuunjo yu na kakuubyii yi ne, pu na ba yi kapyegε nizaanaa na, lee funjo ni Kile ga ba foro pu na cana kemu, pu na wu so kee cana.

¹³ Y'a gboro teri fanha na Kafoo wuu na. Y'a gboro teri saan wu na! Bani wu ne sipyii pu beeri nunjoo.

¹⁴ Yi da gboro teri wu gbafeneεεεε pu be na! Bani saan wu w'a pu tunni na p'a kakuubyii pu naha wεne, piimu p'a kasaanaa pyi ge, pu da pee soni.

¹⁵ Lemu li ne Kile nidaan ge, lee li wa me. Yi nahanahanaa ni fungonyo baa fee najo to ni yi kapyegε nizaanaa ni! ¹⁶ Yi pye yie mu ba sipyii ne we, piimu ya faha ge. Ga pee tifahama pe ganha da bye yi mu fatajo di yi kapyegε niguunjo jo to we. Y'a yaa na doroo ba Kile wo buloo ne we.

¹⁷ Y'a gboro teri sipyii pu beeri na, ceborogo ki kaa di da dan yi ni, y'a fyagi Kile na, yi da gboro teri saan wu na!

¹⁸ Kapyebyii, yi kuu yi nunjofee mu ni gboro ni. Nunjofee piimu wo zobo p'a jo, ni piimu nunjo ya peni, ni piimu wo keree k'a waha ge, y'a gboro teri pu beeri na. ¹⁹ Bani yi na ba kanhama xu yie ni kanhama pemu ya yaa ni yi ni we, na li kanunjo pye yi funjo ne yi Kile nomεε co; kasaana li ne lere.

²⁰ Ayiwa, pu ba yee kpoo yi kapyeguunjo wuu na, a y'i lee xu yie ni, kuduun weke y'i da da lee ni we? Ga kanhama ba noni yi na y'i kasaanaa pyi, a y'i pee xu yie ni, kasaana li ne lere Kile naha taan.

²¹ Lee wuu na Kile ya yi yiri, bani Kirisa be ya kanhama na yee wuu na, koo w'a le yi taan, kanhjo yi da se wu fele ni.

²² «Wu ya jurumu wa shishiin pye we, nafaanra ta shishiin di ya ta wu jo ni we.»*

²³ Pu bi wu shehele tuun wemu ni ge, wu ya ta shehele tereɛ wa na we. Pu bi wu kana tuun wemu ni ge, wu ya ta wa fuguri we. Ga w'a wu keree beeri

* 2:6 Ezayi 28:16

* 2:7 Zaburuu 118:22

* 2:8 Ezayi 8:14

* 2:22 Ezayi 53:9

yaha Kile kacɛ na, wee wemu w'a kiiri kɔɔn ni tiime ni ge. ²⁴ Wuyɛ pyaa k'a wɛ wo jurumu wu lo wu ceepuuro ti ni korikoritige ki na, kɔnhɔ wu bye xuu jurumu kabaŋa na, wu bye niifɛɛɛ ni, tiime kaa na. «Wu kpɔɔnrɔ nɔɔyɔ funŋɔ ni yee ya sicuumɔ ta.»* ²⁵ Bani yee bi bye ba dubyapiinyɛ jɛ wɛ, ga nime yee ya kuri pa yi munahaa ki nahavɔɔ, ni ki maravɔɔ wu mu.

3

Gbagashaa ni cepee nibyegɛɛ

¹ Gbagashaa yi bɛ pu kuu yi namaa mu, kɔnhɔ li jɛhɛ shɛ da nago, pii jɛ wà pee ya Kile Kafila wu jɔmɛɛ co wɛ, pee di já sɔɔ pu cɛɛ pu wo torogana funŋɔ ni p'i dà, jɔ jomɔ bɛ baa tɛgɛ ni, ² pu ba pu cɛɛ pu wo fɛfɛɛɛ, ni gbɔɔrɔ torogana li jaa. ³ Yi pushaga ganha da bye kpɛɛngɛ pushaga wɛ, ma na jo: jɔbɔɔ, kelee sanni yalere, kelee fazaaya wɛ. ⁴ Ga k'a yaa na ta pushaga niŋmɔhɔŋɔ yee funyɔ ni, kee jɛ loxulo, ni lotaan. Yee jɛ pushaga yanmuyɔ, yemu ya gyɛɛgi wɛ, yee y'a dan Kile ni fo xuuni. ⁵ Fo taashiine ni, fɛfɛɛɛ cɛɛ pii pu bi Kile pye pu tadaŋa ge, ke pushaga ke tuugo pee bi byi. Pee bi kuu pu namaa mu, ⁶ ba Sara bi gbɔɔrɔ tɛri Ibirayima na, na wu pyi «kafɔɔ» wɛ. Yee ya pye wee wo nagoo, yi ba kasaanŋa pyi, kaa la shishiin fyaara di ya yi fungɔnyɔ yi wuregi wɛ.

⁷ Yee bɛ namaa, yi bɛ pu yi cɛɛ co ni fungɔngɔ fɛɛɛ ni! Bani cee fanha k'a cɛɛ na foro ná wogo tàan. Y'a gbɔɔrɔ tɛri pu na, bani jɔni sicuumɔ pemu Kile ya gaan cɛn ge, yee ni cɛɛ pu da ba pee ta. Yi ba lee pyi, kaa la shishiin da já yi Kile-jɛɛgɛ koo tɔ wɛ.

Kodiine naarigana

⁸ Lee bɛɛri kadugo na, y'i binne fungɔnyɔ ni kapyegɛɛ na! Y'i daan ni yiyɛ ni ba cebooloo jɛ wɛ! Yi juyɔ di beŋi! Yi da yiyɛ tirige yiyɛ mu! ⁹ Yi ganha ba kakuuŋɔɔ taga da kakuuŋɔɔ fɔhɔɔ tɔni wɛ! Yi ganha ba shɛhɛɛ taga

da shɛhɛɛ fɔhɔɔ tɔni wɛ! Ga y'a duba pyi, bani Kile ya yee yiri tuun wemu ni ge, w'a yee yiri wu duba kan yi mu yi cɛn. ¹⁰ Kile Kafila w'a yi yu na:

«Niifɛɛɛ ya dan wemu ni,
wu funŋɔ di jɛ wu caŋa niisaanŋa
ja ge,
weefɔɔ ya yaa na wuyɛ tánha
kakuuŋɔɔ jo na,
na wuyɛ tánha nafaanra na.

¹¹ Wu wu kadugo le kuumɔ ni, wu da kasaanŋa pyi.

Wu jɔnɔŋɛ sha wu daha kee fɛni.

¹² Bani sipyii piimu p'a tii ge, pee ni Kafɔɔ jii wa.

Wu niwegɛɛ di jɛ pu Kile-jɛɛgɛ
jomɔ ni.

Ga pii p'a kakuuŋɔɔ pyi ge,
Kafɔɔ di wu jaha ŋmahana na jɛri
pee fɛni.»*

¹³ Yee bu yiyɛ pɔ kasaanŋa na na byi ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni, jɔgɔ di da kakuunɔ pye yee na wɛ? ¹⁴ Ali kanhama jɛhɛ ba nɔni yi na kasaanŋa bye funŋɔ ni, duba nagoo yi jɛ. Sipyii ya fyagi lemu na ge, yi ganha ba fyagi lee na wɛ! Yi ganha bu yi zɔlɔɔ pu bɛ yaha pu wuregi wɛ! ¹⁵ Ga y'a gbɔɔrɔ tɛri Kirisa na yi zɔlɔɔ pu na, wee wu jɛ yi Kafɔɔ. Tadaŋa ke ki wa yi zɔlɔɔ pu ni ge, sipyaa sipya w'a yi yege kee fiin ge, y'a yaa na ta y'a gbegele yaha tuun bɛɛri ni di weefɔɔ jɔ shɔ. Ga y'i li pye ni lotaan, ni gbɔɔrɔ ni, ¹⁶ yi zɔlɔɔ p'i bye fɛfɛɛ, kɔnhɔ pii p'a yi shɛhɛɛ yi naarigazaana li wuu na Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni ge, lee di ba peefɛɛ shiige. ¹⁷ Na kanhama jɔ kasaana bye funŋɔ ni, li bu da Kile jidaan, lee ya jɔ na toro na kanhama jɔ kakuunɔ bye funŋɔ ni tàan.

¹⁸ Kirisa yɛ pyaa bɛ, tɔɔjii nigin yɛ nigin w'a xu sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Wee wu bi tii ge, w'a xu tiibaalaa pu wuu na, kɔnhɔ wu shɛ ni yi ni Kile mu. P'a wu gbo ceepuuro kabaŋa na, ga, a wu jɛ Kile Munaa kabaŋa na. ¹⁹ Lee Kile Munaa le ni w'a shɛ Kile wo jomɔ pu jo bɛ kaso

* 2:24 Ezayi 53:5,10 * 3:12 Zaburuu 34:13-17

wo munahaa ki mu. ²⁰ Kee munahaa ki ne, piimu p'a she Kile nɔmɛɛ ni fo taashiine ni, na wu ta w'a luu gbo pu taan na mo ge. Lee ya pye Nuxhun wo kɔɔgbɔhɔ ki yaaduun ni. Sipyii dɔɔni ye, lee kori ne sipyii gbarataanri ye w'a je kɔɔgbɔhɔ ki ni, na shɔ lɔhɔ ki na. ²¹ Kee lɔhɔ ke ne nijaa wo batizeli we wo jaa, wee wemu w'a wee juɔ wo ge. Batizeli ya ceepuuro fɔɔnrɔ leri we, ga, m'a ma li sha Kile mu m'a bye ni wu ni kariɔɔɛɛ ni ni zɔfɛɛɛɛ ni. W'a wee shuu bani Yesu Kirisa ya ne na foro xu ni. ²² W'a dugi fugba wu ni, na diin Kile kanige ce. Wu wa mɛɛkɛɛ pu juɔ ni, na ne fanha ni se yanmuyɔ yi beeri juɔ ni.

4

Naarigana nivono

¹ Kirisa ya kanha ceepuuro ni, lee wuu na yee be ya yaa na lee yaha yiyɛ funyɔ ni, na pye yi kashen yagbonɔ; bani sipya wemu w'a sɔɔ kanhama p'a nɔni wu na Yesu wuu na ge, weefɔɔ funyɔ ne nige w'a jurumu pyi we. ² Ayiwa, yi wo konɔ tiinne lisana funyɔ ni, yi ganha bu daha sipyii jidaan feni we, ga yi taha Kile jidaan feni. ³ Piimu ne Kiriceɛɛn we, yee ya tuun wemu pye na doroo pee wo jidaan keree ki ni ge, wee tuun w'a yee yaa. Keree kiimu k'a dan pu ni ge, kee yee be bi byi: Dɔɔɔɔɔ, ni lakuuɔ, ni ligbɔhɔ, ni singbaa, ni na yiyɛ pinne gbaggɔ na, na kanɔhɔyɔ pyi, ni yaperɛgaanra. ⁴ Nime, yee ya binne nige ni pu ni kii shiige keree kii bye na we. A lee di pu fo, a p'i ganha na yee mɛɛ kyɛɛgi. ⁵ Ga Kile we w'a gbegele yaha wu ba kiiri kɔn wyii ni xuu na ge, wee na ba pu yege li fiin. ⁶ Lee wuu na Kile wo Kile Jozaama p'a jo xuu be mu, kɔnhɔ na kiiri yaha w'a kɔn xɔ pu na ke konɔ puga ke ni ba sipyii pusamaa beeri ne we, pu munahaa di bye niifɛɛɛɛ ni Kile jaha taan.

Wu pye Kile wo kapyebyii nijemɛɛ

* **4:8** Talɛɛɛ 10:12

⁷ Konɔ taaxɔɔ l'a tɛɛɛɛ xɔ, lee wuu na yi gbegele yaha tuun beeri ni! Yi bye fungonyɔ fɛɛ, kɔnhɔ yi gori yaha Kile-nerɛɛɛ na. ⁸ Yi yiyɛ te taanɛɛɛɛ yaha k'i beɛ na toro keree beeri taan, bani «Taanɛɛɛɛ ya jurumu nijeheme jɔ tɔni.»* ⁹ Yi da jin yiyɛ mu nabɔɔ na zɔjuuro baa tɛɛɛ ni! ¹⁰ Kile ya loolodahaa kiimu kan yi beeri nigin nigin mu ge, y'a ki labye pyi, yi bye kapyebye-jemɛɛ, piimu ya kaseɛɛ ta Kile wo loolodahaa tuuyo nijehɛɛɛ yi na ge. ¹¹ Kafila ya kan wemu mu ge, kafila we w'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a wee yu. Wemu ne sipyii tɛɛɛvɔ ge, fanha ke k'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a sipyii pu tɛri ni kee ni, kɔnhɔ pɛɛɛɛ di daha Kile na keree beeri ni Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Fanha ni nɔɔɔ, yee yi ne wu woyɔ fo gbee. Amiina.

Kanhama pe p'a daa n'a daa funyɔ ni ge

¹² Na taanɛɛɛɛ, kawagaa kii k'a yi nɔhɔ wo ge, ki ganha bu yi fo we, k'i ganha bu bye yi mu ba katiibaagaa ne we. ¹³ Ga yi funyɔ taan lee na, bani yi be ya taa ta Kirisa wo kanhama pu ni, kɔnhɔ yi funyɔ di ba daan wu nɔɔɔ wu shɛduun ni. ¹⁴ Pu ba yi shɛhɛɛ Kirisa mɛɛɛ wuu na, yee ya pye duba nagoo, bani Kile Munaa le, lee lemu li ne nɔɔɔ Munaa li ge, lee wa yi na. ¹⁵ Kanhama ganha da nɔ wa shishiin na yi ni sipyigbuu funyɔ ni we, kelee nagaara funyɔ ni we, kelee kakuubyii funyɔ ni we, kelee na jin piitiilee wo keree ni funyɔ ni we. ¹⁶ Ga kanhama bu nɔ wa na wu Kiriceɛɛnɛ funyɔ ni, lee ganha da bye weefɔɔ mu shiige we; ga, wu baraga taha Kile na kee mɛɛɛ ke wuu na. ¹⁷ Bani kiiri wu jɔ kɔnduun w'a nɔ, Kile wo puga ki na wu da ba jɔ kɔn. Kiiri wu di bu jɔ kɔn weɛ na, pii pu ne pu ya sɔɔ Kile wo Kile Jozaama pu na-ɛ ge, pee wo taxɔɔ na ba bye lekɛ we? ¹⁸ Kile Kafila w'a li she na:

«Piimu p'a tii ge,

pee bu shɔ waha niɲeheme funɲɔ ni;
piimu ɲe Kile ɲi fyaara baa fɛɛ ni
jurumupyii ge,
pee di bye dii wɛ?»*

¹⁹ Lee wuu na, Kile ya wu ɲidaan pye piimu mu kanhama ge, peefɛɛ pu pu munahaa ki le pu yaavɔɔ ɲomɛɛ fɔɔ wu kenɛ ni, p'i daha kasaanɲaa fɛni p'a byi.

5

Egilizii nahagbaa fɛɛ pu wo yeri yeri jomɔ

¹ Egilizi nahagbaa fɛɛ pii pu wa yee niɲɛ ni ge, pee ni nɛ wa yu nime. Nɛ be wu ɲe egilizi nahagbaa fɔɔ wa ba yee ɲe wɛ. Nɛ pye Kirisa wo kanhama pu sɛeri, nɔɔɔ wemu be w'a ma ge, di ba da wee be ni. ² Kile ya wu yatɔɔgbaha kemu kaa le yi kenɛ ni ge, yi hakili yaha kee na. Yi ganha ba lee pyi ba fanha kaa ɲe yi ɲuɲɔ ni wɛ, ga yi da li pyi yi wo daan na mu funɲɔ ni na be ni Kile wo ɲidaan wu ni. Yi ganha ba li pyi ni wari lakuuɲɔ ni wɛ, ga yi da li pyi ni fungɔnsaanɲa ni. ³ Piimu kaa Kile ya le yi kenɛ ni ge, yi ganha ba fanha pyi pee na wɛ, ga yi da doroo torogana na, pu ɲii na voro lemu fɛni ge. ⁴ Wee tuun wu ni Yatɔɔnahamaa ɲuɲɔfɔɔ wu ba ba tuun wemu ni, yi na ba nɔɔɔ saanra ɲudɔɔ ta lemu ya gyɛɛgi wɛ.

N'a daa fɛɛ pu wo yeri yeri jomɔ

⁵ Yee be lɛvɛɛ, yee be pu kuu nahagbaa fɛɛ pu mu. Yi beeri p'a yiyɛ tirige yiyɛ mu yiyɛ tɛ keree ni. Bani Kile Kafila w'a jo:

«Kile ya yogo kɔɔn tabaara fɛɛ na,
ga pii p'a puyɛ tirige ge,
na niime kaan pee mu.»*

⁶ Lee wuu na, yi yiyɛ tirige Kile wo fanha kenɛ ke nɔhɔ ni, kɔnhɔ wu ba yi yirige wu ɲidaan tuun ni. ⁷ Yi yi funyɔ cɔnrɔmɔ beeri le wu kenɛ ni, bani wee w'a yi mara. ⁸ Yi kasɛɛge ta yi gori

yaha ɲi na, bani yi pɛn Shitaanni wu ɲe ba cɛnri ɲe wɛ, na guuri, na ɲaari na yeree na yaaga shaa di joo. ⁹ Yi ganha bu sɔɔ wu mu wɛ, yi yi logoo waha n'a daa wu fɛni. Yi li cɛ na yi cebooloo Kiricɛɛn pii pu wa caraga kɔɲɔ ke na ge, na pe kanhama pe shi wa pee be faa.

¹⁰ Yi bu ganha mu jɛri, niime wu beeri fɔɔ Kile we w'a yi yiri wu wo nɔɔɔ nixhɔbaama wu kaa na Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni ge, weeye pyaa na ba yi kemɛ yàa, na fanha kan yi mu keree beeri ni, kɔnhɔ yi ɲɔ di já fa. ¹¹ Se ɲe wee ni fo gbee. Amiina.

Pyɛɛri fò mujuu

¹² Siliven w'a nɛ tɛge a nɛ le sɛmɛ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ le ka na tun yi mu. Nɛ mu, ceborona ɲomɛɛ fɔɔ wu ɲe wii Kile koo li ni. N'a we sɛmɛ we ka na tun yi mu, di samɔhɔɔ le yi ni, di li she yi na can na na we wu wa Kile wo niime we. Yi kori yaha wee ni! ¹³ Kile ya egilizi wemu ɲaha bulo Babilɔni* ni ba yee ɲe-ɛ ge, w'a yi shaari. Na ja Marika be ya yi shaari. ¹⁴ Yi beeri p'a yiyɛ shaari ceborogo fò na ni taanɲɛɛge ni, yee piimu beeri pu ɲe Kirisa wuu ge.

Naɲiɲɛ ki pye yi tɛ ni.

* **4:18** Talɛɲɛ 11:31

* **5:5** Talɛɲɛ 3:34

* **5:13 Babilɔni:** Kulo lemu Kile ya kyɛɛgi fɛfɛɛ li kakuuyo yi wuu na ge, Pyɛɛri ya Oromɛ kulo li taanna ni lee ni naha we verise we ni.

2 PyƐƐri

PyƐƐri ya sɛmɛ shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Li wa kanna egilizi nigin wa mu PyƐƐri ya we sɛmɛ we ka na tun wɛ, ga Kiricɛɛn pu bɛeri mu w'a wu tun (2 PyƐƐri 1:1). W'a li she na wee wo cana nii l'a nɔ li taxɔgɔ ni (2 PyƐƐri 1:12-14).

We sɛmɛ we kakana nɔnɔ

PyƐƐri ya bi karamɔgɔlɔɔ kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu kaa logo, wemu p'a bi gaan n'a daa fɛɛ pu mu ge, lee wuu na w'a we sɛmɛ we ka wu guri n'a daa fɛɛ pu funyɔ to can wa shizhaa na, w'a bi pu kalaa xɔ wemu ni ge. Lee yɛɛ le ninumɔ Zhude bɛ ya pye (Zhude 5-16).

Sɛmɛ wu kafila nɔgbɔyɔ

2 PyƐƐri 1 Kalaa wemu y'a ta ge, yi pye nɔmɛhɛɛ fɛɛ wee kalaa wu shizhaa na.

2 PyƐƐri 2 Funduuro temu w'a pye karamɔgɔlɔɔ kafinejuu pu shizhaa na ge.

2 PyƐƐri 3 Kirisa na guri ba nakaara baa.

PyƐƐri fɔ mujuu

¹ Nɛ Simɔ PyƐƐri we wu jɛ Yesu Kirisa wo kapyebye, ni wu tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we tun yee mu, yee piimu p'a see see n'a daa wu ta ni wɛɛ ni, wu Kile ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo dii wu funɔɔ ni ge. ² Kile wu niime ni nɔnɔnɔ kan jɛhɛ yi mu Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wo jɛ wu funɔɔ ni.

Kile w'a wu yiri na wu pa jɛ wu Ja wu saanra ti ni

³ Keree kiimu bɛeri k'a yaa ni wu ni wu niifɛɛɛ ti funɔɔ ni, wu bye Kile nii fyaara sipyii ge, Kile ya kee bɛeri kan wu mu wu sefɛɛɛ ti funɔɔ ni. Wemu w'a wɛɛ yiri, na pa binne ni wu ni wuyɛ pyaa wo nɔɔrɔ we ni wu saama pu na ge, w'a wɛɛ pye wɛɛ ya weefɔɔ cɛ. ⁴ Tee sefɛɛɛ te funɔɔ ni, Kile ya nɔmɛhɛɛ lɔ wɛɛ mu kiimu ya

jɔ fo xuuni ge. Lee na, nɔmɛhɛɛ kiimu w'a lɔ yee mu ge, yi bu kee ta yi na jɔ voro ke konɔ ke ni, lakuunɔ ya kemu fɔnhɔ ge, na jɔ pye ni zɔ nigin ni ni Kile yɛ pyaa ni.

⁵ Lee wuu na yi la le yiyɛ ni xuuni, y'i saama fara yi n'a daa wu na, y'i Kile wo macɛɛ ki fara pee saama pu na. ⁶ Na jɔ mayɛ na, y'i lee fara Kile wo macɛɛ ki na, y'i lowaa fara na jɔ mayɛ na wu na, y'i Kile nii fyaara fara lowaa li na. ⁷ Na pye jire ni ni n'a daa fɛɛ pu ni, y'i lee fara Kile nii fyaara ti na. Y'i taanɔnɔnɔ fara n'a daa fɛɛ pu wo jire ti na. ⁸ Kii keree kii bu da yi ni, na yi yaa xuuni, yi da bye saa fɛɛ ni kuduun baa fɛɛ wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo jɛ wu ni wɛ. ⁹ Ga kii keree kii bu wemu kuunɔ, weefɔɔ ya jaa xuuni wɛ, w'a bye ba fyɛn jɛ wɛ. Kile ya wu jurumu wemu je laha wu na, na wu pye fɛɛfɛɛ ge, wu funɔɔ na wɔ lee na.

¹⁰ Lee wuu na ceborogo, yi jaha ya bulo, na yi yiri lemu na ge, yi lee pye baraga kaa. Yi ba lee pyi, yi da ga gurunɔ di do Kile koo li ni bada wɛ. ¹¹ Lee funɔɔ ni Kile da saanra ti wo kɔnɔ li mugi xuuni yi mu, saanra temu da ga xhɔ wɛ. Tee jɛ wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wuuro te.

¹² Lee na, nɛ funɔɔ ki wa di da yi funɔɔ tun kii keree kii na tuun bɛeri ni, ali na ta y'a ki cɛ xɔ bɛ. Can jomɔ pe p'a nɔ yee na ge, yee ya pye nɔmɛhɛɛ fɛɛ pu funɔɔ ni. ¹³ Ga na nɛ yaha ke jɛhɛ ke na, nɛ li ta l'a saha nɛ w'a yi funɔɔ tun ni kii keree kii ni, kɔnhɔ y'i da jɛni. ¹⁴ Bani nɛ li cɛ jo nɛ foroduun w'a nɔ xɔ ke konɔ puga ke ni; wu Kafɔɔ Yesu Kirisa w'a na pye n'a lee cɛ. ¹⁵ Ga n'a da na se bɛeri pye, kɔnhɔ na nigaraga na, yi funyɔ di da dun ni kii keree kii ni tuun bɛeri ni.

Tudunmɔ p'a Kirisa wo nɔɔrɔ wu ja

¹⁶ Wɛɛ ya ta wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo fanha ke ni wu ba wu kaa jo yi mu ni shizhiinmɛ fɛɛ wo giraya ni wɛ. Ga wɛɛ ya wu ja wu wu ni ki na, wu ni wu nɔɔrɔ wu bɛeri ni. ¹⁷ To Kile nidɛɛnge ki jɛ wu fanha ke, ni wu nɔɔrɔ wu ni.

W'a pɛɛɛɛ ni nɔɔɔ taha Yesu Kirisa na, tuun wemu ni w'a jo ge na: «Nɛ nidaan ja wu ɲɛ we, wu kaa ya dan nɛ ni fo xuuni.»* 18 Wèeyɛ pyaa ya lee mujuu le logo na yiri fugba we ni, tuun wemu ni wèe di bye ni Yesu ni fɛfɛɛɛ bobonɔ ki na ge.

19 Kee keree kii bɛɛri ya li shɛ wèe na na can wu ɲɛ Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pe. Yi bu fungɔngɔ ta pee na, lee na bye kasaana. Bani pee jomɔ pe ɲɛ ba sokinna ɲɛ wɛ, wemu ya kpɛɛngɛ yeege nibiige ni yani ɲiga ki pa mugi, ɲimugunɔ wɔɔɔ li l'a ɲi ɲi yi zɔɔɔ pu na ge. 20 Yi fɛnhɛ li cɛ na sipya wa shishiin ya Kile Kafila wu wo kapaɲaa ki jomɔ cɛni wuyɛ ni wɛ. 21 Bani sipya wa shishiin ya ta w'a kapaɲaa jo ni wuyɛ pyaa fanha ni wɛ. Ga Kile ya wu jomɔ pu kan sipyii mu ge, Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni p'a pu jo.

2

Karamɔgɔ-kafinejuu keree

1 Fo taashiine ni, ba tudunmɔɔ kafinejuu ya ta sipyiiire ti ni wɛ, mu karamɔgɔ-kafinejuu da ba da yi bɛ niɲɛ ni. Kalaa we w'a sipyii waagi, na bɔɔngɔ nɔni pu na ge, pu na ba wee kaan yi mu. Kafɔɔ we w'a pu ɲunɔ wolo ge, pu na ba wee kaa she, na bɔɔngɔ shan puyɛ ɲunɔ ni tɔvuyo na. 2 Sipyiiɛhemɛɛ na ba daha pu fɛni, na doroo pu nidaan torogaguunɔɔ bɛɛri na. Lee funɲɔ ni sipyii na ganha na can koo li mɛgɛ kyɛɛgi. 3 Na ta pu wo wari lakuunɔ funɲɔ ni pu da ba yi faanna ni pu namari jomɔ ni, na yi keɲɛ yaɲmuyɔ shuu yi na. Ga fo taatuunnɔ ni kiiri ya gbegele yaha na pu sige, bɔɔngɔ na ba nɔ pu na tɔvuyo na.

4 Mɛlɛkɛɛ piimu p'a jurumu pye ge, Kile ya ta ɲunɔ ɲaari pu na wɛ. Ga w'a pu wá Jahanɛmɛ nibiige ki wecogoyo yi ni, na pu nibɔyɔ mara yaha wà na kiiri wu caɲa ki sige. 5 Kile ya ta ɲunɔ ɲaari taashiine li bɛ wo konɔ ki na wɛ. Ga logbɔhɔ w'a taga wu ɲii fyaara baa sipyii pu kyɛɛgi kee konɔ

ki bɛ na. A wu Nuxhun yɛ nigin ɲunɔ wolo, wee wemu wu bi tiime pu wo yɛɛ li pyi ge, na fara wu puga shɛɛn gbarashuun wu na. 6 W'a Sodɔmu ni Gɔmɔɔri kulogoo ki bɛ kyɛɛgi, na pu sorogo na pye shɔɔnrɔ. Sipyii piimu p'a ma, p'i ɲɛ Kiricɛɛn wɛ ge, na pu pye ɲaha sheshɛɛɛ pee mu. 7 Ga Lɔti we wu bi tii ge, w'a wee ɲunɔ wolo. Wee bi kanha fo xuuni pii kakuubyii pii wo torogaguunɔ li funɲɔ ni. 8 Na ta wee ná we w'a tii ge, wee bɛ nidɛɛngɛ ki bye pu tɛ ni. Wu bi pu katiibaagaa kiimu ɲaa, na kiimu nuri ge, kee bi wu zɔsaama wu kana ɲiga bɛɛri. 9 Lee bɛɛri w'a li shɛɛ na Kafɔɔ na já Kile ɲii fyaara sipyii shɔ nɔwuuro na, na kakuubyii kemɛ yaha kanhama kaa na na kiiri wu caɲa sige. 10 Pii p'a pu ceepuuro nidaan pyi na bɛ ni pu fɔɔnrɔ keree la ni, na Kile wo sefɛɛɛ ti fanri ge, pee wuu na ba golo. Pee karamɔgɔ-kafinejuu pii ya daa xuuni puyɛ na, na puyɛ kɛɛɛ. Pu ya fyagi fugba sefɛɛɛ ti zhɛhɛɛ na wɛ. 11 Na ta mɛlɛkɛɛ pii pu ɲɛ ni baraga, ni fanha ni na toro pii sipyii pii taaɲ ge, pee bɛ ya jaagi shaan te sefɛɛɛ te na wɛ, p'i ya ti shɛhɛɛ Kafɔɔ ɲaha taaɲ wɛ. 12 Ga pee karamɔgɔɔ pii ya foro fungɔngɔ baa yatɔyɔ fɛni, yee yemu kasii ɲunɔ ki ɲɛ na yi co na gbo ge. Pu ya keree kiimu cɛ wɛ, kee p'a fanri. Lee wuu na pu na ba gyɛɛgi puyɛ pyaa wo vɔnhɔ wu funɲɔ ni.

13 Bɔɔngɔ ki da ba nɔ pu na pu wo kakuunɔɔ ki footɔnɔ. Shiige baara keree di dan pu ni tapyege ni sipyii ɲii na caɲa ni. Pu ba kalɛɲɛ gbuu ni yi ni, p'a ganha na yee faanna, pu ɲɛɲaa la d'a wolo, na ɲɛ bɛ shiige. 14 Pu zɔɔɔ p'a ɲi dɔdɔɔɔ na, p'i ya dinni jurumu na wɛ. Piimu fanha k'a cɛɛɛ ge, na pee faanna na fuloo puyɛ na. Nɛgbɔɔ di ɲɛ pu ni, laɲi sipyii pu wa pii. 15 Koo le l'a tii ge, p'a lee yaha na puyɛ piinɲɛ na taha Bɔzɔri ja Balamu wo koo le fɛni, wee wemu w'a sɔɔ na kakuunɔ pye saraa fɛni ge. 16 Ga wu kaa ya jo lee kapyebaana le wuu na. Kafazhɔ w'a

* 1:17 Macoo 3:17

sipya mujuu jo, na wee Kile tudunmɔ we wo fungɔngɔ baara ti yerenɛ.

¹⁷ Pii sipyii pii jɛ ba lɔhɔ baa lobulowegee jɛ wɛ. Pu jɛ ba jahaya jɛ wɛ, kafɛɛgbɔhɔ ya yemu lɔ ge. Nibiicogonɔ k'a gbegele na yaha pu jahana. ¹⁸ Pii p'a kiragi kiragi foro konahana ki ni li sanha mɔ-ɛ ge, pu ma pee faanna na luu ni kafilafɛɛfɛɛgɛɛ ni. Lee wuu na pu ma cepuuro wo shige baara keree taga puyɛ tɛgɛ. ¹⁹ Pu ma yu na pu da pee wolo bulooro ni, na ta lakuunɔ keree kii p'a byi ge, puyɛ pyaa di jɛ kee wo buloo. Bani kaa lemu ba se taa ma na, m'a jɛri lee wo bulo. ²⁰ Can na, sipyii piimu p'a ta shɔ konɔ ke wo nɔrɔmɔ keree kii na, wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo jɛ funɔɔ ni ge, kee keree kii bu peefɛɛ ta co sanha, na se ta pu na, pu taxɔgɔ keree na ba waha na toro taashiine li tɔan. ²¹ Pu ma Kile wo tiime koro li cɛ, ga Kile wo jɔmɛhɛɛ kii p'a shɛ pu na ge, p'a kee yaha. Lee funɔɔ ni li bi pɔrɔ pu mu, pu ganha tiime koro li cɛ bɛ wɛ. ²² Nimɛ, le l'a nɔ pu na ge, lee ya li shɛɛ na can wu jɛ kii talɛjɛɛ kiiri: «Ponɔ l'a kuri li tɔguro ti feni,» ni «P'a shaazhɔ wu wuu, a wu guri shɛ jɛ jɔrɔyɔ ni.»

3

Kafɔɔ Yesu wo paduun wu keree

¹ Na taanjiineɛ, nɛ sɛmɛ shuun wo w'a we na wu tun yee mu. Nɛ yee funɔɔ tun keree kii na pii sɛmɛɛ shuun we ni, kɔnhɔ y'i fungɔngɔ nizaana ta. ² Jomɔ pemu Kile wo fɛfɛɛɛ tudunmɔɔ p'a jo toro yi mu ge, ni wu Kafɔɔ, ni wu Shɔvɔɔ wu wo tudunmɔɔ p'a wu tuduro teke jo yi mu ge, yi yi fungɔnyɔ yaha yee na.

³ Leke y'a yaa na fɛnhɛ cɛ ge, lee li wa mɛ. Taaxɔɔ li ni lawuu fɛɛ pii na ba ba piimu lawuu w'a pe ge. Pu na ba jaari na bɛ ni puyɛ pyaa wo lakuunɔ ke ni. ⁴ Pu na ba yu: «Yesu ya jɔmɛɛ lemu lɔ yee mu na wu da ba ge, mii w'i jɛ wɛ? Wɛɛ sefɛɛɛ p'a xu, ga keree ki bɛɛri di jɛ ki siime na ba konɔ k'a jɔ kɔn wɛ.» ⁵ Pu ya go p'i le cɛ yaha pu funyɔ ni wɛ, na: Kile w'a fugba ni

jɛnɛ yaa fo taashiine ni. Wu jɔ jomɔ funɔɔ ni Kile ya jɛnɛ yerenɛ lɔhɔ ni, na ki yaa ni lɔhɔ ni. ⁶ Lɔhɔ ni bɛ sanha Kile ya taashiine li wo konɔ ke ni ki funɔɔ yanmuyɔ bɛɛri kyɛɛgi, logbɔhɔ ki tuun wu ni. ⁷ Ga pee jɔ jomɔ pe ninumɔ pu wa nijaa wo fugba we ni jɛnɛ ke bɛ kemɛ yaha, na Kile jɛi fyaara baa sipyii pu wo kiiri we, ni pu gyɛɛgi wu cana sigeɛ. Kee cana ke, na na ba fugba we, ni jɛnɛ ki bɛ sorogo.

⁸ Ga, na taanjiineɛ, kaa nigin wa wà, y'a yaa na lee cɛ, lee li wa mɛ. Cana jii nigin jɛ Kafɔɔ jahana tɔan ba yee kabɔfonɔ nigin (1.000) jɛ wɛ, yee kabɔfonɔ nigin (1.000) bɛ di jɛ wu jahana tɔan ba cana jii nigin jɛ wɛ. ⁹ Pii wa yu na Kafɔɔ ya go wu wu jɔmɛɛ li koo jaari wɛ, na w'a mɔ toro. Lee bɛ wɛ! Kile ya luu gbo yee tɔan. Wu la jɛ wa shishiin bɛ wu kyɛɛgi wɛ; wu funɔɔ ki jɛ sipyii pu bɛɛri di daajɛɛ jo pu jurumu wu na, p'i ba Kile mu. ¹⁰ Kafɔɔ cabaɔa, kee na ba sipyii pu fo ba nagaa ya sipya foni wɛ. Kee cana ki na, fugba we na ba doro ni tunmɔ nigbɔ ni, na na ba wu funɔɔ yanmuyɔ yi bɛɛri sorogo fɛfɛɛ, jɛnɛ ke ni ki yanmuyɔ bɛɛri na ba sorogo.

¹¹ Wee tuun wu ni, na ye yanmuyɔ ye yaha yi na da ba ja le jagana le na, yee torogana l'a yaa na tii, y'i la fara yi Kile jɛi fyaara ti na. ¹² Kafɔɔ cabaɔa ke, yi ki sige, yi la le yiyɛ ni, k'i wɛri nɔ. Kee cana ke, na na ba fugba wu sorogo. Yanmuyɔ yi bɛɛri na ba ja na xhɔ. ¹³ Kile ya jɛnɛ nivonɔ ni fugba nivomɔ wemu jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu ge, wu na ba daa yee na. Wee xuu we ni, keree ki bɛɛri na ba byi Kile wo tiime pu funɔɔ ni.

¹⁴ Lee wuu na na taanjiineɛ, na yi yaha yi na kee cana ke sigeɛ, y'a yaa na la le yiyɛ ni wu ba yi ta fɛfɛɛɛ, jaagi baa, y'i bye janiɛ na ni wu ni. ¹⁵ Y'a yaa na li cɛ na Kile na luu gbo yee tɔan, lee ni yee wo juwuuro t'a foro. Yee ninuyɔ wu ceborona, wu taanji Pɔli bɛ ya jo yi mu. Kile ya fungɔngɔ fɛɛɛɛ temu kan wu mu ge, tee fanha ni w'a yi jo. ¹⁶ Yee w'a gani wu sɛmɛɛ pu bɛɛri

ni, pe jomɔ pe shizhaa na. Teyɛ ya wa wà wu semɛɛ pu ni, yemu kɔri cɛmɛ p'a pɛn ge. Ga pii pu ɲɛ fungɔngɔ fɛɛɛ baa, pu ɲɛrimɛ bɛ di ya pɛn wɛ, pee wa yee tɛyɛ yi wo jomɔ pu kɔri ɲɛri. Mu shiin pu wa Kilɛ Kafila wu wo jomɔ pa bɛ ɲɛri. Na pu yaha lee na, puyɛ pu wa gyɛɛgi.

¹⁷ Na taanɲiinɛɛ, nɛ kunni wa yi funɲɔ to, yi kasɛɛge yaha yiyɛ na, kɔnhɔ pu ganha bu yi ta ni pu piinɲɛ jomɔ pe ni, p'i yi laha yi tayerege nizaanɲa ke ni wɛ. ¹⁸ Ga, yi la le yi da se ɲaha na wù Kafɔɔ ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo niimɛ we, ni wu macɛɲɛ ke ni. Nɔɔrɔ wu taha wee na na lɔ nimɛ na fo gbee. Amiina.

1 Yohana Yohana ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Tudunmɔ Yohana w'a we sɛmɛ we ka. Wee ninumɔ w'a Yohana wo Kile Jozaama pu wo sɛmɛ wu bɛ ka, ni Yohana wo sɛmɛ nizhiimɛ we, ni shuun wo we, ni taanri wo we, ni Kashɛɛ Kitabu wu bɛ.

Yohana ya ta wu mɛgɛ ka pii sɛmɛɛ taanri we na wɛ. W'a wuyɛ pyi na «egilizi nɔhɔlɛ».

Yohana ya ta we sɛmɛ we ka egilizi nigin mɛgɛ na wɛ, ga Azi fiige ki egilizii pu mu w'a wu tun. Yohana bi kapyɛnɛɛ pyi wu wo cana jii li xɔduun wu ni Efese kulo le, ni li kabanugo kulogoo ki ni. Wee xuu we nijaa wo wu jɛ Turuki fiige ki ninɛ ki ni.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Wuyɛ mɛgɛ Kile Kafila yɛrɛ li jɛ we sɛmɛ we. Kafila jɔgbɔyɔ taanri wu jɛ wu ni:

1 N'a daa fɛɛ ya yaa na taha can koro li fɛni, na pu n'a daa wu taha Yesu na.

2 Yi taan ni yiyɛ ni, yi da jaari kpɛɛngɛ ni.

3 Yi da yiyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinɛjuu pii na.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

1 Yohana 1:1—2:17 Na jaari kpɛɛngɛ ni.

1 Yohana 2:18-29 Jɔgɔ wu jɛ Kirisa wo pɛn wu wɛ?

1 Yohana 3—4 Taanɛɛgɛ keree.

1 Yohana 5:1-12 Sɛɛrɛɛ p'a yemu jo Yesu shizhaa na ge.

1 Yohana 5:13-21 Nii sicuumɔ tadaɲa nakaara baa wogo.

Nii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ

1 Wemu wu jɛ nii sicuumɔ jomɔ pu ge, wee wo keree wɛɛ wa gani yi mu, wemu w'a bye wà yani koɲɔ ki yàa ge. Wɛɛ ya wu jomɔ pu logo, na wu ja wù jii ki na. Wɛɛ ya wu sɛɛri xuuni, a wù keye bɛ di gbɔn wu na.

2 Pee jii sicuumɔ p'a puyɛ shɛ, wɛɛ ya pu ja, na pu sɛɛri keree pye. Nii sicuumɔ nixhɔbaama pe pu bye Kile taaan na puyɛ shɛ wù na ge, pee kaa w'à yu yi mu. **3** W'à lemu ja, na lemu logo ge, lee w'à yu yi mu, kɔnhɔ yi bɛ di jé wù wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Wɛɛ kunnɛ wa jé To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni. **4** Wɛɛ ya kii keree kii ka na ki tun yi mu, kɔnhɔ wù fundanga ki jɔ di fa.

Kile jɛ kpɛɛngɛ; w'à jaari kee ni

5 W'à jomɔ pemu logo Yesu Kirisa mu di jo yi mu ge, pee pu wa pe na Kile jɛ kpɛɛngɛ, nibiige yafin wa wu ni wɛ. **6** Wù bu jo na Kile wo kariɲɛɛgɛ ki ni wù jɛ, na ta wù jaari gbee nibiige ni, kafinɛyɛ w'à yu, wù jɛ can jɔnɔ ni wɛ. **7** Ga wù ba jaari kpɛɛngɛ ni, ma na jo ba Kile wa kpɛɛngɛ ni mɛ wɛ, wee tuun wu ni w'à pye wùye kariɲii, wu Ja Yesu wu shishan pu na wù pye fɛɛfɛɛ na wù jurumu wu bɛɛri laha wù na.

Wù wù tɔgɔ wolo jurumu ni fɛɛfɛɛ

8 Wù bu jo na wù ya jurumu pyi wɛ, wuyɛ w'a biinɲɛ can jɛ wù funyɔ ni wɛ. **9** Ga wù bu yere wù jurumu wu na, Kile ya tii na jɛ jomɛɛ fɔɔ. Lee funɲɔ ni wu na wù jurumu wu yafa wù mu. W'à kakuɲɔɔ tuuyo yemu bɛɛri pye ge, wu na wù pye fɛɛfɛɛ na yeege kee bɛɛri ni. **10** Wù bu jo na wù ya ta na jurumu pyi wɛ, w'à Kile pye kafinɛjo, wu jomɔ pu jɛ wù funɲɔ ni wɛ.

2

Kirisa jɛ wɛɛ tɛgɛvɔɔ

1 Na nagoo, n'a da kii keree kii ka di ki tun yi mu, kɔnhɔ yi ganha ba jurumu pyi wɛ. Ga wa bu jurumu pye, Tɛgɛvɔɔ wa wù mu wù To Kile wu kabanugo, wee jɛ Yesu Kirisa, wee wemu w'a tii ge. **2** W'a pye wɛɛ jurumu wu wo footɔnɔ. Wɛɛ wo wu ye bɛ wɛ, ga koɲɔ ke bɛɛri wo jurumu foo w'a tɔ.

W'à yaa na Kile wo jomɛɛɛ ki co

3 Wù bu Kile jomɛɛɛ ki co, wù na li cɛ lee na na w'à wu cɛ. **4** Wa

ba yu na wee ya Kile ce, na ta wu ya wu jomεheε coni we. Weefɔɔ jε kafinejo, can jε wu funɔɔ ni we. ⁵ Ga wemu w'a wu kafila wu conige, Kile wo taanηεεε ke nivaɔa ki wa weefɔɔ funɔɔ ni see na. Lee na w'à li ceni na wεe jε wu kariηεεε ki ni. ⁶ Wemu w'a yu na wee jε Kirisa wo kariηεεε ki nige, weefɔɔ ya yaa w'a jaari ba Kirisa yε pyaa ya jaari we.

Kariηεεε jomεε nivonɔ keree

⁷ Na jimεε, di wa ta kariηεεε jomεεfonɔ ka na tun yi mu we, ga jomεε nilεε li wa, y'a lemu ta fo yi n'a daa wu jɔ kɔnduun wu ni ge. Y'a jomɔ pemu logo xɔ ge, pee pu wa lee jomεε nilεε le. ⁸ Ga lee be na, le n'a ka na tun yi mu ge, lee jε ba jomεεfonɔ jε we. Li can w'a ja Yesu Kirisa wo torogana li funɔɔ ni, na jaa yee be wo torogana li funɔɔ ni. Bani womɔ keree kii nidorogo ki wa, kpεεnge can wogo ki wa jɪ na xɔ. ⁹ We w'a yu na kpεεnge ki ni wee jε, na makɔɔ yaha wu ni wu ceboro te ni ge, womɔ ni weefɔɔ jε sanha. ¹⁰ Wemu ceboro kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ wu jε kpεεnge ki ni. Na wu yaha kpεεnge ki ni, kaa la shishiin da ga ja wu pye wu watii juyɔ kyεεgi we. ¹¹ Ga we w'a wu ceboro kɔ ge, womɔ ni weefɔɔ jε, womɔ ni w'a jaari. Wu ya wu tashεge ce we, bani womɔ p'a wu pye fyen.

Yi ganha bu yi jaha le ke koɔ ke yanmuyɔ ni we

¹² Na nagoo, n'a we semε we tunni yi mu, bani yi jurumu w'a yafa yi mu Yesu wo mεge ki gbɔɔɔ ni. ¹³ Nɔhɔleε, n'a we semε we tunni yi mu, bani we wu wa wà na ta koɔ sanha jɔ kɔn we ge, y'a wee ce. Levεε, n'a we semε we tunni yi mu, bani y'a se ta Shitaanni na. Na nagoo, n'a we semε we tunni yi mu, bani y'a To Kile ce. ¹⁴ Nɔhɔleε, n'a we semε we tunni yi mu, bani we wu jε wà na ta koɔ sanha jɔ kɔn we ge, y'a wee ce. Levεε, n'a we semε we tunni yi mu, bani yi fanha k'a jεhe, Kile jomɔ p'a kori yaha yi funyɔ ni, y'a se ta Shitaanni na.

¹⁵ Yi ganha bu koɔ yaha ki taan yi mu we, yi ganha bu yi jaha le koɔ yaaga ke ka nigin be ni we. Koɔ bu daan wemu mu, To Kile taanηεεε jε weefɔɔ funɔɔ ni bada we. ¹⁶ Bani keree kii beeri ki jε koɔ ke ni ge: ceepuuro lakuuɔ jidaan keree, ni koɔ yanmuyɔ wo jεpεen, ni koɔ wo maye she keree, lee la shishiin wa foro To Kile ni we fo koɔ. ¹⁷ Koɔ kunni wa doro ni ki jidaan wu be, ga we w'a Kile jidaan pyi ge, wee na ba gori yaha jɪi na gbee.

W'à wuyε kaseri Kirisa wo pεen pu na

¹⁸ Na nagoo, koɔ ki taaxɔɔ l'a tεεηε. Y'a yi logo na Kirisa wo Pεn wu da ba ba. Wa nime, Kirisa wo pεen niηεhemεε wa puyε shεε na xɔ. Lee na w'à li ce na koɔ ki taaxɔɔ l'a tεεηε. ¹⁹ Wεe wo kariηεεε ki ni p'a foro, ga pu bi ta pye ni wεe ni nigin can can na we. Pu da bi sii pye ni wεe ni nigin, pu bi da gori wεe ni. Ga pu voro w'a li shεε na pee bye ni wεe ni fungɔnnuyɔ na bada we.

²⁰ Ga yee wa ba pee jε we, bani Fεfεεε Munaa fanha ni yee ya sindirine ta, kɔnhɔ y'i can wu ce. ²¹ Ne ta semε wu tunni yi mu yi can cεbaara na we. Ga n'a wu tunni yi mu bani y'a can ce, na nɔhɔ li ce sanha na kafinege ka shishiin ya foro can ni we. ²² Jɔgɔ wu jε kafinejo we? Wemu w'a go na Yesu jε Kirisa we, koɔ Shɔvɔɔ we-ge, weefɔɔ wi. Weefɔɔ wu jε Kirisa wo Pεn we. W'a zhege To Kile ni wu Ja wu ni. ²³ Wemu w'a she Jafɔɔ wu ni ge, weefɔɔ ya she Tofɔɔ wu be ni. Wemu w'a sɔɔ Jafɔɔ wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ Tofɔɔ wu be na. ²⁴ W'à yi kalaa jomɔ pemu ni fo yi n'a daa wu jɔkɔɔnrɔ ti ni ge, yi la le yiye ni pee di gori yi funyɔ ni. Lee bu bye, yi be na gori yaha Jafɔɔ we, ni Tofɔɔ wu wo kariηεεε ki ni. ²⁵ Kirisa ya jomεε lɔ na wu na ba leke kan wu mu ge, lee li wa jɪi sicuumɔ nixhɔbaama.

²⁶ Pii p'a giin pii yi juyɔ kyεεgi ge, pee wuu na n'a ye ka, na yi tunni yi mu. ²⁷ Yee kunni, Yesu ya Fεfεεε Munaa kan yee mu, lee wa kori yee funyɔ ni,

sipya wa shishiin kaɲɔɔ wa nige yi na na w'a yi kalaa wε. Fεfεεε Munaa li wa yi kalaa keree bεeri ni, li kalaa wu wa can, kafineye wa wu ni bada wε. Lee wuu na yi Fεfεεε Munaa li wo kalaa wu co, y'i gori yaha Kirisa wo kariɲεεge ki ni. ²⁸ Na nagoo, yi kori yaha Kirisa wo kariɲεεge ki ni, kɔnhɔ wu ba wuyε shε, wu lowagaa wu di da, wu ganha da ba zhiige wu jaha taan wu cabaɲa na wε. ²⁹ Y'a li ce na Kirisa ya tii, lee wuu na w'a yaa na li ce na sipyaa sipya wa tiime keree pyi ge, Kile pya wu ɲε weefɔɔ.

3

Kile nagoo

¹ Wεe kaa ya dan To Kile ni fo xuuni, fo w'a wεe pye wu nagoo. Can wu ɲε wii, wεe ya pye wu nagoo. Koɲɔ sipyii ya ta Kile ce wε, lee l'a pu pye pu ya ce nago Kile nagoo wεe ɲε wε.

² Na taanɲii, nime wu ɲε Kile nagoo. Wu na ba bye lemu ge, lee wa sanha zhe wε. Ga w'a li ce na Yesu Kirisa ba wuyε shε, wu na ba bye ba wu ɲε wε, bani wu na ba wu keme ɲa ba wu ɲε wε. ³ Kee tadaɲa ki wa sipya wemu bεeri mu Yesu Kirisa na ge, weefɔɔ na wuyε pye fεfεε ba Kirisa ɲε me fεfεε wε.

⁴ Sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, Kile wo saliya wu m'a gyεεgi. Bani na jurumu pye, lee kori ɲε Kile wo saliya wu m'a kyεεgi. ⁵ Y'a li ce na Yesu ya pa wu ba jurumu laha sipyii na. Jurumu wa shishiin bye wu na wε. ⁶ Sipyaa sipya w'a kori yaha wu kariɲεεge ki ni ge, weefɔɔ ya gbara wu kori yaha jurumu ni wε. Ga wemu w'a kori yaha na jurumu pyi ge, weefɔɔ ya wu ɲa wε, ali wu ya wu ce be wε.

⁷ Na nɔhɔpiire, wa shishiin ganha bu yi piinne wε. We w'a tiime keree pyi ge, weefɔɔ nidiige ki wa, ma na jo ba Yesu Kirisa ye pyaa ya tii tiigana lemu na wε. ⁸ Wemu bu gori yaha na jurumu pyi, Shitaanni ni weefɔɔ ya foro, bani Shitaanni w'a jurumu pyi na lɔ fo taashiine li ni. Lee wuu na Kile Ja w'a pa, kɔnhɔ wu Shitaanni wo kapyege ki kyεεgi. ⁹ Sipyaa sipya wu

ɲε Kile wo pya wa ge, wee ya gbara wu kori yaha jurumu ni wε, bani Kile wo sefεεε ti ma bye wu ni. Lee wuu na wu da j'a gori yaha jurumu ni wε, bani Kile wo pya wu ɲε wii. ¹⁰ Le na Kile nagoo ni Shitaanni nagoo ya jeni na wo puyε ni: Wemu ya tiime keree pyi wε, wee ya foro Kile ni wε, wemu be ceboro kaa ya taan wu mu wε, wee be wε.

W'a yaa na taan ni wuyε ni

¹¹ Jomɔ pe y'a logo fo taashiine li ni ge, pee pu wa pe: W'a yaa na taan ni wuyε ni. ¹² Wu ganha bu bye Kayen shi wε, Shitaanni ni wee ya foro, w'a wu cuun gbo. Naha na w'a wu gbo wε? Bani wuyε pyaa kapyege ki bi kolo, na ta cuunvɔɔ wu wo kapyege di bi tii. ¹³ Na cebooloo, koɲɔ sipyii bu yi kɔ, lee ganha bu yi fo wε. ¹⁴ W'a li ce na w'a foro xu ni na jε ɲii sicuumɔ ni, bani wu cebooloo pu kaa ya dan wu ni. Wemu wu ɲε wu cebooloo kaa ya dan wu ni-i ge, wee ya kori yaha xu ni. ¹⁵ Sipyaa sipya w'a wu ceboro kɔ ge, wee ɲε sipyii gbovɔɔ. Y'a li ce na ɲii sicuumɔ nixhɔbaama wa goroo sipyii gbovɔɔ wa shishiin funɲɔ ni bada wε.

¹⁶ Le na w'a taanɲεεge ceni, bani Yesu Kirisa ya wu munaa kan, kɔnhɔ wu wεe ɲuɲɔ wolo. Wεe be ya yaa na wu munahaa kan wu cebooloo wuu na. ¹⁷ Ke koɲɔ ke naafuu ɲε wemu mu ge, weefɔɔ bu wu ceboro funmɔ wo ɲa, na bye wu ya ɲuɲɔ ɲaari wu na wε, dii Kile tanɲεεge di da j'a bye weefɔɔ funɲɔ ni wε? ¹⁸ Na nɔhɔpiire, wu taanɲεεge ganha da bye ɲɔsεεkpɔnyɔ, ni ɲɔtanga jomɔ ye wε, ga wu kapyege k'a yaa na li shεε na can wu ɲε wu taanɲεεge ke.

Wu wu logoo waha, wu fulo Kile na

¹⁹ Wu ba lee pyi, lee na wu da ba li ce na wu ɲε can wu wuu. Wu na j'a wu hakilee pu teɲε Kile jaha taan. ²⁰ Ali wu zɔlɔɔ pu ɲεhe ba wu jaagi be, wu na j'a wu hakilee pu teɲε, bani Kile ya keree bεeri ce, wu d'a pεle be wεe zɔlɔɔ pu na.

²¹ Na taanɲii, wεe zɔlɔɔ pu bu bye pu ya j'a wεe jaagi nige wε, lee ya li

shεε na wèe ya lowagaa ta, na fulo Kile na. ²² Wù bu yaaga bæeri jεeri wu mu, wù na kee ta, bani w'a wu jomεε coni, na wu jidaan keree pyi. ²³ Wu jomεεjuu li le, na wèe pu dà wu Ja Yesu Kirisa mεge ki na, wù daan ni wùye ni, ba w'a yi jo wù mu wε. ²⁴ Wemu w'a wu jomεε coni ge, weefɔɔ ya jé Kile wo karijεεge ki ni, a Kile be di bye ni weefɔɔ ni karijεεge ni. Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li cε na Kile jε ni wèe ni karijεεge ni.

4

Kile Munaa ni kafinejo munaa

¹ Ayiwa, na taanjiinεε yi ganha ba daa munahaa bæeri kafila na wε, ga yi fεnhε ki suguri ki bi foro Kile ni, bani kafinejuu piimu p'a puyε pyi Kile tudunmɔɔ ge, pee nijehεmεε ya foro konɔ na. ² Le na yi da ba Kile Munaa cε: Munaa lemu l'a sɔɔ li na na sipya yε pyaa Yesu Kirisa ya pa bye ge, lee l'a foro Kile ni. ³ Ga munaa lemu ya ta sɔɔ yee na Kirisa shizhaa na-ε ge, lee ya foro Kile ni wε, lee jε Yesu Kirisa wo Pεn wu wuu le. Y'a yi logo xɔ na wu na ba ba konɔ ke na. Ga nimε, wuyε pyaa be wa na xɔ konɔ ki na. ⁴ Na nɔhɔpiire, yee kunni jε Kile wuu, lee wuu na yee ya se ta pee kafinejuu pu na. Bani Kile Munaa le li wa yee funyɔ ni ge, lee ya ye konɔ sipyii pu wuu li na. ⁵ Pee kafinejuu pii jε ke konɔ ke wuu. Lee wuu na pu kafila wu jaha ya tii ke konɔ ke yanmuyɔ ye yε shizhaa na, a ke konɔ ke sipyii di ganha na pu jomɔ nuri. ⁶ Ga wèe kunni jε Kile wuu. Sipya sipya w'a Kile cε ge, weefɔɔ na da wèe jomɔ pu nuri. Ga sipya wemu jε Kile wo wε, weefɔɔ ya wèe jomɔ pu nuri wε. Ayiwa, lee na y'a da can Munaa li wo sipyii pu cε na shɔɔnri kafinejo munaa li wo sipyii pu ni.

Kile ya wu keree bæeri pyi ni taanjiεεge ni

⁷ Ayiwa, na taanjiinεε, wù taan ni wùye ni, bani Kile ni taanjiεεge ya foro. See see taanjiεεge jε sipya wemu

funjɔ ni ge, wee wu jε Kile pya. Wee w'a Kile cε. ⁸ See see taanjiεεge jε sipya wemu funjɔ ni wε, wee ya Kile cε wε, bani ma bu jo Kile, m'a jo taanjiεεge. ⁹ To Kile ya wu taanjiεεge ki shε shεgana lemu na ge, lee li wa mε. W'a wu Ja nigin pe wu tun na pa konɔ na, kɔnhɔ wu jii sicuumɔ kan wèe mu. ¹⁰ Lemu l'a Kile wo taanjiεεge ki shεε wù na ge, lee li wa mε: Li wa nago wèe yiri taanjiεεge k'a fεnhε yiri na jaha tii Kile na-ε dε! Ga wèe p'a fεnhε taan Kile mu, a wu wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ wù jurumu wu yafa wù mu wee gbɔɔɔ ni.

¹¹ Ayiwa, na taanjiinεε, ba ni wèe kaa ya taan fo xuuni Kile mu lee taan-gana li na, wèe be ya yaa na taan ni wùye ni dε! ¹² Sipya wa shishiin sanha Kile ja ja wε. Ga taanjiεεge bu bye wèe tε ni, wèe ni Kile na bye karijεεge ni. Wu taanjiεεge ki be na ganha na bele wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔɔɔ pu ni. ¹³ To Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li cε na jo wèe wa ni wu ni karijεεge ni, wu be di jε ni wù ni karijεεge ni. ¹⁴ Wèeye pyaa ya wu ja nii na, lee funjɔ ni, na yi yu be na Kile ya wu Ja wu tun na pa konɔ na, kɔnhɔ wu ba konɔ sipyii shɔ. ¹⁵ Sipya sipya w'a sɔɔ li na na Kile Ja wu jε Yesu ge, Kile na gori yaha ni weefɔɔ ni karijεεge ni, weefɔɔ be na gori yaha ni Kile ni karijεεge ni. ¹⁶ Wèe kaa ya dan Kile ni taangana lemu na ge, wèe ya lee cε, na dà be li na.

Bani ma bu jo Kile, m'a jo taanjiεεge. Wemu w'a kori yaha taanjiεεge na ge, wee w'a kori yaha ni Kile ni karijεεge ni, a Kile be di gori yaha ni weefɔɔ ni karijεεge ni. ¹⁷ Kile wo taanjiεεge ki ba bele wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔɔɔ pu ni, wee tuun wu ni cana kemu Kile da ba kiiri wu kɔn ge, fyaara ta shishiin da ba bye wù ni kee cana wε. Bani ba Yesu Kirisa jε wε, mu wèe be wo jaarigana li wa konɔ puga ni. ¹⁸ Taanjiεεge jε sipya wemu zɔ ni ge, weefɔɔ ya fyagi wε. See see taanjiεεge ya fyaara bæeri kɔri, bani sipya ya kakuuyo yemu pyi ge, yee wo jaagi

kanhama pu ma wu pye wu na fyagi. Lee wuu na, sipya wemu w'a fyagi ge, weefɔɔ zɔ wu bɛeri ya ni see see taanɲεεε na wε. ¹⁹ Wèe kaa l'a fɛnhɛ taan To Kile mu, lee wuu na wu kaa ya dan wèe bε ni. ²⁰ Wa bu jo na Kile kaa ya dan wee ni, na ta wu ceboro makɔɲɔ di ɲε wu funɲɔ ni, weefɔɔ ɲε kafinejo. Bani ma ceboro wemu mu ya ɲaa ɲiga bɛeri ge, wee kaa bye li ya dan mu ni wε, Kile wemu wu ɲε mu ya wee ɲaa-i ge, dii wee kaa di da já da dan ma ni wε? ²¹ Yesu Kirisa yε pyaa bε yεε ya le ɲɔmεε le jo wèe mu na sipyaa sipya w'a jo na Kile kaa ya dan ma ni ge, ma cebooloo pu bε kaa ya yaa na dan ma ni.

5

Sipyaa yaa na sɔɔ Kile wo nijoyo yi na

¹ Sipyaa sipya w'a dà li na na Shɔvɔɔ wu ɲε Yesu ge, weefɔɔ ɲε Kile wo pya. Tofɔɔ kaa ba dan ma ni, wu nagoo bε kaa ya yaa na dan ma ni. ² To Kile kaa ba dan wèe ni, a wù ganha na wu ɲɔmεεjogoo ki bε conɪ, lee na wèe da li cε na wu nagoo pu kaa ya dan wèe ni. ³ Wù bu jo na Kile ya dan wù ni, w'à yaa na wu ɲɔmεhεε ki conɪ. Wu ɲɔmεhεε ki ya yaa ki pye wù mu tuguro wε. ⁴ Bani piimu bɛeri pu ɲε Kile wo nagoo pu ge, pee bɛeri ya se ta ke koɲɔ ke na. N'a daa wemu wu wa wèe mu ge, wee w'a wèe pye wèe ya já na se taa ke koɲɔ ke na. ⁵ Sipyaa sipya w'a dà li na na Kile Ja wu ɲε Yesu ge, ni wee wa yε bε wε, jɔgɔ wu da já se ta ke koɲɔ ke na wε?

⁶ Yesu Kirisa ya pa koɲɔ na lɔhɔ ni shishan baraga ni. Wu ya ta da lɔhɔ wo batizeli wu yε na-ε dε! Ga, w'a wu shishan bε kan p'a wo, na xhu. Kile Munaa li wa lee wo sɛeri, bani lee l'a can wu shεε sipyii pu na. ⁷ Lee funɲɔ ni, sɛεrεε taanri wu ɲε wà na li shεε sipyii pu na na Kile Ja wu ɲε Yesu. ⁸ Pee sɛεrεε taanri wu ɲε: Kile Munaa ya can wu shεε; lɔhɔ ni shishan, yee bε di wu shεε. Ayiwa, yee taanri we ya bε ɲɔmεε na Yesu shizhaa na. ⁹ Sipyii ya yemu yu ge, wèe ya sɔɔ yee na, na

ta yemu Kile ya yu ge, yee d'a ye na kanha sipyii wo nijoyo yi na. Kile yε pyaa k'a fiin jo wu Ja wu shizhaa na. ¹⁰ Sipyaa bɛeri w'a dà Kile Ja wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ li na wu funɲɔ ni na kii keree kii ɲε can. Sipyaa wemu ya dà Kile wo nijoyo yi na wε, weefɔɔ ya Kile yaha ba kafinejo ɲε wε. Bani wufɔɔ ya ta dà Kile wo nijoyo yi na wu Ja wu shizhaa na wε. ¹¹ Yemu Kile ya jo wèe mu ge, yee yi wa mε na Kile ya ɲii sicuumɔ nixhɔbaama kan wèe mu. Pee ɲii sicuumɔ pe ya daa wu Ja wu gbɔɔrɔ ni. ¹² Ayiwa, wee Ja wu ɲε sipya wemu mu ge, ɲii sicuumɔ pu wa weefɔɔ mu. Kile Ja wu ɲε wemu mu wε, ɲii sicuumɔ ɲε weefɔɔ mu bada wε.

Tadaɲa kemu ki wa n'a daa fεε pu mu ge

¹³ Ayiwa, yee piimu p'a dà Kile Ja wu na ge, nε we sεmε we tun yi mu, kɔnhɔ y'i li cε na yee ya ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pu ta na xɔ. ¹⁴ Ayiwa, lowaa lemu wa wèe mu Kile ɲaha tàan ge, lee li wa le: Wèe bu yaaga ka ɲεeri wu mu na saha ni wu ɲidaan ni, wu na wèe ɲεrεεε ki logo. ¹⁵ Wù bi ta w'à li cε na w'a wù ɲεrεεε nuri, wèe ya li cε na yaaga bɛeri wèe ya ɲεeri wu mu ge, wèe ya kee ta xɔ.

¹⁶ Jurumu wemu wu ɲε wu da já sipya munaa kyεεgi ɲiga na-ε ge, ma ceboro bu wee jurumu wa pye, Kile ɲεeri wu mu kɔnhɔ Kile di ɲii sicuumɔ kan wu mu. Piimu wo jurumu wu ɲε wu da já pu munahaa kyεεgi ɲiga na-ε ge, pee yε kaa di wa byi. Ga jurumu wa ɲε wà wemu na já sipya munaa kyεεgi ɲiga na ge, di wa go yi Kile ɲεeri wee wa wuu na wε. ¹⁷ Tiibaara bɛeri ti ɲε jurumu, can wu ɲε wi. Ga jurumu wa ɲε wà wee wa da já sipya munaa kyεεgi ɲiga na wε.

¹⁸ Wèe ya li cε na jo sipya bɛeri wu ɲε Kile wo pya wa ge, weefɔɔ ya goroo gbee jurumu na na byi wε. Bani Kile Ja wu ma wufɔɔ mara, lee wuu na Shitaanni da já se ta wu na wε. ¹⁹ Wèe ya li cε na jo wèe ɲε Kile wo nagoo, ga koɲɔ ke sipyii di ɲε Shitaanni wo fanha ke nɔhɔ ni. ²⁰ Ga wèe ya li cε bε

na jo Kile Ja w'a pa, na ba fungɔngɔ
fɛɛɛ kan wɛɛ mu, kɔnhɔ wɛɛ di see
see Kile wuyɛ pyaa tii cɛ. Wɛɛ na jɛ
Kile Ja wu karijɛɛɛ ki ni, lee ya wɛɛ
pye see see Kile wuyɛ pyaa wuu. Wee
Ja we wu jɛ see see Kile wuyɛ pyaa, ni
jɛi sicuumɔ nixhɔbaama.

²¹ Ayiwa na nɔhɔpiire, y'a yiye
kasɛri yapɛɛgaanra na!

2 Yohana Yohana ya sɛmɛ shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

«Cee wemu naha k'a bulo ge, wee ni wu nagoo» na tudunmɔɔ Yohana ya we sɛmɛ we naha tii. Lee kɔri jɛ Egilizi wa ni wu n'a daa fɛɛ.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Yohana ya Egilizi wu luu waha na pu kori yaha can wu ni, pu da jaari taanɛɛge ni, pu da puyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinɛjuu pu na.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

2 Yohana 1-3 Yohana fò mujuu.

2 Yohana 4-6 Na jaari can ni taanɛɛge ni.

2 Yohana 7-11 Yohana ya pu kaala ni karamɔgɔ-kafinɛjuu pu kaa ni.

2 Yohana 12-13 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fò mujuu

¹ Nɛ wemu wu jɛ egilizi nɔhɔle ge, nɛ wa we sɛmɛ we ka. Na ceboroshɔ wemu naha Kile ya bulo ge, wee ni wu nagoo mu n'a wu tunni. Yee kaa ya dan nɛ ni can can na. Ga nɛ yɛ bɛ wɛ, sipyii piimu bɛɛri pu jɛ Kile wo can wu na ge, yee kaa ya dan pee bɛɛri ni. ² Yee kaa ya dan wɛ ni, bani Kile wo can wu wa wɛ funyɔ ni, wee di wa da gori yaha bɛ gbee wù funyɔ ni.

³ Ayiwa, To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wu niimɛ, ni saama, ni jɔriɛ kan wù mu, kɔnhɔ wù gori yaha wu can we, ni wu taanɛɛge ki ni.

Na jaari can ni taanɛɛge ni

⁴ Nɛ mu nagoo pii ja pee ya jaari can koo li ni, ba To Kile ya yi jo jogana lemu na wɛ. Lee kunni ya nɛ funɔ taan xuuni. ⁵ Lee bɛ na na ceboroshɔ, n'a da jɔmɛɛfonɔ jo ma mu wɛ. Ga jɔmɛɛ le n'a da jo ma mu ge, lee jɛ Kile ya jɔmɛɛ lemu kan wù mu fo taashiine li ni ge, na wù taan ni wùye ni. ⁶ Jɔmɛɛ kiimu Kile ya jo ge, wù ba kee koro jaari, lee li jɛ taanɛɛge

ke. Lee jɔmɛɛ le l'a jo yee mu fo taashiine li ni, na y'a taanɛɛge koro jaari.

⁷ Sipyii piinɛvɛɛ niɛhɛmɛɛ pu wa kɔnɔ ke na nime, pu wa kabaya ye bɛɛri na. Pee ya ta sɔɔ li na na Yesu Kirisa ya pye sipya, na ba se ke kɔnɔ ke na wɛ. Pee sipyii pii pu jɛ sipyii piinɛvɛɛ pee, ni Kirisa wo pɛɛn pee.

⁸ Lee wuu na y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ yi ganha bu buun yi labye wu kuduun ni wɛ, ga y'i wu kuduun wu bɛɛri ta.

⁹ Yi li cɛ na sipya bɛɛri wu jɛ wu ya kori yaha Yesu Kirisa wo kalaa we nɛ ge, ga fo na wuyɛ pyaa jɔdaan fara wu na ge, weefɔ jɛ Kile wo kariɛɛge ki ni bada wɛ. Ga sipya wemu bu gori yaha Yesu Kirisa wo kalaa wu na, weefɔ na bye kariɛɛge ni ni To Kile, ni wu Ja wu bɛ ni. ¹⁰ Sipya bɛɛri w'a pa yi mu ni kalaa watii ni wemu jɛ Yesu Kirisa wo kalaa we-e ge, yi ganha bu da weefɔ yaha wu jɛ yi puga wɛ. Yi ganha bu da ali fò bɛ sɛɛge taan wufɔ na wɛ. ¹¹ Bani mu wemu bu fò bɛ sɛɛge taan wu na, l'a pye kanna mu w'a wɔ ni wu ni wu kapyege niguunɔ ki na.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹² Keree niɛhɛɛ wa nɛ mu na jo yee mu, ga na funɔ wa di kee bɛɛri pye sɛmɛ di dun yi mu wɛ. N'a giin di she yi yiri wù she baari wùye jii na, kɔnhɔ wù fundanga ki jɔ di fa.

¹³ Ayiwa, Kile ya ma ceboroshɔ wemu bɛ naha bulo ge, wee bɛ wo nagoo ya ma shaari.

3 Yohana Yohana ya semε taanri wo wemu ka ge

Jogɔ mu we semε we d'a tun wε?

N'a daa fɔɔ wa mu Yohana ya we semε taanri wo we tun. Wee mεge ki bye Gayusi.

We semε we kakana nunɔ

Yohana ya li shε Gayusi na na wee ya Kile Kafila wu yere pyeveε piimu torogo wu mu ge, na w'a pu conixuuni. Na wu ganha bu daha Jotεrfu wo naha sheshεε te feni wε. Wee Jotεrfu we bye egilizi nahagbaa fɔɔ, ga Yohana bi Kile Jozaama pu joveε piimu torogo wu mu ge, wu bi gbara w'a pee tirige wε.

A w'i wu fiin jo na waha semε wu ni na kan Demecusi mu. Wee p'a wii na wee w'a pa ni semε wu ni.

Semε wu kafila nugbɔyɔ

3 Yohana 1-4 Yohana fò mujuu.

3 Yohana 5-8 Gayusi wo naarigazaana le.

3 Yohana 9-12 Na Gayusi ganha bu daha Jotεrfu wo torogana li feni wε.

3 Yohana 13-15 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fò mujuu

¹ Nε wemu wu jε egilizi nɔhɔle ge, nε wa we semε we ka na tun na taanɔii Gayusi mu, wee wemu kaa l'a dan nε ni can ye pyaa na ge.

² Na taanɔii, nε Kile jεeri mu mu, kɔnhɔ ma keree di da naha taa tuun bεeri ni, m'a bye sicuumɔ na, ba Kile ya ma zɔ wu pye fεεfεε wε. ³ Cebooloo n'a daa fεε pii ya nɔ wèe yiri naha. Ba can wu wa mu zɔ wu na wε, ni ba mu ya naari na sahanji ni can wu ni wε, p'a yee paari wèe mu. Yee ya taan nε ni xuuni. ⁴ Bani nε bu logo na nε nagoo p'a can wu koro naari, yafiin ya dan nε ni na lee xɔ wε.

Gayusi wo naarigazaana le

⁵ Na taanɔii, lemu bεeri m'a byi wù cebooloo n'a daa fεε pu mu, ali na ta

p'i jε bε nabuun ge, lee bεeri ya jɔ xuuni. M'a li pyi ni jomεε fεεε ni Kile mu. ⁶ M'a pu co ni taanɔεεge kemu ni ge, p'a pa kee kaa jo n'a daa fεε pu mu naha. Ayiwa, jɔ mayε na, nara lemu p'a giin di bye sanha ge, m'a pu tεge na bε ni Kile jidaan ni. ⁷ Bani Yesu Kirisa wo labye wu wuu na p'a lee nara li pyi. Wa bεeri wu jε wu ya dà Yesu Kirisa na-ε ge, pu wa wee wa shishiin bε kenε yaaga feni wε. ⁸ Lee wuu na wèe n'a daa fεε ya yaa na pii sipyii pii shi tɛri. Wù ba lee pyi, l'a bye ma na giin wèe bε p'a fara pu na pu labye wu funnɔ ni, na can koo li shεε sipyii pu na.

Jotεrfu mεge ya kyεegi

⁹ Ayiwa, nε jɔnɔii kii ka semε wεnε la na na tun n'a daa fεε pu mu wà. Ga we wu jε Jotεrfu ge, wu ya se wèe kabeshεε na wε, na giin wu wuyε pye n'a daa fεε pu nahagbaa fɔɔ wa. ¹⁰ Lee wuu na nε ba nɔ wà, kaparaya yemu bεeri w'a byi ge, na joguumɔ pemu bεeri yu na waa wèe na, na kafineye yemu bεeri tɛri wèe na ge, n'a da yee bεeri jo yi nii na. Wu yere ya ta da kii ye na-ε dε, wu ya ta sɔɔ cebooloo n'a daa fεε p'a diri wu mu wε. N'a daa fɔɔ wa bε bu jo wu pee tirige wuyε yiri, w'a jo tapyege wa lee bε na wε, na weefɔɔ kɔri yeege n'a daa fεε pu pinnεge ki ni.

¹¹ Ayiwa, na taanɔii Gayusi, ma ganha bu da bye ye kakuuyo ye tugo taannivɔɔ wε dε, ga ta kasaanja taanni. Sipya wemu w'a saama pyi ge, wee wu jε Kile wo. Ga wemu bu gori yaha kakuuyo na na byi, lee ya li shεε na weefɔɔ ya Kile cε wε.

Demecusi ya masɔnɔ ta

¹² Ayiwa Demecusi kunni, n'a daa fεε pu bεeri ya wee mesaanja yu. Can koo lemu bε w'a naari ge, lee bε di wu mesaanja yu. Wee bε wa li fiin na can wu jε wii.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹³ Ayiwa, jomɔ nijehemε wa nε mu na yu ma mu, ga na funnɔ wa di pee bεeri ka semε we ni wε. ¹⁴ Nε giin jo

l'a da mɔ wɛ̀e di wùye na, wù jo wùye
nii na wɛ. ¹⁵ Kile wu naɲiŋe kan ma
mu! Ma naɲiinɛɛ piimu pu wa naha
ge, pee ya ma fò waa. Ma be wu wù fò
kan wù naɲiinɛɛ pu beeri nigin nigin
mu wà.

Zhude Zhude ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu ɲɛ Zhude wɛ?

Zhude wemu wu ɲɛ Kafɔɔ Yesu ni Yakuba yɛ wo ceborona wu ge (Maco 13:55 ni Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka. Ba wu ceborona Yakuba ɲɛ wɛ, wu bɛ bi ta dā Yesu na taashiine li ni na Kirisa wu ɲɛ wii wɛ (Yohana 7:5). Ga tuun wemu ni Yesu ya ɲɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni wu bɛ ya na dā wu na. Mɛgɛ kemu Zhude ya yiri wuyɛ na ge, kee ki wa mɛ: Yesu Kirisa wo kapyebye (Zhude 1).

We sɛmɛ we kakana ɲuɲɔ

Zhude ya we sɛmɛ we ka na n'a daa fɛɛ pu kaala na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu shizhaa na, wee wemu w'a can can wo n'a daa wu kyɛɛgi ge.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Zhude 1-2 Zhude fò mujuu.

Zhude 3-16 Zhude ya can fiɲɲɛ jo karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu keree na.

Zhude 17-23 Zhude ya li shaa n'a daa fɛɛ pu mu na li waha l'i waha na pu kori yaha Kirisa wo kariɲɛgɛ ki ni.

Zhude 24-25 Zhude ya Kile sɔ.

Zhude fò mujuu

¹ Nɛ Zhude wemu wu ɲɛ Yakuba ceborona, na ɲɛ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya yee piimu yiri ge, yee piimu kaa ya taan To Kile mu, a wu yee mara yaha Yesu Kirisa mu ge, yee mu nɛ wu tun. ² Kile wu yi kan xuuni wu ɲɲaara te, ni wu ɲaɲɲɛ ke, ni wu taanɲɛgɛ ki ni.

Karamɔgɔ-kafinejuu

³ Na taanɲiineɛ, nɛ funɲɔ ki bi sii fo na sɛmɛ ka na tun yee mu wu wo ɲuwuuro ti keree na, nɛ ni yee ya pinneɲuwuuro temu na ge. Ga na kee fungɔngɔ ki yaha nɛ mu, a nɛ mɛhɛ li

ta l'a pɔrɔ nɛ wu sɛmɛ wu kan yi mu, di lowaa le yi ni, kɔnhɔ yi da yogo yu n'a daa wu kaa na. Wu fɛfɛɛɛ wuu pu mu Kile ya wee n'a daa wu kan tɔɲii nigin yɛ pe. ⁴ Bani sipyikuuyo ya y'a peelee jé yee ni. Jaagi wemu na ba do pee ɲuɲɔ ni ge, Kile kafila w'a wee kaa jo fo l'a mɔ. Kile ɲii fyaara baa sipyii pu ɲɛ pii. Wèe wo Kile wu wo niimɛ jomɔ pe p'a luu na ɲɛri na byi pu shiige baara keree kaɲuɲɔ. P'a ganha na fɔro wu ɲuɲɔfɔɔ ni wu Kafɔɔ nigin pe wu kaa taan, wee wemu wu ɲɛ Yesu Kirisa ge.

⁵ N'a da yi funyɔ to ni keree kii kaa ni, ali na yi ta y'a ki cɛ xɔ bɛ. Kafɔɔ Kile ya Izirayeli shɛɛn ɲuɲɔ wolo na foro Misira fiige ki bulooro ti ni. Ga lee kadugo na, piimu p'a pye pu ni n'a daa baa fɛɛ ge, a wu pee kyɛɛgi. ⁶ Fo taashiine ni mɛlekɛɛ piimu p'a pu wo tayerege nizhiige ki she, na pu tatɛngɛ ki bɛ yaha ge, Kile ya pee pɔ yaha nibiige ni shɔnhɔyɔ na gbee, cagbɔhɔ ki wo kiiri wu kaa na. ⁷ Mu Sodamu ni Gɔmɔɔri shɛɛn ni pu taan kulogoo bɛ ya pye. Pee bi puyɛ yaha dɔdɔɔrɔ na fo na she namaa pye pu na puyɛ sinnɛɛ. Na fugibaaga k'a pye pee wo jaagi wu kanhama, kɔnhɔ p'i bye naha sheshɛɛɛ sipyii pusamaa bɛɛri mu.

⁸ Ga lee bɛ na kee keree kii tuugo pii karamɔgɔ-kafinejuu pii wa byi. P'a ganha na puyɛ pyaa wo ceepuuro ti nɔrɔgɔ, na yu na Kile w'a yu ni pee ni ɲmunuyɔ ni. A p'i zhe Kile wo Kafɛɛɛ ti ni, na fugba mɛlekɛɛ pu shehɛɛ, pee piimu pu ɲɛ ni nɔrɔ ni ge. ⁹ Ali na ta Misheli wemu wu ɲɛ mɛlekɛɛ ɲuɲɔfɔɔ ge, tuun wemu ni wee bi nakaara ti suruni ni Shitaanni ni Kile tudunmɔɔ Musa nixhugo ki keree na ge, wu ya ta sɔɔ na Shitaanni shehɛɛ wɛ, ga na wu pye yɛ na: «Kafɔɔ wu li foo tɔ ma mu.» ¹⁰ Keree kiimu ki ɲɛ pii sipyii pii ya ki cɛ-ɛ ge, kee p'a fanri. Lajɛ we wu ɲɛ pu mu ge, wee ni naɲa yaaga wo bɛɛri wu ɲɛ nigin, wee lajɛ weyɛ pyaa k'a gyɛɛgi nɔni pu na.

¹¹ Bɔɔngɔ ki ɲɛ pu wogo! Kayɛn wo ɲaarigaguunɔ le tuugo p'a ɲaari. P'a

puyε yaha jé piinne ni wari la na ba Balamu ya pye wε. P'a gyεegi shan puyε nuɔ ni, bani p'a n'a she le puyε ni ba Kore* ya pye wε. ¹² Pu keree ma nuzogoro waa yee na yi ceborogo yaligee ki liduun ni. Shiige jε pu na wε, pu jate ya nɔ watii na ni puyε be wε. Pu jε ba nahaya jε wε, kafεεge na yi lɔ na jaari zanha di jε yi ni wε. Pu jε ba tiye jε wε, yemu ya ta na nagoo pyi ali yi pyeduun be ni-i ge. Pu jε ba tiye jε wε, yemu niye beeri y'a wolo, a y'i waha fεfεe ge. ¹³ Pu jε ba suumɔ lɔhɔ lokuruyo nigbɔyɔ jε wε, yemu y'a yi shiige keree kanɔa na byi kakaya ge. Pu jε ba wɔrɔɔ jε wε, kiimu ya jaari na doroo ge. Tεhene baa nibiicogonɔ Kile ya gbegele na yaha pu naha na gbee.

¹⁴ Adama wo kadugo shi nibama sii gbarashuun wuu li wo nabige kemu mεge ki bye na Henɔki ge, wee be ya keree nibanɔa jo pii sipyii pii shizhaa na na: «Kafɔɔ w'a da ba ba ni wu fεfεere mεlekεe miliyaaraa nijehemεe pu ni, ¹⁵ wu ba kiiri kɔn kɔnɔ sipyii pu beeri na. Wu na ba jaagi shan Kile jii fyaara baa sipyii pu nuɔ ni pu wo kapyegege niguunɔɔ ki wuu na, p'a kiimu pye pu wo Kile jii fyaara baara ti funɔ ni ge; joguumɔ pemu beeri pee jurumupyii p'a jo wá Kile na ge, ni pee joguumɔ pu be wuu na.» ¹⁶ Pee sipyii pii tigire t'a pe. Pu ya dinni wε. Pu ma jaari na sahanj ni puyε pyaa wo keree la ni. Tabaara jomɔ di dan pu ni tajogo ni. P'i sipyii faanna, na pu kuduun wo pu ni.

N'a daa fεε y'a yaa na lemu pyi ge

¹⁷ Ga yee kunni na taanjiineε, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ p'a fenhe jomɔ pemu jo yi mu ge, yi yi funyɔ yaha pee na. ¹⁸ Pu bi ma yi yu yee mu na: «Kɔnɔ ki taaxɔɔ li ba deεne, lawuu fεε pii na ba da wà. Pu na ba jaari Kile jii fyaara baara ni na saha ni puyε pyaa lakuunɔ keree ni.» ¹⁹ Pee sipyii p'a waagi leni yee tε ni.

Pu ma jaari na sahanj ni puyε pyaa fungonyɔ ni. Kile Munaa jε pu na wε.

²⁰ Ga yee kunni na taanjiineε, yi la le yiyε ni, yi da se naha na yi n'a daa fεfεere wo wu ni, yi da Kile jεeri fεfεere Munaa li wo sefεere ti ni. ²¹ Yi kori yaha Kile wo taanjiεge ki ni, y'i wu Kafɔɔ Yesu Kirisa sige, fo wu ba jii sicuumɔ nixhɔbaama kan yi mu, wu wo jinaara ti funɔ ni.

²² Ayiwa, piimu ya puyε kaala kaala ge, y'a nuɔ jaari pee na. ²³ Yi pu nuɔ wolo na foro na ki ni. Yi da nuɔ jaari pusamaa be na, ga yi da lee pyi ni fyaara ni, y'i laraga kɔn pu nɔrɔmɔ keree ki beeri na. Wa bu kakuunɔ la pye pu ni, yi ganha bu da gbɔn ali wufɔɔ nɔrɔmɔ fadenε ke be na wε.

Kile masɔnɔ jomɔ

²⁴ Kile wemu w'a da já yee mara, kɔnhɔ yee ganha bu do-e ge, wu yi pye jaagi baa fεε, wu nɔhɔ yi jii fundangbɔhɔ na wu nɔrɔ wu naha tɔan ge, ²⁵ wee wemu ye nigin wu jε wu Shɔvɔɔ Kile wu Kafɔɔ Yesu Kirisa baraga ni ge, nɔrɔ ni gbɔrɔ, ni sefεere, ni nuɔ fεere t'a dεri wee na na co fo taashiine li na, ni nime, ni gbee. Amiina.

* **1:11 Kayεn:**Zhenzi 4:3-8; **Balamu:** Nɔburuu 22-24; **Kore:** Nɔburuu 16.

KashÉE Yesu Kirisa wo KashÉE lemu Yohana ya ja ge

Jogō w'a we semε we ka wε?

Yohana bε wu bye Yesu wo Tudunmāō kε ni shuun wu ni. Wee w'a we semε we ka (KashÉE 1:4,9), na wu yaha Patimōsi suumō lōhō niñe takpiñe ki na. Li wa kanna Kile wo Jozaama pu jo wuu na w'a she foro kee takpiñe ke na ba kasolemε jε we.

Piimu mu we semε we ya fenhe tun ge, pee jε Azi fiige ki egilizii gbarashuun we. Efese kulo li l'a bye kee fiige ke wo kugbōō le. Azi fiige ki nijaa wogo mεge ki jε na Turuki.

We semε we kakana nuñō

Semε wu kafila w'a naha tii kashÉE la na: «Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee she wu na, kōnhō keree kiimu k'a yaa na pye jeri funñō ni ge, kee di she wu kapyebyii pu na.» (KashÉE 1:1). Pee jomō pe ya jaha tii lemu na ge, lee jε kanhagana lemu na p'a n'a daa fεε pu kana ge. Kanhama pemu p'a ma ge, Kile bi n'a daa fεε pu gbegele pee kanhama pu wuu na, wu da pu logoo wari p'i gori yaha jomεε fεεε ni n'a daa wu funñō ni.

Keree kiimu ki da ba bye Kile fungōngō na ge, wu meleke wa w'a tun w'a pa Yohana lō kari fugba wu ni, na she kee she wu na (KashÉE 4:1-2).

Semε wu kafila nugbāyō

KashÉE 1 Yohana ya Yesu Kirisa ja wu nōōrō wu ni.

KashÉE 2 —3 Semεε pii p'a tun egilizii gbarashuun wu mu ge.

KashÉE 4:1—8:5 Fε tεhεε gbarashuun we.

KashÉE 8:6—11:19 Maya gbarashuun we.

KashÉE 12:1—15:8 Naha sheshεεε gbarashuun we.

KashÉE 16 Kile loyire cεεgbuugoo gbarashuun we.

KashÉE 17:1—20:15 Babilōni ja ja keree.

KashÉE 21:1—22:5 Fugba nivomō, niñe nivonō ni Zheruzalemu nivomō.

KashÉE 22:6-21 Yesu jō jomō pu jε Kitabu wu taxōgō ki ni na: «Li wii, nε na ba jeri funñō ni!» A n'a daa fεε p'i wu jō shō na: «Amiina. Mu wu pa, wū Kafōō Yesu!»

We Kitabu we kakana nuñō

1 Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee she wu na, kōnhō keree kiimu k'a yaa na pye jeri funñō ni ge, kee di she wu kapyebyii pu na. Wu meleke wa Kile ya tun wu kapyebye Yohana mu, kōnhō p'i kee keree ki cε. ² Kile ya jomō pemu jo, ni Yesu Kirisa ya can wemu she Yohana na ge, yee bεeri w'a paari. Bani w'a pye yi bεeri sεeri. ³ Wemu w'a sōō na we kapañaa Kitabu we jomō kalaa sipyii mu ge, ni wemu w'a wu jomō nuri, keree kii k'a ka ge, na kee co ge, pee jε duba nagoo! Bani ki pyeduun w'a tεεñε.

Fō wemu w'a kan egilizii gbarashuun wu mu ge

4 Nε Yohana w'a we semε we tun yee Azi fiige ki egilizii gbarashuun wu mu; jo Kile wu niimε ni japiñe kan yi mu, wee wemu wu jε, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge! Munahaa gbarashuun wemu wu wa wu saanra koro li jaha tāan ge, kee ki li pye mu yi mu. ⁵ Yesu Kirisa bε wu li pye mu yi mu, wee wemu wu jε sεeri jomεε fōō ge, wee wu jε shenshiimε na fenhe jε na foro xu ni. Niñe ke saannaa wo Saan wu jε wii. Wèe kaa ya dan Yesu Kirisa ni, lee na w'a wu shishan kan p'a wo wèe wuu na, na wèe shō wū jurumu wu na, ⁶ na wèe pye Kile wo saanra te wo sipyii ni saraya jaha shōōnrivōō; kōnhō wèe di bye wū To Kile wu wo kapyenεε pyevεε. Nōōrō ni sefεεε ti jε wu wuuro fo tεhεε baa. Amiina.

⁷ Li wii, wu na ba ba jahaya yi na!

Sipyii bεeri na ba wu ja.

Ali piimu p'a wu firi ge,
pee bε na ba wu ja.

Niñe ki shi wu bæeri na ba mēhēē suu wu wuu na.

Uun, lee kunni na ba bye! Ami-ina.

⁸ Kafōō Kile, Se Bæeri Fōō ya jo: «Nē wu ñe, Alifa ni Omega we, ñakōōnrō te ni taxōgō ke.» Wee wemu wu ñe, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge.

Kile ya kashēē lemu shē Yohana na ge

⁹ Nē ñe Yohana, yee ceborona. Yesu wo kariñēēge ki funñō ni nē ni yee ya pinne wu wo saanra ti na, na binne kanhama ni loxulo bē na. Nē bi Kile Kafila wu yēē pyi, na Yesu sēeri keree yu. A p'i ba nē co lee wuu na, na shē nē yaha takpiñe ka na suumō lōhō ki niñe ni, kee mēge ñe na Patimōsi.

¹⁰ Kafōō wo caña* ka na, a Kile Munaa di jé nē ni. A nē mujuugbōō la logo na kadugo yiri ba maga mēē ñe wē, ¹¹ na: «Ma ñii l'a lemu ña ge, lee ka Kitabu wu ni ma tun egilizii gbarashuun wu wo n'a daa fēē pu mu: Efese, ni Simirini, ni Perigamu, ni Tiyatiiri, ni Saridēsi, ni Filadēlifi, ni Lawodise.»

¹² Mujuu le nē bi nuri ge, a nē ñmahana ñeri na lee jōvōō wu wii. Ba nē wu ña wē, na sanni sokinnaa gbarashuun ña. ¹³ A nē yaaga ka ña pu tē ni k'a bi foro sipya fēni. Fadedōōngō ñe wu na, sanni kirige d'a pō wu dōdōñō na. ¹⁴ Wu ñuzhiire di fiññe lagilagi ba dubya wele shiire ñe wē, kelee ba zanha kagereye ñe wē. Wu ñii di ñe ba ñariñe ñe wē. ¹⁵ Wu tōyō ñe ba ñanaa tōrō ñe wē, na ya temu ñaana fo ti na ñi ge. Wu mujuu ñe ba loñehēñe fōō ñe wē. ¹⁶ Wōrōō gbarashuun ñe wu kanige keñe ni. Ñōyō shuun ñmōpara nidaan di foro wu ñō ni. Wu ñaha k'i ñe ba cafuna caña ñe wē.

¹⁷ Ba nē wu ña wē, na do wu tōyō ni ba gbo ñe wē. A wu wu kanige keñe taha nē na na jo: «Ma ganha bu fya wē, nē wu ñe Nizhiime we ni Kurogo wo we. ¹⁸ Nē ñe ñii na, nē bi xu, li wii n'a da gori yaha ñii na gbee. Xu ni Adēsi

kenikaangaa ki wa nē mu. ¹⁹ Keree kiimu m'a ña ni kiimu ki wa wà ge, ni kiimu ki da ba bye ge, kee ka. ²⁰ Wōrōō gbarashuun we m'a ña nē kanige keñe ki ni, ni sanni sokinnaa gbarashuun wu ge, kañmōhōñō lemu pee ya zhēē ge, lee le: Wōrōō gbarashuun wu ñe egilizii gbarashuun wu mēlēkēē, sokinnaa gbarashuun wu ñe egilizii gbarashuun we.

2

Sēmē wemu w'a tun Efese egilizi wu mu ge

¹ «Egilizi wu wu ñe Efese ni ge, sēmē tun wee wo mēlēkē* wu mu na: «Wōrōō gbarashuun wu wa wemu kanige keñe ni ge, wee di ñaari sanni sokinnaa gbarashuun wu niñe ni ge, wee ya jo: ² Nē mu kapyēgeē ki cē, ni ma kapyēñēē nigbōhōō kee, ni ma loxulo le. Nē cē jo mu ya loxulo taa sipyikuuyo kapyēgeē tãan wē. Piimu p'a yu na tudunmōō pee ñe, na ta p'i ñe pere-e ge, m'a pee taanna wii na pu ta kafinejuu. ³ M'a loxulo ta na kanhama xu nē wuu na, la shishiin ya ta ma yatēnyē gbo wē. ⁴ Ga ma taanñēēge nizhiige kemu m'a yaha ge, kee wuu na n'a da ma jaagi. ⁵ Tayerege kemu ni ma bi bye na na pa do ge, mayē funñō to kee na, m'a daburajē jo ma jurumu wu na, m'a guri ma kapyēgeē nizhiigeē ki na. Ma bye ma di ya daburajē jo wē, n'a da zhē ma yiri, di ma sokinna wu laha wu tayahaña ni. ⁶ Le bæeri kadugo na kasaana lemu m'a byi ge, lee li wa mē. Nikolayitii pu wo kapyēgeē k'a sii pēn mu mu, kee kunni ya sii pēn nē bē mu.

⁷ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta, Ñii Siccuumō Tige kemu ki wa Kile wo Alijine wu ni ge, nē na ba kee pya wa kan weefōō mu wu li.»

Sēmē wemu w'a tun Simirini egilizi wu mu ge

* **1:10** Lee kori ñe Dimazhi. * **2:1** Wee wo mēlēkē: Lee kori ñe egilizi wu ñahagbaa fōō, yee ninuyo yi wa koogoo 2:8, 12, 18; ni koogoo 3:1, 7, 14 wu bē ni.

8 «Egilizi wu wu ƚε Simirini ni ge, sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na: Wemu wu ƚε nizhiimε we ni kurogo wo we, ni w'a xu na guri ƚε ge, wee ya jo:

9 «Nε wa ma kanhama pe ni ma la baa fεεε ti fiin, na ta m'i ƚε lafɔɔ! Pii p'a puyε pyi Yawutuu, ga pee di ƚε Yawutuu wε, bani Shitaanni wo pεεƚε puga ki sipyii pu ƚε pere. Mεkyεεgεε jomɔ pemu bεeri pee w'a yu na waa ma na ge, nε w'a pu bεeri nuri. 10 Kanhama pe pu da ba ma ta ge, ma ganha bu fya pee na wε. Li wii Shitaanni na ba pii yaha yee ni kaso ni na yee nɔhɔ wolo. Yee na ba ganha cabyaa kε funƚɔ ni. Pye n'a daa sipya fo ma caxhugo. Lee bu bye, nε na ƚii sicuumɔ saanra ƚudɔnɔ kan ma mu.»

11 «Kilε Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta wee da ga ba xu shuun xu wε.

Sεmε wemu w'a tun Perigamu egilizi wu mu ge

12 «Egilizi wu wu ƚε Perigamu ni ge, sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na: ƚNɔyɔ shuun ƚmɔpara nidaan li wa wemu keƚε ni ge, wee ya jo:

13 «Kulo lemu ni mu ya tiin ge, nε lee cε, lee ƚε Shitaanni saanra koro tasinƚε. Antipasi we wu ƚε nε sεeri ƚɔmεε fɔɔ ge, p'a wee gbo wolo yee niƚε ni Shitaanni tatεεƚε ki ni. Ga lee bε na, mu ya mara yaha nε na, mu ya ta foro nε n'a daa wu kaa tɔan wε.

14 Ga n'a da ma jaagi keree kii shizhaa na. Balamu bi kalaa wemu kaan Balaki mu wu na daga na Izirayeli nagoo pu tɔɔgɔ leni kakuuƚɔ ni ge, sipyii pii wa mu yiri wà, pee ya sɔɔ na daha wee kalaa we ninumɔ feni. W'a bi Izirayeli nagoo pu pye pu na yapεεε xaara xaa, na dɔdɔɔrɔ pyi. 15 Na fara lee bε na, pii bε wa yee mu wà pee ya sɔɔ Nikolayitii pu wo kalaa wu na. 16 Lee wuu na daburajε jo ma jurumu wu na. Ni lee bε wε, nε na ba ma yiri tɔvuyo na, ƚmɔpara le l'a foro na ƚɔ ki ni ge, di lee taga yogo tun ni pee ni.

17 «Kilε Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo! Wemu bu se ta, yalige kemu mεgε ki ƚε maanε* ki niƚmɔhɔƚɔ di ƚε ge, nε na kee kan weefɔɔ mu, di kagerεƚε nivige bε kan weefɔɔ mu. Mafɔƚɔ na ba ga kee na, wa shishiin da kee cε we fo ki tavɔɔ yε.»

Sεmε wemu w'a tun Tiyatiiri egilizi wu mu ge

18 «Egilizi wu wu ƚε Tiyatiiri ni ge, sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na: Kilε Ja we, wee wemu ƚii ki ƚε ba naƚiƚε ƚε wε, ni wu tɔɔyɔ yi ƚε ba dɔnaa tɔɔrɔ ƚε wε temu t'a ƚi ge, wee ya jo:

19 «Nε mu kapyεgee ki cε: Ma taanƚεεgε ke, ni ma n'a daa we, ni ma saama pu bεeri, ni ma loxulo le. Nε li cε jo ma kurogo kapyεgee k'a ƚεhe nizhiigee ki na. 20 Ga cεe Zhezabeli wemu w'a wuyε pyi Kilε tudunmɔ ge, mu ya wee yaha wu na nε wo kapyεbyii pu piinƚε, na pu pye pu na dɔdɔɔrɔ pyi, na yapεεε xaara bε xaa. Lee wuu na n'a da ma jaagi. 21 Nε tuun wa kan wu mu, kɔnhɔ wu daburajε jo wu jurumu wu na. Ga wu ya ta sɔɔ na daburajε jo wu dɔdɔɔrɔ ti na wε.

22 Lee wuu na n'a da wu shan yama yasinnεgε na. Piimu p'a taanfεεgε pyi ni wu ni ge, di pee bε curi kanhagbɔ ni pu bye p'i ya daburajε jo pu kapyεgee ki na wε. 23 N'a da ba wu nagoo pu bε gbo. Egilizii pu bεeri na ba li cε na nε sipyii fungɔnyɔ ni pu nidaan keree bεeri cε. Nε na ba yee bεeri nigin nigin saraa kan yi mu na bε ni yi kapyεgee ni. 24 Yee Tiyatiiri sheen samaa kunni yee piimu sanha sɔɔ wee kalaa wu na-ε ge; wee p'a byi Shitaanni wo kanmɔhɔƚɔ nignɔhɔɔ ki ge; n'a da yi jo yi mu jo n'a da ga tuguro tatii taha yi ƚuƚɔ ni wε. 25 Ga n'a daa we wu wa yee mu ge, yi wee co ƚɔ xuuni, fo di ba shε ba. 26 Wemu bu se ta na nε wo kapyεgee ki fɔri, fo na nɔ taaxɔɔ li na, nε na ba wee pye fanhafɔɔ shi wu ƚuƚɔ ni.

* 2:17 Maanε: Wee ƚε yalige kemu Kilε ya kan wu sipyii pu mu na pu yaha sipɔƚɔ ki ni ge. Ekizode 16: 11-18

27 Wee na ba shi wu mara ni tǎǎǎ
pubiin ni,
na wu ja ja
ba p'a puuro shǎhǎǎ
jii jagana lemu na wε.
Kee fanha ke nε bε ya ta na To Kile
mu. 28 Nε na ba jimugunǎ wǎǎǎ bε kan
weefǎǎ mu.
29 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii
pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

3

Sεmε wemu w'a tun Saridesi egilizi wu mu ge

1 «Egilizi wu wu jε Saridesi ni ge,
sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na:
Kile Munahaa gbarashuun ni wǎǎǎ
gbarashuun wu wa wemu kenε ni ge,
wee ya jo:

Nε mu kapyegee ki cε. Sipyii ya
mu pyi wye, na ta mu di jε gbo.
2 Ayiwa, ηmunumǎ pu yaha, pusamaa
pii p'a taxuyo shaa ge, m'a pee logoo
waha, m'a pu niyε curi; bani nε ta mu
kapyegee ki ta ki jǎǎporo na na Kile wu
jaha tǎǎn wε. 3 Kalaa wemu m'a ta ge,
ni logogana lemu na m'a wu logo ge,
ma funnǎ yaha nidogo wee na, m'a
wu co, m'a yere ma jurumu wu na.
Ma bu bye ma di ya ηmunumǎ pu yaha
wε, nε na ba ma fo ba nagaa jε wε.
Tuun wemu ni n'a da ba ge, mu ya
wee cε wε. 4 Ga lee bε na sipyii pii
wa mu yiri Saridesi ni piimu sanha pu
fǎya nǎǎǎǎ wε. Faviye yi da ba le pu
na pu da jǎǎari ni nε ni, bani p'a yaa
ni lee ni. 5 Wemu ba se ta, faviye yi da
ba le weefǎǎ na. Nε da ga ba wu mεgε
fǎǎǎǎ di wolo jii sicuumǎ Kitabu wu
ni wε. Nε na ba yi jo na To Kile ni wu
mεlεkεε pu jaha tǎǎn jo weefǎǎ wu wa
nε wo.

6 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu
mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sεmε wemu w'a tun Filadelifi egilizi wu mu ge

7 «Egilizi wu wu jε Filadelifi ni ge,
sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na:
Wemu wu jε fεfεε na can yu ge, ni
saannaa Dawuda wo kenikaan li wa
wu kenε ni ge, wee wemu wu da jǎ
gbura ki mugi ni wa yafin da jǎ ki

tǎ-ε ge, ni wu na jǎ gbura ki tǎ bε wa
shishiin da jǎ ki mugi-i ge, wee ya jo:

8 «Nε mu kapyegee ki cε. Li wii nε jǎ
ki nimugiyahaǎa yaha ma jaha tǎǎn,
wa shishiin da jǎ ki tǎ wε. M'a nε
kafila wu co, ma ya ta foro nε kaa tǎǎn
wε, na ta fanha katii bε di jε ma ni wε.
9 Shitaanni wo pεεηε puga ki sipyii
piimu p'a yu na Yawutuu pee jε, na
ta p'i jε Yawutuu-i ge, kafineyε pee ya
gǎǎn. Nε na ba pee karamu fo p'a pa
nuguro sin ma fεε ni, p'i li cε na mu ya
taan nε mu. 10 M'a nε jomǎ pu mara ni
loxulo ni, lee wuu na kanhama tuun
we wu da ba nǎ konǎ bεeri na, na jiiε
ki sipyii pu bεeri nǎhǎ wolo ge, nε bε
na ma mara wee tuun wu ni. 11 Jεri
tapyege ni n'a da ba. Le li wa ma kenε
ni ge, lee co xuuni, kǎnhǎ wa shishiin
ganha da ma saanra jǎǎǎǎ li shǎ ma
na wε. 12 Wemu ba se ta, nε na ba
weefǎǎ pye ba na Kile wu pugbǎhǎ ki
beni wa jε wε. Wee da ga laha wǎ
bada wε. Nε na ba na Kile wu mεgε
ka weefǎǎ na, ni na Kile wu kulo li
mεgε Zheruzalemu-fomǎ we. Wee na
ba digi na yiri fugba we ni na To Kile
wu yiri. Nε na ba na mafonǎ ki bε ka
wu na.

13 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii
pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sεmε wemu w'a tun Lawodise egilizi wu mu ge

14 «Egilizi wu wu jε Lawodise ni ge,
sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na:
Nε wemu mεgε ki jε Amiina ge, na jε
sεeri jǎmεε fǎǎ, ni can fǎǎ, ni yanmuyǎ
yi bεeri nǎhǎshaanra Kile mu ge, nε jo:

15 «Nε mu kapyegee ki cε. Mu ya
jiiε wε; ma di ya wεri wε. Mu da bi
jiiε kelee na wεri lee bi da daan nε
ni. 16 Ga mu jε ba lowǎǎǎǎǎ jε
wε: Ma ya wεri wε; ma di ya jiiε wε,
lee wuu na n'a da ba ma tugi yeege
na jǎ ki ni. 17 Mu ya jo na yara fǎǎ
mu jε, na mu ya naafuu ta, na mu
mago jε wa yaaga na wε, na ta mu
bi yaa na li cε na kanhama fǎǎ mu jε,
ni jaa fǎǎ, ni la baa fǎǎ, ni fyεn. Mu
bi yaa na li cε na ma ceepile wo wu
jε. 18 Lee wuu na nε mu yeri jo ma
sanni yε pyaa shǎ nε mu, kǎnhǎ m'a

bye lafɔɔ. M'a favige shɔ, kɔnhɔ m'a fɔɔna ta le, ma ceepile wo ganha ba naa l'a ma shiige wɛ. M'a jɛyaɔaa shii shɔ m'a pee fara ma jii na, kɔnhɔ ma da naa. ¹⁹ Piimu kaa l'a dan nɛ ni ge, pee na nɛ dinni, na pu kuuni bɛ. Ayiwa, ma zɔ wu bɛeri kan daburajɛ jo mu. ²⁰ Nɛ kunni niyerege ki wa kujɔɔ li jɔ na, na gbura ki kuuni. Wa bu nɛ mujuu logo na gbura ki mugi nɛ mu, nɛ na ba jɛ na li ni weefɔɔ ni, weefɔɔ bɛ di li ni nɛ ni. ²¹ Wemu ba se ta, nɛ na ba weefɔɔ tenɛ nayɛ yiri na saanra koro li na, ba nɛ bɛ ya se ta na diin na To Kile yiri wu saanra koro li na tiingana lemu na wɛ.

²² «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo!»

4

Kile wo saanra koro le, ni na wu pɛle fugba we ni

¹ Lee kadugo na a nɛ wii sanha, na fugba wu jɔ ki ja k'a mugi. Mujuu le nɛ fɛnhɛ logo, l'i jɛ ba maga mɛɛ jɛ-ɛ ge, a lee mujuu l'i nɛ pye sanha na: «Dugi naha, keree kiimu k'a yaa na pye le kadugo na ge, di ba kee she ma na.» ² Taapile ni a Kile Munaa di jɛ nɛ ni. Li wii, saanra koro la bye fugba wu ni, wa wu bi tiin lee na. ³ Wemu w'a bi tiin lee na ge, wee bi jii ba pɛɛwa kagereye ya jɛ wɛ, yemu mɛgɛ ki jɛ na zhasipu ni sariduwani ge. Kile ɲmɔpara li bi lee saanra koro li maha, ba m'a li wii wɛ, m'a li ta li na jii ba pɛɛwa kagerɛɲɛ ka jɛ wɛ, kemu mɛgɛ ki jɛ emerɔdi ge. ⁴ Saanra korogoo kelee shuun ni shishɛɛɛ (24) w'a lee saanra koro li maha. Nɔhɔlɛɛ kelee shuun ni shishɛɛɛ (24) wu bi tiin kee saanra korogoo ki na, pee jɛ na fade-viire le. Saanra jɔdɔɔ di jɛ pu bɛeri nigin nigin juyɔ ni, kiimu ya yaa ni sanni ni ge. ⁵ Kile-jiiɲɛɛ, ni mujonɔɔ, ni Kile-sɛlɛɲɛɛ di foro lee saanra koro li ni. Sokinnaa gbarashuun wemu w'a jii ge, pee jɛ saanra koro li jahagbaa na. Pee jɛ Kile Munahaa gbarashuun we. ⁶ Saanra koro li jahagbaa li bɛ di jɛ kanna gba lɔhɔ ki, kemu ya yaa ni vɛeri ni ge, vɛeri wemu ya wii na

naa ba jaawiige jɛ wɛ. Nii yanmuyɔ shishɛɛɛ w'a bye pu niɲɛ ni na saanra koro li maha. Yi jahaya ni yi kaduyo bɛeri di jɛ jii. ⁷ Nii yanmuyɔ yi nizhiige jɛ ba cɛnri jɛ wɛ. Shuun wogo ki jɛ ba nupepinɲɛ jɛ wɛ. Taanri wogo ki jaha jɛ ba sipya wogo jɛ wɛ. Shishɛɛɛ wogo ki jɛ ba naa niyirige jɛ wɛ. ⁸ Kapaya gbaara jɛ yee jii yanmuyɔ yi bɛeri nigin nigin mu. Yee kapaya yi nɔhɔdaan ni yi fugba wu bɛeri bye jii. Yee yanmuyɔ yi bi yoyo cee gbee cana fara piige na na:

«Fɛfɛɛɛɛ, fɛfɛɛɛɛ, fɛfɛɛɛɛ,
wù Kafɔɔ Kile, Se Bɛeri Fɔɔ,
wemu w'a bye, ni wu jɛ wà, ni wu na
ba ba ge.»

⁹ Saanra koro li tiinvɔɔ we, wee wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, ye jii yanmuyɔ shishɛɛɛ we ba yoyo cee, na wu pɛle, na wu sɔni, na baraga tɛri wu na tuun wemu ni, ¹⁰ nɔhɔlɛɛ kelee shuun ni shishɛɛɛ (24) wu bɛ na nuguro sin wee tuun wu ni saanra koro li tiinvɔɔ wu jahagbaa na, wee wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, na wu pɛle, na pu saanra jɔdɔɔ ki kɔɔngi na ki yaha saanra koro li jahagbaa na, na jo:

¹¹ «Wù Kafɔɔ ni wù Kile,
mu w'a yanmuyɔ yi bɛeri yàa,
mu jidaan funɲɔ ni yanmuyɔ yi bɛeri
ya yàa,
mu jidaan funɲɔ ni yi bɛeri jɛ bɛ.
Lee wuu na, nɔɔɔ, ni pɛɲɛɲɛ,
ni sefɛɛɛɛ ya yaa ni ma ni.»

5

Kitabu we ni Dubyapige ke

¹ Lee kadugo na a nɛ Kitabu nig-urugo ja saanra koro li tiinvɔɔ wu kanige keɲɛ ni. Wee kadugo ni wu jaha bɛeri bye kama, fɛ tɛhɛ gbarashuun d'a taga wu jɔ mara. ² A nɛ meleke baraga wo wa ja wu na kaan jiiini ni mujuugbɔɔ ni na: «Jɔgɔ w'a yaa ni fɛ pu gyɛɛgi ni, kɔnhɔ wu Kitabu wu jɔ mugi wɛ?» ³ Wa shishiin ya ta fugba wu ni, kelee jiiɲɛ ki na, kelee jiiɲɛ ki nɔhɔdaan, wemu na já

wee Kitabu wu ɲɔ mugi wu wu funɲɔ wii wɛ. ⁴ Ba ni wa shishiin di bi sanha da wemu w'a yaa ni Kitabu wu ɲɔ mugi ni, wu wu funɲɔ wii wɛ, wee tuun wu ni a nɛ sii na mɛɛ suu xuuni. ⁵ A nɔhɔlɛ wa di nɛ pye: «Ma ganha ba mɛɛ suu wɛ; li wii cɛnri we w'a foro Zhuda shi wu ni ge, Dawuda yasege ke, wee ya se ta. Lee funɲɔ ni wu na já fɛ tɛhɛɛ gbarashuun wu kyɛɛgi na Kitabu wu ɲɔ mugi.»

⁶ A nɛ Dubyapige* niyerege ɲa lee saanra koro le, ni ɲii yaɲmuyɔ shishɛɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ pu niɲɛ ni, ma na giin na p'a ki gbo. Yeɲɛɛ gbarashuun ni ɲii gbarashuun wu bye ki na. Kee ɲii gbarashuun wu ɲɛ Kile Munahaa gbarashuun we. Kee ya tun ɲiɲɛ ki kabaya yi bɛɛri na. ⁷ A Dubyapige k'i fulo na Kitabu wu nigurugo ki lɔ saanra koro li tiinvɔɔ wu kanige keɲɛ ki ni. ⁸ Ba Dubyapige k'a wee Kitabu wu lɔ wɛ, a ɲii yaɲmuyɔ shishɛɛɛ ni nɔhɔlɛɛ kelɛɛ shuun ni shishɛɛɛ (24) wu nuguro sin ki fɛɛ ni. Konɔyɔ ɲɛ pu bɛɛri nigin nigin keye ni, ni sanni cɛɛgbuugoo, kee bi ɲi nudanga yawurire na. Tee ɲɛ Kile wo fɛfɛɛɛ sipyii pu Kile-ɲɛɛyɛ. ⁹ Pu bi yofonɔ cɛɛ na:

«P'a mu gbo.

M'a sipyii pii ɲuyɔ wolo

ni ma shishan pu ni na kan Kile mu,

na foro kpɔnhɔɔ ki bɛɛri ni, ni shi jomɔ pu bɛɛri ni,

ni shi wu bɛɛri ni, ni fiie yi bɛɛri ni,

Lee wuu na mu ye w'a yaa ni Kitabu wu jo ni,

m'a wu fɛ pu kyɛɛgi.

¹⁰ M'a pee pye Kile saanra ti sipyii, ni saraya ɲaha shɔnriwɔɔ, Kile mu.

Pee na ba saanra pyi ɲiɲɛ ki na.»

¹¹ Lee kadugo na a nɛ wii na melɛkɛɛ niɲɛhɛmɛɛ jomɔ logo. Pee bi saanra koro le, ni ɲii yaɲmuyɔ ye, ni nɔhɔlɛɛ pu maha. Pee bye melɛkɛɛ miliyoo

niɲɛhɛmɛɛ tɛhɛnɛ baa wuu. ¹² Pee bi mujonɔɔ waa na:

«Dubyapige ke p'a gbo ge, kee ya yaa ni sefɛɛɛɛ,

ni yaaga fɛɛɛɛ, ni fungɔngɔ fɛɛɛɛ, ni fanha,

ni pɛɛɲɛ, ni nɔɔɔɔ, ni masɔɲɔ ni.»

¹³ Kile wo yaɲmuyɔ yemu bɛɛri yi ɲɛ fugba we ni ge, ni ɲiɲɛ ke na ge, ni ɲiɲɛ ke nɔhɔdaan ge, ni suumɔ lɔhɔ ke ni ge, a nɛ yee bɛɛri mujonɔɔ logo yi na yoyo cɛɛ na:

«Masɔɲɔ, ni pɛɛɲɛ, ni nɔɔɔɔ, ni sefɛɛɛɛ ti pye

saanra koro li tiinvɔɔ

ni Dubyapige ki woyo fo gbee.»

¹⁴ A ɲii yaɲmuyɔ shishɛɛɛ wu jo: «Aminina.» A nɔhɔlɛɛ p'i nuguro sin na ki pɛlɛ.

6

Dubyapige k'a Kitabu wu fɛ pu kyɛɛgi

¹ Ba Dubyapige k'a fɛ tɛhɛɛ gbarashuun wu wa nigin kyɛɛgi tuun wemu ni wɛ, a nɛ ɲii yaɲmuyɔ shishɛɛɛ wu wa nigin mujuu logo ba Kile ma selɛ mɛ wɛ na: «Pa!» ² Lee kadugo na a nɛ shɔnfige ka ɲa. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sindaa ɲɛ wu keɲɛ ni. Saanra ɲudɔnɔ bi kan xɔ wee mu. Wu sefɛɛɛɛ wo w'a foro, wu na ba se ta.

³ Tuun wemu ni w'a fɛ shuun wo pu kyɛɛgi ge, a nɛ ɲii yaɲmuyɔ shuun wogo ki mujuu logo na: «Pa!» ⁴ A shɔnɲiga ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sefɛɛɛɛ ya kan xɔ wee mu na ke konɔ ke ɲaɲiɲɛ xɔ, kɔnhɔ sipyii di da puyɛ gbuu. Nɲɔpara niduunnɔ ya kan wu mu.

⁵ Tuun wemu ni w'a fɛ taanri wo pu kyɛɛgi ge, a nɛ ɲii yaɲmuyɔ taanri wogo ki mujuu logo na: «Pa!» A shɔnwɔhɔɲɔ ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, shaa li bye wee keɲɛ ni na daanna pyi. ⁶ A nɛ mujuu la logo ɲii yaɲmuyɔ shishɛɛɛ wu tɛ ni na: «Shinma tuugo ka wo kilo nigin

* **5:6 Dubyapige:** kee ɲɛ Yesu, Kile Ja we. Ali na wu ta jurumu wa shishiin ya ta wu na wɛ, w'a sɔɔ na wu munaa kan saraga, na xhu konɔ wo jurumu wu wuu na.

ya be ni shen nigin cana nii saraa ni. Shinma tuugo katii be wo kiloo taanri be ya be ni wee saraa we ninumo ni. Ma ganha bu da sinme pe ni duven wu kyeggi we.»

⁷ A wu fe shishere wo pu kyeggi, a nii yanmunjo shishere wogo k'i jo: «Pa!» ⁸ A ne shongo ka ja k'a foro, kee bi kiikaan. Wemu w'a bi dugi kee na ge, wee mege je xu. Adesi bi taha wee feni. Sefere bi kan pu mu jinge ke taaga shishere wogo ki na; konho pu da sipyii gbuu ni nmoparaa ni, ni xuugbaho, ni kafeyeyama, ni jinge ke yacoyo ni.

⁹ W'a fe kaguro wo pu kyeggi tuun wemu ni ge, sipyii piimu p'a gbo Kile jom pe ni wu seeri keree ki feni ge, a ne pee wo munahaa ki ja saraga yi tawologo ki nahadaan. ¹⁰ Pee bi mujonjo waa na: «Wu Kafoo, fefere wo ni can wo we, fo tuun weke ni mu di da ba kiiri kon jinge ki sipyii pu na, m'a wee shishan pu yogo jo we?» ¹¹ Wee tuun wu ni, a p'i fadedonyo niviyee kan pu beeri nigin nigin mu, na pu pye na pu jeri pye sanha loxulo li ni, fo pu kapyebyenii, ni pu cebooloo pu bu she fa; pee piimu p'a yaa na gbo lee gbogana li na ba pee je-ε ge.

¹² Lee kadugo na a ne Dubyapige ki ja k'a fe gbaara wo pu kyeggi. Wee tuun wu ni a jinge k'i jee xuuni. A piige di je cana nii li ni, a l'i wo ba fawohajo je we. A yenje ki beeri di naana ba shishan je we.

¹³ A fugba woroo k'i do jinge ki na ba kafeyee ma nitoodige nahara, na ki geeye turi we. ¹⁴ A fugba wu laha wu tateenge ni, ba p'a fuugo kurulo na luu kurulogana lemu na we. Faaboboyo ye ni loho jinge takpiye yi beeri y'a kuu laha yi tatiinye ni. ¹⁵ Konjo ki sipyii pu beeri: Saannaa yoo, sipyigboo yoo, kashen nunofee yoo, naafuu fee yoo, fanhafee yoo, buloo yoo, piimu je buloo we, pee yoo, pee beeri ya puye nmoho yana gulogoo ni, ni faaboboyo yi te ni. ¹⁶ A p'i faaya ni boboyo yi pye: «Yi to wu nunjo ni, y'i wu nmoho saanra koro li tiinvoo we, ni Dubyapige ki

loyire li naha na. ¹⁷ Bani pu loyire li cagbaho k'a no. Jogo wu d'a ja zho we?»

7

Kile wo fe p'a kpon Izirayeli sipyii piimu na ge

¹ Lee kadugo na a ne melekee shishere niyereye ja jinge ki kabaya shishere wu na. Pee bi konjo ki kabaya shishere wu kafeyee ki co, konho kafeyee ka shishiin ganha ba yiri jinge ki na, kelee suumo loho ki na, kelee tige ka shishiin na we. ² A ne meleke watii ja w'a yiri Kile-noho ki shizhaa na, Kile nii wo wu wo fe kpon kpon yaaga ki je wu kenje ni. Ninge ki fara suumo loho ki na, yee gyeggi ya kan melekee shishere wemu mu ge, a wu mujuugboo jo na pee pye: ³ «Yi ganha bu da yafin kyeggi jinge ke, kelee suumo loho, kelee tiire ti na, na ta wee sanha fe kpon wu Kile wu kapyebyii pu gbahaa na we.» ⁴ Fe ya kpon piimu na ge, pee ye jo ne logo. Pee je sipyii kabofonjo xhuu nigin ni kelee shishere ni shishere (144.000). Pee bi foro Izirayeli kponho ki beeri na.

⁵ Zhuda wo kpon li na, fe ya kpon sipyii kabofonjo ke ni shuun (12.000) na;

Uruben wo kpon li na, sipyii kabofonjo ke ni shuun;
Gadi wo kpon li na, sipyii kabofonjo ke ni shuun;

⁶ Azeri wo kpon li na, sipyii kabofonjo ke ni shuun;
Nefitali wo kpon li na, sipyii kabofonjo ke ni shuun;
Manase wo kpon li na, sipyii kabofonjo ke ni shuun;

⁷ Simijo wo kpon li na, sipyii kabofonjo ke ni shuun;
Levi wo kpon li na, sipyii kabofonjo ke ni shuun;
Isakari wo kpon li na, sipyii kabofonjo ke ni shuun;

⁸ Zabulon wo kpon li na, sipyii kabofonjo ke ni shuun;

Yusufu wo kpɔɔn li na, sipyii
 kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun;
 Benzhamɛ wo kpɔɔn li na, sipyii
 kabɔfonɔɔ kɛ ni shuun;
 fɛ ya kpɔn pee bɛeri na.

Sipyinɛhemɛ piimu p'a shɔ ge

⁹ Lee kadugo na a nɛ wii na sii sipyiiire ta ja t'a sii nɛhɛ, sipya wa shishiin da já piimu tɔrɔ wɛ. Pee bi foro fiiye yi bɛeri ni, ni shi wu bɛeri, ni shi jomɔ pu bɛeri, ni kpɔnhɔɔ ki bɛeri ni. Pee niyereye y'a bye saanra koro le, ni Dubyapige ki jaha tɔan. Fadeviye nidɔɔnyɔ yi bye pu na, fɛnhɛgeye di jɛ pu keye ni. ¹⁰ A p'i ganha na mujonɔɔ waa na: «Wɛe wo Kile we w'a tiin saanra koro li na ge, wee ni Dubyapige ki k'a juwuuro kaan wɛe mu.» ¹¹ Mɛlɛkɛɛ pu niyereye yi bye na saanra koro le, ni nɔhɔlɛɛ pee, ni jii yanmuyɔ shishɛɛɛ wu maha. A p'i nuguro sin saanra koro li jahagbaa na, na pu jahaya buri jinɛ na, na Kile pɛlɛ. ¹² na jo: «Amiina. Masɔɔ ni nɔɔrɔ, ni fungɔngɔ fɛɛɛ ni baraga daha, ni pɛɛɛ, ni sefɛɛɛ, ni fanha, yee jɛ wee Kile wu woyo fo gbee. Amiina.»

¹³ A nɔhɔlɛ nigin wa di nɛ yege na: «Jɔgɔ ye p'i jɛ ni ye fadeviye ye ni wɛ? Mii p'a yiri wɛ?» ¹⁴ A nɛ wu pye: «Nɔhɔlɛ we, go mu wu wa pu cɛ.» A wu nɛ pye: «Piimu nivorowuu pu wa kanhagbɔ pu ni ge, ni p'a fadeye yi je fiinjɛ Dubyapige ki shishan pu ni ge, pee pu wa. ¹⁵ Lee na pee wa Kile wo saanra koo li jaha tɔan na kapyɛɛɛ pyi wu mu wu tapɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni caɔa fara piige na. Saanra koo li tiinvɔɔ wu na ba bye ni pu ni, na pu mara. ¹⁶ Xuugo ni waga da ga ba pu ta bada wɛ. Caɔa bɛ di da ga ba daraa pu na sanha wɛ, kelee kafugo katii bɛ wɛ. ¹⁷ Bani Dubyapige ke ki wa saanra koro li ninɛ ni ge, kee na bye pu nahavɔɔ, na se ni pu ni jii sicuumɔ lɔhɔ ki yiri. Kile na ba pu jɛsinmɛ pu bɛeri tuu.»

8

Fɛ gbarashuun wo pu keree

¹ Tuun wemu ni Dubyapige k'a fɛ gbarashuun wo pu laha ge, a fɛhɛnɛ di fugba wu kpɔn fo na nɔ minitii kɛlɛ taanri (30) shishiin na.

² Mɛlɛkɛɛ gbarashuun we w'a yere Kile jaha tɔan ge, a nɛ pee ja. A p'i maya gbarashuun kan pu mu. ³ A mɛlɛkɛ watii bɛ di ba yere saraya tawologo ki jahagbaa na. Yawurire shɔɔ sanni wuu li bye wu kenɛ ni. A p'i nudanga yawurire ninɛhɛɛ kan wu mu; Kile ya sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge, kɔnhɔ wu pee wo Kile-jɛɛyɛ yi fara tee yawurire ti na, wu yee pinne wolo saraga, saraya tawologo sanni wogo ki jɔnɔ ni. Kee bye saanra koro li jahagbaa na. ⁴ Tee nudanga yawurire ti wo wurege ni Kile ya sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge, ni pee wo jɛɛyɛ y'a dugi shiizhan Kile jaha tɔan mɛlɛkɛ wu kenɛ ni. ⁵ A wee mɛlɛkɛ wu yawurire shɔɔ li jii saraya yi tawologo ki wo naganhaa ki na, na ki wá jinɛ ki na. A Kile-sɛlɛɛ, ni mujonɔɔ, ni Kile-jinɛɛ, ni jinɛ cɛlɛɛ di bye.

Mɛlɛkɛɛ p'a maya yi jɔ kɔn na wi

⁶ Maya gbarashuun wemu wu bye mɛlɛkɛɛ gbarashuun wu mu ge, a pee di gbegele yee maya yi wo wi kaa na. ⁷ A mɛlɛkɛ nizhiime wu wu wo maga ki wi, a zanha kagereye, ni na, ni shishan di suri yiyɛ ni na wá jinɛ ki na. A jinɛ ki taaga taanri wogo k'i sogi. A tiire ti taaga taanri wogo ki bɛ di sogi. A jɔpurege ki bɛeri di sogi.

⁸ A mɛlɛkɛ shuun wo wu wu wo maga ki wi, a l'i bye ma na giin na ya faabobo-tabaaga kemu jaanɔ ge, kee w'a wá suumɔ lɔhɔ ki ni. A suumɔ lɔhɔ ki taaga taanri wogo k'i jɛri shishan. ⁹ A suumɔ lɔhɔ ki jii yanmuyɔ yi taaga taanri wogo k'i xhu. Kɔrɔyɔ ye y'a bye suumɔ lɔhɔ ki jɔnɔ ni ge, a yi bɛ wo taaga taanri wogo ki bɛ di gyɛɛgi.

¹⁰ A mɛlɛkɛ taanri wo wu wu wo maga ki wi, a wɔrɔ tabaaga ka di yiri fugba we ni na pa do, na ganha na jii ba nagbɔhɔ jɛ wɛ. Kee ya to gba lɔhɔyɔ yi taaga taanri wogo, ni yi lobulowegee ki ni. ¹¹ Lee wɔrɔ li mɛgɛ ki jɛ Zoro. A lɔhɔyɔ yi taaga taanri

wogo ki bƎƎri di soro. A kee lƎhƎ k'i shƎnƎhƎmƎƎ gbo, bani ki bi soro.

¹² A mƎlƎkƎ shishƎƎƎƎ wo wu wu wo maga ki wi, a lee di caƎa ki taaga taanri wogo ki kpƎn, ni yeƎƎ ki taaga taanri wogo ke, na fara wƎrƎƎ ki taaga taanri wogo ki bƎ na, fo na yi kpƎƎngƎ ki taaga taanri wogo ki pye nibiige. Ayiwa, piige ki fara caƎa ki na, a yi kpƎƎngƎ taaga taanri wogo k'i bye nibiige.

¹³ A nƎ wii sanha na Ǝaa Ǝa w'a yiri na beele fugba lii lii we ni, na mujuugbƎƎ waa na: «MƎlƎkƎƎ taanri wusamaa p'a kori ge, pee ba pu wo maya yi wi tuun wemu ni, bƎngƎ, bƎngƎ, bƎngƎ kee k'a da ƎiƎƎ ki sipyii pu ta wee tuun wu ni.»

9

MƎlƎkƎ kaguro wo wu wo maga mƎƎ

¹ A mƎlƎkƎ kaguro wo wu wu wo maga ki wi, a nƎ wƎrƎ Ǝa l'a yiri fugba we ni na pa do ƎiƎƎ ki na. A p'i wecogonƎ tƎhƎƎ baa wogo ki wo kenikaan li kan lee mu. ² A l'i kee wecogonƎ ki ƎƎ mugi, a wurege di ganha na foro wà ba kanragaa wurege ƎƎ wƎ. A wecogonƎ ki wurege di nibiige leƎ caƎa Ǝii le ni kafƎƎƎƎ ki ni. ³ A kabeeye ya di foro kee wurege ki ni na caaga ƎiƎƎ ke na. A p'i fanha kan yi mu ba nàmaa ƎƎ wƎ. ⁴ P'a yi jo yi mu na yi ganha bu da kakara pye Ǝà ke na wƎ, kelee yapyiire, kelee tige ka shishiin na wƎ; ga sipyii piimu pu ƎƎ Kile wo fƎ pu ƎƎ pu gbahaa na-Ǝ ge, na y'a kakuuƎƎ pyi pee ye na. ⁵ SefƎƎƎƎ ya ta kan yi mu yi já sipya gbo wƎ. Ga sefƎƎƎƎ ya kan yi mu y'a sipyii kana fo yeye kaguro. Yi sƎƎnrƎ ya yà ba nàmaa wuuro ƎƎ wƎ. ⁶ Sipyii na ba xu shaa yee caya yi na, ga p'i da wu ta wƎ. Xu kaa na ba bye pu na, ga wee bƎ na ba fe pu Ǝaha na.

⁷ Yee kabeeye yi bye ma na giin shƎnyƎ p'a gbegele kashƎn kaa na, na ƎƎ ma na giin sanni saanra ƎudƎƎƎ y'a tƎ. Yi Ǝahaya ƎƎ ba sipyii woyo ƎƎ wƎ. ⁸ Yi Ǝuzhiire ƎƎ ba cee wuuro ƎƎ wƎ. Yi ganhaa di ƎƎ ba cƎnri wogoo ƎƎ

wƎ. ⁹ Yi ƎƎ kanna tƎƎrƎ fadeye y'a le na pye Ǝmasigiye, yi kapaya tunmƎ di ƎƎ ba shƎnyƎ wotoriyo ƎiƎƎhƎƎ tunmƎ ƎƎ wƎ, yemu y'a gburogi na se kashƎn ni ge. ¹⁰ Yi naya ƎƎ ba nàmaa woyo ƎƎ wƎ ni Ǝmahaa ni. Kanhama pe y'a da ba daha sipyii pu na fo yeye kaguro ge, kee fanha ki wa yi naya yi ni. ¹¹ Saan wa wu ƎƎ yi ƎuƎƎ ni, wee wu ƎƎ wecogonƎ tƎhƎƎ baa wogo ki mƎlƎkƎ we. Wu mƎƎƎ ki ƎƎ Heburuu jomƎ pu ni na AbadƎn, p'i wu pyi Girekii jomƎ pu ni na ApoliyƎn, (lee kƎri ƎƎ gyƎƎgi pyƎƎƎ).

¹² BƎngƎ ki nizhiige ya toro, lee kadugo na, shuun wa bƎ wu da daha kee na sanha.

MƎlƎkƎ gbaara wo wu wo maga mƎƎ

¹³ A mƎlƎkƎ gbaara wo wu wu wo maga ki wi, saraya yi tawologo sanni wogo ke ki bye Kile Ǝaha tàan ge, a nƎ mujuu la logo na foro ki gulo-goo shishƎƎƎƎ wu yeƎƎƎ shishƎƎƎƎ wu ni. ¹⁴ Maga ki bye mƎlƎkƎ gbaara wo wemu keƎƎ ni ge, a wu wee pye: «MƎlƎkƎƎ shishƎƎƎƎ wu w'a pƎ Efirate gbagbƎ wu lƎhƎ ki ƎƎ na ge, pu sanha.» ¹⁵ Pee mƎlƎkƎƎ pii p'a bi gbegele yaha na bƎ ni wee tuun we, ni kee caƎa ke, ni kee yeƎƎ ke, ni lee yee li ni ge, a p'i pee sanha yaha, kƎnhƎ p'i sipyiiire ti taaga taanri wogo ki gbo. ¹⁶ Pee wo kashƎnƎmƎƎ piimu p'a bye shƎnyƎ na ge, pee bi miliyoo xhuu shuun (200.000.000) xƎ. Kee ƎƎ ke nƎ logo.

¹⁷ KashƎƎ le nƎ Ǝa ge, shƎnyƎ ye ni piimu p'a bi dugi yi na ge, tƎƎrƎ fadeye yi bye pu bƎƎri mu, yee yi bye pu Ǝmasigiye. Yi tuugo ka ƎƎ ba na ƎƎ wƎ, ka ƎƎ bulani ba safiiri kagerƎƎ ƎƎ wƎ, ka ƎƎ ba kirimu ƎƎ wƎ. ShƎnyƎ yi ƎuyƎ di ƎƎ ba cƎnri wogo ƎƎ wƎ. Na ni wurege ni kirimu di foro yi ƎƎƎ ni. ¹⁸ Na ni wurege ni kirimu we w'a foro yee shƎnyƎ yi ƎƎƎ ni ge, a pee kanhama tƎhƎƎ taanri wu sipyiiire ti taaga taanri wogo ki gbo. ¹⁹ Yee shƎnyƎ yi fanha ƎƎ yi ƎuyƎ ni yi naya ni. Yi naya yi ƎƎ ba wƎlƎƎ ƎƎ wƎ. Naya yi ƎƎ ni ƎuyƎ ni, yee ƎuyƎ yi ni y'a sipyiiire ti kana.

²⁰ Sipyii piimu samaa p'a kori, pe kanhama pe ya pu gbo-e ge, pee ya ta daburaje jo pu kapyegege ki na we. Pee ya ta jinaa wo pɛɛɛ ke ni yaperɛɛ wo pɛɛɛ ki nɔ yaha we. Kee yaperɛɛ kii ya yaa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee dɔnaa tɔɔɔ, kelee kagereye, kelee ni tige ni. Ki ya jaa we, ki ya nuri we, k'i ya já jaari we. ²¹ Pu ya ta daburaje jo pu sipyigbuu li na, kelee pu siganma keree, kelee pu dɔdɔɔ, kelee pu na-gaara ti na we.

10

Mɛlɛkɛ we ni Kitabupire li keree

¹ Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ baraga wo wa ja wu na tigi na yiri fugba we ni, jahaɗa di jɛ wu cɛre faya. Kile-ɲɔpara di jɛ wu ɲuɲɔ ni. Wu jaha ke di jɛ ba caɲa jɛ we. Wu tɔɔyɔ jɛ ba na benɛɛ jɛ we. ² Kitabupire la ɲɔmugi-yahaɗa ki bye wu keɲɛ ni. W'a bi wu kanige tɔɔgɔ taha suumɔ lɔhɔ ki na, na kamɛnɛ wogo ki taha ɲiɲɛ ki na. ³ A wu mujuugbɔɔ la wà ba cɛnri ya guuri we. W'a lee wá tuun wemu ni ge, a Kile-sɛlɛɲɛɛ gbarashuun wu ganha na ya yu. ⁴ Ba Kile-sɛlɛɲɛɛ gbarashuun w'a jo xɔ we, nɛ bi zhaa da yee kani, ga na mujuu la logo na foro fugba we ni na: «Yemu Kile-sɛlɛɲɛɛ gbarashuun w'a jo ge, yee yaha kaɲmɔhɔnɔ, ma ganha bu yee ka we.» ⁵ Mɛlɛkɛ wu niyerege nɛ ja suumɔ lɔhɔ ke, ni ɲiɲɛ ki na ge, a wee di wu kanige keɲɛ yirige fugba wu ni na gaa na: ⁶ Wemu wu da gori yaha ɲii na gbee ge, wu d'a fugba we ni wu funɲɔ yaɲmuyɔ, ni ɲiɲɛ ni ki yaɲmuyɔ, ni suumɔ lɔhɔ ni ki funɲɔ yaɲmuyɔ bɛɛri yaa ge, nɛ kaa wee na jo: «Taasigine wa li ni nige we. ⁷ Ga caɲa kemu mɛlɛkɛ gbarashuun wo w'a da ba wu wo maga ki wi ge, kee na ba bye Kile wo kaɲmɔhɔnɔ li nɔ cavaɲa ma na jo ba w'a yi jo wu kapyebyii Kile tudunmɔɔ pu mu jogana lemu na we.»

⁸ Mujuu le nɛ bi logo na yiri fugba wu ni ge, a lee di nugo nɛ pye na:

«She Kitabupire li ɲɔmugi-yahaɗa ki shɔ mɛlɛkɛ wu mu, wee wemu w'a yere suumɔ lɔhɔ ke ni ɲiɲɛ ki na ge.»

⁹ A nɛ fulo wee mɛlɛkɛ wu na, na wu jɛɛri jo wu Kitabupire li kan na mu. A wu nɛ pye: «Li co m'a li li, li na daan ma ɲɔ ni ba sɛre jɛ we, ga li bu digi ma funɲɔ ni, li na zoro.» ¹⁰ A nɛ lee Kitabupire li co mɛlɛkɛ wu keɲɛ ni na li. A l'i daan nɛ ɲɔ ni ba sɛre jɛ we, ga ba nɛ li li xɔ tuun wemu ni we, a l'i soro nɛ funɲɔ ni. ¹¹ A mujuu l'i nugo nɛ pye sanha na: «Li waha l'i waha ma na ba jomɔ ta sanha Kile mu na jo fiiye ɲiɲɛhɛyɛ, ni shi ɲiɲɛhɛmɛ, ni shi jomɔ ɲiɲɛhɛmɛ, ni saannaa ɲiɲɛhɛmɛɛ shizhaa na.»

11

Sɛɛɛɛ shuun wu keree

¹ Lee kadugo na a p'i daanna ka-gaanga ka kan nɛ mu, kee bye ba pubiin jɛ we. A p'i nɛ pye: «Yiri m'a Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki taanna, ni saraya yi tawologo ke, piimu p'a Kile pɛlɛ wà ge, m'a pee tɔɔɔ. ² Ga m'a Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaɲa ki yaha wà, ma ganha bu da kee taanna we. Bani kee ya kan shi wu mu wemu jɛ Yawutuu we. Pu na ba jaari jaari fɛfɛɛɛ kulo li ni yeye kɛlɛɛ shishɛɛɛ ni shuun (42) funɲɔ ni. ³ Nɛ na ba sɛfɛɛɛ kan na sɛɛɛɛ shuun wu mu. P'a yoro bɔɔɔyɔ faya* le na Kile Kafila jo cabyaa kabɔfonɔ di xhuu shuun ni kɛlɛɛ gbaara (1.260) funɲɔ ni.» ⁴ Pee jɛ oliviye tiye shuun we, ni sokinnaa shuun we, pee piimu niyereye yi wa ɲiɲɛ ki Kafɔɔ wu jaha taan ge. ⁵ Sipyi wa ba giin wu kakuunɔ pye wee wa na, na na foro pu ɲɔ ni na wee pɛn wo sɔrogo. Wa ba giin wu kakuunɔ pye we wa na, nakaara baa le xugana le na weefɔɔ da xhuu. ⁶ Se wa pu ni na fugba we tɔ, kɔnhɔ zanha ganha bu do pu Kile jomɔ pu cajoyo yi na we. Se wa pu ni na lɔhɔ jɛri shishan. Tuun wemu bɛɛri bu pu taan, se wa pu ni na kanhama tuugo bɛɛri nɔ sipyiire ti na ɲiɲɛ ki na.

* **11:3** Pu na bɔɔɔyɔ faya le, lee ya li shɛɛ na pu jatanhaɲa wuu pu jɛ, pu jomɔ pu bɛ di jɛ can.

7 Pu ba ba pu sɛɛri keree ki ɲɔ fa tuun wemu ni, yacoguɲɔ ke k'a duri na foro wecogonɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki ni ge, kee na ba yogo kɔn pu na, na jà pu na, na pu gbo. 8 Pu nixhuyo na ba bye kugbɔɔ li pinnerɛ kpɛɛngɛ ki na. Lee kulo l'a foro lemu fɛni ge, lee ɲɛ Sodɔmu ni Misira. Lee kulo li ni pu Kafɔɔ w'a kori tige na. 9 Konɔ ke sipyii pii na ba pu nixhuyo ɲa na foro fiiye yi bɛɛri ni, ni shi wu bɛɛri, ni shi jomɔ pu bɛɛri, ni kpɔnhɔɔ ki bɛɛri na. Pee na ba pu nixhuyo ɲa cabyaa taanri ni taaga funɲɔ ni. Pu da ga ba sɔɔ pu pu le faya ni wɛ. 10 Kile tudunmɔɔ shuun wu gbo wu na ba bye fundanga konɔ ki sipyii pu mu, fo pu na fundanga yakanya kaan puyɛ mu, bani pee shuun w'a ɲinɛ ki sipyii pu kanha fo xuuni. 11 Ba kee cabyaa taanri ni taaga k'a toro wɛ, a Kile di munahaa le pu ni, na ɲiifɛɛɛ kan pu mu, a p'i yiri yere. Piimu pu bi pu wii ge, a fyaara di jé pee ni fo xuuni. 12 A pee Kile tudunmɔɔ shuun wu muju-ugbɔɔ la logo na yiri fugba we ni na: «Yi dugi naha!» A p'i dugi ɲahaɲa na na kari fugba wu ni pu pɛɛn pu ɲii na. 13 Wee tuun wuyɛ pyaa ni, a ɲinɛ k'i jɛɛ xuuni. A kulo li taaga ke wogo k'i do, a sipyii kabɔfonɔɔ gbarashuun (7.000) di xhu kee ɲinɛ cɛɛɲɛ ki na. A sipyii pusamaa di fya xuuni na ganha na fugba Kile pɛɛɛ. 14 Bɔɔngɔ shuun wogo k'a toro. Jɛɛɛ tapyege ni bɔɔngɔ taanri wogo k'a da nɔ.

Mɛɛkɛ gbarashuun wo wu wo maga ki mɛɛ

15 A mɛɛkɛ gbarashuun wo wu wo maga ki wi, a mujogbɔhɔɔ kii di foro fugba we ni na:

«Na lɔ nime na, konɔ ki saanra t'a pye wù Kafɔɔ Kile wuuro,
ni w'a Shɔvɔɔ wemu ɲaha bulo ge.

Wu na ba diin saanra koro li na gbee.»

16 Nɔhɔɛɛ kɛɛɛ shuun ni shishɛɛɛ (24) wemu w'a tiin pu saanra koro-goo ki na Kile ɲaha tɔan ge, a pee di

nuguro sin, na pu ɲahaya buri ɲinɛ na, na Kile pɛɛɛ. 17 A pee di jo:

«Kafɔɔ Kile, Sefɛɛɛ Bɛɛri Fɔɔ,
mu wemu wu ɲɛ wà ge,
ni mu wemu wu bye wà ge,
wèe yaa baraga taha ma na;
bani m'a jé ma saanra ti ni
ni sefɛɛɛ nigbɔɔɔ ni.

18 Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, a pee logoo di yiri.

Ga ma loyire l'a nɔ.

Xuu pu wo kiiri wu taakɔn ni ma kapyeyii Kile tudunmɔɔ pu saraaduun ya nɔ,

ni m'a sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge,

ni piimu p'a ma pɛɛ ge,

sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na,

pee bɛɛri saraaduun ya nɔ.

ɲinɛ ki kyɛɛgivɛɛ pu bɛ taaxɔɔ ya nɔ.»

19 Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ kemu ki ɲɛ fugba we ni ge, a kee ɲɔ di mugi. A Kile wo kariɲɛɛɛ ɲamɛɛ li keshi wu ɲa wu pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki funɲɔ ni. A Kile-ɲinɛɛ, ni Kile-sɛɛɲɛɛ, ni mujonɔɔ di ganha na fɔro. A ɲinɛ k'i jɛɛ, a zanha kagereye nagaya bɛ di digi.

12

Cee we ni wɔgɔɲɔ ke p'a byi diragɔn wu ge

1 Lee kadugo na a nɛ kakanhana nigbɔɔ la ɲa fugba we ni. A nɛ cee wa ɲa, cana ke na ɲɛ wu cɛɛɛ fàya, yɛɲɛ ke di ɲɛ wu tɔɔyɔ yi nɔhɔdaan. Wɔrɔɔ ke ni shuun saanra ɲudɔnɔ di ɲɛ wu ɲunɔ ni. 2 W'a bi yere yacɛɛ na. Wu laa li bi yiri, a wu ganha na sipyaa suu layana li kanhama pu na.

3 Lee kadugo na a kakanhana la bɛ di bye fugba wu ni. Lee ɲɛ wɔgɔɲɔ ɲiniga, ɲuyɔ gbarashuun ni yɛɲɛ ke di ɲɛ ki mu. Saanra ɲudɔnɔ ki bye yee ɲuyɔ gbarashuun wu bɛɛri nigin nigin na. 4 A ki naɲa k'i fugba wu wɔrɔɔ ki taaga taanri wogo ki faari wo ɲinɛ ki na. Wee cee wu bi giin di digi, a wɔgɔɲɔ k'i yere wu ɲahagbaa na, kɔnhɔ wu bu digi, k'i pya wu xa.

5 A cee w'i digi funana na. Ga taapile ni a wee pya w'i gari Kile ni wu saanra koro li kabanugo na. Wee wu da ba

shi wu bæeri mara ni tãrã biin ni.
⁶ A cee wu baa kari siponã ki ni; Kile bi xuu wemu gbegele ge, a wu gari wà, kãnhã wu she wu jã shaa wà fo cabyaa kabãfonã nigin di xhuu shuun ni kelée gbaara (1.260).

⁷ Wee tuun wu ni a kashen di yiri fugba we ni. Melekee jũnjã Misheli ni wu melekee p'a tun ni wãgãnjã ki ni. A wãgãnjã ki be ni ki tahama-nãhãmãã p'i kashen ki ñmã. ⁸ Ga pee ya ta se ta we. Pu ya ta xuu wa ta nige fugba we ni we. ⁹ A p'i wãgãnjã ki co, na ki wá jĩje na. Kee je wãlege ke, p'i ki pyi na tãgã levãã, ni Shitaanni. Kee kemu k'a jĩje ki sipyii pu bæeri piinjẽ ge, kee ni ki melekee p'a pinne wá jĩje ki na shiizhan.

¹⁰ Lee kadugo na a ne mujuugbãã la logo na yiri fugba we ni na:

«Nime wèe wo Kile wu wo juwuuro te,
 ni wu sefere te, ni wu saanra ti
 tuun w'a nã.

Shãvãã wemu w'a shãnri lã ge,
 wee be wo jũnjã fere ti tuun w'a
 nã nime,
 bani wèe cebooloo pu jaagivãã w'a co,
 na wá jĩje ki na.

Wee wemu w'a bye Kile naha tãan
 na pu jaagi caña fara piige na ge.

¹¹ Wèe cebooloo p'a se ta
 wu na Dubyapige ki shishan pu
 baraga ni,
 ni pu Kile Jozaama pu sere keree
 ki be wo jo baraga ni.

Bani p'a bi kahari pu munahaa ni fo
 na nã xu na.

¹² Lee wuu na fugba we ni piimu pu
 je wà ge,
 yi fundanga ta.

Ga, bãngã ki wa jĩje ni suumã lãhã
 wogo,
 bani Shitaanni ya tigi pa yee mu.
 Wu luu l'a yiri xuuni,
 bani w'a li ce na tuun watii je
 nige wee mu we.»

¹³ Ba wãgãnjã k'a li ja na kee ya wá
 jĩje ki na we, cee we w'a tigi funana
 li na ge, a k'i daha wee feni na gana.

¹⁴ Ga, a jaa naganã kapaya shuun di
 gan cee wu mu, xuu wemu w'a yãã
 yaha wu mu siponã ki ni ge, kãnhã

wu yiri wu she diin wà. Wu na ba
 ñmãhã wà, na lii wã wu na. Pu na ba
 wu jã shaa wà fo na she nã yee taanri
 ni yeye gbaara na. ¹⁵ Lee kadugo na
 a wã wu lofomã pa yeege wu jã ni
 cee wu feni, ba gba lãhã je we, kãnhã
 pee lofomã p'i wu li. ¹⁶ Ga, a jĩje k'i
 cee wu tẽge; wãgãnjã k'a lofomã pemu
 yeege ki jã ki ni ge, a jĩje k'i ki jã
 mugi na pee gba. ¹⁷ A wãgãnjã ki luu
 di yiri xuuni cee wu tãan. Yesu ya can
 wemu she ge, Cee wu wo tuugo sipyii
 piimu p'a wee co, na Kile wo jãmehẽ
 ki be co ge, a k'i she ganha na kashen
 kããn pee na.

*Yaconã niguunã kemu k'a foro
 suumã lãhã ki ni ge*

¹⁸ Lee kadugo na a wãgãnjã k'i she
 yere suumã lãhã ki jã na gbazhenhe ki
 ni.

13

¹ A ne yaconã ka nivorogo ja suumã
 lãhã ki ni, juyã gbarashuun ni yenẽ
 ke di je ki mu. Saanra judãnjã ke
 di je yenẽ ke wu bæeri jũnjã ni. Kile
 mekyegere jomã d'a ka ki juyã yi
 bæeri na. ² Ne yaconã kemu ja ge,
 kee bye ba shen je we. Ki tãnjã je ni
 baraga ni ba yaconã ka je we, kemu
 mege ki je urusi ge. Ki jã je ba cenri
 wogo je we. A wãgãnjã k'i ki sefere
 te, ni ki saanra te, ni ki fanhagbãhã ki
 kan ki mu. ³ A ne ki jũnjã nigin wa
 ja w'a bana, a k'i bye ma na giin ki
 da xhuu. Ga, a ki tabanãã k'i xhã. A
 lee di bye kakanhana kãnjã ki sipyiiire
 ti bæeri mu, a t'i daha ki feni. ⁴ A p'i
 wãgãnjã ki pele, bani k'a fanha kan kee
 yaconã ki mu. A p'i yaconã ki be pele
 na: «Ke yaconã ke jãhã je we! Jãgã wu
 d'a já yogo tun ni ki ni we?»

⁵ Wee tuun wu ni a se di gan yaconã
 ki mu, ki já k'a tabaara jomã ni Kile
 mekyegere jomã yu. Sefere be ya
 nãhã kan ki mu ki já keree pye fo yeye
 kelée shishere ni shuun (42). ⁶ Lee
 funãã ni a k'i ki jã mugi na tabaara
 jomã jã kãã na yu na waa Kile na. A k'i
 ganha na Kile mege kyegi, na Kile wo
 fefere ti wo fefere xuu wu fanri. Pi-
 imu pu je fugba we ni ge, na ganha na

pee be fanri. ⁷ Kile ya sipyii piimu pye fεεfεε ge, sefεεε ya kan ki mu ki yogo tun ni pee ni, k'i se ta pu na. Sefεεε ya kan ki mu fiiye yi beeri na, ni shi wu beeri, ni shi jomɔ pu beeri, ni kpɔnhɔɔ ki beeri na. ⁸ Niŋe ki sipyii pu beeri na ba ki pele, fo sipyii piimu meye y'a ka Dubyapige nigbogo ki ŋi sicuumɔ Kitabu wu ni fo koŋɔ ŋɔ kɔnduun wu ni ge, fo pee ye. ⁹ Wemu na logo ge, wu logo! ¹⁰ Sipya wemu w'a yaa na le bulooro ni ge, wee na le ti ni. Wemu w'a yaa na gbo ni ŋmɔpara ni ge, wee na gbo ni li ni. Ayiwa, lee wuu na Kile ya sipyii piimu pye fεεfεε ge, pee ya yaa na loxulo ta, na gori n'a daa wu ni.

Yaconɔ niguunɔ ke k'a foro ŋiŋe ki ni ge

¹¹ Lee kadugo na a ne yaconɔ katii nivorogo ŋa ŋiŋe ke ni, yeŋeε shuun na ŋe ki mu, kee di ŋe ba dubyapinŋe wogoo ŋe we, ga k'i yu ba wɔgɔŋɔ ki ŋe we. ¹² K'a bi kapyenεε pyi ni yaconɔ nizhiige ki fanha ki ni kee ŋaha taan. Kee yaconɔ nizhiige ki k'a bi bana xuuni, fo ki na taxuyo shaa, ga na juunɔ ge, kee ya ki peŋe pye fanha koŋɔ sipyii na. ¹³ Yaconɔ shuun wogo ki bi kakanhanɔaa nigbɔhɔɔ pyi, fo na na be tirige ŋiŋe ke na na yiri fugba we ni, sipyiire ti beeri ŋii na. ¹⁴ Sefεεε ya kan ki mu k'a kakanhanɔaa kiimu pyi yaconɔ nizhiige ki ŋaha taan ge, a k'i kee kakanhanɔaa ki taga sipyiire ti piinŋe ŋiŋe ki na, na pu pye na pu yaconɔ nizhiige ki jaa yaa, kɔnhɔ peŋe di daha ki na. Kee yaconɔ ke ŋmɔpara l'a bi bana fo xuuni, ga ki ya ta xu we. ¹⁵ Yaconɔ shuun wogo k'a sefεεε ta na jɔ jɔgo kan yaconɔ nizhiige ki jaa wu mu, kɔnhɔ wu da yu. Piimu be pu ŋe pu ya sɔɔ na wee jaa wu pele-ε ge, wu pee be gbo. ¹⁶ A k'i li pye fanha sipyii pu na, na pu fe kpɔn pu kanige keye kelee pu gbahaa na. Sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, lafee fara la baa fee na, na fara buloo na, ni piimu ŋe buloo we. ¹⁷ Wa shishiin da jɔ bere pye,

kelee na zhɔ pye ni pee fe pu ŋe ma na we. Pee ŋe yaconɔ nizhiige ki mege, kelee nimɔɔlɔɔ piimu p'a be ni ki mege ni ge. ¹⁸ Naha fo fungɔngɔ fεεε bu bye ma mu, m'a na ye ŋaha ce. Wemu w'a shiige ge, weefɔɔ na jɔ yaconɔ ki nimɔri wu jate ce. Bani pee nimɔɔlɔɔ p'a be ni sipya wa mege ni. Pee ŋe xhuu gbaara ni kelee gbaara ni gbaara (666).

14

Dubyapige k'a piimu ŋunɔ wolo ge pee wo yocεεge

¹ Lee kadugo na a ne wii na Dubyapige ki niyerege ŋa Siyɔn faabobonɔ ki na. Sipyii piimu p'a bye ni ki ni ge, pee ŋe kabɔfonɔɔ xhuu nigin ni kelee shishεεε ni shishεεε (144.000) Dubyapige ki mege ni ki To wu mege bi ka pee sipyii pu gbahaa na. ² A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni, lee ŋe ba logbɔhɔ fɔɔ ni Kile-selene nigbɔɔ ŋe we. Lee mujuu li bi nɔhɔ pye ba konikpɔɔn koŋɔ meheε ŋe we. ³ Pee bi masɔŋɔ yofonɔ ce saanra koro li ŋahagbaa na, ni ŋi yanmuyɔ shishεεε we, ni nɔhɔleε pu ŋaha taan. Wa shishiin ya ta jɔ kee yogo ke taanni, ni sipyii kabɔfonɔɔ xhuu nigin ni kelee shishεεε ni shishεεε (144.000) wu ye be we. Pee piimu ŋuyɔ Kile ya wuu koŋɔ ki na ge. ⁴ Pee ya ta fɔnrɔ kaa pye ŋa ni cee ni we, bani pee ya pu ye mara yaha fεfεεε ni. Dubyapige ki ba se xuu beeri ni, pee na daha yaha ki feni. Pee ya ŋuwuuro ta na foro sipyii pu niŋe ni, kɔnhɔ p'i bye saraga na wolo kan Kile ni Dubyapige ki mu ba yashiye ŋe we. ⁵ Pee ya ta kafineye jo ŋa bada we. Jaagi baa sipyii pu ŋe pii.

Melekeε taanri wu wo mujonɔɔ

⁶ Lee kadugo na a ne meleke wa ŋa wu na yiri na beele fugba lii lii we ni. Kile wo Jozaama nixhɔbaama pu bye wu mu na yu ŋiŋe ki sipyii pu beeri mu: fiiye yi beeri, ni shi wu beeri, ni shi jomɔ pu beeri, ni kpɔnhɔɔ ki beeri. ⁷ A wu jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Yi fya Kile na, y'i wu pele bani tuun wemu

ni w'a da kiiri kɔn sipyiire ti na ge, wee ya nɔ xɔ. Y'a fugba ni jinɛ, ni suumɔ lɔhɔ, ni lobulowegee ki yaavɔɔ wu pɛɛ.»

⁸ Mɛɛkɛ shuun wo wu w'a taha nizhiimɛ wu na ge, a wee di jo: «Babilɔni kugbɔɔ l'a ja! L'a sii ja! L'a shi wu bɛeri yaha w'a gba li dɔdɔɔɔ duvɛnkuumɔ wu ni.»

⁹ A mɛɛkɛ taanri wo wu daha wu fɛni, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Wemu w'a yaɔɔɔ ke ni ki jaa wu pɛɛ ge, ki fɛ d'a kpɔn wu gbaa kelee wu keɛ na ge, ¹⁰ wee bɛ na gba Kilɛ wo loyire li wo duvɛn wu ni, w'a duvɛn nizuribaaga sozi le wu loyire cɛɛgbuu li ni. Weefɔɔ na ba ganha na ni kirimu ni, fɛfɛɛɛ mɛɛkɛɛ pee ni Dubyapige ki jaha tɔan. ¹¹ Na kemu k'a pu kana ge, kee wurege bi yiri na duri gbee. Pu na ba bye ɛmɔnɔ baa caɔa fara piige na, pee piimu p'a yaɔɔɔ ke ni ki jaa wu pɛɛ, yaɔɔɔ ki fɛ d'a kpɔn pu na ge.»

¹² Kilɛ ya piimu pye fɛɛfɛɛ, pee di wu jɔmɛɛ conɛ, na daa Yesu na ge, pee pu loxulo ta.

¹³ A nɛ mujuu la logo na yiri fugba we ni na: «Li ka, na co nime na, sipyii piimu p'a xhuli na pu yaha Kirisa wo kariɛɛge ki ni ge, pee jɛ duba nagoo.» A Kilɛ Munaa li bɛ di jo: «Can wu jɛ wii, kɔnhɔ p'i ba ɛmɔ pu kapyewagaa ki tɔan. Bani pu kasaanɔa ki bɛeri kuduun wu wa pu na.»

Ninɛ sipyii pu wo kiiri we

¹⁴ A nɛ jahaɔa nivige ka jɔ sanha. Wa nidɛɛnge ki bye kee na ba sipya jɛ wɛ. Sanni jɔdɔnɔ jɛ wu jɔnɔ ni, jɔkɔngɔ jɔtanga wogo bɛ di jɛ wu keɛ ni. ¹⁵ A mɛɛkɛ watii di ba na yiri Kilɛ-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki ni, na ba jahaɔa ki tiinvɔɔ wu pye ni mujuugbɔɔ ni na: «Ma jɔkɔngɔ ki lɔ, m'a jinɛ ki yalɔɔɔ ti lɔ, bani yalɔɔɔ ti lɔduun w'a nɔ. Ninɛ ki yalɔɔɔ t'a lɛ xɔ.» ¹⁶ Wemu nidɛɛnge ki bye jahaɔa ki na ge, a wee di wu jɔkɔngɔ ki lɔ, na jinɛ ki yalɔɔɔ ti lɔ.

¹⁷ A mɛɛkɛ watii di yiri fugba wu ni Kilɛ-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki ni, jɔkɔngɔ jɔtanga wogo di jɛ wu bɛ keɛ ni.

¹⁸ A mɛɛkɛ watii bɛ di foro saraya yi

tawologo ki ni. Sɛfɛɛɛ bye wee mu na na. Jɔkɔngɔ jɔtanga wogo k'a bye wemu keɛ ni ge, a wu wee pye ni mujuugbɔɔ ni na: «Ma jɔkɔngɔ jɔtanga wogo ki lɔ, m'a jinɛ ki ɛɛɛɛn wu kɔn, bani wu nagoo p'a lɛ xɔ.» ¹⁹ A wee mɛɛkɛ wu jɔkɔngɔ ki lɔ, na jinɛ ki ɛɛɛɛn nilɛ wu bɛeri kɔn, na wu w'a ɛɛɛɛn lɔhɔ tayaaga wegbɔhɔ ki ni, kee jɛ Kilɛ wo loyire le. ²⁰ A p'i ɛɛɛɛn wu tɔnhɔ ɛɛɛɛn lɔhɔ ki tayaaga ki ni kulo li kadugo. A shishan di foro ɛɛɛɛn wu ni, na fɔ ba lofomɔ jɛ wɛ, fo kiloo xhuu taanri (300) jɔhɔ. Pee shishan pu cogonɔ bi lɔ jinɛ na, na shɔngɔ taa fo ki kɔɔfɛ we na.

15

Mɛɛkɛɛ gbarashuun we ni kanhama pusama keree

¹ Lee kadugo na a nɛ kakanhana nigbɔɔ la bɛ jɔ fugba we ni, lee bye jɔwɔɔɔ kaa gbangban. Tuun wusama kanhama kagbɔhɔ gbarashuun wu jɛ mɛɛkɛɛ gbarashuun wemu keɛ ni ge, pee ya Kilɛ wo loyire li keree ki jɔ fani.

² Lee kadugo na a nɛ xuu wa jɔ, wee jɛ ba logbɔhɔ jɛ wɛ, na jɛ ba vɛeri jɛ wɛ, na d'a suri wu ni. Piimu p'a se ta yaɔɔɔ ke ni ki jaa we, ni ki nimɔri wu na ge, pee niyereye yi bye wee xuu wu ni; Kilɛ ya kɔnɔɔ yemu kan pu mu ge, yee di jɛ pu keye ni. ³ P'a bi Kilɛ wo kapyebye Musa ni Dubyapige ki wo yoccege ki cee na:

«Kafɔɔ Kilɛ, Se Bɛeri Fɔɔ,
ma kapyege k'a pɛɛ.
Kakanhanɔa ki jɛ kii!

Shi wu bɛeri wo saan we,
ma korogoo ki bɛeri ya tii.
Lee jɛ can.

⁴ Kafɔɔ, jɔgɔ wu d'a jo na wee ya fyagi mu na-ɛ wɛ,
na wee da mu pɛɛ-ɛ wɛ?

Mu yɛ nigin wu jɛ fɛɛfɛɛ.

Shi wu bɛeri ya ma na mu pɛɛ,
bani p'a li jɔ na fiinɛ na ma kapyege k'a tii.»

⁵ Lee kadugo na a nɛ Kilɛ wo sɛeri fɔnɔa puga fɛfɛɛɛ wogo ki jɔ

ni Kile-pēēēē pugbōhō ki ni, yi jō na mugi fugba we ni. ⁶ Kanhama kagbōhō gbarashuun wu jē mēlēkēē gbarashuun wemu keņē ni ge, pee ya foro Kile-pēēēē pugbōhō ki ni. Faviire temu ti jē fēēfēē na jī ge, tee bye pu na. Sanni kirimēhēē di jē pu fushiiye na. ⁷ A jīi yanmuyō shishēēē wu wa nigin di sanni cēēgbuugoo gbarashuun kan mēlēkēē gbarashuun wu mu. Kile wemu wu da gori yaha jīi na gbee ge, a wee wo loyire di ki jī. ⁸ A Kile-pēēēē pugbōhō k'i jī wurege na, kee wurege ke bi foro Kile wo nōōō we ni wu sefēēē ti ni. Sipyā wa shishiin ya jā jē Kile-pēēēē pugbōhō ki ni, yani kanhama kagbōhō gbarashuun wu jō ki fa wē, kee kiimu ki bye mēlēkēē gbarashuun wu keņē ni ge.

16

Kile wo loyire cēēgbuugoo gbarashuun cēēgbu li funjō yaaga ki jūjō sin
we

¹ Lee kadugo na a nē mujuugbōō la logo na yīri Kile-pēēēē pugbōhō ki ni li na mēlēkēē gbarashuun wu pyi: «Kile loyire li wa cēēgbuugoo gbarashuun wemu ni ge, yi shē kee jūjō sin jījē ki na.»

² A mēlēkēēshiiimē wu shē wu wo cēēgbu li funjō yaaga ki jūjō sin jījē ki na. Yaconjō niguujō ki fē pu jē sipyii piimu na ge, ni ki jaa wu pēlēvēē pee, a nōōyō niguuyo di bye pee na, na pu kana gbangban.

³ A mēlēkēē shuun wo wu wu wo cēēgbu li funjō yaaga ki jūjō sin suumō lōhō ki ni. A suumō lōhō k'i jēri shishan, ba sipyixugo shishan jē wē. A suumō lōhō ki funjō jīi yanmuyō yi bēeri di xhu.

⁴ A mēlēkēē taanri wo wu wu wo cēēgbu li funjō yaaga ki jūjō sin gba lōhōyō ni lobulowegee ki ni, a yee di bye shishan. ⁵ Mēlēkēē wemu wu jē lōhōyō yi jūjōfōō ge, a nē wee mujuu logo wu na yu na:

«Mu wemu yē nigin pe wu jē fēēfēē ge, mu jē wā gbee, m'a bi bye wā bē. Kōngana lemu na m'a we kiiri we kōn ge, m'a tii.

⁶ Bani sipyii p'a Kile tudunmōō shishan wo,

Kile ya sipyii piimu bē pye fēēfēē ge, na pee bē wo shishan wo.

A ma bē di shishan kan pu mu p'a gba, p'a yaa ni lee ni.»

⁷ A nē mujuu la logo na foro saraya yi tawologo ki ni na:

«Uun, Kafōō Kile, Se Bēeri Fōō, ma kiiri keree ki bēeri jē can, k'a tii bē!»

⁸ A mēlēkēē shishēēē wo wu wu wo cēēgbu li funjō yaaga ki jūjō sin cana ki na. A fanha di gan cana ki mu k'a sipyii pu sōrogo ni ki kafugbōhō ki ni. ⁹ A kee kafugbōhō k'i sipyii pu sōrogo. A p'i Kile mēge kyēēgi, pu kanhama kagbōhō ki jē wee wemu keņē ni ge. Ga pu ya ta sōō na yere pu jurumu wu na, na Kile pēlē wē.

¹⁰ A mēlēkēē kaguro wo wu wu wo cēēgbu li funjō yaaga ki jūjō sin yaconjō niguujō ki wo saanra koro li na, a nibiige di jē ki saanra ti bēeri ni. A sipyii p'i ganha na pu jilee nōni pee kanhama pu yama keņē ni. ¹¹ A p'i fugba fōō Kile mēge kyēēgi pu kanhama pe ni pu nōōyō niguuyo yi wuu na. Ga, pu ya ta daburajē jo pu kapyegeē ki na wē.

¹² A mēlēkēē gbaara wo wu wu wo cēēgbu li funjō yaaga ki jūjō sin Efirate gbagbō wu jūjō ni, a kee gba lōhō k'i waha, kōnhō saannaa pu koo l'i faha, pee piimu p'a ma na yīri Kile-nōhō ki na ge. ¹³ A nē kii mu-naakuujōō taanri we jā, nigin wa ya foro wōgōjō ki jō ni, a nigin wa di foro yaconjō ki jō ni, a taanri wuu l'i foro tudunmō kafinejo wu jō ni. Kee bye ba jasiin jē wē. ¹⁴ Kee jē jinaa munahaa, na kakanhanāa pyi, a kee di shē foro kōjō ke saannaa pu bēeri mu, kōnhō p'i puyē pinne, p'i ba kashēn ηmō Se Bēeri Fōō Kile na wu cagbōhō ki na. ¹⁵ A Yesu di jo: «Li wii, kee cana nē na ba ba ba nagaa jē wē! Wemu w'a tiin jīi na, na wu fāya mara, kōnhō wu ceepile wo ganha ba jaari sipyii p'a wii-i ge, wee jē duba pya.» ¹⁶ Pee jinaa p'a saannaa pu

pinne xuu wemu ni ge, wee mege je Arimagedon Heburuu jomō pu ni.

¹⁷ A meleke gbarashuun wo wu wo ceegbuu li funḡo yaaga ki ḡuḡo sin kafēge ki ni. A mujuugbōo la di foro saanra koro li na Kile-peene pugbōo ki ni na: «L'a nō li tēhene na nime.» ¹⁸ A Kile-ḡiḡe, ni Kile-selenē, ni mujonḡo, ni ḡiḡe celenē nigbōo di bye. Ba sipyii da sii ḡiḡe ki na we, kee ḡiḡe celenē ki ḡōo sanha bye ja we. ¹⁹ A lee kugbōo li ḡiḡe k'i daa taaya taanri. A fiiye yisaya beeri wo kulogoo k'i ja ja. A Kile di wuyē funḡo yaha nidogo lee kugbōo li na, Babilōni kulo le. A wu wu loyire nigbōo li wo duven ceegbuu li ḡiḡe kan li mu l'a gba. ²⁰ Takpiye ye yi wa lōo ki ḡiḡe ni ge, yee beeri ya curi, faabobonḡo ka shishiin ya ta ja we. ²¹ A zanha kagereye nagaya di do sipyii pu ḡuḡo ni na yiri fugba wu ni. Ka beeri bi kiloo kelee gbarataanri (80) shishiin xō. A sipyii p'i Kile mege kyēgi yee zanha kagereye yi wuu na, bani yi kanhama p'a bi pele toro.

17

Navarashḡo ki keree

¹ Ceegbuugoo gbarashuun wu wa melekee gbarashuun wemu keḡe ni ge, a wee wa nigin di ba ne pye: «Pa, navarashḡo kemu k'a tiin logbōoḡo yi na ge, di ba kee wo kiiri wu she ma na. ² ḡiḡe ke saannaa p'a dōdōo pye ni kee ni. A ki dōdōo t'i ḡawōo wō ḡiḡe ki sipyii pu be na ba duven ma ḡawōo wō me sipya na we.»

³ Lee kadugo na a Kile Munaa di jé ne ni, a meleke wu gari ni ne ni siponḡo ka ni. A ne cee wa nidēngē ja yaconḡo ḡiḡe ka na, Kile mekyēgere fe ya ka kee kabaya yi beeri na. ḡuḡo gbarashuun ni yeḡe ke di je ki mu.

⁴ Cee wu bi wuyē to ni fanēye niza-aya, ni sanni, ni peewa kagereye, ni peewa kuun ni. Sanni ceegbuu di je wu keḡe ni, lee ya ḡi katanhanāa ni wu dōdōo nōhōmō na. ⁵ Kanḡōo mege ka ki bi ka wu gbaa na, kee je:

BABILONI KUGBŌO,
NAVARAGAA NU,

NI ḡIḡE KATANHANĀA SEFOŌ.

⁶ Kile ya piimu pye fēfē ge, piimu ya pye ḡōmehēe fēe Yesu mu ge, a ne cee wu ja pee wo shishan ya ḡawōo wō wu na.

P'a kanḡōo li ḡaha jo

Ba ne cee wu ja we, a l'i bye ne mu ḡawōo kaa. ⁷ Wee tuun wu ni a meleke wu ne pye: «Naha d'a li pye mu mu ḡawōo kaa we? We cee we ni yaconḡo ḡiḡe kemu na w'a tiin ge, ḡuḡo gbarashuun ni yeḡe ke di je ki mu ge, n'a da lee kanḡōo li ḡaha jo ma mu, ⁸ Yaconḡo ke m'a ja ge, kee bye ḡi na, ki nime wogo wa ḡi na we. Ga k'a yaa na pa yiri foro wecogonḡo tēhene baa wogo ki ni, na gaḡi ki takyēgeḡe ni. ḡiḡe ke sipyii piimu pu je pu meye y'a ta ka ḡi sicuumō Kitabu wu ni fo konḡo ki ḡō kōnduun wu ni-i ge, pee bu yaconḡo ki ja mu, li na bye kakanhana pee mu. Bani ki bye ḡi na, ki nime wogo di wa ḡi na we, ga ki na ba foro sanha.

⁹ «Naha, fo ma bu bye fungōḡo fōo ni shizhiinme fōo. ḡuḡo gbarashuun wu je faaboboyo gbarashuun, cee w'a tiin yemu na ge. ¹⁰ Yee ḡuḡo yi je sanha saannaa gbarashuun. Kaguro ya to pee ni, gbaara wo wu je wā fanha ki na, gbarashuun wo wu sanha deḡe we. Wee ba ba deḡe, jeere ye nigin w'a da bye. ¹¹ Yaconḡo ke ki bye ḡi na ki nime wogo di wa ḡi na-ε ge, kee bye gbarashuun wu wa nigin. Ga kee ye pyaa k'a nōo pye saan gbarataanri wo we, bani ki na ba foro na se ki takyēgeḡe ni.

¹² «Yeḡe ke we m'a ja ge, kee je saannaa ke we. Pee sanha deḡe saanra ti na we, ga pu na ba deḡe na leeri nigin ye pye saanra ti na ni yaconḡo ki ni shiizhan. ¹³ Pu funzhakeree je nigin. Pu na ba pu sefēere ni pu fanhaya kan yaconḡo ki mu. ¹⁴ Dubyapige ki na ba bye ni ki wuu pu ni shiizhan: K'a piimu yiri ge, k'a piimu shōnri ge, piimu ya pye ḡōmehēe fēe ge. Saannaa pu na ba kashen kōn Dubyapige ki na, ga Dubyapige ki ni ki wo sipyii pu na ba

se ta pu na, bani kafεε wo Kafoo wu je wii, na je saannaa wo Saan.»

¹⁵ A meleke wu ne pye sanha na: «Lohayo yemu juho ni m'a navarashogo ki nideenge ja ge, yee je fiye ya, ni sipyiire ta, ni shi wa, ni shi jom pa. ¹⁶ Yenεε ke we m'a ja ge, kee ni yacono ki na ba navarashogo ki ko, na yanmuyo yi beeri sho ki na, na ki ceepile wo yaha. Yee na ba ki gbo, na xha ki ni, na kisanja soroogo fεεfεε na ni. ¹⁷ Kile ya wu jidaan le pee funyo ni, fo p'a pinne na saanra ti juho fεεε ti kan yacono ki mu, fo Kile wo kajogoo ki beeri jo bu she fa. ¹⁸ Cee we m'a ja ge, wee je kugbo le, lemu l'a bye jine ki saannaa pu beeri juho ni ge.»

18

Babiloni ja ja keree

¹ Lee kadugo na a ne meleke watii nidiginε ja na yiri fugba we ni. Sefεεε nigbooro wa wu mu, wu nooro w'a kpeenge yeege jine ki kabaya yi beeri na. ² A wu jo ni mujuugbo ni na:

«Babiloni kugbo l'a ja! L'a ja!
L'a bye jinaa tateenge,
ni munaakuuho beeri tanmohoho,
ni tonben-shazhinoro ye beeri
tanmohoho.»

³ Bani shi wu beeri ya dooro pye ni li ni,
fo na jawoho wo puyε na kannu
duven p'a gba.

Jine ki saannaa ya dooro pye ni li ni,
jine ki jagipyii p'a pye kabaa fee
li yanmuzaaya njehεye yi wuu
na.»

⁴ Lee kadugo na a ne jom pa be logo
na yiri fugba we ni na:

«Na sipyii, yi foro Babiloni ni,
koho yi ganha bu da bye wu
woni wu jurumu wu ni,
wu kanhama nigbo pa di ba no yi
na we.»

⁵ Bani wu jurumu w'a pinne wuyε
juho ni,
fo wu toho k'a no fugba we ni.

A Kile di wu funho yaha nidogo Ba-
biloni tiibaara ti na.

⁶ W'a pusamaa saraa saraagana lemu
na ge,
yi wuyε pyaa ki saraa lee saraa-
gana li na.

Wu jurumu w'a be ni kanhama pemu
ni ge,
yi pee teheε shuun kan wu mu.

W'a bi ceεgbuu li funho yagbaga
kemu kaan
pusamaa mu pu na gbuu ge,
yi kee joho shuun kan wu mu,
kemu fanha k'a jehε xuuni ge.

⁷ W'a wuyε peεε ni yanmuzaaya yemu
da ni ge,
yi yee joho kanhama ni mesuu no
wu na.

Bani w'a yi jo wuyε funho ni na:
«Ne je saanzho, ne nideenge ki wa
naha.»

Ne je naxhugoshε we.

Yameε da ga no ne na bada we.»

⁸ Lee wuu na li kanhama na ba do li
juho ni cana nigin:
xu ni yameheε ni xuugboho.

Na be na ba li soroogo fεεfεε,
bani Kile we w'a da ba kiiri kon li
na ge,
wee je sefεεε fo.

⁹ «Jine ki saannaa piimu ni l'a bye
karineεge ki ni, dooro ni naafuugbo
wu wo fereme pu ni ge, pee ba li
nizogoho wurege ja tuun wemu ni,
pee na da mehεε suu na sipyaa waa li
wuu na. ¹⁰ Pee na ba yere taliige ni li
kanhama pu jii fyaara wuu na, na yu:

«Boongo! Boongo!
Babiloni kugbo, kulo fanha
wuu!

Ma kiiri w'a to ma juho ni
taapile nigin funho ni.»

¹¹ «Jine ki jagipyii pu be je na mehεε
suu, na sipyaa waa jatanhaha keje
ni li wuu na; bani wa shishiin ya pu
jagi yanmuyo shuu nige we. ¹² Yee je:
Sanni, warifyen, peewa kagereye, ni
peewa kuun, ni peewa fapilepileεε,
ni saannaa faya: Ya na jaan, ya
d'a jaan gbanhaa; ni peewa faya ya
yemu y'a peni peni ge, ni nudanga
tiye, ni yanmuyo ye y'a ya ni suu

ganhaa ni, kelee ni pɛɛwa tiye ni ge, ni daɲaa tɔɔrɔ, ni tɔɔrɔ yaɲmuyɔ, ni yaɲmuyɔ ye p'a tɛ y'i jɛ pɛɛwa faaya ge,¹³ ni shiga yaɲmuyɔ nudanga woyo yemu mɛgɛ ki jɛ kanɛli ge, ni lasikoli, ni nudanga Izopu, ni nudanga yawurire, ni duven, ni sɪnmɛ, ni farini myɛ nizaama, ni shinma, ni niyyɛ, ni dubyaa, ni shɔnyɔ, ni wotoriyo, ni buloo, ali ni sipyyi bɛ. ¹⁴ Pu na ba yu: «Yaɲmuyɔ ye m'a sha ge, yee ya foro ma keye ni. Naafuugbɔ we, ni ɲafe yaɲmuyɔ ye, m'a buun yi bɛɛri ni. Ma da j́a yee ta nige wɛ.» ¹⁵ Yee yaɲmuyɔ yi wo jagipyii piimu p'a pye kabyaa fɛɛ lee kugbɔɔ li gbɔɔrɔ ni ge; kanhama pe pu da ba nɔ li na ge, pee na ba yere taliige ni pee kanhama pu wo fyaara wuu na, na mɛhɛɛ suu na sipyaa waa ɲatanhaɲa kenɛ ni. ¹⁶ na yu:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ
ki jɛ kugbɔɔ li wogo!
Lee lemu l'a bi faɲɛɛyɛ ni faɲɛɛyɛ
gbanhaa,
ni pɛɛwa fapilɛpilɛgɛɛ leni,
na liyɛ puu ni sanni ni pɛɛwa fàya,
ni pɛɛwa kuun ni ge,
li kabyaa k'a kyɛɛgi taapile nigin
funɲɔ ni!»

¹⁷ «Suumɔ lɔhɔ kɔrɔyɔ yi ɲunɔfɛɛ pu bɛɛri ni piimu p'a ɲaagaa pyi ki na ge, ni kɔrɔyɔ yi kapyɛɲɛ pyevɛɛ ni jagipyii piimu p'a pu ɲɔlige taa suumɔ lɔhɔ ki na ge, a pee di yere taliige ni. ¹⁸ P'a lee kulo li sòrogo sòrogo wurege ɲa ge, a p'i ganha na mujonɔɔ waa na yu: «Kulo lekɛ l'a le kugbɔɔ le xɔ wɛ?» ¹⁹ A p'i gbazhenhɛ wo pu ɲuyɔ ni na mɛhɛɛ su na sipyaa wa ɲatanhaɲa kenɛ ni na:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ
ki wa le kugbɔɔ le wogo!
Suumɔ lɔhɔ kɔrɔyɔ yi fɛɛ bɛɛri ya pye
kabyaa fɛɛ li baraga ni.
A lee di buun li funɲɔ yaɲmuyɔ yi ni
taapile nigin yɛ funɲɔ ni!

²⁰ Fugba wu fundanga ta!

* **18:20 Tudunmɔɔ:** Yesu ya kalaapiire kɛ ni shuun wemu ɲaha bulo na pye tudunmɔɔ ge. Marika 3:13-19; Luka 6:12-16

Tudunmɔɔ,* ni Kile tudunmɔɔ,
ni Kile ya piimu bɛ pye fɛɛfɛɛ ge,
yee bɛ pu fundanga ta!
Bani Kile ya kiiri kɔn li na li kaku-
uyo yi footɔnɔ,
yemu l'a pye yee na ge.»

²¹ Wee tuun wu ni a mɛleke baraga wo wa di faakagerɛɲɛ ka lɔ ba tira jɛ wɛ, na ki wá suumɔ lɔhɔ ki ni, na jo:

«Mu Babilɔni kugbɔɔ li da ba ja fɛɛfɛɛ
taapile ni,
li da ɲa nige wɛ.

²² Konɔyɔ, ni ciire,
ni sibenɛɛɛ, ni maya,
kee ka shishiin mɛɛ da ga ba foro nige
Babilɔni ni wɛ.
Kapyebye wa shishiin da ba da mu ni
nige wɛ.

Tira tunmɔ pa shishiin bɛ da ba
logo
ma funɲɔ ni wɛ.

²³ Sokinna kpɛɛngɛ ka shishiin bɛ da
ga bye
mu funɲɔ ni nige wɛ.

Cenabun poo ni cenabun mujuu da
ga foro nige
mu funɲɔ ni wɛ.

Bani mu jagipyii p'a pye ɲinɛ ki
sipyigbɔɔ.

Mu siganma p'a bi shi wu bɛɛri
ɲaha wɔ.

²⁴ Kile tudunmɔɔ, ni Kile ya sipyyi
piimu bɛ pye fɛɛfɛɛ ge,
ni sipyyiire temu bɛɛri t'a gbo ɲinɛ
ki na ge,
pee bɛɛri shishan ya ɲa le kulo le
funɲɔ ni.»

19

Fugba shɛɛn p'a Kile sɔ

¹ Lee kadugo na a nɛ mujuugbɔɔ la logo na yiri fugba we ni ba sipyyiire fɔɔ jɛ wɛ na:

«Aleluya!
Nuwuuro ni nɔɔrɔ ni sefɛɛɛɛ jɛ wee Kile
wu wuuro.

² Bani wu kiiri keree ki jɛ can, k'a
tii bɛ.
Navarashɔgɔ ke k'a bi konɔ ki fɔnri

ni ki dádóóró keree ki ni ge, m'a
kiiri kón ki na,
na ma kapyebyii pu nixhuyo yi shis-
han
pu foo tó ki mu, kónhó pu logoo di
niñe.»

³ A p'i jo sanha na:

«Aleluya!
Ki sòrogo sòrogo wurege ki k'i duri
gbee.»

⁴ A nòhólee kelée shuun ni shishéere
(24) ni jii yanmuyó shishéere wu
nuguro sin niñe ki na, na saanra koro
li tiinvó Kile pelee na:

«Amiina. Aleluya!»

*Dubyapige ki cekaanra ligbóhó ki
keree*

⁵ A mujuu la di foro saanra koro li
ni na:

«Kile wo kapyebyii pu bæeri,
yee piimu p'a fyagi wu na ge,
sipyitiilee fara sipyigbó na, y'a Kile
soni!»

⁶ A ne mujuugbó la logo ba
sipyijehemee fóo je we, ba logbóhó fóo
je we ni Kile-selenje nigbóhó na:

«Aleluya! Bani wèe Kafóo Kile je Se
Bæeri Fóo,
w'a jé wu saanra ti ni.

⁷ Wù funvahaña ni fundanga ta, wù
Kile pelee,

bani Dubyapige ki cekaanra t'a nò xó,
ki cenabun w'a wu yalere ti le.

⁸ P'a faviwewere nizaara kan ki
cenabun wu mu,
temu t'a jii ge.»

Kile ya sipyii piimu pye fefee ge,
tee faviwewere nizaara ti je pee wo
kapyege kiimu k'a tii ge. ⁹ A meleke
wu ne pye: «Li ka: Piimu p'a yiri
Dubyapige ki cekaanra ligbóhó ki ni
ge, pee je duba nagoo.» na jo be:
«Pe jomó pe, Kile ye pyaa wo jomó p'a
sii pe.» ¹⁰ A ne nuguro sin wu fee ni
na giin di wu pelee; ga, a wu ne pye
na di ganha bu da lee pye we, bani,
Yesu ya can wemu she ge, na ne ni na
cebooloo piimu p'a pye jómehere fee
wee can we ni ge, na wee je Kile wo

kapyeyee wa ba wèe je we; na ne w'a
Kile pelee. Piimu bæeri p'a giin p'i da
Yesu wo can wu keree yu ge, pee ya
yaa na pye ni Kile Munaa li ni ba Kile
tudunmó pu je we.

Shonfige ki dugivóo we

¹¹ A ne fugba wu jò ja k'a mugi.
Shóngó ka di je wà nivige ki bye kii.
Wemu w'a dugi kee na ge, wee mege
je jómee fóo ni can fóo. Wee ya kiiri
kóon, na kashen kóon na be ni tiime
ni. ¹² Wu jii je ba nanje je we.
Saanra judónóo nijehere je wu júnóo
ni. Mege ka ki bi ka wu na ni wuye
pyaa be we, wa shishiin ya kee ce
we. ¹³ Fàja ke ki je wu na ge, kee bi
mini wolo shishan ni. Weefóo mege
je: «Kile Jomó.» ¹⁴ Fugba kashen keye
y'a bi taha wu feni. Pee je shonfiye
na. Faviwewere fefere wuuro t'a bye
pee na. ¹⁵ Nmópara jótan wuu l'a
bi foro wu jò ni w'a lee taga w'a shi
wu kpóon. «Wu wu mara ni tóro biin
ni.*» Wu na ba erezen wu tónhó Se
Bæeri Fóo Kile wo loyire li erezen lóhó
ki tawologo ki ni. ¹⁶ Mege ka ya ka wu
fàja ni wu shii na na:

SAANNAA WO SAAN NI KAFÉE WO
KAFÓO.

¹⁷ Lee kadugo na a ne meleke wa
niyerege ja cana ki ni. A wu mu-
juugbóo jo, shazhere temu bæeri t'a
yiri na beele fugba we ni ge, a wu tee
pye: «Yi pa yie pinne Kile wo ligbóhó
ki kaa na, ¹⁸ yi saannaa xaara jò ni
sórósi júnófógbóo ni kashen júnófee
xaara ni shónyó ni shónduguloo
xaara ni sipyii pu bæeri: Buloo, ni
piimu je buloo we, sipyitiilee fara
sipyigbóo na.» ¹⁹ Lee kadugo na a ne
yacoñó ki ja; niñe ki saannaa, ni pu
kashen keye ye, pee ya pinne ni ki ni,
p'i kashen nmó shóngó ki dugivóo ni
wu kashen kenje ki na. ²⁰ Kee yacoñó
k'a co ni ki tudunmó kafinejo wemu
w'a bi kakanhañaa ki pyi ki jaha tãan
ge. Ki fe p'a kpón sipyii piimu na, pee
d'a ki jaa wu pelee ge, wu kakanhañaa
k'a bi pee piinne. Yacoñó ke ni ki

* 19:15 Zaburru 2:9

tudunmɔ kafinejo we, yee beshuun j̄ni woyo y'a co wà wenagan̄a na kirimu wogo ki funjɔ ni. ²¹ N̄mɔpara lemu l'a f̄oro shɔngɔ ki dugivɔɔ wu j̄nɔ ni ge, a lee di sipyii pusamaa gbo. A shazhƎƎƎ ti bƎƎri di din pu xaara na.

20

Shitaanni ya pɔ fo yee kabɔfonɔ nigin

¹ Lee kadugo na a nƎ mƎlƎkƎ wa nidiginƎ ja na ȳiri fugba we ni. Wecogonɔ tƎhƎnƎ baa wogo ki kenikaan ni shɔnhɔyɔ niduguyo yi bye wu kenƎ ni. ² A wu wɔgɔnɔ ki co. Kee jƎ wɔlƎgƎ ke, p'i ki pyi tɔɔgɔ levɔɔ, ni Shitaanni. A wu ki co, na shɔnhɔyɔ yi le ki na fo yee kabɔfonɔ nigin (1.000). ³ Ba w'a ki pɔ xɔ wƎ, na ki wá wecogonɔ ki ni, na ki j̄nɔ kemƎ shɔhɔ, na fƎ kpɔn j̄nɔnɔ ki na, yani yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu j̄nɔ ki fa ge, kɔnhɔ ki ganha ba sipyiire ti piinnƎ nige wƎ. Lee kadugo na, k'a yaa na sanha sanha k'i j̄eri pye.

⁴ Lee kadugo na a nƎ saanra korogoo kii ja. Piimu p'a bi tiin kee korogoo ki na ge, a p'i fanha kan pee mu na p'a kiiri wu kɔn. Yesu ya can wemu shƎ ge, piimu wo j̄uyɔ p'a kɔn wee can we ni KilƎ Kafila wu wuu na ge, piimu bƎeri p'a pye pu ya sɔɔ na yaconɔ ki pƎlƎ, kelee na ki jaa wu pƎlƎ, kelee na ki fƎ pu kpɔn pu gbahaa, kelee pu keye na-Ǝ ge, a nƎ pee bƎeri wo munahaa ki ja. Pu nixhuyo y'a jƎ, na diin j̄unɔ fƎƎƎƎ ti na ni Kirisa ni wu saanra ti ni, na yee kabɔfonɔ nigin (1.000) pye. ⁵ Xu u pusamaa ya ta jƎ wƎ, fo na shƎ yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu pye w'a fa. Lee jƎ xujƎnƎ nizhiinƎ le. ⁶ Piimu p'a jƎ xujƎnƎ nizhiinƎ li ni ge, pee jƎ duba nagoo, bani KilƎ ya pee pye fƎƎƎƎ. Xu shuun wo wu da ga já fanha ta pee na wƎ; ga pee na ba bye KilƎ ni Kirisa wo saraya jaha shɔnrvivɔɔ. Pu na ba diin wu ȳiri wu saanra ti ni na yee kabɔfonɔ nigin (1.000) pye.

Shitaanni ni wu kashƎn kenƎ k'a kyƎƎgi

⁷ Yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu ba fa tuun wemu ni, pu na ba Shitaanni yeege kaso wu ni. ⁸ Shi we wu wa konɔ ki kabaya shishƎƎƎƎ wu bƎeri na ge, ni wu mƎgƎ jƎ Gɔgi ni Magɔgi ge; wu na ba shƎ wee piinnƎ, kɔnhɔ wu wu pinne kashƎn kaa na. Pu na ba jƎhƎ xuuni ba gba j̄nɔ gbazhenhƎpya jƎ wƎ. ⁹ Pee ya ȳiri konɔ ki kabaya yi bƎeri na, KilƎ wo j̄idaan kulo le, ni w'a piimu pye fƎƎƎƎ ge, a p'i shƎ pee pinne maha. Ga, a na di ȳiri fugba wu ni, na ba pu sɔrogo fo na pu xɔ fƎƎƎƎ. ¹⁰ Shitaanni we w'a bi pu piinnƎ ge, a wee di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni, kirimu na ki ni. Yaconɔ ke ni tudunmɔ kafinejo wu jƎ xuu wemu ni ge. Pu na ba gana wá gbee can̄a fara piige na.

Kiiri wusama keree

¹¹ Lee kadugo na a nƎ saanra koro nigbɔɔ nivinnƎ la ja, ni we w'a tiin li na ge. A j̄inƎ ke ni fugba wu baa laha wu jaha t̄aan yee ya ja nige wƎ. ¹² A nƎ xuu pu bƎeri ja sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na p'a yere saanra koro li jaha t̄aan. A Kitabuu pii j̄nɔ di mugi, a Kitabu watii bƎ j̄nɔ di mugi, wee jƎ N̄i Sicumɔ Kitabu we. Kiiri ya kɔn xuu pu bƎeri na na bƎ ni pu kapyege ni, kee kiimu k'a bi ka pee Kitabuu pu ni ge. ¹³ Xuu piimu jƎ suumɔ lɔhɔ ki ni ge, a kee di pee yeege. A xu ni Adesi bƎ di pu wo xuu pu yeege. A kiiri di gɔn pu bƎeri nigin nigin na na bƎ ni pu kapyege ki ni. ¹⁴ A xu ni Adesi di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni. Kee na ke ki jƎ xu shuun wo we. ¹⁵ Sipyaa sipya wu jƎ wu mƎgƎ nigan̄a ya ta j̄ni sicuumɔ Kitabu wu ni-i ge, wee na wá wetabaaga nafugibaaga ki ni.

21

Fugba nivomɔ ni j̄inƎ nivonɔ ki keree

¹ Lee kadugo na a nƎ fugba nivomɔ ni j̄inƎ nivonɔ ja, bani fugba nizhiime we ni j̄inƎ nizhiige k'a toro. Suumɔ lɔhɔ ki bƎ di jƎ nige wƎ. ² A nƎ ZheruzalƎmu-fomɔ wu bƎ nidiginƎ ja na ȳiri fugba we ni KilƎ ȳiri, fƎƎƎƎƎ

kulo le. Wu yalere ya taga wu keme ba cenabun *je we wemu w'a se gbaga ni ge.* ³ A ne mujuu la logo na yiri saanra koro li na na: «Kile tateenge puga ki ke sipyii nin *je ni*, wu na ba diin pu mu. Pee na ba bye wu sipyii. Kile ye pyaa na ba bye pu yiri wa na bye pu Kile. ⁴ Wu na ba pu *jesinme tuu.* Xu da bye nige we, yamehe be da bye nige we, kelee mesuu kelee yama we. Bani kalenge k'a toro.»

⁵ Ayiwa, wemu w'a tiin saanra koro li na ge, a wee di jo: «Li wii ne yanmuyoyi beeri pye nivoyo.» Lee kadugo na a wu ne pye: «Pu ka, bani nakaara baa pe jom pe ya fiinne na *je can.*»

⁶ A wu ne pye sanha: «L'a pye x. Ne *je Alifa ni Omega, jokoonro ni taxo.* Waga wa wemu na ge, ne na wu kan w'a gba ma ni, jii sicuum pu lobulowii li ni. ⁷ Wemu bu se ta, wee na ba ye yanmuyoye ta; ne na ba bye weefo Kile, weefo di bye ne pya.

⁸ Ga fyaara fee, ni piimu *je Kiriceen we*, ni kakuubuyi, ni sipyigbuu, ni dodo, ni sigaanfee, ni yapeegaan, ni kafinejuu, pee beeri tashenge na ba bye wetabaaga nafugibaaga kirimu wogo ki ni. Wee *je xu shuun wo we.*»

Zheruzalemu-fom wu keree

⁹ Ceegbuugoo gbarashuun we w'a ni kono ki taaxo li wo kanhagbo tעה gbarashuun wu na ge, kee bye melekee gbarashuun ke *je ni.* A wee meleke wa di ba ne pye: «Pa naha, di cenabun wu she ma na, Dubyapige ki sho we!» ¹⁰ A Kile Munaa di je ne ni, a wu gari ni ne ni faabobotongo ka na; na she Zheruzalemu she ne na wu na diri na yiri fugba wu ni Kile yiri, fefere kulo le. ¹¹ Kile noo ya bye li na, l'a bi ji, na wii na jaa ba veri *je we*, wemu w'a ya ni peewa kagere *je ka ni kemu mege ki je zhasipu ge.* ¹² A kasorotongo nigbo ka di kulo li maha. Kuro ke ni shuun yi bye li na, kuro beeri meleke nigin ya bye wa. Me ye y'a bi ka kee kuro ke ni na. Yee *je Izirayeli kponho ke ni shuun wu meye.* ¹³ Kuro taanri ki bye Kile-noho ki na, taanri wa di *je*

camutom pu ni, taanri wa di *je Kile-parama pu ni*, taanri wa di *je pe pu parama pu ni.* ¹⁴ Kagereye taha *je ke ni shuun wu bye kulo li kasoro ki jidaa.* Dubyapige ki tudunmo ke ni shuun wu me ye y'a bi ka kee taha *je ki na.*

¹⁵ Meleke wemu w'a jo ni ne ni ge, sanni pubiin l'a bye wu ke *je ni wu kulo le*, ni kuro kee, ni kasoro ki taanna. ¹⁶ Kulo li kabaya shishere wu bye nigin. Li jidaa le, ni li kadaa li beeri bye nigin. Meleke w'a kulo li taanna ni lee pubiin li ni. Li jidaa li bye kiloo kabofono shuun di xhuu shishere (2.400). Li jidaa, ni li kadaa, ni li tongo beeri *je nigin.* ¹⁷ A wu kasoro ki pere ti be taanna, a ki pere ti bye meterele kelee gbarashuun ni shuun (72), na saha ni sipyii pu wo daanna wu ni. Wee daanna we ninumo ni meleke w'a wu wo daanna wu pye. ¹⁸ Kasoro k'a yere *je ni zhasipu kagereye ni*, kulo l'i *je sanni ye pyaa ba veri nivye *je we*, wemu ya wii na jaa ge.* ¹⁹ Kulo li kasoro ki jidaa l'a bi keme ya ni peewa kagereye niza-aya tuuyo beeri ni. Nohodaan wo tahana li *je zhasipu kagereye*, tahana shuun wu li *je safiri*, taanri wu li *je agati*, shishere wu li *je emerodi.* ²⁰ Kaguro wu li *je onikisi*, gbara wu li *je sariduwani*, gbarashuun wu li *je kirisoliti*, gbarataanri wu li *je berili*, gbarashere wu li *je topazi*, ke wu li *je kirisopasi*, ke ni nigin wu li *je yasenti*, tahana lisana *je ametisiti.* ²¹ Kulo li kuro gburaya ke ni shuun wu *je peewa kon pyaa ke ni shuun.* Gbura nigin beeri *je kon pile nigin.* Kulo li pinnere kpenge ki *je sanni ye pyaa ba veri nivye *je we*, wemu ya wii na jaa ge.*

²² Ne ta Kile-pene pugbo ja lee kulo li ni we, bani Kafo Kile, Se Beeri Fo ni Dubyapige ke, pe ye pyaa ki *je lee kulo li Kile-pene pugbo.* ²³ Lee kulo li mago *je cana kpenge*, kelee yene wogo na we. Bani Kile wo noo we wu *je li kpenge.* Dubyapige ki ni kpenge ki ma foro, na ji xuuni.

24 Shi wu na ba jaari kee kpεεnge ki na. Konɔ ki saannaa na ba ni pu naafuu wu ni na pa gan lee kulo li mu. 25 Lee kulo li kunɔgɔ na ba mugi yaha cana ni, ki shiin di wa da ga dɔ bε wε. Bani piige wa da ga wɔ wà wε. 26 Saannaa pu wo naafuu wu kadugo na, shi wu wo fanha ke, ni wu baraga ki na ba se na gaan lee kulo li mu. 27 Yanmunɔrɔgɔ ka shishiin da ga jé wà wε, kelee katanhana pyevɔɔ, kelee kafinejo wε, ga fo piimu yε mεyε y'a ka Dubyapige ki jii sicuumɔ Kitabu wu ni ge, pee yε pu da jé li ni.

22

Nii sicuumɔ gba lɔhɔ ki keree

1 Ayiwa, lee kadugo na a mεleke wu jii sicuumɔ gba lɔhɔ she nε na, kee ya jí ba vεeri nivyen jε wε, wemu ya wii na jaa ge. Kee bi foro Kile ni Dubyapige ki saanra koro li ni, 2 na fuu kulo li pinnerε kpεεnge ki ninε ni. Tige tuugo nigin wa bye wà, kee jε jii sicuumɔ tige ke, kee bye wee gba wu kabaya shuun wu na. Yee funɔ ni tɔɔnii ke ni shuun k'a nagoo pyi. Yenε bεeri ni ki nagoo. Kee tige tuugo ki wεre ya shi wu sipyii pu cuunɔ. 3 Lanɔ da ga bye nige bada wε. Kile ni wu Dubyapige ki wo saanra koro li na ba bye lee kulo li ni. Kile wo kapyebyii pu na ba wu pεle. 4 Pu na ba wu jaha ja, wu mεge na ba bye pu gbahaa na. 5 Piige da ga wɔ nige wε. Pu mago da ga bye sokinna kpεεnge, kelee cana kpεεnge na wε. Bani Kafɔ Kile yε pyaa na ba kpεεnge yeege pu mu, p'a gori yaha saannaa fo gbee.

Yesu taapana ya tεenε

6 Lee bεeri kadugo na a mεleke wu nε pye: «Nakaara baa pe jomɔ pe ya fiinε, na jε can. Kafɔ Kile we w'a wu Munaa li kaan Kile tudunmɔ pu mu ge, keree kiimu k'a yaa na pye jeri funɔ ni ge, wee w'a wu mεleke wu tun wu pa kee keree ki she wu kapyebyii pu na.» 7 A Yesu di jo: «Li wii, Nε na ba jeri funɔ ni. Wemu w'a kuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu mu ge, wee jε duba pya.»

8 Nε Yohana ya kii keree kii logo, na ki ja bε na jii na. Ba nε ki logo, na ki ja bε wε, mεleke wu w'a bi ki she nε na ge, a nε nuguro sin wee fεε ni, na ganha na giin di wu pεle. 9 A wu nε pye na nε ganha bu da lee pye wε, na Kile wo kapyebye wee jε, ba nε ni na cebooloo Kile tudunmɔ pu jε wε, ni piimu bεeri p'a kuu we Kitabu we jomɔ pu mu ge, na nε w'a Kile pεle. 10 Lee kadugo na a wu nε pye sanha: «Ma ganha bu da we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu tɔ wε, bani pu pyeduun w'a tεenε. 11 Wemu wu jε sipyitiibaaga ge, wee wu kori wu tiibaara ni. Wemu w'a nɔhɔ ge, wee di gori wu nɔhɔmɔ ni. Wemu w'a tii ge, wee wu kori wu tiime ni. Wemu wu jε fεεfεε ge, wee di gori wu fεfεεε ni.»

12 A Yesu di jo sanha na: «Li wii, nε na ba jeri funɔ ni. Nε wo saraa yanmuyɔ yi wa na kenε ni, kɔnhɔ di sipyii pu bεeri nigin nigin saraa na bε ni pu kapyege ni. 13 Nε jε Alifa ni Omega, nizhiime ni sama, jɔkɔɔnrɔ ni taxɔgɔ.» 14 Piimu p'a pu fàya jii, kɔnhɔ p'i já jii sicuumɔ tige pya wa ta, p'i jé kulo li kunɔgɔ ki ni ge, pee jε duba nagoo. 15 Ga puun, ni sigaanfεε, ni dɔdɔɔ, ni sipyigbuu, ni yapεregaan, ni kafineye ya dan piimu bεeri ni ge, ni piimu bεeri p'a kafineye kɔɔn ge, pee bεeri na gori yaha kadaan li na. 16 Nε Yesu w'a na mεleke wu tun yee mu, wu she kii keree kii paari n'a daa fεε pu mu egilizii pu ni. Nε jε saannaa Dawuda tuugo shen, na jε wu kpɔɔn shen; jimugunɔ wɔrɔ li l'a jí ge, lee nε jε.

17 Kile Munaa le, ni cenabun w'a jo: «Pa!» Wemu w'a yi logo ge, wee bε wu jo: «Pa! Waga wa wemu na ge, wee wu pa. Nii sicuumɔ lɔhɔ ki kaa jε wemu bεeri na ge, wu pa ki gba mamama ni.»

Jomɔ pu taxɔgɔ

18 Sipyii piimu p'a we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu nuri ge, n'a da pee bεeri sɔnmi yaha jo, wa bu la fara pee jomɔ pu na, kanhama pemu

keree k'a ka we Kitabu we ni ge, Kile na ba pee fara weefɔɔ mu. ¹⁹ Wa shiin bu la wuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu ni, Kile na ba weefɔɔ niŋe wolo ɲii sicuumɔ tige ke, ni fεfεεε kulo li ni, yee yemu keree

k'a ka we Kitabu we ni ge. ²⁰ Wemu w'a kii keree kii can fiinŋe jo ge, wee ya jo: «Uun, n'a da ba jeri funŋɔ ni.» Amiina. Mu wu pa, wu Kafɔɔ Yesu.

²¹ Wu Kafɔɔ Yesu wo niime we wu pye yi beeri mu. Amiina.